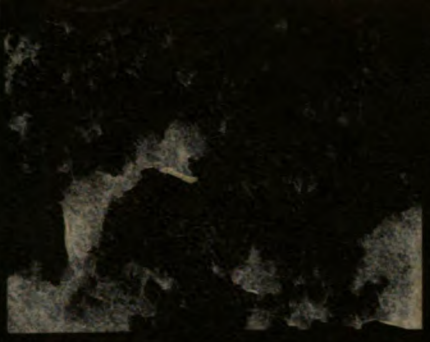

BERKELEY
LIBRARY
UNIVERSITY OF
CALIFORNIA

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

MJESEČNIK

PRAVNIČKOGA DRUŽTVA U ZAGREBU.

GODINA XXII.

1896.

I. 17.

IZDALO GA PRAVNIČKO DRUŽTVO U ZAGREBU.

UREDILI U IME ODBORA PRAVNIČKOGA DRUŽTVA

STJEPAN KRANJČIĆ i DR. JOSIP ŠILOVIĆ.

U ZAGREBU
TISKOM DIONIČKE TISKARE
1896.

Digitized by Google

MAIN LIBRARY

Digitized by Google

KI
M57
v.22

I. KAZALO STVARNO

dvadeset i druge godine „Mjesečnika".

Administrativna vidi upravna oblast.
Agrarni prepori u Bosni i Hercegovini, — novi postupak u istih. Članak 336.
Agrarni statistički izvidi 49. 176 i 234.
Akademije jugoslavenske znanosti i umjetnosti izdanja. Književna obznana 441.
Aktivne legitimacije zadruge trajanje 486.
Alimentacije zahtjev kumuliran sa zahtjevom troškova poroda 93.
Amerika sjeverna, — pravno stanje u istoj 571.
Austrija, — kazneno pravosudje u istoj god. 1893. 751.
Austrijski i ugarski kazneni zakoni — razlike u pojmu prevare po tih zakonih. Članak 586.
Banke hipotekarne u Zagrebu povlastice i ustupljene istoj tražbine regnikolarne zaklade 739.
Banski stol potvrdio nejasnu osudu prvoga suda 673.
Banski stol rieśava prigovore obtuženika proti kontumacionalnoj osudi 424.
Banski stol samo može povjeriti drugomu kot. sudu kaznenu razpravu 160.
Bezuspješna dražba, — biljegovanje zapisnika o tom 689.
Bezuspješno zavadjanje na zločinstvo kazni se kao i pokušaj 744.
Bicikliste nagla i nesmotrena vožnja 570.
Biljegovanje kod sniženoga tužbovnoga petita 689.
Biljegovanje molbâ za zabilježbu prvenstva u gruntovnici 108.
Biljegovanje ponovnoga podneska na vladu 494.
Biljegovanje pritužbe proti osudi mjestnoga suda 362.
Biljegovanje priziva proti osudi radi procjenivoga parb. predmeta 750.
Biljegovanje utoka 45.
Biljegovanje zaključnih zapisnika u sumarnoj parnici 429.
Biljegovanje zapisnika o bezuspješnoj dražbi 689
Biljegovati se ima potvrda na dražbenom zapisniku vrhu primljene gotovine 690.
Biljegovina, — od iste prosto je uredovno dopisivanje 689.
Biljegovni novi propisi 366.
Bilježnici javni, — juridička kvalifikacija za iste 691.

Digitized by Google

Bilježnika javnoga zamjenik — pečat njegov 218.
Bir župni — lukno — realni je teret 28.
Bjegunac vojni spada pod vojničku sudbenost 40.
Bludnja, — zavedenje u bludnju kod podpisa mjenice 489.
Bludnost, — na istu zavede roditelj diete 99.
Bosna i Hercegovina, — novi postupak u agrarnih preporih Članak 336.
Bračne zajednice prestanak i dioba suvlastničtva medju supruzi. Članak 601.
Branitelj ne mora signirati obtužnicu priv. tužitelja i priv. učestnika 158.
Branitelja da si uzme priv. tužitelj ili učestnik može naložiti samo sud, a ne sudac iztražitelj 158.
Brisanje svojstva zadruge, — provedenje toga u gruntovnici 428.
Brisovna dozvola, — pristojba od iste 565.
Cesija — vidi ustup
Crkve župne popravak — dužnost patrona i župljana kod toga 291.
Crkvenih zakona i naredaba sbirka od L. Turčića. Književna obznana 118.
Crkveno narodna dobra i fundacije zastupa srbski patriarh i mitropolit karlovački 157.
Činovnici, — juridička kvalifikacija za iste 691.
Činovnik, vidi i urednik.
Činovnika občinskih odnošaj kod razdiobe upravne občine 622.
Članovi zadružni izumru 164.
Dahn Felix: Ueber den Begriff des Rechts. Književna obznana 311.
Dalmacije kulturne prilike na koncu XVIII. vieka od I. Sirole. Književna obznana 696 i 752.
Dalmatinski občinski glasnik. Književna obznana 120.
Delegacija drugoga kot. suda za razpravu u kazn. postupku 160.
Deložacija ovršna uporabnog objekta 549.
Djece pozakonenje kasnijom ženitbom 610.
Djece vjerozakonski odgoj 559.
Djela pravnih pobijanje, što se tiču imovine insolventnoga dužnika, — osnova zakona o tom. Književna obznana 503. Članak 731.
Diete zavede roditelj na spolno občenje 99.
Djeteta, rodjena za trajanja braka, zakonitosti može se oprieti samo suprug. 112 i 171.
Dioba potajna zadruge, — zakonit posjed kod iste 227.
Dioba samovlastna zadružna — potajna dioba 41.
Dioba suvlastničtva izmedju supruga i prestanak bračne zajednice. Članak 601.
Dioba, — vidi i razdioba.
Diobe zadružne potajne, — pitanje ovlaštenja kod istih 684.
Diobne osnove prvenstvene stavke pobijaju se utokom 155.
Disciplinarni postupak, — vidi karnostni postupak.
Dnevnik Tasin od Tase Milenkovića. Književna obznana 183, 241 i 309.
Dodatak, da se dalja odgoda ročišta neće dozvoliti, nedopustiv je 222.
Dogovorno zlostavljanje koje osobe, odgovornost u tom slučaju 222.
Dokaz trg. knjigami, da je roba predana, naručena i primljena. Članak 214 i 264
Dokaz u parnici radi priznanja otčinstva 93.
Dokinuće i odredjenje iztražnoga zatvora po kaz post. Članak 641

Digitized by Google

Domicilijat, — prosvjed sastavljen za istoga, a on nije vlastnik mjenice, ne valja 681.
Dopisivanje uredovno prosto od biljegovine 689.
Dopust uvjetni, — kaznenik se može na istom baviti obrtom 621.
Dozvola brisovna, — pristojba od iste 565.
Dozvola ovrhe na temelju izkaza o poreznih zaostatcih 737.
Dozvola ovrhe prisilnom prodajom nepokretnine i dozvola ovršne uknjižbe prava zaloga 669.
Dozvola za strieljanje u vrieme lovostaje 42.
Dozvole gradjevne obzirom na privatno-pravne prigovore 748.
Dozvole obrtne ne treba za podignuće kovačnice 748
Dražba bezuspješna, — biljegovanje zapisnika o tom 689.
Dražbeni zapisnik, — potvrda na istom o primljenoj gotovini podpada biljegovini 690.
Družtva inozemnoga podružnice protokoliranje 747.
Družtva pravničkoga glavna skupština 185.
Družtvo ortaka, — kradja počinjena u istom 355.
Dužnika insolventnoga imovina, — osnova zakona o pobijanju pravnih diela, što se navedene imovine tiču. Književna obznana 503. Članak 731.
Dužnika prezaduženoga krivnja i otvorenje stečaja 679.
Dužnost patrona i župljana kod popravka crkve 291.
Dužnost svjedočenja i imunitet saborskih zastupnika 500.
Egersdorfer Vilim dr. umro 508.
Eraru financ. na korist uknjižba prava zaloga na temelju uredovnog izkaza 97.
Eraru pripada čista ošastna imovina 552.
Financijalne straže povjerenik i zavedenje na zloporabu vlasti uredovne 554.
Financijalnoga suda I. molbe nepravomoćna osuda, — ovrha na temelju iste 677
Financijalnomu eraru na korist uknjižba prava zaloga na temelju uredovnog izkaza 97.
Fundacija i crkveno-narodnih dobara zastupnik jest srbski patriarh i mitropolit karlovački 157.
Glavna razprava — poziv na istu ima se obtuženiku osobno uručiti u slučaju kontumacije 424.
Glavna razprava, — vidi i razprava glavna
Glavna skupština pravničkoga družtva 185.
Glavnice šumske diela razdioba obzirom na selište župe 683.
Gmaz Stjepan umro 383.
Godlewski Włodzimierz dr.: Ograniczenie zwłoki w procesie wedle novej procedury cywilnej. Književna obznana 121.
Gospodara zadruge svjedočba u parnici 551.
Gospodarstva, stoke i spojenih izvida popis 49, 176 i 234.
Gradjanski parbeni postupnik novi u Poljskoj. Književna obznana 179.
Gradjanskoga zakonika za Njemačku carevinu sumarni nacrt i ocjena. Članak 651 i 715.
Gradjevne dozvole obzirom na privatno-pravne prigovore 748.
Granice vidi medje.
Gruntovni razpis zadruge. — nakon istoga poremete se medje, u tom slučaju nije nadležna upravna oblast 491.

Digitized by Google

Gruntovni unos, kojim je povriedjen, napada grunt. vlastnik ili ini interesent utokom 669.
Gruntovni vlastnik ili ini interesent utokom napada unos, kojim je povriedjen 669.
Gruntovnica — biljegovanje molbâ za zabilježenje prvenstva 108.
Gruntovnica, — brisanje zadružnoga svojstva u istoj 428.
Gruntovnih molbâ, koje su istodobno u uručbeni (podnesni) zapisnik stigle kolizija. Članak 661.
Hipotekarne banke u Zagrebu povlastice i ustupljene istoj tražbine regnikolarne zaklade 739.
Idealnoga zadružnoga diela izlučenje i odštete, dosudjene karnostnom presudom 106.
Imenike porotničke neizpituje porotno sudište 487.
Imovina čista ošastna pripada erару 552.
Imovina insolventnoga dužnika, osnova zakona o pobijanju pravnih diela, koja se tiču navedene imovine. Književna obznana 503. Članak 731.
Imunitet saborskih zastupnika i dužnost svjedočenja 500.
Inozemci počine zločinstvo 101.
Inozemnoga družtva podružnice protokoliranje 747.
Inozemstvo — u istom počinjeno zločinstvo 101.
Insolventnoga dužnika imovina — osnova zakona o pobijanju pravnih diela, što se navedene imovine tiču. Književna obznana 503. Članak 731.
Institucija rimskoga prava od Serafinija prevod. Književna obznana 121.
Internacionalni, vidi medjunarodni.
Izkaz uredovni - uknjižba prava zaloga na temelju istoga na korist financ. erara 97.
Izkazi o poreznih zaostatcih, na temelju kojih se dozvoljuje ovrha 737.
Izključenje upravitelja kot. suda u kazn. postupku 160.
Izlučenje zadružnoga diela i odštete, dosudjene karnostnom presudom 106.
Iznos zakonitih kamata. Članak 27.
Izpravâ legalizacija po ruskih konzulatih 638.
Izprava pismena, sastavljena glede ustupa 287.
Istodobno u uručbeni (podnesni) zapisnik stiglih molbâ kolizija. Članak 661.
Iztrage obustava, proti tomu pripada priv. učestniku pritužba na sud 158.
Iztražitelj sudac, vidi sudac iztražitelj.
Iztražnoga zatvora odredjenje i dokinuća po kaz. post. Članak 641.
Izvansudbena odpovjed uporabne pogodbe 611.
Izvidi agrarni statistički 49. 176. i 234.
Jamčevina propalom proglašena, namirenje štete iz iste 552.
Javni bilježnik, vidi bilježnik javni.
Javnoga nasilja III. slučl i tež. tj. ozlede zločinstva konkurencija 620
Jäger Ivan: Beiträge zur Lösung des Verbrecherproblems. Književna obznana 572.
Jednoobrazno sudjenje u Srbiji. Članak 277.
Juridička kvalifikacija za činovnike, odvjetnike i javne bilježnike 691.
Kamata zakonitih iznos Članak 27.
Kamati od pristojbenoga iznosa, koji se na povratu doznačuje 625.
Kamati zaostali, odluka glede istih nemože se pobijati utokom 423.
Karlovački mitropolit zastupa crkvena dobra i fundacije 157.

Digitized by Google

Karnostnim putem osudjeni odvjetnik u postupku radi smetanja posjeda, pravni liek u tom slučaju 285.
Karnostnom presudom dosudjene odštete i izlučenje idealnoga zadružnoga diela 106.
Kazna bezuspješnoga zavadjanja na zločinstvo 744.
Kazneni postupak i postupnik, vidi i postupak i postupnik kazneni.
Kazneni postupak — oglušna osuda u istom 38.
Kazneni postupak, u istom izključenje upravitelja kot. suda i predaja razprave drugome kot. sudu 160.
Kazneni postupnik, odredjenje i dokinuće iztražnoga zatvora po istom. Članak 641.
Kazneni postupnik, oglušni postupak po istom 707.
Kazneni postupnik, praporna pitanja iz istoga. Članak 641. i 705.
Kazneni vojnički postupnik i reforma istoga. Članak 19, 81, 141 i 201.
Kazneni zakoni austrijski i ugarski, razlike u pojmu prevare po tih zakonih. Članak 586.
Kaznenik na uvjetnom dopustu može se baviti obrtom 621.
Kazneno poslovanje sudova od god. 1883 do 1894, 46, 109, 167, 230, 297, 363, 431, 495, 567 i 625.
Kazneno pravosudje u Austriji god. 1893, 751.
Kaznenoga postupka obnova u slučaju § 304, toč. 1. k. p 713
Kaznenoga postupka troškovi, pritužba proti odluci glede istih i glede zatvora. Članak 647.
Kaznenoga postupnika ugarskoga osnova 301 i 435.
Kaznione zemaljske, statistički pregled odnošaja u istih za god. 1885 do 1894. Književna obznana 504 i 633.
Knjigami trgovačkimi dokaz, da je roba predana, naručena i primljena. Članak 214 i 264.
Kolendar za pravosudje i upravu za god. 1896. Književna obznana 120.
Kolizija istodobno u uručbeni (podnesni) zapisnik stiglih molba. Članak 661.
Kongres šesti medjunarodne kriminalističke udruge. Članak 449 i 513.
Konkurencija zloč. javnoga nasilja III. sluč. i tež. tjel. ozlede 620.
Kontumacija, u slučaju iste ima se obtuženiku osobno uručiti poziv na glavnu razpravu 424.
Kontumacionalna osuda, prigovor obtuženika proti istoj riešava banski stol 424.
Konzulati ruski, legalizacija izprava po istih 638.
Kotarskoga suda upravitelja izključenje u kazn. postupku i predaja razprave drugomu kot. sudu 160.
Kovačnica, da se podigne, netreba obrtne dozvole 748.
Kradja počinjena u družtvu ortaka 355.
Krajiških šuma vlastničtvo 281.
Krčmar kupi spirituoza u nakani preprodaje, nadležnost trg. suda. Članak 145.
Kriminalističke medjunarodne udruge šesti kongres. Članak 449 i 513.
Kriterij bitni zloč zlobne oštete tudjega vlastničtva 223.
Kriva prisega i krivo svjedočanstvo. Članak 269. 329, 415, 464 i 522.
Krivnja dužnika, koji je prezadužen i otvorenje stečaja 679.
Krivotvorenje javnih vjer. papira i novca, sukrivnja i pokušaj tih zločinstva 101.

Digitized by Google

Kuće gospodara zadružnoga svjedočba u parnici 551.
Kulturne prilike Dalmacije na koncu XVIII. vieka od I. Širole. Književna obznana 696 i 752.
Kumulacija zahtjeva na priznanje otčinstva, alimentacije i troškova poroda 93.
Kvalifikacija juridička za činovnike, odvjetnike i javne bilježnike 691.
Legalizacija izprava po ruskih konsulatih 638.
Legitimacije aktivne zadruge trajanje 486.
Lienbacher Gjuro dvorski savjetnik umro 637.
Ljekarna, sticanje prava zaloga na istu 146.
Ljubić Šime umro 699.
Lovostaja, dozvola za strieljanje u vrieme lovostaje 42.
Lukić Petar umro 702.
Lukno — župni bir — realni je teret 28.
Magjarskih pravnika 11. skupština 693.
Malodobnika ime u zadruzi, uzadruženje u tom slučaju 163.
Malodobnikom pripadajućih nekretnina prodaja, odobrenje toga 154.
Matice umrlih, u iste može upravna oblast odrediti upis osobe 43.
Medje se promete nakon grunt. razpisa zadruge, nadležan je sud, a ne upravna oblast 491.
Medjunarodne kriminalističke udruge šesti kongres Članak 449 i 513.
Milenković Tasa J., Tašin dnevnik. Književna obznana 183, 241 i 309.
Mindszenti Rudolf dr. umro 508.
Minimum zadružni, u isti se neuračunava suvlastničtvo 107.
Miraz, pristojba od istoga 295.
Mitropolit karlovački zastupa crkvena dobra i fundacije 157.
Mjenice podpis, zavedenje u bludnju kod toga 489.
Mjenice vlastnikom nije domicilijat. za njega sastavljeni prosvjed ne valja 681.
Mjestni sud, biljegovanje pritužbe proti osudi toga suda 362.
Molbe istodobno stigle u uručbeni (podnesni) zapisnik, kolizija istih. Članak 661
Molbom traži žena uzdrzavanje za trajanje parnice 348.
Mrazović Matija umro 698.
Muž, vidi suprug.
„Nachtwächter", ta rieč upotrebljena za oružnika jest uvrieda 679.
Nadležna je politička oblast, da odredi zabilježbu naknadnom ženitbom pozakonjene diece 610.
Nadležnost kod ućerivanja vještačkih pristojba u parnicah radi smetanja posjeda 88.
Nadležnost trg. suda, ako krčmar nabavi spirituoza u nakani preprodaje. Članak 145.
Nagla i nesmotrena voznja biciklista 570.
Nagovaranje na odpad u vjer sljedbu nedopuštenu 682.
Najamnina, ustanovljenje vriednosti kuće prema istoj 165.
Naknada štete ili odnošaj opunovlašćenja 341.
Naknada štete, nastale vatrom iz stroja za vršenje 741.
Naknaditi ima urednik upravne oblasti strankam prouzročene troškove 491.
Nalog platežni, vidi platežni nalog.
Nasilja javnoga III. sluč. i tež. tj. ozlede zločinstva konkurencija 620.

Digitized by Google

Naslov posjeda da dokaže, nemože se pozvati posjednik stvari 455.
Navadom postalo zločincu varanje 162.
Nedopuštena vjerozakonska sljedba, nagovaranje na odpad u istu 682.
Nejasnu osudu izreče prvi sud i banski stol potvrdi 673.
Nekažnjivost rodbine kao zločinstva zločincem dane pripomoći 745.
Nekljudov Nikolaj Aleksandrović umro 637.
Nepokretnina, koje pripadaju skrbljenikom, prodaja, odobrenje toga 154
Nesmotrena i nagla vožnja biciklista 570.
Nezakonitost djeteta, rodjena za trajanje braka 112 i 171.
Ništovna žalba, vidi žalba ništovna.
Nizozemska, položaj stranaca u istoj od dra Vlad. Pappafave. Književna obznana 183.
Njemačka carevina, sumarni nacrt i ocjena gradjanskoga zakonika za istu. Članak 651 i 715.
Novca krivotvorenje, pokušaj i sukrivnja kod toga 101.
Općine upravne razdioba, odnošaj občinskih činovnika kod toga 622.
Občinski glasnik dalmatinski. Književna obznana 120
Občinskih činovnika odnošaj kod razdiobe upravne občine 622
Občinu, kad postupa kao oblast, zaštićuju upravne oblasti 672.
Obnova kaznenoga poztupka u slučaju § 304, toč. 1, k. p 713.
Obredjenje odvjetničkoga troškovnika 422.
Obrtne dozvole netreba za podignuće kovačnice 748.
Obrtni propisi, uputa u iste, od dra Juraja Vrbanića. Knjiž. obznana 57.
Obrtom može se baviti kaznenik na uvjetnom dopustu 621
Obtužbe prekoračenje 101.
Obtuženikove prigovore proti kontumacionalnoj osudi riesava ban. stol 424
Obtuženiku ima se osobno dostaviti poziv na glavnu razpravu u slučaju kontumacije 424.
Obtužnica priv. tužitelja i priv. učestnika ima biti pismena, ali ne mora biti signirana po branitelju 158.
Obustava iztrage, proti tomu pripada priv. učestniku pritužba na sud 158.
Odgoda ročišta da se više neće dozvoliti, taj je dodatak nedopustiv 222.
Odgoj vjerozakonski djece 559.
Odluka glede zaostalih kamata nemože se pobijati utokom 423.
Odnošaj občinskih činovnika kod razdiobe upravne občine 622.
Odobrenje prodaje nepokretnina, koje pripadaju skrbljenikom 154.
Odpad u nedopuštenu vjerozakonsku sljedbu, nagovaranje na te 682.
Odpovjed izvansudbena uporabne pogodbe 611.
Odredjenje i dokinuće iztražnoga zatvora po kaz. post. Članak 641.
Odštete, dosudjene karnostnom presudom i izlučenje idealnoga zadruž. diela 106.
Odštete naslov ili opunovlastbenog odnošaja 341.
Odvjetnici, juridička kvalifikacija za iste 691.
Odvjetničkoga troškovnika obredjenje 422.
Odvjetnik discipl. osudjen u postupku radi smetanja posjeda, pravni liek u tom slučaju 285.
Oglušna osuda u kaz. post. 38.
Oglušni postupak po kaz post. 707.
Opunovlašćenja odnošaj ili naknada štete 341.
Oružnik, za istoga je uvrieda, ako mu se reče „Nachtwächter“ 679

Digitized by Google

Osebujna zemljišta, zadružne razpre radi toga rješavaju uprav. oblasti 359.
Osiguranje života, ugovor o tom i plaćanje premije 357.
Osnova ugarskog kaznenog postupnika 301 i 435.
Osnova zakona o pobijanju pravnih diela, što se tiču imovine insolventnoga dužnika. Književna obznana 503. Članak 731.
Osnova zakona o novom stečajnom redu. Članci 13, 206, 378, 472, 535, 577 i 727.
Ostavine osjeguranje, potrebite mjere u tu svrhu na temelju smrtovnice 485.
Ostavinska razpravna oblast nesmije prekoračiti granice svoje sudbenosti 485.
Osuda financijalnoga suda I. molbe nepravomoćna, ovrha na temelju iste 677.
Osuda mjestnoga suda, biljegovanje pritužbe proti istoj 362.
Osuda oglušna u kazn. post 38.
Osudjenje uvjetno 628.
Osudu nejasnu izrekao prvi sud, a banski ju stol potvrdio 673.
Ošastna čista imovina pripada eraru 552.
Oštetа zlobna tudjega vlastničtva, kriterij toga zločinstva 223
Otčinstva priznanje, dokaz u parnici radi toga; kumulacija s tom parnicom zahtjeva alimentacije i troškova poroda 93.
Otvorenje stečaja nije nuždno za uglavljenje krivnje prezaduženika 679.
Ovlaštenja pitanje kod potajnih zadružnih dioba 684.
Ovrha dozvoljena na temelju izkaza o poreznih zaostatcih 737.
Ovrha na temelju nepravomoćne osude financijalnoga suda I. molbe 677.
Ovrhe prisilnom prodajom nepokretnine i ovršne uknjižbe prava zaloge dozvola 669.
Ovršna deložacija uporabnog objekta 549.
Ovršne uknjižbe prava zaloga dozvola 669.
Ovršno osjeguranje tražbine i uknjižba prava vlastničtva 671.
Ovršno uvedenje suposjednika u suposjed i uživanje 420.
Ozleda težka tjelesna, vidi težka tjel. ozleda.
Oznaka izvana podnesaka, tičućih se uporabnih pogodba 482.
Papirâ vjer. krivotvorenja pokušaj i sukrivnja kod toga 101.
Pappafava Vladimir dr. — Položaj stranaca u Nizozemskoj. Književna obznana 183.
Parbeni postupnik gradj. novi u Poljskoj. Književna obznana 179.
Parnice sumarne, biljegovanje zaključnih zapisnika u istih 429.
Pašnjak urbarski pripadnost je urb. selišta nakon segregacije 220.
Pašom i šumom nadjelba urbarskih selištâ 32.
Patriarh srbski i mitropolit karlovački zastupnik je svih crkvenih dobara i fundacija 157.
Patrona dužnost kod popravka crkve 291.
Pečat zamjenika javnoga bilježnika 218.
Petita tužbovnog sniženje, biljegovanje u tom slučaju 689.
Pića točenja podzakupnoga prava smetanja posjeda 419.
Pismena ima biti obtužnica privatnoga tužitelja i priv. učesnika 158.
Pimena izprava sastavljena glede ustupa 287.
Plaćanje premije i valjanost ugovora na osiguranje života 357.
Platežnoga naloga uručenje punomoćniku 361.
Pobijanje pravnih diela, što se tiču imovine insolventnoga dužnika, osnova zakona o tom. Književna obznana 503. Članak 731.
Pobijanje utokom odluke glede zaostalih kamata 423.

Digitized by Google

Podnesci, tičući se uporabnih pogodba imadu se izvana posebno označiti 482.
Podneska ponovnoga na vladu biljegovanje 494.
Podnesni zapisnik, kolizija molba istodobno stiglih u isti. Članak 661.
Podpis mjenice, zavedenje u bludnju kod toga 489.
Podruma smetanje posjeda 419.
Podružnice inozemnoga družtva protokoliranje 747.
Podzakupno pravo točenja pića na malo, smetanje posjeda toga prava 419.
Pogodba uporabnih tičući se podnesci imadu se posebno označiti izvana 482.
Pogodbe uporabne izvansudbena odpovjed 611.
Pogodbe, vidi i ugovor.
Pokretna da li je stvar samorov. ili pripadnost rudnika 349. Članci 604 i 724.
Pokušaj krivotvorenja jav. vjer. papira i novca 101.
Pokušaj zločinstva, bezuspješno zavadjanje na zločinstvo kazni se kao i pokušaj 744.
Politička, vidi upravna oblast.
Poljska, novi gradj. parbeni postupnik u istoj. Književna obznana 179.
Položâj stranaca u Nizozemskoj od dra Vlad. Pappafave. Književna obznana 183.
Položenje silovito ruke u smislu § 81. k. z. 288.
Pomoć samovlasta. Članci 86 i 532.
Popis gospodarstva, stoke i spojenih izvida 49, 176 i 234.
Popis stanovničtva u kraljevini Srbiji Književna obznana 444.
Popravak župne crkve, dužnost patrona i župljana kod toga 291.
Porezni zaostatci, izkazi ob istih, na temelju kojih se dozvoljuje ovrha 737.
Poroda troškova zahtjev kumuliran sa zahtjevom na priznanje otčinstva i alimentacija 93.
Porotnici neodlučuju o zagodi tiskopisom počinjenih kažnjivih diela 488.
Porotno sudište neizpituje porotničke imenike 487.
Posao trgovački po smislu § 1. zakona od 3. listopada 1876. o trgovačkoj sudbenosti i postupku. Članak 340.
Poslovanje sudova u kaznenih stvarih od g. 1883 do 1894 46, 109, 167, 230, 297, 363, 431, 495, 567 i 625.
Posjed zakonit kod potajne zadružne diobe 227.
Posjeda seljačkoga uredjenja i regulacija zadružnih odnošaja. Članak 1, 65, 129, 193, 257, 321, 410 i 459.
Posjeda smetanje, vidi smetanje posjeda.
Posjednik stvari nemože se pozvati, da dokaže naslov posjeda 485.
Postupak kazneni, vidi i kazneni postupak.
Postupak novi u agrarnih preporih u Bosni i Hercegovini. Članak 336.
Postupak oglušni po kaz. post. 707.
Postupka kaznenoga obnova u slučaju § 304, toč. 1. k. p. 713.
Postupka kaznenoga troškovi, pritužba proti odluci glede istih i glede zatvora Članak 647.
Postupnik kazneni, odredjuje i dokinuće iztražnoga zatvora po istom. Članak 641.
Postupnik kazneni, oglušni postupak po isom 707.
Postupnik kazneni, preporna pitanja iz istoga. Članak 641 i 705.
Postupnik kazneni, vidi i kazneni postupnik.
Postupnik parbeni gradj. novi u Poljskoj. Književna obznana 179.

Digitized by Google

Postupnik vojnički kazneni i reforma istoga. Članak 19, 81, 141 i 201.
Postupnika kaznenoga ugarskoga osnova 301 i 435.
Poštenja uvrieda, vidi uvrieda poštenja.
Potajna zadružna dioba samovlastna 41.
Potajna zadružna dioba, zakonit posjed kod iste 227.
Potajne zadružne diobe. pitanje ovlaštenja kod istih 684.
Potajnoga umorstva obilježje 356.
Potvrda na dražbenom zapisniku vrhu primljene gotovine podpada biljegovini 690.
Povjerenik financijalne straže i zavedenje na zloporabu vlasti uredovne 554.
Povjestni spomenici slob. i kr. grada Zagreba od Ivana Krst. Tkalčića. Književna obznana 695.
Povlastice hipotekarne banke u Zagrebu i ustupljene istoj tražbine regnikolarne zaklade 739.
Povrata u prijašnje stanje, kod iste smatraju se ukućani trećimi osobami 483.
Povrata u prijašnje stanje sbog pronadjenih novih dokazala i razsklada spisa 616.
Povratak pristojbe doznačuje se, kamati od te pristojbe 625.
Povratak uplaćene pristojbe, zastara prava na to 624.
Pozakonjenje djece kasnijom ženitbom 610.
Poziv na glavnu razpravu ima se obtuženiku osobno uručiti u slučaju kontumacije 424.
Prava zaloga na ljekarnu sticanje 146.
Pravednost i pravo. Predavanje u skupštini pravničkoga družtva dra Fr. J. Spevca 385.
Pravnih diela pobijanje, što se tiču imovine insolventnoga dužnika, osnova zakona o tom. Književna obznana 503. Članak 731.
Pravničkoga družtva glavna skupština 185.
Pravnika ugarskih 11. skupština 693.
Pravo stanje sjevero-amerikansko 571.
Pravo i obseg prava po zadruž. zakonu prosudjuje se po vremenu, kada je zahtjev stavljen 749.
Pravo i pravednost. Predavanje u skupštini pravničkoga družtva dra Fr. J. Spevca 385
Pravo na povratu uplaćene pristojbe, zastara toga prava 624.
Pravosudje kazneno u Austriji god. 1893, 751.
Predaja robe žakašnjena, posljedice po trg. zak. 556.
Prekoračenje obtužbe 101.
Premije plaćanje i valjanost ugovora na osiguranje života 357.
Prepori agrarni u Bosni i Hercegovini, novi postupak u istih. Članak 336.
Preporna pitanja iz kaznenoga postupnika. Članak 641 i 705.
Prestanak bračne zajednice i dioba suvlastničtva izmedju supruga. Članak 601.
Preustrojstvo vladnog odjela za unutarnje poslove 187.
Prevara po austrijskom i ugarskom kaznenom zakonu. Članak 586.
Prevara postala zločincu navadom 162.
Prezaduženika krivnja i otvorenje stečaja 679.
Prigovore obtuženika proti kontumacionalnoj osudi riešava banski stol 424.
Prijašnje stanje povrata u isto, vidi povrata.

Digitized by Google

Pripadnost i ukupna svtar 34.
Pripadnost nakon segregacije jest urb. selišta urbarski pašnjak 220.
Pripadnost rudnika, da li je samorov, ili je pokretna stvar 349. Članci 604 i 724.
Pripadnost vjerozakonska i vjer. odgoj djece 559.
Pripomoć dana zločincem, nekažnjivost rodbine kod toga 745.
Prisega kriva i krivo svjedočanstvo. Članak 269, 329, 415, 464 i 522.
Prisilna prodaja nepokretnina i ovršne uknjižbe prava zaloga dozvola 669.
Pristojba od brisovne dozvole 565.
Pristojba od miraza 295.
Pristojba se na povratu doznačuje, kamati od te pristojbe 625.
Pristojba vještačkih ućerivanje u parnicah radi smetanja posjeda 88.
Pristojbe pravne zastara 22[illegible].
Pristojbe uplaćene povrata, zastara prava na to 624.
Pritužba privatnoga učestnika proti obustavi istrage 158.
Pritužba proti odluci glede zatvora i troškova kaz. post. Članak 647.
Pritužbe proti osudi mjestnoga suda biljegovanja 362.
Privatni tužitelj ima se pozvati na razpravu 426.
Privatni tužitelj nedodje na razpravu 426.
Privatni tužitelj, vidi i tužitelj privatni.
Privatnoga učestnika obtužnica ima biti pismena, ali ne mora biti signirana po branitelju. Istome samo sud, a ne sudac iztražitelj može naložiti, da si uzme branitelja 158.
Privatnoga učestnika pritužba proti obustavi iztrage 158.
Privatnoga tužitelja obtužnica ima biti pismena, ali ne mora biti signirana po branitelju. Samo mu sud može naložiti, da si uzme branitelja, a ne sudac iztražitelj 158.
Priziva biljegovanje, koj je uložen proti osudi radi procjenjivoga parb. predmeta 750.
Priznanje otčinstva, dokaz u parnici radi toga; kumulacija s tom parnicom zahtjeva alimentacije i troškova poroda 93.
Prodaja nepokretnina, spadajućih skrbljenikom, odobrenje iste 154.
Propisi novi biljegovni 366.
Propisi obrtni — uputa u iste. Književna obznana 57.
Prosvjed sastavljen za domicilijata, koj nije vlastnik mjenice, ne valja 681.
Protokoliranje podružnice inozemnoga družtva 747.
Prvenstvene stavke diobne osnove pobijaju se utokom 155.
Punomoćniku uručenje platežnoga naloga 361.
Razbojstva zločinstvo, sila kod toga 619.
Razlike u pojmu prevare po austrijskom i ugarskom kaznenom zakonu. Članak 586.
Razdioba diela šumske glavnice obzirom na selište župe 683.
Razdioba sgrada u razpisanoj zadruzi 290.
Razdioba upravne občine, odnošaj občinskih činovnika 622.
Razpis gruntovni zadruge, nakon istoga poremete se medje, u tom slučaju nije nadležna upravna oblast 491.
Razprava glavna, na istoj povriedjen propis 101.
Razprava glavna, vidi i glavna razprava.
Razprava, na istu ima se pozvati privatni tužitelj 426.
Razprava, na istu nedodje privatni tužitelj 426.

Digitized by Google

Razpravna ostavinska oblast ne smije prekoračiti granice svoje sudbenosti 485.
Razriešenje uporabne pogodbe 606.
Rasklada spisa i povrata u prijašnje stanje 616.
Realni je teret župni bir — lukno 28.
Reda stečajnoga reforma. Članci 13, 206, 378, 472, 535, 577 i 727.
Reforma stečajnoga reda. Članci 13, 206, 378. 472. 535, 577 i 727.
Reforma vojničkoga kaznenoga postupnika Članak 19, 81, 141 i 201.
Regnikolarne zaklade tražbine ustupljene hipotekarnoj banki u Zagrebu i povlastice ove banke 739.
Regulacija zadružnih odnošaja i uredjenje seljačkoga posjeda. Članak 1, 65, 129, 193, 257, 321, 410 i 459.
Roba naručena, predana i primljena, — dokaz o tom trg. knjigami. Članak 214. i 264.
Roba nije predana u vrieme, — posljedice po trg. zak. 556.
Ročišta odgoda, da se više neće dozvoliti, taj dodatak jest nedopustiv 222.
Rodbine nekažnjivost kod zločinstva zločincem dane pripomoći 745.
Roditelj zavede diete na spolno obćenje 99.
Rodoskvrnuće medju roditeljem i djetetom 99.
Rok za reproduciranje žalbe ništovne u postupku radi smetanja posjeda 354.
Rovova slobodnih uzaloženje 349. Članci 604 i 724.
Rudnika da li je pripadnost samorov, ili je pokretna stvar 349. Članci 604 i 724.
Ruski konsulati, — legalizacija izprava po istih 638.
Saborskih zastupnika imunitet i dužnost svjedočenja 500.
Samorovi da li su pokretnine, ili pripadnost rudnika 349. Članci 604 i 724.
Samovlastna pomoć. Članci 86 i 532.
Samovlastna zadružna dioba — potajna dioba 41.
Sbirka crkvenih zakona i naredaba od L. Turčića. Književna obznana 118.
Seliština urbarskih jest pripadnost urbarski pašnjak nakon segregacije 220.
Seliština urbarskih nadjelba pašom i šumom 32.
Selište župe, — razdioba diela šumske glavnice obzirom na selište 683.
Seljačkoga posjeda uredjenje i regulacija zadružnih odnošaja Članak 1, 65, 129, 193, 257, 321, 410 i 459.
Sekvestrirana kuća, — u istoj pripada suvlastniku stan 421.
Serafinijevih institucija rimskoga prava prevod. Književna obznana 121.
Sgrada razdioba u razpisanoj zadruzi 290.
Signirana po branitelju ne mora biti obtužnica privatnoga tužitelja i priv. učestnika 158.
Sila kod zločinstva razbojstva 619.
Sila, upotrebljena kod zloč. silovanja 39.
Silovanje, — sila upotrebljena kod istoga 39.
Silovito položenje ruke u smislu §. 81. k. z. 288.
Sjevero-amerikansko pravno stanje 571.
Skrbljenikom pripadajućih nepokretnina prodaja, — odobrenje toga 154.
Skupština glavna pravničkoga družtva 185.
Skupština 11. ugarskih pravnika 693.
Sljedba vjerozakonska nedopuštena. — nagovaranje na odpad u istu 682.
Slobodnih rovova založenje 349. Članci 604 i 724.
Smetanje posjeda podruma i podzakupnog prava točenja pića na malo 419.

Digitized by Google

Smetanje posjeda, — troškovi u parnicah radi toga 740.
Smetanje posjeda, — u parnicah radi istoga učerivanje vješt. pristojba 88.
Smetanje posjeda, — u postupku radi istoga osudjen odvjetnik disciplinarno, pravni liek u tom slučaju 285.
Smetanje posjeda, — u postupku radi istoga rok za reproduciranje žalbe ništovne 354.
Smetanje posjeda zabranjeno tuženiku, koji uloži žalbu ništovnu 98.
Smrt svih članovâ zadruge 164.
Smrtovnica, odredbe na temelju iste 485
Sniženje tužbovnoga petita, — biljegovanje u tom slučaju 689.
Spevec Franjo J. dr.: O pravu i pravednosti. Književna obznana 503.
Spisa razsklada i povrata u prijašnje stanje 616.
Spolno obćenje, — na isto zavede roditelj diete 99.
Spomenici slob. i kr. grada Zagreba od Ivana K. Tkalčića. Književna obznana 695.
Sporna pitanja, vidi preporna pitanja.
Srbija, jednoobrazno sudjenje u istoj. Članak 277.
Srbija, — predhodni rezultati popisa stanovničtva u istoj. Književna obznana 444.
Srbije statistički godišnjak. Književna obznana 239.
Srbije statistika. Književne obznane 181 i 239.
Srbski patriarh i mitropolit karlovački zastupa crkvena dobra i fundacije 157.
Stan prikladan pripada suvlastniku u sekvestriranoj kući 421.
Statistički agrarni izvidi 49, 176 i 234.
Statistički godišnjak kraljevine Srbije. Književna obznana 239.
Statistički pregled odnošajah u kr. zem. kaznionah za god. 1885. do 1894. Književna obznana 504 i 633.
Statistika kraljevine Srbije. Književna obznana 181 i 239.
Stečaja otvorenje nije nuždno, da se ustanovi krivnja prezaduženika 679.
Stečajnoga reda reforma. Članci 13, 206, 378, 472, 535, 577 i 727.
Stečevina da li dolazi od muža ili od žene 34.
Stoke i gospodarstvâ popis 49, 176 i 234.
Stol banski, — vidi banski stol.
Stranaca položaj u Nizozemskoj od dra. Vlad. Papafave. Književua obznana 183.
Straže financijalne povjerenik i zavedenje na zloporabu vtasti uredovne 554.
Stroj za vršenje, — od vatre iz istoga nastala šteta 741.
Stvar ukupna i pripadnost 34.
Sud izrekao nejasnu osudu, a banski ju stol potvrdio 673.
Sud kotarski, — vidi kotarski sud.
Sud mjestni, — vidi mjestni sud.
Sud je nadležan, a ne upravne oblasti, ako se poremete medje nakon gruntovnoga razpisa zadruge 491.
Sud je nadležan izreći razlaz zadruge na temelju uručb. izprave o kupu zadruž. nekretnina 226.
Sud odlučuje o zagodi tiskopisom počinjenih kažnjivih diela, a ne porotnici 488.
Sud samo, a ne sudac iztražitelj, može naložiti priv. tužitelju ili priv. učestniku, da si uzme branitelja 158.

Digitized by Google

Sud trgovački, — vidi trgovački sud.
Suda financijalnoga I molbe nepravomoćna osuda, — ovrha na temelju iste 677.
Sudac iztražitelj ne može naložiti priv. tužitelju ili priv. učestniku, da si uzme branitelja 158.
Sudjenje jednoobrazno u Srbiji. Članak 277.
Sudova poslovanje u kaznenih stvarih od god. 1883 do 1894. 46, 109, 167, 230, 297. 363, 431, 495, 567 i 625.
Sukrivnja kod krivotvorenja jav. vjer. papirâ i novca 101.
Sumarne parnice, — biljegovanje zaključnih zapisnika u istih. 429.
Suposjednika ovršno uvedenje u suposjed i uživanje. 420.
Suprug, — u dvojbi uzima se, da stečevina od istoga dolazi 34.
Suprug samo može se oprieti zakonitosti djeteta, rodjena za trajanja braka 112 i 171.
Supruga traži uzdržavanje molbom za vrieme parnice 348.
Supruzi, — dioba vlastničtva medju istimi i prestanak bračne zajednice. Članak 601.
Suvlastničtva dioba i bračna zajednica izmedju supruga. Članak 601.
Suvlastničtvo neuračunava se u zadružni minimum 107.
Suvlastniku pripada stan u sekvestriranoj kući 421.
Svjedočanstvo krivo i kriva prisega. Članak 269, 329, 415, 464 i 522.
Svjedočba zadružnoga kuće gospodara u parnici 551.
Svjedočenja dužnost i imunitet saborskih zastupnika 500.
Širola Ivan. Kulturne prilike Dalmacije koncem XVIII. vieka. Književna obznana 696 i 752.
Štampa, — kratki osvrt na švajcarsko zakonodavstvo u pogledu iste. Članak 665.
Šteta, nastala ognjem iz stroja za vršenje 741.
Štete naknada ili odnošaj opunovlaštenja 341.
Štete namirenje iz propalom proglašene jamčevine 552.
Šulek dr. Bogoslav umro 58.
Šuma krajiških vlastničtvo 281.
Šumom i pašom nadjelba urbarskih selišta 32.
Šumske glavnice diela razdioba, obzirom na selište župe 683.
Švajcarsko zakonodavstvo, kratak osvrt na isti u pogledu štampe. Članak 665.
Tasin dnevnik od Tase Milenkovića. Književna obznana 183, 241 i 309.
Teret realni je župni bir, — lukno 28.
Težka tjelesna ozleda dogovorno počinjena, odgovornost u tom slučaju 222.
Težka tjelesna ozleda i jav. nasilje III. sluč. zločinstvâ konkurencija 620.
Težka tjelesna ozleda ili ubojstvo u tučnji 553.
Tiskopisi, vidi i štampa.
Tiskopisom počinjenih kažnjivih diela zagoda 488.
Tjelesna težka ozleda, vidi težka tjelesna ozleda.
Tkalčić K. Ivan. Povjestni spomenici slob. i kr. grada Zagreba. Književna obznana 695.
Točenja pića podzakupnoga prava smetanje posjeda 419.
Trajanje aktivne legitimacije zadruge 486.
Tražbine regnikolarne zaklade ustupljene hipotekarnoj banki u Zagrebu i povlastice ove banke 739.

Digitized by Google

Trgovački posao po smislu § 1. zakona od 3. listopada 1876. o trgovačkoj sudbonosti i postupku. Članak 340.
Trgovački zakon, posljedice po istom, ako je zakašnjeno s predajom robe 556.
Trgovačkimi knjigami dokaz, da je roba predana, naručena i primljena. Članak 214 i 264.
Trgovačkoga suda nadležnost, ako krčmar nabavi spirituoza u nakani preprodaje. Članak 145.
Troškove ima naknaditi strankam urednik upravne oblasti, ako ih je prouzročio 491.
Troškovi kazn. post., pritužba proti odluci glede istih. Članak 647.
Troškovi u parnicah radi smetanja posjeda 740.
Troškovnika odvjetničkoga obredjenje 422.
Tučnja prigodom iste počinjeno ubojstvo 553.
Turčić Luka. Sbirka najvažnijih crkvenih zakona i naredaba. Književna obznana 118.
Tužbovnoga petita sniženje, biljegovanje u tom slučaju 689.
Tuženiku zabranjeno smetanje posjeda, a isti uloži žalbu ništovnu 98.
Tužitelj privatni ima se pozvati na razpravu 426.
Tužitelj privatni nedodje na razpravu 426.
Tužitelj privatni, vidi i privatni tužitelj
Ubojstvo počinjeno u tučnji 553.
Ućerivanje vještačkih pristojba u parnicah radi smetanja posjeda 88.
Učestnik privatni, vidi privatni učestnik.
Udruge medjunarodne kriminalističke šesti kongres. Članak 449 i 513.
Ugarski i austrijski kazneni zakon, razlike u pojmu prevare po tih zakonih. Članak 586.
Ugarskih pravnika 11. skupština 693.
Ugarskoga kaznenoga postupnika osnova 301 i 435.
Ugovor na osiguranje života i plaćanje premije 357.
Ugovor, vidi i pogodba.
Uknjižba prava vlastničtva i ovršno osjeguranje tražbine 671.
Uknjižba prava zaloga na korist fin. erara na temelju ured. izkaza 97.
Uknjižbe ovršnoga prava zaloga dozvola 669.
Ukućani smatraju se trećimi osobami kod povrate u prijašnje stanje 483.
Ukupna stvar i pripadnost 34.
Umorstva potajnoga obilježje 356.
Umrlih matice, u iste može upis osobe odrediti upravna oblast 43.
Unutarnjeg vladnog odjela preustrojstvo 187.
Upis osobe u matice umrlih, može odrediti upravna oblast 43.
Uporabne pogodbe izvansudbena odpovjed 611.
Uporabne pogodbe razriešenja 606.
Uporabnih pogodba tičući se podnesci imadu se posebno označiti izvana 482.
Uporabnog objekta ovršna deložacija 549.
Upravitelja kot. suda izključenje u kazn. postupku 160.
Upravna oblast nemože odrediti razlaz zadruge na temelju uruč. izprave, izdane po sudu o kupu zadr. nekretnina 226.
Upravna oblast može odrediti upis osobe u matice umrlih 43.
Upravna oblast nije nadležna za razpravu, ako se poremete medje nakon gruntovnog razpisa zadruge 491.

Digitized by Google

Upravna oblast odredjuje zabilježenje, da su djeca pozakonjena kasnijom ženitbom 610.
Upravne oblasti riešavaju zadružne razpre radi osebujnoga zemljišta 359.
Upravne oblasti urednik ima strankam naknaditi prouzročene troškove 491.
Upravne oblasti zaštićuju občinu, kad postupa kao oblast 672.
Uputa u obrtne propise. Književna obznana 57.
Urbarski pašnjak jest pripadnost urb. selišta nakon segregacije 220.
Urbarskih selišta nadjelba šumom i pašom 32
Uredjenje seljačkoga posjeda i regulacila zadružnih odnošaja. Članak 1, 65, 129, 193, 257, 321, 410 i 459.
Urednik upravne oblasti ima strankam prouzročene troškove namiriti 491.
Uredovna vlast, zavedenje na zloporabu iste i povjerenik financijalne straže 554.
Uredovno dopisivanje prosto je od biljegovine 689.
Uručba platežnoga naloga punomoćniku 361.
Uručbeni zapisnik, kolizija molba istodobno stiglih u isti. Članak 661
Ustup, glede istoga pismena izprava sastavljena 287.
Utoka biljegovanje 45.
Utokom napada gruntovni vlastnik ili ini interesent unos, kojim je povriedjen 669.
Utokom ne može se pobijati odluka glede zaostalih kamata 423.
Utokom pobijaju se prvenstvene stavke diobne osnove 155.
Uvedenje ovršno suposjednika u suposjed i uživanje 420
Uvjetni dopust, kaznenik na istom može se baviti obrtom 621.
Uvjetno osudjenje 628
Uvrieda je za oružnika, ako mu se reče „Nachwächter“ 679.
Uvriede poštenja prekršaja — zastara 160.
Uzadruženje u zadrugu, dok u istoj ima malodobnika 163.
Uzdržavanje traži žena molbom, dok traje parnica 348.
Uzorinac Milan umro 316
Vatrom iz stroja za vršenje nastala šteta 741.
Varanje zločincu postalo navadom 162.
Vežić Milivoj umro 62.
Vjerovnih papirâ krivotvorenje, pokušaj i sukrivnja kod toga 101.
Vjerozakonska nedopuštena sljedba, nagovaranja na odpad u istu 682.
Vjerozakonska pripadnost i vjer. odgoj djece 559.
Vještačkih pristojba ućerivanje u parnicah radi smetanja posjeda 88
Vlada zemaljska, biljegovanje ponovnoga podneska na istu 494.
Vladinog unutarnjeg odjela preustrojstvo 187.
Vlasti uredovne, zavedenje na zloporabu iste i povjerenik financijalne straže 554.
Vlastničtva prava uknjižba i ovršno osjeguranje tražbine 671.
Vlastničtvo krajiških šumâ 281.
Vlastnikom mjenice nije domicilijat, za njega sastavljeni prosvjed ne valja 681.
Vojnički bjegunac spada pod vojničku sudbenost 40
Vojnički kazneni postupnik i reforma istoga. Članak 19, 81, 141 i 201.
Vožnja nagla i nesmotrena biciklista 570.
Vrbanić dr. Juraj. Uputa u obrtne propise Književna obznana 57.
Vriednost prodaji podvržene kuće, ustanovljuje se prema najamnini 165.

Digitized by Google

Vrieme, kada je zahtjev stavljen, po tom vremenu prosudjuje se pravo na ovlaštenje u zadruzi 749.
Zabilježba prvenstva u gruntovnici, biljegovanje molba takovih 108.
Zabilježbu, da su djeca kasnijom ženitbom pozakonjena, odredjuje upravna oblast 610.
Zadruga gruntovna razpisana i medje se poremete, nadležan je sud, a ne upravna oblast 491.
Zadruga uzadruženje u istu, dok ima u njoj malodobnika 163.
Zadruge aktivna legitimacija kada prestaje 486.
Zadruge razlaz ne može upravna oblast odrediti na temelju uruč. izprave, izdane o kupu zadruž. nekretnina 226.
Zadružna dioba potajna, zakonit posjed kod iste 227.
Zadružna ovlast prosudjuje se po vremenu, kada je zahtjev stavljen 749.
Zadružna samovlastna potajna dioba 41.
Zadružne potajne diobe pitanje ovlaštenja kod istih 684.
Zadružne razpre radi osebujnog zemljišta razpravlja upravna oblast 359.
Zadružni članovi izumru 164.
Zadružni minimum, u isti ne uračunava se suvlastničtvo 107.
Zadružnih odnošaja regulacija i uredjenje seljačkoga posjeda. Članak 1, 65, 129, 193, 321, 410 i 459.
Zadružnih sgrada razdioba u razpisanoj zadruzi 290.
Zadružnoga idealnoga diela izlučenje i odštete, dosudjene karnostnom presudom 106.
Zadružnoga kuće gospodsra svjedočba u parnici 551.
Zadružnoga svojstva brisanje u gruntovnici 428.
Zagoda kažnjivih diela, počinjenih tiskopisom 488.
Zagoda, vidi i zastara.
Zagreb godine 1894. Izvješće grads. poglavarstva. Književna obznana 442.
Zagreba povjestni spomenici od Ivana K. Tkalčića. Knjiž. obznana 695.
Zahtjev tužbovni, vidi i petit tužbovni.
Zahtjeva tužbovnoga sniženje, biljegovanje u tom slučaju 689
Zajednice bračne prestanak i dioba suvlastničtva izmedju supruga. Članak 601.
Zakašnjena predaja robe, posljedice po trg. zak. 556.
Zaklade regnikolarne tražbine ustupljene hipotekarnoj banki u Zagrebu i povlastice ove banke 739.
Zaključnih zapisnika u sumarnoj parnici biljegovanje 429.
Zakonika gradjanskoga za Njemačku carevinu sumarni nacrt i ociena. Članak 651 i 715.
Zakonit posjed kod potajne zadružne diobe 227.
Zakonitih kamata iznos. Članak 27.
Zakonitosti djeteta, rodjena za trajanje braka, može se samo suprug oprieti 112 i 171.
Zakonodavstvo švajcarsko, kratki osvrt na iste u pogledu štampe. Članak 665.
Zakonska osnova o pobijanju pravnih diela, što se tiču imovine insolventnoga dužnika. Književna obznana 503. Članak 731.
Zakonska osnova o novom stečajnom redu. Članci 13, 206, 378, 472, 535, 577 i 727.
Zaloga prava ovršna uknjižba, dozvola toga 669.

Digitized by Google

Zaloga prava sticanje na ljekarnu 146.
Založenje slobodnih rovova 349. Članci 604 i 724.
Zamjenika kr. javnog bilježnika pečat 218.
Zaostatci porezni, izkazi ob istih, na temelju kojih se dozvolju ovrhe 737.
Zapisnik dražbeni, potvrda na istom o primljenoj gotovini podpada biljegovini 690.
Zapisnik uručbeni (podnesni), kolizija molbâ istodobno stiglih u isti. Članak 661.
Zapisnika o bezuspješnoj dražbi biljegovanje 689.
Zapisnika zaključnoga u sumarnoj parnici biljegovanje 429.
Zapljenjenih predmeta otimanje iz rukuh poglavarstvene osobe 288.
Zastara prava na povratu uplaćene pristojbe 624.
Zastara pravne pristojbe 229.
Zastara prekršaja uvriede poštenja 160.
Zastara, vidi i zagoda.
Zastupnik crkvenih dobara i fundacija jest patriarh srbski i mitropolit karlovački 157.
Zastupnika saborskih imunitet i dužnost svjedočenja 500.
Zatvor, pritužba po kaz. post. proti odluci glede istoga. Članak 647.
Zatvora iztražnoga odredjenje i dokinuće po kaz. postupku. Članak 641.
Zavadjanje na zločinstvo bezuspješno kazni se kao i pokušaj 744.
Zavadjenje na bludnost djeteta po roditelju 99.
Zavedenje na zloporabu uredovne vlasti i povjerenik financijalne straže 554.
Zavedenje u bludnju prigodom podpisa mjenice 489.
Zemaljska vlada, biljegovanje ponovnoga podneska na istu 494.
Zemaljske kaznione, statistički pregled odnošaja u istih za god 1885. do 1894. Književna obznana 504 i 633.
Zemaljske vlade unutarnjeg odjela preustrojstvo 187.
Zlobna oštete tudjega vlasničtva, kriterij toga zločinstva 223.
Zločincem dana pripomoć, nekažnjivost rodbine kod toga 745.
Zločinstva, počinjena po inozemcih i u tudjoj zemlji 101.
Zloporaba vlasti uredovne zavedenje na to i povjerenik financ. straže 554.
Zubkov dr. Michael. Die Theilpacht nach römischem und österreichischem Recht. Književna obznana 378.
Žalba ništovna u postupku radi smetanja posjeda, rok za reproduciranje iste 354.
Žalbu ništovnu uloži tuženik, kojemu zabranjeno smetanje posjeda 98.
Žena, vidi supruga.
Ženitbom kasnijom pozakonjenje diece 610.
Života osiguranje, ugovor o tom i plaćanje premije 357. .
Župe selište, razdioba diela šumske glavnice obzirom na selište 683.
Župljana dužnost kod popravka crkve 291.
Župni bir — lukno — realni je teret 28.

Digitized by Google

II. KAZALO ZAKONSKO.

1. Obći gradjanski zakonik.

Paragrafi	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*
1 i 313 . .	672	427	146	1299 i 1304 . .	741
138	112	427, 302, 294 do		1237, 302, 294 do	
158 i 159 . .	112	297, 369, 427 i		297, 369 i 427	34
161	610	1237	34	1293 i 1295 . .	341
163	93	427 i 452 . .	724	1304 i 1299 . .	741
293	220	452	146	1333—1335 . .	423
294—297, 302,		452 i 427 . .	724	1392	287
369, 427 i 1237	34	760	552	1426	423
298 i 299 . .	349	833 i sljed. . .	420	1455 i 1456 . .	281
302, 294—297,		833—835 . . .	421	1457	281
427 i 1237 . .	34	859 i 860 . .	28	1460	672
313 i 1 . . .	672	1009, 1010. 1017,		1462	281
316	227	1019 i 1029 .	341	1472	281
323	485	1036	163	1477	281
369, 302. 294 do		1113, 1114 i 1116	611		
297, 427 i 1237	34	1118	606		

2. Gradjanski parbeni postupnik.

10	616	292, 362 i 366	616	439 i 500 . .	669
11	93	299	673	441	737
35 i 37 . . .	616	354	483	447 i 104 . .	34
43	222	362, 366 i 292	616	500 i 439 . .	669
104 i 447 . .	34	366, 362 i 292	616	576 al. 2 . . .	740
105	93	427	421		

3. Trgovački zakon (zak. čl. XXXVII. god. 1875.)

5	340	210 i 18 . . .	747	505 toč. 3 . .	357
18 i 210 . .	747	258	340	353 i 356 toč. 2	556
31	214	258 do 260 . .	214	356 toč. 2 i 353	556

4. Sudovnik od 16. veljače 1853.

14 sl. a) . .	348	67	669	81	154

Digitized by Google

5. Gruntovni red od 15. prosinca 1855.

Paragrafi	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*
61 al. 3 . . .	661	92 i 93 . . .	678	158	669
84 i 85 . . .	97	120 sl. c) . .	671		

6. Zakon o postupku u slučajevih smetana posjeda od 8. svibnja 1890.

59	740	72, 73 i 76 .	89	67	98
64—67, 69, 70		64 i 75 . . .	354	73	285

7. Kazneni zakon.

5	222	131 i 132 . .	99	190 i 194 . .	619
5, 8, 107 i 118	101	134 i 135 toč. 4	222	203	162
9 i 138 . .	744	135 toč. 1 . .	356	214 i 216 . .	745
37 i 39 . . .	101	138 i 9 . . .	744	304	682
81	288	140	222	427	570
81 i 155 . .	620	143 . . . 222 i	553	486	679
85	223	152 i 157 . .	553	489 i 491 . .	160
105	554	155 i 81 . . .	620	496	679
107 i 118, 5 i 8	101	157 i 152 . .	553	531 i 532 . .	160
125 f 127 . .	39	174 II. sl. a) .	355		

8. Kazneni postupnik.

34 al. 3. . . .	426	181—188 i 170—173 .	641	333 . . . 647 i	705
38	158	188	647	363—369 . . .	707
57 i 60 . . .	40	198	158	368	424
59 i 391 . . .	160	250 toč. 2. i 3. .	426	391 i 59 . . .	160
60 i 57 . . .	40	256 i 277 toč. 3.	101	398 i 399 te 407	38
103, 104 i 105 .	158	277 toč. 9. sl. b)	426	399 al. 4. . . .	426
104 i 105 . . .	647	304 toč 1. . .	713	399, te 398 i 407	38
170 – 173 i 181—188 .	641	314	552	407, 398 i 399 .	38

9. Zakon o zadrugah od 9. svibnja 1889.

1, 22 i 29 .	163	33	749	56	684
6	106	35 i 38 . . .	107	56 i 60 . . .	227
22 i 29 . . .	163	55 . 164, 266 i	428	57	290

10. Uredovna sbirka zakona i propisa o biljegovini i pravnoj pristojbi.

24 i 143 . .	624	opaz. 1 . . .	429	135	361
89, 90 i 105 .	689	105, 89 i 90 .	689	143	625
89 i trf. čl. 37/48		132 i 133. . .	97	143 i 24 . . .	624

Digitized by Google

Strana	Strana	Strana
Trf. čl. 10/92 . 565	IV/12 . . 362 i 750	Trf. čl. 64/101 toč. a) opaz. 1 . . . 690
Trf. čl. 37/48 492 i 689	Trf. čl. 48/13 toč. IV. 12, 13 i 14 45	Trf. čl. 92/46 i 101 52 . . . 689
Trf. čl 48/14 III. i IV/14 . . . 494	Trf. čl. 48/13 toč. IV/15 108	Trf. čl. 104/43 . 295
Trf. čl. 48/13 toč.		

11. Ini razni zakoni i naredbe.

Godina		Strana
1852.	Odvjetnički red od 24. srpnja 1852, § 26	422
1853.	Cesarski patenti od 2. ožujka 1853 (br. 48 do 51 z. v. l.) u predmetih urbarskih	42
1854.	Cesarska naredba od 20. travnja 1854 (Drž. z. l. br 96. god. 1894), kojom se izdaje propis, kako se imadu ovršivati naredbe i presude cesarskih vlasti političkih i redarstvenih . .	682
1854.	Rudarski zakon od 23. svibnja 1854 (Drž. z. l. br. 146 god. 1854) § 22. i 121	349
	§ 34. i 39	724
1854.	Izvanparbeni postupnik od 9. kolovoza 1854 (§ 2, toč. 1, § 71 i 130)	485 i 552
1855.	Naredba ministarstva unutarnjih poslova i pravosudje te vrhovne vlasti redarstvene od 3. travnja 1855 (Drž. z. l br. 61, god. 1855), kojom se odredjuju vlasti, kojim pripada iztraživanje i kažnjenje onih zakonskih narušaja, koji u kaznenom zakonu od 27. svibnja 1852. nisu proglašeni kao diela kažnjiva i kojom se ujedno ustanovljuje postupak, koj se pri tom obdržavati ima	682
1855.	Bilježnički red od 21 svibnja 1855	218
1855.	Okružnica ces. kr. namjesničtva za Hrvatsku i Slavoniju od 10. prosinca 1855 br. 19.680 (Z v. l. god. 1856, raz II. br. 2)	672
1856	Ženitbeni zakon za katolike od 8. listopada 1856 (br. 185 z. v. l.) § 60.	348
1857.	Naredba ministarstva unutarnjih diela, za pravosudja, ter za trgovinu, obrt i javne gradnje od 21. travnja 1857. (D. z. l. br. 82) u pogledu izvlastbenog postupka kod javnih cesto- i vodogradnjah	672
1857.	Cesarski patent od 17 svibnja 1857 (Drž. z. l. br. 98 god. 1857), propisujući, kako se urediti imadu zajednička posjedna razmjerja medju negdašnjimi gospoštijami i bivšimi njihovimi podložnici i podanici, a isto tako, kako se obaviti imadu komasacije	32
1857.	Naredba ministarstva unutarnjih poslova i pravosudja te vrhovne vlasti redarstvene od 30. rujnu 1857 (Drž. z. l. br. 198 god. 1857), kojom se odredjuju vlasti, kojim pripada iztraživonje i kažnjenje onih zakonskih narušaja, koji u kaznenome zakonu od 27. svibnja 1852, nisu proglašeni kao diela kažnjiva	682
1857.	Naredba ministarstva unutarnjih diela i pravosudja od 28. prosinca 1857 (Drž. l. br. 1, g. 1858), kojom se uvodi naputak ob unutarnjem uredjenju i o poslovnom redu sudova urbarskih	32

Digitized by Google

1858. Naredba ministarstva nutarnjih posala i pravosudja od 17 prosinca 1858 (br. 230 z. v. l.) ob uporabnih pogodbah 482, 549, 607 i 611

1859. Naredba ministarstva unutarnjih diela, pravosudja, bogoštovja i nastave, vrhovnoga zapovjedničtva vojske i vrhovne vlasti redarstvene od 5. travnja 1859 (Drž. z. l. br. 53. god. 1859), kojom se izjavljuje, da je kažnjiv svaki onaj, koji samovlastno uvodi vjerozakonsku družbu (sljedbu), koje uprava državna nije naročito priznala ili koj udioničtvuje u uvodjenju takovom . . 682

1859. Cesarska naredba od 6. travnja 1859 (Drž. z. l. br. 111. g. 1859) o uplivu, što će ga položeni teoretički državni izpiti imati za one, koji kane stupiti u praktiku prevodnu (konceptnu) 692

1874. Zakon od 28. veljače 1874 o sudačkoj vlasti (Sbornik br. 15, god. 1874) 28

1875. Zakon od 17. svibnja 1875 o porabi tiska u kraljevini Hrvatska i Slavonija (Sbornik br. 32. god. 1875) 483

1875. Zakon od 17. svibnja 1875 o propisu, kako se imadu sastavljati porotnički imenici za sudove tiskovne u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji. (Sbornik, br. 33. god. 1875) 487

1875 Zakon od 17. svibnja 1875 o kaznenom postupku u poslovih tiskovnih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju (Sbornik br. 34, god. 1875) 487

1876. Zakon od 3. listopada 1876 o sudbenosti trgovačko-mjenbenoj i postupku pred trgovačko-mjenbenimi sudovi (Sbornik br. 86, god. 1876) 340

1876. Zakon od 7. prosinca 1876 o preinaci njekojih ustanova gradjanskog parbenog postupnika od 16. rujna 1852, tičućih se postupka kod ovršbene dražbe nepokretnih i pokretnih stvari radi novčane tražbine (Sbornik br. 1. god. 1877) . . 669 i 737

1876. Zakonski članak XXVII. 1876 zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o mjenbenom zakonu. (Sbornik br. 8, god. 1877) § 36 i 99. 681

1877. Zakon od 8. prosinca 1877 o preinaci zakonskoga članka IX. 1870 (sbornikah br 55. god. 1870) ob ukinuću zakona, postojećih proti lihvarstvu (Sbornik br. 70, god. 1877) 27

1883. Zakonski članak XLIV. 1883 zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o rukovanju javnih poreza (Sbornik br. 69. god. 1883) . . . . . 97, 165. 229, 554, 624, 678 i 737

1884 Zakonski članak XVII. 1884 zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora: obrtni zakon (Sbornik br. 31, god. 1884) § 25 748

1886. Zakon od 5. veljače 1886 ob ustroju i uredjenju uprave u županijah i kotarih (Sbornik br. 9, god. 1886) 491

1887. Zakonski članak XLV. 1887 zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o preinaci njekojih ustanova na biljege i pristojbe odnosećih se zakona i uzakonjenih propisa (Sbornik br. 15, god. 1888) 165

1888. Zakonski članak XXXV. 1888 zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o državnom dohodarstvu točenja pića (Sbornik br. 8, god. 1889) 419

Digitized by Google

1889. Zakonski članak VI. 1889 zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora ob obranbenoj sili (Sbornik br. 23, god. 1889) 41
1889. Zakonski članak XXVIII. 1889 zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o preinačenju ustrojstva financijalne uprave (Sbornik br. 55, god, 1889) 97
1889. Naredba bana kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 16. prosinca 1889, br. 23.403, kojom se izdaje provedbeni naputak k zakonu od 9. svibnja 1889 o zadrugah (Sbornika br 72, god. 1889) 551
1893. Zakon od 27. travnja 1893 o lovu za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju (Sbornik br. 36, god. 1893) § 16. 42
1894. Zakon od 11. travnja 1894 o povlasticah dioničarskog družtva hrvatsko-slavonske zemaljske hipotekarne banke (Sbornik br. 32, god. 1894) 739
1894. Zakon od 6. listopada 1894. kojim se preinačuju, odnosno nadopunjuju njeke ustanove zakonskoga članka sabora kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 5. siečnja 1874 (sbornika br. 3, od god. 1874) ob ustrojstvu sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu (Sbornik br. 63, god. 1894) 692
1894. Zakonski članak XXVI. 1894 zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o preinačenju i nadopunjenju na sudbene biljege i pristojbe odnosećih se zakona i propisa (Sbornik br. 86. god. 1894) . . . . . 366 i 689
1895 Zakonski članak XXXVI. 1895 zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o sniženju zakonitoga u cielom području zemalja krune ugarske u krieposti stojećega kamatnjaka (Sbornik br. 73, god. 1895) 27
1895. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 1. srpnja 1895, br. 8189, kojom se uredjuju pravo i državoslovni teoretički državni izpiti na kr. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu (Sbornik br. 36, g. 1895 692
1895. Zakon od 29. prosinca 1895 o propisu gospodarstva i stoke i o izvidu obćih poljodjelskih prilika u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji (Sbornik br. 2, god. 1896) 176
1896. Naredba kr. ug. ministra financija od 15. travnja 1896., izdana sporazumno s banom kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije glede uporabe zak. čl. XXVI. 1894 o preinačenju i nadopunjenju na sudbene biljege i pristojbe odnosećih se zakona i propisa u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji (Sbornik br. 29, god. 1896) 366

Digitized by Google

Digitized by Google

Uredjenje seljačkoga posjeda i regulacija zadružnih odnošaja u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji te bivšoj vojnoj krajini s obzirom na hrvatsko-ugarsko pravo i urbar Marije Terezije.

Napisao ***Josip Hoholač,*** *kr. kot. predstojnik.*

Uvod.

Znajući, da našem mladjem pravničkom svietu nisu potanko poznati urbarski i zadružni propisi, koji su znatno uplivali na uredjenje seljačkoga posjeda u Hrvatskoj i Slavoniji te bivšoj vojnoj krajini; nadalje obzirom na okolnost, što se zadružni zakoni tek onda dobro shvaćati mogu, kadno se znade stanje seljačkoga posjeda, kakovo je bilo prije, nego su ovi izašli, — to sam ovom razpravicom naumio, da sistematičnim i komparativnim obradjivanjem, obaziruć se koli na hrvat. ugar. pravo, toli i na urbar blagopokojne carice i kraljice Marije Terezije, pružim zgodu, da se i onaj, komu ti propisi i zakoni nisu en detail poznati, uputiti može, kako se je seljački posjed u nas sukcesivno uredjivao, dok je došlo do onoga momenta, kadno je pojedinac postao pravim vlastnikom one grude zemlje, koju je već od pamtivjeka težao i obradjivao.

Razpravu ovu dieliti ću u 3 glavna diela.

U I. dielu govoriti ću o stanju seljačkoga stališa (plebs) za vrieme, kadno je hrvat. ugar. pravo stojalo na svom vrhuncu, te razložiti razvitak toga stališa sve do g. 1836., kada su najme postali vlastnici onih zemalja, koje su obradjivali i težali, obaziruć se ujedno na urbar Marije Terezije.

U II. dielu razpravljati ću komparativnim načinom o zadružnih zakonih, koji su izašli za uredjenje seljačkoga posjeda u bivšoj civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji pogledom i na plemićke zadruge.

U III. dielu razlagati ću istim načinom o zadružnih zakonih bivše vojne krajine.

I.

Stanje seljačkoga stališa po hrv.-ug. pravu sve do g. 1836.

Već u najstarijih izpravah za domaće dinastije kraljeva nalazimo stališ ljudi, koji se nazivahu robovi, a tomu za dokaz svjedoči nam izprava

Digitized by Google

velikog župana Trpimira, izdana 4. ožujka 837. u Bihaću kod Solina, kojom se crkvi sv. Dujma daruje zemljište sa robovi. Imenito u hrv. primorskih gradovih preotelo je robstvo u to doba mah unatoč nastojanju crkve i pape — da mu se na put stane.

To stanje trajalo je sve dok nije kralj Zvonimir zabranio trgovanje s robovi, akoprem u spomenicih, koji o tom govore, ne nalazimo ustanova, koje bi odredjivale, kako su se robovi oslobadjali, već to crpimo iz pojedinih privatnih listina. Robovi bi se puštali na slobodu u slučaju smrti gospodara. Gospodar bi naime na smrtnoj postelji oslobadjao robove, da mu bude za spas duše ili su se ostavljali crkvi — te ako i nisu posve postali slobodni, prestali su biti objektom prava, te postali subjekti. Od kralja Zvonimira imenito za kraljeva: sv. Stjepana, Kolomana i sv. Ladislava izašlo je dosta zabrana, koje su išle za tim, da se robstvo posve dokine, dokle robstvo u istinu u 14. vieku u Hrvatskoj i Ugarskoj izčeznulo nije.

Iz robstva t. j. iz ljudi, koji su bili opredieljeni, da obradjuju zemlju, koji su servi u pravom smislu rieči, razvio se je stališ seljački — kmetski — podanički.

Robovi, koji su obradjivali zemlju gospodara svojih (dakle servi) pošto su prestali biti robovi, obradjivali su te zemlje i nadalje, ali ne u izključivu korist gospodara kao prije, van tako, da stanoviti dio prihoda prirodnoga daju gospodaru, a drugo ostaje njim. Povrh bivših robova povećao se je broj kmetova iz ljudi drugoga razreda pučanstva, pače i slobodnih, koji su postali kmetovi, koje dobrovoljno radi nepovoljnih okolnostih, koje opet silom.

Siromaštvo sililo je plemstvo i druge slobodne osobe, da su bježale pod okrilje velmoža tako, da su svoj mali imetak nudjali velmožam, da ga uzmu kao svoje vlastničtvo uz uvjet, da to zemljište uživaju i nasljednici tih malih plemića i slobodnjaka uz plaćanje danka. Nasilje velmoža pričeralo je takodjer mnogo siromašnih ljudi u kmetstvo, koji se je stališ u 14. vieku na taj način razvio.

Zakonodavstvo, našav taj stališ, nastojalo je da pravni njegov odnošaj prema gospodarom i glavarom normira. Najvažniji zakon u tom pogledu jest onaj Ljudevita Velikoga od 1351., jer zakon, koji je izašao za Andrije III. god. 1298. ne može se nazvati najvažnijim, jer ne uredjuje kmetskih odnošaja, nego štiti lih njihovu osobnu slobodu. Taj najme zakon Andrije III. zabranjuje silom držati kmeta u privatnoj vlasti, pa dozvoljuje svakomu, da se seli. Nu zakon ovaj nije nikada u krieposti bio.

Rekli smo prije, da su kmetovi obradjivali zemljišta gospodara i nadalje, nu ne više u izključivu njegovu korist kao prije, već tako, da stanoviti dio prihoda prirodnoga podavaju gospodaru, a drugo da njima ostaje. Nu ta podavanja bila su različita. Gdje je vlastelin dobar bio,

Digitized by Google

uzimalo se je malo u ime podavanja, a gdje je vlastelin zao bio, gulio je podanike bez srdca; te je dakle ovisilo sve o volji vlastelina. — Dok je ta nejednakost vladala i štetu mnogim nanašala, to je Ljudevit Veliki godine 1351. odredio, da podanici koli krunskih, toli i privatnih dobara imadu davati $^1/_9$ žitka i vina gospodi, a ostalo ostaje njihovo podpuno vlastničtvo. Ovo je bila glavna reforma u imovinsko-pravnom obziru.

U osobnom pravnom pogledu odredjuje zakon od god. 1351., da su kmetovi ovisni od svoje gospode, da imadu prema njim dužnost i da vlastelin vrši nad njimi civilnu i kriminalnu sudbenost u I. molbi. Tako je ovaj zakon temeljem gospoštijske sudbenosti, koja je trajala sve do godine 1847/8., dok nije zak. čl. IX. dokinuta.

Ovaj položaj kmetova, koji je bio u Hrvatskoj i Ugarskoj relativno povoljan, pogoršao se je ipak za vladanja Marije i Sigismunda, a još više za Jagelovaca. Najžalostniji položaj imali su kmetovi pod Vladislavom II. i Ljudevitom II., nu i za Sigismunda i Jagelovaca nije to bivalo de lege, jer su još uvjek vriedili zakoni Ljudevita Velikoga, nego položaj kmetova pogoršao se je s faktičnoga gledišta.

Jagelovci bili su najme slabi vladari, manjkao im je ugled i moć, te su u pomanjkanju obojega mogli oligarhi — magnati — po volji tlačiti kmetove, a i niže plemstvo. Taj nevoljni položaj kmetova bio je povodom užasne bune god. 1514. pod vodstvom plemića Dože, koja je po kmetove zlo izpala tako, da su stališi i redovi Ugarske godine 1514. uz potvrdu Vladislava II. stvorili cielu povorku zakona, kojimi se položaj kmetova u velike pogoršava.

Timi zakoni uvedena je „glebae adscriptio, t. j. kmetovi su se lišili za kaznu prava slobodnoga selenja, pak je dakle kmet za uvjek adscriptus zemljištu, na kojem je živio, jer bez dozvole gospoštinske ne može i nesmije nikamo da seli; nisu dakle slobodni ni osobom ni imetkom ni oni — ni njihovi potomci.

Zatim ih ti zakoni lišavaju priroda u mnogo većoj mjeri, nego li je to prije bivalo. Uz onu $^1/_9$ žitka i vina morali su sada podavati devetinu i od blaga, peradi itd., a uz to bijahu i dani odredjeni, kad je kmet morao za plemića raditi, t. j. robotu obavljati.

Stanje kmetova bilo je sada takovo, da se može kazati, da kmetu nije ništa ostalo do lih nudum corpus. Takov položaj kmetova ostao je sve do godine 1535., kadno se je saborskim zaključkom od iste godine njihov položaj poboljšao.

Položaj njihov poboljšavao se je za kraljeva habsburške dinastije sve to više. Karlo VI. izdade godine 1736. patent za poboljšanje položaja kmetova, nu taj patent nije nikada stupio u kriepost.

Istom Mariji Tereziji podje za rukom, da povoljnije i stalnije uredi odnošaj kmetova i vlastele.

Digitized by Google

Marija Terezija, držeći se formalnosti, sazove više puta sabor, da ili sam formalno stvori o tom zakon ili da njezin predlog o tom odobri. Nu sabor ne odazove se toj želji kraljice iz egoističnih motivah i pod izlikom formalnosti. Ali Marija Terezija, želeći ostvariti svoje želje, u. kojih je nazrievala spas države, poče izvadjati putem reskripata odredbe i uredjivati urbarske odnošaje, te u tu svrhu imenuje i urbarske komisije, naloži županijam, da kod provadjanja tih naredaba sudjeluju, te tako podje joj za rukom, da je do pod konaç svoje vlade do godine 1780. u svih svojih zemljah uvela te urbare, a naročito i to za: 1. dolnju Slavoniju, 2. Hrvatsku, 3. Ugarsku i 4. tamiški Banat.

Timi urbari Marije Terezije poboljšao se je položaj kmeta u dva smjera i to: 1. u osobno pravnom pogledu, što je kmetovom olahkoćena sloboda selenja, što je sudbenost gospoštinska ograničena; 2. u imovinsko-pravnom pogledu, što su podavanja točnije detailirana.

Ujedno bude odredjeno, da se zemljište, koje nominalno pripada vlasteli, a uživa seljak, ne smije seljaku oduzeti niti via facti, a niti via juris, već da iz tih gruntova crpi i seljački stališ sredstva za vlastiti život i za vršenje državnih tereta. Niti gospoštija nije smjela takav grunt alodizirati t. j. priklopiti ga svojem zemljištu, a niti ga je smjela država prodati za dužni porez, to nije mogao činiti ni seljakov vjerovnik, a niti seljak sam. Urbarski zakoni Marije Terezije bili su dakle temeljem dalnjem radu na tom polju. — Car Josip II. htio je naprečac, neglededć na zaprieke, koje su bile utemeljene u pravnoj sviesti naroda, preustrojiti državu po jednom jedinstvenom kalupu; on je najme htio, da provede pravnu jednakost i dokine stališke razlike. On dokida patentom od god. 1785. perpetuam rusticitatem, te zajamči bivšim kmetovom posvemašnju slobodu selenja. Ali sve te naredbe Josipa II. smatrale su se s formalnoga gledišta nezakonitimi, jer ih nije stvorio zakonodavni faktor, najme sabor. Njegov nasljednik Leopold II. sazove sabor hrvat. ugar., te medju ostalim predloži i uredjenje odnošaja medju kmetovi i gospodom.

Nakon duge i žestoke razprave budu uzakonjeni urbari Marije Terezije, pa i patent Josipa II. od god. 1785. tako, da od onda imamo formalni zakon ob odnošaju kmetova i gospoštije, a to je članak XXX. od god. 1791. u kojem se naročito kaže, da valja samo privremeno, dok se ne sastane novi sabor i ne stvori novi zakon. Ali sabori, koji su zasjedali iza godine 1791., imali su malo vremena baviti se nutarnjimi odnošaji radi mal ne permanentnog ne samo evropskog, van upravo svjetskog rata, koji je trajao do god. 1813. — Tek god. 1836. mogao se je sabor podpuno baviti s urbarskimi odnošaji, budući je i nakon bečkog kongresa vrieme bilo mutno (pošto je bečka vlada bila istih ideja, kojih i car Josip II.), radi česa je znalo proteći i više godina, a da se sabor sazivao nije.

Digitized by Google

Istom zakoni od god. 1836. udarili su tvrdji pravni temelj odnošajem podložničkim naprama vlasteli i stvorili jamstvo za njegovo održanje.

Člankom IV. §. 1. od iste godine olakšana je i osigurana podložnikom sloboda selitbe, jer glasi: „Quilibet migrare volens, non tantum cunctas dominales et publicas obventiones, sed etiam privata sua debita complanare tenetur, depuratis nihilominus dominalibus et publicis intuitu privatorum praestita, et a creditoribus acceptata fidejussione detineri nequit" itd.

Prema tomu nije smio vlastelin podložnika u seljenju priečiti, ako je podmirio sve vlastelinske i javne dužnosti i ako je podmirio svoje privatne dugove. Podložnik, koji se je htio seliti, morao si je od svoga vlastelina pribaviti odpustnicu, a od podžupana ili nadležnoga županijskoga sudca putovnicu, pa budući je rok za seobu bio odredjen blagdan sv. Grgura pape, to se je morao prije prvoga rujna javiti vlastelinstvu pred seoskimi starešinami. Onaj zemaljski gospodin, koji bi podložnika bio u toj slobodi spriečavao, bio je kažnjen sa 200 for. i morao je nadoknaditi parničke troškove. Polovica ove globe pripadala je županijskoj blagajni, a polovica zaustavljenomu podloženiku.

Isto tako i pod prietnjom iste globe bilo je zabranjeno primiti podložnika, koji nije imao svjedočbe od vlastelina ili putovnice od podžupana, dotično nadležnog županijskog sudca.

Budući je po 30. naslovu III. diela trip. primjerena vriednost truda, uloženoga za poboljšanje selišta, po pravici svojina seljačka, zato, da im nepropane, budi ota svojina, budi blagodat selenja: dopušteno je bilo po §. 6. zakon. čl. IV. 1836. svakomu seljaku i stanaru, da može po volji komugod, izuzam vlastelina i obćinu, suvlastelu onoga mjesta sve ono prodati, što je u selište uložio i na njem popravio skupa s pripadci uživanja selišta i niegovih sastojina, a kupac morao je sve s tim uživanjem spojene vlastelinske daće kao i u čl. XI. pomenute godine ustanovljene javne terete nositi.

Kod ovoga kupovanja i prodavanja zahtjevalo se je po §. 7. čl. IV.:

a) Privoljenje vlastelinstva.

No da se samovoljnim i nepravednim uzkraćivanjem privoljenja zabranjenim pod kazan §. 4. čl. IV. 1836. ne osujeti namjera, stegnuto je pravo uzkrate samo na one slučajeve, kad se je podložnik mogao odpraviti sa selišta. To je pravo moglo biti:

1. Ako seljak ili urbarski stanar očevidno nebi mogao podmirivati vlastelinske i javne terete.

2. Zbog težkih ili po javni poredak pogibeljnih izgreda.

3. Ako se po više puta na štetu vlastelinstva javno uzprotivi svojim podaničkim dužnostim.

b) Upis.

Digitized by Google

U tu svrhu čuvao se je jedan primjerak zapisnika kod vlastelinstva, a drugi kod obć. poglavarstva.

U taj zapisnik valjalo je unašati doslovce svaku kupnju i prodaju, utanačenu s privolom vlastelinskom. Nije li se pako upis obavio po krivnji kupujućeg seljaka, — tada se je ugovor smatrao ništetnim.

Zakon. čl. IV. bio je podložnik s druge strane zaštićen u posjedu užitka svojega urbarskoga selišta, jer ga zemaljski gospodin nije mogao iz njega dignuti kako i kada bi mu se svidjelo. Slučajevi, u kojih je to vlastelin mogao, označeni su gore; ali svi ovi slučajevi morali su se dokazati urbarskom parnicom, u kojoj se je mogao podložnik zastupati i po svojoj volji odvjetnika imenovati (čl. X. XIII. od god. 1836.).

Pak ako se je dokazalo, da ima razloga, s kojih je zakon dozvolio vlastelinu ukloniti podanika, nije mu mogao oduzeti selišta svojevoljno, nego se je to moralo osudom izreći, pa nakon pravomoćne osude moralo se je selište prodati putem javne dražbe na korist podložnika, a od one dražbe bio je izključen vlastelin i njegov suposjednik i obćina.

Ne smije se ovdje zaboraviti, da prema §. 6. zak. čl. IV. 1836., pa u duhu već gore navedene ustanove P. III. tit. 30. trip. predmetom ovakove prodaje nije bilo vlastničtvo selišta, jer je ovo spadalo na vlastelina, nego se je prodavalo uživanje selišta, zatim uložbina i poboljšice, trudom i mukom podložnikovom na selištu učinjene.

Nadalje zak. čl. IX. od 1836. §. 9. zajamčeno je bilo podložnikom oporukom razpolagati sa stečevinom, a pod istu ubrajalo se je ne samo što je podložnik u selište uložio ili je na selištu poboljšao, nego u smislu P. I. tit. 110. trip. Verb. i ono, što je nasliedio usljed oporuke ili usljed zapisa.

Ovimi ustanovami zakona od god. 1836. skinut je dakle sa podložnika žig nevoljničtva (perpetuae servitutis), oni su odvezani od zemlje selištne, te su im priznana barem nekoja osobna prava.

Zemlje, koje je imao podložnik obradjivati, bile su razdieljene u selišta, ter prema tomu nalazimo kmetove cjeloselce, poluselce, četvrtselce i one, koji su imali izpod $^1/_4$ selišta. Ovi potonji nazivahu se želiri ili hižari, te su davali 12 težaka na godinu i ništa više, dočim su oni prvi podavali $^1/_9$ priroda i obavljali tlaku.

Kolikoća selištne pripadnosti bila je različna ne samo pogledom na kolikoću selišta, nego i napram pojedinim županijam, dapače i napram pojedinim kotarom, a napokon i napram dobroti zemlje. Da bude slika jasnija, naznačen je ovdje pregled o sastavinah tih selištâ. Svako selište sastojalo se je od t. zv. podkućnice (intravilana) i vanjskog zemljišta.

Za podkućnicu čitavoga selišta ustanovljeno je bilo po svuda jedno jutro, dočim od vanjskih zemalja pripadalo je i to:

1. u županijah požežkoj, sriemskoj i virovitičkoj

Digitized by Google

oranica I. razreda . . . . . 24 jutra
„ II. „ . . . . . 32 „
„ III. „ . . . . . 40 „

a livada pako u svakom razredu na 8 kosaca.

2. U županiji križevačkoj i to u

a) kotaru podravskom

oranica I. razreda . . . . . 12 jutara
„ II. „ . . . . . 14 „
„ III. „ . . . . . 16 „
„ IV. „ . . . . . 18 „

te livada, gdje se otava kosi, uvjek na 6 kosaca, gdje se otava malo kad kosi na 8 kosaca, i gdje se otava nikad nekosi na 10 kosaca.

b) U kotaru vrbovačkom

oranica I. razreda . . . . . 16 jutara
„ II. „ . . . . . 18 „
„ III. „ . . . . . 20 „
„ IV. „ . . . . . 22 „

livada, gdje se otava uvjek kosi, na 6 kosaca, gdje se pak malo kad kosi na 8 kosaca, a gdje nikad na 10 kosaca.

c) U predjelu moslavačkom

oranica I. razreda . . . . . 18 jutara
„ II. „ . . . . . 20 „
„ III. „ . . . . . 22 „
„ IV. „ . . . . . 24 „

livada, gdje se otava uvjek kosi, na 6 kosacah, gdje se otava malo kad kosi na 8 i gdje se nikada ne kosi na 10 kosaca.

3. U županiji varaždinskoj i to:

a) u mjestih bregovitih

oranica I. razreda . . . . . 12 jutara
„ II. „ . . . . . 14 „
„ III. „ . . . . . 16 „

livada, gdje se otava uvjek kosi, na 5 kosaca, gdje se malo kad kosi na 7 i gdje nikada na 9 kosaca.

b) u ravnici

oranica I. razreda . . . . . 14 jutara
„ II. „ . . . . . 16 „
„ III. „ . . . . . 18 „

livada, gdje se otava uvjek kosi, na 6 kosaca, gdje se otava malo kad kosi na 8 i gdje nikada na 10 kosaca.

4. U županiji zagrebačkoj

a) u gorskom kotaru i Turovom polju, a naročito u kotarih: zagrebačkom, sv. Ivanskom, posavskom i s ove i s one strane Kupe

Digitized by Google

oranica I. razreda . . . . . 12 jutara
„ II. „ . . . . . 14 „
„ III. „ . . . . . 16 „

livada, gdje se otava uvjek kosi, na 5, gdje malo na 7, a gdje nikada na 9 kosaca.

b) u primorju i kotaru gorskom

oranica I. razreda . . . . . 12 jutara
„ II. „ . . . . . 14 „
„ III. „ . . . . . 16 „
„ IV. „ . . . . . 18 „

livade kao pod 4. a

c) u kotaru podbriežnom

oranica I. razreda . . . . . 14 jutara
„ II. „ . . . . . 16 „
„ III. „ . . . . . 18 „

livade kao pod 4.

d) u ravnini

oranica I. razreda . . . . . 18 jutara
„ II. „ . . . . . 20 „
„ III. „ . . . . . 22 „

livade, gdje se otava uvjek kosi, na 6, gdje se malo kosi na 8, a gdje nikada na 10 kosaca.

Veličina jednog jutra oranice mienjala se je prema pojedinim mjestam izmedju 1100, 1200 ili 1300 □ hvati, dočim se pod jednim koscem razumjeva livada od jednog jutra površine. U županijah sriemskoj i virovitičkoj iznašalo je jedno jutro oranice 2000 □°, a kosac livade po 1000 □°, u županiji požežkoj pako iznašalo je jedno jutro oranice i kosac livade jednako po 1296 □°.

Zakon. člankom VII. 1840. promjenjen je donekle čl. V. od g. 1836. u toliko, da se je na svih vlastelinstvih u kotaru djakovačkom županije virovitičke računati imalo jutro urbarske oranice po 1620 □°, a pašnjaka po 1296 □°.

Bivši podložnici dielili su se, kako je jur spomenuto, u cieloselce, zatim u onakove, koji su imali polovicu, četvrtinu ili jednu osminu sališta. Za sališnu pripadnost podavao je sve do god. 1848. bivši podanik cieloselac svomu vlastelinu kućni činž (u Hrvatskoj 1 for., u Slavoniji 3 for.), zatim 52 vozna ili 104 ručna težaka bezplatno u Hrvatskoj, a u Slavoniji pako 24 vozna ili 48 ručnih težaka bezplatno, a 28 voznih ili 56 ručnih težaka uz plaću i to dvopreżnu foringu uz plaću od 24 novč., a ručnog težaka uz 12 novč.

Osim toga davao je podložnik u Hrvatskoj u ime duge foringe 4 težaka, u ime devetine pako 12 voznih ili 24 ručna težaka.

Digitized by Google

Ovaj podavak bio je t. zv. selištni ili tlaka. Iz ovih selištnih zemalja mogao je bivši podanik uz navedene podavke vaditi korist, kakovu si je priskrbio svojim trudom i mukom, nu na ovakovih zemljah nije mogao tjerati obrta, ili iz njih obrtnim putem vaditi koristi bez posebne daće. Ako je podložnik htio peći rakiju, to je morao vlastelinu platiti pristojbu sa 2 for. od kotla (čl. VI. 1836.); ako je htio otvoriti dućan, morao je platiti posebnu pristojbu i to godimice po 20, 15, ili 10 for. prema tomu, da li je dućan bio I. II. ili III. razreda; jednom riečju morao je uvjek vlastelinu podmiriti jošter posebnu pristojbu, ustanovljenu za dotični obrt. Na ovih selištnih zemljah nije bilo podložniku slobodno bez posebne dozvole vlastelina i bez naplate posebne pristojbe paliti opeku, vapno ni šljunka ni pjeska kopati, njemu je bilo slobodno samo selištno zemljište obradjivati i tako iz prirodnina korist crpiti.

Osim ovih zemaljah imali su bivši podložnici u Hrvatskoj i Slavoniji još i drugih zemalja, koje ako i nisu spadale na pripadnost urbarskoga selišta, svagda su se i po obstojalih zakonih i po običaju smatrale kao zemlje urbarske, pa se je i naprama tomu s njimi tako i postupalo. To su bile zemlje izvanselištne — extra sesionalne — a bile su ove:

1. Šume, prilikom terezijanske regulacije uvrštene u posebne tabelarne popise, koje su u ono doba podanikom ustupljene bile uz stanovit broj šumskih težaka (pro laboratoribus silvanalibus.)

2. Šume, koje su u vrieme pomenute regulacije doznačene bile cielim občinam (urbarskim) ili pojedinim podložnikom za izključivu porabu radi urbarskoga drvarenja i uz dozvoljene daće.

3. Šljivici izvanselištni u Slavoniji, koji su bili obterećeni stalnom urbarskom daćom od 15 nč. kon. novca po jutru.

4. Vinogradi izvanselištni u Slavoniji, koji se spominju u terezijanskih ili kašnjih urbarskih spisih, te su bili obterećeni daćom zvanom „motičarina ili pinta".

Ove zemlje ostaju izvanselištne i onda, ako su šume medjutim izkrčene, šljivici i vinogradi obraćeni u drugu vrst gojitbe n. pr. u oranice, vrtove, livade itd.

5. Krčevine, koje su već od prvoga kraja odredjene bile jedino za uzdržavanje bivših podanika, te čl. VI. od godine 1836. glede ovih odredjuje, da se ovakove krčevine ne smiju oduzimati od bivših podanika.

6. Zemlje preostale (fundi remanentiales); to su zemlje, koje su kod pojedinih podložnika nadjene preko njihove zakonske selištne pripadnosti, bilo to prilikom terezijanske ili ma koje kasnije regulacije, pa su za onda ostavljene bile bivšim podložnikom uz osobita podavanja.

Ovakove zemlje imale su se prigodom terezijanske regulacije popisati u posebne tabele, te su se od ovih imale po čl. 182. ex 1723. sastavljati nova selišta, što ipak nije učinjeno radi raznih zaprieka.

Digitized by Google

7. Pustoseline, ako ih posjeduje bivši podanik ili sasvim ili diono, pak ih neposjeduje na temelju pogodbe, na stanovito vrieme sklopljene n. pr. u ime zakupa itd.

Ako je ovakova pustoselina na novo naseljena, podpala je pod oznaku urbarskog posjeda.

8. Krčevine u Slavoniji, koje su prigodom urbarskih regulacija, dogodivših se ma kada, pod imenom zemalja obrtnih uz naznačenje daće zemaljske (terragium) ili ine plaće uvrštene bile u tablice urbarske.

Pod izvanselištne zemlje mogu se ubrajati jošter sljedeće zemlje i to:

a) Trstenici, koji su bili doznačeni za izklopnu porabu budi urbarskim občinam ili pojedinim podložnikom preko selištne pripadnosti (vidi §. 5. čl. VI. od god. 1836.)

Za ovakove trstenike imalo se je podavati 40 snopova trstike ili ako glede toga nije možda postignuta prilična takmina, koju je imala ustanoviti oblast prema mjestnim prilikam.

b) Pašnjaci, koji se putem segregacije na temelju car. pat. od 17. svibnja 1857. pridjeluju bud občinam, bud pojedinim podložnikom selišta.

c) Šume, koje su istim putem doznačene urbarskim občinam u zamjenu za užitak drvarije, žirovine i t. d.

d) Trstenici, koji su pripali budi cielim občinam budi pojedinim bivšim podložnikom u ime dosadanjega užitka.

Osim ovih zemaljah bilo je jošter i zemalja t. z. urbarsko-srodnih, te spadaju ovamo:

a) Krčevine prije 1. svibnja 1848. učinjene, na kojih se je nalazila naselbina.

b) Činžene i gorne zemlje, na kojih se je nalazila naselbina i koje su služiti imale za izključivu obskrbu naseljene obitelji.

Promotrimo li sve gore rečeno, to vidimo, da je podložnik zakonom od god. 1836. riešio se žiga nevoljničtva, da je bio odvezan od zemlje selištne, da su mu priznana barem nekoja osobna prava; imenito, da mu je priznato osobno pravo na neprikraćeni užitak urbarskog selišta. Uzprkos toga nije podložnik mogao selište ni prodati, ni zadužiti, ni zamjeniti, ni razdjeliti, ni darovati, ni oporukom o njem razpolagati, a to zato, jer je selište sačinjavalo vlastnost zemaljskog gospodina.

Istom godine 1848., kada je najme razkinuta podanička sveza, postao je podložnik vlastnikom urbarskoga posjeda.

Bansko pismo, kojim je bivšim podložnikom, a i njihovim nasljednikom zajamčena sloboda te dokinuta podanička sveza glasi ovako:

„Mi baron Josip Jelačić od Bužima, ban hrvatski, slavonski i dalmatinski, Nj. ap. Veličanstva Ferdinanda I. cesara Austrijanskoga, kralja ugarskoga, českoga, lombardskoga, mletačkoga, dalm.-hrvat.-slavon., galičkoga, vladimirskog i ilirskog itd. pravi tajni državni savjetnik, feld-

Digitized by Google

maršallajtnant, i u kraljevstvu hrvatskom nad cielom vojskom i vojnom krajinom zapovjedajući general — svemu hrvat. i slav. narodu i puku od Boga pomoć i pozdrav!

Akoprem je već u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji proglašeno, da je svaka urbarijalska daća, robota i desetina crkvena dotrgnuta, Vi ipak bi sumnjati i bojati se mogli radi ove Vaše nove zadobljene pravice iz toga uzroka, jer vrhu toga u Vaših rukuh nikakvoga pisma još do sad ne imate.

Zato mi, ban hrvat.-slav. i dalm. kano Vaš od svietloga kralja naimenovani i postavljeni vrhovni poglavar, i Vaših pravica branitelj, želeći Vas umiriti i osigurati, dajemo svim Vam od hrvat. slav. naroda, koji ste do sada bili spajinski ili gospodski podložnici ovo Naše otvoreno bansko pismo, s kojim Vam novo zadobljene Vaše pravice i slobošćine, po kojih Vi skupa sa svim Vašim pokolenjem za na vieke od robote gospodske i svake daće urbarijalske i desetine crkvene oslobodjeni jeste, po jakosti i krieposti Naše banske časti i oblasti osjeguravamo, obećavajući, da Vam nitko ove Vaše sada zakonom dane i od premilostivoga kralja potvrdjene pravice i slobošćine nikada više do viek vieka uzeti ne može niti smije.

Vrhu česa Vam i Vašem odvjetku obojega spola ovo Naše vlastitom rukom podpisano, velikim banskim pečatom potvrdjeno, odprto pismo dajemo i podjeljujemo u Zagrebu na dan svetoga Marka t. j. dvadeset petoga travnja godine hiljadu osam sto četrdeset osme.

Baron Josip Jelačić, ban.

Pečat.

Ovo bansko pismo potvrdjeno je zak. čl. XXVII. 1848. hrv. sabora i to §. 2., dočim se u §. 3. izrično navodi, da je „svaki dosadanji kmet neograničen vlastnik svoje urbarske zemlje i da ju može u cielo ili na komade zamjeniti, založiti i prodati“, a §. 6. carskoga patenta od 2. ožujka 1853. dozvoljeno je bivšim podložnikom slobodno ravredjivati i medju živimi i za slučaj smrti sa urbarskimi zemljami.

Nastaje pitanje, da li su seliština zemljišta bivšoj vlasteli naprosto oduzeta ili da li su za to kakovu odštetu dobili. Na to nalazimo odgovor u car. paten. od 2. ožujka 1853., gdje se u §. 8. ustanovljuje za svako cielo selište u kraljevini Hrvatskoj godišnja odštetna renta na 20 for. novca konvencionalnoga, a glavnica odštetna na 400 for. konven. novca, u kralj. pako Slavoniji godišnja odštetna renta na 13 for. konven. novca, a glavnica odštetna na 260 for. kon. novca.

Za urbarsko želirsko selište (inquilinarno) odmjerena je u Hrvatskoj odštetna glavnica sa 50 for. kon. novca, a u Slavoniji sa 40 for. konven. novca.

Prema tomu dakle odštetila je država bivšu vlastelu za seliština zemlje, a što se tiče izvanseliština, krčevinskih gornih i činjenih zemljišta, to su

Digitized by Google

ih imali odštetiti sami bivši podanici u smislu zakona od 10. siečnja godine 1876.

Razloživ ovako u kratko razvoj seljačkog odnosno kmetskog stališa počam od njegova početka pa do one dobe, kadno je postao slobodnim vlastnikom urbarskoga posjeda najme godinom 1848., prelazim na drugi dio ove razprave, najme na komparativno razpravljanje zadružnih zakona, izašlih za bivšu civ. Hrvatsku i Slavoniju.

II.

Zadružni zakoni o zadrugah u bivšoj civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji.

Čim su spale sa podanika veze podaničtva, čim je on postao vlastnikom svojega posjeda, navalio je odasvuda u dielitbu i nastojao otresti sa sebe veze zadruge — odnosno „skupčine“, koju je za vrieme podaničtva sačinjavao.

Kod ovih dioba postupalo se je poslie 1. travnja 1848. po propisu čl. XIV. 1836., akoprem je zakon ovaj bio stvaran samo za slučajeve medju braćom i to kad je nasljedstvo bilo bistro i nepreporno i akoprem je ovaj zakon stvoren bio samo za one stališe, koji su po tadanjih pojmovih sačinjavali narod i na četiri se razreda dielili i to na razred: prelata, velikaša, plemenitaša, napokon gradova sporedjenimi distrikti i akoprem je napokon u samom tom članku (§. 10.) izrikom naglašeno, da se ustanove njegove protežu na sve klase državljana, pa se naprama tomu propisi toga zakonitog članka nisu imali protezati na podanike, koji u nijednu od navedenih klasah spadali nisu.

Po zak. čl. XIV. 1836. tko je htio diobu izposlovati, imao se je molbom obratiti na županiju i naznačiti dva obranika; a protivna stranka imala je opet dva imenovati. Sva četvorica imenovali su si predsjednika, te nije li se koja strana ovim pravom poslužila, županija je to u glavnoj skupštini nadoknadila.

Ovaj odbor imao je sa strankami ponajprije pokušati nagodu, pa nije li takva pošla za rukom, imao je odbor popisati svu imovinu dielbenu, procjeniti ju i dielove sastaviti, pak ako se stranke i tada nisu sporazumjele, koja će koji dio preuzeti, imao je odlučiti žrieb. O svem ovom poslovanju imao je odbor izvjestiti županiju, te ako li je koja stranka priečila ovršbu odborove odredbe, mogao je zatražiti oružanu pomoć u županije. Trošak svega postupka nosile su stranke u razmjeru djelova, osim kad je ona stranka, koja je bila u posjedu, nepoštenim načinom nastojala diobu prepriečiti, tada je ona sama morala nositi diobni trošak. Ovaj se je postupak držao do 1848. god. za veliku blagodat, osobito obzirom na prosto plemstvo, jer je ono po njem sa vrlo malim troškom dolazilo do nasljednoga diela.

Digitized by Google

Nu nije tako bilo kod diobe bivših podanika. Troškovnici ovakovih diobnih deputacija iznosili su ogromne svote, a svrha polučena bila nije, jer su se najzamršenija pitanja riešavala po volji dotičnih obranika, pošto nije bilo zakonskoga propisa; pa je tim povodom naredbom Jelačića bana od 7. travnja 1850. broj 493. svako dielenje obustavljeno i zabranjeno bilo.

Nu i ta naredba nije urodila žudjenim uspjehom, jer su se zadruge počele potajno dieliti.

Radi toga je namjestničko vieće naredbom od 13. listopada 1851. broj 7929. opet dozvolilo diobu urbarskih selišta, ali pod uvjetom, ako nastajuća takovom diobom gospodarstva ostanu barem kolik je četvrt urbarske naselbine.

Diobe se izvadjahu opet po čl. XIV. 1836. nu ne po deputacijah, nego po tadanjih privremenih oblastih. Ovim se je sbilja stalo na put zatiranju zadruga u koliko se tiče prekomiernoga dielbenoga troška, nu nije se zapriečilo dielenje zadružne imovine u obće ni izpod dozvoljenoga minima. (Sliedi).

Prinos k osnovi o reformi stečajnoga reda u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

Napisao dr. Stj. R—s.

U broju 3. „Mjesečnika“ od pr. g., obznanjujuć „Misli o reformi stečajnoga reda“ od Adolfa Rušnova, viećnika banskoga stola, izrazuje slavno uredničtvo toga lista nadu, da će praktični pravnici rado ući u diskusiju ovoga važnoga predmeta.

Ja doduše ne spadam u red praktičnih pravnika, nu ipak se nadam, da će slavno uredničtvo ovoj maloj razpravi dati mjesta u cienjenom svom listu s toga, jer se radi o vrlo važnom momentu stečajnoga postupka, o tom naime, kako bi se imao urediti postupak poštanskih i brzojavnih ureda oko dostave na naslov kridatara stigavših poštanskih pošiljaka i brzojavaka, ili drugimi riečmi: kako bi se sigurnost poštanskoga i brzojavnoga prometa i pravo razpolaganja pošiljača sa predanom odnosno odpremljenom pošiljkom i brzojavkom imalo dovesti u sklad sa zahtjevi stečajnih vjerovnika.

Kako se odavle vidi, ova bi razprava imala biti nadopunjak §-u 23., al. 6. osnove, što no ju spomenuti pisac predlaže.

Kako je pošta u naše doba glavno gospodarstveno-prometni faktor za posredovanje prometa dobara i novca, to stečajna zakonodavstva nisu mogla pustiti s vida, da imovini prezaduženika putem pošte pritiče znamenit prirast, te s toga nisu uzmanjkala stvoriti ustanova glede

Digitized by Google

tim putem nastaloga prirasta stečajne imovine. To biva polag tih stečajnih redova tim, što pošt. uredi imadu poslje primitka odluke suda o otvorenju stečaja sve na naslov kridatara prispjevajuće pošiljke i brzojavke stečajnom skrbniku uručivati sve dotle, dok im ne stigne odluka ob obustavi stečaja (§. 89. austrijskoga stečajnoga reda od 25. prosinca 1868,[1] br. 1. d. z. l. od g. 1869. §. 91. ug. z. čl. XVII. od god. 1881.[2]) U Hrvatskoj i Slavoniji u krieposti stojeći stečajni red od 18. srpnja 1853. ove ustanove ne ima, dočim je sadržana u §-u 13. osnove R.,[3] nu ne obrazlaže se u motivaciji toga §-a.

Pomanjkanje ovopogledne ustanove u sadašnjem st. r. držim velikom manom, kojoj bi se uvrštenjem ustanove, kako ću ju niže predložiti, tim više doskočiti moralo, jer spomenuti propisi novijih stečajnih redova diraju osjetljivo u sferu privatno-pravnih interesa, te bi bilo sa gledišta načela ustavne države, po kojemu se prava i dužnosti samo zakonom normirati mogu, duboko sažaliti, kad bi se zapliena pošt. pošiljaka i brzojavka u korist stečajne mase obavljala bud pukom sudbenom praksom, bud na temelju odredbe vlasti eksekutivne (Observantia irregularis).

Pita se samo, da li citovane ustanove austrijskoga i ugarskoga st. r. odgovaraju strogim zahtjevom sigurnosti pošt. i brzoj. prometa te pošt. i brzoj. tajne, koji iziskuju, da te pošiljke i brzojavke budu opredieljenju svojemu u istinu privedene, a to je, da ih u redu dobije onaj, kojemu su namienjene.

Pred ovim opravdanim zahtjevom obćega boljka mora da uzmiču tiesnogrudni privatni interesi, te bi se samo onda od toga zahtjeva odstupiti moglo, kad bi interes pojedinaca oko toga zahtjeva došao u sukob sa cjelinom kao takovom — drugimi riečmi: ako upravo interes zajednice

---

[1] §. 89. glasi: Stečajni sud ima odmah poslje otvorenja stečaja obaviestiti pošt. i brzoj. zavode, te su ovi dužni sve za kridatara prispjevajuće pošiljke, listove i brzojavke skrbniku stečajnine uručiti Ova odredba traje tako dugo, dok čuvanje prava vjerovnika zahtjeva. St. skrbnik ima kridataru dozvoliti uvid u listove i brzojavke pod naslovom njegovim prispjevše, te mu ih izručiti, ako se st. mase ne tiču".

[2] §. 91. glasi: „Po jedan izvorni primjerak odluke o otvorenju stečaja ima se kr. državnom odvjetničtvu, poreznom uredu, predpostavljenoj oblasti kridatara, u sjedištu ovoga nalazećem se poštarskom i brzoj. uredu, kao što i željezničkim i parobrodarskim postajam bezodvlačno priposlati. Pošt. i brzoj. uredi, želj. i parobrodarske postaje dužni su počam od primitka odluke listove brzojavke i pošiljke stečajnom skrbniku dostavljati. Ova se odredba na molbu kridatara, uz saslušanje skrbnika, kadgod ukinuti može; dotle ima skrbnik listove i brzojavke kridataru priobćiti te mu ih, ako se stečajne mase ne tiču, izručiti".

[3] „Misli o reformi" itd. citirat ću unapred kratkoće radi pod oznakom „osnova R."

Digitized by Google

iziskuje ograničenje toga zahtjeva, u kojem će slučaju sudac iztražitelj imati čuvati interese cjeline, interese naime države oko kaznenoga pravosudja (§§. 137.—140. kaz. postupka.)

Kad promatramo citirane ustanove sa rečenoga gledišta, ne ćemo se moći oteti uvjerenju, da se timi ustanovami sigurnost pošt. prometa, napose pako pravo, što no predavatelju pripada u pogledu razpolaganja sa predanom, odnosno odpremljenom pošiljkom, osjetljivo i ne opravdano vriedja.

Zar se ne čini čudnim. kad promislimo, da pošiljka, koju tko šalje adresatu u svrhu porabe, popravka ili prodaje, bude utopljena u stečajnu masu, te će pošiljač morati ustati tužbom, da mu se stvar povrati iz stečajne mase (§. 65. osnove, §. 73. st. r.), te mu se niti nastali troškovi iz stečajnine naknaditi neće (§. 65. ug. st. r., §. 63. osnove, gdje se izključenje tih troškova iz steč. mase ne obrazlaže.).

Zar su privatno-pravni interesi vjerovnika dovoljnim razlogom tomu, da se njim za volju krnji uzvišeno načelo pošt. i brzoj. tajne i sigurnost pošt. i brzoj. prometa?

Ne dvojim, da će svaki misaon čovjek odgovoriti niječno.[1]

Nu ipak s druge strane zahtjevaju takodjer interesi vjerovnika, da budu u obzir uzeti, što bi ipak samo u tolikoj mjeri bivati moglo, u koliko se sa spomenutim načelom sigurnosti u sklad dovesti mogu.

---

[1] §. 21. zakona od 18. siečnja 1883. o stegah ovrhe izuzima pošt. pošiljke od ovrhe. Kako se može opravdati, da pojedini vjerovnik ne smije posizati za poštanskimi pošiljkami, dočim kad su dva, već bi morao izčeznuti viši obzir, pod dojmom kojega je gornja ustanova stvorena. Ne mogu ovdje propustiti, a da ne iztaknem protuslovje izmedju §. 1. i §. 26. osnove R. s jedne, a §. 91. i 13. osnove R. s druge strane; jer dočim prvospomenuti §§. iz st. mase izključuju predmete, koji su od ovrhe izuzeti, to potonji §§. potežu izrično u st. masu pošt. pošiljke, dakle predmete, koji se pod ovrhu uzeti ne mogu. Ustanove §. 1. ug. st. z. i §. 26. osnove R. iziskuju pogledom na pitanje zapliene pošt. pošiljaka i s druge strane da se pobliže razmotre. U smislu naime ovih §-a proteže se steč. masa 1. na imovinu kridatara u vrieme otvorenja stečaja, 2. na imovinu, koja mu za trajanja stečaja pripadne. U koju vrst spadaju na kridatara glaseće pošiljke? U onu pod 1. sigurno ne; nu zar u onu pod 2.? Da odjenemo ovo potonje pitanje u jurističu formu: d a l i u n a s l o v u p o š t. p o š i l j k e l e ž i p r e n o s v l a s t n i č t v a p o š i l j k e? Iz načela, da se pošt. odpremna pogodba sklapa izmedju pošiljača i pošte, sliedi, da u naslovu pošiljke leži očitovanje predavatelja, komu da pošta uruči pošiljku; ovo je očitovanje samo jedan od sastavnih djelova odpremne pogodbe; najjasnije se ovo načelo izriče baš u tom, što adresat istom onda stupa u pravni odnošaj s pošiljkom, kad mu se ova, odnosno popratna izprava uruči, nadalje i poglavito u slobodnom pravu razpolaganja, što no predavatelju do ovog momenta pripada. Citirane ustanove dakle, subsumirajuć naprosto pridošle pošiljke pod imovinu za trajanja stečaja pridošlu, vriedjaju iztaknuto kardinalno načelo pošt. odpremne pogodbe.

Digitized by Google

Razmišljavajuć povodom konkretnih slučajeva o tome pitanju došao sam na sliedeći ekspediens, kojim bi se — po mojemu ne mjerodavnomu mnienju — označeni heterogeni zahtjevi izjednačiti mogli.

Prije nego li s tim ekspediensom u formi izpravka k §. 13. predložene osnovo na javu izadjem, neka mi bude dozvoljeno sliedeće spomenuti:

Izmedju pošiljaka, na naslov prezaduženika prispjevajućih, imadu za st. masu interesa samo one, koje reprezentuju novčanu vriednost, što će riedko biti kod običnih dopisivanja i depeša, jer se redovito novac u takvih listovih ne šalje; dočim baš takova dopisivanja sadržavaju više puta vrlo važne privatne tajne pošiljača i adresata. Ovaj mora dakle doći u posjed ovakovih pošiljaka, nu pošto se ipak ta dopisivanja i st. mase ticati mogu (n. pr. ako dužnik piše, da će dužnu svotu za par dana priposlati itd.), te pošto se ne pokazuje shodnim prepustiti adresatu, hoće li takove listove steč. skrbniku uručiti, te pošto bi i za pošt. manipulaciju bilo tegotno njeke pošiljke prezaduženiku, druge st. skrbniku dostaviti, to će se takvi listovi i depeše imati st. skrbniku dostaviti, koji će ih u prisutnosti adresata otvoriti i one, koje se st. mase ne tiču, potonjemu izručiti.[1]

Dostava drugih pošiljaka, naime novčanih listova, paketa, doznačnica,[2] koji reprezentuju novč. vriednost, imala bi se nasuprot na sliedeći način urediti:

Stigne li takva pošiljka na naslov kridatara, imao bi pošt. ured isto tako, kao kod ne uručivih pošiljaka, predavatelja obaviestiti odjavom (Rückmeldung), da je naslovnik pod stečajem, te da se s toga u što kraćem roku, 3—4 dana, očituje, da li pošiljku kao svoju zahtjeva natrag ili se je odriče, jer ako razpoložba njegova u roku od tjedan dana ne stigne, da će se pošiljka st. masi dostaviti. Zahtjeva li pošiljku natrag, to se ona vraća, nu ujedno se st. skrbnik na dotičnoj odjavi obavješćuje, da može eventualno u ime st. mase proti pošiljaču ustati redovitim putem pravde (§. 65. st. r.).[3]

---

[1] Ne otimam se prigovoru, da pošt. i brzoj. tajna time, što st. skrbnik dobiva uvid u listove i brzojavke, ni malo zaštićena nije. Nu s obzirom na gore iztaknute razloge scienim, da ne ima drugoga ekspediensa za izjednačenje obostranih interesa, te stoji ovdje ona latinska: „Omne humanum imperfectum".

[2] Na kridatara prispjeli p o š t. n a l o g ne predočuje se ovomu, već se sa oznakom: „odredbom suda u . . . . od . . . . . otvoren stečaj, ne odkupljuje se" na mjesto predaje povraća (str. 24. Sb. austr. pošt. nar. od g. 1883.) Ovu ustanovu držim shodnijom od ustanove §-a 42., t. 4. ug. pošt. poslovnika od g. 1888., polag koje se odkup ima pokušati najprije kod skrbnika, zatim kod kridatara, ako naime skrbnik pošt. ured na kridatara uputi.

[3] Kod listova je takav odjavni postupak već radi toga izključen, jer se u najviše slučajeva niti ne zna za predavatelja.

Digitized by Google

Scienim, da se jedino na taj način može udovoljiti zahtjevu sigurnosti pošt. prometa i pravu razpoložbe pošiljača s jedne, a interesom st. vjerovnika s druge strane.

Na umirenje onim, kojim bi se taj način postupka činio nedopustivim i štetnim po interese st. vjerovnika, citiram dole u opazki naredbu c. kr. ministra financija od 5. prosinca 1865. (br. 92. Sbornika od g. 1865.),[1] koja je stvorila praecedens za ovaj način dostave.

Naredba odredjuje izlučenje doduše samo glede pošiljaka, u carinskih magazinih ležećih, koje su željeznicom stigle, nu bila bi velika anomalija, kad bi se samo inozemskim pošiljačem zaštićivalo pravo razpoložbe, tuzemskim pako bi se to uzkraćivalo; još veća bi anomalija bila, stegnuti ovo pravo na željezničku odpremu, a ne protegnuti ga na pošt. odpremu, koja se kud i kamo izdašnije rabi, nego željeznička.

Naredba nadalje ne propisuje doduše načina, kojim se pošiljaču omogućuje, da pravo razpoložbe vrši, nu ne ima dvojbe, da to može samo odjavom biti, jer da se pošiljka naprosto povratiti ne može, sliedi odatle, što se pošiljka ima u svrhu slobodnoga razpolaganja pošiljaču p r i d r ž a t i. Odredbu, kojom se izlučenje ograničuje na pošiljke, kojih tovarnice još nisu dignute („gelöst" u njemačkom tekstu), držim doduše manjkavom, jer je vršenje prava razpoložbe ovisno o bržem ili sporijem rukovanju odpremne postaje, nu opet ne dvojim, da naredba pod „odkupljenjem" tovarnice nije razumjevala odkupljenje po st. masi, nego odkupljenje po označenom primatelju, jer se poziva na §. 402. austr. trg. zak. od g. 1862. (§. 404. hrv. ug. trg. z.), gdje je govor jedino o označenom primatelju i jer za vrieme izdanja ove naredbe postojavši st. propisi ne poznavahu zapliene prispjelih pošt. pošiljaka u korist st. mase.

Odjavnom postupku nebi smetali obziri pošt. manipulacije, jer ako imadu pošt. uredi pošiljku odjaviti, čim je naslovnik odsutan ili primitak radi poštarine ili drugih malenkosti uzkratio, to je kud i kamo oprav-

[1] „S obzirom na članak 402. obćega zakonika trgovačkoga (državozakonskoga lista od godine 1863. br. 1.) opunomoćuju se u sporazumku s ministarstvom tergovine svekolike divone po onih mjestih, gdje se nalaze postaje (štacije) željezničke, da se sa zavodi odpremnimi stave u sporazumak o tom, da se roba, ležeća u divonskih magazinih na ime kojega kridatara, n e u v e r s t i u m a s u s t e č a j n u, v e ć d a s e p r a v o s l o b o d n e r a z p o l o ž b e p r i u z d e r ž i t a k o v i m p o š i l j a t e l j e m r o b e, kojih tovarnice nisu bile još dignute". — Žalim, što tumač Hinkovićev steč. redu ove naredbe ne spominje, (premda je tiskana u Manzovom izdanju trg. zak. pod §. 402. i u službenoj njemačkoj sbirci „Sammlung der . . . . die Civ. P. O. und Conc. O. erläuternden . . . . Gesetze und Vorschriften" od g. 1873. pod §. 73. st. r.), jer bih veoma rado znati, kakovo bi on zauzeo stanovište pogledom na pravo razpolaganja pošiljača, koje u toj naredbi nalazi takav odriešit izražaj.

Digitized by Google

daniji takav postupak onda, kad se radi o čuvanju tako zamašnih interesa, kao što su interesi steč. mase i pravo razpoložbe pošiljača.

Konačno ne može biti dvojbe, da će pošt. i brzoj. uredi na teritoriju kraljevina Hrvatske i Slavonije, bude li po meni predloženi izpravak primljen, biti s nadležne strane shodno upućeni, kako je to bilo s obzirom na ustanove prijašnjega hrvatskoga zakona o lovu (čl. XVIII. od godine 1870.) glede vremena lovostaje, kad se naime stanovita divljač odpreme radi preuzeti ne smije, i na ustanove § a 137. zakona o kaznenom postupku, koje se od ustanova, valjajućih u Ugarskoj donjekle razlikuju, te koje su uvrštene u §. 48. pošt. poslovnika od g. 1888. odnosno u naredbu ministra za javne radnje i komunikacije od 18. travnja 1888. (br. 41. Sbornika za Hrv. i Slav. od g. 1894.)

Na temelju do sada rečenoga predlažem mjesto §-a 13. al. 6. osnove sliedeću alineju:

„Posebnim dopisom ima stečajni sud o otvorenju stečaja obaviestiti kr. državno odvjetničtvo, zatim poštanski i brzojavni ured,[1] u okružju kojega prezaduženik prebiva, time, da počam od primitka dopisa prezaduženiku prispjevajuća dopisivanja i brzojavke upravniku imovine uruče, koji će ih u prisutnosti prezaduženika otvoriti te ovomu dostaviti, ako se stečajne mase ne tiču.

Druge pošiljke odjavit će poštanski uredi, čim prispiju, predavatelju time, da je naslovnik pao pod stečaj, te da se izjavi, da li pošiljku kao svoju zahtjeva natrag ili se nje odriče, jer ne stigne li razpoložba za tjedan dana, to će se iste upravniku imovine uručiti.

O povratku pošiljke ima se upravnik imovine obaviestiti.

Na molbu prezaduženika može sud, ako upravnik stečajnine privoli, odrediti redovitu dostavu poštanskih pošiljaka i brzojavka.

Željezničke i parobrodarske postaje[2] imadu se takodjer obaviestiti time, da sve na kridatara prispjevajuće pošiljke upravniku imovine dostave".[3]

---

[1] Osnova R. odredjuje takodjer obaviest pošt. i brzoj. ravnateljstva, odnosno ako ga u mjestu ne ima, odnosnoga pošt. i brzoj. ureda. Obaviest pošt. i brzoj. ravnateljstva držim suvišnom s toga, jer ravnateljstvo ne može odrediti drugo, no da pošt. i brzoj. ured, koji je za prezaduženika dostavni ured, obaviesti o otvorenju stečaja time, da mu odluku suda znanja i ravnanja radi pripošalje, što biva i poglelom na kridatara, koj u sjedištu ravnateljstva stanuje.

[2] Osnova R. ne spominje želj. i parobrodarskih postaja, dočim ug. st. z. odredjuje zaplienu tim putem prispjelih pošiljaka, i to s pravom, jer ovdje ne predleže oni višji obziri, koji kod pošt. pošiljaka opravdavaju iznimne odredbe.

[3] U koliko bi §. 13. osnove R. uslied ove modifikacije postao odviše dugim, moglo bi se tome doskočiti razdieljenjem istoga u dva §-a, što bi moglo i kod njekih drugih §-a biti, te bi se time pregled osnove, odnosno zakona, znatno olahkotio.

Digitized by Google

Tečaj postupka po vojničkom kaznenom postupniku i misli o reformi istoga.

Piše dr. Stjepan Posilović.

Već se odavna radi u našoj monarkiji o tome, da se uvede novi vojni kazneni postupnik.

Dosadašnji postupnik počiva još na constitutio criminalis Theresiana od konca prosinca 1768., ter na mnogih naknadnih propisih, napose obstojalog dvorskog ratnog vieća. inštrukciji za vojni prizivni sud od godine 1802., naredbah ratnog ministarstva, zatim propisu ob organizaciji vojnih sudova (Normal-Verordnungsblatt br. 184. ex 1873.) i t. d.

Svi ti mnogobrojni propisi, valjajući za vojnički kazneni postupak, sastavljeni su god. 1884. u uredovnu sbirku, udešenu u obliku zakonika po §-ih (1—407.)

Ista je sbirka na temelju previšnjeg riešenja od 23. prosinca 1884. stupila u kriepost od 1. svibnja 1885. usljed okružnice ugarskog ministarstva za zemaljsku obranu od 17. svibnja 1885. br. 665. pr. i za kr. ugar. domobranstvo (oružničtvo).

Po vojničkom kaznenom postupniku je postupak strogo inkvizitoran, pismen, posredan, nejavan, ter ne počiva po tome na nijednom od stožernih načela modernih kaznenih postupovnika, najme na načelu obtužbenom, neposrednosti, ustmenosti i javnosti, pak je zaista opravdan vapaj, koji se je već toliko puta u zakonodavnih djelih monarkije u pogledu zavlačenja sa reformom istog postupka čuo.

Pošto su propisi, valjajući u vojnom kaznenom postupku, većini naših pravnika nepoznati, a u ovom listu još o tom predmetu razpravljano nije, koji je pako predmet i vrlo važan i zanimiv, uzeh si za zadaću, u glavnom tok istog postupka nacrtati, a napose važnije razlike prema postojećem gradjanskom kaznenom postupniku iztaći, a zatim ću se osvrnuti na mane istog postupka. ter ću na kratko svoje ne mjerodavne nazore o reformi istog priobćiti.

Kaznena sudbenost se vrši u cesaro i kralj. vojsci i u ratnoj mornarici u trih molbah.

U prvoj molbi obstoje kao stalni sudovi za izvršivanje kaznene sudbenosti: 1. sudovi posadni, 2. pomorski sud, 3. sudovi tjelesne straže, 4. sudovi vojnih akademija.

Kao pomični sudovi: 1. kod podignute vojske ustrojiti se imajući sudovi, 2. stiegovni sudovi, 3. brodovni sudovi.

U drugoj molbi vrši sudbenost višje vojno sudište a u trećoj vrhovno vojno sudište.

Sudovi prve molbe smiju uredovati samo usljed naloga vojnog zapovjednika, ovlaštenog na kažnjenje i pomilovanje (sudbenošću ovlaštenog

Digitized by Google

zapovjednika), s toga zadobivaju pravnu moć riešitbe tih sudova tek nakon odobrenja potonjih, dočim sudovi viših molba ureduju u vlastitom imenu u slučajevih, u kojih su zakonom na to pozvani.

Posadni sudovi postoje na sjedištu svakog vojnog zemaljskog teriritorialnog zapovjedničtva, zatim u većih tvrdjavah i ostalih važnijih posadah, a pravilno ima biti u svakoj postaji, u kojoj se nalazi stožer jedne pješačke pukovnije, posadni sud. Sjedište suda mornarice nalazi se u Poli

Sudovi tjelesne straže postavljeni su kod ces. kralj. prve tjelesne straže arciera i kod kr. ugarske tjelesne straže. Akademični sudovi jesu u vojničkoj akademiji u Bečkom Novom mjestu i u tehničkoj vojnoj akademiji u Beču.

Kod kr. ugar. domobranstva vrši se sudska kaznena vlast u dvih molbah za vrieme mira, a u vrieme opreme i rata u trih molbah. Na sudbenost u prvoj molbi su zvani kao stalni sudovi domobranski okružni sudovi, odnosno domobranski okružni kao oružnički sudovi, i kao mobilni sudovi kod spremljene vojske postaviti se imajući sudovi. U drugoj i ujedno za vrieme mira konačnoj molbi vrši sudbenost kralj. ugar. domobransko vrhovno sudište u Budapešti, koje po tom za vrieme mira ima i djelokrug, koji je po vojničkom kaznenom postupniku namienjen najvišem vojnom sudištu, a za vrieme spreme i rata vrši sudbenost kaznenu tada postaviti se imajuće najviše domobransko sudište.

Porodi li se u pogledu nadležnosti sudske spor izmedju gradjanskog i vojničkog suda, tad ima potonji podnieti izvješće višem vojnom sudu, koji se, u koliko nije nazora gradjanskog suda, stavi u sporazum sa dotičnim gradjanskim višim sudištem.

Ako se i više melbe ne slože, teče isto tako postupak kod najvišeg vojnog sudišta, pa u koliko se i te najviše molbe ne slažu, odlučuje konačno glede toga zajedničko vojno ministarstvo.

Ako se u zemljah ugarske krune dogode izmedju osoba vojnog i gradjanskog stališa spojena sa djelotvornimi uvriedami kažnjiva djela, koja su kadra služiti predmetom kazneno-sudskog postupka, tad se učin ustanovljuje po mješovitom. iz zastupnika vojnih i gradjanskih sudova sastavljenom povjerenstvu.

Vojnički sud prve molbe sastoji se 1. iz predstojnika suda, 2. osoblja auditorskog, 3. iz osoba, koje sudjeluju kao sudski svjedoci, perovodje, tumači ili prisežnici u sudovanju.

Predstojnici posadnih sudova su pravilno vojni postajni i tvrdjavni zapovjednici, a u većih posadnih mjestih mjestni zapovjednici. Predstojnici ostalih vojnih prvomolbenih sudova su zapovjednici odnosnih vojnih tjela, kojim je sud pridieljen.

Digitized by Google

Predstojnici kr. ugar. domobranskih sudova su domobranski okružni zapovjednici, a u pogledu kaznenih slučajeva oružničtva dotični zapovjednici oružničtva.

Predstojnik suda representira isti naprama oblastim i strankam i nadzire točno izvršivanje službovnih propisa.

On podpisuje odpravke i dopise suda, on odredjuje sudske svjedoke, prisežnike i ostale u kaznenom sudstvu sudjelujuće osobe, on vrši sudske kaznene odredbe.

Svi dopisi u sudskih predmetih, nalozi itd. potiču od zapovjedničtva, koje obnaša predstojnik suda.

Oba viša vojna suda za ces. i kr. vojsku i mornaricu imadu uredovno sjedište u Beču.

Viši vojni sud sastoji: 1. iz jednog višeg generala kao predsjednika, 2. iz generala-auditora kao ravnatelja pisarne ujedno sudca, 3. iz nuždnog broja pukovnika auditora kao sudaca, 4. iz auditora, vodećih tajničtvo, sjednički zapisnik i perovodnu službu, 5. iz osoblja pisarničkog.

Isto sudište stvara svoje odluke u sborovih od 8 auditora pod predsjedom predsjednika.

Predsjednik glasuje samo za slučaj razpolovljenja glasova.

Za izrečenje smrtne osude traži se absolutna većina glasovatelja.

Predsjednik je ovlašten odpravak sjedničkog zaključka višeg suda, koji se po njegovu nazoru protivi načelom vojne staležke časti i zaptu ter vojnim interesom u obće, obustaviti, ter sve spise uz naznaku vlastitog mnienja predložiti najvišem vojnom sudu.

Vojnom sudu pripada pravo pomilovanja u svih slučajevih, u kojih je on pozvan za konačnu riešitbu, osim ako je sudbenošću ovlašteni zapovjednik prve molbe predložio bio kaznene spise radi pooštrenja dosudjene prvomolbene kazni.

Višji sud može uvjek odrediti iztrage proti osobam, podpadajućim pod vojnu sudbenost, ter je u svih slučajevih ovlašten pridržati si odobrenje osude, u koliko nepripada odluka najvišem sudištu.

Najviši vojni sud je sastavljen: 1. iz jednog višeg generala kao predsjednika, 2. iz jednog generala auditora kao ravnatelja pisarne ujedno sudca, 3. iz nuždnog broja generala auditora kao sudaca, 4. iz podpukovnika ili četnika auditora za tajničtvo i sjedničke zapisnike, 5. iz pisarničkog osoblja. On stvara svoje zaključke u sboru od 6 sudaca pod predsjedom predsjednika, većinom glasova. Od 6 prisjednika mora ih 5 spadati u stanje auditora, kao šesti glasovatelj upotrebljuje se jedan aktivni general-major. Kod glasovanja daje glasovatelj neauditor svoj glas iza glasa auditora.

Domobransko vrhovno sudište sačinjavaju: 1. jedan general kao predsjednik, 2. jedan general auditor kao ravnatelj pisarne ujedno sudac, 3. dva pukovnika auditora kao redoviti izvjestitelji, 4. odgovarajući broj djelatnih

Digitized by Google

ili za to još sposobnih stožernih auditora nedjelatnoga stališa kao prisjednici, 5. jedan stožerni vojni auditor ili iznimno satnik auditor kao vjećnički bilježnik. Polovica glasajućih članova može se sastojati i iz stožernih (oružničkih) častnika vojnog stališa, odredjenih od slučaja do slučaja, koji medjutim neposluju kao izvjestitelji. Djelokrug, što ga ima vojničko više i vrhovno sudište u zajedničkoj vojsci, ima gledom na kr. ugar. domobranstvo (oružničtvo) kr. ug. domobransko vrhovno sudište.

Najvažnija uredba u vojnom kaznenom postupniku, na kojoj isti upravo počiva, jest uredba sudbenošću ovlaštenih zapovjednika (Gerichtsherr).

Najviši najme gospodar vojske, najme vladar, čija volja mora u vojsci biti jedino odlučujuća, preneo je pravo sudjenja, koje spada u suverena prava krune, vojnim zapovjednikom, koji su odgovorni za strogo i pravedno vršenje zapta. Sudska v l a s t, iniciativa, potvrda i ovrha prenešena je dakle vojnim zapovjednikom, dočim samo izricanje osude prinadleži sudskom sboru, sastavljenom iz auditora i staležnih drugova.

Pravo sudbenosti vrše oni vojni zapovjednici, kojim pravo kažnenja i pomilovanja pristoji po zakonu jur kriepošću njihovog čina ili u prenešenom djelokrugu.

To pravo uvjetuje, da dotičnici odredjuju progon, zatvor, preslušanje i presudjenje prekršitelja, da dadu izrečene odluke i zaključke, u koliko isti nisu višim sudovom pridržani, proglasiti i ovršiti, nadalje da mogu osude ili ublažiti ili osudjenike i posvema pomilovati, u koliko nije to pravo pomilovanja zakonom ograničeno.

To pravo izvršuju u prvoj molbi vojni teritorialni zapovjednici, zapovjednik mornarice, kapetani garde, a kod podignute vojske — vojskovodje i samostalni sborni zapovjednici, zatim komandant eskadre ili cjelog ratnog brodovlja i već usljed njihova uredovnog položaja glede svih osoba od podpukovnika ili uzporedjenih mu doli, i svih vojnoj posudnosti podpadajućih gradjanskih osoba.

U kralj. ugar. domobranstvu pripada pravo sudbenosti vrhovnomu zapovjedniku kr. ugar. domobranstva.

Takovi sudbenošću ovlašteni zapovjednici ovlašteni su izvršenje tih prava i na njim podčinjene zapovjednike prenieti sa ili bez ograničenja, koji prenos može usljediti samo na zapovjednike, koji su predstojnici suda i osim toga za vrieme mira samo na zapovjednike pukovnija, kod kojih se po ustrojstvu nalaziti ima auditor.

Pravo sudbenosti izvršujući zapovjednik jest u vršenju svojih povlasti vezan na točno obdržavanje zakona, ter mu nije dozvoljen oprost od iztrage ili obustava iste.

Nad vojnimi osobami od pukovnika i ovomu uzporedjenih osoba gore vrši sudbenost samo vrhovno vojno sudište (u Ugarskoj, Hrvatskoj i Slavoniji domobransko vrhovno sudište).

Digitized by Google

Iztražni stadij luči se u prediztragu i redovitu (posebnu) iztragu.

Prvija sastoji u obće u izsljedjivanju, da li je, pod kojimi okolnostmi i po komu počinjen prijavljeni kažnjivi čin.

Redovita iztraga biva, kad se pojavljuje proti izvjestnoj osobi pravna okriva počinjenog zločina ili prestupka.

Povedenje iztrage odredjuje — sudbenošću ovlašteni zapovjednik — pravilno pismenom odredbom.

U svih slučajevih, u kojih nastupa kaznena iztraga, mora se vrhu toga izcrpiva kaznena prijava udesiti i predpostavljenom radi dalnjeg uredovanja predložiti.

Ako je prijavljenik častnik ili tomu uzporedjen, ter ako prijavljeni čin nepovlači za sobom uiti veću vremenitu kazan, niti kazan smrti i inače nema opasnosti biegu, može se radi predbježne štednje dotičnika po sudbenošću ovlaštenom zapovjedniku ili viših oblastih sudskih odrediti postupak donekle različit od redovitog time, da se traži ponajpre od dotičnika pismeno opravdanje predležećih sumnje razloga ili da se sastavi povjerenstvo, sastojeće se od 3 častnika, koje stvar izvidi i zatim dade mnienje, da li je podignuta okriva uklonjena, ili bi imala redovita kaznena iztraga odpočeti. Proti častnikom, činovnikom i inim osobam ugledna položaja, zatim proti osobam neporočna glasa smije se posebna iztraga tek onda odrediti, ako je učin dotičnog kažnjivog čina ustanovljen, sbog česa se uvjek mora prediztraga obaviti.

Ako se provedena prediztraga tiče generala, pukovnika, vojnog činovnika od 6. naddnevnog razreda gori, izvjestitelja kod viših sudova, imade iztražni sud spise odaslati višem vojnom sudu, koji ih popratiti ima na odluku vrhovnom vojnom sudištu.

Svatko tko se tečajem iztrage nalazi povriedjenim odredbom ili zavlačenjem iztražnog suda, ima pravo proti tome pritužiti se kod višeg vojnog suda, koja pritužba ne ima obustavne moći. U iztrazi sudjeljuju kod preslušanja svjedoka i saslušanja okrivljenika dva sudska svjedoka. Barem jedan od njih mora biti častnik, i mora biti u činu viši, nego li preslušani svjedok, a kod saslušanja okrivljenika mora biti barem u istom činu sa saslušavajućim auditorom. Drugi sudski svjedok može biti i perovodjom. Vrlo su obsežne i potanke ustanove, kako se ustanovljuje objektivni učin (§§. 61.—107.), te je napose propisan i dotični postupak kod zločina silovanja, bludnosti suprot naravi, smetanja vjerozakona, kod dezertacije, kad se radi ob iztrazi radi zanemarenja dužnosti pred neprijateljem, a traži se za to osobito vojničko znanje, u kojem se slučaju zatraži t. z. taktični parere.

Tečaj redovite iztrage biva u glavnom po istih načelih i propisih kao i po gradjanskom kaznenom postupniku, izuzev niže navedene razlike.

Osobito su obsežni propisi o sumnje razlozih. (§§. 133.—146).

Digitized by Google

Isti se diele u tri vrsti: 1. dalnji, po kojih se ne može izvjestnošću zaključivati na počinitelja, 2. bližnji, koji daju temeljiti povod sumnje proti izvjestnoj osobi, 3. najbliži, koji se mogu već kao nedvojbeni smatrati. Nadalje se razlikuju obćeniti i posebni sumnje razlozi. Ti posebni sumnje razlozi su napose navedeni kod zločina veleizdaje, smetanja javnoga mira, ustanka i bune, kod krivotvorja novca, kod umorstva i ubojstva, kod kradje, kod zločina pripomoći dane zločincem pobjegnućem kojeg zatvorenika.

U pogledu odredbe iztražnog zatvora odredjuje sudbenošću ovlašteni zapovjednik — na predlog sudca iztražitelja.

Iztražni zatvor treba pravilno odrediti samo, ako postoje bližnji sumnje razlozi težkog zločina, kojega je učin ustanovljen.

Proti bjegstvu sumnjivim ili ozloglašenim osobam dostaju u tu svrhu i dalnji sumnje razlozi.

Bude li počinitelj zatečen i kod manjih zločina na činu, ili uhićen, ako se je iza čina sakrivao, ili ako se je bojati osujećenju iztrage bez zatvora, ili ako je čin sablažnjiv, može — sudbenošću ovlašteni zapovjednik — i osobe dobra glasa zatvoriti dati.

Kod manjih zločina može se počinitelj uz stanovite uvjete pustiti na slobodnoj nozi uz položenje jamčevine. U zločinih, na koje je udarena smrtna kazan ili težka tamnica, može okrivljenik uz jamčevinu na slobodi ostati samo dozvolom Njegova Veličanstva.

U pogledu saslušanja okrivljenika razlikuje se: prvo obćenito i redovito (artikulovano) saslušanje.

Već prvo preslušanje treba da omogući okrivljeniku, da se vrhu činjenica, tvorećih predmet okrive, izjavi u saveznom okolnostnom pripovjedanju, a da mu se ne stavljaju posebna pitanja (articuli).

Iza saslušanja ob obćenitih upitcih ima sudac iztražitelj pitati okrivljenika za razlog njegova pritvora. Taji li on dotični čin, ima se upitati, što želi za svoju obranu navesti i napose da doprinese dokaz alibia.

Opaze li sudski svjedoci, koji pri tom prisustvuju, kakovu nepodobštinu ili manjkavost, tad saslušanik odstupi, našto oni dotične nedostatke iztiču i ako im se ne udovolji, imadu se dotične primjetbe u zapisnik uvrstiti. Pokaže li se kod saslušanika kakovo neobično duševno razpoloženje kao strah itd. ima se to u zapisniku ubilježiti.

Redovito saslušanje okrivljenika ima tu svrhu, da se okrivljeniku predočenjem pojedinih činjenica omogući, da ili čin prizna ili pobije predležeću okrivu, ter biva takovo saslušanje stavljanjem posebnih pitanja.

Ako okrivljenik na stavljena mu pitanja nikakova odgovora neda, tad se odredi, u koliko to nije već uzsljedilo, iztražni zatvor, a proti momčadi se odrede i disciplinarne kazni, dočim se kod častnika ta okolnost uzima otegotnom kod izrečenja osude.

Digitized by Google

Nu donešena proti takovim odpornim okrivljenim častnikom osuda ima se prije proglašenja predložiti višim vojnim sudovom. Radi li se o težkom zločinu, tad mogu i bližnji rodjaci i šurjaci okrivljenika, kojim inače pripada blagodat zakona, da se mogu svjedočanstva odreći, ipak siljeni biti na izkazivanje. Vojne oblasti mogu putem gradjanskog suda i gradjanske osobe pozvati neposredno na preslušanje, pa se mogu takove eventualno po gradjanskom sudu i predvesti danu. Po dovršenom izkazu ima se svjedok, koji je nješto važna izkazao, ili gdje to pronadje nuždnim iztražitelj, zapriseći.

Suočenje se obavlja takodjer istim načinom, kao i po gradjanskom kaznenom postupniku, jedino se ne mogu suočiti osim naročite dozvole višeg vojnog suda osobe, od kojih je samo jedan častnik ili inače otmena osoba kao ni suočiti osobe, kojim po zakonu pripada blagodat odreći se svjedočanstva.

Čim iztražni sudac smatra iztragu zrelom za odluku, ima bez odvlake slučaj konačnom riešenju privesti i kod sudbenošću ovlašćenog zapovjednika zamoliti sastavak nuždnog za to suda.

Takovo konačno riešenje biva ili obustavom iztrage ili osudom ili odlukom po propisano sastavljenom sudu, koji sazove u tu svrhu sudbenošću ovlašteni zapovjednik.

I obustavni zaključak mora se predložiti sudbenošću ovlaštenom zapovjedniku, koji može u slučaju, kad je iztraga obustavljena s razloga, što se upitno kažnjivo djelo dade i vansudbeno kazniti, a on se s tim ne slaže, odrediti posebnu iztragu i donešenje osude, a u svakom drugom slučaju, kadno ne uzsljedi odobrenje obustavnog zaključka, ima on spise sa svojim predlogom višem sudu na riešenje predložiti.

U pogledu dokaza valja pravilo, da se samo ono može istinitim smatrati, što je pravno dokazano.

Zakleti izkaz oštećenika daje pravni dokaz vrhu vlastitosti čina i u pogledu po okrivljeniku nepriznatih okolnosti, u koliko dokaz čina nije inače moguć, i ako proti izkazu oštećenika nikakova sumnja nepredleži. Redovito dokazuje se tim izkazom i iznos štete.

Sudski očevid pruža podpun dokaz, ako je proveden u zakonitom obliku. Isto valja i glede mnienja vještaka. Isto tako daju podpun dokaz javne izprave, izdane u zakonitom obliku. Napose valja u pogledu dokaza krivnje sljedeće:

Samo tada može se na stanovitu kazan suditi, ako okrivljenik prizna kažnjivi čin, ili bude isti pravno dokazan.

Kao takovi dokazi valjaju — osim priznanja: 1. dokaz kroz svjedoke, 2. kroz suokrivljene i 3. stečajem sumnje razloga.

Za dokaz kroz svjedoke traži se, da su isti navršili 18 godina, da dvojica njih suglasno i iz vlastitog opažanja izkazuju, da bude njihov izkaz

Digitized by Google

zaklet, moraju biti vjerodostojni, mora se njihov izkaz i sa ostalimi izvidi u bitnom sudarati.

Nadalje pruža podpun dokaz i zakleti izkaz dvojice oštećenika.

Za dokaz kroz suokrivljenike iziskuje se: da bude okrivljena osoba u obće sumnjivom, mora ju izrično odati suokrivljenik, i točne okolnosti glede njezine krivnje navesti, od kojih okolnosti mora po koja i inače izvidjena biti, ne smije predležati proti vjerodostojnosti izkaza nikakovih okolnosti, i konačno kod smrtne kazni mora suokrivljenik ostati pri svom izkazu sve do ovršenja iste kazni.

Stečajem sumnje razloga može se okrivljenik krivim proglasiti, ako je objektivni učin ustanovljen, ter ako se iz sveze izvidjenih iztragom razloga sumnje izpostavi tako uzki i jasni odnošaj čina naprama osobi okrivljenika, da se po naravnom i običnom toku dogadjaja ne može dvojiti o tom, da je on taj čin počinio.

Svaka iztraga, koja se ne rieši obustavom, mora se riešiti po presudnom sudu ili sudbenom odlukom (Erkenntnis) ili osudom vojnog suda.

Prvija se izriče samo u prekršajih momčadi, u koliko zakonom zapriečena kazan ne prekoračuje šestmjesečni zatvor, ter ne ima ni kazan degradacije niti odpusta usljediti. Za donešenje sudbene odluke potreban je sbor od jednog vojnika bez šarže, jednog razvodnika, desetnika, narednika (ili kadeta, častničkog zamjenika), jednoga podredjenoga (subalternoga) častnika, jednoga satnika, (odnosno uzporedjene ovim šarže) stožernog častnika kao predsjedatelja i jednoga auditora. Prema okolnostmi može niža šarža zastupati višu, ali na mjesto častnika nikad koja šarža od častničkog zamjenika niža. Predsjednik ima biti sa auditorom bar u istom činu.

U svih inih slučajevih odlučuje vrhu dovršene iztrage vojni sud. Ovaj se sastoji, uračunajuć i auditora, iz 8 lica, koje od slučaja do slučaja odredi sudbenošću ovlašteni zapovjednik.

Ako je okrivljeni podčastnik ili prosti vojnik, tad se sud sastavlja kao i pri donešenju sudbene odluke.

Ako je okrivljenik častnik od satnika ili usporedjene mu osobe niže, tad je sastavljen vojni sud osim auditora, od dva poručnika, dva nadporučnika, dva satnika i stožernog častnika kao predsjednika.

Ako bi imao doći stožerni častnik ili uzporedjeni mu pred vojni sud, tad uvjek predsjeda viši u rangu stožerni častnik ili general, a dva stožerna častnika istog sa okrivljenikom čina nastupaju kao sudci, ter isto toliko podredjenih častnika izostane, koliko ih bude sa častnici višjega čina zamienjeno.

Kod vojnih sudova proti oružničkim osobam neka se pozovu kao vojni sudci po mogućnosti osobe oružničtva.

(Sliedi.)

Digitized by Google

Je li zakonski članak XXXVI.: 1895. derogira zakon od 8. prosinca 1877.?

Kr. sudbeni stol u O. sudio je u parnici K. P. proti A. U. peto 597 for. 90 nč. osudom od 26. listopada 1895. broj 4523., da je tuženik A. U. dužan tužitelju od utužene svote dioni iznos od 426 for. 95 nč. sa 5 % kamatami od dana tužbe t. j. od 17 prosinca 1894. za 14 dana pod prietnjom ovrhe izplatiti i naknaditi sudb. trošak od 45 for. 50 nč.

U tužbi traži tužitelj — stolar — na utuženu svoju zaslužbinu 6 % kamate od dana tužbe.

U obrazloženju osude kaže se. da se 6% kamati ne mogu dosuditi, nego da se dosudjuju samo 5% kamati od dana tužbe prema propisu §. 1. zak. čl. XXXVI.: 1895.

Osuda je postala pravomoćna, jer se nijedna stranka nije prizvala. Ova okolnost nuka me, da sa par rieči dokažem neosnovanost gore citirane osude u pogledu dosudjenih 5% kamata.

Po §. 48. hrv. ugarske nagode Hrvatska autonomna je u zakonarstvu pravosudja.

Prema tomu spada u djelokrug samoga hrv. sabora ustanovljivati kamatnu mjeru za gradjansko-pravne tražbine (izuzev mjenične i trgovačke) te je ta kamatna mjera ustanovljena autonomnim zakonom od 8. prosinca 1877. sa 6%.

Zak. članak XXXVI.: 1895. zajedničkoga hrv. ugarskog sabora u §. 1. izrično kaže: „kamati, pripadajući bez pogodbe, koje za dužnu glavnicu za cielo područje zemalja krune ugarske u krieposti stojeći zakon, naredba, ili propis sa zakonitom moći ustanovljuje sa godišnjih 6%, iznašaju počam od dana, kojega će ovaj zakon u krieposti stupiti, pet postotaka".

Taj §. 1. kaže dakle, da se kamati sa 5% ustanovljuju samo za one slučajeve, u kojih su ti kamati zajedničkimi zakoni ustanovljeni sa 6% — dakle samo u tom slučaju taj zak. čl. imade kriepost i kod nas.

Pošto su pako zakonski kamati za gradjansko-pravne tražbine kod nas ustanovljeni sa autonomnim zakonom od 8. prosinca 1877. o preinaci zak. čl. IX. 1870. — sa 6% postotaka — jasno je, da se gore citirani zajednički zak čl. XXXVI.: 1895. ne proteže na područje našega autonomnoga gradjanskog prava — i da taj zak. članak ne derogira i ne može derogirati naš autonomni zakon od 8. prosinca 1877.

Gore citirani zajednički zakonski članak proteže se dakle na područje hrvatsko samo u pogledu zakonskih kamata, tekućih na tražbine trgovačke i financijalne naravi. Izuzeti su samo kamati od mjeničnih tražbina, koji i nadalje iznose 6%.

Digitized by Google

Druga neosnovanost gore citirane osude stoji u tome, da osuda zak. članku XXXVI.: 1895. daje retraktivnu moć i na kamate dospjele prije krieposti toga zak. članka, premda taj zakon retraktivne moći neima.

Dr. Ante Pinterović.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Župni bir — lukno — jest „realni teret" u smislu javno-pravnom.

U parnici kr. financijalnog erara tužitelja, zastupanoga po kr. ravnateljstvu erar. pravnih posala proti S. V. župniku u V. tuženiku zastupanom po odvj. dru. M. na priznanje, da župni bir nije realni teret, a da mu kr. financijalni erar nije dužan takovi davati, a naročito ne od nepokretnostih bivših prije S. i P. T. te I. i V. C., — nadaije da se ukine odluka kr. hrv.-slav.-dalm. vlade, ter da je tuženik dužan primljenih u ime lukna 40 for. od ovih nekretnina tužitelju povratiti spp., kr. kot. sud u K. osudom od 24. listopada 1894. broj 5001. gr. odbio je tužitelja s tužbom i osudio ga, da ima tuženom platiti parbeni trošak.

Kr. ban. stol riešenjem od 15. svibnja 1895. broj 8816. u cielosti je potvrdio po obih strankah prizvanu osudu iz sliedećih razloga:

Težište tužbenoga zahtjeva leži u tom, što se istim zahtjeva, da sud ukine odluku zem. vlade od 20. listopada 1886. broj 3639. i tomu dosliedno zadovolji prvomu dielu istoga, kao i dalnjemu dielu kao posljedici ove sudačke izreke.

Ovlast svoju na ovu tužbu utemeljuje tužitelj na čl. 11. zakona o sudačkoj vlasti od 28. veljače 1874.

Po ovoj ustanovi spadaju pred redovitoga sudca sve odluke administrativne vlasti, donešene o supornih tražbinah osoba privatnih i ako se jedna ili druga ovih osoba osjeća povriedjenom u svom privatnom pravu.

Pita se sada, kakove su tražbine, koje je zakonodavac u ovoj ustanovi razumjevao i da li se nazočni priepor može podvrći riešitbi sudačkoj.

Nema dvojbe, da se pod supornimi tražbinami i dosliedno tomu o povriedi u svom privatnom pravu razumjevati i dotično govoriti može samo ondje, gdje je pravo osnovano na privatnom pravu (§. 859. i 860. g. z.) i gdje je povrieda nastala iz povriede toga prava gradjanskim zakonom stečenoga ili zaštićenoga, — dakle kad se dotični priepor ima prosuditi po obćenitom gradjanskom zako. iku i prosuditi, da li je nepravilnom uporabom istoga povriedjeno pravo dotičnika, te mu administrativna oblast nije dopitala nikakove naknade ili odštete, ili mu je tu dopitala u

Digitized by Google

tako sniženom iznosu, da mu je time povriedila njegovo dobro pravo, — što mu tu naknadu nije u podpunoj mjeri dosudila.

Uzev ovako smisao gore navedene ustanove i obseg prava redovitoga sudca, nemože se prihvatiti nazor tužiteljeva zastupstva, po kom bi sudovi bili vlastni ukidati ili preinačiti svaku odluku upravne oblasti, proti kojoj bi povriedjena stranka izazvala pomoć suda.

Da je ovo shvaćanje pravilno, bio bi zakon u tom §. 11. naročito ustanovio onako, kako je učinjeno u zakonu, kojim je ustrojeno upravno sudište, kojemu pripada povlast rješitbe upravnih vlastih ukidati i dotično preinačiti. — Nu to nije u tom zak. članku učinjeno, — dakle se ne može tvrditi, da je taj nazor tužiteljevog zastupstva pravilan.

Čim indi u nazočnom slučaju nepredleži povrieda privatnog prava na strani tužiteljevoj, — nije sud zvan odazvati se prvomu dielu t. j. uvodu tužiteljevog zahtjeva, a niti o istom donieti svoju odluku.

U tom pogledu valja iztaknuti, da je već upravna vlast konačno riešila pitanje o pravnoj naravi lukna, koje je predmet ove parnice i koje pravo nalazi svoje uporište u javnom pravu od svoga početka i razvitka do samog tužitelja, koj je postao javnom dražbom vlastnikom onih nekretnina, obterećenih obvezom plaćanja odmjerenog lukna.

Tužitelj sam dopušta, da su mu prednici bili obvezani davati lukno i dopušta, da ta obveza na njihovoj strani i dotično pravo na strani tuženikovoj nije ni onda bilo uknjiženo, kad su mu prednici davali lukno i obvezani bili davati isto — nu brani se ipak proti tomu zato, što je on (erar.) postao vlastnikom tih nekretninah inače obterećenih tim teretom t. j. obvezom.

Ako i ova obveza dotično pravo nije uknjiženo, prelazi isto na svakog vlastnika ili stecatelja takovih nekretninah, koje su ovimi obvezami obterećene — to sliedi iz naravi stvari t. j. prava pobiranja lukna i dotično iz obveze dotičnog vlastnika isto podavati.

Čim je nastala župna nadarbina, ustanovljen je dohodak iste i ovaj se sastoji u stalnih i izvanrednih berivih. Stalna beriva su budi stanovita plaća u novcu, — budi opredieljena zemljišta, — od kojih privrieda spada župniku ili stanovita podavanja budi u novcu, budi u naravi, koja su mu dužni davati posjednici dotično vlastnici nepokretnina, nalazećih se u teritoriju njegove župe i koja se po vlastitom priznanju tužitelja odmjeruju po veličini dotičnog posjeda.

Vanredni dohodci ustanovljeni su u t. z. štolarini, koja ide dotičnog župnika, kad za župljana obavlja stanovitu službu, za koju je ustanovljena štolarina, koju je dotični obvezan plaćati ili snositi.

Redoviti dohodak župnikov ima svoje uporište u javnom crkvenom pravu ili u onih odredbah, koje su izdane prigodom ustrojstva dotične nadarbine i vežu svakoga, koji spada u okvir prvobitnih obvezanika ili

Digitized by Google

je postao obvezanikom na temelju specijalnog pravnog posla -- a tu se ne čini razlika, tko je taj sliednik u obvezi.

Dočim je štolarinu obvezan davati samo onaj, komu je župnik takovu uslugu učinio, koja je obterećena sa pravom na štolarinu; to onaj, koji te usluge ne treba ili ne zahtjeva, istu nije dužan plaćati.

Erar vindicira za sebe iznimku, tvrdeć, da je obveza davati lukno obveza osobna — t. j. da on kupom do sad obterećenih nekretnina tu obvezu nije preuzeo. Nu to ne stoji, jer se nijedan vlastnik nekretnina, s kojimi je dosada bila skopčana obveza plaćati lukno toj dužnosti oteti ne može — i jer niti zakonodavac nije namjeravao za erar učiniti u tom pravcu iznimku, niti ju je naročito učinio. Zato nije ni najviša upravna vlast, riešavajuć priepor medju obimi strankami mogla inače odlučiti, nego ono, što je već jednom u načelu po pravu jedino njoj pristojećem, kojemu pravu niti tužitelj ne prigovara, izrekla, opetovati i izreći, da se erar kao vlastnik takovih nekretnina mora pokoriti obvezi, ležećoj na ovih nekretninah.

Odluka pako ovakova riešava konačno taj odnošaj, utemeljen na pravu javnom, pa se zato ne može ista podvrgnuti rješitbi redovitog sudca, koj nije vlastan istu ni ukinuti ni preinačiti.

Obzirom na to ne može se u odluci administrativne vlasti nazrievati povrieda privatnog prava tužećeg erara, čim tražbina tuženikova neima uporišta u pravu privatnom, te on istu na tom temelju od istog niti ne zahtjeva. Zato nije ovdje nastao slučaj, o kom bi redoviti sud imao donieti svoju odluku prema zahtjevu tužbenom.

Čim indi prieporni predmet nije takove naravi, da bi sud o istom mogao donieti odluku, mora se tužitelj svojim zahtjevom odputiti i dosljedno tomu mora se priziv tužiteljev kao neosnovan odbiti.

Tužitelj jest ovu parnicu izazvao, te se je tuženi morao u istu upustiti — za što su mu nastali troškovi, — koje mu je tužitelj svakako dužan naplatiti tim više, što se pogledom na samu narav parnice ne može odustati od pravila, navedenog u §. 573. g. p. p. Pošto su pako troškovi posve primjereno obredjeni, ne ima povoda, da se isti povise i zadovolji prizivu tuženikovu, koj se s toga mora odputiti i osuda u prizvanoj točki potvrditi.

Po čem se prema ovomu razlaganju predmet parnice ne može podvrgnuti sudačkoj presudi, prestaje potreba odlučiti o samom prieporu, da li se obveza podavanja lukna ima smatrati osobnom obvezom ili teretom realnim čim je o tom odlučila nadležna upravna oblast. Isto tako nije odlučno, da li je tužitelj ovu parnicu podigao pravilno proti današnjemu tuženiku ili bi imao istu podići proti fisku diecezanskomu kao pozvanomu i zakonitomu zastupniku župne nadarbine.

Kr. stol sedmorice rješitbom od 7. studenoga 1895. br. 3737. potvrdio je suglasne dolnjosudne osude iz razloga:

Digitized by Google

Suglasne dolnjosudne osude temeljito su obrazložene i opravdane s razloga tamo navedenih, pa nisu utemeljene na uporabi zakona očevidno pogriešnoj, niti na predpostavi protivnoj jasnomu sadržaju spisa.

Sudbene oblasti nisu zvane odlučiti o tom, da li je tužitelj kr. financ. erar kao sadašnji vlastnik nekretnina bivše zadruge T. i Cv. iz P. dužan tuženom župniku S. V. davati lukno, jer riešenje toga pitanja spada u nadležni djelokrug upravnih oblasti, pa je to pitanje riešitbom kr. hrv.-slav. zemaljske vlade od 20. listopada 1886. odjel za bogoštovje i nastavu br. 3639. pril. B. na I. konačno riešeno.

Prenavedena rješitba neda se pobijati redovitim putem pravde ni po čl. 11 zakona od 28. veljače 1874. o vlasti sudačkoj, jer uporabi te zakonske ustanove ima mjesta samo u onih slučajevih, u kojih po zakonitih normah, koje već postoje, ili koje će se još izdati, oblast upravna odlučiti ima o supornih tražitbah privatnih, a stranka jedna ili druga osjeća sebe odlukom ovom o svojih privatnih pravih povriedjenom.

U predležećem pak slučaju upravna oblast nije odlučila o supornih tražbinah privatnih, jer je izvan dvojbe, da lukno spada medju podavanja za javne svrhe, pa s toga je javno-pravne, a ne privatno-pravne naravi (§. 3. car. naredbe od 20. travnja 1854.).

Neosnovana je nadalje i ona tegoba previda, da kr. ban. stol nije razlučio, kao što bi trebalo, pojam javnoga tereta od pojma realnoga tereta. Istina, da se lukno nemože smatrati realnim teretom u smislu obć. gradj. zakona, kao što su pravo zaloga, služnosti i ina stvarna prava, koja su predmetom unosa u gruntovničke knjige, — ali po obrazloženju banskostolne osude ne ima nikakove dvojbe, da kr. ban. stol izraz „realni teret“ nije uporabio u tom smislu, nego samo u onom znamenovanju, u kojem je taj izraz uporabljen i u naredbi kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade od 24. stud. 1883. odjel za bogoštovje i nastavu br. 8874., najme kao teret, koji leži na posjedu urbarskih selišta, te je s tim posjedom skopčan.

Vidiv po tom, da ne predleži nijedan od uvjeta naznačenih u §. 335. g. p. p., koji bi mogao opravdati izvanredni previd tužitelja kr. financ. erara, pa da se obzirom na veliki trud, koji je uložio zasttupnik tuženika u obranu njegovu, ne može prekomjernim smatrati ni iznos parbenih troškovah tuženika dosuđenih (§. 573. g. p. p.) valja izvanredni previd tužiteljev po §. 334. g. p. p. kao nedopustiv odputiti.

Priobćio dr. F. Salavari.

Digitized by Google

Urbarskom pašom i šumom nenadieljenim ovlaštenim urbarskim selištem pripada pravo zahtjevati nadielbu od obvezanog vlastelinstva, makar u dotičnoj urbarskoj občini i bijaše glede svih ostalih selišta usljed segregacionalne parbe s vlastelinstvom provedena segregacija šume i paše, ma vlastelinstvo i ne dobilo iz zemaljskih sredstava urbarske odštete.

Vlastelinstvo V. usljed dobivena naloga podnese proti zadrugam K. i B. tužbu radi priznanja, da njim ne pripada svojstvo urbarskih selišta dosljedno niti pravo nadielbe šumom i pašom kao tobože bivšim podanikom, pa da su dužni naknaditi parbeni trošak.

Tečajem na to preduzete razprave staviše tužene zadruge zahtjev, da se tužitelj odbije i osudom izreče, da je tužitelj dužan takodjer i njihova selišta na svoj trošak nadieliti urbarskom šumom i pašom, dotično, da je dužan priznati, da uredjenju posjedovnog odnošaja u pogledu urbarske paše i šume izmedju tužitelja te njih zaprieke ne imade.

Kr. sudbeni stol, kao urbarski sud u V. osudom od 15. lipnja 1895. br. 89. odbi zahtjev tužiteljev te odovolji zahtjevu tuženika iz sljedećih razloga:

Osudom obstojalog c. kr. urbarskog suda u V. od 13. prosinca 1859. br. 1156. izrečeno je jurve, da se imade urediti posjedovni odnošaj u pogledu paše i šume urbarske izmedju gospoštije vlastelinstva V. s jedne, a njezinih bivših podanika s druge strane.

Iza po propisu §. 164. i sliedećih ministarske naredbe od 28. prosinca 1857. preduzeta uredovanja izrekao je ovaj sud pravomoćno osudom od 2. kolovoza 1879. br. 751. urb., da kompetencija paše i šume pripada 109 $\frac{7}{8}$ urb. selištam.

Jer niti u toj osudi, niti kašnje kod ovrhe ne bijahu zadruge K. i B. nadieljene, zatražiše one, da budu naknadno nadieljene iz onoga prostora šume i paše, što bi ostalim selištam dosudjen. Postupak o ovom zahtjevu dade povod nalogu, upravljenu na vlastelinstvo V., da proti ovim zadrugam podigne tužbu o dopustivosti segregacije paše i šume.

Vlastelinstvo udovolji ovomu nalogu, nu u smislu ničnom, staviv zahtjev, kako je to uvodno navedeno.

Iz razloga, što je urbarskom tabelom od 1. listopada 1783. te izkazom bivših podložnika tužećeg vlastelinstva iz sela V. po §§. 116. i 113. gr. p p. podpuno dokazano, da tužene zadruge K. i B. jesu istovjetne sa urb. selištem I. B., koje je navedeno pod tek. br. 33. urbarske tabele kao podanik gospoštije V. sada pripadajuće tužitelju, morao je sud obzirom na propise §§. 28. i 29. car. pat. od 2. ožujka 1853., nadalje §§. 2., 3. i 7. car. pat. od 17. svibnja 1857. kao i zakona od 22. prosinca 1890. zahtjevu tuženih zadruga udovoljiti, a tužiteljev zahtjev odbiti.

Digitized by Google

Od tuda, što za tuženička urbarska selišta ne bijaše tuženoj gospoštiji dosudjena urbarska odšteta, ne sliedi, da ne bi ona imala pravo zahtjevati dio urb. paše i šume, jer se ta nadielba temelji na običnom urbarskom uživanju do god. 1848., pa jer i odpis ministarstva unutarnjih posala od 30. travnja 1858. broj 3432. predvidja, da je moguće, da bude pašom i šumom nadieljeno manje ili više selišta, nego li ih bijaše gospoštiji odštećeno.

Kr. stol. sedmorice osudom od 3. listopada 1895. broj 2877. potvrdi po tužitelju napadnutu prvosudnu osudu iz sliedećih razloga:

Prvosudna osuda valjano je motivirana razlozi u njoj navedenimi, pa je već s toga opravdana, no valja ju potvrditi i iz sliedećih još razloga:

Osudom kr. sudbenog stola u V. kao urbarskoga suda od 2. kolovoza 1879. br. 751. urb. izrečenom u parnici sadanjega tužitelja kao vlastelinstva V., proti bivšim podanikom istoga dobra, osudjene su sada tužene zadruge K. i B., da zajedno u ime pretečnina plate tužitelju 46 for. 53 nč. a. vr., a od tuda mora se izvoditi to, da su te tužene zadruge kao sessionaliste stajale u urbarskom odnošaju napram tužećemu vlastelinstvu.

Da je pak urbarsko zemljište ovih tuženih zadruga identično s urbarskim zemljištem kmeta I. B., upisanim u urbarskoj tabeli pod stavkom br. 33. sliedi iz izkaza od 26. lipnja 1878. proti kojemu niti glede izpravnosti, niti kolikoće selišta od interesenta ne ima prigovora, a u tom izkazu označuje se pod br. 33. I. B. sa $1^3/_8$ sessije kao identičan sa onim sada tuženih zadruga K. i B.

Iz izvidnoga zapisnika od 31. svibnja 1855. averzionalno-odštetnih spisa sliedi iz točke V., da je selište I. B., unešeno u komputu, pa prema tomu su kako ovaj tako i sada tužene zadruge tlaku davale sve do god. 1848. pa ta okolnost nije oborena izkazom njekih tužitelja u zapisniku od 24. svibnja 1892., sastavljenom kod upravne obćine M., jer u tom zapisniku ondje spomenuti žitelji ne tvrde, da tužene zadruge nisu nikakove tlake odsluživale. Uz to se u zapisniku od 19. lipnja 1871. pod XV. prigodom izvida u prvanjoj parnici tužitelja proti bivšim podložnikom vlastelinstva V. izrično u izkazu obstojećih do ukinuća tlake (1848) urbarskih selišta obćine V. navode i zadruge K. te B. sa $1^3/_8$ sessije, a u zapisniku od 15. ožujka 1893. br. 100 urb. tužeće vlastelinstvo priznalo je glede sada tuženih zadruga, da su bile podanice i kmeti vlastelinstva V.

Da su se pak tužeće zadruge nalazile u uživanju skupne šume i paše ne samo nastupom god. 1848., već i kasnije, kako to tvrde u odgovoru, to tužeće vlastelinstvo ove tvrdnje muče priznaje (§. 22. gr. p. p.) jer istoj protuslovilo nije.

U pogledu okolnosti, što tužeće vlastelinstvo nije dobilo odštete iz zemaljskih sredstava za utužene zadruge, već je sud prve molbe dostatno

Digitized by Google

opravdao svoju osudu, pa s toga valja uz odpućenje priziva tužećega vlastelinstva V. potvrditi napadnutu osudu prve molbe. *T. F—ć.*

Što se razumieva pod „ukupnom stvari", a što pod pripadnošću? U dvojbi uzima se, da stečevina dolazi od muža. Prilog k tumačenju §§. 302., 294—297., 369., 427. i 1237. obć. gradj. zak., te §§. 104. i 447. gradj. parb. postupka.

M. Š. tužila je kr. zemaljski erar na priznanje vlastničtva polovine utržka od 2076 for. 48 novč., unišlog za prodane pokretnosti, nalazeće se u „S-gradu" te izlučenje istog u polovini od 1038 for. 24 novč. a v. spp. Tužbu obrazložila je ovako:

Usljed odluke kr. kotarskog suda u K. od 10. prosinca 1888. br. 7863. dozvoljena je za korist kr. zemaljskog erara ovršna pljenitba pokretninah D. Š., nalazećih se na posjedu istoga „S-grada", to je ta pljenitba i izvedena glasom zapisnika od 10. prosinca 1888., sastavljenog po sudbenom izaslaniku istog suda.

Ujedno je glasom istog zapisnika obavljen takodjer uzki zatvor zapljenjenih pokretnina.

Pošto su se medju zapljenjenimi pokretninami nalazile i takove, koje bi mogle bile propasti, eventualno izgubiti znatno na vriednosti, a kr. zemaljski erar nije bio voljan pogibelj i troškove do riešenja same stvari preuzeti, zamolio je molbom od 18. prosinca 1888. br. 8182 kod kr. kot. suda u K. za prodaju zapljenjenih ovih pokretnina, te je prodaja glasom odluke istog suda od 3. siečnja 1889. i sljedećih dana odredjena bila.

Glasom dražbenog zapisnika izaslanika istoga suda od 7. siečnja 1889. pod A prodane su te pokretnosti, te je unišla kupovnina u iznosu od 2076 for. 48 novč., pak je odlukom istog suda od 16. siečnja 1889. br. 120. gotovina od 2061 for. 48 novč. a. v. dostavljena k poreznom uredu u K., koji je pako usljed odluke kr. kot. suda u K. od 15. veljače 1889. br. 990. taj iznos u I. hrvatskoj štedioni za korist ovršne masse D. Š. koristonosno uložio, gdje se taj iznos i sada uložen nalazi.

Kupoprodajnim ugovorom od 27. svibnja 1886. pod B., veli tužiteljica, da je kupila sa D. Š. taj posjed „S-grad" u grunt. ulož. br. 184. obćine D. sa svim naredom i pokućtvom kao i sa dvie krave i kočijom za kupovninu od 5400 for. a. v., te je, veli, i glasom gruntovnog napisnika pod C. suvlastnica tih nepokretnosti.

Pošto je, veli, glasom ugovora pod B. ujedno sa D. S. kupila ne samo upitnu nepokretninu „S-grad", nego i sav nared, pokućtvo, krave i kočiju, to je ne samo vlastnica polovine nepokretnosti, nego i vlastnica polovine svih pokretnina, koje su glasom zapisnika od 10. prosinca 1888. zapljenjene, a glasom dražbenog zapisnika pod A. za korist kr. zemalj. erara radi tražbine istog proti D. Š. prodane.

Digitized by Google

Spomenute nepokretnosti prodane su takodjer na javnoj dražbi, te joj je, veli, polovina od unišle kupovnine izdana, a isto tako imade se, veli, njojzi kao suvlastnici prodanih pokretnosti i polovina od polučene kupovnine to jest od iznosa od 2076 for. 48 novč. a. v. kao njezino vlastničtvo izdati.

S toga zahtjeva: da je kr. zemaljski erar dužan priznati njezino vlastničtvo na polovinu kupovnine, to jest od iznosa 2076 for. 48 novč. a. v. za prodane pokretnosti na njezinom i D. Š. dobru zvanom „S-grad", ter dopustiti, da se ta polovina u iznosu od 1038 for. 24 novč. njojzi kao vlastničtvo izda i da parbene troškove namiri, — sve to u roku od 14 danah pod prietnjom ovrhe.

Po dokončanoj pismenoj razpravi izrekao je kr. sudbeni stol u Z. osudu od 17. svibnja 1895. broj 4505. gradj., kojom je tužiteljicu bezuvjetno sa zahtjevom odbio i osudio na naknadu parbenih troškova, a to sve

s r a z l o g a: U ovoj parnici imade se obzirom na zahtjev tužbe, koji je u dispozitivnom dielu ove osude naveden, riešiti pitanje, da li je tužiteljica kao suvlastnica „S-grada" u jednoj polovini, a D. Š. u drugoj polovini, koji je jur prodan, — dokazala, da je ona u istinu stekla pravo vlastničtva na pokretnine, koje su po kr. kotarskom sudu u K. tečajem dana 3. siečnja i sljedećih 1889. ovršno prodane bile i dosljedno tomu na polovinu utržka, unišlog tom zgodom sa ukupnih 2076 for. 48 novč. i jesu li u istinu nastupili propisani uvjeti, nuždni za to njezino pravo, da ga uspješno poćerati može.

Iz netom spomenutog zapisnika izpostavlja se, da su dražbi izvrgnute razne pokretnine, medju kojimi se nalaze razne kočije, kola, konji, orme i oprave, sieno, vetrenjača, šest komada sitnog blaga, posudja, pokućtva, glasovir i t. d.

Svim ovim stvarim prišiva tužiteljica svojstvo „ukupnosti stvarî" i svojstvo „nareda". Iz zemljištnog zapisnika tužbi privitog, naime iz posjedovnice izpostavlja se neznatna površina zemljišta i neznatna kultura istog tako, da ove sve pokretnine, koje su u tom gradu pronadjene neodgovaraju svojstvu „dobra", niti pružaju dokaza, da je tu vodjeno kakovo gospodarstvo, s toga se iste pokretnine nemogu niti ubrojiti u ukupnost stvarî, koju definira §. 302. obć. gradj. zakona, a niti u nared, koji definiraju §§. 294, 295., 296. i 297. obć. gradj. zakona, a to tim manje, što tužiteljica na poreku tuženika nije dokazala, da je njojzi predaja tih istih stvari posljedila po njezinom pravnom predniku načinom, navedenim u §. 427. obć. gradj. zakona, i da su rabljene bile za vrieme, dok je prodavaoc bio vlastnikom „S-grada", a ni kašnje pri gospodarstvu u „S-gradu", o kojoj okolnosti takodjer nije dokaz ni pružen, a još manje ponudjen i da sačinjavaju njegovu pripadnost, jer nisu niti uzgredne stvari, buduć po

Digitized by Google

svojstvu svom ne stoje u juristički odvisnom odnošaju napram „S-gradu“ kao glavnoj stvari.

Pri takovom stanju stvari valjalo je tužiteljicu giedom na ove spomenute zakonske ustanove kao i na ustanovu §. 369. obć. gradj. zakona sa njezinim zahtjevom odbiti, ter po §. 573. gr. parb. post. osuditi na nošenje troškova parbenih.

Kr. banski stol odbio je osudom od 27. lipnja 1895. broj 14130. priziv tužiteljice, ter potvrdio osudu suda prve molbe sa sljedećih razloga:

Kupoprodajnim ugovorom od 27. svibnja 1886. pod B I. dokazuje tužiteljica M. Š. doduše, da su ona i suprug joj D. Š. posjed „S-grad“ kupili sa svim naredom i pokućtvom, nalazećim se u istom gradu, no tuženik je prigovorio i porekao identičnost stvari dne 10. prosinca 1889. zapljenjenih, a dne 3. siečnja 1889. i sljedeće dane prodanih prama zapisniku pod A—I. s onimi, koje su supruzi Š. ugovorom B—I. kupili pod oznakom nared i pokućtvo, nalazeće se u „S-gradu“, zatim je tuženik porekao i to, da su preporne pokretnine tužiteljici predane bile, da je s toga po §. 104. gr. parb. post. nadležalo tužiteljici dokazati čine, na kojih utemeljuje tužbom traženo svoje pravo, no tužiteljka toga dokaza pružila nije, jer su preslušani svjedoci M. M., I. K.. S. H., A. S. i E. S., na koje se je tužiteljica pozvala, izjavili, da je u ono doba, kada su supruzi Š. „S-grad“ kupili, samo malo onakovih stvari, kakove se spominju u dražbenom zapisniku pod A—I. bilo u „S-gradu“, ali nije nijedan od tih svjedoka potvrditi mogao, da je u rečeno doba u „S-gradu“ koja od stvari, sadržanih u A—I. bila, dočim preslušani svjedoci L. S., F. H. te H. i B. B. neizkazuju nikakove za parnicu ovu odlučne činjenice.

Osim toga ne proizlazi iz priloga A—I., da su u istom sadržane ovršno prodane stvari sačinjavale izključivi gospodarstveni nared i samo pokućtvo „S-grada“, niti je tužiteljica inim načinom dokazala, da su prodane pokretnosti sačinjavale nared i pokućtvo „S-grada“ i da je na tom dobru kakovo gospodarstvo vodjeno, a prema tomu nije tužiteljica pružila dokaza ni o tom, da su u zapisniku A—I. sadržane u „S-gradu“ prodane stvari bile ukupna stvar, da bi se iste smatrati mogle kao cielost, universitas rerum, po §. 302. obć. gradj. zak. gledom na §§. 294—297. obć. gradj. zak. i da su joj iste predane.

Prema tomu opravdana je prvomolbena tužbeni zahtjev tužiteljice odbijajuća osuda, pak ju je s toga valjalo uz odpućenje priziva tužiteljice potvrditi, kako u stvari glavnoj, tako i glede primjereno ustanovljenih sudbenih troškova, temeljećih se na §. 573. gr. parb. post.

Izvanredni previd tužiteljke odbi kr. stol sedmorice kao nedopustiv osudom od 2. studenoga 1895. broj 4577. sa sljedećih razloga:

Digitized by Google

Suglasne doljnosudne osude dovoljno su motivirane i opravdane s razloga tamo navedenih, pa nisu utemeljene na uporabi zakona očito pogrešnoj, niti na predpostavi protivnoj jasnomu sadržaju spisa.

Iz one bo okolnosti, što je tužiteljica M. Š. zajedno sa suprugom si D. Š. kupoprodajnim ugovorom od 27. svibnja 1886. pod B. ad I. kupila posjed „S-grad", upisan u grunt. uložku broj 184. obćine D. „sa svim naredom i pokućtvom, nalazećim se u „S-gradu", neda se izvoditi, da svekolike pokretnine, koje su se tada nalazile na dobru „S-gradu" sačinjavaju kao nared i pokućtvo", „skupnu stvar" u smislu §. 302. obć. gradj. zakona, niti da je tužiteljica tim ugovorom dokazala svoje pravo vlastničtva na jednu polovinu pokretnina, koje su godine 1889. u „S-gradu" pronadjene, a po dražbenom zapisniku A – I. ovršnim putem prodane bile.

Tužiteljica se nadalje nije ni izjavila, a kamo li dokazala, koje pojedine stvari navedene u dražbenom zapisniku A. na I. sačinjavaju pripadnost ili nared nepokretnog dobra „S-grada" u smislu §§. 294—297. obć. gradj. zakona. A što se tiče pokućtva, to odredjuje doduše §. 674. obć. gradj. zakona u poglavlju 11-tom o „zapisih" što se razumjeva pod pokućtvom, — ali pokućtvo samo po sebi, što no se nalazi u stanu ili kući stanovitoj, ne sačinjava ukupnu stvar u smislu §. 302. obć. gradj. zakona.

Neodlučna je nadalje i ona okolnost, da su njekoji svjedoci (M. M., I. K., I. H. i A. S.) potvrdili, da je tužiteljica pokretnine, koje su bile u „S-gradu", posjedovala i rabila kao pokućtvo i nared „S-grada", niti je od odlučne važnosti, da je tužiteljica ovršnom prodajom tih stvari, odredjenom proti D. Š. povriedjena „u svojih pravih posjeda i vlastničtva", — jer tužiteljica nije dokazala, da joj pripada pravo vlastničtva na upitne stvari, niti je podigla izlučnu tužbu po §. 447. gradj. parb. post. radi toga, što je ona dozvoljenom ovrhom povredjena u svojih pravih posjeda ili u inom kojem pravu, već je zahtjevala tužbom svojom, da joj se prizna pravo vlastničtva na polovinu kupovnine, postignute prodajom pokretnina, u zapisniku A—I. napomenutih, kojem se zahtjevu sa razloga u obrazloženju napadnutih doljnjosudnih osuda i ovdje navedenih, kao i pogledom na ustanovu §. 1237. obć. gradj. zakona, po kojoj se predmnjeva, da stečevina dolazi od muža, — udovoljiti nemože.

U tom stanju stvari valja izvanredni previd tužiteljice u pomanjkanju uvjeta, naznačenih u §. 335. gr. parb. post. po §. 334. gr. parb. post. kao nedopustiv odputiti. *Priobćio A.*

Digitized by Google

B. Kazneno.

Po §. 407. k. p. može se proti okrivljeniku izreći osuda s ogluhe samo onda, ako je na razpravu pozvan kao što treba, t. j. kada je pismeno pozvan, kako propisuje §. 398. k. p. i kada mu je taj poziv dostavljen za vremena, kako propisuje §. 399. k. p.

(Zalba ništovna na obranu zakona — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 30. studenoga 1895. broj 2905.)

Osudom kr. kotarskoga suda u D. od 19. listopada 1894. broj 2303. kz. osudjen je Lj. K. radi prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva, označenoga u §. 461. k. z., počinjenoga time, što je kao bivši agent osiguravajućeg družtva primljeni u godini 1893. za osjeguranje kuća i inih sgrada novac i to od Gj. V. 7 for. 10 novč., I. Sz. 8 for. 32 novč., M. L. 6 for. 20 novč., J. T. 3 for. 18 novč., S. B, 5 for. 88 novč., F. K. 6 for. 12 novč., D. M. 4 for., M. N. 5 for. 89 novč., M. V. — Ž. 4 for. 66 novč., i M. T. 3 for. 60 novč. indi sveukupno 66 for. 21 nč. u svoju korist pridržao, po §. 460. k. z. osvrtom na §. 407. k. p. na kazan strogoga zatvora od 6 mjeseci.

Uslied žalbe ništovne, podnešene po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona, obnašao je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice nakon obavljene u punom vieću javne razprave po §. 286. II. kp. izreći, da je osudom kr. kotarskoga suda u D. od 19. listopada 1894. br. 2303. izrečenom proti Lj. K. radi prekršaja §. 461. k. z. povriedjen zakon u §§. 407. i 399. k. p., česa radi se ista osuda ukida i kotarskom sudu nalaže, da proti rečenom okrivljeniku iznovice povede postupak.

Razlozi: U kaznenoj stvari proti Lj. K. radi prekršaja pronevjerenja provedena je kod kr. kotarskoga suda u D. ustmena razprava u odsutnosti okrivljenika, te je proti istomu po §. 407. k. p. izrečena osuda od 19. listopada 1894. br. 2303., kojom se proglašuje krivim prekršaja pronevjerenja §. 461. k. z. na štetu više osoba i odsudjuje na strogi zatvor od 6 mjeseci. Okrivljenik se nije poslužio pravnim liekom proti toj osudi.

Po §-u. 407. k. p. može se proti okrivljeniku izreći osuda s ogluhe samo onda, ako je na razpravu pozvan kao što treba, a samo se onda može uzeti, da je okrivljenik, koji nije u zatvoru, pozvan na razpravu kao što treba, kada je pismeno pozvan onako, kako se propisuje u §. 398. k. p. i kada mu je taj poziv dostavljen za vremena onako, kako je to propisano u §. 399. k. p.

Odlukom kr. kotarskoga suda u D. od 29. srpnja 1894. broj 2303. odredjena je bila proti Lj. K. ustmena razprava na dan 19. listopada 1894., pa je sudac, akoprem nije bilo izkazano, da je okrivljenik za vremena na razpravu pozvan, ipak razpravu proveo i osudu po §. 407. k. p.

Digitized by Google

izrekao. Iz dostavnice pako o uručbi poziva na razpravu L. K., koja je kašnje sudu prispiela, vidi se, da je poziv L. K. uručen tek 20. listopada 1894. Prema tomu niie okrivljeni L. K. bio pozvan na razpravu kao što treba, te je osudom kr. kotarskoga suda u D. od 19. listopada 1894. br. 2303. zakon povriedjen u §. 407. i 399. k. p. — S tih razloga valja po §. 286. II. k. p. suditi, kako je učinjeno ovom vrhovnom osudom.

Nema idealnog stečaja zločinstva §. 127. k. z. sa zločinstvom §. 125. k. z. S toga se sila upotrebljena protiv ženskoj glavi izpod 14 godina ima smatrati samo otegućujućom okolnosti. Tumačenje zle nakane nuždne za §. 127. k. z.

Osudom kr. sudbenog stola u M. od 4. listopada 1894. broj 7449 kz. proglašen je P. R. krivim zločinstva silovanja, označenog u §. 125. i 127. k. z., a počinjenog time, što je dana 19. lipnja 1894. u svojoj sobi u M. svoju služavku djevojčicu M. M., nalazeću se u dobi izpod 14 godina proti njenoj volji, zaključav sobu, bacio na divan, dignuo joj suknje i razširio noge te spolno obležao, dakle uporabljenom silom žensku glavu proti njenoj volji, koja osim toga nije navršila četrnaeste godine života u položaj stavio, da mu se nije mogla oprieti i u takovom stanju ju upotrebio na prilog izvan ženitbe; te je s toga osudjen po §. 126 k. z. na težku tamnicu od 5 godina itd.

Povodom ništovne žalbe obtuženog P. R. ukinuo je kr. stol sedmorice kao sud kasacioni riješenjem svojim od 5. siečnja 1895. broj 4582. po §. 282. st. V. k. p. gornju osudu i uputio stvar istom sudu, da o njoj iznovice razpravlja i odluči po zakonu iz sliedećih razloga:

„Obtuženi P. R. ističe u svojoj žalbi ništovnoj kao razlog ništetnosti §. 277. t. 4., 5. i 9. sl. b. kp. tvrdeć, da sud nije prama predlogu obrane izvidio činjenice, koje se u žalbi navode, zatim da izmedju rješitbenih razloga i materijalne istine postoji objektivna diferencija, konačno da je M. M. fizično razvijena u tolikoj mjeri, da svatko držati mora, da je prevalila i 16. godinu života, pak je po tom prema §. 2. sl. e) k. z. izključen dolus, potreban za §. 127. k. p., dočim sila u smislu §. 125. k. z. ne predleži.

Suprot tomu valja uzeti, da razlog §. 277. t. 4. k. p. ne predleži, jer po sadržaju zapisnika o glavnoj razpravi nije obrana stavila nikakov predlog, smjerajući na obavu novih izvida.

Nije utemeljen ni razlog ništetnosti §. 277. t. 5. k. p., jer nije iztaknut niti okolnostmi obrazložen, niti se iz spisa izpostavlja koji od uvjeta iste točke, a predmetom iste nije pitanje, da li se rješitbeni razlozi sudaraju s materijalnom istinom.

Digitized by Google

Ali prvi sud uzima, da u činu obtuženikovu predleži stečaj §. 125. sa §. 127. k. z. s toga, što je obtuženi sa ženskom glavom, koja još nije navršila 14. godinu života, silom poduzeo prileg izvan ženitbe.

Da ovaj nazor nije izpravan sliedi jasno od tud, što kod §. 125. k. z. težište leži u sili i to absolutnoj t. j. takovoj, da joj se napadnuta oprieti ne može, dočim je objektom §. 127. ženska glava, koja jošte nije navršila 14. godinu života, kod koje zakon vlastitu volju ne predpolaže, niti ju s toga spo sobnom drži za ozbiljan odpor, te ju s toga uzporedjuje sa ženskom glavom, koja se bez pričine učinitelja nalazi u stanju u kom se nije kadra braniti.

Ustanova §. 127. k. z. je naravi specialne i sila, ako je kakova još upotrebljena, tvori u pravilu samo otegoćujuću okolnost, nipošto idealnu konkurenciju.

Prvi sud nije ustanovio okolnosti, iz kojih bi se izvesti mogla sila, kakovu predpostavlja §. 125. k. z., već je usuprot samo naveo, da se M. M. kao nerazvijeno djevojče obtuženom kao čovjeku nalazećem se u najsnažnijoj dobi nije mogla oprieti.

Ali branitelj obtuženikov tvrdio je u svom zaglavnom govoru, — a ponavlja to i u žalbi ništovnoj, da obtuženik nije znao, da M. M. nije jošte navršila 14 godina života.

Pošto je po §. 1. k. z. zla nakana bitni postulat ubrojivosti, te pošto zla nakana kod §. 127. k. z. leži u tomu, da je počinitelj znati morao, da ženska glava, s kojom poduzima prileg izvan ženitbe, još nije navršila 14. godinu života, to je imao prvi sud shodno §. 249. : 264. br. 7. kp. uglaviti one okolnosti, po kojih uzima dokazanom zlu nakanu obtuženikovu, a pošto toga ipak učinio nije, to se neda izbjeći iznovičnoj glavnoj razpravi, niti ima sada mjesta odluci vrhovnog ovog suda u stvari samoj, jer se prosuditi ne može opravdanost temeljem §. 2. sl. e) k. z. prigovorene bludnje na strani obtuženikovoj. *Dr. O.*

Vojni bjegunac spada pod vojničku sudbenost.

(Žalba ništova na obranu zakona. — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 19. listopada 1895. broj 3514.)

Osudom kr. kotarskoga suda u Gj. od 24. prosinca 1894. br. 3446. kz. osudjen je G. A. recte J. A. radi prekršaja suprot javnim ustanovam i naredbam, spadajućim na obću sigurnost. označenoga u §. 320. sl. f) i g) k. z., a počinjenog time, što se je na svom putu poslužio tudjom putovnicom, glasećom na ime G. A., te što je tu putovnicu spotvorio odnosno spotvoriti dao, izpravivši na strani 5. oznaku boje brkova u „žuti“, na strani pak 7. posljednja dva broja godine najme „9“ i „4“ kao i u za-

Digitized by Google

porci se nalazeću rieč „četvrte“, te napokon izderavši iz nje cieli drugi list, odnosno stranu 3. i 4., po §. 320. sl. g) k. z. na kazan strogoga zatvora od mjesec dana i po §. 249. k. z. na izgon iz obsega kotara Gj.

Povodom žalbe ništovne, podnešene po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona, obnašao je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice nakon obavljene u punom vieću javne razprave po §. 286. II. k. p. izreći: da je osudom kr. kotarskoga suda u Gj. od 24. prosinca 1894. broj 3446. zakon u §. 62. al. I. i III. zak. čl. VI. 1889. i u §§. 1. 57. i 60. k. p. poviedjen, ter osudu tu ukinuti i odrediti, da spisi budu ustupljeni nadležnomu vojničkomu sudu na uredovanje.

Razlozi: Pravomoćnom osudom kr. kotarskoga suda u Gj. od 24. prosinca 1894. br. 3446. proglašen je G. A. krivim prekršaja suprot javnim ustanovam i naredbam. spadajućim na obću sigurnost §. 320. sl. f) i g) k. z., te je osudjen na strogi zatvor od mjesec dana. Kašnje se je ustanovilo, da je osudjenomu pravo ime J. A.

Glasom dopisa c. kr. vojno postajnoga zapovjedničtva kao sudskoga predstojnika u Z. od 10. lipnja 1895. broj 982. jest J. A. dne 10. studenoga 1891. doknadni pričuvnik iz postajnoga mjesta K. pobjegao, te od to doba, pa sve do 31. ožujka t. g. kao vojni bjegunac kurentiran bio.

Po tom je J. A. mjeseca prosinca 1894., kada je počinio kažnjivi čin, radi kojega je osudom kr. kotarskoga suda u Gj. od 24. prosinca 1894. br. 3446. osudjen, stojao u aktivnoj vojnoj službi, a po alineji 1. i 3. §. 62. zak. čl. VI. 1889. (sbor. br. 23), spadaju osobe vojničke, koje stoje u djelatnoj službi, pod vojničke kaznene i zaptne propise,

S toga je po propisu §. 57. k. p. kazneni postupak proti G. A. recte J. A. pripadao vojničkomu, a ne gradjanskomu kaznenomu sudu, pa je s toga osuda kr. kotarskoga suda u Gj. od 24. prosinca 1894. br. 3446. radi absolutne nenadležnosti sama po sebi ništetna i bez svake pravne krieposti i njome je povriedjen zakon u §. 62. al. 1. i 3. zakon. čl. VI. 1889. i u §§. 1., 57. i 60. k. p.

Obzirom na to valja povodom žaobe ništovne kr. državnog nadodvjetničtva, podnešene na obranu zakona suditi, kako je navedeno u dispozitivnom dielu vrhovne ove osude.

Iz upravne prakse.

Samovlastna dioba zadruge prije 1. siečnja 1890., koja se nalazi kao redovita dioba u razpravi pred oblašću te kod koje nije bio prije samovlastne razdiobe obavljen pred oblašću rastavak dijelova, imade se smatrati potajnom diobom.

M. P. iz Č. zamolio je 14. siečnja 1889. redovitu diobu zadruge P. iz Č. Dana 24. lipnja 1889. razdijeliše se zadrugari sami medju sobom,

Digitized by Google

nu kod kr. kot. oblasti jest obzirom na podnešenu molbu redovita dioba nastavljena te sastavak pojedinih dijelova redovitom diobom dana 7. studenoga 1890. ustanovljen i diobna odluka sa diobnim listom pod 20 veljače 1891. br. 3492. ex 1890. izdana.

Proti tomu uložiše M. P. i dr. utok, protiveć se naknadno svakoj razdiobi. Upravni odbor u O. rješitbom od 16. kolovoza 1891. br. 4538. ukinuo je diobnu odluku i diobni list s razloga: „što je diobni postupak poveden bez obzira na poglavje IV. §. 38. zakona o zadrugah od 9. svibnja 1889., gdje se naročito ističe, da je za diobu zadružne imovine potrebno osim zakonom propisane najmanje izmjere još i privola nadpolovične većine zadrugara, koja okolnost je u nazočnom slučaju tim više uvaženja vrijedna, što su utočitelji, koji su u većini, proti diobi; drugo poveden je postupak usuprot jasnoj ustanovi §. 39. odmah kod kot. oblasti, mimoilazeć obć. poglavarstvo, što se ne može opravdati niti najvećom prešnosti predmeta".

Proti tomu uložio je Ž. P. utok, a na oto uzslijedilo je pod 14. svibnjem 1893. br. 54893. od kr. zem. vlade riješenje, kojim se odredjuje, da se imade razdioba prama postojećoj potajnoj diobi sprovesti, a to s razloga: „Iz spisa proizlazi, da je upitna zadruga bila prije oblastnoga diobnoga postupka i prije kreposti zakona o zadrugah od 9. svibnja 1889. faktično već razdieljena, a uslijed toga ne ima kod upitne zadruge mjesta redovitoj diobi prema ustanovam §. 38. i 39. z. z., na koje se tamošnja ukidajuća odluka poziva, već se mora postupati po §. 56., koji je za postupak potajnih dioba mjerodavan". *Dr. Križ.*

Dozvola za strieljanje u vrijeme lovostaje prekoredno umnožene divljači podijeljuje se prama §. 16. lov. zak. samo za onu vrst divljači, koja je posve izuzeta od strieljanja (izključiv §. 15. glede srnjaka). — Na stare za razplod nesposobne srne može se lov dozvoliti vrebanjem u vrijeme, kada je dozvoljen lov na srnjake.

Vlastelinstvo u N. zamolila je, da mu se na temelju §. 16. zakona od 27. travnja 1893 o lovu dozvoli, da smije u šumi mladoga uzgoja K. i T. tečajem cijele godine kroz 15 godina streljati jelene mužjake i ženke, pošto je u tih svezovih prirast jelena tako velik, da obćoj kulturi znatnu štetu prouzrokuju, te pošto se samo umanjenjem jelena može šteta od mladoga uzgoja šume odkloniti. Nadalje je zamoljeno, da smije u mjesecu prosincu vrebanjem loviti stare za razplod nesposobne srne (gelte Gaisen), pošto je to obzirom na prirast divljači neobhodno potrebito.

Kr. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove, odvratila je na to naredbom od 15. kolovoza 1894. br. 18553. „da ne nalazi podijeliti dozvolu za ubijanje jelena i košuta kroz cijelu godinu, s razloga, što se propisi

Digitized by Google

§. 16. lov. zak. odnose samo na takove vrsti divljači, koje su u smislu ovoga zakona posve izuzete od strieljanja, dočim to glede jelena i košuta nije slučaj, jer se ove vrsti divljač smije streljati od 1. srpnja do 15. listopada, odnosno od 15. listopada do 1. siječnja, u koje vrijeme je vlastelinstvu omogućeno po volji umanjiti broj jelena i košuta. Daljnju pako molbu, da smije prekoredni broj srna umanjivati strielanjem starih za razplod nesposobnih srna, uvažuje, te podijeluje zamoljenu dozvolu s tim ograničenjem, da se lov na takove srne imade vršiti jedino vrebanjem i i u doba, kada je dozvoljen lov na srnjake, naime od 1. listopada do konca prosinca". *Dr. Križ*

Rješitba kr. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu.

U kojem slučaju može upravna (politička) oblast odrediti upis stanovite osobe u matice umrlih.

(Riešitba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 30. studenoga 1894. br. 16.133.)

M. i I. G. recte G. iz sv. U. podnieše molbu upravnoj oblasti, da se odredi naknadni upis u matice umrlih za njihova domara I. G., koji da je pred 20—30 godina umro.

Nakon provedene razprave kod upravne oblasti I. molbe, izdala je kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu u riešenju toga slučaja dne 30. studenoga 1894. br. 16.133. sliedeću rješitbu:

Kako se iz razpravnih spisa, podnešenih izvješćem od 19. listopada 1894. br. 18.925. u predmetu naknadnoga upisa I. G. u matice umrlih vidi, tvrde I. i M. G. recte G., da je navedena osoba umrla. Njihovu tvrdnju posvjedočavaju svjedoci I. G., P. Č. i P. M., od kojih samo P. Č. tvrdi, da je rečenu osobu jednu noć čuvao mrtvu, dočim ostala dvojica vele, da im je to kao susjedom poznato. Usuprot tomu ljudi visoke starosti u občini, kao što su to P. F. i I. V., ne znaju ništa, izkazati o smrti te osobe, već vele, da je išla po svietu. Dapače se je prigodom potraživanja smrti navodno umrloga I. G. izjavilo više seljaka u občinskom uredu u sv. N., da on jošte živi.

Svjedoku I. V. mogla bi biti smrt I. G. tim više poznata, što je on živio u nekoj svezi sa obitelju njegovom, jer je kumovao njegovoj djeci. Pošto je pako glasom iskaza P. M. bio upitni I. G. zvonar u sv. N., a takove su osobe u manjih mjestih žiteljem dobro poznate, ne može se držati vjerojatnim, da nikomu ne bi smrt I. G. bila poznata, nego samo onim trim gore navedenim svjedokom.

Digitized by Google

Dvojba, koja je bila nastala, da svjedoci P. F. i I. V. zamjenjuju živoga I. G. sa navodno pokojnim I. G. uklonjena je time, što živomu I. G. po njegovu vlastitom iskazu ne pripada prezime G., već G.

Usljed toga bo priznavaju rečeni svjedoci samo onoga G., za kojega se tvrdi, da je umro, a o smrti kojega ne znaju ništa iskazati, jer da je išao po svjetu.

Na temelju provedene razprave ne može se dakle držati nedvojbenim, da je I. G. umro, već valja smrt njegovu dokazati. To pako ne spada u razpravu o nadopunjenju matica umrlih. Razpravom o nadopunjenju matica umrlih imade se samo to ustanoviti, da nedvojbena činjenica — smrt I. G., slučajno ili pometnjom voditelja matičnih knjiga nije u matice unešena. Težko će pako biti vjerojatno, da je voditelj matica (župnik) zaboravio upisati u matice smrt čovjeka, koji je kao zvonar bio neprestano u neposrednoj njegovoj okolini.

U nazočnom slučaju ima se dakle I. G., za kojega se ište, da bude u matice umrlih naknadno upisan, smatrati nestatnikom, te njegova smrt dokazati sudbenim putem u smislu ustanova §§. 193—198. grpp. i dekreta dvorske kancelarije od 19. travnja 1827. (§. 7. sbir. polit. zak. i nar. svez. 56. broj 51. str. 76—80.), odnosno imade se zatražiti, da se upitni I. G. sudbenim putem mrtvim proglasi (§§. 24., 277. i 278. ogz.) Dok se jedno ili drugo ne učini, imade se on smatrati živim, te se ne može kao mrtav naknadno u matice unieti.

Za razjašnjenje toga pitanja vriedno je navesti sliedeći slučaj:

Dne 15. kolovoza 1888. nadjen je njeki čovjek mrtav u grabi kraj puta u Z. Prema lječničkom nalazu pao je on pijan u tu grabu i, pošto je ista bila puna vode, u njoj se utopio. Preminuli bude pokopan. Za njekoliko dana iza njegova pokopa prijavi mjestnomu redarstvu njeka starica i jedan od njezinih sinova, da im je pred malo dana nestalo sina odnosno brata. Tom sgodom navelo im se je, da je njeki čovjek nadjen navedenoga dana na spomenutom mjestu mrtav. Oni odmah posumnjaše, da bi to mogao biti njihov sin, odnosno brat, kojega traže, i zamoliše, da se taj pokojnik exhumira i njim pokaže. Njihovoj molbi bude udovoljeno i oni zaista prepoznaše u preminulom svojega sina, odnosno brata J. S.

Pošto su ta starica i njezin sin bili potanje saslušani, bude identitet pokojnika nedvojbeno ustanovljen sa njihovim sinom odnosno bratom.

O tom slučaju pednesla je odnosna upravna oblast I. molbe redovitim putem izvješće kr. zemaljskoj vladi, odjelu za bogoštovje i nastavu, koji je riešenjem od 8. veljače 1895. br. 1295. dao preminuloga J. S. naknadno u matice umrlih upisati. *Priobćio dr. Edo Lovrić.*

Digitized by Google

Rješitba kr. financijalnoga upravnoga sudišta.

Utok, podnešen proti odlukam spomenutim u trf. čl. $\frac{48}{13}$ toč. IV. 14. ma bio i skopčan s ništovnom žaobom, podpada biljegovnoj dužnosti u smislu tog članka.

Odvjetnik F. Š. podnio je proti dražbenoj odluci u ovršnom predmetu M. F. a i M. K. radi 67 for. utok sa ništovnom žaobom, koji je bio biljegovan sa 1 for.

Ovaj je utok obustavljen, te je kr. porezni ured u Z. temeljem obnašašća pod K. str. 740. ex 1893. Š-u radi premalo biljegovanog tog utoka, pošto jo isti bio skopčan sa ništovnom žaobom, prema ustanovama trf. čl. $\frac{48}{13}$ toč. IV. 13. sb. p. p. propisao prikratu sa 1 for. i povišicu sa 4 for. ukupno 5 for.

Proti ovoj odmjeri uložio je S. priziv na kr. financ. ravnateljstvo u Z., jer da je obustavljeni podnesak, pošto je uperen proti odluci prostoj od pristojbe u smislu trf. čl. $\frac{48}{13}$ toč. IV. 14. sb. p. p. bio dovoljno biljegovan se 1 for.

Kr. financ. ravnateljstvo u Z. odbilo je ovaj priziv odlukom od 25. veljače 1894. br. 5119. z., pošlo se utok skopčan sa žaobom ništovnom ima biljegovati biljegovkom propisanom za žaobe ništovne u smislu trf. čl. $\frac{48}{13}$ toč. IV. 13.

Proti ovoj odluci uložen je priziv, jer da je utok bio glavni predmet podnesku a ništovna žaoba pridodana samo „ex super abundantia“. — Na ovaj priziv je kr. ug. financ. upravno sudište u Budimpešti dne 19. listopada 1895. izreklo slijedeću o s u d u:

Kr. ug. financijalno upravno sudište, preinačujuć prizvanu odluku, riješava prizivatelja dužnosti plateža napadnute pristojbe i naredjuje brisanje iste; j e r:

polag točke IV. 13. trf. čl. $\frac{48}{13}$ sb. p. p. podpadaju samo ništovne žaobe tamo ustanovljenoj biljegovini. Proizlazi to i iz točke IV. 12. tr. čl. $\frac{48}{13}$ sb. p. p, gdje se nalazi izrična izjava glede toga, da na ondje ustanovljenu biljegovinu glede prizivnih i previdnih molba ili prijava ne upliva ništa to, dali je sa dotičnim prizivnim podneskom spojena bila i ništovna žaoba.

Obzirom dakle i na to, da kod manisanog i ugledanog podneska nije ništovna molba glavno, nego utok, pošto je prvanja sa potonjim samo spojena: to je prizivatelj sa manisanom ništovnom žaobom skopčani utok od jednoga arka, koji je upravljen proti jednoj dražbu naredjujućoj sudbenoj odluci, dakle proti od biljegovine oproštenoj odluci u smislu toč. IV. 14. trf. čl. $\frac{48}{13}$ sb. p. p. dovoljno biljegovao sa biljegovkom u vrijednosti od jedne forinte. *M.*

Digitized by Google

Poslovanje sudova u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

(U stvarih kaznenih.)

Priobćuje dr. ***Krunoslav Bobinac.***

U zadnja tri broja prošle godine 1895. priobćio je „Mjesečnik“ poslovanje naših sudova u gradjanskih stvarih za godine 1883.—1894. i time nastavio publiciranje statističkih data o radu domaćega sudstva, koje je započeo bio god. 1877. za god. 1876. te ih i priobćio sve do godine 1882. Uz rezultate gradjanskoga donio je „Mjesečnik“ do g. 1882. i rezultate kaznenoga sudovanja tako, te su u njem do sad priobćeni podatci iz kaznene statistike za godine 1876. do 1882. Kao nastavak tadanjih članaka a podjedno izpunjujući obećanje zadano u 9. broju prošle godine donaša evo „Mjesečnik“ rezultate statistike kaznenoga sudovanja za godine 1883.—1894.

I ovi su podatci kao i oni, što su priobćeni o gradjanskom pravosudju, dozvolom ravnatelja kr. zemalj. statističkoga ureda gosp. Milovana Zoričića, izvadjeni iz materijala, što ga je sabrao kr. zemaljski statistički ured, pripravljajući posebnu publikaciju o statistici kaznenoga pravosudja.

Što se tiče obsega, u kom se oni priobćuju, moram iztaknuti, da sam se s razloga, da ne zapreme odviše prostora, ograničio samo na ukupne svote za cielu zemlju, ne zalazeći u geografski detail.

Kod sastavljanja pregleda držao sam se u glavnom načina i sistema onoga, kojim su bili priobćeni podatci za god. 1876.—1882. Dodao sam još i podatke ob osobnih odnošajih osoba, osudjenih sbog zločina ili prestupaka, a učinio sam to s toga, jer ne samo da su najzanimivija partija kaznene statistike, nego su i od velike važnosti kod prosudjivanja moralnih i socialnih prilika u narodu. Priobćujem pak te podatke onim sliedom i u onom obsegu, kako ih sadržaje skrižaljka, propisana za njihovo sabiranje (Statistički izkaz obrazac F. k naredbi od 14. rujna 1875. br. 3783., sbornik komad XXVIII. 1875. str. 785.)

Kako je nadalje zakonom od 6. srpnja 1888., kojim se preinačuju odnosno nadopunjuju njeke ustanove zakona od 17. svibnja 1875. o kaznenom postupku, odredjeno, da sudbenost glede prekršaja u drugoj i zadnjoj molbi pripada sudbenim stolovom, a u savezu s tim uvedeni su naredbom od 14. rujna 1888. br. 10348. i izkazi, kojimi se sabiru podatci o poslovanju sudbenih stolova kao prizivnih sudišta glede prekršaja, valjalo mi je, da mi radnja bude podpunija, i ove izkaze ovdje izcrpsti.

Digitized by Google

I. Redovito kazneno poslovanje kralj. kotarskih sudova.

A) Poslovni komadi i kazneni slučajevi:

1. Priraslo tečajem godine poslovnih komada:

Godine	1883.	—	155·089
„	1884.	—	160·928
„	1885.	—	167·464
„	1886.	—	183·523
„	1887.	—	207·314
„	1888.	—	221·622
„	1889.	—	218·694
„	1890.	—	202·524
„	1891.	—	202·937
„	1892.	—	197·768
„	1893.	—	200·552
„	1894.	—	208·592

2. Zaostalo koncem godine neriešenih poslovnih komada:

God.	1883.	7.038	odn.	4·33	%[1]
„	1884.	4.437	„	2·66	„
„	1885.	3.068	„	1·81	„
„	1886.	2.059	„	1·10	„
„	1887.	1.139	„	0·54	„
„	1888.	1.547	„	0·69	„
„	1889.	4.572	„	2·08	„
„	1890.	534	„	0·26	„
„	1891.	720	„	0·26	„
„	1892.	222	„	0·11	„
„	1893.	490	„	0·24	„
„	1894.	495	„	0·24	„

3. Broj prekršaja, koje je valjalo tečajem godine riešiti:

Godine	1883.	— 65·788	slučajeva
„	1884.	— 58·724	„
„	1885.	— 59·615	„
„	1886.	— 59·113	„
„	1887.	— 69·170	„
„	1888.	— 73·724	„
„	1889.	— 71·337	„
„	1890.	— 66·410	„
„	1891.	— 68·714	„
„	1892.	— 63·909	„
„	1893.	— 67·938	„
„	1894.	— 72·463	„

4. Kod prekršaja prispjelih tečajem godine obtužba je pokrenuta:[2]

a) po javnoj oblasti:

God.	1883.	17.338	odn.	30·86	%
„	1884.	11.264	„	21·98	„
„	1885.	11.518	„	20·95	„
„	1886.	12.451	„	23·05	„
„	1887.	19.335	„	30·58	„
„	1888.	21.716	„	33·13	„
„	1889.	20.545	„	32·70	„
„	1890.	17.333	„	29·03	„
„	1891.	19.491	„	30·74	„
„	1892.	16.971	„	28·77	„
„	1893.	20.818	„	32·30	„
„	1894.	18.881	„	28·42	„

[1] Postotak je ovaj sračunan omjerivanjem zaostataka s ukupnim brojem poslovnih komada, koje je valjalo riešiti tečajem odnosne godine, a to su i oni prirasli tečajem godine i oni od prošle godine kao neriešeni preuzeti.

[2] Izkazani su tuj samo prekršaji prispjeli tečajem odnosne godine. Zaostatci od prošlih godina, koji tek zajedno s timi prekršaji davaju brojke pod točkom 3) nisu tuj sadržani, jer ih skrižaljke izkazuju sve zajedno bez obzira na to, tko je obtužbu pokrenuo. Ti su zaostatci medjutim naznačeni u t. 6.

Digitized by Google

b) po privatnom tužitelju:

God.	1883.	16.750	odn.	29·81 %
„	1884.	20.014	„	36·05 „
„	1885.	20.313	„	37·01 „
„	1886.	19.577	„	36·23 „
„	1887.	20.172	„	31·91 „
„	1888.	20.782	„	31·71 „
„	1889.	21.736	„	34·59 „
„	1890.	21.903	„	36·69 „
„	1891.	21.766	„	34·33 „
„	1892.	22.190	„	37·62 „
„	1893.	23.343	„	36·22 „
„	1894.	25.255	„	38·02 „

c) po oštećeniku:

God.	1883.	22.097	odn.	39·33 %
„	1884.	19.971	„	38·97 „
„	1885.	23.106	„	42·04 „
„	1886.	22.002	„	40·72 „
„	1887.	23.719	„	37·51 „
„	1888.	23.042	„	35·16 „
„	1889.	20.553	„	32·71 „
„	1890.	20.465	„	34·28 „
„	1891.	22.146	„	34·93 „
„	1892.	19.826	„	33·61 „
„	1893.	20.286	„	31·48 „
„	1894.	22.293	„	33·56 „

5. Broj prekršaja riešenih:

a) bez razprave:

Godine	1883.	16.908	odn.	28·98 % od ukupnoga broja riešenih prekršaja
„	1884.	14.353	„	26·54 „ „ „ „ „ „
„	1885.	13.016	„	23·87 „ „ „ „ „ „
„	1886.	14.081	„	26·48 „ „ „ „ „ „
„	1887.	15.385	„	25·23 „ „ „ „ „ „
„	1888.	13.906	„	21·32 „ „ „ „ „ „
„	1889.	26.901	„	31·62 „ „ „ „ „ „
„	1890.	26.025	„	42·60 „ „ „ „ „ „
„	1891.	30.262	„	47·44 „ „ „ „ „ „
„	1892.	27.726	„	45·89 „ „ „ „ „ „
„	1893.	29.363	„	47·41 „ „ „ „ „ „
„	1894.	29.668	„	44·68 „ „ „ „ „ „

b) u razpravi, i to:

α) nakon obavljenih predizvida:

Godine	1883.	3.510	odn.	6·02 % od ukupnoga broja riešenih prekršaja
„	1884.	2.462	„	4·55 „ „ „ „ „ „
„	1885.	1.870	„	3·43 „ „ „ „ „ „
„	1886.	2.624	„	4·94 „ „ „ „ „ „
„	1887.	2.806	„	4·60 „ „ „ „ „ „
„	1888.	3.126	„	4·79 „ „ „ „ „ „
„	1889.	2.132	„	3·30 „ „ „ „ „ „
„	1890.	2.972	„	4·86 „ „ „ „ „ „
„	1891.	2.681	„	4·20 „ „ „ „ „ „
„	1892.	2.032	„	3·36 „ „ „ „ „ „
„	1893.	1.923	„	3·11 „ „ „ „ „ „
„	1894.	1.947	„	2·93 „ „ „ „ „ „

Digitized by Google

(Sliedi)

SVAŠTICE.

Agrarno statistički izvidi.

U prosincu prošle godine prihvatio je hrvatski sabor osnovu zakona o popisu gospodarstva i stoke i o izvidu obćih poljodjelskih prilika u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, koju našim čitaocem sa obrazloženjem priobćujomo.

Koli iz osnove, toli iz upravo temeljito sastavljenoga obrazloženja razabrati će čitaoci, od kako su zamašne važnosti izvidi, koji će se od 20. do 31. siečnja 1896. obaviti po cieloj zemlji. Po našem je dubokom uvjerenju patriotička dužnost svih inteligentnih razreda pučanstva, a napose pravnika, da kod tih izvida što življe sudjeluju, jer će se samo njihovim sudjelovanjem moći sabrati točni podatci, koji će biti od neprocienjive vriednosti koli za gospodarstvo u obće, toli za agrarnu politiku napose.

Osnova glasi:

§. 1. U cielom području kraljevina Hrvatske i Slavonije obaviti će se za vremena od 20. do 31. siečnja 1896. i to po stanju od 31. prosinca 1895. popis gospodarstva i stoke i spojen s njim izvid obćih poljodjelskih prilika.

§. 2. Popisom gospodarstva i stoke popisati će se sva pojedina gospodarstva uz oznaku površinâ jim, osoba bavećih se poljodjelstvom i gospodarskih strojeva i sprava, te sve koristne kućne životinje, spojenim pako s njim izvidom izviditi će se obće gospodarske prilike upravnih obćina i upravnih kotara.

§. 3. Popis gospodarstva i stoke i izvid obćih poljodjelskih prilika izvoditi će pod nadzorom kr. županijskih oblastih odnosno kr. kotarskih oblasti i gradskih poglavarstva što organi, opredieljeni po ovih oblastih, što posebna za popis i izvid ustrojena povjerenstva.

Potankosti cieloga postupka ustanoviti će ban naredbom.

§. 4. Sve tiskanice potrebite za popis i izvid razaslati će kralj. zemaljski statistički ured u Zagrebu bezplatno.

Za samo popisivanje i izpunjivanje popisnih obrazaca pobrinuti će se upravne odnosno gradske obćine o svom trošku, ali se ban ovlašćuje, da s obzira pravičnosti, gdje bi to uztrebalo, pojedinim upravnim obćinam podieli pripomoć za popisne troškove.

Ove će se pripomoći obćinam namiriti iz kredita, dozvoljena ovim zakonom u §. 5., no ukupna jim svota ne smije prekoračiti iznos od 6.000 for. a. vr.

§. 5. Za pokriće onih troškova oko popisa gospodarstva i stoke i izvida poljodelskih prilika, koji će se namiriti iz autonomnoga proračuna kraljevina Hrvatske i Slavonije i za izradbu ciele prvotne popisne i izvidne

Digitized by Google

gradje, što će ju obaviti kr. zemaljski statistički ured u Zagrebu, otvara se banu vanredan kredit u iznosu od 15.000 for. a. vr.

§. 6. Tko hotice očituje krive podatke ili naumice zaprieči, da se popis gospodarstva i stoke i izvid poljodjelskih prilika dovrši u pravo doba, biti će krivcem prekršaja, te će se po političkoj oblasti I. molbe kazniti globom do 50 for. a. vr.

Glede postupka o tih prekršajih i molbena tečaja valja da se uporave ustanove zakona od 5. veljače 1886. ob ustroju županija i uredjenju uprave u županijah i kotarih i zakona od 21. lipnja 1895. ob ustroju gradskih občina u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

Obrazložba osnovi zakona o popisu gospodarstvâ i stoke i o izvidu obćih poljodjelskih prilika u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

Potreba, da se za sustavan rad zakonodavstva i uprave oko unapredjivanja poljodjelskih interesah pribere što podpuniji i pouzdaniji statistički materijal, već je prije više godina bila potaknula ugarsku službenu statistiku, da uzme pripravljati obsežan statistički izvid, koji bi, odgovarajući današnjemu stanju statističke znanosti i tehnike, podavao što podpuniju sliku o ratarskih prilika zemlje. Na njezin predlog stvoren bje ove godine zak. čl. VIII. ugarskoga sabora od god. 1895., koji odredjuje, da će se za razdobja od 20. do 30. studenoga 1895. u kraljevini Ugarskoj popisati sva pojedina gospodarstva i sva stoka, a uz to stranom statistički, stranom nekom vrsti enquete izviditi razni važniji gospodarski odnošaji, i koji zak. čl. za troškove ciele operacije dozvoljuje kredit od 300 000 for.

Čim je zakon ovaj zadobio sankciju Njegova Veličanstva, zamolio je kr. ug. ministar za poljodjelstvo, priobćivši podjedno potanku popisnu osnovu, kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljsku vladu, neka bi se obzirom na to, kako bi u obće koristno bilo, kad bi se polučila cielovita slika o gospodarskih prilikah svih zemalja krune sv. Stjepana, a ponapose obzirom na okolnost, da su zajedničkoj vojenoj upravi i glede Hrvatske i Slavonije neobhodno potrebiti noviji pouzdani podatci o broju i kakvoći stoke, sklonula, da i za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju provede izvid obsegom i metodom, koliko bude moguće, sličan izvidu ugarskomu, te da o njem saboru kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije predloži zakonsku osnovu.

Kr. je zemaljska vlada držala, da joj se svakako valja odazvati ovoj zamolbi. Jer ne samo da nije mogla pustiti s vida spomenutih viših državnih interesa, već je bila podpuno uvjerena, da bi izvid obsegom toli zamašan i metodički toli savršen, kako je zasnovan za Ugarsku, bio od vanredne koristi i po kraljevine Hrvatsku i Slavoniju, te i sbilja odgovarao priekim potrebam autonomnoga jim zakonodavstva i uprave.

Digitized by Google

Posljednji put obavio se je u Hrvatskoj i Slavoniji popis stoke prvih dana godine 1881. i to zajedno s popisom žiteljstva po stanju od 31. prosinca 1880. Godine 1890. nije se stoka popisivala zajedno sa žiteljstvom, a to s toga ne, što se obćenito drži, da nevalja spajati izvide toli različite naravi. Prošlo je dakle već gotovo punih 15 godina, što o prilikah našega stočarstva neima novijih podataka, a kako se je ovo za toga razdobja razvitkom poljskoga gospodarskoga u obće, a ponapose nastojanjem i uprave i udruga oko te grane narodnje privrede jamačno u velike promienilo i obsegom i kakvoćom, podatci su iz godine 1881. zastarjeli tako, da danas već nemogu rabiti za nikakvu praktičnu svrhu. Noviji pako i pouzdani brojevi biti će od tim veće vriednosti po antonomnu upravu ovih kraljevina, što bi tek po njih mogla prosuditi, koliko je uspjelo njezino nastojanje oko kvantitativnoga i kvalitativnoga unapredjivanja stočarstva i koliko je koristi od znatnih žrtava, što jih je doprinosila zemlja, te što bi se jedino na njihovu temelju mogla prihvatiti riešavanja pitanja, prevažnih po dalnji razvitak stočarstva, kao što n. pr. pitanja, kako da se za oplemenjivanje stoke zaokruže uzgojna područja ili kako da se osjeguravanjem stoke uz intervenciju zemlje uklone ili bar ublaže znatni gubitci, potičući od raznih bolesti stoke.

Dok se nadalje o ratarskoj produkciji ovih kraljevina već od 10 godina redovito sabiru i objavljuju statistički podatci, neima ob odnošajih poljodjelskoga posjeda i gospodarenja gotovo nikakovih podataka, jedino dakako s toga, što dosele nebijaše ni sredstva, da se pokrene sav aparat, potrebit za izvide tolika obsega.

A upravo glede ovih odnošaja čekaju autonomno zakonodavstvo zadatci, koji su od osobite važnosti, kao što n. pr. uredjenje pravnih imenito nasljednih odnošaja seljačkoga nezadružnoga posjeda, zapriečujuće prekomjerno mu cieplanje i zajamčujuće obstanak seljačkoga stališa, koji se nebi smjeli više odgadjati, a koji se nemogu svladati bez pouzdanih statističkih podataka. Zasnovani pako izvid ne samo da bi u punoj mjeri doskočio tomu nedostatku, već bi i u svakom pogledu unapriedio poznavanje gospodarskih naših prilika, dok je već samomu popisu zadaćom, da uglavi, kako nam se gospodarstva diele po kategorijah veličine, koliko radnih sila sudjeluje kod gospodarstva svake te kategorije, kako se potonjim dieli tlo po vrsti gojitbe, kako su providjena raznimi gospodarskimi strojevi i raznimi vrsti domaćih životinja i kako se glede svih tih okolnosti gospodarstva seljačkih zadruga luče od ostalih gospodarstva nezadružnih, dok nadalje ostali izvidi spojeni sa popisom idu za tim, da razjasne, kakve su prilike sjetvi u raznih krajevih, kakav kvalitet stoci, kakve prodajne i zakupne ciene zemljištu, uz kakve se uvjete zemljišta obradjuju, njihovi produkti unovčuju i t. d. Uz tolik obseg rezultati bi svih tih izvida, ako se savjestno i pomno izvedu, mogli da budu neizcrpivim gotovo vrelom

Digitized by Google

uputi i informacijam za svu našu agrarnu politiku u obće, a isto tako i za unapredjivanje ratarske produkcije s tehničke joj strane.

Imajući sve to pred očima, nije kr. zemaljska vlada ni časka smjela oklievati, da u načelu pristane uz izvide, kako su joj bili predloženi po kr. ugarskom ministru za poljodjelstvo.

Kr. je zemaljska vlada s toga konačno odlučila, da se u tom predmetu obrati na sabor, naložila kr. zemaljskomu statističkomu uredu u Zagrebu, da odmah za provedbu popisa stoke i gospodarstva i spojenih s njimi izvida izradi potanku osnovu, obavzrievši se pri tom koli na posebne prilike i potrebe ovih kraljevina, toli i na odredbe izdane za kraljevinu Ugarsku, te sama pripravila zakonsku osnovu, koju se ovim časti predložiti vis. saboru na ustavno razpravljanje.

Poput svih t. zv. statističkih zakona, koji su razvitkom statističke službe u svih kulturnih zemljah učestali osobito u najnovije doba, te poput ugarskoga zak. čl. VIII. od god. 1895. osnova se ova ograničuje samo na to, da opredieli vrieme, kad će se obaviti statistički izvidi, da jim u glavnom označi predmet, da odredi organe, koji će jih provadjati, provedbu nadzirati i rukovoditi i gradju izraditi, da ustanovi, kako će se namiriti izvidni troškovi i konačno, da obćinstvo obveže na istinita i točna valovanja, zaprietivši primjerenimi kaznami onim, koji bi hotice podali krivih očitovanja ili zapriečili provedbu izvida. Sve pako potankosti cieloga popisa morale su se prepustiti naredbi, što će ju izdati ban, a to već s toga, što nije izključena mogućnost, da bi se gdjekoje od tih potanjih ustanova morale promieniti budi za predradnja, budi za same provedbe popisa i izvida.

Kako su medjutim osnove svih izvidnih obrazaca i naputaka već priredjene u svem svojem detalju, to će se na bitni jim sadržaj moći osvrnuti i sljedeća obrazložba bar ondje, gdje treba da se njimi razjasne pojedine ustanove zak. osnove.

Po zakonskom članku VIII. : 1895. popis će se stoke i gospodarstva u Ugarskoj obaviti za razdobja od 20. do 30. studenoga 1895. Jednako je razdobje kr. zemaljska vlada želila opredieliti i za provedbu izvida u Hrvatskoj i Slavoniji, al joj to nebijaše moguće s toga, što se je osnova zakona istom sada mogla predložiti visokomu saboru, te što se za organizovanje popisnoga posla i za predradnje oblasti hoće vrieme od najmanje mjesec dana. A čim se je odgoda ukazala neizbježivom, kr. je zemaljska vlada držala, da će za provedbu najbolje odgovarati razdobje od posljednjih jedanaest dana mjeseca siečnja 1896., kako se to ustanovljuje u §. 1. predležeće zakonske osnove. Raniji rok ne bi bio moguć već sbog božićnih blagdana i miene godine, a ne bi niti oblastim davao dovoljno vremena, da izvide pomno i valjano prirede. Dulja pako odgoda jamačno bi znatno smanjila sravnjivost rezultata naših i rezultata ugarskih, a tim osujetila i jednu od svrha ciele operacije, koja se, kako je kr. zemaljska vlada već

Digitized by Google

imala čast iztaknuti, predlaže takodjer obzirom na više državne interese i za koju se iz državnih sredstva daje razmjerno znatan prinos.

Osim vremena, u kojem će se izvidni poslovi svigdje započeti i dovršiti, opredieljuje se u §. 1. osnove i dan, za koji će se izvidjeti stanje gospodarsva i broj stoke i to obzirom na netom spomenute interese statistike, zajedničke svim zemljam krune sv. Stjepana, dne 31. prosinca 1895. tako, da će se rezultati izvida u Hrvatskoj i Slavoniji ticati ako i ne istoga dana, a ono bar iste godine, kao što i izvidi u kraljevini Ugarskoj.

U §. 2. osnove označuju se u glavnom predmeti svim izvidom, te se već po njem vidi, kako se ovi diele u dvoje; s jedne strane u individualni popis gospodarstva i stoke, izvid naravi strogo statističke, s druge pako strane u izvid običih gospodarskih prilika upravnih občina i kotara, gdje se metodom statističkom prepliće i neki način enquete, gdje će se naime raznim brojevnim naznakam pridružiti i izjave i ocjene samih gospodara ob običih gospodarskih prilika njihovih krajeva.

Da visoki sabor ipak uzmogne bolje prosuditi obseg zasnovanih izvida, kojimi se autonomnomu budgetu namiće dosta znatan teret, treba da se ovdje prama popisnim naputkom bar nešto pobliže označe predmeti svih izvida.

Popisom gospodarstva popisati će se po posebnih popisnih agentih uz uporabu katastralnih posjedovnih listova i sudjelovanjem občinskih činovnika i službenika sva pojedina pa i najmanja gospodarstva (landwirthschaftliche Betriebe) u zemlji. Upitnica za to opredieljena sadržaje ponajprije nekoja pitanja o samom gospodaru (Betriebsleiter), kojemu valja naznačiti ime i prezime, glavno zanimanje, materinski jezik i vjeroizpovjest. Iza toga izkazuje se površina gospodarstva, razlikujući pojedine vrsti gojitbe (oranice, vrtove, livade, vinograde, pašnjake, šume, trstike i neproduktivno tlo), kod svake pako vrsti gojitbe naslov, po kojem dotična površina spada u gospodarstvo, da li je naime vlastnost gospodara ili ju je uzeo u zakup ili ju tek uživa. A jer se popis ovaj izvodi po poreznih občinah, te mnoga gospodarstva zasižu u područje više takvih občina, poslužiti će posebna nekoja pitanja, da se za izradjivanja popisne gradje u statističkom uredu uzmognu u jednu cielinu sastaviti dielovi, spadajući jednomu te istomu gospodarstvu, a ležeći u raznih poreznih občinah. Za one površine, koje nisu vlastnošću gospodara, naznačiti će se u upitnici napose i vlastnik tako, da se za izcrpljivanja materijala uzmognu prikazati i vlastnosne prilike. Sljedeća pitanja tiču se osoba sudjelujućih oko gospodarenja i to budi kod uprave budi kod samoga poljskoga posla uz razlikovanje članova obitelji, činovnika, nadzornoga osoblja i poljodjelske služinčadi, nadalje porabe umjetnoga gnojiva, gospodarskih strojeva i orudja na parnu, konjsku ili ljudsku silu, broja sprega te osjeguravanja sgrada i plodina. Za svako se nadalje gospodarstvo popisuju sve domaće živo-

Digitized by Google

tinje (goveda, konji, magarci i mazge, ovce, perad i pčelci) te se osim spola goveda i konji luče po dobi a goveda i ovce uz to i po glavnih nekojih pasmina. Izkaznica dovršuje se napokon pitanjem o broju raznih vrsti voćaka, spadajućih gospodarstvu.

Bitnim svojim sadržajem popisne su ove upitnice jednake za sva zadružna i nezadružna gospodarstva u zemlji, kojih će biti kojih 400.000, ali se je ipak što različitimi bojami izkaznica, što posebnimi nekojimi pitanji pobrinulo i za to, da će se za izradjivanja gradje moći točno odieliti upitnice za gospodarstva seljačkih zadruga koli postojećih, toli tajno razdieljenih od upitnica za ostala nezadružna gospodarstva, te da će se po tom moći sastaviti detaljirana statistika zadružnoga posjeda.

Da se nadalje popisom uzmogne uhvatiti i ona stoka, koja se ne nalazi na pojedinih gospodarstvih, opredieljena je posebna upitnica, koja će se izpuniti za sve vlastnike životinja, neimajuće posebna gospodarstva i u kojoj će se podatci o broju tih životinja izkazati upravo onako, kao što u upitnici opredieljenoj za gospodarstva.

Za izvide ob običih gospodarskih prilika upravnih občina i upravnih kotara opredieljene su dvie upitnice, občinska i kotarska, što će jih izpuniti posebna popisna povjerenstva. Upitnica občinska obsiže niz skrižaljaka, u kojih će se za cielo područje upravne občine izkazati: razdioba tla po vrsti gojitbe obzirom na broj čestica, površina i katastralni čisti prihod, površine zajedničkih šuma i pašujaka, broj poljara i pudara, broj i vrst gospodarskih strojeva, što jih imaju pojedini podhvatnici bez vlastitoga gospodarstva, površine, na kojih su obavljene melioracije tla, podatci o posjedu jurističkih osoba obzirom na površinu im i oblik gospodarenja, podatci o prodajnih i zakupnih ciena zemljišta i pojedinih vrsti gojitbe, statistika bikova i pastuha služećih za razplod, izkazujuća, kakve su pasmine i u čijoj su vlastnosti i podatci o ciepilnjacih i ložnjacih, nalazećih se u području občine. Ovim statističkim izkazom dodana su još pitanja o tom, kojimi li se kućnimi obrti bave žitelji občine i koja im je prodja, koje li je imućtveno i ćudoredno stanje žiteljstva i kakve prilike poljodjelskoga radničtva, imenito, da li žiteljstvo polazi drugamo po poljskom radu i da li strani radnici zalaze u občinu.

U upitnicu kotarsku uvrštene su ponajprije skrižaljke, u kojih će se naznačiti, koliko kod nekojih važnijih plodina u području kotara poprieko treba sjemena po jutru i kolika jim je godina 1895. bila poprečna težina i vriednost, koja je poprečna vriednost i težina domaćim životinjam, razlikujući svigdje prilike maloga, srednjega i velikoga posjeda i spol životinja, a kod goveda i pasmine, te koji su godišnji rezultati dojenja kod krava različitih pasmina. Iza skrižaljaka redaju se pitanja o raznih gospodarskih prilika. Odgovori na ova pitanja opisati će klimatske odnošaje i odnošaje tla, običajne mjene usjeva, poprečne najamnine poljodjelske slu-

Digitized by Google

žinčadi i nadnice za razne poljske radove, odnošaje medju poljodjelskimi radnici i poslodavci i konačno obće gospodarske prilike, gdje će se dotični referenti osvrnuti na sve važnije pojave povoljne i nepovoljne po gospodarstvo, a ponapose spomenuti, da li i koliko gospodarstvo u dotičnom kraju u obće napreduje, koji su uzroci napredovanju ili nazadovanju, koji nedostatci i kako bi jih trebalo uklanjati, koji je obseg izseljivanja i doseljivanja žiteljstva, koji su prometni odnošaji i kakva prodja gospodarskim produktom u obće a ponapose kod raznih obrtnih podhvata itd.

Izvidi će dakle, kako se to razabire već iz ovih primjetba, zasizati u sve važnije prilike poljodjelskoga posjeda i gospodarenja, te je obzirom na vanredno velik jim obseg trebalo za nje pokrenuti sav upravni aparat u zemlji i podati im organizaciju zajamčujuću, da će se, bar koliko je to u naših prilika moguće, polučiti i što pouzdaniji i točniji rezultati.

Predležeća zakonska osnova ustanovljuje u tom pogledu u §. 3. samo to, da će izvide obaviti što posebni organi, imenovani po oblastih, što posebna popisna povjerenstva pod nadzorom županijskih i kotarskih oblastih odnosno gradskih poglavarstva. Koji će pako biti djelokrug svih tih organa i oblasti, koji su jim zadatci namienjeni, potanko će opredieliti obćeniti naputak za provedbu popisa gospodarstva i stoke i spojenih s njim izvida.

Po naputku tom posebni su organi izvida popisni agenti, što će ih imenovati kotarski predstojnici, odnosno u gradovih navedenih u §§. 1. i 2. zakona od 21. travnja 1895. gradski načelnici u prvom redu izmedju inteligentnijih gospodara, gospodarskih činovnika, veterinara, umirovljenih javnih činovnika, svećenika, a ne bude li drugih sposobnih sila i izmedju pučkoga učiteljstva. Njihova je zadaća, da izvedu popis gospodarstva i stoke, da naime, pozivajući gospodare svoga popisnoga kotara u obćinski ured, na temelju njihovih valovanja i pomoću katastralnih posjedovnih listova izpune propisane upitnice, pak da, dovršivši samo popisivanje, sastave obćinske neke svotnike, u kojih će se redom za sva pojedina gospodarstva naznačiti samo neke brojke o stanju stoke i kojim je glavna svrha, da se mogu što prije uglaviti bar predbježni rezultati popisa stoke za cielu zemlju.

Zvanje je popisnih agenta javno i počastno, te jih u pravilu za njihov rad (osim naknade gotovih troškova) neide nagrada. No pošto se jednomu agentu u pravilu ne će smjeti dodieliti više od 200—250 gospodarstva, te će jih u cieloj zemlji trebati kojih 1500—1600, a pošto bi se jedva moglo naći toliko sposobnih sila, voljnih bezplatno preuzeti dosta znatan posao popisivanja, dozvoljuje provedbeni naputak, da se, gdje to bude neobhodno potrebito, agentom opredieli stanovita nagrada. Samo je konačna odluka o tih nagradah pridržana podžupanu odnosno gradskomu načelniku u gradovih Zagrebu, Osieku, Zemunu i Varaždinu.

Digitized by Google

Kraj popisnih agenata uvode se za provedbu izvida još posebna popisna povjerenstva županijska, kotarska i občinska (gradska), kojim će biti predsjednici veliki župani, odnosno podžupani, kotarski predstojnici (gradski načelnici) i osobe imenovane po kotarskih predstojnicih, a članovi što ureda radi (stručni činovnici, predsjednici i tajnici gospodarskih družtva i njihovih podružnica, zemaljski kulturni viećnici i stalni gospodarski izvjestitelji) što imenovani po velikom županu, kotarskom predstojniku (gradskom načelniku) izmedju osoba vještih gospodarstvu i poznavajućih prilike dotičnoga kraja (svećenstvo, vlastela, inteligentniji gospodari itd.)

Svim će povjerenstvom biti zajedničkom zadaćom, da savjetom svojim pomažu oblastim, pripravljajućim i provadjajućim izvide, a osim toga namienjeni su svakomu od njih posebni zadatci; občinskomu povjerenstvu, da izpita i po potrebi izpravi operate popisnih agenata, te da za upravnu občinu izpuni občinsku upitnicu, kotarskomu povjerenstvu, da sudjeluje kod upućivanja popisnih agenata, da izpita občinske a izpuni kotarske upitnice, županijskomu pako povjerenstvu, da izpita upitnice izpunjene po kotarskih povjerenstvih.

Sve će te radnje rukovoditi i u svih stadijih nadzirati upravne oblasti, te će ciela operacija visiti gotovo u prvom redu o tom, koliko će one uspjeti svojim nastojanjem, da si za izvidne poslove steku što sposobnijih i vještijih suradnika i koliko će jim poći za rukom, da žiteljstvo svoga područja upute o pravoj svrsi izvida, te razprše razne bojazni i predsude, spojene svakim izvidom, zasiecajućim u imovinske prilike pojedinaca.

Što se ponapose občinskih poglarvarstva tiče, kr. je zem. vlada, znajući, kako su ona osobito početkom godine preobterećena raznimi prešnimi poslovi, njihovo sudjelovanje stegnula na najmanju mjeru. U pravilu biti će jim dužnost samo ta, da popisnim agentom stavljaju na razpolaganje katastralne očevidnostne knjige, da jih po potrebi upućuju, da paze, kako će gradja za cielu občinu biti točno uredjena, da glede površina pregledaju upitnice za pojedina gospodarstva, a da po potrebi raznimi podatci i razjašnjenji idu na ruku i občinskim popisnim povjerenstvom.

Centralno će napokon stručno rukovodjenje svih izvidnih posala biti povjereno kr. kr. zem. statističkomu uredu u Zagrebu. Njegovom biti će zadaćom, da za dobe razašalje sve tiskanice, da sa stručnoga gledišta ododgovara na sve eventualne upite oblasti glede izpunjivanja popisnih obrazaca i organizacije popisnoga posla, da nakon popisa sabere svu gradju, da ju konačno izpita i izradi u posebnom svojem za to ustrojenom popisnom odsjeku. A čim bude izredjena koja partija, njegova će biti dužnost, da rezultate odmah priredi za tisak, tako da će se njimi što prije moći poslužiti i šire občinstvo. Koji će biti obseg radnjam oko izcrpljivanja materijala, danas se još potanko ne može ustanoviti, dok se ne zna, kakva

Digitized by Google

će biti sama gradja i što li se bude moglo iz nje upotrebiti. No toliko može kr. zem. vlada uvjeriti vis. sabor, da se ne će pustiti s vida ni jedan od momenata važnijih za prosudjivanje gospodarskih naših prilika a da će se osobita pažnja namieniti razlikam, što glede tih prilika postoje medju pojedinimi krajevi zemlje.

Predlažući ovu osnovu vis. saboru na prihvat, kr. si zemaljska vlada ne taji velikih potežkoća, koje će stajati na putu provedbi popisnoga zakona. Organizacija izvidnih posala tako je komplicirana, traži toliko sila, svjestnih svoje zadaće i poznavajućih ciljeve ciele operacije, da jih ne bi bilo lako naći ni ondje, gdje se je daleko više nego li u nas razširila spoznaja o potrebi i koristi statističkih radnja. Uz to zasižu formulari tako u potankosti, zahvaćaju toliko okolnosti, glede kojih ni inteligentniji gospodari ne će znati svigdje točno odgovoriti, da će se izvidnim organom trebati mnogo strpljivosti i mnogo truda, dok gospodare sklonu i upute na iole pouzdana očitovanja.

Kr. je zemaljska vlada ipak uvjerena, da će upravne oblasti uložiti sve sile, da izvide prirede što shodnije i bolje, da na sudjelovanje, bar koliko je to moguće u naših okolnostih, sklonu ljude vješte i dorasle svojoj zadaći, te da razprše razne bojazni i predsude, kojimi bi narod možda susretao njihovo nastojanje, a da će jim u tom ići na ruku i naše svećenstvo, naše gospodarske udruge i naša javna glasila, upućujući svoje župljane, svoje članove i svoj čitalački krug o pravoj svrsi popisa i spojenih s njim izvida. Pa ako operacija ne bi možda jednako i podpuno uspjela u svih svojih dielovih, svakako će se njom namaknuti toliko pouzdanih i uporabivih podataka, da će se i ovimi otvoriti obilno vrelo uputi i poduci svim, kojim je nastojati oko unapredjivanja i promicanja gospodarskih naših prilika.

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Uputa u obrtne propise. Za svakdanju porabu priredio dr. Juraj Vrbanić. 8° 84. Zagreb 1895. Ciena 1 kruna.

Ova je knjiga namienjena u prvom redu učenikom hrvatskih trgovačkih škola, te obrtnikom (trgovcem i tvorničarom) i njihovomu pomoćnomu osoblju, kao i svakomu, tko dolazi u doticaj sa svagdanjimi obrtnimi prilikami.

G. pisac je u njoj predočio kratko i pregledno sve propise, koji u Hrvatskoj vriede glede obrta, a ponukala ga je na pisanje želja, da pripomogne onim, koji ne poznavaju ni ponajglavnijih ustanova obrtnog zakona, a morali bi ih dobro poznavati, jer s neznanja toga nastaju za njih goleme štete materijalne i velike neprilike.

Digitized by Google

Ova će knjižica osim toga veoma dobro doći i onim pravnikom, koji imadu da provadjaju postojeće obrtne propise, jer je za njih g. pisac na kraju knjige dodao opazke, koje davaju potanje upute pozivom na obrtne propise, te u kojih je navedeno, u koliko se potanke i doslovne ustanove obrtnih propisa nalaze bilo u sborniku zakona i naredaba za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju, bilo u sbirci obrtnih propisa Milana Smrekara od g. 1892.

Pošto je g. pisac cilj, koji si je postavio, po našem mnienju podpunoma polučio, preporučamo našim čitaocem najtoplije ovo djelce.

* * *

Slovenski pravnik (uredjuju ga dr. Makso Pirc i dr. Viktor Supan, a izdaje družtvo „Pravnik") broj 11. i 12. za mjesec studeni i prosinac 1895. sadržaje: Davčna preosnova, od Fr. Geigera. — Iz pravosudne prakse. — Književna poročila. — Razne vesti. — Pregled pravosodstva.

VIESTNIK.

(† Dr. Bogoslav Šulek.) Dana 30. studenoga 1895. umro je u visokoj starosti od 80 godina radinoga svoga života jedan od najuztrajnijih i najneumornijih, al podjedno i najzaslužnijih radnika na kulturnom polju dr. Bogoslav Šulek tajnik jugoslavenske akademije, književnik i publicista hrvatski.

O radu njegovu i kratki životopis neumornoga i svestranoga toga radnika na književnom naročito pako i na pravničkom polju donosimo po „N. N." sljedeće crtice:

Pokojni je Šulek pod konac četvrtog decenija došao u Hrvatsku, te čim je naučio hrvatski jezik, počeo je raditi i na književnom polju, koje se je onda tek počelo preoravati, a radio je neumorno do pod kraj svoga života. U ono doba gotovo da i nije bilo kod nas ljudi, koji bi se htjeli i mogli bili sasvim posvetiti publicistici i literaturi. Šulek je bio jedan od prvih, a osobne njegove prilike pomagale su mu u tom, jer je bio od djetinjstva nagluh i tjelesno slab, pa se nije mogao posvetiti kakvom javnom zvanju, koje bi mu sile absorbiralo. On je bio i rodjen i spremljen za književnika. Poznavao je sve slovenske jezike, a uz ostale moderne jezike i magjarski, te je mogao s uspjehom osvjetljivati odnošaje izmedju Hrvatske i Ugarske.

Šulek, koji je svojom ozbiljnošću, svojom za ono doba izvanrednom naučnom spremom, svojom željeznom marljivošću i svojom ljubavlju prema hrvatskom narodu brzo osvojio simpatije literarnih naših i političkih krugova, postao je za malo godina jedan od najznamenitijih članova hrv. literarnog središta, te je došao gotovo kao Bogom poslan u horu, da na raznih područjih posluži narodnom našem razvitku u petom, šestom i daljnih decenijih svoga vieka. Taj muž, tjelesno neznatan i trošan, postao je na duševnom poprištu veličina, kojoj se danas, pošto je srdce toga izvanrednoga muža prestalo kucati, sa poštovanjem klanjamo, a kojega se je rad kroz cieli mu život sa priznanjem pratio i sa zahvalnošću primao.

Šulek je dobro uvidjao, kako nam u književnosti svega nedostaje: i knjiga za mladež, i priručnika za školu, i uputaka o državopravnih odnošajih,

Digitized by Google

i priloga za poznavanje jezika, i popularno-naučnih spisa i t. d. I on je pregnuo, da toj potrebi doskoči, koliko samo jedan čovjek može. On je postao polihistor u najboljem smislu te rieči, a svojom gvozdenom uztrajnošću, po naravi upućen na književni rad, uspio je, da se najprije sâm svestrano obaviesti o materijah, koje je želio obradjivati, da prouči dotični predmet i dotičnu literaturu, te da onda s jednakim uspjehom i piše. Svako njegovo djelo odgovaralo je potrebi dotičnog vremena. Njegovi spisi historičko-državopravni bili su vrela suvremenim političarom; njegovi omladinski spisi služili su kao pobuda tadašnjoj mladeži; njegove školske knjige spadaju medju prve, što ih je naša mladež u hrvatskom jeziku dobila; njegovi veliki rječnici služe još i danas svojoj svrsi, a šestdesetih godina bili su pravo blago za sve naše krugove, koji su školani u njemačkom jeziku; njegovi naučno-popularni spisi očuvali su do danas svoju vriednost; njegovi jezikoslovni, biografijski, prirodnoznanstveni, narodno-kulturni, historičko-državopravni i t. d. članci u raznih listovih čitali su se vazda s užitkom i korišću; njegove biologijske i prirodoslovne razprave u „Radu“, ako se možda i neizticu strogom znanstvenošću, utirale su put interesovanju občinstva za prirodne nauke; njegov „imenik bilja“ ostat će za uviek temelj narodnoj biljarskoj nomenklaturi, — i tako njegov sveukupni rad, izazvan aktuelnom potrebom, zadovoljujući suvremenim prilikam, u koliko je tečajem vremena i izgubio od absolutne vriednosti, vazda će se spominjati s najvećim priznanjem, on je podpuno izvršio svoju misiju.

Naučivši hrvatski jezik podpuno i baveći se uztrajno proučavanjem narodne literature, Šulek je usvojio naš jezik bolje, nego mnogi rodjeni Hrvat literat, pa mu je stil bio bistar i jasan, pripoviedanje gladko i ugodno, izražavanje korektno i vierno, a pri tom se je vješto služio narodnimi poslovicami, kojih je na tisuće na pamet znao. Tako je mogao biti i odličan publicista. Radio je kao glavni suradnik najprije Gajeva lista „Narodnih Novina“, za tim kod raznih listova, koje je i sam osnovao. On je i na političkom polju djelovao, kako je najbolje mislio, da će poslužiti hrvatskom narodu; radio je po svem uvjerenju i najboljem znanju. I kao publicista ostavio je Šulek u naših sveudilj još dosta žalostnih žurnalističkih odnošajih dičnu uspomenu, te će ga svi sljednici na tom polju smatrati svojim odličnim predhodnikom, jednim od najzaslužnijih osnivača hrv. žurnalistike.

Bogoslav Šulek bio je hrvatski enciklopedista. U nikojoj struci znanja nije on bio vještak, ali je malo ne svaku toliko razumio, da je u svakoj mogo s uspjehom raditi u vrieme, u kojem je živio. U Bogoslavu Šuleku vidi se, rekli bismo, prelaz od diletantizma k stručnjačtvu.

Danas je taj muž, u svakom pogledu znamenit za naš noviji kulturni razvitak, mrtav; njegov duh i njegovo okretno pero, kojemu imamo toliko zahvaliti, neće više stvarati novih djela: ali on ih je toliko ostavio narodu u nasljedstvo, da mu se ime neće zaboraviti, da mu uspomena neće izumrieti, dok se hrv. književnost bude ponosila svojimi radnici i dok se kulturna historija naša bude sa zahvalom sjećala svojih pregalaca, medju kojimi je dr. Šulek bio jedan od najodličnijih.

Bogoslav Šulek rodio se je 20. travnja 1816. u Subotištu u njitranskoj županiji, gdje mu je otac Jan bio propovjednikom i učiteljem slovačkog naroda sve do svoje smrti, sbivše se g. 1837. Svršivši prve nauke u rodnom mjestu, dao ga je otac u evangelički licej u Požun, gdje su se tada skupljali mladi Slovaci oko otca slavenske uzajamnosti Jana Kollara. U tom liceju osnova se književno družtvo, komu je bila glavna svrha njegovanje materinjeg

Digitized by Google

slovačkog jezika. Šulekovi saučenici bijahu tu Dragutin i Ljudevit Štur, Mihalj Hodža i Miroslav Hurban, kašnje vodje slovačkog naroda. Uz filozofske i bogoslovne nauke učio je Šulek i prirodoslovje kod botaničara Reissa. Svršivši nauke u Požunu, upravo se je spremao, da ode u Njemačku na višu naobrazbu, kad ga boležljivost otčeva pozva kući, gdje je sve do smrti zamienjivao otca.

Našavši se po otčevoj smrti na razkršću, što da započme, kolebao je dugo amo i tamo. Vruća ga je želja vukla, da bude poput otca i poput svojih starijih drugova i vršnjaka učiteljem svoga naroda, — ali već tada pokazivala se je u Šuleka naglušnost, koja ga s prva nije smetala u naukah, ali ga je kašnje dovela do uvidjenja, da bi mogla silno spriečavati propovjednički i učiteljski rad. Žalibože on je dobro predvidjao, jer je kašnje podpuno izgubio sluh, te je sviet zvukova postao za nj podpuno mrtav.

Htio se je tada baviti književnošću, no već tada našao je u svojoj domovini takovih zaprieka, da nebi bio mogao po želji djelovati. S toga odluči, da se preseli u Hrvatsku. Godine 1838. podje on u Brod na Savi, gdje mu je brat Mihajlo bio liečnikom. Naučio je ondje nešto za nuždu hrvatski, ode g. 1839. u Zagreb, kamo ga je mamio ilirski pokret, zasnovan Gajem i drugovi. Da se što bolje usavrši u hrvatskom jeziku, odluči Šulek, da izuči tiskarstvo i slagarstvo te stupi k tadašnjem prvom zagrebačkom tiskaru Franji Županu u nauk. Župan ga je osobito zavolio, jer je vidio u Šuleku naobražena mladića, pa ga je smatrao pravim prijateljem i članom svoje obitelji. Osobito prijateljstvo svezalo ga je s najduhovitijim sinom Županovim, klerikom Dragutinom, a njegvim posredovanjem upoznao se je i s drugimi vrlimi klerici i mladjimi svećenici. Šulek je dan i noć radio, izučio slagarstvo za dvie godine, prolistao mnogo hrvatskih knjiga i postao napokon g. 1842. faktorom Županove tiskare.

Poznavajući slovački i magjarski jezik, usavrši se uz Jakova Užarevića i Antuna Mažuranića u hrvatskom jeziku. Šulek je do mala u kolu tadanjih ilirskih književnika i rodoljuba zauzeo veoma ugledno mjesto. Naročito je Ljudevit Gaj dobro upoznao vrline i sposobnosti Šulekove, pa mu je već g. 1843. povjerio uredničtvo „Danice ilirske“, gdje se je sviest i ponos naroda budio popularno-znanstvenimi razpravami iz hrvatske poviesti, pjesničkimi proizvodi starih i novih pisaca sa inimi zabavno-poučnimi članci.

Već god. 1844. napisao je Šulek svoju prvu hrvatsku brošuru: „Što namjeravaju Iliri“, a 1845. god. nekoliko svežčića „Branislava“. U prvom spisu razložio je program narodne hrvatske stranke, a u drugom iznio je na vidjelo težnje ilirskih protivnika. Radi stroge cenzure oba su spisa izašla u Biogradu.

Publicistička vještina Šulekova kao i poznavanje odnošaja u Ugarskoj i Hrvatskoj pribaviše mu god. 1848. uredničtvo „Narodnih Novina“ na kom je mjestu razvio neumornu djelatnost u prilog hrvatskoj stvari. No već g. 1849. razkrsti se Šulek s Gajem, te osnova posabni svoj list „Slavenski jug“, u kom se je borio proti centralističko-njemačkoj vladi u Beču. Bečkom pritisku nije mogao ovaj list odoljeti, te je doskora prestao izlaziti, kao i njegov drug „Jugoslavenske novine“, što su ga počeli god. 1850. izdavati neki rodoljubi pod uredničtvom Šulekovim. Absolutistička centralizacija maknula je Šuleka s publicističko-političkog polja i time se svršava prva perioda njegovog književnog rada u Hrvatskoj.

Druga perioda teče od g. 1850. do 1860. kad se je bavio izključivo školskom literaturom, u kojoj je mislio, da će moći najviše koristiti narodu.

Digitized by Google

Već god. 1850. napisa on „Naputak za one, koji uče čitati“, pa je tim dokazao, da dobro poznaje pedagožka i didaktička načela.

God. 1852. napisa i izda za mladež „Sto malih pripoviedaka“, a 1856. preradi za srednje škole Zippeov „Prirodopis“. God. 1857—59. izda „Biljarstvo za niže gimnazije“, u dva svezka. Šulek je ovimi radnjami počeo obradjivati u nas još podpuno neobradjeno znanstveno polje, pa je pravo čudo, kako je on umio uz formalnu pravilnost jezika naći i dolikujuće znanstvene pojmove i stvoriti što po starih hrvatskih knjiga, što po živućih nazivih u narodu i što po komparaciji slavenskih jezika terminologiju, koja se je u glavnom sve do danas uzdržala — i na kojoj su naši učenjaci osnovali svoje radove.

Od g. 1858. Šulek se je bavio i gospodarskom literaturom te napisao poseknu knjigu „Konjarstvo“ — a od god. 1858.—1865. uredjivao je uzorno „Gospodarski list“, u kom je umio kao malo tko popularnim načinom tumačiti dragocjenu gospodarsku nauku.

Koliko je Šulek bio neumoran i svestran radnik u hrvatskoj knjizi, najbolje nam dokazuje i njegov veliki „Njemačko hrvatski riečnik“ u 2 debela svezka, što ga izda g. 1860. Ovim je djelom upravo popunio veliku prazninu u našoj knjizi, pa ono još i danas služi kao pomoćna knjiga velikom dielu naše inteligencije.

S povratkom ustava g. 1860. Šulek se opet osjeća slobodnijim i povraća na publicističko polje. Najprije napisa djelo „Hrvatsko-ugarski ustav“, u kom protumači ustavne institucije, a medjuto zače pisati u „Pozor“ članke kojimi je branio hrvatsko stanovište. G. 1865. bio je i glavnim urednikom „Pozora“. U vrieme, kad se je radilo o nagodbi Hrvatske s Ugarskom, napisa Šulek knjigu „Naše pravice“, u kojoj je sabrao zakone, povelje i spise znamenite za državno pravo Hrvatske od god. 1102.—1868.

Još za vrieme hrvatske dvorske kancelarije sastavilo je tadašnje namjestničko vieće na predlog školskog savjetnika dr. Račkoga povjerenstvo, koje je imalo sakupljati gradju za znanstveno nazivlje na hrvatskom jeziku, kojim bi se uklonila i zapriečila u školskih i znanstvenih knjigah smjesa nesgrapnih i prerazličito skovanih znanstvenih naziva. Pošto je bila gradja pribrana, preuzeo je opet Šulek zadaću, da ju uredi i popuni, pa je on to učinio i troškom kr. zemaljske vlade izdao g. 1874.—5. u dva debela svezka „Hrvatsko-njemačko-talijanski riečnik znanstvenog nazivlja“.

Od god. 1873. od 1875. napisa Šulek u tri knjige „Prirodni zakonik ili popularna fizika“, protumačivši popularno sve pojave i zakone fizike. Ovo je djelo nagradjeno iz zaklada grofa Draškovića.

Još je „Matica Hrv.“ izdala 1881. njegovu knjigu „Lučba za svakoga“. God. 1883. izdao je napokon djelo „Hrvatski ustav ili konstitucija“, u kom je ocrtao cieli političko-državni ustroj naše domovine od g. 1868.

Zanimivo je i to, da je Šulek otac naše terminologije za vojničke predmete. Bivši zapovjednik hrv. domobranstva, grof Kulmer povjerio mu je g. 1868. izradak hrvatske komande i domobranskih knjiga.

Posljedna perioda Šulekova rada pripada akademiji. Kad je g. 1867. u Zagrebu ustrojena jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Šulek je bio medju prvimi članovi, koje je izabrao sam sabor. Šulek je u akademiji napisao niz uzorno pisanih nekrologa pokojnim članovom Bleiweissu, Purkinju, Visianu i drugim, ocrtao Liebigovu znanstvenu djelatnost, pomno pribrao podatke o našem napredku u prirodnih znanostih za minulih 50 godina, taknuo se područja materijalizma, zanimivo ocrtao „Pogled iz biljarstva u praviek Slavena,

Digitized by Google

a na pose Hrvata", razpravljao o predtečah Darwina, o najstarijih tragovih čovjeka, o najmanjih ljudih, o slavenskom stablu lipi, i t. d.

Uza to je Šulek kao mnogogodišnji tajnik akademije obavljao i njezine tekuće poslove najvećom točnošću sve do pod svoje stare dane. Doktorat filozofije je stekao god. 1867. latinskom disertacijom „Memoria Rogorii, Josephi Bošković.

Broj njegovih članaka i radnja po naših novinah i knjigah upravo je nemoguće popisati. Radin ko crv, umro je on gotovo s perom u ruci, — iza Kukuljevića najplodniji i najsvestraniji hrvatski književnik u ovom stoljeću.

Kao čovjek bio je Šulek sama dobrota i susretljivost, prem je u njem bilo i puritanske strogosti i ozbiljne jedkosti. Bio je karakteristična i svakomu zagrebčanu, a može se reći i svakomu Hrvatu poznata figura. Malen, sitan, krhak, — ulomio je barem deset puta ruke i noge, ali je ostao duhom vazda čil i pronicav. Hrvatski narod ima mnogo da zahvali ovom svom posinjeniku, koji silazi kao jedan od posljednih Ilira u ilirsku grobnicu na Mirogoju. Hrvatski će narod i čuvati u harnoj uspomeni njegovo ime.

Sve do nedavna Šulek je bio zdrav i hodao gradom uz svoju suprugu i svog malog sinčića Bogoslava. Prije kratkog vremena oboli od nahlade i podleže 30. studenoga u 10 sati na večer u 80. godini života. Oplakuje ga uz suprugu Mariju te sinčića i pastorak dr. Pavao Ćulumović.

Lahka mu zemlja!

(† Milivoj Vežić.) Dne 9. prosinca 1895. u jutro preminuo je jedan od najvrstnijih upravnih činovnika, Milivoj Vežić, tajnik županije požeške, najstariji sin lani umrloga hrvatskog književnika Vladislava Vežića. Pokojnik, komu je moglo biti 46 godina, osobito se je iztaknuo kao sastavitelj urbarskih i političkih zakonskih sbirka, koje danas služe našim pravnikom u praksi kao veoma nuždna pomagala. Tako je izdalo god. 1882. pravničko družtvo njegov „Urbar hrvatsko-slavonski", koji obsiže sve urbarske zakone, propise i naredbe od 1481. do 1882. God. 1884. sastavio je „Pomoćnik", a god. 1888. „Priručnik za javnu upravu". Osim toga je sabrao sve naredbe i propise o zadrugah, o gradjevinah i drugih poslovih uprave. Pokojnik bio je u svakom pogledu čovjek vriedan i vrstan, pa je njegova prerana smrt velik gubitak za našu javnu upravu. Počivao u miru!

(Upravni odbor pravničkoga družtva) držao je dne 7. prosinca 1895. svoju redovitu sjednicu, u kojoj su primljeni sliedeći novi članovi: dr. Petar *Sabolić*, kr. sudbeni pristav u Novoj Gradiški od 1. siečnja 1895., te Milan *Dittmayer* i dr. Mirko *Krsnik*, kr. prislušnici kod sudbenog stola u Zagrebu od 1. siečnja 1896. Na predlog suurednika „Mjesečnika" dra. J. *Šilovića* u izvedenju zaključka prošlogodišnje glavne skupštine bude zaključeno, da se od siečnja 1896. poveća obseg „Mjesečnika" na četiri štampana arka po broju, dočim se nagrade piscem „Mjesečnika", za sada ne mogu povećati, jer toga ne dozvoljava financijalno stanje družtva. Konačno je primljeno izvješće blagajnika, da je digao kamate od družtvenih krunskih obveznica, te da je za dobivenu svotu kupio krunsku obveznicu od 200 kruna, kano i izvješće blagajnika o stanju blagajne.

Imenovanja. Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je sudbenimi pristavi II. razreda extra statum prislušnike Franju *Stilinovića* kod kotarskog suda u Gospiću za kotarski sud u Kutini i Nikolu *Breberina* kod sudbenoga stola u Mitrovici za isti sudbeni stol, nadalje pravne vježbenike Gjuru *Dikovića-Granšćaka* kod kr. kotar. suda u Ludbregu, Stjepana *Ba-*

Digitized by Google

karića kod kr. sudbenoga stola u Gospiću, Milana *Trifkovića* kod kr. kotar. suda u Vinkovcih i Svetozara *Bugarskoga* kod kr. kotar. suda u Vukovaru, prislušnici u obšegu kr. banskog stola.

(U Bosni i Hercegovini.) Njeg. ces. i kr. apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjom odlukom od 2. prosinca 1895. razriješiti c. i kr. pravog tajnog savjetnika i predstojnika odjela u zajedničkom ministarstvu financije Maksimilijana *Jansekowitscha* od njegove službene upotrebe, a ostavivši mu karakter c i kr. predstojnika odjela, premilostivo ga naimenovati guvernerom povl. zemaljske banke za Bosnu i Hercegovinu i ujedno mu u znak priznanja njegove mnogogodišnje odlične upotrebe u državnoj službi podieliti veliki krst reda Franje Josipa, a previšnjom odlukom od 30. studenoga 1895. blagoizvoljelo je premilostivo naimenovati c. i kr. zajedničkom ministarstvu, ured za poslove Bosne i Hercegovine, dodieljene direktore Eduarda viteza *Horowitza* i Ferdinanda pl. *Matauscheka*, dalje direktora gradjevnoga odjela zemaljske vlade u Sarajevu Edmunda *Stixa* i direktora financijalnog odjela iste vlade Belu *Krausza* predstojnici odjela bosansko-herceg. zemaljske vlade u IV. dnevnom razredu, ostavivši ih na njihovih sadašnjih službenih mjestih.

Poglavica zemaljske vlade imenovao je svršenog pravnika Wencela *Sobeka* privremenim perovodnim vježbenikom i dodielio ga zemaljskoj vladi na službovanje, zatim svršenog pravnika Franju *Scholca* privremenim perovodnim vježbenikom, dodielivši ga kotarskom uredu u Nevesinju na službovanje; svršenog pravnika Franju grofa *Deyma* od Střiteža privremenim perovodnim vježbenikom i dodielio ga c. i kr. zajedničkom ministarstvu (ured za poslove Bosne i Hercegovine) na službovanje; svršenog pravnika dra. Julija *Kehlmanna* privr. perovodnim vježbenikom i dodielio ga zemaljskoj vladi na službovanje; privremenog šerijatskog sudiju kr. kotarskoga ureda u Brčkom Salih ef. *Mutapčića* definitivnim činovnikom bosan.-herceg. uprave, auskultanta kod c. kr. kotarskoga suda u Haliczu Juliana *Jankiewicza* definitivnim auskultantom kod okružnoga suda u Banjaluci; privremenog sudskog pristava kod kotarskoga ureda u Ljubuškom Miroslava *Vinkovića* definitivnim činovnikom bos.-herceg. uprave; bivšeg financijalnog perovodnog vježbenika dra. Davida *Sternberga* privr. auskultantom kod okružnoga suda u D. Tuzli i napokon notarijatskog kandidata Todora *Kaspareka* privremenim auskultantom kod okružnoga suda u D. Tuzli.

Premještenja. Njegovo ces. i kralj. apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 17. studenoga 1895. premilostivo dozvoliti, da se sudbeni viećnici dr. Ladislav *Balogh* i Dragutin *Bell* na vlastitu molbu premjeste sudbenomu stolu u Požegi dotično k onomu u Gospiću.

Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je Andriju *Milića*, kotarskoga sudca u službovanju kod kr. vladnog odjela za unutarnje poslove, usljed vlastite molbe dodieliti na službovanje k sudbenomu stolu u Mitrovici.

(U Bosni i Hercegovini.) Njeg. ces. i kr. apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riješenjem od 23. listopada 1895. premilostivo odobriti, da državni nadodvjetnik Gustav *Kottnauer* na njegovu molbu bude stavljen u trajno stanje mira.

Poglavica zemaljske vlade razriješio je auskultanta kod okružnoga suda u Sarajevu Viktora Todora *Jankiewicza* i privremenog auskultanta kod okružnoga suda u D. Tuzli dra. Bruna *Schultza* na njihove molbe od daljeg službovanja u Bosni i Hercegovini; premjestio je perovodnog vježbenika dra. Otona

Digitized by Google

Taussiga od kotarskog ureda u Bos. Novom k onom u Cazinu; zemaljskoj vladi dodieljenog perovodnog vježbenika Vladimira *Treščeca* ka kotarskomu uredu u Bos. Novom; sudskog pristava Eduarda *Juraka* od kotar. ureda u Županjcu k onom u Prnjavoru; sudskog pristava Vincenca *Bláhu* od kotarskog ureda u Nevesinju k onom u Županjcu i sudskog pristava Stanislava *Lyszkowskog* od kotarskog ureda u Prnjavoru k onom u Nevesinju; sudskog pristava Teofila vit. *Tomickog* od okružnog suda u Sarajevu ka kotarskom uredu u istom mjestu; vladinog perovodju Arnolda *Zertera* od okružnog suda u D. Tuzli k onom u Sarajevu; vladinog perovodju Antuna *Indraka* od pravosudnog odjela zemaljske vlade k okružnom sudu u D. Tuzli; sudskog pristava Aloisa *Knoflacha* od vrhovnog suda k pravosudnom odjelu zemaljske vlade i sudskog pristava dra. Mihajla *Zobkowa* od pravosudnog odjela zemaljske vlade k vrhovnom sudu.

(Sbornika zakona i naredaba, valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad XX. god. 1895. izdan i razposlan je dne 12. prosinca 1895., a sadržaje:

pod br. 87. uaredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu i odjela za unutarnje poslove od 12. studenoga 1895. br. 12200., kojom se preinačuju odnosno nadopunjuju neke ustanove naredbe od 15. prosinca 1893. br. 8940. o jednoličnom postupku sa sektom nazarena i babtista u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji (sbornika komad I. br. 2.)

Stečaji.

Siečanj. Georg *Bernatović i Lazić* protokolirana trgovačka tvrdka u Vukovaru. — Kr. kot. sud u Vukovaru (odluka od 20. studenoga 1895. br. 21967. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Aleksander Peičić, zamjenik dr. Ljudevit Krašković odvjetnici iz Vukovara. — Rok prijavni do 31. siečnja, ročište 1. veljače 1896.

— Jakob *Weis.* — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 1. prosinca 1895 br. 21947.) Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Bogdan Medaković, zamjenik dr. Siebenscheiu odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 31. siečnja, ročište 1. veljače 1896.

— Jovan *Radovanović* trgovac u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 3. prosinca 1895. br. 22031. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Drag. Opperman, zamjenik dr. Antun Rojc odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 31. siečnja, ročište 1. veljače 1896.

Veljača. Marko D. *Kohn*, protokolirani trgovac u Zemunu. — Kr. kot. sud u Zemunu (odluka od 7. prosinca 1895. br. 23723. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj I. Oppel, zamjenik dr. Vladimir Nikolić odvjetnici u Zemunu. — Rok prijavni do 8. veljače, ročište 13. veljače 1896.

Ožujak. Josip *Schlesinger*, neprotokolirani trgovac u Požegi. — Kr. sudbeni stol u Požegi (odluka od 16. prosinca 1895. br. 3869. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Eduard Kürschner, zamjenik dr. Ladislav Virag odvjetnici u Pozegi. — Rok prijavni do 16. ožujka, ročište 23. ožujka 1896.

— Todor *Stanić* neprotokolirani trgovac u Vinkovcih. — (Odluka od 20. prosinca 1895. br. 15971. gr.) — Kr. kot. sud u Vinkovcih. — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. I. Jančiković odvjetnik u Vinkovcih, zamjenik Georg Raić iz Vinkovaca. — Prijavni rok do 28. ožujka, ročište 30. ožujka 1896.

Digitized by Google

Uredjenje seljačkoga posjeda i regulacija zadružnih odnošaja u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji te bivšoj vojnoj krajini s obzirom na hrvatsko-ugarsko pravo i urbar Marije Terezije.

Napisao ***Josip Hoholač****, kr. kot. predstojnik.*

(Nastavak.)

Ovo najbolje dokazuje kašnja naredba c. kr. hrv.-slav. namjestničkog vieća od 8. srpnja 1858. broj 9252. i 755. na županijske, kotarske i občinske oblasti, koja ovako glasi u prevodu:

„Opaža se, da podčinjene oblasti nesigurno i nejednako postupaju u često nastajućih pitanjih o komadanju urbarskoga i urbarskomu srodnoga posjeda i da se u pučanstvu često očituju krivi pojmovi o postojećih u tom pogledu propisih. Tim povodom nalazi c. kr. namjestničtvo za shodno upozoriti županijsku oblast na naredbu banske vlade, koja je ob ovom predmetu pod 13. listopadom 1851. broj 7929. upravljena na bivša velikožupanstva s tom primjetbom, da će se djelitba urbarskih selišta i urbarskomu srodnoga posjeda ili prodaja njihova na komade, koja se u pomenutoj naredbi dozvoljuje uz uvjet, ako nastajuća odatle gospodarstva budu sačinjavala barem kompleks od četvrt selišta, do dalnjega uredjenja pomenutih odnošaja moći dozvoljavati samo onda, ako se podpuno dokaže potreba ili ako to iziskuje očita i znamenita korist za dotičnike.

Nalaže se dakle županijskoj oblasti, koja je pozvana, da odlučuje u I. molbi o komadanju zemljišta u djelokrugu previšnjim mjestom za okružne oblasti opredieljenom (zem. vl. list broj 10. od god. 1853. §. 32.), da, kod nastajućih slučajeva ponajprije konstatira gore pomenute momente, saslušavši o tom svekolike dotičnike (pod kojimi se razumjevaju i mogući hipothekarni vjerovnici) občinsko poglavarstvo i kotarsku oblast a zatim, pozvav ujedno dva gospodarstvena vještaka, da na temelju gore spomenute još i sada kriepostne banske naredbe o dopustivosti komadanja zemljišta izreče odluku, označiv točno granice, kojih se pri tom valja držati, proti čemu je utok dozvoljen.

Digitized by Google

Mnienje dvajuh gospodarstvenih vještaka ima se u zapisniku navesti, a može ga prema okolnostim upisati i sam dotični kotarski ured.

Ovo mnienje nije baš obvezatno za odluke c. kr. županijske oblasti, nu ako se odluka njezina protivi suglasnomu mnienju obojice vještaka, valja tu odluku ureda radi predložiti namj. vieću.

U ostalom se razumjeva samo po sebi, da dotični diobni predmet u cielom svom obsegu ima biti sasma jasno predočen urbarskimi spisi ili inimi dokazali, ili ako je od potrebe istimi geometričkimi izmjerbami.

Napokon se još primjećuje, da će se kod prosudjivanja najmanje mjere (minimuma) u specijalnih slučajevih tim manje obzir uzeti na komplekse od 3 jutra, koji se u gore navedenoj banskoj naredbi samo obćenito kao nedjelivi spominju, što je sa ona tri jutra označen samo minimum oranica, koje imadu skupa ostati, bez da bi ujedno napomenut bio i minimum, koji bi pripasti imao od livada i od nutarnjih djelova (intravilana) i što se s druge strane za prosudjivanje i opredieljenje, koliko svakovrstnoga zemljišta u konkretnom kojem slučaju pada na četvrt selišta, nalaze stalno brojevni podatci u čl. V. g. 1832/6. kao i napose u urbarskih spisih dotičnih urbarskih obćina".

Nu i ova naredba nije urodila željenim plodom u pogledu dieljenja zadružne imovine, što dokazuje kasnija naredba bana Šokčevića od 31. svibnja 1862. broj 7599., koja glasi:

„Došlo mi je do znanja, da se u nekojih kotarih pojedinih županija propisi obstojeći o diobi zadruge neobdržavaju, dapače da se od strane kotar. sudova na temelju nagoda medju članovi zadruge izlično i više prisilno sklopljenih i bez predložene županijske dozvole diobe izvadjaju, te tim načinom proti duhu postojećih propisa i proti interesu materijalnoga stanja našega naroda imućtvene sile neukoga puka razmeću.

Pošto u ostalom pitanje o diobi zadruga zakonodavnim putem konačno jošte riešeno nije i pošto bi se ne samo nestašnim izvadjanjem dioba, nego i nesmotrenim podjeljivanjem diobnih dozvola pogibelji bojati bilo, da će se uz osiromašenje puka i u naših kraljevinah teret kobna proletariata ukazati, to se vidim prinukanim obćinstvo županije silno pozvati, da obrativ na predmet taj javne uprave pozornost svoju, koju interes poljodjelskoga žiteljstva iziskuje, budno nad tim bdije, da se odnosne na zadruge po saboru označene težnje neosujete, te da se time dosliedno proti samovoljnom izvadjanju dioba seljačkih najshodnije mjere poprimu, a napose da se i samo obćinstvo u pogledu podjeljivanja političkih dozvola za diobe strogo drži propisa obstojalog kr. namjestničkog vieća od 8. srpnja 1858. broj 9252. kao jedinoga za sada stezajućega, nu ipak pretežnije gospodarstvene obzire imajućega zakonitoga pravca, da imajući polak toga pred očima — da se diobe samo u osobitih okolnostih dozvoliti mogu — svagda prije nego li se podieli politička dozvola vrhu momentâ u rečenom propisu

Digitized by Google

napomenutih, sasluša protokolarno općinsko starešinstvo, dva pouzdana vještaka iz stališa bližnjih poljodjelaca ili zemljoposjednika i sve članove zadruge, nemanje zaište mnienje kotarskoga suda a i privoljenje od skrbničke oblasti, gdje maloljetnika pod skrbničkom vlašću stojećih imade, izvedenje pako dioba bez političke svoje dozvole, ma se takove i na nagodi osnivale, da bezuvjetno zabrani, te napokon da se strogo obdržava načelo, da u koliko se pravomoćnom nagodom stranke nepogode, pitanje ono, koliko kojoj strani pripada od imućtva pokretna i nepokretna, što no se diobi podvrgava, jedino redovitim putem sudbenim riešiti valja".

Ovako neuredjeno stanje trajalo je sve do godine 1870. dok nije izašao zak. čl. IV.: 1870. o zadrugah.

Prije nego li predjem na razlaganje samoga zak. čl. IV. 1870., spomenuti mi je, da ću taj zakon razmatrati sa 4 strane i to:

1. glede samoga ovlaštenja na zadružni imetak,
2. glede ovlasti, tko je najme vlastan tražiti diobu i glede samog diobnog postupka,
3. glede nasliedja u zadruzi,
4. glede razilaza zadruge.

Na I. — U pogledu ovlaštenja na zadružni imetak ustanovljuje §. 2. zak. čl. IV. 1870., da je osim služinčadi svaka mužka i ženska osoba član zadruge i to onda,

a) ako se je u zadruzi rodila;

b) ako se je u zadrugu priženila ili udala;

c) ako je primljena za člana zadruge osobitim ugovorom, ili je to dozvolio nekadanji vlastelin, ili je na to muče pristala zadruga, t. j. ako je bez prigovora zadruge 10 godina u njoj živila, a nije se kao služinče iznajmila.

Izuzet je samo slučaj, gdje je diete u zadrugu primljeno na odhranjenje, pa se je ovakovom djetetu imalo desetgodišnje življenje u zadruzi računati istom nakon dovršene 16. godine. Nu sve ovo valja samo onda, ako takova osoba nije po prijašnjih zakonih odpuštena ili odpravljena (čl. IV.: 1836.) ili ako nije nastupio slučaj §. 45. al. 1. zak. čl. IV.: 1870. gdje se veli: „Ukućani, koji su 1. travnja 1848. kuću svojevoljno ostavili, pak se do 1. siečnja 1869. nisu povratili niti pogodbu kakovu sklopili sa zadrugom, a isto i ženske, koje su se prije 1. travnja 1848. iz zadruge udale, gube svako pravo na zadružno dobro, osim ako im ga u zadruzi ostavši roditelji nisu uzdržali.

Ukućani pako, koji su ma kada poslie 1. travnja 1848. zadrugu bez privoljenja zadružnih članova ostavili, mogli su tražiti pravo samo na ono dobro, koje je zadruga posjedovala onda, kada su zadrugu ostavili, dočim su djevojke, koje su se poslie 1. travnja 1848. no svakako prije valjanosti

Digitized by Google

zak. čl. IV.: 1870. iz zadruge udale, mogle tražiti dio zadružnog posjeda samo onda, ako im je otac umro.

Po čl. IV.: 1870. mogli su se primiti i unapried novi članovi zadruge priudajom ili priženjenjem.

Na II. Tko je vlastan diobu tražiti, daje nam odgovor §. 27. zak. čl. IV.: 1870., gdje se veli:

„Svaki punoljetan ovlaštenik zadruge izuzamši sinove, kćeri, unuke, posinke i pokćeri itd. od još živućih otaca, djedova itd., a isto tako izuzamši sinove, kćeri, unuke, posinke i pokćeri itd. još živućih matera, baba itd., u koliko imetak od ovih posljednjih proizti̇če, zatim oporučni i ugovorni nasljednici ovlaštenika zadruga, vlastni su zahtjevati, da im se njihov dio iz zadružnog dobra izdade".

Štitnici i skrbnici mogli su tražiti diobu za svoje štićenike i skrbljenike samo u slučaju, označenom u §. 27. al. 2. zak. čl. IV.: 1870., napokon mogli su i vjerovnici ili oštećenici zatražiti u smislu §. 42. izlučenje diela dotičnoga ovlaštenika zadruge, pošto je svaki ovlaštenik zadruge, koji je 24. godinu navršio bio, te imao pravo diobu tražiti, bio vlastan zajmove činiti, te iste dati uknjižiti na idealni svoj dio, koji ga je iz zadružnog posjeda pripasti imao.

U pogledu diobnog razmjerja navadja §. 32. spomenutoga zak. čl., da se zadružno nekretno dobro imade medju članove dieliti po lozah na temelju rodbinskog odnošenja po načelih gradjanskoga zakona. Napram tomu imalo se je rodoslovje izvoditi do prvoga prednika, ni neglededi na to, da taj prvi prednik nije imao stalna prava na urbarsko selište i da ga po tom nije moguo prenieti nasljednim načinom na svoje potomke, ako je najme umro prije 1836. god., nego se taj prvi prednik u najviše slučajeva nije mogao ni saznati iz matice krštenih, jer se iste prije godine 1836. nisu svagdje ni točno vodile.

Pravedniju ustanovu glede toga sadržaje §. 13. zakona od 3. ožujka 1874., o kojem će kasnije govora biti. Pokretna imovina imala se je dieliti na glave medju one članove zadruge, koji su navršili 16. godinu.

Što se raznih vrstih zadružnih ovlaštenika tiče, to sadržaje spomenuti §. 32. sliedeće modifikacije:

a) Udovici bez djece pripada, dok se neuda, uživanje diela njezinog pokojnog muža; priženjenom pako u kućnu zadrugu, te ostavšem bez djece udovcu pripada kao vlastničtvo dio njegove pokojne žene.

Iznimka od toga nastaje onda, ako je pokojni suprug ili supruga inače oporukom ili nasljednim ugovorom naredio.

b) Ovlaštenikom zadruge, naznačenim pod točkom c) §. 2. zak. čl. IV.: 1870., ako nisu inače sa zadrugom ugovorili, te ako nespadaju u nijednu obiteljsku lozu, pripada dio ravan dielu onog zadružnog člana, koji je najmanje dobio.

Digitized by Google

Onim ovlaštenikom, koji do vremena diobe neživu jošter punih 10 godina u zadruzi, imade se kod diobe, ako zahtjevali budu, dati primjerena i mjestnim okolnostim odgovarajuća odšteta.

c) Ženskim, koje su se iz zadruge udale, imade se kod diobe zadružnog dobra sve ono odbiti, što su prigodom udaje svoje od zadruge dobile.

d) Konačno ako se djeca ili pastorčad udovice iz zadruge oddiele, imade se udovici osjegurati nuždno uzdržavanje.

Spomenuv ovako, tko je bio vlastan diobu tražiti, prelazim na diobni postupak.

Onaj, koji je diobu zahtjevao, morao se je prijaviti obć. poglavarstvu (§. 28. al. 2.) Ovo je imalo zahtjevanje diobe prijaviti kotarskomu sudu, nu prije toga imalo je stranke preslušati:

a) da se pronadju svi ovlašteni zadruge:

b) da se odrede diobni obranici.

Obranici imali su si izabrati predsjednika, pa ako koja stranka nije htjela izabrati obranika, tada je obć. poglavarstvo takovoga imenovalo.

c) Da se odredi da li će se dioba izvesti u novcu ili u naravi.

Ako su se stranke medjusobno ili pak pred obranici složile glede izplate, tada su imali obranici vrhu toga sastaviti diobno pismo, te isto kotarskomu sudu na posvjedočenje izvedene diobe podnieti (§. 30.)

U niječnom pako slučaju imali su obranici prije svega popisati i procieniti sve pokretno i nepokretno zadružno dobro kao i naznačiti aktivno i pasivno stanje zadruge, nemanje na temelju pribavljenoga rodoslovja ustanoviti diobno razmjerje.

Nakon ovoga pristupilo se je k sastavu diobne osnove, koju su u slučaju bezuspjele nagode imali sami obranici sastaviti i ovlaštenikom zadruge priobćiti a nakon saslušanja njihova mnienja, izreći konačnu diobnu riešitbu (§. 34. i 35), ter poslie ustanovljene diobne rješitbe ovlaštenike pozvati, da se dobrovoljno nagode, koji će dio komu pripasti, pa nije li i to pošlo za rukom, odlučio je tada žrieb.

O svakoj diobi imali su obranici napisati diobno pismo, ter ga kot. sudu predložiti na potvrdu, nakon česa je uzsliedio gruntovni razpis tako, da je zemljištna oblast imala svakomu pojedinomu dielbeniku, pripadši dio upisati na njegovo ime (§. 41. toč. d) al. 2.). Diobni trošak nosile su stranke prema razmjeru pripadših dielova.

U slučaju pako, ako su se svi sudionici medjusobno nagodili za diobu u novcu, tada su obranici imali upitati ovlaštenike zadruge, da li žele, da se zadružno dobro prodade dražbom, kod koje će moći učestvovati s a m i djelbenici ili pako javnom dražbom.

Digitized by Google

Ako se glede toga dielbenici nisu mogli sporazumjeti, imalo se je zadružno dobro prodati javnom dražbom, od koje dielbenici ipak izključeni bili nisu (§. 38.)

Dražba sama obavljala se je po procjeni i po načelih gradj. postupnika.

Novac dobiveni razdielio se je tada po lozah.

Na III. Već je prije spomenuto bilo, da podložnik nije mogao selišta ni prodati, ni zadužiti, ni zamjeniti, ni razdieliti, ni darovati, ni oporukom s njim razpolagati sve do godine 1848., koja je razkinula podaničku svezu i podložnika postavila vlastnikom urbarskoga selišta.

Nu premda je godina 1848. izrekla načelo, da je bivši podanik postao vlastnikom urb. selišta, to ipak nije uredila odnošaje medju članovi skupčine podložničke na urb. selištu, te zato nije ni poslie g. 1848. nijedan član mogao podaničke odprije skupčine razpolagati ni s čitavim selištem, ni s ikojim dielom, budi medju živimi, budi za slučaj smrti sve do zak. čl. IV.: 1870.

Taj član. u §. 20. odredjuje: „Svaki član zadruge je vlastan o svojem djelu iz zajednice naredjivati oporukom ili nasljednim ugovorom, isto tako može svaki član zadruge uzeti tudje pod svoje diete, nu sve ovo samo uz obdržavanje propisa obć. gradj. zakona"; dočim ostavinskoj razpravi u zadruzi nije mjesta bilo.

Na IV. Pojedinci prestali su biti članovi zadruge:

a) kada su se zadruge naročito odrekli:

b) kada su se oddielili (§. 43.);

dočim je zadruga posvema prestala:

a) kada su pomrli svi članovi zadruge;

b) kada se je prodalo sve nepokretno zadružno dobro (§. 44.)

Spomenuv ovako u kratko diobnu proceduru po zak. čl. IV.: 1870., prelazim na zadružni

zakon od 3. ožujka 1874.

Zakon o zadrugah od 3. ožujka 1874. ne upušta se u definiciju pojma zadruge. Tim se on razlikuje od zak. čl. IV. 1870., i ovo je jedna od njegovih prednosti.

Odredjujuć odmah u §. 1. tko je član zadruge i na kakovom posjedu može biti zadruga, utire se put praktičnom riešenju pitanja: Što je zadruga, tko ima pravo na uživanje i na upravu zadružne imovine; komu pristoji dio iz te imovine i tko je ovlašten diobu tražiti. Po tom §-u odredjeno je:

Svaka je mužka i ženska glava izuzamši služinčad član zadruge i to:

a) koju je 1. travnja 1848. zatekao kao suposjednicu na zadružnom selištu;

Digitized by Google

b) koja se kasnije u zadruzi od zadrugara rodila:

c) koja se u zadrugu priženila ili je

d) u zadrugu primljena osobitim ugovorom.

Želimo li sada, da dodjemo do razlike, koja postoji izmedju ovlaštenja po zakonu od 3. ožujka 1874. i onog po čl. IV.: 1870., to se moramo odmah ovdje osvrnuti na §. 27. zakona od 3. ožujka 1874., koji govori ob istupu iz zadruge i o razlazu iste.

U tom §-u nalazimo sliedeće:

Pojedinci prestaju biti članovi zadruge: a) kad se odreknu zadruge; b) kad se zakonito izključe iz zadruge: c) kad se mužka glava oženi u drugu zadrugu; d) kada se ženska glava uda iz zadruge: e) kad se oddiele (§. 12—26); f) kad prestane zadruga t. j. kad ostane na zadružnom selištu samo jedna obitelj ili jedna osoba.

Uzme li se u kombinaciju ovaj §. te se prispodobi sa §. 2. i §. 43. i 44. zak. čl. IV.: 1870., to vidimo, da se zadružni zakon od 3. ožujka 1874. bitno razlikuje od zak. čl. IV.: 1870., koji je svakoga smatrao članom zadruge, koji se je u zadruzi rodio (§. 2. sl. a), makar se kasnije poslje god. 1848. iz zadruge udao ili oženio.

Ovom ustanovom zak. čl. IV.: 1870. nastala je anomalija, da su dotičnici bili članovi dvijuh zadruga, one najme u kojoj su se rodili, i one u koju su se udali ili priženili (§. 2. sl. b.)

§-om 27. zakona od 3. ožujka 1874. usuprot se odredjuje, da svaka ženska glava, koja se je iz zadruge udala (sl. d.) i svaki mužkarac, koji se je u drugu zadrugu (nu ne u drugu obitelj) oženio (sl. c), prestaje time biti članom svoje rodne zadruge, te po tom gubi svekoliko pravo na imovinu u zadruzi, koju je ostavio.

Pri tom nečini nikakve razlike, da li se je dotičnik oženio ili dotičnica udala prije ili poslje 1. travnja 1848., prije ili poslje 30. travnja 1874., već prestaje biti onim časom članom zadruge, kada se oženi ili uda.

Ova ustanova §. 27. zakona od 3. ožujka 1874. jest u duhu starijih urbarskih zakona, naročito zakona od 1836. i 1840., po kojih se je kći za svoje nasliedje namirivala pokretninami prigodom udaje, dočim je na urbarsko selište imao nasliedno pravo samo mužki spol.

Zakonom i običajem narodnim bijaše ustanovljeno, da se ženske glave nadieljuju onom prčijom, koju su dobivale od zadruge prilikom udaje. te je kako rečeno sastojala u pokretnoj imovini.

Udajom prestala je žena biti član zadruge, a njezin idealni dio prirašćuje ostalim članovom zadruge.

Kada se je dakle zak. čl. IV.: 1870. dozvoljivalo izudatim ženskim glavam pravo tražiti dio iz zadruge, oduzimalo se je zadruzi pravo, koje je zadruga jur stekla, t. j. zak. čl. IV.: 1870. djelovao je povratno, što ne smije da bude (§. 5. o. g. z.) pa je upravo ova povratna moć zak.

Digitized by Google

čl. IV.: 1870. naniela veliku štetu zadrugam, jer je otvorila vrata bezdušnoj spekulaciji trećih osoba izvan zadruge; pa je s toga odredba §. 27. zakona od 3. ožujka 1874. upravo sgodno došla u tom interesu, da se zadružni posjed u što većem kupu uzdrži u rukuh mužkih članova.

Kadno je zakon od 3. ožujka 1874. uzkratio dio izudatim ženskinjam, morao je to učiniti i za mužkarce, koji se iz zadruge izžene; jedino mi se čini nedosliednim dometak „u drugu zadrugu", jer kojim pravom gubi žena pravo na zadružni imetak, čim se iz zadruge udaje, valjalo bi isto načelo i za mužkarca, čim se iz zadruge ženi, bez obzira da li u drugu zadrugu ili ne.

Daljnja razlika glede samoga ovlaštenja po zak. čl. IV.: 1870. i zakonu od 3. ožujka 1874. postoji u tom, što se onim, koji su u zadrugu primljeni osobitim ugovorom, neustanovljuje termin boravka od 10 godina u zadruzi, kako je to propisivao zak. čl. IV.: 1870.

Po zakonu od 3. ožujka 1874. jest svejedno, da li je u zadrugu primljeni zadrugar temeljem ugovora u zadruzi kod razvrgnuća iste živio 10 ili manje godina, njemu bo pripada onaj dio, koji je u ugovoru označen ili ako nije bilo ništa ugovoreno, jednak dio sa svakom lozom, koja je postojala onda, kada je bio u zadrugu primljen, a ako se to ustanoviti ne da, jednak dio sa svakom lozom u vrieme diobe (§. 13. al. 2.).

Isto tako ne ima zakon od 3. ožujka 1874. one ustanove, navedene u §. 2. sl. c. al. 2. zak. čl. IV.: 1870. glede djeteta, koje je u zadrugu primljeno na odhranjenje, te kojemu se je 10 godišnji boravak u zadruzi imao računati počam od navršene 16. godine.

Razviv ovako samo ovlaštenje po zakonu od 3. ožujka 1874. i navedši razlike izmedju zak. čl. IV.: 1870. i zakona od 3. ožujka 1874. u pogledu samog ovlaštenja, prelazim na pitanje: „Tko je bio vlastan tražiti diobu po zakonu od 3. ožujka 1874.?"

Na ovo pitanje nalazim odgovor u §. 12. gdjeno se navadja:

a) Svaki punoljetni i samostalni mužki i ženski član zadruge, kojemu roditelj neživi ili mu je inače prestao biti članom zadruge (§. 27.) vlastan je iskati diobu zadružne imovine.

b) Štitnici i skrbnici mogu za svoje štićenike i skrbljenike tražiti diobu s važnih razloga uz dozvolu oblasti tutorstvene.

c) Za zajmove i štete, učinjene po pojedinih zadrugarih — ako takova zajma ili štete neće zadruga, da na sebe preuzme, — vlastan je vjerovnik ili oštećenik tražiti diobu po ustanovah zakona od 3. ožujka 1874. u svrhu namirenja tražbine, odnosno štete.

Što se tiče diobnog razmjerja to ustanovljuje §. 13. generalno, da se svakolika zadružna nepokretna imovina dieliti imade — u koliko zadrugari o načinu diobe nebi bili složni — medju sve članove zadruge po lozah, kojih su predstavnici bili u životu 1. siečnja 1837.

Digitized by Google

Glede pojedinih vrstih zadružnih članova ustanovljuje nadalje §. 13. sljedeće:

a) član mužki, primljen u zadrugu, dobije ono. što je bilo prigodom primljenja ugovoreno, a ako nije bilo ništa ugovoreno, jednak dio sa svakom lozom, koja je postojala onda, kad je bio u zadrugu primljen: ako se to ustanoviti ne da, jednak dio sa svakom lozom u vrieme diobe:

b) udovici s djecom, živućoj u zadruzi usljed priudaje, pripadaju glede uživanja zadružne imovine sva prava pokojnoga muža: za slučaj diobe pako imadu za nju i za djecu joj valjati ustanove gradjanskoga zakona (§. 757. i 758. o. g. z.):

c) udovici bez djece, koja po priudaji živi u zadruzi, pripada pravo na uživanje zadružne imovine kano i inim zadrugarom, a u slučaju izstupa (§. 27. sl. d. e. f.) jedna četvrtina diela pokojnog joj muža kao vlastničtvo.

Za domazete (priženjenike) valja isto, što i za udovice, živuće u zadruzi usljed priudaje: izim ako je inače ustanovljeno posebnim ugovorom.

Uzporedimo li ove ustanove sa ustanovami §. 27. i 32. zak. čl. IV.: 1870., to nalazimo sliedeće:

Prije svega pada nam u oči ustanova §. 13. zakona od 3. ožujka 1874., gdjeno se kaže, da se zadružna nepokretna imovina dieliti imade po lozah, kojih su predstavnici bili u životu 1. siečnja 1837.: dočim je §. 32. zak. čl. IV.: 1870. odredjivao, da se nepokretno dobro imade dieliti po lozah, ne označujući specijalno nikakovo vrieme, od kada se loze izvadjati imadu, pa s toga može lahko nastati pitanje: „Zašto je zakon od 3. ožujka 1874. ustanovio dan 1. siečnja 1837. kao vrieme, od kada se loze izvadjati imadu?“ Na pitanje ovo evo odgovora.

Već je u uvodu spomenuto, da je bivšim podanikom priznano pravo na neprikraćeni užitak urbarskoga selišta pravom nasljednim tek zakonom od godine 1836. Ovo je pravo mogao podanik poslje g. 1836. proti gospoštini braniti pred sudom u svoje ime, on je mogao s njim razpolagati medju živimi i za slučaj smrti.

Zakonom od god. 1836. stekao je podanik stalno pravo na urbarski posjed, koja blagodat stalna posjeda ne može se protegnuti na one podanike, koji su već prije 1836. god. poumirali, nego na one, koje je zakon od god. 1836. zatekao na urbarskom selištu, te je istom od ovih mogao i morao posjed nasljednim načinom prelaziti na njihove potomke. Radi toga je zakonodavac gore označenom ustanovom sasma pravedno odredio, da se loze izvadjati imadu od onoga prednika, kojega je zakon od god. 1836. zatekao živa na posjedu urbarskoga selišta.

Daljnju razliku izmedju zak. čl. IV.: 1870. i zakona od 3. ožujka 1874. nalazimo u tom, što zakon od 3. ožujka 1874. uzkraćuje pravo tražiti

Digitized by Google

diobu onim ženskinjam, koje su se iz zadruge izudale, a razlozi, s kojih je to učinjeno, spomenuti su jur gore.

Treća razlika pokazuje se glede diobnog petita vjerovnika i oštećenika.

Dočim su vjerovnici i oštećenici po zak. čl. IV.: 1870. naročito po §. 42. mogli tražiti izlučenje idealnog diela pojedinoga dužnika, odredjuje §. 12. zakona od 3. ožujka 1874., da je to vlastan učiniti vjerovnik ili oštećenik samo onda, ako zadruga neće da na sebe preuzme dug.

Od ovuda sljedi, da je zadruga ovlaštena tražiti, da se njoj ponudi na ustup obveza svakoga člana zadruge prije, nego se traži dioba zadružne imovine. Ovom ustanovom htio je zakonodavac zapriečiti trganje zadružnog posjeda, te je dao zadrugi priliku, cieli zadružni posjed u cielosti sačuvati — najme obvezom, da plati odnosni dug ili štetu za dotičnoga člana zadruge.

Daljnja razlika postoji glede oporučnih i ugovornih nasljednika, koji po zakonu od 3. ožujka 1874. nisu mogli tražiti dio zadružnog posjeda; dapače je zakonom od 8. prosinca 1877. svakako razpolaganje sa zadružnim imetkom koli medju živimi, toli i za slučaj smrti zabranjeno. Konačno primjetiti je ovdje, da je zakonom od 3. ožujka 1874. naročito §-om 14. učinjena iznimka u ravnopravnosti na štetu ženskih članova time, što ženska glava, ako zadruga na to ne privoli, ne može tražiti pripadajućega si diela u naravi, van se je morala zadovoljiti naknadom u gotovom novcu.

Ta ustanova potekla je iz obzira narodno-gospodarstvenog želeći, da se posjed što trajnije i u što većoj kolikoći uzdrži kod pojedinih obitelji.

U pogledu diobe pokretnog imetka razlikuje se zakon od 3. ožujka 1874. od zak. čl. IV.: 1870. u toliko, što su po zakonu od 3. ožujka 1874. članovi izpod 16 godina polovicu diela dobivali: dočim po zak. čl. IV.: 1870. o tom nikakove specijalne odredbe ne ima, jer ovdje doba godina neodlučuje.

U pogledu diobnog postupka postoji glavna razlika izmedju zak. čl. IV.: 1870. i zakona od 3. ožujka 1874. u tom, što je §-om 17. zakona odo 3. žujka 1874. zadrugarom zabranjeno riešenje diobe prepustiti diobnim obranikom.

Ovo je zakonodavac morao odrediti, jer je, izpitujuć uzroke globljenja i zatiranja zadruga, došao do osvjedočenja, da po selih ne ima dovoljno faktora, koji bi dielbene poslove htjeli i umjeli sdušno pa i shodno obavljati.

Radi toga je diobni posao povjeren odgovornim občinskim poglavarom, gdje i u koliko je moguć pomirbom ili nagodom, gdje to pako nije moguće, tada je imala postupati politička oblast I. molbe.

U slučaju nagode imalo je obć. poglavarstvo sastaviti cieli diobni posao, te gotovi diobni list predložiti političkoj oblasti na potvrdu, a u

Digitized by Google

slučaju kada nagodba nije pošla za rukom, tada je taj posao prešao na samu političku oblast, koja je tada diobu od početka do kraja provela.

U jednom i drugom slučaju morala je politička oblast paziti, da li se dioba izvadja uz pristup svih ovlaštenika, da li su prava malodobne sirotčadi osjegurana i konačno, da li su kod razdiobe i parcelacije održana načela narodno-gospodarstvena, a kod sgrada propisi redarstveni.

Zak. čl. IV.: 1870. ne ima nikakovih ustanova u pogledu narodno-gospodarstvenih i redarstvenih obzira: te je zadružni zakon od 3. ožujka 1874. specijalno u tom pravcu provedbenom naredbom od 30. ožujka 1874. na bolje koračio, ustanovljujuć u §. 19. i 21. one obzire, koji se kod diobe uvažavati imadu. Tako se je u redarstvenom obziru imalo paziti na to. da dvorišta i kućišta budu tako prostrana i tako situirana, da je što manja pogibelj od vatre: pa prema tomu kućišta morala su imati najmanju površinu od 400 □°.

U narodno-gospodarstvenom obziru moralo se je na to paziti, da se pojedini komadi ne ciepaju i to kod oranica izpod 1200 □°, kod sjenokoša i pašnjaka 800 □°, kod vinograda izpod 200 □°, a kod šuma izpod 1600 □°, već su se parcele, koje bi kod ciepanja izpod te veličine spale, imale bez ciepanja dopitati jednoj diobnoj stranci, odštetiv drugu stranku drugom parcelom po vrsti procjene ili u slučaju potrebe i gotovim novcem.

I ta ustanova zakona od 3. ožujka 1874. odnosno provedbene mu naredbe smjerala je na to, da se na put stane prevelikoj parcelaciji i razkomadanju zadružnog posjeda: držeć pred očima, da veći kompleksi ne samo veću vriednost imadu, nego da je veće komplekse moći bolje u gospodarstvene svrhe exploitirati i upotrebiti.

Nepokretnine, koje su pojedinim izstupajućim iz zadruge lozam pripale, postale su vlastničtvom predstavnika istih loza po ustanovah o. g. z., — a troškove diobne imale su stranke nositi po razmjeru pripadajućih dielova isto onako, kako je to propisavao §. 41. toč. h) zak. čl. IV.: 1870.

U pogledu nasliedja u zadruzi razlikuje se zakon od 3. ožujka 1874. od zak. čl. IV.: 1870. u tom, što zakon od g. 1874. nije glede toga nasliedja ništa pozitivna opredielio, te se je sve do 8. prosinca 1877. glede toga razno postupalo, dok nije te godine zakonom ustanovljeno, da nijedan član zadruge ne može dotle, dok postoji zadružna zajednica, razredjivati niti medju živimi, a niti za slučaj smrti dielom, koji bi ga mogao zapasti iz zadruge nakon provedene diobe zadružne pokretne i nepokretne imovine.

Što se tiče izstupa iz zadruge i razlaza iste po zakonu od 3. ožujka 1874., odnosno što se tiče razlike, koja postoji izmedju ovoga i zak. čl. IV.: 1870., to je jur o tom govoreno pod toč. B., pa s toga odpada ovdje to opetovanje.

Digitized by Google

Zakon od 9. svibnja 1889.

Držeć se dosadanjega komparativnoga načina pisanja i razloživ razliku izmedju zakon. čl. IV.: 1870. i zakona od g. 1874. prelazim, da nabrojim razlike, koje postoje izmedju zakona od god. 1874. i zakona od 9. svibnja god. 1889.

Komparirajuć ova dva zakona, držati ću se i opet onoga načela, spomenuta kod zak. čl. IV.: 1870., navesti najme ću razlike i to:

1. glede samoga ovlaštenja na zadružni imetak;
2. glede ovlasti, tko je najme vlastan tražiti diobu — i glede samoga diobnoga postupka;
3. glede nasliedja u zadruzi;
4. glede razlaza zadruge.

Na 1. Prispodobimo li ustanove §. 1. zakona od godine 1874., te §. 1. i 2. zakona od 9. svibnja 1889. to nam se ukazuje, da je ovlaštenje po zakonu od 9. svibnja 1889. preciznije označeno — jer razbija u toč. b. svaku dvojbu glede rodjenja, da li najme ima biti rodjenje zakonito ili nezakonito.

§. 1. toč. b. zakona od 9. svibnja 1889. izrično navodi, da je ona osoba član zadruge „koja se kasnije u zadruzi rodila od zadrugarâ u zakonitu braku“: dočim to u zakonu od god. 1874. sadržano nije — pak je prema tomu moglo doći do raznih interpretacija.

Isto tako je bolje precizirana u zakonu od 9. svibnja 1889. okolnost, glede primanja u zadrugu, jer se kod ustanove §. 1. toč. d. izriče, da se novi član može uzadružiti samo uz jednoglasnu privolu svih zadrugara i uz potvrdu kr. kot. oblasti: dočim se je po zakonu od god. 1874. moglo uzadružiti i onda, ako je većina zadrugara pristala na uzadruženje.

Eminentno novu ustanovu glede ovlaštenja sadržaje §. 2. zakona od 9. svibnja 1889. glede pozakonjene i nezakonite djece, gdje odredjuje, da pozakonjena djeca mogu steći svojstvo pravoga člana zadruge.

Što se pako tiče nezakonite djece, koja nisu pozakonjenja, te glede kojih zakon od 3. ožujka 1874. upravo ništa odredjivao nije, odredjuje zakon od 9. svibnja 1889., da je zadruga, kojoj je mati nezakonitoga djeteta pripadala, kad se je dijete rodilo, ipak dužna uzdržavati dijete, ako toj dužnosti ne mogu zadovoljiti one osobe, koje su na to zvane po ustanovah općeg gradjanskog zakonika. — Ova dužnost jest dakle samo saobsidiarne naravi.

Što se pako tiče uložena truda, kojega je takovo nezakonito djete uložilo u zajedničku privredu, to je zadruga dužna u slučaju diobe takovo nezakonito djete odštetiti za trud, koji imade, ako li nagoda medju strankami ne podje za rukom, ustanoviti upravna oblast u molbenom tečaju.

Digitized by Google

Ako je kod diobe takovo nezakonito diete još nejako, a mati mu je prije diobe umrla, ima ga kod diobe preuzeti i dohraniti ona stranka, koja je po rodu majci mu najbliža.

Na II. Glede same ovlasti, tko najme imade aktivno diobno pravo, valja uzeti u obzir §. 12. i 13. zakona od 3. ožujka 1874., te §. 29., 30. i 31. zakona od 9. svibnja 1889.

Dočim zakon od 3. ožujka 1874. a §. 12. podieljuje aktivno diobno pravo:

a) svakomu punoljetnomu i samostalnomu mužkomu ili ženskomu članu zadruge, kojemu roditelj ne živi ili mu je inače prestao biti članom zadruge:

b) štitnikom i skrbnikom za njihove štićenike i skrbljenike;

c) vjerovniku ili oštećeniku za učinjeni zajam ili štetu po pojedinom zadrugaru, to zadružni zakon od 9. svibnja 1889., ostavljajuć u §. 29., točke 1. i 2. §. 12. zakona od 3. ožujka 1874. netaknutimi. odredjuje u §. 6. sliedeće:

„Za buduće obveze, koje su iza krieposti ovoga zakona nastale, neće više moći vjerovnik pojedinoga člana zadruge tražiti, da se dio njegov izluči ovrhom.

Samo za namirenje kaznenih troškova odnosno kaznenih odšteta, pravomoćno dosudjenih, vlastna je država ili privatni oštećenik tražiti, da se dio dotičnoga zadrugara izluči u gotovom novcu, i to samo onda, ako zadruga nebi htjela na sebe odnosne obveze primiti.

Kad se taj dio izluči, gubi dotični zadrugar pravo za sebe i svoju obitelj na daljnji zadružni imetak.

Namiri li pako zadruga takov dug, valja ga dotičniku prigodom diobe uračunati u dio".

Ovo zakonsko ograničenje vjerovnika vrlo je sgodno, jer je intencija zakonodavca, sačuvati zadružni posjed od lahkoumnih dugova, koje su znali činiti često puta bezrazložno pojedini članovi zadruge; dočim je sada tomu predusretnuto tim, što će zadruga svoj zadružni posjed jedino onda obteretiti, ako to doista nužda iziskuje i to zaključkom većine zadrugara; dočim pojedinac neće biti kadar to učiniti, pošto se neće tako lahko naći takav vjerovnik, koji bi mu zajam dao, kad znade, da ne može njegov dio dati ovršnim putem izlučiti.

Nadalje za cielo neće ni zadruga htjeti lahkoumni dug pojedinaca na sebe preuzeti, pa bi vjerovnik u jednom i drugom slučaju ostao kratkih rukava. S toga je tom ustanovom zakonodavac stao na put bezrazložnom i nepotrebnom zaduživanju pojedinaca, koje ustanove zakon od 3. ožujka 1874. sadržavao nije. Usljed ove okolnosti učinjeno je mnogo raznih nepotrebitih dugova, te zato izlučeno sijaset idejalnih dielova pojedinih zadrugara, koji su, ostav bez kuće i kućišta, pali na teret zadruge

Digitized by Google

kao trutovi, jer ne imajuć kuće ni kućišta, ostali su i nadalje silom u zadruzi, te ih zadruga volens nolens na prikratu ostalih članova hraniti i odjevati mora.

Novu ustanovu nalazimo u §. 30. zakona od 9. svibnja 1889. al. 2., koja glasi:

Ženska glava gubi prava, koja ju idu kao predstavnicu loze, kad se u zadruzi uda za zadrugara, dočim je po zakonu od 3. ožujka 1874. povlačila svoj dio.

Ova ustanova smjera onamo, da se zadružni imetak zadrži u rukuh muških članova, jer u tom slučaju dio takove žene prirašćuje ostalim lozam.

Nova ustanova jest i ona u §. 31. zakona od 9. svibnja 1889. glede udovice bez djece u al. 2., gdjeno se izrično navadja, da se udovica bez djece, kojoj pripada $^1/_4$ diela njenog pokojnog muža u vlastnost, imade pridružiti jednoj od dielećih se stranaka.

Tom zakon. ustanovom htio je zakonodavac na put stati prekomjernom cjepanju zadružnog posjeda, a ide i za tim, da se takov dio sačuva za zadrugu, pošto je zadruzi za ovakov slučaj temeljem §. 34. zakona od 9. svibnja 1889. stajalo na volju takovoj udovici dati dio u naravi ili u novcu.

Što se tiče diobnoga petita postoji daljnja razlika izmedju ustanova zakona od 3. ožujka 1874. i zakona od 9. svibnja 1899. u sliedećem:

Dočim zakon od 3. ožujka 1874. u §. 17. daje pravo diobu tražiti pojedinomu članu zadruge, odredjuje §. 38. zakona od 9. svibnja 1889., da to pravo pripada pojedincu samo onda, ako na to pristane nadpolovična većina zadrugara sa pravom glasa, i ako osim toga svakoj dielećoj se stranci pripada iz zadružne nepokretne imovine najmanja izmjera zadružnog selišta, koja se ustanovljuje:

a) za primorje sa 3 jutra:

b) za županije ličko-krbavsku, modruško-riečku i varaždinsku sa 4 jutra:

c) za županiju zagrebačku i bjelovarsko-križevačku 6 jutara:

d) za županiju požežku, virovitičku i sriemsku 8 jutara.

Ako su glasovi razpolovljeni, imade se zadruga dieliti, a s važnih razloga vlastan je županijski upravni odbor dozvoliti diobu i na zahtjev manjine.

Zakon dakle od 9. svibnja 1889. ograničuje diobu na stanoviti minimum, izpod kojega dioba u naravi dozvoljena nije; što zakon od 3. ožujka 1874. poznavao nije, gdje se je zadružni posjed mogao dieliti i izpod minima, jedino sa ograničenjem u narodno gospodarstvenom obziru.

Intencija ove ustanove, prem je prekasno došla, ide za tim, da se zadružno selište ne cjepa ad infinitum i da svakoj dielećoj se

Digitized by Google

stranci pripadne toliko, koliko je od prieke potrebe za uzdržavanje jedne obitelji.

Izkustvom bo je dokazano, da se je dieljenjem zadružnoga posjeda bez ograničenja proletariat širio, da su najme članovi zadruge, kojim je pripalo diobno manje od sada ustanovljenoga minima, (gdjekada po 1 ili 2 rali), ne mogav time uzdržavati sebe i obitelj, takav dio prodali ili obteretili, te spali na prosjački štap, a onda na teret občine i ostalih ljudi.

S toga je od prieke nužde bilo u interesu narodno-gospodarstvene snage i u interesu podržavanja seljačkoga posjeda, koji će biti kadar i nadalje eksistirati i zadovoljavati potrebi dotičnoga vlastnika, uvesti taj minimum i tako na put stati širenju proletariata.

Daljnja razlika postoji glede otudjenja zadružnoga posjeda, jer dočim §. 8. zakona od god. 1874. odredjuje, da za otudjenje pojedinih parcela od zadružnog selišta ne treba političke dozvole, ustanovljuje §. 11. zakona od god. 1889., da je zadruga vlastna odsvojiti pojedine čestice zadružnoga imetka samo uz potvrdu kr. kot. oblasti, da se tim ne krnji najmanja izmjera zadružnoga zemljištnoga posjeda, ustanovljena zakonom (§. 35. 1889.)

Isto tako nalazimo u zakonu od g. 1889., imenito u §. 12., 13., 14., 15., 16., 17. i 18. ustanove, kojih zakon od 3. ožujka 1874. poznavao nije, a te ustanove tiču se:

1. prodaje najmanje izmjere zadružnog posjeda;
2. obterećenja te najmanje izmjere zadružnog posjeda;
3. ovrhe, kada se ista može voditi na zemljište najmanje izmjere;
3. izstupa zadrugara iz zadruge, koja ne ima više od najmanje izmjere zemljišta.

Na 1. Što se tiče prodaje najmanje izmjere zadružnoga posjeda, to ustanovljuje §. 12. zakona od god. 1889., da se ta izmjera može prodati u cjelosti i tosamo na temelju jednoglasnoga zaključka svih zadrugara ter dozvolom kotarske oblasti.

Ovaj propis valja i onda, kada se radi o zamjeni zadružnoga posjeda, a kupovni i zajmovni ugovori sklopljeni proti ovoj ustanovi zakona ništetni su.

Najmanja ova izmjera zemljišta, izpod koje se zadružni posjed samo uvjetno otudjiti ili obteretiti, nikako pako cjepati ne smije, proračunava se tako da u §. 35. zakona od g. 1889. navedena izmjera vriedi samo za zadruge od 2—6 duša, dočim se za svakih 6 duša više, ista izmjera priračunati mora.

Na 2. Obteretiti se pako može ova najmanja izmjera na sljedeći način:

a) zajmovi, koji se vraćaju uz anuitete, ako godišnji iznos svih anuiteta ne nadmašuje polovicu čistoga katastralnoga dohodka, što kot. oblast potvrditi imade, a osim toga mora da na to obterećenje pristane većina zadrugara.

Digitized by Google

N. p. zadruga X. želi uglaviti zajam od 200 for. uz amortizaciju. Godišnji anuitetni obrok zajma od 200 for., odplativa primjerice tečajem 20 godina uz 6% kamate i $2^1/_2$% odplatka glavnice iznosi 17 for. Ako posjed ove zadruge daje godišnji čisti katastralni prihod od 40 for., a zadruga broji 2—6 duša, koje zakon ustanovljuje za najmanju izmjeru od 3, 4, 6 i 8 jutara, tad će moći ovaj zajam sklopiti, jer polovica katastralnoga čistoga prihoda iznaša 20 for.; dočim ako bi zadruga brojila 7—12 duša, tad bi mogla ova zadruga obteretiti svoj posjed samo do jedne četvrtine godišnjega čistoga katast. prihoda najme do 10 forinti, a prema tomu nebi mogla sklopiti zajam od 200 for., nego nešto preko 100 for.;

b) zadruga može obteretiti svoj posjed i neanuitetnim zajmom, ali ovdje se zahtjeva, osim privole većine zadrugara i potvrda kot. oblasti, da zajmovna glavnica ne nadmašuje deseterostruki iznos čistoga katastralnoga prihoda.

Ako dakle zadruga imade čisti katastr. prihod godišnjih 40 for., a broji 2—6 duša, tad može uzeti zajam neanuitetni u iznosu, koji ne nadmašuje deseterostruki godišnji čisti katastr. prihod, t. j. do iznosa od 400 for., a imade li zadruga 7—12 duša do iznosa od 200 for., t. j. do peterostrukog godišnjega čistoga katastralnoga prihoda.

Na 3. Ovrha na zemljište najmanje izmjere može se prema §. 13. zakona od 9. svibnja 1889. voditi samo:

a) za porez i druga javna podavanja;

b) za troškove i odštete, proizličuće iz kažnjivih djela u okviru §. 6. zakona od g. 1889.;

c) za realne terete, koji se polak obstojećih zakona i naredaba od zadružnog posjeda podaviti moraju;

d) za dugove i zaostatke, proizviruće iz anuitetnoga ili neanuitetnoga zajma.

Prema ovoj dakle ustanovi moglo bi se u prvi mah misliti, da je ovrhovoditelju slobodno zatražiti za tražbinu ma koju odmah ovrhu prodajom zemljišta u najmanjoj izmjeri; nu to ne stoji, jer odmah u §. 14. istoga zakona precizira se to onamo, da se ovrha može zatražiti samo onda odmah, ako tražbina ovrhovoditelja bez kamata i troškova nadmašuje dvostruki iznos čistog katastralnog prihoda, inače pako da mora predhoditi sekvestracija toga posjeda, a ovršna prodaja tek onda, ako vjerovnik nakon izmaka od dviju godina namiren nije.

Ova ustanova glede sekvestracije ne proteže se na slučajeve, gdje se radi ob ovršnom utjerivanju državnoga poreza.

Dok traje sekvestracija, ostaju članovom zadruge na bezplatno uživanje u naravi sve sgrade, dvorište i podkućnica.

Digitized by Google

Što se tiče uknjiženih tražbina i onih, glede kojih je ovrha provedena prije zakona od 9. svibnja 1889. ne odnose se na nje ove ustanove.

(Sliedi.)

Tečaj postupka po vojničkom kaznenom postupniku i misli o reformi istoga.

Piše dr. Stjepan Posilović.

(Nastavak)

U slučaju, ako bi predležale okolnosti, koje bi stavljale u dvojbu podpunu nepristranost — sudbenošću ovlaštenog zapovjednika — i sudaca, uredovno mu podčinjenih može na molbu okrivljenika ili i ureda radi iz važnih obzira odrediti viši vojni sud i saziv izvanrednog vojnog suda, u kojem nesmiju učestvovati sudci, koji bi uredovno podčinjeni bili sudbenošću ovlaštenom zapovjedniku.

Okrivljenik se predvede pred vojni sud i upita, da li imade proti kojemu od sudaca temeljita prigovora. Ne bude li takovih ili budu li odstranjeni, tad opomene auditor vojni sud, da imadu biti pozorni na ono, što će se predlagati, da sve prosudjuju bez presude i pristranosti, da će pravorok izreći po postojećih zakonih i da će o svem, što se razpravlja pred vojnim sudom do proglašenja osude šutiti, a o načinu glasanja za uvjek držati uredovnu tajnu.

Zatim polažu svi članovi vojnog suda propisanu prisegu, koju auditor pročita.

Iza toga se čita okrivljeniku njegov izkaz i on pita, da li isti potvrdjuje ili ima još šta za dodati.

Želi li što pridodati, to se uvrsti u zapisnik vojnog suda, u protivnom slučaju odstupa okrivljenik, nakon što je zapisnik providio svojim podpisom. Zatim čita auditor pismeni predlog (votum informativum) i najvažnije spise.

U pismenom predlogu mora biti sadržan stvarni sadržaj, jasno i izcrpivo navedeni zakoni, koji bi se uporaviti imali na dotični čin, nazor auditorov ob izvjestnosti dogadjaja i dostatnosti predležećih dokaza, zatim ob uticaju olahkotnih i otegotnih okolnosti, zatim točni pravni predlog auditorov. Iza toga naredjuje predsjedatelj, da svi sudci — osim auditora — radi razmišljanja i stvorenja samostalnog mnienja odstupe. Kad se povrate tad uzima auditor glasove počamši od najniže šarže u zapisnik. Svaki sudac mora zapisnik o vjećanju podpisati, predsjednik a iza njega auditor glasuju posljednji. U vojnom sudu imadu svi sudci — i auditor — po jedan glas, samo predsjedatelj ima dva glasa.

Digitized by Google

Kod smrtne kazni se traži absolutna većina glasovatelja, inače se izriče osuda na dotičnu vremenitu kazan, koja zadobije većinu glasova.

Osuda se sastavi kratko i jezgrovito po auditoru, i podpisuje po svih sudcih redom, kako su glasovali.

Na kazan smrti i doživotne tamnice može se samo onda suditi, ako je dotični tom kazni zapriećeni čin dokazan priznanjem okrivljenika, ili po svjedocih ili sa providjenimi zakonitimi potrebštinami izkazom dvaju suokrivljenika, ter ako je inače objektivni učin podpuno pravno dokazan.

Ako sud nedonese osude osudjujuće, ima izreći, da osudjeni nije kriv u teret mu stavljenog čina.

Iza toga se čitavi spis zapečaćen pošalje ovlaštenom zapovjedniku po jednom satniku i subalternom častniku, odnosno službenim putem.

U koliko isti obnadje osudu ili odluku potvrditi, napiše rieči: „ima se proglasiti", odnosno u koliko ublažuje kazan, tad se napiše i takovo ublaženje.

Osudu ima samo onda potvrditi, ako obnadje, da je ista stvorena prema zakonu. On ne može osude ili odluke nikad pooštriti ili inače pravno preinačiti, nego ako smatra dosudjenu kazan preblagom, bud odriešenje okrivljenika, bud u obće pravorok protuzakonitim, ima sve spise sa svojim obrazloženim predlogom predložiti na riešenje višem vojnom sudu.

Isto tako ne ima u sljedećih slučajevih, koji prinadleže riešenju viših sudova niti pravo potvrde niti ublaženja — već ima spise predložiti višem vojnom sudu:

1. ako se dotično riešenje tiče osobe od pukovnika odnosno uzporedjene mu osobe gore,

2. u zločinih veleizdaje, dvoboja, krivotvorenja javnih vjerovnih papira i novca,

3. ako je stečajem sumnje razloga sudjeno na kazan vremenitu preko 10 godina,

4. ako je osuda izrečena proti okrivljeniku, koji je hinio poremećenje uma, ili proti kojem častniku, koji iz tvrdokornosti nije htio odgovora dati,

5. ako se osuda ili obustavni zaključak tiče koje osobe častničkog čina, a spadajuće kraljevoj tjelesnoj gardi ili dvorskoj straži,

6. ako osuda donešena proti ratnom sužnju glasi na smrt, ili je sužanj stožerni častnik — ili nadčastnik,

7. ako si je višji sud ma bud kojim povodom pridržao odobrenje osude,

8. u postupcih proti odredbam glede kuge, ako je prekosudni postupak prešao u redoviti,

9. ako je osuda ili obustavni zaključak donešen u vanrednom ratnom sudu.

Digitized by Google

U svih slučajevih, u kojih nije — sudbenošću ovlašteni zapovjednik — ograničen u odobrenju osude ili odluke, pristoji mu i pravo pomilovanja.

Kod ublaženja kazni ili posvemašnjeg pomilovanja imaju sudbenošću ovlaštenog zapovjednika rukovoditi samo važni razlozi, a imadu se izbjegavati pomilovanja, po kojih bi očevidno pravda ili zapt trpiti mogli.

U sliedećih slučajevih je u redovitom postupku ograničeno pravo sudbenošću ovlaštenog zapovjednika i imaju se spisi predložiti višem sudu:

1. u svih smrtnom kazni zapriećenih prostih zločinih, ako je sudbenošću ovlašteni zapovjednik nazora, da bi se usljed obstojećih razloga pomilovanja imala kazan smrti pretvoriti u kazan slobode,

2. ako je u inih slučajevih donešena smrtna osuda, koju sudbenošću ovlašteni zapovjednik hoće oprostiti, ali mu se čini kazan tamnice od 5 godina umjesto putem milosti pretvoriti se imajuće smrtne kazni preblagom. Pomilovanje političkih zločinaca pridržano je Njeg. ces. i kralj. apoštolskom Veličanstvu.

Pronadje li sudbenošću ovlašteni zapovjednik, da je iztraga nepodpuno vodjena, i da su nuždni naknadni izvidi, može on iste i nakon donešene osude odrediti, ter u koliko bi se tad kazan pooštriti imala, mora predložiti spise višem vojnom sudu, dočim može samostalno kazan ublažiti i poslje provedene iztrage.

Čim stigne osuda natrag k vojnom sudu, otvori predsjednik zapečaćene spise i predade osudu auditoru. Vojni sud se postavi u avliji sudske zgrade i načini sokak, predsjednik povuče sablju i naloži bubnjarom ili trubljačem, da tri puta pozor udare (zatrube).

Osuda se osudjeniku pročita po auditoru, a zatim se odbubnja (odtrubi). Osude vojne proti častnikom i uzporedjenim mu, proglašuju se u sobi, u kojoj je bio držan vojni sud, kraj otvorenih prozora i vrata, pošto je prije pozor udaren (trubljen).

Ako osuda vojnog suda ne glasi na kazan smrti, tamnicu ili zatvor ili ako se uz kasaciju, odpust i degradaciju ujedno sudi na kazan tamnice ili zatvora, nu potonja kazan bude po sudbenošću ovlaštenom zapovjedniku oprostena, može osudjenik za 30 dana nakon proglašenja proti tomu uložiti utok na viši vojni sud, koji ima obustavnu moć.

Nu i u slučajevih, gdje nepristoji osudjeniku takovo pravo utoka, može osudjenik, u koliko nije zadovoljan sa osudom, moliti za previd spisa, koja molba ne ima obustavne moći, vrhu koje odlučuje viši vojni sud, odnosno ako je on sam osudu donio, najviše vojno sudište.

Viši vojni sud je pozvan, da odlučuje konačno, u koliko nije u izvjestnih slučajevih obvezan spise trećoj molbi predložiti:

1. u predmetih, u kojih mu sa sudbenošću ovlašćeni zapovjednik predloži prvomolbenu osudu s razloga, što drži dosudjenu kazan preblagom

Digitized by Google

ili izreku protupravnom, ili što ne ima po zakonu pravo potvrde ili što je viši sud iz osobitih razloga si sam pridržao pravo potvrde;

2. u predmetu utoka proti prvomolbenoj po sudbenošću ovlaštenom zapovjedniku potvrdjenoj osudi. Potvrda višeg suda biva, ako se prva osuda obnadje opravdanom, stavljenjem zaporke na prvomolbenu osudu, a u koliko se prva osuda preinačuje, tad odpravkom nove osude.

Viši vojni sud može u onih slučajevih, u kojih odlučuje vrhu još nepravomoćne osude, kazneni postupak i prvomolbenu osudu ukinuti.

U stvarih prizivnih kao i predmetih predloženih usljed zamoljenog po okrivljeniku previda izključeno je preinačenje kazni na gore, a u predmetih, koje predlaže sudbenošću ovlašteni zapovjednik zbog prenizke kazni, ne smije dosudjene kazni ublaživati. U inih slučajevih, u kojih je pozvan za riešenje, ter opazi u kojoj nepravomoćnoj prvomolbenoj riešitbi protuzakonitost, može on prvomolbenu osudu potvrdili, ublažiti ili pooštriti.

Viši vojni sud ne može konačno odlučivati u predmetih, u kojih mu mora, kao što je gori više sadržano u točkah 1—6, spise predlagati s udbenošću ovlašteni zapovjednik radi donešenja riešitbe, već mora spise najvišem sudištu iza stvorene vlastite odluke podastrieti.

Na isti je potupak obvezan viši sud:

a) ako obnadje, da se koja osuda ima pooštriti na smrtnu kazan, a ne nalazi ujedno putem milosti istu oprostiti;

b) ako je u prvoj molbi donešena osuda nekrivnje, a viši sud je sudio na kazan;

c) ako si je najviši vojni sud pridržao odobrenje riešitbe;

d) ako viši sud pooštri osudu donešenu u izvanrednom vojnom sudu, a osudjenik uloži proti tomu pristojeći mu priziv.

Viši sud ima pravo narediti, da mu se dostave radi odluke iztražni spisi zajedno sa presudom i iza pravomoćnosti iste, ako razložno drži, da se je kod stvaranja osude dogodila protuzakonitost.

Odlučuje li viši sud vrhu jur pravomoćne osude, tad može samo mjesto osude krivnje donieti osudu nekrivnje, ili stvoriti obustavni zaključak, on može kažnjivi čin inače označiti, zatim osuditi na kazni i posljedice u prvoj osudi ne sadržane, u kojih nebi pripadalo sudbenošću ovlaštenom zapovjedniku, kad bi iste već u prvoj molbi izrečene bile, pravo oprosta.

Ne može pako viši sud u tih slučajevih kazne povećati, — a smije istu tek onda ublažiti, ako se ista ili po sebi ili usljed promienjene oznake čina ukazuje protuzakonitom.

Ako najviši vojni sud donese riešitbu (osudu ili obustavni zaključak) u pogledu kojeg pukovnika ili uzporedjene mu osobe, imade prije odpravka svoje riešitbe istu zajedno sa spisi predložiti sa ili bez predloga

Digitized by Google

pomilovanja Njeg. Veličanstvu, i tek po stignuću previšnje odredbe odrediti proglašenje riešitbe.

Obnovu kaznenog postupka može uz dotične zakonske uvjete samo više vojno sudište odrediti i to ili na štetu ili u prilog osudjenika. Novo nadošle olahkotne okolnosti, koje bi u okviru kaznene stavke bile blažu kazan uvjetovale, uvažuju se putem milosti.

Vojni kazneni postupnik poznaje i izročni postupak. Ako je najme okrivljenik uskočio, a dotični zločin opake vrsti, prouzročujući sablazan, i koji se vrlo širi ili pobudjuje druge na nasljedovanje, i ako bjegunac nije neznatna osoba, na koju dakle donešenje osude može osjetljivo djelovati, jer bi skopčano bilo sa gubitkom časti, dobrog glasa i dalnjeg napredka, a pod okolnostmi i sa imovinskom štetom.

Proti uskočivšim častnikom se mora u svakom slučaju zametnuti izročni postupak. U takovu slučaju se uskok pozove izrokom pred sud u roku od 90 dana dodatkom, da će u slučaju njegova nedošašća usljediti razprava i donešenje osude i bez njega. Ako je uskok častnik ili činovnik, tad se dotični izrok oglasuje u avliji sudske sgrade po auditoru u prisuću jednog častnika, desetnika, 12 momaka i dviuh bubnjara (trubljača).

Za ostale uskoke se izrok samo pribije na vrata i pristupna mjesta sudske zgrade, osim toga se proti svakomu izrok uvrsti tri put u „Wiener Zeitung“ (kod kr. ug. domobranstva u „Budapesti Közlöny“ i u zemaljske novine). Ako ne dodje bjegunac na poziv, tad se i u odsuću njegovu provede iztraga i donese riešitba.

Vojni sud se sastaje kao redovito, ter se vrhu učina i predležećih pravnih dokazala sastavi kratki zapisnik, zatim se dalje kao obično postupa.

Glasi li dotična osuda na smrt na vješalih, tad se tamničar sa desetnikom, razvodnikom i šestoricom momaka uputi na stratište, predade tamo na limu napisano ime osudjenika krvniku, koji ga objesi na vješala.

U koliko se uskok naknadno uhiti, provadja se proti istomu redoviti postupak.

Postupak pred priekim sudom nije vezan na formalnosti redovitog iztražnog postupka. Cieli prekosudni postupak treba da bude svršen zajedno sa ovrhom kazni najdulje za 3 dana odkad bude dotičnik predan priekom sudu.

Svjedoci, koji su nuždni radi uglavljenja počinitelja, moraju predstati pred prieki sud. Vojni sud bude sastavljen kao i inače.

Okrivljenik bude predveden i okolnostno saslušan — postupak se napiše sasvim kratko, zatim bude okrivljenik odveden i pridan mu sveštenik. Auditor izjavi ustmeno, u koliko je dokazan čin, pročita dotični zakon i kaže tiho svoje mnienje u uho predsjedatelju. Ovaj nije na to vezan, već si stvori sam svoje mnienje i prišaptne ga s desne strane

Digitized by Google

uza nj stojećemu častniku i tako dalje jedan drugomu u uho, dok ga opet ne primi auditor i vrati predsjedatelju.

Ako bi predlog predsjedatelja krivo natrag došao, opetuje se gornji postupak.

Na to izvuče predsjedatelj sablju i reče sudcem, da povuku bočno oružje, tko je njegova nazora. Auditor broji glasove i prema tomu stvori osudu. Ako ne ima absolutne većine za smrtnu kazan, ne donaša se nikakova osuda, već ima redoviti postupak odpočeti.

U slučaju rata pripada vojskovodji u području vojske u ovo- i inozemstvu izključivo pravo kaznene sudbenosti.

Iztraga i donešenje osude biva po nalazećih se u vojsci vojnih sudovih.

Vojskovodji pristoji pravo svaku izrečenu po vojnom sudu kaznu iz važnih obzira i ako nije nastalo štete, ublažiti ili posve oprostiti.

Izuzamši pučkosudne slučajeve, mora svaka osuda glaseća na smrt biti prije ovrhe predložena vojskovodji. Vojskovodji prinadleži vrhovni nadzor nad vojnimi sudovi njegova područja. (Sliedi.)

Samovlastna pomoć.

Uzsliedila je prijava kr. kot. suda, da je vjerovnik samovoljno proveo pljenitbu proti svomu dužniku, te mu jednostavno u njegovu prisuću oduzeo posteljinu. Sa strane suda odstupljena je ta prijava kr. kot. oblasti na nadležno uredovanje, pošto u tom činu nije nazrievao kriterija kažnjiva čina, a kot. oblast opet vrati prijavu sudu, jer se ne smatra nadležnom u tom predmetu kakove korake preduzeti.

Prije nego se upustim u riešenje toga pitanja, moram naročito navesti, da ta samovoljna pljenitba nije uz takove okolnosti bila izvedena, da bi se taj učin obzirom na §. 83., 85., 93. i 99. k. z. mogao smatrati zločinom javnoga nasilja.

Pita se sada, da li je takova samovoljna pljenitba u obće kažnjiva i da li je oblast nadležna proti takovu vjerovniku kažnjivo postupati?

Sa svakim pravom skopčana je vlast prisiliti drugoga, da ga poštuje i da ga priznaje. Pravo može se zaštititi po samom ovlašteniku ili po oblasti, koju naredi država. Zaštita prava po samom ovlašteniku ili je samovlastna pomoć ili nuždna obrana. O prvoj govori se onda, kada ovlaštenik svojemu namišljenomu ili u istinu postojećemu pravu zadovolji mimo oblasti vlastitom silom, upotrebljenom proti protivniku ili njegovu imetku; a o potonjoj govori se onda, kada ovlaštenik vlastitom silom odbije protupravnu navalu drugoga na svoju osobu ili imetak, da očuva napadnuto pravo ili da s mjesta zadobi natrag stvar, koja mu je protupravno

Digitized by Google

oduzeta. Tko sam sebi sudi i pomogne t. j. tko svojevoljno svojemu pravu zadovolji, on posiže u tudja prava: tko usuprot vrši nuždnu obranu, t. j. tko sam sebe brani, on neprekoračuje granica vlastitoga pravnoga djelokruga, neposiže u tudje pravo, već brani svoje. U modernoj državi, koja se smatra čuvaricom i izvršiteljicom pravnoga reda, koja skrbi za organe, koji zaštićuju prava pojedinaca i omogućuju njihovo realizovanje, ne može se dopustiti samovlastna pomoć, a tko ju uporabi, odgovoran je za oto. Usuprot tomu dozvoljava se nuždna obrana, jer se ne može uzkratiti pojedincu ta vlast: nu i to imada granica, te se dozvoljava samo u slučajevih, ako nije moguće drugim načinom odkloniti štetu, koja neposredno prieti od navale, i ako se ta obrana vrši samo na toliko i dotle, koliko i dokle je potrebna; predje li te granice, odgovoran je i tu dotičnik.

Na tom temelju stoji i naš obći gradjanski zakon, koji u §. 19. odredjuje: „tko misli, da je uvriedjen u svom pravu, prosto mu je tužiti se oblasti po zakonih ustanovljenoj, a tko mimoišavši oblast sam sebi sudi ili tko predje granice pravedne obrane, taj je za to odgovoran". Od toga se izuzimlje jedino slučaj §. 1321. i 1322., da se postigne naknada za štetu, koju tudje živinče počini na zemlji. Ta ustanova §. 19. jest privatnopravne naravi, a po tom može i odgovornost biti samo privatno-pravne naravi, naime za upotrebljenu samovlastnu pomoć ili za prekoračenje nuždne obrane odgovara dotični prama §. 1294., 1295., 1324., 1331., 1338., 339 itd. time, što imade naknaditi štetu drugomu, povratiti oduzete stvari itd.

Uporavimo li to na predležeći slučaj, to ne ima nikakova temelja, da bi pljenitelj bio sudbeno kažnjiv. Onaj, koji je kroz taj protupropisni čin povriedjen, može samo putem gradjanske parnice proti pljenitelju postupati, te će na temelju propisa o smetanju posjeda i brzo doći do posjeda svoje stvari.

Akoprem je istina, da je gornji učin pljenitelja povrieda pravnoga reda i zakona, to se ipak ne smije niti upravna oblast upustiti u iztraživanje i kažnjene takove povriede, pošto nije na to osobitim propisom ovlaštena.

Članak V. car. pat. od 27. svibnja 1852., kojim je kazneni zakon u nas uveden, navadja: „postupanje i kažnjenje u inim slučajevima zakona, na koje se ne odnosi ni ovaj kazneni zakonik ni pod člankom II. pomenuti osobiti zakoni kazneni, prepušteno je odredjenim na to vlastim, po glasu propisa postojećih o tom". Nu iz toga ne možemo jošte zaključiti, da upravna bolest imade kazniti navedeni učin, koji je proti zakonu učinjen i koji kazneni zakon nekazni. To pako ne možemo i ne smijemo zaključiti iz toga razloga, jer upitni članak upućuje na stanovite propise, prama kojim se oni protuzakoniti čini i propusti, koji nisu uvršteni u kazneni zakon, imadu po drugih oblastih prosudjivati, a takova propisa, pod koji bi

Digitized by Google

se kažnjivost jednostavne samovoljne pljenitbe subsumirati mogla pod kaznenu vlast upravne oblasti, ne imamo. Naročito nisu takovi propisi sadržani u naredbah ministarstva unutarnjih poslova, pravosudja i vrhovne vlasti od 3. travnja 1855 te od 30. rujna 1857. Prva time, što izjavlja: „imati će iztraživanje i kažnjenje svih onih zakonskih narušaja, koji u obćem zakonu kaznenom od 27. svibnja 1852. nisu proglašeni kao djela kažnjiva i glede kojih postupak nije osobitimi propisi izrikom doznačen drugim vlastim, spadati k poslovodstvu političkom“ — odredjuje samo, tko i uz koje formalnosti imati će kazneno postupati u onih slučajevih, koje navadja navedeni članak V.: — a druga nadopunjuje prvu te odredjuje: „kako se imadu suditi prekršaji takovih zakonitih propisa ili naredaba, koje vlasti iz javnih obzira izdaju, ali koje ne sadržavaju u sebi naročitih ustanova kaznenih“, — dakle opet stoji u savezu sa navedenim člankom, odnosno zahtjeva za kaznjivost naročito zabranjene čine i propuste. Isto tako ne može se subsumirati pod §. 1339. o. g. z., jer taj odredjuje, da se samo povriede tjelesne, nepravedni nasrtaji na slobodu i uvriede poštenja imadu po političkoj oblasti kazniti, ako nisu kažnjivi kao sudbeni prekršaji.

To je moje mnienje o tom predmetu, a mislim, ako se protivno tomu shvaća, morali bi doći do zaključka, da pod upravnu kaznenu sudbenost spada i onaj, koji prekrši kakav ugovor, koji počini smetanje posjeda time, da preore tudje polje itd. *Dr. Križ.*

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Priepor o nadležnosti, nastavši izmedju kr. banskog stola i kr. sudbenog stola u Z. radi ovršnog utjeranja vještačkih pristojba iz parnica radi smetanja posjeda.

U parnici D. S. zastupanog po odvjetniku dru. Š. M. iz Z. proti F. Z. i drugovom radi smetanja posjeda s p. p. izrekao je kr. kot. sud u S. dne 19. lipnja 1894. pod brojem 3764. gr. konačnu odluku, kojom je tužitelja sa zahtjevom odbio. Pošto je tužitelj proti toj odluci uložio ništovnu žalbu, to je sud ovaj riešitbom svojom od 27. rujna 1894. br. 11272. ništovnu žalbu njegovu zabacio.

U ovoj parnici upotrebljeni su bili vještaci, a medju timi i mjernik V. pl. L.

Tužitelj D. S. imao je istom vještaku platiti ostatak pravomoćno dopitane mu pristojbe sa 13 for. 56 novč., usljed čega je on kod kr.

Digitized by Google

kot. suda u S. s izvješćem svojim od 2. prosinca 1894. br. 6906. gr. osnovom odluke istog suda od 1. lipnja 1894. br. 2360. gradj. zatražio, da mu se ne namireni ostatak njegovih pristojba od 13 for. 56 novč. ovršnim putem utjera.

Kr. kot. sud u S. pošto ni iz jednog podneska dra. S. M. kao zastupnika D. S-a nije mogao saznati, gdje ovaj potonji sada prebiva (jer na napisu podnesaka mjesto prebivanja naznačeno ne bijaše), pozvao je dra. S. M., da njegovo boravište naznači u roku od tri dana pod prietnjom globe od 10 for. a. vr. i to odlukom od 29. prosinca 1894. br. 7309. gradj., jer se već na prvi poziv od 7. prosinca 1894. br. 6906 gr. dr. S. M. nalogu suda odazvao nije.

Proti toj odluci odnosno odredbi suda uložio je dr. S. M. utok, koji je riešitbom kr. sudbenog stola u Z. kao prizivnog suda od 8. veljače 1895. br. 573. gradj. po §§. 69. i 72. zakona od 8. svibnja 1890. kao nedopustiv zabačen.

Iza toga uzsliedila je riešitba kr. banskog stola od 20. ožujka 1895. br. 6975., na neposrednu pritužbu odvjetnika dra. S. M.

Po toj riešitbi ukinuta je netom spomenuta riešitba kr. sudb. stola u Z. ureda radi po §. 339. i 343. gr. parb. post. a isto tako i odluka kr. kot. suda u S. od 10. siečnja 1895. br. 59. gradj., kojom je rečeni utok podnešen na riešenje kr. sudbenom stolu u Z. ter kotarskom sudu u S. naloženo, da mu taj utok načinom u §. 311. gr. parb. post. propisanim podnese, a to sve sa sliedećih razloga:

Što ovršno ućerivanje vještačkih pristojba, dopitanih u postupku radi smetanja posjeda ne spada više na kr. sudbeni stol kao iznimni, već na redoviti postupak, pak što s toga ni riešavanje utoka u tom postupku proti odlukam kr. kotar. sudova uloženih ne spada u nadležnost kr. sudb. stolova, već kr. banskoga stola.

Tim povodom je kr. sudbeni stol u Z. izviešćem svojim od 26. travnja t. g. br. 5193. gr. prijavio ovaj slučaj neposredno, kr. stolu sedmorice uz daljnje obrazloženje:

„Kr. kot. sud u S. je po ne mjerodavnom mnienju ovog suda (sudb. stola u Z.) posve pravilno postupao, kad je utok dra. S. M. predložio sudbenom stolu na riešenje, jer je nadležnost sudbenih stolova u postupku radi smetanja posjeda za sve dopustive pravne liekove r e d o v i t a, kako je to izraženo u §§. 64., 65., 66., 67., 69., 70. i 72. a osobito u §. 73. zakona od 8. svibnja 1890

U §. 76. istog zakona kaže se: a k o s e v o d i o v r h a r a d i n o v č a n i h t r a ž b i n a n a n e k r e t n i n e, tad valjaju propisi gradj. parb. postupnika to jest tad je nadležan kr. banski stol i kr. stol sedmorice.

Vještačke pristojbe ućeruju se predhodno bez uporabe zakona od 17. prosinca 1876. jer je predmet naravi sudbeno administrativne. Utje-

Digitized by Google

ruju se po propisih §. 29. naredbe ministra nutarnjih djela, pravosudja i financija od 3. srpnja 1854. br. 169. drž. zak. lista. To je i sam kr. banski stol priznao riešitbom svojom od 14. listopada 1885. br. 22572., (koja je priobćena u „Mjesečniku“ od godine 1887. strana 133) pa je s toga sud ovaj imao podpuno pravo, kad je utok odvjetnika dra. S. M., koji je dužan bio a priori boravište svog klienta sudu prijaviti odbio. (§. 2. sl. d) i §. 4. 2. stavka gradj. parb. post.)

Kr. banski stol donio je riešitbu od 15. ožujka 1895. broj 5899., kojom je u posve sličnom slučaju odluku kr. kotarskog suda u K. od 28. veljače 1895. br. 2511. ukinuo, ter odredio, da se sa utokom postupa po propisih §. 65. zakona od 8. svibnja 1890. t. j. da se podnese ovom sudu na riešenje.

Iz te okolnosti proizlazi, da postupak kr. banskog stola nije jednoličan, pa se visoko to sudište smjerno moli za shodnu odredbu

Kr. banski stol priobćio je spomenutom sudu pod 21. studenim 1895. br. 26304. sliedeću riešitbu kr. stola sedmorice od 7. studenoga 1895. br. 3690. povodom neposredno podnešenog mu izvješća rečenog suda od 26. travnja 1895. br. 5193. gr.:

Riešavajuć izvješće od 4. rujna 1895. broj 17604., kojim kr. banski stol podnaša s pozivom na naredbu od 24. svibnja 1895. br. 1961. spise u parbenom predmetu D. S. I. proti F. Z. i drug. te E. S. proti V. E. radi smetanja posjeda sa zatraženim mnienjem p u n o g a v i e ć a o prepomenutom pitanju nadležnosti, potaknutom izvješćem kr. sudbenoga stola u Z. od 26. travnja 1895. broj 5193. gr.:

Obnašao je kr. stol sedmorice povodom prepora o nadležnosti, nastavšega izmedju kr. banskog stola i kr. sudbenog stola u Z. kao suda prizivnoga u postupku radi ovršnog utjeranja pristojbe dopitane V. L., ovlaštenom gradjevnom mjerniku u Z. kao vještaku u parbenom predmetu D. S. pl. I. po odvjetniku dru. Š. M. proti F. Z. i drug. iz M. radi smetanja posjeda zemljišta J. i Z. u D. s. p. p. izreći, da je nadležan kr. banski stol za riešenje utoka, uloženoga po odvjetniku dru. M. proti odluci kr. kotarskog suda u S. od 29. prosinca 1894. broj 7309. gr., kojom je rečenom odvjetniku naloženo bilo, da ima udovoljiti tamosudnom nalogu od 7. prosinca 1894. br. 6906. gr. glede saobćenja stalnoga boravišta D. S. pl. I. u roku od 3 dana pod inakom globom od 10 for. — a dosljedno tomu po §. 343. g. p. p. obzirom na §. 339. toč. 1. g. p. p. ukinuti kako odluku kr. sudbenog stola kao suda prizivnog u Z. od 8. veljače 1895. broj 573. gr., kojom je taj sudbeni stol pozivom na §§. 69. i 72. zakona od 8. svibnja 1890. o postupku u slučajevih smetana posjeda odbio utok odvjetnika dra. M. proti odluci kr. kot. suda u S. od 29. prosinca 1894. br. 7309. kao nedopustiv tako i r i e š i t b u k r. b a n s k o g s t o l a od 20. ožujka 1895. broj 6975., kojom je kr. banski stol povodom

Digitized by Google

neposredno podnešene mu pritužbe odvjetnika dra. Š. M. po §. 339. t. 1. i §. 343. g. p. p. ureda radi ukinuo odluku kr. kot. suda u S. od 10. siečnja 1895. br. 59. gr., kojom je napomenuti utok podnešen bio na riešenje kr. sudbenom stolu u Z., kao i rješitbu toga sudbenog stola kao suda prizivnog od 8. veljače 1895. br. 573. gr. s tom daljom odredbom, da se upitni utok predložiti ima kr. banskom stolu na tamo spadajuće riešenje.

Prema tomu ima kr. kotarski sud u S. po vrhovnoj ovoj rješitbi predložiti utok odvjetniku dru. M. od 2. siečnja 1895. broj 59. gr. kr. banskom stolu kao sudu druge molbe, nadležnom za meritorno riešenje toga utoka — sve to s razloga sliedećih:

U parbenom predmetu D. S. pl. I. zastupanog po odvjetniku dru. M. proti F. Z. i drug. radi smetanja posjeda zemljišta J. i Z. u D. s. p. p. dopitao je kr. kotarski sud u S. povodom obavljenog sudbenog očevida ovlašćenom gradjevnom mjerniku V. L. u ime vještačkih pristojba odlukom od 1. lipnja 1894. broj 2360. gr. 33 for. 56 nč. ter je tužitelju D. S. pl. I. podjedno naložio, da rečenom vještaku izplati još ne namireni ostatak te pristojbe (13 for. 56 nč.) u roku od 8 dana pod prietnjom ovrhe.

Molbom de pr. 2. prosinca 1894. broj 6906. gr. zamolio je mjernik V. pl. L., da se napomenuti ostatak njegove tražbine od D. S. pl. I. utjera ovršnim putem, no pošto odvj. dr. Š. M. kao zastupnik tužiteljev niti u tužbi de pr. 26. lipnja 1892. broj 3683. gr., niti tečajem razprave nije bio naznačio boravište tužiteljevo, pozvao je kr. kotarski sud u S. odvj. dra. M. povodom ovršne molbe mjernika L. odlukom od 7. prosinca 1894. broj 6906. gr., da u roku od 3 dana prijavi sudu sadašnje boravište svoga klienta D. S. pl. I. Odvj. dr. M. nije udovoljio tomu nalogu, s toga mu je kr. kotar. sud u S. odlukom od 29. prosinca 1894. broj 7309. opetovano naložio, da udovolji nalogu od 7. prosinca 1894. broj 6906. gr. u roku od 3 dana pod inakom globom od 10 for.

Proti toj odluci uložio je odvjetnik dr. M. sub praes. 2. siečnja 1895. br. 59. gr. utok, pa je izrikom zamolio u tom utoku, da se isti podnese kr. banskom stolu, — no kr. kotarski sud u S. držeć, da je za riešenje toga utoka, pošto isti stoji u savezu sa parnicom radi smetanja posjeda, nadležan kr. sudbeni stol u Z. kao prizivni sud (§§. 70. i 76. zakona od 8. svibnja 1890. o postupku u slučajevih smetana posjeda), — predložio je napomenuti utok sa razpravnimi spisi izvješćem od 10. siečnja 1895. broj 59. gr. kr. sudbenom stolu u Z., a sudbeni taj stol, smatrajuć se takodjer nadležnim za riešenje toga utoka, odbio je utok odvjetnika dra. M. proti odluci kr. kot. suda u S. od 29. prosinca 1894. br. 7309. gr. riešenjem od 8. veljače 1895. broj 573. gr. kao nedopustiv pozivom na §§. 69. i 72. zakona od 8. svibnja 1890. o postupku radi smetanja posjeda.

Digitized by Google

Povodom pritužbe odvj. dra. M. kr. banskom stolu neposredno podnesene zatražio je kr. banski stol dotične razpravne spise, ter je riešenjem od 20. ožujka 1895. br. 6975. po §. 339. toč. 1. i §. 343. gr. p. p. ureda radi ukinuo odluku kr. kot. suda u S. od 10. siečnja 1895. br. 59. gr., kojom je napomenuti utok odvjetnika dra. M. podnešen bio kr. sudbenom stolu u Z., kao i rješitbu toga sudb. stola kao prizivnoga suda od 8. veljače 1895. br. 573. gr., jer da je za riešenje toga utoka nadležan kr. banski stol.

Podjedno odredio je kr. banski stol, da mu kr. kot. sud u S. u prenavedenu svrhu predložiti ima upitni utok načinom u §. 311. g. p. p. propisanim. No kr. sudbeni stol u Z. držeći još sveudilj, da je on bio nadležan za riešenje više napomenutog utoka pogledom na propise §§. 64., 65., 66., 67., 69., 70., 72., 73., 76. zakona o postupku u slučajevih smetana posjeda predložio je sve na taj predmet odnoseće se razpravne spise izvješćem od 26. travnja 1895. br. 5193. gr. kr. stolu sedmorice radi načelnog riešenja potaknutog pitanja o nadležnosti — pozivajuć se podjedno na rješitbu kr. banskog stola od 15. ožujka 1895. br. 5899. u ovršnom predmetu E. P. proti V. E. radi smetanja posjeda, u kojem je predmetu premda je slučaj posve sličan bio, usliedilo riešenje u protivnom smislu.

Iz prenavedenoga proizlazi, da se u predležećem slučaju radi o preporu o nadležnosti, nastavšem izmedju kr. banskog stola i kr. subenog stola u Z. u postupku radi ovršnog utjeranja vještačke pristojbe dopitane mjerniku L. u parnici radi smetanja posjeda. Po §. 29. naredbe ministarstva nutarnjih diela pravosudja i financija od 4. srpnja 1854. d. z. l. br. 169. imadu se komisionalni i povjerenstveni troškovi i pristojbe (medju koje spadaju i pristojbe dopitane vještakom u sudbenom postupku budi parbenom budi izvanparbenom), utjeravati od stranaka, koje imadu namiriti te troškove i pristojbe putem administrativnim ureda radi a eventualno i ovršnim putem i to načinom u §. 29. gore navedene ministarske naredbe propisanim.

Ovršno utjeranje vještačke pristojbe dopitane mjerniku V. L. ne spada dakle na postupak radi smetanja posjeda, niti na ovršni postupak, koji bi se imao provesti po propisih zakona od 8. svibnja 1890. o postupku radi smetana posjeda ili po propisih gradj. parb. post., pa upravo zato, što je za utjeranje ovakovih troškova i pristojba odredjen specijalan postupak, koji se ima uporavljivati bez razlike, da li su dotični troškovi i pristojbe nastali u sudbenom postupku parbenom ili izvanparbenom, mora se konsekvento uzeti, da je za riešenje utoka, podnešenih u postupku radi ovršnog utjeranja takovih povjerenstvenih troškova i pristojba po općenitih propisih §. 91. gradj. sud. i §. 30. gore navedene ministarske naredbe od 4. srpnja 1854. d. z. l. br. 169. nadležan kr. banski stol.

Digitized by Google

Do istoga zaključka dolazi se u ostalom i onda, kada se uzme, da se prvosudna odluka od 29. prosinca 1894. broj 7309. gr. prosuditi ima po §§. 39. i 40. odvj. reda radi novčane globe, kojom se prieti odvj. dru. M., ako se ne bude pokorio sudbenom nalogu, jer je i u tom slučaju nadležan za riešenje utoka kr. banski stol pogledom na propise §. 40. odvj. reda, a ne kr. sudbeni stol u Z. kao sud prizivni u preporu radi smetana posjeda.

S toga je ništetna rješitba kr. sudbenog stola kao suda prizivnog u Z. od 8. veljače 1895. br. 573. gr., kojom se taj sudb. stol, premda ne nadležan, upustio u riešenje utoka odvj. dra. M. proti odluci kr. kot. suda u S. od 29. prosinca 1894. broj 7309. gr. (§. 339. t. 1. g. p. p.), ali zakonu ne odgovara niti rješitba kr. banskog stola od 20. ožujka 1895. br. 6975., jer je kr. banski stol tom rješitbom prekoračio granice nadležnosti svoje, pošto kr. banski stol nije bio kompetentan sam ukinuti rješitbu kr. sudbenog stola u Z. kao suda prizivnog od 8. veljače 1895. br. 573. gr. (§§. 73. i 76. zakona o post. radi smetanja posjeda), već je imao, ako je sebi vindicirao nadležnost za meritorno riešenje upitnog utoka, radi nastaloga prepora o nadležnosti po §. 3. gr. sudovnika predložiti sve na taj predmet spadajuće razpravne spise kr. stolu sedmorice na više riešenje.

S tih razloga valja po §. 343. g. p. p. obzirom na §. 339. toč. 1. g. p. p. ukinuti rješitbu kr. sudb. stola u Z. od 8. veljače 1895. broj 573. g. p. p. kao i rješitbu kr. banskog stola od 15. ožujka 1895. broj 5899. ter o prepornom pitanju nadležnosti odlučiti kao što je učinjeno u dispositivnom dielu vrhovne ove rješitbe. *Priobćio A.*

---

1) Noćni posjeti kod matere izvanbračno rodjenoga djeteta obavljeni po mužkarcu u kritičnom vremenu pružaju i o činjenici spolnoga občenja poludokaz, koji se može domirnom prisegom matere upodpuniti. (§. 163. o. g. z.)

2) Kumulacija tužbovnog zahtjeva: na priznanje očinstva, zatim na izplatu alimentacije pro praeterito, kao i troškova oko porodjaja i babinja dopustiva je po §. 11. gr. p. p.

Na tužbu T. L. kao skrbnika i M. udove V. kao matere nezakonitoga mld. djeteta J. proti Ed. M. na priznanje očinstva spp. sudio je kr. kot. sud u B. osudom od 12 lipnja 1894. br. 5942. gr.:

Tuženi Ed. M. dužan je priznati se otcem dne 13. ožujka 1891. rodjenoga djeteta mld. J. V, te je dužan u ime uzdržavanja toga djeteta počam od dana tužbe t. j. 2. travnja 1892. pa sve do vremena, kada se isto diete samo uzdržavati bude moglo, mjesečno po 10 for. unapred plaćati i s ovom parnicom prouzročeni na 47 for. 81 nč. sudb. obredjeni trošak

Digitized by Google

kao i odmjerit se imajuću pristojbu za osudu naknaditi, sve to u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe, nu samo onda, ako mati toga djeteta M. udova V. pravodobno nastupi i položi domirnu prisegu sadržaja: „istina je, da je tuženi Ed. M. u kritično vrieme t. j. izmedju 14. svibnja 1890. i 15. rujna 1890. k njoj dolazio i s njom spolno obćio".

Ne nastupi li i ne položi li M. udova V. ove prisege, tad se ona zajedno sa skrbnikom T. L. s ovim dielom tužbovnog zahtjeva odpućuje, te će biti dužni tuženomu parbene na 58 for. 60 nč. sudbeno obredjene troškove kao i odmjerit se imajuću pristojbu za osudu u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe solidarno naknaditi.

Tužitelji se sa zahtjevom glede uzdržavanja djeteta prije podnešene tužbe, zatim naknade troškova porodjaja i babinja kao i viška mjesečnog plaćanja za uzdržavanje djeteta bezuvjetno odpućuju.

Razlozi: Tužiteljka M. udova V. i skrbnik T. L. u tužbi primlj. 2. travnja 1892. br. 2754. gr. i tečajem razprave tvrde, da je tuženi Ed. M. M. udovu V. od mjeseca svibnja ili lipnja 1890. pa sve do sv. Kate iste godine noću posjećivao, da je s njome više puta spolno obćio i usljed toga da je ona zanosila, a dne 13. ožujka 1891. porodila žensko diete kršteno imenom J. Za dokaz, da je ona to diete porodila, doprinjela je krstni list A. I., kojega valjanost i izpravnost tuženi porekao nije, a za okolnost, da je tuženi u kritično vrieme t. j. izmedju 14. svibnja i 15. rujna 1890. k njoj u noći dolazio i s njom spolno obćio, pozvala se je na svjedoke A. V., K. K. i A. K., odnosno navratila je tuženomu glavnu negativnu prisegu.

Tuženi tečajem parnice ne poriče, da je M. udova V. porodila nezakonito diete J., pa dopušta, da je možda i u kritično vrieme k njoj dolazio, ali to za to, što je ona za njegovu gostionu slastičarnu imala, nu da nije u to vrieme s njome spolno obćio, te je o toj okolnosti navraćenu mu glavnu negativnu prisegu prihvatio.

Uvaži li se, da je svjedokinja A. V. izkazala, da je tuženoga više puta čula baš u kritično vrieme po noći oko 10 sati u sobu M. udove V. dolaziti i poslje pol noći odlaziti, dapače, da ga je dva puta i vidjela; uvaži li se, da ovakovi noćni posjeti, koji su po navodu iste svjedokinje iz prva bili svake noći, nisu mogli biti samo radi toga, što je M. udova V. imala slastičarnu za tuženikovu gostionu, pa se ovaj tuženikov navod obzirom na izkaz iste svjedokinje i na tuženikovo priznanje, da je M. udovu V. u istinu posjećivao, ukazuje kao prazan izgovor, koji govori više proti, nego za njega: uvaži li se, da je i svjedok K. K. uztvrdio, da je poslje kritičnog vremena u proljeću godine 1891. takodjer vidio tuženoga oka 4 sata u jutro iz slastičarne M. udove V. izići i u svoj stan otići: uvaži li se, da ove okolnosti obzirom na propis §. 105. gr. p. p. pružaju dovoljan poludokaz o tomu, da je tuženi prigodom njegovih noćnih posjeto

Digitized by Google

u kritično vrieme sa M. ud. V. i spolno obćio, i da se taj poludokaz može upodpuniti samo domirnom prisegom M. ud. V. (§. 270. gr. p. p.); i uvaži li se, da se na glavnu prisegu po tuženiku prihvaćenu, ne može suditi ni iz toga razloga, što bi tuženi s jedne strane imao prisegom zanijekati već priznatu činjenicu noćnih posjeta, a s druge strane što je tuženi osudom kr. sudb. stola u O. od 27. lipnja 1874. br. 1540. k. z. radi zločinstva pronevjerenja pravomoćno osudjen (§. 236. g. p. p.), — to je morao sud u pogledu prvoga diela tužbovnog zahtjeva na priznanje očinstva tužiteljki M. udovi V., dosuditi domirnu prisegu, kojom će biti podpuno dokazana pravna predmnjeva, da je tuženi otcem nezakonitoga djeteta J. (§. 163. o. g. z.)

Zahtjev, da se nezakonitom djetetu dade uzdržavanje, utemeljen je na ustanovi §. 166. o. g. z., pa se je i tomu zahtjevu udovoljiti moralo tako, da tuženi imade ne od dana porodjaja, već od dana tužbe za to uzdržavanje na ruke skrbnika po 10 for. mjesečno unapred plaćati. Iznos od 10 for. mjesečno opredieljen je obzirom na ustanovljeno imućtveno stanje tuženika, koje je dokazano ne samo po vještacih, već i doprinešenimi grunt. izvadci vrhu nekretnog imetka tuženikova pa i samim priznanjem njegovim vrhu vriednosti tih nekretnina.

Sa zahtjevom, da se tuženi osudi na naknadu troška oko uzdržavanja djeteta od dana porodjaja pa do dana podnešene tužbe, isto tako i sa zahtjevom glede naknade troškova porodjaja i babinja morali su se tužitelji odputiti, pošto se ovi troškovi imadu utužiti s naslova §-a 1042. o. g. z. posebnom tužbom, te u istoj, kao u svakoj inoj, kojom se naknada ište, dokazati, što je doista na uzdržavanje djeteta potrošeno.

Povodom priziva obiuh stranaka preinačio je kr. banski stol riešenjem od 3. studenoga 1894. br. 16533. prvosudnu osudu u toliko, što je tužbovnom zahtjevu udovoljio pod uvjetom, ako tuženi položi odlučnu niječnu prisegu sadržaja: „nije istina, da sam ja sa tužiteljicom M. ud. V. u kritično vrieme t. j. izmedju 14. svibnja 1890. i 15. rujna 1890. spolno obćio“, te što je za slučaj nepoloženja ove prisege dosudio M. udovi V. glede alimentacije pro praeterito prisegu sadržaja: „da ju uzdržavanje nezakonitog djeteta J. V. za vrieme od 13. ožujka 1891. do 13. ožujka 1892. doista stoji 120 for.“

Glede zahtjeva o naknadi troškova porodjaja i babinja potvrdio je prvosudnu osudu:

Razlozi su sliedeći:

Ne stoji prigovor tuženika, da bi tužba bila kumulirana, jer zahtjevi tužitelja na platež troškova porodjaja i babinja te alimentacije pro praeterito izviru iz jednog te istog pravnog razloga (§. 11. g. p. p.).

U dokaz po tuženomu odlučno poređene okolnosti, da je tuženi sa tužiteljicom M. ud. V. puteno obćio u kritično doba, pozvali su se tužitelji

Digitized by Google

na svjedoke A. V., K. K. i A. K., i navratili tuženomu odlučnu nečnu prisegu, koju je isti prihvatio.

Od spomenutih svjedoka nije A. K. ništa o stvari posvjedočiti znala, a iz potvrdjenih po svjedocih K. K. i A. V. okolnostih ne može se ni sa priličnom izvjestnošću zaključiti, da je tuženi sa M. ud. V. u kritično vrieme spolno obćio — i tako tužitelji o toj odlučnoj okolnosti nisu prinjeli važnih sredstva dokaza, da bi se tužiteljici M. ud. V. moglo pripustiti, da položi domirnu prisegu (§. 270. gr. p. p.), već se je moralo u pomanjkanju drugih sredstva dokaza (§. 233. gr. p. p.) suditi na u dispozitivnom dielu formulovanu, po tužiteljih tuženomu navraćenu i po istomu prihvaćenu odlučnu nečnu prisegu, položenje iste tuženomu naložiti te uspjeh parnice od toga ovisnim učiniti, hoće li ju tuženi položiti ili ne (§. 265. i 266. gr. p. p.).

Ne stoji nazor tužitelja, da po §. 235. gr. p. p. ne bi bilo dopušteno tuženomu, jer je osudom kr. sudb. stola u O. od 27. lipnja 1874. br. 1540. kaz. zak. sbog zločinstva pronevjerenja osudjen na tamnicu od 8 mjesecih, da položi odlučnu prisegu: jer se po istom §. 235. gr. p. p. onomu, koji je bio osudjen kao krivac zločinstva, učinjena prevarom ili iz pohlede za dobitkom, ne dopušta samo položenje prisege domirne ili od ucjene, te se takovoj stranci glavna prisega dosuditi može, a k tomu je tuženi po glasu dopisa kr. sudb. stola u O. od 11. veljače 1893. br. 1024. kz. pomenutu kazan još koncem veljače 1875. pretrpio, pa su po članku VI. zakona od 10. listopada 1890. o posljedicah kaznenih osuda i kazni prestale već posljedice kazni, a s njimi i nesposobnost tuženoga i za položenje prisege domirne ili od ucjene.

Prema kombinovanim odredbam §. 167. i 1042. o. g. z. obvezan je nezakoniti otac i nezakonitoj materi nadoknaditi na njen zahtjev troškove za uzdržavanje djeteta, ako ne dokaže, da u vrieme, za koje nezakonita mati traži naknadu, nije mogao namaknuti tu obskrbu.

Tražbina tužiteljice M. ud. V. za uzdržavanje djeteta od 13. ožujka 1891. do 13. ožujka 1892. umjerena je po §. 274. gr. p. p. od traženih 15 for. na 10 for.

Obzirom na ustanovljenu imovinu tuženog (§. 166. o. g. z.) ukazuje se alimentacioni iznos od mjesečnih 10 for. primjerenim.

Po §. 141. i 166. o. g. z. obvezan je otac svoje nezakonito diete uzdržavati, dok se ono bude moglo samo prehranjivati.

Tužiteljica M. ud. V. nije ni uztvrdila, da bi po tuženomu prevarena bila, pa tako po §. 1328. o. g. z. tuženi nije dužan platiti joj troškove porodjaja i babinja.

Kr. stol sedmorice svojom vrhovnom rješitbom od 16. ožujka 1895, br. 628. obnašao je povodom previda tužitelja preinačiti osudu kr. banskog stola u napadnutoj točki, u kojoj se tuženomu Ed. M. dosu-

Digitized by Google

djuje odlučna prisega, ter u toj točki potvrditi osudu prvoga suda; usuprot odputiti previd tužitelja uložen proti prvosudnu osudu potvrdjujućoj točki drugomolbene osude, kojom se tužitelji odbijaju sa zahtjevom na naplatu troška poroda i babinja; u svih ostalih točkah i to glede alimentacije mld. nezakonite J. V. koliko za prošlost sa svotom od 120 for. kao što i za buduće sa 10 for. mjesečnih i parbenih troškova drugomolbenu osudu ostaviti netaknutom kao ne napadnutu.

Razlozi: Po §. 163. o. g. z. može se dokaz o izvanbračnom očinstvu polučiti na načine u parbenom postupku naznačene.

Medju ove spada i dokaz po §. 105. gr. p. p. Tužiteljica M. ud. V. je izjavami svjedoka A. V. i K. K. pružila dokaz o takovih činjenicah, koje se, kako je to sud prve molbe valjano obrazložio, ne dadu po naravnom tečaju stvari inače tumačiti, van u prilog tvrdnji tužiteljice M. ud. V., da je, na ime, tuženi Ed. M. s njom tada puteno obćio. S toga je sud prve molbe opravdano dosudio rečenoj tužiteljici domirnu prisegu te od položenja iste zavisnim učinio izlazak ove parnice.

Za to valja u ovoj točki previdu tužitelja mjesta dati te uz preinačenje osude drugomolbene potvrditi osudu suda prve molbe.

Glede uvjetno pro praeterito dosudjene po kr. banskom stolu alimentacije u iznosu od 120 for. imade drugomolbena osuda ostati kao nenapadnuta ne taknutom, ali valja sutužiteljici M. udova V. i banskostolnom osudom dosudjenu joj prisegu od ucjene nastupiti i položiti.

Nu u pogledu troškova poroda i babinja valja izvanredni previd tužitelja u pomanjkanju uvjeta §. 335. gr. p. p. kao po §. 334. gr. p. p. nedopustiv odputiti. ***Drag. Becić.***

Uknjižba prava zaloga na korist kr. financijalnog erara za pristojbe i globe ne može se dozvoliti na temelju izkaza uredovnog.

U gruntovno-molbenom predmetu kr. drž. erara po kr. financialnom ravnateljstvu u V. proti A. M. radi uknjižbe prava zaloga za pristojbu od 43 for. te globu od 258 for. s. p. p., u kojem je kr. kot. sud u St. P. odlukom od 4. svibnja 1894. br. 970. zem. dozvolio zamoljenu uknjižbu na nepokretnosti upisane upisane u grunt. ul. br. 2004. obć. Sl. na korist financ. erara; a kr. banski stol povodom utoka A. M. riešitbom od 28. prosinca 1894. br. 25628. preinačio napadnutu odluku prvosudnu te molitelja s njegovom molbom odbio;

kr. stol sedmorice vrhovnim riešenjem od 10. kolovoza 1895. br. 2934. uvaživ, da se pristojbe, koje se u gotovom novcu plaćati imadu kao i odnosne globe po §. 132. ur. sbir. zakona i propisa o biljegovini i pravnoj pristojbi ex 1883. u savezu sa poglavljem II. zak. čl. XXVIII. 1889 (br. 55. sbor.) odmjerivaju platežnimi nalozi, koji se po §. 133.

Digitized by Google

cit. ur. sbirke strankam uručiti imadu, te proti kojim strankam pristoje pravni liekovi na višje oblasti financijalne (§§. 148—156. cit. ur. sbirke);

uvaživ, da se predležeća grunt molba temelji na „izkazu“ kr. financ. tajnika J. R. kao izaslanika kr. financ. ravnateljstva u V., koj izkaz ni uredovoim pečatom providjen nije (§. 77. zak. čl. XLIV. 1883.), pa da niti iz te molbe niti iz priloženeg joj izkaza neproizlazi, da se tu radi ob uredovanju u smislu §. 100. zak. čl. XLIV. 1883., koji propisi po §. 157. cit. ur. sbirke valjaju i glede osjeguranja i utjerivanja dospjelih pristojbenih tražbina i globa;

uvaživ, da prema tom nepredleže uvjeti §§. 84. i 85. grunt. reda,

obnašao je uz odpućenje previdnog utoka financ. ravnateljstva u V. u zastupanju kr. financijalno državnog erara potvrditi napadnutu riešitbu banskog stola.

Priobćio dr. F. Salavari.

Tuženik, komu je u njegovoj prisutnosti konačnom odlukom svako dalnje smetanje posjeda zabranjeno, imade se s mjesta kaniti izvršivanja posjedovnih čina, makar i uloži žaobu ništovnu proti konačnoj odluci. — Tumačenje §. 67. zakona o postupku u slučajevih smetana posjeda.

Sa pravomoćnom konačnom odlukom kr. kot. suda u G. od 3. veljače 1894. intimiranom 11. veljače 1894. br. 2447. gr. izrečeno je: Tuženi A. L. smeo je je kr. financijalni erar u zadnjem mirnom i faktičnom posjedu parc. br. 1641. obć. F. time, što je o Gjurgjevu godine 1893. od te parcele sebi prisvojio, poorao i kukuruzom posijao na iztočnoj strani površinu od 770 □ hv., graničeću s njegovom parcelom br. 1740., a na zapadnoj strani površinu od 609 □ hv., zatim je smeo kr. šumski erar u zadnjem mirnom i faktičnom i nesnetanom posjedu parc. br. $\frac{2276}{40/1}$ itd. time, što je od tih parcela sebi prisvojio jedan dio, te površinu u trokutu u nacrtu označenu slovima a, b, d, posijao djetelinom, a na površini u trokutu d, b, c, pokosio travu, pa zato mu se za buduće zabranjuje svako smetanje posjeda pod prietnjom globe od 50 for. itd.

Ova je konačna odluka dne 3. veljače 1894. u prisutnosti obih stranaka proglašena.

Tuženi A. L. uložio je proti istoj žaobu ništovnu, a medjutim je odnosno zemljište kr. šum. erara i dalje užival te koncem svibnja 1894. na istom djetelinu pokosio i sebi prisvojio.

Toga radi zatražilo je kr. ravnateljstvo erarskih pravnih posala u Zagrebu, da se globa od 50 for. propalom proglasi, te erar u posjed ovršnim putem uvede.

Kr. kot. sud u G. odbio je odlukom od 27. listopada 1894. broj 9801. gr. ovu molbu s razloga, jer da je A. L. posjedovni čin na prepornom zemljištu vršio koncem svibnja, dočim je rješitbu II. molbe primio

Digitized by Google

tekar 2. lipnja, da po tom jošte konačna odluka za njega obvezatna ne bijaše, pa da je s toga imao pravo vršiti i dalje posjedovni čin, jer nije bila izdana privremena odredba, kojom bi mu se vršenje posjeda do pravomoćnog riešenja ove parnice zabranilo, dočim da time, što je nakon pravomoćnog riešenja parnice i nadalje na prepornom zemljištu pasao blago, nije počinio ponovno smetanje, jer nije pasao blago cum animo sibi habendi, nego zato, što je običaj, da ljudi pasu svoje blago na tudjih zemljištih, kada se prirod pobere.

Proti ovoj odluci uložilo je kr. ravnateljstvo erar. prav. posala utok, a kr. sudbeni stol u B. kao prizivni sud riešitbom od 22. prosinca 1894. br. 4811. gr. obnašao je napadnutu odluku po §. 76. zakona od 8. svibnja 1890. preinačiti te odlučiti, da se u riešenju molbe kr. ravnateljstva erar. prav. posala proglasuje A. L. zagrožena globa od 50 for. propalom itd. iz sliedećih razloga:

Priznanjem ovršenika ustanovljeno je, da je on iza odlukom prvog suda proglašene mu zabrane dalnjega smetanja posjeda erara, ipak taj posjed koncem svibaja smetao time, što je na prepornom zemljištu pokosio i prisvojio si djetelinu. Ma i odluka, kojom ta zabrana izrečena bijaše, nije bila još pravomoćnom, imao imao se je tuženik dalnjeg zadirkivanja u taj posjed suzdržati, jer već privremenoj odredbi zabrane dalnjeg smetanja, izrečenoj prije meritornog riešenja prepora o smetanju posjeda mora se onaj, proti komu je ta odredba dana pokoriti, time većma pako zabrani u obliku konačne odluke, ma da još pravomoćnom postala nije, kako to proizlazi iz ustanove §. 67. (76), jer bi inače mogao dotičnik smetanje posjeda eventualno bezbrojno puta nastaviti i sveudilj parnice prouzrokovati sve dotle. dok ne bi došlo do ovršnog postupka temeljem pravomoćne odluke.

Nu iza pravomoćnosti odluke, kojom se zabrana smetanja izriče dirnuo je ovršenik u posjed erara time, što je, kako je priznanjem ovršenikovim dokazano, tjerao blago na pašu na oba preporna trokuta, u kojem činu se mora nazrievati obzirom na prediduću medju njima parnicu i njihov odnošaj gledom na preporni objekt opet smetanje posjeda, a ne samo jednostavni seoski običaj. *Dr. Krešimir Kvaternik.*

B. Kazneno.

Ako roditelj zavede svoje diete, da š njime spolno obći, kriv je samo zločinstva rodoskvrnja po §. 131. k. z., a ne uz to i zločinstva zavedenja na bludnost po §. 132. kz.

Kr. sudbeni stol u O. izrekao je svojom osudom od 13. svibnja 1895. br. 2614. k. z., da su S. P. i M. P. krivi time, što je S. P. o

Digitized by Google

žetvi prošle godine neke noći u svom stanu u O. svoju zakonitu kćer M. P., koju po roditeljskoj dužnosti odhranjuje, zaveo, da su medjusobno obavili spolni prileg i poslje toga više puta medju sobno bludili spolnim prilezima — zločinstva rodoskvrnuća po §. 131. k. z., a S. P. time još i zločinstva zavedenja na bludnost po §. 132. k. z. pa jih je osudio S. P. po §. 133. k. z. osvrtom na §§. 34. i 44. sl. b) k. z. na kazan težke tamnice od dvie godine, a M. P. po §. 131. k. z. osvrtom na §. 44. sl. b) k. z., uporabom §. 54. k. z. na kazan tamnice od tri mjeseca itd.

U obrazloženju ove osude veli se medju ostalim:

„S. P. priznaje nadalje, da više godina skupa sa kćerju spava u jednom krevetu, te da ju je prošle žetve noćju opipanjem zaveo na spolni prileg, koji su kašnje više puta opetovali, dok mu konačno kći to uzkratila nije.

M. P. takodjer to priznaje, tvrdeć da ju je otac u snu upotrebio prvi put — da mu se nije smjela opirati, pa da je ipak spolni prileg više puta na njegov zahtjev š njime obavila, pa pošto se prema tomu u gore ocrtanom nalaze sva kriterija §§. 131. i 132. k. z., to su se radi istih zločinstva i odsuditi morali.“

U povodu žalbe ništovne sa strane S. P. ukinuo je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice kao sud kasacionalni sa svojom osudom od 2. studena 1895. br. $\frac{3^{\cdot 02}}{4169}$ citiranu prvomolbenu osudu u onom dielu, kojim je obtuženi S. P. krivim proglašen zločinstva zavedenja na bludnost, označena u §. 132 k. z., zatim izreku o kazni glede ovog obtuženika, te ga je po §. 131. kz. osudio na tamnicu od osam mjeseci, ostavivši tu osudu u ostalom dielu netaknutom. U obrazloženju ove vrhovne osude veli se medju ostalim:

„Nadalje napada obtuženik osudu kao ništovnu po točki 10. §. 277. k. p. radi toga, što je djelo, kojeg je on krivim proglašen, kvalifikovano kao zločinstvo rodoskvrnja označeno u §. 131. k. z. i kao zločinstvo zavedenja na bludnost, označeno u §. 132. k. z., ma da se potonje može ubrojiti samo onda, ako tko zavede osobu, povjerenu njegovu nadzoru, odhranjivanju itd., što ovdje nije slučaj.

U toj točkioje žalba ništovna osnovana.

Kad bi i stajalo, što državno odvjetničtvo u obrazloženju svoje obtužnice tvrdi, da su naime obtuženici njeke noći o žetvi g. 1894. u svom stanu u O. prvi put medju sobom prileg obavili, i da je S. P. svoju kćer M. na tu bludnost zaveo tim, što ju je doticajem njenoga spolovila sa svojim spolnim udom razdražio, a da ona sama taj čin bludnosti nećudorednim ponašanjem sa svoje strane izazvala nije, to ipak u cielom tom postupku leže samo obilježja jednog čina, i to obavljanje prilega izmedju otca i kćeri, koje zakon u §. 131. k. r. kvalifikuje lih kao zločinstvo rodoskvrnja.

Digitized by Google

Da se to djelo subsumira i pod §. 132. k. z. za to ne ima razloga.

Obtuženu M. P. nije nitko povjerio otcu joj obtuženom S. P. na odhranjenje.

Ona se je kod njega nalazila temeljem pravnog odnošaja, koji je po §. 137. o. gr. z. nastao usljed njezina poroda u braku, obstojalom izmedju njezine matere i obtuženog S. P.

Kazneni zakon govori o povjerenom odhranjivanju i nastavljanju samo kod odhranitelja i učitelja, kako to jasno proizlazi iz točke IV. §. 132. k. z.

Po ovoj predleži zločin svodstva, ako ga skrive roditelji i tutori naprama svojoj djeci, svojim pupilom, a odhranitelji i učitelji naprama onim koji su povjereni odhranjivanju ili nastavljenju njihovu.

Kad bi se prihvatio nazor, da se i roditeljem povjeravaju djeca, onda bi se svako rodoskvrnje imalo subsumirati pod ustanovu §. 132. k. z., jer kod prilega izmedju ascendenta i descendenta mora se uviek uzeti, da je prvi (ascendent) zaveo drugog (descendenta), pošto je stariji obvezan moralno djelovati na descendenta.

Tim bi postala norma §. 131. k. z. suvišnom, što se kod zakonodavca ne može predpostaviti.

§. 131. k. z., koji normira kazan za rodoskvrnje sa tamnicom od 6 mjeseci do 1 godine, ne čini nikakve razlike, da li se diete nalazi kod roditelja ili ne — odnosno, da li ga on odhranjuje ili ne.

Po svem tom mora se uzeti, da je presudni sud zakon krivo uporavio, kad je žalbenika krivim proglasio i zločinstva §. 132. k. z., pa valja s toga taj dio osude ukinuti.

Budući je žalbenik po tom kriv samo zločina označena u §. 131. k. z. ima mu se i kazan po tom §. odmjeriti".

Priobćio ***Drag. Markovac.***

Prinos k tumačenju §. 118. k. z.; §. 107. u savezu sa §§. 5. i 8. k. z., §§. 39. i 37. k. z. i §§. 256. i 277., t. 3. k. p.

Osudom kr. suddenog stola u M. od 12. listopada 1893. br. 6289. proglašeni su izmedju ostalih krivimi:

1. L. P. zločinstva krivotvorenja novaca, označenog u §. 118. sl. b) k. z., a počinjenog time, što je g. 1892. u Š. sa nakanom, da lažni novac izdaje, te se time okoristi, kovao lažne srebrne austro-ugarske forinte, kao i lažne dvodinare, dinare i pare kraljevine Srbije od olova i kalaja, i da je taj krivotvoreni novac faktično i izdao.

2, I. S. i I. K. zločinstva krivotvorja novaca, označenoga u §. 118., sl. d) k. z., a počinjenog time, što su ostvarenju po L. P. počinjenog zločinstva krivotvorenja novca doprinieli time, što su sporazumno sa istim

Digitized by Google

A. Ž. i Gj. C. nagovarali, da pristupe upitnome zločinstvenom podhvatu L. P,, te u tu svrhu i primili novaca od A. Ž. i Gj. C., te taj novac L. P. i predali.

3. D. Z,, Gj. C. i A. Ž. zločinstva krivotvorenja novca, označenog u §. 118. sl. d) k. z., a počinjenog time, što su sporazumno sa istim za ostvarenje upitnog zločinstva potrebita utenzilia kao i potrebiti material nabavili i u tu svrhu predali neposredno i posredno L. P.-u Z. 180 for., C. 300 for., a Ž. 360 for.

4. J. R., B. D., I. R., I. K. i M. V. zločinstva pokušanog krivotvorja javnih vjerovnih papira kao sukrivci u smislu §. 5., 8. i 107. k. z., a počinjenog time, što su se g. 1892. u K., odnosno u P. dogovorili, da sporazumno i zajednički krivotvore austro-ugarske javne vjerovne papire i da takove docnije i izdaju u prometu, i da u tu svrhu predhodno nabave potrebite strojeve kao i potrebiti materijal, te da su u svrhu ostvarenja upitnog zločinstvenog podhvata sa novčanimi prinosi J. R., B. D., u kojega družtvu je D. T. bio, u mjesecu veljači 1892. kupili u B. stroj, koji može služiti i za spotvaranje javnih vjerovnih papira, i da je docnije u mjesecu srpnju 1892. sa prinosi J. R. I. R., I. K., M. V. I. R. kupio i drugi isto takovi stroj, kao i potrebiti pribor, te su time isti obtuženici sve učinili, što je moglo poslužiti krivotvorenju javnih vjerovnih papira, koje spatvorenje nije samo zato uzsliedilo, što je medjutim I. R. dne 15-rujna u Beču uhićen, čime je ostvarenje istog zločina zapriečeno.

5. S. R. i P. T. zločinstva pokušanog krivotvorja javnih vjerovnih papira, kao sukrivci u smislu §. 5., 8. i 107. k. z., a počinjenog time, što su u kolovoru i rujnu 1892. u svrhu da uzmognu krivotvoriti austro-ugarske javne vjeresijske papire i da uzmognu takove izdavati, dali za nabavu prikladnog za oto stroja 500 for. i ostali pribor, i da su se u tu svrhu sdružili sa P. O. i A. M. u B., koji da iste spatvorine prave, nu sa izvedenjem zločina uspjeli nisu, jer su po biogradskom redarstvu u činu zatečeni i uhićeni bili,

6. A. M. zločinstva prevare u smislu §. 197., 200 i 201, sl. d) k. z., a počinjenog time, što je pod hinbenim predstavljanjem, da će on u drnžtvu sa P. O. praviti lažne austro-ugarske javne vjerovne papire zaveo u bludnju P. F.-a i S. R.-a, te izmamio od njih pod tom himbom svotu preko 300 for. u nakani, da si time na štetu ovih namakne nepravednu dobit u iznosu nadilazećem 300 for.

Svi obtuženici uložili su ništovne žalbe; no iste je po §. 282. t. IV., sl. b) k. p. zabacio kr. stol sedmorice kao sud kasacioni rješitbom svojom od 29. siečnja 1894. broj 4282. — Iz razloga te visoke rješitbe vadimo samo one, koji se odnose na pravna pitanja kako sliedi:

Ad 1, 2, 3. „I. S. nepozivljuć se izrično na ništovni razlog t. 9., §-a 277. k. p. uputio je ipak glede fakta 2. prvosudne osude razgovjetno

Digitized by Google

na taj ništovni razlog time, što je u svojoj ništovnoj žalbi uztvrdio, da njegova zla nakana, ako je u obće kakova obstojala, nije nipošto bila upravljena na krivotvorenje **kovanoga** novca, pošto da izmedju njegova tobožnjega nagovora, uslied kojega su Gj. C., A. Ž. i D. Z. prije 3 ili 4 godine putovali s njime u Š. L. P.-u, da jim ovaj pravi krive banke austro-ugarske, i izmedju kovanja krivoga novca po L. P. g. 1892., ne obstoji upravo nikakav savez, pošto L. P. nije po **naručbi** one trojice pravio krivih banka, a kada je isti L. P. nakon 3 ili 4 godine kovao krivi novac, da nije niti više imao onih novčanih svota, koje su mu ona trojica za krivotvorenje banka bili predali.

Nu iz cieloga djelovanja J. S. i J. K. jasno proizlazi, da je njima konačno bilo samo do toga stalo, da doprinesu k pravljenju i izdavanju krivoga novca, bio isti papirni ili kovan, i da je glede toga bila njihova zla nakana **neopredieljena** (dolus indeterminatus), a po tom su se oni svakako učinili krivci zločinstva krivotvorenja novca, označena u §. 118. sl. d) k. z. time, što su na ini način podpomagali krivotvorenje takova novca po L. P., naime nagovaranjem pomenute gore trojice, da novaca u tu svrhu L. P.-u dadu, i što su od A. Ž. i Gj. C. primljene novce L. P.-u predali".

Te isto vriedi i glede ništovnih žalba D. Z., Gj. C. i A. Ž., osnovanih na §. 277. t. 9. i 10. k. p. (fakat 3.).

Ad 4. „J. B. B. D., I. R., I. K. i D. V. proglašeni su krivimi pokušaja zločinstva krivorenja javnih vjerovnih papira, i to kao sukrivci po §. 107., 5. i 8. k. z."

„U koliko se ti obtuženici pozivlju na ništovni razlog sl. a) t. 9., §. 277. k. p., te sciene, da djelo, kojim se oni okrivljuju, ne sačinjava ntkakovo kažnjivo djelo, koje bi spadalo pod nadležnost sudova, a na pose ne pokušano zločinstvo krivotvorenja javnih vjerovnih papira po §§. 5., 8. i 107. k. z., to valja kod prosudjivanja toga ništovnoga razloga uvažiti, da je po §. 107. k. z. sukrivac pomenutoga zločinstva svatko, tko načinom, u citiranom §. pobliže označenim, sudjeluje kod spotvaranja javnih vjerovnih papira, premda pripomoć njegova ostane bez uspjeha i da je po jasnoj ustanovi §. 5. k. z. kriv zločinsiva osim neposrednog počinitelja — koji po obćenitom, i u kaznenom zakonu muče poprimljenom načinu govora neposredno svojom vlastitom djelatnošću izvadja, ili bar pokušao izvesti ono djelo, koje po zakonskoj definiciji sačinjava objektivni učin odnosnoga kažnjivoga čina — svatko, koji zlo djelo uvede zapovjedju, svjetom, uputom ili pohvalom, ili mu navlaš da povoda, ili za učinjenje istoga nahvalice pribavi sredstva, odvrati zaprjeke ili mu makar kojim inim načinom pruži podporu ili pripomoć ili za sigurno izvršenje istoga štogod doprinese.

Digitized by Google

Da su se pako pomenuti obtuženici u svrhu spotvaranja javnih vjerovnih papira sporarumjeli i da su dali za to potrebit novac i odnosno sami nabavili potrebita sredstva, t. j. strojeve za spomenutu svrhu prikladne, obrazloženo je u osudi presudnoga suda.

Žalbenici vele doduše, da je prvosudna osuda sama sobom protuslovna, jer da ih proglašuje krivimi pokušanoga zločinstva krivotvorenja javnih vjerovnih papira, a glavnoga počinitelja da neima, po čem da ne može biti niti sukrivaca.

Ali po gore navedenih zakonskih ustanovah nije nipošto potrebno, da je neposredni počinitelj već izveo kažnjivo djelo, ili ga bar pokušao izvesti, pače nije ni to potrebno, da su komplotanti jur našli osobu, koja će u njihovu interesu izvesti zločinstvo, dakle u ovom slučaju praviti lažne javne vjerovne papire, nego je dovoljno, da su oni u tu svrhu sakupili novaca i nabavili stroj prikladan za pravljenje takovih lažnih vjerovnih papira.

Žalbenici nadalje sciene, da u nabavi stroja, prikladnoga za tiskanje banaka ne leži po §. 8. k. z. kažnjiv pokušaj, nego samo preparativni čin, jer da nabava takova stroja nije još čin takov, koji bi vodio na djelotvorno izvršenje zločinstva krivotvorenja javnih papira t. j. na ostvarenje objektivnog učina toga zločinstva. Nu po jur citiranom §-u 107. k. z. potrebno je za pokušaj pomenutoga zločinstva samo to, da se ma kojim načinom pomogne k spotvaranju papira rečene vrsti.

Tom pako ustanovom proširen je za to zločinstvo pojam kažnjivoga pokušaja, jer po istoj ustanovi nije za kažnjiv pokušaj upitnoga zločinstva potreban baš na djelotvorno izvršenje vodeći čin, a niti početak takova izvršenja, nego je u tu svrhu dovoljno protupravno djelovanje, upravljeno na to, da se ostvari nakana, na kojoj se osniva dotično zločinstvo.

U nabavi dakle stroja prikladnoga za pravljenje javnih vjerovnih papira ne leži pak samo preparatorni čin, nego je to već kažnjiv pokušaj toga zločinstva.

Žalbenici sciene nadalje, da se ona dva stroja po njih odnosno njihovom novčanom podporom nabavljena ne mogu smatrati in concreto prikladnimi za spotvaranje javnih vjerovnih papira, jer da ti strojevi nisu bili stranom kompletni, a sranom nisu izključivo imali po svom ustroju služiti za pravljenje takovih papira.

Da bude pokušaj kažnjiv, dovoljno je, da je dotično sredstvo u obće t. j. in abstracto prikladno za izvršenje objektivnog učina odnosnoga kažnjivoga djela, što su pomenuta dva stroja po mnienju nadležnoga izpitnoga povjerenstva i bila.

Digitized by Google

Nije pako nimalo odlučno, kako to žalbenici mniju, da li se dotični strojevi mogu i u ine svrhe, a ne izključivo za pravljenje javnih vjerovnih papira rabiti, a nije takodjer niti to odlučno, da li je odnosni stroj bio kompletan ili ne, i da li je jur bio nabavljen potrebiti pribor, naime papir ploče itd. jer glavno je stroj, a ostalo se je moglo naknadno nabaviti.

Ad 5. Ceteris exmissis: „A što se tiče ništovnoga razloga t. 9. sl. a) §. 277. k. p., to se glede pitanja, da li se u nabavi prikladnoga in abstracto stroja za pravljenje javnih vjerovnih papira ima smatrati pokušaj ili samo preparatorni čin, upućuje na ono, što je u tom pravcu rečeno kod prosudjivanja ništovnih žalba J. R. i drug.

A u koliko mniju žalbenici S. R. i P. F., da oni ne mogu biti proglašeni krivimi pokušanom zločinstvu krivotvorenja javnih vjerovnih papira i to kao sukrivci, kada glavni počinitelji A. M. i P. O. niti nisu imali nakane praviti javne vjerovne papire u svrhu izdavanja istih i kada A. M. niti nije proglašen krivcem toga zločinsva, nego zločinstva prevare, označena u §. 197. 200. i 201. sl. d. k. z., to se opažuje, da ne leži nikakovo protuslovje u tom, ako se onaj, koji je kog drugog zaveo na kažnjivo djelo, ali ne u nakani, da sam kod toga kažnjivoga djela sudjeluje, nego da uspjeh počinjenoga po drugih kažnjivoga djela obezuspješi i da dotične krivce preda oblasti[1], ne proglasi krivcem naumljenoga po ovih drugih kažnjivoga djela kao sukrivac, ali se proglasuju usuprot tomu krivimi kažnjivoga djela oni po njem zavedeni, jer kod onoga zavoditelja nije niti obstojala na to kažnjivo djelo upravljena zla nakana, ali je ista obstojala kod onih drugih, kao što je to presudni sud u razlozih svoje osude potanje izveo.

Ad 6. A. M., koji je po presudnom sudu proglašen krivim zločinstva prevare, označena u §§. 197., 200. i 201. sl. d. k. z. počinjena faktom 6. pravosudne osude, pozivlje se u svojoj ništovnoj žalbi na ništovi razlog §. 277. t. 8. k. p., jer da je prvosudna osuda prekoračila proti propisu §. 256. k. p. obtužbu, pošto je on inozemac[2], a kažnjivo djelo, kojega je on krivim proglašen i koje je on u inozemstvu[3] počinio, ne spada u vrst onih zločinstva, radi kojih se po §. 39. k. z. i inozemac, koji takovo zločinstvo u inozemstvu počini, po našem kaznenom zakonu kazniti ima, a prekoračena da je obtužba i time, što presudni sud, premda je scienio, da učini, na kojih se osniva obtužba, ne sačinjavaju u obtužbi iztaknuto zločinstvo krivotvorenja javnih vjerovnih papira, nego zločinstvo prevare,

[1] agént provocateur.

[2] iz Lipspoga

[3] u Biogradu.

Digitized by Google

nije ipak po propisu §. 256. k. p. prije donešene osude saslušao o toj promjeni kvalifikacije stranke.

Nu iztaknuti ništovni razlog ne stoji u nijednom pravcu. Jer se iz kaznenih spisa razabire, da je obtuženi A. M. svoje prevarno djelovanje razvio i na teritoriju tuzemnom, po čem je po §. 37. k. z. ovozemni sud i glede kažnjiva djela, počinjena po A. M., ma i bio on inozemac — nadležan. — A preslušanje stranaka o promienjenoj kvalifikaciji odnosnoga kažnjivoga djela ne spada med one propise kaznenoga postupnika, kojih povrieda ili zanemarenje tvori po točki 3. §. 277. k. z. ništetnost. *Dr. Ogorelica.*

Iz upravne prakse.

Zbog odštetah dosudjenih karnostnom presudom nemože se u smislu §. 6. zad. zak. od 9. svibnja 1889. dozvoliti izlučenje idealnog djela zadružnog člana.

Gospodarstveni ured I. banske imovne občine u P. zatražio je na temelju pravomoćne dne 30. listopada 1890. broj 150 izrečene karnostne presude proti bivšem lugaru. J. N. radi naplate štete od 29 for. 53 novč., dne 23. siečnja 1894. br. 498. kod kralj. kot. oblasti u G. izlučenje idealnog djela istoga iz rodne zadruge N. kb. 62 iz R.

Kr. kot. oblast u G. odbila je molitelja odlukom od 31. siečnja 1894. br. 480. s razloga:

što se šumske odštete ne mogu svesti pod ustanovu §. 6. zakona o zadrugah od 9. svibnja 1889. i jer je iznimno za krajiške zadruge šumskim zakononom odredjeno: „onim krajiškim obiteljim, koje rad siromaštva nemogu kvar nadoknaditi novcem, imade se naknada pretvoriti u rabotne dane, uzamši za mjerilo običnu nadnicu".

Povodom uloženoga utoka po gospodarstvenom uredu I. banske imovne občine, potvrdio je upravni odbor županije zagrebačke rješitbom svojom od 17. prosinca 1894. br $\frac{2873}{\text{u. o.}}$ napadnutu odluku, s razloga:

što tražbina utjecatelja nespada u red onakovih tražbinah, za koje bi se po ustanovi §-a 6. zadružnog zakona od 7. svibnja 1889. i §-a 4. provedbene naredbe k zadružnom zakonu izlučenje dozvoliti moglo, jer prije svega nije prama ustanovam zakona od 14. travnja 1880. stekla prava utjecateljna I. banska imovna občina radi tražene odštete po istom zakonu, a drugo opet nije odšteta dosudjena kaznenom osudom, već lih disciplinarnom, koja one jakosti i moći nema, kakovu sada u krieposti stojeći zadružni zakon jedino kaznenim osudam, donešenim samo po dotičnih kaznenih sudovih podjeljuje.

U ostalom pitanje je, da li nije J. N. i svojim svojedobnim namještenjem kao lugar izgubio pravo ovlaštenja u gori navedenoj zadruzi, u koje

Digitized by Google

pitanje se gledom na gori navedena ovaj upravni odbor, jer nikakova u tom pogledu razprava provedena nije, niti neupušta.

Povodom daljnjeg utoka, potvrdila je kr. zemalj. vlada, odjel za nutarnje poslove odpisom od 28. svibnja 1895. br. 8971. napadnutu drugomolbenu rješitbu s razloga:

što je upitna šteta učinjena za vrieme krieposti zadružnog zakona od 14. travnja 1880., što presuda na naknadu te štete nije izrečena za vrieme valjanosti toga zakona, nego tek 30. listopada 1890., što prema tomu rečena imovna občina nije po tom postojalom zakonu stekla pravo tražiti naknadu za počinjenu joj štetu; pa što ona uslied toga po ustanovi §. 6. sada u krieposti stojećega zakona od 9. svibnja 1889. o zadrugah ni sada vlastna nije zahtjevati, da se za namirenje ove njezine štete ovršno izruči imovni dio J. N., što ga ide iz imovne njegove zadruge.

Malvić.

Nekretnine, stečene segregacijom i upisane na stanovitu zadrugu kao suvlastničtvo s drugimi zadrugami, nemogu se smatrati po svojoj naravi i po svojem nerazdieljenom gruntovnom stanju zemljištem takovim, koje bi se moglo u račun minimuma zadružnoga uzeti.

Zadruga J. iz S. kb. 1. imade u svemu 11 ralih 1322□° zemljišta grunt. uložku br. 100 porez. občine H. na zadrugu upisana, a povrh toga imade u zemlj. br. 112. iste porezne občine, nerazdjeljenog putem segregacije dobljenog zemljišta sa zadrugom istog imena kbr. 2 i 4 jednu trećinu, a u zemlj. br. 114 iste porezne občine isto takovog zemljišta sa zadrugami kbr. 2, 3 i 4 jednu šestinu. Površina tog zemljišta iznosi 73 rali 1388□°.

U toj zadruzi postoje dvie loze i to loza Jose i Mate.

Joso J. zatražio je 15. listopada 1892. diobu, te je kr. kot. oblast u P. dne 25. listopada 1892. br. 5411 izdala odluku, kojom temeljem §. 35. zad. zak. od 9. svibnja 1889. uzkraćuje diobu s razloga:

što posjed ove zadruge broji ukupno samo 11 ralih 1322□°, te po tom svakoj diobnoj stranci nije osjegurana najmanja izmjera selištnog posjeda od 6 jutarah, propisana za područje županije zagrebačke.

Upravni odbor županije zagrebačke jer pako rješitbom svojom od 3. prosinca 1892. br. $\frac{2606}{\text{u. o.}}$ povodom utoka Jose J. odlučio: da se imade temeljem §. 35. i 38. zad. zak. od 9. svibnja 1889. na dvie u zadruzi živuće loze dioba dozvoliti s razloga:

što iz posjedovnog lista br. 58. proizlazi, da ova zadruga posjeduje 11 rali 1322□° zemljišta, a povrh toga iz posjedovnog lista br. 203., da posjeduje u suvlastničtvu sa zadrugom J. kb. 2, 3. 4 i zadrugom Š. kb. 20 13/39. djela 73 rali 1388□° velike šume, dakle, da na ovu zadrugu odpada 24 rali 1329□° te šume i to ne kao vlastnice urbarske imovne

Digitized by Google

općine, već kao suvlastnice, kako to iz gruntovnog izvadka br. 112. i 114. por. obć. H. proizlazi, koji se posjed svakako ostalom zadružnom posjedu pribrojiti ima.

Uslied daljega utoka Mate J. ukinula je kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, odpisom svojim od 28. svibnja 1895. br. 24.906 drugomolbenu rješitbu, te potvrdila prvomolbenu odluku, koja diobu ne dozvoljava, jer nije minimum osjeguran i to s razloga:

što se nekretnine stečene segregacijom i na zadrugu kbr. 1. upisane, kao suvlastničtvo s drugimi zadrugami, po svojoj naravi i po svom nerazdjeljenom gruntovnom stanju nemogu smatrati zemljištem, koje bi se moglo u račun minimuma zadružnoga uzeti. ***Malvić.***

Rješitba kr. financijalnoga upravnoga sudišta.

K tarf. čl. $\frac{48}{13}$ *toč. IV./15. glede biljegovanja molba za zabilježbu prvenstva u gruntovnici.*

Kr. ug. financ. upravno sudište uzevši u svojoj javnoj dne 7. rujna 1895. držanoj sjednici u pretres stvar biljegovne pristojbe dr. B. H. u Z., u kojoj je kr. financ. ravnateljstvo u Z. odlukom svojom od 10. kolovoza 1894. br. 34.282/Z. riešilo utok, podnešen glede brisanja pristojbe od 4 for. 56 novč., propisane kod kr. poreznog ureda u Z. pod K. str. 2640 ex 1893, izreklo je uslied utoka spomenute stranke sliedeću o s u d u od 7. rujna 1895. broj 17.971 ex 1894.

Kr. ug. financ. upravno sudište, preinačujuć odluku kr. financ. ravnateljstva u Z. pozvanog broja i datka, riešava prizivatelja dužnosti plateža kod kr. poreznog ureda u Z. u K. pop. pod st. br. 2640/893 propisane pristojbe te odredjuje brisanje ove pristojbe.

R a z l o z i: Dr. B. H., odvjetnik u Z., je svoj na kr. sudbeni stol u Z. kao mjenbeni sud upravljeni podnesak, u kojem je molio, da se na nekretnine F. B. iz N. do 200 for. spp. odredi uknjižba ovršnog prava zaloga — podnio tom molbom kr. kot. sudu kao grunt. oblasti u N., da ovaj u govoru stojeći podnesak u s v r h u o s i g u r a n j a p r v e n s t v a z a b i l j e ž i, a nakon toga, neka ga u svrhu dalnjeg postupka ustupi kr. sudb. stolu kao mjenb. sudu.

Ova u svrhu osiguranja prvenstva ovršnog prava zaloga na kr. kot. sud upravljena molba H. bje manisana zato, što ju je samo sa biljegom od 36 novč. namjesto sa biljegom od 1 for. 50 nč. providio.

Na temelju odnosnog obnašašća propisano je na teret H. kod kr. porez. ureda u Z. u K. pop. pod st. 2640 ex 1893. na jednostavnoj pripristojbi 1 for. 14 nč., na povišenoj pristojbi 3 for. 42 nč., ukupno dakle 4 for. 56 novč. pristojbe.

Digitized by Google

Stranka je proti tomu prizvala i molila, da se pristojba briše, jer se u ovom slučaju radi o jednostavnoj zabilježbi posebnog podneska glede zabilježbe ovršnog prava zaloga, s toga na manisanu molbu veći biljeg od 36 novč. ni ne ide, buduć se vriednost zabilježenog podneska ne može procieniti.

Financ. ravnateljstvo odputilo je stranku sa tom njezinom molbom za to, jer je u manisanom podnesku zahtievala posebnu zabilježbu, dakle je imala taj podnesak u smislu toč. IV./15. tarif. čl. 48./13. biljegovati.

Pošto se ali takova molba, čija je jedina svrha, da se u stanovitoj stvari glede odredjenja ubilježbe ovršnog prava zaloga nadležnom kr. kot. sudu predani podnesak u svrhu osiguranja prvenstvenog reda i po kr. grunt. oblasti jur unapred zabilježi, ne može smatrati procienivom, s toga se iza odnosnih podnesaka ima u smislu točke IV./15. tarif. čl. 48. 13. pristojbene tarife samo biljegovna pristojba od 36 novč. platiti, kojoj obvezi je prizivatelj i udovoljio, s toga je valjalo odluku kr. financ. ravnateljstva preinačiti i prema sadržanom u odredjujućem dielu osude odlučiti.

Ovu osudu izdaje kr. ug. financ. upravno sudište provedbe radi kr. financ. ravnateljstvu u Z. skupa sa prilozi izvješća od 16. prosinca 1894. br. 52.632./z. tom uputom, da istu u vjerodostojnom prepisu uručiti dade prizivatelju. ***M.***

Poslovanje sudova u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

(U stvarih kaznenih.)

Priobćuje dr. ***Krunoslav Bobinac.***

(Nastavak.)

β) bez predizvida:

Godine	1883.	37.895	odn.	64·99	%	od	ukupnoga	broja	riešenih prekršaja
„	1884.	37.261	„	68·91	„	„	„	„	„
„	1885.	39.646	„	72·70	„	„	„	„	„
„	1886.	36.464	„	68·58	„	„	„	„	„
„	1827.	42.795	„	70·17	„	„	„	„	„
„	1888.	48.189	„	73 89	„	„	„	„	„
„	1889.	35.595	„	55·08	„	„	„	„	„
„	1890.	32.102	„	52·54	„	„	„	„	„
„	1891.	30.849	„	48·36	„	„	„	„	„
„	1892.	30.660	„	50·75	„	„	„	„	„
„	1893.	30.648	„	49·48	„	„	„	„	„
„	1894.	34.784	„	52·39	„	„	„	„	„

Digitized by Google

6. Zaostalo koncem godine neriešenih prekršaja:

Godine	1883.	7.475	odn.	11·36 % od ukupn. broja prekršaja, koje je valjalo teč. g. riešiti
„	1884.	4.648	„	7·92 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „
„	1885.	5.083	„	8·53 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „
„	1886.	5.944	„	10·06 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „
„	1887.	8.184	„	11·83 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „
„	1888.	8.503	„	11·53 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „
„	1889.	6.709	„	9·40 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „
„	1890.	5.311	„	7·98 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „
„	1891.	4.922	„	7·16 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „
„	1892.	3.491	„	5·46 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „
„	1893.	6.004	„	8·83 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „
„	1894.	6.034	„	8·32 „ „ „ „ „ „ „ „ „ „ „

B) Okrivljene odnosno osudjene osobe:

1. Okrivljeno je radi prekršaja svega skupa osoba:

Godine	1883.	—	—	52·110
„	1884.	—	—	50·113
„	1885.	—	—	56·553
„	1886.	—	—	54·286
„	1887.	—	—	62·214
„	1888.	—	—	63·831
„	1889.	—	—	58·854
„	1890.	—	—	57·495
„	1891.	—	—	59·458
„	1892.	—	—	59·233
„	1893.	—	—	60·553
„	1894.[1]	—	—	67·492

2. Odriešeno je osoba:

God.	1883.	22.836	odn.	43·8 %
„	1884.	23.301	„	46·5 „
„	1885.	26.493	„	46·8 „
„	1886.	26.217	„	48·3 „
„	1887.	28.525	„	45·8 „
God.	1888.	28.361	odn.	44·4 %
„	1889.	26.100	„	44·4 „
„	1890.	28.200	„	49·1 „
„	1891.	26.904	„	45·3 „
„	1892.	29.352	„	49·6 „
„	1893.	28.093	„	46·4 „
„	1894.	30.604	„	45·3 „

3. Osudjeno je osoba:

God.	1883.	29.274	odn.	56·2 %
„	1884.	26.812	„	53·5 „
„	1885.	30.060	„	53·2 „
„	1886.	28.069	„	51·7 „
„	1887.	33.719	„	54·2 „
„	1888.	35.470	„	55·6 „
„	1889.	32.754	„	55·6 „
„	1890.	29.295	„	50·9 „
„	1891.	32.554	„	54·7 „
„	1892.	29.881	„	50·4 „
„	1893.	32.460	„	53·6 „
„	1894.	36.888	„	54·7 „

[1] Za godinu 1894. nisu glede osoba okrivljenih, odriešenih i osudjenih sbog prekršaja brojevi konačno uglavljeni, pošto još valja izkaze nekih kotarskih sudova rektificirati. Podatci što se ovdje priobćuju za tu godinu, dobiveni su sbrajanjem izkaza državnih odvjetničtva, koji izkaze o prekršajih od kotarskih sudova sabiru i po njima sastavljaju sumarni za cielo svoje područje.

Digitized by Google

i to:

a) sbog zločinstva maloljetnika, koji se kazne kao prekršaji po §§. 237., 269a. i 270—272. kaz. zakona:

Godine	1883.	2	ili	0·01	%	od	ukupnoga	broja	osudjenih
„	1884.	18	„	0·06	„	„	„	„	„
„	1885.	7	„	0·02	„	„	„	„	„
„	1886.	12	„	0·04	„	„	„	„	„
„	1887.	16	„	0·05	„	„	„	„	„
„	1888.	9	„	0·02	„	„	„	„	„
„	1889.	11	„	0·03	„	„	„	„	„
„	1890.	12	„	0·04	„	„	„	„	„
„	1891.	12	„	0·04	„	„	„	„	„
„	1892.	13	„	0·04	„	„	„	„	„
„	1893.	7	„	0·02	„	„	„	„	„
„	1894.	16	„	0·04	„	„	„	„	„

b) sbog prekršaja proti javnomu miru i redu (Glava V. dio II. kaz. zak.):

Godine	1883.	11	ili	0·04	%	od	ukupnoga	broja	osudjenih
„	1884.	108	„	0·41	„	„	„	„	„
„	1885.	53	„	0·17	„	„	„	„	„
„	1886.	169	„	0·61	„	„	„	„	„
„	1887.	84	„	0·25	„	„	„	„	„
„	1888.	34	„	0·09	„	„	„	„	„
„	1889.	6	„	0·02	„	„	„	„	„
„	1890.	73	„	0·26	„	„	„	„	„
„	1891.	19	„	0 06	„	„	„	„	„
„	1892.	252	„	0·84	„	„	„	„	„
„	1893.	362	„	1·12	„	„	„	„	„
„	1894.	838	„	2·27	„	„	„	„	„

c) sbog prekršaja proti javnim zavodom i uredbam, koji idu k obćenitoj sigurnosti (Glava VI. drugoga diela kazn. zakona):

Godine	1883.	898	ili	3·07	%	od	ukupnoga	broja	osudjenih
„	1884.	918	„	3·65	„	„	„	„	„
„	1885.	955	„	3·18	„	„	„	„	„
„	1886.	1.143	„	4·08	„	„	„	„	„
„	1887.	1.080	„	3·21	„	„	„	„	„
„	1888.	1.159	„	3·27	„	„	„	„	„
„	1889.	1.421	„	4·34	„	„	„	„	„
„	1890.	1.250	„	4·27	„	„	„	„	„
„	1891.	1.284	„	3·94	„	„	„	„	„
„	1892.	1.428	„	4·78	„	„	„	„	„

Digitized by Google

Godine	1893.	1.430	ili	4·41	%	od	ukupnoga	broja osudjenih
„	1894.	1.760	„	4·77	„	„	„	„ „

d) sbog prekršaja proti dužnostim javna ureda (Glava VII. dio II. kaz. zak.):

Godine	1883.	10	ili	0·03	%	od	ukupnoga	broja osudjenih
„	1884.	19	„	0·07	„	„	„	„ „
„	1885.	14	„	0·05	„	„	„	„ „
„	1886.	13	„	0·05	„	„	„	„ „
„	1887.	19	„	0·06	„	„	„	„ „
„	1888.	8	„	0·02	„	„	„	„ „
„	1889.	9	„	0·03	„	„	„	„ „
„	1890.	52	„	0·18	„	„	„	„ „
„	1891.	15	„	0·05	„	„	„	„ „
„	1892.	63	„	0·21	„	„	„	„ „
„	1893.	13	„	0·04	„	„	„	„ „
„	1894.	9	„	0·03	„	„	„	„ „

e) sbog prekršaja proti sjegurnosti života. (Glava VIII. dio II. kaz. zak.)

Godine	1883.	217	ili	0·74	%	od	ukupnoga	broja osudjenih
„	1884.	287	„	1·07	„	„	„	„ „
„	1885.	299	„	0·99	„	„	„	„ „
„	1886.	315	„	1·12	„	„	„	„ „
„	1887.	363	„	1·07	„	„	„	„ „
„	1888.	381	„	1·07	„	„	„	„ „
„	1889.	348	„	1·06	„	„	„	„ „
„	1890.	321	„	1·09	„	„	„	„ „
„	1891.	361	„	1·11	„	„	„	„ „
„	1892.	386	„	1·29	„	„	„	„ „
„	1893.	290	„	0·89	„	„	„	„ „
„	1894.	301	„	0·82	„	„	„	„ „

(Sliedi.)

SVAŠTICE.

Samo muž i njegovi nasljednici mogu se oprieti zakonitosti djeteta, rodjena u zakonitom vremenu za trajanja braka.

Prinos k tumačenju §-a 138. o. g. z. u savezu sa §§. 158. i 159. o. g. z.

Priobćio dr. Edo Lovrić.

(1. a) Riešitba kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 20. svibnja 1892. br. 5590; b) mnienje kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, razvijeno u dopisu od 1. ožujka 1895. br. 726. upravljenom na pravosudni odjel kr. zemaljske vlade; c) mnienje kr. stola

Digitized by Google

sedmorice, razvijeno u dopisu od 14. lipnja 1895. br. 190, upravljenom na kr. zemaljsku vladu odjel za pravosudje; d) izvješće (odnosno rješitba) kr. banskoga stola od 29. studenoga 1895. br. br. 26.551, podnešeno kr. zemaljskoj vladi, odjelu za pravosudje.)

Supruzi G. H. recte K. i A. (rodjena J., udata prije za F. M.), iz Z. dadoše dne 8. svibnja 1892. kod gradskoga poglavarstva u Z. u zapisnik molbu, da se u maticah krštenih rimokatoličke župe u Z. zabilježi, da je njihov vanbračni sin I. F. J., koji je rodjen dne 24. studenoga 1876. u Z. naknadnom ženitbom roditelja pozakonjen.

Svojoj molbi priložiše navedeni supruzi sliedeće izprave:

1. Odluku c. kr. okružnoga suda u J. od 2. rujna 1891. br. 5898/gr., kojom se gospodja A. M., dr. H. kao postavljeni branitelj ženitbenoga veza, i F. R. kao imenovan kurator nestaloga F. M. obavješćuju, da je odluka rečenoga suda od 17. lipnja 1891. br. 4056. gr. uslied koje je na molbu gospodje A. M. iz Z. njezin nestali muž F. M., koji je g. 1813. u A. rodjen, te koji se je kao okružni mjernik u J. u sadašnjoj kraljevini Srbiji godine 1858. za A. rodj. J. oženio, proglašen mrtvim i kao dan njegova predmnievanoga preminuća naznačen 1. siečnja 1891., te kojom je podjedno ženitba mrtvim proglašenoga F. M. sa A. rodjenom J. temeljem §. 114. o. g. z. i §. 9. zakona od 16. veljače 1883. (D. z. l. kom. VI. br. 20) razriešenom proglašena, kao što i riešenje c. kr. višega zem. sudišta u P. od 21. srpnja 1891. br. 18.594, kojom se rečena odluka potvrdjuje, postala pravomoćnom, što je podjedno izrokom na obće znanje oglašeno;

2. osudu duhovnoga ženitbenoga suda u D. od 26. siečnja 1892 br. 1, kojom je po §. 247. naputka za duhovne ženitbene sudove od 8. listopada 1856. na temelju pod 1. navedenoga postupka kod gradjanskoga suda na molbu gospodje A. M. rodj. J. izrečeno, da se njezin nestali suprug F. M., bivši okružni mjernik u J. u Srbiji mrtvim smatrati imade uz dodatak, da njegova supruga A. M. rodj. J. iz Z. novi zakoniti brak sklopiti može;

3. vjenčani list, izdan po rimo-katoličkom župnom uredu u Z. dne 28. veljače 1892., koji dokazuje, da se je A. rodj. J. udova iza F. M. dne 25. veljače 1892. vjenčala za H. G. recte K.

Pošto je gradsko poglavarstvo u Z. nuždnu razpravu za zabilježbu pozakonjenja u ovom slučaju provelo, podnielo je kr. zemaljskoj vladi, odjelu za bogoštovje i nastavu, izvješćem od 8. svibnja 1892. br. 3764. sve razpravne spise za dalje uredovanje.

Na to je kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, izdala dne 20. svibnja 1892. prd br. 5590. sliedeće riešenje u tom predmetu:

F. M. rodjen god. 1813. u A. u Českoj, vjenčao se je kao okružni mjernik u I. u Srbiji g. 1868. sa A. rodj. J. Pravomoćnom odlukom ces.

Digitized by Google

kr. okružnoga suda u J. od 17. lipnja 1891. br. 4056/gr., potvrdjenom rješitbom višega zemaljskoga sudišta u P. od 21. srpnja 1891. br. 18594. proglašen bude F. M. mrtvim i kao smrtni dan predmnievano ustanovljen 1. siečanj 1891.

A. M. rodj. J. rodila je dne 24. studenoga 1876 u Z. sina I. F., koji je upisan u matice krštenih rimokatoličke župe u Z. kao nezakonito u preljubu rodjeno diete A. J., žene mjernika F. M.

Ovaj je upis nekorektan, akoprem je uzsliedio na osnovu toga, što je zakoniti suprug matere bio odsutan, a njegovo boravište nepoznato.

Po §§. 138. i 155. o. g. z. i po previšnjem riešenju od 20. svibnja 1835. (Dvor. dek. od 15. lipnja 1835. — sbir. prav. zakona br. 39; dodatak k. o. g. z. br. 30) zakonska je predmnieva, da su nezakonita ona djeca, koju je — istina — rodila vjenčana žena, ali su rodjena prije sedmoga mjeseca iza sklopljena braka ili poslie desetoga mjeseca iza smrti muža ili iza konačnoga razriešenja sveze ženitbene ili iza sudbene razstave od stola i postelje.

Nijedan od ovih slučajeva nije nastupio kod I. F.. sina A. M. rodj. J. A. M. rodjena J. vjenčala se je god. 1858. sa F. M., a I. F. rodjen je dne 24. studenoga 1876.; dakle se nije rodio prije sedmoga mjeseca iza sklopljenoga braka, a niti je brak supruga F. M. i A. rodjene J. bio razriešen, niti su oni od stola i postelje sudbeno razstavljeni bili.

F. M. proglašen je doduše navedenom odlukom c. kr. okružnoga suda u J. mrtvim, nu zakonita posljedica te odluke ne može nikako biti ta, da se spomenuti I. F. imade smatrati nezakonitim djetetom. Dapače nasuprot ustanovljen je kao predmnievani dan smrti F. M.-a 1. siečanja 1891., te se s toga ima predmnievati, da je brak njegov sa A. rodj. J. neprekidno trajao do toga dana, kojega se imade smatrati razriešenim, a I. F. prema § 138. o. g. z. kao diete rodjeno u zakonitom braku, dakle kao zakonito.

Prema tomu imaju se matice krštenih izpraviti.

S toga se umoljava prečastni biskupski duhovni stol u D. uz dostavak prileżećega izvješća gradskoga poglavarstva u Z., od 8. svibnja 1892. br. 3764, da izvoli naložiti župnom uredu u Z., da u matice krštenih kod I. F. J., rodjenoga dne 24. studenoga 1876., i na njegovom krstnom listu zabilježi ovaj izpravak:

„Po odredbi kr. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 20. svibnja 1892. br. 5590 zabilježuje se, da je I. F. zakoniti sin supruga F. M., inžinira i A. rodjene J.“

Konačno primjećuje se ovo:

Kao što proglašenje smrti ne izključuje dokaza, da je nestali ranije ili kasnije umro, isto je tako po §§. 158. i 159. o. g. z. dozvoljen dokaz,

Digitized by Google

da diete, rodjeno u zakonitom vremenu § 138. o. g. z., nije zakonito; nu taj se dokaz imade redovitim putem izvesti pred sudom.

Prema tomu ne može se I. F. J. recte M. pozakoniti per subsequens matrimonium, kako to mole supruzi G. H. recte K. i A. udova M. rodj. J. sve dotle, dok nadležni sud ne izreče, da je I. F. nezakoniti sin A. M. rodj. J.

Kr. državno nadodvjetničtvo u Zagrebu vidjelo je prije odpravka ovo riešenje pod 6. lipnja 1892. br. 5850/gr. bez ikakove primjetbe.

Ova je riešitba kr. zem. vlade odjela za bogoštovje i nastavu bila priobćena i grad. poglavarstvu u Z., koje je ob istoj obaviestilo stranke.

Povodom te riešitbe podigoše supruzi G. H. recte K. i A. rodjena J. prije udata M. kod kr. kot. suda u Z. tužbom, primljenom 21. listopada 1892. br. 14.659/gr., parnicu proti malodobnomu I. F. M. na priznanje nezakonitosti rodjenja. Na ročištu, obdržavanom dne 5. lipnja 1893., sklopljena bude pod br. 8185 gr. sliedeća nagoda:

1. Ja dr. A. skrbnik na čin za tuženoga malodobnoga I. F. M. priznajem, da tuženi I. F. M. nije zakoniti sin pokojnoga F. M., te dozvoljujem, da se matice krštenih u tom pravcu glede njega izprave, nu samo pod uvjetom, ako tužiteljica A. H. recte K. (rodjena J. prije udata M.) položi prisegu toga sadržaja, da ona nije sa pokojnim si mužem F. M. puteno obćila tečajem čitave godine 1875. i 1876.

2. Ja G. H. recte K. i A. H. recte K. (rodjena J., prije udata M.) prihvaćamo gornju nagodbenu ponudu u cielosti, te odustajemo od tužbe (primljene 21. listopada 1892. br. 14.659/gr.). — Ujedno molimo, da se ova nagoda nadtutorstveno odobri i ročište za položenje prisege odredi.

Ova nagoda bude po kr. kot. sudu u Z. kao nadtutorstvenoj oblasti za stranu malodobnoga I. F. M. odobrena odlukom od 26. lipnja 1893. br. 8185 gr.

Glasom odluke kr. kot. suda u Z. od 17. srpnja 1893. kr. 9.477/gr. položila je A. H. rekte K. (rodjena J. prije udata M.) doista glavnu prisegu gore navedenoga sadržaja.

Nakon prevedenoga sudbenoga postupka glede nezakonitosti rodjenja I. F. M. ponovno zamoliše supruzi G. H. recte K. i A. H. recte K. (rodjena J., prije udata M.) kod gradskoga poglavarstva u Z. u zapisniku od 6. kolovoza 1893., da se u matice krštenih zabilježi, da je I. F. M. nezakoniti sin A. H recte K. rodjene J. prije udate M., a zatim, da je on kao takav pozakonjen naknadnom ženitbom, što ju je sklopila mati njegova A. (rodj. J. prije udata M.) sa G. H. recte K.

O tom je gradsko poglavarstvo u Z. pod 8. kolovoza 1893. br. 7282. podnielo izvješće kr. zemaljskoj vladi, odjelu za bogoštovje i nastavu, koji je uslied toga upravio na pravosudni odjel kr. zemaljske vlade sliedeći dopis od 1. ožujka 1894. br. 726:

Digitized by Google

Iz privitih se spisa vidi, da je I. F. M. rodjen dne 24. studenoga 1876. od matere A. rodjene J., koja je od svoga zakonitoga muža F. M. izvansudbeno rastavljeno živila.

F. M. proglašen je danom 1. siečnja 1891. mrtvim.

I. F. upisan je bio u matice krštenih kao nezakonito diete A. J. žene mjernika F. M.

Pošto je brak F. M. sa A. rodjenom J. pravovaljano trajao počam od god. 1858. do 1. siečnja 1891., te pošto je spomenuti I. F. rodjen za toga vremena, to je ovostranom odredbom od 20. svibnja 1892. broj 5.590, glede njega s obzirom na ustanovu §§. 138., 158. i 159. o. g. z. odredjen izpravak matica krštenih tamo, da je on zakonito diete F. M. i A. rodjene J.

Iza proglašenja F. M. mrtvim vjenčala se je dne 25. veljače 1892. A. M. rodjena J. sa J. G. recte K. u rim.-kat. crkvi u Z.

J. H. recte K. zamolio je zatim, da se kod navedenoga djeteta I. F., priznavajući se njegovim otcem, zabilježi u matice krštenih pozakonjenje njegovo naknadnom ženitbom roditelja. Nu molbi njegovoj ne bješe udovoljeno, već je odredjen gorenavedeni izpravak i maticah krštenih glede toga djeteta.

No pošto je u ovostranom gore navedenom riešenju bilo iztaknuto, da je po §§. 158. i 159. o. g. z. dozvoljen dokaz, da diete rodjeno u zakonitom vremenu §-a 138. o. g. z. nije zakonito, koji se dokaz imade redovitim putem izvesti pred sudom, podigoše supruzi G. H. recte K. i A. rodjena J.. prije udata M., kod kr. kot. suda u Z. parnicu proti mld. I. F. M. radi priznanja nezakonitosti njegova rodjenja.

Ta se je parnica svršila sudbenom nagodom od 5. lipnja 1893. broj 8185/gr., kojom se priznaje nezakonitost rodjenja I. F. M. ako njegova majka A. H. recte K. rodjena J., prije udata M. položi prisegu toga sadržaja, da ona nije sa bivšim si suprugom F. M. puteno obćila tečajem čitave godine 1875. i 1876.

Tu je prisegu ona glasom odluke kr. kotarskoga suda u Z. od 17. srpnja 1893. br. 9.477/gr. zaista položila.

Pošto je po smislu §§. 158. i 159. o. g. z. gore navedeni dokaz nezakonitoga rodjenja stanovitoga djeteta proti presumciji §. 138. o. g. z. o zakonitosti rodjenja djeteta rodjenoga u zakonitom vremenu za trajanja braka, dozvoljen **samo** — mužu žene i njegovim nasljednikom a ne i drugim kojim osobam i pošto propustom toga prigovora postane pravna predmnieva §. 138. o. g. z. praesumptio iuris et de iure, te ni isto preljubočinstvo učinjeno po majci djeteta, ni njezino tvrdjenje, da je diete nezakonito, ne mogu mu oduzeti prava zakonitoga rodjenja, to je čitavi glede postupak priznanja nezakonitosti I. F. M. pred kr. kot. sudom u Z. mimo zakonskih ustanova proveden.

Digitized by Google

Usljed toga kr. ovaj vladin odjel za bogoštovje i nastavu ne može uspjeh toga postupka unieti u maticu krštenih, već priobćuje ovaj slučaj slavnom kr. tomu vladinomu odjelu za pravosudje radi eventualnoga blagovoljnoga uredovanja sa zamolbom, da posljedak istoga uz povratak komunikata ovamo priobćiti izvoli.

Pravosudni odjel kr. zemaljske vlade dostavio je usljed toga svojim dopisom od 11. srpnja 1895. br. 8779. odjelu za bogoštovje i nastavu ovjerovljen prepis dopisa kr. stola sedmorice od 14. lipnja 1895. br. 1900., u kojem on priobćuje svoje mnienje u tom predmetu, — uz sliedeću primjetbu: Nagoda je, kako to razlaže i kr. stol sedmorice, samo jedan način riešenja priepora, zapodjenutoga pred sudom gradjanskim, pa kada takova nagoda o predmetu, koji ide u nadležnost suda, bude utanačena, valja da ju, dok postoji, priznaju valjanom sve državne vlasti. U ovom slučaju slaže se i ovaj vladni odjel za pravosudje sa mnienjem kr. toga vladnoga odjela za bogoštovje i nastavu, te kr. stola sedmorice, da izreka o nezakonitosti poroda I. F. M. kao predmnievanoga sina F. M. ide u nadležnost suda, a o tom glasi i sudbena nagoda.

Mnienje kr. stola sedmorice, razvijeno u njegovu dopisu od 14. lipnja 1895. br. 1900. upravljenom na pravosudni odjel kr. zemaljske vlade, u tom predmetu jest sliedeće:

Pitanja glede zakonitosti ili nezakonitosti rodjenja po obć. gradj. zakoniku spadaju koli u praktičnom sudovanju, toli u teoriji medju nestalno riešavana i tumačena tako, da se mnienje, koje bi za konkretne privatne odnošaje u kojem god pogledu budi za nadležno uredovanje političkih oblasti, budi za postupanje sudova uvaživo biti moglo, od strane kr. stola sedmorice ne može izreći, nego se moraju u pojedinom slučaju propisanim putem sudovanja interpretacijom zakona prosuditi.

Naposeb pitanje glede priznanja nezakonitosti rodjenja mld. I. F. M. podpada redovitoj presudi sudova po gradj. parbenom postupniku.

Što se pak tiče drugog djela pitanja o kojem se radi, naime pozakonjenja mld. I. F. M. per subsequens matrimonium, kao navodno nezakonito rodjenog sina G. H. recte K. i zabilježbe pozakonjenja u matici rodjenih mora kr. stol sedmorice sliedeće očitovati:

Pozakonjenje per subsequens matrimonium prije sklopljenoga braka rodjenoga djeteta nastaje ex lege po §. 161. o. g. z. i imade se po postojećih političkih propisih u matici rodjenih ubilježiti.

U nazočnom slučaju, pošto se mld. I. F. M. po predmjevi zakona §§. 138., 155.—159. o. g. z. zakonitim sinom supruga njegove matere, F. M., smatrati ima, dok ova predmjeva redovitim putem pravde oborena ne bude, valja to redovitim putem pravde u smislu gore citiranih zakonskih ustanova učiniti. (Sliedi.)

Digitized by Google

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Zbirka najvažnijih crkvenih zakona i naredaba, sastavio ju Luka Turčić, župnik kalnički. Križevci 1895. Velika osmina, 470 strana. Cijena u korice uvezanoj 4 for.

Dosta daleko od središta crkvenih i svjetovnih oblasti, i od dotičnih arkiva, našao se je vriedan svećenik zagreb. arhidijeceze ponukanim, da sastavi zbirku zakona i naredaba prerazličita sadržaja, odnosećih se na nutarnju crkvenu upravu. To mu je pošlo za rukom u razmjerno kratkom vremenu, kako se to iz dedikacije razabire. Dobro bi bio gosp. sastavitelj učinio, da je u posebnu pripomenku osnovu cijele sbirke razložio, odkuda je barem važnije zakone i naredbe izvadio, i pošto je ovu zbirku prvom knjigom označio, što će u sliedećoj biti sadržano. Tako bi ocjeni bilo mnogo lakše o vrijednosti cijele radnje, napose ove prve knjige, govoriti.

Bolje bi bio g. sastavitelj učinio, da je zbirci točniji naslov dao, koji bi po mojem mnienju imao glasiti „Zbirka najvažnijih crkvenih i svjetovnih zakona i naredaba, valjanih u Hrvatskoj i Slavoniji za upravu rimokatoličke crkve“. Po upotrebljenom obćenitom naslovu moglo bi se pomisliti, da su u zbirci sadržani samo zakoni i naredbe po crkvenih zakonodavnih i upravnih organih izdani za crkvu bez ograničenja, dočim u istinu zakoni i naredbe u toj zbirci valjaju samo za crkvu, odnosno za biskupije Hrvatske i Slavonije. To su u formalnom i materijalnom pogledu izvori partikularnoga, a ne obćega prava: s druge strane su to zakoni i naredbe, koje ne potiču izključivo od crkvenih organa, već dobrim dielom od državnih, pak ako i jesu crkvenim poslovima i pitanjima namienjeni, nisu nipošto po svom porieklu crkveni. Ovo je samo primjetba formalna, pošto sam sadržaj zbirke kaže, kakve su naravi ti zakoni i naredbe. Po svoj prilici je g. sastavitelj samo radi kratkoće onu oznaku uzeo.

Ova od davna željena zbirka dobro će doći i biskupima i župnicima i svakomu članu hierarhije, koji izmedju njih i uz njih u kojoj mu drago grani crkvene uprave posluju; nadalje svakomu upravnomu činovniku i u središtu naših autonomnih oblasti i u županijama sve do seoske obćine; napokon i teoretiku, piscu ili učitelju crkvenoga prava, koji će u njoj naći za mnoge materije svoga predmeta obilje izvora partikularnoga crkv. prava, koji su mu do sele samo po izvadcima ili citatima poznati bili, a sami izvori tako rekuć bili su mu nepristupni. Ako i ima u zbirci gradje, koja se čini na prvi pogled suvišna, ipak se mora g. sastavitelju odobriti, što ju je uvrstio, jer svećenik na selu ili upravni činovnik ima u jednoj knjizi pri ruci sve, što mu je za valjano uredovanje ili razumijevanje suvislih materija potrebito znati.

U zbirci imade zakona i naredaba u tri jezika, u latinskom, hrvatskom i njemačkom, te je dobro učinjeno, da se je sve u izvornom jeziku

Digitized by Google

priobćilo. Što se vremena tiče, u kojemu su svi ti izvori izdani, može se reći, osim malo izuzetaka, da obuhvataju periodu od preko 100 godina. Počimlju iz vremena slavne uspomene kraljice Marije Terezije i njezina sina Josipa II. dakle od onda, kada se je od strane policajne i absolutističke države počelo u obilnijoj mjeri vršiti jus majestaticum circa sacra, pak idu sve do naših dana. To su kr. dekreti previšnje rješitbe (benignae resolutiones), patenti i dvorski dekreti, intimati, naredbe, odpisi kr. ugarskoga i hrv. namjestničtva; naredbe, odpisi, dopisi raznih ministarstva, bivše krajiške upravne oblasti, c. kr. zemaljskog glavnog zapovjedničtva za bivšu vojnu krajinu, a najzad u obilnoj mjeri naše hrv. slav. dalm. autonme kr. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu. Od crkvenih zakona i naredaba su tu diecezanski statuti i diecezanske (konsistorijalne) naredbe, poglavito one, kojima se kleru priobćuju i na izvršivanje nalažu naredbe državnih organa.

Iz ovoga ne doduše izcrpljenoga navoda zakona i naredaba u materijalnom pogledu može se razabrati, kako je život crkve i države mnogostrano prepleten, kako je duhovna vlast upućena u mnogim pitanjima na svjetovnu i obratno, kako u svako vrieme ima pitanja, koja se mogu samo uz pripomoć državnih organa ili sporazumno s njima rješavati, kako je nuždan i neukloniv doticaj izmedju duhovne i svjetovne vlasti i napokon da se pratično ne bi nikad dala provesti rastava izmedju crkve i države. Ova teorija o neibježivom medjusobnom doticaju, koju najbolji kanonisti zastupaju, zrcali se praktično uprav u partikularnom pravu, kojemu je ova zbirka za našu domovinu namijenjena.

G. sastavitelj je razdielio ovu I. knjigu na osam razdiela. Samo I. i II. razdio podielielio je na podrazdiele, rimskima brojevima označene. Kod ostalih 6 razdiela je tu razdiobu napustio, te u njima pod arapskim brojevima privadja naredbe državne i crkvene, kako već u dotične materije zasiecaju. Evo sadržaja po razdjelima. I. razdio: crkvene oblasti (str. 1—72); II. razdio: uprava pokretne i nepokretne imovine spadajuće na crkve, nadarbe i zadužbine (str. 73—191): III. razdio: o gradjenju i popravljanju crkava, župnih dvorova i drugih beneficijalnih zgrada (str. 193—243); IV. razdio: župni arhiv (strana 245—272); V. razdio: izvjestnice i rodoslovja (str. 274—360); VI. razdio: beriva kuratnoga klera (str. 364—401); VII. razdio: daće (str. 403—409); VIII. razdio: Mirovine i oporuke svećenika (str. 411—452). U svakom su razdjelu dotični zakoni i naredbe hronološkim redom per extensum priopćene. U mnogim razdjelima su odnosni formulari i skrižaljke dodani, što praktičnu vriednost i porabu zbirke diže.

Još bi bolja i praktičnija zbirka bila, da je gosp. sastavitelj dodao t. zv. stvarni alfabetični registar ili popis svih materija. Ima i štam-

Digitized by Google

parskih dosta smetajućih pogrešaka, koje nisu ispravljene; ali ih može, tko ju pomno čita i rabi, prilično lako izpraviti.

Pošto ovake zbirke do sada nismo imali, može se o njoj reći, da stoji „hors concours“; a kako će dobro doći svakomu, tko se praktično ili teoretično bavi crkvenim upravnim poslovima, mogu ju svakomu najtoplije preporučiti. G. sastavitelju pako želim, da i nastavi kako je liepo počeo. Na ovako marljiva i radina svećenika bi se mogla obazrieti crkvena i svjetovna vlast i dati mu priliku, da još uspješnije može raditi, kako je započeo.

I tisak i vanjska oprema knjige služi na čast knjižari G. Neuberga u Križevcima. *Prof. dr. L. Marjanović.*

* * *

Općinski glasnik (uredjuju ga Dujam Mikačić i Vicko Butier, a izdaje „Zadruga općinskih činovnika u Dalmaciji“) broj 5. god. 1895. sadržaje: Isprike i osnove. — Skupština. — Povjerenici na upravi općina. — Općinski činovnici. — Ustrojstvo naših općina. — Računi i prilozi. — Anagrafa godine 1890. : 1880. — Zakon o uredjenju pravnih odnošaja učitelja kod javnih pučkih učionica kraljevine Dalmacije. — Zemaljski zakoni. — U članku „Isprike i osnove“ tuže se urednici na nemar svojih sudrugova, koji ih nisu poduprli kako bi bili imali, te je tako u prosincu bez krivnje uredničtva izašao istom peti broj lista, a do svršetka godine izaći će šest brojeva mjesto dvanaest. Na koncu članka moli uredničtvo lista i uprava zadruge sve prijatelje dobre općinske uprave, navlastito obćinske upravitelje, da ih podupru u njihovom nastojanju, da im ne uskrate svoga sudjelovanja u radu, koji je uložen na korist općina, naroda i zemlje, a općinske činovnike zaklinju, neka se u svom interesu sjete one pametne „jedan za sve, a svi za jednoga“, neka se do jedan upiše u zadrugu općinskih činovnika, u kojoj će složnimi silami moći razviti djelatnost spasonosnu za njih, a koristnu za uredbe, kojima se bave.

Mi se ovoj molbi od srca pridružujemo.

* * *

Kalendar za pravosudje i upravu za godinu 1896. Kalendar ubilježnik za odvjetnike, upravne i sudbene činovnike. Sastavili Adolfo Rušnov i Ivan pl. Žigrović. Zagreb. Tisak i naklada knjižare Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch) 16° 174 strane teksta, a iza toga bilježnica. Ciena 1 for. Ovaj kalendar sadržaje osim onoga, što sadržaju i ostali kalendari: Ustanove zakona gradjansko-pravnih potrebnih sudcu i odvjetniku u svakdanjoj praksi. — Zakoni i propisi o javnoj upravi u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji. — Najvažnije zakonske ustanove i propisi upravni uz izvadak iz onih, koji se u svagdanjem životu najviše ističu. — Šematizam

Digitized by Google

hrvatskih oblasti, bosanskih oblasti, ugarskih sudova ter političkih i sudbenih oblasti u kraljevinah i zemljah zastupanih u carevinskom vieću.

Ovo je prvo godište kalendara za naše pravnike, koje su uredila uvažena naša dva pravnika, te nam već njihova imena jamče da su izabrali i za praktičnu porabu veoma shodno sastavili sve ono, što odvjetniku, sudcu i upravnom činovniku treba, kada se nalazi izvan svoga ureda odnosno kancelarije; te kada treba da odmah sazna za bitni sadržaj stanovitoga zakonskoga propisa, da uzmogne taj propis citirati, a nema i nemože imati zakona uza se. Mi smo uvjereni, da neće niti jedan sudac, odvjetnik ni upravni činovnik ostati bez ovoga kalendara, jer bi bila upravo šteta, kada bi s nemara naših pravnika morao prestati svake godine izlaziti.

* * *

Godlewski Włodzimierz dr. Ograniczenie zwłoki w procesie wedle novej procedury cywilnej. W Livowie 1895. 8° 101.

Propisi novoga austrijskoga postupnika ob odročbi i njezinom ograničenju (§§. 129. i 137. osnove odborske i §. 137. i 146. vladine osnove) bili su predmetom vrlo oštre kritike. Pisac potanko i kritički izpituje, što je potaknulo sastavljače osnove, da predlože propise, kojimi se ograničuje sloboda odročbe i produljivanja rokova za tim izraztražuje opravdanost tih propisa i kritike o njih, te dolazi do rezultata, da su ti propisi posve opravdani, da odgovaraju zahtjevom znanosti i prakse, a ne vriedjaju u ničem pravednosti.

Ovu zanimivu radnju toplo preporučamo našim čitateljem.

* * *

Prievod Serafinijevih Institucija rimskoga prava od dra. A. Trumbića i dra. I. Smodlake[1]. Didaktičnu i pedagogičku zadaću Institucija već je i sam Justinijan naglasio rekavši u konstituciji „Imperatoriam" od 21. novembra 533., kojom ih je publicirao, da su naučna knjiga, koja ima da u kratko sakupljen prikaže sav sadržaj corpus juris i da, tim podjedno služi uvodom u pravnu nauku.

Za ovu su zadaću Institucija dobro znali svi oni mnogobrojni romanisti, koji su Justinijanove Institucije u raznim jezicima obradjivali, pak su bez sumnje i nastojali, da svojim knjigama o Institucijama ostave taj značaj naučne knjige i uvoda u pravnu znanost. Uza sve to opet se znade, da ih je dosta malo u tom poslu bilo tako sretne ruke, da bi bili uspjeli namjeravanu svrhu polučiti. Jedni bijahu preobširni, drugi pretežki, treći

[1] Institucije rimskoga prava, napisao Filip Serafini, profesor rimskoga prava na kr. sveučilištu u Pisi. Sa spisateljevom dozvolom po petom talijanskom izdanju preveli dr. A. Trumbić i dr. I. Smodlaka. Knjiga I. Spljet. 1895.

Digitized by Google

opet nisu se pravo znali oteti razlaganju povjesti rimskoga prava itd. tako, da se u velikom nizu pisaca poput sjajnih zviezda ističu oni, koji su uspjeli. Tu bo valja glavnu silu s jedne strane položiti na to, da se početniku ne pruži previše toga u prvi mah, t. j. treba ograničiti gradju, izabrati ju, a s druge opet strane na oblik i način izlaganja. Samo tako moći će institucije postići svoj cilj, da mladež uvode u pravoznanstvo, da u njoj probude volju i smisao za pravnu nauku.

Jedan od pisaca, koji su taj cilj postigli, Talijan je Filip Serafini, jer je posve kratak, „izlažući malo načela, ali jasno i jezgrovito“. On je lak i razumljiv, a to je za početnike najvažnije.

Odlični dalmatinski odvjetnici dr. A. Trumbić i dr. I. Smodlaka, koji su valjda takodjer prve temelje njihove pravne naobrazbe crpali iz Serafinijevih Institucija, znali su tim većma cieniti vrstnoću te knjige, pak ih ide svaka hvala, što su se na dosta težak posao prevodjenja Serafinijeve knjige dali.

Sami prevoditelji naglašuju u predgovoru, da su nastojali, da im prievod bude što vjerniji, pa za oto da nisu u knjizi ništa mienjali, osim što su izostavili mjesta, gdje se rimsko pravo izporedjuje s modernim talijanskim pravom, pošto to za nas nema stvarne važnosti.

Ovo njihovo nastojanje nije bilo uzaludno, jer je prievod doista posve vjeran: nit je što izostavlieno, nit što dodano. Što se pako tiče izpravnosti sadržaja, može se uztvrditi, da se u čitavoj knjizi ne nalazi niti jedno mjesto, koje bi bilo možda krivo shvaćeno ili opet tako prevedeno, da bi smisao prievoda bio drugi nego što je smisao originala. Iz svakoga se stavka prievoda vidi, da su prevodioci bili podpuno oboružani onim sredstvima, koja se od valjana prevodioca traže, naime podpuno poznavanje kako tudjega (talijanskoga) tako i svoga (hrvatskoga) jezika, pak poznavanje predmeta samoga.

Gospoda prevodioci sami priznaju, da im je najviše truda zadalo pravno nazivlje, „koje je kod nas s jedne strane sasvim neutvrdjeno, a s druge strane nagrdjeno kovanicama, što ih ni duh ni pravila našega jezika ne podnose“, pak dodaju, da su u pogledu nazivlja najviše sliedili stope prof. dra. Bogišića, poznatoga sastavitelja crnogorskoga „opštega imovinskoga zakonika“, koji da je udario pravim putem, što se tiče pravnoga jezika.

U tvrdnji prevodioca, da je naše pravno nazivlje još manjkavo i nesavršeno, leži sigurno mnogo istine, pak je samo hvale vriedno svako nastojanje, koje ide za poboljšanjem i usavršenjem toga pravnoga nazivlja. Nu u tom poslu treba vrlo mnogo opreza i takta, jer kao što svaka znanost, tako i znanost pravna mora da u mnogom pogledu ima svoj posebni jezik. Ona bo operira s posebnim pojmovima, koji ju čine posebnom znanošću, pa treba, da te svoje posebne pojmove i označi na način, da

Digitized by Google

se odmah mogu prepoznati i razlikovati od drugih pojmova. Ako se dakle onomu, koji pristupa polju pravne znanosti, izprva i čine oznake pojedinih pojmova neobične, kad što s obzirom na jezik i nezgrapne, a ono se svaki pravnik domala u te oznake uživi, one mu priedju što no rieč u krv tako, te njihove neobičnosti više ne osjeća. I tako se pravno nazivlje uvriježi u čitave pravničke naraštaje, ono postaje njihovom svojinom, postaje dielom hrvatskoga jezika.

Onaj činbenik, koji pravno nazivlje neposredno propisuje, jest onaj isti, koji neposredno i samo pravo stvara: zakon ili njemu isporedjeno običajno pravo. I u tomu upravo leži životna snaga pravnoga nazivlja, što je ono zakonito nazivlje. Nu, kakogodj imade i pravna znanost svoj upliv na razvoj pozitivnoga prava, kao što mu ona utire put, tako pravna knjiga doprinosi i razvoju pravnoga jezika u obće, a što je jače razvijena pravna knjiga, to ona postaje sve to jačim faktorom, s kojim mora da računa i zakonodavac. Pravnoj je dakle knjizi pripravljati terrain zakonodavcu kako na polju stvarnom, tako i na polju pravnoga jezika, imenito pak pravnoga nazivlja.

Ako se ovo razlaganje načelno i mora smatrati izpravnim, a ono valja po našemu nemjerodavnomu mnienju ipak razlikovati, koja je vrst pravne knjige više, a koja opet manje prikladna za mienjanje pravnoga nazivlja. Na prvi bo je mah jasno, da npr. komentari postojećih zakona ne samo da nisu sgodni za takova nastojanja, nego se dapače u interesu samoga cilja, kojemu imadu služiti, moraju držati legalne terminologije. Nasuprot je polje za reforme pravnoga nazivlja par excellence akademička kakova razprava o tom pitanju. Što se pako tiče učevne knjige za slušatelje prava, naročito pak knjige, kakova je i Serafinijova knjiga o Institucijama rimskoga prava, koja valja da djaka s jedne strane uvede u pravnu znanost u obće, a s druge strane da mu već u poznavanju rimskoga prava olakoti učenje našega pozitivnoga gradjanskoga prava, koje je osnovano na rimsko-pravnim pojmovima, to takova učevna knjiga mora da se služi postojećim legalnim pravnim nazivljem, dopuštajući ipak, gdje je tomu prilike, jezično savršenije nazive.

Naši prevodioci čini se, da su se u glavnom i držali ovoga načela. Oni doduše sami naglasuju, da su sliedili stope Bogišićeve, ali rezultat čitavoga njihovoga rada pokazuje, da se nisu sliepo njega držali, te uveli svu njegovu terminologiju, nego da su, pridržavši u bitnosti dosada u nas uvriježenu terminologiju, promienili samo njeke nazive, za koje su držali, da više odgovaraju bilo dotičnomu pojmu, bilo duhu hrvatskoga jezika.

Najbitnije novote, što su ih uveli, jesu sliedeće:

Kod stvari i stvarnih prava: održaj za usucapio umjesto dosjelost, držina za detentio mjesto držanje, poslužje za servitus umjesto služ-

Digitized by Google

nost, upotreba za usus, mjesto poraba; namjesto zemljište služno i gospodujuće, kažu zemljište povlastno i poslužno, namjesto hypoteca podlog. U obveznom pravu novota je umjesto vjerovnik dužitelj, pa onda umjesto vjere i vjeresije (s. 294.) duženje; u procesu mjesto tužba, actio, tražba, pak dosliedno tražitelj i traženik, umjesto tužitelj i tuženik. Onda još ima ovamo onamo po koji novi naziv, koji je medjutim od sporedne važnosti, tako n. pr. prevodioci star glavnu u opreci naprama nuzgrednoj zovu stvar poglavita, tako adpertinentia, pripadnost, zovu priložje, tako zovu res furtivae stvari kradimične, a res derelictae, što mi velimo stvari ostavljene ili napuštene, zovu pustim stvarima, tako zovu specificatio preokretajem, dok je u nas uvriežen izraz preradba; negotia iuris su im pravna djela naprama našemu izrazu pravni poslovi; trudnoću zovu prisobnošću itd.

Kao što se vidi, od svih tih novota najzamašnije su održaj umjesto dosjelost, pak dužitelj umjesto vjerovnik, i baš u ovim najbitnijim novotama dvojim vrlo, da li su bili sretne ruke. Jer ako je dosjelost u nas legalni naziv za usucapio, naziv, koji je uvriežen i koji napokon ne stoji osamljen, pošto ga imadu i Poljaci — „zasiedzenie“ — to jednostavno nije bilo od potrebe posezati za drugim u stvari ništa boljim izrazom. Dapače bih rekao, da i stvarno imade više opravdanja dosjelost nego li održaj. Jer ako se za dosjelost hoće posjed (i to kvalificirani), a taj uključuje u sebi i držanje, ono je ipak važnije i prvo posjed, pa je naravniji naziv za usucapiju izraz, koji svoj korien izvodi od posjeda, nego li od držanja.

Slično bismo uztvrdili i glede naziva dužitelj umjesto vjerovnik, i to tim većma, što izraza dužitelj za vjerovnik hrvatski ili srbski jezik, barem po Vuku, ni ne poznaje, a duženje po Vuku ne znači kredit ili vjeresija, nego „die Behauptung, dass jemand etwas schulde, assertio debiti“.

Što se tiče izraza tražba umjesto tužba, ne znamo, jesu li prevodioci mislili, da će bolje njim izraziti pojam rimskopravne akcije ili su ga postavili, da bude razlika medju kriminalnom i civilnom tužbom. Bilo kako mu drago, nama se ipak čini ova novota neumjestnom.

Ne upuštajući se u potanje razglabanje svih ostalih novih naziva, usudili bismo se samo primietiti, da sumnjamo, je li n. pr. bolje reći držina nego li držanje, poslužje nego li služnost, upotreba nego li poraba, priložje nego li pripadnost, vrstnoća nego li sposobnost itd. Izraz ratno zauzeće umjesto plien ima se sigurno pripisati pretočnomu preprevodjenju originala, u kojemu se plien zove „occupazione bellica“, ali je nerazumljivo, za što su volontà (§. 10.) preveli sa hotenje, tim nesgrapnim verbalnim substantivom, gdje imamo tako liepu rieč volja. Još čudnije mi se čini reći za res furtivae stvari kradimične umjesto

Digitized by Google

ukradene, ili vienska imovina, izraz, kojemu bez izrečnoga saveza nije tako lako pogoditi značenje. Ako i jest dos miraz ili vieno, a ono mi se ipak čini prikladnije dotalnu imovinu zvati miraznom imovinom nego li vienskom.

Nov je izraz podlog za hypotheca, a pignus znači naprosto zalog, dok se u našoj terminologiji hypotheca drugčije i ne zove nego hipoteka, a pignus nazivljemo ručni zalog. Opažajući mimogredce, da Bogišić krsti podlogom antihrezu, pignus zalogom, a hipoteku zastavom, držim, da novote prevodioca u ovom slučaju znače svakako napredak u našem nazivlju, jer popunjuju praznine, koje su tu postojale, jednostavnim i jasnim oznakama. Nove su nadalje oznake za impensae voluptuariae troškovi samohotni, za prekup preča kupnja, okrivljivost za culpabilitas (colpabilità), koje se čine vrlo sgodnima, a podjedno su u skladu s duhom našega jezika.

Što se konačno tiče jezika, mora se priznati, da je čist i gladak kao u malo kojoj hrvatskoj pravničkoj knjizi. Kada se pako čitatelj priuči još i na forme latinskih samostavnika, kao što su formalitat, auktoritat, gentilitat, pa citavanje, izvedene neposredno iz izvornoga koriena, dok smo mi vikli govoriti i pisati po njemačkom formalitet, auktoritet, citiranje itd., pa kad se još priuči na latinska verba arogati (part. perf. pass. arogan, a, o) mancipati (mancipan), personifikati (personifikan), dok smo mi navikli na arogirati, personificirati itd., tada će s pravom nasladom čitati prievod.

Zaključujuć ove opazke, ne možemo, a da odličnim prevodiocima ne zahvalimo na njihovu trudu, a ujedno i ne čestitamo na uspjehu, jer su hrvatsku pravničku literaturu obogatili jednim novim vrlo liepim i koristnim djelom. Mladeži pako hrvatskoj, koja se dala na pravne nauke, preporučamo tu dobru knjigu, da ju što više rabi, jer je ona početniku ne samo potrebna, da iz nje za izpit uči, nego je kao malo koja knjiga kadra da u njemu probudi smisao i volju za pravni studij. Želimo od srca, da čim prije ugleda svjetlo i drugi dio Serafinijevih Institucija u hrvatskom ruhu od tako vrstnih prevodioca kao što su dr. Trumbić i drug mu dr. Smodlaka, dodajuć tu nemjerodavnu preporuku, da bi se — na koliko naprama prvomu dielu ne bi morali pasti u nedosljednost — što većma držali pravnoga nazivlja, kako je ono upotrebljivano u prievodu Baronovih Institucija od prof. dra. M. Šrepela. Kod toga su naime prievoda baš pogledom na prevažno pitanje o pravnoj terminologiji mudrom ponukom presvj. g. odjelnoga predstojnika dra. Kršnjavoga sudjelovali izvrstni hrvatski pravnici profesori dr. Fr. Spevec i dr. Š. Egersdorfer, te docenti dr. I. Mallin i dr. M. Maurović, ter sav prievod s najvećom pomnjom pregledali i svaki naziv upravo skrupolozno pretresli tako, te se može mirne duše uztvrditi, da je prievod Baronovih Institucija izišao u svakom

Digitized by Google

pogledu onako dotjeran, kako samo može da bude dotjerana jedna hrvatska pravnička knjiga s obzirom na legalno naše i uvriježeno pravničko nazivlje i pravnički jezik, te obzirom na zahtjeve što čišćega i što pravilnijega narodnoga govora. *Dr. M. Novak.*

VIESTNIK.

(Upravni odbor pravničkoga družtva) držao je dne 9. siečnja t. g. svoju redovitu sjednicu, u kojoj je predsjednik priobćio, da je sa zamjenikom tajnikovim dne 27. prosinca 1895. preuzv. g. banu predao sjajno uvezani eksemplar „Mjesečnika“ od g. 1894. opredieljen za knjižnicu previšnjih obiteljskih povjerbina, da je tom prigodom preperučio preuzvišenomu gospodinu banu naše družtvo, kojemu je preuzv. gospodin i u buduće obrekao svoju podporu. Za tim je ustanovljeno, da će se ovogodišnja glavna skupština obdržavati dne 22. veljače 1896. u 4 sata poslie podne. Oglas glavne skupštine sa dnevnim redom donosimo na zadnjoj strani lista. Onda su odobrene osnove izvješća upravnoga odbora o djelovanju družtva tečajem godine 1895., izvješća blagajnika za godinu 1895. i osnova proračuna za godinu 1896. Nakon toga izvješćuje podpredsjednik družtveni dr. Fr. *Spevec,* da će se družtvene edicije izložiti na milenijskoj izložbi u sobi za biblioteku zajedno sa edicijami ostalih hrvatskih družtava. Po tom budu primljeni sliedeći novi članovi: Hinko *Mašek-Bosnodolski*, pomoćni tajnik kod kr. financijalnoga ravnateljstva u Zagrebu, Milovan *Hajdinjak,* perovodja kod gradskoga poglavarstva u Zagrebu, Ivo *Vuković*, prisluśnik kod kr. sudbenoga stola u Zagrebu, a primljen je izstup iz pravničkoga družtva koncem godine 1895. Augusta *Forka*, *Matasovića* Luke, *Kuštera* Josipa, *Holjevca* Ladislava, *Gašparića* Milana, *Schauffa* Aleksandra, *Ševića* Jovana dr., *Avakumovića* Gige dra. i *Skavića* Dragutina. Konačno je primljeno izvješće blagajnika o stanju blagajne.

Imenovanja. Njegovo ces. i kr. apostolsko Veličanstvo blagoizvo'jelo je previšnjim riešenjem od 27. prosinca 1895. premilostivo imenovati povjerenici za sastavljanje gruntovnih uložaka viećnike sudbenih stolova: Vukašina *Milankoića* i Kostu *Radoslava,* te kotarske sudce Ivana *Šibenika*, Hugu *Egersdorfera*, Ivana *Semitekolu* i Kostu *Cepulića.*

Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je: svršenoga pravnika Stjepana *Vrabčevića* perovodnim vježbenikom u obsegu kr. hrv.-slav. dalm. zemaljske vlade; trgovca u Osieku Paju *Muačevića* prisjednikom iz trgovačkoga stališa za kr. sudbeni stol u Osieku.

(U Bosni i Hercegovini.) Ces. i kr. zajedničko ministarstvo naimenovalo je financijalnog tajnika Karla *Millauza* financijalnim savjetnikom.

Poglavica zemaljske vlade naimenovao je privr. šerijatskog sudiju u kotarskom uredu u Srebrenici Osman ef. *Softića* definitivnim činovnikom u bos.-herc. zemaljskoj upravi, zemaljskom muzeju dodieljenog političkog pristava II. razr. dra. Antuna *Neuga* vladinim perovodjom, perovodnog vježbenika dra. Otona *Taussiga* u kotarskom uredu u Cazinu političkim pristavom II. razr., pristava financijalnog nadzorničtva Aleksandra *Soltysa* financijalnim perovodjom, financijalne perovodne pristave m. pr. Erwina Karla *Weissa* i dra. Emila *Kleina* financijalnimi perovodnimi pristavi veće pristojbe i auskultanta dra.

Digitized by Google

Adolfa *Lewitusa* u kotarskom uredu kao sudu u Visokom definitivnim financijalnim perovodnim pristavom manje pristojbe dodielivši ga financijalnom odielenju zemaljske vlade.

Premještenja. Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije premjestio je kot. pristava Emila *Buljana* iz Nove Gradiške ka kr. kot. oblasti u Pakracu.

(U Bosni i Hercegovini.) Poglavica zemaljske vlade premjestio je iz službenih obzira naizmjence političke pristave I. razreda Julija pl. *Bitto* u kotarskom uredu u Sarajevu i Isidora *Ličanina* u istom uredu u Ljubuškom; za tim je premjestio zemaljskoj vladi dodieljenog perovodnog vježbenika Wencela *Sobeka* ka kotarskomu uredu u Visokom, a razriješio je auskultanta u okružnom sudu u Banjaluci Josipa *Čapeka* na njegovu molbu od daljeg službovanja u ovih zemljah.

(Kr. javnim bilježnikom) u obsegu kr. sudbenog stola u Varaždinu sa sjedištem u Varaždinu imenovan je dr. Oskar pl. *Kiss* odvjetnik u Varaždinu, a dr. Bruno *Dürrigl* odvjetnik u Varaždinu, kr. javnim bilježnikom u obsegu kr. sudbenoga stola u Zagrebu sa sjedištem u Karlovcu.

(Sbornika zakona i naredaba, valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad I. godine 1896. izdan i razposlan je dne 13. siečnja 1896., a sadržaje:

pod br. 1. zakon od 17. prosinca 1895. o proračunu za potrebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za godinu 1896.;

pod br. 2. zakon od 29. prosinca 1895. o popisu gospodarstvah i stoke i o izvidu obćih poljodjelskih prilikah u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, i konačno

pod br. 3. naredbu bana kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 9. siečnja 1896. br. 97. Pr., kojom se uredjuju osobni i službeni odnošaji urednikah i službenikah u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, koji još nisu udovoljili svojoj obranbenoj dužnosti, a prijave se radi vršenja iste, ili koji budu kao cesarski i kraljevski, odnosno kao kraljevski ugarski domobranski pričuvni častnici u svrhu aktiviranja pozvani na pokusnu službu.

(K Sborniku zakona i naredaba valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) za godinu 1895. izdan i razposlan je dne 18. siečnja 1896. vremenoslovni i abecedni našastnik.

Stečaji.

Veljača. M. *Bastaić*, protokolirani trgovac u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 30. prosinca 1895. br. 24031.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. A. Roje, zamjenik dr. Operman, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 20. veljače, ročište 21. veljače 1896.

Ožujak. Nikola *Čović*, neprotokolirani trgovac iz Novoga Siska. — Kr. kot. sud u Sisku (odluka od 4. siečnja 1896. br. 12675 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj Oktavijan Klemenčić, zamjenik Vilim Egersdorfer odvjetnici u Sisku. — Rok prijavni do 29. veljače, ročište 1. ožujka 1896.

— Ignaz *Beck*, krojački obrtnik u Koprivnici. — Kr. kotarski sud u Koprivnici (odluka od 14. studenoga 1895. br. 14054. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. M. Pavelić, odvjetnik u Koprivnici,

Digitized by Google

zamjenik dr. Robert Heumer u Koprivnici. — Rok prijave do 10. ožujka, ročište 14. ožujka 1896.

— Ernestina *Kraus*, trgovačka tvrdka u Končanici. — Kr. sudbeni stol u Požegi (odluka od 9. siečnja 1896. br. 68. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Ladislav Virag, zamjenik dr. Eduard Kürschner, odvjetnici u Požegi. — Rok prijave do 30. ožujka, ročište 31. ožujka 1896.

— Leopold *Klein*, protokolirani trgovac u Iloku. — Kr. sudbeni stol u Mitrovici (odluka od 10. siečnja 1896. br. 171. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Gjorgje Ivković, odvjetnik u Mitrovici, zamjenik dr. N. Kolarović, odvjetnik u Iloku. — Rok prijave do 28. ožujka, ročište 31. ožujka 1896.

Travanj. Leonora *Fürst* i sinovi trgovačka tvrdka iz Iloka. — Kr. sudbeni stol u Mitrovici (odluka od 3. siečnja 1896. br. 43. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Vladimir Čobanić odvjetnik u Mitrovici, zamjenik dr. Antun Benešić odvjetnik u Iloku. — Rok prijavni do 4. travnja, ročište 10. travnja 1896.

— Izidor *Kohn*, neprotokolirani trgovac u Vinkovcih. — Kr. kot. sud u Vinkovcih (odluka od 3. siečnja 1896. br. 96. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. P. Kovačević odvjetnik u Vinkovcih, zamjenik Georg Raić u Vinkovcih. — Rok do 8. travnja, ročište 9. travnja 1896.

Glavna skupština

Pravničkoga družtva u Zagrebu

obdržavati će se

dne 22. veljače 1896. u 4 sata poslie podne

na kr. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u sbornici profesorskoga sbora pravo- i državoslovnoga fakulteta (I. kat desno).

Dnevni red:

1. Godišnje izvješće upravnoga odbora i predlaganje godišnjega računa o družtvenoj imovini skupa sa izvješćem izabranih u posljednjoj glavnoj skupštini pregledatelja računa.
2. Izbor dvojice pregledatelja računa i dvojice zamjenika im za izpitanje računa za godinu 1896.
3. Pregledanje i odobrenje proračuna za sliedeću družtvenu godinu 1896.
4. Izbor jednoga člana u upravni odbor.

Digitized by Google

Uredjenje seljačkoga posjeda i regulacija zadružnih odnošaja u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji te bivšoj vojnoj krajini s obzirom na hrvatsko-ugarsko pravo i urbar Marije Terezije.

Napisao ***Josip Hoholač, kr. kot. predstojnik.***

(Nastavak.)

Želi li koji zadrugar izstupiti iz zadruge, koja ne ima više od najmanje izmjere zemljišta, tad to može postići odpravninom, ali ove odpravnine skupa ne smiju obteretiti zadruge više, nego li to ustanovljuje § 12. zakona od g. 1889., a procjena se tada obavlja po ustanovah §. 7. zakona od g. 1889., koja je takodjer zakonu od 3. ožujka 1874. nepoznata, a sastoji u tomu, da se vriednost plodnih zemalja ustanovljuje po čistom zemljarinskom prihodu; dočim se procjene kućišta i sgrada za stanovanje i gospodarstvo, kao i pokretnina obavlja kao i po zakonu od 3. ožujka 1874., naime po gospodarskih vještacih odnosno procjeniteljih, koje si stranke bud same izaberu, bud oblast imenuje.

Nove ustanove u zakonu od 9. svibnja 1889. nalazimo u §. 24—28. glede kućnog zapta i zadružnih razmirica, glasom kojih može kućegospodar punoljetne zadrugare opomenuti i koriti, maloljetne primjereno pokarati i kazniti, a za slučaj, ako to koristilo nebi, prijaviti občini radi daljnjega postupka.

Ako bi kućegospodar bio lienčina, razpikuća, pijanac ili ako u obće zlo ili sebično upravlja sa zadružnom imovinom, tad ga može občina najprije opomenuti, pa ako to koristilo nebi, skinuti ga, a prema okolnostim i kazniti Prekršitelj kućnoga zapta imade se samo na prijavu kućegospodara ili kojeg zadrugara kazniti po občini radi prekršaja zatvorom od 12 sati do 8 dana, koji se može za to vrieme upotrebiti za obć. radnje.

Krivac takav ima se hraniti svojom imovinom, a ako je ne ima, ima ga hraniti zadruga.

Proti presudi obć. poglav. dozvoljuje se priziv za 3 dana na kotar. oblast bez odgodne moći, a proti presudi kotar. oblasti ne ima mjesta

Digitized by Google

daljnjem prizivu. Na isti način rieśava u prvoj molbi obć. poglavarstvo, a kot. oblast u drugoj molbi konačno zadružne razmirice, računajuć ovamo i uvriede poštenja i laglje tjelesne povriede.

Što se tiče diobnoga postupka pred obć. poglavarstvom i kot. oblasti, postoji jedino razlika izmedju zakona od 3. ožujka 1874. i zakona od 9. svibnja 1889. u §. 40. toč. c., gdje kotar. oblast kod odobrenja nagode imade jošte paziti i na to, da li je svakoj diobnoj stranci pripala najmanja izmjera selišta, i u §. 46. zakona od 9. svibnja 1889. po kojem imade kot. oblast za slučaj, imade li u zadruzi malodobnika, koji su pod štitničtvom ili skrbničtvom, još prije nego li odluku izreče, dostavit diobnu razpravu nadležnoj štitničkoj ili skrbničkoj oblasti, da o njoj izjavi svoje mnienje, što se po zakonu od 3. ožujka 1874. pitalo nije, već su se spisi imali nakon izrečene odluke kot. sudu priposlati.

Razlika postoji nadalje glede gruntovnog razpisa, jer dočim §. 15. zakona od g. 1874. ustanovljuje, da nekretnine doznačene izstupajućim članovom iz zadruge postaju vlastničtvom predstavnika iste po lozah po ustanovah ob. gr. zak., ustanovljuje §. 36. zakona od g. 1889., da se dielovi prigodom diobe imadu upisati na zadruge, ako na novo osnovanom posjedu ostaje zajednica, koja se sastoji: 1. bud od više obitelji; 2. bud od osoba, od kojih svaka prestavlja pojedinu obitelj; 3. bud od obitelji i takovih osoba podjedno. Ako je pako ostala jedna obitelj, stoji joj na volju, hoće li se upisati kao zadruga.

Ova dakle ustanova ide za tim, da se što više zadruga opet na novo kreira, a to s toga, jer se u zadruzi zadružni posjed laglje uzdrži od nepotrebnoga obterećivanja i zaduživanja.

Novu odredbu nalazimo nadalje u §. 37. zakona od 9. svibnja 1889. glede izpravka gruntovnice i upisa zadruge kao vlastnika, gdje su upravne oblasti dužne na zahtjev stranke ureda radi odrediti jedno i drugo i to:

a) kod gradjansko-pravnih zajednica, stvorenih putem diobe na temelju zadružnoga zakona od 3. ožujka 1874.;

b) kod onih seljačkih zajednica, koje su prigodom osnivanja gruntovnice upisane bud kao obitelj bud kao suvlastničtva.

U jednom i drugom slučaju zahtjeva se, da taj izpravak zatraže sporazumno odnosni gruntovni vlastnici i da na to privole drugi interesanti, koji su stekli stvarno pravo na nepokretninu.

I ova ustanova smjera na bolje sačuvanje seljačkog zadružnog posjeda od nepotrebnoga obterećivanja i zaduživanja.

Na 3. Glede nasliedja u zadruzi suglasni su zakon od 8. prosinca 1877. i zakon od 9. svibnja 1889., kojim je razpolaganje medju živimi i za slučaj smrti zabranjeno.

Na 4. Razlaz zadruge po zakonu od 3. ožujka 1874. i zakonu od 9. svibnja 1889. razlikuje se u tom:

Digitized by Google

a) što §. 50. sl. c) zakona od g. 1889. označuje, da mužka glava prestaje biti članom zadruge, kad se oženi iz zadruge, bilo to sada u drugu koju zadrugu ili ne; dočim je zakon od 3. ožujka 1874. u §. 27. toč. c) označivao, da gubi pravo samo onda, ako se oženi u drugu zadrugu.

Prema tomu, ako se nije oženio u drugu zadrugu, ostao je jošter članom svoje zadruge, te imao pravo na zadružni dio, a po §. 50. sl. c) zakona od g. 1889. gubi to pravo;

b) što §. 51. zakona od g. 1889. odredjuje, da osobe, koje stupe u svećenički stališ, koje postaju častnici i činovnici ili steku drugo koje mjesto, s kojim je spojena svojevremena obskrba, zatim i osobe, koje samostalno nastupe obrt ili trajno poduzeće, gube svojstvo pravih članova zadruge;

c) što §. 52. istoga zakona ustanovljuje za djake, naučnike i druge, koji su odsutni od kuće, da se priprave i naobraze za buduće svoje zvanje, nadalje za one, koji su u vojničkoj službi, a spadaju u stališ momčadi, i one, koji su u državnih i drugih javnih službah ili kod privatnika namještene samo privremeno, da su pravi članovi zadruge, dok ne nastupi u §. 51. napomenuti slučaj, ili ne nastane slučaj označen u §. 53. zakona od 9. svibnja 1889., naime ako se odreče pred obć. poglavarstvom članstva zadruge izrikom ili muče time, što je 5 godina nakon navršene punodobnosti odsutan iz zadruge bez razlike, da li je taj rok nastupio prije ili iza krieposti zakona od 9. svibnja 1889.

Po §. 28. zakona od 3. ožujka 1874. zahtjevala se je usuprot odsutnost od 10 godina nakon navršene punodobnosti, a ustanova §. 29. zakona od 3. ožujka 1874. odpala je u zakonu od 9. svibnja 1889.

Završiv ovako sravnjivanje zakona, koji su izašli u bivšem provincijalu za reguliranje zadružnih odnošaja, spomenuti mi je jošte ovdje, prije nego li predjem na sam III. dio ove razprave, nešto o plemićkih zadrugah.

Zadruge seoskoga plemstva.

Seosko plemstvo razvilo se je ponajviše u 16. i 17. stoljeću, što nam dokazuju o tom u to vrieme izdane povelje.

Te povelje izdane su ponajviše „pro fidelia servitia“ dakle za vjernu službu u vojsci, pa su se te vrsti plemići i nazivali imenom armaliste.

Ovi armaliste imali su jedino podavati za slučaj rata konjanike, ali su za to uživali mal ne sva preimućtva pravoga plemstva.

Bili su prosti od poreza, uživali su pravo glasa u municipalnih tielih — vršili su regalno pravo točenja pića, nu samo u svojih vlastitih kućah.

Takovih plemićkih zadruga nalazimo najviše u županijah zagrebačkoj, križevačkoj i varaždinskoj, te će ih biti, kako je to napomenuto u „Občinaru“ od godine 1888. str. 81., do 2000.

Što se tiče nutarnjega ustrojstva tih plemićkih zadruga, to se ove nisu razlikovale mal ne u ničem od urbarskih.

Digitized by Google

Jedna i druga sastojala je od više obitelji ili više osoba, od kojih je svaka predstavljala posebnu obitelj, ili je sastojala od takovih osoba i obitelji zajedno. Jedna i druga izabirala je jednog kuće gospodara, koji je zadrugu u svemu zastupao i kojemu su se imali svi članovi dotične zadruge pokoravati.

U jednoj i drugoj zadruzi vidimo, da je kuće gospodar imao polagati račune svojim ukućanom, a što se tiče samoga zadružnoga posjeda vidimo, da je posjed seoskoga plemstva bio upisan u gruntovnici kao zadružni isto tako, kao i posjed bivših podložnika.

Sličnost ovih plemićkih zadruga sa urbarskimi vidimo u tom, što su imale iste pravne običaje, a kad su se dielile, tada su to činile po lozah proizličućih od zajedničkoga predstavnika, odnosno ako to nije bilo moguće konstatovati — tad su se dielile po lozah, dokle se je moglo segnuti u prošlošt.

Razlika izmedju plemićkih zadruga i urbarskih vidimo u pogledu priskrbe i u pogledu tom, što je u plemićkih zadrugah vladala ravnopravnost spola.

Prikupljene naime zemlje nisu se dielile po lozah nego onako, kako su glasile kupoprodajne izprave (fassiones), a što se tiče ravnopravnosti spola, ta je sastojala u tom, da djevojka izudajom nije gubila pravo na starinski imetak, već je iza smrti roditelja bila vlastna tražiti dio u naravi

Ovakova djevojka bila je ograničena jedino u tom, što, ako joj je u zadruzi brat živio — nije dobila dio iz sgrada i pokretnina — a niti. je dobila dio od intravilana — već je mjesto diela iz intravilana dobila odštetu u drugih vanjskih zemljah.

Udovici bez djece pripadalo je samo dosmrtno uživanje muževljevog diela, a nikada vlastnost, a ako se je ponovno udala, nije joj pripadalo ništa od zadružnoga posjeda.

To isto je bivalo i za slučaj, ako se je zadruga razvrgla za života udove.

Ova sličnost urbarskih zadruga i onih seoskoga plemstva bila je i razlogom, da zadružni zakon od godine 1870. nije činio razlike izmedju ovih dvijuh vrstih zadruga, pa da je zak. čl. IV. 1870 jednako vriedio za obje vrsti.

Ova ustanova spomenutoga zak. članka bila je skroz pogriešna, jer se je seosko plemstvo po hrv.-ug. pravu slobodno i bez svakoga ograničenja dielilo, a niti je ono poznavalo instituciju zadruge, u kojoj bi osoba sasvim izčezavala; pa upravo polazeć sa toga stanovišta, da je svaki član plemičke obitelji pravo svoje svojine podpuno vršio, odredio je tek §. 36. zakona od 3. ožujka 1874. o zadrugah, da se plemičke zadruge imadu izuzeti izpod ustanova zadružnoga zakona.

Digitized by Google

Razloge, koji su za to izuzeće vojevali, nalazimo u povjestnom razvitku, kojim i kako su bivši podložnici zadobili vlastničtvo nekretnina, o čem je jur bilo govora u uvodu; pa s toga odpada potreba toga opetovanja.

Izuzev ovako zadružni zakon od 3. ožujka 1874. seosko plemstvo izpod ustanova zadružnoga zakona, nije preostalo drugo, nego subsumirati iste pod ustanove pogl. XVI. o. g. z., te s njimi postupati kao zajednicami seoskoga plemstva.

Nu pošto je uporaba ustanova gradjanskoga zakona na plemićke zadruge naišla na mnogobrojne zaprieke, to je kr. vladni odjel za pravosudje još godine 1878. razaslao kvestionar na tada obstojavše podžupanije, da sabere pouzdanih podataka o broju, nutarnjem ustrojstvu i pravnih odnošajih plemićkih zadruga.

Odgovori, stigavši na ovaj kvestionar, dokazuju, da ne ima bitne razlike izmedju plemićkih i urbarskih zadruga, pa je s toga bila izražena sveobća želja, da se upravna sudbenost protegne i na diobe plemićkih zadruga, što je tandem aliquando i zakonom od 9. svibnja 1889. i učinjeno.

U poglavlju bo VIII. spomenutoga zakona veli se: „Ustanove ovoga zakona imadu se uporavljivati i na zadruge plemića na plemićkom zemljištu jedino tom iznimkom, da mjesto ustanova §. 5. al. 2., §. 30. al. 2., §. 31., §. 33., §. 50. sl. c) i d), §. 51. §. 52. §. 53. al. 2. i §. 54. i 62. imadu vrieditи sliedeće ustanove:

Starinska zadružna nepokretna imovina kao i ciela pokretna imovina dieli se po lozah (§. 30.)

Prikupljene zemlje imadu se dieliti po onom razmjeru, kako glase odnosne izprave (fassiones).

Nasliedjene zemlje diele se po pravu nasljedstva, dakle po ustanovah obć. gradj. zak.

Ženska glava ne gubi prava, koje ju ide kao predstavnicu loze, kada se uda u zadruzi za zadrugara; a isto tako ne gubi ta prava, ako se uda iz zadruge.

Muškarac ne gubi pravo na zadružnu imovinu, kad se oženi iz zadruge.

Udovici i domazetu bez djece pripada doživotno uživanje diela supružnoga druga, iza njihove smrti priraste odnosni dio zadruzi.

Ako se je zadruga medjutim razdielila, pripada taj dio u vlastnost onim zadrugarom, koje ide po ustanovah gradjanskoga zakona pravo nasliedstva iza ženitbenoga druga udovice odnosno domazeta.

Dielove, pripadajuće ženskim članovom zadruge, vlastna je zadruga namiriti i u gotovu novcu (§. 34.) po procjeni, ustanovljenoj u smislu §. 7. zakona od 9. svibnja 1889. uz uračunanje onoga, što joj je zadruga dala u ime miraza.

Digitized by Google

Djevojci daje pir ciela zadruga; miraz (opremu) u prvom redu roditelji, ako su ovi mrtvi, bliža rodbina u zadruzi, odnosno zadruga.

Oporučne odredbe ob idealnih dielovih iz zadružne imovine učinjene prije valjanosti zakona od 9. svibnja 1889., prosudjuju se po prijašnjih zakonih, ako je oporučitelj umro prije dana, kojim je taj zakon stupio u kriepost, a po ovom zakonu tada, ako je oporučitelj živio još toga dana.

Prava dielbenika imadu se prosudjivati po ustanovah zakona od 9. svibnja 1889. samo onda, ako je prije dana, kojim je taj zakon stupio u kriepost, jur izrečena pravomoćna osuda.

Zakonom dakle od 9. svibnja 1889. udovoljeno je davnoj potrebi, da je za zadruge seoskoga plemstva stvoren zakon, koji i seosko plemstvo mutatis mutandis podredjuje pod upravno sudovanje, koje je za stranke mnogo jeftinije, nego li je bilo ono po pogl. XVI. o. g. z., te imade podpune nade, da će taj zakon blagotvorno djelovati na razriešenje zadruga seoskoga plemstva.

Razpraviv ovako u kratko drugi dio ove razpravice, prelazim na dio treći.

III.

Zakoni, izašli za reguliranje pojedinih zadružnih odnošaja u bivšoj hrvat.-slav. vojnoj krajini.

1. Zakon od 7. kolovoza 1807.

Sve do godine 1807. ne možemo u bivšoj hrv.-slav. vojnoj krajini govoriti bud o ikakvom vlastničtvu nekretnina, koje bi pripadalo bud pojedinim obiteljim, bud pojedinim individualnim osobam, pošto su sva zemljišta sačinjavala vlastnost fiska.

Istom pojavom temeljnog krajiškoga zakona od 7. kolovoza 1807. za cara Franje počima se razvijati individualno vlastničtvo pojedinih obitelji i osoba.

§. 1. toga temeljnoga zakona ustanovljuje: da nekretna (ležeća) dobra, koja bud pojedinci, bud ciele obitelji graničarske posjeduju, imadu se smatrati kao prava vojnička lena, na koja pripada Njeg. Veličanstvu vrhovno vlastničtvo (dominium eminens); dočim je pojedincu ili stanovitoj obitelji, uz dužnost izpunjivanja dužnostih, označenih u tom temeljnom zakonu, pripadalo na te nekretnine nasljedno pravo uživanja.

Pojedinac dakle ili ciela obitelj imala je pravo takove nekretnine uživati, ali je zato morala vršiti dužnost označenu u gore spomenutom zakonu, koja dužnost sastojala se poglavito u vršenju vojničke dužnosti.

Tim dakle zakonom prestala je izključiva vlastnost fisca, pak je isti od svog dominia eminens ustupio užitno pravo graničaru, uz dužnost u temeljnom zakonu označenih dužnosti.

Digitized by Google

Tim dakle zakonom razviše se t. z. lenska dobra, pod kojimi se razumjevaju takova, koja su po vrhovnom vlastniku (fisku dominus directus) prepuštena lenskim podanikom (vasalom) pod uvjetom medjusobne vjernosti i pod uvjetom, da podložnik lenskom gospodaru stanovite obveze pružiti imade.

Svako dakle lensko dobro jest nepodpuno vlastničtvo, jer vrhovno vlastničtvo pripada lenskom gospodaru, dočim užitno vlastničtvo pripada podložniku.

To uvjetno pravo podložnika (vasala) sastojalo se je u sliedećem:

1. Imao je pravo pobirati plodove lenskog dobra.

2. Pravo posjeda.

3. Imao je pravo lensko dobro dati u zakup, kao i osnivati na istom stvarna prava na korist trećih osoba.

4. Mogao je vasal i bez privole vrhovnog vlastnika osnovati na lenskom dobru pravo zaloga.

5. Izručivo lensko dobro dalje izručiti.

Osnivanje osobnih stvarnih prava na lenskom dobru, imao je vasal samo tako dugo, dokle je on sam imao pravo na lensko dobro, naime tako dugo, doklem je on sam vršio dužnost spram lenskom gospodaru.

Za ove povlasti, koje je lenski gospodar vasalu dao bio, morao je vasal, kako jur gore spomenuto. vršiti neke dužnosti, koje su bile ili lih vojničke (militaria) ili ne vojničke (non militaria pagana).

Nastaje sada pitanje, tko je mogao steći lensko dobro?

Na to nam dogovara §. 2. spomenutog temelj. zakona, koji kaže: U pravilu mogu u krajini steći i posjedovati nekretna dobra samo one osobe, koje su već ondje nastanjene, te se obvezale na izvršivanje u temeljnom zakonu označenih dužnosti; kao i one osobe, koje će se u krajini kasnije naseliti, te sa svojimi obitelji spomenute dužnosti preuzeti.

Prema tomu bile su izključene sliedeće osobe:

1. žene,

2. osobe nepoštene,

3. osobe bez razuma ili sa tjelesnom manom,

4. u obće sve osobe, koje ne mogu vršiti vojnu dužnost, kamo se ubrajaju jurističke osobe kao i svećenici — qui ecclesia non sitit sanguinem, — te žitelji bivšeg provincijala.

Nu u svih ovih slučajevih mogla se je zadobiti dispensacija od vrhovnog vlastnika lenskog dobra.

Svako lensko zemljište pojedinoga krajišnika dielilo se je u dvoje i to:

a) u dobro porodično (Stammgut),

b) i u suvišpolje (Überland Naredba od 3. srpnja 1818. br. 3211.).

Dobro porodično (Stammgut) imalo je sačinjavati temeljnu imovinu krajiške kuće, te se u pravilu nije smjelo umanjiti, a niti razcjepkati;

Digitized by Google

dočim se je sa suvišpoljem (Überland) moglo slobodno razpolagati, t. j. moglo se je bud cjelo, bud djelomice izručiti, otudjiti.

Svako krajiško selište moralo je bez obzira, da li sačinjava cielo, $^3/_4$, $^1/_2$ ili $^1/_4$ selišta, imati jednu ral za intravilan, t. j. prostor za kuću, dvorište i vrt, a osim toga moralo je imati i to:

1. u karlovačkoj i banskoj krajini, za tim u vlaško-ilirskoj pukovniji

a) cielo selište	18	rali	oranice	6	rali	livade		
b) $^3/_4$	„	$13^1/_2$	„	„	$4^1/_2$	„	„	
c) $^1/_2$	„	9	„	„	3	„	„	
d) $^1/_4$	„	$4^1/_2$	„	„	$1^1/_2$	„	„	

2. u varaždinskoj i slavonskoj krajini, zatim u njemačkoj banatskoj pukovniji

a) cielo selište	24	rali	oranice	10	rali	livade		
b) $^3/_4$	„	18	„	„	$7^1/_2$	„	„	
c) $^1/_2$	„	12	„	„	5	„	„	
d) $^1/_4$	„	6	„	„	$2^1/_2$	„	„	

a svaka ral računala se je po 1600 □°.

Prostor za kućište i dvorište bio je prost od zemljarine, dočim se je za vrt imala zemljarina plaćati.

Kod razdiobe krajiškoga posjeda u dobro porodice (Stammgut) i suvišpolje (Überland) valjalo je na sliedeće paziti:

I. Nijednomu krajišniku nije se smjelo od njegovog posjeda bud išta oduzeti, da se time nadopuni posjed drugoga krajišnika; već se je imao sav posjed, koga je uživao bez obzira na površinu razdieliti u dobro porodično kao i suvišpolje.

II. Ako je koja krajiška kuća posjedovala upravo toliko zemljišta ili možda manje, nego li što je propisano bilo za $^1/_4$ selišta, to se je taj cieli posjed imao smatrati dobrom porodičnim (Stammgut).

III. Ako je koja krajiška kuća posjedovala zemljišta više od $^1/_4$ selišta, tada se je ovaj višak pripisati imao suvišpolju (Überland), a ako je posjed iznašao $^5/_8$ selišta, tada su se imale $^4/_8$ pripisati dobru porodičnom a $^1/_8$ k suvišpolju.

IV. Ako je koja kuća posjedovala zemljišta $^3/_4$ selišta, a osim toga jošter najmanje $^1/_8$ selišta, tada su se $^3/_4$ selišta imale upisati kao dobro porodično; dočim se je ona $^1/_8$ imala pripisati kao suvišpolje.

V. Ako je koja kuća posjedovala više nego jedno cielo selište, dakle na pr. $1^1/_4$ selišta, tada se je imalo cielo selište upisati kao dobro porodično, a ona $^1/_4$ kao suvišpolje.

VI. Kod svih onih žitelja u granici, koji se nisu mogli ubrojiti u rodjene graničare, imala su se sva zemljišta, posjedovali ih koliko im volja, upisati kao suvišpolje.

Digitized by Google

VII. Izbor pojedinih zemljišta, koja su se imala pripisivati dobru porodičnom, prepuštao se je na volju dotičnoj kući.

Jedino se nisu mogla pripisati k dobru porodičnom ona zemljišta, koja su se nalazila izvan satnijskoga sreza, a isto tako i vinogradi.

Što se tiče voćnjaka, to su se oni mogli, nisu li bili u spoju sa dvorištem, jedino na specialni zahtjev stranke pripisati k dobru porodičnom.

Ovako se je imalo postupati kod onih zemalja, koje su nadjene u posjedu pojedinca, kadno je stupio u kriepost krajiški temeljni zakon od godine 1807.

Što se pako tiče budućega sticanja zemalja, to odredjuje §. 15. rečenog zakona, da se imade kod onih selišta, koja nesačinjavaju $^1/_4$ selišta, sva buduća prisvojenja zemalja tako dugo pripisivati k dobru porodičnom, dok isto nepostigne veličinu od $^1/_4$ selišta; pa istom onda, kad prijašnja zemljišta sa na novo stečenimi prekorače $^1/_4$ selišta, tada se ovaj višak pribrojiti imade suvišpolju.

Naraste li selište tim načinom na $^3/_4$ selišta, tad se upisuje $^1/_2$ na dobro porodično, a $^1/_4$ kao suvišpolje; dočim cielo selište upisuje se istom onda kao dobro porodično, ako isto iznaša $1\,^1/_2$ sesije.

Za da se o gore spomenutom zadobije točnija slika navadjam ovdje dvie skrižaljke i to:

I. Aritmetičku skrižaljku o razdiobi zemalja u dobro porodično i suvišpolje, koje je pojedinac posjedovao u vrieme kad je temeljni zakoni od 1807. stupio u kriepost.

II. Aritmetičku skrižaljku o razdiobi zemalja u dobro porodično i suvišpolje i to onih, koje je pojedinac kasnije stekao.

Na I.

Površina, razdieliti se imajućeg posjeda		U karlovačkoj i banskoj krajini. zatim u vlaško-ilirskoj pukovniji				U varaždinskoj i slavonskoj krajini i njemačkoj banatskoj pukovniji			
		kao dobro porodično		kao suvišpolje		kao dobro porodično		kao savišpolje	
ral	□°	ral	□°	ral	□°	ral	□°	ral	□°
1—6	—	6	—	—	—	6	—	—	—
7	—	6	—	1	—	7	—	—	—
8	—	6	—	2	—	8	—	—	—
9	—	6	—	3	—	8	800	—	800
10	—	6	—	4	—	8	800	1	800
11	—	6	—	5	—	8	800	2	800
12	—	6	—	6	—	8	800	3	800
13	—	6	—	7	—	8	800	4	800
14	—	6	—	8	—	8	800	5	800

Digitized by Google

Površina, razdieliti se imajućeg posjeda		U karlovačkoj i banskoj krajini, zatim u vlaško-ilirskoj pukovniji				U varaždinskoj i slavonskoj krajini i njemačkoj banatskoj pukovniji			
		kao dobro porodično		kao suvišpolje		kao dobro porodično		kao suvišpolje	
ral	□°	ral	□°	ral	□°	ral	□°	ral	□°
15	—	12	—	3	—	8	800	6	800
16	—	12	—	4	—	8	800	7	800
17	—	12	—	5	—	8	800	8	800
18	—	12	—	6	—	8	800	9	800
19	—	12	—	7	—	8	800	10	800
20	—	12	—	8	—	8	800	11	800
21	—	18	—	3	—	8	800	12	800
22	—	18	—	4	—	17	—	5	—
23	—	18	—	5	—	17	—	6	—
24	—	18	—	6	—	17	—	7	—
25	—	18	—	7	—	17	—	8	—
26	—	18	—	8	—	17	—	9	—
27	—	18	—	9	—	17	—	10	—
28	—	18	—	10	—	17	—	11	—
29	—	18	—	11	—	17	—	12	—
30	—	24	—	6	—	25	800	4	800
31	—	24	—	7	—	25	800	5	800
32	—	24	—	8	—	25	800	6	800
33	—	24	—	9	—	25	800	7	800
34	—	24	—	10	—	25	800	8	800
35	—	24	—	11	—	25	800	9	800
36	—	24	—	12	—	25	800	10	800
37	—	24	—	13	—	25	800	11	800
38	—	24	—	14	—	25	800	12	800
39	—	24	—	15	—	25	800	13	800
40	—	24	—	16	—	25	800	14	800
41	—	24	—	17	—	25	800	15	800
42	—	24	—	18	—	25	800	16	800
43	—	24	—	19	—	34	—	9	—
44	—	24	—	20	—	34	—	10	—
45	—	24	—	21	—	34	—	11	—
46	—	24	—	22	—	34	—	12	—
47	—	24	—	23	—	34	—	13	—
48	—	24	—	24	—	34	—	14	—

Digitized by Google

Na II.

Površina, imajuća se razdieliti		U karlovačkoj i banatskoj krajini, zatim u vlaško-illirskoj graničarskoj pukovniji				U varaždinskoj i slavonskoj krajini, zatim u njemačkoj banatskoj krajiškoj pukovniji			
		kao dobro porodično		kao suvišpolje		kao dobro porodično		kao suvišpolje	
ral	□°	ral	□°	ral	□°	ral	□°	ral	□°
1—6	—	6	—	—	—	6	—	—	—
7	—	6	—	1	—	7	—	—	—
8	—	6	—	2	—	8	—	—	—
9	—	6	—	3	—	8	800	—	800
10	—	6	—	4	—	8	800	1	800
11	—	6	—	5	—	8	800	2	800
12	—	6	—	6	—	8	800	3	800
13	—	6	—	7	—	8	800	4	800
14	—	6	—	8	—	8	800	5	800
15	—	6	—	9	—	8	800	6	800
16	—	6	—	10	—	8	800	7	800
17	—	6	—	11	—	8	800	8	800
18	—	12	—	6	—	8	800	9	800
19	—	12	—	7	—	8	800	10	800
20	—	12	—	8	—	8	800	11	800
21	—	12	—	9	—	8	800	12	800
22	—	12	—	10	—	8	800	13	800
23	—	12	—	11	—	8	800	14	800
24	—	18	—	6	—	8	800	15	800
25	—	18	—	7	—	8	800	16	800
25	800	18	—	7	800	17	—	8	800
26	—	18	—	8	—	17	—	9	—
27	—	18	—	9	—	17	—	10	—
28	—	18	—	10	—	17	—	11	—
29	—	18	—	11	—	17	—	12	—
30	—	18	—	12	—	17	—	13	—
31	—	18	—	13	—	17	—	14	—
32	—	18	—	14	—	17	—	15	—
33	—	18	—	15	—	17	—	16	—
34	—	18	—	16	—	25	800	8	800
35	—	18	—	17	—	25	800	9	800
36	—	24	—	12	—	25	800	10	800
37	—	24	—	13	—	25	800	11	800
38	—	24	—	14	—	25	800	12	800
39	—	24	—	15	—	25	800	13	800
40	—	24	—	16	—	25	800	14	800
41	—	24	—	17	—	25	800	15	800
42	—	24	—	18	—	25	800	16	800
43	—	24	—	19	—	25	800	17	800
44	—	24	—	20	—	25	800	18	800

Digitized by Google

Površina, imajuća se razdieliti		U karlovačkoj i banatskoj krajini, zatim u vlaško-ilirskoj graničarskoj pukovniji				U varaždinskoj i slavonskoj krajini, zatim u njemačkoj banatskoj krajiškoj pukovniji			
		kao dobro porodično		kao suvišpolje		kao dobro porodično		kao suvišpolje	
ral	□°	ral	□°	ral	□°	ral	□°	ral	□°
45	—	24	—	21	—	25	800	19	800
46	—	24	—	22	—	25	800	20	800
47	—	24	—	23	—	25	800	21	800
48	—	24	—	24	—	25	800	22	800
49	—	24	—	25	—	25	800	23	800
50	—	24	—	26	—	25	800	24	800
51	—	24	—	27	—	34	—	17	—
52	—	24	—	28	—	34	—	18	—
53	—	24	—	29	—	34	—	19	—
54	—	24	—	30	—	34	—	20	—

Sto se tiče obć. pašnjaka, to oni nisu sačinjavali prema §. 16. temeljnoga zakona od 1807. privatno vlastničtvo pojedinog krajišnika, te prema tomu nisu spadali niti dobru porodičnom, a niti suvišpolju, nego su se dodielivali krajišnikom po općinah u skupu. Time je podjedno odlučeno bilo, da općinski pašnjaci nisu spadali k općinskomu, već državnom dobru prema §. 17. istoga zakona.

Dobro porodično (Stammgut) nije se smjelo po pravilu izručiti, u zakup dati, založno obteretiti, a podjedno nije se smjela na dobru porodičnom po pravilu obaviti niti sudbena pljenitba.

Iznimka od toga pravila nalazi se označena u §. 21. temeljnoga krajiškoga zakona od 1807., t. j. kada to zakon sam nalaže, ili kada zadruga drugo selište zadobije, ili u drugu krajišku kuću primljena bude.

Nu i u onom slučaju, kad zakon to dozvoljava, mora ostati najmanje $^1/_4$ selišta bez ikakva tereta.

Što se tiče zamjene porodičnoga dobra sa drugim posjedom, to je valjalo uvjek pribavit si prije dozvolu pukovnije. Iz ovoga obrazloženja se dakle vidi, da se je dobro porodično smatralo u pravilu neotudjivim, koje je imalo zadaću i svrhu, da služi za uzdržavanje stanovite krajiške obitelji. Drugčije je pako bilo sa zemljišti, koja su spadala t. z. suvišpolju (Überland). Ovakova zemljišta mogla su se temeljem §. 23. zak. od g. 1807. slobodno dati u zakup, zadužiti, da i prodati naravski uz privolu pukovnijskog zapovjedničtva, nije li bilo zakonitih zaprieka.

Te zakonite zaprieke bile su:

1. ako je tko imao doživotno uživanje na takvih nekretninah,

Digitized by Google

2. ako je ovakovo zemljište imalo služiti za kauciju, za kamate, ili ako je bilo obterećeno sa raznimi podavanji,

3. ako se je htjelo prodati zemljište takovo osobi, koja je bila izključena za sticanje graničarskih nekretnina,

4. ako je na takovom zemljištu bio već odprije uknjižen dug.

Ako su dakle osobe, koje nisu spadale graničarskim žiteljem, nekretnine, koje su u krajini prije zakona od g. 1807. posjedovale, prodale, tad je graničaru pripadalo prekupno pravo u roku od 4 nedjelje dana, a prednost je imao onaj, koji jošte zemljišta imao nije.

Zalaganje nekretnina pod takvim uvjetom, da založena nekretnina u slučaju neplateža imade pripasti vjerovniku, bilo je glasom §. 26. pomenutog zakona ne dopušteno.

Vjerovniku u takvom slučaju nije preostalo drugo, nego tražbinu utužiti pred redovitim sudom, koji je tada mogao prodaju odrediti.

Temeljem ustanove §. 27. tem. zakona nije se moglo niti na porodičnom dobru, a niti na suvišpolju u ničiju korist osnivati doživotno uživanje, a niti se je moglo bud jedno, bud drugo obteretiti podavanjem kamata ili inih daća u naravi za sva vremena.

Usuprot tomu bilo je dozvoljeno na ovih zemljištih osnivati u korist treće osobe bud vremenita bud trajna stvarna prava kao što n. pr. servitutes praediorum rusticorum. (Sliedi.)

Tečaj postupka po vojničkom kaznenom postupniku i misli o reformi istoga.

*Piše dr. **Stjepan Posilović.***

(Nastavak)

Izcrpivši tako u kratkih crtah tečaj postupka, prelazim sada na predstojeću reformu vojnog kaznenog postupnika, koja se već odavna u nadležnih ministarstvih naše monarkije sprema.

I glede tog važnog predmeta postoji već prilična literatura, u kojoj se reforme kaznenog vojnog postupnika uvesti se imajuće u našoj monarkiji i u Njemačkoj pretresaju. Po novinskih vjestih čini se, da se je i ministarstvo Njemačke bavilo u posljednje doba sa osnovom vojnog kazn. postupnika, pa po tom izgleda, da se tamo na tom polju izdašno radi. Najprije ću da spomenem neke postupnike, postojeće u većih evropskih državah.

U Francezkoj je uveden code de justice militaire od 9. lipnja 1857. a u Italiji codice penale per l'esercito od 28. novembra 1869. i u Bavarskoj od 29. travnja 1869. Ti su zakonici osnovani na obtužbenom na-

Digitized by Google

čelu uz pripust obrane i uz javnost razprave, ter su u obće prilagodjeni modernim zahtjevom kaznenog postupka. Nasuprot u većem djelu Njemačke carevine postoji pruski kazneni postupnik od 3. travnja 1845., a u Würtenberškoj pače od 20. srpnja 1818., koji počivaju na pismenom inkvizitornom principu s izključenjem javnosti i ograničenjem obrane.

U literaturi ću samo spomenuti njekoja važnija djela glede istog predmeta:

Hilse: Die leitenden Grundsätze des heutigen deutschen M. St. P. V. Reinsdorf: Zur Frage des M. St. P. Hoff: Darstellung unseres Militärgerichtswesens. — dr. Weisl: Frankreichs Mil. St. P. V., a u našoj monarkiji: Damianitsch: Studien über das Militärstrafrecht. — Dr. Dangelmaier: Die Grundsätze des M. St. V., i novije djelo: dr. St. Ritter v. Korvin Džbánski: Zur Reform des Mil. St. V. in Ö. Ungarn. I u našoj monarkiji se u obih državnih polah svaki čas u zakonodavnih tjelih stavljaju interpelacije radi što skorijeg uvedenja novog vojničkog kaznenog postupka. A i javna glasila u monarkiji su se u općenitih crtah gdjegdje bavila tim pitanjem.

Prigovara se u mnogom postojećim propisom vojnog kaznenog postupka bez razloga, a s druge se strane predlažu novote, koje ne podnosi vojnički kazneni postupak.

Ne može bo potonji nikada biti istovjetan sa gradjanskim kaznenim postupkom, jer ako i je bitna svrha obim zajednička, naime saznanje materialne istine, to ipak mnogi posebni obziri vojničkog staleža usljed njegova ustrojstva zahtjevaju uredbe i propise, kojih niti ne može imati gradjanski kazneni postupak.

Prva je bo predpostava uspjehu vojske, da bude ista zaptom i poslušnošću vodjena, pak je doista zahtjev u pogledu zapta, koji se mora stavljati na vojsku osobito kraj današnjih golemih tegoba u ratu, najvažniji. Svaka dakle uredba ma bila ona i kako moderna i duhom naprednjačtva nadahnuta, ako je protivna vojnom zaptu, ne može biti usvojena u vojnički kazneni postupak, a nasuprot ne smije nijedna takova odredba u istom manjkati, koja je za uzdržanje zapta neobhodno nuždna.

Nu uz tu stegu je svaka reforma, koja ide za pravim napredkom, dobro došla, pa ne smije ni u vojnom kaznenom pravosudju izostati. Dopustiti se bo mora, da je svakako postojeći kazneni postupak vrlo starog porekla, i da s toga ovako kako jest ne odgovara današnjim odnošajem ni duhu vremena, kojemu se svi zakoni prilagoditi imadu.

Pošto je uredba sudbenošću ovlaštenih zapovjednika u vojnom kazn. postupku neobhodno nuždna radi uzdržanja zapta, to bi se ista imala pri držati, ali ipak ne u dosadanjem obliku. Isti zapovjednik dosele naredjuje progon, odredjuje od slučaja do slučaja sudce za konačnu riešitbu, potvrdjuje istu, ima pravo ublaženja i ovrhe osude.

Digitized by Google

Dakle on je sve i sva u jednoj osobi, — a čemu je onda sud, i gdje i čime je nezavisnost sudjenja zajamčena? Imalo bi se dakle to pravo svrsi shodno stegnuti, a napose i ograničiti samo na najviše teritorialne zapovjednike.

Načelo inkvizitorno, koje je sada strogo provedeno u postojećih vojnih propisih, odavno je napušteno u svih postupnicih, kao i pismenost na kojoj počiva.

U tom pogledu spominje dr. Stjepan vitez Korvin-Džbánski u svojoj brošuri o reformi vojno-kaznenog postupka: „što ovdje individualnost iztražnog sudca, njegova inteligencija, svojstva, znanje i naobraženje znače, kakovu ulogu tu igra neznanje, prostota, pomanjkanje izkustva i poznavanja ljudih, predsude, bojazljivost, površnost, naklonost ili nesklonost, potreba, da se prema mjerodavnom vjetru vazda ukaže podatnim i uslužnim, što može ograničen vidokrug i nespretnost u orientaciji, i još mnogo toga što može činiti kod iztražnog sudca — o tom bi se dali čitavi svezci napisati, koji bi kadri bili proizvesti, da se čovjek sgraža“ itd.

Ako i nije opasnost tolika kao što ju pretjeruje spomenuti pisac — prem je svakako vrlo značajno, da to tvrdi ugledni stožerni auditor — ima ipak mnogo istine u tom, osobito ako se iztraga vodi, što ne biva riedko, po auditoru, koji ne razumije jezika okrivljenikova, a kadšto mu kao početniku manjka i nuždna okretnost i praksa, ter je svakako, ako i nije početnik, u njekoj odvisnosti od svog sudskog zapovjednika.

Jedna te ista osoba, koja je iztragu vodila, vodi i glavnu rieč u vojnom sudu, koji sudi okrivljeniku na temelju izradjenog pismeno po auditoru votuma informativnog.

Auditor je i tužitelj i iztražni sudac, izvjestitelj i presudni sudac sve u jednoj osobi, što je doista anomalija, jer je čitav postupak i glavno težište dokaznog postupka pače i priprema osude u njegovoj ruci. Kolika vlast u ruci samo jedne osobe, i kolika težina zadatka za nj, kad bi bio uvjek najsavršeniji muž i najneodvisniji, a kamo li kad to ni nije, niti može biti! Odviše je smiono, da se najsvetija dobra čovjeka, sloboda i čast povjeravaju odluci tako rekuć samo jedne osobe. A k tomu ni obrane ne ima! Kad bi se barem okrivljenik i samo okolnostno vrhu svega na vojnom sudu preslušavao, da mu njegovu podpunu obranu čuju sudci, ali i to ne biva, već se samo pročita njegov izkaz.

Gornja dakle kumulacija toli raznovrstnih zadataka, kao što je obtužba i osuda uz posvemašnje izključenje obrane može samo postojati na uštrb kaznenog pravosudja. Zar nije upravo čudnovato, da iztražni sudac — bude i presudni!

Valjalo bi dakle te uloge kao i u modernih inih postupnicih razlučiti, ter ustrojiti posebne organe za zametnuće kaznenog progona i posebno odrediti branitelja, ter napose ustrojiti sud, koji bi trebao sastojati

Digitized by Google

iz strukovnjaka auditora i ostalih prisjednika ne strukovnjaka sa jednakim pravom glasa glede krivnje i kazni. Tako se jedino može stvoriti sigurno jamstvo za saznanje materialne istine, što mora da bude prvi zadatak svakomu kaznenomu postupku.

Prije svega bi trebalo osnovati postupak na načelu obtužbenom. Obtužbu bi imao pokretati posebni organ strukovnjački, koji bi ipak vezan bio na naloge sudbenošću ovlaštenog zapovjednika u tom pogledu, jer se potonja uredba u interesu zapta ostaviti mora, a tad joj se naravno mora i pravo iniciative progona pridržati, jer bi bez toga bila ta uredba bezmoćna.

Taj obtužbeni organ imao bi predlagati iztragu, učestvovati poput državnog odvjetničtva u iztrazi, ter praviti obtužnicu, to sve po dobivenom nalogu sudskog zapovjednika i zastupati u vojnom sudu obtužbu.

Dopustiti pravni liek prigovora proti obtužnici, mislim, da nije uputno u vojnom kaznenom postupku, gdjeno bi to svakako moglo disciplini naškoditi, a k tomu baš i ta disciplina iziskuje, ako i gdje, to kod vojničtva, brzinu postupka, koja bi se osujećivala ulaganjem prigovora, koji i onako, kako praksa pokazuje, u najredjih slučajevih imadu uspjeha.

Usljed načela obtužbenog i pošto se time težište svega postupka prenaša na glavnu razpravu, trebalo bi da iztraga ne bude obsežna i dugotrajna, kao što sada, koja mora sve momente i manje važne izviditi, već da se stvar samo u toliko izvidi, u koliko je potrebno, da se uglave oni momenti, s kojih će se ili kazneni postupak obustaviti, ili okrivljenik moći obtužiti, ter ne bi imala iztraga izcrpiti sve dokaze, već samo prirediti dokazivanje za razpravu pred vojnim sudom.

Svi dokazi treba da se neposredno i ustmeno iznesu na glavnu razpravu, koja bi imala u bitnom teći kao i u modernih kaznenih postupnicih pred gradjanskimi sudovi, i u kojoj trebalo bi da prisustvuje osim sudaca obtuženik, javni tužioc i eventualno branitelj, gdje je isti obligatan, naime za teže kažnjive slučajeve ili gdje si ga stranka izabere. Tekar neposrednost dokaza daje živu sliku sudijam, a i okrivljeniku točan uvid u sve dokaze i time mogućnost izdašne obrane, jer je točno upućen, proti kojim osvadam se braniti imade. Mislim, da ne trebam tek dokazivati, kako izčezava u pogledu upute suda ma i najtočniji votum informativni auditorov, koji je obično obsežan i utrudi slušatelje, te se mnoga možda i odlučna činjenica u čitanju lasno prečuje, naprama živoj slici, koja se razvija pri neposrednoj ustmenoj razpravi. Treba doista više nego umišljene mašte, tko bi još danas branio pismenost i inkviziciju naprama ustmenosti i neposrednosti, koja se i u vojnom kaznenom postupku, jer nije protivna, disciplini, a jer zajamčuje saznanje istine, što skorije uvesti ima.

(Sliedi.)

Digitized by Google

Ako krčmar u nakani preprodaje, kupi ili inako nabavi spirituozna pića, je li odatle nastaje absolutni momenat za nadležnost trgov. suda?

Napisao dr. M. K—ć.

Prema ustanovi §. 15. zakona od 3. listopada 1876. br. sb. 86. imade se pitanje o nadležnosti u trgov. razpravah prosudjivati, koliko bi ustanove ostalih zakona i naredaba stajale u opreci s tim zakonom, ili po tom zakonu. Prema §. 1. istoga zakona doznačuju se sve razpre, koje nastaju iz trgov. posala, označenih u §. 258. i 259., 260. i 261. trg. zak. trgovačkomu sudu, ako je tuženik protokolirani trgovac, a nije li u trgov. registru upisan samo onda, ako je posao sa strane tuženika trgov. posao. Ne ću se pobliže upuštati u declaraciju ove ustanove, nego ću samo naglasiti, da u našem pitanju pada odlučna važnost na drugi dio te ustanove, pak bi nam trebalo riešiti samo pitanje, je li kupovanje vina sa strane krčmara u nakani preprodaje absolutni trgov. posao. Odgovor na to pitanje ujedno je rješenje o absolutnom momentu nadležnosti trgov. suda.

§. 258. t. 1. trg. zak. veli, da se kao trgov. posao imade smatrati kupovanje ili inako nabavljanje robe i pokretnih u obće stvari, učinjeno namjerom, da one budu preprodane u naravi ili izradjene ili preradjene.

Valjada ne će biti ni s koje strane sumnje, da je vino stvar, koja pada u pojam robe i pokretnih u obće stvari, a čim je to, onda bi trebalo za naše pitanje dokazati još samo, da je krčmar nabavio ili kupio vino u nakani preprodaje. Tko treba u parnici da dokaže tu nakanu, da li tužitelj ili tuženik? Evo odgovora:

Krčmar očito spada u nepodpune trgovce po §. 5. trg. zakona; krčmar tjera obrt, koji stoji u tome, da on prodaje spirituozna pića, a može da prodaje vlastita spirituozna pića ili tudja, koja u svrhu preprodaje nabavlja.

Kada krčmar spirituozna pića nabavlja, on ih očito nabavlja u svrhu preprodaje tako, te je to takova predmnjeva, da se niti ne može s razlogom tražiti, da bi na tužitelju mogao ležati teret dokaza (drugi dio §. 105. gr. p. p.), nego nasuprot morati će tuženik excipiendo dokazati, da nije on nabavio spirituozna pića u svrhu preprodaje Ako tuženik nije to dokazao, onda stoji, da je on nabavio ili kupio robu namjerom na preprodaju, da je obavio posao, koji je s njegove strane trgov. posao.

Krivo je shvaćanje, kad se misli, da bi trebalo još, da krčmar svoj obrt tjera kao obrt na veliko, jer se tu zaboravlja, da je rečeni posao objektivni trgovački posao, koji je sam po sebi trgovački posao, te nije za nj u obće mjerodavan način izvršbe, a niti sama izvršba, nego samo i jedino namjera na preprodaju.

Digitized by Google

Kad je krčmar nabavio vino u svrhu preprodaje, on je počinio time absolutni trgov. posáo. on je za posljedice toga posla odgovoran po trgov. zakonu i trgovačkomu sudu. Ako i jeste istina, da §. 6. zak. od 3. listopada 1876. sbor. br. 86. veli: u mjestih, gdje ne ima suda trgovačko-mjenbenoga, „mogu se“ parnice navedene u §. 1. i 2. točke 6. ovoga zakona izim onih, koje nastaju iz poslova pomenutih u točki 5. §. 528. i u točkah 2. i 4. §. 259. trg. zakona i izim parnica, proizličućih iz poslova mjenbenih, podignuti i pred običnim nadležnim sudom, koji može obavljati i uredovanja pomenuta u §§. 347., 371., 409., 411. i 481. trg. zak. i koja su im slična, tim se ipak ne veli, da se razpre iz tih posala i „moraju“ razpraviti pred običnim sudom, nego se to stavlja na volju tužitelju, da udari tužbom ili pred trgovačkim sudom ili ako to ne će, pred običnim gradj. sudom. Nu trgovački sud ne smije odbiti tužitelja s razloga, jer da nije nadležan.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Sticanje prava zaloga na ljekarnu. Prinos k tumačenju §. 427. i §. 452. obć. gradj. zak.

Tužitelj M. F. navadja, da je založnim ugovorom od 13. prosinca 1888. pod A., unešenim u repertorium kr. javnog bilježnika F. A. pod brojem 6497. otvorio J. Č. mjenbenu vjeresiju do iznosa od 12.000 for. austr. vriedn.

Crpeć tu vjeresiju imao mu je J. Č. vrhu pozajmljenih mu iznosa zajedno sa suprugom svojom H. Č. uručiti prihvate mjenbene.

Tvrdi nadalje, da mu je za njegovo osiguranje J. Č. založio ljekarnu k spasitelju u gradu Z. u svoj cielosti, dakle sa svim svojim pravom, označenim u ugovoru i u odpisu kr. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove, od 12. studenoga 1879. broj 19622. sa svimi rekviziti, aparati, robom itd. u svih prostorija ljekarne i njenih skladištih, svekoliko to napoprieko kako leži i stoji.

Glasom zaporke u ugovoru pod A., veli, da su se odputili nakon podpisa ugovora s kr. javnim bilježnikom na lice mjesta u ljekarnu, gdje mu je J. Č. zalog predao, koj mu je tužitelj nadalje ostavio u držanju i nadzoru.

Poslie ovako sklopljenog založnoga ugovora pozajmio mu je tužitelj u svotah od 3000 for., 2400 for., 3000 for., 3000 for. i 600 for. ukupno dakle 12.000 for., kako to dokazuju prihvati mjenbeni:

Digitized by Google

od	15.	prosinca	1888.	vrhu	3000 for.
„	17.	„	„	„	3000 „
„	17.	„	„	„	3000 „
„	18.	„	„	„	2400 „
„	21.	„	„	„	600 „
			Ukupno . . .		12.000 for.

(prilozi B., C., D., E. i F.)

Kad je, veli tužitelj, mjeseca kolovoza 1889. dočuo, da je usljed raznih ovršnih molba drugih vjerovnika odredjena ovršna javna dražba njemu založene ljekarne s accessoriji, to je molbom svojom od 28. kolovoza 1889. br. 10648 kr. sudbenom stolu u Z. prijavio svoje pravo zaloga s prvenstvom od 13. prosinca 1888. i molio, da se ovo njegovo pravo zaloga zabilježi u dotičnom pljenitbenom zapisniku.

Odlukom od 29. kolovoza 1889. br. 10648. pod G. udovoljio je spomenuti sud njegovoj molbi, a kr. banski stol potvrdio je tu odluku riešitbom od 14. prosinca 1889. broj 29265. pod H. u toliko, što se odobrava, da je sud prve molbe primio njegovu prijavu prava zaloga na znanje i ubilježio u pljenitbenom zapisniku, dočim se pitanje o prvenstvu imade pridržati razpravi o razdiobi kupovnine, polučene kod dražbe.

Kod te razdiobne razprave prijavio je tužitelj svoju tražbinu od 12.000 for. uz pravo zaloga sa prvenstvom od 13. prosinca 1888. na temelju založnog ugovora pod A. i mjenica pod B. do F. Nu protivnici t. j. tuženici V. i K. H., i drugi nepriznaše niti obstojnost njegove tražbine, a ni pravo zaloga za istu, a niti prvenstva od 13. prosinca 1888.

Usljed toga bje tužitelj odlukom citiranog suda od 1. kolovoza 1890. br. 9060. pod I. upućen, da temeljem §. 21. t. 3. i 22. zakona od 17. prosinca 1876. br. 1. sbornika od godine 1877. proti spomenutim u roku od 30 dana podigne tužbu i u istoj svoje pravo izvede.

Ta odluka je potvrdjena po oba višja suda prilozi K. i L., te je do svršetka te parnice u sudbenoj pohrani ostavljen iznos od 12.934. za osiguranje tužiteljeve tražbine od 12.000 for. sa 6% kamati od 16. travnja 1889. do 30. srpnja 1890., koje iznašaju 934 for., dočim se po riešitbah I. K. i L. za vrieme od 1. kolovoza 1890. dalje imao tužitelj zadovoljiti sa onimi kamati, što ih nosi uložnica, na koju je glavnica od 12.934 for. koristonosno uložena.

Zato je digao tužbu, ter dalje navadja:

Da je obstojnost njegove tražbine od 12.000 for. sa 6% kamati od 16. travnja 1889. do izplate dokazana mjenicami pod B. do F., dočim je prvenstvo njegovog prava zaloga utemeljeno na bilježničkom založnom ugovoru pod A., koji dokazuje, da je tužitelj pravo zaloga stekao dne 13. prosinca 1888., dočim iz pljenitbenog zapisnika pod N. proizlazi, da su tuženici V. i K. H. i drugovi svi pljenili tek iza 13. prosinca 1888.

Digitized by Google

Zahtjeva s toga: da su tuženici V. i K. H. sa drugovi dužni priznati obstojnost njegovih mjenbenih tražbina proti J. Č. u iznosih od 3000 for. 3000 for., 3000 for., 2400 for. i 600 for. u ukupnoj svoti od 12.000 for. sa 6% kamati od dospjetka mjenica t. j. od 16. travnja 1889. do izplate, da su dalje dužni priznati obstojnost njegovog prava zaloga na obstojavšu ovršno prodanu ljekarnu J. Č. odnosno na kupovninu ovršnom prodajom iste ljekarne polučenu, da su nadalje dužni priznati prvenstvo toga njegovoga prava zaloga pred pravi zaloga stečenimi po protivnicih, te da su prema tomu dužni dozvoliti, da mu se u namirenje njegove tražbine od 12.000 for. s prip. izdade onih 12.934 for., koji su ostavljeni u sudbenom pologu za osiguranje njegove tražbine zajedno s onimi kamatami, koji narastu na uložnice, na koje je uložen potonji iznos i napokon da su mu dužni solidarno naknaditi troškove parbe sve to za 14 dana pod prietnjom ovrhe.

Kr. sudbeni stol u Z. po dovršenoj ustmenoj razpravi osudom od 14. svibnja 1895. broj 1210. odbio je bezuvjetno tužitelja i osudio ga na naknadu parbenog troška.

Razlozi: Tužitelj zahtieva, da su u uvodu osude navedeni tuženici dužni mu priznati obstojnost njegovih mjenbenih tražbina proti J. Č. u iznosih od 3000 for., 3000 for., 3000 for., 2400 for. i 600 for. a. vr. u ukupnoj dakle svoti od 12.000 for. sa 6% kamati od dospjetka mjenice t. j. od 16. travnja 1889. do izplate, da su nadalje dužni priznati obstojnost njegova prava zaloga na obstojavšu ovršno prodanu liekarnu J. Č. odnosno na kupovninu ovršnom prodajom iste ljekarne polučenu, da su nadalje dužni priznati prvenstvo toga njegovoga prava zaloga, pred pravi zaloga stečenimi po protivnicih, ter da su prema tomu dužni dozvoliti, da se tužitelju u namirenje njegove tražbine od 12.000 for. s. p. p. izdadu onih 12.934 for., koji su stavljeni u sudbeni polog za osiguranje njegove tražbine sa onimi kamatami, koje narastu na uložnice, na koje je uložen iznos od 12.934 for. i napokon da su dužni naknaditi mu in solidum trošak ove parnice sve to u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe.

U tužbi svojoj doprinosi tužitelj najprije založni ugovor od 13. prosinca 1888. pod A., unešen u repertorijum kr. javnog bilježnika F. A., pa veli, da je ovim ugovorom on otvorio J. Č. mjenbeni kredit do 12.000 for. a do pozajmljenih iznosa imao mu je J. Č. i supruga mu H. dati mjenbene prihvate. Za osiguranje tužitelja založio je J. Č. „ljekarnu k spasitelju“ u gradu Z., te se za dokaz predaje zaloga poziva na zaporku ugovora, po glasu koje je predaja pred spomenutim kr. javnim bilježnikom posljedila.

Pod B. do F. doprinaša tužitelj 6 prihvata J. Č., glasećih na ukupno 12.000 for. Nadalje veli tužitelj, da kad je dočuo u mjesecu kolovozu 1889., da je odredjena dražba njemu založene ljekarne radi drugih dugova, da se je onda molbom svojom od 28. ožujka 1889. broj 10648 obratio

Digitized by Google

na ovaj sud, da se njegovo pravo prvenstva u dotičnom pljenitbenom zapisniku zabilježi, što je odlukom od 29. kolovoza 1889. broj 10648. gr. pod G. učinjeno, nu ta riešitba da je po kr. banskom stolu preinačena 14. prosinca 1889. broj 29265. kao što se vidi iz priloga H., kojim se dozvoljuje i uzima na znanje i ubilježenje u pljenitbenom zapisniku prijava tužitelja, a glede pitanja o prvenstvu da se imade pridržati razpravi o razdiobi kupovnine, polučene kod dražbe.

Tim povodom prijavio je tužitelj kod razdiobne razprave svoju tražbinu od 12.000 for. sa prvenstvom od 13. prosinca 1888., nu odlukom ovog suda pod K. i kr. stola sedmorice upućen je, da proti tuženikom digne ovu parnicu.

Tuženici prigovoriše izpravi A. ad I. javnost, pa s toga da ne ima ista dokazne moći, zatim uztvrdiše, da tužitelj nije ništa brojio, te da se je sporazumio s J. Č., da sav imetak, a naročito ljekarnu istog do vriednosti od 12.000 for. odstrani na štetu ostalih vjerovnika.

Poriču, da je Č. tužitelju založio ljekarnu i propisno ju predao, jer da ju je samo nekakovimi nejasnimi riečmi, za koje tužitelj tvrdi, da mu je zalog spretnim načinom predao J. Č. Opažaju tuženici, da je dne 18. prosinca 1888., kada je započeta ovrha za supruge H. imao J. Č. ključeve od ljekarne i svih k istoj spadajućih prostorija, da je tu radio i liekove prodavao, a da nigdje o kakovom znaku, da je ljekarna tužitelju založena ni traga bilo nije.

Prigovaraju istinoći mjenica pod B., C., D., E. i F. na I. Nadalje ističu, da tužitelj govori o mjenbenih tražbinah, nastalih za njega 15., 17. i 18. prosinca 1888. pod B. F. u svotah od 14.400 for. a pod A. ad I. predlaže sam na koncu ovoga priloga očitovanje, kojim bi ga J. Č. dne 20. prosinca 1888. ovlastio, da svoje pravo zaloga za vjeresiju od 12.000 for. prijavi kod obrtne oblasti, po čem da dne 20. prosinca 1888. nije postojala jošte nikakova tražbina, a navlastito ne od 12.000 for. u ono vrieme, kada su tuženici izhodili i dali povesti ovrhu.

Gledom na ove okolnosti zahtievahu, da se tužba odbije.

Tužitelj prišiva izpravi A. ad I. javnost osnovom §. 114. sl. b) gr. parb. post., te poriče, da je imao nakanu sa J. Č. utanačiti odnošaj, da njegovi vjerovnici što više izgube: poriče, da se je on sa Č. sporazumio, kako bi ljekarnu kako stoji i leži odstranili.

Na gornje navode tuženika navadja tužitelj, da dvojbe ne ima, da je za utanačenje založnog prava potrebna prije svega tražbina, da je dakle zalog samo accessorijum obveze, nu da tražbina „mora biti“ u svakom pogledu opredieljena, ako se za nju ustanovljuje založno pravo, to da po zakonu ne stoji, te tvrdi, da je njegova tražbina opredieljena, a sve da bi bila i neopredieljena, smatra tužitelj, da je i za takove neopredieljene tražbine moguće steći založno pravo, kao i prvenstvo, jer da je po zakonu

Digitized by Google

dopušteno sticanje založnoga prava i za buduću tražbinu, pak s toga veli, da je dosta, što su sklopiti se imajući pravni poslovi predvidjeni u založnoj izpravi A.—I.

Po tom tužitelj zaključuje, da tuženici dokaz, da on I. Č. 12.000 for. odbrojio nije, izveli nisu, već su to samo pokušali izvesti iz same izprave A – I. tumačenjem točaka II. IV. i VII. iste.

Za dokaz, da su mu J. i H. Č., crpeć iz upitne vjeresije, uručili prihvate, dokazuje to tužitelj sa prilozi B., C., D., E. i F. ad I., ter navraća uzvrativu glavnu prisegu.

Pri zalaganju ljekarne veli tužitelj, da se tu zalaže samo pravo ljekarne, pa da zato o pravu ljekarne nije ni moguće sačiniti inventar, niti se na pravo može priliepiti cedulja, s toga zaključuje tužitelj, da je on doista stupio u držanje zaloga i da je to dokazao toč. VII. izprave A—I. i klausule, gdje se veli, predaja i preuzeće ljekarne kao zaloga usljedit će simbolima, uručenjem ove izprave, koju da je Č. njemu uručio.

Za dokaz istinoće mjenica B – F. ad I. poziva se tužitelj na J. i H. Č., te navraća tuženicima o tom glavnu uzvrativu prisegu.

Iz toga, što ga je J. Č. dne 20. prosinca 1888. ovlastio, da svoje pravo zaloga prijavi kod obrtne oblasti, drži tužitelj, da ne sliedi dokaz o tom, da do 20. prosinca 1888. još nije postojala nikakova tražbina.

Tuženici opetovano tvrde, da prema propisom V. poglavja bilježn. reda, nije izprava A—I. bilježnički spis, a dopuštajuć to, tvrde temeljem točke II. iste izprave, da je tužitelj imao mjenice za J. Č. kod banke eskomptirati i sa bankom za njega ugovoriti kamate, a prema tomu, da tužitelj nije u obće J. Č. otvorio vjeresiju, već da je imao za njega samo posredovati, da mu, koja banka na mjenicu daje novaca.

Navraćenu prisegu glede istinoće podpisa J. i H. Č. na mjenicah B—F. ad I. drže tuženici neumjestnom, jer nepredleže mjenbeni platežni nalozi.

Mjenice su ove dospjele 15. travnja 1889., a po tom je proteklo više od tri godine za mjenbenu pravnu tužbu tužiteljevu, s toga im prigovaraju zastaru. Opetovano tvrde tuženici osnovom §§. 4., 43., 45. i 50 bilj. reda, da zaporka u A—I. nije prilog notarijatske izprave.

Opažaju, da je tužitelj iz pljenitbenog zapisnika M—I. izpustio rieči: Zastupnik ovrhovoditelja moli, da se obavljena ova ovrha u riešenju zapisnika saobći gradskom poglavarstvu u Z. shodne zabilježbe radi.

Pozivajuć se na odluku od 24. prosinca 1888. broj 14576. gr. pod 2.—IV., dokazuju tuženici, da je ovom zahtjevu udovoljeno, a sa odlukom od 7. veljače 1889. broj 1470. gr. pod br. 3.—IV. da je zabilježena provedena ova ovršna pljenitba i na kupoprodajnom ugovoru od 15. prosinca 1884., kojim je J. Č. kupio ljekarnu od supruga D. i I. A.

Digitized by Google

Konačno ističu, da izprava A.—I. nije nikad izložena bila da bi ju svatko mogao viditi.

Napokon tužitelj za oprovrgnuće prigovora zastare mjenica tvrdi, da su iste dospjele 15. travnja 1889., a da je tužba podignuta 25. travnja g. 1891.

Pozivlje se na F. A. kr. javnog bilježnika kao na svjedoka, da je isti bio pozvan i prisutan kod čina izprave A—I.

Odlučno je pitanje u ovoj parnici, da li je tužitelj dokazao, da je za tražbinu svoju od 12.000 for. a. vr. zadobio prava zaloga na ljekarnu „k spasitelju" u Z., zatim da li to pravo zaloga još postoji i ako postoji, da li mu pripada prvenstvo pred tuženici.

Založnom izpravom od 13. prosinca 1888. pod A—I. stekao je tužitelj samo naslov prava zaloga na upitnoj ljekarni J. Č., za koje stečenje je nuždan način, predvidjen u §§. 451. i 452. obć. gradj. zakona, i jer prosudjujuć ljekarstvo po predjašnjem svojstvu, naime prije nego što je u kriepost stupio zakon od 11. travnja 1894. broj 38. sbornika 1894., imade se isto kao obrt u širjem smislu smatrati, budući sastoji u pripravljanju i prodaji ljekarija, materijalija, kemičkih proizvoda za tehničku porabu i raznih vrstih tvorina, te po tom nosi obilježje skladištne robe potrošive.

Po propisih §. 452. obć. gradj. zakona valja, kada se zalažu one stvari pokretne, koje se fizično ne mogu predati iz ruke u ruku, postupati isto tako, kao što kada se prenosi vlastnost (§. 427. obć. gr. zak.), te se ima pri tom služit takovimi znaci, iz kojih svaki može lako poznati, da je stvar založena i tko propusti ovaj oprez, odgovara za štetne posljedice.

Ob ovoj vrsti simboličke predaje, koju §. 427. obć. gr. zak. (§. 452. obć. gr. z.) spominje, u nazočnom slučaju spomena ne ima, a to tim manje, što uručba založnice pod A.—I., koja u sebi ne zadržaje specifikaciju robe, ne može substituirati onaj propis, koji spomenuti §. za predaju propisuje.

Priznato je po tužitelju, da su ključevi ljekarne, a i ciela ljekarna ostavljena bila u rukuh J. Č., da je nad istom on disponirao, koji je u jednoj te istoj osobi po stanju stvari bio dužnik, vlastnik i zalagaoc ljekarne.

Pri takovom stanju stvari ne može se smatrati, da je izpravom A.—I. tužitelju predana ljekarna i da je on zaista stekao nad istom založno pravo pak ga je s toga valjalo sa njegovim uvodno spomenutim zahtjevom odbiti, a dosljedno tomu obzirom na ustanovu §. 573. gr. p. p. osuditi na naknadu troškova parbe tuženikom.

Kr. banski stol riešitbom od 7. kolovoza 1895. br. 14131. zabacio je ništovnicu sa prizivom koli u glavnoj stvari, toli i radi parbenih troškova, ter potvrdio osudu prvomolbenu, ali je ujedno dopitani tuženikom trošak parbeni snizio.

Digitized by Google

Razlozi: Prvosudna osuda odbija tužitelja sa tužbom njegovom jedino s razloga toga, što on u obće nije izkazao, da je pravo zaloga na ljekarnu J. Č. i pripadnosti iste stekao.

Tu osudu napada samo tužitelj, po čemu valja prosuditi u prvoj liniji, da li je odbijajući razlog prvoga suda prama sadržaju spisa i zakonu osnovan, a tek onda, ako razlog taj ne stoji, da li je tužitelj obstojnost i izpravnost svojih tražbina u ukupnom iznosu od 12.000 for., a konačno, da li je prednost svoga prava zaloga pred onim tuženika dokazao.

Bilježničkom izpravom od 13. prosinca 1888. pod A. izkazao je tužitelj svakako za potraživanje svoje pravni naslov za svoje na pogodbi osnovano pravo zaloga na ljekarnu J. Č., koju je od supruga D. i I. A. ugovorom od 15. prosinca 1884. kupio, sa svim pravom, označenim u ugovoru tom i u odpisu kr. zemaljske vlade odjela za unutarnje poslove od 12. stadenog 1879. broj 19622. sa svimi rekvisiti, aparati, robom itd. u svih prostorijah ljekarne i njenih skladištih, na koje su pokretnine tuženici isto pravo stekli osnovom izreke suda i izvedenom dana 18. prosinca i sliedećih dana 1888. obavljenom plienitbom, nu za stečenje prava zaloga zahtjeva se po obćem gradjanskom zakonu jošte i predaja, koja predaja, kada se zalažu stvari pokretne, koje se fizično ne mogu predati iz ruke u ruke, treba da je isto takova, kao kada se prenosi vlastnost (§. 427.), a ima uslieditи takovimi znaci, iz kojih svaki može lasno poznati, da je stvar založena, dotično po kojih može svatko razabrati, da dužnik drži založenu stvar u ime vjerovnika (§. 452. ob. gr. z.)

Prema ovoj zakonskoj ustanovi valjalo je tužitelju, — da se je ljekarna sa navedenimi pripadnosti smatrati mogla uzetom odnosno predanom u zalog — služiti se takovimi znaci, da dvojbe ne ima, da je ista kao zalog predana, valjalo mu je na ime rekvisite, aparate, robu u svih prostorijah ljekarne i njenih skladištih providiti zakonom zahtjevanimi znaci, a u prostorijah i magazinih narediti znakove, iz kojih bi bilo viditi, da su ne samo predani u zalog spadajuće na ljekarnu stvari, već i samo pravo ljekarničko, — valjalo mu je izposlovati, da se njegovo pravo zaloga na spomenutom kupoprodajnom ugovovu i na realnoj koncesiji ovršenika kod gradskoga poglavarstva kao obrtne oblasti u Z. zabilježi.

U bilježničkoj izpravi pod A. ističe se u točki VII. doduše, da će predaja i preuzeće ljekarne kao zaloga uslijediti simbolično izručenjem iste izprave, zatim spretnimi riečmi na licu mjesta izušćenimi po ovršeniku J. Č. nasuprot tužitelju u prisutnosti kr. javnoga bilježnika F. A., a konačno izloženjem bilježničke izprave u samoj ljekarni, te u dodatku te izprave potvrdjuje rečeni kr. javni bilježnik, da je ovršenik u prisutnosti njegovoj (bilježničkoj) i cjelog osoblja njegovog (ovršenikovog?) spretnimi riečmi zalog tužitelju predao, nu ne gledeć na to, što ovaj dodatak vjerodostojan nije, što se isti bilježničkom izpravom u tom pravcu smatrati

Digitized by Google

ne može (§§. 2., 4., 43., 45., 50., 58. bilježn. reda) ne predaje se zalog niti izručenjem založnog ugovora, niti spretnimi riečmi, a niti time, da su tuženici prigodom izvadjanja ovrhe obavješteni bili, da je ljekarna tužitelju jur založena, već se zalog pokretnosti, koje se fizično predati ne mogu iz ruke u ruku, predaje izključivo i jedino načinom u §. 452. o. g. z. navedenim, po čem je sud prve molbe sasma po zakonu postupao, da je predložena po tužitelju dokazala kao suvišna zabacio (§. 107. gr. p. p.)

Tužitelj nije ni pokušao, on dapače niti ne tvrdi, da su znaci založenja, kakova više citirani §. 452. o. gr. propisuje, upotrebljeni, nekmoli da bi dokazao, da su obstojali za vrieme provadjanja ovrhe. da je njegovo pravo zaloga na kupoprodajnom ugovoru od 5. prosinca 1884. odnosno, da je na realnoj koncesiji ovršenikovoj kod obrtne oblasti tada zabilježeno bilo, tužitelj nije ni tvrdio, da je bilježnička izprava pod A. u samoj ljekarni izložena bila.

Prema tomu te što za vrieme izvadjanja ovrhe po glasu pljenitbenog zapisnika pod M. znaci založenja ljekarne i pripadnosti iste, kako je u zakonu propisano, nisu bili pronadjeni, a niti bilježnička izprava pod A., ne može se pravo zaloga tužitelja proti tuženikom kao trećim osobam kriepostnim smatrati, ne može tužitelj proti njim svoje pravo zaloga potjerati, a dosliedno tomu ne može biti govora o dobroj ili zloj vjeri tuženika, kad su za utjeranje svojih tražbina put ovrhe nastupili.

Uvaživ sve do sada navedeno, ukazuje se napadnuta osuda po spisih i po zakonu opravdanom, te je valjalo tu osudu koli glede stvari glavne, toli i u pogledu izreke o trošku parbenom potvrditi, a priziv odputiti, nu dopitani tuženikom parbeni trošak kao previsoko obredjen na 117 for. 20 nč. obaliti, žaobu ništovnu pako u pomanjkanju ništovnih razloga §. 339. gr. p. p. zabaciti.

Trošak priziva imade prizivatelj nositi sam.

Kr. stol sedmorice riešitbom od 5. prosinca 1895. broj 4094. zabacio je žalbu ništovnu tužitelja M. F. te je podjedno i njegov izvanredni previd kao nedopustiv odputio tim, da je tužitelj dužan naknaditi tuženikom V. H. i drugovom trošak previdnog protuizvedenja u obaljenom iznosu od 5 for. u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe, u onoj se pak točki, kojom se uz dielomično preinačenje prvosudne osude iznos parbenih troškova, dosudjen tuženikom, obaljuje na 117 for. 20 nč., povodom previda tuženika potvrdjuje banskostolna osuda.

Razlozi: Žalba ništovna tužitelja ima se po §. 342. gr. p. p. zabaciti, pošto nepredleži nijedan od slučajeva ništetnosti, predvidjenih u §. 339. gr. p. p.

U pogledu glavnoga pitanja, da li je tužitelj na temelju založnog ugovora od 13. prosinca 1888. A. na I. zaista stekao pravo zaloga na prodanu ovršnim putem ljekarnu J. Č., odnosno na kupovninu, polučenu

Digitized by Google

ovršnom prodajom iste ljekarne, dolnjosudne su osude pogledom na propise §§. 427. i 452. o. g. z., koji su u nazočnom slučaju mjerodavni, obširno i temeljito obrazložene, pa nisu osnovane na uporabi zakona očito pogrešnoj, niti na predpostavi protivnoj jasnomu sadržaju spisa.

Okolnost iztaknuta u izvanrednom previdu, da se je tužitelj molbom de praes. 22. prosinca 1888. broj 34962. obratio na gradsko poglavarstvo kao obrtnu oblast u Z., za da izposluje zabilježbu njegovog prava zaloga na realnoj koncesiji bivšeg ljekarnika J. Č., ali da je s tom molbom odpućen bio odlukom od 13. siečnja 1889., izpostavlja se kao nedopustiva novota (§. 326. i 333. gr. p. p.)

U ostalom je ta okolnost već sama po sebi ne odlučna, pošto tužitelj iz nje ne može izvoditi nikakovo jače pravo naprama tuženikom V. i K. H. i drug, koji su medjutim i to načinom pravovaljanim stekli pravo zaloga na upitnu ljekarnu.

U tom stanju stvari valja izvanredni previd tužiteljev u pomanjkanju uvjeta, naznačenih u §. 335. i po §. 334. gr. p. p. kao nedopustiv odputiti, a podjedno dopitati tuženikom po §. 573. gr. p. p trošak predvidnog protuizvedenja, kao što je učinjeno u dispositivnom dielu vrhovne ove osude.

U onoj pak točki, kojom se parbeni trošak, dosudjen tuženikom uz dielomično preinačenje prvosudne osude obaljuje na 117 for. 20 nč. valja povodom previda tuženika potvrditi banskostolnu osudu, pošto je parbeni trošak tom osudom primjereno obredjen (§. 573. i 583. gr. p. p.)

Priobćio A.

Po §. 81. sudovnika imaju se obavljeni izvidi bezuvjetno predložiti sudištu prve molbe.

M. L. iz P. kupac nekretnina, upisanih u ulož. broj 112. obć. gor. P. zamolio je po zastupniku si dru. T. kr. kot. sud u K. za nadtutorstveno odobrenje kupoprodajnog ugovora sklopljena sa tutorstvom malodobne B. L.

Nakon obavljenih izvida izrekao je spomenuti kr. kot. sud dana 22. travnja 1893. pod brojem 4305. gr. odluku:

Riešenjem ovoga zapisnika povraća se M. L. na ruke odvjetnika dra. T. ne odobren kupoprodajni ugovor, sklopljen sa mld. B. L., jer tutorstvo na nj ne pristaje, a i občinski se ured u N. proti tomu izjavlja, pa se s toga ni po ovom sudu preporučiti mogao ne bi itd.

Proti gornjoj odluci uloži M. L. po dru. T. utok i obrazloži ga u kratko ovako:

§. 81. sudovnika u drugoj stavci medju inim veli: odobravati prodaju nekretnih stvari, pripadajućih sirotam-skrbljenikom može samo su-

Digitized by Google

dište prve molbe, kojemu dakle sudovi kotarski u tu svrhu imaju pošiljati učinjene izvide. Usuprot ovoj zakonskoj ustanovi izdana je napadnuta odluka.

Razlog, da tutorstvo ne pristaje, nije valjan, jer je tutorstvo ugovor podpisalo, pak ono ne može sada svoje privoljenje uzkratiti. Što pako obć. poglavarstvo u N. ne preporuča potvrdu ugovora, to držim, da ne ima odlučivati o shodnosti ili neshodnosti kupo-prodaje obć. poglavarstvo, već kr. sudb. stol itd.

Kr. banski stol riešitbom od 14. lipnja 1893. broj 12426. izreče:

Vidiv, da su po §. 81. sudovnika za odobrenje kupo-prodajnih ugovora — kojimi se prodavaju nekretnine, pripadajuće sirotam i skrbljenikom — pozvana samo sudišta prve molbe, kojim po propisu netom citiranoga zakona imadu kotarski sudovi odnosne spise sa obavljenimi izvidi predložiti;

vidiv, da po ustanovi toga zakona to predloženje spisa ima biti bezuvjetno t. j., da kotarski sudovi i u onih slučajevih imadu spise sudištu prve molbe predložiti, ako sa prodajom sporazumni nisu, samo da im valja u svakom slučaju izjaviti svoje mnienje o predloženom ugovoru;

vidiv s toga, da sud taj u stvari ovoj nije postupao u smislu više spomenute zakonske ustanove, pa da je s toga i odluka ta protuzakonita, a s toga i ništetna, obnašao je povodom predležećeg utoka napadnutu odluku ukinuti i tomu sudu naložiti, da u pitanju stojeći kupo-prodajni ugovor zajedno sa obavljenimi izvidi i mnienjem svojim predloži na riešenje nadležnom sudištu prve molbe. ***Kladarić.***

Odluka prvog suda, odnoseća se na prvenstvene stavke diobne osnove, imade se pobijati utokom, a ne redovitom tužbom.

U ovršnom predmetu Olge bar. O., proti ostavini I. Š., zastupanoj po očitovanih nasliednicih peto 121 for. 10 nč. kotarski je sud u K., nakon provedene dražbe nekretnina, odredio ročište za razdiobu kupovnine; i pošto je čin dražbeni postao pravomoćnim, to je dne 14. travnja 1894. došlo do diobe kupovnine.

Od očitovanih nasliednikâ ovršenice ostavine prigovarali su svim stavkam ovrhovoditelja i to koli prvenstvenim, toli i uknjiženim obstojnost i likvidnost I. i F. udova Š.

Odlukom od 20 travnja 1894. broj 2909. gr. kot. suda u K., kojom se izdaje diobna osnova, upućeni su I. i F. udova Š., da — povodom prigovorâ proti obstojnosti i likvidnosti svih prvenstvenih i uknjiženih tražbina ovrhovoditeljice, — ustanu u roku od 30 dana tim sigurnije tužbom proti ovrhovoditeljici, što se inače njihovi stavljeni prigovori ne će u obzir uzeti.

Digitized by Google

Ova odluka, a po tom i diobna osnova postala je pravomoćnom; i dok su ju I. i F. udova Š. primili i to prvi 19. svibnja, a potonja 15. svibnja 1894., podnieli su oni kotarskom sudu u K. dne 20. srpnja 1894. pod brojem 5870. gr. tužbu na opravdanje svojih prigovora proti obstojnosti prvenstvenih i uknjiženih stavaka ovrhovoditeljice.

Kotarski sud u K. je ovu tužbu odlukom od 21. srpnja 1894. broj 5870. gr. odputio ex primo dekretu, jer nije podnešena u roku od 30 dana.

A kr. banski stol riešitbom od 6. prosinca 1894. broj 25876., povodom utoka i žaobe ništovne I. i F. udove Š.;

vidiv, da su tužitelji I. i F. Š. uslied toga, što su prigovorili izpravnosti i prednosti založnoga prava gore spomenute uknjižene tražbine tuženice, i obstojnosti prvenstvenih stavaka, odlukom od 20. travnja 1894. br. 2909. gr. prema §. 22. zakona od 17. prosinca 1876. upućeni, da gornji prigovor svoj izvedu u neprodužnom roku od 30 dana redovitom tužbom;

vidiv, da su utjecatelji pomenutu odluku primili i to I. Š. 19. svibnja, a F. Š. 15. svibnja 1894., dočim su tužbu tek 20. srpnja 1894. pod br. 5870. gr. sudu podneli, dakle očito prekasno, pak da je s toga napadnuta, tužbu odbijajuća odluka prvomolbenoga suda po zakonu opravdana;

osim toga posmotriv, da dokazom ovršnoga spisa Olge bar. O. pcto 121 for. 10 nč. spp. utjecatelji proti pomenutoj odluci od 20. travnja 1894. broj 2909. nisu utoka uložili, te da je s toga ta odluka pravnu moć zadobila;

obnašao je uz odpućenje utoka i zabačenje ništovne žalbe I. i F. Š., napadnutu gornju odluku suda prve molbe potvrditi.

Kr. pak stol sedmorice, riešitbom od 22. ožujka 1895. broj 1017. uvaživ, da je sud prve molbe odlukom od 20. travnja 1894. br. 2909. I. Š. i dr. odputio na put parnice glede svih prigovorenih stavaka diobne osnove;

uvaživ, da se ti prigovori odnose stranom na prvenstvene stavke, a stranom na uknjiženu tražbinu;

uvaživ, da se odluka prvoga suda glede prvenstvenih stavaka ima pobijati utokom, a ne redovitom parnicom;

uvaživ, da je prema tomu odluka prvoga suda, u koliko se odnosi na prvenstvene stavke očito ništetna;

obnašao je povodom izvanrednoga previdnoga utoka I. Š. i drug. obje napadnute odluke nižih sudova, kano i prvosudnu odluku od 20. travnja 1894. broj 2909. gr. ureda radi ukinuti, i prvomu sudu naložiti, da vrhu razprave o diobi kupovnine novu odluku izreče, ter da I. Š. i dr. podjedno uputi, da mu prosto stoji glede prvenstvenih stavaka odluku prvosudnu pobijati utokom, a glede uknjižene tražbine ovrhovoditeljice, da se upućuje na put redovite parnice, u koliko se u svoje pravo uzda.

Dr. Rožman.

Digitized by Google

Patriarh srbski i mitropolit karlovački je zastupnik svih dobara crkveno-narodnih i fundacija.

Kr. ravnateljstvo erar. pravnih posala u Zagrebu u zastupanju kr. financ. erara podnielo je kod kr. kot. suda u V. molbu proti parohijalnoj zakladi grčko-iztočnoj u P. po predsjedniku P. Š. u P. i župniku L. M., kojom je zamolilo prisilnu prodaju dužničkih nekretnina, upisanih u zem. ul. broj 89. obć. P. radi dužnog — temeljem izkaza občinskog ureda u N. i kr. poreznog nadzornika u V. — poreza, kamata i ovršnog troška od 1460 for. 18 novč., koja svota je jur bila založno osigurana na tih nekretnina.

Odlukom od 9. veljače 1895. broj 2403. gr. zadovoljio je kr. kot. sud u V. zahtjevu molbe i dozvolio ovršnu dražbu spomenutih nepokretnina; u svrhu obave izdao propisane odredbe i ovrhovoditelju obredio trošak ovršne molbe na 12 for. a. vr.

Kr. banski stol usljed žalbe ništovne i utoka administrativnog odbora srbsko-pravoslavne arhidiecezalne konzistorije u ime ovršenika uloženog riešitbom od 12. rujna 1895. broj 20023. potvrdio je prvosudnu odluku.

Kr. stol sedmorice riešenjem od 20. prosinca 1895. br. 4609. povodom žalbe ništovne i izvanrednog previdnog utoka drugog odsjeka administrativnog odbora srbsko-pravoslavne archidiecezalne konsistorije ukinuo je po §. 318. obzirom na §. 342. i 339. br. 2. gr. p. p. dolnjosudne odluke i prvomu sudu naložio, da po §. 2. sl. c) gr. p. p. ovršnodražbenu molbu de pr. 7. veljače 1895. broj 2403. gr. vrati kr. ravnateljstvu erarnih pravnih posala u Z. na eventualni popravak i to iz razloga:

vidiv, da se ište ovršna dražba nepokretnosti, upisanih u gr. ul. br. 89. obć. P. na grčko-iztočnu parohialnu zakladu u P., pa da je ovršna molba uperena proti predsjedniku P. Š. i župniku L. M. kao zastupnikom rečene zaklade;

vidiv ipak, da je po §. 2. toč. V. sl. A. Najvišeg reskripta od 10. kolovoza 1868. (Sbor. br. 18. ex 1868.) patriarh srbski i mitropolit karlovački prirodni i vrhovni staratelj i zastupnik svih dobara crkveno-narodnih i fundacija bez razlike, da li su ista dobra (§. 1. ibidem) mitropolitska, episkopska, pojedinih crkva i crkvenih občina ili su zakladna;

vidiv, da je s toga mimoidjen zakoniti zastupnik dobra, koje se ima uzeti pod ovrhu, obnašao je itd. *Priobćio dr. F. Salavari.*

Digitized by Google

B. Kazneno.

1) I obtužnica privatnoga tužitelja ili privatnoga učestnika mora biti pismena, al ne mora biti signirana po ovlaštenom branitelju.

2) Samo sud, a ne sudac iztražitelj je ovlašten naložiti privatnomu tužitelju ili privatnom učestniku, da si uzme zastupnika izmedju branitelja.

3) Proti odredbi sudca iztražitelja, kojom obustavlja iztragu, pripada privatnom učestniku pritužba na sud, a tek proti odluci suda, kojom se ova odredba potvrdjuje, pristoji mu pritužba na banski stol.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Plenarna rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 28. prosinca 1895. broj 4719.)

Odlukom sudca iztražitelja kod kr. sudbenoga stola u P. od 15. prosinca 1894. broj 6262. kz. upućen je O. Z., da u roku od 14 dana podnese obtužnicu proti Gj. i M. Kl. radi zločina prevare, jer da će se inače smatrati, da je od progona odustao; obtužnicu pako da može podnieti ili pismeno sastavljenu po kojem ovlaštenom branitelju ili ustmeno uvrstiti u zapisnik kod samoga suda, te mu je podjedno naloženo s obzirom na važnost predmeta i zastupanje na glavnoj razpravi, za to da se ima poslužiti braniteljem.

Odlukom sudca iztražitelja od 11. siečnja 1895. na br. 6262. kz. obustavljena je iztraga po §. 103. k. p. proti Gj. i M. Kl. radi zločina prevare, pošto privatni učestnik O. Ž. u opredieljenom mu roku nije podnio obtužnice, ter je o tom obaviešten s uputom. da mu proti tom zaključku pristoji pravo pritužbe na kr. banski stol.

Proti toj odluci uložio je O. Ž. pritužbu na kr. banski stol, koji je rješitbom od 21. veljače 1895. broj 4190. tu pritužbu odputio.

Povodom žalbe ništovne, podnešene po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona, obnašao je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice nakon obavljene u punom vieću javne razprave po §. 286. st. II. k. p. izreći: da je odlukom sudca iztražitelja kod kr. sudb. stola u P. od 15. prosinca 1894. br. 6262. kaz. zakon povriedjen u propisih §§. 198. i 38. k. p., ter da je dalnjom odlukom sudca iztražitelja od 11. siečnja 1895. na broj 6262 kaz. i riešitbom kr. banskoga stola od 21. veljače 1895. broj 4190. povriedjen zakon u §§. 104. i 105. k. p.

Razlozi: Na predlog O. Ž. kao privatnoga učestnika zaključio je kr. sudbeni stol u P. zaključkom od 3. studenoga 1894. br. 2564 po §. 36. toč. 1. k. p., da se ima proti Gj. i M. Kl. povesti iztraga radi zločinstva prevare. Nakon obavljene iztrage pozvan je odlukom sudca iztražitelja od 15. prosinca 1894 br. 6262. O. Ž., da za 14 dana podnese obtužnicu: istu da može podnieti ili pismeno, sastavljenu po kojem ovlaštenom branitelju, ili ju ustmeno uvrstiti u zapisnik kod suda; nu obzirom

Digitized by Google

na važnost predmeta i zastupanje na glavnoj razpravi nalaže mu se, da se posluži braniteljem. Pošto O. Ž. nije za 14 dana podnio obtužnicu, obustavio je sudac iztražitelj odlukom od 11. siečnja 1895. na br. 6262. kaz. po §. 100. i 103. k. p. iztragu, te je uputio privatnoga učestnika, da mu proti tomu zaključku pristoji pravo pritužbe na kr. banski stol. Riešenjem kr. banskoga stola od 21. veljače 1895. br. 4190. odbijena je pritužba O. Ž.

Po §. 198. k. p. dužnost je tužiteljeva, da doprinese obtužnicu; obtužnica se ima predati u toliko primjeraka, kako će se svakomu okrivljeniku dostaviti moći po jedan, a jedan zadržati kod sudca iztražitelja. Po §. 199. k. p. ima se obtužnica predati sudcu iztražitelju odnosno predsjedniku suda. Iz tih zakonskih propisa biva jasno, da obtužnica mora biti pismena (Anklageschrift), a da se ne može dati kod suda ustmeno u zapisnik.

Zakon ne propisuje, da obtužnica privatnoga tužitelja ili privatnoga učestnika mora biti sastavljena ili podpisana po ovlaštenom branitelju. Po §. 38. k. p. mogu privatni tužitelj i privatni učestnik svoju stvar i sami zastupati bez pravnoga zagovornika.

Po §. 38. k. p. može sud, ako za shodno pronadje, naložiti privatnomu tužitelju ili privatnomu učestniku, da si uzme pravnoga zastupnika izmedju branitelja, upisanih u listinu. Vlast takove odredbe pripada dakle sudu, a ne sudcu iztražitelju.

Nije dakle u zakonu osnovana odredba sudca iztražitelja od 15 prosinca 1894. broj 6262., kojom se upućuje privatni tužitelj O. Ž., da obtužnicu može i ustmeno u zapisnik dati kod suda: da obtužnica mora biti sastavljena po ovlaštenom branitelju i kojom mu sudac iztražitelj nalaže, da se ima u svojoj stvari poslužiti braniteljem.

Po §. 103. al. 2. k. p. obzirom na §. 37. al. 2. k. p. ima se smatrati, da je privatni učestnik odustao od obtužbe, ako u roku od 14 dana ne preda obtužnicu, te u takovom slučaju ima se po §. 100. k. p. iztraga obustaviti odredbom sudca iztražitelja.

Proti takovoj odredbi sudca iztražitelja pripada privatnom učestniku po §. 37. i 104. k. p. pritužba na sud i pravo tražiti o tom odluku suda, a tek proti odluci suda, kojom se potvrdjuje odredba obustave iztrage, pristoji po §. 105. k. p. privatnomu učestniku pritužba na banski stol.

Uputom sudca iztražitelja od 11. siečnja 1895. br. 6262. i riešitbom kr. banskoga stola od 21. veljače 1895. br. 4190. povriedjen je dakle zakon u §. 104. i 105. k. p.

U tom stanju stvari valja povodom žalbe ništovne, poprimljene po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona, po §. 286. st. II. k. p. odlučiti, kao što je učinjeno u dispozitivnom dielu vrhovne ove riešitbe.

Digitized by Google

1) Isključiti upravitelja kotarskoga suda u kaznenom postupku radi prekršaja vlastan je sudbeni stol, a oduzeti kaznenu razpravu nadležnom sudu, te ju povjeriti drugomu, vlastan je i u prekršajih samo banski stol. 2) I iztraga i kazan radi prekršaja §. 489. i 491. k. z. utrnjuje, ako privatni tužitelj u roku od tri mjeseca od kako je prekršaj počinjen ne zatraži kazneni progon krivca.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 28. prosinca 1895. br. 4720.)

Sudbeni stol u B. delegirao je rješitbom od 14. prosinca 1894. broj 7223. kz. za razpravu u kaznenoj stvari A. D. proti J. B. radi prekršaja proti sigurnosti poštenja kr. kotarski sud u G. Osudom kot. suda u G. od 7. svibnja 1895. broj 749. k. z. osudjen je J. B radi prekršaja §-a 488. i 491. k. z. po §. 493. k. z. uporabom §. 266. k. z. na kazan za tvora od šest dana, koji je po §. 261. k. z. pretvoren u globu od 30 for. Povodom priziva okrivljenikova proti ovoj osudi izpravljena je ova osuda osudom kr. sudbenoga stola u B. kao suda prizivnoga od 16. kolovoza 1895. broj 4525. kz. ureda radi onamo, da se čin okrivljenika kao prekršaj proti sigurnosti poštenja samo po §. 491. k. z. kvalificira, te je okrivljeniku snižena kazan na zatvor od 3 dana odnosno na globu od 15 for.

Povodom žalbe ništovne, podnešene po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona, obnašao je kr. hrv.-slav-dalm. stol sedmorice nakon obavljene u prvom vieću javne razprave po §. 286. st. II. k. p. izreći: da je riešitbom kr. sudbenoga stola u B. od 14. prosinca 1894. br. 7223. povriedjen zakon u §. 59. i 391. k. p.; da je osudom kr. kot. suda u G. od 7. svibnja 1895. br. 749. i osudom kr. sudb. stola u B., kao suda prizivnoga od 16. kolovoza 1895. br. 4525. povriedjen zakon u §. 531. i 532. k. z ter osude te ukinuti i okrivljenoga J. B. od obtužbe riešiti.

Razlozi: Podneskom prim. 11. studenoga 1894. br. 2162. kod kr. kotarskoga suda u G. tužio je kr. kot. predstojnik A. D. umir. nadporučnika J. B. radi uvriede poštenja. Uslied izvješća kot. suda, da su kot. sudac P. i sudb. pristav A. izključeni od uredovanja u toj kaznenoj stvari, jest kr. sudb. stol u B. riešitbom od 14. prosinca 1894. br. 7223. delegirao za ustmenu razpravu kr. kot. sud u G.

Kada se radi ob izključenju upravitelja kotarskog suda u kaznenom postupku radi prekršaja, onda spada po §. 401. i 64. k. p. na nadležni sudbeni stol, da odredi drugoga sudca za uredovna djelovanja, koja se činiti imaju, nu kaznenu razpravu oduzeti nadležnomu sudu, te ju drugomu povjeriti, vlastan je i u prekršajih jedino kr. banski stol po §. 59. i 391. k. p.

U tužbi primlj. 11. studenoga 1894. br. 2162. tražio je privatni tužitelj A. D. kazneni progon J. B. radi toga, što je u svojem podnesku

Digitized by Google

na nadbiskupski duhovni stol u Z. od 16. rujna 1894. naveo, da se je dne 8. rujna 1894., na znameniti blagdan katoličke crkve u G. dogodio sablažnjiv slučaj, da je kotarski predstojnik A. D., kao sljedbenik grč.-izt. vjere dao u vrieme popoldašnjega blagoslova u župnom dvoru tući jabuke i prešati mošt i da je A. D. njega (B.) prostačkim načinom napao javno u gostioni J., kada ga je radi onoga slučaja prikorio.

Na ustmenoj razpravi dne 9. ožujka 1895. kod kr. kot. suda u G. predao je privatni tužitelj A. D. sudu prepis podneska J. B. od 14. rujna 1894., upravljenoga na vel. župana županije belovarsko-križevačke, u kojem da ga okrivljenik predstavlja kao čovjeka, koji neštuje zakona i narušava moral, pristojnost i družtvenost, a na ustmenoj razpravi dne 7. svibnja 1895. pred kr. kotarskim sudom u G. (kojemu je stvar opet vraćena uslied odluke kr. sudbenoga u B. od 5. travnja 1895. broj 1854.) stavio je privatni tužitelj predlog, da J. B. bude kažnjen i radi uvrieda, nanešenih mu u tom podnesku.

Osudom kotarskog suda od 7. svibnja 1895. br. 749. proglašen je J. B. krivim prekršaja suprot sigurnosti poštenja, §. 489. i 491. k. z., počinjena time „što je podneskom svojim, upravljenim na duhovni stol u Z. i podneskom svojim upravljenim na Njeg. Preuzvišenost bana Khuen-Hedérvarya pogrdnimi vlastitostmi okrivio kot. predstojnika A. D. u G., da ne štuje zakon, moral, pristojnost i družtvenost; da kao predstojnik u G. ne odgovara redu i radu“ — i osudjen je po §. 493. k. z. uporabom §. 266. k. z. na zatvor od 6 dana, koji je pretvoren u globu od 30 for.

Osudom kr. sudbenoga stola u B. od 16. kolovoza 1895. br. 4525. zabačen je priziv okrivljenika u pogledu krivnje, ali je načinom, koji ne odgovara zakonu, naime u formi izpravka, a ne osudom, izrečeno, da se čin ima kvalificirati samo po §. 491. k. z.

Očito je, da se u osuda nižih sudova samo usljed pometnje govori o podnesku okrivljenikovom upravljenom na Njeg. Preuzvišenost bana, mjesto na vel. župana županije belovarsko-križevačke.

Kako se iz dispozitivnoga diela spomenutih osuda vidi, proglašen je J. B. krivim prekršaja suprot sigurnosti poštenja, počinjena osvadami, koje su sadržane u podnesku, upravljenom na vel. župana županije belovarsko-križevačke. Podnesak taj predan je vel. županu svakako prije 25. studenoga 1894. jer je nalogom vel. župana od 25. studenoga 1894. br. 1271. dostavljen kot. predstojniku A. D. na očitovanje, pa je prema tomu i prekršaj suprot sigurnosti poštenja, što ga sadržaj toga podneska tvori, počinjen prije 25. studenoga 1894.

Privatni tužitelj je tek na ustmenoj razpravi dne 7. svibnja 1895. zatražio, da J. B. bude kažnjen i radi uvrede, nanešene mu sadržajem toga podneska, a onda je već bilo prošlo više nego li tri mjeseca, od kako je

Digitized by Google

prekršaj počinjen, pa je s toga obzirom na §. 493. kaz. zak. po §. 531. i 532. kaz. zak. utrnula iztraga i kazna radi toga prekršaja.

Osvade, radi kojih je kondematorna osuda izrečena, nisu identične s onimi, koje sadržaje podnesak okrivljenika na nadbiskupski duhovni stol i radi kojih je privatni tužitelj tražio progon tužbom prim. 11. studenoga 1894. br. 2762., pa jer glede tih osvada osude ne sadržaju nikakove riešitbe, nastupio je istina razlog ništovni §. 418. toč. 4. k. p., nu na isti, jer bi to bilo na štetu okrivljenika, nije mogao prizivni sud ureda radi obzir uzeti.

S tih razloga valja žaobu ništovnu kr. državnog nadodvjetničtva uvažiti, ter po §. 286. II. k. p. suditi, kako je učinjeno.

Kada se može uzeti, da je zločincu varanje postalo navadom u smislu §. 203. k. z.

Osudom kr. sudbenoga stola u Z. od 23. rujna 1895. br. 9105. proglašen je Gj. P. krivim, da je u razdobju od konca mjeseca studenoga 1894. do konca veljače 1895. u nakani, da ošteti M. J. za svotu od preko 50 for., spotvorio više na M. J. upravljenih i po službicih mu poslanih listova sa podpisi B. J., I. O. i J. J., kojimi listovi ovi od njega traže novaca, da mogu za nj raditi kod svjedoka, koji su preslušani u kaznenoj parnici proti njemu radi zločinstva silovanja i oskvrnuća; nadalje da je ustmeno govorio M. J., da šalje glasnike i listove M. M., da se za nj zauzme kod svojih prijatelja; te da je tim himbenim činjenjem i predstavljanjem zaveo u bludnju M. J. i smjelošću i lukavštinom upotrebio njegovo slaboumlje tako, da je ovaj na primljene listove slao odgovore sa traženim novcem i njemu davao novaca za glasnike, koji su imali nositi listove M. M., dočim si je on te listove i novac prisvojio; pa da je Gj. P. time i pošto mu je varanje postalo navadom počinio zločinstvo prevare, označeno u §§. 197., 200., 201. sl. b) i 203. k. z., radi česa se isti po §. 203. k. z. osudjuje na kazan težke tamnice od 7 godina.

Povodom po obtuženiku Gj. P. proti toj osudi uložene žaobe ništovne, obnašao je kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni osudom od 28. prosinca 1895. br. 4341. ukinuti po §. 303. k. p. onaj dio prvosudne osude, kojim se izriče, da je obtuženiku varanje postalo navadom, te da se za to na njega uporavljuje kaznena stavka, ustanovljena u §. 203. k. z., u ostalom pak žaobu ništovnu obtuženika po §. 282. IV. sl. b) k. p. zabaciti te ga po §. 202. k. z. osuditi na tamnicu od 3 godine.

U razlozih te vrhovne osude navodi se u pogledu ukinuća prvosudne osude sliedeće:

Što se tiče razloga ništetnosti br. 11. §. 277. k. p., to je presudni sud uzeo, da je obtuženik varalica od navade; no kad se uvaži,

Digitized by Google

da se samo za onoga može tvrditi, da vara od navade, koji je ponovljenjem varanja pokazao za to takovu sklonost, da svakom prigodom, koja mu se pruža, vara, a da za varanje ne ima posebnoga razloga;

kad se uvaži, da je obtuženik za vrieme od godine 1879. do godine 1892., dakle za vrieme od 13 godina, zločinstvo prevare počinio četiri puta, a prekršaj prevare dva puta, te da je za sve to kažnjen tamnicom odnosno težkom tamnicom od ukupno 3 godine, 6 mjeseci i 10 dana, to se mora dopustiti, da se ne može tvrditi, kako je to presudni sud uzeo, da je obtuženik varalica od navade, pa s toga valja, jer djelo nije izvedeno niti osobitom smjelošću, niti lukavštinom, po §. 303. k. p. ukinuti onaj dio napadnute prvosudne osude, kojim se proti obtuženiku kao varalici od navade odmjeruje kazan po §. 203. k. z. izmedju 5 i 10 godina težke tamnice, te valja obtuženiku obzirom na otegoćujuće okolnosti, da je radi isto takova zločinstva jur kažnjen, da je čin zrelije promišljen i da je počinjena šteta dosta velika, dočim ne predleže okolnosti olahkoćujuće, kazan odmjeriti po II. stavci §. 202. k. z. *H.*

Iz upravne prakse.

Osoba, koja je došla na zadružni posjed u vrieme, dok imade malodobnika na njem, mogla se je uzadružiti samo uz privolu nadtutorstvene oblasti za stran malodobnika. Ako takav neizhodi nadtutorstvenu dozvolu, a bivši malodobnik, postav punoljetnim, ne prizna ga ovlaštenikom, to se imade neovlašteni sa svojim odštetnim zahtjevom glede uložena truda i troška u vodjenje gospodarstva, a zadrugar sa svojim zahtjevom glede izključivoga užiranja zadružnoga posjeda, uputiti na redoviti put pravde.

A. K. došao je g. 1871. na posjed zadruge A. iz Š. te je tu neprestano živio. Godine 1891. razdieliše samovoljno taj posjed A. K. i zadrugar J. A., dočim je A. K. bio redovitu diobu zatražio pred obć. poglavarstvom dana 7. siečnja 1892. Pred obć. poglavarstvom nije nagoda uspjela, jer je J. A. prigovorio, da A. K. nije ovlaštenik zadruge.

Kr. kot. oblast u D. M. nakon provedene razprave odbila je odlukom od 13. srpnja 1892. br. 4253. A. K. sa zahtjevom, kojim je zatražio diobu, nepriznav ga zadružnim članom iz sliedećih razloga; „A. K. došao je zajedno sa svojom ženom F. god. 1871. na posjed iste zadruge i to usljed poziva pok. A. A., matere iate F., te tuj živi jošte i sada. Vrhu toga izdala mu je A. A. pod 4. veljače 1872. pismen ugovor, da ga ona prima na taj posjed za zadružnoga člana. Medjutim A. A. nije bila jedina zadružni član te zadruge, već su tu bila jošte njena djeca mld. E. i mld. J., a osim toga nije taj ugovor u ime tih malodobnika potvrdjen po tu-

Digitized by Google

torstvenoj oblasti, niti nije pravljen pred sudom. U tom pogledu nije se ništa kasnije promjenilo, osim što se je E. izudala, a J. postao 1892. punoljetnim. Sada ga J. nepriznaje zadružnim članom. Usljed toga nije on obzirom na §. 3. z. čl. IV. 1870., toč. d), §. 1. zak. od 3. ožujka 1874. toč. d) i §. 1. zak. od 9. svibnja 1889. zadružnim članom, a prama tomu ne ima obzirom na §. 22. i 29. zakona od 9. svibnja 1889. pravo niti uživati taj posjed niti imade pravo na diobu. U koliko bi se on kratio to uživanje napustiti, to pripada protustranci pravo obzirom na §. 366. o. g. z. tužbu sudbenim putem proti njemu podići, dočim usuprot pripada njemu obzirom na §. 1036. o. g. z. pravo tražiti sudbenim putem naknadu za trud i drugi trošak, uložen u vodjenje gospodarstva tečajem 21 godine".

Usljed utoka A. K. potvrdio je upravni odbor u O. napadnutu odluku rješitbom od 21. rujna 1892. br. 1035. s razloga prvomolbenih, kao i s onih razloga: „što se dioba, učinjena g. 1891. medju A. i J., kojom zgodom si je utočitelj odcjepio jednu četvrt urb. selišta i sagradio kuću u vrtu, ne može obzirom na §. 59. zak. od 9. svibnja 1889. smatrati potajnom diobom; a i otpućenje utočitelja na redoviti sud opravdano je tim više, što je J. kod kot. oblasti naročito zahtjev stavio, da ga A. za njegove godine sudbeno tuži".

Povodom dalnjega utoka A. K. odbila je vis. kr. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove, rješitbom od 23. ožujka 1894. br. 40319. ex 1893. utok, te potvrdila odluke nižih oblasti iz istih razloga. *Dr. Križ.*

Kad članovi jedne zadruge izumru, imade se u smislu ustanova §. 55. zad. zak. od 9. svibnja 1889. upisati imetak zadruge na posljednjeg člana, dočim se imade ostavini postaviti skrbnik.

U zadruzi M. kbr. 65 iz N. ostaše sami supruzi J. M. i M. M. J. je umro 8. siečnja 1894., a M. 21. siečnja 1894.

Kr. kot. sud u G. bje od nasliednika umrloga J. i M. zamoljen za provedenje ostavinske razprave, koju nije mogao voditi, jer su dotične nekretnine u grunt. uložku br. 112. por. obć. N. na zadrugu upisane, već je odlukom od 19. travnja 1894. br. 3616. gr. obustavio vodjenje razprave i zamolio kot. oblast u G. za brisanje svojstva zadruge.

Kot. oblast u G. je nakon provedene razprave izdala dne 5. lipnja 1894. br. 4355. odluku, kojom odredjuje: da se gori navedene nekretnine brisati i na ostavinu J. M. upisati imadu i to s r a z l o g a:

U smislu ustanova zakona o zadrugah smatra se pravim članom zadruge samo onaj mužki ili ženski član zadruge, kojemu su mužki ili ženski uzhodnici u zadruzi rodjeni.

Digitized by Google

U nazočnom siučaju nije pokojna M. M. u zadruzi rodjena, već je priudajom za pokojnoga J. M. stekla pravo članstva u zadruzi M., nije po tom bila predstavnicom obitelji, već J. M., pak dosliedno tomu na osnovu §. 55. zakona o zadrugah obnalazi kot. oblast odlučiti, da se kod zadruge M. iz N. kbr. 65. na grunt. listu br. 112. obć. N. zadruga M. kbr. 65. iz N. briše, a kao samovlastnik ostavina J. M. upiše i prema tomu ostavinska razprava nastavi.

Uslied utoka K. N. iz J. sestre pokojne M. M. promjenio je upravni odbor županije zagrebačke rješitbom svojom od 16. ožujka 1895. broj $\frac{609}{\text{n. o.}}$ prvomolbenu odluku, te odredio, da se uz brisanje svojstva zadruge M. nekretnine ove zadruge na ostavinu pokojne M. udove M. kao posliednjeg člana ove zadruge upisati imadu, dočim će nadležni razpravni sud odlučiti imati, komu će imetak taj pripasti.

Razlozi jesu:

što je M. udova M. preživila svoga muža, sada jur pokoj. J. M., te nije po tom ovaj, već M. ud. M. ostala zadnjim članom zadruge M. kbr. 65. iz N. u smislu ustanove §. 55. slovo b) zad. zak. od 9. svibnja 1889. a ne odlučuje tu okolnost, što je ona samo priudajom u zadrugu došla i

što sada već pokoj. J. M., nepobrinuv se za života, da razlaz zadruge zatraži i provesti dade i ne odlučiv ništa glede zadružnog imetka, takav je namjenio svojoj ženi M., koja ga je preživjela.

O tom pako tko će dobiti taj imetak, odlučiti će imati nadležni sud, pozvan za vodjenje ostavinske razprave, jer si u smislu ustanova §. 797. o. g. z. nitko ne smije samovlastno u posjed uzeti nasliedstva.

Uslied daljnjeg utoka S. M. rodjaka pokojnoga J. M., koji si je i zadružnu imovinu po smrti M. ud. M. samovlastno prisvojio, odbila je kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, odpisom svojim od 29. lipnja 1895. br. 25091. taj utok kao neosnovan, te potvrdila drugomolbenu rješitbu iz razloga u istoj navedenih uz dodatak:

'da se je nazočna razprava imala provesti u prvom redu sa skrbnici ostavina iza pokoj. J. M. i M. ud. M., a tek tada u drugom redu sa ostalimi interesenti. pa da se je proti S. M. postupati imalo radi samovlastnoga uzeća zadružne imovine u nezakoniti posjed. *Malvić.*

Rješitba kr. financijalnoga upravnoga sudišta.

Tumačenje glede ustanovljenja minimalne vriednosti prodaji podvržene kuće.

Na javnoj ovršnoj dražbi dne 26. travnja 1892. postala je dostalcem nekretnina P. P. u grunt. ul. 25. i 144. obć. K. za 502 for. i 1310 for. tvrdka L. i W. iz B.

Digitized by Google

Gradski porezni ured u K. izkazao je čistu najamninu kupljenih nekretnina sa 280 for., te je prema tomu u smislu §§. 3. i 4. zak. čl. XLV. 1887. ustanovljena minimalna vriednost nekretnina, koja ima služiti temeljem odmjeri pristojbe sa dvanajsterostrukom tom najamninom t. j. sa 3360 for., pa je od ove svote kr. porezni ured u P. pod A. stv. $\frac{1438}{1892}$ odmjerio $4^3/_{10}\%$ pristojbu sa 144 for. 48 novč.

Proti ovoj odmjeri poslužila se je stranka prizivom, u kojem navadja, da je usljed ovog kupa štetovala, jer joj niti njena na kupljene nekretnine uknjižena tražbina kupovninom do pokrića ne dolazi, da su kupljene nekretnine slabe mjestne vriednosti i u trošnom stanju, pa drži s toga, da je neopravdano za temelj uzeta viša vriednost, nego što iznaša faktična kupovnina.

Ovaj je priziv odbijen odlukom kr. financij. ravnateljstva u Z. od 1. srpnja 1893. br. 18963., jer da je vriednost u smislu §§. 3. i 4. zak. čl. XLV. 1887. posve pravilno ustanovljena.

U prizivu, što ga je stranka podnjela proti ovoj odluci, tvrdi ona, da za temelj uzeta svota od 280 for. čini ne čisti, već nečisti najamni dohodak kuća, jer je za ovu svotu iznajmljena kuća gr. ul. br. 144., dočim je kuća grunt. ul. br. 25. preko godinu dana — naročito prije i poslje dražbe — prazna, te nije nosila nikakove najamnine, te da bi prema tomu čista najamnina iznašala samo 196 for. po odbitku zakonitih 30% za uzdržavanje.

Na ovaj priziv izreklo je kr. ug. financ. upravno sudište u Budimpešti dne 8. lipnja 1895. pod br. 18156. 1894. sliedeću osudu:

Kr. ug. financ. upravno sudište potvrdjuje prizvanu odluku:

Razlozi: Stranka moli izpravak prigovorene pristojbe na tom naslovu, jer čisti najamni dohodak kupljenih kuća ne iznaša 280 for. već samo 196 for.

Kod ustanovljenja zakonite najmanje vriednosti najamnoj kućarini podpadajućih kuća, služi temeljem čisti dohodak, koji je polag §. 4. zak. čl. XLV. god. 1887. u predhodećoj godini kao temelj najamne kućarine uzet bio.

Dražba, na kojoj su upitne kuće kupljene, bila je u god. 1892., u nazočnom slučaju dakle imade se kod ustanovljenja zakonite najmanje vriednosti ovih kuća temeljem uzeti čisti dohodak, koji je u god. 1891. bio uzet temeljem najamnoj kućarini.

Upitne kuće unešene su u grunt. ulož. broj 25. odnosno 144. obćine K.

Polag nabavljenih odnosnih izvadaka iz registra o razpisivanju kućarine za god. 1890—1892., iz pometnje nije propisana bila kućarina iza prve kuće za god. 1891., nu pogledom na to, što se kućarina polag toč. 3 a. §. 11. zak. čl. XLIV. g. 1883. razpisuje s kriepošću, na tri godine,

Digitized by Google

pak pošto je g. 1891. druga godina poreznog ciklusa god. 1890—1892., to se u nazočnom slučaju može iza ove kuće temeljem za godinu 1890. propisane najamne kućarine uzeti čisti dohodak koji iznaša 92 for. 40 nč.

Onaj prigovor stranke, da je ova kuća više od godinu dana prazna stajala, i da tim načinom nije nosila najamni dohodak, ne može se u obzir uzeti, jer stranka ne tvrdi, da je najamna kućarina za god. 1891. usljed toga odpisana, i umjesto toga razredna kućarina razpisana bila.

Iza druge kuće pako temeljem za god. 1891. propisane najamne kućarine uzeti čisti dohodak iznaša 196 for.

Po tom čisti najamni dohodak obijuh kuća, koji je trebalo kod ustanovljenja zakonite najmanje vriednosti tih obijuh kuća uzeti temeljem, iznaša 288 for. 40 nč., iznaša dakle još više, nego što je faktično uzeto kod ustanovljenja zakonite najmanje vriednosti ovih obijuh kuća.

S toga bi valjalo pristojbu ne sniziti, već povisiti.

Nu pogledom na to, što ovo sudište u smislu §. 21. zak. čl. XLIII. god. 1883. ne može ići preko molbe stranaka, to je ipak valjalo potvrditi prizvanu odluku, kojom se pridržaje prigovorena pristojba. ***M.***

Poslovanje sudova u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

(U stvarih kaznenih.)

Priobćuje dr. ***Krunoslav Bobinac.***

(Nastavak.)

f) sbog prekršaja proti zdravlju. (Glava IX. dio II. kazn. zak.)

Godine	1883.	25	ili	0·08	%	od	ukupnoga	broja	osudjenih.
„	1884.	18	„	0·06	„	„	„	„	„
„	1885.	13	„	0·04	„	„	„	„	„
„	1886.	21	„	0·07	„	„	„	„	„
„	1887.	12	„	0·03	„	„	„	„	„
„	1888.	8	„	0·02	„	„	„	„	„
„	1889.	9	„	0·03	„	„	„	„	„
„	1890.	6	„	0·02	„	„	„	„	„
„	1891.	4	„	0·01	„	„	„	„	„
„	1892.	3	„	0·01	„	„	„	„	„
„	1893.	2	„	0·01	„	„	„	„	„
„	1894.	8	„	0·02	„	„	„	„	„

Digitized by Google

g) sbog prekršaja proti tjelesnoj sjegurnosti. (Glava X. dio II. kazn. zak.)

Godine	1883.	4.753	ili	16·24	%	od	ukupnoga	broja osudjenih.
„	1884.	4.948	„	18·45	„	„	„	„ „
„	1885.	5.875	„	19·54	„	„	„	„ „
„	1886.	5.846	„	20·83	„	„	„	„ „
„	1887.	5.737	„	17·01	„	„	„	„ „
„	1888.	5.965	„	16·82	„	„	„	„ „
„	1889.	5.336	„	16·29	„	„	„	„ „
„	1890.	4.831	„	16·49	„	„	„	„ „
„	1891.	4.806	„	14·76	„	„	„	„ „
„	1892.	5.124	„	17·15	„	„	„	„ „
„	1893.	5.504	„	16·95	„	„	„	„ „
„	1894.	6.197	„	16·52	„	„	„	„ „

h) sbog prekršaja proti sjegurnosti vlastničtva. (Glava XI. dio II. kazn. zak.)

Godine	1883.	17.937	ili	61·27	%	od	ukupnoga	broja osudjenih.
„	1884.	14.276	„	53·04	„	„	„	„ „
„	1885.	15.607	„	51·90	„	„	„	„ „
„	1886.	13.476	„	48·01	„	„	„	„ „
„	1887.	19.999	„	59·31	„	„	„	„ „
„	1888.	21.804	„	61·47	„	„	„	„ „
„	1889.	18.458	„	56·35	„	„	„	„ „
„	1890.	15.875	„	54·19	„	„	„	„ „
„	1891.	19.324	„	59·36	„	„	„	„ „
„	1892.	16.022	„	53·62	„	„	„	„ „
„	1893.	18.214	„	56·11	„	„	„	„ „
„	1894.	19.697	„	53·49	„	„	„	„ „

i) sbog prekršaja proti sjegurnosti poštenja. (Glava XII. dio II. kaz. zak.)

Godine	1883.	4.869	ili	16·63	%	od	ukupnoga	broja osudjenih.
„	1884.	5.857	„	21·84	„	„	„	„ „
„	1885.	6.804	„	22·63	„	„	„	„ „
„	1886.	6.267	„	22·33	„	„	„	„ „
„	1887.	5.912	„	17·53	„	„	„	„ „
„	1888.	5.579	„	15·75	„	„	„	„ „
„	1889.	6.672	„	20·37	„	„	„	„ „
„	1890.	6.414	„	21·89	„	„	„	„ „
„	1891.	6.263	„	19·24	„	„	„	„ „
„	1892.	6.072	„	20·32	„	„	„	„ „
„	1893.	6.138	„	18·91	„	„	„	„ „
„	1894.	7.488	„	20.29	„	„	„	„ „

Digitized by Google

k) sbog prekršaja proti javnoj ćudorednosti. (Glava XIII. dio II. kazn. zak.)

Godine	1883.	455	ili	1·55	%	od	ukupnoga	broja	osudjenih.
„	1884.	337	„	1·26	„	„	„	„	„
„	1885.	363	„	1·25	„	„	„	„	„
„	1886.	484	„	1·72	„	„	„	„	„
„	1887.	342	„	1·01	„	„	„	„	„
„	1888.	346	„	0·98	„	„	„	„	„
„	1889.	369	„	1·12	„	„	„	„	„
„	1890.	349	„	1·19	„	„	„	„	„
„	1891.	388	„	1·19	„	„	„	„	„
„	1892.	403	„	1·35	„	„	„	„	„
„	1893.	400	„	1·23	„	„	„	„	„
„	1894.	471	„	1·37	„	„	„	„	„

l) sbog inih prekršaja, kojih ne navadja obći kazneni zakon, a glede kojih su nadležni kotarski sudovi:

Godine	1883.	97	ili	0·34	%	od	ukupnoga	broja	osudjenih.
„	1884.	26	„	0·09	„	„	„	„	„
„	1885.	70	„	0·23	„	„	„	„	„
„	1886.	323	„	1·15	„	„	„	„	„
„	1887.	155	„	0·47	„	„	„	„	„
„	1888.	177	„	0·49	„	„	„	„	„
„	1889.	115	„	0·36	„	„	„	„	„
„	1890.	112	„	0·38	„	„	„	„	„
„	1891.	78	„	0·24	„	„	„	„	„
„	1892.	115	„	0·39	„	„	„	„	„
„	1893.	100	„	0·31	„	„	„	„	„
„	1894.	103	„	0·38	„	„	„	„	„

4. Osudjenici po kaznah, što su im dosudjene:

Osudjeno je u obće sbog prekršaja:

a) na kazan zatvora preko tri mjeseca:

God.	1883.	17	ili	0·06	%
„	1884.	20	„	0·08	„
„	1885.	19	„	0·06	„
„	1886.	34	„	0·12	„
„	1887.	86	„	0·26	„
„	1888.	126	„	0·36	„
„	1889.	61	„	0·19	„
„	1890.	72	„	0·25	„
God.	1891.	77	ili	0·24	%
„	1892.	65	„	0·22	„
„	1893.	49	„	0·15	„
„	1894.	67	„	0·19	„

b) na kazan zatvora od 1 do 3 mjeseca:

God.	1883.	286	ili	0·98	%
„	1884.	306	„	1·14	„
„	1885.	236	„	0·78	„

Digitized by Google

God.	1886.	372	ili	1·33 %
„	1887.	882	„	2·62 „
„	1888.	1.225	„	3·45 „
„	1889.	1.014	„	3·09 „
„	1890.	895	„	3·05 „
„	1891.	734	„	2·25 „
„	1892.	563	„	1·88 „
„	1893.	551	„	1·69 „
„	1894.	599	„	1·62 „

c) na kazan zatvora od 1 mjeseca do 8 dana:

God.	1883.	2.967	ili	10·14 %
„	1884.	2.679	„	9·99 „
„	1885.	3.267	„	10·87 „
„	1886.	3.362	„	11·98 „
„	1887.	4.514	„	13·39 „
„	1888.	4.231	„	11·93 „
„	1889.	4.871	„	14·87 „
„	1890.	4.766	„	16·27 „
„	1891.	3.953	„	12·14 „
„	1892.	4.296	„	14·38 „
„	1893.	4.196	„	12·93 „
„	1894.	6.091	„	16·51 „

d) na kazan zatvora od 8 dana i niže:

God.	1883.	24.698	ili	84·37 %
„	1884.	22.682	„	84·59 „
„	1885.	25.217	„	83·89 „
„	1886.	22.619	„	80·59 „
„	1887.	26.852	„	79·63 „
„	1888.	28.517	„	80·39 „
„	1889.	25.151	„	76·79 „
„	1890.	22.154	„	75·62 „
God.	1891.	26.340	ili	80·91 %
„	1892.	23.496	„	78·64 „
„	1893.	26.132	„	80·51 „
„	1894.	28.631	„	77·62 „

e) na kazne novčane ili druge imovne:

God.	1883.	1.281	ili	4 37 %
„	1884.	1.119	„	4·18 „
„	1885.	1.317	„	4·39 „
„	1886.	1.457	„	5·19 „
„	1887.	1.380	„	4·09 „
„	1888.	1.355	„	3·82 „
„	1889.	1.619	„	4·94 „
„	1890.	1.396	„	4·77 „
„	1891.	1.448	„	4·45 „
„	1892.	1.434	„	4·79 „
„	1893.	1.519	„	4·68 „
„	1894.	1.403	„	3·82 „

f) na ine kazne (gubitak prava i povlasti, ukor i ustup domaćoj kazni):

God.	1883.	25	ili	0·08 %
„	1884.	6	—	0·02 „
„	1885.	4	—	0·01 „
„	1886.	222	—	0·79 „
„	1887.	5	—	0·01 „
„	1888.	16	—	0·05 „
„	1889.	38	—	0·12 „
„	1890.	12	—	0·04 „
„	1891.	2	—	0·01 „
„	1892.	27	—	0·09 „
„	1893.	13	—	0·04 „
„	1894.	97	—	0·24 „

(Sliedi.)

Digitized by Google

SVAŠTICE.

Samo muž i njegovi nasljednici mogu se oprieti zakonitosti djeteta, rodjena u zakonitom vremenu za trajanja braka.

Prinos k tumačenju §-a 138. o. g. z. u savezu sa §§. 158. i 159. o. g. z.

Priobćio dr. Edo Lovrić.

(Svršetak.)

Kako iz parbenih spisa G. H. recte K. i supruge mu A. H. rodjene J. prije udate M. proti mld. I. F. M., zastupanom po imenovanom kuratoru odvjetniku dru. A., radi priznanja nezakonitosti poroda, što ih je kr. stol sedmorice uvida radi nabavio, proizlazi, pokušali su to navodni naravni otac i mati mu učiniti.

Po tužbenih navodih vjerojatno je, da spomenuti malodobnik nije od svoga zakonitoga otca F. M. rodjen, što je valjda kuratora tuženog malodobnika zavelo, da sklopi sa tužitelji nagodu, po kojoj on priznaje nezakoniti porod svojega skrbljenika, ako tužiteljica i mati njegova položi glavnu prisegu, da sa svojim zakonitim suprugom F. M. godine 1875. i 1876. nije obćila, koju prisegu je ona i položila.

Pustiv s vida materialno-pravna pitanja ovoga slučaja, koja su, kako je gore napomenuto nestalna, ter koja se redovitim molbenim putem od slučaja do slučaja riešavati imadu, uzima se u obzir samo pitanje, da li nadležna politička oblast po postojećih političkih propisih mora na temelju sudbene nagode uzeti ustanovljenim nezakoniti porod I. F. M., ter po tom na temelju očitovanja G. H. recte K., da je on nezakoniti otac toga dieteta i na temelju dokaza, da se je naknadno sa materom njegovom vjenčao, mora provesti dati zabilježbu njegove legitimacije per subsequens matrimonium u maticah krštenih.

U tom pogledu stoji pravilo gradj. parbenoga postupnika, da sud ima svaku tužbu primiti, razpravu sa strankami obaviti i po propisu zakona riešiti.

Parnice se pak riešavaju osudom (§. 295. gr. p. p.) ili nagodom pred sudom sklopljenom (§. 45., 46. i 16. pogl. gr. p. p.)

Čini se, da postupajući prvomolbeni sud nije odnosne ustanove gradj. zakonika naročito §§. 158. i 159. onako shvatio, kao što kr. vladni odjel za bogoštovje i nastavu, i kako se po mnogobrojnih poznatih slučajevih judikature i nauke sada pretežno shvaća, pošto nije po §§. 33., 35. i 37. gr. p. p. tužitelje uputio, da ne imaju prava na zahtjev njihove tužbe.

No ovaj propust se ne može ni prikornim označiti, pošto se ovo materialno-pravno pitanje ne shvaća jednako, jer se — mimogred budi rečeno — i u literaturi napominje presuda bečkoga vrhovnoga sudišta, koje je u sasvim sličnom slučaju po zahtjevu tužbe sudilo.

Digitized by Google

Glavna pogrieška sudbenog postupanja leži u tom, što se je kurator tuženog malodobnika dao sklonuti na gore napomenutu nagodu, a još veća, što ju je sud, kao tutorska oblast, odobrio.

Akoprem su stranke i njihovi zastupnici u pravilu vlastne nagode sklapati, a gradj. parb. postupnik dapače zahtjeva, da se nastoji priepor nagodom dovršiti, i akoprem po propisih izv. p. p. kao i gradj. zakona sud nagode, koje za malodobnu parbenu stranku koristnimi drži, odobriiti ima, to je u ovom slučaju previdjeno, da gradj. zakon izrazito zaklanja zakonitost poroda, u koju svrhu odredjuje u §. 158. o. g. z., da se tuženom djetetu ima za branitbu zakonitoga poroda postaviti kurator, proti kojemu tužeći otac imade dokazati nemogućnost, da ga je on rodio, ter da tvrdnja (equale priznanje) matere sama za sebe (bez drugih podupirajućih dokaza) ne može djetetu oduzeti prava zakonitoga rodjenja.

Uslied potonje odredbe ni prisega matere t. j. prisegom potvrdjena tvrdnja, ne ima dokazne moći, niti je čin takav, koji prava proizvadja.

S toga je kurator imao tužbene navode poreći, i zahtjevati od tužitelja, da ih dokažu, a nije vlastan bio sklopiti nagode uvjetovane od ništa nedokazujuće prisege materine.

S ovih razloga ni postupajući u prvoj molbi sud kao skrbnička oblast nije smio po izvanparbenom postupku takove nagode odobriti.

Kada se to sve u obzir uzme, nije ova nepravilna i protuzakonita nagoda sudbena podobna osnovati prava medju strankami, koju moć sudbene nagode inače imadu, pak se ne može ni od političkih oblasti zahtjevati, da na temelju iste uzmu kao pravno obstojeći faktum nezakonitost poroda mld. I. F. M. i da iz njega konsekvencije izvadjaju.

Pošto se radi o privatno-pravnom preporu, razpravljenom pred nadležnim sudom, pak pošto su stranke svršenim parbenim postupkom svoja prava medjusobno uredile, ne mogu viši sudovi ureda radi i bez zahtjeva stranaka nikakovih odredaba u stvari učiniti.

Nu pošto je kr. stol sedmorice opazio protuurednost u vršenju skrbničkih dužnosti koli od strane skrbnika dra. A.. toli od strane suda kao skrbničke oblasti, to će preko banskoga stola izdati postupajućemu u prvoj molbi sudu nalog, da imenuje malodobnomu I. F. M. drugog skrbnika s nalogom, da proti odluci kr. kotarskog suda u Z., kojom se više spomenuta nagoda odobrava, po §. 11. izv. p. p. utok uloži, kojim putem bi se stvar u pravi i redoviti tečaj staviti mogla.

S obzirom na konačnu izreku u dopisu kr. stola sedmorice od 14. lipnja 1895. br. 1900. naime, da će preko kr. banskoga stola izdati postupajućemu u prvoj molbi sudu nalog, da se mldb. I. F. M. imenuje

Digitized by Google

drugi skrbnik s nalogom, da proti odluci kr. kot. suda u Z., kojom se nagoda o njegovoj nezakonitosti odobrava. po §. 11. izv. p. p. utok uloži, zamolio je kr. zemaljsko-vladni odjel za bogoštovje i nastavu svojim dopisom od 31. listopada 1895. br. 9858. pravosudni odjel kr. zemaljske vlade, da naloži rečenomu sudu, da mu u svoje vrieme posljedak dalnjega sudbenoga postupka izviesti, a dotle da će se konačnim riešenjem molbe G. H. recte K. i njegove supruge za zabilježbu pozakonjenja I. F. M. per subsequens matrimonium u matice krštenih pričekati.

Uslied toga dostavio je pravosudni odjel kr. zemaljske vlade odjelu za bogoštovje i nastavu svojim dopisom od 19. prosinca 1895. br. 16111. ovjerovljeni prepis sliedećega izvješća kr. banskoga stola od 29. studenoga 1895. br. 26551.:

G. H. recte K. i supruga mu A. H. recte K. prije udata M. tužili su tužbom, primlj. 21. listopada 1892. br. 14659. malodobnog I. F. M. na priznanje nezakonitosti poroda, te je malodobnomu tuženiku imenovani skrbnik odvjetnik dr. A. sklopio s tužitelji sudbenu nagodu od 5. lipnja 1893. br. 8185. gr., po kojoj on priznaje, da skrbljenik I. F. M. nije zakoniti sin pokojnog F. M., ako tužiteljica njegova mati položi prisegu, da ona nije sa pokojnim suprugom si F. M. puteno obćila tečajem čitave godine 1875. i 1876.

U posluhu odpisa visokog kr. stola sedmorice od 14. lipnja 1895. br. 1900. naložio je kr. banski stol riešitbom svojom od 17. srpnja 1895. br. 15868. kr. kotarskomu sudu u Z., da malodobnom I. F. M. imenuje drugoga skrbnika s uputom, da proti odluci kr. kotarskoga suda u Z. od 26. lipnja 1893. br. 8185. gr., kojom se upitna nagoda odobrava, utok uložiti ima.

Uslied po novo imenovanom skrbniku odvjetniku dru. V. N. proti ovoj odluci uloženog utoka, pred'oženog izvješćem kotarskoga suda u Z. od 19. kolovoza 1895. br. 15739. doneo je kr. banski stol u sjednici od 18. rujna 1895. pod br. 21136. sliedeću svoju riešitbu:

Riešavajuć izvješće od 19. kolovoza 1895. br. 15739. gr., podnešeno u parnici G. H. recte K. i supruge mu A. H. recte K. rodjene J. prije udate M. po odvjetniku dru. A. B. proti I. F. M., prije po skrbniku odvjetniku dru. G. A., sada po skrbniku dru. V. N., radi priznanja nezakonitosti poroda mldb. I. F. M. i izpravka matice krštenih uslied utoka dra. V. N. proti odluci od 26. lipnja 1893. broj 8185. gr., kojom bje nagoda, sklopljena u pogledu nezakonitosti mldb. I. F. M. izmedju skrbnika dra. A. i A. H. recte K. rodjene J. prije udate M. sudbeno odobrena, obnašao je kr. banski stol, vidiv, da je bila već tužba de pr. 21. listopada 1892. broj 14659. gr. po zakonu nedopustna, jer pravo tužbe na priznanje nezakonitosti djeteta pripada **samo** otcu eventualno njegovim nasljednikom; vidiv,

Digitized by Google

da je bila po §. 158. o. g. z. dužnost imenovanoga skrbnika dra. A., da zakonitost poroda toga djeteta brani, iz česa sliedi, da isti nije bio ovlašten u pogledu ovog pitanja sklapati sa tužiteljicom nagodu, tim manje nagoditi se na prisegu, koja se tuženomu ni navratiti nije mogla; vidiv, da po ustanovi istoga §. dapače i tvrdnja matere, da je upitno diete nezakonito, kadra nije oduzeti ovomu djetetu pravo zakonitoga poroda; vidiv konačno, da se i odobrenje upitne nagode od strane kr. kotarskoga suda u Z. kao nadtutorstvene i skrbničke oblasti kao sasvim nezakonito pokazuje, buduć da je imao taj kr. kotarski sud interese toga djeteta štititi, ne pako njegovo pravo napustiti; vidiv dakle, da je počinjena ništetnost §. 339. toč. 3. gr. p. p. napadnutu odluku sa cielim postupkom povodom predležećega utoka po §. 343. gr. p. p. do odluke izdate na tužbu kao ništetnu ukinuti, te tomu kr. kotarskomu sudu naložiti, da tužbu de pr. 21. listopada 1892. broj 14659. gr. kao za sudbeni postupak neprikladnu tužitelju povrati.

Pravni liek proti ovoj riešitbi nije bio uložen.

(2. Dopis c. kr. namjestničtva u Pragu od 2. srpnja 1895. br. 96503.)

Kako upravne oblasti u zapadnoj poli naše monarkije, u kojoj vriedi isti obći austrijski gradjanski zakonik, ovo pitanje shvaćaju, vidljivo je iz sliedećega slučaja:

E. A. vjenčala se je u M. dne 19. studenoga 1861. za A. F., koji je god. 1891. preminuo. E. A. rodila je dne 28. listopada 1876. u Zagrebu kćer Julijanu, a dne 30. siečnja 1882. u T. kod Praga kćer Mariju. Nakon smrti prvoga muža A. F. vjenčala se je E. rodjena A. udova F. za K. Sch. Poslje vjenčanja zamoliše ti supruzi po svojem odvjetniku kod c. kr. namjestničtva u P., da odredi odnosno izhodi zabilježbu pozakonjenja Julijane i Marije kao izvanbračne djece E. rodjene A. prije udate F. naknadnom ženitbom, što ju je ona sklopila sa K. Sch., u matice krštenih.

Tim povodom upravilo je c. kr. namjestničtvo u P. na kr. zemaljsku vladu, odjel za bogoštovje i nastavu, u Zagrebu sliedeći dopis od 2. srpnja 1895. br. 96503.:

Privitim podneskom mole supruzi K. Sch. i E. Sch. udova F. rodj. A., da se u matice krštenih zabilježi, da su djeca Julijana i Marija, što ih je E. F. rodjena A. i to prvu dne 28. listopada 1876. u Zagrebu, a drugu dne 30. siečnja 1882. u T. kod Praga rodila, njezinom kašnjom ženitbom sa K. Sch. pozakonjena.

Ovoj molbi ne može sa strane ovoga ureda glede djeteta rodjenoga u ovostranom upravnom području biti udovoljeno, jer se ova djeca, kako se to iz spisa vidi, imaju smatrati takovom, koja su rodjena za vrieme pravovaljanoga postojanja ženitbe majke iste djece sa A. F.

Digitized by Google

S toga se ovaj podnesak dostavlja kr. toj zemaljskoj vladi, odjelu za bogoštovje i nastavu, sa zamolbom, da izvoli odrediti, ako dieli u tom pogledu isto mnienje, prema tomu nuždan izpravak matica krštenih župe sv. Marka u Zagrebu za diete Julijanu, te posljedak svojega uredovanja uz povratak priobćenica ovamo saobćiti.

Tim povodom bude u matice krštenih kod djeteta Julijane, koja je bila upisana kao nezakonito diete E. A., kao što i na njezinu krstnom listu zabilježen ovaj izpravak:

„Po odredbi kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 28. srpnja 1895. br. 10480. izpravlja se tamo, da je krštena zakonita kći A. F. i E. rodjene A., vjenčanih dne 19. studenoga 1861. u M."

(3. Dopis kr. ugarskoga ministarstva za bogoštovje i nastavu od 6. rujna 1895. br. 43452.)

Akoprem u kraljevini Ugarskoj ne vriede propisi obćega austrijskoga gradjanskoga zakonika, ipak držimo umjestnim navesti sliedeći slučaj, iz kojega je vidljivo, kako se to pitanje shvaća po tamošnjih propisih.

I. K. iz Budimpešte zamolio je, da se u matice krštenih zabilježi, da je njegov vanbračni sin A, rodjen u Zagrebu dne 24. prosinca 1878., pozakonjen naknadnom ženitbom, koju je on sklopio sa majkom toga djeteta M. rodjenom G. dne 12. travnja 1888. u protestantskoj crkvi u Budimpešti.

Mati toga djeteta M. rodjena G. vjenčala se je prije njegova poroda s drom. S. S. Ti se supruzi brzo iza vjenčanja razstadoše. M. rodjena G. udata S. prešla je zatim sa rimokatoličke na evangeličku aug. vjeroizpoviest, a njezin zakoniti muž dr. S. S. na unitarsku vjeroizpoviest. Pravomoćnom osudom kr. kurije u Budimpešti od 15. pros. 1887. br. 8131. bude ta ženitba za M. rodjenu G., a pravomoćnom osudom unitarskoga sedmogradskoga suda u Erdelju od 11. studenoga 1889. za dra. S. S., razriešena. M. rodjena G. vjenčala se je zatim u protestantskoj crkvi u Budimpešti gore navedenoga dana sa I. K., sljedbenikom rimokatoličke vjere.

Na zamolbu kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 31. listopada 1894. br. 16041., kojom se je tražilo razjašnjenje u tom predmetu u stanovitom pogledu, odgovorilo je kr. ugarsko ministarstvo za bogoštovje i javnu nastavu dopisom od 6. rujna 1895. br. 43452., iz kojega vadimo sliedeće:

Akoprem se ženitba M. rodjene G. i I. K., sklopljena dne 12. travnja 1888. u protestantskoj crkvi u Budimpešti, imade u smislu §. 8. zak. članka LIII. od godine 1868. smatrati podpuno valjanom, to se ipak po mnienju kr. ovoga ugarskoga ministarstva ne može provesti u maticah krštenih pozakonjenje djeteta A. naknadnom ženitbom njegove matere sa I. K., makar mu je mati razstavljena živila od svojega prvoga muža dra. S. S., jer je ta njezina prva ženitba glede nje tek 15. prosinca 1887. a glede

Digitized by Google

muža joj tek 11. studenoga 1889. pravomoćno razriešena, te je prema tomu diete A., koje je M. rodjena G. dne 24. prosinca 1878. u Zagrebu rodila, rodjeno za trajanja njezine prve ženitbe sa drom. S. S., a takovo se diete ne može naknadnom ženitbom pozakoniti.

* * *

Popis gospodarstva i s njim spojenih izvida.

Priobćio dr. Rudolfo Signjar.

Kao što pojedinac, budući misaono biće, treba da ide za tim, da sebe spozna; jer će samo poznavajući sebe moći udariti temelj boljoj budućnosti, tako to isto vriedi i za čitavi narod. A kako ćeš spoznati narod? Ima za to raznih pomagala. Poznavanje i proučavanje političke historije naroda, poznavanje njegovoga jezika, njegove literature, njegovoga prava, kulturnih mu tečevina svake ruke, običaja itd. sve su to znaci, iz kojih možeš zaključiti na moć pojedinoga naroda i spoznati koliko vriedi u družtvu drugih naroda. Moć ova uvjetovana je i blagostanjem naroda, za to možemo reći, da se spoznanje spomenutih jur karakteristika zrcali u blagostanju. Saznaš li dakle blagostanje naroda, spoznat ćeš i tielo mu i dušu. Pitanje obćega narodnoga blagostanja danas je pitanje na dnevnomu redu. Zar su razne socialističke, komunističke i druge teorije ovim slične ino, nego pokusi, da se rieši pitanje o obćem narodnom blagostanju? Nu da se uzmogneš brigovati za buduće blagostanje naroda, nisu dovoljne razne teorije, koje su možda in fine finali nevaljane a u izvedenju i pogubne, već treba spoznati najprije onaj faktor, s kojim nam valja računati — a to je postojeće stanje. Za tu spoznaju može nam u prvom redu poslužiti statističko promatranje pojava i odnošaja, jer statistika, izpitujuć pojedine momente, podaje iz mase rezultate, na temelju kojih možemo dalje da radimo. Naročito će nam tu dobro doći statistika poljodjelstva, obrta, trgovine i prometa. Predaleko bi me zavelo, kad bih hotio, da makar i u kratko opišem koristi statističkih podataka, sabranih u ovih granah, ali moram ipak napose naglasiti, da je statistika gospodarstva i svega, što se na gospodarstvo proteže od neprocienive vriednosti osobito za narod, koji sastoji većim dielom od poljodjelskog žilja, a takav je narod naš. Za to je naša uprava vrlo dobro uradila, kad je potakla pitanje o popisu gospodarstva i stoke i izvidu obćih poljodjelskih prilika u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji. Uzeo sam si zadaćom, da koju o tom popisu prozborim.

„Mjesečnik“ je u broju 1. ove godine priobćio, kako je u prosincu prošle godine prihvatio hrvatski sabor osnovu zakona o popisu gospodarstva i stoke i o izvidu obćih poljodjelskih prilika u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, te je donio samu osnovu i cielo joj obrazloženje. Osnova ovoga zakona zadobila je previšnju sankciju, te je postala zakonom 29. prosinca

Digitized by Google

1895., koji je jur u sborniku zakona i naredaba proglašen. Iz javnih glasila poznato je čitateljem, kako naša uprava veliku važnost, a to ne bez razloga, stavlja na ovaj popis, koji uz veliki trošak iziskuje još veći trud i napor. Nu veliko ovo djelo opravdava se samo po sebi. Vriedno je dakle da se popisu gospodarstva i njim spojenim izvidom posveti osobita pažnja. S toga mislim, da ne će biti bez interesa, ako priobćim na ovomu mjestu, kako je čitava provedba popisa organizirana, dočim ću možda imati drugom zgodom priliku, da o materialnoj strani popisa koju progovorim. Treba ipak, da se dotaknem i obsega samoga popisa. Kod toga bit ću posve kratak, ter upućujem onoga, koji se želi pobliže s tim upoznati, na liepu razpravicu ravnatelja statističkoga ureda Milovana Zoričića: „Popis gospodarstva i stoke", što je objelodanjena u božičnom prilogu „Narodnih Novina" i preštampana u „Obćinaru" od ove godine (broj 1. i 2.), a i u drugih nekih časopisih.

Zakonom od 29. prosinca 1895. o popisu gospodarstva i stoke i o izvidu obćih poljodjelskih prilika u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji omedjašene su samo glavne medje za popis. Sam zakon ne sadržaje više od 8 kratkih paragrafa, u kojih se označuje glavni obseg popisa i s njim spojenoga izvida, organi, koji će ga izvesti, ustanove glede troška i napokon sadržaje kazneno pravnu ustanovu proti onom. koji hotice očituje krive podatke ili naumice zaprieči, da se popis gospodarstva i stoke i izvid poljodjelskih prilika dovrši u pravo doba. Zakonu ovom izdan je „obćeniti naputak". Ciela priprava za popis i s njim spojeni izvid, sabiranje i koncentracija gradje ter izradba podataka, sve je to prepušteno kr. zemaljskomu statističkomu uredu.

Kako je naš popis na veliko zasnovan, a kako je vrieme kratko bilo do njegove provedbe, mučan je i tegotan bio posao, što se imao svladati, za da cieli ovaj ogromni aparat, kojega je valjalo sastaviti u svrhu provedenja popisa bude opravljen, kako će se popis što pomnije i točnije izvesti.

Popisom trebalo je da se popišu sva gospodarstva i stoka, te podjedno za upravne kotare i upravne obćine izvide obće gospodarske im prilike i način težatbe i gospodarenja i to pod nadzorom podžupana, odnosno u gradovih Zagrebu, Osieku, Zemunu i Varaždinu pod nadzorom gradskoga načelnika, što po popisnih agentih, što sudjelovanjem posebnih poojerenstva. Popis dakle obavljahu popisni agenti i popisna povjerenstva.

Prema spomenutom naputku ustrojena su popisna povjerenstva županijska za svaku županiju, kotarska za svaki kotar, obćinska za svaku obćinu i gradska za teritorij svakoga grada. Djelovalo je dakle kod popisa ukupno 597 povjerenstva. Svrha ovih povjerenstva nije bila konstruktivne naravi za sam popis, već više naravi tehničke. Glavna bo im je zadaća

Digitized by Google

bila davati razjašnjenja u svih pitanjih glede popisa, što bi im stavio veliki župan, kotarski predstojnik, odnosno načelnik, a uz to su kotarska, gradska i občinska povjerenstva imala izpuniti posebne upitnice, što su im bile namienjene o gospodarskih prilikah kotara, grada odnosno občine, napokon im je dužnost bila, da obavljaju nadreviziju raznih upitnica. —

Individualni popis gospodarstva i stoke povjeren bijaše posebnim za to odredjenim organom — popisnim agentom. Ciela zemlja razdieljena je u popisne kotare, ter je svakomu popisnomu kotaru dekretiran po kotarskom predstojniku odnosno gradonačelniku popisni agent. — Kod ustanovljivanja popisnih kotara bile su odlučne sliedeće okolnosti:

a) Nijedan popisni kotar ne smije u pravilu zasizati u područje dvijuh ili više upravnih občina;

b) područja pojedinih poreznih občina neka se, gdje je to moguće obzirom na broj gospodarstva, ne ciepaju u više popisnih kotara;

c) obseg pojedinih popisnih kotara valja opredieliti tako, da će u svakom popisnom kotaru odnosni agent sam popis obaviti za 12 dana. Na jedan će popisni kotar po tom moći doći najviše 200—250 gospodarstva odnosno vlastnika životinja ne imajućih gospodarstva.

Po predhodnih rezultatih možemo zaključiti, da je kod popisa djelovalo do 2.500 popisnih agenata.

Kod samoga popisa upotrebljeno je 8 vrsti po statističkomu uredu pripravljenih, a po kr. zemaljska vladi odobrenih tiskanica i to:

1. Upitnica A. za popis pojedinih gospodarstva (osim gospodarstva postojećih seljačkih zadruga);

2. Upitnica B. za popis gospodarstva postojećih seljačkih zadruga;

3. Omotni arak C. za gospodarstva tajno razdieljenih zadruga;

4. Upitnica D. za one vlastnike kućnih koristnih životinja, koji ne imaju gospodarstva;

5. Svotnik I. za popisni kotar, u kom će se redom po poreznih občinah, a u svakoj poreznoj občini po prebivalištih (trgovištih, selih, zaselcih, hrpah kuća, pustah, naselbinah, vlastelinskih dvorovih i pojedinih kuća s posebnim geografskim imenom) izcrpiti i sbrojiti glavni podatci upitnica A. i B. o pojedinih gospodarstvih, a eventualno omotnih araka C. za tajno razdieljene zadruge;

6. Svotnik II. za popisni kotar, u kom će se redom po poreznih občinah, a u svakoj občini redom po pojedinih prebivalištih izcrpiti i sbrojiti glavni podatci upitnica D., izpunjenih ob onih vlastnicih koristnih kućnih životinja, koji ne imaju gospodarstva;

7. Občinska upitnica E. o gospodarskih prilikah upravnih občina (gradova);

8. Kotarska (gradska) upitnica F. o količini sjemenja, potrebita za sjetvu važnijih plodina, o poprieènoj težini i cieni poljodjelskih plodina

Digitized by Google

i stoke, za tim ob obćenitih poljodjelskih prilikah upravnih kotara (gradova).

Sa ovih 8 upitnica nastojalo se izcrpiti sve, što je važno za gospodarstvo. Dužnost mi je sada, da prodjem redom sve upitnice po njihovu sadržaju. Što se tiče upitnica A. i D. bit će njihov sadržaj čitateljem jamačno poznat iz samoga popisa; jer je malo ne svaki od njih ili gospodar ili vlastnik koristnih kućnih životinja, ako i ne ima gospodarstva, pak je kao takav bio dužan odgovarati prema pitanjim ovih upitnica agentu svoga popisnoga kotara. Što se pak tiče upitnice B., koja je namienjena gospodarstvom postojećih zadruga, to se ona po sadržaju sudara posve sa upitnicom A., samo je uzet obzir na njezinu svrhu t. j. uvažen je odnošaj zadrugara i nezadrugara prema zadruzi po stanju od 31. prosinca 1895. U ostalom i ovdje upućujem, naročito glede opravdanosti pitanja u upitnicah, na jur spomenutu razpravicu. (Sliedi.)

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Novi gradjanski parbeni postupnik u Poljskoj. Prošle je godine, kako je poznato, stvoren za zemlje i kraljevine zastupane u carevinskom vijeću, novi gradjanski postupnik, osnovan na načelu ustmenosti i javnosti postupka. Ne taji se doduše, da i taj novi postupnik ima različitih nedostataka. ali pored svega toga on se malne općenito pozdravlja s obzirom na to, što ipak pruža ono, za čim se već toliko godina vapilo, na ime da se ukloni stara dosadašnja procedura, koja nikako nije za moderne odnošaje.

Novi postupnik ima da stane na snagu 1. januara 1898. A braća Poljaci, kako u opće razvijaju živahnu djelatnost na polju juridičke literature, tako posvećuju i novomu postupniku već sada osobitu pažnju.

Na čelu tomu pokretu stoji lavovsko pravničko društvo, kojemu je predsjednik g. Tchorznicki, predsjednik višega zemaljskoga sudišta, a podpredsjednik poznati uvažen i imarljivi pisac g. prof. dr. Till, koji je ujedno i urednik glasnika društvenoga, što ga poznavaju i čitaoci „Mjesečnika“ pod imenom: „Przegląd prawa i administracyi“.

Profesor civilnoga procesa u sveučilištu lavovskom, dr. Balasits preveo je novi postupnik zajedno sa sudovnikom na poljski jezik. Njegovo djelo ima naslov: „Ustawa z dnia 1. sierpnia 1895. r. o postępowaniu sądowem w cywilnych sprawach spornych (Procedura cywilna) razem z ustawą zaprowadzającą z dnia 1. sierpnia 1895.“ Na język polski przełożył i dodatkowemi objaśnieniami opatrzył dr. August Balasits, prof. univ. lwowsk. Lwów 1895. str. 523.

Digitized by Google

Prijevod taj ocjenio je dr. Franciszek Ks. Fierich, profesor civilnoga procesa u sveučilištu krakovskom (Przegląd prawa i administracyi br. 1. 1896. str. 56—60). Drugi prijevod priredio je dr. Alfons Mora Bieńczewski, radca Sądu krajowego. Przemyśl 1895. Ocjena u Przeglądu br. 2. str. 159—166.

Prevodilac g. Balasits potaknuo je u povodu svojega prijevoda različita terminologijska pitanja. Za pretresivanje tih pitanja izabralo je pravničko društvo lavovsko terminologijsku komisiju pod predsjedničtvom podpredsjednika družtvenoga. g. prof. Tilla. Ta komisija razpravljala je spomenuta pitanja dana 20. i 27. decembra pr. g. i 3. januara o. g. Rezultat tih razprava priopćuje Przegląd u br. 2. str. 168—175. Vidi se odatle, kako ozbiljno razpravljana su pojedina pitanja, kako se trudila komisija oko toga, da se ustanove izrazi, koji što više odgovaraju i samomu pojmu, što ga označuju, i duhu poljskoga jezika. Glede pretežne većine izraza polučen je sporazumak, samo glede njekojih nije se mogao prevodilac složiti s mišljenjem komisije.

Tako njemački „Einzelrichter“ prevodi gosp Balasits sa „sędzia udzielny“. Protiv toga bilo je različitih prigovora, napose prigovorio je dr. Bobrzyński, da je izraz „udzielność sądowa“ značio u Poljskoj toliko, koliko „Gerichtsherrlichkeit“, „sędzia udzielny“ toliko, koliko „Gerichtsherr“.

Komisija drži, da će biti najbolji izraz „sędzia samoistny“. Prof. Balasits ne može se s tim složiti, već brani svoj izraz „sędzia udzielny“.

Mi kažemo „inokosan sudac“, „inokosan sud“, i to dobro označuje opreku sa sbornim sudom. Česi upotrebljavaju izraz „samosoud“, „samosoudce“, Rusi „одиноxій судья“.

Izraz „Streitgenossenschaft“ prevodi prof. Balasits sa „towarzystwo sporu“, Streitgenosse“ sa „towarzysz sporu“. Komisija ne prihvaća toga, već se odlučuje za izraze, koji su se jur udomili, na ime „uczestnictwo sporu“, „uczestnik sporu“. Prevodilac ne slaže se s tim i prigovara, da uczestnictwo znači toliko, koliko Theilnahme, a towarzystwo je Genossenschaft. Ovaj posljednji izraz tim je opravdaniji, što po propisu §§. 11. i sl. postupnika „możebne jest stowarzyśenie się kilku podmiotów rozmaitych stosunków prawnych w celu spólnego zapozwania i tak samo wolno spólnie zapozwać kilka osób a każdą z innego stosunku pravnego“. Ovdje ima po našem mišljenju prevodilac pravo. I Česi kažu společník v rozepři, společník rozepře, premda i účastník, kao što i Rusi. U nas upotrebljavaju se za isti pojam izrazi suparničtvo, suparstvo, suparac.

Glede ostaloga upućujemo na Przegląd, koji i opet našim čitateljima, vještim poljskomu jeziku, toplo preporučamo. ***Prof. Spevec.***

* * *

Digitized by Google

Статистика краљевине Србије, књига V. Обћински приходи и издатци у краљевини Србији за 1888., 1889. и 1890. годину. Београд 1895. Nastojanjem vriednoga načelnika statističkoga odieljenja ministarstva narodne privrede u kraljenini Srbiji g. Bogoljuba Jovanovića opet je srbski statistički ured izdao važnu i obsežnu publikaciju od 63 štampana arka sa 6 kartograma, u kojoj se za tri godine proglašuje gradja o financijalnom gospodarstvu obćina u kraljevini Srbiji. Ovo je prvi put, da ovakova gradja na javu izlazi u susjednoj kraljevini Srbiji, te da nam se pruža prilika ugledati u gospodarske prilike onoga organizma, koji je po svom položaju zvan, da bude podlogom cieloga državnoga života. Statistički ured kraljevine Srbije pribrao je i težkom mukom uredio gradju o gospodarstvu obćinskom, te je u obširnom uvodu od punih 6 štampanih araka pregledno razložio i prikazao tu sliku načinom, da će i onaj, koji nije inače vičan razkapati toliku brojevnu gradju, moći dobiti preglednu sliku o gospodarskih prilikah srbskih obćina. Istina je, da bi se sabirna gradja bila mogla obraditi i drugim načinom, koji bi jasnije prikazao mnoge pojave, koji su u tiesnom savezu s financijalnim gospodarstvom obćina, da su se napose mogle prilike kraljevine Srbije prispodobiti s drugimi državami, nu sve to kao da sastavitelj naročito nije htio ovoga puta učiniti, jer je i razdoblje za sabranu gradju premaleno i jer je htio počekati, dok se ustali gospodarski obćinski život nakon velikih promjena, koje su nastale uslied nove administrativne razdiobe srbske države.

U glavnom pregledu razvrstana je gradja u četiri velika skupa, te se u svakom od njih priobćuju pregledno podatci najprije za sve obćine, zatim napose za obćine gradske a napose za seoske, i to ne samo za cielu državu, nego i za pojedina okružja. U prvom skupu priobćuju se podatci o prihodih obćinskih. Cjelokupni prihod svih obćina iznosio je godine 1890. ukupnu svotu od 5,677.870 dinara, te se opaža, da je napram prijašnim godinam taj prihod dosta znatno pao i to mnogo više kod seoskih, nego li kod varoških obćina, napose se iz priobćenih podataka vidi, da su se obćinski prihodi mnogo više smanjili u onih okružjih, gdje se je povećao broj obćina tako, da se može postaviti pravilom, da je razdiobom obćina obćinski prihod u obće smanjen. Kako se je broj obćina u Srbiji povećao, vidi se najbolje od tuda, što je g. 1888. Srbija imala 628 obćina, a g. 1890. 1261 obćinu.

Glavni izvori obćinskim prihodom jesu prirez i arende (zakupi,) jer na ovo dvie vrsti dolazi svega 74·36%, dakle gotovo tri četvrtine prihoda; nu premda je prema pojedinim vrstim prihoda u varoških obćinah prihod od poreza mnogo manji (18·04%), nego li u seoskih obćinah (56·43%), to se ipak u gradovih taj porez mnogo jače osjeća, nego na selu, jer ondje na svakog stanovnika dolazi po 2·9 a ovdje 0·99 dinara.

Digitized by Google

Ostale vrsti prihoda kao što su: kupovnine od prodane občinske imovine, kazne, takse, kancelarijski prihod, kamate itd., mnogo su manje, jer iznose samo oko jedne četvrtine svih prihoda.

U drugom skupu prikazuju se občinski izdatci kraljevine Srbije, koji se diele na upravne i stručne; u prvu kategoriju spadaju plaće občinskih činovnika i kancelarijski troškovi, u drugu izdatci za škole, sgrade, ceste, vodovode, rasvjetu itd. Izdatci svih občina u kraljevini Srbiji iznosili su godine 1890. 5,380.530 dinara, t. j. na svakoga stanovnika 2·65 dinara. Od ovih izdataka potrošeno je za plaće 55·18%, za kancelarijske potrebe 3·8%, za škole 14·12%, za gradjevine 348·%, za vodovod, razsvjetu i kaldrmu 5·58%, a za ostale potrebe 17·84%. Na temelju ovih podataka ističe se punim pravom, kako najveći dio izdataka odlazi na plaće i to u seoskih občinah u još mnogo većoj mjeri, nego li u gradskih, koja je okolnost tim gora, jer od ovog „izdatka občine neimaju nikakove koristi, jer i danas još malo je ljudi, koji imaju dovoljno spreme, a pokraj toga i volje, da savjestno rukuju občinskimi poslovi".

U trećem skupu razpravlja se o imovini občinskoj, te se ona god. 1894. račun za vriednost od 19,579.646 dinara; od ove imovine dolazi na nekretnine 70·96%, na pokretnu imovinu 4·4%, na gotovinu u u blagajni 3·43% a na vjeresiju 21·21%.

U posljednjem skupu razpravlja se o dugovih občina; ti dugovi iznosili su g. 1891. svotu od 2,184.252 dinara; a bili su sklopljeni kod novčanih zavoda u iznosu od 56·63%, kod privatnih osoba u iznosu od 43·67%.

Prostor lista nedopušta nam, da priobćimo potanjih podataka iz ove velikim trudom i rijetkom pomnjom sastavljene publikacije, neka nam samo bude dopušteno, da ovom prilikom upravimo jednu molbu na sve statističke urede salvenskoga juga. Od kako se u Hrvatskoj, Srbiji i Bugarskoj, a u najnovije doba i u Bosni sve to više razgranjuje izpitivanje svih pojava i socialnih i gospodarskih, nastala je potreba, da se što više prispodabljaju pojavi narodnoga života u svih jugoslavenskih zemljah.

Nedavno je u jugoslavenskoj akademiji njezin član dr. Fran Vrbanić pokušao ovakovimi prispodobami glede demografskih pojava, a bilo bi od potrebe, da se ne samo nastave ove prispodobe, nego da se protegnu i na daljnje pojave; nu na temelju ovakove gradje, kako je ona danas sabrana i proglašena u službenih publikacijah, to je posao ne samo vrlo tegoban, nego donekle i neizvediv. Bilo bi s toga od potrebe, da predstojnici svih statističkih ureda jugoslavenskih zemalja medjusobno stupe u dogovor, te ugovore jednake formulare za publikaciju sabrane gradje. Tim bi se bez velike muke zadobila valjana podloga za ovakove prispodobe, koje bi u veliko služile i znanosti i praktičnom životu. „O".

* * *

Digitized by Google

Općinski glasnik (uredjuju ga Dujam Mikačić i Vicko Butier, a izdaje „Zadruga općinskih činovnika u Dalmaciji“) broj 6. godine 1895. sadržaje: Kome bi nadležalo izreći spadnuće s koje općinske časti u slučaju predvidjenu po §. 21. opć. prav.? — Općinski činovnici. — Još nešto o uredjenju pravnih odnošaja općinskih činovnika. — Nov predlog za uredjenje pravnih odnošaja općinskih činovnika u Dalmaciji. — Ustrojstvo naših općina. — K preinaci domovnoga prava. — Za nedjeljno počivanje i za štovanje blagdana. — Anagrafa godine 1890.: 1880. — Zemaljski zakoni. — Praktični slučajevi. — Rješidbe. — Pitanja i odgovori. — Bibliografija.

* * *

Slovenski pravnik (uredjuju ga dr. Makso Pirc i dr. Viktor Supan, a izdaje družtvo „Pravnik“) broj 1. godine 1896. sadržaje: Užitninske družbe, od dra. R. Pipuša — Pravnička kronika 1895. leta. — Iz pravosodne prakse. — Razne vesti. — Pregled pravosodstva.

* * *

Položaj stranaca u Nizozemskoj. Historičko-juridička crta. Iz dosele neštampanoga djela odvjetnika dra. Vladimira Pappafave „Sur la condition juridique les étrangers ches les differents peuples de tout le monde civilisé“. Prievod G. Antića. Zadar 1896. 4° 22.

U ovom izvadku proučava revni pisac položaj stranaca u Nizozemskoj, te dolazi do zaključka, da se on u malo čemu odmiče od položaja državljaninova. Na polju kaznenoga prava opaža se izmedju njih samo onda razlika, kad su kažnjiva djela počinjena na zemljištu tudje države, i ta se razlika javlja u dvojakom pogledu, jer se stranke redje pred nizozemskoga sudca pozivlju i jer se samo stranci izručuju stranoj državi. U materijalnom privatnom pravu nestalo je svake nezgode u tom pogledu, a u postupku preostale su neke ustanove, kojim je svrha zajamčiti izvršenje preuzetih obveza, ali one stvaraju kadkad težkih prepona strancu, koji se utiče pravdi. Konačno su stranci lišeni političkih prava, ali se državna zaštita sa svimi individualnimi pravi, s njome skopčanimi, proteže i na strance.

* * *

Тасин дневник. Sv. I. Beograd 1894. 8°. 63. Ciena 70 para dinarskih. Sv. II. Beograd 1895. 8°. 56. Ciena 50 para dinarskih. Sv. III. Beograd 1895. 8°. 79. Ciena 60 para dinarskih.

G. Tasa J. Milenković, umirovljeni načelnik ministarstva unutarnjih poslova u Beogradu, s kime smo naše čitatelje upoznali u broju 1. „Mjesečnika“ od g. 1893., crta u „Dnevniku“ vanredno živo i zanimivo svoja opažanja i doživljaje, što no ih je doživio u svojoj praksi kao redarstveni činovnik i kao šef policije biogradske.

Digitized by Google

Mi držimo, da ćemo našim čitaocem najbolje preporučiti „Tasin dnevnik“, ako im iz svakoga svezka priobćimo po jednu crticu, uvjeravajući ih, da su i ostale upravo tako zanimive kao priobćene.

I.

Svršeno je...

1.

U varoškomu sudu priobćiše mu presude svijuh sudova... Na smrt osudjen... Ubio je svoga druga...

Družtvo, u kome živimo, hoće: da svaki zločin dobije svoju kaznu. Tako i treba.

On se istina branio: da je učinio u pravednoj odbrani.

Ali svjedoci svjedočiše protivno... Sudovi bijahu malo stroži. I izrekoše: da se za jedan život drugi ugasi...

Takovi su zakoni... Milosti ne ima...

2.

Bijaše to liep čovjek, oko tridesete... Rodom iz Jasenice, sin dobrih i bogatih roditelja... Učio je gimnaziju... Pomešao se, kao što često biva, u rdjavo družtvo i u svojih mladih godinah učinio je omanju prevaru. Na činu uhvaćen, odmah je kažnjen... I to je bila grdna nesreća za nj... Kada se jednom udari žig na čelo, družtvo ga tako lako ne briše... Poslje je tumarao po svietu i bavio se raznim poslovima... nije se više čulo što rdjavo o njemu...

3.

Osudjeni na smrt zatvaraju se u naročitu apsanu u podrumu glavne policije...

Apsana je strašna, ništa se u njoj ne vidi, u po dana mračna, kao što je mračan i život osudjenikov preko groba...

U zatvoru osudjenik sjedi sam. Na noguh težki okovi. Svaki pokret njihov zadrma okove. I ovo niemo gvoždje odaje tako strašne zvukove, da osudjenikovo srce na mah ohladni, a u čuvara se na vratih i nehotice skreće pogled u oroz na puški...

4.

Osudjenik sanja i sjeća se svoga sela.

Kao: ide iz škole. Ogrijao liep dan. Šuma listala. Voće u veliko ponielo. Divlji golubovi razletili se po drveću. Ševa skakuće i cvrkuće po putu, a onde u blizini, u jednome šumarku, slavulj razvezao divno pojanje u slavu Vječnoga... Pred kućom na trešnji igraju se vrabci... Svuda se osjeća život... Rekao bih, na svakom božjem stvoru, na svakom drvetu, na svakom cvietku opaža se njeka radost i milina... A njegova dobra

Digitized by Google

majka izašla pred kuću, dočekuje ga nasmijana, pa mu tepa umilne rieči... Oh... majko, nebeski stvore, angjelu djece svoje, ti ćeš vječno živiti u duši poroda svoga...

On se u snu zaplaka. Srdce mu jače poče kucati. Tielo mu dobi drhtavicu. A težko gvoždje na nogama poče zveckati... On se trgnu iza sna. Suze mu udariše potokom...

Težka brava škljocnu.

Unutra udje podnarednik s kandžijom:

— Što lupaš more? — prodera se. Ama ja ću tebi belenzuke i na ruke, pa ćeš mirovati...

— Nije podnarednič̆e, Boga mi — pravdaše se osudjenik. Nisam htio. Sanjao sam nešto o kući, pa se trgoh iza sna. A okovi sami zalupaše...

I udari u plač kao diete. Ne zato što se bojao novih okova, nego što mu je još na javi lebdila pred očima živa slika njegove dobre majke...

— Ha... znam ja to — nastavi podnarednik — svi ovdje sanjate, ama samo kako da utečete.

I zaošinu bičem onako po zraku.

— Praviš se miran, pred očima, a sad, čim odem, misliti ćeš, kako da prevariš. Nemoj da se šališ što da radiš. Prebiti ćemo te... Ne ću, valjda, ja da plaćam tvoj dug... Što si učinio da izmiriš, pa poslje gledaj šta znaš, to jest, ako budeš glave na sebi imao...

I podnarednik, po običaju, nastavi dalje grditi.

On ne odgovori ništa. Glava mu pala na prsa. Ništa nije slušao ni razumio...

On se, jadnik, bavio uspomenami svoga djetinjstva...

(Sliedi.)

VIESTNIK.

(Redovita ovogodišnja glavna skupština pravničkoga družtva u Zagrebu) obdržavana je dne 22. veljače 1896. Družtveni predsjednik presvjetli g. podpredsjednik kr. stnla sedmorice dr. Franjo pl. *Burgstaller-Remetski*, konstatovavši, da se je sabrao dovoljan broj članova, pozdravi sakupljene članove družtva kratkim govorom. Za tim se je prešlo na dnevni red, te je predsjednik pozvao zamjenika družtvenoga tajnika zatim i blagajnika, da pročitaju „izvješće o djelovanju upravnoga odbora pravničkoga družtva u Zagrebu za godinu 1895.“ i izvješće istoga o financijalnom stanju za godinu 1895. Pošto su ova izvješća već tiskana i medju skupštinare razdieljena, odustala je skupština od toga, da se čitaju (ova su izvješća priložena ovom broju („Mjesečnika“). Nadalje je prihvaćen predlog izabranih u prošloj glavnoj skupštini pregledatelja računa Julija pl. *Halpera* i Ivana pl. *Kuglera*, da se odboru i družtvenom blagajniku dru. Josipu *Plivariću* podieli absolutorij za godinu 1895. Za tim je skupština na predlog predsjednika izrazila zahvalu gg. revizorom

Digitized by Google

na višegodišnjem toli savjestnom i točnom revidiranju družtvenih računa, te su ponovno izabrani revizori, da pregledaju družtvene račune za g. 1896. Julijo pl. *Halper* i Ivan pl. *Kugler*, a njihovimi zamjenici Svjetislav *Gaj* i dr. Milivoj *Maurović*.

Po tom pročita družtveni blagajnik osnovu proračuna za godinu 1896., koja bude jednoglasno prihvaćena. Prihvaćeni proračun priobćujemo ovdje u cielosti:

Primitak

Naslov	Stavka	Vrst dohodka	Predlog odobren for.	nč.
I. Družtveni prinos	1	Članarina za god. 1896.	2200	—
	2	Od zaostataka do konca 1895.	800	—
II. Predplata	3	Od vis. kr. zem. vlade za 96 primjeraka	768	—
	4	Od posebnika	80	—
III. Prodaja knjiga	5	Za knjige vlastite naklade	50	—
IV. Gotovina	6	Gotovina koncem god. 1895.	1231	03
		Ukupno	5129	03

Izdatak

Naslov	Stavka	Vrst izdatka	Predlog odobren for.	nč.
I. Mjesečnik	1	Papir i štampa za 12 brojeva „Mjesečnika“ po 4 arka u 800 primjeraka	1400	—
	2	Vez, omot i ekspedicija	140	80
	3	Poštarina	70	—
	4	Nagrada uredničtvu	900	—
	5	Paušal uredničtvu za nagradu pisaca	840	—
II. Uprava	6	Nagrada blagajniku	360	—
	7	Paušal blagajniku	30	—
	8	Paušal tajniku	60	—
	9	Štampanje izvješća za g. 1895. s pravili	70	—
	10	Tiskanice	30	—
	11	Pomanje nagrade	70	—
	12	Sabiranje članarine u Zagrebu	90	—
III. Biblioteka	13	Časopisi, knjige i vezanje istih	250	—
	14	Nagrada za uredjivanje biblioteke	20	
IV. Izvanredno	15	Nepredvidivi troškovi	100	80
		Ukupno	4430	80

Digitized by Google

Nakon toga bude jednoglasno u upravni odbor izabran Franjo *Haladi*, a odborniku dru. J. *Šiloviću* bude na predlog predsjednikov izražena hvala, što je kroz pet mjeseci vodio tajničke poslove.

Na predloge presvj. g. dra. Napoleona *Špun-Strižića* razloži urednik „Mjesečnika“ dr. J. *Šilović* glavnoj skupštini, da družtveno imovinsko stanje ne dozvoljava upravnomu odboru povisiti nagrade piscem „Mjesečnika“ za originalne sastavke, pošto su troškovi oko izdavanja „Mjesečnika“ povećanjem njegovim od tri na četiri arka po broju znatno narasli, a glede prievoda i praktičnih slučajeva drži, da se sasvim pristojno honoriraju. Skupština primi ovo obrazloženje na znanje, i time bude skupština zaključena.

(Upravni odbor pravničkoga družtva) držao je dne 6. veljače tg. svoju redovitu sjednicu, u kojoj je predsjednik pročitao dopis predsjedničtva kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade od 14. siečnja 1896. broj 141 pr., kojim saobćuje, da je glasom dopisa c. i kr. vrhovnoga komorničtva od 7. siečnja 1896. broj 12. uvršten primjerak „Mjesečnika“ za godinu 1894. u previšnju knjižnicu. Nakon toga primljeni su sliedeći novi članovi: Dr. Viktor *D'Elia*, odvjetnik u Virovitici, Antun *Hutira*, kr. sudbeni pristav u Virovitici, Martin *Dragolić*, kr. kotarski predstojnik u Donjem Lapcu, Zvonimir *Lopašić*, zamjenik kr. državnoga odvjetnika u Požegi, dr. Vinko barun *Zmaić*, kr. podbilježnik kod tribunala na Rieci, Ivan *Hiršl*, kr. prislušnik kod sudbenog stola u Mitrovici i Ivan *Hatz*, kr. kotarski pristav kod kotarske oblasti u Zagrebu. Konačno je primljeno izvješće blagajnika o stanju blagajne.

Nakon glavne skupštine dne 22. veljače tg. držao je upravni odbor odmah sjednicu, u kojoj je izabrao *družtvenim tajnikom Franju Haladia*.

(Preustrojstvo kralj. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljsko-vladnoga odjela za unutarnje poslove.) Već kod stvaranja zakona o banskih savjetnicih izkazano je u javnosti, kako se je u posliednih godinah silno povećao i umnožio uredski posao kod kr. zemaljsko-vladnog odjela za unutarnje poslove, osobito od kada su novijimi zakoni provedene javnimi potrebami izazvane nuždne organizacije raznih struka unutarnje uprave u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji. Osobito pak, od kada su ustrojena razna nova zvanja toli kod vanjske uprave, koli kod same kr. zem. vlade, pokazalo se, da dosadašnje prije više godina uzsliedivše razdieljenje posala kod kr. zemaljsko vladnog odjela za unutarnje poslove ne odgovara više razgranjenom obsegu njegova poslovanja, te se je ukazala živa potreba, da se iznova uredi razdioba u njegov djelokrug spadajućih posala.

Uslied toga obnašao je *ban* kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije naredbom svojom od 18. siečnja t. g. broj 273 predsj. iznova ustanoviti razdiobu posala kod kr. zemaljsko-vladnog odjela za unutarnje poslove, ustrojivši unutar istoga *više odsjeka*, opredielivši svakomu od njih točno njegov posebni obseg poslovanja i uzevši osobiti obzir na to, da bude jednolični materijal poslovanja što moguće podpunije u jednom odsjeku sakupljen.

Prema dotičnoj naredbi ustrojeno je sada u kralj. zemaljsko-vladnom odjelu za unutarnje poslove *deset odsjeka*, i to:

I. odsjek: za poslove zemaljskog proračuna i financijalne;
II. odsjek: za poslove upravne:
III. odsjek: za narodno-gospodarske i veterinarske poslove;
IV. odsjek: za obrtne i trgovačke poslove;
V. odsjek: za redarstvene te vojničke i oružničke poslove;
VI. odsjek: za poslove zadružne i nekojih zemaljskih zavoda i zakladâ;

Digitized by Google

VII. odsjek: za poslove zdravstva;
VIII. odsjek: za poslove šumarstva;
IX. odsjek: za poslove gradjevne i
X. odsjek: za urbarske, zemljo-razteretne i regalno-odštetne poslove.

Svi ovi odsjeci stupili su u život 1. veljače 1896., te je naredbom preuzvišenoga gosp. bana od 22. siečnja t. g. broj 321 predsj. povjerena uprava:

I. odsjeka odsječnom savjetniku Matiji *Bosancu;*
II. odsjeka odsječnom savjetniku Adalbertu *Chlupu*;
III. odsjeka odsječnom savjetniku dru. Ivi *Mallinu;*
IV. odsjeka odsječnom savjetniku Jos. Eug. *Tomiću;*
V. odsjeka odsječnim savjetnikom Peregrinu *Mlinariću* i Rikardu pl. *Walteru;*
VI. odsjeka tajniku kr. zemalj. vlade dru. Miloradu vitezu *Cuculiću;*
VII. odsjeka zemaljskom vrhovnom liečniku dru. Viktoru *Struppiu;*
VIII. odsjeka odsječnom savjetniku Ferdi *Zikmundovskomu;*
IX. odsjeka gradjevnom nadsavjetniku Jurju *Agustinu;* te
X. odsjeka viećniku kr. sudb. stola Stjepanu *Kosovcu.*

(Sa hrvatskoga sveučilišta.) Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije podielio je na predlog profesorskoga sbora pravo i državoslovnoga fakulteta kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu perovodji kr. zem. vlade dru. Hugi *Štefaniću* zamoljenu dozvolu za predavanje (veniam legendi) iz općega državnoga prava na spomenutom fakultetu.

Imenovanja. Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je Gjuru *Laloša* pravnoga vježbenika kod kr. sudbenoga stola u Zagrebu imenovati prislušnikom u obsegu kr. banskoga stola; Gjuru *Vrankovića,* kr. financijalnoga tajnika, perovodjom kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade u VIII. činovnom razredu; Antuna *Padjena,* svršenog slušatelja prava, prislušnikom u obsegu kr. banskoga stola; Franju pl. *Kukuljevića-Sakcinskoga,* absolviranoga pravnika, perovodnim vježbenikom u obsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade; trgovce Franju *Bakarčića,* Dominika *Akurtia* i Alberta *Vladislovića,* prisjednici iz trgovačkoga stališa za kotarski sud u Bakru; a veleposjednika i predsjenika štedionice u Požegi dra. Miju *Rainera* i trgovca Ljudevita *Manucia* za sudbeni stol u Požegi; umirovljenoga tajnika zem. vlade za Bosnu i Hercegovinu Livija *Dobošević,* kot. predstojnikom VIII. činovnoga razreda, povjeriv mu upravu kr. kot. oblasti u Zemunu i svršene pravnike Marijana *Marjanovića,* Stjepana *Benića* i Franju *Rubčića,* perovodnimi vježbenici u obsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade. Kr. ugarsko ministarstvo financija imenovalo je absolviranoga pravnika Kilijana *Schwaba,* kr. financijalnim perovodnim vježbenikom kod kr. financijalnoga ravnateljstva u Zagrebu.

(U Bosni i Hercegovini.) Njegovo c. i kr. Apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjom odlukom od 17. siečnja 1896. premilostivo imenovati savjetnika vrhovnog suda Matiju *Vonašeka* i vladinog tajnika Fridrika *Kobingera,* vladinimi savjetnici pravosudnog odjela; predsjednike okružnih sudova Jovana *Manojlovića,* Franju *Tschoffa* i Romana *Lewickog,* kao i pomoćne referente Jovana vit. *Hordynskog* i Tadiju *Grabianskog* savjetnici vrhovnog suda; savjetnika vrhovnog suda Kosima *Ntkolettia,* predsjednikom okružnog suda u Mostaru; pomoćnog referenta Arnolda *Wendela* predsjednikom okružnog suda u Travniku; sudskog savjetnika dra. Stanislava *Lamberta* predsjednikom

Digitized by Google

okružnog suda u Bihaću i sudskog savjetnika Simona *Kornfelda* predsjednikom okružnog suda u Banjaluci: zamjenika državnog nadodvjetnika dra. Mihajla *Holländera* državnim nadodvjetnikom kod vrhovnoga suda u Sarajevu, i podieliti savjetnikom vrhovnog suda Karlu *Baderu* i Jovanu *Manojloviću* orden željezne krune III. razreda; nadalje previšnjom odlukom od 19. siečnja 1896. imenovati kotarskog predstojnika I. razr. Mihajla viteza *Rukavinu* od Vezinovca, kojemu je povjerena uprava okružne oblasti u Travniku, okružnim predstojnikom sa sistemiziranimi berivi, a kotarskom predstojniku I. razr. Većeslavu *Černy-u* podjeliti naslov i karakter vladinog savjetnika.

C. i kr. zajedničko ministarstvo unapriedilo je predsjednika okružnog suda Lavoslava *Vragovića* na veću pristojbu; dalje je imenovalo sudske savjetnike dra. Josipa *Raucha*, dra. Boleslava *Marcoina* i dra. Roka *Mrzljaka* pomoćnimi referenti kod vrhovnog suda; sudskog savjetnika dra. Eduarda *Köttnera* i sudskog tajnika v. pr. Ladislava viteza *Chmielewskog* vladinimi tajnici u pravosudnom odjelu: sudske tajnike v. pr. Antona *Hendzela*, Josipa *Nowickog*, Henrika *Slunička*, Franju *Kotečeka*, Josipa *Szczesniaka*, Jovana *Lisiewicza* i Adama *Smolarskog* sudskimi savjetnici, ostavivši Nowickog, Kotečeka, Lisiewicza i Smolarskog u njihovih sadašnjih službenih mjestih, a premjestivši ujedno Szczesniaka okružnom sudu u Mostaru, Hendzela okružnom sudu u Bihaću i Slunička okružnom sudu u Sarajevu; dalje je imenovalo sudskimi tajnici veće pristojbe sudske tajnike manje pristojbe Witolda viteza *Zarzyckog*, Jovana *Kmiečika*, Gregora *Semeniuka*, Andriju *Ciszeka*, Romualda *Leleka*, Aleksandra *Irzykowskog*, Petra *Jawora*, Jovana *Zoreca*, Andriju *Perelku*, Nikolu *Nardelli-a* i Klemensa *Weinfelda;* vladinimi podtajnici: sudskog tajnika m. pr. dra. Alfonsa *Linkmayera* i vladinog perovodju Karla Mariju viteza *Wesselý-a;* zamjenici državnih odvjetnika m. pr.: sudske pristave v. pr. Vitěslava *Zikmunda* i Karla *Schöna;* sudskimi tajnici m. pr. sudske pristave v. pr.: Antona *Šihu*, Mladena *Protića*, Jovana *Maslona*, Petra *Myjkowskog*, Karla *Kanjaka*, Sigmunda *Blocha*, Eduarda *Labbey-a*, Ladislava *Michlewicza*, Gavrila *Wozniaka*, Ivana *Mandušića*, Nikolu *Gjiva*, *novića*, Stanislava *Tobiasza*, Wenzela *Podhurskog*, Aleksandra *Hrašoveca*, Mihajla *Kaczorowskog*, Aleksija pl. *Strutynskog*, Zdislava *Wyczolkowskog*, Stjepana *Madona* i Josipa *Treskiewicza*.

Poglavica zemaljske vlade imenovao je financijalnog perovodnog vježbenika Huga *Weilera* financijalnim perovodnim pristavom manje pristojbe, odvjetničkog kandidata dra. Adolfa *Halperna* u Beču privremenim financijalnim perovodnim vježbenikom, privremenoga sudskoga pristava kod kot. suda u Maglaju Dimitrija *Vučkovačkoga* definitivnim činovnikom bosan.-herceg. zemaljske uprave, dra. Filipa *Steina* privr. auskultantom kod kot. ureda u Konjici; sudskimi pristavi veće pristojbe sudske pristave manje pristojbe i to: Antuna *Pecikozića*, Ladislava *Babela*, Milana *Franića*, Karla *Granowskog*, Franju *Markovića*, Jovana *Dobšu*, Jovana *Tomana*, Većeslava *Soukupa*, Ernesta *Ferensa*, Bogduna *Naumowicza*, Aleksandra *Bojka*, Josipa *Hermana*, Teodora *Dawidczaka*, Antuna *Prikryla*, Kolomana pl. *Miletza*, Antuna *Kronju*, Franju *Bračeka* i Jovana *Solara;* dalje vladinim perovodjami u pravosudnom odjelenju sudskog pristava manje pr. Aloisa *Knoflacha;* za tijem sudskimi pristavi manje pr. auskultante dra. Aleksandra *Saxla* i dra. Viljema *Königa;* perovodnog vježbenika u pravosudnom odjelenju dra. Oskara *Szilágyi-a;* dalje auskultante dra. Mayera *Hoffmanna*, dra. Louisa *Singera*, Augusta *Anderluha*, Simona *Elblinga*, Aloisa *Dolkoša*, dra. Maksa *Birkovitsa*, Karla *Golla*, dra.

Digitized by Google

Eusignija *Lastowickog*, dra. Otona pl. *Moskowicza* i Ignjata *Dabrowskog*, a ujedno je imenovao sudskog pristava dra. Oskara *Szilágyi-a* definitivnim činovnikom bosan.-herceg. uprave.

Premještenja. Njegovo ces. i kr. apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 2. veljače 1896. premilostivo odobriti, da se viećnik kod kr. sudb. stola u Varaždinu Tito pl. *Femenić* dodieli banskomu stolu u svojstvu pomoćnoga izvjestitelja.

Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije premjestio je kot. predstojnika Josipa *Balleya* iz Zemuna u Zagreb, dodieliv ga na službovanje kr. zem. vladi, odjelu za unutarnje poslove; a kot. pristava I. razreda Vatroslava pl. *Bunjika* iz Pakraca kr. kot. oblasti u Novoj Gradiški; kotarskoga pristava I. razreda i upravitelja kr. kotarske oblasti u Vrginmostu Ljudevita pl. *Barabaša* kr. kotarskoj oblasti u Pisarovini, a županijskog perovodju i upravitelja kr. kotarske oblasti u Pisarovini Dragutina *Spoju* kr. kotarskoj oblasti u Vrginmostu, povjeriv im podjedno uprave dotičnih kotarskih oblasti.

(U Bosni i Hercegovini.) Njegovo ces. i kr. apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjom odlukom od 17. siečnja 1896. premilostivo odobriti, da se predsjednik okružnoga suda Lavoslav *Vragović* iz Mostara premjesti k okružnomu sudu u Dolj. Tuzli.

C. i kr. zajedničko ministarstvo trajno je umirovilo sudskog tajnika kod okružnoga suda u Sarajevu Stanislava *Wagiela;* premjestilo je sudskog savjetnika Engelberta *Gokierta*, od pravosudnog odjela zemaljske vlade k okružnom sudu u Travniku; i pozvalo je zemaljskoj vladi dodijeljenog vladinog podtajnika Fridrika grofa *Wallisa* na službovanje k ministarstvu (poslovi Bosne i Hercegovine).

Poglavica zemaljske vlade premjestio je vladinog podtajnika na upotrebi kod zemaljske vlade Filipa *Krainčevića* k okružnoj oblasti u Banjaluci; auskultanta Josipa *Adameka* od okružnog suda u Bihaću k onom u Banjaluci, auskultanta dra. Aleksandra *Saxla* od kotarskog ureda u Konjici k onom u Visokom, i razriješio je auskultanta kod okružnoga suda u Sarajevu dra. Josipa pl. *Mieroszewskog*, auskultanta kod kotarskoga ureda u Prnjavoru dra. Lothara *Goldschmidta* i auskultanta dra. Filipa *Steina* na njihove molbe od daljeg službovanja u Bosni i Hercegovini, odriešio je političkoga pristava Martina *Gjurgjevića* od uprave izpostavom u Posušju i dodielio ga na službovanje kotarskomu uredu u Mostaru, premjestio je naizmjence vladinog perovodju Tomu *Radulovića* u Ključu i perovodnog vježbenika Guida *Jervošeka* u Ljubuškom; nadalje takodjer naizmjence iz službenih obzira pristave Rudolfa *Ungera* u Modriću i Gaudenza barona *Salis-Seewisa* na Ilieži u njihovih dojakošnjih službenih svojstvih i napokon sudskog pristava Emila *Navratila* od kotarskog ureda u Foči k onom u Prijedoru i sudskog pristava Aleksandra *Bojka* od kotarskog u Prijedoru k onom u Foči.

(Sbornika zakonah i naredabah valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad II. godine 1896. izdan i razposlan je dne 31. siečnja 1896. a sadržaje:

pod br. 4. zakon od 29. prosinca 1895. o privremenom uredjenju gospodarsko-strukovne službe kod kr. zemaljske vlade u Zagrebu i kod kr. županijskih oblasti;

pod br. 5. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 10. siečnja 1896. br. 524., kojom se izdaje dodatak k naredbi od 26. prosinca 1894. br. 60092. i k cieniku liekova od godine 1895.

Digitized by Google

pod br. 6. zakonski članak XLV.: 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora, kojim se dozvoljuje vicinalna željeznica Versecz-Gataja;

pod br. 7. zakonski članak XLVIII.: 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvat. državnoga sabora glede jedinstvenoga uredjenja srednjega Dunava kao takodjer i glede uredjenja radnja, potrebiti u prvom redu na ostalih znamenitih riekah države;

pod br. 8. zakonski članak XLIX.: 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvat. državnoga sabora o javnih teretih i državnih izdatcih, koji će se u prvom četvrtu godine 1896. imati nositi i pokriti;

pod br. 9. zakonski članak L.: 1895. zajedničkoga ugarsko hrvatskoga državnoga sabora o produljenju krieposti zakonskog članka LXX.: 1881. odnosno XLIII.: 1889. i o biljegovnih i pristojbenih pogodovnostih, imajućih se podieliti kod stanovitoga prenosa hipotekarnih zajmovnih tražbina;

pod br. 10. zakonski članak LI.: 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora, u predmetu kovanja jednoga milijuna komada po jednu krunu povodom milenarnih svečanosti;

pod br. 11. zakonski članak LII.: 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o dozvoli novaka, koji se imadu staviti godine 1896.;

pod br. 12. zakonski član LIII.: 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora, kojim se dozvoljuje vicinalna željeznica Hegyós-Feketehegy-Pálanka;

pod br. 13. zakonski članak LIV.: 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora, kojim se dozvoljuje vicinalna željeznica Temesvár-Modoš;

pod br. 14. zakonski članak LV.: 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora, kojim se dozvoljava vicinalna željeznica Pancsova-Petrovoszello; i

pod br. 15. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 30. siečnja 1896. br. 1606.. kojom se proglašuje previšnjim riešenjem od 19. siečnja 1896. odobrena naučna osnova i izpitni red za magisterij farmacije na kr. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu.

Komad III., godine 1896., izdan i razposlan je dne 7. veljače 1896., a sadržaje:

pod br. 16. naredbu kr. ug. ministra trgovine od 25. siečnja 1896. br. 269. pr., izdana sporazumno sa kr. ug. ministrom pravosudja i banom kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije u pogledu oživotvorenja zakonskoga članka XXXVII.: 1895., slovećega o povlasticah na izume.

Stečaji.

Ožujak. Ignaz *Kron,* neprotokolirani trgovac u Pribiću. — Kr. kotar. sud u Jaski (odluka od 14. siečnja 1896. broj 848. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka M. Peklić, zamjenik V. Lenac, odvjetnici u Jaski. — Rok prijave do 15. ožujka, ročište 29. veljače 1896.

— Rudolf *Frank,* neprotokolirani trgovac mješovitom robom u Grubišnompolju. — Kr. kot. sud u Grubišnompolju (odluka od 4. veljače 1896. broj 587. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj Emil Berger, zamjenik Franjo Kolinski oba iz Grubišnogpolja. — Rok prijavni do 20. ožujka, ročište 24. ožujka 1896.

— *Braća Lazarević,* u Šidu. — Kr. kotarski sud u Šidu. (odluka od 25. siečnja 1896. broj 736. gr.) Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga

Digitized by Google

imetka dr. Franjo Horvat, odvjetnik u Šidu, zamjenik dr. Dragutin Grčić, kr. javni bilježnik u Šidu. — Rok prijave do 30. ožujka, ročište 1. travnja 1896.

— Trgovačka tvrdka Salamon *Reisner* u Vukovaru. — Kr. kotarski sud u Vukovaru (odluka od 22. siečnja 1896. broj 1355. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Ljudevit Krašković, zamjenik dr. Josip Laudenbach, odvjetnici u Vukovaru. — Rok prijave do 30. ožujka, ročište 1. travnja 1896.

— Nikola *Špraic*, protokolirani trgovac u Brinju. — Kr. sudbeni stol u Gospiću (odluka od 7. veljače 1896. br. 226. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj Antun Vranjičan, zamjenik Eugen Fabijani trgovac u Brinju. — Rok prijavni do 30. ožujka, ročište 31. ožujka 1896.

Travanj. Trgovačka tvrdka *Fani Wortmann et Sohn.* — Kr. sudbeni stol u Mitrovici (odluka od 15. siečnja 1896. broj 317. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Aleksander pl. Roknić, odvjetnik u Mitrovici, zamjenik dr. N. Kolarović, odvjetnik u Iloku. — Rok prijave do 11. travnja, ročište 13. travnja 1896.

— Leopold *Löwy*, sitničar u Zagrebu (Ilica 252.) — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 12. veljače 1896. br. 2841. gr.) Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Samuel Singer, zamjenik dr. Šime Mazura, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 11. travnja, ročište 15. travnja 1896.

— Adolf *Strauss*, krojač u Slatini. — Kr. kot. sud u Slatini (odluka od 12. veljače 1896. br. 795. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Mavro Herzog, zamjenik Iso Izajlović, odvjetnici u Slatini. — Rok prijavni i ročište 11. travnja 1896.

— Antun *Micelli*, neprotokolirani trgovac s južnim voćem i posudjem u Varaždinu. — Kr. sudbeni stoi u Varaždinu (odluka od 19. veljače 1896. br. 908. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj Ferdo pl. Mattachich, zamjenik dr. Marko Breyer, odvjetnici u Varaždinu. — Rok prijavni do 24. travnja ročište 29. travnja 1896.

— Kosta *Drljačić*, krojač u Vukovaru. — Kr. kotarski sud u Vukovaru (odluka od 27. siečnja 1896. broj 1664. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Josip Laudenbach, zamjenik dr. Ljudevit Krašković, odvjetnici u Vukovaru. — Rok prijave do 27. travnja, ročište 28. travnja 1896.

— Trgovačka tvrdka *Ch. Sipoš* u dol. Osieku. — Kr. sudbeni stol u Osieku (odluka od 23. siečnja 1896. broj 521. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Dragutin Neumann, zamjenik Ignjat Wagner, odvjetnici u Osieku. — Rok prijave do 30. travnja, ročište 7. svibnja 1896.

— Josip *Novaček*, neprotokolirani trgovac u Novigradu. — Kr. kotar. sud u Koprivnici (odluka od 15. veljače 1896. br. 1921. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj I. N. Sćrbak, zamjenik dr. Pavelić, odvjetnici u Koprivnici. — Rok prijavni do 30. travnja, ročište 27. ožujka 1896.

Digitized by Google

Uredjenje seljačkoga posjeda i regulacija zadružnih odnošaja u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji te bivšoj vojnoj krajini s obzirom na hrvatsko-ugarsko pravo i urbar Marije Terezije.

Napisao ***Josip Hoholač****, kr. kot. predstojnik.*

(Nastavak.)

Vlastnici ovakovih lenskih dobara bili su veoma ograničeni, pošto im je osim gore spomenutoga bilo zabranjeno bez privole satnijskoga zapovjedničtva nekretnine dati u zakup, prodati, obteretiti, promjeniti ili u drugu kulturu obratiti; nisu smjeli nadalje saditi novih vinograda bez dozvole satnijskog zapovjedničtva.

Nu ne samo to, već je svaki graničar bio dužan lensko dobro obradjivati pod inakim gubitkom dotičnoga zemljišta.

§. 33. temelj. zakona ustanovljivao je, ako koji graničar svoje zemljište nije kroz 3 godine obradjivao, tad je takav slučaj imao selski starešina prijaviti kotarskomu satničtvu, koje je tada dotičnika pozvalo, te mu dalo rok od jedne godine dana, da takovo zemljište obradi. Nije li pako i u tom roku udovoljio, tad je izgubio pravo na dotično zemljište, a isto bje predano drugomu siromašnijemu žitelju na obradjivanje.

Ako je ovakovo zemljište spadalo k dobru porodičnom, tada se je od suvišpolja isto toliki kompleks dodielio okrnjenom porodičnom dobru.

Nije li bilo razpoloživog suvišpolja, tad se je dotičnik drugimi sredstvi prisilio na obradjivanje, a to s toga, jer se od dobra porodična nije smjelo ništa otudjiti.

Kao što u provincijalnom dielu Hrvatske i Slavonije, tako je bio i u krajini razvijen patrijalni zadružni život.

Članom stanovite zadruge bio je temeljem §. 56. svaka ona osoba, koja je bila stanovitoj zadruzi pripisana, te nije činilo razlike, da li su si odnosne osobe medjusobom srodne ili ne, dovoljno je bilo, da je bila pripisana i da je vršila bezplatno sve dužnosti, koje su se zahtjevale od takove zadruge.

Digitized by Google

Za takove radnje nije takova osoba dobivala plaće, jer ako je to bilo, tad ona nije bila pravim članom takove zadruge, već se je smatrala slugom ili služkinjom.

Za da se u takovoj zadruzi uzdrži potrebiti red i poredak, to je temeljem §. 57. preuzeo najstariji u dotičnoj kući vodjenje gospodarstva, te se nazivaše kuće gospodarom, kojemu su bili podložni svi članovi, koji su kućnom broju pripisani bili.

Ako je bilo kakovih prigovora glede ovih gospodara, tad je o tom odlučivalo satnijsko zapovjedničtvo, koje je u takovih slučajevih gospodara samo postavljalo.

Tako dugo dokle je ovakova zadružna sveza postajala, imali su svi članovi jednako pravo na zajednički imetak, ali i jednake dužnosti t. j. raditi prema njihovim silam za korist te njihove zadružne sveze.

Štogod bje u zadruzi zajednički stečeno, smatralo se je zajedničkim dobrom, koje je služilo za uzdržavanje svih članova ovakove zadružne zajednice, kao i za podržavanje onih članova obitelji, koji su se u vojsci ili u vojnoj službi nalazili.

Na čelu ovakove zadružne sveze stojao je kako već spomenuh kućegospodar, — koji je vodio upravu sa zadružnim dobrom.

Ovaj je morao kad se je radilo o kupovanju ili prodaji zadružnih nekretnina zadobiti privolu punodobnih suzadrugara.

Ako je koji suzadrugar to uzkraćivao bud s kojega razloga, tad je glede ovakovih prigovora odlučivalo pukovnijsko zapovjedničtvo.

Osim kućegospodara ili bez njegove privole, nije mogao nijedan član zadruge prema ustanovi §. 68. temeljnoga zakona preuzeti kakovu obvezu za cielu zadrugu; a niti je mogao u ime zadruge praviti dugove.

Jedino u onom slučaju, ako je dokazano bilo, da je dug učinjen za korist zadruge — tad je ovakov dug obvezivao cielu zadrugu.

Ono, što je na koncu godine ostalo kao čista dobit, imalo se je dieliti medju sve ovlaštenike takove zadruge; naravski da se je imao uzeti obzir i na članove, koji su bili legalno odsutni n. pr. na one koji su se nalazili u ratu ili u inoj vojnoj službi.

Nisu li se mogle stranke sporazumjeti, tad je diobu obavljalo satnijsko zapovjedničtvo tako, da je dopuštalo svakoj radnoj sili po jedan dio, a kućegospodarom i gospodarici po dva diela.

Nemarnjaci nisu dobili diela.

§-om 72. temelj. zakona bilo je svakomu zabranjeno voditi posebno gospodarstvo (t. j. osebunjke).

Nijedan član zadruge nije smio za sebe kupovati zemljišta, nije smio za sebe uzimati zemljišta u zakup, nije smio držati marve, — u obće nije se smio baviti bud ičim, što bi na uštrb bilo zadruzi.

Digitized by Google

Ako je koji član dobio nekretno dobro usljed nasljedstva ili darovanja, tad je morao tu nekretninu ili pripojiti zadružnom posjedu, ili je morao tražiti oddieljenje od zadruge, ili je morao za dvie godine dotično nekretno dobro prodati.

Usuprot tomu bila je dozvoljena privatna zaslužba, nu i ta samo usljed dozvole kućegospodara.

Takova privrieda sačinjavala je posebnu vlastnost pojedinca, kojom je mogao slobodno razpolagati, te takova imovina nije spadala u zadružnu.

Dioba ovakovih zadruga bila je temeljem §. 77. tem. zakona dozvoljena samo onda, ako je za svaku dieleću se stranku odpalo $^1/_2$ sesije.

Tko je htio diobu tražiti, taj je morao u smislu §. 78. temelj. zakona dokazati sljedeće:

1. da na diobu pristaju svi punodobni članovi zadruge ili da je to radi uzdržavanja mira i reda dozvolilo pukovnijsko zapovjedničtvo,
2. da su dielovi, koji su imali svakoj pojedinoj stranci pripasti individualno označeni,
3. da su se stranke glede njihovih medjusobnih tražbina sporazumjele,
4. da su se sa svojimi vjerovnici naravnali,
5. da su jamčevine (kaucije), koje su bile na staroj kući (zadruzi), osjegurane, i
6. da će nove kuće biti sagradjene od dobrog i valjanog materijala i na mjestih, gdje će im oblast označiti.

Ako su se članovi u svemu sporazumjeli, tada je dioba usljedila prema nagodi, ako ne, tad je glede dielova odlučivalo pukovnijsko zapovjedničtvo, koje je dozvoljivalo tada diobu po mužkih glavah.

Kod ovakove diobe imao se je uzeti obzir i na onakove osobe, koje su se kao častnici ili vojni članovi mogle povratiti u zadrugu, te se je i za nje dio reservirao i dotičnoj dieljećoj se stranci, u kojoj je takovih osoba bilo, dopitao.

Vrhu diobe, uzsljedila ona nagodom ili usljed odredbe pukovnijskoga zapovjedničtva, sačinila se je diobna izprava, koju su podpisali predstavnici dielećih se stranka, zatim izpitali zapovjednik satnije i upravni častnik, te na potvrdu predložili pukovnijskom zapovjedničtvu. Čim je diobna izprava po pukovnijskom zapovjedničtvu potvrdjena bila, zadobile su nove usljed diobe nastale kuće, svoje brojeve i nove gruntovne listove.

Radi pukih kućnih razmirica nije se dozvoljivala dioba, već se je svaki onaj, koji je mutio zadružni poredak, temeljem §. 85. temeljnoga zakona pozvao na presentnu službu na dulje ili kraće vrieme.

Što se tiče potajnih dioba, to su ove bile strogo zabranjene, dapače takovo dieljenje bilo je i kažnjivo, kako nam to dokazuje §. 84. temelj. zakona.

Po temeljnom zakonu od 1807. bilo je dozvoljeno i uzdruživanje.

Digitized by Google

§. 86. zakona od 1807. dozvoljava ovakovo uzadruživanje ondje, gdje imade u stanovitoj graničarskoj kući malo radnih sila, nu pod tim uvjetom, da ovakove uzadružene osobe imadu vršiti sve dužnosti poput pravih krajišnika, nadalje da takovo uzadruženje dozvoli pukovnijsko zapovjedničtvo, jer gdje je ova dozvola manjkala, tad takove osobe nisu postale članovi zadruge, već su se smatrale poput sluga i služavka.

Prelaz iz jedne zadruge u drugu t. j. iz jedne graničarske kuće u drugu bio je temeljem §. 87. zakona od 1807. samo onda dozvoljen, ako time nije štetovalo gospodarstvo i vojna služba dotične zadruge, i ako je na to pristao kućegospodar te ako je uzsljedila dozvola pukovnijskoga zapovjedničtva.

Tko je bez dozvole svoju zadružnu kuću ostavio, bio je kažnjen.

Takove osobe, koje su iz jedne zadruge prešle u drugu, gubile su svako pravo na zadružni imetak prvašnje njihove zadruge.

Što se tiče ženskinja, koje su se udavale u drugu zadrugu, ustanovljivao je §. 90. zakona od g. 1807. da im pripada samo običajna oprema i troškovi svatbe, koja nije smjela dulje trajati od jednog dana.

Ovo stanje graničarskih zadruga vriedilo je sve do 7. svibnja 1850., kadno je §. 11. toga zakona krajišnikom nad zemljišti, koja su posjedovali kao vojna lena, podieljeno pravo podpunoga vlastničtva.

Razloživ ovako stanje krajiških zadruga po zakonu od 1807., prelazim na zakon od 7. svibnja 1850.

II. Odnošaj krajiških zadruga po zakonu od 7. svibnja 1850.

Po zakonu od 1807. obstojao je u bivšoj vojnoj krajini odnošaj užitnoga vlastničtva, koje je iz gospodskoga feudalnoga odnošaja izvedeno.

Taj odnošaj dokinut je §. 10. i 11. zakona od 7. svibnja 1850. time, da je sva zemljištna imovina krajišnika postala podpunim vlastničtvom krajiških zadruga, koje su za to dužne bile vršiti svekolike krajiške dužnosti specijalno pako vojničke.

Pa dočim su po zakonu od god. 1807. krajiške zadruge na zemljišta imale samo užitno pravo, t. j. mogle su nekretnine samo uživati, a substancija samog zemljišta zajedno sa na istih nalazećimi se sgradami imala je ostati nepovredivom kao vrhovno vlastničtvo fiska; to su zakonom od god. 1850. krajiške zadruge zadobile i pravo na substanciju t. j. podpuno pravo vlastničtva nad zemljišti i sgradami.

Nu prem su po zakonu od g. 1850. sva nekretna dobra pripala pravnim posjednikom njihovim u vlastnost i prem je sa svakim posjedom bila skopčana dužnost vršiti vojnu službu, to ipak krajišnici nisu glede ovlaštenja bili jednaki.

Te razlike postojale su i to:

a) pogledom na njihov obiteljski život;

Digitized by Google

b) pogledom na njihov nekretni imetak i pogledom na sposobnost nekretnine sticati.

Pogledom na obiteljski život dielili su se krajišnici u one, koji živu u zadružnoj zajednici i u one, koji ne žive u zajednici,

a pogledom na sticanje nekretnog imetka u neograničene, ograničene i privilegirane posjednike.

Ad a. Oni, koji su živjeli u zadružnoj svezi, — krajišnici u pravom smislu, sačinjavali su obligatno krajiški stališ, dočim su medju one, koji nisu živjeli u zadruzi, spadali: častnici, činovnici, svećenici, obrtnici, posjednici fabrika, umjetnici, a i one osobe, koje nisu niti sami niti sa svojim obitelji bili u zadružnoj svezi (t. z. Schutzleute).

Ove prve osobe, koje su dakle bile u zadružnoj svezi, bile su što se tiče sticanja krajiških nekretnina neograničene i to temeljem §. 2. i 8. temeljnog zakona od g. 1807., a isto pravo imale su i one osobe, koje su i naknadno u takovu zadružnu svezu stupile.

Jedino ograničenje sastojalo se u tom, što su krajiške zadruge smjele posjedovati samo jednu kuću za stanovanje, a to s toga što je posjedovanje više kuća dalo uvjek povoda diobam.

Ad b. Osobe, koje nisu živjele u zadružnoj svezi, bile su u sticanju nekretnina ograničene u toliko, što su vojnički častnici i činovnici zatim svećenici mogli steći samo kuću za stanovanje i najviše 3 jutra, a trgovci i zanatnici najviše 6 jutara zemljišta zajedno sa kućom i kućištem, nu ova stega je prestala onim časom, kad su se oni i njihove obitelji podvrgle krajiškomu stališu (§. 14. zak. od g. 1850.)

Što se svećenstva tiče, to se je gornje ograničenje protezalo samo na katoličko i evangeličko svećenstvo, a nipošto na pravoslavno, a to s toga, što je ovo potonje živjelo ili u svezi sa njihovimi krajiškimi kućami, ili su za sebe sačinjavali krajiške zadruge.

Svećeničke nadarbine i zaklade kao i ostale jurističke osobe bile su izključene od sticanja zemalja s razloga toga, što nisu mogle vršiti vojnu službu, koja je bila glavnim uvjetom za sticanje nekretnina.

Ograničenim posjednikom zemalja u krajini nije bilo u pravilu dopušteno ni uzimanje u zakup, jedino su mogli to činiti kod vinograda i pupilarnih nekretnina i to samo onda, ako te nekretnine nije htio koji pravi krajišnik (neograničeni) primiti.

Ograničeni posjednici zemalja mogli su sticati nekretnine izvan vojne krajine neograničeno, nu ipak su trebali i za to privolu pukovnijskog zapovjedničtva.

Po smrti osoba, spomenutih u §. 14. zakona od g. 1850. stupile su njihove udovice u njihovo pravo, ali su preuzele i s njimi skopčane dužnosti.

Digitized by Google

Medju priviligirane posjednike napokon spadali su oni, koji nisu bili vlastni po dotadanjih zakonih ili nikako ili ne u tih zakonih označenoj mjeri nekretnine sticati, nu koji su takova zemljišta stekli ili prije zakona od g. 1807. ili kašnje usljed specijalne dozvole.

Takove osobe ostale su u uživanju takovih nekretnina temeljem §. 7. zakona od g. 1807.

Koji je dakle sa svojom obitelju kanio stupiti u savez vojničke krajine, morao je prije svega zatražiti dozvolu pukovnijskoga zapovjedničtva, a ova se je mogla dati samo onda, ako si je onaj, koji je želio biti primljen, nabavio zemljišta ili se je naselio na kojem jurve obstojećem krajiškom gospodarstvu i time dao poručanstvo, da će moći živjeti i izvršivati dužnosti vojničke.

Što se tiče razdiobe zemljištne imovine krajiških kuća, to je bila ista kao i po zakonu od g. 1807. najme u dobro porodično (Stammgut) i suvišpolje. K temeljnoj imovini graničarske kuće brojile su se sve one zemlje, koje su bile g. 1850. u zemljištnih knjigah upisane kao temeljna imovina.

Ove zemlje zajedno sa sgradami za stanovanje i gospodarstvo sačinjavale su krajiško selište.

Pravilom jest bilo, da se porodično dobro (Stammgut) ne može odsvojiti, jedino u osobitih slučajevih smjelo se je do $^1/_3$ njezine procjenbene vriednosti založiti hipotekarno i tada je morao obć. odbor na to paziti, da dužnik svake godine, osim kamata, takodjer porazmjerni dio glavnice odplati.

Tek onda, ako već ne ima druge pomoći, i ako je život obitelji osjeguran nabavom drugoga selišta ili primićem u drugu krajišku kuću, slobodno je prenieti temeljnu imovinu na takove osobe, koje imadu pravo posjedovanja u krajini. Uvjeti, uz koje je bila dozvoljena dioba, ustanovljeni su u §. 39. zak. od g. 1850., o čem kasnije.

U suvišpolje spadala je sva ostala imovina krajišničkih kuća, te ona se smiju po obstojećih propisih odsvojiti.

Krajiška selišta bila su po zakonu od g. 1850. ona ista, kao i po zakonu od 1807. najme:

	U karlovačkoj banatskoj krajini, u romanskoj i jednom dielu vlaško-banatske pukovnije			U varaždin., slavon. krajini, petrovarad. njem. dielomice srb.-banat. pukov. i Titel. bataljunu		
	1 ral — 1600 □°					
	oranice	livade	skupa	oranice	livade	skupa
Cielo selište	18	6	24	24	10	34
$^3/_4$ selišta	$13^1/_2$	$4^1/_2$	18	18	$7^1/_2$	$25^1/_2$
$^1/_2$ selišta	9	3	12	12	5	17
$^1/_4$ selišta	$4^1/_2$	$1^1/_2$	6	6	$2^1/_2$	$8^1/_2$

Digitized by Google

Nu osim gore spomenutih ovih slučajeva, gdje se je moglo dobro porodično otudjiti, bilo je otudjenje istoga još dozvoljeno:

1. Ako je bilo dozvoljeno izseljenje iz krajine ili ako su se pojedine osobe ili ciele obitelji odselile u drugo pukovnijsko područje i ondje nekretnina toliko stekle, koliko je potrebno za njihovu existenciju.

2. Ako je usljed osobite dozvole uz napust zadružne sveze otudjenje dobra porodičnog dozvoljeno, ma da i članovi ostali u krajiškoj svezi.

Takovi slučajevi mogli su nastati kod onih graničarskih kuća, gdje se je broj osoba umanjio i gdje mužkarci, koji se u kući nalaze, bud obrtom ili trgovinom osjeguranu existenciju imadu.

3. Ako je krajiško gospodarstvo zapalo takovim nasljednikom, koji nisu prema §. 12. zak. od god. 1850. preuzeli na sebe vojnu dužnost, u kojem slučaju su morali takov imetak za 2 godine prodati.

4. Djelomično otudjenje dobra porodična sve do $^1/_4$ selišta bilo je dozvoljeno u smislu §. 21. temelj. zak. od g. 1807. t. j. u onom slučaju, kad nije bilo nade, da će se porodom umnožiti broj radnika, i ako se nije moglo očekivati ni od priženitbe, posinjenja ili uzadruženja takovoj pomoći, uz koju bi zadruga mogla voditi gospodarstvo, a uz to obavljati i službu vojničku.

Razdioba zemljištne imovine krajiških zadruga u dobro porodično (Stammgut) i suvišpolje ukinuta je carskim riešenjem od 16. veljače 1868., i ustanovljeno, neka bude neodsvojivom zadružnom imovinom pol selišta ondje, gdje je već porodična imovina tolika, inače pako u banatskoj, slavonskoj i varaždinskoj krajini 8^5 jutara, zatim 6 jutara u karlovačkoj i banskoj krajini.

Što se tiče pašnjaka, to su ovi temeljem §. 17. zakona od g. 1850. postali vlastničtva občina, koje su se njimi do onda koristile, što prije po §. 16. temeljnog zakona od godine 1807. bili nisu, nego su sačinjavali vlastničtvo fiska.

Spomenuv ovo kao prelaz od zakona od g. 1807. na zakon od g. 1850., prelazim na pitanje:

Tko je bio ovlašten na zadružni imetak?

Tko se je smatrao članom zadruge, na to nam odgovara §. 32. zakona od 7. svibnja 1850., koji veli: članom zadruge smatraju se sve one osobe, koje su k stanovitom kućnom broju pripisane bile, osim služinčadi.

Ovdje nije činilo razlike, da li su te osobe bile medjusobno srodne ili ne, samo se je gledalo na to, da li su k zadrugi pripisane.

Nadalje zahtjevalo se je, da takove osobe vrše sve dužnosti pravih članova i da ne dobivaju za njihovu radnju plaću, jer u potonjem slučaju smatrali su se kao sluge ili služkinje.

Dakle glede samog ovlaštenja na zadružni imetak ne postoji razlika izmedju ovoga zakona i onoga od godine 1807., jer su se jednako ovla-

Digitized by Google

štenim smatrali svi članovi zadruge, koji su stanovitom kućnom broju pripisani bili.

Jedino nalazimo ovdje jednu posebnu ustanovu od 6. ožujka 1859. broj 672 glede nezakonite djece, glede kojih se ustanovljuje, da je zadruga dužna, onu nezakonitu djecu, koju rode žene, nalazeće se u zadruzi, uzdržavati te ih smatrati pravimi članovi zadruge, a ta odredba smatrala se je kao kazna, pošto je bila dužnost zadruge paziti na moral u njoj se nalazećih žena.

Što se napose tiče same ovlasti na zadružni imetak to ustanovljuje §. 22. zakona od 7. svibnja 1850., da dotle, dok zadruga postoji od više mužkaraca, da ovi imadu bez razlike, jesu li oni od koljena prvobitnoga vlastnika ili se u kuću priženili, ili jesu li primljeni za prave ukućane, jednako pravo na nekretni imetak zadruge.

Izstupi li pako koji iz kuće, ili ga inače nestane, onda on izgubi to pravo, a ono pripadne samo po sebi i bez kakove diobe mužkarcem, dokle godj koji jošte u kući ostane.

Ne bude li više mužke glave u kući, onda predje to pravo jednakim načinom na žene, koje spadaju k onoj kući, ter im je slobodno u zajednici nastaviti gospodarstvo, ili takove muževe, koji su već podvrgnuti krajišničkim dužnostim ili im se podvrgnu, priženiti ili primiti u zadrugu.

Ove ustanove ne razlikuju se od ustanova spomenutih u §. 34. tem. zakona od godine 1807., već su suglasne, pa se vidi, da su na diobu zadružnog posjeda bili zvani ponajprije mužke glave, a tek onda, kad su ove posve izumrle, došle su tek ženskinje na red.

Ova potonja ustanova promjenjena je riešenjem od 19. travnja 1862. te je mjesto ove odredjeno:

Ne bude li više mužkaraca niti mužkoga djeteta u kući, onda predju sva prava zadruge na žene, koje spadaju k onoj kući, ter je ovim slobodno nastaviti gospodarstvo, dok ne poumiru sve gazdarice ili takovi mužkarci, koji su bud već podvrgnuti krajišničkim dužnostim, bud im se podvrgnu.

Ako je na zadružnom selištu ostala jedna jedina žena, te se uda za mužkarca, koji se ne će da podvrgne krajišničkim dužnostim, tad je morala koli po §. 23. zakona od 5. srpnja 1850., toli i po §. 35. zakona od godine 1807. svoj negibivi imetak za dvie godine odsvojiti na kojega graničara.

Car. riešenjem od 19. travnja 1862. dodana je §. 23. jošte ustanova, da u slučaju, kad preostane samo jedna ženska, te ona proda nepokretni imetak, mora se utržak podieliti takodjer medju one, koji imadu pravo vratit se u kuću.

(Sliedi.)

Digitized by Google

Tečaj postupka po vojničkom kaznenom postupniku i misli o reformi istoga.

Piše dr. Stjepan Posilović.

(Svršetak.)

Odlučno ustaje proti javnosti glavnih razprava pred vojnimi sudovi Reinsdorf, a s njim se slaže i dr. Dangelmaier, koji tvrdi, da se ta javnost ne slaže sa vojničkim zaptom i da kroz nju ništa ne dobiva pravosudje, dočim ju Damianitsch, Friccius, Hilse itd. zagovaraju. Dr. Korvin izvadja, da šteta, koja bi uvedenjem neograničene javnosti prietila vojnom zaptu, iziskuje izdašno ograničenje iste. On luči pri tom obću javnost i t. z. javnost stranaka, koja se potonja sastoji u tom, da se cieli tečaj postupka strankam saobći. On zagovara stegnuće koli obće, toli i stranačke javnosti tako, da nikada podčinjeni ne dodje u položaj, saznati obranu predpostavljenog ili višeg, ili da čuje, kako se čin dotičnika podvrgava kritici.

U pogledu obćenite javnosti ide još dalje, predlažuć, da se pristup takovim razpravam načelno dozvoli samo vojničkim osobam, koje su u stanoviti čin rangirane, a da se posvema izključi pristup momčadi vojničke.

Ne izjavlja se izrično o tom, da li bi osobe gradjanskog stališa imale pripust, ali rek bi, da on nije za to.

Svakako ide predaleko dr. Korvin sa svojimi nazori u tom pogledu.

Prije svega mnijem, da se javnost razpravam i pred vojnimi sudovi načelno dopustiti mora, kao što to i postoji u vojno-kaznenih postupnicih Francezke, Italije i Bavarske, jer vojničtvo ne ima nikakova razloga bojati se te javnosti, i jer takovu napokon zahtjeva današnji napredni vjek, koji svaku tajnost, gdje nije nuždna, a kamo li u sudovanju perhorescira, i jer je javnost najjača kontrola sudovanja, ter služi i za ojačanje i bistrenje pravne svjesti.

Nu mora se i to dopustiti, da posebno ustrojstvo vojske i njezin ugled nuždno iziskuju svrsi shodno ograničenje te javnosti.

Ali baš to je jedno od najdelikatnijih pitanja, dokle treba da ide takovo ograničenje, pa se u tom nazori razilaze.

Po mojemu skromnom mnienju valja tu ići srednjim putem. Dozvoliti pripust k glavnim razpravam samo otmenijim osobam, značilo bi tu javnost previše ograničavati, nu imale bi se od takove razprave izključiti svakako osobe nedorasle, zatim osobe bez stalnog zanimanja, ili u obće dvojbenog glasa. Čitah jur i predlog, da se ženski spol od toga izključi, ali ne uvidjam te potrebe.

Nasuprot mislim, da je nepreporno, da se ne bi imala iz obzira subordinacije pripustiti momčad i podčastnici, da prisustvuju kao slušatelji razpravam proti častničkim zamjenikom i častnikom te uzporedjenim im

Digitized by Google

osobam, isto tako ne bi smjela momčad prisustvovati niti razpravam proti podčastnikom, nasuprot ne uvidjam, zašto ne bi smjela momčad prisustvovati razpravam proti momčadi, u koliko imade od službe prosta vremena.

Nadalje bi trebalo ostaviti pravo sudu, da smije ne samo iz razloga ćudorednosti ili javnog poredka, već i svigdje ondje, gdje bi to ini važni vojnički obziri zahtjevali, n. pr. ugled vojske itd. takovim razpravam oduzeti javnost i to onda, ako bi se istom tečajem koje jur javno odredjene razprave takovi obziri pojavili, čim mislim, da bi stege javnosti u obćenitih potezih izcrpljene bile.

Ali moglo bi se i dalje ići pogledom na ugled vojske, ter izrično zabraniti i priobćivanje novinskim putem tečaja glavnih razprava u čisto vojničkih deliktih.

Što se tiče gori predlaganog ograničenja tako zvane stranačke javnosti, to je doduše istina, što dr. Korvin navadja, da i nju iziskuju obziri vojničke discipline.

Ali s druge strane zahtjeva princip podpunosti i izcrpivosti obrane, da obtuženi znade sve, što proti njemu predleži, da se obraniti uzmogne, čim se i sigurnije saznade prava istina, a tim osigurava i temeljitost pravosudja.

Tu bi dakle trebalo svakako pročitati na razpravi dotične obterećujuće izkaze dotičnih predpostavljenih, nu pravilno se isti ne bi trebali kao svjedoci na razpravu proti nižim u činu osobam prizivati, ter dakako u nijednom slučaju suočiti s nižim od njih u činu obtuženikom.

Sud presudni trebao bi da bude stalniji, barem u vrieme mira, a ne da ga tek od slučaja do slučaja odredjuje sudbenošću ovlašteni zapovjednik. Isti bi sud trebao opredieljen biti za stanovite periode u godini unapried. Time bi se svakako vi e zajamčila neodvisnost sudaca.

Sudački sbor bi imao biti t. z. prisežnički sud (Schöffen Gericht), jer to napose iziskuje i druževni (kameradlicher) značaj vojske, u kojem sboru bi trebao da sjedi primjeren broj sudaca strukovnjaka (auditora), ma baš i ne bili oni u većini u prvoj molbi, ter bi razpravu voditi imao uvjek u činu najviši auditor, dočim bi se za uzdržanje reda za razprave imao brinuti predsjedatelj, koji bi imao uvjek biti najviši u činu u odnosnom sboru častnik i viši u činu ili bar istoga čina kao razpravu vodeći auditor.

Kao sudci u razpravi proti častnikom i uzporedjenim im osobam imali bi biti kao i dosele samo častnici, nu i kod razprava proti momčadi ili podčastnikom ne bi imao nikad sudcem biti vojnik bez šarže, koji često ni pisati ne zna, ter je po tom doista samo figurant, osobito ako se jošte uvaži njegov posve odvisni položaj prema ostalim članovom sudbenoga sbora.

Taj manjak se doista ne da pokriti niti sa u vojsci njegovanim druževnim značajem.

Digitized by Google

Sudci bi imali suditi lih po slobodnom uvjerenju, a ne na temelju stalnih dokaznih pravila, što je i inače u svih ustmenih modernih postupcih pravilo.

U viših molba treba da budu svakako sudci strukovnjaci u pretežnosti, jer je to samo sobom opravdano, i jer je samo u rješitbi tako sastavljenog sudišta najjača garancija za njenu vrstnoću.

U pogledu formalne obrane misli i Korvin Džbanski, da se ne može ta uredba ni u kaznenom vojnom postupku bez uštrba napustiti, ali da zapt ne dozvoljuje, da se ista u tolikoj mjeri upotriebi, kako bi nuždno bilo u interesu pravosudja. Zapt da iziskuje, da i sam branitelj stoji osobno, barem u pogledu vojničkih delikta, pod vojnom sudbenošću, dok kao branitelj fungira pred vojničkim sudom.

Nadalje izvadja, da iz obzira discipline — napose u vojnih deliktih, gdjeno obrana obtuženikova sadržaje u sebi ujedno kritiku čina drugih vojnih osoba — nikad ne smiju doći dotične druge osobe u položaj, da se njihov čin pred sudom kritizuje od osobe, od njih po činu niže, dakle da će u takovih slučajevih moći fungirati kao branitelj samo osoba, koja bude u činu dotičnim sudjelujućim osobam, (obtuženiku, oštećeniku itd.) ravna. Navodi dalje i to, da bi se mogli za obranu vojničkih delikta pripustiti i nepravnici (častnici vojničkog staleža).

Obligatorna obrana da bi imala nastupiti samo kod zločina smrću kažnjivih. Ovo potonje je svakako znatno suženje obvezatne obrane, pak držim, da bi se takova imala uvesti kao i u kaznenih postupnicih pred gradjanskimi sudovi već i za zločine, kažnjive težkom tamnicom preko 5 godina.

Slažem se i s time, da ne bi imao u čisto vojnih deliktih fungirati kao branitelj ina osoba, van podpadajuća vojnoj sudbenosti i imajuća častnički čin, jer bi se ine osobe u takovih često delikatnih strukovnih pitanjih i težko orientirale, pak bi mogle i nehotimičnim krivim shvaćanjem predmeta ugled vojske i njenih organa lasno i vriedjati. Ograničenja daljna, koja predlaže Korvin mnijem, da bi doduše pogledom na strogo načelo, da ugled predpostavljenoga u ničem ne trpi, opravdana bila, ali bi se prikladne osobe uz takova ograničenja teže našle u konkretnom slučaju za branitelja. K tomu postoji u vojničtvu osim stroge subordinacije u veliko razvita i druževnost (Kameradschaft), pak se napose od branitelja, fungirajućeg u čisto vojnih deliktih, i onako mora očekivati toliko takta, da će primjeren obzir uzeti na eventualno viši čin dotičnika, kojega bi postupak u svojoj obrani kritici izlagao, a kod prostih zločina nije opeta nuždan toliki obzir na osjetljivost dotičnog interesenta.

Za proste zločine mogao bi se bez svakog uštrba upotrebiti svaki na obranu pred gradjanskimi kaznenimi sudovi ovlašteni branitelj, nad kojim, u koliko bi svoj položaj zlorabio, i onako bi vojnom sudu pripa-

Digitized by Google

dala jednaka disciplinarna prava, kao i pred gradjanskimi sudovi. Nu svaki takav branitelj trebao bi ipak da bude primljen u posebnu listu branitelja pred vojnimi sudovi. Formalna obrana se dakle uz gornja ograničenja svakako i u vojnom postupniku uvesti mora, kao što ista ne manjka u nijednom modernom kaznenom postupniku. Iziskuje ju i sigurnost sudjenja i zahtjevi liberalizma i humanizma, da se najme dade mogućnost okrivljeniku, izcrpiti svoju obranu, što je bez uredbe branitelja neizvedivo.

Francezki vojni kazneni postupnik odredjuje, da se iza stavljenja pod obtužbu ima obtuženik uputiti, da si može izabrati branitelja i ako on toga ne učini, postavi mu se takav ureda radi. Branitelj može biti vojnička osoba ili gradjanski pravnik, ili inače prijatelj ili srodnik obtuženikov.

I po talijanskom vojnom kaznenom postupniku mogu se branitelji izabrati iz častnika (satnika ili subalternih častnika), prebivajućih u mjestu vojničkog suda, ili iz reda odvjetnika. Pače i pruski vojni kazneni postupnik dozvoljuje doduše samo pismenu ili zapisničku obranu u postupku pred vojnim sudom, ali samo ako se radi o prostom zločinu kažnjivom, sa najmanje 3 godišnjom, a kod vojničkih zločina sa više nego 10 godišnjom tamnicom, ter smije biti kod vojničkih delikta samo vojnička osoba, dočim kod prostih zločina i pravnik gradjanskog stališa kao b r a n i t e l j.

A naš vojnički kazneni postupak ne poznaje formalne obrane baš u nijednom slučaju i u nikojem obliku, jer se okrivljenik niti pred presudnim sudom izcrpivo ne saslušava.

Prvomolbenoj osudi imali bi se uvjek priklopiti i razlozi, za da sudbenošću ovlašteni zapovjednik, a i viši sud znade za činjenice, koje su služile podlogom osudi. Važno je i delikatno pitanje, bi li se osuda prije potvrde sudbenog zapovjednika imala oglasiti, što po sadanjih propisih nije dopustivo.

Moje je nemjerodavno mnienje, da se eksekutiva osude svakako prepusti sudbenošću ovlaštenom zapovjedniku, kojega bi u načelu imalo nedirnuto ostati pravo pomilovanja, kao što i pravo zahtjevati, da izreče presudu viši sud usljed uloženog pravnog lieka od strane obtužbenog organa povodom naloga odnosnog sudbenošću ovlaštenog zapovjednika. Nu i bez uštrba tog prava, podieljenog sudskom zapovjedniku, zahtjevao bi ugled, neodvisnost i napose suverenitet suda, da on osudu, koju stvori, odmah i proglasi, i ne čekajuć potvrde sudskog zapovjednika. Milost, i pravorok različite su stvari.

Imalo bi se dakle sudskom zapovjedniku pridržati pravo ovrhe osude i odluke, a načelno i pomilovanja, nu i ovo potonje pravo preporučalo bi se svakako svrsi shodno stegnuti, jer ovako, kako sad postoji, siže predaleko.

Digitized by Google

U pogledu ovog pitanja motivira Korvin Džbanski — svakako ne opravdano strogo — ovako:

„Uzdržanje discipline je najviši obzir, i leži u ruci odgovornog vojnog zapovjednika, pravdu, gdje se ista ukazuje opasnom za zapt, posve napustiti, odnosno gdje se njezini zahtjevi ne sudaraju sa zahtjevi discipline, moć osudi oduzeti".

U pogledu smrtne kazni valjalo bi — izuzev prekosudne slučajeve i u vrieme rata — prepustiti konačnu odluku vladaocu kao najvišem gospodaru vojske, komu bi se odnosni spisi sa predlogom imali predlagati po višem vojnom sudu.

Proti prvosudnoj osudi treba svakako da se pripusti jednomolbeni redoviti pravni liek. Time ne mora trpiti zapt vojnički, a sigurnost pravosudja to bezuvjetno iziskuje.

Da li bi se taj pravni liek udesio samo kao ništovna žaoba — poput istog pravnog lieka u modernih gradjanskih kaznenih postupnicih, ili bi se dopustio i priziv u pogledu učina, o tom se ovdje potanko baviti ne ću, jer je to pitanje obsežno, a k tomu još uvjek i u teoriji osobito u novije doba prieporno.

Nu pretežniji obziri govore baš u vojnom kaznenom postupku za pripustivost ništovne žaobe. Jedno što se sa umirenjem prepustiti može mješovitom prisežničkom sudu, da o pitanju učina (Thatfrage) konačno odlučuje, dočim bi i kasacionom sudu prepustiti valjalo, da u pravnih pitanjih i meritorno suditi može. Pravni liek priziva u pitanju učina riešavati, skopčano je sa većimi poteškoćami, napose u pogledu prosudjenja dokaza i ponovljaja razprave pred višim sudom, što bi često u vojnom postupku i neprovedivo bilo, a k tomu je sigurnost pravosudja u pitanju čina dovoljno zajamčena mješovitim prisežničkim sborom uz ine garancije, koje bi zakon za sigurnost pravoroka u prvoj molbi ustanoviti imao. Nu uvedenjem ništovne žaobe kao pravnog lieka svakako bi se imala uzeti i ustanova, da je vlastno drugomolbeno sudište i bez propisanih za obnovu postupka uvjeta dozvoliti tu obnovu u korist osobe, osudjene poradi zločinstva ili prestupka, ako se prigodom izpitivanja spisa povodom pravnog lieka ili na osobiti predlog najvišeg obtužbenog organa porodi znatna sumnja ob istinitosti činâ, uzetih za podlogu osudi, ter da može u takovu slučaju donesti drugomolbeno sudište i osudu odriešiteljnu.

Dovoljno je posve, da se samo u jednoj molbi dozvoli redoviti pravni liek, kako to biva i po gradjanskom kaznenom postupniku. Priziv bi se imao i u pogledu kazni dozvoliti.

Korvin Džbanski je doduše protivnog nazora, jer da se time krši disciplina.

Nu ne mogu toga uvidjeti, a važno je jednako za okrivljenika ne samo presuda o krivnji, nego i o kazni, pače baš taj dio osude je za nj najosjetljiviji

Digitized by Google

Nu iz obzira zapta preporučalo bi se — kako je to i po Francuzkom vojnom kaznenom postupniku — da se pravni liek ne može odmah iza proglašene osude. već tek 24 sata iza toga pismeno ili u zapisnik nakon dobivene propisne poduke prijaviti Pravni liek na štetu okrivljenika smio bio dotični javni tužitelj samo po nalogu sudskog zapovjednika izvesti. koji je jedini za zapt u vojsci odgovoran.

Uredba obnove kaznenog postupka je dakako neobhodno nuždna, ter bi se imala svakako pridržati, nu pravo konačne odluke vrhu takove obnove valjalo bi višoj molbi pridržati, kao što je i sada ovlašteno na to samo više vojno sudište.

Kako bi se imali ustrojiti sudovi i organi javne tužbe u novom vojnom kaznenom postupniku, o tome se je potanko bavio dr. Korvin Džbanski, koji predlaže samo d v i e molbe i to drugu molbu kao kasacioni sud, pa se i ja u bitnom slažem s tim njegovim predlogom.

Isto tako razpravlja potanje isti pisac ob ustrojstvu vojnih sudova za vrieme rata, koji po naravi stvari moraju biti u mnogom inače udešeni, nego li u doba normalno, i kod kojih su najodlučujući momenti brzina i zastrašenje.

Završujući ovu razpravu, izraziti mi je samo vruću želju, da i u našoj monarkiji ugledamo što prije novi vojnički kazneni postupnik, odgovarajući u prvom redu pravdi, koja je napokon regnorum fundamentum, ter prilagodjen modernim obće priznatim načelom i uzimajući primjeren obzir na zahtjeve humaniteta i obćeg napredka našeg vieka, nu to sve dotle, dok se ne dira u posebine vojnog stališa, bez kojih on biti ne može, s kojimi se dakle mora kod donašanja vojničkog kaznenog postupnika bezuvjetno računati. Pravda dakle nada sve, nu pri tom ne smije nikad da se krnji prvi i posliednji zahtjev, koji se na uredjenu vojsku stavlja, a to je — poslušnost i zapt!

Konačna rieč na primjetbe o mojih mislih k reformi stečajnoga reda u nas.

Napisao A. Rušnov.

Kada se u nas uvede novi zakon, tad ima sa svih strana, a osobito sa strane praktičnih pravnika prigovora: da je ova ili ona ustanova toga zakona neshodna ili nepodpuna, manjkava ili nerazumljiva itd.; a kada je prilika pružena, da svaki može, dok je još vremena, dok se još radi o osnovi zakona, da izjavi svoje mnienje, što treba da se u zakon uvrsti, što je praksa pokazala, da je nuždno, da se zakonom ustanovi, u čem su

Digitized by Google

manjkavi zakoni, koji su uzeti za podlogu dotičnoj zakonskoj osnovi, tad glavni kritici šute.

Dakako da je kritizirati ono, što je gotovo, laglje, nego sam što stvoriti; ali ako hoćemo imati valjane zakone, koji u svemu odgovaraju potrebi prakse, tad moramo svi, koji smo u praksi izkusili, što je nevaljano i neshodno, te što držimo, da bi bolje odgovaralo potrebi prakse, s obzirom na naše okolnosti i odnošaje, osobito, ako se radi o tom, da se postigne brže i jeftinije pravosudje, za vremena s našimi prigovori i predlozi na javnost stupiti, da bude prilika pružena, da se o tom i drugi izjave, tako da budu zakonodavcu predležali po mogućnosti svi podatci za valjanu osnovu zakona, koji će podpunoma odgovarati potrebam prakse.

Ako to u obće valja za svaki zakon, valja to naročito za stečajni red, koji je eminentno praktični zakon, te u pogledu kojega mogu samo oni, koji su u stečajnih stvarih sami dulje vremena praktično radili, dati shodne podatke o manjkavosti do sada postojećega zakona o stečajnom postupku, te podatke za potrebne nove ustanove.

Moje misli o reformi stečajnoga reda u nas pisao sam samo u toj nakani, da izazovem p r a k t i č n e pravnike, da sve, što po stečenom p r a k t i č n o m izkustvu drže, da je neshodno i manjkavo u stečajnom postupku i što bi valjalo ustanoviti, da se stečaj čim brže i čim manjim troškom dovrši, priobće u našem jedinom strukovnom listu „Mjesečniku".

Nu, žalibože, ovom mom pozivu nisu se odazvali upravo oni praktični pravnici, koji se najviše tuže na sadašnji stečajni red, te koji bi po svom praktičnom izkustvu mogli dosta podataka dati glede toga, na što valja paziti kod sastavka osnove novoga stečajnoga reda.

Ja sam do sada čekao na izjave njekojih praktičnih pravnika, koji su mi obećali, da će o nuždnoj reformi stečajnog reda pisati te iztaknuti ono, što je potrebno, da se u novi zakon po praktičnom izkustvu uvrstiti ima, ali pošto se do sada od njih nitko javio nije, to držim, da bi uzalud dalje čekao, pa sam sâm zato odlučio, da priobćim svoju konačnu rieč k mojim mislim o reformi stečajnog reda u nas i to s obzirom na primjetbe, koje sam čuo.

Po onom, što mi je ustmeno priobćeno sa više strana, moram držati, da će se uzeti za podlogu našega novoga stečajnoga reda ugarski stečajni red, od kojeg se kani samo njekoje ustanove promieniti. Da li i u koliko će se kod tih preinaka uzeti obzira i na moje misli o reformi stečajnoga reda u nas, to dakako ne znam.

Možda će biti već osnova novoga stečajnoga reda gotova, kada dodje ova moja konačna rieč pod tisak; ali držim, da će doći svakako prije, nego što dodje osnova zakona u sabor: pa pošto u našem saboru ima dosta

Digitized by Google

praktičnih pravnika, te i takovih, koji su imali sa stečaji posla, to će se moći još koješta popraviti.

Moram ipak ovdje iztaknuti u prvom redu, da ako se hoće ugarski stečajni red uzeti za temelj našega stečajnoga reda te što više moguće nepromienjeno recipirati njegove ustanove, da bi valjalo prije proučiti sve odnosne rješitbe kr. kurije u Ugarskoj, koje su izdane u stečajnih predmetih, jer bi se iz njih jamačno vidilo, da je mnoga ustanova neshodna i nepodpuna. Uz to bi bilo i shodno obratiti se na mjenbeno-trgovački sud u Budimpešti, da priobći, koje su se ustanove stečajnoga reda u praksi pokazale manjkavimi ili neshodnimi i u kojem pravcu.

Meni privatno nije moguće obratiti se na taj trgovački sud za dotične podatke, a pošto ne znam magjarski, a u nas se ne priobćuju rješitbe kr. kurije u Budimpešti, premda bi to veoma shodno bilo, ne imam ni prilike, da proučim dotične rješitbe, koje je izdalo prenavedeno sudište u stečajnih stvarih.

Zato ću se samo ograničiti na to, da naznačim po praktičnom izkustvu, koje sam si stekao radeći mnogo godina u stečajnih stvarih, koje ustanove ugarskoga stečajnoga reda nisu praktične, dotično koje su neshodne, manjkave i nepodpune, a navlastito ću se osvrnuti na one ustanove, koje se absolutno promieniti moraju, ako se hoće polučiti uspjeh, koji se kani uvedenjem novoga stečajnoga reda polučiti, naime brzo okončanje stečaja.

U tu svrhu navesti ću ovdje redom one ustanove ugarskoga stečajnoga reda, koje mogu ostati nepromienjene i one, koje valja promieniti:

Ustanove §§. 1—25. mogu se nepromienjeno recipirati.

Ustanove §§. 26—37. imadu izostati, ako se kani uvesti posebni zakon o pobijanju (napadanju) pravnih čina glede imovine dužnikove, koji ne može platiti, jer tada spadaju u taj zakon. Ako se ne će uvesti ovakav posebni zakon, tad držim, da bi bile shodne ustanove §§. 26—37. ugarskoga stečajnoga reda izmieniti sa onimi §§. 36—40. moje osnove, jer su ove jasnije i preglednije sastavljene.

Ustanove §§. 38—52. ugarskoga stečajnoga reda mogu ostati nepromienjene.

Umjesto ustanove §. 53. ugarskoga stečajnoga reda, imala bi se u zakon uvrstiti ona §. 56. moje osnove, jer je svakako potrebno. da se jasno i naročito navede, koje tražbine imadu doći do namirenja iz kupovnine nepokretnoga dobra i kojim redom ih valja prijaviti. O tom ne će nijedan praktični pravnik dvojiti, koji je izkusio, kako se manjkavo obavljaju diobe kupovine, te da ima mnogo inače izkusnih i teoretično veoma izobraženih pravnika, koji nikako ne shvaćaju propise o diobi kupovnine.

Shodno bi bilo uvrstiti u stečajni red nakon §. 53. kao nevi paragraf §. 58. moje osnove glede prijave tražbina, za koje jamče zajedničke hipoteke.

Digitized by Google

Razlozi su zato navedeni u obrazloženju moje osnove kod istoga §-a. Timi su razlozi oprovrgnuti i prigovori onih, koji ističu, da je ustanova ovoga §-a moje osnove tobože u protuslovju sa gruntovnim redom, te da u cislajtaniji vriede drugi propisi.

Nakon toga ima slieditи mjesto §. 54. ugarskoga stečajnoga reda posebni paragraf koji bi jednostavno imao glasiti ovako: „Postupak kod diobe kupovnine ima se ravnati po propisih §§. 19 – 22. zakona od 17. prosinca 1876. br. 1. sbornika od god. 1877., u koliko nisu u samom ovom stečajnom redu navedene izriekom iznimke, time ipak, da se, gdje se u gore navedenom zakonu govori o dužniku, ima razumijevati u stečajnom postupku upravitelj stečajnine".

§§. 59—71. ugarskog stečajnog reda mogu se nepromienjeno recipirati.

§§. 72—75. imali bi se zamieniti sa ustanovami §§. 3—5. moje osnove, jer ove odgovaraju našim odnošajem.

§. 76. ugarskog stečajnog reda ima se izpustiti, jer valja u svakom slučaju u zakonu napose navesti, da li se imadu učestnici ubavjestiti dostavom odluke ili samo oglasom. Ja držim, da se svakako imadu stranke odnosno interesenti obavjestiti u pravilu, osim o otvorenju stečaja, odlukami, a samo u iznimnih slučajevih oglasom. Razloge za to iztaknuo sam na više mjestah u svojoj osnovi, a dvojim, da će se naći koji praktični pravnik, koji bi bio protivnoga mnienja, te koji bi prema uspjehu prakse mogao svoje protivno mnienje i valjano obrazložiti.

§§. 77—80. ugarskoga stečajnoga reda mogu se nepromienjeno recipirati.

Ustanova §. 81. ugarskoga stečajnoga reda ima se samo onda prihvatiti, ako se doista u nas prihvatila bude uredba stečajnoga povjerenika. Ja ostajem čvrsto kod svoga mnienja da je ta uredba kod nas neprovediva, da nebi ni shodna bila, a ponapose da nebi vodila do bržega okončanja stečaja, pače da nebi u nas ništa drugo nego konfuzije uzrokovala. Mienje onih u nas, koji zagovaraju tu uredbu, nije me moglo o protivnom osvjedočiti; pače čim više o tom razmišljavam, tim više dolazim do uvjerenja, da ta uredba absolutno za nas nije. U ostalom svi, koji su za nas tu uredbu zagovarali, pozivlju se samo na ono, što se o tom veli u cislitavskom stečajnom redu, odnosno u obrazloženju osnove k istom stečajnom redu, te navode samo ono, što je tamo iztaknuto, a da nisu ničim obrazložili ni shodnost te uredbe za nas, niti način, kako se ona u obće dade uporaviti na kotarske sudove, koji ureduju kao stečajne oblasti. U obće upuštalo se je samo u kritiku moje osnove, a da se nisu učinili nikakovi konkretni predlozi, koje sam upravo očekivao.

Priobćeno mi je doduše jedno mnienje, po kojem bi se uredba stečajnoga povjerenika i za kotarske sudce u nas tako imala provesti, da se

Digitized by Google

jednostavno kotarski sudovi sami imadu smatrati za stečajne povjerenike, t. j. da će sam kotarski sud kao takav fungirati kao stečajni povjerenik, a da će u onih slučajevih, u kojih zakon dopušta pravni liek proti odredbi stečajnoga povjerenika, ovaj sastojati imati samo iz predstavke proti odredbi kot. suda kao stečajnoga povjerenika na isti kotarski sud kao stečajni sud. Po tom faktično ne bi bilo stečajnog povjerenika, već bi uvjek sud sam uredovao, ali stranom bi mu se podielila prava stečajnog povjerenika, a stranom ona stečajnoga suda, njekakva dvospolnost u sudbenoj nadležnosti, koja bi doista bila unicum u modernom pravosudju. Meni se čini, da se dotičnici, koji to mnienje zastupaju, žacaju ukinuti uredbu stečajnoga povjerenika, jer ju imadu njekoji moderni stečajni redovi, da ne budemo razvikani kao natražnjaci, a s druge strane opet uvidjaju, da se ta uredba doista ne da u nas provesti za kotarske sudove. Zato su gornji modus predložili, premda bi u praksi prouzročio konfuziju.

Tko točno prouči ovlasti i uredovanje stečajnoga povjerenika po ugarskom i austrijskom stečajnom redu, te moju osnovu, kako ja predlažem da se ureduje bez stečajnoga povjerenika, taj će se, ako je praktično u stečajnih stvarih radio, jer strogi teoretici ne će moći to temeljito prosuditi, uvjeriti, da će se mnogo brže i uspješnije uredovati bez stečajnoga povjerenika. U ostalom ja sam uvjeren, kad bi se saslušali ugarski i austrijski sudovi, da li se je kod njih uredba stečajnoga povjerenika uspješnom ukazala, da se o tom baš ne bi najpovoljnije izrazili.

Ustanove §§. 82—85. ugarskoga stečajnoga reda ne mogu nikako usvojiti, jer su stranom nepodpune, a stranom neshodne; za to bi se imale izmieniti sa ustanovami §§. 6—11. moje osnove.

U tom pogledu je dosta, da se pozovem na obrazloženje ovih §-ah u mojoj osnovi. Imadem samo napose ovdje iztaknuti, da je osobito ustanova §. 84. ugarskoga stečajnoga reda neshodna, po kojoj ima vjerovnik, koji zatraži otvorenje stečaja, dokazati, da dužnikovi dugovi premašuju njegovu imovinu. Ja sam zvedljiv, kako obrazlažu oni, koji ustanovu §. 84. ugarskoga stečajnoga reda bezuvjetno i bez promjene prihvaćaju, shodnost ove ustanove. Zar samo za to, što je u ugarskom stečajnom redu? Zakonodavac mora imati pred očima kod svake ustanove da li i kako će se ova u praksi provesti moći. Koji hoće da napravi valjanu osnovu stečajnoga reda mora da je sam praktično dulje vremena sa stečaji posla imao, dotično više godina radio u stečajnih poslovih budi kao sudac, budi kao odvjetnik, te mora kod svake ustanove imati pred očima stečajni spis, pak se staviti u položaj dotičnoga vjerovnika ili postupajućega sudca, koji će odnosnu zakonsku ustanovu vršiti imati.

Pri zelenom stolu čini se mnogo toga lahkim, jednostavnim i samo po sebi razumljivim, što u praksi mnogo potežkoća zadaje, ter se težko ili nikako provesti neda.

Digitized by Google

Ustanove §§. 6—11. moje osnove samo su plod dugoga razmišljanja ne samo što valja izkazati, kada se traži otvorenje stečaja, nego i što je i moguće izkazati.

§§. 86—94. ugarskoga stečajnoga reda mogu se nepromjenjeno prihvatiti; nu ona §. 89. samo, ako se svom silom hoće i u nas uvesti uredba stečajnog povjerenika, ako se pako ta uredba recipirati ne će, valja točku 3. §. 89. modificirati.

Što se tiče ustanove §. 95. ugarskoga stečajnoga reda to držim, da je svakako shodnija ustanova §-a 23. moje osnove s razloga, navedenih u obrazloženju ovoga §-a u mojoj osnovi.

Svakako pako valja točno navesti u zakonu, tko može biti upraviteljem stečajnine i njegovim zamjenikom, te kakova svojstva mora imati jedan i drugi.

Ustanova §. 96. ugarskoga stečajnoga reda imala bi se u toliko preinačiti, da se odredi ne samo, da sud može, već da mora imenovati privremeni odbor vjerovnika u svakom slučaju, ako ima u mjestu suda ili blizu istoga više vjerovnika, a stečaj sam po sebi nije posve neznatan.

§§. 97—144. ugarskog stečajnog reda mogu se nepromjenjeno prihvatiti, samo se ima izmieniti „stečajni povjerenik“ sa „stečajnim sudom“, ako se po mojem nazoru uredba stečajnoga povjerenika ne prihvati.

U mjesto §. 145. ugarskoga stečajnoga reda imao bi se prihvatiti §. 71. moje osnove iz razloga, navedenih u obrazloženju ovog §-a u mojoj osnovi, jer je svakako neshodno i nepotrebno putem parnice riešiti pitanje o redu prvenstva tražbina, prijavljenih po vjerovnicih proti stečajnini, kada je u zakonu točno ustanovljeno, koja se tražbina i u koji red osobnih vjerovnika ima uvrstiti. Parnicu povesti samo radi toga pitanja, koje se na temelju zakona bez kontradiktornoga puta uviek riešiti dade, ne bi značilo ništa drugo, nego zavlačiti bez potrebe stečajnu razpravu a time i okončanje stečaja.

§§. 146—148. ugarskog steč. reda mogu se nepromjenjeno recipirati; dakako i ovi, ako se prihvati uredba stečajnoga povjerenika, inače promjenom riečih „stečajnog povjerenika“ sa „stečajni sud“.

§. 149. ugarskog stečajnog reda ima se izostaviti, ako se prihvati §. 71. moje osnove.

Mjesto §§. 152. i 153. ugarskoga stečajnoga reda imale bi se prihvatiti prva i druga stavka §. 75., zatim §§. 76., 77., 79., 80. i 81. moje osnove, a to zato, jer je praksa pokazala, da je potrebno jasno i napose navesti, koje tražbine i u koliko su proste od prijave i likvidacije. Ustanove §§. 152. i 153. ugarskoga stečajnoga reda u tom su pogledu preobćenite. Od treće stavke §. 75. moje osnove počam imale bi ostale stavke iste osnove izostati, ako se prihvati ustanova §-a 180. ugarskoga stečajnoga reda.

Digitized by Google

§§. 154—175. ugarskoga stečajnoga reda mogu se nepromienjeno recipirati.

Prije §-a 176. ugarskoga stečajnoga reda valja uvrstiti posebni §., kako se imadu ustanoviti troškovi uprave za nepokretno dobro, koji uživaju prvenstvo kod diobe kupovnine, u kojem pogledu ne ima nikakove posebne ustanove u ugarskom stečajnom redu.

Ovo bi valjalo ustanoviti onim načinom, kako sam naveo u §. 84. moje osnove. Obrazloženje istog §. u mojoj osnovi dokazuje potrebu takove ustanove. Na prvi mah čini se ustanovljenje tih troškova veoma jednostavno. Ali tko prouči točno ustanovu §. 84. moje osnove i obrazloženje iste, te koji si predstavi praktično uredovanje u tom pogledu, taj će doći do uvjerenja, da ustanovljenje troškova uprave nepokretnoga dobra, osobito ako se isto prodaje prije, nego što je stečajni postupak dovršen, nije jednostavno, te da će dati sudcu, koji nije osobito okretan i praktičan, mnogo potežkoća, ako mu se već u zakonu ne da točan pravac, kako ima postupati.

§§. 177—179. ugarskoga stečajnoga reda mogu nepromjenjeni ostati.

§. 180. ugarskoga stečajnoga reda imao bi se shodnije i jasnije redigirati onako, kako sam to naveo pod stavkami 3., 4. i 5. §. 75. moje osnove glede hipotekarnih vjerovnika.

§§. 181—183. ugarskoga stečajnoga reda, koji sadržavaju propise o namirivanju stečajnih vjerovnika iz obćenite mase stečajne, jesu najvažnije ustanove u cielom stečajnom redu.

Na ove ustanove valja osobitu pozornost obratiti, jer o njih zavisi u prvom redu brzo dovršenje stečaja.

Nu u tom pogledu su upravo prenavedene ustanove §§. 181—183. ugarskoga stečajnoga reda posve neshodne, pa se čini, da i kod sastavljanja osnove ugarskoga stečajnoga reda nisu praktični pravnici sudjelovali, ili da se je premalo uzelo obzira na praktičnost postupka i to valjda takodjer u bojazni, da se ne odstupi odviše od austrijskoga stečajnoga reda. Dakle u bojazni, da se ne stvori ništa nova, prihvatilo se je ono, što je neshodno i nepraktično. Ovako se ne bi smjelo u nas postupati.

U koliko su ustanove §§. 181—183. ugarskoga stečajnoga reda nepodpune i kako ih valja udesiti, naveo sam u §§. 87. i 88. moje osnove i u obrazloženju istih, te držim, da bi se imale u interesu shodnoga i praktičnoga postupka svakako prihvatiti mjesto §§. 181—183. ugarskoga stečajnoga reda §§. 87. i 88. moje osnove.

Isto to valja u pogledu ustanova §§. 184—198. ugarskoga stečajnoga reda, koje bi valjalo izmjeniti sa ustanovami §§. 89—91. moje osnove, te se glede toga pozivljem na obrazloženje u mojoj osnovi na strani 117—120.

Digitized by Google

Ne mogu dosta da svratim pozornost praktičnih pravnika u našem zakonodavnom tielu na prenavedene §§. 87—91. moje osnove. Ako točno prouče ove ustanove, te se stave u položaj uredujućega stečajnoga suda, držim, da će biti uvjereni, da su ove ustanove posve shodne, te da bi ih valjalo svakako recipirati mjesto onih §§. 181—198. ugarskoga stečajnoga reda.

Ustanove §§. 199—236. o nagodi za nuždu ugarskoga stečajnoga reda mogu se prihvatiti, samo ih valja jasno stilizirati.

Što se tiče ustanova trgovačkoga stečaja, to valja i na iste najveću pozornost obratiti, jer u nas ima poglavito takovih stečaja.

U tom pogledu zastupao sam u svojoj osnovi mnienje, da se proti protokoliranu trgovcu stečaj otvoriti može, osim u slučaju kada to zatraži jedan od vjerovnika, i ureda radi, kad sud saznade pouzdano, da je trgovac ili trgovačko družtvo obustavilo svoja plaćanja, kako sam to naveo u §-u 96. svoje osnove. Ja ostajem kod ovog svojega nazora i sada s razloga, navedenih u osnovi kod obrazloženja toga §-a.

Ustanova, sadržana u §-u 96. moje osnove, može se uvrstiti nakon §-a 247. ugarskoga stečajnoga reda.

§§. 244—247. ugarskoga stečajnoga reda mogu se bez promjene recipirati.

Ustanovu §. 248. ugarskoga stečajnoga reda valjalo bi zamjeniti sa onom §-a 97. moje osnove. Zašto držim ustanovu §. 248. ugarskoga stečajnoga reda nejasnom i nepodpunom, obrazložio sam kod tumačenje ustanove §-a 97. moje osnove.

Ustanove §§. 249 - 251. ugarskoga stečajnoga reda nisu jasne, u koliko normiraju postupak stečajni proti kojem javnom drúgu javnoga ili komanditskoga družtva, kada samo družtvo padne u stečaj. Zato bi ih valjalo popuniti ovako, kako glasi §. 98. moje osnove s obzirom na obrazloženje toga §-a.

Ustanove §§. 252—266. ugarskoga stečajnoga reda mogu se bez promjene recipirati. Ovim bi valjalo još dodati propise o posljedicah trgovačkoga stečaja u pogledu osobe prezaduženika, koje sam naveo kod §§. 102—103. i to s obzirom na razloge, koje sam naveo u obrazloženju ovih §-a.

Toliko sam držao za potrebno, da po praktičnom izkustvu, što sam si ga stekao, radeći mnogo godina u stečajnih predmetih, primjetim, ako se hoće prihvatiti u nas ugarski stečajni red od god. 1881.

Digitized by Google

Dokazuju li trgovačke knjige, da je roba predana, naručena i primljena?

*Napisao dr. **Fran Vrbanić**.*

U običnom trgovačko-pravnom životu jedva je koje pitanje od veće praktične važnosti od onoga, što ga stavih na čelo ove razpravice; pak ipak se je o njem manje razpravljalo, nego li o drugom kojem, premda se u odgovoru ne slažu ni teorija ni praksa.

Ni ja se ne bih bio sjetio napisati ovo nekoliko redaka, da mi nije u najnovije doba dobrotom gosp. urednika ovoga časopisa došao do ruku jedan broj „Pester-Lloyda“, u kojem neki L. M—s priobćuje i dosta obsežno prosudjuje jednu rješitbu trgovačkoga i mjenbenoga senata kr. kurije u Budimpešti (br. 1355./V. 1892), u kojoj se izmedju ostaloga naročito veli: „poslovna knjiga (tako se nazivlju knjige, što su ih po §. 25. trgov. zakona dužni voditi trgovci) ne dokazuje ni proti trgovcu ni proti netrgovcu, da je kod njezinoga vlasnika roba naručena, odnosno da je druga stranka po njem poslanu robu primila“. Proti ovoj rješitbi kr. kurije navodi L. M—s. sliedeće:

„Izhodište, s kojega prosudjivati valja dokaznu moć trgovačkih knjiga, jest, da zakon poslovnim knjigama trgovca u pravilu daje polovinu dokazne moći samo zato, jer predmnijeva, da on istinito i podpuno bilježi u ovim knjigama i svoje poslove i svoje imovinske prilike. Dok ova predmnijeva ne bude oborena protudokazom, dotle se mora uzeti, da unesci ubilježeni u poslovnu knjigu odgovaraju istini.

Ako je s toga trgovac u svoju knjigu ubilježio, da je X. kod njega kupio robe za 100 for., te da je nije platio, tada ovaj unesak ne dokazuje drugo, nego da je izmedju kupca i prodavalca sklopljena kupoprodajna pogodba o stanovitoj robi i o cijeni ove robe. Kupnja pako robe sadržaje u sebi i naručbu iste, te se od poštenoga trgovca ne može predmnijevati, da je u svoje knjige ubilježio naručbu, koje nije bilo. Istina je, da je unesak u knjige čin, koji potiče od samoga trgovca, ali iz toga ne slijedi, da poslovna knjiga ne može dokazati naručbe dotične robe; jer ako knjiga ima prema §. 31. služiti dokazom za utuženu svotu, to nevalja zaboraviti, da ova svota predstavlja vrijednost, koja odgovara naručenoj robi, ova pako vrijednost jest cijena naručene robe; ta cijena predpostavlja robu, jer ona zastupa njezinu vrijednost. Uzme li se sada, da knjiga pruža polovinu dokaza glede kupovne cijene, a da ne dokazuje, da je faktično naručena roba, za koju je u knjizi izkazana cijena, tad bi to bio nesmisao.

Knjiga dokazuje, da je sklopljena kupoprodajna pogodba, ova pogodba sadržaje u sebi naručbu, pa kad trgovac u knjige svoje ovu pogodbu unaša, to on tim samo zadovoljava dužnosti, koju od njega zakon traži,

Digitized by Google

ne bi pako bilo u redu, kad bi se trgovcu, jer je ovu svoju dužnost savjestno izpunio, oduzeti htjelo njegovo pravo, po kojem može tražiti, da bude priznat poštenim čovjekom, koji je u svoje knjige unesao u istinu obavljeni posao, te koji u knjigama ne će izkazati naručbe, koje nije bilo. Ova predpostava može se jačim dokazom oprovrći; ali dotle dok se dotični unesak ne dokaže kao neistinit, kao kriv ili krivotvoren, dotle se ne može dotičnomu unesku poreći polovina dokaza, da je roba naručena.

Kad poslovna knjiga ne bi dokazivala naručbe robe ni istinitosti dotične stavke, tada ona ne bi dokazivala ništa, tada je i §. 31. trgov. zakona suvišan".

Što se tiče drugoga dijela pitanja, to se L. M—s. slaže s rješitbom kr. kurije, te dopušta, da trgovačka knjiga ne dokazuje, da je naručena roba primljena. — Ovako L. M—s.

Da trgovačke knjige kao dokazno sredstvo u istinu pružaju njeki priviligirani položaj po onoga, koji ih vodi, te da kod dokazivanja s trgovačkim knjigama ne vrijedi pravilo „scriptura po scribente non probat", o tom niti ima niti može biti sumnje.

Isto je tako poznato, da moderno zakonodavstvo nije ovih povlastica trgovačkim knjigama dalo obzirom na osobu trgovčevu, nego obzirom na osobit način, kako se ove knjige vode. „Trgovačke knjige[1], ako se vode u redu i po pravilima trgovačke znanosti, sadržavaju same u sebi jamstvo istine; način bo i suvislost uknjižbe zahtijevaju, da pojedine činjenice budu u knjigu onako unešene, kako upravo i nastaju. Narav same stvari nalaže trgovcu, da u knjigu unaša valjano i kako treba, jer će inače u brzo izgubiti svaki potrebiti pregled: a stroga pako pravila o knjigovodstvu upravo izključuju mogućnost, da uknjižba stanovita obavljena bude naknadno i svojevoljno u nakani, da si knjigovodja istom tim načinom pribavi dokaz, jer se ovakova manipulacija lako iz samih knjiga razabrati može.

Ovaj potonji momenat odlučan je i mjerodavan; trgovačkih knjiga nestaje iz reda običnih privatnih izprava, one zaslužuju, da ih držimo nepristranimi dokumenti, jer se ne vode u nakani, da se njimi zadobije dokazno sredstvo, već jer im je prvi i najglavniji cilj, „da u pameti drže fakta, i da konstatiraju poslovne dogodjaje bez obzira, jesu li oni koristni ili štetni, te jer se u nje unosi samo ono, što se u momentu zbiva, a da se kod toga i ne može unapred misliti na razpre, koje bi mogle nastati".

Kako se iz svega vidi, to će već obzirom na narav samoga knjigovodstva sud vjerovati trgovačkoj knjizi, kad se iz nje same vidjelo bude, da je stanovita činjenica unešena u nju istim redom, kao i drugi nepre-

[1] Vidi Anerkührі von Völderndorff „Komentar zum A. D. N. G." II. izdanje str. 180.

Digitized by Google

porni dogadjaji, u vrijeme, kad se još nije ni moglo znati, da li će o tom unesku nastati kakova razpra; samo u tom slučaju moći će sud punim pravom zaključiti, da se je stanoviti čin u istinu dogodio, te da se je u knjigu ubilježio samo zato, jer se je dogodio, a ne s drugoga razloga.

Obzirom na ove razloge, s kojih se trgovačkoj knjizi daje dokazna moć, slijedi prije svega, da će ona moći dokazivati samo o činjenicama i dogodjajima, koji se u istinu dogodiše, nipošto pako o prilikama, koje se ne tiču faktičnoga dogadjaja, već koje se osnivaju na subjektivnim nazorima, nagadjanju ili zaključivanju knjigovodje. Samo se pita: da li trgovačke knjige dokazuju o svakom dogodjaju i o svakom faktu, koji je uknjižen?

Kod odgovora na ovo pitanje moramo obzir uzeti na trgovački zakon, koji glede toga u §. 31. naročito odredjuje:

„Uredno vodjene knjige trgovaca, upisanih u registar tvrdka trgovačkih, daju **u prieporih iz trgovačkih poslova** nastalih u pravilu nepodpun dokaz, koji se može nadopuniti prisegom ili inim kojim dokaznim sredstvom".

Dakle samo glede onih činjenica i dogodjaja, koji se tiču trgovačkih posala, o kojima je govor u §§. 258., 259. i 260. trgov. zakona, mogu trgovačke knjige pružiti dokaz; glede svih ostalih unesaka ravne su one svakoj drugoj izpravi, te će se i njihova dokazna moć prosudjivati po općim pravilima gradj. parb. postupnika. Ne ima u ostalom sumnje, da će i uknjižba ostalih fakata i dogodjaja u trgovačke knjige, koje se u redu vode, svakako znatno uplivati na prosudjivanje drugih dokazala, nu samostalnoga dokaza one glede tih činjenica pružati ne mogu; o tom medjutim nije mi ovdje razpravljati, jer ne spada u okvir ove razpravice.

Na temelju ovih načela nastojati ću odgovoriti ponajprije na prvi dio gornjega pitanja t. j. da li knjige dokazuju, da je roba predana? U tu svrhu ostanimo kod primjera, što ga je L. M—s. spomenuo u svojoj razpravici, t. j. uzmimo da je u knjizi trgovca upisano, kako je X. kod njega kupio robe za 100 for. i tu svotu ostao mu dužan.

Predpostaviv, da je trgovac knjige svoje u redu vodio, te da su one i u formalnom pogledu onakove, kako to zakon traži, to će za slučaj parnice s X-om knjiga bez sumnje pružati dokaz o tom, da tražbina od 100 for. postoji, jer je u knjigu unešen fakat, koji se tiče trgovačkoga posla. Trgovac je robu prodao, a X. ju je kupio, to je čin gotov, o kojem ne treba nikakova filozofiranja, taj čin nastao je iz trgovačkoga posla, jer prodaja robe, ako ju obavi trgovac, spada pod kategoriju trgovačkih posala, o kojima govori §. 260. trg. zak. Nije tako jednostavna stvar glede dalnjega pitanja: je li gore navedenim uneskom pružen dokaz i o tom, da je roba X-u i predana? Po strogoj uporabi navedenih pravila gornji unesak toga ne bi mogao dokazati, jer po naravi stvari on ne pruža dokaz

Digitized by Google

nego ob onim prilikama, koje su u knjigu unešene;[1] unešen je pako samo kupoprodajni posao, a nije unešena predaja kupljene robe. Kad bi predaja robe spadala k bivstvu kupovne pogodbe, tada ne bi mogla nastati dvojba, da gornji unesak i o tom pruža dokaz; ali čim na bitnost kupovnoga posla ne spada predaja robe, čim je to stvar, koja doduše spada medju dužnosti prodavaoca, ali koja je posve odijeljena od same kupovne pogodbe, to se punim pravom zaključuje, da uneskom samoga kupovnoga posla nije unešen podjedno i drugi od njega posve razlučen fakat, to jest predaja robe; glede onoga pako, što nije u knjigu unešeno nam ne bi moglo pružati dokaza. Obzirom na gore iztaknuto načelo ne bi bilo slobodno zaključivanjem iz raznih predpostava uztvrditi, da je izveden neki fakat — u nazočnom slučaju predaja robe — koji nije u knjigu unešen. Drugačije bi dakako stvar stajala, kad bi uknjižena stavka glasila: „X. za kupljenu i uručenu robu 100 for."; jer su tim unešena oba fakta i obavljeni kupoprodajni posao i predaja robe.

Ovoj prema gornjim načelima posve doslednoj tvrdnji mogu se medjutim prigovoriti dosta ozbiljni prigovori, koji će se prilično sudarati s onimi, što ih L. M—s. spominje u „Pester Lloydu" u pogledu naručbe robe. Napose bi se moglo reći: da se ovakovom tvrdnjom pogodnost, koja se trgovačkim knjigama daje glede dokazne moći, snizuje na vrlo malu mjeru, jer trgovac obično ne ima drugog dokaza osim knjige proti mušterijama, koje su mu ostale dužne kupovninu za kupljenu robu, te da se u svakom kupoprodajnom poslu osim rijedkih iznimaka, već po sebi predmnijevati ima i predaja robe.

Što se tiče prvoga dijela gornjega prigovora, to mi se čini, da se njim ne bi moglo opravdati, da se makar u čem odstupi od navedenih strogih načela, na kojima se osniva dokazna moć trgovačkih knjiga, jer ako se već daje kakova pogodnost trgovcu, ne smije ona biti na štetu druge stranke.

Uzmimo slučaj, koji se vrlo često zbiva: Gospodja X. kupi kod trgovca Y. tri komada platna za 100 for., te mu obeća ovu svotu izplatiti za mjesec dana; kao što je običaj u svakoj trgovini, trgovac nakon svršenoga posla izjavi gospodji, da će joj platno poslati kući. Trgovac upiše u svoje knjige: „gospodja X. za prodano platno duguje 100 for.", „ali" zaboravi poslati platno gospodji. Drugog dana izgori skladište trgovčevo,

---

[1] „. . . . . die Bucheinträge, selbst wenn sie . . . eidlich bekräftigt sind, können nicht in einem weitern Umfange Beweis erbringen, als aus diesen Einträgen selbst hervorgeht, und daher können thatsächliche Vorgänge, welche durch die Handelsbücher nicht speciell konstatirt sind, auch durch diese — selbst bei eidlicher Bekräftigung — nicht erwiesen erscheinen. (Erkenntniss des Handels-Appellations-Gericht in Bayern von 27. December 1864. Vidi Busch Archiv svez. V. str. 308).

Digitized by Google

nu knjige, jer su spravljene bile u blagajni, ostanu cijele. Gospodja X. nije se nakon požara brinula više za platno, ali trgovac Y., koji je uslied nastale nesreće zaboravio tečajem vremena na gospodju i na platno, pregledavajuć knjige naidje na rečenu stavku, te ju utuži kod suda. U parnici, koja uslied toga nastade, ne radi se o tom, je li odnosni kupovni posao uglavljen, jer gospodja X. priznaje, da je sklopila kupovnu pogodbu; razpra se vodi samo o tom: je li trgovac upitno platno gospodji odpravio ili ne, jer od toga zavisi dalnje pitanje: tko nosi štetu za propalu robu?

(Sliedi.)

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Zamjenik kr. javnog bilježnika mora rabiti u svom službenom djelovanju poseban vlastiti uredovni pečat.

(Plenarna rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice od 7. veljače 1896. broj 306.)

Kr. sudbeni stol u Z. odlukom svojom od 7. rujna 1894. broj 12363. gr. u predmetu dra. D. P. zamjenika kr. javnog bilježnika u K. po §. 16. i 145. bilj. reda primio je na znanje podpis kojim će se služiti dr. D. P. kao zamjenik kr. javnog bilježnika u K., te obaviestio o tom bilježničku komoru i kr. kot. sudove u K., P. i J., no podjedno odbio je dra. D. P. s njegovom molbom, da mu se izda uredovni pečat pokojnoga kr. javnoga bilježnika dra. S. T. na uporabu, pošto se taj pečat više rabiti ne može, ter pošto po bilježničkom redu za medjutomnoga zamjenika kr. javnoga bilježnika uz podpis njegov nije propisan posebni pečat.

Kr. stol sedmorice vrhovnim riešenjem od 7. veljače 1896. br. 306. na predlog kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 21. studenoga 1895. broj 13970. po §. 14. sl. d) zakona od 23. veljače 1893., broj 11. sbornika, o nutarnjem uredjenju kr. stola sedmorice, izrekao je, da odluka kr. sudb. stola u Z. od 7. rujna 1894. broj 12363. gr. u točki onoj, kojom je izrečeno, da zamjenik kr. javnoga bilježnika ne treba uz svoj podpis, udešen prema propisom §. 145. bilj. reda, rabiti još i poseban uredovni pečat. ne odgovara ustanovam §§. 16., 17., 50., i 145. bilj. reda, već da se je dr. D. P. kao zamjenik kr. javnog bilježnika u K. pogledom na propise §§. 16., 50. i 145. bilj. reda pozvati imao, da kr. sudbenom stolu u Z. predloži potvrde radi i nadris onoga uredovnoga pečata. kojim se kani služiti u svojih poslovih kao zamjenik kr. javnog bilježnika, a to s razloga sliedećih:

Digitized by Google

Dekretom od 3. kolovoza 1894. br. 11836. gr. imenovao je kr. sudbeni stol u Z., pošto je mjesto kr. javnog bilježnika u K. smrću dra. S. T. izpražnjeno bilo, bilježničkoga vježbenika dra. D. P. po §§. 143. i 145. bilj. reda zamjenikom bilježnika u K.

Dr. D. P. položio je u tom svojstvu propisanu jamčevinu, kao i službenu prisegu, pa je predložio kr. sudbenom stolu u Z. putem kr. kot. suda u K. sub. pres. 12. kolovoza 1894. br. 12360. otisak štampiglie, providjen s njegovim podpisom, kojim se kani služiti u povjerenih mu poslovih kao zamjenik kr. javnog bilježnika, po §. 145. bilježničkog reda na odobrenje.

Podjedno zamolio je dr. D. P. da mu se izruči porabe radi uredovni pečat pokojnoga kr. javnog bilježnika dr. S. T.

Odlukom od 7. rujna 1894. br. 12363. gr. odobrio je kr. sudbeni stol u Z. nadris štampiglie sa podpisom dr. D. P., te priobćio po jedan primjerak toga odtiska i podpisa dr. D. P. bilježničkoj komori te kr. kot. sudovom u K. P. i J., ali je podjedno odbio molbu dr. D. P., da mu se izdade bilježnički pečat dr. S. T., jer da se taj pečat, pošto ovaj na životu nije, više rabiti ne može, ter pošto po bilježničkom redu za medjutomnog zamjenika ini pečat, nego je predloženi podpis, propisan nije.

U onom dielu, u kojem se dalnja uporaba pečata pok. kr. javnog bilježnika dr. S. T. označuje kao neumjestna, pokazuje se odluka kr. sudbenog stola u Z. opravdanom, pošto je uredovna djelatnost kr. javnog bilježnika dr. S. T. smrću njegovom sasvim prestala, pošto se dosljedno tomu njegov uredovni pečat po §. 107. bilj. reda imao odmah predati arkivu bilježničkom, učiniti neuporabivim i tako u arkivu sahraniti, i pošto se dr. D. P. ne ima smatrati zamjenikom bivšega kr. javnog bilježnika dr. S. T., nego zamjenikom kr. javnog bilježnika u obće, odnosno zamjenikom za službu kr. javnog bilježnika u K. (§. 143. bilježničkoga reda).

Usuprot nije opravdano gore navedena odluka u točki onoj, kojom se izriče, da zamjenik kojega kr. javnog bilježnika netreba uz svoj podpis, udešen prema propisom §. 145. bilj. reda rabiti još i posebni uredovni pečat, jer §. 50. bilj. reda odredjuje posve obćenito, da svaki bilježnički spis, za da ima kriepost javne izprave, mora biti providjen osim ostalih propisanih formalnostih podpisom javnoga bilježnika i njegovim uredovnim pečatom (§. 50. sl. f) bilježničkoga reda).

S toga imadu i zamjenici kr. jav. bilježnika rabiti propisani službeni pečat.

U onih slučajevih, u kojih se radi samo o privremenoj zamjeni javnoga kojega bilježnika na pr. radi dopusta, bolesti, odsutnosti, privremene suspenzije itd. ne ima doduše zaprieke, da se zamjenik držeći se u ostalom propisa §. 145. bilj. reda služi uredovnim pečatom dotičnog kr.

Digitized by Google

bilježnika, kojega on zamjenjuje, ali u onih slučajevih, gdje je uredovna djelatnost dotičnog bilježnika sasvim prestala, kao na pr. odreknućem, svrgnućem s ureda, smrću, mora si postavljeni bilježnički zamjenik dobaviti i rabiti poseban vlastiti pečat, jer to proizlazi iz ustanova §. 16., 17., 50., 107., 143. i 145. bilježničkoga reda u unutarnjem njihovom savezu.

Obzirom na to valja na predlog kr. hrv.-slav.-dalm. zemalj. vlade, odiela za pravosudje, po §. 14. sl. d) zakona od 23. veljače 1893. br. 11. sbornika, o nutarnjem uredjenju kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice, odlučiti, kao što je učinjeno u dispositivnom dielu vrhovne ove riešitbe.

Priobćio dr. F. Sulavari.

Urbarski pašnjak spada kao pripadnost urbarskih ovlaštenih selišta nakon segregacije dotičnomu selištu.

Prinos k tumačenju §. 293. o. g. z.

U parnici P. K. iz Z. tužitelja proti M. M. iz M. tuženom na priznanje prava vlastničtva i ustupa u posjed nekretnina spp. izrekao je kr. kotarski sud u Z. sliedeću osudu od 16. studenoga 1894. br. 42640. gr.:

Tuženi M. M. dužan je tužitelju P. K. priznati pravo vlastničtva na nekretnine i to: čest. br. 740. c/b u površini od 251□°; 740. a/b u površini od 22□° i 740. b/b u površini od 1407□° u gr. nap. br. 105. obćine R. upisane; te mu usljed toga iste ima ustupiti u fizični posjed i uživanje kao i naknaditi parbeni sudbeno na 35 for 20 nč. obredjeni trošak; to sve u roku od 14 dana pod pretnjom inake ovrhe.

Razlozi: Tužitelj dokazao je neprigovorenim grunt. izvadkom A—I. i kupoprodajnim ugovorom od 13. rujna 1882. C—I. u smislu §. 380. o. g. z., da je vlastnikom nekretnina, upisanih u gr. napisniku br. 105. obćine R.; nepreporno je pako medju strankami, da su godine 1888., dakle iza sklopljenog rečenog kupoprodajnog ugovora, prigodom segregacijonalne diobe pašnjaka i šume za selo Z., B. i R. ureda radi pripisane u rečenom gruntovnom napisniku čestice br. 740. c/b, 740. a/b i 740. b/b; a isto tako je nepreporno, da je te čestice tuženi glasom kupoprodajnog ugovora od 6. studenoga 1888. I—II. kupio od prijašnjeg vlastnika nekretnina, upisanih u gruntov. napisniku br. 105. obć. R. i bivšeg podanika urbarskog selišta S. M. Z.

Prema ovom stanju stvari preporno je u nazočnoj parnici. da li su te tri čestice pripale prigodom segregacijonalne diobe S. M. Z. kao osobno pravo njegovo, kao bivšeg podanika i posjednika urbarskog selišta, ili su te čestice pripale nekretninam, upisanim u grunt. napisniku br. 105. obć. R. kao pripadnost.

Po §. 293. o. g. z. sliede stvari, koje su po zakonu ili po odredjenju vlastnika pripadnost kakove stvari nepokretne, pravni udes te

Digitized by Google

glavne stvari. Akoprem rečeni §. govori samo o pokretnih stvarih, koje sačinjavaju pripadnost koje stvari nepokretne; to iz ustanova sliedećeg §. 294. o. g. z. sliedi, da se pojam pripadnosti neograničuje samo na pokretne stvari, već da se proteže i na nepokretne, koje su po zakonu ili odredbi vlastnika odredjene za stalnu porabu koje nepokretne stvari.

Ako se nadalje uvaži, da je segregirana paša opredieljena za uzdržavanje marve, potrebite za gospodarstvo na bivšem urbarskom selištu; to ne ima dvojbe, da segregirana paša, a u nazočnom slučaju preporne tri čestice sačinjavaju u smislu § 294. o. g. z. pripadnost dotičnog selišta, u ovom slučaju nekretnina, upisanih u grunt. nap. br. 105. obćine R.

Jasno dakle proizlazi, da se preporne čestice ne imadu smatrati kao osobno pravo, pripadajuće S. M. Z. kao bivšem podaniku, te da s toga nije ovaj mogao s timi česticami razpolagati.

S tih razloga valjalo je suditi po zahtjevu tužbe obzirom i na okolnost, da tuženi M. M. nije uspio s dokazom, da si je S. M. Z. prigodom sklapanja ugovora C—I. od 13. rujna 1882. izrično pridržao pravo na pašnjake, koji su ga imali zapasti prigodom segregacijonalne diobe.

Tuženom pristoji pravo, da traži putem redovite gradjanske parnice regres od S. M. Z.

Presuda glede parbenih troškova temelji se na §. 573. gr. p. p.

Na priziv tuženoga M. M. potvrdio je kr. banski stol osudom od 18. travnja 1895. br. 5791. prvomolbenu osudu uz odpućenje priziva i to iz sliedećih r a z l o g a:

Prigovor tuženoga, da je on te čestice, koje su u ime diela pašnjaka k tom urbarskom posjedu pripale, nakon provedene segregacije od prijašnjeg vlastnika S. M. Z. kupio, uvažiti se ne može, jerbo je urbarski pašnjak po zakonu bio pripadnost urbarskih ovlaštenih selišta, i kao takav spada kao pripadnost istoga selišta nakon segregacije dotičnom selištu, te je kao pripadnost i k istomu pripisan.

A taj prigovor vriedi tim manje, što je tuženi s dokazom za svoju tvrdnju, da je prigodom prodaje tog urbarskog posjeda u gruntov. nap. br. 105. obć. R. po prijašnjem vlastniku, tužitelju, izrično ugovoreno bilo, da se pašnjak usljed segregacije na to selište pripasti imajući od te prodaje izlučuje i S. M. Z. pravo na isti pidržaje, uspio nije; te se je s toga prvomolbena osuda kao zakonom opravdana potvrditi imala.

Kr. je stol sedmorice vrhovnom svojom osudom od 13. rujna 1895. br. 2936. usljed izvanrednog previda tuženoga odputio taj pravni liek tuženoga time, da ovaj imade tužitelju naknaditi trošak protuizvedenja u iznosu od 2 for. 50 nč. u roku od 14 dana pod pretnjom inake ovrhe.

Anton Goglia.

Digitized by Google

Dodatak u odluci, kojom se povodom odgodne molbe uriče novo ročište, „da se dalja odgoda dozvoliti ne će", nije po zakonu dopustiv.

U parnici N. T. i A. M. proti kr. financijalnom eraru zamolilo je kr. ravnateljstvo erar. prav. posala u Z. za odgodu ročišta, jerbo nije imalo propisane ovlasti od administrativne oblasti za upust u parnicu, a kr. kot. sud u S. odredio novo ročište, podjedno je u odluci od 1. ožujka 1893. br. 1042. gr. dodao, da se bez privole protustranke dalja odgoda dozvoliti ne će.

Kr. ravnateljstvo erar. prav. posala uložilo je proti ovoj odluci utok s ništovnicom, jer obzirom na blizo novo ročište nije ovlast od administrativne oblasti mogla stići; nu kr. kot. sud u S. vratio je odlukom od 14. ožujka 1893. br. 1281. gr. ovaj utok s ništovnicom s uputom na §. 319. gr. p. p., jer da ne ima mjesta posebnom utoku proti odluci, kojom se odbija odročba ročišta.

I proti ovoj odluci uložilo je zastupstvo erara utok s ništovnicom s razloga, jer prvobitni utok nije bio uložen proti nedozvoljenoj odgodi ročišta, već jedino proti dodatku, da se bez privole protustranke dalja odgoda dozvoliti ne će, a takav utok da po §. 319. gr. parb. post. nije izključen.

Kr. banski stol riešitbom od 17. svibnja 1893. br. 9169. vidiv, da sud tekar nakon podnešene odročne molbe odlučiti može, da li je stranka za zamoljenu novu odročbenu molbu navela i izkazala dovoljne razloge u smislu §. 43. gr. p. p.

vidiv, da s toga sud u napred ne može i ne smije izreći, da se dalnja odgoda dozvoliti ne će, dokle goder nije izpitao razloge za istu navedene, obnašao je davši mjesta utoku uz ukinuće napadnutoga dodatka u prvomolbenoj odluci „da se dalnja odgoda bez privole protustranke dozvoliti ne će" — dozvoliti zamoljenu odgodu i kotarskom sudu naložiti, neka u tu svrhu opredieli ročište.

Dalji utok nije uložen. *Dr. Krešimir Kvaternik.*

B. Kazneno.

Za cieli efekt dogovorno preduzetoga zlostavljanja koje osobe odgovaraju svi napadači kao sukrivci prema zajedničkoj zloj nakani.

Državno odvjetničtvo tužilo je A. B. C. radi zločinstva umorstva po §. 134. i 135. t. 4. k. z., počinjena na D. Kr. sudbeni stol u M. proglasio je krivim A. zločinstva umorstva po §. 134. i 135. t. 4. k. z., a B. i C. zločinstva težke tjelesne ozlede po §. 143. k. z. Obtuženici nisu se poslužili pravnim liekom, nu usljed žalbe ništovne po kr. drž. odvjetničtvu podnešene, jesu osudom kr. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 21. rujna

Digitized by Google

1895. broj 3285. obtuženi B i C. proglašeni krivimi zločinstva ubojstva po §. 5. i 140. k. z i to B. radi toga: što je po predhodnom dogovoru sa A. i C., da će navaliti na D., ovoga ne doduše u nakani, da ga ubije, ali inim neprijateljskim namišljajem štapom po glavi udario, a C. radi toga, što je A. i B. naputio, da D. zlostave, a i svoju pripomoć, ako uztreba, obrekao, te oboružan velikom budžom, stajao u neposrednoj blizini, kada su A. i B. D. napali, pri čem je D. zadobio od A. oštricom sjekire smrtonosnu ozledu, s koje je umro. U razlozih se navodi:

Presudni sud je uzeo ustanovljenim, da su se obtuženi B. i C. sa suobtuženim A. dogovorili u tu svrhu, da D. iztuku, al da jim nije bila nakana, kao u A., da D. usmrte i da nisu znali za usmrtbenu nakanu A-a. Nu čim je po presudnom sudu ustanovljeno, da je A. zadao D. onu ozledu, s koje je ovaj umro, odgovaraju B. i C. po §. 5. i 140. k. z. za uspjeh djela, poduzeta uz njihov predhodni dogovor i pripomoć od strane njihovoga ortaka A., dakle kao sukrivci zločinstva ubojstva.

Bitni kriterij zločinstva javnog nasilja V. slučaja u smislu §. 85. k. z. jeste zloba, to jest namjera neposredno upravljena na oštećenje tudjega vlastničtva.*

Kr. sudbeni stol u M. proglasio je osudom od 17. studenog 1894. broj 9798. kz. I. S., F. V., M. G., V. S., I. Č. i J. G. krivimi zločinstva javnog nasilja V. slučaja, označenog u §. 85. sl. a) k. z. i to prvu četvoricu kao neposredne počinitelje, „što su u noći od 13. na 14. studenoga 1894. u M. dogovorno po gradskom poglavarstvu u M. smještene na kućah limene tablice na broju 45 u vriednosti komad po 1 for. 35 nč. a. vr., a k tomu naslovnu tablu odvjetnika dra. R. sa 1 for. 50 nč. koje su tablice nosile naslov ulice i kućni broj, u više ulica zlobno pokidali i time na tudjem vlastničtvu počinili štetu u iznosu nadilazećem 50 for. a. vr.“, a posljednju dvojicu kao sukrivce, „što su istom prilikom za sigurno izvršenje po gornjoj četvorici naumljenog i počinjenog zločinstva doprinieli tim, što su za vrieme, dok su prva četvorica table skidali i uništavali, stražu čuvali“.

Povodom žalbe ništovne obtuženoga M. G. ukinuo je kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni rješitbom svojom od 16. veljače 1895. broj 93. po §. 303. k. p. ureda radi gornju osudu i riešio sve obtuženike po §. 250. t. 3. k. p. od obtužbe, gradsko poglavarstvo u M. odputio s odštetnim zahtjevom po §. 307. k. p. na redoviti put pravde, te kr. sudbenomu

---

* Vidi tumačenje „zlobe“ u rješidbi od 14. srpnja 1894. br. 1812., priobćenoj u „Mjesečniku“ od g. 1895. broj 4. str. 179.

Digitized by Google

stolu u M. naložio, da sve spise ustupi nadležnoj redarstvenoj oblasti na shodno uredovanje, a to sve s r a z l o g a sliedećih:

„Presudni sud je svojom napadnutom gore navedenom kaznenom osudom ustanovio, da su obtuženi I. S. i drugovi u noći od 13. na 14. studenoga 1894. u M. dogovorno, po gradskom poglavarstvu smještene na kućah limene tablice na broju 45 u vriednosti po komadu 1 for. 35 nč., ukupno u vriednosti dakle od 60 for. 75 nč., a k tomu naslovnu tablu dra. R. sa 1 for. 50 nč., koje su tablice nosile naslov ulice i kućni broj, u više ulica zlobno pokidali i time na tudjem vlastničtvu počinili štetu u iznosu, nadilazećem 50 for., a I. Č. i drug da su istom prilikom za sigurno izvršenje po gornjoj četvorici naumljenog i počinjenog zločinstva doprinieli tim, što su za vrieme, dok su prva četvorica table skidali i uništavali, stražu čuvali, pa da su tim svi spomenuti počinili zločinstvo javnog nasilja V. slučaja, označeno u §. 85. sl. a) k. z. U čem je zloba sastojala i komu je šteta tim skidanjem tablica nanešena, to se u dispositivnom dielu osude ne spominje.

Dočim čin prvoimenovanoj četvorici obtuženika u grieh upisani ima sastojati u tom, da su ova četvorica kućne tablice zlobno pokidali, veli se kod dvojice radi sukrivnje obtuženih, da su stražili, kad su prva četvorica table skidali i u n i š t a v a l i, pa se iz toga vidi, da se sukrivcem upisuje sudjelovanje kod čina, koj se glavnim krivcem niti ne upisuje u grieh, naime kod uništavanja dotičnih tablica, a ne spominje se kod sukrivaca, da su neposredni počinitelji tablice i z z l o b e s k i d a l i.

U obrazloženju osude se veli, da su obtuženici priznali, da su te tablice u napitom stanju, kad su išli iz birtije pokidali, odnosno većom stranom razkomadali, stranom pak sasma uništili i to po popriednjem dogovoru i sporazumljenju sbog toga, što je i ćirilicom napis nametnut, pa da se obrana obtuženika, da su oni pokidali samo 36 tablica i da nisu imali nakane na oštećenje ne može uvažiti, jer presudni sud drži ustanovljenim, da je 45 tablica pokidano, a prigovor, da oni nisu radili u namjeri, da zlobno oštete tudje vlastničtvo, da nije uvaživ gledom na jasnu ustanovu §. 85. k. z., po kojem su zlobne oštete one, koje su počinjene sa znanjem, da se time oštećenom nanosi šteta, pa da je irrelevantno, kakav da je razlog počinioca vodio, odnosno kakova mu je bila konačna svrha, jer da iz same stilizacije §. 85. k. z. proizlazi, da su one zlobne oštete zločinstvo, koje su nanešene u kojoj mu drago zloj namjeri, ako šteta, koja nastane ili koja je nakanjena, nadilazi 50 for.

Presudni sud navodi, da se je uvjerio, da su obtuženici imali i namjeru na oštećenje, a namjera da leži u samom činu, jer obtuženici da nisu bili zadovoljni s tim, da te tablice skinu i nepovriedjene ostave, nego oni su te tablice izsjekli, uništili i u Savu pobacali.

Digitized by Google

Gledom na ovo obrazloženje valja prije svega spomenuti, da pojedine, u tih razlozih navedene, činjenice nisu po spisih ustanovljene. Ne stoji naime, da su obtuženici priznali, da su spomenute tablice većom stranom razkomadali stranom sa svim uništili, a nije nadalje po spisih ustanovljeno, da su baš obtuženi te tablice izsjekli, uništili i u Savu bacili, i da su oni naslovnu tablicu odvjetnika dra. B. oštetili, a čim te činjenice ne obstoje, to odpada ciela argumentacija presudnog suda o zlobnoj ošteti.

U ostalom ne stoji ni gore navedeno tumačenje presudnog suda §. 85. k. z.

Bitni kriterij zločina u §. 85. k. z. označenog je zlobna ošteta tudjeg vlastničtva, indi čin poduzet **u namjeri,** da se iz zlobe tudja stvar uništi ili u vriednosti umanji.

Da zloba mora biti neposredno upravljena na oštećenje tudjega vlastničtva, a da druge hotomične, te iz objesti, lahkoumnosti i griešne nemarnosti počinjene oštete ne spadaju pod udar §. 85. sl. a) k. z., ako i nadmašuju iznos od 50 for., vidi se jasno iz propisa §§. 317., 318. i 319. k. z., u kojih propisih su navedeni slučajevi, koji se imadu kazniti kao prekršaji, ako se hotimice ili iz objesti ili lahkoumnosti počine oštete.

Ako se dakle uvaži, da se po ničim oprovrgnutom priznanju četvorice na prvom mjestu navedenih obtuženika izpostavlja, da su isti obtuženici, opojeni pivom, kritične noći inicijativom obtuženoga F. W., koji je prvi skinuo bez ikakova povoda uličnu tablicu sa kuće, u kojoj se je nalazio smješten poštarski ured, potaknuti po njemu i njegovim primjerom zavedeni ulične tablice takodjer skidali i to iz razloga, što te tablice njima nisu bile po ćudi, jer su na prvom mjestu bile providjene napisi sa ćirilicom, ako se uvaži da obtuženi ne dopuštaju, da je bila njihova namjera naperena na oštećenje tudjega vlastničtva; ako se uvaži, da su dotične tablice vlastničtvo kućevlastnika, a da ne predleži ustanovljeno, da su obtuženi proti tim kućevlastnikom, koji u ostalom u ovoj kaznenoj parnici nisu ni preslušani, postupali u namjeri, da skinućem tih tablica njima nanesu štetu, jer je ustanovljeno, da obtuženici nisu na to pazili, s kojih kuća tablice skidaju. pošto se medju odnosnimi kućevlastnici nalaze osobe raznog vjeroizpovjedanja i raznog stališa, to biva jasno, da se u činu obtuženika ne stiču obilježja zločina javnog nasilja zlobnom oštetom u §. 85. sl. a) k. z označenog, a pošto hotomično skidanje i oštećenje uličnih tablica ne spada ni pod udar propisa navedenih u §§. 317., 318. i 319. k. z., to se obtuženikom u grieh upisani čin izpostavlja lih iz lahkoumnosti i objesti počinjenim noćnim izgredom, kojega prosudjenje i kažnjenje spada pod nadležnost redarstvene oblasti". *Dr. O.*

Digitized by Google

Iz upravne prakse.

Na temelju uručbene izprave, izdane po nadležnom sudu o kupu stanovitih zadružnih nekretnina, ne može politička oblast odrediti razlaz zadruge temeljem ustanove §. 55. zad. zak. od 9. svibnja 1889., već to spada na nadležnost suda.

U plemenitoj zadruzi T. kbr. 27. iz V. M. ostaše zadnji zadružni članovi M. i J., koji se zadužiše J. pl. L. iz V. M., uslied česa je ista za svoju tražbinu, nakon provedene parnice, dala se ovršno uknjižiti na dielove ove dvojice i napokon bje dne 12. siečnja 1885. provedena ovršna dražba, te je ovrhovoditeljica dielove gori navedenih kupila za 1100 for.

Glede tog kupa dobila je ovrhovoditeljica uručbenicu od kr. kot. suda u V. G. dne 12. travnja 1886. br. 1458., nu jerbo su nekretnine u zemlj. br. 25. por. obć. V. M. upisane na zadrugu, tvrdi, da nije mogla izhoditi gruntovnog prenosa, pa je s toga molbom de pr. 26. svibnja 1891. br. 3324. obratila se na kr. kot. oblast u V. G., da ista odredi brisanje zadružnog svojstva.

Saslušani dne 22. listopada 1891. bivši članovi ove zadruge protiviše se ovom brisanju, uslied česa je kr. kot. oblast u V. G. odlukom od 30. listopada 1891. br. 3324. odbila zahtjev moliteljice s r a z l o g a:

pošto su se glasom zapisnika, sastavljenog kod poglavarstva u V. G. dne 22. listopada 1891. br. 1933. svi članovi zadruge T. proti brisanju zadružnog svojstva izjavili, prama tomu dakle ne predleže prema propisu §. 56. provedbene naredbe k zadružnom zakonu uvjeti za brisanje zadružnog svojstva pomenute zadruge.

Ista kot. oblast je nadalje odredila: da imade ipak moliteljica pravo tražiti diobnim postupkom izlučenje po njoj na javnoj dražbi kupljenog djela M. i J. T.

Proti ovoj odluci uložila je J. pl. L. utok, nu upravni odbor županije zagrebačke rješitbom od 3. prosinca 1892. br. 2507. odbio je utjecateljicu sa zahtjevom glede brisanja svojstva zadruge T. kbr. 27. iz V. M. i upisa na njeno ime, te potvrdio prvomolbenu odluku; nu u onom djelu, u koliko se utjecateljica upućuje, da traži izlučenje dielova M. i J. T., ukinuo je prvomolbenu odluku, te uputio utjecateljicu, da si brisanje zadruge i uknjižbu prava vlastničtva na svoje ime traži temeljem uručbenice kralj. kotarskog suda u V. G. od 12. travnja 1886. br. 1458. gr. kod nadležnog suda i to s r a z l o g a:

pošto političke oblasti nisu zvane postupka sudbenog nastavljati, a u nazočnom slučaju ne može govora biti o brisanju zadruge u smislu ustanova §§. 55. zad. zak. od 9. svibnja 1889., jer utjecateljica nebje nikada član zadruge T. kbr. 27. iz V. M., niti je kao takova u posjed nekretnina ove zadruge došla, niti može biti govora ob ovršnom izlučenju idealnih

Digitized by Google

dielova u smislu ustanove §. 6. zad. zak. od 9. svibnja 1889., pošto je postupak pred gradjanskim sudom jur konačno proveden i dotične zadružne nekretnine putem javne dražbe jur prodane.

Uslied daljnjeg utoka J. pl. L. kr. je zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, odpisom od 21. siečnja 1894. br. 7204. utok odbila i drugomolbenu rješitbu upravnog odbora u cielosti potvrdila s r a z l o g a:

što utjecateljica naprama odnosnim nekretninam ni u kakvom zadružno-pravnom odnošaju ne stoji, koji bi upravnoj oblasti dao moć, da njezino današnje faktično i pravno stanje napram tim nekretninama provesti uzmogne u javnih knjigah, već je pravni odnošaj utjecateljice napram tim nekretninam i po svom sućtvu i po onom, kako je nastao skroz privatno-pravne naravi, a po tom je jedino civilni sudac nadležan, da odnosnu provedbu preduzme i izvede. ***Malvić.***

Što je zakonit posjed kod potajne zadružne diobe? (K §. 56. i §. 60. zak. od 9. svibnja 1889. u savezu s 316. o. g. z.)

Zadruga B. kbr. 94/169. iz K. razdielila se je oko g. 1874. na dva diela tako, da je jedan dio pripao Ž., a drugi F. Iza Ž. živi sada na njegovu dielu sin mu A., dočim je F. preminuo 25. travnja 1891., a poslje njegove smrti zaposjela je samovlastno njegov dio njegova kći M., koja se je bila 25. studenoga 1885. izudala iz zadruge za M.

M. M. zatražila je podneskom od 27. listopada 1892. za oblastnu provedbu potajne diobe time, da se potajni dio pok. F. njoj dopita; dočim se je A. tomu protivio, zahtjevajuć cijeli zadružni posjed za zadrugu.

Kr. kot. oblast u D. izdala je odluku od 17. rujna 1894. br. 10679., kojom odlučuje, da se jedan dio dopituje A., a onaj dio pok. F. M—i.

Uslied utoka A. odlučio je upr. odbor županije virovitičke svojom rješitbom od 11. lipnja 1895.:

„Odluka kr. kot. oblasti ukida se, te imade ostati posjed upisan na ime zadruge, dočim se M. M. odriče svako pravo na imutak zadruge. Nakon pravomoćnosti toga imade se po obć. poglavarstvu obaviti fizička predaja diela, koji drži M. M., A—u kao kućegospodaru zadruge, a ako bi nakon toga M. smetala zadrugu u posjedu, prosto će biti zadruzi sudbenim putem u smislu §. 1. zak. od 8. svibnja 1890. ustati proti njoj. To pako iz sliedećih r a z l o g a:

Zadruga potajno razdieljena postoji pravno kao nerazdieljena zadruga tako dugo, dok se oblastna razdioba ne provede. Prama tomu valjaju za takovu zadrugu sve ustanove zadružnog zakona, koje postoje za potajno nerazdieljene zadruge, izim onih ustanova, za koje zakon izrično inako ne odredjuje. Te ustanove su samo one u §. 56. i 57. zakona od 9. svibnja

Digitized by Google

1889., prama kojim se samovoljne nagodbene diobe prije prvog siečnja 1890. imadu neposredno kod kot. oblasti kratkim postupkom i bez obzira na najmanju zemljištnu izmjeru provesti. Sve ostale ustanove valjaju i za potajno razdieljene zadruge.

F. B. preminuo je 25. travnja 1891., a time je prestalo svako zadružno pravo za njegovu osobu. On nije za svog života stekao niti doživio nikakov pravomoćni uredovni čin, kojim bi bio izrečen prestanak zadruge, te zadružne nekretnine proglašene inokosnim posjedom, a po tom nije mogao niti njegov dio kod njegove smrti, a niti ne može biti sada poslje njegove smrti predmetom upisa na njegovo ime.

M. M. izudala se je 25. studenoga 1885., a time je prama točki d) §. 50. prestala biti zadružnim članom. Ponovno zadružno ovlaštenje nije ona stekla nikakovim činom, utemeljenim u zadr. zakonu. Ona nije pravo na dotični dio stekla jednostavnim i samovoljnim zaposjednućem diela F. iza njegove smrti, jer ako i §. 56. kaže, da se potajne diobe imadu provesti po faktičnom stanju, to svakako mora da je to stanje zakonito t. j. da je dotični posjednik zakoniti zadr. posjednik, a to baš ona nije, jer je bila u svoje vrieme izgubila zadr. svojstvo, a to nije ponovno stekla. Ona nije pravo na taj dio stekla niti na temelju srodstva sa F., jer u seljačko-zadružnom pravu jest srodstvo izvan zadruge bez ikakovih pravnih posliedica, pošto u zadruzi ne ima mjesta gradjanskom nasljedstvu.

Pošto prema tomu ne ima nikoga na dielu F., kojemu bi po zadružnom zakonu pripadalo pravo na taj dio, to može i mora taj dio pripasti samo zadruzi kao takovoj.

Pošto nadalje do sada drži neovlašteno taj dio M. M., i to na temelju svoga navodnoga zadružnoga ovlaštenja, a ne na temelju kakovog sukromnopravnog čina, to se je morala provedba rješitbe temeljem §. 60. zakona od 9. svibnja 1889. u savezu sa §. 450. gr. p. p. u navedenom smislu odrediti".

Uslied utoka M. M. izrekla je kr. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove, vrhovnom rješitbom od 22. kolovoza 1895. br. 42085.:

„Prvomolbena odluka ostaje u krieposti, jer je razpravnimi spisi dokazano, da je upitna zadruga već mnogo godina potajno podieljena, dapače pojedine su stranke jur u katastru razpisane i svaka zasebice porez i ine daće plaća.

Što je dio pok. F. dopitan M. M., njegovoj kćeri, naravska je posliedica propisa §. 56. zakona od 9. svibnja 1889. o zadr., jer je ona zakonit, pošten i istinit posjednik diela, što ga je potajnom diobom 20 godina uživao njezin pokojni otac F. B." *Dr. Krtž.*

Digitized by Google

Rješitba kr. financijalnoga upravnoga sudišta.

Tumačenje ustanove §. 90. zakon. čl. XLIV. god. 1883. o zastari pristojbe prema onoj stranci, koju ne tereti obveza prijave pravnoga posla.

Kupoprodajnim ugovorom od 1. lipnja 1887. kupili su M. i M. M. od D. i A. S. imanje K., te je u ugovoru utanačeno, da imadu kupci platiti kupoprodajnu pristojbu, koja je kupcem odmjerena kod kr. porez. ureda u I. pod A. stv. 371. ex 1887.

Pošto se ova pristojba od kupaca nije mogla utjerati, niti je došla do namirenja prigodom ovršne prodaje toga imanja, izdan je 13. travnja 1894. po kr. poreznom uredu u smislu §. 95. toč. 4. sb. p. p. platežni nalog prodavaocem. Na to podnješe S. i D. utok na kr. financ. ravnateljstvo u Z., u kojemu tvrde, da oni po ugovoru nisu bili obvezani platiti tu pristojbu, da ju je porezni ured imao utjerati od kupca i da je pravo erara naprama utočnikom jur zastarjelo.

Kr. financijalno ravnateljstvo je odlukom od 13. kolovoza 1894. br. 25426. ovaj utok odbilo, jer obveza na platež pristojbe kod stranaka, koje nisu obvezane prijaviti pravni posao ili po ugovoru nisu obvezane platiti pristojbu, zastaruje u smislu §. 90. zak. čl. XLIV. god. 1883. tek poslje 10 godina od uglave pravnoga posla.

Proti ovoj odluci podniele su stranke dalnji utok, obrazlažu ponovno u prvom utoku navedene okolnosti, na koji je kr. financ. upravno sudište u Budimpešti dne 26. listop. 1895. pod br. 1987. donielo sliedeću o s u d u:

Kr. ug. financ. upravno sudište preinačuje odluku zagrebačkog kr. financ. ravnateljstva od 13. kolovoza 1894. br. 25426. te rieša prizivatelje obveznosti plateža od istih traženoga pristojbenog zaostatka.

R a z l o z i: Kr. financijalno ravnateljstvo odputilo je molbu prizivatelja, da se na naslovu zastarjelosti rieše dužnosti plateža zaostatka od 382 for. 79 novč. novč., koji jošte postoji od pristojbe, propisane kod kr. poreznog ureda u J. pod A. upr. stv. br. 371. ex 1887. iz razloga, jer dužnost plaćanja pristojbe glede onih pristojbi podvrženih stranaka, koje nisu dužne pravni posao u svrhu odmjerenja pristojbe prijaviti, u smislu toč. 1. e) §. 90. zak. čl. XLIV. 1883., zastaruje za 10 godina, računajuć od postanka pravnog posla. Ovo je obrazloženje financijalnog ravnateljstva sasma pogriešno, j e r s p o m e n u t i z a k o n s k i §. o v o 10 g o d i š n j e z a s t a r e n j e i z r i č n o v e ž e n a o n a j u v j e t, d a p r a v n i p o s a o n i j e u n u t a r 10 g o d i n a n i t i p r i j a v l j e n u s v r h u o d m j e r e n j a p r i s t o j b e.[1]

[1] Dotična zakonska ustanova glasi doslovce ovako: „glede pristojbi podvrženih stranaka, koje prijavni obvez ne obterećuje, kao i glede one ugovorne stranke, koja po uvjetima pravnoga posla nije na platež pristojbe obvezana, obvez na platež pristojbe zastaruje za 10 godina računajuć od uglave pravnoga posla i t a d a, a k o j e p r i j a v a p r a v n o g a p o s l a p r o p u š t e n a".

Digitized by Google

Ali u ovom slučaju je pravni posao u svrhu odmjerenja pristojbe propisno prijavljen, dakle se ima pitanje zastarjelosti prosuditi ne na temelju po kr. financ. ravnateljstvu uporabljenog zakonskog §., nego na temelju toč. 1. b) §. 90. zak. čl. XLIV : 1883. U smislu ovoga pako pristojba zastaruje, ako se ne odmjeri za 5 godina, računajuć od onoga dana, na koji je pravni posao u svrhu odmjerenja pristojbe prijavljen; glasom pako decizije ovoga kr. sudišta br. 19.[1] imade se zastarjelost mogućnosti odredjenja i glede na temelju solidarne obvezanosti plateža u drugom redu na platež obvezane stranke računati od istoga vremena, koje se računa i glede stranke, u prvom redu platežu podvrgnute.

Pošto je pako temeljem u govoru stojeće pristojbe služeći pravni posao u svrhu odmjerenja pristojbe prijavljen 6. lipnja 1887., a platežni nalog vrhu od istog odmjerene pristojbe odnosno od iste u zaostatku ostalog diela prizivateljem uručen tek 27. svibnja 1894., to je nedvojbeno, da je pravo erara na ovu pristojbu napram prizivateljem zastarjelo, usljed čega se je imala odluka kr. financ. ravnateljstva preinačiti, te prema sadržaju odredjujućeg diela osude odluka izreći. ***M.***

Poslovanje sudova u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

(U stvarih kaznenih.)

Priobćuje dr. ***Krunoslav Bobinac.***

(Nastavak.)

II. Redovito kazneno poslovanje kralj. sudbenih stolova i državnih odvjetničtva.

A) Poslovni komadi i kazneni slučajevi:

1. kod sudbenih stolova priraslo je poslovnih komada:

God.	1883.	—	—	—	62.245	God.	1888.	—	—	—	65.943
„	1884.	—	—	—	72.527	„	1889.	—	—	—	70.143
„	1885.	—	—	—	81.802	„	1890.	—	—	—	69.301
„	1886.	—	—	—	79.461	„	1891.	—	—	—	69.456
„	1887.	—	—	—	67.324	„	1892.	—	—	—	73.446
						„	1893.	—	—	—	73.663
						„	1894.	—	—	—	81.392

[1] na str. 147. Kocijanove sb. p. p.

Digitized by Google

2. kod sudbenih stolova ostalo neriešeno poslovnih komada koncem godine:

God.	1883. — — —	915
„	1884. — — —	526
„	1885. — — —	296
„	1886. — — —	389
„	1887. — — —	115
„	1888. — — —	52
„	1889. — — —	69
„	1890. — — —	126
„	1891. — — —	67
„	1892. — — —	65
„	1893. — — —	153
„	1894. — — —	141

3. kod državnih odvjetničtva priraslo je poslovnih komada:

God.	1883. — — —	33.503
„	1884. — — —	39.139
„	1885. — — —	38.372
„	1886. — — —	39.155
„	1887. — — —	32.161
„	1888. — — —	31.129
„	1889. — — —	30.910
„	1890. — — —	30.713
„	1891. — — —	29.994
„	1892. — — —	31.397
„	1893. — — —	30.662
„	1894. — — —	33.242

4. Kod državnih odvjetničtva ostalo je neriešenih poslovnih komada koncem godine:

God.	1883. — — —	1.728
„	1884. — — —	459
„	1885. — — —	90
„	1886. — — —	249
„	1887. — — —	75
„	1888. — — —	397
„	1889. — — —	210
„	1890. — — —	27
God.	1891. — — —	49
„	1892. — — —	86
„	1893. — — —	84
„	1894. — — —	75

5. Kaznenih slučajeva preuzeto od prošle godine:

God.	1883. — — —	6.677
„	1884. — — —	8.293
„	1885. — — —	5.359
„	1886. — — —	4.604
„	1887. — — —	4.716
„	1888. — — —	3.016
„	1889. — — —	3.284
„	1890. — — —	2.549
„	1891. — — —	2.374
„	1892. — — —	2.181
„	1893. — — —	1.909
„	1894. — — —	1.941

6. Tečajem godine prijavljeno kazn. slučajeva:

God.	1883. — — —	18.573
„	1884. — — —	18.841
„	1885. — — —	18.375
„	1886. — — —	19.150
„	1887. — — —	14.957
„	1888 — — —	14.097
„	1889. — — —	13.099
„	1890. — — —	12.887
„	1891. — — —	12.100
„	1892. — — —	12.269
„	1893. — — —	11.918
„	1894. — — —	13.545

7. Valjalo je dakle tečajem godine riešiti kaznenih slučajeva:

God.	1883. — — —	25.250
„	1884. — — —	27.134
„	1885. — — —	23.734
„	1886. — — —	23.754
„	1887. — — —	19.673

Digitized by Google

God.	1888.	—	—	17.113
„	1889.	—	—	16.383
„	1890.	—	—	15.436
„	1891.	—	—	14.474
„	1892.	—	—	14.450
„	1893.	—	—	13.827
„	1894.	—	—	15.486

8. Riešeno kaznenih slučajeva:[1]

God.	1883.	16.957	ili	67·2%*
„	1884.	21.775	„	80·2 „
„	1885.	19.130	„	80·6 „
„	1886.	19.038	„	80·1 „
„	1887.	16.657	„	84·7 „
„	1888.	13.829	„	80·8 „
„	1889.	13.834	„	84·4 „
„	1890.	13.062	„	84·6 „
„	1891.	12.293	„	84·9 „
„	1892.	12.541	„	86·8 „
„	1893.	11.886	„	85·9 „
„	1894.	13.555	„	87·5 „

9. Ostalo je prema tomu koncem godine neriešenih kazn. slučajeva:

God.	1883.	8.293	ili	32·8 %*
„	1884.	5.359	„	19·8 „
„	1885.	4.604	„	19.4 „
„	1886.	4.716	„	19·9 „
„	1887.	3.016	„	15·3 „
„	1888.	3.284	„	19·2 „
„	1889.	2.549	„	15·6 „
„	1890.	2.374	„	15·4 „
„	1891.	2.181	„	15 1 „
„	1892.	1.909	„	13·2 „
God.	1893.	1.941	ili	14·1 %*
„	1894.	1.931	„	12·5 „

10. Kazneni slučajevi riešeni zabačenjem prijave ili u stadiju predizvida:

God.	1883.	12.346	ili	72·8%*
„	1884.	15.433	„	70·9 „
„	1885.	14.262	„	74·6 „
„	1886.	13.939	„	73·2 „
„	1887.	12.843	„	77.1 „
„	1888.	10.498	„	75·9 „
„	1889.	10.631	„	76·8 „
„	1890.	10.236	„	78·4 „
„	1891.	9.269	„	75·4 „
„	1892.	9.544	„	76·1 „
„	1893.	8.790	„	73·9 „
„	1894.	9.966	„	73·5 „

11. Zabačeni predlozi o povedenju iztrage·

God.	1883.	101	ili	0·6%*
„	1884.	72	„	0·3 „
„	1885.	62	„	0·3 „
„	1886.	114	„	0·6 „
„	1887.	74	„	0·4 „
„	1888.	87	„	0·6 „
„	1889.	64	„	0·5 „
„	1890.	239	„	1·8 „
„	1891.	264	„	2·2 „
„	1892.	296	„	2·4 „
„	1893.	349	„	2·9 „
„	1894.	351	„	2·6 „

12. Povedeno iztraga i to na predlog:

God.	1883.	a) drž. odvjetn.	743	b) privatn. tužit.	—	c) subsid. tuž.	2
„	1884.	„ „ „	811	„ „ „	—	„ „ „	—

[1] Brojke te crpljene su iz izkaza, što su ih sastavila o kaznenih slučajevih državna odvjetničtva, te prema tomu, jer državni odvjetnik dovršuje obtužnicom glavni svoj posao, prate samo kaznene slučajeve do uključivo predane obtužnice.

* od svih riešenih slučajeva.

Digitized by Google

God.	1885.	a) drž. odvjetn.	724	b) privatn. tužit.	—	c) subsid. tuž.	2
„	1886.	„ „ „	710	„ „ „	—	„ „ „	—
„	1887.	„ „ „	682	„ „ „	—	„ „ „	4
„	1888.	„ „ „	654	„ „ „	8	„ „ „	1
„	1889.	„ „ „	606	„ „ „	5	„ „ „	4
„	1890.	„ „ „	512	„ „ „	9	„ „ „	5
„	1891.	„ „ „	549	„ „ „	4	„ „ „	3
„	1892.	„ „ „	650	„ „ „	5	„ „ „	4
„	1893.	„ „ „	812	„ „ „	5	„ „ „	2
„	1894.	„ „ „	930	„ „ „	12	„ „ „	1

d) ukupno povedeno iztraga:

God.	1883.	— — —	745	God.	1889.	— — —	615
„	1884.	— — —	811	„	1890.	— — —	526
„	1885.	— — —	726	„	1891.	— — —	556
„	1886.	— — —	710	„	1892.	— — —	659
„	1887.	— — —	686	„	1893.	— — —	819
„	1888.	— — —	663	„	1894.	— — —	943

13. Obustavljeno je iztraga, i to.

God.	1883.	a) po sudcu iztraž.	123	b) po sudu	1	c) po bansk. stolu	1
„	1884.	„ „ „ „	192	„ „ „	1	„ „ „ „	1
„	1885.	„ „ „ „	179	„ „ „	4	„ „ „ „	—
„	1886.	„ „ „ „	130	„ „ „	1	„ „ „ „	—
„	1887.	„ „ „ „	120	„ „ „	1	„ „ „ „	—
„	1888.	„ „ „ „	138	„ „ „	1	„ „ „ „	—
„	1889.	„ „ „ „	81	„ „ „	1	„ „ „ „	—
„	1890.	„ „ „ „	82	„ „ „	5	„ „ „ „	—
„	1891.	„ „ „ „	92	„ „ „	3	„ „ „ „	—
„	1892.	„ „ „ „	106	„ „ „	3	„ „ „ „	—
„	1893.	„ „ „ „	182	„ „ „	6	„ „ „ „	1
„	1894.	„ „ „ „	250	„ „ „	4	„ „ „ „	—

d) ukupno obustavljeno iztraga:

God.	1883.	125	ili	0·7%*	God.	1889.	82	ili 0·6 %
„	1884.	194	„	0·9 „	„	1890.	87	„ 0·7 „
„	1885.	183	„	0·9 „	„	1891.	95	„ 0·8 „
„	1886.	131	„	0·7 „	„	1892.	109	„ 0·9 „
„	1887.	121	„	0·7 „	„	1893.	189	„ 1·6 „
„	1888.	139	„	1·1 „	„	1894.	254	„ 1·9 „

(Sliedi.)

* od svih riešenih kazn. slučajeva.

Digitized by Google

SVAŠTICE.

Popis gospodarstva i s njim spojenih izvida.

Priobćio dr. Rudolfo Signjar.

(Svršetak.)

Tako dolazim do toga, da kažem nješto o omotnom arku C. Za svako gospodarstvo člana tajno razdieljene zadruge valjalo je izpuniti kao i za ino gospodarstvo upitnicu A. Nu budući da su naši zadružni odnošaji od ne male važnosti za gospodarski život u obće, ter je poznavanje njihovo upravo neobhodno potrebno, to se prigodom popisa nije moglo s vida pustiti, a da se ne uhvati slika gospodarstva tajno razdieljenih zadruga. — Na rečenoj upitnici A. za gospodarstvo člana tajno razdieljene zadruge valjalo je ovu okolnost evidentirati riečima: „Spada tajno razdieljenoj zadruzi X.“ Sva pak gospodarstva jedne tajno razdieljene zadruge trebalo je sabrati u jedno. Tomu služi omotni arak C., u kojem se u glavnih crtah izcrpljuju gospodarske prilike (naročito koje se tiču površine) tajno razdieljene zadruge. — Moram iztaknuti, da su prigodom popisa zadruge ove vrsti zadavale mnogo brige gospodi popisnim agentom.

Do sada spomenutimi upitnicami izcrpljeno je prvotno poslovanje oko popisa t. j. ono, koje odpada neposredno na popisne agente. — Kada je popisni agent popisao sva gospodarstva zadružna i nezadružna i sve vlastnike koristnih životinja bez gospodarstva ter sastavio omotne arke C., nastala je za njega dužnost, da sastavi svotnike I. i II. Svrha ovim svotnikom jest, da izkažu glavnije rezultate podataka za sva pojedina gospodarstva (I), odnosno da budu pregledno sakupljeni glavniji rezultati podataka, sabranih za svakoga pojedinoga vlastnika životinja, koji ne ima gospodarstva (II), a njimi se može donjekle kontrolirati i pregledati valjanost i podpunost cieloga popisa. — Kako će za detailnu izradbu popisa i s njim spojenih izvida trebati više vremena (2 do 3 godine), to su ovi svotnici vrlo zgodno uzeti u kombinaciju kod samoga popisa; jer ćemo tako glavne rezultate za cielu zemlju za kratko vrieme, iza kako bude gradja sabrana u statističkomu uredu, saznati moći. — Po postojećih propisih trebalo je, da popisni agent sam popis obavi u vremenu od 20—31. siečnja, a svu gradju (obrazce A. B. C. i D.) zajedno sa svotnici putem občinskoga (gradskoga) poglavarstva najkasnije do 5. veljače 1896. preda za nadpregledbu predsjedniku občinskoga (gradskoga) popisnoga povjerenstva. — Time je posao popisnoga agenta bio dovršen i sada mi je prieći na zadaće spomenutih jur povjerenstva.

Rekosmo, da su za popis odredjene 4 vrsti povjerenstva — županijsko, kotarsko, gradsko i občinsko popisno povjerenstvo. Kod sastava svih povjerenstva uzeo se obzir na svrhu im, ter su se za to ureda radi

Digitized by Google

imale u ista imenovati osobe, koje će po svom položaju i znanju moći koristiti stvari. Povjerenstva ova držala su prije popisa predhodne konferencije.

Dužnosti pojedinih povjerenstva ističe naputak bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 29. prosinca 1895. a sastoje u tom:

Zadaćom je županijskomu popisnom povjerenstvu:

a) da izjavi svoje mnienje o svih pitanjih, što bi mu ih glede popisa gospodarstva i stoke predložio veliki župan ili podžupan,

b) da pregleda, izpita i nakon pomne razprave po potrebi izpravi kotarske (gradske) upitnice F. o količini sjemena potrebita za sjetvu, o poprieènoj težini i cieni poljodjelskih plodina i stoke i obćih poljodjelskih prilika, izpunjene po gradskih popisnih povjerenstvih i po popisnih povjerenstvih gradova, navedenih u §. 2. zakona od 21. lipnja 1895. ob ustrojstvu gradskih obćina;

Kotarskomu je popisnomu povjerenstvu zadaćom:

a) da izjavi svoje mnienje kotarskomu predstojniku o svih pitanjih, tičućih se popisa, što će mu ih on predložiti,

b) da sudjeluje kod podučavanja članova obćinskih povjerenstva i popisnih agenata,

c) da nakon pomna viećanja i razprave izpuni za svoje područje upitnicu F. o količini sjemena itd. i

d) da u podpunoj sjednici izpita i po potrebi izpravi obćinske upitnice E. o gospodarskih prilikah upravnih obćina (gradova), izpunjene po popisnih povjerenstvih upravnih obćina i gradova Karlobaga, Kostajnice i Ivanića, te da po svojih članovih dade nadpregledati upitnice A., B., D. i omotne arke C. sravniti ih s obćinskimi svotnici I. i II. i po potrebi sve te obrazce izpraviti i dopuniti:

Gradskomu je popisnomu povjerenstvu zadaćom:

a) da izjavi svoje mnienje gradskomu načelniku (odnosno u gradovih Karlobagu, Kostajnici i Ivaniću kotarskomu predstojniku) o svih pitanjih, tičućih se popisa, koja će mu se predložiti na izjavu,

b) da u gradovih, navedenih u §. 1. i 2. zakona od 21. lipnja 1895. ob ustrojstvu gradskih obćina, za područje grada izpuni iza pomne razprave upitnice E. i F., a u gradovih navedenih u §. 2. spomenutoga zakona, da izpuni obćinsku upitnicu E. i

c) da prama točki b) sljedećega §. 23. za gradsko područje pomno izpita, dopuni i izpravi sve obrazce, izpunjene po popisnih agentih ili samih gospodarih;

Obćinskom je konačno popisnom povjerenstvu zadaćom:

a) da iza pomna viećanja izpuni obćinsku upitnicu E.,

b) da točno izpita upitnice A., B. i D. i omotne arke C., izpunjene po popisnih agentih (odnosno po samih gospodarih), da ih sravni s obćin-

Digitized by Google

skimi svotnici I. i II. i ustanovi, nije li koje izmedju gospodarstva ili koji izmedju vlastnika životinja izostao iz popisa i da li u spomenutih upitnicah i svotnicih ne ima znatnijih pogriešaka i netočnosti, da nedostatke, što ih pronadje, dade dopuniti po dotičnom popisnom agentu, a pogrieške da izpravi bud samo, bud nakon doknadnih izvida.

Ovdje spomenusmo upitnice E. i F., za izpunjivanje kojih vriede sljedeća pravila: Občinske (gradske) upitnice E. izpunjuje občinsko (gradsko) popisno povjerenstvo, a pregledati će ih i izpitati za gradove Zagreb, Osjek, Varaždin i Zemun gradsko poglavarstvo, za gradove Senj, Bakar, Sisak, Karlovac, Petrinju, Koprivnicu, Bjelovar, Križevce, Požegu, Brod, Mitrovicu, Karlovce i Petrovaradin županijsko popisna povjerenstva, za ostale pako gradove i upravne občine kotarsko popisno povjerenstvo.

Kotarske (gradske) upitnice F. izpunjuju za upravne kotare i za gradove Karlobag, Kostajnicu i Ivanić kotarska popisna povjerenstva, a za sve ostale gradove gradska popisna povjerenstva.

Pregledati će pako i izpitati kotarske (gradske) upitnice F. za gradove Zagreb, Osiek. Varaždin i Zemun gradsko poglavarstvo, za sve pako ostale gradove i sve upravne kotare županijsko popisno povjerenstvo.

Što se napose još povjerenstva tiče. to će ona pridržati i sastav svoj i djelokrug sve dotle, dok ban posebnom naredbom ne odredi njihova razpusta, a to zato, da uzmognu sudjelovati bud kod nadopunjivanja i izpravljanja popisne gradje, koje bi se za izradjivanja ukazalo potrebitim, bud kod posebnih izvida, koji bi se naknadno odredili.

Glede rokova, kojih treba da se pojedina povjerenstva drže, odlučno je sliedeće:

a) občinsko (gradsko) popisno povjerenstvo valja da nakon pomna viećanja izpuni občinsku upitnicu E., te ju do 15. veljače 1896. predloži kotarskomu predstojniku (gradskomu načelniku). Isto povjerenstvo dužno je, da obrazce A., B., C. i D. i občinske svotnike I. II. temeljito izpita, da ih po potrebi dade dopuniti ili izpraviti, te da ih, složivši ih propisanim načinom, do 15. ožujka 1896. predloži kotarskomu predstojniku (gradskomu načelniku).

Popisna povjerenstva gradova, navedenih u §. 1. i 2. zakona o ustrojstvu gradskih občina, valja da izpune i upitnicu F.

Popisna povjerenstva gradova, navedenih u §. 2. zakona ob ustrojstvu gradskih občina, valja da upitnicu F. do 15. veljače 1896. predlože podžupanu za nadpregledbu u županijskom popisnom povjerenstvu. Svu će pako ostalu popisnu gradju, nakon što je pomno izpitana, dostaviti do 15. ožujka 1896. izravno kr. zemalj. statističkom uredu u Zagrebu.

Gradovi pako Zagreb, Osiek, Varaždin i Zemun valja da svu gradju nadpregledanu i valjano izpravljenu po gradskom poglavarstvu najkasnije do 15. ožujka 1896. predlože izravno kr. zem. statist. uredu u Zagrebu.

Digitized by Google

b) Kotarska će popisna povjerenstva izpuniti kotarsku upitnicu F. a nadpregledati občinske upitnice E. Rok do 10. ožujka 1896.

c) Kotarski predstojnik dužan je, da upitnicu F. predloži podžupanu, da bude nadpregledana po županijskom popisnom povjerenstvu. Svu ostalu pako gradju popisnu treba da valjano složenu do 31. ožujka 1896. predloži izravno kr. zemalj. statističkom uredu u Zagrebu.

d) Županijsko popisno povjerenstvo dužno je nadpregledati kotarske (gradske) upitnice F. Rok do 25. ožujka 1896.

e) Podžupan valja da upitnice F. izpitane po županijskom popisnom povjerenstvu pošalje kr. zemalj. statističkom uredu u Zagrebu.

Nakon što bude dovršen popis, sazvati će kr. podžupani i načelnici gradova Zagreba, Osieka, Varaždina i Zemuna županijska (gradska) popisna povjerenstva zadaćom, da prama posebnom naputku, izdanom po kr. zem. statističkom uredu u Zagrebu, viećaju o cielom tečaju popisa i o izkustvu stečenom za popisivanja, da na temelju ovih razprava sastave izvještaj[1] o svih radnja i operatih, te ga zajedno s potankim izkazom popisnih troškova najkasnije do konca travnja 1896. dostave kr. zem. statističkomu uredu u Zagrebu.

Još mi je spomenuti, da je čitavi popisni posao kao što i sve priprave za nj koncentriran u statističkomu uredu, koji ima u strukovnih pitanjih odlučnu rieč, a u ostalih pitanjih, koja se tiču popisa jest on savjetujući organ kr. zemaljske vlade.

Tako sam u kratko prikazao cieli aparat, što je spremljen bio, da obavi popis gospodarstva i stoke i s njim spojene izvide.

Napadno će se komu možda pričiniti, kako to, da občinski bilježnici i činovnici niesu uzeti u obzir, kad su se odredjivali popisni organi, naročito za što im nije povjerena služba popisnih agenata; jer bi oni popis najtočnije obaviti mogli, pošto su im sve mjestne gospodarske prilike njihovih občinara najbolje poznate. Ali prem občinski bilježnici direktno nisu sudjelovali kod popisa i s njim spojenih izvida, to je ipak i njim bila namienja važna uloga kod popisivanja. Propisi spomenutoga naputka u tom pogledu glase ovako: Občinskim se bilježnikom, gdje to bude iole moguće, ne će povjeriti zvanje popisnih agenata. Ali su oni dužni, da katastralne očevidnostne knjige stavljaju na razpolaganje popisnim agentom, odnosno občinskim popisnim povjerenstvom, da davaju sve potrebite upute i u svem idu na ruku popisnim agentom, te da se brinu o tom, da se

[1] Izvještaji ovi biti će ne samo pomagalom kod izradjivanja sabrane gradje, već će oni bez sumnje sadržavati i koju tu važnu okolnost, koja se tek prigodom izvadjanja samoga popisa izpostavila, pak će se u buduće moći uzeti obzir na sve takove okolnosti već prigodom odredjivanja novih statističkih izvida.

Digitized by Google

popisna gradja za njihovo područje točno uredi i da iz popisa ne izostane nijedno gospodarstvo. Njihova je napokon dužnost i ta, da na temelju katastralnih očevidnostnih knjiga nadpregledaju podatke upitnica A., B. i omotnih araka C., tičuće se površina, te da raznimi podatci i razjašnjenji idu na ruku popisnim povjerenstvom.

Ako upravna občina osim bilježnika ima i drugih stalno namještenih činovnika, vlastan je kotarski predstojnik, ako uztreba, i ostalim tim činovnikom pod vlastitu njihovu odgovornost povjeriti poslove, namienjene kod popisa obć. bilježnikom.

Ove su ustanove tim više opravdane, što treba znati, da občinski bilježnik ipak ne bi mogao u propisanomu roku popisa za područje ciele svoje občine obaviti, već bi uz njega trebalo imenovati još i drugih popisnih agenata, dočim je rečenimi ustanovami predvidjeno, da u občini bude popis već u prvotnom svojem stadiju jedinstven, a to posredovanjem občinskoga bilježnika.

Glede popisa životinja, koje su vlastnošću c. i kr. zajedničke vojske, ratne mornarice, kralj. domobranstva i kralj. oružničtva, te životinja, koje su vlastnošću častnika, a služe bud za vojne svrhe, bud za osobnu im udobnost, odredjeno bje sliedeće:

Popis erarskih konja i životinja, koje se nalaze bud u vojničkih, domobranskih i oružničkih vojarnah, bud gdje drugdje, a nisu iznajmljeni privatnikom na porabu te ne spadaju u privatno njihovo gospodarstvo, za tim popis konja, koji su vlastnošću vojničkih, domobranskih i oružničkih častnika, a služe bud vojničkim svrham, bud osobnoj im porabi — nalazili se oni u stajah erarskih sgrada ili ma gdje drugdje — obaviti će se po odredbi c. i kr. zajedničkoga ministra rata i kr. ug. ministra za zemaljsku obranu odnosno kralj. zemaljske vlade, vojničke, domobranske i oružničke oblasti, te popis taj ne spada u djelokrug popisnih povjerenstva i popisnih agenata.

Ako li se medjutim u vlastnosti odnosno upravi erara nalazi koja gospodarski obradjena (zemljarini nepodpadajuća) površina, nadležni će popisni agent popisati i takvu površinu onako, kao što i ostala gospodarstva svoga popisnoga kotara, te će zapovjednik vojarne, odnosno upravitelj dotičnoga gospodarstva ili njegov izaslanik na poziv občinskoga (gradskoga) poglavarstva u občinskoj (gradskoj) kući prijaviti popisnom agentu sve podatke potrebite mu, da izpuni odnosnu upitnicu. Popisni agenti obavljaju takodjer popis životinja, koje su vlastnošću erara, al su izdane u najam, a isto tako i popis konja, koji su vlastnošću častnika, a ne služe niti vojničkim svrham, niti njihovoj udobnosti, već gospodarskim ili drugim privatnim svrham.

Sada mi još preostaje, da spomenem nješto o broju tiskanica, što su potrebite bile kod provedbe popisa.

Digitized by Google

Sve tiskanice potrebite za popis priredio je kr. zemaljski statistički ured u Zagrebu, ter mu je dužnost bila, da ih za vremena razašalje odnosnim oblastim i organom. Da se samo približno ilustrira ogromnost popisnoga posla, neka bude dovoljno reći sliedeće: Statistički ured razaslao je za popis 714.424 kom. tiskanica A.; 177.696 kom. tiskanica B.; 115.191 komad tiskanica C.; 107.227 komada tiskanica D.; 5.122 komada tiskanica, E.; 1.746 komada tiskanica F.; 16.602 komada tiskanica I.; 11.273 komada tiskanica II. dakle ukupno 1,149.281 komad tiskanica. Ako ovom broju pribrojimo 7.538 kom. općenitoga naputka, 7.511 naputaka za popisne agente, što je takodjer imao da pripravi statistički ured, onda nam se broj svih tiskanica, potrebitih za predradnje i izvedenje popisa gospodarstva i stoke i izvida općih poljodjelskih prilika u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji ukazuje sa svotom od 1,164.330 komada tiskanica. Tim brojem niesu još izcrpljene one tiskanice, što će biti nuždne za izcrpljivanje gradje, koje će takodjer doseći koju stotinu hiljada.

Ovako sam završio, opisavši u kratkih crtah organizaciju provedbe popisa i mislim, da je želja svakoga, da nam ovaj veliki podhvat donese koristi po naš budući razvoj i procvat. Da se ove želje izpune, stajalo je do sviju faktora, koji su bili pozvani, da sudjeluju kod popisa i s njim spojenih izvida, a izpitivanje i izradba gradje pokazat će, koliko su se ti faktori odužili za ono povjerenje, što je u njih stavljeno.

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Statistički godišnjak kraljevine Srbije. Prva godina 1893. Beograd 1895. Imali smo više puta zgode spomenuti velikom pomnjom i težkim trudom izradjene publikacije statističkoga odieljenja kraljevine Srbije, komu je načelnik revni radnik na polju službene statistike Bogoljub Jovanović.

Nu jer se rezultati statističkoga promatranja s raznih uzroka ne mogu tako brzo proglašivati, predložio je centralni statistički odbor, a ministar privrede je taj predlog prihvatio, da se početkom svake godine u jednoj naročitoj publikaciji na javu iznesu svi statistički podatci, koji se u statističkom odieljenju sredjuju, te se od pojedinih centralnih vlasti mogu dobaviti. Ova publikacija ima se zvati „statistički godišnjak“; njezin prvi svezak uz neke iznimke sadržaje statističku gradju za godinu 1893.

Kolikogod se prigovaralo ovakovim publikacijam, mi ih ipak odlučno zagovaramo s razloga praktičnih, jer se samo ovakovim knjigama medju narod širiti može poznavanje njegovih vlastitih prilika i neprilika. Sve kad bi specijalne publikacije službene statistike redovito izlazile, one su uslijed prevelike specifikacije sabrane gradje tako ogromne, da se njima

Digitized by Google

koristi tek nekoliko ljudi, dok se ovakovom knjigom u kojoj se u kraćem obliku prikazuju pojavi cjelokupnoga narodnoga života, rado služe i oni, koji inače ne imaju volje zavirivati u posebne publikacije statističkih ureda. Zato će „statistički godišnjak“ pozdraviti ne samo Srbi u kraljevini, nego i Hrvati ovkraj Save, jer na našu sramotu priznati moramo, da su naši ljudi više upućeni o Kini i Japanu, nego li o pojavima narodnoga života srodnoga nam i bratskoga naroda u kraljevini Srbiji.

Akoprem bi imali više toga prigovoriti ovoj najnovijoj publikaciji srbskog statističkog ureda, ipak toga ne činimo, jer nije laka stvar urediti ovakovu publikaciju osobito kad znamo, da niti ima u statističkom odieljenju dostatnih radnih sila, niti da su sve vlasti bile voljne svojim podatcima poduprijeti ovo nastojanje.

Tim je više priznanja vriedan trud gosp. Jovanovića, koji je uza sve zapreke i neprilike znao prirediti knjigu od 25 štampanih araka u 16., koja i vanjskim svojim oblikom i nutarnjim svojim sadržajem može častno mjesto zauzeti medju sličnim publikacijama drugih kulturnih naroda.

Gospodin Jovanović razredio je sabranu gradju u 19. poglavlja sliedećim redom: 1. državna oblast; 2. površina i stanovničtvo; 3. pokret stanovničtva; 4. zemljoradnja; 5. stočarstvo; 6. cijene; 7. duvan i sô; 8. rudarstvo; 9. industrija; 10. saobraćaj (srpska državna željeznica, pošte i telegrafi); 11. trgovina (spoljašnja i unutrašnja); 12. financije (državne, okružne i poštanske); 13. novčani zavodi (uprava fondova, državne štedionice i privatni novčani zavodi); 14. osiguravajuća družtva; 15. crkva; 16. javna nastava; 17. sudjenje; 18. vojska; 19. razno (čitaonice, javne prodaje, cijene najpotrebnijih predmeta za ishranu ljudi; ubistva, samoubojstva, slučajno poginuli, požari i palenje).

Kao što u svim publikacijama srbskoga statističkoga ureda, tako su i u ovoj naslovi pojedinih poglavlja i glave skrižaljka označene i jezikom francuskim, to se ovom knjigom mogu uslijed toga služiti i oni, koji ne znadu našega jezika.

Biti će nam milo, ako srbski statistički ured ne ostane kod ovoga pokusa, već ako i u napredak od godine do godine nastavi ovaj rad. Nama se čini, da bi se upravo u statističkom godišnjaku moglo naći sredstvo, kako da se redovito proglasuje jednolična statistička gradja svih jugoslavenskih plemena. Statistički uredi pojedinih krajeva na slovenskom jugu mogli bi bez potežkoće sami ugovoriti način, kako da se podatci barem nekih pojava u ovakovim godišnjacima proglašuju jednakim načinom. Ovakove publikacije mnogo bi doprinjele k proučavanju gospodarskih i socijalnih prilika na slavenskom jugu. — Mi preporučamo statistički godišnjak i čitateljima „Mjesečnika“, jer će i pravnik u njem naći zanimljivih podataka svoje struke o kraljevini Srbiji. *Dr. F. V.*

* * *

Digitized by Google

Slovenski pravnik (uredjuju ga dr. Makso Pirc i dr. Viktor Supan, a izdaje družtvo „Pravnik“) broj 2. i 3. g. 1896. sadržaje: Užitninske družbe, od dra. R. Pipuša — Beležništvo na Grškem, od dra. Vladimira Pappafave. — Je li se opraviči izpolnitev dolžne obveze, to je plačilo nadomestujoča sodna položitev napravljena po §. 1425. o. d. z. le s posebno opravičevalno tožbo, ali tožbo sploh? Je li ne zadostuje izjava upnikova narejena pri razpravi pred sodišćem, odredjenej na upnikovo ali dolžnikovo prošnjo? od dra. Ruperta Bežeka. — Iz pravosodne prakse. — Iz upravne prakse. — Književna poročila. — Razne vesti. — Pregled pravosodstva.

* * *

Тасин дневник. Sv. I. Beograd 1894. 8°. 63. Ciena 70 para dinarskih. Sv. II. Beograd 1895. 8°. 56. Ciena 50 para dinarskih. Sv. III. Beograd 1895. 8°. 79. Ciena 60 para dinarskih. (Nastavak.)

5.

Sidjoh u apsane, da obidjem osudjenika.

Kada me ugleda, diže se s klupe i glavu obori. Lice mu bliedo, a oči naduvene od plača. Inače miran i sviestan svoje skore budućnosti.

Rekoh mu nekoliko rieči, da ga tješim...

— Ne bojim se smrti — govoraše mi mirno. Ja jedva čekam da se oslobodim ovih bolova. O... gospodine, ta zar je moj život do sada ličio ma i najmanje na život sretnih ljudi... Šta imam, molim vas, da žalim... Moj je život bio samo mučenje... Ja neću umrieti sutra — ja sam već davno umro... Kad sam izašao iz kuće svojih roditelja, ja sam stupio u mučan život, i evo gle ga na mukama za koji čas svršavam... Čim sam napustio svoje liepo selo — ah kako liepe sreće, da ga nikada ostavljao nisam — sudbina me je počela goniti... Jest, priznajem, kao maloljetan jednom pogrieših... Gospodin državni tužilac udara u sudu na tu okolnost i pravi me nevaljanim čovjekom i zlikovcem... Ali se on ogriešio o mene... Nije trebalo da me onoliko napada pred tolikim svietom. Uh... kako mi je onda bilo teško. Da sam mogao ubio bih se ondje... Nisam smio ni u koga da pogledam, a sve mi se čini, da je bio i moj stric Jaša ondje u publici...

Pri ovom govoru on teško uzdahnu, a potom opet nastavi:

— Pa ja, gospodine, nisam bio tako rdjav čovjek, kako mi iznose. Bio sam neuk, oko mene sve rdjavi ljudi i pogriešio sam. Rdjavo društvo od najboljega čovjeka načiniti će rdjava... Svoj sam grieh odmah priznao. Ali zar je trebala svirepa strogost, da se sva na moju mladu glavu svali. I još da me goni poslie petnaest godina. Ako sam i pogriešio, zar svoju pogriešku nisam mogao i popraviti. A kada sam kaznu izdržao, zar me

Digitized by Google

je trebalo do na kraj goniti... Odoh u strani sviet. Uvjeravam vas jedinim Bogom, u koga vjerujem, da ću, kad izadjem preda nj, naći milosti, da sam pošteno zasluživao svoj hljeb... I zaželih se otačbine... Dodjoh ovdje, da se vratim svojima. Htio sam da se smirim. Ali mi pakosni ljudi ne dadoše... Jednako mi govorahu o onome, što je prošlo... Ama liepo, ja sam jednom taj dug platio — zašto me ponovno podsjećati na nj... Eto zato sam i sada ovdje... Vi znate kako je bilo... Napadao me je više puta... Bili smo oboje veseli. Izazvao me je... Ja sam ga, onako ljutit, nespretno udario... On je pao, ali pasti ću sada i ja... Propali smo oboje... Tako i treba... Glava za glavu... Svjedoci su istina svjedočili lažno... Kazali i zakleli se: da nije bilo izazivanja. Ali i bolje... Da su svjedočili istinu — mjesto smrti došla bi robija... A to je baš za mene gore... Šta bi tek radio kad bi sa robije izašao. Kuda bi se mogao okrenuti... i šta bi mogao preduzeti... Boga mi bolje je ovako... Samo molim vas, gledajte, da se što prije svršava... Još ću da vas molim, učinite mi odmah.....

— Šta?

— Hoću da vidim svoju majku. Čuo sam da je došla. Molim vas pokorno — dopustite mi odmah sastanak... Čuo sam, govore ovdje žandarmi, da će sutra biti izvršenje, pa bih želio još danas, da se oprostim, i onda, molim vas, nek se odmah vraća kući, da sutra ne bude onamo, da gleda....

— Imaš li još kakvih želja — upitah ga...

— Nemam....

— Bi li što jeo i pio... Šta hoćeš?

— Ne želim ništa. Ne treba, sit sam... Ovdje do mene zatvoren je g. Cenić, novinar... Dobar čovjek; već nekoliko dana djeli sa mnom ponude, što mu šalju od kuće... A slabo što i jedem... Samo po koji put prohtje mi se crna kava... Ali to mi daje g. narednik ili opet g. Cenić... Bog nek mu vrati za mene.....

6.

Sastanak s majkom bijaše pun uzbudjenja... On onako u okovu podje k njoj u susret. Ona zakuka da mi se srce sledi... Nastade plač i grljenje... On ljubi nju. Ona njega...

— Nano moja... Dobra nano moja — govoraše joj... budi pametna i hrabra. Pravda je zahtjevala, sudovi su tako našli i tako mora biti... Oh nano moja... Neka me svi krive, nemoj me samo ti mrziti... To mi je dosta... Uviek si me na dobro učila, ali evo ovako je ispalo... Oprosti mi, ako sam te uvriedio... Ja sam ti nanio veliku nesreću... Kaži Radoju i Milici, da budu bolji od mene... Ah... brate i sejo moja!... Kaži im, da slušaju tebe. Neka im ja budem uviek na primjer,

Digitized by Google

ako misle kadgod da pogrieše ... Neka se vladaju, kako je Bog naredio ... Neka se mole Bogu za mene ... Oprosti mi i ti, a neka mi i oni oproste, pa neka mi oproste i svi naši rodjaci, što sam vas osramotio ... Isprva sam mislio, da sakrijem ime i mjesto rodjenja ... Ali bi ovi ljudi od zakona opet sve pronašli ... Nano moja, slavo moja ... Kako si bila dobra prama meni ...

. . . . . .

Dalje nisam mogao slušati ...

I uklonih se od njih ...

7.

Noć u oči smrti proveo je dosta nemirno. Molio se češće Bogu ... Stražari, koji su ga čuvali, primjetili su, da je glasno plakao ...

Kada se je probudio, pričao je kao s njekom radošću, da se je u snu vidio sa ubijenim, i da se s njim oprostio; da je snivao otca, mater, brata i sestru .....

U dolnjim katovima glavne policije živi zaseban sviet. On ima svoj osobeni život, svoje navike i poneke dogadjaje proprati raznim bajkama ...

Narednik apsandžija pričao je:

— Pošto sam pregledao sve zatvore na apsanama, tako pred ponoć, legao sam da spavam. Jedva da me je prvi san uhvatio, kada se otvoriše širom vrata na mojoj sobi ... Unutra udje starac sav u bielo omotan, a biela mu brada do pojasa.

Pridje mome krevetu i viknu krupnim glasom:

— Naredniče! ... Ustaj, uzmi ključeve od apsana i pusti Miloja osudjenoga na smrt .....

Prilike nestade ...

— Onako sanjiv dignem se iz kreveta. Uzmem ključeve izpod podglavnika i izadjem u hodnik ... Kada bih pred apsanama, susrete me kaplar Života, razvodnik sa dvojicom žandara, koje je vodio na izmjenu straže ... — Kuda ćete naredniče, upita me Života. Ja se trgoh. Protrljam oči. Pogledam — u rukama doista ključevi. Ja se prekrstim. Na Velikoj Školi izbi dvanaest ... Vratim se u svoju sobu i legnem ... Ali ne mogoh dugo zaspati ... Sve sam o tom slučaju mislio .....

8.

U jutro rano sidjoh dolje u apsane.

Osudjenika nadjoh spremna. Ali u licu blieda kao mrtvaca.

Izvedoše ga iz apsane.

Naredih, te mu odmah skidoše okove.

Žandari u podpunoj opremi, s punim puškama i nataknutim noževima, zauzeše svoja mjesta oko osudjenika.

Digitized by Google

*

On pogleda po njima i sav se strese . . .

— Želiš li što? upitah ga . . .

— Ništa, gospodine, hvala vam . . . Hvala i svima . . . Vi vršite svoju dužnost . . .

Zatim se nešto zamisli, pa se trgnu:

— Zaboravio sam, gospodine . . . Imam da vas molim . . .

— Za šta?

— Imam ovdje moj zimski kaput. Sad mi više ne treba. Imam jednu zimsku reklu i dvie tri košulje . . . Ne treba mi sada ni to . . . Hoćete li dopustiti, da ih podielim ovim nesretnicima po apsanama. Kaput bih dao jednom siročetu . . . Sinoć ga dotjeraše s Vračara. Na sebi ima samo poderanu košuljicu i pantalone. Ovdje je zima, a ono je siroče i bolestno . . . Poslie majka mi je sinoć dala njekih deset dinara . . . Šta će mi taj novac . . . Dopustite mi, da ih podielim ovim dobrim vojnicima, koji će me strieljati . . .

— Neka bude sve tako, kako želi osudjenik — zapovjedih naredniku . . .

— Sad više ništa ne imam da želim, gospodine.

Ozgor s velike pijace začu se vika svjetine, koja je došla da gleda pogubljenje . . .

To jako potrese osudjenika.

On poče drhtati . . .

Častnik zapovjedi žandarima na molitvu.

Svi poskidasmo kape . . .

— Sine moj — pridje svećenik — vjeruj u Boga, čija je milost neizmjerna . . .

— Vjerujem, otče, i molim se — prihvati uzdrhtalim glasom osudjenik . . .

— Vjeruj — nastavi svećenik — i pripremi se molitvom, da izadješ pred vječnoga sudca . . . Neka je velika vjera tvoja . . . Oslobodi dušu od griešnih misli i sve svoje poglede okreni gore, k nebu . . . Za koji čas osloboditi ćeš se muka zemaljskih . . . Ljudska pravda izrekla je svoju osudu . . . Moli se Bogu, da on bude milostiv griesima tvojim . . .

Osudjenik se stade krstiti i tiho moliti . . .

Svećenik nastavi tihim glasom nešto govoriti. Izgledaše kao da i on bješe uzbudjen . . .

U taj mah ozgor niz stepenice ukaza se nesretna majka. Što god je mogla brže, pritrča sinu svome.

Nitko se ne usudi, da ju uzdrži.

— Gle moje nane — viknu radostno osudjenik . . . Nano . . . ja već polazim, hodi da te još jednom zagrlim . . .

I mati i sin sletiše jedno drugom u naručja . . .

Digitized by Google

Jadnica pade pred njim. I stade ga ljubiti po licu, po rukama, po nogama...

Nastade glasno grcanje i plač...

Prizor bješe užasan... Svećenik se uklonio na stranu. Jer kroz srdce majčino Bog progovori... Častnik i žandari zaniemili...

Narednik apsandžija ni da mrdne. Za vrieme svoje službe izpratio ih je više od dvadeset na gubilište, ali u duši nikada nije bio ovako smeten kao danas Tvrda srdca, kao stari vojnik, glavu oborio, ne smije da plače, ali mu dolnja usna drhće kao lišće na vjetru, a koljena mu se tresu kao stabljike...

Meni ovaj prizor pade najteže. Jedva godina dana da je prošla, kako sam sudsku struku zamienio policijskom. Na ovake pojave nisam bio naviknut. Već u docnijim godinama oguglao sam u policijskoj službi na sve.

Još i svjetina na polju jače zalarma. Čuli se jasno glasovi: dokle ćemo čekati... Publika hoće da vidi što prije predstavu... Užasna slika pogubljenja izadje mi jasno pred oči... Sav se stresoh, pa onako uzbudjen uztrčah uza stepenice i utrčah u zasjedanje:

— Gospodine upravitelju... Molim vas...

— Šta je? upita Joksić...

— Molim vas... Izvinite...

— Šta ćete?...

— Molim vas, ja ne mogu da izvršim presudu nad osudjenikom... Jako sam uzbudjen... Njegovo praštanje s majkom... Pa poslie njegov govor, ponašanje, nekako je čudnovato djelovalo na mene... Osjećam se nemoćan... Nisam još naviknut... Ja vas molim, odredite drugoga...

— Šta to znači? — prihvati ljutito upravitelj. Jučer je odbio član Mihailović. Veli: ima djecu... Danas opet vi ste potreseni. Kakvi ste vi to mekušci... Šta znači to u službi...

Po tom se zamisli, pa onda zazvoni, a meni dodade:

— Dobro... Idite u pisarnu...

Kao da mi se grdan teret s duše skinuo... Odoh u svoju pisarnu i sjedoh... Ali ne mogoh iz pameti odagnati slike, koje su se preda mnom javljale...

Sila misli navali na mene...

Ne imadoh opet mira.

Biesna svjetina derala se sve jače... Hoće krvi... Čuh zveku žandarskih tesaka... Čuh topot konja — žandarska konjica izlazi, da prati osudjenika. Čuh zvrku težkih kola, koja su vozila nesretnika... Čuh i njegov glas: Braćo... Molim vas opraštajte... Čuh za tim i neko jecanje i plakanje... Pritiskoh ruke na uši i ne htjedoh više ništa slušati.....

I ostadoh tako dugo zamišljen...

Digitized by Google

9.

Poslie dva sata javi mi se kaplar:

— Svršeno je, gospodine... Pao je odmah od prve puške... Ne znate, kako je žalostno govorio... Pitao je g. častnika: Zašto vi niste pošli... Tri puta smo do Karaburme morali zastajati... Molio je, da se vidi s narodom... Liepo je govorio: kako treba Boga i crkvu poštovati, moliti se; kako treba paziti roditelje i slušati ih; kako se treba pošteno vladati; kako ne treba griešiti i zlo činiti... Uz ovo je sve molio, da mu oproste... A na grobu nitko nije mogao izdržati a da ne plače... Gospodin prota nije mogao svršiti molitvu... Udariše mu suze na oči... A gospodin pisar Mita jedva je pročitao presudu.,. Opalismo iz pušaka. Ja sam prvi gadjao. jer me je uz put molio, da se ne muči... Pade i izdahnu na mah kao pile.....

Od toga dana prošlo je devetnaest godina. Za to vrieme proturio sam kroz ruke hiljadama krivaca, i lakših i težih, ali, čini mi se, još mi i dan danas zuje u ušima one strahovite rieči:

Svršeno je... Svršeno je...

II.

Savjest.

1.

U 1875. g. na onome kraju spram terazijske česme, a na raskršću, koje silazi u Balkansku ulicu, postojali su stari oniski dućani.

U jednome od tih dućana držao je kasapnicu Kuzman kasapin, čovjek već u godinama, prek, nasrtljiv. Sa susjedima živio je rdjavo. Mušterijama mjerio je krivo, a sa seljacima, od kojih je svinje kupovao, uvjek je parnicu vodio.

To sve učini, te Kuzmanova radnja posrnu. Mušterije se odbiše, pazara nestade, a i gazda dućana otkaza mu zakup. Dućan bi izdat drugome.

Novi kirajdžija Gjorgje, kasapin, bijaše pošten, imućan čovjek.

Kuzman, kada ću za novoga kirajdžiju, diže larmu. Stade grditi i gazdu i kirajdžiju, dodajući, da će im se osvetiti. Nu u skoro se malo umiri i izgledaše, da je s novim stanjem zadovoljan. Ali to bijaše samo prividno. U njegovoj duši, za ovo vrieme, morale su se poradjati zlokobne misli. Bijaše češće zamišljen. Tumaraše po avliji i podrumu. Predomišljaše o nečem. I rieši se, da učini razbojničko djelo.

Na jedan mah promjeni narav. Oprijatelji se s novim kirajdžijom. Dokle ga prije kratkoga vremena psovaše i javno mu prećaše, susjedi ubrzo primjetiše: da je Kuzman s Gjorgjem u ljubavi, da se češće sastaju, prijateljski govore i t. d.

Digitized by Google

Na mjesec dana pred Mitrovdan, Kuzman i Gjorgje sjedjahu u dućanu, razgovarajući se o poslovima.

Poslie dužega razgovora reći će Kuzman:

— Znaš šta je brate Gjorgje. Ti ulaziš u ovaj dućan. Neka ti je s alalom. Želim ti kao svome bratu. Tako me Bog ubio, ako te lažem. Nego vidiš brate, ja sam postradao. Nije pravo baš da prosim. Ja mislim, da napustim sa svim ovu radnju, pa ako hoćeš, evo da ti ustupim dućan i prije Mitrova-dne. Dati ćeš mi nešto malo, tek da nije džabe. Imam i alata u podrumu. Boga mi vriedi para. Dati ću ga jeftino.....

Gjorgje, poslie male pogodbe, pristade na kupovinu i oboje se krenu u podrum da pregledaju alate kasapske.

Podrum bijaše na drugom kraju, udaljen od dućana, te idući tamo, Kuzman začinjaše šalu, a Gjorgje, bivši dobre volje, smijaše se na to.

Kuzman sidje prvi u podrum. Za njim Gjorgje.

Kuzman poče redom pokazivati kasapski alat. Preturaše burad, kasapska korita, čengele, sjekire, i t. d. Gjorgje redom probiraše.

U jednom času Gjorgje se nagnu na jednu kacu, da je bolje promjeri. Kuzmanovo lice dobi čudan izraz. Oči mu se zakrvaviše. Ruka mu se podiže — i u tom istom trenutku Gjorgje dobi udarac, iza vrata. Udarac je morao biti težak, jer Gjorgje siromah posrnu i pade na ledja.

Kuzman držeći u podignutoj ruci kasapsku sjekiricu, pridje Gjorgju i kleče mu na prsa...

— Nemoj brate, Kuzmane, tako ti Boga, nemoj me ubiti — moljaše tihim glasom Gjorgje, čije suzne oči bijahu uprte u lice Kuzmanovo...

Kuzman na tu molbu opsova. Zamahnu po drugi put i udari Gjorgja po glavi. S Gjorgja prsnu krv i zali lice Kuzmanovo.

Kuzman se trgnu malo na stranu i ubrisa se.

Gjorgje dobiv dva jaka udarca, bijaše već van sebe, na umoru. Disanje mu bijaše teško. Otpoče već i ropac u grkljanu.

Kuzman stajaše nekoliko minuta više glave Gjorgjeve i mirno promatraše svoju žrtvu, kojoj su dolazili posljednji časi.

Da li zato, što morade hitati, ili zato, što ne mogaše dalje slušati posljednje uzdahe ubijenoga, Kuzman ugleda na jednome kraju podruma nekakvu uzicu, podiže je i pridje te njome uveza Gjorgjeva usta, kako bi mu tako disanje obustavio i smrt uskorio.....

Malo bi — i Gjorgje izdahnu.....

Kuzman se po tom saže i rukom opipa srce Gjorgjevo. Kada se uvjeri, da je Gjorgje prestao živjeti, on ga opljačka. Skine mu srebrni sat s lancem. Opipa mu pojas i nadje ćemer, skide pa ga priveza sebi oko pasa. Redom mu pretrese džepove i pokupi sve.

Kada je to svršio, on se onda stane spremati kako da se mrtvog tiela kurtališe. Još iz ranije, na nekoliko dana, iskopao je bio u kraju podruma

Digitized by Google

rupu, koju je naročito udesio za ovaj posao. U rupu spusti sada Gjorgja, pokrije ga zemljom, pa to mjesto uravni, tapkajući nogama. A da se ne bi ozgo što primjetilo, on nakotrlja i na grob Gjorgjev naslaže: burad, kace i korita, što je u podrumu bilo... Po tom svuda dobro u naokolo razgleda, zamrlja na zemlji ono mjesto, gdje je krv ubijenoga kapala, da se ne bi poznalo, zatvori ključem vrata i izadje u avliju.

Malo čas u podrum bijahu ušla dvojica. Sada izadje samo jedan — ali niko se tu ne desi pa i ne primjeti...

Kuzman se onda stane spremati, da zaturuje tragove svome zločinome djelu....

2.

Po izvršenome razbojničtvu policija je vješto rukovodila iztragu. Svi osnovi protiv krivca hijahu pohvatani. Ali Kuzman, pokvaren čovjek, nije ne samo djelo priznavao, nego se još i drzko ponašao.

Djelo bude sprovedeno varoškome sudu. I sud osudi zločinca na smrt...

Po žalbi djelo je išlo većem sudu.

Zločinac je i dalje sve od sebe odbijao. Uporno se držao. Danju se držao čak i veseo, raspoložen....

3.

Ali noću!

Noć je najteža zlikovcima.

Zločinac se više puta ne plaši suda, ne plaši zakona, ali se boji noći.

Noć mračna. U apsani grobna tišina. Ništa se ne vidi. Na polju je sve gluho. Od časa na čas tek bi se začuli težki koraci stražara, koji šeta mirno, bez larme, obziruć se pažljivo na sve strane.

Zločincu je vrlo težko. On ne može da spava. Po pameti njegovoj stanu se misli gomilati. Sve navaljuje jedna preko druge. Nastupi trenutak, kada duša zlikovčeva počne da radi. Damari na sliepom oku počnu življe kucati. Oči se zasvjetle čudnovatom svjetlošću. Kosa se na glavi podiže. Jezik se zaveže, a glas u grlu zamukne. Zlikovac hoće da bjega od ove napasti, ali ga te misli neprestano muče... On pokušava da ih se oslobodi.

Kako?

Uspuža se na apsanski prozor. Hvata se za rešetku na prozoru, i tako viseći tu, traži da govori s kim, da se zabavlja, traži da čuje ma što, ma kako vjetar duva, samo da uguši onu unutrašnju borbu u sebi.....

Duša mu se sjeća zločina. On traži, da uguši taj glas duše, da utiša borbu misli.

Ali nema nikoga da mu pomogne. I ne može mu niko pomoći.

On jauče. On plače. On proba da uteče, ali jaka brava tvrdo drži okovana vrata.

Digitized by Google

Noć sve dublja dolazi. Zločinca spopada samrtni znoj. On misli sve više. Sjeća se najmanjih sitnica u zločinu, što ga je učinio. On gleda kroz mrak i vidi lice ubijenoga. Gleda ga u oči; čuje liepo njegov hod, kako mu se približuje; osjeća njegovu ruku na svome ramenu. Ubijeni pruža ruku i dodiruje ga po licu. Zločinac se sav strese... On ugleda krv. Njegova se ruka dotiče rane, koju je nesretnoj svojoj žrtvi zadao .. Spopada ga užas! Zločinac onda skače, bije sam sebe, udara se lancima u glavu. I klone sav umoren. Učini mu se da spava. Ali u snu dolaze još strašnije pojave....

Šta je zakon, šta su sudovi — saviest je najstrašniji sudija...

Niko od kazne ne može izmaći. Ako ko i izmakne ljudskoj pravdi, ne može izmaći svojoj saviesti. A to je kazna još teža, jer ona muči krivca ne samo danju, nego i noću.

Kada bi zločinci pred zločinom mogli imati onu sviest, koju dobivaju poslie zločina, ne bi se nikad odvažili na zlo...

Kuzman ne priznavaše djelo. On se smijaše sudu. On obtuživaše svjedoke. On varaše ljude, ali ne mogaše prevariti — Boga...

Ne mogaše prevariti saviest svoju....

4.

Jednom, oko ponoći, na dežurstvu, narednik apsandžija raportova:

— Gospodine, ne znamo šta da radimo s onim nesretnim Kuzmanom. Već ima deset noći, kako nam ne da mira. Onako okovan trči po apsani, viče i moli se jednako. Izgleda, kao da je poludio. Danju je miran, ali kad nastupi noć ne može se snositi. Napadne ga nekakav bies, pa više puta urla... Molim vas, da sidjete, da vidite, šta da naredite s njim... Da li da zovemo liekara, da mu dade štogod da se smiri...

Sidjosmo dolje i pritajasmo se kraj vrata apsane Kuzmanove.

Čusme jecanje. Za tim kao urlik. I ako bijaše težko okovan — zločinac pretrča apsanu s jednoga na drugi kraj. Dotrča i do vrata apsanskih. Mi ćutimo ne dišemo. On uhvati za bravu. Bijaše čovjek jake prirode, jer se vrata, i ako jako okovana i zatvorena, ipak zaklatiše. Mišljasmo istavit će ih. Ču se glas:

— Gospode Bože... ima li koga ovdje?...

Mi ćutasmo.

On onda otrča na dolnji kraj apsane. Nasta težko jecanje. Duševni bolovi bjehu jaki. Skoči pa opet dotrča do vrata. Pruži ruke, poskoči, uhvati se za rešetku na prozoru i uzpuza se gore. Mi se tolikoj snazi i lakoći začudismo. Šćućuren kod prozora — gledaše u mrak. Mumljanje mu bješe strahovito. Mene prodje kao jeza. On se s prozora sroza dolje, dodje do sredine apsane. I tu sada nastade strahovita borba. Meni se učini, da su unutra dvojica. Jer liepo čuh, kao da se hrva s njekim...

Digitized by Google

— Ama ovdje izgleda kao da su dvojica — šaptnuh naredniku.

— Jest, gospodine, tako se čini. I mi ovdje na straži čujemo svake noći to, ali Kuzman je sam zatvoren. Ne ima drugoga. Nego, Bog, gospodine, ne da sakriti djelo...

Borba nastade sve jača. Za tim jecanje i plač. Užasno je bilo slušati. To je trajalo nekoliko minuta, pa se onda stiša. Čusmo kako se zločinac spusti na krevet. Okovi na nogama tupo zaječaše. Borba ga bješe umirila. Poče kroz plač glasno moliti:

— Gjorgje, brate oprosti mi... Pusti me... molim te... Jao... poprska mi oči... Evo krv... krv... Jao... puštaj me... Lele... brate... puštaj me... Molim te... Gospode Bože..... smiluj se..... Krv.... Krv.... Krv.... Ne vidim... Jao.....

Poslie nasta šaputanje. Izgledaše mi kao da se Bogu molio. Za tim skoči, predje dva puta po apsani i težko sjede. Utiši se sve. Čulo se još težko disanje. Borba duše zločinčeve bješe se za ovaj mah smirila...

— Umnoži lagano stražu i daj svieće — šaptnuh apsandžiji...

— Hoćete?

— Hoću da udjem u apsanu, da ga vidim.

Poslie otvorismo apsanu i tiho, ali u jedan mah, upadosmo unutra...

Kuzman sedjaše na jednom kraju kreveta. U rukama držaše uzicu od okova. Lice mu bijaše bliedo-tamno, a po njemu krupan znoj... Oči mu krvave i otvorene. Sjedjaše umoren borbom mirno, ali ukočenim pogledom zveraše u desni ćošak apsanski. Kao da tamo nekoga gledaše. Slika bješe strašna...

— Narednik pridje i kucnu ga po ramenu. On se prenu iz bunila i uplašeno gledaše po nama...

— Šta ćete sa mnom?

— Ti si bolestan — rekoh.

— Jest... Nješto mi je težko... Glava me boli...

Naredih, da ga izvedu na zrak. Ne mogaše se od umora držati na nogama. Žandari ga uzeše izpod ruke i izvedoše u dvorište. On sjede na klupu i huknu.

— Kuzmane, ti veliku muku imaš. Duša tvoja mnogo pati. Zašto ne priznaš djelo i pokaj se. Biti će ti lakše. Bog ne da, da zatajiš, što si učinio...

On mi ništa ne odgovori. Uzdahnu duboko, pa obori glavu.

Bješe obasjala liepa svibanjska mjesečina. Zviezde jasno svjetlucahu. Zrak bijaše miran, prijatan. Svuda niema tišina.

On diže glavu i dugo gledaše gore u nebo, u one zviezde što trepetahu u vasioni. Vidjeh, kako mu se ustne micahu. U sebi se Bogu molio. On ga prizivaše u pomoć duševnim bolovima svojim. I on mu se javi.

Digitized by Google

Zločinac spusti glavu, pogleda po nama i njekim molećim glasom reče:

— Gospodine, ja bih vas molio...

— Slobodno Kuzmane...

— Molio bih vas pokorno, da mi sutra rano zovnete svećenika...

— Zvati ćemo ga...

— Hvala vam...

Stade se krstiti. Umiri se i pogleda svuda naokolo.

Izbi jedan sat po ponoći. Nastade izmjena patrole. Zadjoh da obilazim stražu kod apsana, a naredniku dadoh znak da ga vrati natrag.

Kuzman sada lakim korakom udje u apsanu. Težka se vrata za njim zatvoriše. Brava se zavrnu. Stražar stade pred vrata. I zločinac ostade opet sa svojim mislima.

Poslie pet dana vratiše se akta isledjenja.

I presuda bi izvršena na Karaburmi...

III.

Tko pjeva o zlu ne misli.

1.

Za vrieme službe u policiji zapazio sam, da oni veliki i opasni zločinci nikada nisu voljeli ni pjesmu ni svirku. Niti oni pjevaju, niti rado slušaju, da ko drugi pjeva.

Mračne duše, uviek ozbiljni i tvrda srca oni misle samo o zlu i nesreći bližnjemu...

Poznati beogradski zlikovci: Nikitović, Ilija Gavrilović, Hamza, Cakić, Akelja, Pade Filipović, Banga, Joca Iroš i drugi — nikada nisu zapjevali.

— Ja ne znam ni jednu pjesmu — rekao je zlikovac Petar Kovač, kada je za razbojničtvo uzimat na odgovor.... Pjesma je za žene.... Ne volim ni svirku, ona je za cigane....

— Gospodine — žalio se jednom Ilija zločinac, ovdje do mene zatvoren je nekakav gospodin... Ne znam šta je, vidi se liepo obučen, ali po cio dan pjeva. Kada mu straža zabrani glasno, on onda pjeva tiho, za se... Ali čuje se kod mene i dosadno mi je. Molim vas, da znate....

Pjevač je bio M..... mlad čovjek, koji je za nekakvu uvredu vlade zatvoren bio, a imao je divan glas i liepo je pjevao....

— A što pjevate po vas dan? — pitao ga je sutra dan Ilija, kada su zajedno na čist vazduh pušteni bili.

— Zato, što mi je mirna saviest — odgovorio je M... Ne mislim kao ti samo o zlu...

Ilija samo nešto zamrmolji, pa ode na drugu stranu....

2.

Nekakav Pavle Baštovan, iz Turske, čovjek vrlo surove naravi, jedne noći dosta napit, susretne se u skadarskoj ulici iza Pašonine kavane, sa

Digitized by Google

jednim desetnikom i dva tri vojnika. Tu se posvadjaju. Pavle izvuče iz potaje veliki nož dobro naoštren, koji je, kao poznati ubojica, uviek uza se nosio, pa desetnika na mjestu razpori, a dva vojnika težko rani.

Za to bude osudjen na smrt.

U oči dana pogubljenja popio je nekoliko oka ljute rakije, da bi samo strah od smrti ugušio, ali je ipak ostao triezan i ciele noći nije oka sklopio.

— Koliko si pio, mogao bi pjevati — rekao mu je jedan od stražara, koji su ga čuvali...

— Jok vala... Nikada još od malena nisam nešto volio pjesmu... Šta ćeš mu. Da rečeš mastiku, e pa dobro... Nikakav drugi sevdaluh... Hi... tako sam ti se naučio...

Koju pjesmu najradje pjevaš? — pitali Gajtan-pašu, tako prozvanoga i čuvenoga lopova....

— Više volim zvuke engleske testere na verthajmovoj kasi i slobodan prolaz mome kalauzu (ključu) u bogatu dućanu, nego da mi pjevaju sve pjevačke družine.

— A pjevaš li ti Bango? — pitali drugog jednog lopova...

— Nikada... Ja po malo zakukam, kada mi Ljuba apsandžija meće lisice na ruke, pa okrene da mi sve svjetlaci na oči iskaču....

— I ja tako — dodao mu je drug Mika Štuca. Od sviju glasova najradije volim zvek dukata, pa da rečeš i dinara....

3.

Kad god sam imao posla sa kakovim krivcem, da njegovo djelo isledim, ili da mu sudim, uvjek sam se točno izvještavao o njegovom ranijem životu, o njegovim osobinama, navikama, temperamentu itd.

Izpitivanje i saznanje ranijeg života krivčevog može u mnogome pomoći i isljedniku i sudiji, da dobije sigurno mnienje o krivici obtuženoga.

Po našim sudovima čitaju se obično samo akta. Sudija razabira šta u aktima ima. Šta mu u aktima ne piše, njega se ne tiče... Riedko će koji zagledati i u prošlost obtuženika...

Samo se tako mogu objasniti i one presude, koje se čak i u beogradskome sudu izriču kao na panju...[1]

---

[1] Da spomenemo jedan slučaj. Biti će pred devet godina; sud varoški, za kradje osudio je nekog Dimitrija Stevanovića na smrt.... Po žalbi djelo ode kasaciji. Ona vrati akta sa primjetbama. I sada taj isti sud pusti Dimitrija kao sasvim nevina... Za deset dana i smrt i nevin!!!....

Digitized by Google

4.

Za ubistvo Alekse Zmijanovića, burmudžije u Lukinoj ulici bili su obtužena dvojica, mlekadžije, koji su stanovali ondje u blizini...

Obtužene sprovedu varoškome sudu, gdje sam onda, u drugom odjelenju bio predsjedavajući sudija... Na nekoliko dana pred pretres upitah apsandžiju o obtuženicima....

— U zatvoru su mirni. Krsta je i raspoložen.... pjeva.,....

Poslie osam dana sastavismo porotni sud, da sudimo obtuženima.

Na pretresu se javiše osnovi za i protiv obtuženih.

Osnovi podozrenja su čudna stvar. Onako elastični, mogu se protezati do mile volje.

Ako se samo bolje ne zagleda u dogadjaje i prilike obtuženikove — može često i nevinome da odleti glava sa ramena.

Kada svršismo sudjenje, uklonih publiku i počesmo riešavanje... Porotnici se kolebaju. Sudije se razmišljaju... Ali porotnici glasaše sa mnom. Jedan se sudija odvoji...

I oglasismo obtužene za nevine.

Kasacija je dva puta vraćala akta i naginjala, da osudimo nesretne ljude.

U oba puta mi ostadosmo stalni.

5.

Prošlo je od toga doba više od dvie godine, ali ja nisam prestao misliti o ubistvu Zmijanovića... I do kakvih sam rezultata došao urednik „Pravnika“ izvolio je iznieti u 3. i 5. broju svoga lista od 1894. godine....

Dovoljno, da pravi krivci budu uhvaćeni Baš ovih dana u varoškome sudu izrečena je presuda nad Ilijom Gavrilovićem i ostalim obtuženicima za ovo djelo.

Prije neki dan susrete me Sava Džavairović, ćurčija, i jedan od onih porotnika, koji su samnom sudili onim mlekadžijama:

— E sinoć sam te pominjao... Hvala ti. Znaš za one jadne ljude. Mal' ne glasah da su krivi. Nego srećom podjosmo za tobom. Kuda bi moja duša sada, da smo ih onda osudili — a evo prave ubice uhvaćene.

— Upamti, Savo, tko pjeva o zlu ne misli.... (Sliedi.)

VIESTNIK.

(Upravni odbor pravničkoga družtva) držao je dne 7. ožujka t. g. svoju redovitu sjednicu, u kojoj su primljeni sliedeći novi članovi: Nikola ***Breberin***, kr. sudbeni pristav u Mitrovici, dr. Mirko ***Košutić***, kr. sudbeni pristav u Zagrebu, dr. Ivan *Strohal*, kr. prislušnik u Zagrebu, Aleksander ***Operšal***, kr. sudbeni pristav u Gjurgjevcu, Ante *Gavez*, kr. kotarski pristav u Petrinji. Nakon toga je primljeno izvješće blagajnika o stanju blagajne.

Digitized by Google

Imenovanja. Njegovo ces. i kr. apoštolsko Veličanstvo blagoizvolilo je previšnjim riešenjem od 19. veljače 1896. premilostivo imenovati predsjednika sudbenoga stola u Belovaru dra. Žigu *Herrnheisera* viećnikom banskoga stola uz predbježno dodieljenje njegovo hrvatsko-slavonskoj zemaljskoj vladi, odjelu za pravosudje, te državnoga odvjetnika Dragutina *Markovca* predsjednikom sudbenoga stola u Belovaru sa sustavnimi berivi.

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je zamjenika kr. državnoga odvjetnika u Varaždinu Imbru pl. *Domina* sudbenim pristavom I. razreda za kr. kot. sud u Koprivnici, pučkoga učitelja u Budanici Josipa *Androlića* kućnim učiteljem kod kr. zem. kaznione u Lepoglavi: Marijana *Ručevića* pravnoga vježbenika kod kr. sudbenoga stola u Zagrebu, prislušnikom u obsegu banskoga stola i pomoćnoga liečnika u zem. zavodu za umobolne u Dobřanu dra. Ivana *Šimsa* ravnateljem kr. zemalj. zavoda za umobolne u Stenjevcu.

(U Bosni i Hercegovini.) C. i kr. zajedničko ministarstvo naimenovalo je kotarskog predstojnika I. razr. Vladislava viteza *Chrzanowskog* vladinim tajnikom, kotarske predstojnike II. razreda Josipa pl. *Markovića*, Belu pl. *Maricha* i Otona baruna *Klimburga* kotarskimi predstojnici I. razreda, političkog pristava I. razr. Maksu *Gyurkovicsa* i vladinog perovodju Karla *Bährа* kotarskimi predstojnici II. razreda.

Poglavica zemaljske vlade naimenovão je političkog pristava II. razreda Andriju *Jasicu* kod kotarskog ureda u Prijedoru vladinim perovodjom; političkog pristava II. razr. i kotarskog upravitelja u Bos. Dubici Jovana *Raucha* političkim pristavom I. razr.; unaprijedio je upravitelja ispostave i političkog pristava II. razr. dra. Vladislava *Zimu* u Varešu političkim pristavom I. razr.; perovodnog vježbenika kod kotarskog ureda u Ključu Guida *Jerovšeka* političkim pristavom II. razr.; i perovodne vježbenike Gustava *Loewea* i Edmunda *Wesiaka* kod kotarskeg ureda u Zenici odnosno u Travniku političkimi pristavi II. razreda; svršenog pravnika Karla Antona *Müllera* privremenim perovodnim vježbenikom, dodjelivši ga kotarskom uredu u Bileću i privr. auskultanta kod kotarskog ureda u Srebrenici dra. Jakova *Eislera* privr. sudskim pristavom m. pr.

Premještenja. Previšnjim riešenjem od 19. veljače 1896. dostojalo je Njegovo Veličanstvo preblagostivo odobriti premještenje državnih odvjetnika Dragutina *Gjuričića* iz Belovara u Osiek, i Franje *Vidmara* iz Gospića u Belovar, te preblagostivo dozvoliti, da se kotarskomu sudcu Josipu *Subotiću* povjeri uprava državnoga odvjetničtva u Gospiću.

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je premjestiti usljed vlastite molbe Petra *Petaja*, kotarskoga sudca u Grubišnompolju k onom u Gospiću; kot. pristave: Franju *Šabana* iz Vrbovskoga kr. kot. oblasti u Vojnić, imenovav ga podjedno izaslanikom za provadjanje potajno razdieljenih zadruga, Josipa *Rehmana* iz Slunja kr. kot. oblasti u Vojnić, Mirka *Švarca* iz Novoga kr. kot. oblasti u Vrbovsko, sudske pristave: dra. Petra *Sabolića* od kr. kot. suda u Novoj Gradiški k sudbenom stolu u Petrinji i Miju *Linčeka* od kr. kot. suda u Koprivnici k onom u Novoj Gradiški.

(U Bosni i Hercegovini.) C. i kr. zajedničko ministarstvo premjestilo je: kotarskog predstojnika Miecislava viteza *Madurowicza* u Bugojnu i vladinog tajnika Vladislava viteza *Chrzanowskog* u Travniku k zemaljskoj vladi; povjerilo je kotarskim predstojnikom na upotrebi kod zemaljske vlade Emanuelu *Grofu* upravu kotarskim uredom u Glamoču i Konradu barunu *Braunu* upravu

Digitized by Google

kotarskim uredom u Bugojnu, a kotarskog predstojnika Petra *Todorovića* premjestilo je iz Glamoča u Travnik.

Poglavica zemaljske vlade premjestio je perovoduog vježbenika Huga *Kohna* od kotarskog ureda u Bileću k onom u Jajcu; razriješio je auskultante dra. Filipa *Steina* i dra. Josipa Sunarića na njihove molbe od daljeg službovanja u Bosni i Hercegovini; trajno je umirovio šerijatskog sudiju kod kotarskog ureda u Bugojnu Hafiza Smajl ef. *Hatibovića*; političkom pristavu na upotrebi kod okružne oblasti u Travniku dru. Maxu *Strassmannu* povjerio je upravu ispostavom u Varcar-Vakufu, a političkog pristava I. razr. dra. Henrika baruna *Ferstela* premjestio je od okružne oblasti u Mostaru k onoj u Travniku; dalje je razriješio političkog pristava I. razr. Karla viteza *Pichla* od Gamsenfelda od uprave ispostave u Velikoj Kladuši i dodijelio ga gradskom kotarskom uredu u Mostaru na službovanje, a političkom pristavu I. razr. Othmaru *Barišiću* u seoskom kotarskom uredu u Banjaluci povjerio je upravu ispostavom u Velikoj Kladuši; premjestio je političkog pristava I. razr. Martina *Gjurgjevića* od gradskog kotarskog ureda u Mostaru k seoskom kotarskom uredu u Banjaluci; perovodnog vježbenika Jovana *Tabeaua* od kotarskog ureda u Gackom k onom u Bos. Dubici; sudskog tajnika Jovana *Kmiččika* od vrhovnog suda k okružnom sudu u Sarajevu; sudskog tajnika Aleksandra *Irzykowskog* od seoskog kotarskog ureda u Banjaluci kotarskom uredu u Sarajevu; sudskog tajnika Gregora *Semeniuka* od kotarskog ureda u Bihaću k seoskom kotarskom uredu u Banjaluci; sudskog tajnika Gavrila *Wozniaka* od kotarskog ureda u Ključu k onom u Bihaću; sudskog pristava dra. Eusignija *Lastowieckog* od kotarskog ureda u Sanskom Mostu k onom u Ključu; sadskog pristava Karla *Granowskog* od kotarskog ureda u Jajcu k onom u Sarajevu; sudskog pristava Jovana *Tomana* od kotarskog ureda u Čajnici k onom u Jajcu; sudskog pristava Ambrozija *Šurana* od kotarskog ureda u Livnu k onom u Čajnici; sudskog pristava Miroslava *Vinkovića* od kotarskog ureda u Ljubuškom k vrhovnom sudu; sudskog pristava Mihajla *Paliwodu* od okružnog suda u Travniku kotarskom uredu u Ljubuškom; auskultanta Bogoljuba *Petrovića* od okružnog suda u Sarajevu ka kotarskom uredu u Konjici i auskultanta Cvjetka P. *Radovića* od okružnog suda u Travniku kotarskom uredu u Livnu.

(Sbornika zakonah i naredabah valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad IV. godine 1896. izdan i razposlan je dne 19. veljače 1896., a sadržaje:

pod br. 17. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 31. prosinca 1895. br. 60.475., kojom se izdaje provedbeni naputak za zakon 29. siečnja 1895. o zaštiti nasadah američke loze; a

pod br. 18. naredbu kr. ug. ministra trgovine od 28. siečnja 1896. br. 573. pr. o provedbi zakonskoga članka XXXVII. od godine 1895. vrhu povlasticah na izume.

Komad V. godine 1896. izdan i razposlan je dne 10. ožujka 1896., a sadržaje:

pod br. 19. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 21. veljače 1896. br. 777., kojom se u sporazumku sa kr. vladinim odjelom za unutarnje poslove popunjuje naredba od 30. siečnja 1895. br. 1040. o dostavnih pristojbah občinskih organa i

Digitized by Google

pod br. 20. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 27. veljače 1896. br. 3631., kojom se „uputak za provedbu naredbe od 3. kolovoza 1878. br. 4100. o redu strogih ispita na mudroslovnom fakultetu kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu (sbornik br. 46. godine 1878. str. 311.)“ preinačuje.

Stečaji.

Ožujak. Mihael *Schwager*, neprotokolirani trgovac iz Vinkovaca. — Kr. kot. sud u Vinkovcih (odluka od 7. siečnja 1896. br. 222. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj M. Anastasijević, odvjetnik iz Vinkovaca, zamjenik dr. E. Spies iz Vinkovaca. — Rok prijavni do 23. ožujka, ročište 24. ožujka 1896. — (Ovaj je stečaj prvi put proglašen u „Nar. Nov.“ dne 3. ožujka 1896.)

Travanj. Pavao *Keller*, cipelar iz Petrovaradina. — Kr. kot. sud u Karlovcih (odluka od 5. veljače 1896. br. 768. gr.) — Zastupnik i privremeni upravitelj dr. Petar Stanković, zamjenik Jovan Jović, odvjetnici u Karlovcih. — Rok prijavni do 15. travnja, ročište 16. travnja 1896.

— Mavro *Valder*, neprotokolirani trgovac s postolarskom robom iz Karlovca. — Kr. kot. sud u Karlovcu (odluka od 28. veljače 1896. br. 3865. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. I. Banjavčić, zamjenik dr. G. Kornitzer, odvjetnici u Karlovcu. — Rok prijavni do 20. travnja, ročište 28. travnja 1896.

Svibanj. Herman *Benedikt*, protokolirani trgovac u Zagrebu, Ilica kbr. 12. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 17. ožujka 1896. br. 5151. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj Ferdo Šaj, zamjenik dr. O Kornicer, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 11. svibnja, ročište 12. svibnja 1896.

— Viktor *Zubanjak*, protokolirani trgovac u Kostajnici. — Kr. sudbeni stol u Petrinji (odluka od 19. veljače 1896. br. 335. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Vladimir Crnadak, zamjenik dr. Benjamin Superina, odvjetnici u Sisku. — Rok prijavni do 11. svibnja, ročište 3. lipnja 1896.

— Pavao *Mendjan*, iz Stare Pazove. — Kr. kot. sud u Staroj Pazovi (odluka od 22. veljače 1896. br. 1212. i 1213. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj odvjetnik dr. Vaso Milošević, zamjenik dr. A. Badaj, odvjetnik u Zemunu. — Rok prijavni do 30. svibnja, ročište 3. lipnja 1896.

Srpanj. Josip *Weiss*, neprotokolirani trgovac u Iloku. — Kr. kot. sud u Iloku (odluka od 16. ožujka 1896 br. 3404. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. N. Kolarević, odvjetnik u Iloku, zamjenik Andrija Klasanović, općinski bilježnik u Iloku. — Rok prijavni do 1. srpnja, ročište 3. srpnja 1896.

Digitized by Google

Uredjenje seljačkoga posjeda i regulacija zadružnih odnošaja u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji te bivšoj vojnoj krajini s obzirom na hrvatsko-ugarsko pravo i urbar Marije Terezije.

Napisao ***Josip Hoholač,*** *kr. kot. predstojnik.*

(Nastavak.)

Ako napokon koja graničarska zadruga sasvim izumre i ako ne bude oporuke, tada zadobije kriepost bez obzira na spol obće pravo baštinsko.

Baštinici mogu negibivi imetak zadržati samo uz uvjet §. 12. zak. od god. 1850., ako toga neuzhtiju, moraju ga uz dvije godine odkako ih je baština zapala odsvojiti.

S gibivim imetkom slobodno im je činiti, što ih je volja.

Razloživ ovako u kratko ovlaštenje, nastaje pitanje, kojim načinom je tko mogao prestati biti članom zadruge:

Na to odgovaram:

Pojedinac mogao je prestati biti članom zadruge:

1. ako je izstupio iz dosadanje, te stupio u drugu zadrugu ili ako se je u drugu zadrugu priženio.

2. formalnim izstupom iz sveze krajiških stališa t. j., ako je tko postao častnikom ili činovnikom.

3. ako se je tko iz krajine odselio u drugu kraljevinu.

4. ako se je tko ovlašteno ili neovlašteno izselio ili ako je izgubio austr. državljanstvo.

5. i napokon ako je bio tko 10 godina nepoznato odsutan.

Spomenuv ovako samo ovlaštenje na zadružni imetak i spomenuv slučajeve izstupa iz zadruge, prelazim na dio drugi t. j. na pitanje:

Tko je ovlašten tražiti diobu, i kakov je postupak bio?

Tko je htio diobu tražiti, morao je po §. 39. zakona od 7. svibnja 1850. sliedeće učiniti:

1. Svaka stranka morala je dokazati, da osim kuće za stanovanje imade selišta od barem 6 rali zemlje kao stožernu imovinu.

Digitized by Google

Oko mora i gdje u obće kao ondje malo zemljišta ima, dopustiti će iznimku, ako neobhodno potrebito bude, pukovnijsko zapovjedničtvo na predlog obćin. odbora.

2. Većina kućana obojega spola, koji su navršili 18. godinu dobe svoje, treba da privoli na diobu.

3. Dielovi imetka treba da budu prije medjusobnom pogodbom ukućana ustanovljeni, podieljeni, zemljišta u prisuću oblasti omedjašena.

Pri tom valja osobe, kojim je po §. 48. sačuvano pravo povratka u njihovu krajišničku kuću, uzet u račun i pridieliti ih jednoj kući, kojoj će se unapred za slučaj, ako bi se one zbilja i povratile, predati njihov dio.

4. Zadrugari treba da su se o medjusobnih svojih tražbina i platežnih rokovih pogodili, da su se o zajedničkih dugovih s vjerovnici napravili, da su potrebni možda hipotekarni zalog ustanovili, ter dužne jamčevine i udovička uživanja osjegurali.

5. Treba sigurnost dati, da će se nove kuće graditi na mjestih za to odredjenih.

6. Pojedini mužkarci, koji izlaze (iz zadruge) diobom treba da su jurve izvršili vojničku dužnost u službi (beim Feldstande).

7. Izlazom jednoga kućanina ne smiju se oprostiti od dužnosti od aktivne službe vojničke oni, koji ostaju u kući.

8. Ako izstupi na jedan put više mužkaraca, koji su podvrženi dužnosti vojničke službe, treba da je kućegospodar kako zaostavše, tako i izlazeće strane zadovoljio vojničkoj dužnosti.

Ako kod diobe nastane prigovaranje proti tomu, da se koji ukućanin primi u jednu ili drugu stranu, dužna je bližnja srodna grana primiti ga.

Ako se dieleće obitelji ne mogu po dobru pogoditi o podielbi imetka, tada treba da obćinski odbor čitavi zadružni imetak razdieli prema broju mužkih glava.

Uzporedimo li ustanovu §. 77. temeljnog zakona od godine 1807. sa ustanovom §. 39. zakona od 7. svibnja godine 1850., to vidimo sliedeće razlike:

Po §. 77. temeljnog zakona od 1807. traži se kod diobe za svaku stranku najmanje polovica sališta, dakle 12 odnosno 17 rali, dočim je po §. 39. dovoljno 6 rali za svaku stranku.

Nadalje §. 77. ustanovljuje, da na diobu moraju pristati svi punodobni mužki članovi, dočim §. 39. zakona od 7. svibnja 1850. veli, da je dovoljna većina kućanah obojega spola, koji su navršili 18. godinu dobe svoje.

Nove pako ustanove sadržaje §. 39. u točki 6., 7. i 8., kojih zakon od 1807. poznavao nije.

Dioba na mužke glave jest obim zakonom zajednička.

Digitized by Google

Što se tiče samoga postupka, to su se temeljem §. 41. zakona od g. 1854. sve dosadanje potreboće morale dokazati pred odborom obćine, koji je imao jamčiti, da će se one izpuniti.

O svakoj diobi imao se je sastaviti pred obć. poglavarstvom (po zakonu od 1807. pred satnijom) pismen ugovor, isti po svih zadrugarih, koji su imali pravo glasa, podpisati, po satniji prosuditi i odobriti (po zakonu od 1807. po pukovnijskom zapovjedničtvu) i u zemljištne knjige upisati.

Ad 3. Što se tiče nasliedja u krajiškoj zadrugi, to ustanovljuje §. 25. zakona od 7. svibnja 1850. da samo zadnji potomak može o negibivom imetku oporukom razpolagati. Jedina je iznimka ako ima osoba, kojim je priuzdržano pravo, da se u krajišku kuću povratiti mogu (§. 48. istoga zakona).

Uzporedimo li ovu zakonsku ustanovu sa onom §. 39. temelj. zakona od 1807., to opažamo ovdje sliedeću razliku:

Po §. 39. tem. zakona od 1807. mogao je zadnji član oporučno razpolagati jedino sa onimi sgradami, koje nisu pripadale selištu i to u korist krajišnika, dočim je sa blagom, orudjem u obće sa pokretnom imovinom napose mogao razpolagati u korist ma koje osobe, a po §. 25. zakona od 7. svibnja 1850. bilo je takovomu članu dozvoljeno razpolagati sa svom po- i nepokretnom imovinom, dakle i sa zemljišti, koja su po §. 39. zakona od 1807. izključena bila.

Za slučaj ako nije bilo oporuke, nastupilo je obće nasliedstvo.

Ad 4. Zadruga je prestala ili

a) ako se je izselila te ostavila zemljišta,

b) ili ako su svi članovi izumrli.

U tih dvih slučajevih pripala je tada imovina ova i po §. 39. temelj. zakona od 1807. kao i po §. 26. zakona od godine 1850. vojnoj krajini, a služila je ili za bolju dotaciju siromaških krajiških obiteljih ili za osnivanje novih naselbina.

Ovakovo stanje krajiških zadruga trajalo je sve do godine 1871, kadno je 8. lipnja izašao:

Zakon o promjeni nekojih administrativnih uredaba u vojnoj krajini.

Uzporedimo li ovaj zakon sa zakonom od godine 1807. i 1850. to nalazimo sliedeće razlike:

1. Ovim zakonom (§. 1.) dokinuto je do tada postojeće ograničenje sticanja nekretnina u bivšoj vojnoj krajini, te odredjeno, da imade za državljane austro-ugarske monarhije prestati svako ograničenje prava, sticati nekretnine u vojnoj krajini tako glede maksimalne mjere posjeda zemljišta, kao i glede opredieljena broja negibivosti, što je po zakonih od g. 1807. i 1850. postojalo i što je gore razloženo.

Digitized by Google

2. Minimalna mjera po pravilu neotudjivih zemljišta krajiško-zadružnih ustanovljena je za sve dielove vojne krajine na šest jutara.

Do ove mjere, koju pukovnijsko zapovjedničtvo može obaliti u primorju i svagdje, gdje je slična nestašica zemljišta i na manje od 6 jutara, mogle su krajiške zadruge slobodno razpolagati sa svojimi nepokretninami i inim imutkom, dočim po zakonih od god. 1807. i 1850. bilo je uglavljeno, da se dobro porodično (Stammgut) redovito nije moglo odsvojiti, ma iznosilo ono više od 6 rali.

Kao što je bilo po spomenutih zakonih iznimice dozvoljeno otudjenje porodičnoga dobra, o kojih slučajevih je bio već govor, tako je dozvoljavao i zakon od 8. lipnja 1871. §. 3., da se je mogla i minimalna mjera u slučaju najveće nužde uz dozvolu oblasti i putem ovrhe prodati.

3. Po §. 4. zakona od 8. lipnja 1871. mogla se je sudbena ovrha na pokretni i nepokretni imetak krajiških zadruga uključivo sa minimalnom količinom zemljištnoga posjeda radi kažnjivih čina čitave zadruge ili pojedinih ukućana, zatim zbog dugova dozvoliti samo prema razmjerju onih česti, koje zakonito pripadaju iz zadružnoga imetka krivim pronadjenomu ili obvezanomu ukućanu zadruge, dočim se po §. 17. zakona od g. 1807. i §. 16. zakona od g. 1850. redovito nije smjelo porodično dobro ni dati u zakup, ni založiti, ni kaucijom obteretiti, dapače nije bila dozvoljena ni sudbena ovrha.

Prem je gornjimi ustanovami izrečeno u načelu, da se porodično dobro ne može otudjiti, da se na porodično dobro ne može ovrha voditi, to su ipak od toga pravila postojale iznimke, koje ovdje navodim.

Porodično dobro moglo se je u ova 4 slučaja **sasma** otudjiti, i to:

a) ako je to zakon sam propisivao, što se je moglo samo dogoditi za slučaj §. 21. al. 2. zakona od g. 1807.

b) ako je zadruga zadobila drugo selište n. pr. usljed nasliedja,

c) ako je koja zadruga bila primljena u drugu krajišku kuću,

d) ako je koja krajiška obitelj svoj posjed prodala kojem provincijalistu a ovaj na sebe primio krajiške dužnosti, a krajiška obitelj se tada iz krajine izselila.

Djelomice moglo se je porodično dobro otudjiti:

a) ako je krajiška kuća posjedovala više od $^1/_4$ selišta, to joj se moglo pomoći time, ako se jedan dio istoga proda,

b) ako se pupilarna zemljišta nisu mogla na nikoji način dati u zakup,

c) ako je kojoj obitelji, koja nije spadala medju obligatni krajiški stališ, zemljište pripalo, koje se je za 2 godine imalo prodati.

Što se tiče sudbene ovrhe, to ako je do nje po §. 21. zakona od g. 1807. doći moralo, morala se je zato izhoditi putem političkim dozvola od pukovnijskog zapovjedničtva.

Digitized by Google

Nu politička oblast imala je takovu dozvolu uzkratiti, ako se je ovrha imala voditi radi pojedinih činitba, nemarnosti kućegazde ili radi nepotrebitih dugova, nu u svakom slučaju imala se je prije ovrhe dozvoliti sekvestracija plodina ili uzakupljenje samog porodičnog dobra do namirenja duga.

4. §. 5. zakona od 8. lipnja 1871. stavljene su izvan krieposti ustanove §. 35. i 36. zakona od g. 1807. i ustanova §. 23. i 24. zakona od 7. svibnja 1850. a mjesto njih ustanovljeno je:

Ako u kojoj zadruzi ne ima više mužkoga člana, tada se ista ima smatrati razriešenom. U ovom slučaju imao se je po- i nepokretni imetak u jednakih dielovih razdieliti medju preostale možda još u kući ženske ukućane i medju one, koji živu izvan kuće, te su zakonito ovlašteni, da se mogu povratiti u zadrugu ili su iz kuće na koji god ini zakoniti način izstupili bez odpravnine.

Red zakonitoga nasliedstva nastupa istom onda, ako ne živi više nitko od onih osoba, koje gore navedene pravne zahtjeve imadu.

5. Daljnja razlika postoji u tom, što je po zakonu od 8. lipnja 1871. morala temeljem §. 6. svaka dieleća se stranka izkazati u §. 2. istoga zakona izkazani minimum, dočim je po zakonu od g. 1807. morala izkazati $^1/_2$ sesije dakle 12 odnosno 17 rali, a po zakonu od 7. svibnja 1850. bio ustanovljen minimum suglasno sa ustanovom §. 6. zakona od 8. lipnja god. 1871.

6. Glavna razlika izmedju zakona od 8. lipnja 1871. i onih od g. 1807. i 7. svibnja 1850. postoji u pogledu same diobe, jer dočim se je po potonjih zakonih preduzimala dioba zadružnog imetka lih na mužke glave, to je §. 6. al. 2. ustanovljivao, da se dioba ima preduzeti po broju mužkih i ženskih glava.

7. Novu ustanovu, koju nije poznavao ni zakon od 1807. i 1850. sadržaje §. 7. zakona od 8. lipnja 1871., koja glasi:

Ona krajiška zadruga ili njihove pojedine obiteljske grane, od kojih nitko ne služi u bojnih četa ili kod krajiške uprave te koje niti mužkih nasliednika ne imaju, nisu dužne držati se zakonskih uvjeta za diobu zadruge te mogu uz privolu svih na glasovanje i povratak ovlaštenih, zatim iz kuće bez konačne odpravnine izstupivših članova, i uz dozvolu pukovnijskoga (titeljsko bataljunskog) zapovjedničtva zadružni savez razriešiti i stupiti u red onih krajiških stanovnika, koji nisu na zadruge obvezani.

Oni, koji služe, mogu, kada navrše vrieme trogodišnje službe, sa čitavom svojom obitelju izstupiti iz svoje krajiške rodne kuće, te zahtievati konačnu odpravninu u dielovih, koji im iz zadružnoga imetka pripadaju prema broju mužkih i ženskih članova obitelji i onda, ako i ne postoje zakoniti uvjeti zadružne diobe.

Zadruge su dužne taj dio izdati:

Digitized by Google

Ako se obitelj ne bi o ustanovljenju istoga diela mogla složiti, tada ima obćin. zastupstvo razdieliti skupno zajednički imetak.

Odluka uz priuzdržaj utoka spada na političku oblast.

Obitelji, koje su nastale takovom diobom nisu više dužne živjeti u zadružnoj svezi, te mogu sa svojim posjedom i svim vlastničtvom razpolagati za slučaj smrti.

8. Daljnu razliku nalazimo u §. 8. zakona od 8. lipnja 1871.

Uzporedimo li ovu zakonsku ustanovu koja glasi: Svaki krajišnik može u buduće iz jedne zadruge u drugu prestupiti samo po onih ustanova o. g. z., koje se odnose na zajednicu dobara, sa ustanovami §. 86. od 1807. i §. 44. ex 1850. to vidimo, da je §. 8. ex 1871. ustanovljeno, da u krajini počam od zakona od 8. lipnja 1871. ne obstoje više udruživanja tom posljedicom, da bi udružiti se imajući stekao sva prava p r a v o g a člana zadruge, kao što je to sticao po ustanovah §. 86. g. 1807. i §. 44. ex 1850., već da se u takovih slučajevih imadu sklapati ortačke pogodbe po ustanovah pogl. 27. o. g. z. o zajednici dobara, te koje se protežu lih na onu imovinu, koja je zajednici podvrgnuta i samo na ono vrieme, koje je ugovoreno, osim ako ne nastupe slučajevi §. 1205. do 1212. o. g. z., koji ukinuće ortačtva prije iztekavšeg ugovorenoga vremena uvjetuju.

9. Daljnju razliku nalazimo kod §. 9. zakona od 8. lipnja 1871.

Po toj naime zakonskoj ustanovi zadobivaju častnici, činovnici i duhovnici pravo na o d p r a v n i n u iz rodne zadruge, dočim su po ustanovah §. 88. zakona od g. 1807. i §. 48. zakona od 7. svibnja god. 1850. imali samo pravo povratka u zadrugu, ako su naime stali opet u red prostih krajišnika, te preuzeli na sebe i vršenje njihovih dužnosti.

Po gore spomenutih zakonih nisu takovi častnici, činovnici i duhovnici imali niti u ž i t n o g prava za vrieme službovanja, dapače nisu imali nikakova prava na zadružni imetak.

Jedino za slučaj diobe imalo se je temeljem §. 39. toč. 3. zakona od 7. svibnja 1850. na nje obzir uzeti.

Sa činovnici, duhovnici i častnici uzporedjivali su se po §. 48. zakona od 7. svibnja 1850. i oružnici, financ. stražari, u obće svi oni, koji su u javnoj manjoj službi stojali. Jedina razlika izmedju ovih je bila ta, što je prvoimenovanim t. j. častnikom, činovnikom i duhovnikom bio povrat u zadrugu uvjetno, a ovim potonjim bezuvjetno osjeguran, a to s toga, što se je smatralo, da su ovi potonji i nadalje ostali u svezi krajiškog pučanstva (Grenzstand), dočim se je za prvoimenovane držalo, da su prestali biti članovi krajiškoga pučanstva.

Nastaje pitanje, što je sa djecom takovih osoba bilo, ako su takove osobe umrle prije, nego li su se vratile u zadrugu t. j. jesu li njihova djeca imala pravo na povrat u zadrugu?

Digitized by Google

Ovdje se mora uzeti u obzir, jesu li otci takove djece izstupili povodom njihove službe iz obveze krajiškog pučanstva ili ne.

Za djecu častnika i činovnika možemo kazati, da djeca onoga častnika i činovnika, koji je umro a da nije tražio pravo povratka u zadrugu, da takova djeca po §. 88. zakona 1807. i §. 48. zakona od g 1850. nisu imala pravo povratka, a to s toga, što su se častnici i duhovnici smatrali već po njihovoj službi kao da su izstupili iz krajiškog pučanstva, i što to pravo nisu sami tražili, dakle to pravo, koje nisu otcevi tražili, nisu mogla ni djeca naslieditи, pa je ovisilo od zadruge, hoće li ih ili ne primiti.

Drugačije je bilo sa djecom oružnika, financ. stražara u obće manjih službenika. Djeca ovih imala su pravo povratka, dapače zadruge su bile prisiljene primiti udovicu i djecu ovakovih službenika bezuvjetno a to s toga, što takovi po naravi njihove službe nisu se smatrali, da su izstupili iz krajiškog stališa.

Gore dakle spomenutom ustanovom §. 9. zakona od 8. lipnja 1871. dozvoljava se takovim osobam osim prava povratka još i pravo na odpravninu, što je na svaki način za takove osobe puno priličnije bilo.

Što se te odpravnine tiče, to odredjuje naredba c. kr. glav. zapovjedničtva od 15. studenoga 1872. broj 6190., da imadu častnici, činovnici itd., koji su izstupili prije zakona od 8. lipnja 1871. iz krajiških kućnih zadruga bez odpravnine pravo na dio zadružne imovine samo za sebe i za onu mužku jošte živuću djecu, koja su s njimi skupa izašla iz zadruge, nasuprot pako oni častnici, činovnici itd., koji stupiše ili stupaju iz zadruge poslie kako je spomenuti zakon stekao kriepost, da imadu po §. 9. toga zakona pravo na dio iz zadružne imovine za sebe, za ženu, s kojom su se jošte u zadrugi vjenčali, i za živuću djecu obojega spola, koja su rodjena u zadrugi (naredba od 16. siečnja 1873. broj 7083.).

10. Daljnju razliku nalazimo kod ustanove §. 12. zakona od 8. siečnja 1871., gdjeno se kaže, da je svaki pravi član krajiške zadruge vlastan uz obdržavanje naredaba o. g. z. s onim dielom, koji mu iz zadružnog zakona pripada, oporukom ili nasljednim ugovorom razpolagati, dočim je ta pogodnost po ustanovah §. 25. zakona od g. 1850. i §. 39. od g. 1807. pripadala zadnjem članu, kako je to već gore razloženo.

11. Konačnu razliku nalazimo u §. 13. zakona od 8. lipnja 1871., gdjeno se dozvoljava izplata odnosno dio u novcu, što je bilo uvedeno za sačuvanje zadružnoga posjeda. Ova ustanova je u suglasju sa ustanovom §. 9. gdje se govori o odpravnini. (Sliedi.)

Digitized by Google

Dokazuju li trgovačke knjige, da je roba predana, naručena i primljena?

Napisao dr. ***Fran Vrbanić.***

(Svršetak.)

Pogledom na pravilo, da je kupovni posao perfektan, čim se stranke slože o robi i o cijeni te čim one ovo suglasje izjave, a vlastnost nad kupljenim prijedmetom, da kupac stječe istom onda, kad mu kupljena stvar bude predana, radi se u nazočnom slučaju o dva posve zasebna fakta, od kojih je jedan, t. j. kupovni posao, unesen u knjige, a drugi, t. j. predaja robe, nije. Prema gore navedenim načelima o uknjižbi bilo bi od potrebe oba fakta, jer su jedan od drugoga različna, u knjigama evidentirati, pa kad to učinjeno nije, to bi se po strogom shvaćanju punim pravom moglo tvrditi, da knjiga trgovačka može biti samostalnim dokazalom samo glede onoga fakta, koji je unesen, a glede onoga česa u knjizi ne ima, da ona ne može biti dokazom. Kod ovoga strogoga shvaćanja ne može biti govora o tom, da se povlastica trgovačkih knjiga glede dokazne moći svadja na ništa ili barem na najmanju mjeru, to bi se moglo tvrditi samo onda, kad se knjizi ne bi priznavala dokazna moć glede fakta, koji je u knjigu upisan, a ne glede fakta, o kojem u knjizi ne ima spomena. Ovo strogo shvaćanje u nazočnom slučaju štiti stranku proti nepravdi, koja bi joj se mogla nanijeti protivnim mnienjem.

Nije tako lako s drugim prigovorom, prema kojem bi se kod svakoga posla predmnijevati imala predaja robe.[1]

Kako se iz gornje razložbe vidi, ne leži istina u samoj prodaji i predaja, ta su dva pojava juristično i faktično različna; ali se u svagdanjem životu, imenito kod običnih posala, jedno od drugoga tako strogo ne luči. Kad se obćenito govori o kupnji ili o prodaji, tada se redovito uzima, da je kupljeni predmet u istinu i predan. Tako biva i kod trgovaca, koji kod većega dijela posala ne spominju ni pravnoga naslova, s kojega je dug nastao, ni da je roba kupcu predana. Obično se u trgovačkoj knjizi nalazi bilježka: „X. za naručenu robu 100 for.“, ili se naprosto u kategoriji dužnika X. spominje s iznosom od 100 for., te se u dnevniku ili u drugoj pomoćnoj knjizi razlog duga potanje označuje, na pr. „X. tri komada platna 100 for.“

[1] Wenn man den Kaufmann überhaupt zutraue, dass er Quantität und Qualität der Waare, Preis und sonstige Verkaufsmodalitäten richtig in seinen Büchern notire, so müsse man ihm weiter auch darin vertrauen, dass er nur solche Posten eintragen werde, die er an seine Kunden wirklich versandt hatte“. (Erkennt. des Comm.- und Adm.-Collegium zu Königsberg vom 4. März 1863. Vidi Busch. Archiv B.-II. str. 163.)

Digitized by Google

Kod dnevnih kupovnih posala, koji se sklapaju tako rekuć iz ruke u ruku, vrlo se rijedko nalazi u knjizi bilježka, da je roba kupcu predana; vjera i pouzdanje u trgovčevo poslovanje, a napose u njegovo knjigovodstvo uzrokom su, da se već po sebi razumjeva, da trgovac ne će uknjižiti duga, ako robe nije predao, ili ako je to obzirom na svoje poslove možebiti prije učinio, da je za stalno tu predaju naknadno obavio. Naproti će se kod onih kupoprodajnih posala, kod kojih se roba kupcu poslati ima s mjesta gdje je kupljena na drugo mjesto, redovito u knjigama zabilježiti, da je poslana. Ne će se uslijed toga griješiti proti temeljnim načelima, na kojima se osniva dokazna moć trgovačkih knjiga, ako se u pojedinom slučaju prizna dokazna moć trgovačkoj knjizi i glede toga, da je kupljena roba predana, premda ova okolnost nije naročito u knjizi istaknuta, te ako se u samom činu, što je roba prodana uzme, da je izveden i drugi čin, da je kupljena roba ujedno i predana. Kada će se pako moći uzeti, da postoji jedno i drugo, o tom se obćenito pravilo ustanoviti ne da; sve ovisi o tom, kako se u pojedinom slučaju knjige vode, te da li one prema načinu knjigovodstva same u sebi sadržavaju jamstvo istine. Tu ne preostaje drugo, nego u konkretnom slučaju prepustiti odluku samomu sudcu, koji će i u gornjem, možebiti drastičnom, slučaju moći i znati štititi protivnu stranku isto tako, kao što ju može štititi gore navedeno strogo stanovište, da knjiga ne dokazuje ništa drugo, nego što je u nju naročito ubilježeno. — Ovo mnijenje stoji u ostalom u suglasju i s našim zakonom, koji sudcu prepušta, da prema postojećim prilikama knjigama, koje se uredno vodile budu, dosudi podpunu moć dokaza, ili da im u obće ne prizna dokazne moći,[1] i načelu slobodnoga uvjerenja, koje se i u gradjanskom parbenom postupku sve to više uvažuje, kao što na pr. u njemačkom postupniku, koji je obzirom na to izvan kreposti stavio odnosne ustanove njemačkoga trgov. zakona t. j. čl. 34—36., koji odgovaraju §§. 31., 32. i 33. našega trgov. zakona.

Što se tiče dalnjega pitanja, da li trgovačke knjige dokazuju, da je roba naručena, to L. M—s. u gornjem svom članku smatra sasvim naravnim, da trgovačka knjiga pruža dokaz i o tom, da je roba naručena, dok se s druge opet strane drži, da trgovačke knjige u obće ne mogu pružiti dokaza glede naručbe robe.[2]

---

[1] Vidi dr. Fr. Vrbanić „Trgovački zakon" str. 31.

[2] „Zur Eintragung in die Handelsbücher eignen sich nur solche kaufmännische Geschäfte, welche bereits von einer Seite erfüllt sind und also eine Veränderung im Credit und Debet der Contrahenten herbeigeführt haben, nicht aber Bestellungen und sonstige noch nicht ausgeführte oder erst künftig auszuführende Geschäfte". (Erkenntniss des Berliner Obertribunals. Vidi Busch. Archiv svez. IV. str. 316. — Auschütz und v. Völderndorff itd. str. 191).

Digitized by Google

Prije svega moramo naglasti, da se ovdje pod naručbom ne razumijeva tako zvani komisionalni ili naručbeni posao, već izjava volje, da se kani sklopiti kupoprodajna pogodba; dakle ništa drugo, nego li ponuda; pak zato bi i gornje pitanje izpravnije glasilo: dokazuje li trgovačka knjiga, da je roba poslana uslijed pravovaljane ponude? Po tvrdnji L. M—sa u navedenom članku „Pester Lloyda" već je u svakoj kupnji sadržana naručba (ponuda), pa kad s toga knjiga pruža dokaz o tom, da je izmedju kupca i prodavalca nastala pogodba, koja se proteže na robu i na cijenu te robe, tada po nazoru L. M—sa ne bi imalo smisla, kad se knjizi ne bi priznavao dokaz i o tom, da je roba naručena, t. j. o stavljenoj ponudi.

Nu ako ovo pitanje točnije promotrimo naći ćemo, kako je doduše istina, da je u svakoj kupoprodajnoj pogodbi sadržana i ponuda, jer i kupoprodajna pogodba poput svake druge nastaje suglasnom voljom stranaka, a da do tog suglasja dodje, morati će jedna od stranaka prva očitovati svoju volju, t. j. staviti ponudu, ali se ne smije zaboraviti, da ponudu može staviti svaka od onih stranaka, koja je naumila sudjelovati kod buduće pogodbe, dakle ne samo budući kupac, nego i budući prodavalac.[1] Kad bi se s toga tvrdnja L. M—sa i priznavala izpravnom, nije njom riješeno dalnje važno pitanje: je li u uknjiženoj kupnji sadržana ponuda kupca ili prodavaoca?

Usljed toga tvrdnja L. M—sa ne ima nikakove praktične vrijednosti, ona bi imala smisla samo onda, kad bi naručbu, t. j. ponudu, redovito stavljao kupac, t. j. kad bi već u tom, što je u trgovačkoj knjizi prodavaoca uknjižena tražbina uslijed nastale kupoprodajne pogodbe bila podjedno i sadržana okolnost, da je ta pogodba nastala uslijed pravovaljane ponude (naručbe) kupaca. Nu tomu nije tako. Uzmimo, da je u knjigama knjižare X. uneseno: „Y. za slijedeće knjige .... 100 for."; tko će iz ove stavke moći izvesti dokaz, da je knjige naručio Y.?

Ne treba zaboraviti, da knjižari, kad strankama knjige na ogled šalju, cijenu njihovu ubilježuju na teret onoga, komu knjige nudjaju, s toga se može istim pravom zaključiti, da je spomenuti dug nastao ne uslijed naručbe kupca, nego uslijed ponude prodavaoca. Ako se dakle iz existencije kupoprodajne pogodbe zaključiti mora, da je u njoj već sadržana i ponuda, ne slijedi još odatle, da je tu ponudu stavio kupac, t. j. da je on kod prodavaoca robu i naručio; uslijed toga gube svaku važnost i razlozi, koje navodi L. M—s., te kojima on pobija gore navedenu odluku trgovačkoga i mjenbenoga senata kr. kurije.

---

[1] Ponuda, što ju glede buduće kupoprodajne pogodbe stavlja onaj, koji u toj pogodbi kani biti kupcem, mogla bi se nazvati naručbom u užem smislu (Bestellung), za razliku od naručbe u širem smislu (komisije).

Digitized by Google

Ali i bez obzira na ovo razlaganje meni se čini, da trgovačke knjige kao takove već prema smislu §. 31. trgov. zakona, ne mogu u načelu služiti dokazom o tom, da je roba naručena, t. j. da je sa strane kupca stavljena ponuda o tom, da se sklopi kupoprodajna pogodba. Po pravilu §. 31. trgov. zakona pružaju knjige trgov. dokaz u prijeporima, koji su nastali iz trgovačkih posala; ponuda pako još nije trgovački posao, ona je samo jedna polovina pogodbe, kojoj treba da još pridodje druga usporedna polovina, t. j. prihvat; ona sama za sebe još nije nikakov posao, već je samo priprema, da se u napredak posao sklopi. Ponuda uslijed toga nije takova činjenica, koja bi po općim načelima trgovačkoga knjigovodstva bila prijedmetom uneska u trgovačke knjige, koje se po zakonu imadu tako voditi, da se budu podpuno izkazivali poslovi trgovca i točno stanje njegove imovine. Ponuda pako kao takova ne služi ni u jednu od ove dvije svrhe.

Čim pako ponuda kao takova nije u načelu prijedmetom uknjižbe u trgovačke knjige, ne mogu one biti samostalnim dokazalom, da je roba naručena, t. j. da je stavljena ponuda o kupoprodajnoj pogodbi. Bude li medjutim ipak naručba robe unesena u trgovačke knjige, koje se u redu vode, moći će u pojedinim slučajevima, imenito kad prodavalac ovu ponudu prihvati, te kad uslijed toga bude sklopljena kupoprodajna pogodba, ova okolnost prema rasudi sudca u veliko poduprijeti druga dokazala, ali samostalnoga dokaza poput drugih uneseka, na koje se proteže §. 31. trgov. zakona, ova uknjižba pružiti ne može.

Obzirom napokon na treće pitanje: da li trgovačke knjige dokazuju, da je roba primljena, L. M—s. u svom spomenutom članku te povlasti trgovačkim knjigama glede toga ne priznaje; toga stanovišta drži se i kr. kurija, premda s druge opet strane ima u judikaturi i protivnih rješitba.[1] Po mojem sudu ima se odgovor i na ovo pitanje osnivati na

[1] U rješitbi bečkoga vrhovnoga sudišta od 30. listopada 1866. br. 7588. izriče se, da trgovačka knjiga služi dokazom, da je naručena i odposlana roba tuženiku doista i prispjela, te se na kraju obrazloženja doslovce veli: „die den ordnungsmässig geführten Handelsbüchern gesetzlich eingeräumte Beweiskraft kann nicht wohl nur auf den Gegenstand und Preis der Lieferung beschränkt werden, sondern in Berücksichtigung der vorwaltenden Umstände sich auch auf die Person, welche in den Büchern als Empfänger der gelieferten Waaren eingetragen ist erstrecken, und die Beschwörung der Richtigkeit des Buchauszuges auch die eidliche Bekräftigung des Umstandes, dass die geliefert verbuchten Waaren demjenigen geliefert wurden, auf welchen der Conto lautet, in sich schliesst". (Vidi Adler-Clemens: Sammlung der Entscheidungen etc. svezak I. Wien 1868. strana 133). — U istoj zbirci na strani 109—111 nalazimo medjutim drugu rješitbu bečkoga vrhovnoga sudišta od 11. srpnja godine 1866. br. 5866., po kojoj trgovačka knjiga tužiteljeva

Digitized by Google

gore iztaknutom načelu, da trgovačka knjiga može dokazivati samo o činjenicama i dogadjajima, koji se u istinu dogodiše, a ne o prilikama, koje se tek osnivaju na nagadjanju i zaključivanju. Ako je prodavalac robu odpremio i ovaj čin u knjigu zabilježio, upisao je samo jedan čin, koji se je u istinu dogodio; primitak robe jest drugi fakat, koji je posve odijeljen od prvoga t. j. od odpravka robe; iz onoga prvoga fakta može se doduše naslućivati, da je kupac robu primio, ali knjige prodavaoca ne mogu toga dokazati, jer u njima taj drugi čin nije ubilježen.

Koliko puta se zbiva, da adresat poslane robe ne će da preuzme, a koliko se puta opet dogodi, da robe na putu ne stane. Samo onda, kad bi adresat u svojim knjigama zabilježio, da je robu primio, mogle bi knjige pružiti dokaz o tom, dok bi opet s druge strane njegove knjige mogle pružiti i protivan dokaz, da on poslane mu robe nije primio, ako u svojim knjigama primitka nije ubilježio, premda bi kod redovitoga i valjanoga knjigovodstva to morao učiniti, da je robu u istinu dobio. Uslijed toga ne može se ni u ovom slučaju postaviti obćenito pravilo glede pitanja: da li trgovačke knjige dokazuju, da je roba primljena? I tu će u konkretnom slučaju imati odlučiti sudac po svom uvjerenju, nakon što je razgledao knjige i jedne i druge stranke.

Možebiti će ova razpravica biti povodom, da naši praktični juriste ovo pitanje razbistre s praktičnoga gledišta; ja sam svoje nazore izjavio, poglavito s gledišta teorije trgovačkoga zakona, a nisam uzeo obzir na pravila gradjanskoga parbenoga postupnika, koja će se morati svakako u konkretnom slučaju uvažiti, u koliko ne stoje u opreci s načeli trgovačkoga zakona.[1]

---

nije kadra dokazati, da je tuženik robu u istinu primio. U ovoj se rješitbi izmedju ostalog tvrdi: „Das Handelsbuch des Klägers kann unter den vorliegenden Umständen, bei welchen es wesentlich darauf ankommt, ob und zu wessen Händen die Uebergabe der Waaren an den Beklagten erfolgte, den Beweis nicht herstellen, dass der Beklagte die Waaren wirklich erhalten habe, oder dass sie doch in seinem Geschäfte verwendet worden seien, worüber der Kläger den Beweis durch die Handelsbücher des Beklagten in der Verhandlung auszuführen unterliess".

[1] Na strani 215. „Mjesečnika" od ove godine u opazci 1) u prvom dijelu ove rasprave naštampano je pogrješno: „Vidi Anerkühr", mjesto: „Vidi Anschütz".

Digitized by Google

Kriva prisega i krivo svjedočanstvo.

Po dru. Fr. E. pl. Lisztu preradio dr. J. Veličković.

I. Rimsko pravo.

A) Kriva prisega:

Prije nego li ikoji drugi narod došli su Rimljani do upoznanja, da se božansko pravo imade od svjetskoga lučiti. Tako dakle nalazimo na polju kaznenoga prava počam od osnutka Rima, od predhističkoga doba potičuću, cieli rimski pravni život pronicajuću oprieku izmedju „jus"-a i „fas"-a. Oprieka ta doduše jošte ne bijaše sasvim oštro izražena, granice bijahu jošte nejasne i netočne; etymologija mnogobrojnih u kaznenom pravu rabljenih izrazah, vrsti smrtnih kazna i prastari, simbolički običaji pri izvršivanju tih kazna t. z. „consecratio bonorum" i „sacratio capitis" kao i mnogo drugo toga odaju nam, da se Rimljani u to doba nisu jošte sasvim onoga staroga shvaćanja otresti mogli, po kojemu se u svakom zločinstvu nazirao prestup proti božanstvu, pa se kao takov i kaznio. Ali pojmovi su već tu, oni se sve više bistre; oprieka biva sve to dublja, obseg svjetskoga prava širi se i to na uštrb božanskoga prava; pa i na polju prava u obće, a kaznenoga prava ponaosob dolazi pobjedonosna državna misao do nepobitne samostalnosti.

Da je država zaštitnicom crkve, da je najuzvišenija zadaća „državnoga mača" osvetiti nepravdu crkvi nanešenu: to shvaćanje imademo tek srednjem vieku da zahvalimo. Rimski narod, kojega su državnici vjeru smatrali sredstvom za državne svrhe, toga shvaćanja nikada poznavao nije.

Kršćanin nazirao bi u tomu „huljenje boga", kada car Tiberij veli: Bogovi neka se za uvriede njima nanešene sami brinu; nu u tim riečima rimskoga cara leži mnogo rimske državne mudrosti; one su posljedak višestoljetnog, dosljednog razvitka gore navedene oprieke.

To po politični duh rimskoga naroda karakteristično shvaćanje morade najodlučnije uplivisati i na shvaćanje krive prisege i na postupanje s istom. Onaj, koji je krivu prisegu položio, izazvao je božanstva na osvetu: do njega samoga je bilo, da li će pokajanjem (expiatio) uz sudjelovanje collegia pontifica biti u stanju ruku božanstva, koja se na njega podigla, da ga kazni, od sebe odvratiti; ali država ne imadjaše s njime radi ovog čisto vjerskoga prestupa ništa da računa, niti da prednjači osveti bogova, dok tim ne bi, — kao onaj, koji je krivo svjedočio (vidi dalje dole) — pravna dobra pojedinca u opasnost došla. Po tomu dakle najstarije rimsko pravo nije poznavalo „crimen perjurii" (perjurium iz sanscrita „para" grčki παρὰ = male jurare).

Digitized by Google

Taj nazor bar bijaše dugo vremena općenit: a za utvrdjenje istoga običavalo se je imenito na Ciceronov „de legg. II. 9.: Perjurii poena divina exitium, humana dedecus“ pozivati, za koju izreku se držalo, da je uzeta iz zakona 12 ploča.

Kada je ali novija znanost tu bludnju odstranila, zabačen je sa tim dokazalom i dotadanji navedeni nazor. U svojemu djelu „De jurejurandi religione et de Poenis in perjurio statuendis“ uztvrdio je učenjak Rosshirt: da je najstarije rimsko pravo — u oprieci ka kašnijoj dobi — znalo za gradjansku kazan krive prisege, a crpio je tu tvrdnju iz sliedećih dvijuh mjesta:

Cicero de off. III. 31. Nullum enim vinculum ad adstringendam fidem jurejurando majores artius esse voluerunt. Id indicant leges in XII. tabulis, indicant sacratae, indicant foedera, quibus etiam cum hoste devincitur fides, indicant notiones enim adversationesque censorum, qui nulla de re diligentius, quam de perjuro judicabant.

Gellius noctes atticae VII. 18. Jusjurandum apud Romanos inviolate sancteque habitum servatumque est. Id et moribus legibusque multis ostenditur.

Rosshirt je pravilno tumačio rieč „sacratae“ dodav istoj „scil. leges“; nu upravo to pravilno tumačenje pobudilo ga je: da je iz tih riečih Ciceronovih pogrješan zaključak stvorio, naime da kada su leges sacratae krivu zakletvu zabranile, da je tada (po Festusu s. v. sacratae i sacer) gradjanska kazan krive prisege morala biti „sacratio capitis“. Dvojbeno je prije svega, da li se u slučaju nastupa „sacratianis capitis“ može u obće govoriti ob ovoj kao gradjanskoj kazni krive prisege; a nevjerojatno je, da bi „leges sacratae“, ta temeljna prava, koja si je rimski puk nakon duge i uztrajne borbe od gospodujućeg staleža izvojštio, sasma nepolitični prestup, a iz širokog okvira ovih baš samo krivu zakletvu kaznom zaprietila bila. Najodlučnije je pako, što je Rosshirt — a s njime i njegovi pristaše — previdio, da Cicero u cielom tom mjestu krive prisege ili kazan na istu stavljenu, niti rječicom spomenuo nije.

Pravi smisao Ciceronovih riečih imao bi naprotiv sliedeći biti:

Cicero sjeća svoje suvremenike, kako su njihovi predji prisegu svetom držali, a kao najjasniji primjer tomu navodi prastari rimski običaj, po kojemu se je pri sankciji leges sacratae, kad se je rimski puk svečanim položenjem prisege zavjetovao, da će svaki pojedinac jamčiti za stećena po njih prava, ili pri sklapanju saveza sa drugimi narodi, prisega rabila kao najsigurniji „vinculum ad adstringendam fidem“. Ali nastupajuća pri prekršenju „leges sacratae“ kazan sacrationis capitis“, bijaše samo kazan prekršenja ustava, koji se imao svetim držati, nipošto pako kazan prekršenja pri sankciji iste položene prisege: pa i okolnost ta, što je upitnoj prisezi jednaka kriepost dana, koju je imala i osveta Jupitra, koju je

Digitized by Google

„fetial“ pri svečanom sklapanju saveza na sebe izazivao, svjedoči dovoljno, da Ciceronu nije ni na kraj pameti bilo, na pomenutom mjestu o gradjanskoj kažnjivosti krive prisege govoriti.

Što Cicero ovdje, a Gellius u „multae leges“ spominju „leges in XII. tabulis“ odnosi se ili na takove ustanove upitnog zakona o ustavu, koje nam uzdržane nisu, imenito o zaprisegnuću činovnika, ili na ustanovu o kažnjenju krivoga svjedočanstva, za koju nam Gellius, kako ćemo niže razložiti, svjedoči, da je u 12 ploča sadržana bila: podnipošto nas ali to ne može uvjeriti o tomu, da je kriva prisega kod Rimljana u najstarije vrieme po gradjanskom pravu kažnjiva bila.

Pošto i Plautus „Rud. V. 3. 21. navodi, da je djelovanje pontificah pri polaganju prisegah ograničeno bilo samo na preduzeće propisanih vjerskih obreda, kojimi se je nastojalo osvetu uvriedjenog božanstva, kada je tko krivo prisegao, od ovoga odkloniti, to odtuda sliedi: da niti ovi nisu nad krivorotnikom imali nikakove sudbenosti.

Ni uvedenjem cenzure (311. p. k.) i prenosom „disciplinae morum“ na censore, nije se stanje stvari ovo znatno promienilo. Istina doduše, da Cicero u off. III. 31. veli „nulla de re diligentius (scil. censores) quam de jurejurando judicabant“, što i drugi izvori posvedočuju; istina, da je nastupajuće usljed „censorske note“ umanjenje časti za krivorotnika, kao rimskog gradjana, bila težja kazna, nego li najtežja „multa“; nu ta „censorska nota“ bijaše ipak samo jasni izraz pravne sviesti rimskoga puka i općega prezira sugradjanah, koji je krivorotnika i do tada snalazila bila, ali ona ne bijaše izljev državne kaznene vlasti.

Ovo zanemarenje krive prisege kao čisto vjerskoga prestupa kroz svjetovno zakonodavstvo s jedne strane, s druge strane osobita narav cenzorskoga kaznenoga prava, koje ne imadjaše zadaću, da se sa pravničkimi pojmovi bavi, već da u puku živuću pravnu sviest prilagodi svakom pojedinom slučaju i da joj dade jasna izraza — razlog je, što nigdje nenalazimo jasne definicije krive prisege. Ipak mora da se je u pravnoj sviesti puka po malo manje više izvjestan pojam o krivoj prisegi razvio, koji je kao nuždnu predpostavu za istu tražio s jedne strane svjestnost neistine, „sciens“ ili „prudens fallere“ u subjektivnom pravcu, stanovite formalnosti kod polaganja prisege u objektivnom pravcu. U potonjem pravcu iztaknuti nam je imenito propis „cenceptis verbis jurare“ t. j. izreći prisegu onako, kako je već unapred formulirana bila. U slučaju, kad se po prisizatelju nije govorenim riečima formulirana prisega polagala, morao je ovaj barem na istu izrazito pristati riečima „ex animi mei sententia“ ili „idem in me“ i slična. Mnogobrojni izvori imenito kod pjesnika Virgila, Ovida, Juvenala i dr. — koje u pomanjkanju prostora ovdje navesti ne možemo — dokazuju izpravnost gornje tvrdnje.

Digitized by Google

Dakle — izuzev cenzorske note — podpuna bezkažnjivost krive prisege po svjetovnomu pravu. Tako bijaše to počam od prvih stoljeća rimske države, tako ostade i za vremena klasičnog pravoslovja; a da i podignuće kršćanstva za državnu vjeru nije u tomu pravcu znatnih promjena proizvelo, razložiti ćemo dalje dole. U istinu, čudna pojava; manje što se tiče najstarijeg doba, gdje je stroga pravičnost rimskoga gordoga gradjanina, gdje je prije svega živa vjera u osvetnu moć božanstva, koje bdije nad tim, da se prisega svetom drži, posredovanje svjetovne moći suvišnom učinila; tim više ali u pogledu kasnijih stoljeća, kada je obća čudorednost sve više propadala, kada je nova vjera ruglu izvrgavana, i kada su vjerolomstvo i krivorota postali svagdanjim pojavima. Nije dakle čudo, da su se kršćanskim duhom i nazorima kanoničkoga prava proniknuti kriminaliste srednjega vieka pa i novijeg doba vrhu takovog stanja stvari snebivali; da su se oni, koji su u krivoj prisegi nazirali „uvriedu božanskog Veličanstva", „zločinstvo neposredno proti bogu upravljeno", koji su isto držali većma kažnjivim nego li umorstvo, jer se ovim samo t i e l o ubija, dočim krivorotnik svoju vlastitu d u š u ubija, sgražali, nad takovim zakonodavstvom, koje je krivorotnika nekažnjivim proglasilo.

D a n a s se stvar promienila, d a n a s ne naziremo više u krivoj prisezi uvriede božanskoga Veličanstva, kažnjive po svjetovnoj kaznenoj vlasti, već — prema raznolikosti našega sistematičnoga stanovišta — prestup proti javnoj vjernosti i vjeri ili proti pravosudju države, proti imetku suparničarevom ili proti sigurnosti tjelesnoj i životnoj, proti časti i slobodi obtuženika. D a n a s se ne kazni kriva prisega kao takova, već samo s u d b e n a, a i ova samo pod stanovitimi uvjeti, unutar izrazito ustanovljenih granica.

Pitanje se nameće, da li se razlog toj pojavi imade jedino u ravnodušnosti Rimljana proti vjerskim prestupom tražiti, ili se moramo jošte na druge koje pojave obazrieti, te u ovih pravi razlog potražiti? — Prije nego li bi na to pitanje odgovoriti mogli, moramo o tom na čisto biti, u čemu se o s o b i t o s t toga rimskoga shvaćanja sastoji?

Kad izlučimo iz kruga u modernih zakonodavstvih pod obsežnom oznakom „krivorota" sadržanih kažnjivih čina singularne slučajeve kažnjivog „prekršenja prisege", koji sve više i više izčezavaju iz zakonikah, i koje osnivajuće se budući na novijih procesualnih uredbah, rimsko pravo, bar u t o m obliku, poznavalo nije; kada izlučimo krivo svjedočanstvo pod prisegom ili bez prisege položeno, na koje su i po rimskom pravu od prastarih vremena, kako ćemo nižje obrazložiti, najstrožije kazne zapriećene bile, tada nam ostaje jedini glavni slučaj: p r i s e g e s t r a n a k a u p a r b e n o m p o s t u p k u, na koju je danas kazna krive prisege udarena, dočim je u Rimljana nekažnjivom bila. U tomu i jedino u tomu slučaju postoji znatna razlika, pravije oprieka izmedju današnjega našega shvaćanja i onoga po rimskomu pravu.

Digitized by Google

Kriva prisega u parbenom postupku sadržaje najneposredniji napadaj na privatna dobra, na imetak pojedinca, koji pojam morao je i Rimljanom poznat biti, jer leži u naravi same stvari, i jer ga je — inače u abstrakcijah nevješto rimsko pravoslovje u doba klasičnih pravnika, takovim spoznati moralo; morali bi dakle očekivati, kada bi jedino to stanovište odlučno bilo, da su Rimljani krivu prisegu uvrstili bar medju prestupe proti imetku, i na istu kazan stavili. Nu i tomu li privatno-pravnom shvaćanju krive prisege ne nalazimo u rimskom pravu nikakovog traga — izuzam jedine kažnjivosti „stelllionata" o kojemu će niže govor biti.

Razlog dakle mora jošte dublje ležati. Taj razlog leži po našem shvaćanju — što je u ostalom do sada ciela kaznenopravna literatura previdila — u sasma različitom **gradjanskopravnom** položaju prisege parničara u rimskomu pravu, nego li je on u našemu pravu.

Rimska terminologija (Dig. tit. XII. 2.) razlikuje — u oprieci prema današnjem pravu:

1. „jus jurandum voluntarium", izvansudnu prisegu,
2. „jus jurandum necessarium
a) in jure
b) in judicio"; tako nazvano, jer se je stranka u oba slučaja morala na istu upustiti.
3. „jus jurandum judiciale", prisega, koju je „judex" naložio stranci parbenoj, a da joj ona od protustranke ne bijaše ni navraćena.

Da se osvrnemo najprije na one pod 2. a) i b) navedene slučajeve:

Jedan i drugi imadjahu stanovite procesualne osobine, imenito u pogledu obvezatnosti parnične protustranke prisegu prihvatiti ili ju uzvratiti i u pogledu posljedica, kada se ova kratila, jedno ili drugo učiniti; — obje ali imadjahu i zajedničke, kod svake od njih nastupajuće posljedice. (Savigny System §. 311.) Pa upravo iz toga, u tih zajedničkih posljedica očitujućeg se, rimskomu pravu osebujnog shvaćanja prisege parbene stranke, morala je, po našemu shvaćanju, nepobitno slieditи bezkažnjivost krive prisege. Po našem današnjem shvaćanju uvedena je, kako Kant veli, stranačka prisega u gradjanski postupak, radi sudova, bez koje ovi držahu, da ne će moći pravu istinu doznati i pravorok izreći; ona nam služi dokaznim sredstvom, na temelju kojega u pomanjkanju drugih dokazala naš pravorok osnivamo, ne s toga, jer je tko prisegu položio, već s toga, jer mi stvarni sadržaj prisegom potvrdjene izreke stranke — u koliko nepredleži protudokaz — držimo istinitim.

Drugčije bijaše to po rimskom pravu. Ovomu ne služi prisega temeljem osude, već surrogatom iste; ono se ne brine za stvarnu istinu zaprisežene okolnosti, već samo za „čin" položenja prisege; ono nazire u

Digitized by Google

prisezi samo slobodnom voljom stranaka utanačenu formalnu istinu, samo fikciju iste, slično kako se ova osudom ili sporazumkom utemeljuje. Ova pogodbena narav prisege stranačke u gradjanskom postupku, koja je u raznih izvorih priznata, morade kao nuždnu i ne izbježivu posljedicu imati: absolutnu nepobitnost sporazumno ustanovljenom prisegom dovršene parnice, baš i u slučaju, da je prisega krivo položena bila, te izključenje svake iztrage i kažnjivosti, dakle i bezuvjetnu bezkažnjivost krive prisege.

Jedna jedita iznimka nalazi se u kasnijem rimskom pravu: i to Justinianovom 1. 13. Cod. de reb. cred. 4, 1, po kojoj je nasljednik mogao tražiti povratak izdanoga legata ili fideicomissa, ako se je potraživanje zapisovnika na ista osnivalo na krivoj prisezi

Drugčije imadjaše se stvar po rimskom pravu sa t. z. „jus jurandum judiciale". U ovom slučaju podieljivao je kriepost prisegi: autoritet sudca, a ne sporazumak stranaka; ovdje nije prisega pogodbene naravi, već kao i danas čisto dokazno sredstvo, koje bijaše moguće „ob noviter reperta" i napadati. Ovdje bi bila mogla i kažnjivost krive prisege, skopčana sa gradjanskopravnom „retractatio causae" prodrieti; nu s jedne strane okolnost, što je ova prisega sudbenim običajem uvedena tek u kasnije doba, i to u doba, kada je bezkažnjivost krive prisege u slučaju „jus juraundum voluntarium i necessarium" već kao temeljno načelo priznata bila, s druge strane opet strogo konservativna narav kaznenoga prava, kojim se ovo nad gibkijim gradjanskim pravom odlikuje, dovoljno nam razjašnjuju, zašto je i ovdje starije načelo nadvladalo.

Mi smo se morali kod ove točke podulje zabaviti, ma da predrečeno civilisti nije nova stvar, i to zato, jer je kaznena literatura redovito propuščala, da veliku važnost rečenoga za kaznenopravno postupanje krive prisege po rimskom pravu u pravo svjetlo stavi; a iztaknuti smo morali i razloge, iz kojih rimsko pravo nije moglo doći do toga, da razvije samostalni „crimen perjurii". Jasnoće radi moramo ovdje jošte nadovezati ono nekoliko slučajeva, u kojih mogaše nastupiti kažnjivost krive prisege, nu ne radi krive prisege, već radi drugih u njoj sadržanih povriedah prava, koji slučajevi iz tog razloga ne čine iznimku od općenitog pravila bezkažnjivosti krive prisege, već se njimi to pravilo što više potvrdjuje.

Ovamo spada ponajprije kriva prisega položena „per genium principis". Ponikao od vremena Cäsara, a pod Augustom već često rabljen, razvio se je običaj, pri polaganju prisege prizivati „numen imperatoris". Koliko su pojedini rimski carevi do te prisege držali, dokazuje nam Sueton (Calig. 27.) navodeći, da je Caligula mnoge nedužne osudio „ad mettala et bestias" „quod nunquam per genium suum dejerassent". I nakon uvedenja kršćanstva održala se je ta prisega u običaju, samo što se je uplivom

Digitized by Google

ovoga mjesto „numen“ uporabljivale rieči „per fortunam“ „per caput“ ili „per salutem caesarium, quae est augustius genus“.

Ništa nije bjelodanije bilo, nego da se pod uporabom ovakove formule položena kriva prisega smatrala uvriedom od puka na cara prenešene „majestas“ te je krivorotnik bivao tada radi počinjene time uvriede Veličanstva pred sud stavljen, pošto je time povriedio dužno poštovanje prema caru, pa su na taj čin i vrlo stroge kazne stavljene bile, premda o tomu u „lex Julia“ ne bijaše posebne ustanove; nu sudac rimski pokoravajući se mjerodavnoj želji carevoj, da se u pojedinih slučajevih krivac kazni, znao je taj čin podvrći pod obsežni pojam „laesae majestatis“.

Tek po Ulpianu u 1. 13. §. 6. De jurejur. 12. 2. izvješćenim konstituciami careva Heliogabata, Caracalle i Septima Severa stalo se je na put toj carskoj samovolji, te je sad na mjesto redovite kazne za uvriede Veličanstva t. j. smrti (Paulus rec. s. V. 29.) za onoga, koji je „per genium principis“ krivu prisegu položio, nastupila tjelesna kazan i sa istom skopčana „infamia“. Još dalje pošao je Alexander Sever (1. 2. Cod. de reb. cred. 4. 1. iz god. 224.), koji je odredio, da se onaj koji je prisegu „per venerationem principis“ krivo položio, ne ima kazniti, ako ju je položio „quodam calore“ t. j. u hitrini. Na dotadanjoj bezkažnjivosti prizivanjem „boga“ položene krive prisege nije Alexander ništa promienio.

Drugi, ako i dosta dvojbeni slučaj kažnjenja krive prisege nalazimo u zločinstvu „stellionata“ (4. Dig. h. t. 47. 20. Modestin), gdje se veli: „De perjurio, si sua pignora esse quis in instrumento juravit crimen stellionatis fit, et ideo ad tempus exulat“. Ovo mjesto dakle spominje samo pojedini slučaj, u kojemu je stellionat predležao, a da k istomu nije pristupila i kriva prisega, pa i ovdje se ne kazni kriva prisega kao takova, već zločin stellionata, u koji je i ona prešla; to dokazuje i kazna, koja redovito nastupa kod stellionata: naime vremenito progonstvo te sa osudjenjem radi stellionata skopčana „infamia“ po 1. 13. §. 8. Dig. de his qui not. 3. 2. „crimen stellionatus infamiam irrogat damnato, quamvis publicum non est judicatum“. Ništa nas ali neovlašćuje, iz ovoga posebnoga slučaja, zaključivati na obćenitu uporabu pojma stellionata u svih slučajevih krive prisege, koji sadržavaju povriede privatnoga prava.

Ovo su jedina dva slučaja, u kojih se po rimskom pravu u doba klasičnih pravnika kriva prisega kazniti mogla.

Veoma živahna, do u najnovije doba nastavljena kontroverza razvila se glede pitanja, da li je podignuće kršćanstva za državnu vjeru, koje je na mnoge srodne grane kaznenoga prava uplivisalo, i pogledom na prosudjenje krive prisege znatnih promjena uzrokovalo?

Po našem sudu pitanje ovako stavljeno nije pravilno. Zakonarstvo kršćanskih careva odaje i na tomu polju njena u obće osebujna i karakte-

Digitized by Google

ristična obilježja. Svugdje isto nastojanje, da se što obsežnijim priznanjem „aequitatis“ ublaži „jus strictum“, svugdje ista prežnja, da se nepomična ali sigurna načela starijeg rimskog prava u pojedinom slučaju i dosljedno provedu, pa ipak svugdje ista, na svih poljih jasno se prikazujuća vierna, stara načela sa novimi za dalji snažniji razvitak sposobnimi načeli zamjeniti. Tako bijaše to i sa naukom o krivoj prisezi.

Stara bezkažnjivost iste traje upravo u glavnih slučajevih i nadalje; uz nju pako ustanoviše onako od oka samo pojedine slučajeve, u kojih se krive prisege najstrožije kazniše; promjene dakle, koje su znatne u toliko, što je duh, iz kojega su potekle, sasma drugi, nego li onaj starog prava; podjedno ali i neznatne, pošto u mjesto staroga nepostavljaju nikakvo novo načelo.

Dva od tih iznimnih slučajeva kažnjivosti krive prisege spominju dvije „constitucije“ i to 1. l. 41. Cod. de transact 2. 4. cara Arcadia i Honoria od god. 395. i 2. l. 17. Cod. de dignitate 12. 1. Honor. et Theod. II. — koje ali obje ne govore o krivoj prisezi u pravom smislu rieči, nego o t. z. vjerolomstvu. U prvoj se, u slučaju prekršenja prisegom utvrdjene pogodbe, izriče uz niz privatnopravnih štetnih posljedica („rerum proprietate careat et emolumento, quod ex pactione vel transactione illa fuerit consecutus“ itd.) i kazan „infamiae“ bez obzira, da li je prisega prizivanjem boga ili „per salutem principis“ položena; u drugoj pako zapriečuje se na prekršenje „cautiae juratoriae“ kod „viri illustres“ gubitak dostojanstva. —

Iz pojustinianove dobe imademo jošte spomenuti constituciju cara Leona i Constantina, koju je Cujacius crpio iz Harmenopulusovog „manuale legum“ (ed. Heimb. I. VII. 19), po kojoj bi za krivu prisegu obćenito kazan „abscissio linguae“ imala udarena biti.

Osvrnemo li se na dosada izvedeno, vidimo, da rimsko pravo niti u najdavnije doba, niti u doba klasičnih pravnika kao niti u doba vladanja kršćanstva nije znalo za „crimen perjurii“ kao samostalno individualizirano kažnjivo djelo.

Razlog pako tomu leži u razlučenju „jus“-a i „fas“-a u najstarijem pravu, prava i morala u vrieme cenzorskih sudova, u parbenom shvaćanju prisege u klasičnoj periodi, a u doba kršćanstva u malaksaloj proizvodnoj snazi te dobe u savezu sa po sebi konservativnom naravi kaznenoga prava. Pojedine odredbe careva doduše proniknute su već drugim duhom; nu kršćanstvo se je jošte preslabo uvriežilo bilo u duhu i ćućenju rimskoga naroda, a da je bilo u stanju temeljitu preobrazbu u postupanju sa krivom prisegom proizvesti. (Sliedi.)

Digitized by Google

O jednoobraznom sudjenju.

Napisao St. Maksimović, advokat u Požarevcu.

Zakonodavna radnja kraljevine Srbije za periodu 1895. bila je obilna i značajna. Izmedju zakona, koje je Narodna Skupština u toku te periode rešila jeste i „Dopuna zakona o ustrojstvu Kasacionog suda“, čija se sadržina u glavnome kazuje gornjim natpisom. U koliko je Narodna Skupština bila uverena u korisnost ovog predloga, najbolje tvrdi okolnost, što ga je Skupština u sednici svojoj 23. Novembra jednoglasno primila sa izmenama, kako je Zakonodavni Odbor predložio. Ovaj predlog vladalačkom sankcijom 28. Novembra postao je zakon, i pozdravljen je od naše žurnalistike kao značajan po naše pravosudje.

Nadamo se, da će vaše čitaoce interesovati sadržaj ovoga zakona, te za to ga ovde izlažemo zajedno s pobudama (motivima) Ministra pravde Gospodina Ninčića, kojima je ovaj zakonski predlog sproveo Narodnoj Skupštini.

Pobude glase:

„„U §. 6. zak. o ustr. kasac. suda stoji evo:

„Glavni je zadatak kasacionog suda, da motri, da se u zemlji, kako formalni, tako i materijalni zakoni i propisi u predmetima gradjanskim, spornim i nespornim, kao i u krivičnim upotrebljavaju u onom smislu, u kom oni glase i jednoobrazno“.

Pa ipak, i kod ovako tačno i jasno odredjenog zadatka, nije redak slučaj, da se nadjemo pred presudama, osnaženim i kasacionim sudom, kojima su parnice, jednake i po predmetu i po osnovu, pa čak i po dokazima, raspravljene i svršene na razne načine, po rezultatima sasvim suprotnim jedan drugom. Ova nejednoobraznost i neodredjenost u primeni zakonskih propisa dejstvuje veoma štetno na privatno pravo i materijalne interese. To u isto vreme ubija ugled sudova zemaljskih, a poglavito ugled i važnost najvećega suda. Gubi se vera u pravdu i zakon, u savesnost i bespristranost sudijsku.

Kod nemogućnosti da propisi zakona budu svagda savršeno tačni i odredjeni, kod slobode mišljenja i zaključaka, osnovanih na načelima, koja u pravnoj nauci nalaze svoj značaj i razvitak, teško je doista izvesti i utvrditi pravac, kojim bi se u isto vreme utvrdila i jednoobraznost u sudjenju i zakonskoj primeni. Ali ipak stoji mogućnost, da se ova nejednoobraznost svede u što uže granice.

Ovoj težnji dao je naš zakonodavac jakoga izraza u navedenom §. 5. ustr. kasac. suda, ali je ostala praznina u načinu, kako će kasac. sud sa uspehom da vrši zadatak svoj, da se u zemlji, kako formalni, tako i materijalni zakoni i propisi „upotrebljavaju u onom smislu, u kom oni glase, i jednoobrazno“.

Digitized by Google

Zakonodavac se u nekoliko postarao bio za taj način, i za to u tač. 1. §. 6. istog ustr. stoji, da će se u opštem zasedanju savetovati: „kako se ima razumeti neki zakonski propis, o kome bi se primetilo, da se u odeljenjima, ili u velikom zasedanju,[1] u podobnim slučajima nejednako razume i na slučaj odnosi (§. 8. gradj. zak.)“, ali je izostalo, da se u isto vreme odredi zakonska vrednost i posledice ovakova savetovanja, i zato je ovaj propis zakona ostao bez stvarnih rezultata.

I time, što se dalo mogućnosti, da parnice dodju pred opštu sednicu kasac. suda na razmatranje, išao je zakonodavac na to, da pomogne zadatku kasac. suda, da se zakoni i propisi upotrebljavaju u onom smislu, u kom oni glase, ali je i ovim promašen cilj, kad niži sud ne izjavi protivrazloge, ili kad dve presude u dva razna odeljenja kasac. suda budu osnažene, pa da su u rezultatu protivne, a po predmetu i osnovu jednake.

Pred ovakvim stanjem stvari zakonodavstvo ne treba da ostane ravnodušno.

Kad je kasac. sudu zakonom već stavljeno u dužnost staranje, da se kako formalni tako i materijalni zakoni i propisi upotrebljavaju u onom smislu, u kom oni glase, onda mu je samim tim priznato i pravo, da odredjuje pravi smisao tih zakona i propisa, da na neki način bude tumač misli i namera zakonodavčevih. To u ostalom i jeste poziv ove sudske ustanove.

Ali, kad kasac. sud jednom odredi smisao i značaj jednome izvesnom zakonu i propisu, onda je i dužnošću, a i moralno pozvan i obvezan, da se u svima odeljenjima svojim drži toga smisla pri sudjenju i zakonskoj primeni. Taj poziv i tu obvezu treba zakonski utvrditi. To je cilj ove dopune. Tako se može izbeći, da se u samom kasac. sudu raznim tumačenjem i razumevanjem zakona u raznim odeljenjima u isto vreme osnažavaju ili ništе presude jednake po predmetu i osnovu, a suprotne po rezultatima. Tako će kasac. sud moći lakše i pouzdanije odgovoriti svome zadatku: da se zakoni primenjuju u pravom smislu i jednoobrazno. Tako će se kasacionom sudu uzdići visoko vrednost, koju treba da ima i u zemlji i na strani.

U tom činu čast mi je podneti Narodnoj Skupštini predlog za dopunu tač. 1. §. 16. zakona o ustrojstvu kasac. suda, kojom bi se dopunom dala potrebna vrednost savetovanju kasac. suda u opštoj sednici o pravom smislu i značaju zakona i njegovoj primeni“.

Prema tome „Dopuna zakona o ustrojstvu kasacionog suda“ (tač. 1. §. 16.) glasi ovako:

U opštem zasedanju savetovaće se:

---

[1] „Veliko zasedanje“ ukinuto je zakonom od 16. Novembra 1886. god. (Zb. 30. str. 457).

Digitized by Google

1. kako se ima razumeti kakav zakoni propis, o kome bi se primetilo, da se u odelenjima kasacionog suda u sličnim slučajima nejednako razume i na slučaj odnosi (§. 8. gr. zak.)

U takvom slučaju opšta sednica rešiće načelno, kako se ima razumeti i primenivati taj zakonski propis. Isto tako može i opšta sednica, sazvana prema tač. 4. ovog §. rešiti načelno izvesno zakonsko pitanje.[1] Ovaka rešenja sa razlozima zavodiće se kod kasacionog suda u naročitu knjigu sa potpisom svih sudija, koji su imali učešća u rešavanju. U isto vreme kasacioni sud će obznaniti to svoje rešenje u službenom pismu i izvestiće ministra pravde.

Ova rešenja biće obvezna za odelenja i opštu sednicu kasacionog suda sve dotle, dok ne bi opšta sednica sastavljena iz predsednika i svih sudija kasacionog suda na svoja dva sastanka na svakom sa najmanje jedanajest glasova većine, donela drukčiji zaključak za razumevanje i primenjivanje istog zakonskog propisa. Ovakav slučaj dužan će biti ministar pravde izneti pred prvu iduću Narodnu Skupštinu na rešeje, a dotle se ovo drugo rešenje opšte sednice kasacionog suda ne može menjati.

Pri zavodjenju u knjigu, kao i pri obznani i dostavi ministru pravde, primetiće se, koje se ranije načelno rešenje ovim zamenjuje.

Za načelno rešavanje zakonskih pitanja predsednik će sazivati opštu sednicu i onda, kad mu to predloži jedno odeljenje sa nazačenjem zakonskih propisa, za koje nalazi, da bi u cilju jednoobraznosti u sudjenju trebalo odrediti pravi smisao i značaj.

Knjigu za načelna rešenja u kasacionom sudu propisaće ministar pravde.

Pokraj onih pobuda ministra pravde, koje je izložio uza sam predlog ovoga zakona, nalazimo za potrebno, da i mi progovorimo nekoliko reči o značaju ovoga zakona po naše pravosudje. Poznato je, kako su odluke kasacionog suda u opšte, pa i našeg, raznoobrazne u načelnim pitanjima. Više puta potvrdjeno je, da je jedan parničar dobio spor po odluci opšte sednice kasacionog suda, a drugi takav isti spor (tražbinu), izgubio po odluci njegovog odeljenja, i ako su i u prvom i u drugom sporu

---

[1] Ova tačka glasi: „opšte zasedanje rešavaće one predmete, u kojima niži sud ne bi usvojio primedbe, koje mu je učinilo na presudu jedno odeljenje apelacionog suda“ (dopuna od 16. Novembra 1886. god. Zbor. 30. str. 457).

Digitized by Google

bile jedne iste faktične okolnosti i jedna ista svojstva parničnih strana, samo zato, što je u prvom slučaju niži sud dao protivrazloge, te se moglo doći do odluke opšte sednice, a u drugom sud to nije učinio. te se nije moglo doći do opšte sednice.

Prema ovome umesno se radja pitanje: kakvo je osećanje kod onog parničara, koji je izgubio spor kod odeljenja, a medjutim zna, da je takav isti spor, recimo, njegov komšija dobio kod opšte sednice, i kakva je vera gradjana u opšte u takvo sudjenje? Očevidno odgovor je na ovo pitanje vrlo lak, na ime: da takvo sudjenje ne stvara veru gradjana u pravnu sigurnost, a time se u veliko nanosi šteta glasu zemaljske pravde, na protiv, jednoobrazno sudjenje to isključuje, jer u jednoobraznom sudjenju gradjani ne mogu da vide nepravdu, a raznoobrazno sudjenje je po sebi dokaz o nepravdi.

Ovim zakonom tome se staje na put i njime se ni u koliko ne dira u delokrug kasacionog suda, jer je on i po sadanjem svom ustrojstvu, kao što glasi §. 6., 16. i 17. ustrojstva, pozvan, da tumači zakon i da se stara o jednoobraznim odlukama, ovim se predlogom, dakle, samo ustanovljavaju jači uslovi, po kojima se može doći do jednoobraznosti, ne dirajući time ni u koliko ni u slobodu sudijskoga mišljenja, jer je ovim izmenama propisano, da može i opšta sednica promeniti prvu svoju odluku, šta više, da može i samo jedno odeljenje njegovo izazvati odluku opšte sednice za rešenje kakvog načelnog pitanja, ali jedno čemu se staje na put, to je, da se više neće rešavati, da u sličnim načelnim pitanjima odeljenje kasacionog suda ignoriše tumačenje svoje opšte sednice. što je, kao što rekosmo, očevidno bilo na štetu glasa zemaljske pravde.

Medjutim ovo nije novina našega zakonodavstva. Značaj jednoobraznog sudjenja uvideo se u Austriji još 1850. godine. Po carskom patentu (pre ustava) od 7. Avgusta 1850. god., plenarne odluke vrhovnog bečkog suda imale su svojstvo zakonskog tumačenja zakona, što znači, da su bile obvezne za sve sudove; a zakonodavnom odlukom od 1872. god. (posle ustava) plenarne odluke u Austriji imaju obveznu snagu samo za odeljenja vrhovnoga suda i pod sličnim ograničenjem, koje nalazimo u ovom zakonu. Dakle, kao što se vidi, „previšnje“ rešenje od 1872. god. bilo je ugled našem zakonodavcu u ovom pitanju.

No i ova ustanova Austrijskog zakonodavstva 1850—1872. godine nije oridjinal njegov. Samo je načelo pozajmljeno od Rimljana. Za vreme rimske republike mišljenja pravnika imala su doktrinalnu vrednost, kao i mnjenja današnjih komentarista. Prevrat, koji uništi republiku i dovede do monarhije Avgustove, podiže ugled pravnicima. Vladar, koji beše u isto vreme i tumač zakona, podeli izvesnim pravnicima ius publice respodendi t. j. pravo, da mogu davati odgovore i mišljenja na pravna pitanja, uz njegovo jemstvo — ex autoritate eius — što znači, da

Digitized by Google

su mišljenja njihova imala obaveznu snagu za sudije. Dakle po carskim reskriptima mišljenja izvesnih rimskih pravnika imala su, ako ne formalno, a ono u stvari silu zakona.[1] Pa kad su to imali rimski pravnici, onda zašto mi ne bi to pravo sa ovom modifikacijom preneli na zbor sudija našeg najvećeg suda, kao što je to već učinilo austrijsko zakonodavstvo. Za to i smatramo, da ćemo ovim zakonom doći do jedinstva u pravosudju i imati veću pravnu sigurnost.

Ovo su dakle motivi, kojima se rukovodilo naše zakonodavno telo, da primi ovaj zakonski predlog potpuno uvereno, da će se naše kasacione sudije, donoseći odluke, u ime Vladaoca, pokazati dostojni časti i odlikovanja, koje im je zakonodavno telo ukazalo, stavivši njihove odluke na stepen volje zakonodavčeve.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Po §. 1457. o. g. z. ne postoji zaprieka, da se pravo vlastničtva na krajiške šume kao državno dobro ne bi dosjelošću steći moglo, ne stoji, da šume i šumska zemljišta sve do zakona od 8. lipnja 1871. u bivšoj vojnoj krajini ne mogahu biti predmetom privatnog posjeda. K tumačenju §. 1457., 1472., 1455., 1456., 1462. i 1477. o. g. z.

U ustmeno razpravljenoj parnici kr. šumskog erara zastupanog po kr. ravnateljstvu erarskih pravnih pusala u Z. proti zadrugi J. po kućegospodaru P. J. iz B. radi priznanja prava vlastničtva i ustup u posjed usurpiranog u površini od 3·8 kat. ralih diela čestice broj 3634. upis. u gr. ul. broj 16. o. D. izrekao je kralj. kot. sud u K. osudu, kojom se tužitelj sa svojom tužbom odpućuje i to iz sliedećih razloga:

Tužitelj kr. šumski erar na temelju gruntovnog izvadka pod C. ad I. te nacrta pod B. ad I. tvrdi, da je tužena zadruga izkrčila i zaposjela od čestice broj 3634. jedan dio u površini od 3·8 kat. jutara, pa da je s toga tužena zadruga dužna priznati njegovo pravo vlastničtva i ustupiti u posjed usurpiranu površinu.

Tuženica po svom kućegospodaru poriče navode tužbe te tvrdi, da utuženu površinu već 80 godina uživa kao njezino vlastničtvo, jer da imade uz tu državnu šumsku česticu svoj posjed od 12 rali 12 □ hv.

Sudbeno vještačkim nalazom i mnenjem vještaka ustanovljeno biva, da od državne šumske parcele broj 3634. prema tlovidnom nacrtu očevidnom

[1] v. Salkovskog Institucije rimskog prava str. 35. i Serafini-a str. 26.

Digitized by Google

zapisniku priloženom površinu od 1 rali 1225 □ hv. u nacrtu sa b) c) e) d) označenu, tužena zadruga uživa i posjeduje, dočim ostatak utužene površine da spada na kat. česticu 3632., koja je pako vlastničtvo privatno tužene zadruge; po tom dakle predležalo bi da si je tužena zadruga od šumske državne čestice broj 3634. prisvojila samo površinu od 1 rali 1225 □ hv.

Nu i glede ove površine nije sud tužbovnom zahtjevu mjesta dati mogao i to iz sliedećih razloga:

Tužeći kr. šumski erar, dižući tužbu o vlastnosti, imade dokazati, da je tužbom tražena nekretnost njegova vlastnost naime, navesti pravni naslov i način stečenja ili bar tvrdi naslov i istiniti način, po kom je došao do posjeda utužene površine i zatim taj posjed opet izgubio pa ujedno pridonieti sva potrebita dokazala, jer gruntovni upis, koji se gruntovnim izvadkom C. ad I. dokazuje, ne pruža sam po sebi dokaz za stečenje vlastničtva.

Ove činjenice tužitelj ničim ne dokazuje.

Na suprot kad se uvaži, da je suglasnimi izkazi zaprisegnutih svjedoka V. M., S. M. i M. K. ustanovljeno, da preporni objekt tužena zadruga jur preko 70 godina neprestano i mirno uživa i posjeduje, to gledom na ustanove §§. 323 i 1460. o. g. z. mora se držati dokazanim jače pravo tuženice na utuženu prepornu česticu.

Gledom na takovo stanje stvari morao se je tužitelj sa svojom tužbom odputiti.

Parbeni se troškovi prebijaju, jer nepredleže uvjeti §. 573. slovo a) g. p. p.

Proti toj osudi uložio je kr. šum. erar priziv, u kojem pobija osudu iz razloga:

Osuda ova obrazložena je time, da visoki erar nije dokazao: 1. da je tražena nepokretnost njegova vlastnost, 2. pravni naslov i istiniti način stečenja posjeda, 3. da su zaprisegnuta tri svjedoka dokazala, da tužena zadruga preporni objekt preko 70 godina mirno i neprestano uživa i prema tomu po ustanovah §§. 323. i 1460. o. g. z. da je dokazano jače pravo tuženice.

Ovo obrazloženje protivi se ustanovam zakona, jerbo dokaz o vlastnosti preporne nekretnosti, doprinešen je gruntovnim izvadkom, a istiniti i pravni naslov stečenja posjeda kr. šumskog erara leži u propisih carske naredbe od 29. rujna 1850. (§. 4—6.) i sa istom u savezu stojeće naredbe kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 7. studenoga 1877. broj 6813., kojimi su ustanovljeni propisi grunt. reda o sastavljanju grunt. uložaka za utjelovljenu razvojačenu krajinu.

Uvaže li se iztaknute zakonske ustanove, to o dvojbi glede prava vlastnosti i naslova stečenja tim manje govora biti može, pošto šume i

Digitized by Google

šumska zemljišta sve do zakona od 8. lipnja 1871. u bivšoj vojnoj krajini ne mogahu biti predmetom privatnoga posjeda.

Zakonom od 8. lipnja 1871. odkupljeno je pravo stanovničtva krajiškog na drvarenje, pašu i uživanje šumskih proizvoda, koje je njim i občinam zajamčeno bilo šumskim zakonom od 3. veljače 1860.

§. 2. ovog zakona odredjuje, da se krajiškim občinam izluči i u vlastničtvo preda polovica obsega državnih šuma, u kojih su občine i analogno tomu krajiški žitelji do onda pravo šumaranja imali.

Do zakona od 8. lipnja 1871. dakle u teritoriju bivše vojne krajine nije bilo šuma van državnih, dakle se niti vlastničtvo na zemljište šumsko, koje je abususom uživanja pretvoreno u drugu kulturu, nije moglo dosjelošću steći i to na temelju jasnih ustanova §. 1462. o. g. z., po kojem uživaoci s nedostatka zakonitog naslova ne mogu dosjesti stvari dane im na uživanje.

Pošto je pako pravo služnosti občina i krajiških obiteljih prestalo istom nakon provedenja diobe i segregacije u duhu zakona od 8. lipnja 1871., to se vrieme za event. stečenje dosielosti, tekar od one dobe računati može.

Zakonski propisi u §. 1472. o. g. z. pako odredjuju, da se suprot fisku stiče dosjelošću vlastnost posjedom od 40 godina.

U nazočnom dakle slučaju o dosjelosti govora biti ne može te je motivacija osude neosnovana.

Kr. banski stol riešitbom od 13. veljače 1895. broj 3292. obnašao je uz odpućenje priziva osudu prvog suda potvrditi:

Razlozi: Prvosudna osuda opravdana je na stanju stvari prema razpravnim spisom i na zakonu, ter je dovoljno obrazložena u njoj navedenimi razlozi; dočim u prizivu iztaknute okolnosti nisu osnovane i ne mogu pobiti opravdanost prvomolbene osude i to s razloga sliedećih:

Uvaži li se, da po ustanovi §. 1457. o. g. z. ne postoji zaprieka. da se pravo vlastničtva na krajiške šume kao državno dobro ne bi dosjelošću steći moglo,

uvaži li se, da ustanova §. 1457. o. g. z. krajiškim temeljnim zakonom od 7. svibnja 1850. i zakonom od 8. lipnja 1871. za carsku i kraljevsku vojnu krajinu izvan krieposti stavljena nije, dapače je §-om 27. krajiškog temeljnog zakona odredjeno, da se pravde poradi zemalja imadu razpravljati po uredjih sudovih polag istog, a pošto u istom glede tog posebne ustanove ne ima po općem pravu gradjanskom,

uvaži li se, da je tuženica neprigovorenimi svjedoci V. M., S. M. i M. K. pružila po §. 158. gr. p. p. podpun dokaz o okolnosti odlučnoj, da se već preko 40 godina nalazi u posjedu i uživanju vindicirane nekretnosti, i tako je dokazala propisano u §. 1472. o. g. z. vrieme za stečenje prava vlastničtva dosjelošću proti državnom šumskom eraru,

Digitized by Google

uvaži li se, da tužitelj nije pružio dokaz o tom, da se je u posjedu vindicirane nekretnosti nalazio i da mu je tuženica taj preporni prostor oduzela (§§. 424. i 345. o. g. z.).

Prema navedenom neosnovan je priziv tužiteljice, pa je valjalo uz odpućenje priziva napadnutu osudu u cielosti potvrditi i to i glede preboja parbenih troškova, pošto od protustranke glede izreke o istih pravni liek podnešen nebje.

Proti osudi kr. banskog stola uložio je kr. šumski erar izvanredni previd, u kojem navadja:

Napadnuta osuda utemeljena je na tumačenju i uporabi zakona očevidno pogriešnom i to iz sliedećih razloga:

Do zakona od 8. lipnja 1871. bijahu sve šume i šumska zemljišta u teritoriju bivše vojne krajine vlastničtvo državnog erara, što doduše ne bi smetalo uporabu ustanovah §. 1457. o. g. z. glede dosjelosti, kada druge, u prizivu iztaknute a ne uvažene okolnosti, upravo na temelju gradjanskog zakona, tu dosjelost izključivale ne bi.

Kako je izlaknuto u prizivu zajamčeno je žiteljem i obćinam bivše vojne krajine šumskim zakonom od 3. veljače 1860. pravo drvarenja, paše i uživanja šumskih proizvoda sve do zakona od 8. lipnja 1871., kad je ta služnost odkupljena izlučenjem polovice obsega onih šuma, koje su pojedine obćine uživale, te predajom te polovice u vlastnost obćinam.

Po ustanovam §. 1462. o. g. z. nije moguće steći pravo vlastnosti na stvari dane na uživanje dosjelošću i to s nedostatka zakonitog naslova.

Prije godine 1870. nisu dakle mogli u krajini privatnici dosjesti vlastničtvo na šume i šumska zemljišta dosjelošću, jerbo su bili uživaoci tih zemljišta; od 1870. pa do podnešenja tužbe pako nije izteklo 40 godina, dakle o dosjelosti govova biti ne može.

Da je pako čestica broj 3634. bila šumsko zemljište, konštatovati se može iz gruntovnice, i konštatovalo se je, da je samo promjenom kulture t. j. abususom porabe promienjen karakter zemljišta, dobnom pako služnosti ne može biti na štetu pravu vlastnika služeće nekretnosti.

Iz osude kr. banskog stola vidi se, da ove jasne ustanove zakona ili uvažene nisu ili pako mimoidjene, propisi pako o dosjelosti u nazočnom slučaju pogriešno su uporavljeni, s toga je kralj. šumski erar, zastupan po ravnateljstvu erarskih pravnih posala prisiljen prema oprezom §. 335. gr. p. p. poslužiti se nazočnim pravnim liekom.

Vrhovnom osudom od 31. srpnja 1895. broj 17454. odputio je kr. stol sedmorice izvanredni previd kr. šumskog erara.

Razlozi: Suglasne dolnjosudne osude dovoljno su motivirane i opravdane s razloga tamo navedenih, pa nisu utemeljene na uporabi zakona očito pogriešnoj, niti na predpostavi protivnoj jasnomu sadržaju spisa.

Digitized by Google

Po §. 1472. o. g. z. (koji zakonik u području obstojavše hrv.-slav. krajine stoji u krieposti od god. 1811.) ima mjesta dosjelosti, odnosno zastari i napram kr. šumskom eraru, pa ne obstoji u tom pogledu nikakova iznimka glede zemljištah šumskih, pošto takova zemljišta nespadaju medju stvari, koje se ne mogu posjedovati radi njihove sučanstvene vlastitosti ili polag zakona, ili se nikako ne mogu otudjiti (§§. 1455., 1456. i 1457. o. g. z.).

S toga se ne da izvoditi niti iz šumskoga zakona od 3. veljače 1860., niti iz zakona od 8. lipnja 1871. ob odkupu prava na drvariju, pašu i uživanje šumskih proizvoda, što su ih imali krajiški stanovnici u državnih šumah, ležećih u području obstojavše vojne krajine, niti iz ustanova §. 1462. o. g. z., da šumska zemljišta u području vojne krajine prije godine 1870. (1871.?) nisu mogla biti predmetom dosjelosti, već je taj nazor, koji zastupa kr. rav. erar. pravnih posala, odnosno kr. šum. erar u nazočnoj parnici, očito neosnovan.

Pošto tužena zadruga J. iz B. dosjelost svoga posjeda osniva na vremenu od preko 40 godina, ne treba joj dokazati zakoniti naslov stečenja svoga, tužitelj pak kr. šum. erar nije dokazao, da je posjed tužene zadruge nepošten (§. 1477. o. g. z.)

Vidiv po tom, da je tužena zadruga uspjela svojim prigovorom dosjelosti (§§. 1452. 1460. 1472. o. g. z.) pa da ne predleži ni jedan od uvjeta naznačenih u §. 335. gr. p. p., koji bi opravdati mogao izvanredni previd tužitelja kralj. šum. erara, to valja taj previd po §. 334. gr. p. p. kao nedopustiv odputiti. ***Art. Durbešić.***

Ako odvjetnik kao zastupnik u postupku radi smetana posjeda osudjen bude disciplinarnim putem na novčanu globu ili na drugu kakovu kaznu, proti takovim odlukam sudb. stola pristoji mu pravni liek na kr. stol sedmorice. (Tumačenje §. 73. zakona o smetanju posjeda).

U parnici S. P. tužitelja proti M. Š. i drug. tuženikom radi smetanja posjeda diela naplave „Trčkovce-Kencel“ kr. sudbeni stol u B. kao prizivni sud riešitbom od 2. studenoga 1895. br. 4039. izrekao je, da ne nalazi utok zastupnika tuženika A. Š. i drug. odvjetnika dra. S. W., podnešen kod kr. kotarskog suda u K., de praes. 28. rujna 1895. br. 12176. proti onom dielu riešitbe rečenog sudbenog stola od 17. kolovoza 1895. broj 2926. gr., u kojem se isti odvjetnik radi nepristojna načina pisanja u ništovnoj žalbi i utoku de praes. 2. kolovoza 1895. br. 9832. proti odluci kr. kotarskog suda u K. od 16. srpnja 1895. br. 6051. odsudjuje na globu od 5 for., kao predstavku uvažiti, niti ga podnieti višoj oblasti.

Kr. stol sedmorice riešenjem od 13. veljače 1896. br. 417. obnašao je povodom utoka odvjetnika dra. S. W. ukinuti ureda radi kao ništetnu

Digitized by Google

odluku kr. sudbenog stola u B. od 2. studenoga 1895. br. 4039., kojom se izriče, da utoku proti riešitbi istoga sudbenog stola od 17. kolovoza 1895. br. 2926 u pogledu izrečene globe, koji bi se imao podnieti višoj oblasti, mjesta ne ima, ujedno pak potvrditi citiranu odluku kr. sudbenog stola u B. od 14. kolovoza 1895. br. 2926. u napadnutom dielu glede nametnute rečenom odvjetniku novčane globe snizio ipak iznos iste od 5 for. na 2 for. a. vr. iz sliedećih razloga:

„Uvaživ, da po §. 73. zak. od 8. svibnja 1890. (br. 44. sbornika) o postupku u slučajevih smetana posjeda doduše proti riešitbam kr. sudb. stolova ne ima mjesta dalnjem pravnom lieku, ali da se taj propis ipak protegnuti ne da na slučaj onaj, ako odvjetnik kao zastupnik osudjen bude disciplinarnim putem na novčanu globu ili na drugu kakovu kazan, jer su u tom pogledu i u slučajevih smetana posjeda mjerodavne ustanove odvjetničkoga reda;

uvaživ, da u takovu slučaju odvjetniku, koji je riešitbom sudbenoga stola kao suda prizivnoga odsudjen na novčanu globu, proti odnosnoj riešitbi pripada po ustanova odvjetničkoga reda pravni liek utoka na kr. stol sedmorice;

uvaživ, što se izreke o globi tiče, da je odvjetnik dr. S. W. kao zastupnik tuženika M. Š. i drug. u ništovnoj žalbi i utoku proti odluci kr. kot. suda u K. od 16. srpnja 1895. br. 6051. izrazi ondje rabljenimi a naročito izrazom: „da je prvi sud radi toga, što nije M. Š. absolutno mogao osuditi radi smetanja posjeda bar osvetio mu se kod dopitanja parbenih troškova“ zaista povriedio dužno sudu štovanje, čega radi je po §. 39. i 40. odvjetničkoga reda opravdana nametnuta mu po kr. sudb. stolu u B. novčana globa kao disciplinarna kazan, ali da je prema stepenu krivnje iznos od 2 for. primjeren“.

U drugom broju ovogodišnjeg „Mjesečnika“ priobćena je riešitba kr. stola sedmorice od 7. studenoga 1895. broj 3690., kojom se riešava priepor o nadležnosti, nastavši izmedju kr. banskog stola i kr. sudb. stola u Z., radi ovršnog utjeranja vještačkih pristojba iz parnica radi smetanog posjeda, te izriče, da je u ovom slučaju nadležan u drugoj molbi banski stol, a ne sudb. stol. Gore napomenuta riešitba, kao i s njom jednako glaseće vrhovne riešitbe od istog dana broj 416. i 419., u savezu su s riešitbom br. 3690. od god. 1895. i izriču, da i proti riešitbam sudb. stola u postupku radi smetana posjeda ima daljega pravnoga lieka, ako odvjetnik bude disciplinarnim putem osudjen na globu, ali ovdje ne rieśava dotični utok banski stol, nego stol sedmorice. Zato su zanimive ove riešitbe, pošto na prvi mah čini se, kano da je tu preskočen banski stol. Nu tomu nije tako, već je ovdje postupano sasma suglasno kano kada banski stol povodom po odvjetniku u pravnom lieku nanešene uvriede prvom sudu osudi odvjetnika na globu, to onda pravni liek proti takovim

Digitized by Google

odlukam banskog stola riešava stol sedmorice; pak i ovdje pravni liek proti odlukam sudbenoga stola riešio je u dalnjoj molbi stol sedmorice.

Kad bi kot. sud osudio odvjetnika na globu disciplinarnim putem, to konsekventno spomenutim riešitbam sudio bi u drugoj molbi banski stol, a u trećoj stol sedmorice. *Priobćio dr. F. Salavari.*

Ako je vrhu ustupa sastavljena pismena izprava, da li u smislu §. 1392. o. g. z. mora ta izprava, za da imade pravnu moć, biti podpisana po obih strankah t. j. po ustupniku i ustupovniku (radi ustupa i prihvata)?

U ovršnom predmetu M. B. iz S. proti trg. tvrdki V. C. zastupanoj po prokuristi D. D. dozvolio je kr. kot. sud u S. odlukom od 8. rujna 1893. br. 2351. gr. radi svote od 600 for. spp. ovršnu plienitbu i procjenu te dražbu ovršenikovih pokretnina.

Medjuto je ovršenica proti toj odluci uložila utok, koji je utok kr. banski stol odputio; a zato vrieme, naime do riešenja utoka, ustupila je ovrhovoditeljica M. B. svoju gornju tražbinu Mr. B., ter iza kako je uvodno spomenuta odluka svoju pravomoć zadobila, zamoli Mr. B. kao ustupovnica M. B. molbom, pr. 4. studenoga 1892. br. 3122. gr. nastavak ovrhe proti trg. tvrdki V. C. i to na temelju ustupnice.

Ovrha ta bude moliteljici odlukom od 6. studenoga 1893. br. 3122. gr. i dozvoljena, to jest obava ovrhe povjerena sudb. izaslaniku.

Proti toj odluci uložila je ovršenička tvrdka V. C. pravodobno utok pr. 20. studenoga 1893. br. 3417. gr., na taj utok posljedila je rješitba kr. banskog stola od 13. travnja 1894. broj 7824.. kojom je isti odlučio:

Vidiv, da ustup nastaje, kada jedna osoba kakovo iskanje prenosi na drugu, i ova prihvaća prenos taj (§. 1392. o g. z.);

vidiv, da je moliteljica ovrhe u dokaz ustupa tražbine, radi namirenja koje ovrhu traži, u prošnji svojoj istina predložila ustupnu izpravu od 10. rujna 1893., po kojoj M. B. dosudjenu joj proti trgovačkoj tvrdki V. C. tražbinu od 600 for. spp. moliteljici ustupa; ali

vidiv, da predloženom izpravom nije dokazano, da je moliteljica prenos taj i prihvatila, ter po tomu postala vlastnicom ustupljene tražbine;

vidiv prema tomu, da u prošnji ovršnoj pravo vodjenja ovrhe nije po spisih dokazano (§. 441. gr. p. p.), obnašao je uslišanjem utoka napadnutu odluku prvoga suda preinačiti i moliteljicu Mr. B. njenom ovršnom molbom primlj. 4. studenoga 1893. br. 3122. gr. odbiti.

Proti toj rješitbi uložila je Mr. B. zastupana po odvjetniku dru. V. previdni utok primlj. 5. svibnja 1894. br. 1625. gr. te je kr. stol sedmorice svojom rješitbom od 14. lipnja 1894. broj 2085. odlučio:

Digitized by Google

Uvaživ, da razlog banskostolne rješitbe, s kojega se ovršna molba previdne utjecateljice odpućuje, da je naime ustup tražbine od prijašnje vjerovnice na previdnu utjecateljicu Mr. B. nevaljan, jer ova ustupne izprave od 10. rujna 1893. podpisala nije, ne stoji, pošto ustup kao pravni posao nije vezan na nikakov zakonom propisan oblik, ter se po §. 883. o. g. z. može tražbina ustupiti ustmeno ili pismeno, a od nikuda ne proizlazi, da su cedentica i cessionarica dogovorile, da će vrhu ustupa pismenu izpravu sastaviti, (§. 884. o. g. z.), pa da se prema tomu ustupnica M. B. od 10. rujna 1893, koje ustupovnica Mr. B. podpisala nije, smatrati ima kao priznanje ustmeno sklopljenog medju njima ustupa, proti kojoj izpravi ovršeniku nepristoji drugi prigovor, nego jedino prigovor proti istinitosti njenoj (§. 117. gr. p. p.);

no vidiv, da je na ustupljenu tražbinu dužnik tvrdka V. C. glasom odluke od 29. ožujka 1893. br. 766. gr., dotično vrhovnom rješitbom od 15. veljače 1894. br. 291 stekla proti vjerovnici M. B. zabranu na ustupljenu tražbinu od 600 for. s. p. p., usljed koje ima on ovu tražbinu kao i u ime jamčevine 150 for. u ruke suda položiti;

vidiv, da ustupljeni dužnik po §. 1394. o. g. z. ima proti ustupovniku iste prigovore kao i proti ustupniku, pa da se može proti ovrhi ustupovnice Mr. B. uspješno braniti stečenom zabranom, ako je ova izpunjenjem stavljenih uvjeta kriepostnom postala;

vidiv, da doduše u spisih prileži zapisnik od 8. veljače 1894. broj 522. gr. uz odluku od 11. veljače 1894. br. 522. gr., po kojem je dužnica trg. tvrdka V. C. radi dužnih M. B. 600 for. s. p. p. u sudbene ruke položila 700 for. u državnih papirih i u gotovom 128 for. 79 nč.;

no uvaživ, da se iz spisah razabrati ne može, da je položila i 150 for. u ime jamčevine, pod kojim uvjetom je zabranu stekla, pa da se s toga ne može ovršna molba utjecateljice Mr. B., koja je pravo vodjenja ovrhe po §. 438. gr. p. p. izkazala, odputiti;

obnašao je usljed previdnog utoka ovrhovoditeljice Mr. B. preinačiti rješitbu banskoga stola i potvrditi odluku prvoga suda, ostaviv ovršeniku tvrdki V. C. prosto utrnuće ili obustavu zamoljene ovrhe kontradiktornim putem po §. 444. gr. p. p. ili §. 445. gr. p. p. zatražiti.

Priobćio P.

B. Kazneno.

Otimanje zapljenjenih predmeta iz rukuh poglavarstvene osobe mora se smatrati siloritim položenjem ruke u smislu §. 81. k. z.

(Vrhovna rješitba kr. stola sedmorice od 5. listopada 1895. br. $\frac{2559}{3851}$ 1895.)

Kr. državno odvjetničtvo u B. tužilo je J. Š. da je 7. studenoga 1894. u P. prigodom kod njega preduzete transferacije radi poreznog

Digitized by Google

duga zapljenjenog junca, navalio na ovršno povjerenstvo, sastojeće se iz ovrhovoditelja V. G. i obć. stražara S. H. te se stao sa stražarom nacukavati, hoteći mu oteti već zapljenjenog junca i zatim tako dugo junca tukao i otimao, dok nije uže puklo i junac pobjegao, pa pošto je tim poglavarstvenoj osobi, izvršujućoj poglavarstveni nalog, silovitim položenjem ruke se opirao, u nakani, da izvršenje naloga obezuspješi, — to je tim počinio zločinstvo javnog nasilja III. sl. označeno u §. 81 k. z. kaznjivo po §. 82. k. z.

Kr. sudbeni stol u B. izrekao je osudom svojom od 22. travnja 1895. br. 1999. kz., da je Janko Š. kriv samo prekršaja suprot javnim ustanovam i naredbam spadajućim na obću sigurnost, označena u §. 314. k. z. te ga je po §. 314. k. z. odsudio na tri dana zatvora.

Proti toj osudi prijavilo je kr. državno odvjetničtvo žalbu ništovnu te je tu svoju žalbu utemeljilo na toč. 5. i 10. §. 277. k. p., iztičući u istoj, da je presudno sudište uzelo dokazanim, da se je čin dogodio, kako su to svjedoci S. H. i V. G. pod prisegom izkazali, da je naime občinski stražar S. H. jur zapljenjenog junca držao na užetu i da je u tom dotrčao okrivljenik J. Š. te tukao junca i za štrik primio te trgao tako, da je štrik pukao i junac pobjegao, pa da je tim zapriečio obavljanje ureda i izvršivanje poglavarstvene zapovjedi, a ipak ga presudno sudište nije proglasilo krivim zločinstva §. 81. k. z, radi kojeg je bio tužen. Presudno sudište naime smatra u tom činu samo prekršaj §. 314. k. z. radi toga, što se obtuženi J. Š. nijo nikom niti prietio, niti je na koga napadao, pa da se s toga u činu okrivljenikovom ne može nazrievati, da predleži silovito položenje ruke, u nakani, da obezuspješi ovrhu. U svojoj žalbi pobija drž. odvjetničtvo taj nazor iztičući, da isti nije opravdan i da ne odgovara duhu zakona, jer za „silovito položenje ruke“ po smislu §. 81. kaz. zak. nije potrebno da bude sila baš rukom izvedena i neposredno na tielu.

Kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni uvažio je svojom osudom od 5. listopada 1895. broj $\frac{2559}{38\cdot3}$ žalbu drž. odvjetničtva kao posve osnovanu te ukinuvši osudu prvog suda sudio, da je J. Š. kriv zloč. javnog nasilja III. sl., označenog u § 81. k. z. i po §. 82. k. z. uporabom §. 54. i 55. k. z. odsudio ga na dvomjesečnu težku tamnicu pooštrenu postom svakih 14 dana. U svojih razlozih veli ukidno sudište, da se je u nazočnom slučaju poglavarstvena osoba oprla oduzeću junca, pa je usljed toga njezina tjelesna snaga došla u borbu sa obtuženim i ovaj je nastojao nadvladati ju. U tom pako leži svakako položenje silovite ruke.

Lav. Hirschenstein.

Digitized by Google

Iz upravne prakse.

Naknadna razdioba sgrada u jur okončanoj i gruntovno razpisanoj zadruzi imade se analogno ustanovam §. 57. zad. zak. od 9. svibnja 1889. obaviti po političkoj oblasti.

Dioba zadruge J. kbr. 1. iz J. provedena je konačno za obstojale podžupanije u S., te je jur i god. 1889. gruntovno provedena.

Prigodom te diobe ostaše u suvlastničtvu medju I. II. i III. lozom sgrade i gospodarska stanja, pošto stranke izjaviše, da će se dobrovoljno nagoditi.

Medjutim dobrovoljna nagoda uzsliedila nije i jer se T. J. član II. loze smatrao prikraćenim po ostalih, zamolio je dne 16. prosinca 1890. br. 7242. kr. kot. oblast u S., da diobu tih sgrada preduzme.

Kr. kot. oblast u S. zametnula je postupak, te je odlukom od 2. rujna 1890. br. 4522. razdielila sgrade na pojedine loze.

Povodom utoka S. J. člana II. loze, ukinuo je upravni odbor županije zagrebačke rješitbom od 3. lipnja 1891. br. 901. napadnutu odluku kao nenadležno donešenu, ter uputio stranke na redoviti put pravde i to s razloga:

Napadnuta odluka morala se ukinuti, pošto je u diobnom predmetu zadruge J. kbr. 1 iz J. izdani diobni list po obstojavšoj kr. podžupaniji u S. dne 10. listopada 1885. br. 5873. ex 1873. pravnu moć zadobio, na temelju istoga predaja u fizični i faktični posjed dne 4. svibnja 1888., a gruntovni razpis zadruge glasom dopisa gruntovne oblasti u P. od 23. studenoga 1889. br. 3510. z. uzsliedio, prema tome nadležnost političke oblasti za vodjenje daljnjih razprava prestala, pa se i obzirom na to stranke glede nerazdieljenih sgrada sa svojim zahtjevom u svrhu podignuća tužbe na razvrgnuće zajednice na redoviti put gradjanske parniće uputiti morale.

Uslied daljnjega utoka S. J. ukinula je kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, odpisom od 2. ožujka 1893. br. 36464. ex 1891. drugomolbenu rješitbu, ter odredila, da upravni odbor predmet u drugoj molbi izravno rješi i to s razloga:

1. što je upis u diobnom listu na suvlastničtvo pogriešan i protivan temeljnomu principu zadružne diobe, da se svi odnošaji djelećih se stranaka imadu konačno urediti i opredieliti točno svakoj stranci njezin dio.

Rečeni diobni list razdieljuje doista zemlje medju dvie podloze, a ostavlja sgrade netaknute, tim je pak učinjena pogrieška prema netom rečenom, te se je ista morala izpraviti. Na taj pak izpravak nadležne su samo upravne oblasti, kao onaj forum, koji je bio nadležan u glavnom predmetu i koji je sudio glede izpraviti se imajuće odredbe.

Digitized by Google

2. što je nadležnost upravnoj oblasti u nazočnom predmetu osigurana takodjer per analognani §. 57. zadr. zak., jer ako gruntovni razpis zadruge ne uzimlje tu nadležnost glede nerazdieljenih zemalja, to tim manje uzimlje takovu glede nerazdieljenih sgrada;

3. što je neshodno i neopravdano stranke proti njihovoj volji tjerati na skupi redoviti parbeni put, a po zakonu imadu pravo, da im sudi prvobitni izvanredni forum, kojega postupak je jeftiniji i jednostavniji.

Malvić.

Rješitba kr. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu.

Dužnost patrona i župljana kod popravka župne crkve.

Kr. županijska oblast u O. provela je doprinosbenu razpravu za popravak tornja na župnoj cvkvi u Č. Kako medju interesenti nije došlo do nagode, morala se je doprinosbena dužnost opredieliti odlukom, pa je s toga žup. upravni odbor u svojoj sjednici od 9. lipnja 1894. br. 855. izdao sliedeće riešenje:

„Riešavajući zapisnik od 5. lipnja 1894. o doprinosbenoj razpravi glede popravka tornja na župnoj crkvi u Č., obnašao je upravni odbor odlučiti sliedeće:

Vlastelinstvo D. M. kao patron župne crkve u Č. dužno je obaviti popravke na tornju rk. župne crkve u Č., kako su potanko naznačeni u troškovniku gradjevnoga ureda vlastelinstva, izpitanom po tehničkom izvjestitelju županije na 764 for. 03 nč. — osim ručne robote, koju imade župna občina u gotovom novcu odkupiti, i vozne robote, koju imadu župljani dati u naravi — dočim se izvedenje munjovoda obzirom na dokazanu znatnu korist preporuča vlastelinstvu.

Patronat nad rimok. župom Č. skopčan je sa vlastelinstvom D. M. U fundacijonalnoj izpravi, conscriptii proventuum i kanoničkih visitah ne ima posebnih ustanova glede dužnosti patrona i župljana prigodom gradnje i popravka same župne crkve, pa se s toga na nazočni slučaj moraju uporaviti obćeniti propisi.

Za prosudjivanje doprinosbene dužnosti patrona i župljana kod popravka i novogradnja crkva, stojećih pod privatnim patronatom, vriede u nas još uviek propisi oni, kojimi su te dužnosti tečajem prošlih dvaju stoljeća normirane za zemlje sv. krune ugarske.

Ti propisi jesu: Decretum Leopoldi I. od 9. travnja 1701.; Mandatum regium Caroli VI. od 7. ožujka 1733.; dvorska naredba od 10. svibnja 1787. br. 5478.; odpis dvorske kancelarije od 15. siečnja 1802. br. 327., kojim se uredjuju crkveni odnošaji prama predlogom regnikolarne deputacije „in publico ecclesiasticis“; odpis kr. ugarske dvorske

Digitized by Google

kancelarije od 4. studenoga 1808. br. 11471. itd.; koji su svi propisi sadržani u uredovnoj sbirci naredaba bogoštovne struke, što ju je izdala kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, sv. I. str. 1—86.

Ovi se propisi dadu u glavnom svesti na sliedeće: Troškove nuždne za novogradnju i popravke imade nositi u prvom redu crkva sama t. j. ona je dužna te troškove podmiriti iz vlastite imovine. Dužnost crkve ograničuje se ipak tako, da joj imade ostati svakako toliko imovine, koliko je potrebno za podmirenje svakdanjih potreba. Ako crkva ne ima nikakove ili ne ima dovoljno imovine, pada teret nuždne novogradnje i popravaka posve ili djelomice na patrona.

Dužnost patrona ograničuju gore spomenuti propisi naročito samo na strogo župne crkve; patron nije dakle dužan nositi tereta oko popravka i gradnje filijalnih crkva i kapela. Ne padaju na teret patronu nabava odnosno gradnja i popravci ure na tornju, vanjskoga triema oko tornja, stana stražara na tornju, pošto su to objekti, koji ne spadaju na službu božju. Patron nije dužan nabavljati i popravljati velike i neobično skupe orgulje, sjedala i klupe, pobočne oltare, crkvene odore i posvećene sprave, koje nisu za bogoslužje absolutno nuždne. Ti se predmeti imadu nabaviti i popravljati od pobožnih prinosa župljana, iz crkvene imovine ili jih imadu nabavljati župnici sami.

Prigodom svake nuždne novogradnje ili nuždnoga popravka crkve dužni su župljani davati sve potrebite ručne i vozne težake bez obzira na to, da li trošak pada na teret patrona ili se podmiruje iz crkvene imovine.

Sve ove ustanove naravi su dispozitione t. j. one vriede, ako ne postoje u pojedinoj župi običajem ili inače pravovaljano ustanovljene dužnosti, koje ne odgovaraju tim ustanovama, a doprinosbene stranke mogu se i u svakom pojedinom slučaju inače nagoditi.

Pošto nagoda izmedju zastupnika patronata i zastupnika župljana nije pošla za rukom, pošto se nadalje nije pronašlo u „conscriptio proventuum“ glede dužnosti doprinosa nikakova posebna ustanova niti ustanovljen koji poseban običaj, moralo se je vlastelinstvo D. M. na osnovu obćih propisa odlukom pridržati, da o svom trošku izvede nuždne popravke na tornju župne crkve, a župljani da u to ime dadu ručnu i voznu rabotu. Iz razloga pako shodnosti drži upravni odbor, da bi izvedenje munjovoda od koristi bilo, pa s toga od svoje strane patronatu preporuča, da na crkvi izvede munjovod.

Zastupnik patronata očitovao je prigodom doprinosbene razprave, da se vlastelinstvo D. M. kod prosudjivanja svojih doprinosbenih dužnosti drži ustanova naredbe obstojale c. kr. banske vlade br. 12773. iz godine 1853.

Digitized by Google

Iza godine 1848. više puta pokušali su se urediti stalnimi propisih odnošaji patrona i župljana prigodom raznih gradjevina. Jedan ovakov pokus učinjen je i okružnicom c. kr. banske vlade br. 12773. iz g. 1853. kojim je svim interesentom priobćen nacrt naredbe, da se o njem uzmognu izjaviti, i da se c. kr. ministarstvu za bogoštovje u Beču kao tadanjoj vrhovnoj oblasti uzmogne podnieti svestrano obrazložen konkretni predlog glede uredjenja tih odnošaja. Da li je takav predlog bio podnešen ili nije, to upravnomu odboru nije poznato, nu poznato mu je to, da gore spomenuti nacrt naredbe nije nikad izdan u području kraljevina Hrvatske i Slavonije kao propis ili norma".

Protiv ove odluke upravnoga odbora uložilo je vlastelinstvo utok na kr. zem. vladu, odjel za bogoštovje i nastavu, u kojem naglasuje, da mu nije nakana, da se otimlje zakonitoj dužnosti, već da mu je stalo, da bude jednom na čistu, što imade prilagati kao patron prigodom nalikih gradjevina, da znade što mora činiti i što čini dobre volje preko svoje dužnosti Dosele da je držalo vlastelinstvo, da mu dužnosti opredieljuje citirana naredba c. kr. banske vlade br. 12773. iz god. 1853., prema kojoj imade patron dati gradju, koju imade, župljani vozne i ručne težake, dočim se troškovi za majstore i oni u gotovom na polak diele izmedju vlastelinstva i župljana. Vlastelinstvo da će i unapred rado više prilagati, nego li mu je dužnost bez obveza pro futuro, nu hoće, da se točno opredieli njegova dužnost.

Na ovaj utok prispjela je upravnom odboru vrhovna rješitba kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 15. listopada 1894. br. 10912.:

„Na temelju dne 5. lipnja 1894. provedene doprinosbene razprave glede popravka tornja na rk. župnoj crkvi u Č. izrekao je upravni odbor odlukom od 9. lipnja 1894. br. 855., da je vlastelinstvo u D. M. kao patron rečene crkve dužno obaviti nuždne popravke na crkvenom tornju sa ukupnim troškom od 764 for. 03 nč., osim ručnih i voznih težaka, koje imadu župljani podati.

Utok, što ga je vlastelinstvo kao župni patron uložilo proti toj rješitbi, nalazi kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, kao neosnovan odputiti, te napadnutu odluku upravnoga odbora u cielosti potvrditi s razloga u njoj navedenih. Povrh toga primjećuje se sliedeće:

Pošto je obrazloženje napadnute odluke posve korektno i izcrpivo razjasnilo, kako je utočitelj na krivom putu, kada drži odpis c. kr. banske vlade od 27. kolovoza 1853. br. 12773. nekom normativom glede patronatskih dužnosti, opaža se, da je isto tako neumjestno pozivanje utočitelja na rješenja sličnih slučajeva s obzirom na dužnost patrona u drugih župah, pa još ležećim u drugoj biskupiji, budući da u pitanjih glede gradjevnih dužnosti patrona kao što to napadnuta odluka izpravno nagla-

Digitized by Google

šuje u prvom redu odlučuje t. zv. lex fundationis, pa onda posebni običaji a nigda nije izključena nagoda glede doprinosa izmedju obvezanika.

Odatle, što kanonička visita od godine 1842. izriekom veli, da uzdržavanje i popravci crkve bez dvojbe padaju na patrona (tada baruna P.) „uz pripomoć župljana", ne smije se nipošto izvoditi, da „popravke imadu patron i župljani na jednake dielove obaviti", kao što to utočitelj čini. Za takav zaključak htjela bi se u rečenoj visiti sasma specijalna, štilizacija, dočim iz one obćenite, „uz pripomoć župljana", sliedi samo to, da župljani imadu pružiti onu pomoć, koja po postojećih normativnih propisih kod svake ovakve gradnje ili popravka na njih pada, a to jest, da dadu ručne i vozne težake, bilo u naravi bilo u novcu.

Ako napadnuta odluka i citira neke od spomenutih propisa, dodaju se ovdje radi jasnoće izvadci iz onih njihovih mjesta, koja se na nazočno pitanje odnose.

Već dekretum Leopolda I. od 9. lipnja 1701. (sbirka naredaba bogoštovne struke I., st. 4.) veli: „quatenus omnes et singuli terrestres domini (prout de jure tam municipali hungarico, quam imperiali communi ad hoc essent obligati), qua parochiarum patroni, Ecclesias catholicas in bonis suis illico restaurare, et consequenter dotare, nec non parochos, ludimagistros ac aedituos competenter sustentare debeant".

Dvorska naredba od 10. svibnja 1787. br. 5478. (sbirka I. str. 21), govoreći u §. 7. takodjer o dužnostih patrona naprama postojećim već župam, veli, da patroni: „... ad extructionem aedificiorum (razumieva se ecclesiae et curiae parochiales) ipsis tamquam patronis incubentem via ordinaria compellantur", a ustanovljuje glede dužnosti župnih obćina ovo: „Quod vero communitates concernit, eatenus jam altissima regia ordinatione notum redditum fuit, quod catholicae communitates obligatae sint, necessarios manuales, et currules labores secundum vires ... praestare".

Odpisom kr. ug. namjesničkoga vieća od 26. ožujka 1799. br. 6986. (Sbirka I. str. 49) izriče se medju inim: „.... ius patronatus omnibus dominis terrestris competit, qui onus aedificiorum in se assummunt, non autem illis, qui pro similibus aedificiis fundos assiguant, aut labores manuales et jugules per subditos suos praestari faciunt; cum enim ad utrumque praestandum, respective dominia et respective dominia et communitates teneantur ...."

Nadalje valja navesti odpis kr. dvorske kancelarije od 15. siečnja 1802. br. 327. (Sbirka I. str. 62), koji u točki 3. odredjuje: „.... si ipsa ecclesia ultra necessitates quotidianas summa aliqua provisa est, haec etiam cum annutu Dioecesani in structuram ecclesiae impendi possit, et in quantum non sufficeret, per patronum suppleatur; ma-

Digitized by Google

nuales autem et currules operas viribis parochianorum commensuratas tam in erectione parochialium aedificiorum quam etiam conservatione, uti et in ecclesiae structura iidem parochiam juxta usum benignis resolutionibus reggiis conformem ex parte sua praestari debeant".

Konačno ustanovljuje sasvim precizno dužnost patrona s obzirom na gradnju i uzdržavanje župne crkve §. 10. naputka kr. ugar. komore od 15. prosinca 1841. br. 43219. (Sbirka I. str. 82), kojega je sadržaj podpuno izcrpljen u obrazloženju napadnute odluke, te je s toga njegovo citiranje suvišno". *Dr. Krtá.*

Rješitba kr. financijalnoga upravnoga sudišta.

Kako se od miraza imade odmjeriti pristojba?[1] *(K tarif. čl.* $\frac{1014}{43}$ *sb. p. p.)*

Kod kr. porez. ureda u P. odmjerena bje pod a) str. 581 1893. i naknadno pod a) str. 1115 1894. G. D-ovoj i A. B-u od ženitbenog ugovora kojom G. D-ova kao miraz donaša u predstojeći brak sa A. B. 20.000 for. gotovog novca i 6000 for. vrijednu opremu, od koje na pokućtvo odpada 3000 for., a ostalih 3000 for. na njenu opremu u užjem smislu (nakit, odjeće itd.), u smislu §§. 77., 85., 87., 89. i tarif. čl. $\frac{2}{2}$ B. i $\frac{104}{43}$ sb. p. p. te §. 1227. o. g. z.

1) od 23.000 for. $1^3/_{10}$ % — — — — — 299 for. — nč.
2) „ 10.500 „ po ljestv. II. — — — — 58 „ 75 „
3) „ 10.500 „ $1^3/_{10}$ % — — — — — 136 „ 50 „

Proti toj odmjeri podnjele su stranke priziv, u kojem tvrde, da je zaručnica sama doprinjela miraz a ne njeni roditelji, te da prema tomu one za taj miraz nisu dužne platiti pod 1) i 3) odmjerenu darovnu pristojbu, tim manje, što je u ugovoru naročito naglašeno, i po zaručniku priznano, da miraz sačinjava izključivo vlastničtvo zaručnice.

Na ovaj priziv je kr. financ. ravnatelj. u Z. odlukom od 29. prosinca 1894. pod br. 54592. preinačilo odmjeru tako, da se imade platiti:

od 23.000 for. 1·3 % darovne pristojbe sa — 299 for. — nč.
a od 21.000 for. po ljestvici II. — — — — 66 „ 25 „

dočim je višak odpisalo: jer sa pristojb. gledišta ne dolazi u obzir, da li suprugu pripada uživanje i vlastničtvo na miraz, pošto se u tarif. čl. $\frac{104}{43}$ sb. p. p. samo uživanje miraza podredjuje pristojbi po ljestvici II.; dočim od darovne pristojbe izmedju roditelja i kćeri nije se moglo odustati, jer nije izkazano, da miraz nije odredjen iz imovine roditelja, te jer je ugovor po roditeljih podpisan.

---

[1] Vidi br. 12. „Mjesečnika" od g. 1895. str. 559. i sl.

Digitized by Google

Proti ovoj odluci podnešen priziv stranaka opetuje gore naglašene prigovore, navadjajuć nadalje, da su roditelji ugovor lih u ime svoje privole na brak podpisale, i da se od tog ugovora u obće imade platiti jedino pristojba po ljestvici II., te da im se prema tomu jur učinjena preplata povrati.

Na ovaj priziv izreklo je kr. ug. financ. upravno sudište dne 16. studenoga 1895. pod br. 5663. sliedeću o s u d u:

Kr. ug. financ. upravno sudište dijelom preinačuje odluku kr. financ. ravnateljstva od 29. prosinca 1894. br. 54592., pak riješava stranku dužnosti plateža sa 299 for. propisane joj pristojbe od darovanja i naredjuje brisanje ove pristojbe, nu na teret zaručnika sa 66 for. 25 nč. propisanu pristojbu pridržaje, i jer je stranka uplatila više, naredjuje povratak uplaćenog viška.

R a z l o z i: Stranke sklopile su privolom roditelja zaručnice bračni ugovor. Polag ovog ugovora predala je zaručnica prigodom stupanja u brak svomu suprugu 20.000 for. u ime miraza, pak osim toga doniela je sobom darove u vriednosti od 6000 for., od kojeg potonjeg iznašaju za zajedničku porabu prikladni predmeti vriednost od 1000 for.

Obzirom na netom označeni sadržaj ugovora moguće je u nazočnom slučaju u smislu stav. $\frac{104}{43}$ sb. p. p. teretiti pristojbom samo zaručnika, i to izuzimajuć za zajedničku porabu neprikladne predmete od 21.000 for. iznašajuće ukupne vriednosti preuzetih pokretnina polag ljestvice II. sa 66 for. 25 nč. Na teret zaručnice ne da se odmjeriti pristojba od darovanja, jer u temeljem pristojbe služećem ugovoru ne ima nikakva spomena o tom, da su zaručničini roditelji dali miraz, te se to ne da niti zaključiti iz toga, što je rečena sklopila ugovor dozvolom i privolom svojih roditelja, a bez valjanog dokazanja ove okolnosti nije moguće pravom propisati pristojbu darovanja, jer se iz temeljem pristojbe služeće izprave ne da ustanoviti na darovanje smjerajuća namjera.

Iz navedenoga dakle vidi se, da je na temelju upitnog ugovora moguće samo na teret zaručnika propisati po kr financ. ravnateljstvu takodjer sa umjestnom svotom ustanovljenu pristojbu, s toga je valjalo ovu pristojbu pridržati, a na teret zaručnice pristojbu darovanja brisati.

Nu pogledom na to, što je na teret zaručnika kod kr. porez. ureda pod stv. 581. 1893. prvobitno propisana pristojba već ureda radi stavljena izvan krieposti uslied pod a) stv. 1115. 1894. rečenog kr. porez. ureda obavljenog posve novog odmjerenja, pak je pod ovom stavkom uplaćena svota uračunana u iznova ustanovljenu pristojbu, dočim se dakle faktično preplata pokazuje naprama pristojbi, koja je nazočnom osudom pridržana na teret zaručnika: to je valjalo na topoglednu molbu stranke izreći, da joj se po njoj uplaćeni višak natrag vrati. *M.*

Digitized by Google

Poslovanje sudova u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

(U stvarih kaznenih.)

Priobćuje dr. ***Krunoslav Bobinac.***

(Nastavak.)

14. Predano obtužnica:

a) bez iztrage:[1]

God.	1883.	—	—	—	2.770	God.	1888.	—	—	—	2.299
„	1884.	—	—	—	3.480	„	1889.	—	—	—	2.307
„	1885.	—	—	—	3.271	„	1890.	—	—	—	1.882
„	1886.	—	—	—	3.306	„	1891.	—	—	—	2.027
„	1887.	—	—	—	2.720	„	1892.	—	—	—	1.855
						„	1893.	—	—	—	1.785
						„	1894.	—	—	—	2.087

b) nakon iztrage:

God.	1883.	i to po	a) drž. odvj.	587	b) privatn. tužit.	—	c) subsid. tuž.	—
„	1884.	„	„	„	617	„	„	„	—	„	„	„	—
„	1885.	„	„	„	541	„	„	„	—	„	„	„	2
„	1886.	„	„	„	579	„	„	„	—	„	„	„	—
„	1887.	„	„	„	521	„	„	„	-	„	„	„	1
„	1888.	„	„	„	526	„	„	„	7	„	„	„	—
„	1889.	„	„	„	517	„	„	„	4	„	„	„	3
„	1890.	„	„	„	428	„	„	„	4	„	„	„	5
„	1891.	„	„	„	442	„	„	„	4	„	„	„	4
„	1892.	„	„	„	518	„	„	„	2	„	„	„	2
„	1893.	„	„	„	589	„	„	„	3	„	„	„	—
„	1894.	„	„	„	669	„	„	„	8	„	„	„	—

c) ukupno predano obtužnica:

God.	1883.	3.357	ili	19·8%*	God.	1889.	2.831	ili	20·5 %*
„	1884.	4.097	„	18·8 „	„	1890.	2.319	„	17·7 „
„	1885.	3.814	„	19·9 „	„	1891.	2.477	„	20·1 „
„	1886.	3.885	„	20 4 „	„	1892.	2.377	„	18·1 „
„	1887.	3.242	„	19·5 „	„	1893.	2.377	„	20·0 „
„	1888.	2.832	„	20·5 „	„	1894.	2.764	„	20·4 „

[1] Sve je te obtužnice predao državni odvjetnik osim 2 u godini 1888. predane po privatnom tužitelju.

* od svih riešenih slučajeva.

Digitized by Google

15. Nakon predane obtužnice a bez glavne razprave riešeno je kaznenih slučajeva i to:

a) uslied odstupa tužiteljeva:

God.	1883.	—	—	—	59
„	1884.	—	—	—	57
„	1885.	—	—	—	12
„	1886.	—	—	—	30
„	1887.	—	—	—	127
„	1888.	—	—	—	17
„	1889.	—	—	—	16
„	1890.	—	—	—	12
„	1891.	—	—	—	17
„	1892.	—	—	—	8
„	1893.	—	—	—	5
„	1894.	—	—	—	27

b) uslied odluke više oblasti:

God.	1883.	—	—	—	7
„	1884.	—	—	—	12
„	1885.	—	—	—	13
„	1886.	—	—	—	10
„	1887.	—	—	—	5
„	1888.	—	—	—	29
„	1889.	—	—	—	28
„	1890.	—	—	—	6
„	1891.	—	—	—	19
„	1892.	—	—	—	21
„	1893.	—	—	—	29
„	1894.	—	—	—	30

16. Drugim sudovom ili oblastim ustupljeno je kaznenih slučajeva:

God.	1883.	1.028	ili	6·1%*
„	1884.	1.979	„	9·1 „
God.	1885.	809	ili	4·3%*
„	1886.	969	„	5·1 „
„	1887.	377	„	2·3 „
„	1888.	273	„	1·9 „
„	1889.	226	„	1·6 „
„	1890.	181	„	1·4 „
„	1891.	188	„	1·5 „
„	1892.	215	„	1·7 „
„	1893.	181	„	1·6 „
„	1894.	220	„	1·6 „

17. Ukupni broj kaznenih slučajeva, riešenih bez glavne razprave:[1]

God.	1883.	13.666	ili	54·12%*
„	1884.	17.747	„	65·40 „
„	1885.	15.341	„	64·64 „
„	1886.	15.193	„	63·83 „
„	1887.	13.547	„	68·86 „
„	1888.	11.043	„	64·53 „
„	1889.	11.047	„	67·43 „
„	1890.	10.761	„	69·71 „
„	1891.	9.852	„	68·06 „
„	1892.	10.193	„	70·54 „
„	1893.	9.543	„	69·02 „
„	1894.	10.848	„	70·05 „

18. Ukupni broj obtužnica, koje su se imale riešiti glavnom razpravom:

God.	1883.	—	—	—	3.291
„	1884.	—	—	—	4.028
„	1885.	—	—	—	3.789
„	1886.	—	—	—	3.845
„	1887.	—	—	—	3.110
„	1888.	—	—	—	2.786
„	1889.	—	—	—	2.787
„	1890.	—	—	—	2.301

[1] Pribroji li se ovom broju kaznenih slučajeva, riešenih bez glavne razprave, broj obdržavanih „glavnih razprava pod t. br. 19., ne mora se dobiti ukupni broj riešenih kaznenih slučajeva, izkazan pod t. br. 8., a to s razloga, jer su glavne razprave mogle biti obdržavane i na temelju obtužnica iz prošle godine, dočim se s druge strane nisu o svih obtužnicah, predanih tečajem odnosne godine držale iste godine i glavne razprave.

* od svih riešenih slučajeva.

Digitized by Google

God.	1891.	—	—	2·441
„	1892.	—	—	2.348
„	1893.	—	—	2.343
„	1894.	—	—	2.707

19. Obdržavano glavnih razprava:

God.	1883.	—	—	3.066
„	1884.	—	—	3.91?
„	1885.	—	—	4.319
„	1886.	—	—	3.880
„	1887.	—	—	2.980
„	1888.	—	—	2.690
„	1889.	—	—	2.806
„	1890.	—	—	2.398
„	1891.	—	—	2.457
„	1892.	—	—	2.442
„	1893.	—	—	2.288
„	1894.	—	—	2.799

20. Ukupno broj dana, što je bilo potrebit za obdržavanje tih glavnih razprava:

G.	1883.	1.647	ili poprečno	0·54 %	*
„	1884.	1.950	„ „	0·50	„
„	1885.	1 982½	„ „	0·46	„
„	1886.	1.838½	„ „	0·47	„
„	1887.	1.572½	„ „	0·53	„
„	1888.	1.434½	„ „	0·53	„
„	1889.	1.394	„ „	0·50	„
„	1890.	1.316	„ „	0·55	„
„	1891.	1.397½	„ „	0·57	„
„	1892.	1.382	„ „	0·57	„
„	1893.	1.251	„ „	0·55	„
„	1894.	1.406½	„ „	0·50	„

B) Obtužene odnosno osudjene osobe:

I) Osobe, proti kojim je predana obtužnica:

1. Preostalo od prošle godine:

God.	1883.	—	—	3.378
„	1884.	—	—	3.687
„	1885.	—	—	3.523
„	1886.	—	—	2.368
„	1887.	—	—	2.236
„	1888	—	—	1.584
„	1889.	—	—	1.597
„	1890.	—	—	1.469
„	1891.	—	—	1.280
„	1892.	—	—	1.135
„	1893.	—	—	1.060
„	1894.	—	—	1.355

2. Pridošlo tečajem godine:

God.	1883.	—	—	7.062
„	1884.	—	—	7.881
„	1885.	—	—	7.036
„	1886.	—	—	6.824
„	1887.	—	—	4.924
„	1888.	—	—	4.786
God.	1889.	—	—	4.712
„	1890.	—	—	3.839
„	1891.	—	—	4.002
„	1892.	—	—	3.779
„	1893.	—	—	3.898
„	1894.	—	—	4.480

3. Od tih (t. j. pod t. 2.) je prigovorilo obtužnici:

God.	1883.	713	ili	10·1 %
„	1884.	901	„	11·4 „
„	1885.	735	„	10·4 „
„	1886.	638	„	9·3 „
„	1887.	403	„	8·2 „
„	1888.	525	„	10·9 „
„	1889.	388	„	8·2 „
„	1890.	399	„	10·4 „
„	1891.	516	„	12·9 „
„	1892.	437	„	11·6 „
„	1893.	448	„	11·5 „
„	1894.	491	„	10·9 „

* dana za jednu razpravu.

Digitized by Google

4. Uspjeh je prigovora bio:

a) Naredila se glavna razprava:

God.	1883.	677	ili	94·95%*
„	1884.	822	„	91·23 „
„	1885.	647	„	88·03 „
„	1886.	502	„	78·68 „
„	1887.	351	„	87·09 „
„	1888.	515	„	98·09 „
„	1889.	368	„	94·85 „
„	1890.	389	„	97·49 „
„	1891.	507	„	98·25 „
„	1892.	421	„	96·34 „
„	1893.	430	„	95·98 „
„	1894.	462	„	94·09 „

b) kazneni postupak okončan bez glavne razprave:

God.	1883.	10	ili	1·40%*
„	1884.	46	„	5·11 „
„	1885.	38	„	5·17 „
„	1886.	41	„	6·43 „
„	1887.	8	„	1·99 „
„	1888.	10	„	1·91 „
„	1889.	7	„	1·80 „
„	1890.	1	„	0·25 „
„	1891.	5	„	0·97 „
„	1892.	15	„	3·43 „
„	1893.	14	„	3·13 „
„	1894.	27	„	5·49 „

c) kazneni predmet ustupljen drugom sudu:

God.	1883.	26	ili	3·65%*
„	1884.	33	„	3·66 „
„	1885.	50	„	6·80 „
„	1886.	95	„	14·89 „
„	1887.	44	„	10·92 „
„	1888.	—	„	— „
God.	1889.	13	ili	3·35%*
„	1890.	9	„	2·26 „
„	1891.	4	„	0·78 „
„	1892.	1	„	0·23 „
„	1893.	4	„	0·89 „
„	1894.	2	„	0·42 „

5. Odpali nakon pravomoćnosti obtužbe, a prije glavne razprave:

God.	1883.	—	—	—	513
„	1884.	—	—	—	229
„	1885.	—	—	—	203
„	1886.	—	—	—	289
„	1887.	—	—	—	583
„	1888.	—	—	—	164
„	1889.	—	—	—	243
„	1890.	—	—	—	169
„	1891.	—	—	—	210
„	1892.	—	—	—	98
„	1893.	—	—	—	102
„	1894.	—	—	—	180

6. Nije dakle u obće došlo do presude u glavnoj razpravi kod osoba, koje su tečajem godine pod obtužbom stajale (t. j. od onih pod t. 1. i 2.):

God.	1883.	4.236	ili	40·57 %
„	1884.	3.831	„	33·12 „
„	1885.	2.659	„	25·18 „
„	1886.	2.661	„	28·95 „
„	1887.	2.219	„	30·99 „
„	1888.	1.771	„	27·80 „
„	1889.	1.722	„	27·29 „
„	1890.	1.459	„	27·49 „
„	1891.	1.354	„	25·63 „
„	1892.	1.174	„	23·89 „
„	1893.	1.475	„	29·75 „
„	1894.	1.460	„	25·02 „

(Sliedi.)

* od svih prigovora.

Digitized by Google

SVAŠTICE.

Osnova ugarskog kaznenog postupnika.

Dne 4. svibnja 1895. predao je ugarski midistar pravosudja Erdelyi osnovu kaznenog postupnika ugarskom parlamentu.

Ova je osnova vrlo povoljno prihvaćena od javnog mnienja, te se pozvani krugovi o njoj pohvalno izjavljuju U parlamentarnih krugovih bi napose rado pospješiti pretresanje i viećanje iste osnove i omogućiti, da ista bude što prije zakonom.

Osnova je sagradjena na najnaprednijih i najliberalnijih načelih, kao što i ostati noviji ugarski zakoni. U njoj su najnoviji rezultati znanosti, inozemnog zakonodavstva i praktičnog izkustva uvaženi.

Glavni zadatak osnove bio je, kako se u motivih navodi: osigurati interese državne i prava pojedinaca samo u toliko ograničiti, u koliko je neizbježivo za saznanje materijalne istine. Kao glavno načelo lebdi osnovi to, da bude tako udešena, da budu interesi družtva i materijalna istina oživotvoreni, a da odatle nenastane nikakova povrieda za nedužne osobe.

Osnova je i na to obzir uzela, da odgovara duhu općeg prava, narodnom pravnom shvaćanju i razvitku, te da stoji u skladu sa domaćimi odnošaji, napose kulturnimi, narodnostnimi i družtvenimi. Osnova je, kako razlozi spominju, podčinila obzire teoretičke praktičnoj shodnosti i uporabivosti. Nastojala je, da dosadašnji vrlo spori postupak (tekući pače u trih molbah) što većma skrati, nu ipak tako, da nebude na uštrb temeljitosti. Osobna sloboda se ograničuje doista samo u najnuždnijih slučajevih, pa baš u tom humanizmu čini se da je osnova pretekla sve novije slične zakone. U osnovi su sva stožerna načela modernog kaznenog postupka našla izražaj, i to: obtužbeno načelo (koje se provadja podpuno i kod kotarskih sudova), ustmenost i neposrednost, te javnost i po mogućnosti i ravnopravnost stranaka, slobodno sudjenje suda (dakle nevezano na stanovita pravila) i zajamčenje slobode obrane.

Osnova sama ima u svemu 592 paragrafa u 32 poglavlja.

Ta poglavlja glase: 1. Obće odredbe. 2. Djelokrug sudskih vlasti i nadležnost. 3. Državno odvjetničtvo. 4. Privatni tužitelj i privatni učestnik. 5. Obrana. 6. Izključenje sudaca, perovodja i članova državnog odvjetničtva. 7. Sudske odluke i proglašenje. 8. Predizvidi. 9. Iztraga. 10. Poziv okrivljenika pred oblasti i saslušanje. 11. Predbježni pritvor i iztražni zatvor. 12. Zaustava, kućna i osobna premetačina. 13. Svjedoci. 14. Sudski očevid i vještaci. 15. Obtužnica i postupak pri tom. 16. Neposredni poziv na glavnu razpravu. 17. Priprave za glavnu razpravu. 18. Glavna razprava pred sudbenim stolom. 19. Glavna razprava pred porotnim sudom. 20. Pravni liekovi i izpravci pogrješaka. 21. Obnova postupka. 22. Opravdanje

Digitized by Google

(povratak u prijašnje stanje). 23. Postupak proti nepoznatim, odsutnim i uskokom. 24. Izručbeni postupak. 25. Konfiskacija tiskopisa i t. d. (t. zv. objektivni postupak.) 26. Kazneno-pravni troškovi. 27. Privatno-pravni zahtjevi. 28. Ovrha. 29. Postupak pred kotarskimi sudovi. 30. Postupak u kažnjivih činih, tiskopisom počinjenih. 31. Odšteta nedužno zatvorenim i osudjenim osobam. 32. Zaključne odredbe.

Osnovi su pridodani vrlo obsežni motivi, i to koli obći na stranah 1—88, toli posebni od 89—780 (veliki oktav), koji su, mora se priznati, velikom pomnjom i znanjem izradjeni, te sadržavaju izcrpivo razlaganje historijskog razvitka kaznenog postupnika u Ugarskoj, zatim dotičnih kodifikatornih radnja, te komparativno vrlo obsežno tumačenje pojedinih odredaba osnove.

U osnovi nisu sadržane odredbe o djelokrugu kaznenih sudova i državnih odvjetničtva, što će se posebnim zakonom urediti, zatim ustanove ob usposobljenju za porotničtvo i priugotovljenju popisa porotnika. A i samo ustrojstvo obtužbenog senata, koji je posve nova institucija u osnovi, i koja spaja tako zvanu viećničku kao i obtužbenu komoru, i koja bi imala napose dati izdašnu zaštitu u izvidnom i iztražnom stadiju, te predupreditи neosnovane obtužbe — nadalje ustrojstvo funkcijonara državnih odvjetnika, biti će napose uredjeno. Neima u osnovi ni ustanova o priekom sudu, koje se takodjer imadu, bude li to neobhodno nuždno, posebno normirati.

Osnova uvadja i porotne sudove, ali će se djelokrug istih tek posebnim zakonom odrediti.

Nacrtavši tako u obćih crtah sadržaj te znamenite i prevažne zakonske osnove, pretresti ću u kratkih crtah pojedinosti iste, naročito s obzirom na one ustanove, koje su različite od odredaba našeg kaznenog postupnika od 17. svibnja 1875.

* * *

Obtužbu zastupa u pravilu državni odvjetnik. U stanovitih kažnjivih prekršajih samo na zahtjev dotičnika (kao n. pr. uvriede poštenja itd.) stupa dotični povriedjenik kao glavni tužilac, nu u javnom interesu može i u tih slučajevih preuzeti tužbu i državni odvjetnik. Nu i u ostalih kažnjivih slučajevih osim gore navedenih može povriedjenik ustati kao subsidiarni privatni tužitelj u slučaju, da državni odvjetnik neuzhtije tužbe zastupati. U takovom slučaju može subsidiarni privatni tužitelj po dobivenoj dotičnoj odpućujućoj odluci državnog odvjetnika za 8 dana preuzeti zastupanje tužbe ili uteći se državnom nadodvjetniku. I po dostavi odluke ovoga za 8 dana može preuzeti zastupanje tužbe. Ako državni odvjetnik zavrgne tužbu tečajem postupka, može nastaviti povriedjenik zastupanje iste.

U tu svrhu se ubavješćuje povriedjenik, da preuzme tužbu, inače će se postupak obustaviti. Ako je povriedjenik osobno pred sudom prisutan,

Digitized by Google

dužan se je na dotični poziv odmah ustmeno izjaviti, inače za 8 dana pismeno ili u zapisnik po prijeću odluke, jer se inače postupak obustavlja. Ako se predlog takav učini po izminuću roka, ima se odbiti progon ureda radi. Kad povriedjenik kao subsidiarni privatni tužitelj zastupa tužbu, ima u glavnom ista prava kao i državni odvjetnik, nu ipak uz neka u osnovi sadržana ograničenja, slična našem kaznenom postupniku.

Povrieditelj se i onda, kad državni odvjetnik zastupa progon, može pridružiti kaznenom postupku radi osiguranja svojih privatno-pravnih zahtjeva, i tad se zove privatnim učestnikom, i ima tada ista prava kao i po §. 35. našeg k. p. Instituciju nuztužbe privatnog tužioca uz javnog nije osnova uvela.

Prelazim sada k obrani.

Ako si okrivljeni nije sam odabrao branitelja, može to njegov zakoniti zastupnik, odnosno suprug učiniti. — Okrivljeni se ima napose pri prvom preslušanju, zatim kad se odredi proti njemu po sudu pritvor, iztraga ili iztražni zatvor, ter kad mu se dostavlja obtužnica, uputiti, da si može izabrati branitelja. — Kao branitelji se mogu odabrati samo uvršteni u listu odvjetničku odvjetnik, sveučilištni ili učitelj pravoslovne akademije, dakle je to pravo znatno prema našem kaznenom postupku stegnuto.

Za glavnu razpravu se ima odrediti branitelj: 1. ako je podignuta tužba sbog takova zločina, kažnjiva gubitkom slobode preko 5 godina; 2. ako to zahtieva obtuženik ili njegov zastupnik; 3. ako obtuženik nije prevalio 16. godinu ili ako je gluhoniem; 4. ako to sud uslied okolnosti čina svrsi shodnim nadje. Pravilno može branitelj razgovarati sa pritvonim okrivljenikom bez nadzora uredovne koje osobe. Ali ako svrha postupka iziskuje, dužni su u predizvidih dotični sigurnostni organi, a u iztrazi iztražni sudac odrediti, da se listovi branitelja samo po njih pročitani i uz posebnu dozvolu uruče pritvoreniku, i da može s njim obćiti samo u prisuću oblastne osobe. Nakon predane obtužnice može i bez prisuća oblastne osobe razgovarati branitelj sa svojim klientom.

Svrha predizvida je izsljedjivanje i ustanovljivanje onih činjenica, koje su nuždne za uputu tužitelja u pogledu podignuća ili nepodignuća obtužbe.

Predizvidi se imaju obustaviti: 1. ako nepredleži kažnjiv čin; 2. ako manjka prijava od ovlaštene na tužbu osobe; 3 ako nije očekivati uspjeha od daljnjeg postupka sbog pomanjkanja dokaza; 4. ako važnost kažnjivog čina nije u razmjerju sa trudom i troškom, koji bi zahtjevao nastavak progona.

Svrha je iztrage, razbistriti i uglaviti one činjenice, na temelju kojih se može odlučiti, da li ima mjesta odredjenju glavne razprave, ili valja obustaviti kazneni postupak.

Digitized by Google

Iztraga je obligatna: 1. u slučajevih, za koje je u zakonu odredjena kazan smrti ili doživotne tamnice; 2. u slučajevih sa više od 5 godina gubitka slobode, izuzev, ako je okrivljenik zatečen u samom činu, ili ako krivnju priznaje skladno sa izvidi.

U ostalih slučajevih onda: a) ako to predloži državni odvjetnik, b) ako tužbu zastupa samo privatni tužilac, c) ako to predloži okrivljenik temeljem činjenica, uslied kojih je nuždna iztraga radi pripreme za obranu, d) ako to obnadje iz važnih razloga nuždnim obtuženi senat.

Iztragu vodi pravilno sudac-iztražitelj u sjedištu suda — nu obtužbeni senat može nakon saslušanja tužitelja i sudca iztražitelja provedenje iztrage iz raznih razloga povjeriti i kojem kotarskom sudu izvan sjedišta sudbenog stola. Tečaj iztrage nadzire obtužbeni senat sudišta. Tužitelj, okrivljeni i privatni učestnik mogu se proti svakoj odredbi sudca-iztražitelja pritužiti na obtužbeni senat. Isti odlučuje vrhu takove pritužbe nakon eventualnih izvida bez odvlake, a proti njegovoj odluci neima pravnog lieka.

Sudci iztražitelji sudbenog stola dužni su o stanju i tečaju iztrage u odredjenoj svakog mjeseca sjednici ustmeno izvješćivati obtužbeni senat.

Iztraga se ima obustaviti, čim tužitelj tužbu zabaci, ili ako ovlašteni povriedjenik u propisanom roku nepreuzme zastupanje tužbe, inače može iztragu obustaviti samo obtužbeni senat ili presudni sud.

Ako predloži okrivljenik ili tužitelj prije predanja obtužnice nastavak iztrage, ima sudac-iztražitelj, u koliko nije s tim sporazuman, zaiskati odluku obtužbenog senata.

Predbježni pritvor može se po §. 141. osnove odrediti: 1. proti okrivljeniku, koji je zatečen u samom činu, ako se njegova osoba nemože odmah ustanoviti, ili ako je biega sumnjiv, 2. sbog bjegstva, 3. sbog koluzije, 4. koji trajno neprebiva u državi i ako se je temeljito bojati toga, da bude li pušten na slobodu, neće predstati na iznovični poziv oblasti, 5. ako je okrivljenik za vrieme odredjenog proti njemu postupka počinio noviji zločin ili prestupak, ili ako važni znaci daju povoda bojazni, da bi mogao počinitelj dovršiti pokušani čin ili izvesti zapriečeni, ili da će počiniti novi zločin ili prestupak. — Ako kod više počinitelja kažnjiva čina nije moguće odmah pronaći počinitelja, mogu se svi oni, koji su bili kod čina prisutni, a nisu prosti od sumnje dioničtva, pritvoriti.

Predbježni pritvor može redovito odrediti iztražni sudac, odnosno obtužbeni senat, a ako je pogibelj u odvlaci, i državni odvjetnik, kotarski sud ili sigurnostna oblast uz pismenu odluku. Kotarski sud, državno odvjetničtvo i sigurnostna oblast su dužni odmah pritvorenu osobu, a najkašnje za 24 sata saslušati. Isto valja i za iztražnog sudca.

Državno odvjetničtvo i sigurnostna oblast dužni su, ako obstoje dalnji razlozi za pritvor, nakon preslušanja odmah i najkašnje ze 48 sati predati pritvorenika sudbenom stolu, odnosno kotarskom sudu.

Digitized by Google

Kod državnoga odvjetničtva ili sigurnostne oblasti može ostati pritvorenik preko 3 dana samo uz sudsku odluku. Kotarski sud, ako predleži kažnjivi slučaj, spadajući na sudbeni stol, kad odredi pritvor, ima za 24 sata ubaviestiti sudca iztražitelja i čekati njegovu odredbu. — Predbježni pritvor može trajati najviše 15 dana, ali obtužbeni senat može na obrazloženi predlog državnog odvjetničtva još na dalnjih 15 dana, i u slučajevih, ako postupak teče bez iztrage, do prvostepenog riešenja produljiti. Ako se u gornjih propisanih rokovih neodredi proti pritvoreniku iztražni zatvor, ima se on pustiti na slobodnu nogu.

Iztražni zatvor se može odrediti proti okrivljeniku, na kojem ostaje i poslje saslušanja temeljita sumnja i ako predleži koja od naznačenih u §. 141., točka 2 - 5, činjenica. Ako je dotični čin kažnjiv smrću ili doživotnom tamnicom, može okrivljenik ostati na slobodi samo dozvolom obtužbenog senata. Tu ide svakako predaleko liberalizam!

Nemože se nikad odrediti iztražni zatvor, radi čina, na koji je u kaznenom zakonu udarena samo kazan globe. Iztražni zatvor može odrediti iztražni sudac, odnosno obtužbeni senat, ili presudni sud.

Odredba iztražnog zatvora ima se odmah ovršiti. Obtužbeni senat mora utok, podnešen proti iztražnom zatvoru, riešiti za 2 dana od prispjeća, odnosno, ako drži nuždnim saslušanje stranaka, odrediti u tom roku ročište.

Iztražni zatvor sbog točke 2. i 4. §. 141. osnove može redovito trajati samo 3 mjeseca. Ovaj rok može u iznimnih slučajevih produljiti iz važnih razloga obtužbeni senat na jedan mjesec, što se opet iz važnih razloga može dalje produžiti.

Radi koluzije odredjeni iztražni zatvor nesmije trajati dulje od jednog mjeseca. U iznimnih slučajevih može obtužbeni senat taj rok za jedan mjesec u dva puta produljiti, tako da nikako netraje dulje od 3 mjeseca. Ako državno odvjetničtvo uloži proti meritornoj odluci ili osudi i proti odredbi, da se iztraženik pusti na slobodnu nogu, s mjesta pravni liek, može sudbeni stol iz važnog razloga iznimno odrediti, da pritvor ili iztražni zatvor ostaje u krieposti do stignuća odluke kraljevske tabule (prizivnog sudišta).

Vrhu jamčevine, koja se daje eventualno radi dignuća iztražnog zatvora sbog sumnje bjegstva, odlučuje obtužbeni senat.

Utok, uložen po državnom odvjetničtvu proti odluci, odredjujućoj izpust na slobodu uz jamčevinu, imade obustavnu moć.

Kao svjedoci nemogu biti pod inakom ništetnosti saslušane iste osobe, kao i po našem kaznenom postupniku, nu osim toga branitelji u obziru onog, što im je kao takovim okrivljenik povjerio, dočim su po §. 143. našeg kaznenog postupnika samo oprošteni od dužnosti svjedočenja.

Digitized by Google

Dalje su oprošteni od te dužnosti: odvjetnik, javni bilježnik, liečnik, ranarnik, ljekarnik, primalje u obziru onog, što im je tko povjerio uz dužnost čuvanja tajne uslied njihova položaja.

Medju osobe, koje se nesmiju zaprisegnuti pod inakom ništetnosti kao svjedoci, spadaju iste osobe, kao i navedene u §. 161. našeg kaznenog postupnika, dočim nisu bezuvjetno izključeni od toga oni, koji su poradi zločinstva pod iztragom ili koji su poradi zločinstva osudjeni na kaznu slobode, koju još imadu podnieti, već može samo sud prema okolnostim od prisege izključiti takove osobe, i to samo stojeće u iztrazi ili osudjene sbog zločina ili prestupka iz pohlepe za dobitkom.

Zaprisegnuće oštećenika i onda, kad ustaje kao privatni tužilac, odvisi od uvidjavnosti suda.

Nadalje može sud prema okolnostim uzkratiti prisegu i osobam, koje su po zakonu uslied srodstva ili tastbine sa okrivljenikom oproštene od dužnosti svjedočenja, za tim osobam, koje pokazuju nepostojanost s obzirom na biće njihove vjere.

Svjedoci imadu pravo na pristojbu, čim je mjesto preslušanja njihova od običnog im prebivališta udaljeno preko 8 kilometara, i imadu takove pristojbe pod prietnjom gubitka zatražiti za 2 dana nakon saslušanja.

Ako svjedok nedodje na poziv ili se udalji bez dozvole iz mjesta preslušanja, može se dati predvesti i ima se osuditi na naknadu prouzročenog troška, nadalje na novčanu globu do 600 kruna pretvorivu u zatvor, ter se u slučaju iznovičnog nedošašća može i iznovice ista kazan odrediti. Ako svjedok dodje, ali neće da izkazuje ili neće da položi zakletvu, ima se pridržati na naknadu prouzročenog troška i kazniti na globu do tisuću kruna, pretvorivu u zatvor.

U koliko i ta kazan ostane bez uspjeha, može se svjedok pritvoriti i zadržati u pritvoru do zaglavljenja postupka, odnosno dotle, dok se neizpostavi njegov izkaz suvišnim. Ovaj pritvor, medjutim, ako postupak teče radi prekršaja, nemože nadilaziti 6 nedjelja, a u slučaju zločina ili prestupka 6 mjeseci.

Isto tako može sud i vještaka, koji na poziv nedodje, ili se krati bez zakonitog razloga dati mnienje ili zakletvu položiti, kazniti globom do 200 kruna, a u slučaju opetovanja do 600 kruna, pretvorivu u zatvor, i osim toga osuditi na naknadu uzrokovanog troška.

Ogled mrtvaca i paranje trupla moraju uviek dva liečnika preduzeti i nemože se uporabiti onaj liečnik, koji je pokojnika prije smrti liečio.

U slučajevih, spadajućih pred porotne sudove i sudbene stolove, mora državno odvjetničtvo, ako nije bilo iztrage, predati obtužnicu kod predsjedatelja obtužbenog senata, a ako je bila iztraga, za 15 dana od dovršenja iste predati kod iztražnog sudca, ili predložiti obustavu.

Digitized by Google

Nebudu li podnešeni proti obtužnici prigovori, ili ako okrivljenik od istih odustane, ustupaju se spisi nadležnom sudištu za razpis glavne razprave. Budu li pako takovi pravovremeno podnašeni, odlučuje vrhu istih obtužbeni senat. U tu svrhu odredi predsjednik toga senata skoro ročište i o tome obaviesti državno odvjetničtvo i okrivljenika. — Ako je okrivljeni zatvoren, ima se uviek predvesti k takovoj razpravi.

Razprava vrhu prigovora nije javna. Najprije predaje izvjestitelj stvar, a zatim sliede ostala predavanja stranaka. Po dovršenju razprave donese obtužbeni senat odluku i ovu odmah proglasi, a nepristupivšem okrivljeniku priobći za 3 dana.

Obtužbeni senat može iz sličnih razloga, kao što je u §. 204. našeg kaznenog postupka navedeno, obtužnicu odbiti i postupak obustaviti Ako takove okolnosti nepredleže, onda izreče odlukom, da stavlja okrivljenika pod obtužbu. Obtužbeni senat nije u uporabi zakona vezan na predlog tužiteljev. U istoj odluci odlučuje on i o tome, koji se svjedoci i vještaci imaju k razpravi pozvati. Na dalje odlučuje i o tome, da li ima i nadalje okrivljenik ostati u zatvoru, ili se pustiti na slobodnu nogu, odnosno može odrediti pritvor ili iztražni zatvor proti okrivljeniku.

Obtužbeni senat može napose dokinuti pritvor, odnosno iztražni zatvor, i onda, ako obtuženi ima stalno zanimanje i redovito prebivalište i nečeka ga vjerojatno teža kazan od dvie godine tamnice. — Proti odluci obtužbenog senata pripada samo pravo utoka državnom odvjetničtvu ili povriedjeniku, ako se takovom odlukom posve ili diono obustavlja daljnji postupak. Okrivljeni pako ima pravo utoka proti odluci, kojom se stavlja pod obtužbu, i to samo proti odredbi ili potvrdi predbježnog pritvora, odnosno iztražnog zatvora. Vrhu takovih utoka odlučuje kraljevska tabla u tajnoj sjednici, proti kojoj rješitbi neima daljeg lieka.

Kraljevska tabla odbija provedbu novih dokazala: 1. ako nadje, da je dotična činjenica neodlučna za riešenje predmeta; 2. ako je ponudjeno novo dokazalo neizvjestno; 3. ako je predloženo preslušanje osoba izvan područja ugarske države; 4. ako je osnovana sumnja, da se time samo smjera meritorno riešenje zavući.

Tko je priziv prije izminuća odredjenog za prijavu roka opozvao, može ga unutar roka iznovice prijaviti. Ako je samo državno odvjetničtvo uložilo priziv na štetu obtuženika, imadu se spisi poslati državnom nadodvjetniku. Ako isti pristane uz priziv, tada dostavi spise bez odvlake kraljevskoj tabli, inače ih vrati sudbenom stolu sa izjavom, da povlači natrag priziv državnog odvjetnika.

Kraljevska tabla rješava prizvane komade ili izvan sjednice, ili u sjednici, ili na glavnoj razpravi. Izvan sjednice rješavaju se samo komadi preparatorne naravi.

Digitized by Google

Sjednice su kod kraljevske table javne. Stranke i njihovi punomoćnici mogu prisustvovati, ali nesmiju govoriti. U sjednici drži izvjestitelj predavanje, a zatim se pročitaju napadnuta osuda i drugi spisi.

U sjednici se takovoj rješavaju prizivi: 1. ako predmet nespada pod sudbenost ili nadležnost kraljevske table; 2. ako je kasno podnešen, ako je izključen zakonom, ili po neovlaštenoj osobi priziv podnešen; 3. ako je priziv uložen samo radi privatno-pravnih zahtjeva ili kaznenih troškova; 4. ako se ukazuje nuždnim provedenje dokaza, odnosno opetovanje ili nadopuna dokaza; 5. ako nije sadbeni stol manjkavo sastavljeni priziv za nadopunu povratio; 6. ako se ima osuda uništiti radi formalnog ništovnog razloga, ili ako je priziv samo sbog takovih ništovnih razloga uložen.

Ako kraljevska tabla drži dokaz manjkavim, ili ako ima osnovane sumnje u pogledu izpravnosti ustanovljenih prvosudnom osudom činjenica, tad se odredi nadopuna dokaza: ili na razpravi prizivnoj ili izaslanjem kojeg izaslanika, ili time, da se popuna naloži sudbenom stolu. Samo iz formalnih ništovnih razloga uloženu, ali neosnovanu ništovnu žaobu, kr. tabla zabacuje.

U koliko senat pronadje, da priziv ne spada u senatsku sjednicu, odredjuje glavnu razpravu. Čim odredjena nadopuna dokaza bude dovršena, odredjuje se takodjer glavna razprava.

Glavna razprava se odredjuje pravilno izvan sjednice po izvjestitelju i senatskom predsjedniku. Za svako tjedno zasjedanje kazn. senata kr. table odredjuje mjesečno odvjetnička komora prema potrebi jednog ili više javnih branitelja. Ti zastupaju u svih glavnih razpravah odnosnog tjedna sve obtuženike, osim onih, za koje je pristupio posebni branitelj. Takav javni branitelj dobiva nagradu od države.

Obtuženik, koji se nalazi u zatvoru, nemora pravilno biti predveden na glavnu razpravu, već ga zastupa branitelj, van u koliko takovo predvedenje zaključi kr. tabla radi potrebnog saslušanja obtuženika.

Takav zatvorenik ima se osim toga predvesti na glavnu razpravu, ako kr. tabla ima da sudi vrhu odrješujuće osude sudbenog stola uslied priziva tužiočeva. Nadalje je nuždna prisutnost obtuženika na glavnoj razpravi: 1. ako kraljevska tabla na prizivnoj razpravi preduzima dokaz; 2. ako sudi vrhu osude, osudjujuće na smrt, doživotnu tamnicu, ili na gubitak slobode duže od 10 godina i ako priziv nije uložen samo iz ništovnih razloga.

Glavna razprava pred kr. tablom započima time, da izvjestitelj predaje stanje predmeta u obsegu odmjerenom uslied priziva, napose ističe napadnuti dio osude i razloge, s kojimi je pravni liek poduprt. Zatim se čitaju prvomolbena osuda i nuždni spisi. Zatim se preslušava eventualno okrivljenik ili preduzima pojedini dokaz. Ako je pako kr. tabla odredila neposredno provedenje čitavog dokaza pred njom, tad se preslušа okrivljenik, provadja

Digitized by Google

dokaz, čita osuda i priziv, te onda odpada izvjestiteljevo predavanje kao suvišno.

Iza predavanja predmeta i odnosno obave dokaznog postupka poziva kr. tabla zastupnika i prizivatelja za razloženje razloga privatnih. Na to mogu protustranka i njezin zastupnik odgovoriti. Ako je i tužilac prizvan, on se prije saslušava, no uviek ide branitelju posljednja rieč.

Ako je obtuženi umro nakon donešene prvomolbene osude, tad stavlja kraljevska tabla izvan krieposti prvomolbenu osudu i obustavlja postupak.

U samom meritumu, u koliko je osuda napadnuta, te nepredleže ništetni razlozi, iz kojih se prva osuda dokida, kr. tabla istu ili potvrdi ili preinači. Ako je medjutim prizvao tužitelj proti odrješujućoj osudi, a obtuženi nije pristupio na prizivnu razpravu, može kr. tabla prvu osudu samo potvrditi ili u prilog obtuženika preinačiti. Ako bi pako obnašla, da bi valjalo u tom slučaju prvu osudu na štetu izostavšeg obtuženika preinačiti, dužna je prije ovog saslušati i u tu svrhu uz prekinuće razprave dati ga pozvati, odnosno predvesti.

Uzprkos toga, da je prva osuda proglasila obtuženika krivim i da u tom pogledu nije prizvao, ipak može kr. tabla dio osude, odnoseći se na privatno-pravne zahtjeve, izpitivati.

Ništovna žaoba na kraljevsku kuriju može se uporaviti: 1. proti osudi porotnoga suda; 2. proti takovoj osudi sudbenoga stola, proti kojoj je po zakonu priziv izključen; 3. proti donešenoj po kr. tabli u prvoj molbi osudi ili meritornoj odluci; 4. proti osudi kraljevske table kao drugo-molbenog sudišta; 5. proti osudi kr sudbenog stola, donešenoj u drugoj molbi. (Sliedi.)

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Тасин дневник. Sv. I. Beograd 1894. 8°. 63. Ciena 70 para dinarskih. Sv. II. Beograd 1895. 8°. 56. Ciena 50 para dinarskih. Sv. III. Beograd 1895. 8°. 79. Ciena 60 para dinarskih. (Svršetak.)

6.

— Po nesreći ostao sam rano bez otca i majke — pričao je jedan popravljeni kesaroš. Nadje se neka moja tetka Stanija, da me primi sebi. Težko onome, tko ostane bez roditelja. Teča me je donekle trpio, a poslie se stane svadjati sa tetkom. Izprva redje a poslie svaki dan. Najposlie me tetka dade na zanat kod Miše bravara. Tamo sam neko vrieme služio, ali one kalfe svaku večer pijane, čim lupe u radionicu, dohvate me, pa me za pra' Boga tuku . . . Ja onda pobjegnem od majstora i umješam se medju kesaroše . . . Tu sam tek našao prave majstore . . . Policija me

Digitized by Google

apsila i opet puštala. Ja opet s kockarima lutao i živio. Jednog dana upoznam se sa Akeljom To je tek bio majstor lopov. Ukrasti će vam iz crkve kandilo. Kuda namisli mora prodrieti . . . Uvukoše me u družinu i nadjoše mi odmah posla. Akelja se reši, da jedne noći napadne na kuću Stevana bakalina na vračaru . . . . I odemo tamo, pošto se je mrak dobro uhvatio . . . Ali kada smo došli pred kuću, primjetimo, da Stevan nije sam . . . Imao je družtva i veselja . . . . Ništa zato, Akelja se nije htio vraćati, nego, reče, da ostanemo, pa da kradju izvršimo onda, kada se družtvo razidje. Mene postaviše da čuvam stražu pod prozorom . . U sobi Stevanovoj bješe veselo. Čujaše se kucanje čaša i pjevanje. Njetko je imao liep glas i pjevao, a drugi njetko svirao je u ćemane . . .

Čuh prvo:

S bogom žitku moj preliepi sanče,
S bogom zoro, s bogom bieli danče,
S bogom sviete nekadanji raju . . . . . .

Pa onda:

Sevdi bego, tvoje sevdisanje
Ubilo te moje uzdisanje . . . . .

Malo postoja, pa kada uze ono tužno:

Uze majka ruku Damnjanovu,
Okretala prevrtala s njome,
Pak je ruci tiho besedila,
Moja ruko, zelena jabuko . . . . . .

Mene onda podidje neka jeza. Dodje mi jako žao. I upitah se: šta ću ja ovdje, gdje se ljudi liepo vesele. Blago njima . . . Pa onda uzeh rasudjivati: što da ih napadamo, kada nam ništa učinili nisu. Je li to pravo? Nije . . . Tko brani i meni, da se i ja veselim. Pa se onda sjetih moga dobrog otca. I on je znao tako isto liepo pjevati. I mene je učio, da pjevam. I sâm sam volio pjesmu. Još mi se učini, kao da ovo pjevanje liči baš na ono, kako je moj otac pjevao . . . Iste pjesme . . . Pa isti i glas . . . Sve mi to prodje kroz glavu . . . O Bože moj . . . I mal' ne udjoh u sobu, da zamolim, da me prime, i puste kod vrata, samo da slušam . . . . Pa onda mi dodje, da se zaplačem . . . Ne ću da učinim zlo — rekoh glasno . . . Ne znam odkuda pade mi misao: da zvižnem. I štogod mogoh jače zvižnuh. Jedan put u dva put . . . Oni u sobi čuše glas s polja i pjesma stade . . . Domaćin i gosti obratiše pažnju . . . I njetko podje u dvorište . . . To sam i htio . . . Čim se vrata otvoriše, ja sa straže pobjegoh . . . Akelja me dočeka na kapiji:

— Šta je bre?

— Ne ću da kradem . . .

— Zašto?

Digitized by Google

— Tako . . . Hoću da vas izdam . . .

Onda me Cakić i Akelja dohvatiše za ramena pa okupiše udarati. Ja nadadoh viku. Oni biju a ja se derem štogod mogu više . . . Sviet iztrča iz kuća . . . Ona obojica utekoše, a ja ostadoh ležeći na zemlji. Ne mogah se dići od silnih udaraca. Na viku dodje žandarska patrola i otjera me u aps. Odležah pet dana, pa me pustiše . . . Ja iz policije pravo pa kod Boje svirača . . . Pogodim se kod njega . . . Dao mi je prvo doboš, pa onda ono veliko ćemane — čelo . . . Poslie tri godine — skupio sam za se družtvo . . . I hvala Bogu, sada mi je dobro . . . Pjevam i sviram . . . Veselim i gospodina i siromaha — pa pošteno živim . . . . . .

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Eto i danas — tko hoće da mu se liepo pjeva i svira, taj nek potraži Gjokicu svirača na dordjolu . . .

Ama — što taj pjeva sevdalije, ne ima mu ravna medju sviračima . . . .

I opet vam kažem:

— Tko pjeva o zlu ne misli . . . .

* * *

Felix Dahn, Ueber den Begriff des Rechts, Rede, gehalten bei Uebernahme des Rektorats der Universität Breslau am 15. Oktober 1895. Ein Beitrag zur Rechtsphilosophie, Leipzig 1895.

Felix Dahn, plodan pisac i kao pravnik i kao povjesničar i kao pjesnik prikazuje nam u ovom govoru svoje shvaćanje o pojmu prava, što ga nalazimo zastupano i u različitim njegovim juristićnim djelima, imenito u razpravi: „Ueber Wesen und Werden des Rechts“ (Zeitschrift für vergleichende Rechtswissenschaft Bd. II. und III.), i u „Die Vernunft im Recht (Berlin 1879.), u kojem kritizuje Iheringov „Zweck im Recht“.

Právo je po Dahnu umni („po umu zahtijevani“, „umu primjereni“) poredak mira medju ljudima, za njihove medjusobne odnose kao što i njihove odnose prema stvarima.

Da je pravo „poredak“, da ono stvara i uzdržaje poredak, to uvidja svako. Da je ono poredak mira „Friedensordnung“, to razlaže pisac u savezu sa shvaćanjem staroga germanskoga prava, po kojem pravo znači mir: tko krši pravo, krši mir, tko vrijedja mir, vrijedja pravo; svrha prava jest mir, a mir je skup životnih odnošaja, za koje pravna zajednica priznaje, da su vrijedni zaštite.

No nije svaki poredak mira právo, već samo onaki poredak, kaki odgovara umu. Uzmimo, da gusari zarobe koji brod, razoružaju momčad broda i drže je u strogoj poslušnosti, svakomu pokušaju neposluha prijete smrću, i već su više puta pokazali, da su oni dosta jaki, da uzdrže poredak, što ga uvedoše: oni su više mornara, koji se ne htjedoše pokoriti,

Digitized by Google

ustrijelili i od onda vlada mir. To stanje na brodu takodjer je osigurani poredak, ali nije „právo“. Zašto? jer niti mi, niti sami učestnici ne priznajemo toga poretka kao „umni“, „umu primjereni“.

To, što pravo zadovoljava um, to je ono. u čemu se pokazuje idealna strana prava. to je obilježje, po kojem stoji pravo na jednakom stepenu s moralom, umjetnošću, znanošću kao njihov ravnopravni drug. „Dies ist der Adelsbrief des Rechts. Oder richtiger noch sein Freiheitsbrief: denn nur durch diese Auffassung wird das Recht freigelassen aus der unwürdigen Stellung einer Magd, die lediglich als Mittel zum Zweck der Sittlichkeit oder gar nur dem äusserlichen wirtschaftlichen Nutzen dient. Nur diese Auffassung ist eine wissenschaftliche, eine philosophische“.

Ovdje naglasuje pisac potrebu pravne filosofije, koja je tako nužna, kao što i kazneno pravo ili civilni proces. Zatim oštro udara pisac na shvaćanje prava i države jedino sa stanovišta utilitarisma „einer Alleinanbetung des Nutzens“, u kojega nema ni malo idealne sadržine. Takova je n. p već i Ciceronova oznaka pojma države. Država mu je „coetus hominum juris consensu et utilitatis communione“. Ova oznaka izvrsno vrijedi za kakovo dijoničarsko družtvo, možda za priredjivanje djubreta: „coetus hominum“ to je glavna skupština, „juris consensus“ to je statut, a „utilitatis communio“ to je obljubljena dividenda od djubreta, dividenda, koja „non olet“. Takovo nedostojno shvaćanje prava ukida svaku razliku izmedju države i dobro uredjene hajdučke čete.

Nema sumnje, da ovdje Dahn mnogo pretjerava. U ostalom priznaje i on, da je i praktična potreba jedno vrelo prava i države, samo što to realno vrelo nedostaje, pored njega, pored spoljašnje nužde treba još idealna unutrašnja umna nužda: nije dosta, da se odnošaji ljudi urede kakogod, već treba to učiniti na način, koji zadovoljava um. Tako dakle nije pravo tek nužno zlo, kako je to propovijedalo theokratsko shvaćanje svetoga Augustina, a srednji vijek vjerovao, i kako to još danas nauča stanovita škola, nije pravo tek jadna posljedica grijeha — u raju dakako nije bilo ni sudaca ni stranaka, a samo jedan advokat, haljina mu bila zmijina koža! Naprotiv, pravo je nužno dobro ljudskoga uma, onako dobrotvorno, onako neophodno, onako bitno čovjeku kao što i jezik, umjetnost, religija, moral i znanje.

No reći će kogodj: „kako može právo biti dobro uma, postulat uma, gdje ima toliko bezumnih zakona i propisa pravnih?“ Istina! Ali kao što ima u umjetnosti neuspjelih pokusa, kao što imade ćudorednih propisa, koji sa višoj kulturi čine nećudorednima, i religijoznih običaja koji nam se čine upravo nereligijoznima, tako ima i na polju prava neuspjelih i nezgodnih uredaba, kao što su n. pr. mnogi propisi osnove rimskoga zakonika za njemačko carstvo, po kojima baletna plesačica treba da pleše „s pomnjom urednoga kuće domaćina“.

Digitized by Google

Zatim ono, što je u svoje doba bilo dobro i umno, može tečajem vremena postati bezumno. Tà ideali prava mijenjaju se kao što i ćudoredni, umjetnički, religijozni ideali. Nema t. z. naravnoga prava, nema općega čovječjega prava, koje bi bilo nepromjenljivo za sve narode i vremena. Velike Darwinove misli potpuno su provedive pače neuklonive isto tako na polju prava i države, kao što i u ostalim područjima duševnoga života,

Pravo nije samo stvoreno **za** ljude, nego je ono stvoreno takodjer **od** njih. Tek u djetinje doba naroda, na stepenu neposrednosti, izvodi se pravo, država ili pojedini instituti od božanske uredbe ili objave, kao što su u opće pomješani, nerazlučeni jedan od drugoga pravo, moral, religija i poezija. Ali upravo lučenje te smjese, razlikovanje tih elemenata kulture jednoga od drugoga, upravo to sačinjava napredak duha. Ima doduše izmedju prava, religije i morala dodirnih točaka, ali ima i važna razlika, a malo je kome počevši od Pythagore pa do Theringa pošlo za rukom, da valjano shvati samostalnost prava nasuprot moralu.

U čem stoji ona razlika?

Pisac označuje najprije pojam religije, koja da je čovjeku isto tako potrebita, kao što i jezik, umjetnost, moral, pravo i znanje. No religija, kao čisto unutrašnji odnošaj čovjeka napram njegovomu bogu nema posve ništa posla s pravom, s poretkom spoljašnjih odnošaja ljudi prema ljudima i prema stvarima.

A moral? S pravom slaže se moral u tom, što je i moral poredak mira, što ga zahtjeva um, ali ne poredak spoljašnjih odnošaja, već unutrašnjih odnosa medju ljudima, t. j. mišljenja, motiva, maksima (po Kantu).

Odatle slijedi, da pravo ima posla pretežno s djelima, a moral pretežno s mišljenjem i motivima.

Ali samo pretežno!

Jer niti je mišljenje za pravo, niti je djelo za moral irelevantno. I právo pita za mišljenje, civilno kao što i kazneno pravo: mi kaznimo umoritelja teže nego ubojicu, mi razlikujemo dolus i različite stepene nemarnosti, mi razlikujemo s obzirom na mišljenje sramotne zločine, kao kradju, od dvoboja, mi uzimamo obzir na mladost, nužnu obranu, draženje, opravdane interese. U drugu ruku zahtijeva i moral, da se zgodno udjelotvori po djelu. sin, koji sažaljuje svoje roditelje, što gladuju, ali je lijen, da radi za njih, taj sin je nećudoredan i radi nećudoredno unatoč svojemu nehinjenomu sažaljenju. „Aber das Ueberwiegende ist eben doch für die Sittlichkeit das Innerliche, die Gesinnung, für das Recht das Aeusserliche, die That". Zlostavljanje roditelja jest po pravu razlog, da se zlostavljač liši baštinstva Uzmimo sada, da je njeki sin tako surov ter izjavi pred svjedocima, da on samo za to ne tuče svojih roditelja, jer se boji, da bi bio lišen baštinstva: taj sin je ćudoredno pokvaren, ali zlostavljanja, što ga je propustio, ne nadomješta puko zločesto mišljenje i radi njega samoga

Digitized by Google

ne lišava se baštinstva. U drugu ruku blaže kaznimo onoga, koji je izveo samo pokušaj zločinstva, nego onoga, koji je dovršio samo zločinstvo. A. je htio da umori B: on vreba na njega, nabije pušku, naperi, nišani, odapne i — promaši. Ovdje je on sa svoje strane, prema svojoj namjeri učinio sve, što je trebalo za izvršenje umorstva. Pa ipak ne kaznimo ga radi počinjena umorstva, već samo radi pokušaja umorstva. Možda se čini to komu čudnovato, ali ipak mora biti tako: „denn das Recht ist eine äussere Friedensordnung, und der blosse Versuch lässt Leben und Gesundheit des Bedrohten — dies Aeusserliche — unverletzt".

Pisac govori sada o slučaju, kad religija, moral i pravo dodju medjusobno u sukob; navodi njekoliko uzroka, s kojih može nastati taki sukob. S obzirom na rješenje takoga sukoba valja pravilo, da dužnost ćudorednoga, znanstvenoga, religijoznoga osvjedočenja ima prvenstvo pred pravnom zapovjedi države, ali razumijeva se, da nije opravdan silovit otpor, buna protiv valjano stvorena zakona, već samo martyrium, t. j. priznanje kazne odredjene za neposlušnost.

Napokon osvrće se pisac na ono shvaćanje, po kojem razlika izmedju prava i morala stoji u tom, što su pravne dužnosti prinudljive, a moralne ne. Pisac pobija to shvaćanje. Istina je samo to, da se na moralne dužnosti ne može siliti, i to s toga, „weil das Wesen des Sittlichen als eines Innerlichen die Gesinnung und diese unerzwingbar ist". To je dakle samo posljedica one gore navedene načelne razlike. Naprotiv pravne dužnosti nijesu, kako hoće ono shvaćanje, vazda prinudljive: ima mnogo slučajeva, u kojima se ono, što propisuje pravo, ne može iznuditi, pa ipak dotični propisi ostaju pravo. Dosljedno prinudljivost nije bitno obilježje prava.

To je u kratko sadržaj Dahnova govora. Ono, kako označuje pojam prava, i kako razlikuje pravo od morala, ono nas ne može nikako zadovoljiti. Pravo mu je tek onaj poredak mira medju ljudima, koji je shodan umu, koji zadovoljava um. Čiji um? Interesenata i onih, koji prosudjuju taj poredak! Nije li to odveć subjektivno? Shodna umu mogu biti nadalje i druga pravila za život. Ta oznaka već se osvrće na sadržaj prava, a po sadržaju prava ne možemo valjano označiti pojma prava, jer taj sadržaj različito se mijenja, kako priznaje i sam pisac.

Razlika izmedju prava i morala, kako je shvaća Dahn, nije kvalitativna, ne osniva se na samom pojmu i biću prava i morala, jer jedno i drugo može se ticati i spoljašnjih i unutrašnjih odnošaja.

Pored svega toga spomenuti je govor duhovitoga autora pun pobuda, lijepih misli i ugodno ga je čitati. Autoru samomu nije bilo na umu, da svojom oznakom pojma prava zadovolji svakoga, koji bi rado znati, što je to pravo. Hoće on, da i lajke u kratko pouči o tom, što je pravo i i država, jer je i njima pouka o tom potrebitija, nego o mnogim drugim stvarima. Ali ne samo lajcima treba taka pouka, već i vrlo mnogima od

Digitized by Google

onih, koji se ponosno nazivlju pravnicima. Za pravnu filosofiju redovno pravnici malo mare, ona je „das Aschenbrödel unter den Töchtern der juristischen Gesammtmutter, und nur selten erscheint die hülfreiche Fee, ihr einen treu werbenden Märchenprinzen zuzuführen". Slušatelji prava na sveučilištima ne rade radi znanosti, već se brinu samo za to, kako da polože ispite, a za to ih pripravljaju većinom „Trichter Leute". „Nicht nur die Kunst, auch die Wissenschaft geht heutzutage nach Brot".

A pravnici što rade u praksi, rješavaju doduše svojo akte, ali im ne pada na pamet, da razmišljaju o tom, što je pravo. „So geschieht es, dass mancher Jurist, der ein ganz brauchbarer „Routinier" der Praxis geworden ist und ohne erhebliche Fehler eine Menge von Registraturfächern Jahr ein mit erledigten Acten füllt, sich noch niemals die Frage aufgeworfen, geschweige beantwortet hat, warum er denn eigentlich auf der Welt ist, d. h. als Jurist, und wie die Göttin beschaffen ist, der er dient?" Ne će s toga škoditi ni mnogomu pravniku, dade li mu se povod, da si stavi pitanje, što je pravo i razmišlja o njem.

Tako evo govori Dahn njemačkim pravnicima, koji imaju najbogatiju pravnu literaturu o svim granama pravne znanosti, pa i o samom pojmu i naravi prava. Kad on drži potrebitim, da ih potiče na razmišljanje o pravu, ne bi li se s više opravdanosti moglo savjetovati to i našim pravnicima? Pitanje, što je pravo, kakova je njegova narav, koje su mu funkcije, koja svrha, koji odnošaj napram ostalim faktorima kulture itd. — sva ta pitanja važna su ne samo za teoretika, nego za svakoga, koji hoće da se opravdano kiti imenom pravnika. A općenito se priznaje, da bi i nepravnici trebali znati o tom više, nego obično znadu. Ta su pitanja u našoj pravnoj literaturi mal ne posve zanemarena. Zauzeti moglo bi se i za ta pitanja naše pravničko društvo, kojemu je svrha „promicanje i razvoj prava u teoriji i praksi" (§. 1. društvenih pravila.) Njegov „Mjesečnik" ima i o tom gdje što; kako tečaj III. pod naslovom „O pojmu prava" donosi izvadak iz jednoga predavanja pokojnoga profesora Iheringa (str. 551. i sl.), u tečaju XI. napisao je g. Stevan Popović svoje „refleksije na pojam prava dra. Burckharda (str. 497. i sl.) Ali sve je to malo".[1]

Prof. Spevec.

[1] Mi s veseljem pozdravljamo i prihvaćamo ovaj predlog; a držimo, da ćemo govoriti iz duše svim našim pravnikom, ako umolimo g. profesora dra. Fr. Spevca, da on započne, pak se pouzdano nadamo, da će ga naši pravnici slijediti. Ne trebamo tek spomenuti, da ćemo sve razprave o tih pitanjih priobćiti u „Mjesečniku", što budemo prije mogli. Ur.

Digitized by Google

VIESTNIK.

(Upravni odbor pravničkoga družtva) držao je dne 22. travnja t. g. svoju redovitu sjednicu, u kojoj je dr. *Šilović* izvjestio, da su odpremljene družtvene edicije na milenijsku izložbu, te da je izložbeni oobor o tom obaviešten; za tim su primljeni sliedeći novi članovi: *Stilinović* Franjo, sudbeni pristav u Kutini, dr. Vladoje *Valenko,* sudbeni viećnik u Varaždinu; Aleksander *Vilhar,* sudbeni pristav u Križevcih i Vilim *Graber,* tajnik kr. banskog stola u Zagrebu. Nakon toga bude primljeno izvješće blagajnika o stanju blagajne.

(† Milan pl. Uzorinac), kr. sudbeni viećnik u Ogulinu, preminuo je ondje u noći od 17. na 18. travnja o. g. u 47. godini dobe svoje. Pokojnik, koji je bio članom pravuičkoga družtva od njegova postanka pa sve do svoje smrti, bijaše vrstan sudac, ter iskren i ljubezan drug i prijatelj. Pokoj mu duši!

(Previšnje odlikovanje.) Njeg. ces. i kr. apost. Veličanstvo blagoizvoljelo je svojim, dne 28 ožujka 1896. u Beču datiranim previšnjim riešenjem ministarskom savjetniku i kr. financijalnom ravnatelju zagrebačkomu Dragutinu barunu *Skerlecz-Lomničkomu,* u ime priznanja njegova revnog i uspješnog službovanja, najmilostivije podieliti od takse prosto viteški krst reda Leopoldova.

Imenovanja. Njegovo ces. i kr. apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 5. travnja 1896 premilostivo odobriti, da se odjelni predstojnik kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, dr. Izidor *Kršnjavi,* na vlastitu molbu postavi u trajno stanje mira, ter istim previšnjim riešenjem kr. državnoga nadodvjetnika dra. *Krajcsovicsa* Iločkoga premilostivo imenovati odjelnim predstojnikom kr. hrv.-slav. dalm. zem. vlade odjela za bogoštovje i nastavu sa sustavnimi berivi.

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je imenovati dra. Josipa *Brusića* sudbenoga pristava II. razreda kod sudbenoga stola u Petrinji zamjenikom kr. državnoga odvjetnika u Varaždinu; nadalje sudbenimi pristavi II. razreda extra statum prislušnike: Aleksandra *Vilhara,* kod kotarskoga suda u Križevcih za isti kotarski sud; Milana *Ugarkovića,* kod kotarskoga suda u Jaski za kotarski sud u Glini; Edmunda *Lukinića,* kod sudbenoga stola u Mitrovici za kotarski sud u Jaski; te Josipa *Vlahovića,* kod sudbenoga stola u Osieku za kotarski sud u Pregradi; županijskimi tajnici u VII. činovnom razredu sa sustavnimi berivi kotarske predstojnike Jovana *Sekulića,* dodieljenoga kr. županijskoj oblasti u Belovaru za županiju belovarsko-križevačku, Jovana *Vučkovića* u Ogulinu za županiju požežku, Dragutina *Kršnjavia* u Osieku za županiju modruško-riečku; nadalje kotarskimi predstojnici u VIII. činovnom razredu županijske perovodje: Franju *Pilepića* kod kr. županijske oblasti u Ogulinu i Stjepana pl. *Peičića* kod kr. kotarske oblasti u Ivancu, te kotarskoga pristava I. razreda i upravitelja kotarske oblasti u Novom, Konstantinu *Rojčevića,* ostaviv ih na sadašnjem službenom mjestu, zatim kotarskog pristava I. razreda u Požegi Arsena viteza *Milekića* za kr. kotarsku oblast u Garešnici; kotarskog pristava I. razreda i upravitelja kr. kotarske oblasti u Dvoru, Eduarda pl. *Mrzljaka,* ostaviv ga na sadašnjem službenom mjestu, te kotarskog pristava I. razreda i upravitelja kr. kotarske oblasti u Samoboru Eduarda *Šmita* za kr. kotarsku oblast u Koprivnici; kotarskimi pristavi I. razreda kotarske pristave II. razreda: Milana *Gerechtshamera,* kod kr. kotarske oblasti u Ivancu; Dragutina *Šilhabla* uz premještenje iz Daruvara kr. kotarskoj oblasti u Djakovu; Dragana *Horvata,*

Digitized by Google

kod kr. kotarske oblasti u Koprivnici; Stjepana ***Tušeka*** uz istodobno premještenje iz Belovara kr. kotarskoj oblasti u Gjurgjevcu; županijskim perovodjom kotarskog pristava II. razreda Grgura ***Bakalovića***, dodieljenoga kr. županijskoj oblasti u Ogulinu; kotarskimi pristavi I. razreda kotarske pristave II. razreda: Franju ***Šabana***, ujedno izaslanika za provedbu potajnih dioba, kod kr. kotarske oblasti u Vojniću i Bogomila ***Ivoševića*** kod kr. kotarske oblasti u Mitrovici; županijskim perovodjom kotarskog pristava II. razreda Slavka ***Smrekara*** u Križevcih, povjeriv mu podjedno upravu kotarske oblasti u Grubišnompolju; kotarskimi pristavi I. razreda kotarske pristave II. razreda: Ivana ***Kadića***, kod kr. kotarske oblasti u Šidu i dra. Tomislava ***Matanića***, upravitelja kotarske oblasti u Delnicah; napokon županijskim perovodjom kotarskog pristava II. razreda i upravitelja kr. kotarske oblasti u Sisku, Gjuru pl. ***Badovinca***, sve u IX. činovnom razredu i to potonju trojicu extra statum; financijalnoga perovodju kod kr. financijalnog ravnateljstva u Vukovaru, Mihajla ***Záku***, kotarskim pristavom II. razreda u X. činovnom razredu, pridieliv ga na službovanje kr. kotarskoj oblasti u Koprivnici; sudbenog prislušnika u Vukovaru Svetozara ***Bugarskoga***, te svršene pravnike Dragutina ***Murata***, Marka ***Dogana*** i Jovana ***Maksimovića***, perovodnimi vježbenici u obsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade; trgovce Antuna ***Rošića*** i Ivana ***Bakarčića*** prisjednici iz trgovačkoga stališa za izpostavu kr. bakarskoga kotarskoga suda na Sušaku; i Stjepana ***Bratanića***, pravnoga vježbenika kod kr. sudbenog stola u Zagrebu, prislušnikom u obsegu kr. banskopa stola.

Kr. ug. ministarstvo financija imenovalo je kr. erar. odvjetnika Nikolu ***Babića*** zamjenikom ravnatelja kr. ravnateljstva erar. pravnih posala u Zagrebu, a kr. erarne pravne perovodje Ladislava ***Poljaka*** i dra. Krešimira ***Kvaternika***; kr. erar. odvjetnici u VIII. plaćevnom razredu; kr. erarnog pravnog perovodnog pristava dra. Vladoju ***Košćicu*** i kr. erarnog pravnog perovodnog vježbenika dra. Maksu ***Fröhlicha*** kr. erar. pravnimi perovodjami u IX. plaćevnom razredu; te kr. erarnog pravnog perovodnog vježbenika dra. Antuna ***Javanda*** kr. erar. pravnim perovodnim pristavom u X plaćevnom razredu.

(*U Bosni i Hercegovini.*) Poglavica zemaljske vlade naimenovao je političkog pristava II. razreda kod kotarskoga ureda u Bos. Gradišci Theobalda ***Rabatića*** od Bliznagore vladinim perovodjom i perovodnog vježbenika na upotrebi kod zemaljske vlade Gjorgja barona ***Rüdta*** od Collenberg-Bödigheima političkim pristavom II. razreda; pravnog vježbenika dra. Huga ***Schindlera*** definitivnim auskultantom kod okružnoga suda u Banjaluci; privr. sudskog pristava kod kotarskoga ureda u Čajnici Amrozija ***Surana*** i privr. sudskog pristava kod kotarskog ureda u Jajcu, Jovana ***Weinzettla***, definitivnim činovnici bosan.-hercg. uprave; privr. auskultanta kod kotarskog ureda u Stocu Antuna ***Šikića***, privr. sudskim pristavom m. pr.; privr. auskultanta kod okružnog suda u Travniku, Josipa ***Nikodemovicza***. privr. perovodnim vježbenikom kod kotarskog ureda u Ljubuškom, dadjelivši ga za sada kotarskom uredu u Sarajevu; svršenog pravnika dra. Richarda ***Thurnwalda***, privr. perovodnim vježbenikom kod kotarskog ureda u Srebrenici; privr. auskultanta kod kotarskog ureda u Zenici, Josipa ***Nováka***, privr. sudskim pristavom m. pr.; odvjetničkog kandidata, Juliana ***Sosenka***, privr. auskultantom kod okružnoga suda u Banjaluci; svršenog pravnika, Dušana ***Vasiljevića***, privr. auskultantom kod okružnoga suda u Sarajevu; i napokon privr. sudskog pristava kod vrhovnoga suda, dra. Mihajla ***Zobkowa***, privr. sudskim pristavom veće pristojbe.

Digitized by Google

Premještenja. Njegovo ces. i kr. apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 17. ožujka 1896. premilostivo dozvoliti, da se sudbeni viećnik Stjepan *Kedačić* na vlastitu molbu premjesti od sudbenoga stola u Gospiću k onomu u Varaždinu.

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je Milana *Svobodu*, zamjenika kr. državnog odvjetnika u Belovaru, premjestiti ka kr. državnom odvjetničtvu u Zagrebu; Dragutina *Stulhofera*, sudbenoga pristava kod kotarskoga suda u Novoj Gradiški, k onomu u Grubišnopolje, te mu podjedno povjeriti upravu rečenoga kotarskoga suda; Ivana *Mesarića*, sudbenog pristava kod kotarskoga suda u Pregradi, k onomu u Novoj Gradiški; Rudolfa *Peharca*, kod kotarskog suda u Jaski, k onomu u Krnjaku, te mu je podjedno povjerena uprava rečenoga kotarskoga suda; Matu pl. *Kuzmića*, kod kotarskog suda u Ivancu, k onomu u Belovaru; Dušana pl. *Barca*, kod kotarskog suda u Zagrebu, k onomu u Petrinji; dra. Franju *Vrkljana*, kod kotarskog suda u Glini, k onomu u Bošnjake i Zvonimira *Derenčina*, kod kotarskog suda u Petrinji, k sudbenom stolu u Petrinji; Augusta *Forka*, kod kotarskog suda u Križevcih, k sudbenom stolu u Belovaru, te Stjepana *Sedelia*, kod kotarskog suda u Belovaru, k onomu u Stubici; kr. županijske tajnike Ivana pl. *Žigrovića* iz Ogulina kr. županijskoj oblasti u Varaždinu, a Dragutina *Jagića* iz Varaždina u Zagreb, pridieliv ga podjedno na službovanje kr. zemaljskoj vladi, odjelu za unutarnje poslove; kotarske predstojnike: Branka *Cvijanovića* iz Koprivnice u Belovar uz dodieljenje na službovanje kr. županijskoj oblasti; Ladislava pl. *Labaša* iz Pregrade kr. kotarskoj oblasti u Karlovcu, Josipa *Hoholača* iz Grubišnogpolja u Varaždin uz dodieljenje na službovanje kr. županijskoj oblasti, Adama *Dragojlovića* iz Garešnice kr. kotarskoj oblasti na Udbini, dra. Nikolu *Maleševića* iz Vukovara kr. kotarskoj oblasti u Ogulin i Augusta *Sedlanića* iz Krapine kr. kotarskoj oblasti u Pregradi; Julija pl. *Junkovicha* iz Sv.-Ivane Zeline kr. kotarskoj oblasti u Samoboru; županijskim perovodjam Vjekoslavu *Stenzlu*, u službovanju kod kr. županijske oblasti u Osieku, i Josipu *Viragu*, u službovanju kod kr. županijske oblasti u Vukovaru, povjeriti upravu kotarskih oblasti u Osieku, odnosno u Vukovaru; premjestiti kotarske pristave I. razreda Lacka pl. *Domjanića* iz Sv. Ivana-Zeline kr. kotarskoj oblasti u Vrginmostu i Ljubomira *Nagela* iz Krapine kr. kotarskoj oblasti u Čabru; nadalje kotarske pristave II. razreda dra. Viktora *Vukovića*, dodieljenoga kr. županijskoj oblasti u Zagrebu, kr. kotarskoj oblasti u Sv. Ivanu-Zelini, a Ivana *Makovca*, dodieljenoga kr. županijskoj oblasti u Varaždinu, kr. kotarskoj oblasti u Krapini, povjeriv im podjedno upravu rečenih kotarskih oblasti; Petra *Pirkera* iz Rume kr. kotarskoj oblasti u Zemunu, Gjuru *Šafarića* iz Udbine kr. kotarskoj oblasti u Glini, Mirka *Pažametu* iz Garešnice kr. kotarskoj oblasti u Ludbregu, Emilijana *Horvatića* iz Djakova kr. kotarskoj oblasti u Garešnici i Pavla *Zetića* iz Broda kr. kotarskoj oblasti u Daruvaru; županijskog perovodju Dragutina *Spoju* iz Pisarovine kr. kotarskoj oblasti u Rumi, kotarskog pristava I. razreda Mirka *Kršnjavi-a* iz Koprivnice kr. kotarskoj oblasti u Križevcih; nadalje kotarske pristave II. razreda dra. Vjekoslava *Mundorfera* iz Ludbrega u Varaždin, dodieliv ga na službovanje kr. županijskoj oblasti, Ferdu *Juzbašića* iz Vukovara kr. kotarskoj oblasti u Irigu, Ernesta pl. *Grabarića* iz Gjurgjevca kr. kotarskoj oblasti u Belovaru i Janka *Sokolića* iz Gline kr. kotarskoj oblasti u Vukovaru; kotarskomu pristavu I. razreda Milanu *Kramariću*, kod kr. kotarske oblasti u Doljnjem Miholjcu, povjeriti upravu rečene oblasti; i premjestiti kotarske pristave II.

Digitized by Google

razreda dra. Dominika *Miletića*, dodieljenoga kr. županijskoj oblasti u Osieku, kr. kotarskoj oblasti u Našicah, a Gjuru *Rašetu* iz Našica kr. kotarskoj oblasti u Doljnjem Miholjcu.

(*U Bosni i Hercegovini.*) Poglavica zemaljske vlade premjestio je sudskog pristava Vjećeslava *Gluszaka* od kotarskog ureda u Gračaniči k onom u Krupi; sudskog pristava Krispiana *Krasickog* od kotarskog ureda u Krupi k onom u Gračanici; razriješio je privr. auskultante kod okružnoga suda u D. Tuzli, dra. Davida *Sternberga* i kod okružnoga suda u Mostaru Antuna *Lomasa* od daljeg službovanja u Bosni i Hercegovini.

(*Sa sveučilišta.*) Njegovo ces. i kr. apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjimi riešenji od 14. i 15. travnja 1896. izvanrednoga profesora pedagogije kao i teoretične i praktične filozofije na mudroslovnom fakultetu previšnje ime nosećega sveučilišta dra. Gjuru *Arnolda*, premilostivo imenovati redovitim javnim profesorom; gimnazijskoga profesora dra. Josipa *Brunšmida* izvanrednim profesorom arheologije na mudroslovnom fakultetu, te ujedno ravnateljem arheološkoga odjela narodnoga muzeja u Zagrebu i profesora na realnoj gimnaziji u Zagrebu dra. Julija *Domca* izvanrednim javnim profesorom farmakognozije na filozofskom fakultetu istoga sveučilišta.

(*Pravo odvjetovanja*) u obsegu kr. banskoga stola podieljeno je dru. Vladoju *Koščici* sa sjedištem u Pregradi, dru. Levinu *Plemiću* sa sjedištem u Vinkovcih, dru. Ivanu *Palčeku* sa sjedištem u Vukovaru, dru. Žigi *Spitzeru* sa sjedištem u Djakovu, dru. Dušanu *Pelešu* sa sjedištem u Petrinji, dru. Oskaru *Lypoltu* sa sjedištem u Varaždinu, dru. Stjepanu pl. *Pomperu* sa sjedištem u Križevcih i dru. Hinku *Neumannu* sa sjedištem u Varaždinu.

(*Sbornika zakonah i naredabah valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju*) komad VI. godine 1896. izdan i razposlan je dne 18. travnja 1896. a sadržaje:

pod br. 21. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 15. travnja 1896. br. 5667., kojom se ustrojava novo mjesto kr. javnoga bilježnika sa sjedištem u Petrinji, a

pod br. 22. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 15. travnja 1896. br. 3634., kojom se odredjuje, da će kr. kot. sud u Karlovcu vršiti sudbenost trgovačko-mjenbenu za svoj teritorijalni obseg.

Stečaji.

Svibanj. Eduard *Weiss*, neprotokolirani trgovac u Osieku. — Kr. sudb. stol u Osieku, (odluka od 4. veljače 1896. br. 825. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Hinko Plachte, zamjenik Franjo Verovsky, odvjetnici u Osieku. — Rok prijavni do 5. svibnja, ročište 6. svibnja 1896.

— Antonija *Čukli*, kitničarka u Varaždinu. — Kr. sudbeni stol u Varaždinu (odluka od 9. travnja 1896. br. 1720. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj Ferdo pl. Matachich, zamjenik dr. Ljudevit Jurinac, odvjetnici u Varaždinu. — Rok prijavni do 6. svibnja, ročište 8. svibnja 1896.

— I. *Brletić*, trgovačka tvrdka u Zagrebu, Ilica br. 48. — Kr. sudb. stol u Zagrebu (odluka od 30. ožujka 1896. br. 5989. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Jakov Šalamon, zamjenik Mato Koporčić, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 11. svibnja, ročište 12. svibnja 1896.

Digitized by Google

Svibanj. David *Valentin*, zakupnik u Krivaju. — Kr. kot. sud u Požegi (odluka od 20. ožujka 1896. br. 2162. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Eduard Kürschner, zamjenik Franjo Toplak, odvjetnici u Požegi. — Rok prijavni do 15. svibnja, ročište 16. svibnja 1896.

— Rudolf *Philipp*. — Kr. kot. sud u Vukovaru (odluka od 14. travnja 1896. br. 6934. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. L. Velić, zamjenik K. Stojšić odvjetnici u Vukovaru. — Rok prijavni do 29. svibnja, ročište 30. svibnja 1896.

— Šandor *Löbl*, protokolirani trgovac u Koprivnici. — Kr. sudbeni stol u Belovaru (odluka od 28. ožujka 1896. br. 1138. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. S. Wolf, zamjenik dr. M. Malančec, odvjetnici u Koprivnici. — Rok prijavni do 30. svibnja 1896., ročište odredit će se naknadno.

Lipanj. Amalija *Stanković*, trgovkinja krojačkom robom u Zlataru. — Kr. kot. sud u Zlataru (odluka od 23. travnja 1896. br. 3405. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Fran Tonković, zamjenik Mirko Špinderk odjetnici u Zlataru. — Rok prijavni do 1. lipnja, ročište 16. lipnja 1896.

— Ostavina pokoj. Dominika (Duje) *Pavelića*, protokoliranog trgovca u Otočcu. — Kr. sudbeni stol u Gospiću (odluka od 23. ožujka 1896. br. 462. gr.) — Zastupnik stečajnine Vladoje Nevečeral, odvjetnik u Gospiću, zamjenik Antun Vranjičan iz Gospića, medjutomni upravitelj Josip Usmiani, trgovac u Otočcu. — Rok prijavni do 8. lipnja, ročište 9. lipnja 1896.

— M. i J. *Ledetzky*, protokolirana trgovačka tvrdka u Kutini. — Kr. sudbeni stol u Belovaru (odluka od 6. travnja 1896. br. 1275. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj Milan Rojc, odvjetnik u Belovaru, zamjenik dr. J. Winter, odvjetnički perovodja u Belovaru. — Rok prijavni do 10. lipnja 1896., ročište odrediti će se naknadno.

— Bernhard *Behrman*, protokolirani trgovac u Zagrebu, Ilica br. 33. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 20. travnja 1896. br. 7265. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Makso Steiner, zamjenik dr. Josip Kopač, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 11. lipnja, ročište 13. lipnja 1896.

— Dragutin (Karl) *Stotter*, neprotokolirani trgovac u Osieku. — Kr. sudbeni stol u Osieku (odluka od 1. travnja 1896. br. 2411. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj Dragutin Riffer, zamjenik dr. Julius Springer, odvjetnici u Osieku. — Rok prijavni do 30. lipnja, ročište 2. srpnja 1896.

Kolovoz. F. *Lucianović i drug*, trgovačka tvrdka u Mitrovici. — Kr. sudbeni stol u Mitrovici (odluka od 7. travnja 1896. br. 2909. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Fran Kucelić, zamjenik Gjorgje Ivković, odvjetnici u Mitrovici. — Rok prijavni do 3. kolov., ročište 4. kolovoza 1896.

Listopad. *Osječka doljnogradska štedionica i založni zavod.* — Kr. sudbeni stol u Osieku (odluka od 15. travnja 1896. br. 2772. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Hugo Spitzer, zamjenik dr. Ante Pinterović, odvjetnici u Osieku. — Rok prijavni do 15. listopada, ročište 22. listopada 1896.

Digitized by Google

Uredjenje seljačkoga posjeda i regulacija zadružnih odnošaja u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji te bivšoj vojnoj krajini s obzirom na hrvatsko-ugarsko pravo i urbar Marije Terezije.

Napisao ***Josip Hoholač,*** *kr. kot. predstojnik.*

(Nastavak.)

Razloživ ovako razlike izmedju zakona od 1807. i 1850. i zakona od 8. lipnja 1871. prelazim na

Zakon od 29. prosinca 1876.

Uzporedimo li ova dva zakona medjusobno, to nailazimo na sljedeće razlike:

1. Dočim su se po zakonu od 8. lipnja 1871. mogle nove zadruge ustrajati, to je zakonom od 29. prosinca 1876. §. 1. apodiktično ustanovljeno, da se od dana, kojega će zakon ovaj stupiti u kriepost, ne može više nova zadruga ustrajati.

A pošto je zakon ovaj stupio u kriepost dne 27. veljače 1877., to od toga dana nije bilo moguće više nove zadruge ustrojiti, već je zadruga odieljenjem ma i jednoga samo diela zadrugara prestala, a njezin posjed podpao je pod ustanove o. g. z., dosljedno tomu predstavnici obitelji postali su vlastnici odpadših na pojedine glave njihove obitelji djelova, koje se diobno razmjerje u diobnom listu brojevno izpostaviti moralo.

2. Daljnju razliku nalazimo u tom, što je zakonom od 29. prosinca 1876. naročito §. 7. dokinuta ustanova §. 2. zakona od 8. lipnja 1871., kojom je u svih dielovih vojne krajine bila ustanovljena minimalna mjera neotudjivih krajiško zadružnih zemljišta sa 6 rali.

Ovim najme zakonom dokinuta je stega najmanje izmjere pojedinih dielova, pa prema tomu mogla se je dioba provadjati i izpod zakonom od 8. lipnja 1871. ustanovljenoga minima.

Ova ustanova kao što i ona spomenuta u točki 1. bile su vrlo nezgodne, dapače možemo kazati i ubitačne po naš seljački stalež, jer dočim

Digitized by Google

je s jedne strane bilo dozvoljeno cjepati zadružni posjed ad infinitum, s druge strane pružala se pojedincu zadrugaru prilika, da ono malo, što mu je diobom pripalo, protepe.

Dielovi bo pripali pojedincu iz zadružne imovine, nisu se smjeli upisivati na zadruge, nego na pojedinog predstavnika, i tim je bilo omogućeno pojedincu laglje tim dielom razpolagati, jer nije trebao ničije privole, dočim se kod zadruga tražila zato većina svih zadružnih članova navršivših 18. godinu.

§. 1. i 7. zakona od 29. prosinca 1876. zadan je udarac blagostanju krajiškog seljaka, a otvoreno je polje neracionalnom gospodarenju, većoj trošnji i razsipnosti, usljed česa su mnoge i mnoge do tada dobro stojeće zadruge razvrgnućem istih spale na prosjački štap.

Pojedinac bo slobodan u razpolaganju sa svojim dielom, obterećivao je posjed nepotrebitimi zajmovi, trošeć novac u nepotrebne svrhe a ostajuć uz to jošte dužan občinske i javne daće, posljedica česa je bila, da su mnogi takovi posjedi postali predmetom realne ovrhe, te došli u sasma tudje ruke, naročito doseljenika, koji su upravo u to vrieme, naročito u županiji belovarsko-križevačkoj mah preoteli.

Ovi doseljenici naročito Česi i Moravci, prodav svoj posjed u bivšoj domovini za dobar novac, kupili su takove krajiške gruntove za razmjerno malen novac, jer takov krajišnik prezadužen, prodao je posjed pošto poto, samo da dobije koju svotu za sebe, dočim je terete na posjedu se nalazeće imao preuzeti kupac doseljenik.

Takav krajišnik dobiv za posjed svoticu novca nije uzradio, da si opet osnuje manje gospodarstvo, nego je u više slučajevah dobljeni novac potrošio, a onda se protepao, otišav u sviet, bud u službu, bud pao na teret svojoj rodbini itd.

Toga svega ne bi bilo, da su ostale u krieposti ustanove zakona od g. 1871. u krieposti, jer tim zakonom bilo je otegoćeno ciepanje zadružnog posjeda usljed §. 2. ustanovljena minimuma, koj se je samo u slučaju najveće nužde (§. 3.) mogao obteretiti i putem ovrhe prodati, i tako se je barem taj minimum uzčuvao za dotičnu zadrugu.

3. Zakonom od 29. prosinca 1876. dokinuta je nadalje ustanova §. 4. zakona od 8. lipnja 1871., kojom se ustanovljuje, „da se sudbena ovrha na pokretni i nepokretni imetak krajiških zadruga uključivo sa minimalnom količinom zemljištnog posjeda može radi kažnjivih čina čitave zadruge ili pojedinih ukućanina, zatim zbog dugova i s preuzetimi poslovi skopčanih obvezatnostih, dozvoliti samo prema razmjeru onih čestih, koje zakonito pripadaju iz zadružnoga imetka krivim pronadjenomu ili obvezanomu kućaninu zadruge.

§. bo 3. zakona od 29. prosinca 1876. ustanovljuje se, da za zajmove i štete učinjene po pojedinih zadrugarih, ako takova zajma ili štete ne će

Digitized by Google

zadruga da na sebe preuzme, da je vjerovnik ili oštećenik vlastan tražiti diobu u svrhu namirenja tražbine, odnosno štete.

4. Dokinuta je nadalje ustanova §. 6. toč. 1. zakona od 8. siečnja 1871., po kojoj se je kod zadružnih dioba imalo za svaki pojedini dio izkazati u §. 2. istoga zakona ustanovljeni minimum, najme da svakom dielu može pripasti 6 rali.

§. bo 7. zakona od 29. prosinca 1876. dozvoljena je dioba i izpod minimuma.

5. Dokinuta je nadalje ustanova §. 7. zakona od 8. lipnja 1871., koja glasi:

„One krajiške zadruge ili njihove pojedine obiteljske grane, od kojih nitko ne služi u bojnih četa ili kod krajiške uprave, te koje niti mužkih nasljednika ne imaju, nisu dužne držati se zakonitih uvjeta za diobu zadruge, ter mogu uz privolu svih na glasovanje i povratak ovlaštenih, zatim iz kuće bez konačne odpravnine izstupivših članova i uz dozvolu pukovnijskoga (titeljskoga bataljunskoga) zapovjedničtva zadružni savez razriešiti i stupiti u red onih krajiških stanovnika, koji nisu na zadrugu obvezani.

Oni, koji služe, mogu, kada navrše vrieme trogodišnje službe, sa čitavom svojom obitelju izstupiti iz svoje krajiške rodne kuće, te zahtjevati konačnu odpravninu u dielovih koji im iz zadružnoga imetka pripadaju prema broju mužkih i ženskih članova obitelji i onda, ako i ne postoje zakoniti uvjeti zadružne diobe.

Zadruge su dužne taj dio izdati.

Ako se obitelj ne bi ob ustanovljenju istoga diela mogla složiti, tada ima obć. zastupstvo razdieliti skupni zajednički imetak; odluka uz priuzdržaj utoka spada na političku oblast.

Obitelji koje su nastale takovom diobom nisu više dužne živjeti u zadružnoj svezi, ter mogu sa svojim posjedom i svim vlastničtvom razpolagati za slučaj smrti".

Po zakonu od 29. prosinca 1876. nije bilo ove iznimke, već se je imao svatko i u svakom slučaju držati propisa ustanovljenih za diobu.

6. Dokinuta je nadalje ustanova §. 10. zakona od 8. lipnja 1871. i to ustanovom §. 8. zakona od 29. prosinca 1876., gdje se odredjuje, da se dioba imade zatražiti kod obć. poglavarstva, a ne kako je to ustanovljeno §. 10. zakona od 8. lipnja 1871. kod kotarske upravne oblasti.

7. Konačnu razliku nalazimo izmedju §. 12. zakona od 8. lipnja 1871. i §. 3. zakona od 29. prosinca 1876., jer dočim je §. 12. zakona od 8. lipnja 1871. odredjeno „da je svaki pravi član krajiške zadruge vlastan uz obdržavanje naredaba obćega gradj. zakonika s onim dielom, koji mu iz zadružnoga imetka pripada oporukom ili nasljednim ugovorom razpolagati, odredjuje §. 3. zakona od 29. prosinca 1876., da od valjanosti toga zakona

Digitized by Google

dakle od 27. veljače 1877. ne može već nijedan član zadruge dielom, koj bi mu iz zadružnoga imetka pripao, ali koji mu još izlučen nije, niti medju živimi niti za slučaj smrti razpolagati.

Spomenuv ovako razlike izmedju obijuh zakona prelazim na pitanje:

Tko je bio ovlašten na zadružni imetak?

Na zadružni imetak bili su ovlašteni:

1. u zadruzi rodjeni,

2. osobitim ugovorom ili uredovnim pripisom u zadrugu primlje ni te u tom pogledu nije bilo razlike izmedju gore spomenutih zakona.

Što se tiče pitanja, tko je bio ovlašten tražiti diobu, na to nam odgovara §. 4. zakona od 29. prosinca 1876., koji veli: „samo onaj punoljetni i samostalni mužki ili ženski član zadruge, kojemu roditelj ne živi, ili mu je inače prestao biti članom zadruge, vlastan je iskati razdiobu zadružne imovine".

Pod riečju roditelja razumjeva se u ovoj ustanovi svaki srodnik uzhodne loze, bez razlike koljena, koji je član zadruge po rodu ili po osobitom ugovoru ili po uredovnom pripisu od nadležne oblasti učinjenom.

Štitnici i skrbnici mogu za svoje štićenike i skrbljenike tražiti diobu s važnih razloga uz dozvolu tutorstvene oblasti.

Bez osobita ugovora ili uredovna pripisa u zadrugu priženjeni mužki i priudati ženski član ne imaju prava tražiti razdiobu.

Nu ako se zadruga usljed molbe drugoga kojega na to ovlaštenoga zadrugara razdieli, dobivaju i oni propisani svoj dio u vlastničtvo.

Što se tiče samoga diobnoga postupka to se je imala diobu tražeća stranka sa njezinom molbom obloženom gruntovnim izvadkom prijaviti kod obć. poglavarstva (po zakonu od g. 1871. kod kotarske oblasti).

Obć. poglavarstvo imalo je povesti razpravu te pokušati nagodu sa strankami.

Ako je nagoda pošla za rukom, imala se je pred obć. poglavarstvom pismeno sastaviti i bivšoj kr. podžupaniji na potvrdu predložiti. Kod nagode imalo je obć. poglavarstvo gledati da se obdržavaju propisi narodnogospodarstveni i zdravstveno-redarstveni, kojih zakon od 8. lipnja 1871. još ter imao nije.

U redarstvenom obziru imalo se je osobito na to paziti, da dvorišta i kućišta budu tako prostrana i tako situirana, da je što manja pogibelj od vatre.

S toga razloga nije se smjelo dopustiti, da budu kuće u nerazdieljenom dvorištu, već se je imalo izstupajućoj stranci odmah kod diobne razprave naznačiti ono zemljište, na kojem si novu kuću i gospodarske sgrade sagraditi ima.

Digitized by Google

U zdravstvenom obziru imalo se je osobito na to gledati, da staje, kotci, mlake i gnojišta ne budu preblizu sgradam i da budu tako smještena, da nisu na uštrb ni zdravlju ni čistoći.

U narodno-gospodarstvenom obziru moralo se je strogo na to paziti, da se pojedini komadi ne cjepaju i to kod oranica izpod 1200 □°, kod sjenokoša i pašnjaka izpod 800 □ hv., kod vinograda izpod 200 □°, a kod šuma izpod 1600 □°, već su se parcele, koje bi kod cjepanja izpod prije naznačene veličine spale, imale dopitati bez ciepanja jednoj diobnoj stranci, odštetiv drugu stranku drugom parcelom po svoti procjene ili u slučaju potrebe gotovim novcem.

Kod diobe imalo se je nadalje paziti na postojeće služnosti, a i na to, da se diobom nekvari porabna svrha: tako se nisu smjele u naravi djeliti pojedina sgrada. kuća itd.

Gdje nagoda za rukom pošla nije, tu je obć. poglavarstvo imalo diobnu razpravu dieliti u dva stadija.

Najprije imalo je obć. poglavarstvo na čistac izvesti pitanje ob ovlaštenju na temelju popisne listine i postojećih možda posebnih ugovora.

Po dovršenom pitanju ob ovlaštenju imale su si stranke birati procjenitelje, koji su si birali pročelnika.

Izabrani odnosno imenovani procjenitelji (ako se stranke glede istih složile nisu, tad je občinsko poglavarstvo ureda radi imenovalo) imali su obć. poglavaru podavši mu desnicu zavjeriti se svojim poštenjem, da će obaviti procjenu po svojem najboljem znanju i po svojoj savjesti.

Tim je dovršen prvi stadij diobne razprave, a obć. poglavarstvo imalo je odmah ustanoviti drugo ročište, do kojega su procjenitelji imali svoj operat dogotoviti.

Kod ovoga drugoga ročišta, s kojim je počeo drugi stadij diobnoga postupka imalo je občin. poglavarstvo pomoćju procjenbenoga operata sastaviti dielove, izpitav želje pojedinih djelbenika i mnienje cenitelja kao gospodarskih vještaka.

Kod dioba, gdje su dielovi nekretnina jednaki, imali su se dielbenici pozvati, da preuzmu nagodom pojedine dielove, a ako to za rukom pošlo nije, imao je odlučiti žrieb.

Ako dielbenici žriebati htjeli nisu, tad je za dotičnu osobu imala treća osoba to činiti.

Ako je zadruga imala uknjiženih vjerovnika, to su se i ti imali preslušati, kako žele da im se njihova tražbina osjegura.

Sve ovo uredovanje imalo je občin. poglavarstvo zabilježiti u jedan nastavnim načinom vodjeni zapisnik.

Na temelju toga zapisnika imalo je obć. poglavarstvo sastaviti prema §. 56. gr. reda diobnu izpravu u toliko primjeraka, koliko ima diobnih stranaka, ter istu sa svimi spisi predložiti kr. podžupaniji na potvrdu.

Digitized by Google

Zadaća kr. podžupanije bila je dvojaka prema tomu, da li se je radilo ob udostovjerenju pred občinskim poglavarstvom sklopljene nagode ili da li se je radilo ob izpitivanju ureda radi instruirane i provedene diobne razprave.

U prvom slučaju imala je bivša kr. podžupanija stranke preslušati samo o tom, da li su svi ovlašteni ci saslušani i na nagodu pristali, da li su nagodbene točke savjestno u zapisnik stavljene, da li su prava malodobne sirotčadi i skrbljenika valjano osigurana, napokon da li se nagodbene točke ne protive redarstvenim, zdravstvenim i narodno-gospodarstvenim propisom.

Ako je kr. podžupanija, izpitajuć nagodu opazila, da je u pogledu ma kojega od gore navedenih propisa pogrješeno, imala je tu pogrišku privolom stranaka izpraviti, a ako stranke na izpravak privolile nisu, imao se je takov izpravak ureda radi uz pravo utoka obaviti.

U potonjem slučaju, dakle ondje, gdje obć. poglavarstvo predloži ureda radi instruiranu diobu, imala je kr. podžupanija istu izpitati, u koliko se je protivila gore spomenutim propisom, izpraviti, a nakon toga potvrditi, dozvoljujuć strankam pravo utoka u roku od 30 dana na kr. zemaljsku vladu, odiel za poslove unutarnje.

Nakon pravomoćnosti odluke, imala je kr. podžupanija poglavarstvo občine uputiti, da pojedine dielove strankam u fizični posjed preda, te odnosni zapisnik njoj predloži, a sama je imala zamolnim putem diobu dati gruntovno provesti.

Što se tiče nasliedstva u zadruzi, to smo jur gore pod točkom 7. spomenuli, da je po §. 3. zakona od 29. prosinca 1876. bilo zabranjeno sa još neizlučenim dielom razpolagat oporučno, a niti je bilo dozvoljeno sa takovim dielom razpolagati inter vivos.

Što se napokon razriešenja zadruge tiče, to je po §. 10. zakona od 29. prosinca 1876. zadruga smatrala se prestalom, kada je na zadružnom kućištu samo jedna obitelj ili jedna osoba ostala.

Pod obitelju razumjevalo se predstavnik, njegova supruga i djeca, supruga ili supruzi ove djece, unuci i praunuci sa njihovimi suprugami ili supruzi, ako ovi supruzi nisu posebnim ugovorom u zadrugu primljeni ili uredovno pripisani.

Zadružno svojstvo imalo se je u takovom slučaju na temelju potvrdjene po podžupaniji svjedočbe občinskoga poglavarstva ureda radi u gruntovnici brisati i posjed na ime predstavnika obitelji (§. 4. i 6. zakona od 29. prosinca 1876.) dotično na ime posljednje one osobe upisati.

Razloživ ovako razlike izmedju zakona od 8. lipnja 1871. i zakona od 29. prosinca 1876. spomenuti mi je, da ovaj potonji zakon nije vriedio za cielu bivšu krajinu, već lih za onu, koja je razvojačena godine 1871. najme za t. z. Varaždinsku brigadu, dočim je za ostali dio vojne krajine,

Digitized by Google

koja je godine 1880. razvojačena, vriedio zadružni zakon od 14. travnja 1880. o kojem će sada govor biti.

Zakon od 14. travnja 1880.

U razpravljanju ovoga zakona držat ću se dosadanjega načina t. j. najprije ću razpravljati.

1. glede samoga ovlaštenja na zadružni imetak, zatim

2. glede ovlasti, tko je naime vlastan tražiti diobu i glede samoga diobnoga postupka,

3. glede nasliedstva u zadruzi,

4. glede razilaza zadruge.

Ad 1. Glede samoga ovlaštenja na zadružni imetak sadržaje zakon od 14. travnja 1880. točniju ustanovu, nego li zakon od 29. prosinca 1876.

U §. 1. bo veli: Danom krieposti ovoga zakona (dakle od 1. srpnja 1880.) smatraju se za članove zadruge sve u zadružnom odnošaju živuće osobe, koje su u zadružnu svezu stupile

a) svojim porodom,

b) priženitbom,

c) priudajom,

d) ili sbivšim se odprije prijećem na temelju ugovora.

Nadalje ustanovljuje §. 2. zakona od 14. travnja 1880., da izim zakonite djece kojega ukućanina dobivaju svojstvo pravoga člana zadruge samo

a) ženske, koje se udadu za članove zadruge,

b) pravo povratka u zadrugu imajući, ako se u istu povrate (§. 32.)

c) pozakonjena djeca u smislu §. 160. i 161. o. g. z. uzporedjuju se zakonitoj djeci u zadruzi svoga otca (§. 3.),

d) što se tiče nezakonite djece to ova ne mogu osim slučaju spomenuta pod točkom c) zadobiti svojstvo pravoga člana, jedino je zadruga, kojoj je mati nezakonitoga djeteta u vrieme poroda potonjega pripadala, dužna njega uzdržavati, ako li one osobe, koje su po ustanovah o. g. z. za njegovo uzdržavanje skrbiti dužne, ne mogu toj dužnosti udovoljavati.

Ova subsidijarna dužnost prestaje razriešenjem zadruge.

Uzporedimo li sada ovu zakonsku ustanovu sa zakonom od 29. prosinca 1876., to vidimo, da je zakonom od 14. travnja 1880. preciznije izraženo ovlaštenje, pošto zakonom od 29. prosinca 1876. nije ništa ustanovljeno bilo glede nezakonite i adoptirane djece, dočim priženjeni mužki i priudati ženski članovi nisu imali prava tražiti razdiobu, nego, ako se je zadruga usljed molbe drugoga kojega na to ovlaštenoga zadrugara razdielila, dobivali su tek onda svoj propisani dio u vlastničtvo.

Ad 2. Na to pitanje odgovaraju nam §§. 17., 18. i 19. zakona od 14. travnja 1880., gdje se ustanovljuje sliedeće:

Digitized by Google

Svaki punoljetni i samostalni m u ž k i član zadruge vlastan je, ako mu roditelji ne živu ili ako su prestali biti članovi zadruge, tražiti diobu.

Dok roditelji u zadruzi živu, potrebna je za diobu njihova privola.

Štitnici i skrbnici imadu pravo za svoje štićenike i skrbljenike dozvolom štitničke oblasti iz važnih razloga tražiti diobu.

Oženjenomu ili obudovljenomu m u ž k o m u ukućanu dozvoljena dioba, proteže se, ako ne bude druge pogodbe, na njegovu ženu i potomke, kao i na njihovu porodicu.

Imovni dielovi proračunavaju se po glavah mužkih i ženskih članova, te se kod toga mora obzir uzeti na dielove onih, koji su na povratak u zadrugu i na odpravu ovlašteni.

Nu u svih gore navedenih slučajevih traži se po §. 17., da svaki dio izkaže u §. 7. odredjenu najmanju zemljištnu izmjeru i da je zajamčena gradnja kuće za izlazeću obitelj.

Najmanja izmjera zemljištnoga posjeda ustanovljena bje: u gradiškom, brodskom i petrovaradinskom okružju na 6 jutara, u ličko-otočkom, ogulinsko-slunjskom i banskom okružju na 4 jutra, a u primorju na 3 jutra.

Ako je zemljištni posjed spao izpod ove najmanje izmjere, tada se je zadružna sveza ureda radi razriešila.

Uzporedimo li sada ustanove ovoga zakona od 14. travnja 1880. sa onim od 29. prosinca 1876. to nalazimo sliedeće razlike:

Po §. 4. zakona od 29. prosinca 1876. mogli su diobu tražiti m u ž k i i ž e n s k i članovi, dočim po §. 18. zakona od 14. travnja 1880. pripada to pravo s a m o m u ž k i m članovom.

Nadalje po zakonu od 29. prosinca 1876. ukinuta je §. 7. najmanja stega zadružnoga posjeda, dočim je §. 7. zakona od 14. travnja 1880. opet uvedena.

Što se tiče samoga diobnoga postupka, to su se molbe po §. 38. zakona od 14. travnja 1880. imale kao i po zakonu od 29. prosinca 1876. predlagati obć. poglavarstvu, koje je imalo ponajprije pokušati nagodu, pa ako je za rukom pošla istu predložiti kotarskoj oblasti na odobrenje.

U tom su oba spomenuta zakona suglasna bila.

Nu, ako nagoda za rukom pošla nije, tad je bio postupak po zakonu od 14. travnja 1880. drugčiji, no po zakonu od 29. prosinca 1876.; jer dočim je po zakonu od 29. prosinca 1876. imalo obć. poglavarstvo diobu ureda radi instruirati i kr. podžupaniji predložiti, odredjuje §. 38. zakona od 14. travnja 1880. da se dioba u tom slučaju imade preduzeti po diobnom odboru.

Diobni odbor sastojao je iz trojice občinskih viećnika, kojim su se imala pridružiti dva zaprisegnuta procjenitelja i u pravilu občinski bilježnik ili mjesto njega zaprisegnuti perovodja. (Sliedi.)

Digitized by Google

Kriva prisega i krivo svjedočanstvo.

Po dru. Fr. E. pl. Lisztu preradio dr. J. Veličković.

I. Rimsko pravo.

(Nastavak.)

B) Krivo svjedočanstvo.

Sasma drugčije nego li sa krivom prisegom, imade se stvar sa krivim svjedočanstvom. Ovo, upravljeno neposredno proti najvažnijim pravom pojedinca, proti tielesnoj sigurnosti, časti, slobodi i imetku gradjanina, moralo je mnogo prije izazvati potrebu, da se krivac kazni, nego je to slučaj kod krive prisege: pa pošto već u naravi krivog svjedočanstva leži, da se takovo u običem probitku kazniti ima kao zločinstvo, to je i sasvim pojmljivo, da je zakon na isto morao već u najstarije doba obzir uzeti. I doista nalazimo kažnjenje krivoga svjedočanstva — barem u kaznenih parnicah — već počam od najstarijih vremena rimske države. Najstariji, jošte iz dobe prije XII. tabula potičući primjer jest parnica M. Volsciusa Fictora, o kojoj nam u glavnom Dionizij i Livij suglasno izviešćuju. Godine 293. a. u. bude Caeso Quinctius, razuzdani vodja patricijske mladeži u opornosti proti Terentillskom zakonskom predlogu, iz političnih razloga pred tributskimi komicijami obtužen. Kad je rok razprave nastupio, ustade neki bivši pučki tribun, M. Volscius Fictor kao svjedok proti njemu, obtužujući ga, da je svoga (Volscievog) brata, koji se je iz neke bolesti tek pridigao bio, iz puke objesti usmrtio, bivši i pripit. Ova obtužba radi prostoga zločinstva razjarila je puk, te već nije moglo biti dvojbe, kako će se ta parnica dovršiti; prije ali, nego li je usljed promjenjene obtužbe do potrebnog drugog ročišta došlo, ode Caeso Quinctius svojevoljno u progonstvo u Ehmiju. — Kasnije se izpostavilo, da je obtužba Volsciusova bila kriva. Svjedoci naime potvrdiše Quinctiusev alibi, koji se u doba navodno počinjenoga toga zločinstva nije ni nalazio u Rimu, nego u vojni, potvrdiše nadalje, da se Volsciniev brat od svoje bolesti nikada više pridigao nije, i da uzrokom njegove smrti ne bijaše pretrpljeno zlostavljanje, nego naravni tok bolesti mu. Usljed toga zauzeše se Caesovi prijatelji za tu stvar; quaestori obtužiše na to Volscia pred curiatskimi commiciami „quod falsum haud dubie testis in Caesonem extittisset“, a ovaj bude g. 296. a. u. po puku toga radi osudjen na progonstvo u Lanuvij.

Iz ove — u mnogom pogledu zanimive — parnice proizlazi jasno, da se je krivo svjedočanstvo, položeno u kaznenih parnica, već u doba prije zakona XII. ploča i smatralo težkim zločinstvom i da se je naj-

Digitized by Google

strožije kaznilo. Samo jedna okolnost je pri tomu napadna: kako da je toga radi Volscenij samo progonstvom kažnjen bio, kada nam Gellius (XX. 1. 53.) izvješćuje: da je zakonom XII. ploča na krivo svjedočanstvo bila udarena kazan smrti? Ovo se ne dade drugčije raztumačiti, nego tako, da je u prvih stoljećih od postanka rimske države za zločinstvo krivoga svjedočanstva, kao i za mnoga druga zločinstva, manjkala zakonom točno ustanovljena odredba kazni, pa da se je ova od slučaja do slučaja po sudbenoj, od upravne i zakonodavne nerazlučenoj vlasti, bilo to po kraljevih, magistratih ili pučkih skupštinah, odmjerivala po volji ovih, sve dok nije zakonom XII. ploča za krivo svjedočanstvo odredjena kazan smrti „e saxo Tarpejo dejicetur".

Nu već u vrieme Gelliusa nije se ova kazan više rabila, ona je sasma izčezla, kako su u obće kazne tečajem razvitka rimskoga kaznenoga prava sve to blažje postajale, dočim je kazan smrti pridržana samo za njeke najteže zločine. Kakova je kazan za krivo svjedočanstvo mjesto gore navedene ustanovljena bila, o tomu ne imamo pouzdanih podatakah; najvjerojatnije će biti, da su kaznene oblasti mjesto one u XII. ploča odredjene kazni, odredjivale na krivo svjedočanstvo one kazni, koje bijahu u okviru njihove nadležnosti vlastne dosuditi.

Sulla lučio je kaznene ustanove glede krivoga svjedočanstva prema tomu, da li je ono položeno bilo u „judiciumu publicumu" ili ne. O prvom slučaju slovi „lex Cornelia de sicariis", o potonjem istoimena „lex de falsis". Po prvoimenovanom zakonu bijaše kazan za krivo svjedočanstvo u „judicium publicum"-u sa nakanom, da bude nekrivac osudjen na „capitalnu" kazan, t. z. „aque et ignis interdictio"; kašnje nastupila je mjesto ove kazan „deportatiae", kako se vidi kod Paulusa rec. sent. V. 23. §. 1., podjedno pako promienjen je uvjet osudjenja tamo, da je nakana onoga, koji je krivo svjedočanstvo polagao, imala ići na to, da nekrivac bude „na smrt" osudjen, dok je prije dovoljno bilo, da se tko usljed krivoga svjedočanstva osudi nedužno na tjelesnu kazan, u jednom i u drugom slučaju bijaše zločinstvo ovo dovršeno položenim sa prednavedom namisli krivim svjedočanstvom; nije pako za to nuždno bilo, da je nekrivac u istinu na kapitalnu kazan (odnosno kazan smrti) i osudjen bio. Nedvojbeno je takodjer, da je i dovršeno a i samo pokušano „zavedenje" na krivo svjedočanstvo po „lex cornelia" bilo isto tako kažnjivo kao i ovo samo; to se dade zaključiti iz ustanovah I. 1. Dig. ad leg. Cornel. de secc. 48. 8. (Marciana) i I. 3. §. 4. Dig. cod. (Marciana).

Prelazeći na drugi od gore navedenih zakona Sullinoga zakonodavstva, na „lex Cornelia de falsis", kojom se normira krivo svjedočanstvo u nekapitalnih parnicah, to se već odtud, što je ovo zločinstvo uzeto u taj zakon, kojemu bijaše zadaća, temelje „publicae fides" kazneno-pravnim putem štititi, dade zaključiti: da je rimsko pravo još'e u ono doba uzakonilo

Digitized by Google

misao, da se krivim svjedočanstvom — u koliko ono nije upravljeno proti „caputu“ gradjanina — vriedjaju ne samo pravna dobra pojedinca, već — i to u prvom redu — i „javna probit“ na neustrašivom vršenju pravosudja. Koli silan to bijaše napredak u pravnomu shvaćanju ovoga zločinstva, kako je ono u pomenutoj misli sadržano, toga nam nije nuždno ovdje dalje razlagati, kada si s jedne strane predočimo, kako je srednji viek pa i novo doba sve do ovoga stoljeća naziralo u tomu zločinstvu vjerski prestup, a kako su s druge strane i zakonodavstva prosvjetljenije dobe opet jednostrano izticala samo „privatno-pravnu“ narav toga zločinstva!

Po lex Cornelia de falsis dakle bijaše — kako to proizlazi iz „Paulusa r. s. V. 25. 2.“ gdje se veli: „qui ob falsum testimonium perhibendum vel verum non perhibendum, pecuniam acceperit, dederit . . . humiliores capite puniuntur, honestiores in insulam deportantur“ — na davanje ili primanje novaca s nakanom, da tko krivo svjedočanstvo položi ili istinito nepoloži, zapriećena je kazan smrti odnosno progonstva.

Glede nauke o krivom svjedočanstvu pružilo je dakle Sullino zakonedavstvo sigurnu podlogu za dalji razvoj rimskoga kaznenoga prava. Dok se je ali njime „lex Cornelia de siccariis“ samo donekle razširila, pošlo je kasnije zakonodavstvo u mnogih i bitnih točkah mnogo dalje, nego što je glede istih u „lex Cornelija de falsis“ ustanovljeno bilo, te se je protegnulo na mnoge druge čine, koji nisu pod ustanove ovoga zakona podpadali.

Ovamo spadaju: 1. ustanove o krivomu svjedočanstvu kod oporuka iz g. 16. p. I. (1. 9. §. 3. Dig. sr z. coll. 8. 7.) 2. Priprema krive prijave podmićenjem svjedoka, odvjetnika i dr. — „ad litem instruendam advocatione testibus“ — i to kako za aktivne, tako i za pasivne dionike tog dogovora, normirane pod konsuli Cottom i Messallom g. 20. p. I. (I. 1. §. 1.; I. 9. §. 4.: I. 20. Dig. sr. v. coll. 8. 7. §. 2.) 3. Slične pripremne naravi je nadalje zločinstvo onoga, koji dade ili primi novac „ob denuntiandum vel non denuntiandum testimonium“ (Sc. „duobus Geminis coss.“) iz g. 29. p. I. (I. z. Dig. de concuss 47. 13.; 1. 6. Dig. ad leg. Jul. sr. z. coll. 8. 7. §. 2.) 4. Napokon spadaju amo jošte nekoja pod oznakom „quasi falsum“ sabrana proširenja pojma „falsum testimonium“-a kao 1. 27. Dig. h. z. (Modestin „Eos qui diversa inter se testimonia praebuerunt, quasi falsum fecerint, et praescripto legis teneri pronunciat. §. 1. De impudentia ejus, qui diversa duobus testimonia praebuit, cujus ita anceps. fides vacillat: quod crimine falsi teneatur, nec dubitandum est“; 1. Dig. de testibus 22. 5. (Paulus) „Qui falso vel varie (vel oblique coll. 8. 3.) testimonia dixerunt vel utrique parti prodiderunt, a judicibus competenter puniuntur“: Paulus rec. sent. V. 15. §. 5. „Qui falso vel varie testimonia dixerunt vel

Digitized by Google

utrique parti prodiderunt, aut in exilium aguntur, aut in insula relegantur, aut curia submoventur".

Sva ta razširenja imadu jednu točku zajedničku, koju moramo kao važnu ovdje iztaknuti. Već po predsullanskoj „lex Sempronia", a jošte većma po „leges Corneliae" te po kašnijih na ove nadovezujućih zakonih kažnjiva su i najdalja pripremna djela, kao kada tko od koga potražuje, da mu u svrhu podignuti se imajuće obtužbe krivo svjedoči, svi amo odnoseći se dogovori i savezi, dakle po današnjoj terminologiji bijaše i pokušano kao i izvedeno zavedenje na krivo svjedočanstvo kažnjivo; ne doduše kao pokusni čini u današnjem smislu obzirom i u oprieci k dovršenomu prestupu, već kao samostalno kazneno djelo, na koje je u ostalom ista kazan stavljena, kao i na dovršeno djelo.

Što se kazne tiče, koja se je za krivo svjedočanstvo po leges Corneliae sastojala u „aquae et ignis interdictio" to je ova pretvorena u s konfiscatiom dobara skopčanu kazan „deportatiae", a kod robovah u kazan smrti (I. §. 13. Dig. h. z. Marcian; Paul. rec. s. V. 25. §. 2. i V. 23. §. 1.; 1. 16. Dig. de test. 22. 5.)

Da je osudjenje radi krive prisege ili radi krivoga svjedočanstva imalo posljedicu, da dotičnik nije bio sposoban u kasnijih parnicah prisege polagati ili kao svjedok preslušan biti, to se ne da sigurnošću uztvrditi. Cicero doduše u svom dielu pro Postum c. 13. veli: „Ubi semel quis pejeraverit, ei eredi postea, etiam si per plures deos juret, non oportet"; nu to glasi tako obćenito i neizvjestno, da se odtud ne da zaključiti, da bi u tomu ležalo pravno pravilo. Tomu shvaćanju naime protivi se prije svega okolnost, da rimsko parbeno pravo, niti u kašnje doba careva, nije dospjelo tako daleko, da bi ustanovilo kakovu zakonitu dokaznu theoriju u modernom smislu i što ono malo pravila, što su tokom stoljeća obćenito priznanje stekla, nisu sudca vezala, da jih se je morao strogo držati, već su mu samo služila uporištem pri riešavanju konkretnoga slučaja, u kojemu je li njegovom uvidjenju prepušteno bilo, da li će to pravilo uporabiti ili ne. Kod kaznene parnice imenito mora se jošte u obzir uzeti, da ova nesačinjavaše po rimskom pravu saveznu i systematičnu cielinu, već da se je ona, prema materialnoj različitosti pojedinih „crimina" i „delicta", razpala u više samostalnih, djelomice sasvim različitih kaznenih postupaka, da se dakle načela, za jedan ili drugi postupak mjerodavna i valjana, nesmjedoše generalizirati (kao obćenita proglasiti). Kada se primjerice u „lex Julia de vi" (I. 3. §. 5. Dig. de testib. 22. 5. Callistrat) spominje nesposobnost svjedočanstva kao posljedica osudjenja radi krivog svjedočanstva, to se po našem mnienju niti iz ove, poglavito samo za parnice po „lex Julia de vi" razpravljene ustanove, obćenito pravilo ne da izvoditi.

Digitized by Google

Broj dakle kažnjivih čina, koji podpadaše ili već prvobitno pod leges Corneliae, ili koji bijaše kašnjijim zakonodavstvom ili tumačenjem zakona pod iste stavljen, bijaše daleko veći, nego što ga ustanove većine modernih zakonodavstva sadržavaju; pa s toga ne imadoše ni ovdje kršćanski carevi povoda, na tomu stanju znatnijih promjena činiti. Naredbe po ovih izdane u istinu sadržavaju budi samo nadopune parbenoga postupka, budi ustanove takove, koje se odnose samo na pojedine razrede osoba. U prvom pogledu valja nam spomenuti dvie po Zenonu izdane „constitucie" 1. 13. i 14. Cod. de test. 4, 20., kojimi se dosadanje kaznene ustanove glede krivoga svjedočanstva izrazito u krieposti uzdržaju; samo se odnošaj izmedju gradjanske i kaznene tužbe ovdje točno uredjuje, dočim se sudcu, pred kojim je tkogod krivo svjedočanstvo položio, podieljuje nova ovlast, da proti krivcu ureda radi postupak zametne.

U drugom pogledu imademo Justinianovu Nov. 117. c. 11., koja se odnosi na ratne tribune i druge vojničke osobe, koje na upit supruge kojega vojnika, pod prisegom izkažu, da je ovaj poginuo, prem znadoše, da tomu nije tako. Ovi bijahu osim novčanom globom jošte i odpustom iz vojničke službe kažnjeni.

Nadalje sadržaje Nov. 123. c. 20. stroge, po razlici čina u hierarhiji odmjerene kaznene ustanove proti klerikom, koji su u gradjanskih ili kaznenih parnicah krivo svjedočili.

Kada se osvrnemo na dosada navedeno, vidimo, da se u ustanovah rimskoga prava o krivomu svjedočanstvu nalazi plodno sjeme za razvitak budućeg pravilnog, sistematičnog položaja delikta krive prisege i svjedočanstva. Mi smo već gore iztaknuli uvrštenje krivog svjedočanstva pod „falsum"; razširenje toga pojma iznad lex Corneliae, kao prestupa proti „publica fides"; strogo ugibanje, da se taj prestup ne pomieša sa „prevarom" kao kvalificiranom himbom prouzročenog oštećenja imetka i vlastničtva; napokon izticanje najvažnijih posebnih slučajeva, a od ovih imenito krivotvorenje pravnih dokazala, pri kojemu se potvrda pod prisegom učinjena samo jošte kao kvalificirajuća okolnost ukazuje: to bijaše put, na kojem se je, uzevši rimsko pravo izlaznom točkom, moglo neposredno do današnjeg, nakon mnogih zabluda, mukom i trudom polučenog shvaćanja doći. Taj razvitak prekinut je ali — kako ćemo iz daljnjega viditi — iztaknućem vjerskoga momenta u tih prestupih.

II. Leges barbarorum.

Dok smo najstarije rimsko kazneno pravo u stanju po izviešćih rimskih i grčkih spisatelja i zaključcih dobivenih sravnjivanjem grčkih i izvanrimsko-italskih uredaba barem djelomično uzpostaviti, to nam za kazneno pravo starih Germana manjkaju gotovo sasvim pouzdani izvori.

Digitized by Google

Što se imenito nauke o krivoj prisezi tiče, to mi istu glede „starih“ Germana samo na predpostavkah osnovati možemo te kao vjerojatno uztvrditi, da pravo starih Germana isto tako kao ni staro-mozaičko niti starorimsko pravo nepoznavaše svjetske kazni za krivu prisegu, već da je i kod njih zamjenjivala tu kazan: bojazan od osvete bogova, od prezira drugova; dakle je vjera i pučki običaj zamjenjivao zastrašujuću moć zapriečene svjetske kazni. Kasnije tek uplivom kršćanstva kao i razširenjem načela rimskoga prava, ujedinujućom moći merovinžkog i karolingijskoga kraljevstva, došlo je do toga, da je kriva prisega i krivo svjedočanstvo uvršćeno medju čine, na koje je država kazan zaprietila. Ipak kriva prisega i krivo svjedočanstvo u sistemu kažnjivih čina ne zauzima svagdje jednako mjesto, pa se i pojedina pučka prava u tomu pogledu znatno medjusobno razlikuju.

Po t. z. „sjevernih pravih“ kazan je za krivu prisegu i krivo svjedočanstvo globa od 3 marke, po „lex salica“ 15 šilinga, po „lex sipuaria“ takodjer 15 šilinga. Važna je po tih pomenutih zakonih ustanova, po kojoj se uzkrata svjedočenja isto tako kazni kao i krivo svjedočanstvo; napokon je po „lex Bajuvariorum“ osim globe od 12 šilinga zapriećena podjedno i naknada parbenog troška.

Po „lex Burgundiorum“ i „leges Longobardorum“ je upitna kazan mnogo strožija t. j. globa od 300 šilinga pod oznakom „Wehrgeld“ (kod potonjih „Widrigeld“). Načelna razlika ali medju ovimi kaznami i gore navedenimi ne sastoji se samo u visini novčane globe, već u ideelnoj naravi tog „Wehrgelda“ kao „nazadkupa proigranog (propalog) mira“; dočim se je kriva prisega i krivo svjedočanstvo po gore navedenih zakonih smatralo samo kao „prestup prava“, za koji se morade jednostavna globa platiti, to se ovi čini po burgundskom i longobardskom pravu ukazuju kao „prestup mira“: krivac je prekršio mir, proigrao je svoju osobnost, te si to mora platežom „Wehrgeld“-a ponovo opet steći. Iztaknuti nam je jošte ovdje, da je krivac, ako nije bio u stanju platiti upitnu novčanu globu, osudjen, da bude oštećeniku robom; nadalje da je začetnik isto tako kažnjen bio kao i počinitelj sam.

Jošte veću strogost nalazimo u pučkih pravih Frižana, Saksa i hamavskih Franaka: ovdje bo glavna je kazan tjelesna ili životna, a novčana kazan služila je samo kao odkup prvoimenovanih. Po „lex Frisionum“ morade onaj, koji je krivo prisegao dupli „Wehrgeld“ platiti; jedan put kao odkupnu svotu za izrečeni „gubitak ruke“, drugi put opet u ime t. z. „Friedensgelda“ vladaru. Po „lex Saxonum“ imao je onaj, koji je krivu prisegu položio, glavom platiti. „Lex Francorum Chamavorum“ ustanovljuje kao kazan „krive prisege“ gubitak jedne ruke, dozvoljavajući ipak, da ju isti novcem odkupi. „Lex Angliorum et Verinorum“ i „lex Alamannorum ne sadržaju nikakovih ustanova glede krive prisege i svjedočanstva.

Digitized by Google

Prelazeći na „franačke capitularie“ moramo prije svega kao općenito iztaknuti, da se karolinžkoj dobi, imenito dobi Karla Velikog svojstveno pretapanje crkvenoga i državnoga života, crkvenih i svjetovnih načela jedno u drugo, koje je obuhvatilo cielo i javno i privatno pravo, jasno i u kaznenomu pravu u obće, a kod krive prisege i svjedočanstva na pose izražuje. „Capitularie“ preuzimane su u najstarije sbirke kanoničkih pravnih izvora, one prelaziše iz jedne u drugu, dok se nisu u „decretumu Gratiani“ za cielo kršćanstvo, za sve viekove i sve narode uzdržale; obratno opet proglašena su mnoga mjesta iz svetoga pisma staroga i novoga zavjeta, papinskih naredaba, zaključaka pokrajinskih koncila doslovce u kapitularijah državnimi pravnimi načeli. Načelo, da je kriva prisega težka povrieda boga, hulenje božanskoga Veličanstva, da se ona ima smatrati kao „delictum mixtum“ u kojemu prevladjuje vjerski momenat, da se ima smatrati vjerskim zločinom, koji država kazniti imade — načelo, koje je cielim srednjim viekom i većim dielom novog vremena vladalo — to načelo došlo je najprvo u doba Karolinga do nepreporne samovlade.

Što se kazna tiče, to se kapitularije kolebaju medju kategoričkim: „nullam redemptionem det, nisi manum perdat“. (capit. a. 779.) i blažim: „aut manum perdat aut redimat“. (capit. in Theodon. villa promulg. a. 805. c. 11). I jedna i druga ustanova postojale su jedna uz drugu: ali u praksi, čini se, da se je potonja više rabila nego prva.

Preostaje nam jošte ovdje iztaknuti nekoliko općenitih razmatranja u pogledu sada razpravljenog predmeta po starogermanskom pravu. Dočim je rimsko kazneno pravo u svih stadijih razvoja strogo lučilo krivu prisegu od krivoga svjedočanstva, to su u njemačkih narodnih pravih ta dva pojma stopljena u jedan. Izrazi „falsum testimonium“ i „perjurium“ upotrebljavaju se izmjenice kao jednako značeći. Razlog tomu nalazi se u načelih starijeg njemačkoga prava o dokaznom postupku, kojemu ne bijaše svrha, da se „uztvrdjena izreka stvarno obrazloži, već se je samo tražilo formalno utvrdjenje uztvrdjenoga navoda“. Razlika se je izmedju pomagača prisizatelja (Eideshelfer) i svjedoka, koja je u karolinžkom zakonodavstvu jasno izražena, u srednjem vieku pako pobjedom dokaza po svjedocih sasvim izčezla, u starijem njemačkom pravu tek u prvom razvoju nalazila: većinom vladao je dokaz po t. z. pomagaćih prisege, koji su posvjedočivali svoje uvjerenje ob savjestnosti prisizatelja, a time posredno i ob istinitosti onoga, što je ovaj pod prisegom uztvrdio. Jasno je dakle, da su te procesualne osebine morale uplivisati i na kazneno pravo; kada parbeni postupnik nije jasno lučio dokaza po svjedocih od prisege, što više u ustanovi „pomagača prisege“ sućnost obih ovih pojmovah u jedno stopio bio, tada ne možemo ni zahtjevati, da bi to lučenje u kaznenomu pravu provedeno bilo. Odtuda dolazi takodjer, da su prisega pojedinca, prisega consacramentala i prisega

Digitized by Google

svjedoka, stopljene u jedan mutan pojam, dobile u sistemu kaznenoga prava zajednički položaj, koji jim bijaše označen po obih zajedničkih jim obilježjih: povriedi prizivanog božanskog Veličanstva s jedne i povriede privatnih prava pojedinca s druge strane; a koji se mienjaše prema tomu, koje od tih obilježja prevladjivaše u pojedinom slučaju.

Stroge „definicije" krive prisege dakako ne možemo niti u njemačkih pučkih pravih tražiti, kao što je niti u najstarijem rimskom pravu ne nalazimo; nu niti onom jednom obilježju, što ga u rimskomu pravu nalazimo, ono „sciens vel prudens fallere" ne možemo u najstarijem njemačkom pravu traga naći. Tek kada je kršćanstvo počelo na sve životne odnošaje svojom moći uplivisati i kada se je i kanoničko kazneno pravo stalo sve više razvijati, te pri prosudjenju zločinstva u prvom redu na nakanu počinitelju gledati, tada se je i u njemačkom pravu pojavila sviest, da se za zločinstvo krive prisege traži nakana, znanje, da krivu prisegu polaže. To obilježje sadržano je primjerice u „Lex Saxon. II. 8. qui sciens perjuraverit . . . ."

Osebina njemačkoga prava bijaše takodjer ta: da se je glavni prisizatelj strožije kaznio, nego li pomagači, koji su pouzdanjem u savjestnost prisizateljevu prisegu položili, što je donekle pravedno; nu manje je pojmljiva osebina ta glede dalje ustanove, po kojoj su se samo prva tri pomagača imala isto tako strogo kazniti kao i prisizatelj sam, ostali pako blažije.

„Zavedenje" na krivo svjedočanstvo bijaše po više pučkih prava (n. p. longobardskom) kažnjeno kao i ovo samo.

Što se tiče napokon posljedica osudjenja radi krive prisege i radi krivog svjedočanstva, to se iste sastojahu u nesposobnosti podizanja obtužbe, polaganja prisege i preslušanja kao svjedoka: dakle u umanjenju časti, pa su te posljedice, obzirom da je germanskim narodom do časti vrlo mnogo stajalo bilo, bile za dotičnika veoma osjetljive. (Sliedi.)

Novi postupak u agrarnih preporih u Bosni i Hercegovini.

Piše dr. Stjepan Posilović.

Prošle je godine izašla naredba zem. vlade za Bosnu i Hercegovinu od 8. prosinca god. 1895. broj 143493., sloveća o postupanju u agrarnih parnicah. Pošto je ta naredba vrlo važna, jer uvadja posebni na načelih neposrednosti i ustmenosti a donekle i javnosti osnovani postupak pred političkimi oblastmi pri riešavanju sporova o svih iz kmetovskog, prioračkog ili pridržničkog odnošaja aga sa kmeti, priorci i pridržnici ili i ovih

Digitized by Google

posljednjih medju sobom u sporovih ob agrarnom odnošaju, i jer je taj postupak već i po sebi za svakog pravnika zanimiv, a na pose može nas, koji u susjedstvu sa zaposjednutimi pokrajinami živimo, zanimati, preduzeh si isti postupak u glavnih potezih nacrtati.

Sudbenost ovu vrše u prvoj molbi bez ikakova ograničenja vriednosti kotarski uredi odnosno kotarske izpostave. Sudbenost je ta povjerena u prvoj molbi kotarskom (izpostavnom) predstojniku ili u njegovom spriečenju jednom od slučaja do slučaja na to odredjenom činovniku. Činovniku, koji presudjuje, stoji o bok savjetujuće vieće, sastavljeno radi informacije činovnika iz pouzdanika žiteljstva, koji se k glavnoj razpravi (i to dvojica do četvorica) prizivlju.

Politička presudjujuća oblast I. molbe postupa samo na tužbu.

Njezine su razprave ustmene, u riešavajućem štadiju, a na glavnoj razpravi još i javne.

Tužba se može ili pismeno ili ustmeno u zapisnik dati. Vrhu tužbe takove, ako ne postoji nijedna od zakonitih zaprieka (§. 13.), odredjuje oblast dan i sat za predrazpravu, uručuje o tome tužitelju pozivnicu i poziva tuženika uz priobćenje tužbenog napisa, označujućeg zahtjev tužbe.

Svrha predrazpravi je, da se kratkim ustmenim saslušanjem obiuh parbenih stranaka dozna predmet priepora, da se stranke poduče, koje točke treba da pri glavnoj razpravi dokažu i kakova dokazala da doprinesu, odnosno da se, ako je moguće, sklopi nagoda.

Ako se stranke na predrazpravi izravnaju, ili tužitelj od tužbe odustane ili prizna li tuženik bezuvjetno tužbeni zahtjev, ili ako je ovaj zastario, tad se postupanje već pri predrazpravi zaključuje.

Ako se preporna stvar u predrazpravi nesvrši, onda odredjuje razpravljujući činovnik dan i sat glavne razprave, izdaje sve pozivnice za stranke i za svjedoke ili vještake, koje oblast saslušati namjerava, i najposlje za agrarne pouzdanike.

Strogo se mora paziti na to, da se doista čitava parnica na glavnoj razpravi ustmeno pretrese, i ako je moguće bez prekida dovrši. Pri neizvinjenom izostatku jedne od obijuh parničnih stranaka nastupaju dotične posljedice ogluhe, valjajuće u gradjanskom parbenom postupniku.

Ako nijedna stranka ne dodje na glavnu razpravu, onda treba tužbu ostaviti.

Na glavnoj razpravi je zadaća presudjujućeg činovnika, da na najshodniji način dozna materialnu istinu, koja je temelj preporu, osim toga pako, da i sve agrarne pravne odnošaje medju parničari izpita.

U pogledu dokaza valja slobodno prosudjivanje istog.

Stranke, svjedoci, vještaci nezaprisižu se.

Kad razpravu vodeći činovnik uvidi, da je prepor dovoljno razjašnjen, zaključuje sjednicu i pristupa k viećanju s pouzdanici. U zapisniku

Digitized by Google

viećanja moraju se navesti napose oni eventualni nazori pouzdanika, koji se ne slažu sa mnienjem razpravljajućeg činovnika.

Po svršenom viećanju sastavlja osudu predsjedatelj, ne morajuć se pri tome držati mnienja pouzdanika.

Osudu valja strankam bez odvlake ustmeno obznaniti.

U osudi treba medju ostalimi bitnimi potrebštinami navesti i dalje pravne liekove, koji se dopuštaju strankam kao i rokove, u kojih se isti moraju podnieti. U razlozih presude treba osobito na to paziti, da se prema tečaju razprave od predsjedatelja kao istinito primljen učin točno predstavi, jer činjenice, kako ih ustanovi prva molba, moraju i višoj molbi služiti za temelj njezinog psesudjivanja.

Dalnjem pobijanju ne podležeća osuda druge molbe, i osuda prve molbe, proti kojoj ne ima žalbe, postaje odmah pravomoćnom, i za obvezanika od dana dostave obvezatnom. Zaračunavanje troškova zastupanja nije dopušteno u ovih parbah.

Povrata u prijašnje stanje dopušta se samo u pogledu izvinjenog nedolazka na glavnu razpravu.

Utok se dopušta proti sliedećim prvomolbenim riešitbam: 1. ako se svjedok disciplinarno kazni radi toga, što uzprkos predišavše opomene čini očito lažne navode; 2. nadalje proti rješitbam u stvarih povrate u stanje prijašnje; 3. u poslovih osiguranja; 4. u poslovih prisile i ovrhe, koji svi utoci idu na okružnu oblast; zatim 5. utok u pogledu obnove postupka, koji ide na zemaljsku vladu.

Dopustiv je utok i proti donešenim meritornim osudam, koji ide na zemaljsku vladu, nu taj utok nije neograničen, već je pripustiv samo u pogledu pravne uporabe zakona, za tim zbog izpunbenih rokova, naknade troškova, inih sporednih ustanova i takovih manjkavosti postupka, koje utemeljuju ništetnost. Izuzete su od utoka i osude o tražbinah zaostavših podavanja haka (danka), u koliko se samo o tome radi, a ne možda za njeko ustanovljenje ključa podavanja.

Utočni rok je 14 dana, izuzevši utok u poslovih osiguranja, gdje iznaša samo 3 dana.

Utok je samo, kako je gori iztaknuto, jednostepen, u koliko naime nije posvema izključen.

Osuda se može utokom pobijati iz sliedećih razloga ništovnih: 1. ako je glavnu razpravu vodio koji izključen činovnik; 2. bitno odstupanje od načela neposrednosti pri glavnoj razpravi; 3. tako nerazgovjetan sastavak osude, da se parbeni pravni odnošaj ne može njom uredjenim smatrati; 4. nalaganje takovih činitba ili uslova, koji nadmašuju dozvoljeni posebnimi propisi maksimum.

Digitized by Google

Isti razlozi ništetnosti, koji se i ureda radi po utočnoj molbi imaju uvažiti, vode k tomu, da se osuda ukine i ponovljaj glavne razprave naredi.

Ako ne ima razloga ništetnosti, izpituje vlada napadnutu osudu na temelju učina, što ga je prva molba ustanovila, i izriče po tom svoju riešitbu o pravnom pitanju eventualno i napadnutih uzgrednih ustanovah. Ako treba dopunbe ustanovljenim učinom, tad se ista prije riešenja naloži prvoj molbi.

Ako su se iza izrečenja prvomolbene osude pojavili takovi momenti, koji vjerojatnim čine znatniju nepravost učina prvomolbene presude, onda se ukida presuda i naredjuje nova razprava.

Ako je ovlaštenik na glavnoj razpravi učinio vjerodostojnim, da bi bude li protustranka zavlačila sa izpunjenjem njegovog zahtjeva, namirenje tog zahtjeva u opasnost došlo, ili ako se je prva molba pri glavnoj razpravi osvjedočila, da se dužnik samo iz zlovolje ili objesti opire zahtjevu ovlaštenika, da otegne izpunjenje svoje dužnosti, tad treba u osudi izreći istodobno osiguranje dosudjene tražbine.

Pri nastupu pravomoćnosti osude ima se upotrebiti odmah osiguranje radi namirenja ovlaštenika.

Ovrha se zatražuje kod presudjujuće oblasti I. molbe.

Pri izboru ovršnog organa treba upotrebiti osobe takove, da bude provedenje što jeftinije.

Od ovrhe su izuzete: 1. ovršenikove nepokretnosti; 2. odjelo, postelje, pokućtvo, oraće, stajske i gospodarstvene sprave, bez kojih ovršenik i njegova š njime nepodieljeno živeća porodica ne može biti. U ostalom ostaje prepušteno uvidjenju ovršne oblasti, dokle se može ovrha protegnuti, da se s jedne strane što većma osigura namirenje zahtjeva ovrhovoditeljeva, a s druge strane, da se eventualno ne uništi gospodarstveni obstanak ovršenika.

Dražba zaplienjenih pokretnina biva po propisih gradjanskog parbenog postupnika.

I u pogledu obnove postupka valjaju propisi istog postupnika, jedino iznosi zaporni rok, u kojem se obnovna tužba podnieti ima, samo jednu godinu.

To je jezgra gornje u 59. §. sadržane naredbe. Vidi se iz gornjeg postupka doista naprednі smjer, koji i u razgranjenih često i zamršenih agrarnih sporovih uvadja načela modernog postupka u gradjanskih preporih. Postupak taj daje temeljito jamstvo sigurnom i ciељi shodnom presudjivanju u tih sporovih, pri kojih mogu vrlo uspješno pripomagati savjetom svojim i prizvani agrarni pouzdanici, čime se opeta diže pravna svjest u narodu ter i sudjenje samo u toj grani biva popularnijim. Dakako da je omogućila donešenje te naredbe i okolnost, što je u Bosni i Hercegovini već od godine 1883. uveden moderni gradjanski parbeni postupnik

Digitized by Google

kojeg su načela i u ovoj naredbi svrsi shodno usvojena. Svakako je postupak uveden gornjom naredbom i opet stečevina zaposjednutih pokrajina, koje povoljan uspjeh ne može uzmanjkati.

K tumačenju §. 1. zakona od 3. listopada 1876. (br. 86. sbornika).

Napisao dr. M. K—ć.

Njeki odvjetnik je u svojih alegatih u jednoj parnici tvrdio, da drugi dio §. 1. zakona od 3. listopada 1876. govori o trgovcih po smislu §. 5. trg. zak., razlažući od prilike ovako: U §. 1. se veli: ako je tuženik protokoliran trgovac, a nije bio u trgovačkom registru upisan, pada pod trgovačku sudbenost samo onda, ako je posao od strane tuženikove trgovački posao. U ovom se cielom §. govori o trgovcih, pa tako i u drugom njegovom dielu.

Nu koji su to trgovci, koji nisu upisani u trgovački registar, jesu li podpuni trgovci, ili trgovci po §. 5. trg. zak.? O podpunih trgovcih ne može biti tu govora, jer se na podpunoga trgovca odnose sve ustanove trg. zakona, pa i one o pitanju nadležnosti, bio taj podpuni trgovac protokoliran ili ne, što više, takav podpuni trgovac, koji je propustio protokolirati se, pada još pod kazan. O ovih se govori kao i onih protokoliranih u prvom dielu §. 1. Nu iz same stilizacije §. 1. proizlazi, da se u drugom dielu §. 1. govori o trgovcih, a to može biti samo o podpunih trgovcih po §. 5. trg. zak., na koje se odnose sve ustanove trg. zakona, osim izrično izuzetih o firmi, knjigah i prokuri.

S tim se mnienjem očito ne slažem, jer se protivi naravi trg. posala, na koje se taj §. poziva. Dielomice je opravdan i nazor ovoga odvjetnika, ali samo dielomice: jer se u tom §. ne radi samo o nepodpunih trgovcih i trgovcih podpunih, nego u obće o svakom, tko obavi koji objektivni trgov. posao. S toga ćemo reći: U §. 1. u drugom dielu govori se i o trgovcih nepodpunih po §. 5. trgov. zak. samo onoliko, koliko i ti nepodpuni trgovci obavljaju poslove po §. 258. trg. zak., dakle onoliko, koliko i o svakom drugom, koji te poslove obavlja ili ih ma i samo jedan put obavi, ako i nije bio podpuni ili nepodpuni trgovac. Dakle da tuženik pada pod trgov. sudbenost, nije od potrebe, da bude on trgovac, već je dovoljno, da posao od strane tuženika bude trgovački posao i to je i onda, ako je i onaj, koji niti obrtnik nije, obavio objektivni trgovački posao. Tko god bio, ako je obavio ma samo jedan put koji posao trgovački od onih u §. 258., on je obavio trgovački posao, i taj je posao s njegove strane trgov. posao, a to je dovoljno po §. 1. zak. od 3. listopada

Digitized by Google

1876. da tuženik pane pod sudbenost trgovačku. Nu istina je i to, da ako tko redovito obavlja te poslove, da može postati nepodpunim trgovcem, u koliko granice njegovoga obrta ne nadilaze granice obrta na malo.

Drugo je glede onih posala, izbrojenih u §. 259., 260. i 261. trgov. zakona.

Da pane tuženik pod nadležnost trgov. suda glede razpra, koja nastaju iz posala u §. 259. trg. zak., tu će trebati osim u toč. 2. 4. i 7. navedenoga, da bude obrtnik, koji se odnosnimi poslovi bavi i da njegov obrt nadilazi granice obrta na malo. Ako bi dakle obrtnik na malo primjerice primio na preradjivanje pokretnu stvar za drugog, to razpra iz toga posla ne bi pala pod nadležnost trg. suda, nego običnoga suda. Prema tomu se razprave iz posala §. 259. toč. 1., 3., 5., 6 doznačuju trg. sudu samo onda, ako je odnosne poslove obavio onaj, po kom ti poslovi trgovačkimi postaju, dakle podpuni trgovac obrtnik, u koliko mu prodavanje nadilazi granice obrta na malo i ako bude iz tih posala tuženik.

Isto vriedi i za poslove §. 260. i 261. trg. zak.

Samo to odgovara smislu §. 1. zak. od 3. listopada 1876. sbor. br. 86., a nije izpravno, kad se drži, da se glede svih trgov. posala ima samo onda tuženik podvrći trgovačkomu sudu, ako je bio podpuni ili barem nepodpuni trgovac po §. 5. trgov. zak., već je izpravno, da gledom na narav poslova §. 258. trg. zak. svaka razpra iz tih posala podpada pod nadležnost trgov. suda uviek, kad je obveza za tuženika doista nastala iz tih posala, a svejedno je, da li je tuženik trgovac, obrtnik ili što mu drago; svejedno je, da li je tužitelj trgovac, ili nije.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Da li iz naslova odštete ili iz opunovlasbenog odnošaja? (§§. 1293. i 1295. odnosno 1009., 1010., 1017., 1019. i 1029. o. g. z.)

Mldbni M. rectius E. B. po tutorici C. udovi B. tužio je dra. J. H. kr. javnog bilježnika u Z., da su prema uručbenoj izpravi kr. sudbenog stola u Z. od 30. lipnja 1883. br. 6656. gr. imali C. udova B. te L. i V. B. položiti u sirotinjsku blagajnu gradskog poglavarstva u Z. kao štitničke oblasti za korist mldb. M. rectius E. B. svotu od 2734 for. $65^2/_5$ nov. a. v., da su dana 30. studenog 1888. položili spomenuti dužnici tu svotu od 2734 for. $65^2/_5$ nč. u pisarni svojeg punomoćnika kr. javnog bilježnika dra. J. H. a na ruke njegovog namjestnika D. Sch. kako namira pod A. I. svjedoči;

Digitized by Google

da je odmah zatim dana 1. prosinca 1888. podnio dr. J. H. kano punomoćnik C. B. te L. i V. B. na spomenuto gradsko poglavarstvo kano štitničku oblast molbu pod br. 3948., kojom javlja polog u ime svojih mandanta u svoti od 2734 for. 65 novč.

da je na to gradsko poglavarstvo kano sirotinjski odbor riešenjem svojim od 2. prosinca 1888. br. 3948. pod B—I. izdalo nalog svojoj blagajni, da tu svotu od 2734 for. 65 novč. u primitak stavi;

ali da dr. J. H. tu svotu do dana tužbe to jest 17. prosinca 1890. položio nije.

Na molbu gradskog poglavarstva kano sirotinjskog odbora od 7. prosinca 1888. br. 3988. pod C—I. bje po kr. sudbenom stolu kano grunt. oblasti u Z. dozvoljena predbilježba prava zaloga za svotu od 2734 for. 65 n. sa 6% kamatami i slučajnimi troškovi ućerivanja u najvišem iznosu od 400 for. za korist malodob. M. rectius E. B. a na nekretnine dra. J. H., upisane u grunt. uložku br. 318. občine gornji grad Z. odlukom od 8. prosinca 1888. br. 14867. gr. pod D—I.

Na utok dra. J. H. bje ista odluka potvrdjena riešenjem kr. banskog stola od 27. ožujka 1889. br. 666. kako to proizlazi iz E—I.

Pošto dr. J. H. ne će da položi rečene svote, to ga tuži uz ovlaštenje sirotinjskog odbora od 10. prosinca 1888. br. 4006 pod F.—I. ter zahtjeva:

Tuženi dr. J. H. dužan je tužitelju mldb. M. rectius E. B. platiti svotu od 2734 for. 65 nč. sa 6% kamatami od 1. prosinca 1888. te predbilježbu prava zaloga, dozvoljenu odlukom kr. sudb. stola u Z. od 8. prosinca 1888. br. 14867. z. opravdanom priznati i naknaditi parbeni trošak u roku od 14. dana pod prietnjom ovrhe.

Tuženi je porekao da je novac položen D. Sch. kano njegovom namjestniku i da je prijetak istog uzsljedio kano namjestniku;

da C. ud. B. ne ima legitimacije ad processum (§. 233. o. g. z.) jer prilog F.—I. ovlašćuje odvjetnika, koji zastupa C. ud. B., a ne mldb. M. odnosno E. B.

da M. rectius E. B. ne ima legitimacije aktivne, jer što je D. Sch. pronevjerio novce, tim nije odnošaj promienjen izmedju tužitelja i njegovih dužnika C. udove B., L. i V. B.;

kazneno odštetna osuda da dopituje naknadu L. B. u svoti, koja je utužena, ter ju imade D. Sch. L. B. platiti; pasivna legitimacija je promašena u njemu (tuženiku), jer je D. Sch. preuzeo svotu od 2734 for. 65 nč. od L. B. kao privatnog zastupnika C. ud. B. i V. B.;

da predbilježba opravdana nije, jer ničim nije opravdan pravni razlog.

Kr. sudbeni stol u Z. iza dokončane razprave pod 7. svibnjem 1895. br. 13160. odbio je tužitelja bezuvjetno i osudio na naknadu troškova parbe sa sliedećih razloga:

Digitized by Google

Tužitelj traži da mu tuženik, odnosno ovog pravni nasljednici, plate svotu od 2734. for. 65 nč. a. vr., koju su C., L. i V. B. po svom punomoćniku L. B. dru. H. odnosno ovog voditelju pisarne D. Sch. dne 30. studenoga 1888. položili, te koji nije na svoje opredieljenje prispjela, jer ju je D. Sch. pronevjerio.

Po tom bi se slučaj ovaj imao prosuditi po tridesetom poglavju obć. gradj. zakona, koji slovi o pravu naknadjenja štete i zadovoljenju.

Šteta se po ustanovi §. 1293. istog zakona zove svaki kvar, učinjen komugod u imovini, u pravih ili u njegovoj osobi, a po ustanovi §. 1294. istog zakona proizlazi ova ili odtud, ako je koja druga osoba štogod učinila, ili učiniti propustila proti zakonu ili od nenadanog slučaja, pa s toga po ustanovi §. 1295. o. g. z. imade svatko pravo iskati od oštetioca, da mu štetu naknadi, kojoj je on kriv, te mu je učinjena, bila ta šteta prouzročena s toga, jerbo se je prekršila kakova dužnost pogodbena ili nedovisno od pogodbe.

Iz predležećih razpravnih spisa izpostavlja se, da je tužitelj s pravom zaloga na dielovih nekretnina C, L. i V. B. za svoju uvodno spomenutu tražbinu sveudilj osiguran, dakle da šteta po njeg nije nikakova nastala, i da šteta dokazana nije, a dokazano je tim manje, što tužitelj nije sa drom. H. nikakove pravne pogodbe, nikakovu opunovlastnu pogodbu sklopio, već ju je sklopio L. B. sudužnik tužitelja, poslovodja ostalih sudužnika, komu je kaznena osuda, izrečena proti D. Sch., odštetu presudila.

Pa i ako tutorstvo tužitelja odnosno i sirotinjski odbor, kao štitnička oblast smatra tužitelja oštećenim činom D. Sch. i propustom i nopažnjom dra. H, to ipak sud ovaj, ne upuštajuć se u pretres pitanja, da li je ovaj nazor i postupak sirotinjskog odbora kao štitničke oblasti i tutorstva tužitelja korektan ili nije, ne drži, da je tužitelj ovlašten propust dra. H. pred sudom pretresati, pak dosljedno tomu ni na podignuće ove parnice, a ni da je predajom upitne svote u pisarni dru. H. platež za tužitelja usljedio, a to tim manje, što dr. H. u poslu dužnika tužiteljevih nije fungirao kao urednik ili oblastni povjerenik već kao zastupnik stranke (§. 6. bilj. reda) ter što se posao obavljen po L. B. ne može smatrati kao polog učinjen kod oblasti, pa se odtud ne mogu niti kakove dalnje konsekvencije izvadjati, a ni zaključivati.

Gledom na te okolnosti valjalo je tužitelja sa njegovim zahtjevom odbiti i dosljedno tomu prama propisom §. 573. gr. p. p. osuditi na naknadu troškova parbenih tuženikom.

Kr. banski stol osudom od 7. lipnja 1895. broj 13063. odputio je je priziv tužiteljev ter potvrdio osudu suda prve molbe u cielosti.

Razlozi: Prvosudna osuda je u toliko opravdana, u koliko odbija tužitelja radi pomanjkanja legitimacije aktivne u ovoj parnici, pa se ona

Digitized by Google

i s ovog razloga potvrdjuje, a čim to, ne ima se sud upuštati u dalnje riešavanje pitanja, da li je ostavina pokojnog kr. javnog bilježnika dra. J. H. u obće obvezana, da plati utuženu svotu, jer riešiti ovo pitanje valja istom u parnici, koja će se dogodno zametnuti po zato ovlaštenoj osobi, pa se ne smije sada već o tom pitanju ovdje prejudicati, čim je tužba podignuta po neovlaštenoj osobi.

U koliko pako prvosudna osuda odbija tužitelja radi pomanjkanja aktivne legitimacije, opravdana je iz sliedećih razloga:

Tužiteljica u nazočnom preporu nije C. udova B., već malodobni E. B., ona nepodiže tužbu u vlastito svoje ime, već kao tutorica mldb. M. rectius E. B.; a sama u tužbi veli, da su utuženu svotu položili C. udova B., te L. i V. B. dana 30. studenoga 1888. u pisarni kr. javnog bilježnika dra. J. H., da ju ovaj kao njihov mandatar preda sirotinjskom odboru gradskoga poglavarstva u Z. na naplatu svote, koju duguju mldb. E. B. u iznosu ovom.

Ovdje je dakle raditi imao po navodu tužbe kr. javni bilježnik dr. J. H. kao prosti punovlastnik C. udove B., L. i V. B., ter jednostavno samo onu svotu, koju su isti njemu položili, u njihovo ime te za njih predati imao sirotinjskom odboru grada Z. u korist mldb. E. B. Nepredleži dakle ovdje slučaj predvidjeni u §. 1019. o. g. z., na kojem §. temelji se tužba u ovom preporu.

Ustanova ovog §. glasi: „Ako je naloženo punovlastniku, da komu trećemu nabavi kakovu korist, te punovlastnik prihvati nalog taj, tad treći, čim ga je punovlastitelj ili punovlastnik izvjestio o tom, zadobiva pravo podići tužbu proti jednomu i drugomu". Ovakov pako nalog nije u nazočnom slučaju podieljen bio kr. javnom bilježniku dru. J. H., niti neposredno niti posredno.

Zakon u ovoj ustanovi nerazumjeva pod riečmi: „da komu trećemu nabavi kakovu korist", da u obće treći imade od toga što punovlastnik čini što u ime punovlastitelja kakovu korist: to jest da za njega odtuda rezultira kakova korist, već da punovlastnik po odredbi punovlastitelja čini kakovo djelo, obavi stanovitu činitbu sam za punovlastitelja, od kojega djela ili od koje činitbe ima treći korist, a da sam punovlastitelj punovlastniku ne preda stvar, koja ima biti predmetom odnosne činitbe punovlastnika. U kratko, ustanova §. 1019. o. g. z. ima pred očima samo pogodbu, sklopljenu u korist trećega, po kojoj se punovlastnik obveže sam iz svoje imovine ili iz imovine, koja mu je u stanovitu svrhu namjenjena bila i to po samom punovlastitelju nabaviti stanovite koristi trećemu, ali po nalogu punovlastitelja u ime punovlastitelja.

Nabava ova ima se doduše smatrati kao činitba punovlastitelja izvršena sredstvom punovlastnika, ali ne iz imovine samoga punovlastitelja.

Digitized by Google

Punovlastnik može po ustanovi §. ovog i preuzeti platež duga u ime punovlastitelja, ali ne s novci, koje mu zato daje punovlastitelj, već tako, da punovlastnik u ime punovlastitelja njegovu obligaciju izpuni iz vlastitog svog imetka, sve jedno, da li mu je zato punovlastitelj već protučinitbu dao, ili je bio vlastan od njega zahtjevati protučinitbu.

U nazočnom slučaju pako imao je kr. javni bilježnik dr. J. H. jednostavno samo ono predati tužitelju odnosno za njega sirotinjskom odboru, što su njemu C. udova B., L. i V. B. dali sami u svrhu, da preda sirotinjskom odboru, po tom nisu oni dali njemu nalog, da on „nabavi" kakovu korist tužitelju. Nije dakle sklopljena po kr. javnom bilježniku dru. J. H. nikakova pogodba, niti sa tužiteljem, niti u korist istog kao trećeg po §. 1019. o. g. z. Vlastni su s toga na tužbu, u koliko postoje ostale zakonske predpostave, u ovom slučaju jedino oni, koji su dali kr. javnom bilježniku dru. J. H. neposredno ili posredno u mjesto njega za primanje novaca ovlaštenoj osobi utuženu svotu, a ovi su C. udova B., L. i V. B.

Obzirom na to, što je promašena očito osoba tužitelja, te što su troškovi ove parnice tuženoj ostavini na svaki način nepotrebno prouzročeni, dužan ih je tužitelj tuženikom po §. 573. gr. p. p. naknaditi.

Kr. stol sedmorice osudom od 27. ožujka 1896. broj 997. odbio je kao nedopustiv izvanredni previd tužitelja, te potvrdio osudu suda prve molbe u glavnoj stvari, a glede parbenih troškova izrekao je, da se isti prebijaju.

Razlozi: Obje dolnjosudne osude odbijaju tužitelja mldb. M. rectius E. B., zastupanog po tutorici C. udovi B. sa tužbovnim zahtjevom iz formalnoga razloga, što tužitelj svoju legitimaciju na tužbu tobože izkazao nije.

U tom pogledu valja iztaknuti da je motivacija dolnjosudnih po tužitelju napadnutih osuda očito pogrješna.

Istina, da tužitelj izkazao nije, da je oštećen time, što je D. Sch., bivši perovodja kr. javnog bilježnika dra. J. H. (tuženika), pronevjerio ovu svotu od 2734 for. 65 nč. a. vr., koju je L. B. predao D. Sch. dana 30. studenoga 1888 u pisarni kr. javnog bilježnika dra. J. H. u tu svrhu, da ovaj upitnu svotu podnese gradskom poglavarstvu u Z. kao štitničkoj oblasti mldb. tužitelja za nemirenje njegove tražbine od 2734 for. 65 nč., koju su mu dugovali L. i V. B i C. udova B. (mati i tutorica mldb. tužitelja), te koju su naumili tom svotom izplatiti, jer rečeni dužnici nisu odriešeni platežne svoje obveze naprama tužitelju time, što su upitnu svotu predali D. Sch. (§. 1424. o. g. z.), pa uz to prijavio se je u kaznenoj iztragi, povedenoj proti D. Sch. radi zločinstva pronevjerenja, glede dotične svote kao oštećenik L. B., kojemu je ista kaznenom osudom kr. sudbenog

Digitized by Google

stola u Z. od 11. veljače 1889. br. 635. kaz. pril. br. 2. ad II. proti D. Sch. i dosudjena.

No tužitelj i sam iztiče ne samo u tužbi, nego i tečajem razprave, da on upitnu svotu od tuženika dra. J. H. i njegove ostavštine ne traži iz naslova odštete (§§. 1293. i 1295. o. g. z.) nego na temelju opunovlastbenog odnošaja, obstojavšega izmedju D Sch. i tuženika dra. J. H., pa tvrdi pozivom na ustanove §§. 1009., 1010., 1017., 1019., 1029. o. g. z., da je tuženi dr. J. H. dužan njemu izplatiti dotičnu svotu, ma da mu D. Sch., njegov punomoćnik, upitnu svotu ni predao nije, već si istu svotu protupravno pridržao i pronevjerio.

Na ovakovu tužbu je tutorstvo mldb. tužitelja svakako ovlašćeno, jer po §. 1009. o. g. z. dužan je punovlastnik, da nastoji marljivo i pošteno oko povjerenog mu posla, kako je obećao i kako mu je naloženo po punovlastitelju, pa čim su tutorstvo mldb. tužitelja i nadtutorstvena oblast ubavještene bile, da je na korist tužiteljevu u pisarni tuženikovoj položena svota od 2734 for. 65 nč. s nalogom, da se ista predati te uplatiti ima kod gradskoga poglavarstva, bila je nadtutorstvena oblast i vlastna uputiti tutorstvo, da se glede uplate te svote drži punovlastnika, kojem je L. B. predao upitnu svotu u prenavedenu svrhu.

To sliedi već iz ustanova §§. 1400 i sl. o. g. z. o uputi (asignaciji), jer ako je asignat, koji je prihvatio uputu, premda on nije ništa dužan asignantu, ipak dužan izplatiti asignataru na njegov zahtjev upućenu svotu i to na temelju pogodbe punovlastne, nastale izmedju asignanta i asignata prihvatom upute (§. 1403. o g. z.), to je očevidno, da asignataru pripada pravo tužbe proti asignatu tim više, ako je ovaj asignantu zaista dužan upućenu svotu, ili ako je asignant (kao što je ovdje slučaj), asignatu predao upitnu svotu baš u tu svrhu i s nalogom, da ju asignataru izplati (§. 1408. i 1409. o. g. z.).

S toga je posve pogrješna i argumentacija banskostolne osude, koja hoće da izvodi iz §. 1019. o. g. z., da tužitelju proti tuženiku ne pripada pravo tužbe, a to s toga ne, što se tu ne radi o kakovoj koristi, koju mu je imao nabaviti tuženik, ter što ovaj upitne svote nije imao izplatiti tužitelju iz vlastite svoje imovine, nego što je tuženik imao položiti za tužitelja samo onu svotu, koju mu je (odnosno D. Sch.-u) L. B. u tu svrhu sam predao.

Ona pak okolnost, da je odšteta od 2734 for. 65 nč. kaznenom osudom jur dosudjena L. B., posve je irelevantna, pošto nije od upliva za rješitbu u nazočnoj parnici, gdje se radi o pravih, pristojećih mldb. tužitelju, — da se je u kaznenoj parnici prijavio kao oštećenik L. B., — ter pošto tuženici sami nisu uztvrdili, a kamo li dokazali, da je D. Sch. upitnu svotu L. B.-u jur povratio odnosno izplatio.

Digitized by Google

Obzirom na prenavedene okolnosti aktivna je legitimacija mldb. tužitelja i njegova tutorstva dovoljno izkazana, osobito ako se uvaži, da je dr. G. kao punomoćnik tutorice C. udove B. upućen bio po gradskom poglavarstvu kao sirotinjskom odboru u Z., da proti kr. javnom bilježniku dr. J. H. zametne nazočnu parnicu.

Što se pak tiče glavne stvati, valja iztaknuti, da je za riešenje pitanja. da li je tuženik odgovoran za utuženu svotu od 2734 for. 65 nč u prvom redu mjerodavan propis §. 1008. o. g. z. „da je za primanje novaca potrebito posebno punovlašće, glaseće na takav posao".

Tužitelj nije doprineo nikakova dokaza o tom, da je tuženik D. Sch. opunovlastio, da može za njega primati novce, a napose gore napomenutu svotu, koja je predmetom nazočne parnice.

Okolnost ova, što je D. Sch. tuženiku opetovano odredjen bio po §. 145. bilj. reda, da ga zamjeni u uredu njegovom kao kr. javni bilježnik. nije odlučna, pošto iz razpravnih spisa proizlazi (C. na I.). da je tuženik svoju pisarnu dne 17. studenoga 1888. preuzeo, pošto dakle D. Sch. u u onaj čas, kada mu je L. B. predao upitnu svotu od 2734 for. 65 nč. t. j. dne 30. studenoga 1888. nije bio zamjenikom tuženika dra. J. H. u smislu §. 145. bilj. reda.

Osim toga proizlazi iz vlastitih navoda tužiteljevih, da je L. B. naumio upitnu svotu predati tuženiku samomu, ter je istu predao D. Sch. samo poradi toga, što on tuženika nije našao u uredu.

Podjedno predao je L. B. D. Sch. i punomoć glaseću na ime tuženika dra. J. H., na temelju koje je isti kao zastupnik C. B. L. i V. B. svotu od 2734 for. 65 nč. imao predložiti gradskom poglavarstvu posebnim podneskom.

Tuženik podnio je doduše kao njihov izkazani punomoćnik gradskom poglavarstvu sub. pres. 1. prosinca 1888. br. 3948. jedan podnesak, po kojem se je upitna svota imala položiti u sirotinjsku pjeneznicu za korist sadašnjega tužitelja. u kojem se podnesku ali ništa ne spominje o tom. da je ta svota u pisarni tuženikovoj jur položena, no pošto ta okolnost tuženiku ni poznata bila nije, ne da se iz iste ni izvoditi, da je tuženik „odobrio" postupak svoga perovodje D. Sch., koji je tu svotu od L. B. primio (§. 1016. o. g. z.).

Nadalje ne ima mjesta u predležećem slučaju niti uporabi §. 1017. i 1029. o. g. z.

Riešenjem kr. banskog stola od 23. srpnja 1894. br. 16056. i kr. stola sedmorice od 21. siečnja 1892. br. 3600 (pril. K. i L. na V.) jest doduše ustanovljeno, da je proti kr. jav. bilježniku dru. J. H. radi zanemarenja nadležećih mu dužnostih i radi grubih protuurednostih u njegovom poslovanju odredjena bila disciplinarna iztraga uz suspenziju od službe na neizvjestno vrieme, ali tim nije dokazano, da je tuženik svom perovodji D.

Digitized by Google

Sch. povjerio „upravu“ bilježničkog ureda, te ga time ovlastio implicite i na primanje novca, pošto je primanje novca već po naravi stvari spojeno sa upravom bilježničkoga ureda (§. 1009. i 1029. o. g. z.).

U predležećem se slučaju ne može uzeti u obće nikakov obzir na one okolnosti, iz kojih bi se eventualno, mogla izvoditi obveza tuženika dra. J. H. na naknadu štete, pošto tužitelj nije dokazao, da mu je nanešena kakova šteta, pa pošto on sam ne traži „odštete“.

Važna je napokon i ta okolnost, da se u predležećem slučaju niti ne radi o činu, koji je tuženik imao obaviti u svom uredovnom svojstvu kao kr. javni bilježnik, nego samo o privatnom poslu u postupku izvanparbenom, u kojem je tuženik L. B.-a i dr. zastupati imao kao njihov punomoćnik (§. 6. bilj. reda).

Vidiv, da se iz prenavedenih razloga ne može udovoljiti zahtjevu tužbe, valja izvanredni previd tužiteljev po §. 334. obzirom na §. 335. gr. p. p kao nedopustiv odputiti.

No pošto je upitna svota ipak položena bila u uredu tuženika kao kr. javnog bilježnika, obzirom nadalje na proturednosti, ustanovljene u njegovom poslovanju disciplinarnom iztragom, ter obzirom na tu okolnost, da je tutorstvo mldb. tužitelja upućeno bilo po nadležnoj nadtutorstvenoj oblasti, da proti tuženiku zametne nazočnu parnicu, valja uvažiti izvanredni previd tužiteljev u pogledu parbenih troškova, ter parbene troškove sviju molbâ po §. 573. gr. p. p medju strankami prebiti. *Priobćio A.*

Molbom — a ne tužbom — ima žena potražiti uzdržavanje od muža, dok još teče brakorazvodna parnica.

(§. 14. sl. a) gradj. sudovnika i §. 60. ženitbenog zakona za katolike.)

U parnici T. F. rodjene M. proti Š. F. iz V. U. radi uzdržavanja za vrieme brakorazvodne parnice s. p. p. kr. kot. sud u V. odredio je odlukom od 5. listopada 1895. broj 18756. gr. sudbeni očevid za ustanovljenje vriednosti tuženikovih nekretnina i prihoda njegove radnje.

Kr. banski stol riešenjem od 11. prosinca 1895. broj 27657. potvrdio je prvomolbenu odluku.

Kr. stol sedmorice riešenjem od 10. travnja 1896. broj 887. povodom izvanrednog previdnog utoka i žalbe ništovne Š. F. po §. 342. gr. p. p. obzirom na §. 2. sl. b) i § 339. t. 1. gr. p. p. ukinuo je dolnjosudne odluke sa cielim postupkom, povedenim na tužbu de pr. 22. prosinca 1894. broj 24087. do uključivo prve na tužbu izdane odluke, ter postupajućem u prvoj molbi sudu naložio, da napomenutu tužbu T F. kao molbu u smislu §. 14. sl. a) gradj. sudovnika i §. 60. ženitbenog zakona za katolike ponajprije izpraviti i nadopuniti dade, pa da zatim u tom predmetu dalje postupa po zakonu iz razloga ovih:

Digitized by Google

Uvaživ, da iz same tužbe de praes. 22. prosinca 1894. br. 24087. ter iz obavljene razprave proizlazi, da je tužiteljica T. F. proti suprugu si Š. F. kod biskupskog ženitbenog suda u D. doduše podigla tužbu na dozvolu razstave od stola i postelje, ali da dotična parnica još riešena nije; uvaživ po tom, da za sada ne ima mjesta redovitoj parnici izmedju rečenih supruga radi uzdržavanja, zatraženog po T. F. gore navedenom tužbom počam od 1. lipnja 1893., već da se pogledom na propise §. 14. sl. a) gradjanskog sudovnika, §§. 60, 63. i 70. ženitbenog zakona za katolike od 8. listopada 1856. d. z. l. br. 185. i §§. 107., 108. 117. o. g. z. predhodno može raditi samo o tom, da li se tužiteljici na njezinu molbu putem izvanparbenim odrediti ima pristojno uzdržavanje do konačnog riešenja njezine parnice o razstavi braka, no da T. F. u tu svrhu ponajprije izposlovati odnosno izkazati ima, da joj je ženitbeni ili gradjanski sud dozvolio posebno prebivalište. (§. 60. ženitbenog zakona za katolike.)

Priobćio dr. F. Salavari.

Samorovi nisu pripadnost rudnika, već pokretnine, te se kao takovi mogu samostalno ovrhi izvrći.

(Tumačenje k §. 22. i 121. rud. zak. i §. 298. i 299. o. g. z.)

Odlukom kr. sudb. stola u Z. od 27. studenoga 1890. br. 13542. gr. razpisana je bila na dan 29. svibnja 1891. radi kr. financ. eraru dužnih rudarskih pristojba dražba rudnika I. B. M.

Ovi rudnici bili su razno obterećeni, a osim toga imali su se dražbi izvrći i samorovi zajedno sa rudnici, nu i ta samorovna prava jest kr. financ. erar već prije u godini 1888. administrativno zaplienio.

Prigodom provadjane razdiobe kupovnine jest proporcionalnim računom ustanovljen odnosni iznos kupovnine, koji na pojedine rudnike odpada, obzirom na vriednost pojedinih rudnika te na polučenu ukupnu kupovninu, te je tako razdioba provedena, da su na odnosne rudnike odpadajući dio kupovnine pojedine teretovne stavke dotičnog rudnika prijavljene.

Pošto je erar god. 1888. samorove napose zaplienio, to je erarski zastupnik kod razdiobnog ročišta stavio predlog, da se iz kupovnine kao poseban zalog izruči onaj dio, koji odpada na prodana samorovna prava i da se isti eraru doznači.

Taj, na samorove odpadajući dio kupovnine, proračunan je sa 8353 for. 22 novč.

Hipotekarni vjerovnici, naročito pako T. D., oprli su se tom zahtjevu naglašujući, da su samorovi još god. 1886. proglašeni kao pripadnost rudnikâ, pa da zato erar nije mogao na iste god. 1888. steći nikakvo založno pravo i zahtievaše, da se zahtiev zastupnika erara odputi.

Digitized by Google

Kr. sudb. stol u Z. jest ipak odredio, da se iznos od 8353 for. 22 nč. i narasli kamati od 231 for. 10 nč., ukupno dakle 8584 for. 32 novč. iz sveukupne kupovnine izluče, a T. D. uputio je na redoviti put pravde.

T. D. po odvjetniku N. C. podnieo je kod kr. sudb. stola u Z. tužbu dne 22. listopada 1892. br. 15075. gr. s petitom:

„Kr. državni financijalni erar dužan je priznati, da mu za njegovu tražbinu od 30089 for. ne pripada pravo zaloga na samorove, popisane u ovršno-dražbenom oglasu kr. sudb. stola u Z. od 27. studenoga 1890. br. 13542., te prodane zajedno sa rudnimi nekretninami I. B. M., popisanimi u istom oglasu, na ovršnoj javnoj dražbi dne 29. svibnja 1891. za svotu od 60.000 for., te je prema tomu dužan priznati, da niti dio njegove tražbine od 30089 for. u iznosu od 8353 for. 22 nč. ne ima kod diobe polučene kupovnine od 60.000 for. nikakova prvenstva pred založnim vjerovnikom i tužiteljem T. D. i da je napokon dužan istomu tužitelju naknaditi parbene troškove, sve u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe".

Kr. sudb. stol u Z. odbio je ovu tužbu osudom od 17. travnja 1894. br. 4277. gr. i osudio tužitelja na platež parb. troška i to iz sliedećih razloga:

Tri su momenta u ovoj parnici, koja savezno uplivaju na riešenje prepora, povedena tužbom T. D. na obezkrepljenje stečenog prava zaloga i prvenstva tražbine kr. drž. erara od 8353 for. 22 nč. spp.

Jedno, da li su slobodorovi poseban imovinski objekt od prodanih na javnoj dražbi rudničkih nekretnina ovršenika ostavine I. B. M., premda su s ovimi zajednički prodani, dakle posebno pokretno dobro?

Drugo, da li je kr. drž. erar na te slobodorove pravomoćno stekao ovršno pravo zaloga?

Treće, da li se prijavljena tražbina kr. drž. erara od 8353 for. 22 nč. iz ukupne kupovnine za prodane rudničke nekretnine izlučiti, ter držav. eraru dopitati i prisuditi imade.

Ne ima dvojbe, da su u tih pitanjih mjerodavne ustanove rudarskoga zakona (car. patent od 23. svibnja 1854. d. z. l. br. 140.) s pomoćju obćeg gradj. zakonika.

Slobodorovi, kao stvar netjelesna, sačinjavaju podieljeno pravo rovarenja na stanovitom teritoriju, označenom propisanimi za to obilježji; ovo je izključivo pravo rovno pojedinca, zajamčeno mu rovnom dozvolom od strane nadležne oblasti, kr. rudarskog satničtva u Zagrebu.

Dakle slobodorovi ili samorovi jesu predmet javnog prometa, a kao takovi posebno pokretno dobro, odnosno pravo, koje se po volji od ovlaštenika prenaša na trećega (§§. 22. i 38. rud. z. i §. 298. o. g. z.)

Uvaživ, što je prilogom br. 2—II. dokazano, da je ostavina I. B. M. na rudarskih pristojbah, navlastito na pristojbah, nastalih iz produljenja

Digitized by Google

samorovnih dozvola, dugovala ukupnu svotu od 27860 for. 50 novč., od kojih na pristojbe za samorove odpada iznos od 16909 for. 45 novč. te koje nalaze temelja u zak. čl. XXVII. ex 1875. odnosno zak. čl. XLIV. ex 1883. zajedničkoga ug. hrv. drž. sabora i što je kriepošću §. 58. i 59. potonjega zak. članka na prava samorovna ovršenika, kao predmet javnog prometa, pravilno provedena ovrha za korist kr. državv. erara, i da je ovaj stekao ovršno pravo zaloga na samorove ostavine ovršenika I. B. M., upisane u plienitbenom zapisniku br. 2 – II., koje ne budući s nikoje strane napadano, postalo je pravomoćno. U povodu toga ovršnog čina pako, pristojalo je tuženom kr. drž. eraru temeljem §. 67. zak. čl. XLIV. ex 1883. pravo, provesti prodaju zaplienjenih samorova;

uvaživ, što je zastupnik kr. državnog erara na temelju stečenoga ovršnoga prava zaloga za ukupnu tražbinu od 30089 for. 30 nč. na razpravnom ročištu, obdržavanom dne 29. i 30. listopada 1891. o razdiobi kupovnine unišle iz prodanih rudničkih nekretnina I. B. M. glasom priloga br. I – II. stavio zahtiev, da se dužna ova tražbina dielomično izplati iz kupovnine, koja odpada na zaplienjene samorove, te koja prema ukupnoj postignutoj kupovnini iznaša razmjernu svotu od 8353 for. 22 nč.;

uvaživ, što je sporazumkom svijuh interesenata ustanovljeno, da tužitelj T. D., kao dostalac prodanih rudnika, osim liquidiranih prvenstvenih stavaka od 18354 for. 55 novč. imade jošte platiti kr. državnom eraru jošte nepodmirene prvenstvene stavke u iznosu od 2961 for. 07 nč. spp. i u ime nagodjenog iznosa od uknjiženih tražbina svotu od 14046 for. 55 nč. spp., dočim bi ujedno ustanovljeno, da tužitelj odnosno dostalac T. D. imade položiti u sudbene ruke prepornu tražbinu kr. državv. erara, navedenu pod točkom 4. zapisnika od 30. listopada 1891. u iznosu od 8353 for. 22 nč.;

uvaživ, što je iz ovršnih spisa dokazano, da je tužitelj T. D., odnosno kupac prodanih rud. nekretnina i samorova u posljedku razpravnog zapisnika od 30. listopada 1891. položilo u sudb. polog u ime preporne tražbine za samorove svotu od 8353 for. 22 nč. spp., te je sud odlukom od 23. studenoga 1891. br. 14711. odredio, da se upitna svota pohraniti imade kod kr. poreznog kao sudb. pologovnog ureda u Z. pod naslovom: „preporna tražbina kr. državv. financ. erara od 521 samorova I. B. M., kupljenih po T. D. na javnoj ovršnoj dražbi od 29. svibnja 1891.“, po čem ne ima dvojbe, da je baš tim pologom od strane tužitelja T. D. priznano, da na tražbinu za zaplienjene samorove odpada dioni iznos od 8353 for. 22 nč.;

uvaživ, što je glasom dražb. zapisnika od 29. svibnja 1891. i to točke I. dražb. uvjeta dokazano, da su na prodaju izložene rudarske nekretnine, sa svimi u smislu §. 121. rud. zak. spadajućimi pripadnostmi i zajedno sa samorovi, ovi pako razumjevaju se kao posebno dobro,

Digitized by Google

od kojih se posebna pristojba plaća, pa se s razlogom ne može tvrditi, da su interesenti te samorove proglasili kao pripadnost rudnika, niti su ih kao takove proglasiti mogli, pošto bi se to protivilo jasnom slovu zakona (§. 298. o. g. z.). Ovakova odredba ne bi u svojih konsekvencijah niti jednoga interesenta vezala, a da proti njoj ne podigne temeljita prigovora;

uvaživ, što prodani samorovi kao zalog kr. držav. erara i posebna ovršna gromada ne podpadaju pod razdiobu kupovnine za prodane rudnike po propisu §. 557. gr. p. p., već se na nj uporabiti imadu propisi §. 26. t. 2. zakona od 17. prosinca 1876., usljed kojeg ustanovljena po interesentih tražbina od 8353 for. 22 nč., odpadajuća na vriednost prodanih samorova, izručiti se imade u vlastničtvo tuženom eráru, kao jedinom založnom vjerovniku. S toga niti ne može biti govora o prvenstvu prava zaloga na prodane samorove, pošto više založnih vjerovnika na taj predmet ne utiče (§. 29. zak. od 17. prosinca 1876.)

Kr. banski stol osudom od 17. listopada 1894. broj 21530. potvrdio je prvosudnu osudu.

Iz razloga banskostolne rješitbe vadimo samo onaj dio, koji se tiče načina, kako se na samorove založno pravo stiče i koji glasi:

„Plienitbenim zapisnikom 2. ad II. i popisom 7. ad VII. i na ovom nalazećom se potvrdom dokazao je erar, da je uzeo pod zaplienu samorove i dotičnu dozvolu za iste stečenu i da je ova zapliena provedena u dotičnoj rudarskoj knjizi, koju vodi u tu svrhu rudarsko satničtvo.

Ne ima dvojbe, da su toli samorovi, koli prava stečena u tu svrhu, predmet prometa i da nisu kao takovi izključeni od ovrhe, jer čim zakon rudarski u §. 38. govori o prenosu takovoga prava sa jednog ovlaštenika na drugog, mora se dopustiti, da se isto i pod ovrhu uzeti može, jedino mora ovaj putem ovrhe stečeni prenos biti prijavljen nadležnom rudarskom satničtvu.

Čim je indi kr. erar dokazao, da je plienitbu na ove samorove proveo, te je ta zapliena provedena u dotičnoj knjizi, zadovoljio je ustanovi §§. 22., 38. i 39. rud. zak., a tuženemu družtvu ne pripada pravo napadati taj čin stečenja tim manje, što ono ni ne tvrdi, da bi ono tim postupkom bilo povriedjeno, a nije ni uztvrdilo, da je i ono na ove samorove vodilo ovrhu i u obće steklo kakovo posebno pravo založno budi prije erara ili u isto vrieme itd.

Kr. stol sedmorice potvrdio je obje niže osude sa vrhovnom rješitbom od 23. studenoga 1895. br. 3739. iz sliedećih razloga:

Dolnjosudne suglasne osude opravdane su sa razlozi, u istih navedenimi.

Tegobe previda nisu osnovane.

Digitized by Google

Istina je doduše, da tužitelj T. D. nije na diobnom ročištu priznao, da od ukupne kupovnine odpada na samorove iznos od 8353 for. 22 nč., ali je istina i to, da je isto družtvo prigovorilo izrikom samo obstojnosti i istinitosti tražbine od 8353 for. 22 nč., te pravu zaloga i prvenstvu iste tražbine, a da nije poreklo izpravnost računa, po kojem je zastupnik erara po razmjerju izmedju procienе rudnika i samorova te postignute kupovnine za rudnike i samorove došao do iznosa od 8353 for. 22 novč. (vidi br. 1.—II.)

U ostalom je načelo toga proračunanja istinito i pravedno, pa mu se ne može ništa prigovoriti.

Što se tiče likvidnosti erarske tražbine, o tome nisu nadležni sudovi suditi, nego financijalne oblasti (§. 108. st. reda).

Obzirom na procienbeni i plienitbeni zapisnik kr. por. ureda u K. pod 2—II. ne može biti sumnje o stečenom pravu zaloga na samorove.

No glavna je tegoba, što nije uvažen prigovor, da su samorovi pripadnost rudnika i kao takova nepokretna stvar, na koju se ne može steći pesebno pravo zaloga, kao na pokretnu stvar. To je mnienje pogrješno.

Samorov po zakonu nije pripadnost rudnika (§. 121. rud. zak.), nego izključivo pravo rovanja, a kao takovo pokretna stvar (§. 22. rud. zak. i §. 298. i 299. o. g. z.).

Iz spisa ne proizlazi, da su stranke izjavile, da se samorovi imaju smatrati pripadnošću rudnika, pa i ako su stranke pristale na to, da se samorovi sa rudnici zajedno prodadu, i ako je zastupstvo držav. erara u molbi od 4. siečnja 1887. br. 113. i u utoku broj 1632. od 3. veljače 1887. izrazilo mnienje, da su samorovi pripadnost rudnika, to time samorovi nisu postali ono, što je protuzakonito i pravno nemoguće, niti može državnom eraru u ovoj parnici škoditi, ako je njegovo zastupstvo u podnescih prije obdržavane ovršne dražbe izreklo pogrješan nazor o pravnoj naravi samorova.

Pošto dakle u suglasnih nižih osudah ne ima predpostave za izvanredni previd u smislu §. 335. gr. p. p., to se isti po §. 334. gr. p. p. kao nedopustiv odbija.

Iz priobćenih riešitba mogu se dakle riešenimi smatrati sliedeća pitanja: 1. da se i na razno obterećene objekte, pače na nekretnine i pokretnine može zajedno ovrha voditi, a da se proporcionalnim računom iz sveukupne vriednosti dražbi izvrgnutih objekata, te vriednosti pojedinog objekta kao i ukupne polučene kupovnine imade proračunati dio kupovnine koji odpada na pojedini prodani objekt. 2. da samorovi nisu pripadnost rudnika i da se takovom ne mogu ni sporazumkom interesenata proglasiti, već da su samorovi pokretnine, te da se kao takove mogu bud sudbeno, bud administrativno bez obzira na rudnike dražbi izvrći. 3. da se pljenitba

Digitized by Google

na samorove obavlja, odnosno založno pravo na nje stiće tako, da se zapliena provede u dotičnoj knjizi samorova, koja se vodi kod rudarskog satničtva i 4. da o likvidnosti erarske tražbine, kao i o korektnosti obavljene administrativne plienitbe a po tom i dražbe nisu nadležni suditi redoviti sudovi, već administrativne financijalne oblasti.

Dr. Krešimir Kvaternik.

Imade li se opredieljeni rok za reproduciranje ništovne žalbe u postupku u slučajevih smetana posjeda smatrati zapornim ili ne?

(K tumačenju §§. 64. i 75. zak. od 8. svibnja 1890. o postupku u slučajevih smetana posjeda.)

Proti odluci kr. kot. suda u G. od 31. prosinca 1894. br. 12224. gr., kojom je udovoljeno tužbenom zahtjevu u parnici M. H. proti N. B. peto smetanja posjeda kuće s. p. p. uložio je tuženi N. B. pismeno ništovnu žalbu d. pr. 22. siečnja 1895. br. 827. gr., koja je odlukom od 23. siečnja 1895. br. 827. gr. primljena kao pravodobno podnešena a ujedno mu, jer ne bijaše providjena podpisom odvjetnika, propisno §. 64. i 78. gore cit. zak. prema §§. 2. sl. d) i 4. toč. 3. gr. p. p. vraćena na izpravak uz opredieljen rok od 8 dana.

Proti ovoj odluci uložio je tuženi N. B. pismeno utok d. pr. 5. veljače 1895. br. 1341. gr., koji mu je kao pravodobno podnešen takodjer vraćen na izpravak uz rok od 8 dana, jer ne bijaše signiran po odvjetniku.

I proti ovoj odluci uložio je N. B. (nesigniran po odvjetniku) utok d. pr. 27. veljače 1895., koji je odlukom od 2. ožujka 1895. br. 2143. gr. odbijen na osnovu §§. 69. i 72. gore cit. zak.

Molbom d. pr. 27. ožujka 1895. br. 3174. gr. reproducirao je tuženi N. B. po odvjetniku dr. R. ništovnu žalbu d. pr. 22. siečnja 1895. br. 827. gr. i ova mu je odlukom od 28. ožujka 1895. br. 3174. gr. ureda radi odbijena kao prekasno podnešena prema propisu §. 75. gore cit. zak., jer je odluka od 23. siečnja 1895. br. 827. gr. dostavljena N. B. dne 28. siečnja 1895., a žalba ništovna reproducirana je 27. ožujka 1895., dakle očito prekasno.

Proti toj odluci uložio je N. B. po odvjetniku dr. R. utok d. pr. 11. travnja 1895. br. 3823. gr., na koji je kr. sudbeni stol u P. rješitbom od 20. srpnja 1895. br. 1225. gr. s razloga, što je ništovna žalba d. pr. 22. siečnja 1895. br. 827. gr. u otvorenom roku podnešena i kao takova primljena odlukom od 23. siečnja 1895. br. 827. gr. te istom samo vraćena u tu svrhu, da se na istu stavi podpis kojega odvjetnika ili da se ista ustmeno na zapisnik dade, te iz razloga, što se rečenom odlukom opredieljeni rok ne može smatrati zapornim i da s toga uporabi §. 75. cit. zak. u ovom slučaju mjesta ne ima, ovu

Digitized by Google

odluku ukinuo i upustio se u riešenje ništovne žalbe d. pr. 22. siečnja 1895. br. 827. gr., zabaciv istu temeljem §. 66. cit. zak.

Priobćio dr. Tončić.

B. Kazneno.

Za kvalifikaciju kradje kao zločinstva po §. 174. II. sl. a) k. zak. („u družtvu jednoga ili više ortaka") potrebno je, da medju ortaci postoji na medjusobnom sporazumu osnivajući se savez.

Osudom kr. sudbenoga stola u O. od 31. prosinca 1894. br. 3997. kz. proglašen je M. H. krivim zločinstva kradje, označenoga u §. 171. i 174. II. sl. a) k. z., a počinjenoga tim, što si je dne 26. lipnja 1894. u družtvu sa svojim slugom nepoznata imena prisvojio svoje koristi radi a bez privole posjednika kr. šum. erara dvie jelve vriedne 28 for. 42 nvč.

Povodom po obtuženiku uložene žaobe ništovne obnašao je kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni iza obavljene javne razprave osudom od 27. travnja 1895. br. $\frac{713}{756}$ po §. 284. t. 3. k. p. napadnutu prvosudnu osudu ukinuti i suditi:

M. H. kriv je prekršaja proti sigurnosti vlastničtva označenog u §. 460. k. z., počinjenoga tim, što si je dne 26. lipnja 1894. u državnoj šumi Drunanić svoje koristi radi bez privole posjednika kr. šum. erara prisvojio dvie jelve vriedne 28 for. 42 nč., ter se toga radi po §. 460. k. z. osudjuje na kazan zatvora od 14 dana.

U razlozih te vrhovne osude navodi se medju ostalim sliedeće:

Što se tiče napadnute po žalbeniku pozivom na toč. 9. sl. a) odnosno pravilnije t. 10. §. 277. k p. kvalifikacije u grieh mu upisanoga kažnjivoga djela, to je presudni sud uzeo ustanovljenim, da je obtuženi M. H. posjekao u državnoj šumi „Drunanić" dvie jelve vriedne 28 for. 42 novč. u družtvu sa svojim slugom nopoznata imena, bez da je ipak podjedno ustanovio, da je taj sluga obtuženikov, nepoznata imena, bud prije izvedenja čina, bud kod samoga čina bio s obtuženim sporazuman glede izvesti se imajuće kradje, te da je bar znao za to, da sudjeluje kod kradje, naumljene po njegovu gospodaru.

Po §. 174. II. a) k. z. postaje kradja po naravi čina kod iznosa preko 25 for. zločinstvom, ako bude počinjena u družtvu jednoga ili više ortaka, a kao što već ova rieč dokazuje, valja da obstoji medju dionici kradje na medjusobnom sporazumu osnivajući se savez, jer se inače o kradji u družtvu govoriti ne može.

Pošto je po razloženom u istinu čin, na kojem se osniva obtužba proti M. H., bio po krivom tumačenju zakona podvržen takovu kaznenomu zakonu, koji se na taj čin uporaviti ne može, to je valjalo povodom ništovne

Digitized by Google

žalbe obtuženoga M. H. istoga obtuženika proglasiti krivim samo prekršaja proti sigurnosti vlastničtva označenoga u §. 460. k. z. *H.*

Što je karakteristično obilježje potajnog umorstva u smislu §. 135. t. 1. kaz. zak.?

Osudom kr. sudbenoga stola u O. od 22. listopada 1895. br. 8092. kz. proglašen je obtuženi V. V. krivim pokušaja zločinstva običnog umorstva po §. 8., 134. i 135. t. 4. k. zak., dočim je proti istomu bila podignuta obtužba radi pokušaja zločinstva potajnog umorstva u smislu §. 8., 134. i 135. t. 1. k. z. Proti toj osudi podnieli su žaobu ništovnu koli obtuženik toli i kr. drž. odvjetničtvo, te je kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni iza obavljene javne razprave osudom od 15. veljače 1896. br. $\frac{4827}{688}$ žaobu ništovnu obtuženika po §. 284. alineji prvoj k. p. zabacio, no povodom žaobe ništovne kr. državnog odvjetničtva po §. 284. t. 3. k. p. napadnutu osudu presudnog suda u točki krivnje i kazne ukinuo te u samoj stvari sudio:

V. V. kriv je, da je dne 22. ožujka 1895. u B. u dvor ulazećeg si zeta Ž. T., hoteći ga usmrtiti, iz sobe kroz prozor, indi zasjednim načinom, izpalio oštar puščani naboj, te ga pogodio u desnu polovicu lica, vrata i sliepočnice i naneo mu tim težku povriedu, koja je uzrokovala nesposobnost ozledjenoga za izvršivanje zvanja preko 20 dana, pak pošto smrt pukim slučajem nije nastupila, to je time počinio zločinstvo pokušanog potajnog umorstva po §. 8., 134. i 135. br. 1. k. z., te se toga radi osudjuje po višoj stavci §. 138. k. z. uporabom §. 254. k. p. na kazan težke tamnice od 6 godina.

Razlozi te vrhovne riešitbe, u koliko se odnose na žaobu ništovnu državnog odvjetničtva, glase:

Kr. državno odvjetničtvo ističe u izvedenju svoje žalbe kao razlog ništetnosti §. 277. t. 5. i 9. sl. a) te 10. k. p. te tvrdi, da se je čin imao kvalificirati kao zločinstvo pokušanog potajnog umorstva po §. 135. br. 1. kz., a kazan da se je imala odmjeriti po višoj stavci §. 138. k. z. i to s toga, što nije podoban ukloniti rečenu kvalifikaciju po prvom sudu navedeni razlog, da je Ž. T. ulazeć u dvor obtuženog V. V. bio posve pripravan na tučnjavu.

Iz obrazloženja toga biva jasno, da nije navedeno nikakovih okolnostih, koje bi imale uztvrditi razlog ništetnosti §. 277. toč. 5. i 9. sl. a) k. p., već da se napada samo kvalifikacija čina te da bi imao predležati razlog ništetnosti §. 277. t. 10. k. p.

Karakteristično obilježje potajnog umorstva sastoji u tom, da bude poduzeto, a da mu se napadnuti nije mogao

Digitized by Google

nadati niti proti istomu upotriebiti nikakovih mjera opreznosti u svrhu svoje obrane.

Prvi sud uzima dokazanim, da se je obtuženi u čas, kada je Ž. T. u njegov dvor ulazio, nalazio u kući, dakle u zaklonu te da je iz sobe pušku opalio kroz prozor u onom momentu, kada je Ž. T. pokraj odnosnog prozora prolazio, nu ne uzima dokazanim, da je Ž. T. obtuženika tada vidio, a po naravnom tečaju stvarih ne da se to ni nuždno izvoditi iz položaja obtuženikova, a ni iz položaja ozledah Ž. T.-u nanešenih.

Ove okolnosti u savezu su po prvom sudu ustanovljenom nakanom obtuženika, opravdavaju kvalifikaciju čina kao zločinstvo potajnog umorstva u smislu §. 135. br. 1. k. z., koje je po §. 8. k. z. ipak ostalo u pokušaju, a prvi je sud, kvalificirajuć čin po §. 135. br. 4. k. z., zakon očito krivo tumačio, kada je uzeo, da tu kvalifikaciju izključuje okolnost, što je Ž. T. bio posve pripravan na tučnjavu. Kada bi ova okolnost i predležala, ona bi dokazivala jedino duševno razpoloženje Ž. T., al ne bi dokazivala, da je morao očekivati i da je i vidio preteću mu pogibelj, i da je s toga proti istoj mogao upotrebiti koje mjere opreznosti u svrhu da se obrani.

Pošto je po tom utemeljen razlog ništetnosti §. 277. t. 10. k. p., to valja prvosudnu osudu u točki kvalifikacije i kazne po §. 284. t. 3. kp. ukinuti i suditi, kako je učinjeno u dispositivnom dielu vrhovne ove osude. *H.*

C. Mjenbeno-trgovačko.

Ugovor, tičući se osiguranja života, gubi valjanost, ako premija nije bila plaćena u opredieljenom roku.

K tumačenju §. 505. toč. 3. trgov. zakona.

U parnici P. Ž. u zastupanju mldb. M. i L. Ž. po odvj. dru. G. proti osigurajućoj banki „S.“ po odvj. dru. K. radi plateža svote od 2000 for. kr. sudb. stol u Z. osudom od 14. svibnja 1895. br. 299. gr., sudio je po zahtjevu tužbenom, osudiv tuženu banku na platež tužiteljem osigurane svote iza pok. A. Ž. u iznosu od 2000 for. spp.

Kr. banski stol osudom od 21. studenoga 1895. broj 24514. povodom priziva tužene banke „S.“ preinačio je prvomolbenu osudu, odbiv tužitelja i prebivši parbene troškove iz sliedećih razloga:

Tužitelj sam priznaje, da nije 10. rujna 1890. odpravljena premija toga dana dospjela, a i da nije to učinjeno u roku od 90 dana, indi do 10. prosinca 1890., kako mu to §. 4. družtvenih pravila odjela I. i II. dopušta, a čim to dopušta izgubio je dotični osiguravajući ugovor svoju valjanost i po tom su izgubljena prava stečena ovim ugovorom, a prestala obveza tuženog družtva iz istoga.

Digitized by Google

Od tuda, što tuženo družtvo nije odmah tužitelju vratilo dne 21. kolovoza 1891. odpravljenu i dne 25. kolovoza 1891. primljenu svotu od 53 for. 30 novč. kao dužnu tobož i preostalu premiju, ne sliedi, da je tim isto tužitelju pogodovnost izplate premije produljilo — jer je ugovor već prestao biti valjanim, čim je minuo rok naveden u §. 4. družtvenih pravila, odiela I. i II. i jer je tužitelj, hoteći nadalje iz osiguravajućeg ugovora crpiti koristi, imao sa svoje strane učiniti potrebite korake u tu svrhu, da se dotični ugovor produži, ali on toga niti ne tvrdi, niti dokazuje. Tim, što je tužitelj poslao družtvu svotu od 53 for. 30 novč. i što je isto tu svotu primilo nije nastao za tuženo družtvo obvezni pravni posao. Ovomu je stajalo na volju, isti ugovor obnoviti, ili ne, a ne predleži dokazano, da je isto imalo u stanovitom roku tužitelju odgovoriti i ako to ne čini, da se iz šutnje njegove može razabrati i zaključiti da je ponudu tužiteljevu prihvatilo i da su za ovog prava a za družtvo obveze nastale.

Budući da u tom pogledu nije tuženo družtvo bilo vezano napram tužitelju u opredieljenom stanovitom roku vratiti poslani novac, ne može tužitelj zahtjevati, da se osiguravajući ugovor smatra nerazriešenimi sveudilj postojećim, pa da bi za njegove štićenike od tuda izviralo pravo na izplatu utužene svote.

Nije odlučno, što je tuženo družtvo radilo sa poslanom svotom i da li je u svojih knjigah zabilježilo, da je dotični pravni posao storniran i tužitelj ne može od tuda za sebe vući nikakova prava; kad družtvo nije vezano, da tužitelju u stanovitom roku dade odgovor i kad nije dužno obavješćivati tužitelja, da li je ono po izminuću dotičnog roka storniralo i kao takav u svoje knjige zabilježilo.

S ovih razloga nije tužiteljev zahtjev opravdan, te mu se ne može zadovoljiti, pa se zato mora prizvana odsuda preinačiti s tim, da trošak ove parnice svaka stranka za sebe nositi ima (§. 577. g. p. p.).

Kr. stol sedmorice riešenjem od 20. ožujka 1896. br. 874. potvrdio je osudu kr. banskog stola iz ovih razloga:

Ne može biti ni najmanje dvojbe, da je gledom na propis §. 505. t. 3. trg. zak. i §. 4. pravila uzajamno osiguravajuće banke „S.“ odjela I. i II. ugovor sklopljen po pok. A. Ž. sa spomenutom bankom izgubio svoju valjanost, jer ugovorena premija ne bijaše najdulje za 90 dana uplaćena.

Glasom 4. točke bankovnih pravila banka je ovlaštena, da proglasi, da su iz osjeguranja uzsliedivša prava članova izgubljena, ako nije glasom ugovora za osiguranje premija pravodobno uplaćena.

Čim je tužitelj priznao, da je premija priposlana banki tek 11 mjeseci nakon dospjelosti, to biva jasno, da se je tužena banka služila samo svojim pravom, kad nije pristala na obnovu osiguratelnog ugovora te

Digitized by Google

kasno priposlanu premiju tužitelju povratila, kako to jasno proizlazi iz dopisa glavnog zastupstva te banke u Z. od 30. rujna 1891. broj $\frac{11933}{12014}$ po samih tužiteljih doprinešenog.

Što se tiče tvrdnje tužitelja, da je tužena banka pristala inače na obnovu sklopljenog osigurateljnog ugovora, to je ta tvrdnja tužitelja temeljito oprovrgnuta razlozi po kr. ban. stolu navedenimi. Pogledom na takovo stanje stvari ukazuje se napadnuta banskostolna osuda zakonito donešenom, pa ju je valjalo uz odpućenje previda tužitelja P. T. potvrditi.

Dr. F. Salavari.

Iz upravne prakse.

Razpre, nastale izmedju članova jedne zadruge, tičuće se osebujnog zemljišta stanovitog zadrugara, imadu se razpravljati kao zadružna razmirica po političkoj oblasti.

Zadruga K. kbr. 1. iz T. postoji još i danas kao takova, te imade svoje nekretnine upisane u zemljištniku br. 34. porezne obćine Č.

Od zadružnih nekretnina, upisanih u tom zemljištniku, prodala je zadruga glasom kupoprodajnoga ugovora od 13. ožujka 1883. njeke čestice svojim suzadrugarom J., G. i J. K., te su te čestice odlukom kr. sudbenoga stola kao gruntovne oblasti u Z. od 6. travnja 1886. br. 2811. z. prenešene na kupce i unešene u posebni zemljištnik pod br. 455. porez. obćine Č.

Navesti je ovdje. da je J. K. tapetarski majstor u Z., te po tom po ustanovi §. 51. zad. zak. od 9. svibnja 1889. izgubio zadružno svojstvo, dočim su ostala dva kupca i danas jošte članovi gori navedene zadruge.

Izmedju kupaca i ostalih njekih članova nastao je prepor glede medje kod kućišta, te dočim su kupci tvrdili, da jim medja kupljene čestice kod kućišta dalje ide, to protivno dokazuju ostali njeki suzadrugari, da medja tako daleko ne ide, te se i radi toga porodi prepor i dodje ponajprije uslied tužbe zadrugara F. K. pred poglavarstvo obćine S. u M.

Isto poglavarstvo je nakon provedene dne 17. rujna 1887. pod br. 2317. razprave izreklo presudu, da su G., J. i J. K. krivi zadružne razmirice, što su oteli od zadružnog dvorišta površinu od 5—6 □°, te jih osudilo, da u roku od 14 dana povrate zadrugi K. oteto zemljište pod prietnjom ovrhe.

Proti ovoj presudi uložili su G., J. i J. K. utok na kotar. oblast, prigovarajući nadležnosti, a medjutim sagradili su plot na onom mjestu, kako po svojem drže, da medja ide i time zatvorili privoz i izlaz do kuće F. K.

Zametnuta bje opet razprava. nu gledom na gornji utok nije do presude došlo, već su spisi predloženi kotar. oblasti u Z., koja je rje-

Digitized by Google

šitbom od 26. svibnja 1888. br. 7011. odredila, da se bud ponovna razprava preduzme i stranke izmiriti nastoje ili da se na redoviti put pravde odpute.

Budući pako, da su članovi zadruge F. i P. K. medjutim po J., G. i J. K. podignuti plot porušili, to podigoše J. i G. K. proti F. i P. K. pred kr. kot. sudom u Z. tužbu radi smetanja posjeda, zahtjevajuć uzpostavu plota.

Kr. kot. sud u Z. izrekao je odlukom svojom od 1. svibnja 1888. br. 8192. gr. sljedeće:

Tuženi F. K. mladji i P. K. smeli su J. i G. K. u posjedu i uživanju plota, sagradjenog na medji njihovog voćnjaka kod kuće u T. time, što su taj plot dne 8. ožujka 1888. srušili, pa su dužni ondje onakav plot uzpostaviti i kaniti se svakoga daljnjega smetanja pod pretnjom globe od 100 for., odnosno 20-dnevnoga zatvora, te imadu tužitelju naknaditi parb. trošak od 42 for. 40 nč., sve to u roku od 8 dana pod pretnjom ovrhe.

Povodom utoka tuženih ukinuo je kr. banski stol odlukom od 5. srpnja 1888. br. 14180. napadnutu prvomolbenu odluku i postupak pred sudom gradjanskim obustavio s uputom tužiteljah na nadležnu upravnu oblast, te osudio tužitelje na naknadu troška tuženikom u iznosu od 25 for 90 novč.

Uslied daljnjeg utoka izrekao je kr. stol sedmorice rješitbom svojom od 10. siečnja 1889. br. 3396. sliedeće:

Vidiv, da je po tužiteljih neporečeno i alegatom 1. ad III. dokazano, da su tužitelji i tuženici članovi zadruge K. kbr. 1. iz T. i da je zapisnikom o sudbenom očevidu gledom na prenavedeni alegat tuženika ustanovljeno, da se u nazočnom preporu radi o zemljištu zadružnom;

vidiv, da je prema tomu kako je po banskom stolu obrazloženo, za rješenje ovoga prepora nadležna oblast upravna i da u takovom slučaju valja postupati po §. 47. gradj. sud., no da je ipak, pošto imade svaka stranka jednu povoljnu odluku za se i što se tužitelji iz objesti u parnicu upustili nisu, opravdano parbeni trošak medju strankami prebiti, obnašao je povodom previdnog utoka tužiteljâ napadnutu banskostolnu odluku u glavnom potvrditi, nu u točki parbenog troška onamo preinačiti, da se sudbeni troškovi svih trijuh molba medju strankami prebijaju.

Tako je došao ovaj predmet opet u prvom redu pred poglavarstvo občine S. u M., koje je nakon provedene razprave izreklo dne 20. svibnja 1889. br. 840. presudu sliedećeg sadržaja:

G., J. i J. K. krivi su prekršaja §. 8. provedbene naredbe k zadružnom zakonu od 30. travnja 1874., te se po §. 7. uporabom §. 11. car. pat. od 20. travnja 1854. osudjuju, da imadu od zadružnog dvorišta površinu od 5—6 □° otetoga zemljišta povratiti zadruzi, te nositi solidarno troškove svjedoka svakog po 50 novč., ukupno 4 for. 50 nč.

Digitized by Google

Povodom uloženoga utoka na kr. kot. oblast u Z., nije se smatrala ova zvanom razpravljati u ovoj stvari, već je držala, da je ovdje svakako sud nadležan, pošto je J., kako je već gori navedeno, prestao biti zadružnim članom, jer samostalno tjera obrt u Z., a osim toga, što se radi ovdje o privato-pravnom vlastničtvu istoga i njekih zadrugara proti zadruzi, pa je s toga predložila izvješćem od 29. srpnja 1891. br. 5817. spise županijskoj oblasti, a ova izvješćem od 2. kolovoza 1891. br. 9245. kr. zem. vladi, odjelu za unutarnje poslove, na rješenje prepora u pogledu kompetencije.

Kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, priobćila je odpisom svojim od 17. veljače 1893. br. 41715. sljedeću rješitbu:

kojom ne nalazi odobriti i prihvatiti mnienje nižih upravnih molba, da u pitanju stojeći predmet ne bi mogao spadati pred upravni forum, jer da se je smetanje dogodilo na posjedu, na kom su G. K. i drugovi stekli civilno-pravno suvlastničtvo kupoprodajnim ugovorom sa zadrugom K., koji je ugovor i gruntovno proveden.

Neprihvaćajući ovaj nadzor, izjavlja se kr. zemalj. vlada, odjel za unutarnje poslove, suglasnom sa vrhovnom rješitbom kr. stola sedmorice, da predmet spada kao zadružna razmirica pred političku oblast, te odredjuje, da imade prvomolbena oblast s mjesta u stvari uredovati.

Razlozi su sliedeći:

Iz spisa, imenito iz rodoslovja proizlazi, da su obe stranke članovi potajno razdieljene zadruge K. kbr. 1. iz T. Priepor sam nastao je takodjer iz skupnog odnošaja uživanja medje. Uslied toga ima u prosudjivanju nazočnog pitanja u prvoj liniji odlučiti obćeniti medjusobni pravni odnošaj parbenika. Taj pak jest zadružno-pravne naravi, pošto nisu još oblastno razpravljeni i razpisani. Čim su pak medjusobni njihovi odnošaji zadružno-pravni, onda i sve razmirice, koje iz toga odnošaja rezultiraju, spadaju pred upravnu oblast. Da je odnosno zemljište u gruntovnici kao civilno-pravno suvlastničtvo G. i drug. upisano, to ova činjenica ne alterira gornje stanovište niti malo, jer grunt unos odlučan je samo naprama trećim osobam, a ne naprama članovom jedne te iste zadruge, tim prije, što je upitno zemljište od prije bilo skupno i zadružno, te je veoma neobičnom procedurom odpisano iz zadružnog imetka. ***Malvić.***

Rješitba kr. financijalnoga upravnoga sudišta.

Glede uručenja platežnog naloga punomoćniku (k §. 135. sb. p. p.).

Platežni nalozi za prist. stv. 134., 135. i 136. ex 1892. imali su se po kr. poreznom uredu u Z. za solidarnog jamca pristojbe D. S. I.-a uručiti njegovom punomoćniku javnomu agentu I. O., nu nisu uručeni

Digitized by Google

posljednjemu, već D., koji je bio namještenik tvrdke I. O. (javnog agenta) i tvrdke K. kao zastupnice osjeguravajućeg družtva Th. M.

Prigodom utjerivanja ovih pristojba podnio je u ime D. S. I.-a javni agent I. O. utok u kojemu poriče, da su mu ikada platežni nalozi uručeni i napada uručbu gore spomenutom namješteniku D., kao za njega ne obvezatnu, i tvrdi, da u obće nije dužan ove pristojbe platiti on, već druga osoba.

Na ovaj utok izdalo je kr. financijalno ravnateljstvo u Z. odluku od 9. svibnja 1893. br. 17036., kojom se utok odpućuje, jer da su u smislu §. 135. sb. p. p. pravilno uručeni platežni nalozi namješteniku utočnikovom D., i jer je utok u smislu §. 148. sb. p. p. bio podnešen izvan roka.

Na ovu odluku podniela je stranka priziv, u kojem opetovano razlaže, da potvrda o primitku platežnog naloga, izdana po namješteniku D., ne može nju obvezati.

Na ovaj priziv izreklo je kr. ug. financ. uprav. sudište u Budimpešti dne 14. prosinca 1895. pod br. 4329. sliedeću o d l u k u:

Kr. ug. financ. upravno sudište iz ureda ukida prizvanu odluku te istoj predhodeći postupak uključivo do uručenja platežnih naloga prizivateljem, te odredjuje novi propisni postupak.

R a z l o z i: Za prizivatelja izdane platežne naloge vrhu u glavi označenih pristojba glasom dotičnih primka preuzeo je u ime O., kao navodnog zastupnika prizivatelja, neki D. Nu ova osoba imenom D., kako to prizivatelj navadja, te u zapisniku sastavljenom kod gradskog poglavarstva u Z. dne 29. ožujka 1893. i kod gradskog porez. ureda u Z. dne 11. studenoga 1893. i sam priznaje, da nije bio namještenik I. O. kao takav, već I. O.-a i K.-a kao zastupničtva osjeguravajućeg družtva „Th. M.“ — dakle bio je namještenik jedne tvrdke. Pošto se pako dotični platežni nalozi u smislu §. 135. sb. p. p. nisu imali uručiti na ruke toga D., jer ta osoba imenom D. prema gore navedenomu ne može se smatrati kao osoba, spadajuća družini I. O. kao takova, s toga se je moralo prema sadržanom u razpolagajućem dijelu nazočne odluke odlučiti. ***M.***

Pritužba proti osudi mjestnog suda smatra se sa pristojbenog gledišta prizivom, tumačenje k trf. čl. 48/13. toč. IV. 12. sb. p. p.

Kr. porezni ured u Z. odmjerio je pod K. stv. 3624., 1893. radi nebiljegovanja pritužbe proti osudi mjestnoga suda br. 7978., 1893. radi 59 for. spp. N N. jednostavnu pristojbu od 2 for. 50 nč. i povišicu od 10 for. u smislu §§. 89. i 105. te tarif. čl. 48/13. toč. IV. 12. sb. p. p.

Proti ovoj odmjeri uložila je straka priziv. u kojem dokazuje, da se takova pritužba ne može smatrati prizivom, da je dovoljno, ako se biljeguje sa 50 novč., dapače da se ista analogno Derenčinovom tumačenju

Digitized by Google

k zakonu od 3. listopada 1896. o postupku bagatelnom u obće ne bi trebala biljegovati.

Ovaj priziv odpućen je odlukom kr. financijalnog ravnateljstva u Z. od 22. studenoga 1894. br. 35386. obzirom na gore navedene ustanove zakona i postojeću ministr. naredbu.

Proti toj odluci uložen je priziv uz obnovu prije spomenutog obrazloženja, na koje da odluka obzira uzela nije, te je tim povodom kr. ug. financ. uprav. sudište u Budimpešti izreklo dne 2. studenoga 1895. pod br. 4143. sliedeću o s u d u:

„Kr. ug. financ. upravno sudište potvrdjuje odluku kr. financ. ravnateljstva od 22. studenoga 1894. br. 35386. mimoilazom razloga iste, jer se u smislu opazke kod točke „mjestni sudovi" pod čl. 19/5. hrvatskog izdanja pristojbene tarife, sačinjavajuće nadopunjujući dio službene sbirke pristojbenih propisa, u parnicah, koje se kod hrvatsko-slavonskih mjestnih sudova razpravljaju preko vriednosti od 50 for., imadu uporabiti obćenite ustanove pristojbene tarife; p o š t o s e p r o t i o s u d a m m j e s t n i h s u d o v a, k o t a r s k o m u s u d u p o d n e š e n a p r i t u ž b a s a p r i s t o j b e n o g g l e d i š t a n e m o ž e s m a t r a t i i n i m, n e g o p r i z i v o m; to se u predmetu parnica preko 50 for. podnešene takove pritužbe imadu u smislu toč. IV. 12. čl. 48/13. pristojbene tarife biljegovati". *M*

Poslovanje sudova u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

(U stvarih kaznenih.)

Priobćuje dr. ***Krunoslav Bobinac.***

(Nastavak.)

II. Osobe, glede kojih je došlo do presude:

1. Obtuženo je osoba:

God.	1883.	—	—	6.204
„	1884.	—	—	7.737
„	1885.	—	—	7.900
„	1886.	—	—	6.531
„	1887.	—	—	4.941
„	1888.	—	—	4.599
„	1889.	—	—	4.587
„	1890.	—	—	3.849
„	1891.	—	—	3.928
„	1892.	—	—	3.740
God.	1893.	—	—	3.483
„	1894.	—	—	4.375

2. Od tih je odriešeno:

God.	1883.	1.052	ili	16·96%*
„	1884.	1.603	„	20·72 „
„	1885.	1.478	„	18·71 „
„	1886.	970	„	14·85 „
„	1887.	768	„	15·54 „
„	1888.	711	„	15·46 „
„	1889.	745	„	16·24 „
„	1890.	668	„	17·35 „

* od obtuženih.

Digitized by Google

God. 1891.	620	ili	15·78%*
„ 1892.	597	„	15·96 „
„ 1893.	538	„	15·45 „
„ 1894.	611	„	13·96 „

3. Osudjeno je osoba:

a) sbog zločinstva;

God. 1883. — — —	4.192
„ 1884. — — —	4.845
„ 1885. — — —	5.122
„ 1886. — — —	4.508
„ 1887. — — —	3.176
„ 1888. — — —	2.926
„ 1889. — — —	2.949
„ 1890. — — —	2.390
„ 1891. — — —	2.552
„ 1892. — — —	2.328
God. 1893. — — —	2.270
„ 1894. — — —	2.950

i to:**

α) sbog zločinstva, počinjenih s pohlepe za dobitkom:

God. 1883. — — —	2.720
„ 1884. — — —	2.884
„ 1885. — — —	2.909
„ 1886. — — —	2.500
„ 1887. — — —	1.052
„ 1888. — — —	1.043
„ 1889. — — —	1.176
„ 1890. — — —	911
„ 1891. — — —	988
„ 1892. — — —	793
„ 1893. — — —	746
„ 1894. — — —	886

Od tih sbog:

	kradje:	prevare:	pronevjerenja:	razbojstva:
God. 1883.	2.490	142	62	25
„ 1884.	2.626	165	63	28
„ 1885.	2.610	216	60	20
„ 1886.	2.199	217	51	32
„ 1887.	846	159	32	12
„ 1888.	827	158	41	17
„ 1889.	959	156	37	11
„ 1890.	705	149	49	7
„ 1891.	773	163	42	7

* od obtuženih.

** Sva zločinstva razdieljena su ovdje u četiri skupa i to:

1. zločinstva počinjena s pohlepe za dobitkom, a u taj skup su uvršteni: kradja prevara, pronevjerenje, krivotvorenje javnih vjerovnih papira, krivotvorenje novca i razbojstvo;

2. zločinstva počinjena s nasilja ili u obće s kakove strasti, kamo su uvršteni: svih trinaest slučajeva javnoga nasilja, težka tjelesna ozleda, ubojstvo, umorstvo, zločinstva proti javnoj čudorednosti (§§. 125—133 kz.), čedomorstvo, palež i dvoboj;

3. zločinstva naravi političke: veleizdaja, uvrieda Veličanstva i članova carske kuće, smetanje javnoga mira, ustanak i buna;

4. ostala zločinstva, kamo je stavljena zloporaba uredovne vlasti, zavedenje na zloporabu uredovne vlasti, potvora, pripomoć dana zločincem, smetanje vjerozakona, pometnuće, izloženje djeteta i dvoženstvo.

Digitized by Google

	kradje:	prevare:	pronevjerenja:	razbojstva:
God. 1892.	601	137	35	13
„ 1893.	492	183	35	12
„ 1894.	608	203	35	19

β) sbog zločinstva, počinjenih s nasilja ili u obće s kakove strasti:

God. 1883. — — —	1·403
„ 1884. — — —	1.867
„ 1885. — — —	2.102
„ 1886. — — —	1.947
„ 1887. — — —	1.712
God. 1888. — — —	1.825
„ 1889. — — —	1.678
„ 1890. — — —	1.412
„ 1891. — — —	1.502
„ 1892. — — —	1.438
„ 1893. — — —	1.463
„ 1894. — — —	1.968

Od tih sbog:

	javnoga nasilja III. slučaja:	teške tjelesne ozlede:	ubojstva:	umorstva:
God. 1883.	281	746	94	58
„ 1884.	224	1.051	140	71
„ 1885.	213	1.327	137	94
„ 1886.	190	1.262	191	88
„ 1887.	256	1.277	192	90
„ 1888.	190	1.243	160	73
„ 1889.	181	1.127	128	59
„ 1890.	160	965	84	53
„ 1891.	177	1.001	108	48
„ 1892.	183	929	106	46
„ 1893.	184	946	116	50
„ 1894.	249	1.268	134	65

	čedomorstva:	silovanja, oskvrnuća i ostalih vrstih bluda:	paleža:	γ) Sbog zločinstva naravi političke:
God. 1883.	18	15	19	27
„ 1884.	13	19	26	54
„ 1885.	9	26	27	76
„ 1886.	12	25	23	16
„ 1887.	12	23	28	58
„ 1888.	13	21	20	28
„ 1889.	6	34	17	54
„ 1890.	14	34	14	18
„ 1891.	8	28	16	15
„ 1892.	10	29	8	37
„ 1893.	15	42	22	29
„ 1894.	14	57	8	51

Digitized by Google

	δ) Sbog ostalih zločinstva:	b) Sbog prestupka:	c) Sbog prekršaja:
God. 1883	42	300	660
„ 1884.	40	346	943
„ 1885.	35	180	1.120
„ 1886.	45	170	883
„ 1887.	23	191	806
„ 1888.	29	168	794
„ 1889.	57	156	737
„ 1890.	49	163	628
„ 1891.	47	180	576
„ 1892.	59	196	619
„ 1893.	32	105	570
„ 1894.	45	202	612

4. Medju osudjenimi bilo ih je sbog više kažnjivih čina osudjeno:

God. 1883.	427	ili	8·29 %	God. 1888.	212	ili	5·45 „
„ 1884.	301	„	4·91 „	„ 1889.	187	„	4·87 „
„ 1885.	212	„	3·30 „	„ 1890.	165	„	5·19 „
„ 1886.	143	„	2·57 „	„ 1891.	177	„	5·33 „
„ 1887.	248	„	5·94 „	„ 1892.	158	„	5·02 „
				„ 1893.	113	„	3·83 „
				„ 1894.	215	„	5·71 „

(Sliedi.)

SVAŠTICE.

Novi biljegovni propisi.

Naredba kr. ug. ministra financija od 15. travnja 1896. br. 27365., izdana sporazumno sa banom kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije glede uporave zakonskog članka XXVI.: 1894. o preinačenju i nadopunjenju na sudbene biljege i pristojbe odnosećih se zakona i propisa u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji (broj 29. sbornika od g. 1896.).

U svrhu odstranjenja dvojba, nastalih glede toga, kako da se ustanove zak. članka XXVI.—1894. o preinačenju i nadopunjenju na sudbene biljege i pristojbe odnosećih se zakona i propisa, prema §. 36. zakona u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji uporave, kao i u svrhu osiguranja jednoličnog postupka, sabravši u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji uporabive ustanove pozvanog zakonskog članka, sporazumno sa banom kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije naredjujem kako sliedi:

1. Ako se koje parbeno očitovanje ili molba, — razumievajuć ovamo i punomoć, ter priziv (utok), — koja bi pismeno izdana ili u obliku

Digitized by Google

podneska podpadala biljegovini, na temelju ustmenog predavanja parbene stranke primi u zapisnik: ima se na sastavljenom zapisniku u biljegovkah podmiriti ona pristojba, koja bi u slučaju pismenog predavanja parbenog očitovanja ili molbe pripadala od spisa, odnosno od prvog primjerka podneska.

Ako se ob ustmenom predavanju ne sastavlja zapisnik: tada se biljegovina ima podmiriti na sudbenom dnevniku (§. 2. zak. čl. XXVI. 1894.).

2. Oni prepisi zapisnika, koji su nuždni za pozivanje, ili da se parbeni čin priobći protustranki, podpadaju propisnoj biljegovini na zapisnike. Ova se na izvornih zapisnicih podmiruje u biljegovkah.

Onaj propis, usljed kojeg se samo tri primjerka polag parbenog postupka u više primjeraka uručiti se imajućih podnesaka imadu providiti propisanimi biljegovkami, dočim prvi arak ostalih primjeraka podpada biljegovini za napise: proteže se i na prepise zapisnikâ (§. 3. zak. čl. XXVI. 1894.).

3. Ako je polag parbenog postupka nuždan napis a taj radi ustmenog predavanja molbe mjesto parbene stranke nadomjesti sud: tad se od napisa pripadajuća propisna biljegovina ima takodjer na izvornom zapisniku podmiriti.

Naprotiv u sudbenom postupku iz ureda izdani i upotrebljeni takovi napisi, koje stranke nisu dužne uručiti ili nadomjestiti: nisu predmetom biljegovine (§. 4. zak. čl. XXVI. 1894.).

4. Zapisniku — ma samo i privremeno — kao prilog priklopljeni spisi, podpadaju propisnom biljegu za priloge.

U slučajevih pod točkom 2., ako je više prepisa zapisnika nuždno, i isti se ovi imadu obložiti sa prepisi izvornom zapisniku privitih priloga: pripada biljeg za priloge samo od priloga jednog prepisa zapisnika.

Oni spisi, koji se u slučajevih, dozvoljenih polag parbenog postupka, prilažu kao nadopunjujući dio zapisnika, imadu se po arku providiti sa biljegom, odpadajućim od pojedinih araka nadopunjenog zapisnika (§. 6. zak. čl. XXVI. 1894.).

5. Ako se uslied naknadne preinake utužene tražbine vriednost parbenog predmeta povisi u takovoj mjeri, koja ima za posljedicu, da se uporavi prema vriednosti ustanovljena viša pristojbena stavka: tada se viša pristojbena stavka ima uporaviti samo kod onih biljegu podvrženih parbenih čina i spisa, koji nastaju počam od preinačenja tražbine.

Usljed preinačenja utužene tražbine nastajuće sniženje vriednosti dolazi takodjer samo u obzir kod onih biljegu podvrženih čina i spisa, koji nastaju počam od preinačenja (t. 16.) (§. 7. zak. čl. XXVI. 1894.).

6. Ako vriednost predmeta glavne stvari nije veća od 50 for., plaća se: 1 forint; ako je veća od 50 for. ili nije procieniva: 2 for. 50 novč. stalne biljegovine od sliedećih prvosudnih odluka:

Digitized by Google

a) od odluka, izrečenih u pitanju opravdanja, odnosno u pitanju povratka u prijašnje stanje sbog promašenog roka ili ročišta (§. 26. zak. od 3. listopada 1876. o maličnom postupku, §. 74. zakona od 8. svibnja 1890. o postupku u slučajevih smetanja posjeda, točka 1. §. 353. i §. 357. gradjanskog parbenog postupnika),

b) od osude, donešene u pitanju povrate u prijašnje stanje radi krivnje pravdopravnika ili radi novih dokazala (§. 83. maličnoga zakona, toč. 2. 3. §. 353. §§. 362. 369. gradj. parb. postupnika),

c) od odluke izrečene u pitanju dužnosti polaganja računa ili izpravnosti računa (§§. 612. i 613. gradj. parb. postupnika),

d) od odluke, izrečene u pitanju nadležnosti kao i u inih parnicu priečećih pitanjih (§§. 3., 14. i 47. gradj. parb. postup., §§. 27. i 93. maličnog zakona §§. 27. i 78. zakona o postupku u slučajevih smetanja u posjedu),

e) od odluka, obustavljajućih parnicu po sl. b) druge al. 2. §. gradj. parb. postupnika radi toga, što se mora prije provesti postupak kazneni ili postupak pred inimi oblastmi, koji po osobitih propisih treba da se provede prije postupka pred gradjanskim sudom,

f) od odluka, izrečenih polag §§. 145., 255., 278—280. gr. parb. postupnika,

g) od meritornih odluka, izrečenih polag §§. 444., 445. i 446. gr. parb. postupnika),

h) od odluke, izrečene u predmetu razdiobe putem ovrhe unišle svote kao i ustanovljenja reda namirenja (§. 563. gradjan. parben. postupnika, §§. 19—22., 30. ovršne novele od 17. prosinca 1876.).

U slučajevih pod točkom d) i e) parnicu zapriečujuće prigovore zabacujuća odluka podpada u svih okolnostih pristojbi; nu parnicu dokidajuća odluka podpada samo onda, ako je sud istu izrekao usljed razpravljanja pitanja; naprotiv ako sud ne na prigovor stranaka, već bez toga uzme parnicu zapriečujuće okolnosti u obzir, te ureda radi izrekne parnicu dokidajuću (obustavljajuću) odluku, od toga ne pripada biljegovina za odluke (§. 8. zak. čl. XXVI. 1894.).

7. Od prvosudne sudbene osude — izuzimajuć one osude, koje spadaju pod točku c) i g) točke 6), ako je predmet parnice novčana tražbina ili procieniv imućtveno-pravni zahtjev, pripada stalna biljegovina polag vriednosti parbenog predmeta bez pripadaka:

do	50	forintih			. . . .	1 for.,
preko	50	„	do	200	for.	2 „
„	200	„	„	500	„	5 „
„	500	„	„	800	„	8 „
„	800	„	„	1000	„	10 „
„	1000	„	„	2500	„	od svakih zapo-

Digitized by Google

četih 100 forintih daljnji 1 forint, koja se na način, ustanovljen u biljegovnih i pristojbenih propisih podmiruje u biljegovkah.

Iste ove ustanove imadu se uporaviti i na sumarne odluke mjenbenih sudova i na odluke, kojimi se odredjuje na temelju javno bilježničkih izpravah zamoljena ovrha (§. 9. zak. čl. XXVI. 1894.)

8. U točki 6. i 7. ustanovljenu stalnu biljegovinu dužan je u podpunom iznosu podmiriti redovito tužitelj, glede protutužbene tražbine (točka 14.), kao i onda, ako tužitelj ne dodje na prvo razpravno ročište, pak tuženi moli u meritumu stvari odluku, dužan je tuženi, kod opravdanja isto moleća stranka; u slučaju pod podtoč. b) točke 6.) dužna je stranka, koja moli povratak; u slučaju pod podtočkom h) točke 6.) dužan je ovrhovoditelj, pak ako ima više ovrhovoditelja, ovi u jednakom razmjeru.

Ako — ne gledeć na redoviti postupak — na podmirenje biljegovine obvezana stranka kod izrečenja odluke nije nazočna (točka 13.), tada sud ovu stranku pismeno poziva, da biljegovinu podmiri za 3 dana.

Poziv imade se na boravište adresirano, preporučeno predati na poštu, i smatra se dostavljenim treći dan, sliedeći na predaju na poštu (§. 10. zak. čl. XXVI. 1894.)

9. Kada vriednost pod osudu dolazećeg parbenog predmeta premaši 2500 for., pripada u ime pristojbe od pravomoćne konačne osude, — izuzamši u podtočki g) točke 6. nabrojene parnice — 1 i $^1/_{10}$ postotka dosudjene novčane tražbine ili parbene vriednosti u ime pristojbe, koja se na temelju odmjere podmiruje u gotovom.

Ako se predmet parnice dosudi samo dielom, ne može pristojba biti manja od 25 for.

U slučaju podpunog odpućenja iznaša pristojba 25 for. (§. 11. zak. čl. XXVI. 1894.)

10. Od takove osude, koja se poput svote ne može procieniti, ili se u obće ne izriče vrhu imućtveno-pravnog parbenog zahtjeva, pripada redovita pristojba od 12 for. na temelju odmjere.

Ako iz neimućtveno-pravnog zahtjeva parbena stranka procieniv i u pogledu mjere pristojbe pod ustanove točke 7. i 9. odpadajući imućtveno-pravni zahtjev izvodi i s onim spoji: tada kod odmjerenja pristojbe dolazi samo jedan, i to većoj pristojbi podpadajući zahtjev u obzir (§. 12. zak. čl. XXVI. 1894.)

11. Ako je predmet parnice polag vriednosti neopredieljen, ali procieniv imućtveno-pravni zahtjev. tada je ona vriednost, koja odlučuje glede nadležnosti (§. 15. gradj. sudovnika od 16. veljače 1853., §. 1. maličnog zakona) mjerodavna kod odmjerenja biljega i pristojbe od odluke.

Ako vriednost postane sa gledišta ustanovljenja nadležnosti prepornom, vrhu toga odlučuje sud po svom uvidjenju prema uspjehu razprave, imajuće se držati glede prigovora proti nadležnosti.

Digitized by Google

U koliko koja stranka ne donese vjerodostojnim prihvatljivi ini dokazni podatak, imade se vriednost vinograda i razrednoj kućarini podpadajućih nepokretninah ustanoviti sa dviesto-strukom svotom državnog poreza najbližje prošle godine, a vriednost najamnoj kućarini i zemljarini podpadajućih nepokretnina sa stostrukom svotom istoga poreza.

Od nepokretnine platit se imajući obći dohodarinski prirez, putni porez, jurisdikcijonalni i občinski nameti ne uzimlju se u račun.

U parnicah glede nenovčanoga zahtjeva dužan je prvi sud tečajem razprave, u koliko ne dotiču navodi stranaka, i ureda radi na čisto dovesti vriednost predmeta parnice, u koliko je ts moguće bez troška i bez uštrba za tečaj postupka parbenoga.

Tako će sud imati napose ustanoviti, da li jednogodišnja najamnina ili zakupnina premašuje 50 for. dotično 200 for. dotično 500 for. u ne novčanih parnicah povedenih na tužbe:

a) iz odnošaja najamnoga;

b) kojimi se ište povratak predmeta zakupnoga radi prestanka pogodbe zakupne;

c) kojimi novi vlastnik dane u zakup nepokretnine zahtieva od zakupnika, da mu vrati te nepokretnine, pošto mu je tužitelj odpovjedio zakup;

d) kojimi zakupnik zahtjeva proti zakupodavcu na temelju pismena ugovora predaju zakupnoga predmeta:

e) kojimi se zahtieva dokinuće ugovora zakupnoga radi propuštena plateža zakupnine ili radi neobdržavanja takovih uvjeta, koji se na temelju pismenoga ugovora moraju obdržavati, jer inače prestaje zakup;

f) kojimi se ima da očuva odnošaj zakupni u cielosti, ili se za trajanja zakupa zahtjeva izpunjenje obvezah, koje ili terete ugovorne stranke po zakonu ili su ih one preuzele ugovorom.

Spomenuta jednogodišnja najamnina dotično zakupnina mjerodavna je za visinu biljegovine, koja se u takovih parnica mora plaćati tečajem postupka i napose od konačne rješitbe.

Po iztaknutih načelih valja radi plateža biljega i pristojba od odluke ustanoviti vriednost parbenoga predmeta i financijalnoj oblasti, kada je ne ustanovi sud (§. 13. zak. čl. XXVI. 1894.)

Na osobito iztičem, da je ova vriednost mjerodavna samo kod ustanovljenja u tečaju parnice nastajućeg biljega i pristojbah, a osobito pristojbe od osude, dočim kod odmjerenja svake druge pristojbe imadu se glede vriednosti uporaviti obćenite ustanove u krieposti stojećih zakona i pristojbenih propisa.

12. U pogledu ostalih u točki 6., 7., 9., 10. i 11. nenabrojenih odlukah suda ostaju ustanove biljegovnih i pristojbenih propisa netaknute (§. 14. zak. čl. XXVI. 1894.)

Digitized by Google

13. U točki 6. i 7. ustanovljena stalna biljegovina imade se u redovitom postupku kod podnešenja zadnjeg parbenog spisa, odnosno kod zaključenja razprave, u inih slučajevih kod izrečenja odluke podmiriti doprinešenjem i propisnim uporavljenjem odgovarajućih biljegovka (točka 26.) (§. 15. zak. čl. XXVI. 1894.)

14. Ako osuda odlučuje u meritumu tužbene i protutužbene tražbine: tada valja osudnu pristojbu podmiriti, odnosno odmjeriti polag posebne vriednosti tražbina (točka 8.)

Ako sud u meritumu protutužbe ne odluči, onda protutužbena tražbina kod ustanovljenja pristojbe ne dolazi u obzir (§. 16. zakon. članka XXVI. 1894.)

15. U slučaju izrečenja osude, ograničene samo na nekoličinu u jednoj tužbi realizovanih više tražbina ili na jedan dio tužbene tražbine (§. 21. maličnog zakona), ima se osudna pristojba podmiriti odnosno odmjeriti samo od onog djela parbenog predmeta, koji pod osudu dolazi.

U pogledu jednog te istog parbenog predmeta proti suparbenikom izrečene dielomične osude imadu se sa gledišta biljegovine smatrati ujedno jednom osudom.

U slučaju sjedinjenja više parnica i riešenja istih jednom osudom (§. 21 maličnog zakona), pripada osudna biljegovina napose od predmeta svake pojedine parnice (točka 7.), odnosno od tražbine ili parbene vriednosti dosudjene od svake pojedine parnice (točka e) (§. 17. zakon. čl. XXVI. 1894.)

16. Ako tužitelj tužbu svoju tečajem razprave preinači, imade se kod ustanovljenja iznosa osudne pristojbe vriednošću parbenog predmeta smatrati preinačeni zahtjev (§. 18. zak. čl. XXVI. 1894.)

17. Ako se u jednoj sudbenoj odluci rieši skupa meritum stvari i u točki 6. nabrojeno koje pitanje: ima se odgovarajuća pristojba podmirivati koli polag točke 6, toli polag točke 7. odnosno točke 9. (§. 19. zak. čl. XXVI. 1894.)

18. Ako vriednost pod osudu dolazećeg parbenog predmeta premaši 2500 for. (točka 9. i 15.), ako se predmet parnice polag svote ne može procieniti, ili sačinjava u obće neimućtveno-pravni zahtjev (točka 10.), konačno ako je predmet parnice procienivi imućtveno-pravni zahtjev, nu vriednost istoga nije tečajem razprave ustanovljena (točka 11.) tada će sud radi odmjerenja pristojbe uredovni prepis pravomoćnom postale konačne odluke skupa sa možebit na razpolaganje stojećimi podatci vriednosti priobćiti uredu, kojemu je povjereno odmjerivanje pristojbe.

Do visine 2500 for. premašujućeg iznosa izrečena mjenbeno sudbena sumarna odluka, kao što i na temelju javno-bilježničke izprave ovrhu naredjujuća odluka, u koliko se ovrha moli do visine 2500 for. premašujuće vriednosti, ili je ovrha naredjena radi podmirenja u iznosu neustanovljene

Digitized by Google

ili neopredieljive tražbine, imade se u svrhu odmjerenja pristojbe priobćiti, ne čekajuć na to, da postane pravomoćnom.

Ako su proti mjenbeno-sudbenoj sumarnoj odluci, priobćenoj radi odmjerenja pristojbe, predani prigovori. ima se o tom na odmjerivanje pristojbe pozvani ured takodjer ubaviestiti i u postupku glede prigovora izrečenu konačnu odluku — razumjevajuć ovamo takodjer i parnicu dokidajuću odluku — dogodice pako sklopljenu sudbenu nagodu, valja istomu priobćiti.

Podnešenje prigovora obustavlja propisivanje pristojbe i dospjelost i utjerivost već propisane pristojbe do prispieća pravomoćne konačne odluke, parnicu dokinuće odluke ili sudbene nagodbe. Ako pravomoćna konačna odluka sumarnu odluku u cielosti ili dielom izvan krieposti stavlja, imadu se uporaviti ustanove 2. i 3. alineje točke 9., a u slučaju sklopljenja sudbene nagodbe, ustanove točke 21.

Ako vriednost predmeta parnice, odnosno ovrhe nije opredieljena, ali predmet je inače procieniv: tada će pristojbu odmjerujući ured pristojbi podvrženu stranku, davši joj zabašni rok, pozvati, da doprinese za ustanovljenje vriednosti prikladne podatke i dogodice u svrhu odmjerenja pristojbe prostu od biljega svjedočbu vriednosti.

Ako pristojbi podvržena stranka ovomu pozivu ne udovolji, i eventualnu zaprieku takodjer ne prijavi: može se ista kazniti globom od 1 for. do 25 for.; podatci vriednosti pako imadu se iz ureda nabaviti, ili valja vriednost iz ureda ustanoviti (§. 20. zak. čl. XXIV. 1894.)

19. Od prvog arka prvog primjerka prizivnih podnesaka, odnosno od prijavljenja priziva pripada sliedeća biljegovina i to:

I. od priziva:

a) ako bi prema vriednosti predmeta priziva (točka 6. i 7.) u ime stalne biljegovine za odluku pripadao 10 for. nepremašujući iznos, isto toliko, koliko bi se imalo podmiriti od odsude ili odluke u parnici glede isto takove vriednosti;

b) ako bi u točki a) spomenuti stalni biljeg od odlukah premašio 10 for. ili ako bi izrečena osuda prema predmetu piziva polag §. 11. podpadala postotnoj pristojbi (točka 18.): 20 for.,

c) u svakom drugom slučaju, osobito ako se predmet priziva polag iznosa ne može procieniti, ili ne sačinjava imućtveno-pravni zahtjev ili ako vriednost istoga tečajem razprave nije ustanovljena (točka 18.): 10 for.;

II. Od previdnih molba, upravljenih proti osudi drugomolbenoga suda ima se platiti sa jednom petinom veća biljegovina, nego li je biljegovina, ustanovljena u točki I. a), b) i c); u svezi s tim stavlja se izvan krieposti §. 5. zak. čl. IX.: 1873.

Ako je pako osuda nižeg suda radi neumjestnog postupka suda razuslj ed novog postupka *nastala potreba* novog priziva, ona stranka,

Digitized by Google

koja je prizivni biljeg već jedanput priliepila, pozivom na to nije dužna isti iznova podmiriti.

III. Od utoka:

1. proti odluki prvomolbenog suda:

a) do 50 for. parbene vriednosti . . . . . 1 for.;

b) ako vriednost predmeta parnice 50 for. premaši, ako je predmet parnice neprocieniv, i vriednost istoga tečajem parnice nije ustanovljena 2 for.;

2. proti odluki višjeg suda izrečenoj uslied utoka:

a) u slučaju točke 1. a) . . . . . 2 for.;

b) u slučaju točke 1. b) . . . . . 4 for.;

U slučaju neizpravnog nazivanja prizivnog podneska pripada prizivni biljeg polag toga, kako sud podnesak po sadržaju istog kvalificira prizivom ili utokom (§. 21. zak. čl. XXVI.: 1894.)

20. Od ustmeno prijavljenog priziva polag točke 19. pripadajuća biljegovina ima se na zapisniku, sastavljenom o prijavi, od prizivnog podneska pripadajuća ciela biljegovina na prvom primjerku podneska propisno uporavljenimi biljegovkami podmiriti.

Prizivna biljegovina postaje dospjelom podnešenjem prizivnog podneska, odnosno ustmenim prijavljenjem priziva. Natrag-povučenje priziva ne daje pravo na povratak biljegovine niti na oprost od podmirenja (§. 22. zak. čl. XXVI : 1894.)

21. Od sudbene nagodbe, koja izmedju stranaka priepornim postalo pitanje rieši bez izrečenja sudbene osude, ima se platiti polovica one biljegovine, koja bi pripadala od osude, izrečene glede predmeta nagodbe.

Ako se glede jedne te iste tražbine proti više njih zametnuta parnica naprama jednom ili njekolicini suparbenika rieši osudom, naprama ostalim pako sudbenom nagodbom: tada od osude i od nagodbe pripadajuća biljegovina ne može veća biti, nego li bi iznašala od osude, izrečene u smislu tužbe (§. 25. zak. čl. XXVI.: 1894.)

Ako stranke prema §. 12. zakona od 3. listopada 1876. o maličnih poslovih dodju pred svoj sud bez predhodne tužbe, da izrično i uzajamno sklope nagodu, pripada od sklopljene nagodbe $^1/_4$ diela one pristojbe, koja bi se podmiriti imala od osude izrečene prema predmetu nagodbe. Ako pak dodju stranke pred sud u svrhu razpravljanja njihove stvari, pripada polovica osudne pristojbe od nagodbe, koja je poslje početka razprave ma i prije izrečenja osude sklopljena bila.

22. Ako se u sudbenu nagodbu osim riešenja parbenog pitanja povuče takav novi pravni posao, koji nije bio predmetom parnice, tada se osim u točki 21. ustanovljene biljegovine od nagodbe ima posebno platiti pristojba, pripadajuća prema naravi pravnog posla.

Digitized by Google

Utanačba glede promjene roka izvršbe, mjesta izvršbe ili kamatnjaka nesmatra se takovim posebnoj pristojbi podpadajućim pravnim poslom (§. 26. zak. čl. XXVI.: 1894.)

23. Kada parbene stranke o pravnom poslu, uvrštenom u sudbenu nagodbu, predhodno predlažu izvansudbeno sastavljenu takovu izpravu. koja je propisno biljegovana ili koja je u svrhu odmjerenja pristojbe propisno prijavljena, ima se povrh stalne biljegovine od 50 nč. nadopuniti samo eventualna razlika izmedju podmirene i polag točke 21. pripadajuće biljegovine od nagodbe.

U koliko ranije podmirenje pristojbe ili radi opristojbljenja učinjena prijava nije izkazana, ima se od sudbene nagodbe polag točke 21. pripadajuća podpuna biljegovina platiti i pod opristojbljenje ne prispjela ranija izprava odmjerivanje pristojbe vršećemu uredu priobćiti (§. 27. zak. čl. XXVI.: 1894.)

24. Polag točaka 21—23. pripadajuću biljegovinu od nagodbe dužan je do iznosa od 25 for. u biljegovkah, koje se uporavljaju na sastavljenom zapisniku, podmiriti redovito tužitelj.

Ako je nagodbena pristojba veća od 25 for., dužan je sud nagodbu u uredovnom prepisu radi odmjerenja pristojbe priobćiti onom uredu, komu je to povjereno.

Sudbena nagodba ima se — bez obzira na iznos pripadajuće od nje biljegovine — priobćiti pristojbu odmjerujućemu uredu u slučaju prve alineje točke 22., nadalje ako se sudbena nagodba proteže na takav predmet, od kojega se, ako bi bio predmetom osude, pristojba polag točaka 10. i 21. podmiruje na temelju odmjere; konačno ako sudbena nagodba sadržaje na prenos nepokretnog imetka odnoseću se utanačbu, ili u obće takov pravni posao, od kojeg se plaća postotna pristojba (§. 28. zak. čl. XXVI.: 1894.)

25. U parbenih stvarih glede vriednosti izpod 20 for., spadajućih pod občinsku sudbenost, piaća se od osude 20 novč.; od sudbene nagodbe, u koliko nesadržaje posebnoj pristojbi podpadajući novi pravni posao, 10 nč., a tečajem ovršnog postupka od podnesaka i zapisnika polovica biljegovine, pripadajuće polag dotičnih občenitih ustanova.

U takovih pred kotarski sud donešenih i tamo nastavno razpravljenih stvarih, kao i u parnicah glede vriednosti preko 20 for., vodjenih kod mjestnog (občinskog) suda, vriede glede biljegovine občeniti propisi, baš kao da je parnica zametnuta bila kod kotarskoga suda.

U ostalom imadu se u parbenih stvarih glede svote, nepremašujuće vriednost od 20 for. kod mjestnog suda uporaviti ustanove, sadržane u normativnoj naredbi, koja je izdana na temelju u §. 91. zak. čl. XXII.: 1877. glede manjih gradjanskih parbenih stvari dobivene ovlasti odnosno sadržane u biljegovnih i pristojbenih propisih (§. 29. zak. čl. XXVI.: 1894.)

Digitized by Google

Ustmene tužbe kod mjestnog suda proste su od biljegah samo u parnicah do visine tražbine od 20 for.

U stvarih, koje su uslied pritužbene molbe od mjestnog suda donešene pred kotarski sud, imade se doduše plaćati iza osudah izrečenih po kotarskom sudcu u smislu gornjeg i redovita osudna pristojba (točka 7.), nu u ovu imade se uračunati već kod mjestnog suda podmirena biljegovina za odluke. Kod kotarskog suda ne pripada biljegovina iza osude onda, ako ista nije veća od one biljegovine za odluke, koja je kod mjestnoga suda već podmirena.

Iza podneska ili očitovanja, odnosećeg se na prijavu namjere prizivanja stvari proti odluki mjestnog suda na kotarski sud, ako predmet parnice ne premaši 20 forintih, imade se kao do sada, tako i od sada podmiriti biljegovina od 12 novč., a ako vriednost parbenog predmeta premaši 20 forintih, redovita biljegovina za podneske.

26. U parbenih stvarih, razpravljenih prvomolbeno i kod občinskog sudovanja dužan je sam razpravu vodeći sudac, u stvarih podpadajućih pod redoviti postupak izvjestitelj, konačno u slučaju primanja dokazivanja ili pred sudcem provedene razprave izaslani ili zamoljeni sudac prema ustanovam naredbe vlade kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 16. kolovoza 1882. br. 10.103 paziti na to, da se tečajem razprave ili u njegovoj prisutnosti obavljenog uredovanja nastala biljegovina u odgovarajućoj mjeri i na propisni način podmiri.

Ako glede podmirenja opazi propust ili nedostatak, dužan je sudbeni činovnik i občinski sudac sam sastaviti uredovno obnašašće; sudac pako dužan je uputiti kojeg sudbenog činovnika, da sastavi uredovno obnašašće.

Osobita je dužnost razpravu vodećeg sudca, da pod biljegovke, uporavljene prema točkam 13. i 14. zabilježi iznos biljegovka, ter i to, tko ih je, na kakovom naslovu i kojega dana predao. Ista ova dužnost tereti i sudca glede biljegovka, pripadajućih prema točki 20. od ustmeno prijavljenog priziva.

Onaj sudac ili sudbeni činovnik, koji u ovom paragrafu ustanovljene dužnosti i u obće skrb oko točnog vršenja podmirenja biljega ne vrši, odgovoran je imućtveno za štetu, koja iz njegovog nemara za erar nastaje. U tom pogledu može se odgovornost proti sudcu ili sudbenom činovniku samo u onom slučaju realizovati, ako se biljeg ili pristojba ne može utjerati od stranaka, koje su na platež iste obvezane. Iznos štete — u koliko se ista proti sudcu ili sudbenom činovniku realizuje — ustanovljuje odlukom financ. ravnateljstvo, a proti odluci istoga ima mjesta prizivu na financijalno upravno sudište.

Pod biljegovkami obavljena zabilježka ne dokida nuždnost naknadnog propisnog prebiljegovanja (§ 30. zak. čl. XXVI. : 1894.).

Digitized by Google

27. Onaj, koj biljeg usuprot dužnosti svojoj nije nikako ili samo manjkavo ili protupropisno podmirio, dužan je uslied obnašašća, sastavljenog na temelju toga, unutar 8 dana nakon uručenja platežnog naloga podmiriti dvostruki iznos prikraćene pristojbe.

Onaj, koj ovaj platež u tom roku ma s kojeg razloga ne izvrši, plaća podpuni iznos prikraćene jednostavne pristojbe i propisano odmjerene povišene pristojbe.

Podmirenje dvostrukog iznosa unutar 8 danah ne izključuje priziv proti zakonitosti i izpravnosti odmjerene pristojbe i globe (§ 31. zak. čl. XXVI. : 1894.).

28. Propisi točke 27. isto tako kao i na uhvatninu odnoseće se zakonske ustanove imadu se uporaviti takodjer na slučajeve biljegovnih prikrata, počinjenih u parbenom postupku kod zapisnički primljenih i polag ustanovah biljegovnih i pristojbenih propisa, odnosno ustanova zak. čl. XXVI. : 1894. biljegovini podvrženih ustmenih prijava (§. 32. zak. čl. XXVI. : 1894.).

29. Radi biljegovnih prikrata, počinjenih u parbenom postupku odmjerena biljegovina može se glede povišenog diela jedino u tom slučaju umanjiti ili oprostiti, ako se biljegovina od odvjetnika, koj je za propust u prvom redu odgovoran, ili od parbene stranke ne može utjerati. Ova se ustanova proteže takodjer na one povišene pristojbe, koje su viseće (§ 34. zak. čl. XXVI. : 1894.).

30. Ustanove biljegovnih i pristojbenih propisa, kao i zakonskih članaka IX. : 1873. i XXVI. : 1881., odnoseće se na biljegovinu i pristojbe u sudbenom postupku, u koliko iste novi zakon ne preinačuje ili modificira, ostaju i nadalje u krieposti. Ostavljaju se naročito u krieposti u točki A., kao takodjer pod slovom b) točke D. čl. 37./48. pristojbene tarife sadržane ustanove (§ 34. zak. čl. XXVI. : 1894.).

31. §§. 1., 5., 23., 24. i 35. zak. čl. XXVI. : 1894. ne mogu se u obće uporaviti u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, pošto se isti odnose samo na postupak, valjan u Ugarskoj.

32. Uslied zak. člankom XXVI. : 1894. oživotvorenih novih ustanova imadu se glede prelaza držati pred očima sliedeća :

Glede biljegovine odluka, izrečenih u parnicah, zametnutih prije oživotvorenja zak. čl. XXVI. : 1894., pogledom na opazku 1. članka 37./48. pristojbene tarife mjerodavno je to, kada je u ustmenih parnicah (u slučajevih maličnog postupnika i smetanja u posjedu) zaključen razpravni zapisnik, a u redovitom postupku, kada je polag naredbe ministarstva od 16. rujna 1852. i to u pismenih parnicah predan zadnji parbeni spis, odnosno kada je protokoliran bio zadnji parbeni govor i to bez obzira na to, da li je zadnji parbeni spis ili parbeni govor podniela pristojbi podvržena stranka ili njezina protustranka?

Digitized by Google

Ako je prije 1. studenoga 1894. zaključen bio zapisnik, odnosno podnešen bio zadnji parbeni spis, ili je protokoliran bio zadnji parbeni govor, onda su glede mjere i načina podmirenja pristojbe mjerodavne dosadašnje ustanove uredovne sbirke na biljegovinu i pravne pristojbe odnosećih se zakona i propisa, još i u tom slučaju, ako se radi o takovoj osudnoj pristojbi, koja se na temelju odmjerenja u gotovom platiti imade.

Glede takovih odlukah nema mjesta niti nadopunjenju svojedobno propisno podmirene biljegovine, niti naknadnom podmirenju u biljegovka, niti pako povratku podmirenih pristojba, sve ako sud istom poslje oživotvorenja zak. čl. XXVI.: 1894. izrekne meritornu odluku uslied odredjene naknadne razprave ili opravdanja, ili povratka u prijašnje stanje, ili ako višji sud dokine odluku, pak se drži nova razprava i izrekne nova odluka.

33. Iza takovih medjutomno izrečenih ili na uzgredno pitanje odnosećih se odluka, glede kojih je dužnost podmirenja pristojbe nastupila još prije 1. studenoga 1894., ne može se niti onda natrag zahtievati podmirena biljegovina, ako je odluka izrečena poslje 1. studenoga 1894., pak ako se ova odluka ne bi dala polag §. 8. zak. čl. XXVI.: 1894. povući pod pristojbu; naprotiv, ako se radi o takovoj odluki, koja je do sada prosta bila od biljega, nu polag ustanovah netom spomenutog zakona uvrštena je medju pristojbi podvržene, ne može se zahtievati podmirenje biljegovine, ako je u tom slučaju, da je odluka i prije toga biljegu podvržena bila, trebalo biljegovinu podmiriti prije 1. studenoga 1894.

34. Glede biljegovine prizivnih podnesaka imade se mjerodavnim uzeti, da li počam od 1. studenoga 1894. podnešena ma kakova pismena ili ustmena prizivna molba u obće podpada onoj biljegovini, koja je u zak. čl. XXVI.: 1894. (točki 19.) ustanovljena.

S toga se temeljem prizivne pristojbe imade svagda uzeti ona pristojba, koja je u §§. 8. i 9. spomenutog zakona (točka 6. i 7.) ustanovljena.

35. Napokon pogledom na to, što je naputak glede provedbe zak. članka XXVI.: 1894. obzirom na ustanove §. 22. zak. čl. XXX.: 1868. svojedobno izdan bio doduše zagrebačkom kr. financ. ravnateljstvu, nu obnarodovanje istoga nije učinjeno takovim načinom i u takovoj mjeri, da bi to svaka interesovana stranka doznati mogla, osim toga pogledom na to, što je uporava u Hrvatskoj i Slavoniji u cielom obsegu ni neprovedivog gore pozvanog novog financijalnog zakona sve do sada, dok nije izdana bila nazočna tumačeća naredba, u praksi skopčana bila sa velikom potežkoćom, da ne bi nitko bez svoje krivice trpio materijalni uštrb: ovim naredjujem, da se u nastalih uključivo do dana proglašenja nazočne naredbe takovih slučajevih, u kojih višak pristojbe nije podmiren bio, koji je polag novog zakona prema starijim propisima trebalo podmiriti ili se od prijašnjeg odstupajući novi način podmirenja nije zahtievao, odustane

Digitized by Google

od sastavljanja obnašašća, ili ako je obnašašće već sastavljeno, odustane od propisanja pristojbe na temelju istoga, pak da se isto tako brišu propisane nu još neuplaćene takove pristojbe.

U slučaju u smislu novog zakona obavljene umjestne uplate pristojbe pako nema mjesta povratku.

KNJIŽEVNE OBZNANE.

(Osnova stečajnoga zakona.) Izdala kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlada, odjel za pravosudje. Zagreb 1896. 4° 84.

Sa zadnjim brojem „Mjesečnika" razaslali smo članovom pravničkoga družtva i predplatnikom našega lista „Osnovu stečajnoga zakona", što ju je izdala vis. kr. zemalj. vlada, odjel za pravosudje. Osnovu je sastavio i s obzirom na primjetbe konferencije, konačno priredio vladin perovodja dr. Josip Mudrovčić, uzevši si za podlogu poglavito ugarski stečajni zakon (zak. čl. XVII.: 1881.), a uz to i austrijski stečajni zakon od 25. prosinca 1868. i stečajni zakon za njemačko carstvo od 10. veljače 1877.

Visoka kr. zem. vlada, koja je, kako doznajemo, dostavila osnovu našim višim sudovom, da čuje njihova prosvietljena mnienja, dobrostivo je ustupila našemu uredničtvu 800 primjeraka osnove, da se bezplatno razašalju članovom pravničkoga družtva i predplatnikom „Mjesečnika", želeći čuti ob osnovi, prije nego ju podnese hrvatskomu saboru na ustavno pretresivanje, mnienje naših pravnika, da uzmogne eventualne primjetbe za vremena u pretres uzeti. Pošto će osnova stečajnoga zakona biti već u jesenskom zasjedanju t. g predložena hrv. saboru, molimo naše pravnike, naročito praktične pravnike, da nam svoje razprave ob osnovi, odnosno primjetbe k osnovi čim prije pošalju, da ih u „Mjesečniku" publiciramo.

Mi se pouzdano nadamo, da će hrvatski pravnici svestrano pretresti ovaj važni kodifikatorni rad kr. zem. vlade. *Dr. J. Šilović.*

* * *

Dr. Michael Zobkow, die Theilpacht nach römischem und österreichischem Recht. Berlin 1895. str. XI. i 156.

Radi se o pravnom poslu, po kojem jedan daje drugomu zemlju na uživanje, a ovaj se obvezuje, da će za to davati prvomu odredjenu kvotu plodova, mjesto da mu plaća kao kod običnoga zakupa zakupninu u novcu. Taki pravni posao sklapali su već u staro doba, a lako može se sklopiti on i danas; pa i najnoviji zakoni imaju propisa o njem. Tako i crnogorski zakonik napose normira davanje zemalja „u napolicu, na trećinu i u opšte za neki dio roda" (čl. 309—312.)

S tim odnošajem bavi se citirana gore monografija dra. Zobkowa, što je ovdje oglašujemo. Prvi dio (str. 1—74.) posvećen je rimskomu, a drugi dio austrijskomu pravu.

Digitized by Google

Odnošaj taj nazivlje se u literaturi rimskoga prava „colonia partiaria“; pisac prigovara tomu izrazu u toliko, što on nije prema vrelima, jer u vrelima nalazi se samo partiarius colonus. U njemačkoj literaturi i u zakonima upotrebljava se za oznaku toga odnošaja izraz „Theilpacht“. Pisac drži, da je taj izraz zgodan. No i njemu se može prigovoriti, jer se ne radi kod toga odnošaja o zakupu samo čestimičnom, o zakupu od česti. (Sr. Erdmann, System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Curland IV. str. 343. op. 2.)

Koja je juristička narav toga odnošaja, to je vrlo prijeporno. Jedni drže, da je to locatio-conductio, drugi da je societas, treći ga označuju inominatnim ugovorom, ili opet, da taj odnošaj sastoji od elemenata najma (zakupa) i društva.

Pisac potanko ispituje te različite teorije, prije svega teoriju o lokaciji, navodi razloge, koji govore za to, da je colonia partiaria u istinu locatio-conductio, i pobija prigovore, koji se navode protiv toga shvaćanja (§§. 2. 3. 4.). Za tim prosudjuje teoriju, koja uči, da je colonia partiaria vazda društveni odnošaj, societas; vješto polemisira imenito s raspravom Waaser-ovom (Die colonia partiaria des röm. Rechts, Berlin 1885), koja osobito zastupa tu teoriju (§. 5.). Pošto je jošte naveo praktične razlike izmedju zakupa i društva (§. 6.), zaključuje pisac za rimsko pravo s tvrdnjom, da je colonia partiaria mogla biti po rimskom pravu i locatio-conductio i societas. Da li jedno ili drugo ili štogodj treće, na to se ne može odgovoriti općenito za sve slučajeve, već se može samo odlučiti, kaki ugovor postoji u konkretnom slučaju. U tu pak svrhu valja točno ispitati konkretni odnošaj, sadržaj ugovora, kojim je osnovan.

In concreto mogla je dakle colonia partiaria biti isto tako inominatni kontrakt, kao što i locatio-conductio, i to prema okolnostima ili locatio-conductio rei, ili loc. cond. operarum ili operis. Pretežno je ona to po svoj prilici i bila. Ali isto tako mogao se je taj odnošaj osnovati i u formi društvenoga ugovora. Zavisi sve to od intencije stranaka: hoće li one primitivnu zamjenu dobara ili asocijaciju. No hoće li one ovo posljednje, treba da je njihova volja glede toga jasna i bez sumnje, treba da je nedvojben animus contrahendae societatis (§. 7.).

Sve to vrijedi i za pravo nakon klasične perijode, samo je sada locatio-conductio još više pretezala, jer upravo za ovo doba ima nesumnjivih dokaza, kako se nije za locatio-conductio tražilo, da merces mora sastojati u pecunia numerata (§. 8.). T. z. νόμος γεωργικός bavi se potanje s položajem, što ga je zauzimao colonus partiarius; odatle se vidi, da se je taj položaj već približio onome, što ga zauzimahu neslobodni koloni, a to opet ne govori za to, da je colonus partiarius bio socius (§. 9.).

Drugi dio rasprave bavi se s austrijskim pravom. Spomenuvši u kratko pravo srednjega vijeka (§. 1.) potanko razglaba nauku o. g. z. U

Digitized by Google

poglavju „o pogodbah uporabe, nasljednoga zakupa i nasljedne daće“ ima naš gradjanski zakonik slijedeću ustanovu: „Ako vlasnik ustupa svoje dobro pod tim uvjetom, da ga primalac obradjiva i daje predavaocu dio plodova, koji se odnosi na svukoliku korist, n. p. trećinu ili polovinu, tad nije to pogodba zakupna nego pogodba društvena, koja se prosudjuje polag pravila ustanovljenih vrhu toga“ (§. 1103.).

Kako se vidi odatle, naš zakonik slijedi nauku, po kojoj t. z. colonia partiaria nije zakup, nego društvo. Što je sklonulo redaktore o. g. z. na to, da su prihvatili tu nauku? Ta okolnost, što ovdje cijena, „daća“, što je plaća primalac dobra, stoji u plodovima, ne može biti odlučna, jer zakupnina ne mora bezuvjetno stajati u gotovu novcu, može je sačinjavati i dio plodova, a da ipak dotični pravni odnošaj ostaje zakup. To razlaže pisac opširno i prikazuje ujedno historiju shvaćanja te cijene u različitim onim kodifikatornim radnjama, što su prethodile o. g. z. (§. 2. I.). Niti merces justa, niti to, što bi cijenu sačinjavala vlastita stvar, niti arbitrium kontrahenta — niti sve to nije moglo biti razlog, zašto o. g. z. prihvaća teoriju o društvu.

Jedino „merces certa“, momenat odredjenosti cijene mogao je sklonuti redaktore o. g. z., da odnošaj, o kojem je ovdje riječ, prosudjuju kao društvo. Polazeći sa stanovišta, da zakupnina mora biti „odredjena“ (§. 1090. o. g. z.), držali su, da ona nije odredjena ondje, gdje sastoji u razmjernom dijelu plodova, gdje je ugovorena pars quota; dočim gdje je ugovorena pars quanta, ustanovljena količina plodova, što ih ima davati primalac dobra, tamo ne manjka odredjenost cijene i tamo se može govoriti o zakupu (§. 2. V.).

Je li ta argumentacija o. g. z. osnovana? Nipošto!

Prije svega zakonik nigdje ne ustanovljuje pojma „odredjenosti“ obligatorne činidbe, već prepušta to interpretaciji in concreto. Za tim niti kod odnošaja, o kojem raspravljamo, ne postoji veća neodredjenost činidbe, nego u mnogim drugim slučajevima, koje ipak prosudjuje zakonik kao redovite slučaje. Neizvjesnost ne tiče se ovdje opsega činidbe ili njezinoga iznosa, već eksistencije njezinoga predmeta; a zakonik smatra u opće i predmete, koji još ne eksistiraju, kao valjane predmete činidbe.

Dublji bi dakle unutrašnji razlozi morali da opravdaju nauku o. g. z., a tih nema.

Osim toga pravni odnošaj, što ga osnivaju stranke po §. 1103. redovno ne će odgovarati pojmu društva, kako ga ustanovljuje o. g. z Stranke redovno niti ne namjeravaju društva, već obični zakup. Prema tome posve je opravdano, što se noviji zakonici ne povadjaju za naukom našega zakonika, ne smatraju odnošaja, o kojem raspravljamo, društvom, već zakupom.

Digitized by Google

Tako već prusko zemaljsko pravo i gotovo svi noviji zakonici, isto tako osnova zakonika za njemačko carstvo — Pače i austrijsko kasnije zakonodavstvo napušta nauku o. g. z. Tako prije svega naredba ministarstva nutarnjih posala i ministarstva pravosudja od 17. prosinca 1858, br. 230. zem. vlad. lista (odn. 16. studenoga 1858, br. 213. d. z. l.) o sudbenom postupku pri parnicah iz uporabne pogodbe. §. 23. te naredbe glasi: „Ustanove zakona ovoga uporabljivat se imadu na pogodbe u §. 1103. o. g. z. označene, pri kojih tko ustupljuje dobro drugomu, da ga obradjuje i da ustupniku daje porazmjeran dio plodova, ali pri kojih primalac ne dobiva prava nasljedno zakupnoga ni prava podnine. Ove pogodbe imadu se u ovom pogledu smatrati kao pogodbe zakupne". S time slaže se i novi austrijski parbeni postupnik. Isto tako austrijski zakon o komasaciji od 7. lipnja 1883., po kojem se takodjer, kako razlaže pisac (str. 111—115.), colonus partiarius smatra kao zakupnik. I po internacijonalnom privatnom pravu morat će austrijski sud parcijarnoga kolona često smatrati zakupnikom (§. 6.). Za tim mogu same stranke, osnivajući taj odnošaj, ugovoriti onaki položaj, kaki obično zauzimlju stranke kod zakupa, jer ustanova §. 1103. o. g. z. nije jus cogens. već pravilo tumačenja. U takovom slučaju imat će sudac prema volji stranaka prosudjivati njihov odnošaj kao zakupnu pogodbu a ne kao društvo (§. 7.).

Naprotiv ne bi mogle stranke ugovoriti, da se odnošaj osnovan po §. 1103. o. g. z. tako zvana colonia partiaria uknjiži u gruntovnici, jer taj odnošaj, premda bi po sebi bio sposoban za unos u gruntovnicu. ne spada medju one odnošaje, koje positivno pravo izrijekom označuje kao predmete grunt. unosa. Žaliti je, što gruntovni zakon nije poput drugih spomenutih zakona isporedio odnošaj po §. 1103. sa zakupom, jer praktična potreba, da bi se mogao i taj odnošaj uknjižiti, postoji kao što i kod zakupa u opće (§. 8.).

Iza toga raspravlja pisac o formi, u kojoj se može osnovati colonia partiaria po našem pravu (§. 9. I.), o posjedu kolona (II.), o teretima i troškovima (III.), o gospodarskom djelovanju kolona (IV.), o zakonskom založnom pravu vlasnika zemljišta (V.), o pravu raspolaganja stranaka (VI.) i o polaganju računa (VII.). Sva ta pitanja ne mogu se rješavati strogo i dosljedno po načelima o društvu, kako bi to slijedilo iz nauke o. g. z. Isto tako su načini, kako prestaje naš ugovor, modificirani spomenutom gore naredbom od god. 1858. u smislu zakupa (§. 10.).

Razloživši jošte, kako se razvrgava zajednica izmedju davaoca i primaoca zemljišta, što se dijeli medju njima (§. 11.), završuje pisac svoju raspravu s primjedbom, da redaktori o. g. z. nijesu imali osobita razloga, da pravni posao parcijarnoga kolona prosudjuju kao društvo. Sa stanovišta samoga zakonika mogli su posve dobro proglasiti taj odnošaj zakupom.

Digitized by Google

Mnoge ustanove „o zajednici dobara“ niti se ne mogu primijeniti pravnomu odnošaju §. 1103. o. g. z., već u mnogom pogledu valja prosudjivati taj odnošaj po načelima o najmu (zakupu), kako to i čine nekoji zakoni, mladji od o. g. z. Valja poći i dalje glede toga, a osobito je nužno, da se i taj odnošaj proglasi sposobnim za unos u gruntovnicu (§. 12.).

Već iz ovoga, što navedosmo dosele, može se razabrati, kako potanko i pomno obradjuje pisac svoj temat: istražuje njegovu historiju, razlaže ga dogmatički i razglaba kritički. Način prikazivanja lak je, jasan i pregledan.

Pisac opravdano pobija stanovište austrijskoga zakonika. Svakako bi više odgovaralo naravi stvari i faktičnim odnošajima, da se po načelima o zakupu, u koliko nije odredjeno što drugo, prosudjuje i onaj odnošaj, kad jedan dade drugomu zemlju na uživanje i obradjivanje, a primalac ima davati za to prvomu razmjerni dio plodova.

No i onaj, koji se ne će moći složiti sa svakom tvrdnjom piščevom, rado će priznati, da on vješto i temeljito obradjuje postavljeno si pitanje. Njegova rasprava zauzet će dostojno mjesto u literaturi o t. z. colonia partiaria, te bi Zachariä (Geschichte des griech.-röm. Rechtes III. Aufl. str. 256. op. 845.) bez sumnje imao sada mnogo manje razloga tužiti se na to, da njemačka pravna znanost zanemaruje teoriju o t. z. parcijarnom kolonatu.

Prof. Sperec.

VIESTNIK.

(Upravni odbor pravničkoga družtva) držao je dne 9. svibnja t. g. svoju redovitu sjednicu, u kojoj je urednik „Mjesečnika“ dr. *Šilović* priobćio, da je vis. kr. zem. vlada, odjel za pravosudje, dostavila uredničtvu „Mjesečnika“ 800 eksemplara „Osnove stečajnoga zakona“, da se medju članove pravničkoga družtva i predplatnike „Mjesečnika“ razdieli, te da je „Osnova stečajnoga zakona“ sa 5. brojem „Mjesečnika“ razaslana. Odbor zaključi, da se vis. kr. zem. vladi, odjelu za pravosudje, na ovom odlikovanju pravničkoga družtva izrazi zahvalnost i da se uvrsti u zapisnik. Na predlog dra. *Pliverića* imenuje se družtvenim povjerenikom predsjednik kr. sudbenoga stola u Belovaru Dragutin *Markovac* za područje kr. sudbenoga stola belovarskoga. Zamolbi odbora odazvao se je družtveni podpredsjednik dr. Fr. J. *Spevec*, te je 23. svibnja t. g. u 5 sati po podne predavao u skupštini pravničkoga družtva „O pravu i pravednosti“. Konačno izvješćuje blagajnik o stanju blagajne.

(Skupština pravničkoga družtva) obdržavana je dne 23. svibnja t. g. pod predsjedanjem družtvenoga predsjednika presvj. g. dra. Franje pl. *Burgstallera-Remetskoga*, te je u njoj družtveni podpredsjednik dr. Franjo J. *Spevec* predavao „O pravu i pravednosti“. Skupštinu je svojom prisutnošću počastio preuzvišeni g. predsjednik kr. stola sedmorice dr. Stjepan *Spevec*. Veoma zanimivo i instruktivno ovo predavanje donieti ćemo u cielosti u budućem broju.

(Previšnja odlikovanja.) Njegovo ces. i kr. apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 19. travnja 1896. premilostivo podieliti

Digitized by Google

podpredsjedniku hrvatsko-slavonskoga banskoga stola Lazaru *Ruvarcu* u priznanje mnogogodišnjeg izvrstnog i uspješnog službovanja njegovog viteški krst reda Leopoldova, viećniku rečenoga banskoga stola pako Adolfu *Rušnovu* u priznanje njegovoga na polju pravosudne službe i strukovne literature zasvjedočenoga izvrstnoga djelovanja red željezne krune trećega razreda — obojici uz oprost od pristojba.

(† Stjepan Gmaz), predsjednik kr. sudbenoga stola u miru umro je 4. svibnja t. g. u 84. godini. Pokojnik, koji bijaše revan član našega družtva od njegova početka neprekidno do svoje smrti, spadao je medju najbolje starije hrvatske sudce, te si je svagdje, gdje je službovao, stekao poštovanje občinstva i ljubav svojih drugova. Pokoj mu čestitoj duši.

Imenovanja. Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je imenovati zamjeika državnog odvjetnika Eugena viteza *Gayera* gradskim kapetanom slob. i kr. grada Osieka, gradskoga viećnika Artura *Femena* grad. kapetanom slob. i kr. grada Varaždina, Milana pl. *Makonca*, prislušnika kod sudbenoga stola u Zagrebu, zamjenikom kr. državnoga odvjetnika II. razreda extra statum kod kr. državnoga odvjetničtva u Zagrebu, sudbenimi pristavi II. razreda extra statum prislušnike: Eugena pl. *Zsitvay-a* kod sudbenoga stola u Osieku za kotarski sud u Šidu; Milana *Dittmayera* kod sudbenoga stola u Zagrebu za sudbeni stol u Ogulinu; Vladimira *Buzadžića* kod kotar. suda u Požegi za kotarski sud u Garešnici; Vladislava *Kolića* kod kotarskog suda u Belovaru za isti kotarski sud; Alfreda *Arnolda* kod kotarskog suda u Požegi za kotarski sud u Glini, Ivana *Stražimira* kod kotarskog suda u Požegi za kotarski sud u Mitrovici, podbilježnika kod kr. tribunala na Rieci dra. Vinka baruna *Zmajića* kot. pristavom II. razreda kod kr. kot. oblasti na Sušaku te pravne vježbenike Miloša *Jankovića* kod sudb. stola u Ogulinu i Ivana *Stadlera* kod onoga u Varaždinu prislušnici u obsegu banskoga stola.

Kr. ug. ministarstvo financija imenovalo je kr. državnog ovrhovoditelja Franju *Vukovića* kr. financ. perovodjom i povjerenikom očevidnosti zemljarine u privremenom svojstvu kod kr. financ. ravnateljstva u Gospiću.

(U Bosni i Hercegovini.) C. i kr. zajedničko ministarstvo unaprijedilo je savjetnika vrhovnog suda m. pr. dra. Adalberta *Pöltzela* i predsjednika okružnog suda Josipa *Karlovića* na veću pristojbu; naimonovalo je sudskog tajnika m. pr. Josipa *Treszkiewicza* zamjenikom državnog odvjetnika u Mostaru i pomoćnog izvjestitelja kod vrhovnoga suda dra. Boleslava *Marcoina* zamjenikom državnog nadodvjetnika.

Poglavica zemaljske vlade naimenovao je političkog pristava I. razreda kod okružne oblasti u Travniku Leopolda *Pečara* policajnim povjerenikom, ostavivši ga u sadašnjem službenom mjestu; odvjetničkog kandidata dra. Henrika *Gumplovicza* privremenim auskultantom kod okružnoga suda u Sarajevu, i auskultanta kod okružnoga suda u Mostaru Felixa *Kocielskog* privr. sudskim pristavom manje pristojbe.

Premještenja. Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je premjestiti iz službenih obzira Antuna *Babića*, sudbenoga pristava kod sudbenoga stola u Ogulinu, ka kotarskomu sudu u Slatini, te mu podjedno povjeriti upravu rečenoga kotarskoga suda, nadalje premjestiti sudbene pristave i to uslied vlastite molbe dra. Dragutina *Tončića*, kod kotarskoga suda u Glini, k onomu u Zagrebu, te Ivana *Trgovčića*, kod kotarskoga suda u Šidu, k onomu u Ivancu; iz službenih obzira pako: Franju *Aumana*, kod kotar.

Digitized by Google

suda u Glini, k onomu u Kostajnici, Titu *Koletzkoga*, kod kotarskoga suda u Vinkovcih, k onomu u Glini, i Stjepana *Burazovića*, kod kotarskoga suda u Kostajnici, k sudbenomu stolu u Petrinji i napokon obnašao je umirovljenog sudbenog pristava II. razreda Adalberta pl. *Martinkovića* reaktivirati, opredieliv mu mjesto službovanja kod kotarskoga suda u Vinkovcih.

(U Bosni i Hercegovini.) C. i kr. zajedničko ministarstvo premjestilo je zamjenika državnoga odvjetnika Ivana *Domanika* iz Mostara u Sarajevo.

Poglavica zemaljske vlade premjestio je sudskog tajnika Većeslava *Podhurskog* od kotarskog ureda u Vlasenici k okružnom sudu u D. Tuzli, vladinog perovodju Antuna *Indráka* od okružnog suda u D. Tuzli ka kotarskomu uredu u Vlasenici, auskultanta Augusta *Košatku* od okružnog suda u Mostaru k okružnom sudu u D Tuzli; auskultanta Rista *Božića* od okružnog suda u Sarajevu k onom u Travniku; trajno je umirovio šerijatskog sudiju kod kot. ureda u Livnu Smail ef. *Omerhodžića;* premjestio je naizmjence perovodne vježbenike Jovana *Schmidta* kod kotarskoga ureda u Bihaću i Josipa *Kotyka* kod zemaljske vlade; političkog pristava dra. Ljudevita *Zsilinskog* kod kotar. ureda u Bjelini i perovodnog vježbenika dra. Richarda *Thurnwalda* kod kot. ureda u Srebrenici; sudskog pristava dra. Viljema *Königa* od kotar. ureda u Tešnju k okružnom sudu u Banjaluci; sudskog pristava Aloisa *Dolkoša* od kotarskog ureda u D. Tuzli k onom u Tešnju, auskultanta Josipa *Adamika* od okružnog suda u Banjaluci ka kot. uredu u D. Tuzli; napokon razriješio je sudskog pristava v. pr. u seoskom kotarskom uredu u Mostaru Antuna *Kronju*, povodom njegovom naimenovanja c. kr. pristavom kotarskog suda za vrhovni zemaljski sud u Zadru, od daljeg službovanja u Bosni i Hercegovini.

(Kr. javnim bilježnikom) u obsegu kr. sudbenoga stola u Petrinji sa sjedištem u Petrinji imenovan je dr. Dušan *Peleš*, odvjetnik u Petrinji.

Stečaji.

Lipanj. Dragutin *Angelo*, urar u Zagrebu, Frankopanska ulica kbr. 3. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 21. travnja 1896. br. 7357. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Šumanović, zamjenik Andrija Jakčin, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 11. lipnja, ročište 13. lipnja 1896.

— Ostavina Matije *Gabria* iz Virovitice. — Kr. kot. sud u Virovitici (odluka od 8. svibnja 1896. br. 3622. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Milovan Gavrančić, zamjenik dr. V. D. Elia odvjetnici u Virovitici. — Rok prijavni do 15. lipnja, ročište 16. lipnja 1896.

— *Slavnić i Filipović* neprotokolirana tvrdka u Karlovcu. — Kr. kot. sud u Karlovcu (odluka od 17. svibnja 1896. br. 9651. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Gustav Kornitzer, zamjenik dr. Ivan Banjavčić, odvjetnici u Karlovcu. — Rok prijavni do 20. srpnja, ročište 17. lipnja 1896.

Srpanj. Friedrich *Liebman*, tokar iz Mitrovice — Kr. sudbeni stol u Mitrovici (odluka od 27. travnja 1896. br. 3455 gr.) Zastupnik i medjutomni upravitelj Milan Šimunović, zamjenik Gjorgje Sretković, odvjetnici u Mitrovici. — Rok prijavni do 10. srpnja, ročište 14. srpnja 1896.

Digitized by Google

O pravu i pravednosti.*

Predavao u skupštini pravničkoga društva dne 23. maja 1896. dr. Fr. J. Spevec.

„U zakonu štitiš i održaješ sama sebe, brani zakon, jer je on uvjet Tvojemu bitku".
(Ihering, der Zweck im Recht I. str. 561.)

Slavna skupštino!

I.

U „Mjesečniku" br. 5. o. g. priopćio sam izvadak iz govora, što ga je prigodom preuzimanja rektorata u Vratislavi držao poznati pravnik, povjesničar i pjesnik profesor Felix Dahn pod naslovom „Ueber den Begriff des Rechts". Nijemci imaju bogatu literaturu i o pojmu prava. Pored svega toga oni još uvijek raspravljaju o tom pitanju. U nas nije to pitanje obradjeno malne nikako. Za to sam naglasio, priopćujući govor Dahnov, da bi se i za to pitanje moglo zauzeti naše pravničko društvo. Na to je uredničtvo „Mjesečnika" nadovezalo opasku, kojom me poziva, da ja otpočnem raspravu o tom. Isto tako pozvao me je odbor pravničkoga društva, da bi u skupštini društva držao o tom predavanje.

Ja se tome pozivu ovim odazivljem, te ću govoriti u opće o pravu i o njegovom odnošaju napram pravednosti. Ne utvaram si dakako, da ću na pitanje o pojmu prava i pravednosti dati odgovor, koji bi potpuno zadovoljavao svakoga. Bit ću zadovoljan, ako ovo moje predavanje ponuka naše pravnike, da razmišljaju i raspravljaju o tom pitanju, pa ću se tom zgodom možda opet i ja javiti.

Pitanje, o kojem raspravlja ovo predavanje, kardinalno je za svakoga pravnika. Ali ono može i treba da zanima i svakoga inteligentnoga čovjeka, jer se pravo tiče svakoga člana društva, svaki gleda udilj pred sobom njegove plodove i služi se njima, svaki uživa danomice dobročinstva prava.

Trebalo bi s toga, da svaki član društva znade što više o pravu, da bi tako umio cijeniti vrijednost onoga, što mu pruža pravo i pravni

Digitized by Google

poredak. Trebalo bi, da bude općenitije, nego žalibože jest, razvita svijest o tom, što ima društvo da zahvali pravu.[1] Trebalo bi, da se što općenitije znade, kako je pravo jedan od glavnih temelja, na kojima je sazdan socijalni svijet, kako ono omogućuje život i najslabijemu i najsiromašnijemu uz najjačega i najbogatijega. Bez prava nije moguć društveni život. A samo u uredjenom društvu, u različitim svezama i zajednicama s drugim ljudima može čovjek da se razvije kao potpun čovjek i da zadovoljuje najviše interese potpuno razvita čovjeka. Unus homo, nullus homo. Pravo pak osigurava uvjete za društveni život.

S fizičnim uvjetima ljudskoga života, onima, koji su ovisni od djelovanja prirodnih zakona, pravo se redovno ne bavi, jer ono nema moći nad prirodom. Ali ipak ima slučajeva, gdje i fizičnim uvjetima ljudskoga života mora da priteče pravo u pomoć, pa da zaštiti razvoj života po prirodnim zakonima, gdje bi ljudi svojim djelovanjem mogli da zapriječe ili osujete taj razvoj.

Tako se n. pr. rasplod ljudi osniva na prirodnim zakonima; ali ljudi mogu da zaustavljaju i osujećuju taj rasplod, a odatle prijeti pogibelj za opstanak društva. S toga pravni poredak uzima taj rasplod u zaštitu, postavlja propise za zaštitu embryonis, protiv pobacivanju ploda iz utrobe, izlaganju djeteta, čedomorstvu itd.

Naše se pravo danas zadovoljava s negativnim odredbama, da ukloni pogibelji, što prijete rasplodu i razvoju podmlatka. No ima primjera za to, kako su zakonodavstva nastojala, da positivno unaprede rasplod i razvoj podmlatka.

Tako poznati rimski zakon Lex Julia et Papia Poppea, tako i mnogi drugi zakoni različitih naroda.

Fizične uvjete života zaštićuje nadalje pravo i ustanovama, koje prijete kaznom umorstvu i ubijstvu, različitim ozledama tijela i zdravlja[2].

Kolike je pak važnosti pravo za ekonomske uvjete života, toga mislim da ne trebam tek razlagati ovoj slavnoj skupštini. Jer tko da ne zna, kako pravo uredjuje načine stjecanja imovine, načine raspolaganja s imovinom, zaštićuje imovinu od vrijedjanja i oduzimanja po drugima, nalaže onima, koji je smetaju ili oduzimaju, da se kane smetanja, da povrate, što su oduzeli, štiti imovinu od kradje, prevare, pronevjerenja, grabeža, globljenja, oštete tudjega vlasničtva itd.

Po zaštiti, što je pruža pravo imovini, biva i vrijednost imovine veća. Poznata je stvar, da ondje, gdje je razvita pravna sigurnost, vrijednost vlasničtva i u opće imovine mnogo je veća, nego ondje, gdje nema pravne sigurnosti; pa kad nastanu burna vremena, kad je uzdrmana pravna sigurnost, onda pada i vrijednost imovine. U tom stoji *ekonomična vrijednost* pravne sigurnosti.

No pravna sigurnost ima i svoju *moralnu vrijednost*. S pravom naglašuje Ihering u tom pogledu važnost pravne sigurnosti za razvoj ka-

Digitized by Google

raktera. Bez objektivne sigurnosti u društvu, kakovu pruža pravni poredak, nema subjektivnoga čuvstva sigurnosti, a bez ovoga ne može se razvijati karakter.

Pravo zaštićuje i druga idealna dobra čovjeka i društva: slobodu, čast, obitelj, ćudoredne i religijozne podloge društva.[3]

A što vrijedi pravni poredak za postizavanje naobrazbe u različitim školama i drugim zavodima, čije odnošaje on uredjuje!

Mnoga su dakle i velika dobra, što ih podaje društvu pravni poredak. Pravo nije doduše najviše dobro ljudskoga života, ali bez prava ne bi mogli ljudi da poluče to dobro; ne bi im bilo moguće, da što obilnije i što slobodnije razvijaju i udjelotvoruju svoje sile i svoje sposobnosti.[4] Cicero, ma da nije bio pravnik, zgodno naglasuje dobra, što ih pruža pravo, u govoru pro Caecina, veleći medju ostalim: „Mihi credite, maior hereditas uni cuique nostrum venit in iisdem bonis a jure et a legibus quam ab iis, a quibus illa ipsa bona nobis relicta sunt. Nam ut perveniat ad me fundus, testamento alicuius fieri potest: ut retineam quod meum factum est, sine iure civili fieri non potest. Fundus a patre relinqui potest: at usucapio fundi, hoc est finis sollicitudinis ac periculi litium, non a patre relinquitur, sed a legibus, Aquae ductus haustus, iter actus a patre, sed rata auctoritas harum rerum omnium ab iure civili sumitur. Quapropter non minus diligenter ea, quae a maioribus accepistis, publica patrimonia juris quam privatae rei vestrae retinere debetis, non solum quod haec iure civili saepta sunt, verum etiam quod patrimonium unius incommodo dimittetur, ius amitti non potest sine magno incommodo civitatis". (C. 26.)

Nema nikoga, koji ne bi uživao dobročinstva prava. I za istoga zločinca, kojega kazni pravni poredak, taj je pravni poredak mnogo vrijedan. Jer da nema pravnoga poretka, društvo bi mnogo oštrije i okrutnije i neuredjenije postupalo sa zločincem, nego postupa uredjeno kriminalno pravosudje; društvo bi zločinca vješalo, tjelesno zlostavljalo itd., gdje ga pravni poredak samo privremeno zatvara. Organizacija kaznenoga prava za zločinca je isto tako blagodat, kao što i za društvo.

Dižu se glasovi, a možda ne bez razloga, da naše današnje kriminalno pravosudje čini za zločinca prije odviše nego premalo[5].

Istina je, da pravo takodjer ograničuje čovjeka i društvo u različitom smijeru; nalaže im različite stege i dužnosti. Ali ono to čini baš u tu svrhu, da omogući medjusobni život ljudi, da im osigura sva ona dobra, koja po njihovom sudu tek podaju životu pravu vrijednost, u opće da im omogući, da mogu ići za svrhama svojega života.

Pravo nije u prvom redu ograničenje ljudske slobode, naprotiv ono je u prvom redu priznaja slobode, a ograničenje samo je druga strana te priznaje. Da mogu na ime ljudi ispunjavati svoje zadaće, da mogu

Digitized by Google

slobodno ići za svrhama svojega života, treba da imaju njeko područje, u čijim granicama mogu se slobodno kretati, u kojem mogu da razvijaju svoje sile i u koje ne smije drugi dirati. Takovo područje stvara im pravo. S toga je pravo kao što princip poretka tako i princip slobode. U koliko dakle pravo na jednoj strani ograničuje i steže, čini ono to, da omogući, da se mogu na drugoj strani slobodno oživotvarati interesi ljudi i njihova volja.

No da pravo u istinu donosi ona dobra, što ih očekuje od njega društvo, to ne stoji samo do njegovoga sadržaja, već vrlo mnogo i do toga, kako se pravo primijenjuje i provadja u životu. I najbolje pravo zlo rukovano ne pomaže ništa i često je puta gore, nego zdrava praksa uz loše zakone. Za to je primjena prava za dobrotvorno ili ubitačno djelovanje prava od prevelike važnosti. Ta primjena, kojoj pravna znanost krči putove, posebna je umjetnost, a treba ju tek naučiti. „Sudačka diagnosa u mnogom je pogledu teža nego diagnosa liječnička“.[6]

II.

No čujem, gdje me već pitate, a što je to pravo?

Definicija o pravu ima vrlo mnogo, ali bez prigovora vrlo malo ili ni jedne. A mora se priznati, da nije tako laka definicija, u kojoj bi bili istaknuti, kako treba, svikoliki momenti pojma prava; nije laka ta definicija, kad je i pravo, kako veli znameniti jedan pravnik, možda ne samo više kompliciranǫ nego i finije organizovano, nego sam ljudski mozak.[7]

Pojam prava spada medju t. z. kompaktne pojmove. I genus proximum i differentia specifica opet su vrlo komplicirani. Genus proximum obuhvaća prije svega predočbu o nječem kao normi, apstraktnom pravilu, kojega se treba držati, po tom se razlikuje pravo od svega, čemu ne pripada karakter pravila ili norme. Zatim sadržaje genus proximum oznaku, da se ta pravila odnose na organizaciju zajedničkoga života ljudi, na njihove odnošaje i njihova djela, na njihov medjusobni saobraštaj: po tom razlikuju se pravna pravila od mnogih drugih pravila n. pr. pravila gramatike, logike i dr., koja se ne odnose na djelovanje ljudi, ili kako se to obično veli za pravo, „na spoljašne odnošaje ljudi medjusobno i prema stvarima“.

Differentia specifica sadržaje ona svojstva, koja naposę karakterišu species: pravo, po kojima se razlikuje ta species od ostalih srodnih pojava, od ostalih species u granicama istoga roda norama, od množine one praktičnih pravila, po kojima se upravlja medjusobni život ljudi.

Specifična diferencija ima da označi snagu ili autoritet, s kojim djeluju pravna pravila kao obvezne norme za medjusobno ponašanje ljudi; njihov položaj i kako ona reagiraju protiv fakta, koji se kosi s njima. To je opet u savezu sa pitanjem o vrsti i kompetenciji faktora, koji stvara pravo, forama, u kojima se ono stvara i s mnogim drugim pitanjima.

Digitized by Google

Od svih tih oznaka jedni uzimlju u definiciju prava više, drugi manje; a kako opet o značenju mnoge od tih oznaka nijesu složni, tako nema niti definicije o pravu, koja bi općenito zadovoljavala.

Da se pod pravom razumijevaju pravila za zajednički život ljudi, za njihovo medjusobno ponašanje, o tom su, možemo reći, svi složni. Ali koja je narav i koja su svojstva tih pravila, zatim po čemu se razlikuju ta pravila od mnogih drugih pravila za život, glede toga se mišljenja mnogo razilaze. Jer to je jasno, da se medjusobni život ljudi ne upravlja samo po pravilima prava, već i po mnogim drugim pravilima, tako po pravilima morala, zatim običaja, pristojnosti, uljudnosti, spoljašnih navada u društvenom općenju itd. Ima mnogo životnih odnošaja, što ih ne normira niti ne može da normira pravo, već ih prepušta drugim etičnim moćima.

Ne može doduše niti jedan narod živjeti bez prava, ali isto tako nema naroda, koji bi mogao izaći samo s pravom.

Tih pravila za medjusobni život ljudi ne možemo razlikovati po njihovom sadržaju, jer je taj sadržaj nestalan i lako se mijenja.

Ima pravila, koja su danas pravila samo društvenih običaja, dočim su njekoć bila to pravna pravila. I obratno.

U čemu dakle stoji karakteristika prava, po čem se razlikuju pravna pravila od ostalih pravila za život?

Obično se kaže, da pravo uredjuje samo spoljašnji zajednički život ljudi, i u tom da stoji njegova karakteristika. No istina je — prigovara se tomu — da se pravo bavi spoljašnjim odnošajima ljudi, ali se ipak samo po tom ne luči ono od ostalih pravila za život, jer se i ova odnose na spoljašnji život ljudi. Tako prije svega pravila običaja, n. pr. ona, što ih propisuje običaj za medjusobno društveno općenje. Pače i pravila morala protežu se na spoljašnji zajednički život ljudi, ovdje se sastaju s propisima prava, podupiru te propise, pribavljaju im važnu snagu nukajući ljude, da ih obdržavaju.

I propisi morala zahtijevaju, da se ispunjuju pravne obveze, da se ne počinjaju zločini, da se pokoravaju ljudi zakonitomu poglavarstvu.

Napokon nije niti za pravo unutrašnjost čovjeka posve irelevantna, kako to pokazuju mnogi primjeri ne samo kaznenoga, nego i civilnoga prava.[8]

Pravo rado označuju po primjeru filosofa Hegela kao „opću volju".[9] Istina je, da se u pravu manifestira volja one zajednice, čije je to pravo, volja, koja gospoduje u toj zajednici, norme prava prikazuju nam se kao izjave te volje.

Ali ta „opća volja" ne manifestira se samo u pravnim pravilima, ona se manifestira i na mnoge druge načine, koji nemaju ništa posla s pravom: volja države n. pr. manifestira se na različite načine, a da ne stvara prava. Ta „opća volja" samo je u toliko pravo, u koliko se očituje

Digitized by Google

u funkcijama prava. Nije dakle dosta, da se označi pravo naprosto kao „opća volja".

Mnogi naziru razliku izmedju pravila prava i drugih pravila za život u tom, što pravna pravila osnivaju na jednoj strani ovlaštenja, pravo u subjektivnom smislu, a na drugoj strani dužnosti; ali te dužnosti tek su nješto sekundarno, samo posljedice onoga prava na drugoj strani, te se mjere o interese sadržane u tom pravu. Naprotiv propisi morala da nalažu samo dužnosti, njihov kardinalni pojam jest pojam dužnosti, a nijesu te dužnosti tek puka posljedica ovlaštenja, što pripada drugomu. Isto tako kod propisa običaja da preteže elemenat, što ograničuje, steže,[10]

Tomu shvaćanju dade se prigovoriti i prigovara se to, da ona dvostranost, s kojom djeluju pravna pravila, nije svojstvo vlastito samo pravu, već je nalazimo i kod drugih pravila za život. Nije jedina funkcija niti ovih pravila, da nalažu samo dužnosti, već i ona pružaju ujedno zaštitu, na svoj način zaštićuju interese ljudi. Kad moral propisuje: ljubi svojega bližnjega, budi pošten, vjeran itd., onda ono time ne nalaže samo dužnost onome, kome progovara, već ujedno pruža svima, koji žive s ovim, važnu zaštitu i sigurnost; nije dakle samo onaj, koji se pokorava moralnim propisima, podvrgnut dužnostima, već i njegovi bližnji uživaju od tih propisa zaštitu.[11]

Isto tako kad običaj propisuje, česa se ima pojedinac držati n. pr. u društvenom općenju, onda on ne osniva time samo dužnosti za pojedine članove društva, već ujedno ovlaštuje druge, društvo, da oni mogu zahtjevati od svakoga, da se drži tih propisa.[12]

Najobičnije nalaze razliku izmedju prava i ostalih pravila za život u prinudi, s kojom djeluje pravo, pa prema tomu većina označuje pravo kao skup prinudnih ili prisilnih pravila za medjusobni život ljudi. „Die gangbare Definition des Rechts lautet: Recht ist der Inbegriff der in einem Staate geltenden Zwangsnormen, und sie hat in meinen Augen das Richtige vollkommen getroffen", veli Ihering.[13]

No taj momenat prinude shvaćaju opet različito i različito mu podaju značenje. Ne može biti prinuda karakteristika pravnih pravila u tom smislu, da je samo ono pravo, na što se mogu ljudi u istinu prinuditi, što u istinu raspolaže sa spoljašnjom prinudom, ili da je sve, čemu služi takova prinuda, pravo. Jer u jednu ruku ima pravnih pravila, kojima ne služi prinuda; zatim i onakova pravila, kojima služi prinuda, mogu ljudi prestupiti, ne može se dakle prinudom svagda postići to, da se ljudi ponašaju onako, kako to zahtijevaju pravna pravila, već često samo to, da se dade zadovoljština za njihovu povredu.

U drugu ruku ima i drugih pravila za život, kojima služi prinuda. Tako imenito pravila običaja, pravila o medjusobnom društvenom općenju, koja često neodoljivo prinudjavaju čovjeka, da ih obdržava, a protiv onoga,

Digitized by Google

koji ih ne drži, reagira društvo svojim načinom, isključuje ga n. pr. iz svojega kruga itd.

Radi svega toga zahtijevaju za pravna pravila samo „prinudljivost“ (Erzwingbarkeit), pa označuju pravo kao skup „prinudljivih“ pravila, prinudljivih u tom smislu, da dopuštaju prinudu, da se smiju ljudi prinudjavati, da ih obdržavaju. Jer kao što nije nužno, da se svagda provadja pravo spoljašnjom prinudom, tako nije nužno ni to, da se ono, što propisuju pravna pravila, dade u svakom slučaju u istinu iznuditi; samo treba, da su ta pravila prinudljiva po svojoj intenciji, da načelno i po svojem pojmu dopuštaju upotrebu prinude.

Ima slučajeva, gdje se ono, što propisuje pravo, ne da iznuditi zbog različitih zapreka; ali ipak dotična pravila ostaju pravna pravila, dok je po njihovom pojmu i njihovoj intenciji dopuštena prinuda, dokle su dakle prinudljiva u tom smislu. Često puta ne može vjerovnik istjerati svoje tražbine od dužnika, jer ovaj nema ništa; ali ipak je njegova tražbina pravna tražbina, pravo.

Ovamo spada i medjunarodno pravo.

Prinudni aparat, s kojim ono razpolaže, nije potpun i za svaki slučaj dostatan; ali je medjunarodno pravo za to ipak pravo. Svi njegovi propisi načelno su i pojmovno prinudljivi, samo prinudna sredstva ne dostaju; no nije nemoguće, da će se civilisovane države prije ili poslije složiti, da stvore potrebiti za to aparat.[14]

Drugi drže, da nije sama eksistencija prinude ili prinudljivosti ono, po čem se razlikuju pravna pravila od ostalih pravila za život, već da je to organisacija toga elementa, prinude. Pravo na ime stoji pod zaštitom državne vlasti, državna vlast vlastiteljka je one prinude, s kojom raspolaže pravo, državna vlast prinudjava ljude, gdje treba, da obdržavaju pravna pravila, odnosno da dadu zadovoljštinu pravu, ako su ga povrijedili. Po tom je karakteristika pravnih pravila to, što se za njihovu zaštitu može pozvati u pomoć državna oblast — sud ili upravna oblast. Dokle se za zaštitu pravila običaja ne može pozvati u pomoć sud ili koja druga državna oblast, dotle je to pravilo samo pravilo običaja; čim se pak ono, što zajamčuje i nalaže pravilo običaja, može u slučaju potrebe zahtijevati pomoću suda, onda je to već pravno pravilo, pravilo pravnoga običaja, običajnoga prava.[15]

Tome shvaćanju može se izmedj ostaloga prigovoriti to, da ono za oznaku pojma prava upotrebljava nješto, što već pretpostavlja pravo: pojam države, državne vlasti vazda pretpostavlja već pojam prava.

Momenat prinude svakako je karakterističan za pojam prava i to u formalnom svojstvu. Pravo hoće po svojoj intenciji da vrijedi formalno kao prinudno pravilo bez obzira na privolu onih, koji su mu podčinjeni. Ono samo odredjuje, koga obuhvaćaju njegovi propisi, tko mu je podčinjen i pod kojim uvjetima može da se oslobodi od njegovoga gospodstva. Tko

Digitized by Google

neće da ga posluša, pa faktično ne obdržava njegovih propisa, taj doduše krši zakon, ali se nipošto ne oslobadja od njega, već mu ostaje i dalje podčinjen, doklegod ga samo pravo ne pusti iz svoje sveze i ne riješi od nje; jer kao što ga je samo podložilo svojemu gospodstvu, tako i samo odredjuje uvjete, pod kojima prestaje to gospodstvo. Vojnički bjegunac, koji se je bjegom faktično oteo izvršivanju vojničke dužnosti, ne rješava se time svoje pravne dužnosti, već ostaje i dalje obvezan; zločinac osudjen na tamnicu, ako pobjegne, ne ukida time snagu osude za sebe itd.

U tom smislu kaže Lotmar. cit. str. 9. „Die Rechtsordnung, dieses Stück der Civilisation, ist nicht wie Kunst und Wissenschaft ein solches, das einer sich beliebig zueignen oder fernhalten kann. Nein, vielmehr ist sie eine unabweisliche Gabe".

Naprotiv ona druga pravila za život vrijede samo na osnovu privole onih, koji su im podčinjeni. Dokle oni sami hoće, da ta pravila i za njih vrijede, dotle ih ona obvezuju; neće li oni toga, onda ta pravila za njih ne postoje.

Tko neće, da zanj vrijede stanoviti propisi društvenih običaja, stanovite forme općenja, toga one ne obvezuju. Tko neće da pravi posjete, toga ne vežu pravila o posjetima; tko neće da daje t. zv. vitešku zadovoljštinu, za toga ne vrijede propisi o dvoboju itd.

Razlika dakle izmedju pravnih i drugih pravila za život stoji u njihovom formalnom svojstvu, ona se razlikuju po smislu, u kojem hoće da vrijede: pravo hoće da formalno vrijedi kao prinudna norma nezavisno od privole onih, za koje postoji; ostala pak pravila samo na osnovu privole onih, koje obvezuju.

O faktičnoj snazi jednih i drugih pravila se ne radi; ne odlučuje to, u koliko ona faktično obvezuju, kako ona faktično prinudjavaju one, koji su im podčinjeni. Ta faktična prinuda može biti posve jednaka kod jednih i drugih pravila, ona može i kod pravila običaja biti još jača, nego je pravna prinuda: tko hoće da ga pravila stanovitih društvenih običaja obvezuju, da bude član zajednice konstituirane po tim pravilima, toga ta pravila prinudjavaju faktično često puta jače, nego pravna pravila. Tako se n. pr. često ne mogu ljudi ukloniti dvoboju, premda ga pravo zabranjuje. Po faktičnoj dakle prinudi, po faktičnom uspjehu ne može se praviti razlika izmedju pravnih i onih drugih pravila, jer kod jednih i drugih može taj faktični uspjeh biti isti.

U drugu ruku može, kako jur znademo, pravu manjkati faktična prinuda, pa ono ipak ostaje pravo ma da s ovoga ili onoga razloga faktično ne prinudjava.

I u tom se slažu pravna pravila s pravilima običaja, etikete, društvenog općenja u užem smislu itd., što je kod svih tih pravila pitanje, da li si zadovoljio ta pravila, neovisno od motiva, s kojih im se pokoravaš. Dok ih oni, koje obvezuju ta pravila, obdržavaju, dotle su ona zadovoljna, ob-

Digitized by Google

vezanik je ispunio dužnost, što mu je nalažu ta pravila, obdržavao ih on s toga, jer ih smatra i poštuje kao vrijedna i dobra pravila, ili pak s egoističkih motiva, radi koristi, koju očekuje odatle ili od straha, da ga ne postigne drugo zlo.

Tako je za pitanje, da li je dužnik zadovoljio svoju pravnu dužnost, irelevantno njegovo mišljenje o toj dužnosti. Ako je on pravodobno platio, on je ispunio svoju dužnost, neglededi na to, s kojih je motiva to učinio i nije li možda bio naumio, da je ne će ispuniti. U drugu ruku puka dobra nakana, dobro mišljenje, kojega ne prati primjereno djelo, ne znači za stanovište prava ništa.

Isto tako onaj, koji drži, da je dvoboj luda uredba, ostatak srjedovječnih predočba, ali ipak u konkretnom slučaju, bojeći se štetnih posljedica, prihvati izaziv te se bije, taj je zadovoljio propise, što ih sadržaje kodeks o viteškoj zadovoljštini.

Po tom razlikuju se spomenuta pravila od nauke morala. U smislu etike obdržava tu nauku samo onaj, koji je slijedi od puk̄oga štovanja moralnih zakona i osvjedočenja o objektivnoj ispravnosti moralnih nauka. Moralna vrijednost njekoga djela mjeri se o mišljenje, koje se pokazuje u njem. Puko spoljašnje ispunjenje dužnosti ne vrijedi moralnom zakonu kao ispunjenje.

Dočim tako ona ostala pravila za život hoće da vrijede samo kao hipotetična norma, uvršćuje pravo one, za koje hoće da vrijedi, u konstituiranu po njem pravnu zajednicu bez obzira na njihovu vlastitu privolu.

Pravo zapovijeda i normira naše odnošaje i prije, nego mi možda što znademo o tom, ono zapovijeda formalno bez obzira na to, jesmo li mi s time sporazumni; ono hoće da vrijedi kao pravo, a da nas ne pita, da li se mi slažemo s njim i da li ga priznajemo. Ono ima doduše, kako ćemo umah vidjeti, nastojati, da bude takovo, kako bi se rado slagali s njime, ali od toga nije ovisan njegov pojam kao prava, to nije pitanje o njegovom pojmu, već pitanje o svojstvima njegovoga sadržaja.

Prema tomu možemo označiti pravo kao ona pravila za medjusobni život ljudi, koja formalno vrijede kao prinudna pravila bez obzira na privolu onih, koji su im podčinjeni.[16]

III.

Kod dosadašnje oznake pojma prava morali smo posve abstrahovati od njegovoga sadržaja; jer kako nema sadržaja prava, koji bi bio jednak i isti za sva vremena i posvuda, ne može se po njem ni ustanoviti općevaljani pojam prava. No poglavito je do njegovoga sadržaja, da li će pravo postići svrhu, za kojom ide, da li je ono dobro sredstvo za svrhu.

Do njegovoga je sadržaja takodjer, da ga oni, koji su mu podčinjeni, obdržavaju bez obzira na onu prinudu, s kojom raspolaže. Redovno i biva

Digitized by Google

tako. Redovno obdržavaju ljudi pravo dobrovoljno, obdržavaju ga radi njegovih svojstava, radi vriednosti, što mu je pripisuju, uvidjajući potrebu i korist pravnoga poretka.

Sve to djeluje na moralne faktore ljudske naravi i nuka ljude, da dobrovoljno obdržavaju pravo. A obdržavaju ga to radje i to laglje, što vrijednijim ga smatraju, t. j. što više odgovara ono odnošajima, koje normira, što je dakle zgodnije, i što se više slaže s etičnim shvaćanjem društva, imenito s njegovim nazorima o pravednosti, što je dakle pravednije.

Pravo nije sámo sebi svrha, ono je sredstvo za svrhu, svrha mu je, da stvori i uzdrži poredak medju ljudima, ter im tako omogući postizavanje njihovih interesa, da se dakle što više usavrši društvo i njegovi članovi. Tu svrhu postizava pravo to laglje i to bolje, što više je primjereno naravi odnošaja, koje uredjuje, i što više se onima, čije odnošaje uredjuje, čini pravednim. Pravo se doduše ne stvara i ne postoji radi same pravednosti, uzrok su mu ona zla, koja uzrokuju medjusobni sporovi, nered i nesigurnost; ali ta zla uklonit će pravo to laglje i to potpunije, što je pravednije.

A kad je pravo pravedno?

Savez izmedju prava i pravednosti pokazuje već samo ime. Često se drži, da pravo nije drugo, nego prikazivanje i oživotvaranje pravednosti.[17] Themis, božica pravednosti, zaštitnica je i čuvarica pravosudja. To shvaćanje može se pozvati i na poznatu Ulpijanovu definiciju pravednosti: „Justitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi".[18]

Po tom bi stajala pravednost samo u obdržavanju postojećega prava. No to ne stoji. Često puta biva, da nam se nješto čini nepravednim, premda je potpuno u skladu s postojećim pravom, i obratno, da smatramo nješto pravednim, premda se kosi s postojećim pravom. Mi sa stanovišta pravednosti i u njezino ime kritiziramo sámo pravo, pa govorimo o pravednom i nepravednom pravu, o pravednim i nepravednim zakonima.

Nije dakle pravednost ograničena samo na pravo. Pravednost zahtijevamo ne samo u pravu već i u mnogim drugim područjima života, tražimo je od povjesničara, kritičara, govorimo o poetičnoj, socijalnoj itd. pravednosti.

Pojam pravednosti mnogo je dakle prostraniji, nego pojam prava.

Isto tako nije pravednost posebno vrelo prava. U starije doba držalo se, da je tako, pa su smatrali pravednost samostalnom normom pored ostalih pravnih vrela i nad njima. Da je to bilo pogibeljno, to je jasno, jer je onda sudac pod izlikom pravednosti mogao ignorirati zakon. Za to Jesefinski zakonik odredi, da sudac ne smije pod izlikom pravednosti odstupati od jasnoga propisa zakona. To stanovište zauzimlje i naš sadašnji zakonik, kad pravednosti ne navodi medju vrelima prava.

Digitized by Google

Ona to, kako rekosmo, niti nije. Kad govorimo o pravednom pravu, onda naglasujemo samo jedno svojstvo, jedan momenat prava, a ne govorimo o posebnoj vrsti prava, različitog od zakonskoga i običajnoga prava. To se ističe takodjer u različitim onim shvaćanjima pravednosti, koja naziru pravednost u „relativnoj jednakosti“ ili u „razmjernoj jednakosti“. Po tom pravednost nije produktivna već samo normativna krepost, ona nije vrelo prava ili morala, već samo mjerilo, vaga. S toga ne odlučuje pravednost o tom, ima li se i što se ima kome dati, već o tom, koliko se ima dati, kad jur inače stoji, da se ima i što se ima dati.[19]

Biće pravednosti naziru mnogi u tom, da se postupa s jednakim jednako, s nejednakim nejednako. Istina je, da je nepravedno, ako se postupa s jednakim nejednako, a s nejednakim jednako, jer se tada ne postupa sa svakim prema njegovoj vrijednosti. Ali tim nije potpuno označen pojam pravednosti. Osudu nevinoga smatramo vazda nepravednom bez obzira na to, što se je zbilo u drugom sličnom slučaju.

Pravednost pojedinoga slučaja možemo da prosudjujemo i samostalno bez obzira na drugi slični slučaj.

Kada pitamo, da li je ova ili ona pravna norma ili presuda sudska pravedna ili ne, onda pitamo, da li se ona slaže ili ne s našim sudom o vrijednosti osoba i odnošaja, kojih se tiče ta norma odnosno presuda. I norma prava sadržaje u sebi taki sud. Pravo ne pripovijeda samo niti ne prorokuje djela, koja su se zbila ili će se zbiti, već ono ujedno prosudjuje ta djela, tako da njegove norme izriču ujedno sud o vrijednosti djela, osoba i odnošaja, kojih se tiču. Kada dakle ispitujemo pravednost pravnih norama, onda ispitujemo, da li se njihov sud o vrijednosti dotičnih osoba i odnošaja slaže s našim sudom o toj vrijednosti.[20]

Pravednim ćemo dakle smatrati pravo, koje se slaže s našim sudom o vrijednosti osoba i odnošaja, na koje se odnosi to pravo, koje se slaže s onim, što glede tih osoba i odnošaja smatramo istinom. Zakon, koji odredjuje za njeki zločin tamnicu ili smrtnu kaznu, smatrat ćemo pravednim onda, ako je i po našem sudu taj zločin takovo djelo, da zaslužuje takovu kaznu. Nepravednim bismo smatrali, kad bi se kogodj kaznio radi njegovog znanstvenog ili religijoznog osvjedočenja, jer se takovo kažnjenje ne bi slagalo s našim etičnim sudom o vrijednosti ljudskoga osvjedočenja i njegovoga ispovjedanja.

Nepravedno je pravo, koje djela jednake vrijednosti mjeri nejednakom mjerom, ili djela nejednake vrijednosti mjeri jednako, jer ne biva svakomu djelu po njegovoj vrijednosti.

Taj sud o vrijednosti stvaramo si pod utjecajem vrlo različitih faktora. Utječu nanj prije svega etičko čuvstvovanje, ali i mnogi drugi momenti, sve okolnosti dotičnoga slučaja, imenito društveni interesi. Prema tomu je onda ona vrijednost osoba i odnošaja, o kojoj izričemo sud, prije svega

Digitized by Google

socijalna, t. j. ovisna od toga, što te osobe i odnošaji vrijede za narod i državu, odnosno za određene društvene klase. Kako društveni interesi utječu na sud o pravednosti, svjedoči n. pr. ta okolnost, što je institucija ropstva u južnim državama sjeveroameričke unije smatrana pravednom institucijom s obzirom na interese gospodujuće tamo klase, dočim pučanstvu sjevera, za čije interese nije imala ta institucija ni koje vrijednosti, činila se ona najnepravednijom uredbom.

Isto tako moderne socijalističke stranke radničke propovjedaju pravednost u savezu s interesima svoje klase.[21] Sud o vrijednosti različitih vrsta zločina izriče se takodjer prema tome, kakovu važnost ima dotični zločin za interese društva. Toliki je kod svega toga utjecaj društvenih interesa, da mnogi identificiraju pravednost sa socijalnom shodnošću.

Tako je dakle stvaranje suda o vrijednosti ljudskih djela, odnošaja i osoba pod utjecajem različitih faktora. Ti faktori nijesu vazda isti i nepromjenljivi, niti kod svih ljudi jednaki. Za to su i nazori o pravednosti različiti ne samo kod različitih naroda, nego i kod istoga naroda i u isto doba, kod različitih društvenih slojeva, političkih i religijoznih stranaka, kao što i pojedinih individua.

Svako pravo mora nastojati, da bude pravedno, jer kako rekosmo, što je ono pravednije, to bolje postizava svoju svrhu. Ipak biva često, kako je jur naglašeno, da se pravo i pravednost ne slažu. Može nješto biti summum jus, a ipak summa injuria. Tomu ima više razloga.

Prije svega positivno pravo, kad uredjuje zajednički život ljudi, ne može da poda normu upravo za svaki od onih mnogobrojnih i nepreglednih slučajeva, kojima obiluje život,[22] već je ono prinuždeno, da izvadi iz mnogobrojnih pojava života stanovite oznake, što se redovno opetuju, dakle ono, što je zajedničko, da uzme kao pretpostavke za pravne posljedice, za svoje zapovjedi, zabrane i ovlaštenja.

Pravne norme vezane su dakle većinom za njeki općeniti učin, učin, na koji nadovezuje pravna norma, jest apstraktan. Svaka pak pravna norma vrijedi za sve faktične dogodjaje, u kojima se oživotvara njezin općeniti apstraktni učin. Na faktične osebine pojedinoga dogadjaja u okviru onoga općenitoga učina ne uzima se obzir. Drugim riječima: pravo generalisira i mora da generalisira. „Jura non in singulas personas sed generaliter constituuntur".[23]

Pravo sastoji dakle većinom od općenitih pravila. Što je u pojedinom slučaju pravo, to se ustanovljuje subsumcijom toga slučaja pod jedno od pravila. Pravo u opće ne može biti bez takovih općenitih pravila, ono ne može da uvažava svaki individualni slučaj, svaku individualnu razliku. Kad bi to zakonodavac pokušao, njegovo bi djelo bilo nepregledna masa pojedinostî, a ipak niti najveće obilje ne bi dostajalo za svaku razliku, što je valja uvažiti, za svaku novu pojavu i potrebu života.[24]

Digitized by Google

To generalisovanje zadovoljuje donekle i naše čuvstvo pravednosti, u koliko n. pr. nejednakosti po prirodi izjednačuje pred pravom, tako kad se smatraju jednako pravno sposobnima i zdravi i bolesni, stari i mladi, bogati i siromasi.

Ali mnoga osebina pojedinog slučaja ostaje kod toga generalisovanja neuvažena. A kako su odnošaji života komplicirani, mnogostručni i promjenljivi, lako biva, da ona generalna pravila uzmu nejednako kao jednako, neistinito kao istinito i tako se iznevjeruju pravednosti.

Kad pravo djelotvornu sposobnost osoba veže za odredjene godine, pa n. pr. odredjuje, da je svako, ko navrši 24. godinu, potpuno pravno i djelotvorno sposoban, onda ono ignorira kod toga mnogu individualnu razliku, ignorira okolnost onu, da ima osoba, koje su nezrele i nesposobne, ma da imaju 24 godine: a u drugu ruku takovih, koje su zrele i samostalne, ma da još nemaju 24 godine. Pa ipak objektivno pravo ne može da bude bez takovoga općenitoga pravila.

Nesklad izmedju positivnoga prava i pravednosti može nastati i odatle, što se pravo ne mijenja tako brzo, kao što odnošaji života i nazori o njima. Nesklad izmedju postojećega prava i nazora o pravednosti mora da tek prodre u svijest, da se pokrene djelovanje faktora, što stvaraju pravo, a čim tromiji je organ za stvaranje prava, tim dulje trajat će onaj nesklad.[25]

Pravednost prava mogla bi biti nadalje potpuna samo onda, kad bi bila suglasna shvaćanja i nazori o faktičnoj naravi i moralnoj kvalifikaciji odnošaja, osoba i djela, kojih se tiče pravo. Jer samo tada moglo bi mjerilo, što ga primijenjuje pravo, biti takovo, koje bi imalo jednaku vrijednost za sve, svi bi ga smatrali jednakim. No takovoga općega suglasja nema. Kako se razlikuju ljudi medjusobno, kako su različiti uvjeti uz koje imaju da žive i udešavaju svoj razvoj prema svojoj osobitoj naravi, tako su različita i njihova shvaćanja, njihovi sudovi o vrijednosti osoba i odnošaja, s kojima se bavi pravo; različiti su dakle, kako je već rečeno, i njihovi nazori o pravednosti. Drugačije shvaćanje o pravednosti može da ima zakonodavac, a drugačije onaj, koji prosudjuje pravo, stvoreno tim zakonodavcem. „Komu vlasničtvo nije drugo nego kradnja, ter svaki poredak vlasničtva smatra nepravednim, taj će nepravednim smatrati i sve zakone, koji služe interesima vlasničtva“ (Oppenheim str. 24.)

Interesi ljudi, kojima služi pravo i prema kojima se ono ravna, ti interesi nijesu vazda harmonični, oni konkuriraju medjusobno, svaki nastoji, da steče što veći utjecaj na sadržaj prava, da što više predobije pravo za sebe. U koliko sad podje to za rukom jednomu od njih, u toliko biva to na račun drugoga, kojemu se onda pravo čini pristranim, dakle nepravednim. Interesi klase posjedujuće konkuriraju s interesima neposjednika, interesi poljodjeljstva s interesima obrta, konservativne stranke hoće u mnogom drugačije pravo, nego liberalne i radikalne stranke itd.

Digitized by Google

Kako sad nema mjerila, po kojem bi se na logički nužni način i jednom za svagda dala ustanoviti vrijednost, što pripada onim interesima u medjusobnom odnosu, tako ne može sadržaj prava da jednako zadovolji sve one interese, što konkuriraju medjusobno, pa tako biva pravo za ovaj ili onaj od tih interesa pristrano, nepravedno.

Pravo ima da izmiri, kako najbolje znade, one interese, što konkuriraju medjusobno i bore se za utjecaj na sadržaj prava.

S obzirom na to prikazuje nam se positivno pravo kao ugovor o medjusobnom miru, kao kompromis,[26] i na taj način često dolaze u pravo različite, djelomice oprečne predočbe o pravednosti. Taki karakter imaju n. pr. zakoni o pobijanju pravnih djela, što se tiču imovine dužnikove, a na štetu su njegovim vjerovnicima. Taki zakon upravo se sada sprema i u nas. Zakon taj ima da izmiri interese vjerovnika, koji pružaju dužniku kredit, i interese inakoga prometa s dužnikom.

Teška je zadaća za pravo, kad interesi, što traže od prava zaštitu i vrijedni su te zaštite, kolidiraju medjusobno, te pravo mora da odluči, koji interes ima da održi pobjedu na račun drugoga i u kojoj mjeri.[27]

Kako se vidi iz navedenoga, različiti su razlozi neskladu izmedju prava i pravednosti. Jedni su u naravi samoga prava, drugi u naravi pravednosti. No positivno pravo nastoji različitim sredstvima da ublaži taj nesklad. Tako onaj nesklad što nastaje odatle, jer pravo mora nužnim načinom, da generalisuje, ublažuje positivno pravo, kad za pojedini odnošaj ili slučaj postavlja posebne norme s obzirom na osebine toga odnošaja ili slučaja, vrijedne, da se uvaže; kad se dakle čine izuzeci od općenitoga pravila, stvara singularno pravo.[28]

Zatim kad se prepušta stanovitim organima, da mogu pojedini slučaj posve ili djelomice oteti od gospodstva prava. Ovamo n. pr. spada povrata u prvašnje stanje. Toj svrsi služe u Engleskoj sudovi pravičnosti — courts of equity.

Nadalje pravo često puta ne odredjuje pravnih posljedica točno i bezuvjetno, već prepušta rasudi suca, da s obzirom na sve prilike konkretnoga slučaja odredi, što je pravo.[29]

Mnogo može pomoći i valjana primjena prava, da se izravna nesklad izmedju prava i pravednosti. Kad sudac na osnovu općenite norme, izražene u zakonu, ima da stvori individualnu normu za odnošaj, što ga prosudjuje, onda ima dosta prilike, da uvaži sve okolnosti toga odnošaja, vrijedne, da se uvaže, pa da im primjeri svoju presudu, koja možda nije strogo prema riječima zakona, ali je prema njegovome duhu i odgovara pravednosti. „Bonus judex varie ex personis causisque constituet", rekao je Celsus.[30]

Ne znači to dakako, da smije sudac stvarati presude samovoljno i kako se njemu subjektivno čini zgodno. Njegova presuda treba doduše

Digitized by Google

da je primjerena okolnostima konkretnoga slučaja, ali ona ima biti i u skladu s pravnim poretkom, kojemu pripada, s duhom i načelima toga poretka. Njezinu shodnost valja mjeriti po svrhama, koje se ukazuju kao svrhe samoga zakona, shvaćanoga u savezu s cjelokupnim pravnim sistemom, kojemu pripada taj zakon.

Obično je doduše vulgarno mišljenje, da sudac ima suditi po zakonu samo u toliko, u koliko je zakon pravedan, nije li zakon pravedan, onda ima sudac da sudi po pravednosti, makar i mimo zakona, jer da je zadaća kao što zakona samoga, tako i suda, da goji i oživotvara pravednost.

To mišljenje ne samo da je krivo, nego i pogibeljno. I za suca imaju biti sveti i nepovredivi zakoni, ta upravo radi nepristranosti i pravne sigurnosti stvaraju se oni i stavljaju na mjesto individualnih vrlo različitih predočba o pravednosti. Dopustiti sucu, da se u ime pravednosti udaljuje od zakona, to znači širom otvoriti vrata njegovomu individualnomu čuvstvu, ovisnomu od religijoznih, političnih, socijalnih i gospodarskih struja.

Porotnički sudovi često postupaju tako. Njima je po vulgarnom mišljenju upravo ta zadaća, da služe više pravednosti nego zakonu, pa toliko puta sude protiv zakona, ako im se čini zakon nepravedan. To dakako nije više pravosudje, nego bezakonitost, samovolja.

Taki postupak je prije svega protuzakonit. Ali on može biti i nepravedan. Jer kako su nazori o pravednosti različiti, mnogi će odstup od zakona, učinjen u ime pravednosti, smatrati nepravednim. Što jedan drži, da je pobjeda pravednosti, čini se drugomu kao pobjeda nepravednosti, a osjećat će to tim teže, čim više je držao, da je pravednost otjelotvorena u zakonu, koji se ignorira. A onda, ako odstup od zakona odgovara općenitomu shvaćanju o pravednosti?

I onda skopčano je odstupanje od zakona s velikim opasnostima. Zakon, dok je zakon, valja obdržavati, a zadaća je jedino zakonodavca, da ukloni nesklad izmedju zakona i pravednosti, gdje se to dade učiniti.

Na onaj dakle način, kako to drži vulgarno shvaćanje, ne može se uklanjati nesklad izmedju prava i pravednosti. Kako da se učini to na lojalni način, o tom ima različitih prijedloga, osobito za polje kaznenoga prava.

Tako Montesquieu zahtijeva, da sudska presuda ima svagda da odgovara točno riječima zakona, no dopušta, da zakon, koji je istodobno i oštrovidan i slijep, može biti za njekoje slučaje prestrog. („Il pourrait arriver, que la Loi, qui est en même temps clairvoyante et aveugle, serait en de certains cas trop rigoureuse".) U takim slučajevima trebalo bi onomu dijelu zakonodavnoga tijela, što sastoji od plemića („cette partie du Corps Législativ, qui est composée de Nobles") dati pravo, da izriče blažu kaznu.[81]

Digitized by Google

Ihering drži, da bi zgodna bila uredba, kakova postoji u Škociji, da se postavi posebno sudište pravednosti, koje bi bilo nadležno u jednu ruku da izriče kaznu u slučaju, za koji zakon ne odredjuje kazne, a on ipak kao slučaj teške povrede zaslužuje kaznu; u drugu ruku da izvršuje pravo pomilovanja u slučajevima, gdje je po zakonu odredjena kazna prestroga ili u opće nepravedna.[32]

Oppenheim[33] drži, da nikoja takova uredba ne bi postigla svrhe, jer nesklad izmedju zakona i pravednosti osnovan je u samoj naravi stvari, s toga je nemoguće, da se taj nesklad posvema ukloni. No mogla bi se stvoriti uredba, da se uklone barem najveće nepodobštine. Takova uredba bila bi posebna oblast, kojoj bi mogli sudovi i svako iz naroda priopćivati nedostatke postojećega prava. Ta oblast imala bi svake godine podnositi o tom izvješća s prijedlozima.

To bi bilo za zakonodavstvo udiljno poticalo, da popravlja postojeće zakone. Na taj način mogli bi se ukloniti barem najgori nedostaci.

U ostalom — opaža pravo Oppenheim — ne valja zaboraviti, da tomu, što su sudske presude nepravedne, nijesu vazda krivi zakoni, već sami suci. Većinom nije nepravednost zakona ono, što potkopava ugled pravosudja u zemlji, već je to nepravednost sudaca. Najpomnjiviji zakoni su bez vrijednosti, ako je sudsko osoblje rdjavo; naprotiv dobri suci umiju valjano suditi, makar su zakoni nedostatni. Sudovanje jest umjetnost, za koju se osim naravnih sposobnosti hoće i znanja, vježbe i nepristranosti. Sudovanje treba učiti, kao što i svaku drugu umjetnost.

S toga može izvršivati sudsko zvanje samo onaj, koji se je valjano zato pripravljao i pribavio si potrebite za to sposobnosti.[34]

Opaske.

* O pitanju, s kojim se bavi ova raspravica, raspravljaju i različita djela o pravnoj filosofiji i različiti sistemi privatnoga i javnoga prava. Osim toga Ihering, der Zweck im Recht, Leipzig I. sv. 3. izd. 1893. II. sv., 2. izd. 1886., A. Merkel, Recht und Macht (Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft V. str. 439—465.), isti, Juristische Encyclopädie, Berlin und Leipzig 1885., isti, Philosophische Einleitung in die Rechtswissenschaft (u Holtzendorffovoj Encyclopädie der Rechtswissenschaft I. dio 5. izdanje), Rudolf Merkel, Die Kollision rechtmässiger Interessen und die Schadensersatzpflicht, Strassburg 1895. Windscheid, Recht und Rechtswissenschaft, eine Universitäts-Festrede, Greifswald 1854., isti, Recht und Rechtswissenschaft, Rectoratsrede, Leipzig 1884., Derubrg, die Bedeutung der Rechtswissenschaft für den modernen Staat, Berlin 1884., Ubbelohde, Uiber Recht und Billigkeit, Hamburg 1887. Franken, Vom Juristenrecht, Jena 1889., Frank Reinhard, Naturrecht, geschichtliches Recht und sociales Recht, Leipzig 1891., Leonhard, Die Lebensbedingungen der Rechtspflege, Marburg 1891., Hölder, Uiber die Natur des Rechtes. Erlangen 1891., isti, Uiber objektives und subjektives Recht, Leipzig 1893., Bekker Ernst Immanuel, Ernst und Scherz über unsere Wissenschaft,

Digitized by Google

Leipzig 1892. Lotmar, Vom Rechte, das mit uns geboren ist. Die Gerechtigkeit. Zwei Vorträge. Bern 1893., Bergbohm, Jurisprudenz und Rechtsphilosophie I. Band Leipzig 1892., Ofner, Studien socialer Jurisprudenz. Wien 1894., Bluntschli, Gesammelte kleine Schriften I. Bd. Nördlingen 1879. Stammler, die Theorie des Anarchismus, Berlin 1894. Stammler, Wirtschaft und Recht, Leipzig 1896. Oppenheim, Gerechtigkeit und Gesetz, Basel 1895. P. Namur, Cours d'encyclopédie du droit, Bruxelles 1882. Zeerleder, Kirche und Recht. Bern 1895. Felix Dahn, Uiber den Begriff des Rechts. Leipzig 1895. I. G. Courcelle Seneuil, La société moderne, études morales & politiques, Paris 1892., isti, Conduite de la vie civilisée, preveo na hrvatski Milan Krešić, Zagreb 1895., B. Brugi, Introduzione enciclopedica alle scienze giuridiche e sociali, Firenze 1891. Х. К. Ренненхамиф, Очерки юридической энциклопедіи, 2. изд. 1880.

[1] Zato se s punim pravom sve više zahtijeva, da se nauka o pravu uvede i u srednje škole, da ne bude ona ograničena lih na buduće pravnike, a i ovi čuju tek na sveučilištu, što je pravo i pravna znanost. O tom pitanju u novije doba imenito F. Stoerk, Der staatsbürgerliche Unterricht, Freiburg i. B. und Leipzig 1893. Glavni sadržaj te rasprave priopćen je u našem „Mjesečniku" 1894. br. 7. 8. Isto tako Courcelle-Seneuil govoreći o potrebi, da se reformira pravna obuka u juridičkim fakultetima dodaje: „Pour que cette réforme portât tous ses fruits, il faudrait qu'elle fût précédée d'une reforme analogue dans l'enseignement secondaire, et on n'est pas prés de l' obtenir. Toutefois, on peut la préparer en essayant de donner des définitions précises du droit, de la justice, de l' équité, en faisant fortement sentir l' importance de l' étude du droit, la place qu'occupent entre les hommes cette étude et ceux qui la cultivent á divers titres, en montrant les bases, sur lesquelles la société moderne est constituée, la propriété, le fonctions de propriétaires et capitalistes, la valeur des arrangements contractuels comparés aux arrangements d'autorité". Cit. str. 264. 265.

[2] Bluntschli cit str. 50. Ihering cit. str. 455. i sl. One uvjete za društveni život, koje osigurava u prvom redu priroda, prirodjeni ljudima nagoni, a pravo samo u označenom smislu, zove Ihering mješovitopravnima, za razliku od vanpravnih, s kojima nema pravo ništa posla, i čisto pravnih, koje osigurava samo pravo. Medju mješovitopravne uvjete ubraja održanje sama sebe, rasplod, radnju i promet (trgovinu); te uvjete osigurava prije svega nagon za samoodržanjem, spolni nagon i nagon za privredom. Pravo im pritječe u pomoć samo u toliko, u koliko bi se oni nagoni mogli iznevjeriti, tako prvi kod samoubojice, drugi kod neženje, treći kod prosjaka i skitnice. „Selbstmörder, Ehelose, Bettler vergehen sich gegen die Grundgesetze der menschlichen Gesellschaft nicht weniger als Mörder, Räuber, Diebe. Man braucht, um sich davon zu überzeugen, ihr Verhalten gegen die Gesellschaft nur der Kant'schen Generalisirung der Maxime des individuellen Handels zu unterwerfen; würde ihre Handlungsweise die allgemeine, so wäre es um die Gesellschaft geschehen". (str. 453—454.)

No brigu za održanje sama sebe može društvo danas jošte da prepusti prirodjenom nagonu za održanjem života; pogibelj, koja prijeti tomu od samoubojstva, odveć je neznatna, dok ljudi u cijelosti rado žive, dok ne misle svi onako pesimistički kako filosof Hartmann u svojoj „Philosophie des Unbewussten". Naprotiv za drugi onaj uvjet društvenoga života, rasplod, već se mora društvo više brinuti, da ga osigura, i pravo ga uzima više u svoju zaštitu. Protiv

Digitized by Google

toga grješi katolička crkva, kad svojim službenicima zabranjuje brak i nalaže celibat. O tom veli Ihering ovo: „Das Gewicht der kirchlich-politischen Gründe, welche zur Einführung des Cölibats veranlasst hatten, soll nicht verkannt werden, und ich habe auch für den ideal-ethischen Gesichtspunkt, dass Entsagen höher stehe als Geniessen, volles Verständniss. Aber es ist ein anderes Ding, ob Jemand aus Gründen, denen wir unsere Anerkennung nicht versagen können, die uns vielleicht sogar unsere Bewunderung abnöthigen, freiwillig sich der Ehe enthält, oder ob die Enthaltsamkeit durch eine Einrichtung erzwungen wird. Ich lasse es ganz dahin gestellt, ob dieselbe so, wie sie gedacht ist, praktisch durchführbar ist, und wie theuer das Individuum sie zu bezahlen hat; ich mache mich nicht zum Wortführer des katholischen Priesters, um in seinem Namen das Menschenrecht für ihn zu begehren, sondern ich stelle mich lediglich auf den Standpunkt der Gesellschaft. Und da kann meiner Ansicht nach das Urtheil nicht anders ausfallen, als: das Cölibat ist seinem Princip nach eine gesellschaftswidrige Einrichtung, es mag in seiner Beschränkung auf eine einzelne Menschenklasse praktisch für die Gesellschaft erträglich sein, aber man braucht sich ihn nur verallgemeinert zu denken, um sich zu überzeugen, dass sie bei ihm nicht bestehen kann". Sr. o celibatu i moju raspravu „Ženitbeno imovinsko pravo", str. 214—223.

Medju mješovitopravne uvjete spada i radnja. Kad bi svi oni, koji rade u interesu i za svrhe društva, obustavili svoj rad, ne bi moglo obastati ni društvo. No pravni poredak redovno ne mora da tek nalaže i zapovijeda ljudima radnju, zajamčuje ju vlastiti interes, individualni nagon za privredom. Ipak može iznimice nastati potreba, da se pravni poredak zauzme za radnju, tako kad reagira protiv prosjačtva i skitanja, ili kad intervenira kod t. z. strajka, gdje čitavi razredi radnika dogovorno obustave radnju, da iznude veću plaću.

Isto tako je s pazarenjem ili trgovanjem. Niti njega ne mora pravni poredak da tekar nalaže. Vlastiti interes, vlastita korist nuka seljaka, da dovede na pazar svoje žito i svoju stoku, nuka trgovca, da prodaje svoju robu itd. Pravni poredak brine se samo za to, da jedan ne zlorabi nužde, u kojoj se nalazi drugi, da ga ne globi tražeći od njega nerazmjerno visoku cijenu. S toga ustanovljuje zakonske takse, ograničuje kamate, kazni lihvu itd. Te stege mnogi osudjuju sa stanovišta slobodne trgovine i traže potpunu slobodu prometa. No o tom kaže Ihering: „Unbeschränkte Verkehrsfreiheit ist ein Freibrief zur Erpressung, ein Jagdpass für Räuber und Piraten mit dem Recht der freien Pürsch auf alle, die in ihre Hände fallen — wehe dem Schlachtopfer! Dass die Wölfe nach Freiheit schreien, ist begreiflich; wenn aber die Schafe, wie es bei jener Frage so oft der Fall gewesen ist, in ihr Geschrei einstimmen, so beweisen sie damit nur, dass sie Schafe sind". (str. 138.)

[3] O tom Kohler, die Ideale im Recht, Berlin 1891.

[4] „Das Recht . . . ist die erste Bedingung und Voraussetzung der sittlichen Welt. Sowohl für die Erwerbung und Aneignung der Güter wie für die Ausbildung der Tugenden und Gesinnungen ist die Rechtsordnung und ihre Erhaltung das zuerst Nothwendige. Wenn die Rechtsordnung aufgehoben oder defect wird, so geht auch das sittliche Leben in der Form der Güter und Tugenden zu Grunde. Darum ist das Recht wesentlich etwas Heiliges, weil es diese Bedingung der gesammten sittlichen Welt enthält". Harms, Rechtsphilosophie (izdao dr. Heinrich Wiese, Leipzig 1889.) str. 121.

Digitized by Google

[5] Bekker cit. str. 232. i sl. „Gänzlich unzulänglich hat sich die Strafrechtskunst unseres Jahrhunderts erwiesen, gewiss nicht ohne derbe Mitverschuldung der Strafrechtswissenschaft. Immerhin haben wir jetzt einen Fortschritt gemacht, insoferne die Thatsache unbestritten feststeht, dass unsere Zuchthäuser und Gefängnissanstalten Brutstätten des Lasters sind ..... Die moderne Freiheitsstrafe hat nur das eine (nicht zu unterschätzende) Gute: die Gesellschaft für einige Zeit von den Angriffen dieses Verbrechers zu schützen, nach Ablauf der Zeit wird der alte Gauner, vielleicht (aber durchaus nicht immer) körperlich etwas schwächer und unrüstiger, übrigens mit grösserer Geriebenheit und besseren Verbindungen unter Seinesgleichen den Kampf gegen die menschliche Gesellschaft wieder aufnehmen. Wir hoffen hier auf Besserung weil das Uibel erkannt ist, doch zu spüren ist davon leider noch nichts. Die bedingte Verurtheilung mit interimistischem Aufschub der Strafvollstreckung, würde im günstigsten Falle auf beschränktem Gebiete einiges nützen, ob im allgemeinen die Vortheile oder die Nachtheile überwiegen, scheint auch aus den bisher gemachten Erfahrungen nicht mit Sicherheit sich berechnen zu lassen. Doktrinäre Auswüchse der Wissenschaft, gänzliches Leugnen aller Willensfreiheit, Auffassung der Verbrechen als Krankheitserscheinungen, drohen die Strafrechtspflege nur noch mehr herunterzudrücken. Freilich knüpfen sich auch hieran erbauliche Zukunftsbilder. Wenn die Verbrechen nur von (meist erblich) Belasteten begangen werden, die Belasteten also zum Verbrecher prädestinirt erscheinen so wird dem Staat die Pflicht zufallen im Interesse der unbelasteten Majorität, jene Minorität nach Kräften unschädlich zu machen: todt schlagen widerstrebt den Sitten unserer Zeit, aber einsperren, oder auf Inseln oder sonst abgegrenzte Kolonialgebiete verschicken, wo sie zusammenhausen können, alle Belasteten, gleichviel ob und was der Einzelne bisher verbrochen. Sollten wir sie aber doch unter uns in äusserer Freiheit belassen wollen, dann müsste ihre Gemeingefährlichkeit, die nur der Irrenarzt direkt zu erkennen vermöchte, durch gewisse gemeinverständliche Zeichen strassenkundig gemacht werden, und es fragt sich dann nur, ob man zum alten Brandmal auf der Stirn zurückkehren, oder ein anderes den Fortschritten der Zeit besser entsprechendes unverwüstliches Kainszeichen bevorzugen würde“.

[6] Bekker cit. str. 8.

[7] Isti str. 37.

[8] Schuppe, Die specifische Differenz im Begriffe des Rechts, Grünhut, Zeitschrift für das Privat- und öffentliche Recht, Bd. XI. str. 189. sl.

Hölder u Kritische Vierteljahresschrift Band XXXVII. Hft. 1. str. 4.: „Dass sich das Recht ausschliesslich auf das äussere Verhalten der Menschen beziehe, ist keinesfalls unzweifelhaft. Allerdings ist kein Object rechtlicher Beurtheilung, was ausschliesslich eine Thatsache des eigenen Bewustseins ist; durch eine solche Thatsache vollzieht sich aber kein Verhalten von Menschen zu Menshen. Wo dagegen ein solches vorliegt, erfährt es rechtliche Würdigung keineswegs nur als ein bestimmtes äusseres Verhalten, sondern insbesondere auch als Bethätigung einer bestimmten Gesinnung die dadurch selbst zum Objecte rechtlicher Beurtheilung wird.“

Dahn cit. str. 13. i sl. razlikuje pravo i moral po tom, što se pravo pretežno bavi spoljašnjim odnošajima, djelima, a moral pretežno mišljenjem (Gesinnung), motivima, maksimama (po Kantu). Odlučuje dakle ono pretežno.

Digitized by Google

Jer niti za pravo nije irelevantno mišljenje, niti za moral djelo. Pravo takodjer pita za mišljenje, kao što u drugu ruku moral zahtijeva primjereno udjelotvorenje po djelu: sin, koji žali svoje roditelje, što gladuju, ali je lijen, da radi za njih, taj sin je nemoralan i ponaša se nemoralno unatoč svojega nehinjenoga sažaljenja. „Aber das Uiberwiegende ist eben doch für die Sittlichkeit das Innerliche, die Gesinnung, für das Recht das Aeusserliche, die That".

[9] Tako još Dernburg, Pandekten §. 19. „Recht im objektiven Sinne ist der allgemeine Wille". Slično i Burckhard, System des österr. Privatrechts I. §. 1. Pravo mu je „nach dem allgemeinen Willen" „Seinsollende".

[10] Tako imenito Merkel, Jurist. Encyclop. §. 71. i sl., Windscheid cit. str. 19. „Das Rechtsgesetz legt Pflichten nur dadurch auf, dass es Rechte gewährt; das Sittengesetz legt nichts als Pflichten auf. Liebt man eine Zuspitzung des Ausdrucks, so mag man sagen: das Rechtsgesetz gewährt Rechte, das Sittengesetz legt Pflichten auf". Isto tako Pandekten I. §. 37. op. 4. „Ich sehe den Gegensatz zwischen dem Rechtsgesetz und dem Sittengesetz darin, dass die Gebote des Sittengesetzes Gebote schlechthin sind, die Gebote des Rechtsgesetzes Gebote um eines Andern willen und also in dem dargelegten Sinne s e i n e Gebote".

Protiv toga opaža Wallaschek, Studien zur Rechtsphilosophie str. 84. opn. „Gebote schlechthin giebt es nicht, auch das Sittengesetz ist um eines ander: willen da, es entsteht geradezu dadurch".

[11] Vidi osobito Leonhard cit. str. 11.

[12] Stammler cit.: „Es dürfte beispielsweise gerade bei den Regeln des geselligen Verkehrs unserer verschiedenen Stände und Gesellschaftsklassen nicht äusserlich versteckt, sondern sofort leicht und deutlich zu erkennen sein, dass in ganz gleicher Weise wie bei dem Rechtsgesetze sich die subjektiven Rechte und Verpflichtungen in Gegenseitigkeit gegenüberstehen und allerdings nicht bloss auf der einen Seite eine Verpflichtung da ist, sondern dieser bei der anderen Partei sehr wohl auch ein Anspruch und eine Befugniss korrespondirt. Oder man denke an das alte Konventionalgesetzbuch des „Komments" und an die schrillen Satzungen über Satisfaktion und Duell, und jeder wird alsbald gewahren, dass zwischen zwei Personen, die diesen Konventionalregeln unterstehen, Pflicht und Befugniss betreffs ihres Verhaltens zu einander „in schärfster Ausprägung" entsprechend gegenüberstehen".

[13] Cit. str. 320. To shvaćanje u opće preteže ne samo u njemačkih već i u drugih pisaca. N. pr. Namur cit. str. 10. „Le droit apparaît comme: un ensemble de régles auxquelles les membres d'un État peuvent être contraints de conformer leurs actes externes". Courcelle-Seneuil cit. str. 265. „Le droit est... un ensemble des régles de conduite de la vie, établies par la coutume ou par le législateur, et tellement nécessaires qu'on en assure l' observation même par la contrainte qu'impose la force publique". Brugi cit. str. 93.... „avente a suo servigio la coazione in caso che venga disconosciuta". Serafini, Instituzioni di diritto romano I. str. 2. „Il diritto... é la norma o il complesso delle norme prescritte alle azioni umane, e la cui esecutione é garantita dal potere sociale".

Ренненхампф cit. str. 27.: „право есть выраженіе общественной мысли и власти, и потому оно обладаетъ всегда силою исполненія и принужденія".

Digitized by Google

[14] Bekker, System des heutigen Pandektenrechts I. str. 47. „Wenn auch nicht jedes Recht erzwingbar ist, so haben die Rechte im allgemeinen die Tendenz der Erzwingbarkeit, das Rechtsgebiet hört da auf, wo ein von den Organen der Rechtspflege zu übender Zwang undenkbar wird". Isto tako Ernst und Scherz str. 47. Wallaschek cit. str. 76. i sl. smatra obiljeţjem pojma prava „Zwangsbefugniss". „Die Geltendmachung des Zwanges ist allerdings erst eine Folge der Ausserachtlassung des Rechts, die Zwangsbefugnis aber trotzdem ein Moment des Rechtsbegriffs", str. 83. Zatim opaska 4. na koncu, gdje Windscheidu, koji tvrdi, „Ein Recht, welchem keine Zwangsmittel zur Seite stehen, ist ein unvollkommenes Recht, aber desswegen nicht weniger ein Recht", odgovara Wallaschek „Ich behaupte: auch das Recht ohne Zwangsmittel ist vollkommenes Recht, aber ohne Zwangsbefuguis giebt es kein Recht".

[15] Ihering cit. Leonhard cit. str. 14. „Nicht der Zwang kennzeichnet das Recht, der Träger der Zwangsgewalt thut es". „Um so mehr haben wir ..... festzustellen, dass heutzutage die wirksame Zusicherung eines Schutzes durch eine bestimmte Staatsgewalt es ist, welches die Rechtsregel vom Sittengebote unterscheidet", (ibid.) Isti pisac veli drugdje: „Recht ist .... der Inbegriff derjenigen Satzungen, zu deren Schutze der Richter als Staatsdiener berufen ist". Institutionen des römischen Rechts (Leipzig 1894.) str. 2. „Rechtssatz ist derjenige Staatsbefehl, zu dessen Durchführung oder Anerkennung die Träger der Staatsgewalt verpflichtet sind" (str. 16.)

[16] Ovo shvaćanje zastupa osobito Stammler u: „die Theorie des Anarchismus", i u svojem znamenitom djelu „Wirtschaft und Recht". Od samovolje, samovoljnih odredaba razlikuju se pravna pravila po tom, što samovoljna odredba ne obvezuje onoga, koji je izdaje, niti on ne će da ga formalno obvezuje, već obvezuje samo onoga, za koga je izdana. Naprotiv pravo formalno obvezuje obojicu i prije ga treba ukloniti, hoće li se, da ne veže. Pravo je dakle formalno nepovredivo dok postoji, nepovredivo u tom smislu, što ga mora tek zamijeniti drugo pravo, ako se hoće, da ono ne obvezuje. Može se doduše pravo i kršiti, ali ono toga ne će: ono umire, ali se ipak ne predaje. Prema tome označuje Stammler právo ovako: „Recht ist die ihrem Sinne nach unverletzbar geltende Zwangsregelung menschlichen Zusammenlebens" (Wirtschaft und Recht str. 498.)

Potanko bavi se Stammler s opravdanošću pravne prinude (str. 524. i sl.) Opravdana je ona, jer samo prinudna pravila mogu da omoguće svaku formu zajedničkoga života ljudi, mogu formalno da konstituiraju sve moguće udružbe ljudi; dočim ona druga pravila za život, što ih zove Stammler konvencijonalnim pravilima, mogu se primijeniti samo stanovitoj subjektivno kvalificiranoj udružbi ljudi, primjenljiva su dakle samo pod stanovitim subjektivnim uvjetima, dočim pravna pravila općenito. S toga samo uz prinudna pravna pravila moguća je „eine allgemeine Gesetzmässigkeit des socialen Lebens". Princip te općenite zakonitosti označuje Stammler ovako: „Princip der socialen Gesetzmässigkeit ist der oberste einheitliche Gesichtspunkt, der für alle nur denkbare Einzelzwecke der socialen Ordnung Geltung besitzt". Prema tomu: „gesetzmässig ist ein gewisses sociales Leben dann, wenn seine Regelung unter dem obersten einheitlichen Gesichtspunkte für alles gesellschaftliche Dasein von Menschen vorgenommen wird". Sposobna pak zato nijesu konvencijonalna pravila, koja se mogu primijeniti samo stanovitim udrugama ljudi, već jedino pravna pravila, primjenljiva svakoj udruzi. „Das Recht ist die Bedingung, unter der allein

Digitized by Google

alles in der Erfahrung als möglich zu denkende sociale Leben in formaler Unbeschränktheit gefasst und einer socialen Gesetzmässigkeit entgegengeführt werden kann. Es ist das nothwendige Mittel zu einer allgemeingültiger Gesetzmässigkeit des socialen Lebens der Menschen.

Kada Sohm, taj oštroumni pravnik, „der kühne Baumeister im Gebiete des Kirchenrechts" uči, da je crkveno pravo u protivnosti s bićem crkve, da se je crkveno pravo razvilo u protivuslovju s bićem crkve: onda on zabacuje pravnu prinudu za organisaciju crkve. Budući da je biće crkve duhovno, a biće prava svjetovno, onda se pravna prinuda kosi s bićem crkve, i samo dobrovoljna zajednica vjernika vezanih istom vjerom, „konvencijonalna" zajednica po Stammleru, samo to je opravdana forma crkvenoga života. Sohm, Kirchenrecht I. svezak, u Bindigovom: Systematisches Handbuch der deutschen Rechtswissenschaft VIII. 1. 1892. Taj prvi svezak završuje riječima: „Uiberall hat das Kirchenrecht sich als einen Angriff auf das geistliche Wesen der Kirche erwiesen .... Das Wesen der Kirche ist geistlich, das Wesen des Rechts ist weltlich. Das Wesen des Kirchenrechts steht mit dem Wesen der Kirche in Widerspruch". (str. 700.)

Djelo Sohmovo recensirali su mnogi i pravnici i teolozi. Od ovih osobito Max Reischle: Sohm's Kirchenrecht und der Streit über das Verhältniss von Recht und Kirche. (Vorträge der theologischen Konferenz zu Giessen.) Giessen 1895.

[17] Harms, Begriff, Formen und Grundlegung der Rechtsphilosophie str. 104.

[18] L. 10. pr. D. de iustitia et jure 1. 1.

[19] Tako osobito Lotmar cit. po primjeru Knappa, System der Rechtsphilosophie, koji govori: „Hält man .... nach aristotelischem Vorgang, aber noch strenger das Wort beim Wort, so ist die Gerechtigkeit, die in unbeflekter Empfängniss den Inhalt des Rechts lebendig gebären soll, nichts anderes, als die verhältnissmässige Gleichheit. Es ist eine Forderung der Gerechtigkeit, dass man die Vertragsfähigkeit, das Eigenthum, die Ehe des einen gleich wie des andern Menschen anerkenne, dass mann die gleiche Verschuldung gleichmässig, die ungleiche verhältnissmässig bedrohe und dann ebenso gleiche Uibelthäter gleichmässig, ungleiche verhältnissmässig bestrafe; die Gleichheit, aufopfernd und wagend hergestellt im Gesetz, muthig und unbestechlich aufgerichtet im Urtheilsspruch, wird am innigsten als Gerechtigkeit lobgepriesen und, umgekehrt, ruft nicht die höchste Unbegründetheit oder Unsinnigkeit, sondern die grasseste, verhältnisswidrige Ungleichheit der Gesetze oder Urtheile den lautesten Schrei über Ungerechtigkeit hervor. Dass aber die Nothwendigkeit des privatrechtlichen und ... des strafrechtlichen Zwangs rein aus der Gerechtigkeit heraussprießen, also anstatt von dem socialen, von dem begrifflichen Bedürfniss dictirt sein soll, ist ein Missgriff der, wo er mit der Anmassung der Wissenschaftlichkeit begangen wird, nach seiner Aufdeckung lächerlich ist. Denn so gewiss als die Harmonie nicht lehrt dass, sondern wie Musik gemacht werden muss, drückt auch die Gerechtigkeit nicht die Nothwendigkeit der Existenz des Rechtszwangs und insbesondere der Strafe, sondern nur die Forderung des durchgängigen Gleichmaasses für die gesetzliche Regelung und die richterliche Anwendung aus". str. 208. O tom piscu vidi imenito Lotmar cit. op. 41. str. 43. i sl.

Digitized by Google

[20] Ovo shvaćanje zastupa imenito A. Merkel. S njim slaže se i Oppenheim cit. „Das Charakteristische in den Forderungen der Gerechtigkeit ist also das Wertmoment. Die Forderung der Gerechtigkeit, jedem das Seine zu geben, ist nichts anderes als die Forderung, jeden richtig zu werten und dem gefundenen Wert gemäss zu behandeln“ (str. 11.)

Protiv toga momenta vrijednosti ustaje osobito Lotmar cit. s obzirom na neslobodu ljudske volje. Protiv Lotmara vidi Oppenheim str. 13—15.

[21] Oppenheim cit. str. 17. 18.

[22] „Wer dem Gesetzgeber alles Ernstes zumuthet, der Mannigfaltigkeit des Rechtslebens in unzweideutiger Weise gerecht zu werden, der macht sich keine Vorstellung von der Ohnmacht der menschlichen Sprache gegenüber dem Reichthume des Lebens. Wie wenig Wörter giebt es doch und wie viele Möglichkeiten!“ Leonhard cit. str. 29.

[23] Ulpian l. 8. D. de legibus 1. 3., Pomponius l. 3 cit.: „Jura constitui oportet, ut dixit Theophrastus, in his, quae ἐπὶ τὸ πλεῖστον [ut plurimum] accidunt, non quae ἐκ παραλόγον [ex inopinato]“. Celsus l. 4. 5. ibid.: „Ex his, quae forte uno aliquo casu accidere possunt, iura non constituuntur“. „Nam ad ea potius debet aptari ius, quae et frequenter et facile, quam quae perraro eveniunt“.

[24] Dobro govori o tom i Paulsen, System der Ethik str. 520.

[25] Oppenheim cit. str. 24.

[26] To ističe osobito A. Merkel, Recht und Macht, cit., Zatim u Holtzendorfovoj enciklopediji. Oppenheim, cit. str. 25. 26.

[27] S tim pitanjem bavi se potanko navedeno gore djelce Rudolfa Merkla: „Die Kollision rechtmässiger Interessen“. Glavne misli su slijedeće:

Nema sumnje, da se mjerilo, po kojem ima pravo da prosudjuje i rješava kolisiju izmedju zakonitih interesa, ima osnivati na njekom objektivnom principu. S toga nije dostatno, kad današnje kazneno pravo slučajeve t. z. kaznenopravne nužde prosudjuje i rješava sa subjektivnoga stanovišta, uvažava samo subjektivnu važnost interesa, kojemu prijeti pogibelj, subjektivnu nuždu, u kojoj se nalazi osoba, čijemu interesu prijeti pogibelj (I naš kazneni zakonik prosudjuje nuždu sa stanovišta „neodoljive sile“. Vidi Janka-Šilović, kazneno pravo str. 119. sl.)

Subjektivno stanovište posve je neprikladno, da odredi granicu izmedju različitih pravnih sfera i da odluči, kad je prekoračena pravna granica.

Za pitanje, da li je njeko uništivši integritet koje stvari ili ljudskoga života, izvršivao time svoje pravo ili je time počinio povredu prava, za to je pitanje posve irelevantno, kako jaka je bila subjektivna snaga motiva, i da li bi počinitelj bio trebao osobitoga heroisma, da propusti svoje djelo. (Ovaj momenat važan je za ispričivost djela, a ne za pitanje, da li je djelo pravno ili protupravno.)

Objektivni onaj princip, po kojem valja rješavati kolisiju zakonitih interesa, može da stoji samo u sravnjivanju vrijednosti interesa, što kolidiraju. Ako su te vrijednosti nejednake, ima se dati prvenstvo većemu interesu makar na račun manjega. To načelo vrijedi i za pojedinca, kad kolidiraju interesi u njegovoj posebnoj sferi. Tako n. pr. ko spase svoj život na račun svojih imovinskih interesa, taj radi sa stanovišta svojih interesa razborito. Isto to načelo vrijedi i za društvo, kad kolidiraju interesi medju njegovim članovima. Ko spase život A-ov na račun imovine B-ove, taj radi sa stanovišta ukupnih socijalnih interesa takodjer razborito.

Digitized by Google

Djelo dakle, koje spašava veći interes na račun manjega to djelo odgovara skupnomu interesu društva i njegovim sudovima o vrijednosti, koji se slažu s onim interesom. A pravo je organ tih interesa i sudova o vrijednosti, ne smije ono dakle da zabranjuje djela, što ih društvo odobrava i zahtijeva.

Odlučuje prema svemu tomu princip pretežna interesa. Čim pak daje pravo prvenstvo tome interesu, onda slijedi odatle, da protiv obrane toga interesa nije dopuštena nužna obrana. Odatle slijedi nadalje, da se slučajevi nužde nemaju ograničivati, kako to obično biva, samo na obranu tijela i života onoga, koji je u nuždi, i njegovih, a i opet kod te obrane, da valja gledati, kakova su ona dobra, što stoje nasuprot i koja bi se imala žrtvovati.

Taj princip pretežna interesa priznavaju positivna prava u različitim slučajevima.

Tako kad se ograničuje privatno vlasničtvo u interesu susjeda odnosno u javnom interesu. Onda se pretežnomu interesu susjeda odnosno javnomu interesu daje prvenstvo pred interesom vlasnika, da mu bude vlasničtvo slobodno i u tom pravcu. Isto tako u mnogim slučajevima kaznenoga prava, gdje se u interesu sigurnosti društva mogu da ograniče individualni interesi slobode i imovine.

Različita poduzeća, kao željeznice, plinare, barutane itd., skopčana su s pogibelju za osobu i imovinu njihove okoline, pa ipak ih pravni poredak dopušta, jer interesi, kojima služe takova poduzeća u gospodarskom, kulturnom itd. pogledu, veći su, nego interes pojedinca, da ne bude povredjen on ili njegova imovina.

Prema svemu tomu djelo preduzeto za spas pretežna interesa, ma da ono i vrijedja manji interes nije protupravno. Ipak počinitelj takova djela može biti obvezan, da naknadi štetu. Krivo je mišljenje, po kojem obveza dati naknadu štete može da resultira samo iz protupravnoga djela.

Kad kolidiraju interesi jednake vrijednosti, onda nema pravni poredak razloga, da jednomu od njih dade prvenstvo na račun drugoga.

S toga djelo, koje vrijedja jedan od tih interesa, da se spase drugi, takovo je djelo protupravno. No sa subjektivnoga gledišta, s obzirom na jakost motiva, može biti to djelo ispričljivo, ostati bez kazne: „factum impunibile, quamvis non inculpabile“, osobito kod pogibelji za život i tjelesni integritet, kako to redovno odredjuje kazneno pravo.

Budući da je takovo djelo s objektivnoga stanovišta zabranjeno, protupravno, slijedi odatle, da je dopuštena nužna obrana od njega i da je kažnjiv svaki treći, koji pruža pomoć tome djelu. Kad se onaj, koji se utapa, uhvati za čamac drugoga, te je pogibelj, da će se čamac prevrnuti i utopiti onaj, koji sjedi u njem, onda je ovomu dopuštena nužna obrana; ali kažnjiv bio bi treći, koji bi ga s obale ustrijelio, dok on otiskuje onoga, što mu se uhvatio za čamac.

Sve to vrijedi samo onda, kad interesi jednake vrijednosti u istinu kolidiraju, tako da bi bez djela preduzeta za spas jednoga ostao bio povrijedjeni interes netaknut, spas dakle jednoga uzrok je povredi drugoga.

Naprotiv kad je odnošaj taki, da bi povrijedjeni interes bio povrijedjen i bez djela poduzeta za spas drugoga interesa, kad se dakle radi o tom, da se ili spase jedan od njih, ili da propanu oba, onda je opravdano, da se spase barem jedan, s toga je zakonito djelo preduzeto za spas toga interesa.

Ako se od turista svezanih užetom jedan sruši, a drugi ga ne može držati, pa prereže uže, da se ne sruši i on, onda je smrt prvoga doduše u

Digitized by Google

uzročnoj svezi s djelom drugoga, ali ta uzročna sveza bez svake je materijalne važnosti, u koliko stoji, da bi se prvi bio ubio i bez djela drugoga, makar koji čas kasnije i uz druge modifikacije. Isti je slučaj, kad plivač otisne od sebe neplivača, koji se uhvatio zanj. U ovakovom slučaju nije dopuštena nužna obrana, prema tomu ne smije treći, da prieči turistu, kad hoće da prereže uže, a u drugu ruku dopušteno je trećemu, da mu pomogne kod rezanja.

Kao što kod kolisije interesa jednake vrijednosti protupravno je djelo, koje spasava jedan a vrijedja drugi interes, tako je protupravno i ono djelo, koje vrijedja pretežni interes, interes veće vrijednosti, da se spase interes manje vrijednosti. Tako n. pr. djelo, što bi ga počinio kogodj na račun tudjega života, da spase svoju imovinu; ili bi n. pr. da spase svoje zemljište odvratio od njega poplavu, a navratio je na zemljišta mnogih drugih. Akoprem su legitimni oni interesi, u čiju zaštitu preduzeto je takovo djelo, ipak je ono protupravno, jer je pretežan onaj interes, koji to djelo vrijedja. Jedino za stanovište kaznenoga prava može biti to djelo ispričljivo ili barem počinjeno uz olakšavnu okolnost.

[28] O tom Ubbelohde cit. str. 13. i sl.

[29] Tako i naš gradjanski zakonik, n. pr. §§. 267. 520. 1220. 1221. i 1257.

[30] L. 38. D. de rei vind. 6. 1.

[31] De l' esprit des loix liv. XI. chap. VI.

[32] Der Zweck im Recht I. 430.

[33] Cit. str. 36.

[34] Svega toga nema u porotničkih sudova. Posve je opravdano, što sudi o porotničkim sudovima Binding (Die drei Grundfragen der Organisation des Strafgerichtes, Leipzig 1876.) i Ihering (cit. str. 411. i sl.), na koje se je i pisac ove razpravice često pozivao u hrvatskom saboru.

Takodjer Bekker razloživši, kako primjena prava po sudovima nije laka umjetnost, govori: „Der Richter der Recht spricht lediglich weil es Recht ist, und der sein Leben diesem Thun gewidmet hat, weil er begriffen dass Recht und strenge Rechtswahrung dem Gedeihen des ganzen Gemeinwesens unentbehrliche Dinge sind, den bei seiner Amtsführung keine sentimentale Anwandelung zu bewegen vermag, der allein ist im Stande wirklich unparteiisch zu urtheilen, unbekümmert darum, ob sein Spruch ihm selber, den Seinigen, lieben Verwandten und Freunden, einflussreichen Gönnern oder Feinden, Nutz oder Schaden bringen wird. Aus Russland und Amerika, Frankreich und Italien lesen wir von den tollsten Wahrsprüchen der Kriminalgeschworenen, lediglich weil diese gänzlich ungehörigen Einwirkungen nachzugeben haben, auch englische und deutsche Schwurgerichte, und Civilgeschworene erst recht, sind dawider nicht zu feien. Selbstverständlich können auch nicht alle gelehrten Richter felsenfest und engelsrein sein, aber die Erfahrung ergiebt doch bei ihnen gerade in Beziehung auf die Unzugänglichkeit gegenüber den unberechtigten Einflüssen ein weitaus günstigeres Verhältniss. Sicherlich ist die Jurisprudenz kein unfehlbares Elixir zur Heilung schwacher oder gar schlechter Charaktere; wohl aber besteht der unersetzliche Vortheil der wissenschaftlichen Beschäftigung in der geistigen Dressur, die nicht bloss das worauf es ankommt und das worauf nichts ankommt verstandesmässig zu scheiden lehrt und auseinanderzuhalten, sondern neben dem Denken auch das Thun beeinflusst und uns gewöhnt das

Digitized by Google

worauf nichts ankommt als nicht vorhanden zu behandeln. Wieder kommt hier die Parallele mit der Medicin zum Vorschein: Aerzte und Richter kennen interessante und einfach nach der Schablone abzuleiernde Fälle, aber Antipathien und Simpathien mit der Partei oder dem Patienten, möchten diese dem Laien noch so berechtigt erscheinen, dürfen die geschäftliche Thätigkeit so des Einen wie des Andern nicht bestimmen.

Dieser kalt nüchternen rein verstandesmässigen und gemüthlosen Auffassung der Fälle, die vor ihn kommen, steht bei dem wissenschaftlich geschulten Richter eine frische fruchttreibende Anschauung der Rechtsregeln gegenüber: „scire leges, est vim ac potestatem earum tenere.....“ Dass aber diese lebendige Rechtskenntniss weder demjenigen einwohnen kann, der die Rechtsregeln überhaupt nicht kennt (dem etwaigen Civilgeschworenen), noch dem Routinier, dessen ganzes maschinenmässiges Treiben durch gedankenlos eingelernte Regeln bestimmt wird, darüber ist kein Wort mehr zu verlieren.

Und weiter. Kein Recht ist vollständig, keines fehlerlos. Die hiedurch bedingten Anforderungen an den Richter sind wieder nur mit wissenschaftlicher Arbeit zu lösen“.

Uredjenje seljačkoga posjeda i regulacija zadružnih odnošaja u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji te bivšoj vojnoj krajini s obzirom na hrvatsko-ugarsko pravo i urbar Marije Terezije.

Napisao ***Josip Hoholač, kr. kot. predstojnik.***

(Nastavak.)

Općinski viećnici imali su izmedju sebe birati predsjednika, a ako se nisu mogli složiti, tad je obć. ured imao imenovati predsjednika.

Taj diobni odbor imao je iza točnoga popisa i procjene cjelokupne pokretne i nepokretne zadružne imovine ovlaštenikom pripadajuće dielove po savjesti odmjeriti, a nakon toga imao je sastaviti diobni predlog te putem obć. poglavarstva podnieti kotarskomu uredu.

Kod diobe zemljištnoga posjeda imalo se je kao i po zakonu od 29. prosinca 1876. čuvati prekomjernoga cjepanja čestica, jedino što je glede površine toga cjepanja bila razlika izmedju zakona od 29. prosinca 1876. i zakona od 14. travnja 1880; jer dočim se je po zakonu od 29. prosinca 1876. zahtjevalo, da se oranice neciepaju izpod 1200 □°; sjenokoše izpod 800 □°, vinogradi izpod 200 □° a šume izpod 1600 □°; ustanovljuje §. 41. zakona od 14. travnja 1880., da se oranice i sjenokoše ne smiju cjepati izpod 400 □°; vinogradi izpod 200 □° a šume izpod 800 □°.

Kotarski ured imao je zatim po obć. uredu predloženu diobnu nagodu ili povjerenstveni predlog odbora točno izpitati, možebitne mane i

Digitized by Google

netočnosti ukloniti, a zatim odluku u prvoj molbi izreći, u kojoj su se imali i diobni troškovi obrediti.

Nakon pravomoćnosti ove odluke imao je kotarski ured prema §. 46. zakona od 14. travnja 1880. o trošku stranaka dati sastaviti i priugotoviti diobnu izpravu vrhu dopitanih dielova, a nakon toga diobu ureda radi gruntovno provesti dati, a obć. uredu naložiti, da obavi predaju u fizični posjed, koje je tada taj zapisnik imalo kot. uredu predložiti.

ad 3. Što se tiče nasliedstva u zadruzi to zakon od 14. travnja 1880. u §. 14. sadržaje istu ustanovu kao i zakon od 29. prosinca 1876. u §. 3. najme, da zadrugari nisu mogli sa idealnimi dielovi niti za života niti za slučaj smrti razpolagati.

ad 4. Zadruga se je po §. 34. zakona od 14. travnja 1880. razriešavala:

a) ako je zemljištni posjed zadruge spao izpod najmanje u §. 7. propisane mjere;

b) ako je u zadruzi samo jedan m u ž k i ukućanin, a osim ovoga nijedan zadružni član;

c) ako u zadruzi neima nijednoga mužkog ukućana;

d) ako se po izmaku u §. 48. ustanovljenoga prijavnoga roka (do 31. prosinca 1880.) pronadje, da je u zadruzi ma kada tajna dioba provedena.

Nadalje mogla se je zadruga razriešiti i privolom svijuh pravo glasa imajućih ukućana, ako i nepostoje gore navedeni uvjeti (§. 35.)

Imovina razriešene zadruge imala se je razdieliti mjerilom §§. 19. i 27. zakona od 14. travnja 1880. te obzirom na ustanovu §. 24. medju članove zadruge i medju one, kojim pravo povratka u zadrugu pripada, zatim medju ostale izvan zadruge živuće osobe, koje su imale po §. 23. pravo na odpravu.

U slučaju predvidjenom u §. 34. sl. c), ako je zadnji mužki ukućanin i z a krieposti zakona od 8. lipnja 1871. umro; i ako u kući n i j e d n e u z a d r u z i r o d j e n e ž e n s k e n e i m a, vlastne su i sve ostale u zadruzi rodjene te kojim god zakonitim načinom iz iste bez odprave izstupivše osobe, dakle i u zadruzi rodjene, ali iz zadruge udate ženske zahtjevati dio od kućne imovine.

Ako je zadnji mužki ukućanin p r i j e zakona od 8. lipnja 1871. umro, tada nisu vlastne zahtjevati dio one ženske, koje su iz kuće izstupile budi prije njegove smrti, budi poslie, ali ipak prije krieposti zakona od 8. lipnja 1871.

Ustanove ovoga zakona glede razriešenja zadruge bitno se razlikuju od ustanovah §. 10. zakona od 29. prosinca 1876., pošto u potonjem zakonu nije bilo ni govora o razriešenju zadruge, ako je zemljištni posjed spao izpod minimuma, niti se ne spominje što o potajnih diobah a

Digitized by Google

niti ob ovlasti zadrugara, da mogu jednoglasnim zaključkom zadrugu razriešiti.

Novih ustanova, kojih zakon od 29. prosinca 1876. sadržavao nije, sadržaje zakon od 14. travnja 1880. u pogledu:

a) izstupa iz zadruge;

b) izključenja iz zadruge;

c) povratka u zadrugu, te ćemo ob ovom kao zaključak razprave ob ovom zakonu progovoriti.

ad a. Izstupiti iz zadruge moglo se je sa i bez odpravnine, te je svaki ukućanin bio vlastan zahtjevati izstup iz zadruge.

Oženjenoga mužkoga ukućana sliedila je kod izstupa osim žene takodjer i malodobna neoženjena djeca, zatim punodobne neudate kćeri, ove ipak jedino onda, ako to same zahtjevaju.

Ovo isto valjalo je i kod izstupa obudovljelog mužkog ukućana.

Malodobnu djecu zastupao je u ovakovih slučajevih skrbnik, koji se je postavio, odnosno štitnik i štitnička oblast.

Udate žene mogle su jedino zajedno sa svojim mužem iz zadruge izstupiti.

Ako je malodoban ukućanin htio samostalno iz zadruge izstupiti, trebala je k tomu dozvola otca, a kad otac više živio nije privola štitnika i štitničke oblasti.

Osobe koje su stupile u svećenički stališ, koje su postale častnici ili činovnici ili zadobiju koje drugo mjesto, s kojim je bio skopčan svojevremeni obskrbni užitak, osobe koje samostalnim nastupom kakovog obrta ili inoga poduzeća nisu mogle udovoljavati uvjetu izraženom u §. 11. glede zajedničke privrede (t. j. raditi za korist zadruge) smatrale su se, kao da su svojevoljno iz zadruge izstupile i time svojstvo pravih zadružnih članova izgubile (§. 21.)

Djaci, naučnici i koji su inače u svrhu priprave i naobrazbe za buduće svoje zvanje od kuće odsutni, nadalje, koji su u austro-ugarskoj vojničkoj službi a stališu momčadi spadaju, koji su u državnih ili drugih javnih službah ili kod privatnih samo privremeno namješteni, smatraju se ipak tako dugo pravimi članovi svoje zadruge, dok ne stupe u koji u §. 21. zakona od 14. travnja 1880. napomenuti odnošaj, kojemu je posljedica izstup iz zadruge.

Ova ustanova je nova te nepoznata zakonu od 29. prosinca 1876.

Odpravninu sa dielom iz zadružne imovine vlastni su zahtjevati:

a) svaki punoljetni i samostalni mužki član, nu ipak uz ograničenje, označeno u §. 18 spomenutoga zakona t. j. u onom slučaju, ako mu roditelji nisu bili više u životu ili ako su inako prestali biti članom zadruge;

b) u §. 21. nabrojene osobe, koje usljed svoga zvanja iz zadružnoga odnošaja izstupe;

Digitized by Google

c) iz važnih razloga štitnici i skrbnici privolom štitničke oblasti za svoje štićenike i skrbljenike. Nu tada se je imao odpravni dio takodjer i za mater izlučiti, ako izstupa (§. 23.)

Oženjenomu ili obudovljenomu mužkomu ukućanu dozvoljena odprava proteže se i na njegovu porodicu (§. 20.) i tada prelaze imovni dielovi svijuh članova takove obitelji u vlastničtvo muža odnosno otca (§. 24.)

Izstupi li iz zadruge ukućanin, koji po ustanovah §. 23. na odpravu prava ne ima, tad njegov dio, u koliko mu ga zadruga svojevoljno nebi dala, priraste zadružnoj imovini.

Ustanova ova uporavljuje se i onda, ako osoba u smislu §. 21. iz zadruge izstupa te u rokovih u §. 28. ustanovljenih pravo svoje na zadružnu imovinu nezatraže ili ako koji ukućanin kod izstupa iz zadruge odprave naročito se odrekne.

Koji su to rokovi imali biti spomenuti ću niže.

Da bude odreka valjana, morala se je očitovati pred obć. uredom ili pred kojom drugom javnom oblasti i o tom zapisnik sastaviti.

Nisu li se stranke glede odpravnih dielova mogle složiti, imali su se tada ti dielovi proračunati po glavah mužkih i ženskih članova, te kod toga obzir uzeti na dielove onih, koji su bili ovlašteni na povratak ili imali pravo na odpravu iz zadruge.

Glede odprave u §. 21. napomenutih osoba i njihovih obitelji valjale su naročito sliedeće ustanove:

Osobe, koje su prije krieposti zakona od 8. lipnja 1871., pridržav si pravo povratka, iz zadruge izstupile, vlastne su bile jedino zahtjevati dio za sebe i za svoje još živuće sinove, koji pravi članovi zadruge bijahu.

Osobam ove vrsti, koje su iz zadruge p o s l i j e izstupile i onim, koje radi svoga zvanja iz zadruge u buduće izstupe (§. 21.) pripadao je dio za njih, za njihovu još živuću ženu, ako su s njom prije izstupa vjenčani i za svu živuću djecu, koja su bila članovi zadruge.

Ako su djeca bila samostalna, mogla su svako za sebe svoj dio zahtjevati.

Nije li otac više živ, tad su mogla udovica i djeca samo njim spadajuće dielove zahtjevati, nipošto i dio pokojnoga muža odnosno otca.

Onomu, koji je odpravu tražio, zaračunavalo se je u dio na zahtjev zadruge ono, što je zadruga za naobrazbu, za opremu ili za nastup kojega obrta na njega potrošila, a isto tako morao je dopustiti i otac, da mu se zaračuna ono, što je zadruga na njegovu porodicu potrošila, koje se odpravni dielovi njemu u vlastničtvo doznačuju.

Kod ustanovljenja dielova imalo se je odrediti, da li se je od vremena izstupa odpravu tražećega zadružna imovina povećala ili umanjila.

U prvom slučaju imao se je odmjeriti dio po faktičnom stanju obstojavšem u vrieme izstupa, a u drugom slučaju po sadanjem stanju imovine.

Digitized by Google

Nije li se mogla pronaći u vrieme izstupa obstojavša pokretna imovina, to se je imala dioba preduzeti po sadanjem stanju imovine.

Da li i u kojem iznosu je imalo mjesta tomu uračunanju u dio, odlučio je, ako nagoda nije pošla za rukom, na predlog diobnoga odbora kotarski ured (§. 27.)

Spomenuli smo gore, da je pravo na odpravu utrnuti moglo, a ti slučajevi jesu po §. 28. sliedeći:

a) Rok od 3 godine od dana krieposti ovoga zakona, dakle od 1. srpnja 1880. računajuć, za sve one osobe, koje su pred tim danom iz svojih zadruga izstupile i za svu njihovu ujedno izstupivšu samostalnu djecu.

b) Rok od 1. godine dana za sve one osobe, koje u buduće iz svojih zadruga izstupile budu (najme nakon 1. srpnja 1880.) i za njihovu ujedno izstupivšu samostalnu djecu. Rok taj računao se je od onoga časa, kojim su ove osobe prestale biti pravi članovi zadruge.

c) Po izmaku ovih rokova na daljnju jednu godinu za žene, udovice i malodobnu djecu takovih osoba, koje su propustile u prediućih rokovih odpravu zahtjevati, ili koje su prije umrle, nego li su se svojim pravom na odpravu poslužile.

Djevojkam, koje su se iz zadruge udavale pripadala je običajna oprema. Poslie udaje nisu mogle osim u slučaju st. 2. §. 37. nikakov daljnji zahtjev na zadružnu imovinu staviti t. j. bile su vlastne tražiti svoj dio.

ad b. Glede izključenja iz zadruge vadimo iz zakona od 14. travnja 1880. sliedeće:

Član zadruge mogao se je izključiti u dva slučaja, i to:

1. ako je iza postignute punoljetnosti više od jedne godine nepovlašteno od kuće odsutan, i ako se na zahtjev zadruge po kotar. uredu izdanom te u zemaljski službeni list 3 krat uvrštenom pozivu, da se kući povrati za jednu godinu dana, odazvao nije.

2. ako je njegov dio zadružne imovine radi dugova ovršnim putem prodan.

U prvom slučaju mogao je izključeni zadrugar opet biti primljen u zadružnu svezu jedino onda, ako je to zadruga svojevoljno dopustila ili ako je izključeni mogao dokazati, da nije svojom krivnjom odsutan bio.

Ako li se tako iključeni zadrugar u zadrugu primio nije, tad je odpravu od zadružne imovine jedino po mjeri §. 19. i po ustanovah sadržanih u zadnjih 4 stavkah §. 27. zahtjevatimogao i to jedino onda, ako se je u vremenu od 8 godina od dana izključenja povratio.

(Sliedi.)

Digitized by Google

Kriva prisega i krivo svjedočanstvo.

Po dru. Fr. E. pl. Lisztu preradio dr. J. Veličković.

III. Njemačko pravo srednjega vieka.

(Nastavak.)

Nastojanje karolinžkoga zakonodavstva, da i u kaznenom postupanju glede krive prisoge osnuje za sve pod franačkim žezlom sjedinjene narodnosti jedno pravo, bijaše uzaludno. Odkada naime ne bijaše više Karla Velikoga, koji je pomoćju svoje orijaške ličnosti i svoga željeznom rukom mahanoga žezla narode svoje obsežne države u jedinstvu držao, podigoše pojedine narodnosti opet svoje glave, te se zakonodavstvo netom ujedinjeno razpršilo na toliko zakonodavstva, koliko je raznih narodnosti i plemena bilo; dapače i gradovi i viteški dvorovi stvarahu si svoje vlastite zakone. Težko se je dakle u toj množini posebnih zakonika razaznati, te iste glede našega predmeta u sklad dovesti; s toga se možemo na ovom mjestu obazrieti samo na nekoliko obćenitih stanovišta, sa kojih se material previditi i u toliko savezno predstaviti dade, da uzmognemo pronaći ona vrela, iz kojih je kašnje „Carolina“ crpila.

Pošto nam gore navedeni izvori, odnoseći se na „kazan“ krive prisege i krivog svjedočanstva dopuštaju dublji uvid, kako je srednji viek u tom pogledu upitna zločinstva shvaćao, nego li u pogledu, kako je „pojam“ tih zločinstvah shvaćao, koji je, kako ćemo viditi, bio jošte dosta nejasan, to ćemo ovdje odpočeti sa prikazivanjem tih kaznâ.

Obično nastupajuća kazna bijaše osakaćujuća tjelesna kazna; a udo, koje pod istu podpadaše bijaše jezik, koji je krivu prisegu izrekao, ruka ili prst, koje je pri tomu prisizatelj dizao ili na sudčevu palicu ili knjigu evangelia polagao. Odkup proigranoga uda dozvoljen bijaše budi izrazito budi muče. „Odrezanje jezika“ odredjuju gradska prava Beča (g. 1220. i 1278.) Brna (g. 1243.) Hamburga (iz sredine 13. stol.) Praga, Regensburga i Trienta. „Odrezanje ruke“ — kaznu karolinžkoga prava, — nalazimo za ova zločinstva riedko samu za sebe, već obično u savezu sa drugimi kaznami; samu za sebe samo u „Regensburger Friedgerichtsbuch“u, u „Augsburger Stadtrechtu“ i „Schwabenspieglu“. „Odrezanje onih dviuh prstiu, s kojim se je tko zakleo“ i koja se kazan nalazi u pravih gradova Basela i Freiburga u Breviganu, ukazuje se kao blažija kazna od prvonavedenih, ali ona najjasnije izražava misao o symboličnoj odmjeni (talion.) Najčešće nalazimo u izvorih combinaciju obih prednavedenih kaznâ „gubitak ruke ili prstiju i jezika“; tako u grad. pravu Strassburga, bavarskom zemaljskom pravu, zürišKom, „Blutgerichtsordnung“-u i „Malefixordnung“-u Maximiliana I. za Tirolsku i Ratofzell. Samo „novčanu

Digitized by Google

globu' propisuju gradska prava Lübecka, Colmara Dattenrieda u Suntgau, i Freysinga, obćin. pravo Romishorna i zemaljsko pravo Dithmara.

Česta, a imenito u savezu sa novčanom globom nastupajuća posljedica osudjenja radi zločinstva krive prisege i krivoga svjedočanstva jest: progonstvo, budi na dužje, budi na kraće vrieme, budi na uviek. Te ustanove nalazimo u grad. pravih Basela, Bremena, Freiburga u Breisgau-u, Berna i u t. z. „Vermehrter Sacksenspiegel"-u. Kod grad. pravah Basela i Bremena nalazimo i kaznu „tamnice" za nižje slojeve samo odredjenu. Dapače i „smrtnu kaznu" nalazimo u nekih pravnih navedenu; ovu ali redovito samo za priupadnike, kao i za one, koji su prekršili prisegom potvrdjeni zavjet, da se neće više u grad povratiti; tako u grad. pravih Kölna, Freiburga i Berna.

Kao posljedicu osudjenja radi krivoga svjedočanstva i krive prisege navode skoro svi pravni izvori srednjega vieka: nesposobnost svjedočenja ili prisizanja, gdjekad i samoga podignuća obtužbe. „Reichsabschied" od god. 1442. poznat pod imenom „reformacija cara Friedricha" spominje kao osobitu posljedicu navedenoga osudjenja: nesposobnost biti članom t. z. Westphälische Vehmgerichte.

U mnogih pravnih izvorih, kao u Sachsenspiegelu i u grad. pravu Bamberga ne imade o krivoj prisezi niti spomena; nu pogriešno bi bilo otuda zaključivati, da je po tih pravih kriva prisega bila nekažnjiva; ovdje usuprot nastupala je, nadomještajući svjetovno zakonodavstvo, nadležnost duhovnih sudova. Pošto je kriva prisega spadala medju „delicta mixta" bijahu kako svjetovni tako i duhovni sudovi vlastni uredovati, a pri tomu je jedino mjerodavno bilo, koji je od ovih prvi uredovanje odpočeo. Pa i kada bi onaj, koji je krivu prisegu položio, po svomu stališu imao bio toliko moći, da se je mogao oprieti i svjetovnomu i duhovnomu sudu, nebi ipak mogao ostati nekažnjenim, pošto ga u takovom slučaju očekivaše jošte treći, najmoćniji i najstrožiji sud i to „westfalski Vehmgericht; po sudovniku toga sudišta od g. 1408. spadaše naime i kriva prisega medju t. z. „Vehmfrogen', pa je i ono dakle bilo nadležno o krivoj prisezi suditi. Ova uzporedna sudbenost trijuh sudovah bijaše, pri tadanjem stanju pravosudja, najsigurnije jamstvo, da krivac ne mogaše izmaći zasluženoj kazni, pa se s toga ne može nipošto tvrditi, da bi kriva prisega igdje bila nekažnjivom.

Označivši napried krivu prisegu kao „delictum mixtum" obilježismo time podjedno obćenito shvaćanje iste kao takove po njemačkomu zakonodavstvu srednjega vieka. Kao poglavito „vjerski" zločin ukazuje nam se ona i u prediućih i u sliedećih periodah njemačke pravne povjesti.

To je i sasma pojmljivo, kada si predočimo, kako je pri tadanjem stanju pravosudja baš kod ovog zločinstva bilo neizbježivo, da se je svjetska sudbenost uplitala u vjersku i obratno opet ova u prvenavedenu; kada si

Digitized by Google

nadalje predočimo upliv, koji je sistematično, savršeno kanoničko pravo, koje je u cielom katoličkom kršćanstvu jednako vriedilo, na njemačko, u bezbroj posebnih, i sebičnih zakonikah razciepkano pravo i na njemački narod, proniknut već skroz kršćanskim duhom, imati moralo. Ovo jednostrano shvaćanje krive prisege kao vjerskog zločina, daje mu i njegov položaj u sistemu, a pitamo li za predmet, koji je njom povredjen, tada nam većina gore navedenih izvora odgovara suglasno: da je to bog i njegova sveta vjera. Isto to što smo sada naveli vriedi i za krivo svjedočanstvo.

Prelazeći na obilježja krive prisege, to nalazimo na više mjestah kao nuždan uvjet, da bude „pred sudom“ položena, nadalje da bude „znalice“, hotimice, krivo položena, a da bude kažnjiva.

Što se krivoga svjedočanstva tiče, to se i po sredovječnih njemačkih zakonicih ovo nije lučilo od krive prisege kao posebno zločinstvo, i to s toga, što se takovo svjedočanstvo imalo uvjek pod prisegom polagati, pa se je ono, shvaćano budući pretežno sa vjerskoga stanovišta, stopilo podpuno u pojam krive prisege.

Mi vidimo dakle, da naši izvori govore čas o krivoj prisezi, čas o krivom svjedočanstvu, čas da opet obje istimi kaznami zapriećuju, bez da bi za to različito postupanje postojala kakova nutarnja, načelna razlika.

Kako u „leges barbarorum“ tako se i u sredovječnih njemačkih izvorih, a i u kanoničkom pravo često spominje „zavedenje“ na krivo svjedočanstvo i na krivu prisegu, te možemo slobodno u tom pogledu postaviti obćenito načelo, da je zavedenje na upitne zločine bilo isto tako kažnjivo kao i ta zločinstva sama. U više pravnih izvora spominje se i „ponuda krive prisege“ kao kažnjivo samostalno djelo.

IV. Kanoničko pravo.

Shvaćanje kanoničkoga prava dade se u kratko obilježiti. Po njemu ukazuje se kriva prisega „prizivanjem boga kvalificiranom lažju“. Ono dakle s jedne strane polaže cielu važnost na subjektivni momenat, na volju prisizatelja, na hotomično kazivanje neistine, s druge se pako strane prizivanjem boga laž kvalificira zločinstvom, upravljenim izravno proti bogu.

To načelno shvaćanje moramo si držati pred očima, da shvatimo sljedstva koja je kanoničko pravo otud sasma pravilno izvelo, nu koja bi nam se inače čudnimi vidila. Tako se dade otuda razjasniti, da kanoničko pravo t. z. subjektivnu krivu prisegu shvaća kao pravu krivu prisegu. Navodimo n. p. can 3. c. 22 quaestio 2.

„Homines falsum jurant vel cum fallunt vel cum falluntur... Fac alium qui putat falsum esse et jurat, tamquam verum sit, et forte verum est! Verbi gratia (ut intelligatis) pluit in illo loco: interrogas hominem,

Digitized by Google

et putat non pluisse, et ad negotium ipsius competit, ut dicat, pluit, sed putat, non pluisse; dicitur ei, vere pluit? vere; et jurat: et tamen pluit ibi, sed ille nescit, et putat non pluisse, perjurus est. Interest quaemadmodum verbum procedat ex animo. Ream linguam non facit, nisi mens rea." Can. 4. eod.:

„... Non consideratis itaque rebus ipsis, de quibus aliquid dicitur, sed sola intentione dicentis, melior est, qui nesciens falsum dicit, quoniam id verum putat, quam qui mentiendi animum seiens gerit, nesciens verum esse, quod dicit".

Isto tako uzet je i u protivnom pravcu podpuno obzir na subjektivni momenat pri krivoj prisezi, položenoj nehotice nu propustom nuždne pažnje, pošto i ovdje nastupa kažnjivost, nu ne radi krive prisege, već radi „temeritas" prisizatelja.

Can. 4. eod ... „Nemo mentiens judicandus est, qui dicit falsum, puod putat verum: quoniam, quantum in ipso est, non fallit ipse, sed fallitur. Non itaque mendacii, ed aliquando temeritatis arguendus est, qui falsa incautus credit, ac pro veris habet".

Iz jednostranog naglašivanja subjektivnog momenta dade se i raztumačiti, da kanonično pravo i čvrstu odluku (namisao) krivu prisegu položiti smatra dovršenim zločinstvom. Can. 13. c. 22, qu. 5.: „Qui perjurare paratus est, antequam juret, jam perjurius esse videtur: quia Deus non ex operibus judicat, sed ex cogitationibus et ex corde".

Ako je tko koga prisilio, da krivu prisegu položi, tada se oboje imaju radi krive prisege kazniti: samo što se prisiljeni, ako je bio rob onoga, koji ga je prisilio, imao blažje kazniti, nego slobodnjak.

Can. 1. c. 22. qu. 5. „Si compulsus a domino sciens perjurat, utique sunt perjuri, et dominus et miles: dominus quia praecepit, miles quia plus dominum, quam animam dilexit. Si liber est, quadraginta dies in pane et aqua poeniteat, et septem sequentes annos: si servus ejusdem, tres quadragesimas et legitimas ferias poeniteat.

Zavedenje na krivu prisegu kazni se kao i prediduće gdjekad jošte i strožije. Can. 7. c. 22. qu. 5.: „Si quis convictus fuerit, alios ad falsa testimonia vel perjuria attraxisse, vel quacunque corruptione sollicitasse, ipse quidem usque ad exitum vitae non communicet: ii vero, qui ei in perjurio concesisse probantur, postea ab omni testimonio sunt removendi et secundum legem infamia notabuntur".

I onaj je kažnjiv, koji drugoga na prisegu pozove, premda znade, da će se ovaj krivo zapriseći. Can. 5. c. 22. qu. 5.: „Ille qui hominem provocat ad jurationem, et scit, eum falsum esse juraturum, vincit homicidam: quia homcida corpus occisum est, ille animam, imo duas animas, et ejus, quem jurare provocavit, et suam. Scis, verum esse, quod dicis, et falsum esse, quod ille dicit, et jurare compellis? Ecce

Digitized by Google

jurat, ecce pejerat, ecce perit. Tu quid invenisti? imo et tu periisti, qui de illius morte te satiare voluisti.

Što više i onaj je kažnjiv, koji, prisutan budući, kad se svjedok krivo zaprisiže, i znajući to, ipak mučeći sluša. Can. 8. c. 22. qu. 5. „Hoc videtur dicere, peccare hominem, quo audiente jurat aliquis falsum, et scit, eum falsum jurare et tacet".

Gore istaknuta načela jesu najskrajnjom dosljednošću povučena sljedstva nazora, koji je u temelju svomu nepravilan i kriv. Ona dokazuju podjedno, kako je važno za naše pitanje: pravilno shvaćanje krive prisege kao povriede pravnoga dobra. (Sliedi.)

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Smetanje posjeda podruma i podzakupnog prava točenja pića na malo.

(Prilog tumačenju §-a. 138. z. čl. XXXV. ex 1888. o državnoj točarini.)

J. V. iz R. tužila je L. Š. iz B. i njegovog generalnog punomoćnika M. P. iz R. radi smetanja faktičnog posjeda podruma i posjeda podzakupnog prava točenja pića na malo, usljed čega je kr. kot. sud u R. dne 4. lipnja 1894. pod br. 8014. gr. donio odluku ovog sadržaja:

Tuženi L. Š. iz B. i M. P. iz R. smetali su tužiteljicu u faktičnom posjedu podruma i posjedu podzakupnog prava točenja pića na malo i to time, što je drugotuženi kao generalni punomoćnik prvotuženog i po nalogu istog dana 1. lipnja 1894. zapečatio i zatvorio podrum u tužiteljičinoj kući u R. i time zapriečio tužiteljicu izvršivati pravo točenja pića u krčmi u istoj kući, pa su dužni daljnjeg se smetanja kaniti pod prietnjom globe od 200 for., eventualno odgovarajućeg zatvora od 40 dana i naknaditi tužiteljici ovom parnicom prouzročeni parbeni trošak, koji se na 11 for. 25 nč. obredjuje, u roku od 8 dana pod pretnjom ovrhe i to iz sliedećih razloga:

„Drugotuženi priznaje, da je on poslovodja i punomoćnik prvotuženog L Š. iz B., priznaje nadalje, da je on po nalogu prvotuženog zapečatio 1. lipnja 1894. podrum tužiteljičin, te joj zabranio daljne točenje pića, pa prigovara nadležnosti sudbenoj, jer da je on vlastan po zakonu o državnoj točarini zak. čl. XXXV. te odredbe učiniti.

Pošto tuženi priznaje, da tuženica već više godina uživa pravo točarenja pića na malo, kojeg je prvotuženi zakupnikom;

pošto po tome tužiteljica stoji prema tuženiku u odnošaju podzakupnika točenja pića, jer tuženi priznaje, da ona svoje vino prodaje, a njemu plaća po litri ustanovljenu točarinu;

Digitized by Google

pošto odnošaj taj izmedju tužiteljice i tuženika ne može se na prečac razriešiti bez privole obijuh stranaka i

pošto po spomenutom zakonu o državnoj točarini §. 131. IV. točka 6. odnošaj izmedju zakupnika i njegovih ustupovnika jeste privatno-pravne naravi, te spada riešavanje iz tog odnošaja nastalih parbenih pitanja u djelokrug nadležnog suda: to je za riešenje ovog spora nadležan ovaj kotarski sud, pa pošto tuženi muče priznaje, da tužiteljica, imade u podzakupu pravo točenja pića na malo, a taj podzakup tužiteljici odkazao nije, te pošto je tuženi samovoljno zapečatio podrumska vrata tužiteljičina i time joj zapriečio pristup u podrum i zabranio daljnje izvršivanje prava točenja u njezinoj krčmi i time se ogriešio o ustanove §-a. 339. o. gr. z., morao se je krivim proglasiti smetanja posjeda.

Pošto je tuženi u ovoj parnici podlegao, moralo mu se u smislu §. 59. zakona o smetanju posjeda naložiti, da naknadi tužiteljici prouzročeni parbeni trošak".

Povodom ništovne žalbe tuženih potvrdio je kr. sudbeni stol u M. prvosudnu odluku svojom rješitbom od 17. kolovoza 1894. br. 5137. gr. iz ovih razloga:

„vidiv, da drugotuženi M. P. kao poslovodja L. Š. priznaje da je on po nalogu prvotuženoga dne 1. lipnja 1894. zapečatio podrum tužiteljice te njoj zabranio dalje točenje pića;

vidiv, da se prigovor tuženika, da je razjasnjenje pitanja, da li je drugotuženik na ovaj čin ovlašten bio ili ne, po zakonskom čl. XXXV. od godine 1888. nadležna samo financijálna oblast uvažiti ne može, jer ovdje se ne radi o pravnom odnošaju financijalne oblasti prama neposrednom zakupniku državne točarine, već o pravom odnošaju zakupnika prema njegovom podzakupniku.

vidiv dakle, da prigovor ne nadležnosti sudbenih oblasti osnovan nije". *Dr. Ž. M.*

Ovršno uvedenje suposjednika u suposjed i uživanje nekretnina. — §. 833. i slied. o. g. z.

U ovršnom predmetu I. W., ovrhovoditelja proti F. i K. Z. ter Gj. Sch. za uzpostavu prvobitnog posjedovnog stanja, kr. kotar. sud u V. dozvolio je odlukom od 4. listopada 1895. broj 7821. gr. ovršno uvedenje molitelja u suposjed i uživanje nekretnina, upisanih u gr. ulož. broj 94. obć. O.

Kr. banski stol riešitbom od 19. prosinca 1895. broj 24640. potvrdio je prvosudnu odluku.

Kr. stol sedmorice riešenjem od 17. tranja 1896. broj 917. ukinuo je obje suglasne doljnjosudne odluke, te prvom sudu naložio, da

Digitized by Google

u predbježnom riešenju ovršne molbe I. W. prim. 1. listopada 1895. br. 7821. odredi ročište za saslušanje ovrhovoditelja I. W. o načinu, kako želi ovršiti pravo suposjeda i suuživanje na polovicu upitnih nekretnina i da nakon saslušanja ovršenikâ o navodih ovrhovoditelja u stvari ovoj dalje postupa po zakonu i to iz sliedećih razloga:

Vidiv, da su F. i K. Z. -ter Gj. Sch. na temelju jednako glasećih osuda kr. kot. suda u V. od 27. veljače 1894. broj 1017. i kr. banskog stola od 12. travnja 1894. broj 7189., kojimi je I. W. odsudjen bio, da im ima priznati pravo vlastničtva i ustupiti u posjed nepokretnosti ulošk broj 94. ob. O. na temelju odluke kr. kot. suda u V. od 9. svibnja 1894. broj 3612. ovršno uvedeni u posjed rečenih nepokretnosti;

vidiv, da su osudom kr. stola sedmorice od 28. lipnja 1894. broj 2070 gore pomenute suglasne osude nižih sudova preinačene bile tako, da je za onda tuženi I. W. imao tužiteljem F. i K. Z. te Gj. Sch. priznati pravo vlastničtva samo na polovicu rečenih nekretnina i dopustiti im kao vlastnikom na polovicu samo suposjed i suuživanje;

uvaživ, da I. W. kao suvlastniku na polovinu pripada po §. 833. i slied. o. gr. z., pravo suposjeda i suuživanja, ali da on ne može biti uveden na temelju gore spomenute vrhovne riešitbe u suposjed, dok medju suvlastnici nije ustanovljen način suposjeda i suuživanja.

Priobćio dr. F. Salavari.

U sekvestriranoj kući imade se ostaviti suvlastniku prikladan stan.

(K tumačenju §. 427. gr. p. p. i §§. 833—835. o. g. z.)

Kr. kot. sud u G. dozvolio je odlukom od 23. listopada 1895. br. 10133. gr. na molbu P. A. sekvestraciju nekretnina, upisanih na zem. listu br. 305., 657., 338., 337. i 652. obćine G., naročito kućâ broj 160, 182. i 183., nalazećih se na tih nekretninah, sa nuzgrednimi prostorijami, za tim zidanog podruma, zidane sapunare, zidanog magazina i dvijuh drvenih staja, — uz predhodno deložiranje M. U. iz rečenih nekretnina, u posjedu kojih se ona nalazi, odredivši za deložiranje M. U. iz posjeda navedenih nekretnina i uvedenje sekvestra u upravu istih ročište na licu mjesta.

Odluku ovu temelji sud prve molbe za osnovu §§. 427. i 430. gr. p. p, uzevši za dokazano, da je P. A. vlastnik gore navedenih nekretnina u $^3/_4$ diela, a M. U. u $^1/_4$ diela, u posjedu sveukupnih tih nekretnina da je M. U., koja s njimi upravlja očito štetno i po sućanstvo istih pogibeljno, dočim je P. A. proti njoj podigao tužbu d. pr. 21. rujna 1895. br. 9260. gr. pcto priznanja prava suvlastnosti tih nekretnina i razvrgnuća zajednice istih s. p. p., koja se nalazi u tečaju te položio kod suda za svaku štetu, što bi M. U. snaći mogla iz sekvestracije, kao jamčevinu uložnicu I. hrv. štedionice u Zagrebu vrhu 1224 for. 02 nč.

Digitized by Google

Kr. banski stol potvrdio je na utok M. U. gornju odluku rješitbom od 6. prosinca 1895. br. 27488. u cielosti s razloga gore navedenih i obzirom na propis §§. 828. i 836. o. g. z.

Kr. stol sedmorice rješitbom od 13. veljače 1896. br. 369. vidiv, da je tužitelj i molitelj sekvestracije P. A. u $^3/_4$ a utjecateljica M. U. u $^1/_4$ suvlastnica gore pomenutih nekretnina, pa da potonja iste sama posjeduje i uživa na način, kako to molitelj kao suvlastnik u većem dielu nije dužan trpjeti (§. 833. o. g. z.);

vidiv, da je molitelj koli po §. 427. gr. p. p. toli po §. 833. o. g. z. ovlašten tražiti, da se posjed stvari suvlastniku, koji s njime štetno upravlja, oduzme i trećoj osobi u upravu preda, dok ne bude priepor izmedju njih riešen i da je molitelj u smislu §. 427. gr. p. p. a i §. 834. o. g. z. pružio dovoljnu sigurnost za moguću štetu, koja bi za utjecateljicu mogla nastati iz sekvestracije;

vidiv, da su s toga suglasne odluke nižih sudova u onom dielu, kojim se dozvoljuje sekvestracija i uvedenje sekvestra u upravu zajedničkih nekretnina ter oduzeće uprave i izključivog uživanja utjecateljici, u zakonu opravdane,

nu vidiv, da utjecateljica M. U. kao suvlastnica u zajedničkoj kući ima stan, pa da joj se po §. 833. o. g. z. kao neprepornoj suvlastnici ne može taj stan, u koliko stoji u razmjeru sa njezinim dielom, oduzeti i sekvestru ili upravitelju u upravu predati, dok po §§. 834. i 835. o. g. z. o tom po propisu tih zakonskih ustanova izmedju suvlastnika, dotično sekvestra i utjecateljice odlučeno ne bude,

obnašao je uz odpućenje izvanrednog previdnog utoka M. U. u glavnoj stvari niže odluke samo u toliko modificirati, da se kod uvedenja sekvestra predhodno i do dalnje odredbe stranaka i riešitbe suda ima utjecateljici ostaviti njezinom dielu odgovarajući prikladan stan u zajedničkoj kući. *Dr. Tončić.*

Kod obredjenja troškovnika odvjetnika ne ima se gledati na to, da li odvjetnik ima pravo tražiti izplatu pojedine stavke troškornika. Tumačenje §. 26. odvj. reda.

Kr. sudbeni stol u Z. u likvidacionalnoj stvari odvj. M. T. u zastupanju M. M. u parnici M. C. proti M. M. radi priznanja prava vlastničtva nekretnina spp. odlukom od 17. rujna 1895. br. 15205. gr. obredio je troškovnik odvj. M. T. sa 60 for. 65 nč. uz odbitak jur podanog predujma i onoga, što je zastupnik možda pridržao od obredjenog troška od protustranke za namirenje svog troškovnika.

Kr. banski stol riešenjem od 4. prosinca 1895. broj 23513. preinačio je prvomolbenu odluku sniziv troškovnik odvjetnika M. T. na 25 for. 25 novč.

Digitized by Google

Kr. stol sedmorice riešenjem od 6. ožujka 1896. br. 482. potvrdio je prvomólbenu odluku s razloga:

vidiv, da se za sada radi lih o obredjenju troškovnika molitelja, te da sve ostalo, a naročito prosudjivanje, da li molitelj ima pravo zahtjevati izplatu u pojedinih točkah troškovnika obredjenih iznosa, spada u kontradiktorni postupak;

vidiv, da je troškovnik molitelja po prvom sudu u svih točkah primjereno obredjen. *Dr. F. Salavari.*

Ne može se utokom pobijati odluka, izrečena u nastavšem prieporu glede dužnosti podmirenja zaostalih kamata, već valja postupati putem redovite gradj. pravde prema zak. ust. §. 1426. o. gr. zak.

A. K. iz D. podnio je kr. kot. sudu u D. pod br. 194. gr ex 1894. molbu slijedećeg sadržaja:

Glasom pod A. priložene obveznice uzajmio sam godine 1865. od ovog slavnog suda iznos od 172 for. 81½ novč. iz justic. gromade za prodanu bitangu, koji iznos je temeljem odluke od 10. veljače 1865. br. 87. z. zalogopravno uknjižen na mojih nekretninah grunt. ulož. br. 29. p. o. D.

Pošto sada želim, da jednom taj dug podmirim time, da mi bude dozvoljeno brisanje, zato polažem: a) glavnicu sa 172 for. 8½ nč. te b) kamate računajući od danas za tri godine natrag sa 25 for. 80 nč. indi sveukupno 198 for. 61½ novč. uz molbu, da mi se izda brisovna namira.

Usljed ove molbe preduzeta su izvidjenja glede naraslih kamata, pak nakon što je kr. porezni, kao pologovni ured u F. saobćio tražene podatke, bijaše po sudu izrečena odluka od 11. travnja g. 1894. broj 3138. gr:

Predleži, da je A. K. iz D. obveznicom od 1. veljače 1865. uzajmio iz justic. gromade za prodanu bitangu svotu od 172 for. 81½ nč.

Molbom pod br. 194. gr. ex 1894. položio je A. K. u ime glavnice svotu od 172 for. 81½ nč. te u ime trogodišnjih kamata natrag računajući svotu sa 25 for. 80 nč. ili ukupno 198 for. 61½ nč.

Budući predleži, da su na uzajmljenu glavnicu osim jur položenih kamata za trgovište od 25 for. 80 nč. narasli i kamati sa 223 for. 96 nč., koji se obzirom na zak. ustanove §. 1333—1335. o. gr. z. mogu uračunati do iznosa glavnice, najme u ovom slučaju do svote od 172 for. 81½ nč., od koje se jur položeni sa 25 for. 80 nč. imadu odbiti, jer svi do glavnice računajući kamati osvrtom na dvorski dekret od 25 ožujka 1812. br. 982 sbir. pravos. zak. odnosno na previšnju odluku od 4. travnja 1815. br. 1149. iste sbirke, niesu zastarili; to se pozivlje molitelj A. K., da od

Digitized by Google

jur uplaćene glavnice od 172 for. 81½ nč. uz odbitak uplaćenih kamata sa 25 for. 80 nč. jošte uplati zaostale dužne kamate na gornju glavnicu sa 147 for. 01½ nč., jer mu se inače zatražena brisovna namira izdati ne može, a sud ovaj bio bi prisiljen iste putem redovite parbe zahtievati.

Proti gornjoj odluci podnio je A. K. po odvj. Gj. pl. B. utok de praes. 8. svibnja 1894. br. 4178. gr., koji je kr. banski stol riešitbom od 5. rujna 1894. br. 19779. int. 15. rujna 1894. br. 8758. gr. kao neosnovan odputio te potvrdio gornju odluku s ovim obrazloženjem:

Vidiv, da dokazano nije, da je utjecatelj za minulo vrieme odpadajuće kamate od uzajmljene glavnice od 172 for. 81½ novč. a. vr. podmirio;

vidiv, da se nastavši priepor glede dužnosti podmirenja zaostalih kamata ne može utokom pobijati, i pošto platcu pristoji pravo zahtievati od onoga, komu je platio namiru i pošto mu se to uzkraćuje, valja mu postupati putem redovite gradjanske pravde. (§. 1426. gr. z.)

Dalji pravni liek nije poprimljen. *Vj. Belčić.*

B. Kazneno.

1. Ako obtuženiku nije lično dostavljen bio poziv na glavnu razpravu, ne može se po §. 368. k. p. u njegovoj nepritomnosti obaviti glavna razprava.

2. O prigovorih obtuženika proti osudi, izrečenoj u njegovoj nepritomnosti, odlučuje banski stol (zadnja al. §. 368. k. p.).

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Plenarna rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 16. svibnja 1896 br. 1090.)

Osudom kr. sudbenoga stola u M. od 21. rujna 1895. br. 7895. kz. osudjen je T. R., što je dana 24. svibnja 1895. u Š. ako i ne u namjeri, da ga ubije, to ipak s drugim kojim neprijateljskim namišljajem B. V. ušicom motike po desnoj tjemenjači tako udario, da mu je nanio po svojoj prirodi težku sa probićem lubanje skopčanu povriedu, kojom je prouzročeno poremećenje zdravlja i vršenje zanimanja preko 30 dana, te s kojom je obzirom na orudje i na način nanešenja obično pogibelj života skopčana, radi zločinstva težke tjelesne ozlede, označena u §§. 152. i 155. sl. a), b) i e) k. z. po §. 155. k. z. uporabom §. 54. k. z. na kazan težke tamnice od 5 mjeseci, pooštrene jednim postom svakih 14 dana

Proti toj osudi, izrečenoj u njegovoj nepritomnosti, podnio je obtuženi prigovore, koji su odlukom kr. sudbenoga stola u M. od 14. prosinca 1895. broj 10551. kao prekasno podnešeni odbijeni.

Povodom žalbe ništovne, podnešene po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona, obnašao je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice nakon

Digitized by Google

obavljene u punom vieću javne razprave po §. 286. II. k. p. izreći: da je osudom kr. sudbenog stola u M. od 21. rujna 1895. br. 7895. i odlukom istoga suda od 14. prosinca 1895. br. 10551. zakon u §. 368. k. p. povriedjen, ter podjedno pomenutu osudu ukinuti i odrediti, da se proti T. R. glavna razprava iznova povede.

Razlozi. Nakon glavne razprave, obavljene kod kr. sudbenoga stola u M. u nepritomnosti obtuženoga T. R., izrečena je po §. 368. k. p. osuda od 21. rujna 1895. br. 7895., kojom se isti proglašuje krivim zločinstva težke tjelesne ozlede po §§. 152. 155. sl. a), b), e), k. z. i odsudjuje na kaznu težke tamnice od pet mjeseci, pooštrene jednim postom svakih 14 dana.

Pod inakom ništetnosti može se po §. 368. k. p. u nepritomnosti obtuženika glavna razprava obaviti i osuda izreći samo onda:

1. ako se radi o zločinstvu, na koje je odredjena najviše petgodišnja kazna slobode, ili o prestupku;

2. ako je obtuženik već bio saslušan u iztragi, i

3. ako mu je samomu lično dostavljen bio poziv na glavnu razpravu.

U konkretnom slučaju postojala su prva dva uvjeta, nu manjkao je treći.

U zapisniku o glavnoj razpravi i u zapisniku o viećanju konštatovano je doduše, da se iz predležeće dostavnice vidi, da je obtuženik pravodobno na razpravu pozvan, nu to je pogriešno. Dostavnica glede uručbe poziva obtuženomu T. R. na glavnu razpravu nije sudu mogla predležati, jer je poziv za obtuženika i za svjedoka B. V. zajedno sa dostavnicom vraćen sudbenomu stolu dopisom općinskog poglavarstva u Š. od 23. rujna 1895. br. 1475., u kojem se izvješćuje, da je dostavnica sa pozivi bila zametnuta, pa se tako pozivi nisu mogli za vremena uručiti.

Prema tomu ništetna je osuda izrečena proti T. R. po §. 368. k. p.

Prigovori obtuženoga T. R. proti toj osudi odbijeni su odlukom kr. sudbenog stola od 14. prosinca 1895. br. 10551. kao prekasno podnešeni.

Kako se iz spisa vidi jest T. R. obzirom na propis §. 368. al. 5. k. p. doista prigovore te kasno podnio, nu pošto je po alineji 6. §. 368. k. p. imao o prigovorih tih odlučiti kr. banski stol, a u zakonu nije odredjeno, da kasno podnešene prigovore može već sudbeni stol odbiti, imao je sudbeni stol prigovore podnieti banskomu stolu; pa je po tome odlukom od 14. prosinca 1895. br. 10551. zakon povriedjen.

S prenavedenih razloga valja povodom žaobe ništovne kr. državnoga nadodvjetničtva podnešene na obranu zakona suditi, kako je to navedeno u dispozitivnom dielu vrhovne ove osude.

Digitized by Google

1. Ako privatni tužitelj ne dodje na razpravu, ima se po §. 34. al. 3. k. p. smatrati, da je od tužbe odustao, te se ima obtuženi riešiti od obtužbe po §. 250. t. 2. k. p.

2. Zakonska predumieva §. 34. al. 3. ne može se oboriti protudokazi, te nema po zakonu mjesta povrati u stanje prijašnje (§. 305. k. p.) ni obnovi postupka (§. 293. al. 4. k. p.).

3. Privatni tužitelj ima pod inakom ništetnosti biti pozvan na razpravu (§. 399. al. 4. k. p.); inače se ne može po §. 34. k. p. uzeti, da je odustao od obtužbe. Ako li usprkos tomu uzsliedi absolutorna osuda i ona postane pravomoćnom, nije više dopušteno ob rem judicatam proti okrivljeniku postupati; a ako je već nova razprava odredjena, ima se po §. 250. t. 3. k. p. od obtužbe riešiti (§. 277. t. 9. sl. b).

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Plenarna rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 16. svibnja 1896. broj 1306.)

U kaznenom predmetu proti I. K. i M. M. radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja, sudio je kr. kotarski sud u V. 1. osudom od 15. veljače 1894. br. 4423. kaz., da se I. K. po §. 34. i 250. toč. 2. k. p. riešava od tužbe, da je dne 29. studenoga 1893. M. M u prostorijah sudnice nagrdio riečmi, da je „Kerl, neka ga poljubi u s . . . . . ", pri čem se je i nakrenuo priv. tužitelju; a naprotiv M. M, da se proglasuje krivim, što je početkom mjeseca siečnja god. 1894. I. K. pred više njih nagrdio sa riečmi, da je bezobraznik i judsko pseto, — prekršaja suprot sigurnosti poštenja, označenog u §. 496. k. z., pa se toga radi osudjuje po §. 496. k. z. na kazan zatvora od 3 dana, koji se po §. 261. k. z. obraća u novčanu u korist obćine V. tekuću globu od 15. for.; — zatim 2. odlukom od 20. travnja 1894. br. 894. kaz. izrekao je, da se uvaženjem izprične molbe M. M. njegov izostanak od obdržavane dne 15. veljače 1894. razprave izpričava te na tužbu I. K. proti M. M. i ovoga proti I. K. radi uvrede poštenja odredjuje nova razprava, te je u tom predmetu nadalje 3. rečeni kr. kotarski sud nakon ponovno obavljene razprave osudom od 19. srpnja 1894. br. 192. kaz. sudio; da se I. K proglasuje krivim prekršaja suprot sigurnosti poštenja, označena u §. 496. k. z. počinjenoga time, što je dana 29. studenoga god. 1893. pogrdio M. M. u hodniku sudnice, da je „Kerl" i natrčivao mu se, pa je toga radi osudjen po §. 496. kaz. zak. na kazan strogoga zatvora od četiri dana; naprotiv pak M. M. je po §. 250. t. 3. k. p. riešen od tužbe, da je dana 29. studenoga g. 1893. I. K. pogrdio riečmi: „judsko pseto i svi su jude varalice".

Kralj. sudbeni stol kao sud prizivni u O. zabacio je osudom od 5. listopada 1895. br. 1936. priziv okrivljenika I. K. proti prenavedenoj

Digitized by Google

osudi kotarskog suda u V. u pogledu razloga ništovnih i izreke o krivnji po §. 422. k. p., a u pogledu izreke o kazni uvažio i istomu kazan snizio na 3 dana prostog zatvora.

Kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice obnašao je iza obavljene u punom vieću javne razprave povodom po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona podnešene žaobe ništovne po §. 286. st. II. k. p. izreći:

I. da je zakon povriedjen:

a) osudom kr. kotarskog suda u V. od 15. veljače 1894. br. 4423.;

b) odlukom istoga suda od 20. travnja 1894. br. 894. u §§. 34. al. 3., 250. t. 2. i 399. al. 4. k. p., u koliko se rečena osuda i odluka odnose na obtuženoga I. K.;

c) osudom kr. kotarskog suda u V. od 19. srpnja 1894. br. 192. i

d) osudom kr. sudbenoga stola kao prizivnoga suda u O. od 5. listopada 1895. br. 1936. u §. 250. t. 3 k. p. i to opet, u koliko se te osude odnose na obtuženog I K.;

II. da se odluka navedena ovdje pod I. b.) i osude, navedene ovdje pod I. c.) d.) u koliko se odnose na obtuženoga I. K. ukidaju.

Razlozi. Osudom kr. kotarskoga suda u V. od 15. veljače 1894. br. 4423. riešen je I. K. po §. 250. t. 2. k. p. obzirom na §. 34. al. 3. k. p. od obtužbe radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja §. 496. kz. na štetu M. M., a M. M. proglašen je krivim prekršaja suprot sigurnosti poštenja §. 496. k. z. na štetu I. K.

M. M. u podnesku svojem de pr. 10. ožujka 1894. br 894. naveo je svoje izpričanje, zašto je izostao od razprave dana 15. veljače 1894. Odlukom kr. kotarskoga suda od 20. travnja 1894. br. 894. uvažena je ta izprika i odredjena je nova razprava kako glede tužbe I. K. proti M. M. tako i glede tužbe M. M. proti I. K. radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja §. 496. kaz. zak., pa je osudom kr. kotarskoga suda u V. od 19. srpnja 1894. br. 192. I. K. proglašen krivim prekršaja §. 496. k. z. i odsudjen na zatvor od 4 dana, a M. M. riešen je od obtužbe. Priziv I. K. podnešen s razloga ništovnih proti kondemnatornomu dielu osude, zabačen je riešitbom kr. sudbenog stola u O. kao suda prizivnoga od 5. listopada 1895. br. 1936., a kazna je snižena na zatvor od 3 dana.

U zakonu nije odredjena hora legalis, pa se s toga, ako privatnoga tužitelja neima pred sudom u času, kada razprava odpočeti ima, mora uzeti, da nije došao na razpravu, a u tom slučaju ima se po §. 34. al. 3. k. p. smatrati, da je od tužbe odustao, te kada sudac to službeno konštatuje, valja obtuženika riešiti od obtužbe po §. 250. t. 2. k. p.

Zakonska predmnjeva §. 34. al. 3. k. p. nemože protudokazi oborena biti te neima po zakonu mjesta povrati u stanje prijašnje (§. 305. k. p.) ni obnovi postupka (§. 293. al. 4. k. p.). To sve vriedi po §. 391. k. p. i u postupku radi prekršaja.

Digitized by Google

Protuzakonita je dakle odluka kr. kotarskoga suda u V. od 20. travnja 1894. br. 894., kojom je odredjena nova razprava glede privatne tužbe M. M. proti I. K.

Nu protuzakonita je i sama osuda kotarskoga suda od 15. veljače 1894. br. 4423. u onom dielu, kojim se I. K. riešava od obtužbe po §. 34. i 250. t. 2. k. p.

Ustmenu razpravu, koja je držana dne 25. siečnja 1894. proti I. K. uslied prijave M M. radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja, odgodio je sudac i zaključio, da se se prijavom M. M. ima spojiti prijava I. K. proti M. M. radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja de pr. 16. siečnja 1894. br. 192., nu na ovu potonju prijavu bila je već odlukom od 18. siečnja 1894. br. 192. odredjena ustmena razprava na dan 25. veljače 1894. i na istu pozvan je M. M. kao okrivljenik, a nevidi se od nikud, da je na tu razpravu osebice pozvan bio i kao privatni tužitelj.

Pošto dakle M. M. nije ni bio pozvan na razpravu dne 15. veljače 1894. kao privatni tužitelj, a po §. 399. al. 4. k. p. morao je biti pozvan pod inakom ništetnosti, nije se ni moglo po §. 34. k. p in fine smatrati, da je on odustao od svoje tužbe proti I. K., te po tome ni izreći odriešujuća osuda po §. 250. t. 2. k. p.

Osuda od 15. veljače 1894. br. 4423. jest dakle ništetna u onom dielu, kojim se I. K. riešava od obtužbe po §§. 34. i 250. t. 2. k. p., pa je privatnomu tužitelju M. M. pripadalo pravo pobijati ju s razloga ništovnoga §. 418. t. 2. i §. 399. k. p., a pošto on toga učinio nije, postala je ta osuda pravomoćnom, te nije bilo više dopušteno proti I. K. postupati; a kad je već nova razprava odredjena bila, valjalo je okrivljenika po §. 250. t. 3. k. p. od obtužbe riešiti s razloga što je ob rem judicatam bilo izključeno progoniti ga (§. 277. t. 9. sl. b.) k. p.).

Valja s toga povodom ništovne žalbe kr. državnoga nadodvjetničtva, uložene na obranu zakona po § 286. II. k. p. sada navedene povrede zakona sanirati i to onako, kako je to učinjeno u dispozitivnom dielu vrhovne ove presude.

Iz upravne prakse.

Brisanje svojstva zadruge u smislu ustanova §. 55. zad. zak. od 9. svibnja 1889. imade se u gruntovnici provesti nakon provedene razprave na zamolbu političke oblasti.

Sinovi stanovitog člana zadružnog, koji je brisanje izhodio i zadružni imetak na iste poslie prenjeti dao, da izbjegne prietećoj mu ovrhi, ne mogu se smatrati trećimi osobami, koje bi mogle priečiti uspostavu zadruge.

Brisanje zadružnog svojstva zadruge V. kbr. 38. iz H. u zemljištniku br. 164. por. obć. K.-H. i upis na ime M. V. provedeno bje odlukom kr.

Digitized by Google

sudbenog stola kao gruntovne oblasti u Z. od 22. siečnja 1891. broj 375. z. i to jedino na temelju uredovne svjedočbe poglavarstva občine B. od 15. siečnja 1891.

Iste te nekretnine prenjeo je istovremeno M. V. uslied kupoprodajnog ugovora od 18. siečnja 1891. na svoje sinove A. i J. V.

Uslied prigovora vjerovnika dr. G. bar. R. proti ovom brisanju i prenosu, zamolila je kr. kot. oblast u Z. 22. veljače 1891. br. 1552. uzpostavu zadruge, a jer grunt. oblast gledom na prenos nekretnina na A. i J. V., kano treće osobe, nije udovoljiti htjela, podnjela je na kr. banski stol predstavku, koji je tada rješitbom svojom od 23. veljače 1893. broj 808. ukinuo odluku gruntovne oblasti od 22. siečnja 1891. br. 375. z. i odredio uzpostavu zadruge, u koliko nisu medjutim iza A. i J. V. uknjižbom stekle prava treće osobe, i to uz sliedeće razloge:

Kralj. banski stol vidiv, da u slučaju §. 55. zadružnoga zakona od 9. svibnja 1889. o zadrugah po naredbi bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 16. prosinca 1889. br. 23403. i to po §. 56. kot. oblast imade tekar razpravom ustanoviti, da li predleže uvjeti, da se briše zadružno svojstvo dotičnih nekretnina, pa da gruntovna oblast brisanje gruntovnih zadružnih nekretnina odrediti smije na zahtjev kotarske oblasti, što je sudbeni stol u ovom slučaju propustio;

vidiv, da se s toga brisanje svojstva zadruge V. kb. 38. obć. K.-H., pa upis nekretnina grunt. nap. br. 164. obć. K.-H., na ime i korist M. V. kao samovlastnika na osnovi svjedočbe občinskog poglavarstva u B. od 15. siečnja 1891. br. 129., zatim upis prava vlastničtva istih nekretnina na korist A. i J. V. na temelju kupoprodajnog ugovora od 28. siečnja 1891. ukazuje ništetnim;

vidiv, da kr. kot. oblast u Z. pod 22. veljače 1891. br. 1552. zatražila od gruntovne oblasti, da se uzpostavi prijašnje gruntovno stanje;

vidiv, da se A. i J. V. polag dopisa kot. oblasti od 16. srpnja 1892. br. 1399. kao sinovi M. V. i kao članovi zadruge kbr. 38. u H. ne mogu smatrati „trećimi osobami", koje su medjutim u dobroj vjeri pravo stekle uknjižbom.

Povodom prevídnog utoka J. i A. V., potvrdio je kr. stol sedmorice rješitbom svojom od 16. lipnja 1893. br. 2008. u cielosti drugomolbenu rješitbu kr. banskog stola od 23. veljače 1893. br. 808. iz razloga u istoj navedenih. ***Malvić.***

Rješitba kr. financijalnoga upravnoga sudišta.

Glede dužnosti doprinašanja biljegovka na zaključni zapisnik u sumarnih parnicah (k §. 89. i tarif. čl $\frac{37}{48}$ *opaz. 1. sb. p. p.)*

Kr. porezni ured u Z. propisao je temeljem obnašašća pod K. stv. $\frac{80}{1894}$ N. N.-u radi toga, što na očevidni i razpravni zapisnik od 5. kolovoza

Digitized by Google

1893. u sumarnoj parnici radi smetanja posjeda nije kao tuženi doprinjeo polovicu odpadajućih biljegovka t. j. od 50 nč. za zapisnik i 2 for. 50 nč. za odluku jednu polovicu, jednostavnu prist. od 1 for. 50 nč. i povišicu od 2 for. 50 novč. na temelju §§. 89. i 105. te tarif. čl. $\frac{101}{52}$ i $\frac{37}{48}$ A.a) sb. p. p.

Proti ovoj odmjeri uložila je stranka priziv na kr. financij. ravnateljstvo u Z., u kojemu tvrdi, da je ona doprinjela na zapisnik jednu polovicu biljegovine, te da protustranka t. j. tužitelj nije doprinjeo svoju polovicu biljegovine.

Ovaj priziv odpućen je odlukom od 23. siečnja 1895. br. $\frac{54991}{1894}$, jer stranka nije doprinjela dokaz svojoj tvrdnji, te se i u sudbenih spisih tomu dokaz naći mogao nije.

Proti ovoj odluci poslužila se je stranka prizivom na kr. ug. financ. upravno sudište u Budimpešti, u kojem opetuje svoje tvrdnje prvoga priziva, te na koji je dne 11. siečnja 1896. pod br. $\frac{8002}{1895}$ izrečena slijedeća o s u d a.

Kr. ug. financ upravno sudište preinačujuć prizvanu odluku, obvezuje prizivatelja samo na platež 1 for. 25 novč. jednostavne i 5 for. povišene ukupno 6 for. 25 novč. pristojbe, dočim odredjuje, da se ukazujući se višak briše.

R a z l o z i. Predmet obnašašća sačinjava razpravni zapisnik prim. 5. kolovoza 1893. na licu mjesta povjerenstveno u ime kr. kot. suda u St. u sumarnoj parnici radi smetanja posjeda, jer je na istom samo tužitelj podmirio biljegovinu od 1 for. 50 novč, tuženi pako ništa.

Na ovom zapisniku trebalo je podmiriti i to:

1. u smislu toč. B. I. 1) čl. $\frac{101}{52}$ sb. p. p. odpadajuću biljegovinu od zapisnika sa 50 novč.

2. u smislu toč. A. a) čl $\frac{37}{48}$ sb. p. p. odpadajuću osudnu biljegovinu od 2 for. 50 novč., dakle ukupno 3 for.; podmireno je pako faktično samo 1 for. 50 novč. i to polag obnašašća po tužitelju. Od jednostavne pristojbe od 1 for. 50 novč., propisane na teret prizivatelja zahtijeva se dakle 25 novč. u ime polovice zapisničke i 1 for. 25 novč. u ime polovice osudne biljegovine.

N u razpravni zapisnik primljen je u sumarnoj parnici, a u sumarnoj parnici prima se razpravni zapisnik samo uz molbu i u interesu tužitelja; upravo stoga se prizivatelj kao tuženi u upitnoj parnici sa biljegovinom od zapisnika usljed točke d) §. 85. sb. p. p. u obće ne može obteretiti.

Prema tomu se imade napadnuta pristojba na slijedeći način izpraviti: u ime jednostavne pristojbe 1 for. 25 novč., u ime povišene prist. 5 for. ukupno na 6 for. 25 novč.

Digitized by Google

Prizivatelji tvrde, da su na manisanom razpravnom zapisniku podmirenu biljegovinu od 1 for. 50 novč. oni podmirili; ova njihova tvrdnja ne može se ipak u obzir uzeti, jer je usljed propisno sastavljenog, dakle vjerodostojnog uredovnog obnašašća tih 1 for. 50 novč. doista tužitelj podmirio, i jer prizivatelji protivno tomu nisu dokazali primkom spomenutom u prvoj alineji toč. 1.) trf. čl. $\frac{87}{48}$ sb. p. p. nadovezanih opazaka. *M.*

Poslovanje sudova u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

(U stvarih kaznenih.)

Priobćuje dr. Krunoslav Bobinac.

(Nastavak.)

III. Kazne dosudjene osudjenim osobam:

a) Sbog zločinstva osudjeno je osoba:

		na kazan tamnice		
	1.) na kazan smrti:	2.) doživotne:	3.) preko 15—20 godina:	4.) preko 10—15 godina:
G. 1883.	27	2	10	13
„ 1884.	27	1	12	30
„ 1885.	25	5	8	41
„ 1886.	29	6	13	38
„ 1887.	30	2	14	40
„ 1888.	29	5	11	28
„ 1889.	23	4	8	30
„ 1890.	16	4	7	22
„ 1891.	11	2	8	20
„ 1892.	7	4	7	20
„ 1893.	9	2	6	20
„ 1894.	26	4	6	24

	na kazan tamnice			
	5.) preko 5—10 godina:	6.) preko 3—5 godina:	7.) preko 2—3 godine:	8.) preko 1—2 godine:
G. 1883.	78	109	101	287
„ 1884.	122	122	110	303
„ 1885.	98	120	109	326
„ 1886.	106	144	127	277
„ 1887.	122	109	116	274

Digitized by Google

	na kazan tamnice			
	5.) preko 5—10 godina:	6.) preko 3—5 godina	7.) preko 2—3 godine:	8.) preko 1—2 godine:
G. 1888.	90	123	94	227
„ 1889.	69	101	80	206
„ 1890.	67	72	56	168
„ 1891.	63	67	76	199
„ 1892.	47	62	61	189
„ 1893.	84	124	69	153
„ 1894.	74	126	102	225

	na kazan tamnice			
	9.) preko 6 - 12 mjeseci:	10.) preko 3—6 mjeseci:	11.) preko 1—3 mjeseca:	12.) izpod 1 mjeseca:
G. 1883.	469	692	1.146	1.258
„ 1884.	504	749	1.445	1.420
„ 1885.	467	791	1.645	1.487
„ 1886.	377	656	1.480	1.255
„ 1887.	290	663	1.069	447
„ 1888.	286	490	1.062	481
„ 1889.	289	556	1.047	536
„ 1890.	240	409	832	497
„ 1891.	249	429	904	524
„ 1892.	262	439	827	403
„ 1893.	227	418	774	384
„ 1894.	349	562	1.060	392

b) Sbog prestupaka osudjeno je osoba:

	na kazan zatvora od		
	1.) preko 3 mjeseca:	2.) preko 1—3 mjeseca:	3.) preko 8 dana do 1 mjeseca:
God. 1883.	15	28	183
„ 1884.	31	32	202
„ 1885.	34	34	90
„ 1886.	41	38	72
„ 1887.	46	53	76
„ 1888.	46	36	62
„ 1889.	23	46	72
„ 1890.	36	33	33
„ 1891.	70	21	50
„ 1892.	27	50	86
„ 1893.	18	30	39
„ 1894.	38	50	90

Digitized by Google

	4., na kazan zatvora od 8 dana i niže:	5., na razne novčane i ine kazne imetka:	6., na gubitak prava i povlasti:
G. 1883.	74	—	—
„ 1884.	81	—	—
„ 1885.	22	—	—
„ 1886.	19	—	—
„ 1887.	12	4	—
„ 1888.	21	3	—
„ 1889.	14	1	—
„ 1890.	59	2	—
„ 1891.	37	2	—
„ 1892.	32	1	—
„ 1893.	17	1	—
„ 1894.	24	—	—

IV. Osobni odnošaji osudjenih sbog zločina i prestupaka.

1., po spolu:

	a) mužkih:	b) ženskih:
God. 1883.	4.261	231
„ 1884.	4.886	305
„ 1885.	5.046	256
„ 1886.	4.443	235
„ 1887.	3.174	193
„ 1888.	2.894	200
„ 1889.	2.896	209
„ 1890.	2.341	212
„ 1891.	2.468	264
„ 1892.	3.319	205
„ 1893.	2.170	205
„ 1894.	2.875	277

2., po dobi:

	a) izpod 16 g.	b) od 16 do 20 g.	c) od 20 do 30 g.	d) od 30 do 60 g.	e) preko 60 god.
God. 1883.	51	608	1.846	1.923	64
„ 1884.	72	687	2.109	2.233	90
„ 1885.	80	711	2.304	2.107	100
„ 1886.	64	662	2.070	1.783	99
„ 1887.	22	372	1.511	1.406	56
„ 1888.	26	350	1.371	1.287	60
„ 1889.	33	351	1.315	1.358	48

Digitized by Google

	a) izpod 16 g.	b) od 16 do 20 g.	c) od 20 do 30 g.	d) od 30 do 60 g.	e) preko 60 god.
God. 1890.	27	296	1.065	1.099	66
„ 1891.	47	326	1.136	1.167	56
„ 1892.	23	322	977	1 154	48
„ 1893.	30	311	912	1.055	67
„ 1894.	62	428	1.196	1.398	68

3. po obiteljskom staležu:

	a) neoženjenih:	b) oženjenih:	c) bivših oženjenih:
God. 1883.	1.632	2.737	123
„ 1884.	1.786	3.265	140
„ 1885.	1.905	3.269	128
„ 1886.	1.650	2.923	105
„ 1887.	1.073	2.203	91
„ 1888.	1.012	1.995	87
„ 1889.	992	2.033	80
„ 1890.	809	1.642	102
„ 1891.	930	1.694	108
„ 1892.	847	1.614	63
„ 1893.	813	1.481	81
„ 1894.	1.075	1.984	93

Od oženjenih, obudovljelih i razpitanih:

	imalo djece		nije imalo djece	
	m.	ž.	m.	ž.
God. 1883.	2.202	94	519	45
„ 1884.	2.550	142	639	74
„ 1885.	2.559	122	668	48
„ 1886.	2.306	116	567	39
„ 1887.	1.701	116	442	35
„ 1888.	1.512	123	415	32
„ 1889.	1.601	121	356	35
„ 1890.	1.278	118	318	30
„ 1891.	1.288	138	327	49
„ 1892.	1.211	117	322	27
„ 1893.	1.106	112	310	34
„ 1894.	1.484	166	387	40

(Sliedi.)

Digitized by Google

SVAŠTICE.

Osnova ugarskog kaznenog postupnika.

(Svršetak.)

Proti osudi kr. table kao drugo-molbenog sudišta dopuštena je ništovnica, ako je kr. tabla potvrdila osudu u meritumu samo iz formalnih ništovnih razloga, nastalih u postupku pred kr. tablom ili u njezinoj osudi, dočim ako je kr. tabla osudu u kakvoći ili glavnoj kazni preinačila, tad se može priziv sbog svih ništovnih razloga, koli kod kr. table, toli u prvoj molbi nastalih, uložiti.

Na podnašanje takove ništovne žaobe ovlaštene su iste osobe, koje i za priziv, izuzev ipak povriedjenika (privatnog učestnika), te nasljednika obtuženika i privatnoga učestnika, a privatni tužitelj je ovlašten samo onda, ako je već prije donešenja osude druge molbe zastupao tužbu.

Izključenu zakonom, zakašnjelu, podnešenu po neovlaštenoj osobi ili podnešenu bez posebne oznake ništovnih razloga ništovnu žaobu ili izvedbu iste morat će onaj sud odbiti, kod kojeg je podnešena.

Na razpravi pred kraljevskom kurijom prosudjuju se svi oni predmeti, koji se nerješavaju izvan sjednice ili u senatskoj sjednici. Razprava se nemože obdržavati pred kr. kurijom bez krunskog odvjetnika ili zamjenika mu.

Na razpravu se osim krunskog odvjetnika pozivlju obtuženi i privatni tužitelj, da mogu k razpravi pristupiti, ali da samo njihovi odvjetnici smiju govoriti. Kraljevska kurija, ako to drži nuždnim, prema okolnostim, može obtuženiku ureda radi odrediti branitelja. Nedolazak stranke ili zastupnika njezina nesmeta obdržavanju razprave. Inače teče postupak u pogledu predavanja izvjestiteljeva i razlaganja stranaka kao i na razpravah pred tablom s tom promjenom, da obtuženik i privatni tužilac nemogu osobno govoriti.

Kurija mora svoju rješitbu utemeljiti na uglavljenih u nižih molbah činjenicah. Vrhu formalnih ništovnih razloga donaša zaključak kao i kraljevska tabla u sličnih slučajevih, a ako predleži materialno-pravni ništovni razlog, ukine obje dolnje osude posve ili dielo, i donese osudu, koja odgovara zakonu. Neosnovana ništovnica odpućuje se. Sud, upućen rješitbom kurije na iznovični postupak i osudu, dužan je ustanovljenja kurijina, u koliko se učin tečajem iznovičnog postupka nije promienio, uzeti za podlogu pri novoj osudi.

Osnova uvadja i posebni pravni liek u interesu jedinstva pravosudja. Može bo krunski odvjetnik proti pravomoćnoj odluci ma kojeg suda, kojom je zakon povriedjen, u interesu pravnog jedinstva neposredno kod kraljevske kurije uložiti pravni liek, koji nije vezan na rok i neima obustavne moći. U predmetih medjutim, u kojih je već kurija meritorno odlučila, nije to sredstvo pripustivo. Na takov pravni liek odredi kurija razpravu, na koju se poziva samo krunski odvjetnik.

*

Digitized by Google

Ova je razprava javna. Najprije izvjestitelj izviešćuje o predmetu, a zatim razlaže krunski odvjetnik pravni liek. Ako se udovolji pravnom lieku, onda se izriče, da je napadnutom odlukom ili zaključkom zakon povriedjen. Ta odluka kurije neima pravilno upliva na stranke, no ako je obtuženik bio osudjen povriedom zakona, može ga kralj. kurija odriešiti ili kazan ublažiti, a u pomanjkanju sudske nadležnosti ukine osudu i uputi stranke na nadležnu oblast.

Obnovu postupka u slučaju, gdje je predmet bio obustavljen, može na štetu okrivljenika, dok predmet nezastari, podnieti samo državni odvjetnik ili glavni privatni tužioc. O tom odlučuje prvi sud bez razprave.

Ako je osudom sudjen bio obtuženik, mogu obnovu u korist tražiti: 1. osudjenik; 2. bračni drug obtuženika, zakoniti zastupnik ili branitelj; 3. po smrti obtuženika njegovi rodjaci u uzlaznoj i silaznoj liniji. Ako sud ili ma koja oblast sazna činjenicu, na temelju koje bi se u prilog obtuženika mogao staviti predlog za obnovu, dužan je o tom ubaviestiti prvomolbeni sud, koji obaviesti o tome osudjenika, ili ako je umro, njegova bračnog druga, ili zakonitog zastupnika, ili bivšeg njegovog branitelja.

U koliko nitko od tih osoba nepodnese za 14 dana predlog za obnovu, odredi sud branitelja, koji je dužan takov predlog staviti. Na štetu osudjenika, odriešenog osudom od obtužbe, može staviti tužilac predlog za obnovu, kao i po §. 296. našeg k. p. Dalje može se staviti predlog za obnovu u tu svrhu, da se čin prosudi po strožem kaznenom zakonu samo: 1. ako je na počinjen zločin odredjena kazna smrti ili doživotne tamnice, dočim je osudjen sudjeni samo po zakonu, koji odmjeruje vremenitu tamnicu; 2. ako predleži takav zločin, na koji zakon postavlja kazan robije najmanje 5 godina ili više, a osudjenik je sudjen sbog čina, na koji je udarena po zakonu vremenita tamnica izpod 5 godina ili globa.

Ako je obnovna molba iz formalnih razloga nevaljano podnešena, ili ako se ponudjeni dokaz posve izjalovi, tad se odbija molba, a inače se odredi javna razprava, na koju se molitelj i protustranka poziva. Bez prisuća državnog odvjetničtva nemože se takova razprava držati. Razpravu otvara predsjedatelj kratkim oglasom predmeta. Iza toga sliedi predavanje stegnuto na obseg zatražene obnove. Zatim molitelj obnove stavlja ustmeni predlog, na koji može protustranka odgovoriti. Redovito se u odluci, kojom se dozvoljuje obnova, odredjuje i nova glavna razprava. Ako je medjutim osudjenik umro, tad se donaša prema stanju stvari meritorna odluka, naime stavlja se prijašnja osuda, ako je dokaz uspio, izvan krieposti i donese nova, u protivnom slučaju odbija se predlog za obnovu.

Isto tako se može nova osuda donieti bez razprave, ako ima osnovane podloge za odriešenje ili sniženje kazne i ako to državno odvjetničtvo izrično priznade, te ni odvjetnik netraži glavne razprave.

Digitized by Google

Proti odluci vrhu obnove, izdanoj na štetu osudjenika, može samo on, odnosno one osobe pravni liek ulagati, koje mogu u prilog obtuženiku obnovu predlagati; dočim proti odluci vrhu obnove, izdanoj u prilog obtuženika, neima pravnog lieka.

Opravdanjem može se poslužiti stranka ili povriedjenik, koja je promašila koji rok ili glavnu razpravu, razpravu pred kotarskim sudom, ili prizivnu razpravu pred sudbenim stolom, ako je to bez svoje ili zastupnika joj krivnje promašila, a promašenje je bilo od bitnog upliva na riešenje predmeta.

Radi izostatka od prizivne razprave pre kr. tablom neima opravdanja.

Takova se opravdajuća prošnja ima predati za 8 dana poslije nestale zaprieke, te se podnešeni podnesak mora podjedno predati sa molbom. Proti odluci, udovoljujućoj takovoj prošnji, neima pravnog lieka. Isto tako nije dopustiv utok proti takvoj odpućujućoj odluci, izdanoj tekom predizvida i iztrage.

U slučajevih t. zv. objektivnog postupka, u kojih se nepovadja kazneni postupak proti izvjestnoj osobi, a državno odvjetničtvo zahtieva uništenje kojeg tiskopisa, pisma ili uništenje ploča, forma itd., odredjuje takodjer nadležni sudbeni stol glavnu razpravu i na istu prema mogućnosti poziva one, koji imadu možda zahtjev na dotične predmete, koji se tad smatraju i kao obtuženici. Ako su dotični interesenti nepoznati, odredi im se ureda radi branitelji za razpravu.

Osuda se dotična ograničuje samo na pitanje zaustave i uništenje te ustanovljenje troškova. — Stranke se mogu prizvati proti osudi na kr. tablu, koja konačno u predmetu odlučuje.

Kad je tko osudjen na smrt i ako zamoli za milost, dužan je branitelj osudjenika za 3 dana predati molbu za pomilovanje, pa ako branitelj prošnje u tom roku ne preda, to se promašenje priobći odvjetničkoj komori, koji odredi za sastav takove prošnje drugog odvjetnika. Spisi se imadu zajedno sa prošnjom pomilovanja i onda predložiti kralj. kuriji, ako proti smrtnoj osudi nije uložena ništovna žaoba.

Tko će zastupati kod kotarskih sudova kao funkcionar državnog odvjetničtva javnu tužbu, biti će posebnim zakonom uredjeno. Kao branitelj može fungirati kod kotarskih sudova i mužki bliži srodnik ili šurjak, i odvjetnički kandidati. Roditelji za djecu, suprug za ženu, skrbnik za štićenika mogu i bez punomoći privatnu tužbu zastupati i podići.

Postupak se zameće kod kotarskih sudova uslied prijave privatnog tužitelja ili učestnika. Povjerenik državnog odvjetnika može u predmetih, ureda radi progonivih, podići tužbu i bez prijave povriedjenika.

Prijava oštećenika ima se dostaviti funkcionaru državnog odvjetnika radi predloga. Isti stavlja predlog, ako preuzme zastupanje tužbe, inače se dalnji postupak zameće na temelju same prijave.

Digitized by Google

Ako nitko od ovlaštenih na tužbu osoba neželi progon, ili ako prijavljeni čin nije kažnjiv, ili ako manjka privatni predlog kod kažnjivih samo na predlog čina, zavrgne kotarski sud daljnji postupak.

Izvidi se ograničuju na najnuždnije. Iztrage neima.

Postupak rodovito započima odredjenjem razprave. U odnosnih pozivnicah stranke se pozivaju, da dovedu sobom neprijavljene svjedoke i ina dokazala, ili da ih tako pravodobno prije razprave prijave sudu, da se mogu pravodobno pozvati. Ako je okrivljenik okrivljen sbog kojeg prestupka, kažnjivog gubitkom slobode, ima se upozoriti, da ima osobno doći ili izostanak izpričati, jer će inače biti predveden.

Ako stranke pristupe zajedno kotarskom sudu, ili se mogu s mjesta prizvati, može se razprava sa privolom obrivljenika i bez svakog postupka obdržati.

Ako javna koja oblast, javni urednik, sigurnostni organ, vojnička straža, zakleti šumski i poljski čuvar na temelju vlastitog uredovnog opažanja podnese prijavu i proti istinitosti nepredleži sumnja, a predmet je samo prekršaj, ili globom kažnjivi prestupak, ako sudac obnalazi, da bi se imala kao kazna izreći globa nepremašujuća 60 kruna, moći će sud na obrazloženi pismeni predlog tužioca izdati kaznenu odredbu proti okrivljeniku.

Nadalje je moći takovu zapoviest izdati radi gornjih čina i do visine gornje kazni na predlog javnog tužioca ili uz njegovu privolu proti okrivljeniku na slobodi se nalazećem i onda, ako je prijavu učinila i privatna osoba, ali je krivnju vjerojatnom učinila sa javnimi ili privatnimi izpravami ili inimi dokazali, te je sudac uvjeren ob osnovanosti tužbe. Prosto je okrivljeniku podnieti u roku 8 dana prigovor proti tomu.

Dostavljač mora kuznenu odredbu do vlastitih ruku okrivljenika dostaviti, najprije pročitati i zatim raztumačiti, i da je to uzsliedilo, potvrditi na dostavnom arku. Prigovore može podnieti okrivljenik, njegov bračni drug ili zakoniti zastupnik. Uslied pravodobno podnešenih prigovora odredi se razprava.

Ako prigovaratelj na odredjenu uru neprispije i neizpriča izostanak, ima se zabaciti uloženi prigovor i zapoviest ostaje u krieposti.

Dopustiv je i predbježni pritvor u slučajevih, kažnjivih gubitkom slobode, ali ne sbog koluzije — i to smije trajati radi prekršaja samo 48 sati, a prestupka samo 8 dana.

Predbježni pritvor treba obustaviti, ako koja pouzdana osoba zajamči sudu, da će okrivljenik na svaki poziv k sudu doći. Ako u tom slučaju okrivljenik nedodje, ima se jamac osuditi na troškove, skopčane s uhićenjem okrivljenika. U slučaju odriešujuće osude ima se okrivljenik odmah izpustiti. Čitavo trajanje predbježnog pritvora ima se od dosudjene kazne odbiti. Proti odluci, kojom se ukida pritvor, neima pritužbe. U predmetih, kažnjivih ureda radi, nesmije se držati glavna razprava bez povjerenika

Digitized by Google

državnog odvjetničtva. Privatni tužitelj, koji zakasni na razpravu, može proti dotičnoj obustavnoj odluci opravdavajuću molbu podnieti. Nu sudac može od dotične obustavne odluke odustati i držati razpravu, ako zakašnjeli povriedjenik ne dugo iza zakazane ure pristupi, zakašnjenje izpriča i ako se ostali pozvanici nisu još udaljili, ili se mogu odmah prizvati.

Proti svakoj odluci kot. suda, proti kojoj nije pravni liek izključen, dopustiv je jednomolbeni utok.

Proti osudi kotarskoga suda dopustiv je samo priziv i pravni liek u interesu pravnog jedinstva. Neima priziva proti odmjeri kazni: 1. u prilog okrivljenika tada, ako je sud njega osudio samo na globu nepremašujuću 50 kruna; 2. redovito ne i na štetu osudjenika, van ako je sud izvanredno ublaženje kazni uporabio.

Priziv se ima prijaviti odmah prigodom proglašenja osude. Ako priobćenje osude biva dostavom, tad za 3 dana od dostave. Pravo priziva imadu iste osobe, kao i proti osudam sudbenih stolova, a povjerenik državnoga odvjetničtva i u slučajevih prestupaka i prekršaja, progonivih samo na privatnu tužbu.

Zakašnjeli, neumjestni ili po neovlaštenoj osobi uloženi ili zakonom zabranjeni priziv odpućuje kotarski sud. Inače predlaže spise sudbenom stolu, odnosno, ako je povjerenik državnog odvjetničtva priziv na štetu okrivljenika uložio, na državno odvjetničtvo, koje ili povrati, ako se neslaže, priziv, ili ga predloži sudbenomu stolu.

Ako smetaju donešenju osude formalno-pravni nedostatci, koji se više ukloniti nedadu, odputi sudbeni stol priziv, odnosno odredi nuždnu nadopunu, te radi nadopune dokaza izašalje ili vlastitog izaslanika ili povjeri kojemu sudcu kotarskoga suda.

Ako je priziv uložen samo radi odmjere kazni, kaznenih troškova ili u predmetu privatno-pravnih zahtjeva, sudi sudbeni stol odmah meritorno, te ili potvrdi ili preinači osudu kotarskog suda.

Ako su napadnute stvarne uglave, služivše podlogom osudi kotarskog suda, ili ako sud stavlja dvojbu u izpravnosti istih ustanovljenja, tad se odredi prizivna razprava, na koju se interesenti pozivaju, a eventualno i svjedoci i vještaci.

Proti odlukam sudbenog stola kao drugomolbenog suda neima pravnog lieka. U predmetih prizivnih, ako su isti samo prekršaj ili prestupak, lih globom kažnjiv, dopustiv je jedino još pravni liek u interesu jednakosti pravosudja. U predmetu prestupka, kažnjivog gubitkom slobode, mogu radi prestupka obtuženi ili osudjeni, zatim njegov bračni drug, zakoniti zastupnik i branitelj proti drugomolbenoj osudi sudbenog stola uložiti žalbu ništovnu na kraljevsku kuriju, ako čin, sbog kojeg je osuda sliedila, nije kažnjiv — ili je prestao kažnjiv biti. Tužitelj može u istom predmetu

Digitized by Google

samo onda uložiti ništovnu žaobu, ako je sudbeni stol čin, koji je po zakonu zločin, kvalifikovao samo kao prestupak ili prekršaj.

Ništovna žaoba se ima u istom roku kao i priziv uložiti.

Sada ću da spomenem u kratko i postupak glede tiskopisom počinjenih kažnjivih čina proti izvjestnim osobam, za koji postupak su namienjeni i po osnovi posebni tiskovni sudovi.

Tiskopisi mogu se zaustaviti izključivo uslied sudskog zaključka (dakle ne po oblasti sigurnostnoj). Tužilac mora za 8 dana po zaustavi staviti kod suda predlog na povedenje iztrage ili obtužnicu donieti, jer inače postaje zaustava bezkriepostnom. Okrivljeni može prigovore podnieti proti obtužnici, te u istoj ili tečajem postupka označiti pravog krivca. Neposredni poziv na glavnu razpravu je dopustiv samo proti sastavitelju. Postupak na razpravi biva kao pred porotom. No prestupci i prekršaji proti ustanovam tiskovnog zakona podpadaju pod obće odredbe kaznenog postupka.

Onaj, koji je po sudu pravomoćno od obtužbe riešen, ili u pogledu kojeg je postupak pravomoćno obustavljen, može tražiti odštetu, ako je od strane suda uzsliedila odredba predhježnog pritvora ili iztražnog zatvora radi čina: 1. koji on nije počinio; 2. koji u obće nije bio počinjen; 3. koji je on počinio, ali koji nije po zakonu kažnjiv.

Nemože to zahtievati: 1. tko je pokušao uskočiti ili je uskočio; 2. tko je lažljivu prijavu proti sebi ili lažljivo priznanje učinio; 3. tko je nastojao tragove čina zametnuti, svjedoka ili suobtuženika na krivo izkazivanje, vještaka na podanje krivog mnienja sklonuti ili je nastojao suzdržati ga od izkaza, odnosno podavanja mnienja.

Tko je na temelju pravomoćne osude već pretrpio kaznu slobode ili platio globu, može tražiti odštetu: 1. ako je uslied obnove pravomoćno odriešen; 2. ako je osudom nakon obnove usliedivšom osudjen na manju kazan, nego ju je na temelju prijašnje osude pretrpio.

Neima prava na odštetu onaj osudjenik: 1. koji je lažljivu prijavu ili lažljivo priznanje počinio; 2. koji je u parnici znajuć zašutio dokazala, na kojih je sud u obnovnom postupku osudu utemeljio; 3. koji nije proti osudjujućoj prvomolbenoj osudi uložio pravni liek; 4. koji je izrečenu osudom kaznu gubitka slobode započeo prije pravomoćnosti osude. Odštetu daje država.

Ista se odnosi: na odgorarajuću odštetu u gotovom novcu, zatim na naknadu onog, što je platio osudjenik kao globu ili kaznene troškove, na čistu dobit od rada, koju je osudjenik za vrieme kazni zaslužio. — Osim toga se odluka ob odšteti proglašuje shodnim načinom. Zahtjev na odštetu prestaje, ako ga ovlaštenik od proglašenja obustavnog zaključka ili odrješujuće osude računajuć za 6 mjeseci neoživotvori.

Digitized by Google

Ako se takov zahtjev stavi pravodobno po ovlaštenoj osobi, tada činjenice, nuždne za ustanovljenje odštete, iztražuje sud ureda radi. Zatim poziva na temelju izvida ovlaštenika na izjavu i državno odvjetničtvo za podanje obrazloženog mnienja. Iza dovršenja izvida predlaže sudbeni stol sve spise kralj. kuriji, koja u pitanju odštete konačno odlučuje, i ako tomu udovolji, predlaže spise ministru pravosudja, koji na osnovu rješitbe kurije ustanovi odštetnu svotu.

Tko je krivom tužbom ili svjedočanstvom, ili javni zvaničnik, koji je zlorabeć svoju vlast prouzrokovao nedužno osudjenje ili pritvor ili zatvor koje osobe, mora dati podpunu odštetu za imovinsku štetu, koja je dotičnika uslied toga snašla. U tom slučaju može ovlaštenik u mjesto odštete tražiti bolninu do 2000 kruna, koje dopituje sud po uvidjenju.

* * *

Iz ovog kratkog nacrta bitnijih ustanova ugarske osnove kaznenog postupnika, napose u pravcu, u kojem su iste različite prema ustanovam našeg kaznenog postupnika: lasno je uvidjeti, da ista osnova stoji na visini modernih postupnika evropskih. Kako je na njoj radjeno mnogo godina (najprije osnova Csemegyeva, pa onda Fabinieva i konačno Szilagyieva, dovršena po Erdelyu) i kako je ona proizvod dugog promišljenog suda mnogih odličnih ugarskih pravnika, tako su joj i vrsnoće očevidne. Štednja osobne slobode do krajnje granice, obziri humaniteta, napose svigdje duh liberalizma proviruje jasno iz nje.

Možda se je u mnogom i predaleko išlo, ali je svakako to djelo napredno, koje će u pravničkom svietu evropskom zasluženo priznanje steći.

Napose je dosta originalna najvažnija, a ujedno najteža partija tog postupnika o pravnih liekovih, koja je tako u svih potankostih pomno izradjena, da obću pažnju zaslužuje, tim većma, što u novije doba silno prevladjuje struja, iduća za uvedenjem priziva proti prvomolbenim osudam sudbenih stolova, kao n. pr. u carevini Njemačkoj, gdjeno se dotična zakonska osnova već živahno pretresa.

Slobodan sam završiti ovu kratku ocjenu sa željom, da ta osnova, kao što su svi izgledi, postane što prije zakonom i da onako djelotvorno djeluje, kao što je plemenita i uzvišena zamisao, kojom je zasnovana i ideja, kojom diše.

Dr. Stjepan Posilović.

N. N.

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Rad, knj. CXXIII. Matematičko-prirodoslovni razred XX. Zagreb 1895. 8° 102. Sadržaj ove knjige jeste sliedeći: Prilog k teoriji krivulja trećega stupnja i trećega razreda, od dra. K. Zahradnika. — O pravilnom 13-kutniku.

Digitized by Google

od prof. Ljub. Ivankovića. — Prilog teoriji Pascalova limaçona, od dra. Vl. Varićaka. — Razvitak funkcije vjerojatnosti, od prof. Ed. Doležala. — Zaštitne boje i oponos u životinjstvu, od J. Torbara.

Knjiga CXXIV. Filologičko-historički i filozofičko-juridički razredi XLIII. Zagreb 1895. 8° 228. Sadržaj joj je ovaj: Putovanja po balkanskom poluotoku XVI. vieka, od dra. P. Matkovića. Osobine današnjega riečkoga narječja, od prof. R. Strohala. Stay prema Lukreciju, od dra. M. Šrepela.

Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, knjiga XXVII. Monumenta Ragusina. Libri reformationum, Svezak III. g. 1359—1364. Zagreb 1895. 369. U pripomenku spominje uprava akademije, da je razlog tomu, što ovaj treći svezak dolazi tekar trinaest godina nakon drugoga, taj, što su sredstva akademije dosta tiesna. Uprava obećaje, da će nastojati, da bar reformacije dovrši. Da bude izdanje što izpravnije, obavio je Josip Gelčić korekturu po originalu, te je mjestimice i dopunio. Imena su štampana onako, kako su pisana u samom originalu.

Starine. Knjiga XXVI. Zagreb 1895. 8° 238. Sadržaj ove knjige je sliedeći: Regesta documentorum regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae sacculi XIII. Collegit et digessit I. Kukuljević (Continuatio 1256—1279.) — Spomenici o hrvatskih gardah na dvorovih u Draždjanih i Potsdamu. Priobćio akademik Radoslav Lopašić. — Dnevnik baruna Baltazara Patačića od god. 1687. do 1690. Priobćio Emilij Laszowski. — Bibliografski pabirci iz dubrovačkijeh arkiva. Priobćio pravi član dr. Konstantin Vojnović. — Iz „Izvještaja o primorskim arkivima“ od Radoslava Lopašića podnesena kr. zemaljskoj vladi g. 1886. — Prilog za povjest slavenskoga juga god. 1448. Priobćio Fr. Radić.

Ovo je druga serija akademijskih knjiga g. 1895., dočim je prva serija izašla u svibnju prošle godine. Mi ponovno stavljamo na srce hrv. pravnikom, da se u što većem broju predplate na akademijske publikacije i da svaki u svom krugu nastoji što više predplatnika pribaviti. Predplata iznosi i ove godine samo 10 for.

* * *

Slovenski pravnik (uredjuju ga dr. Makso Pirc i dr. Viktor Supan, a izdaje družtvo „Pravnik“), brojevi 4., 5. i 6. g. 1896. sadržaju: Ruski zakon o mestni ustavi z dne 11. junija 1892. leta, od dra. Vladimira Pappafave. Kakim pravnim načelom in katerim zakonitim določilom slede izročilne dogodbe. — Iz pravosodne prakse. — Književna poročila. — Razne vesti. — Pregled pravosodstva.

* * *

Zagreb godine 1894. Izvješće gradskoga poglavarstva o sveobćoj upravi slob. i kr. glavnoga grada Zagreba. Zagreb 1895. 8° 218.

Digitized by Google

Iz ove veoma interesantne publikacije gradskoga poglavarstva zagrebačkoga priobćiti ćemo njekoliko podataka o djelovanju gradskoga redarstva god. 1894.

Radi zločina, prestupaka i prekršaja, podpadajućih judicaturi sudbenoj, prijavljeno je 2969 slučajeva od ovih ostali su u 425 slučajeva skroz neodkriveni, u 2544 pako slučaja uglavljeni su krivci, ter je u pritvor stavljeno 1088 osoba, dok je 1427 osoba na slobodi ostavljeno i sudu prijavljeno.

Od slučajeva, u kojih su počinitelji odkriveni, redaju se kažnjiva djela ovako:

Pokušaj zločina grabežnoga umorstva u 2 slučaja, zločinstvo kradje u 135 slučajeva, prevare u 18, pronevjerenja u 17, razbojstva u 3, krivotvorenja novca u 4, krivotvorenja javnih vjerovnih papira u 1, paleža u 1, pokušaj zločina paleža u 2, zločinstvo umorstva u 1, pokušaj zločinstva umorstva u 1, zločinstvo ubojstva u 5, težke tjelesne ozlede u 22, oskvrnuća u 3, silovanja u 4, pokušaj zločinstva bludnosti suprot naravi sa živinom u 1, zločinstva bludnosti suprot naravi sa osobami istoga spola u 3, čedomorstva u 1, uzrokovanoga pometnuća u 2, sukrivnja kod uzrokovanoga pometnuća u 1, smetanja vjerozakona u 1, javnoga nasilja III. slučaja u 19, IV. slučaja u 1, V. slučaja u 4. IX. slučaja u 2, XII. slučaja u 8, XIII. slučaja u 26, potvore u 2 i uvrede Veličanstva u 1. Prestupak bunjenja u 11 slučajeva, strke u 11, suprot sigurnosti života u 1. Prekršaj kradje u 806 slučajeva, prevare i pronevjerenja u 349, zlobne oštete tudjega vlastničtva u 18, suprot sigurnosti tjelesnoj u 60, lahke tjelesne ozlede u 225, suprot javnoj ćudorednosti 23, zavedenja na zloporabu uredovne vlasti u 2, svodstva u 6, smetanja kod uredovanja u 40. bezpovlastnoga povratka u grad u 131, sumnjiva kupa u 21, predstavljenja sebe javnim urednikom u 5, prosjačenja hineći tjelesne mane u 1. slučaju.

Ostali slučajevi, u kojih su pronadjeni krivci, odpadaju na neznatnije policajne prekršaje, koji su doznačeni sudbenoj judikaturi.

U redarstveni pritvor stavljeno je g. 1894. u svem 4646 osoba. Od ovih odpremljeno je iz grada prisilnim načinom 920, a obveznimi putnicami 400; ostali pak kažnjeni su po redarstvu ili je s njimi postupano u smislu kaznenoga zakona.

Tečajem g. 1894. osudjene su po redarstvenoj oblasti radi redarstvenih prekršaja 3363 osobe.

Ovi podatci govore jasnije nego li bi mogle ma kako žive rieči, da je od prieke upravo nužde za grad Zagreb, da se što prije sagradi redarstvena uza i to izključivo sa samicami poput redarstvenih uza drugih modernih većih gradova, naročito Berlina, čije redarstvena uza može da služi za uzor. *Dr. J. Šilović.*

* * *

Digitized by Google

(Предходни резултати пописа становништва у краљевини Србији. Београд 1896.) U kraljevini Srbiji postoji zakon, da se svake pete godine popisati imadu žiteljstvo i domaća stoka; prvi put je na temelju ovoga zakona obavljen popis g. 1890., a posljednji put g. 1895. i to po stanju od 31. prosinca 1895. Za temelj popisivanja uzeto je žiteljstvo faktično, ali se je uz to popisalo i žiteljstvo pravno. Jedva što je popis dovršen i popisna gradja predana statističkom uredu, već je statističko odieljenje ministarstva privrede izdalo vrlo iskićenu štampanu knjižicu od sedam štampanih araka u 16-tini s kratkim uvodom, u kojoj nam priopćuje predhodne rezultate toga popisa, jer će, kao što je i posve naravno, trebati dulje vremena dok se sva popisna gradja pregleda, uredj i proglasi. Bilo bi prerano na temelju ovih predhodnih rezultata potanje suditi o samomu popisu; nu pravedno je svakako, da već sada pohvalimo trud i brzinu, kojom se je statističko odieljenje, a na čelu mu vrijedni njegov predstojnik, Bogoljub Jovanović, požurilo, da nas barem u glavnim crtama upozna sa slikom kraljevine Srbije, koju nam za neke pojave narodnoga života po ovom popisu prikazuje kraljevina Srbija.

Broj faktičnoga žiteljstva iznosi po ovom popisu u svemu 1,188.909 muških i 1,125.244 ženskih, dakle ukupno 2,314.153 st.: prama godini 1890. priraslo je žiteljstvo kraljevine Srbije za 152.192 st. i to muško za 79.024, a žensko za 73.168 duša; prosječni godišnji prirast iznosi dakle godimice u obće 1·41%, a napose kod muškaraca 1·42%, a kod žena 1·39%. Kod ovoga prirasta sudjelovalo je u većoj mjeri gradsko žiteljstvo od seoskoga, jer kod onoga prvoga iznosi godišnji prirast 1·24% ili absolutno 20.055 st., a kod ovoga potonjega 1·50% ili absolutno 132.137 st. Da su kod ovoga prirastka odlučivali samo razlozi unutarnji, t. j. višak poroda, nad pomorom, morao bi u svemu prirast iznositi 160.954 st., nu kako je faktični prirast manji za 8.762 st., to je razlika bez dvojbe nastala odtuda, što se je tečajem razdobja od pet godina ovolik broj žitelja izselio. Što se tiče razmjera jednoga spola napram drugomu, to je ovaj razmjer ostao malo ne posve jednak, te se i danas pokazuje u Srbiji pojav, da je broj muškaraca veći od broja žena, jer na 1000 muškaraca dolazi 947 žena. Prema ovomu prirastku žiteljstva mijenja se i gustoća žiteljstva; po najnovijem računu glavnoga generalnoga štopa ima kraljevina Srbija površinu od 48.302·6 km², te se prema tome računa na četvorni metar 47·9 st., dok je god. 1890. gustoća žiteljstva iznosila 44·8 st. na km².

Uz popis žiteljstva popisana je i domaća stoka, pak je tom prilikom uglavljeno, da je osim bivola i svinja broj svih ostalih vrsti domaće stoke prirasao, te da se je uslijed toga povoljnim načinom promjenio i omjer broja stoke napram žiteljstvu i napram površini. — Nedopušta nam prostor lista, da se potanje upustimo u navode odnosnih rezultata popisa, biti će

Digitized by Google

prilike potanje omjeriti ove rezultate, te ih prispodobiti sa sličnimi pojavi u našoj domovini, kad odnosna gradja bude potpuno uredjena. Za sada preporučamo našim čitateljima što toplije ovu knjigu. *V.*

VIESTNIK.

(Upravni odbor pravničkoga družtva) držao je dne 3. lipnja t. g. svoju redovitu sjednicu, u kojoj je predsjednik priobćio, da je sa tajnikom dne 31. svibnja t. g. preuzvišenom g. banu predao sjajno uvezani primjerak „Mjesečnika“ od g. 1895., opredieljen za knjižnicu previšnjih obiteljskih povjerbina, te da je tom prigodom ponovno preporučio preuzvišenomu g. banu naše družtvo, na što je preuzv. g. ban obrekao, da će i u buduće vrlo rado pravničko družtvo podupirati. Za tim je blagajnik izviestio, da je realizirao kupone krunske rente, te da je za dobiven novac kupio zadužnicu ug. krunske rente na 200 kruna broj 114. 140. Konačno bude primljeno izviešće blagajnika o stanju blagajne.

(Pomilovanje.) Njegovo ces. i kralj. apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 8. lipnja 1896. povodom narodne proslave tisućgodišnjeg obstanka ugarske države iz previšnje milosti pomilovati četrdeset i šest hrvatsko-slavonskih kaznenika, pretvoriv preblagostivo dvojici sbog zločinstva umorstva dosudjenu im doživotnu težku tamnicu u težku tamnicu od 20, odnesno 18 godina; a preblagostivo oprostiv četrdeset i dvojici kaznenika savkoliki ostatak nepretrpljene kazni.

Od ovih kaznenika sudjeno je sbog zločinstva umorstva četiri, sbog zločinstva čedomorstva tri, sbog zločinstva ubojstva petnaest, sbog zločinstva težke tjelesne ozlede devet, sbog zločinstva smetanja javnog mira jedan, sbog zločinstva javnog nasilja šestorica, sbog zločinstva krivotvorenja javnih vjerovnih papira jedan, sbog zločinstva silovanja jedan, sbog zločinstva prevare jedan, sbog prestupka §. 335. k. z. dvojica i sbog prekršaja §. 431. k. z. jedan.

Dvojici pako kaznenika, jednomu osudjenomu radi zločinstva uvriede Veličanstva, a drugomu radi prestupka bunjenja, oprošteno je preblagostivo podpuna kazan.

Imenovanja. Njegovo ces. i kr. apoštolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 13. lipnja 1896. uz oprost pristojba premilostivo podieliti tajnikom hrv.-slav.-dalm. zem. vlade Mladenu *Dolovčaku* i dru. Miloradu *Cuculiću* naslov i značaj odsjećnog savjetnika; a previšnjim riešenjem od 15. lipnja 1896. viećnika slobodnoga i kr. glavnoga grada Zagreba, Teodora *Mallina*, premilostivo imenovati odsjećnim savjetnikom hrv.-slav.-dalm. zem. vlade.

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je svršenoga pravnika Lazara *Smiljkića*, perovodnim vježbenikom u obsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade; kot. pristava I. razreda dra. Milana *Novaka*, perovodjom kr. zem. vlade IX. činovnoga razreda; Zvonimira *Lopašića* zamjenika državnoga odvjetnika II. razreda kod državnoga odvjetničtva u Požegi sudbenim pristavom II. razreda uz premještaj kr. kot. sudu u Iloku.

(U Bosni i Hercegovini.) Njegovo ces. i kr. apoštolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjom odlukom od 28. svibnja 1896. premilostivo naimenovati financ. savjetnika Klemensa *Papaka*, financ. nadsavjetnikom zem. vlade.

C. i kr. zajedničko ministarstvo naimenovalo je računskog savjetnika Ivana *Pogorelca*, financ. savjetnikom zem. vlade.

Digitized by Google

Poglavica zem. vlade naimenovao je političkog pristava II. razr. Kolomana *Wagnera* i perovodnog vježbenika Vladimira Dimitrija *Załozieckog*, obojicu kod kotarskoga ureda u D. Tuzli političkimi pristavi I. odnosno II. razreda ostavivši ih u sadašnjem mjestu službovanja; svršenog pravnika Vincenza *Bilinskog* privr. perovodnim vježbenikom kod. zem. vlade i privr. auskultante Josipa *Adamika* i Jovana *Kunstovny-a* privr. sudskimi pristavi m. pr.

Premještenja. Njegovo ces. i kr. apoštolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 6. lipnja 1896. premilostivo odobriti, da se kotarski sudac Adolf *Falkner* iz Slatine dodieli k sudbenom stolu u Belovaru.

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je iz službenih obzira premjestiti kotarske predstojnike Milana *Mrkšića* od županijske oblasti u Gospiću, kotarskoj oblasti u Glini, a Stjepana *Kalinića* iz Gline u Gospić, te ga pridieliti na službovanje tamošnjoj županijskoj oblasti; nadalje kotarskog pristava I. razreda i upravitelja kotarske oblasti u Brinju Petra *Sabolića*, kotarskoj oblasti u Gračacu, a županijskog perovodju i upravitelja kotarske oblasti u Gračacu Dragutina *Vilfana*, kotarskoj oblasti u Brinju, povjeriv im upravu dotičnih kotarskih oblasti; napokon kotarskog pristava II. razreda extra statum Srećka *Mažuranića*, iz Perušića u Gospić, pridieliv ga podjedno na službovanje tamošnjoj županijskoj oblasti; zatim premjestiti sudbene pristave i to iz službenih obzira dra. Matiju *Rožmana*, kod kotarskog suda u Klanjcu k onomu u Krnjaku, te Zvonimira *Vinkovića*, kod kotarskoga suda u Klanjcu k onomu u Staroj Pazui, usljed vlastite pako molbe Andriju *Spehara*, kod kotarskog suda u Krnjaku k onomu u Klanjcu, te dra. Ljudevita pl. *Körös-keny-a*, kod kotarskog suda u Staroj Pazui k sudbenomu stolu u Mitrovici; te Dragutina *Vendlera*, kod kotarskog suda u Kostajnici k sudbenomu stolu u Ogulinu.

(U Bosni i Hercegovini.) Poglavica zem. vlade premjestio je perovodnog vježbenika dra. Julija *Kehlmannu*, od zem. vlade k okružnoj oblasti u Mostaru; financ. perovodju Alfreda *Abheitera*, od financ. nadzorničtva u D. Tuzli k onom u Mostaru; dalje financ. perovodju dra. Julija *Pragera*, od financ. nadzorničtva u Mostaru k zem. vladi i financ. perovodnog pristava Karla *Hannsmanna*, od zem. vlade k financ. nadzorničtvu u D. Tuzli; sudskog pristava dra. Mayera *Hoffmanna*, od okružnog suda u Banjaluci k seoskom kotarskom sudu u Mostaru; auskultanta Aleksandra *Drozda*, od okružnog suda u Bihaću k okružnom sudu u Mostaru; sudskog tajnika Viljema *Krátkog*, od okružnog suda u Travniku k zem. vladi.

Vladin perovodja Adalbert *Erös* pl. Bethlenfalva pozvan je na službovanje k zajedničkom ministarstvu (ured za poslove Bosne i Hercegovine), a ondje upotrijebljeni perovodni vježbenik dr. Franjo grof *Deym* od Střitez, upućen je na službovanje u zem. vladi u Sarajevu.

(Sbornika zakonah i naredabah valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad VII. godine 1896. izdan i razposlan je dne 18. svibnja 1896. a sadržaje:

pod br. 23. zakonski članak I. 1896. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o pokriću troškova nastavne nabave lokomotiva i gradjenja djelaonica kod kr. ug. državnih željeznica.

(Potvrdjen dne 31. prosinca 1895. Proglašen u ugarskom sborniku drž. zakona dne 5. siečnja 1896. pod br. 1.)

pod br. 24. zakonski članak II. 1896. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o produljenju krieposti zakonskog članaka XLIX. od godine

Digitized by Google

„1895. o javnih teretih i državnih izdatcih, koji će se u prvom četvrtu godine 1896. imati nositi i pokriti do konca mjeseca svibnja 1896.

(Potvrdjen dne 26. ožujka 1896. Proglašen u ugarskom sborniku držav. zakona dne 28. ožujka 1896. pod br. 2.)

pod br. 25. zakonski članak III. 1896. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o pokriću dugovine, pokazujuće se na teret Ugarske polag konačnoga obračuna, temeljenoga na zajedničkomu zaključenomu računu za godinu 1893., nadalje o svoti, koju Ugarska ima naknadno platiti na zajedničke izdatke od godine 1894. i 1895.

(Potvrdjen dne 26. ožujka 1896. Proglašen u ugarskom sborniku držav. zakona dne 28. ožujka 1896. pod br. 2.)

pod br. 26. zakonski članak IV. 1896. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o dalnjem protegnuću i uporavljenju ustanova zakonskoga članka XX. od god. 1887. ob obskrbi častničkih i momčadskih udova i sirota c. i kr. vojske, bojnoga pomorstva, domobranstva i pučkoga ustanka.

(Potvrdjen dne 28. ožujka 1896. Proglašen u ugarskom sborniku držav. zakona dne 31. ožujka 1896. pod br. 3.)

pod br. 27. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje od 25. travnja 1896. br. 6160., kojom se uredjuju neke promjene u broju i teritorijalnom obsegu mjestnih sudova;

pod br. 28. naredbu bana kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 23. ožujka 1896. br. 1077. Pr., kojom se ustanovljuje, kako se imadu po oblastnih liečnicih sastavljati liječnički nalazi za zemaljske urednike i službenike u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji prigodom njihove nesposobnosti za službovanje.

pod br. 29. naredbu kr. ug. ministra financija od 15. travnja 1896. br. 27365., izdanu sporazumno sa banom kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije glede uporave zakonskog članka XXVI. 1894. o preinačenju i nadopunjenju na sudbene biljege i pristojbe odnosećih se zakona i propisa u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji i konačno

izpravak k sborniku godine 1894. komadu XXI., broj 86. tiskom nastalih pogriešaka u zakonskom članku XXVI. 1894. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o preinačenju i nadopunjenju na sudbene biljege i pristojbe odnosećih se zakona i propisa.

Komad VIII. godine 1896. izdan i razposlan je dne 8. lipnja 1896. a sadržaje:

pod br. 30. zakonski članak VII. 1896. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora ob uzakonjenju uspomene na tisućgodišnjicu utemeljenja domovine,

pod br. 31. zakonski članak VIII. 1896. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o spomenicih, podići se imajućih u svrhu ovjekovječenja tisućgodišnjice utemeljenja domovine.

Stečaji.

Srpanj. Ljubomir *Prodanović,* protokolirani trgovac u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 30. travnja 1896. br. 9954. gr.). — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Ljudevit Schwarz, zamjenik dr. B. Hönigsberg odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 15. srpnja, ročište 18. srpnja 1896.

Digitized by Google

Srpanj. Miloš *Korčević*, protokolirani trgovac u Zemunu. — Kr. kot. sud u Zemunu (odluka od 16. svibnja 1896. br. 8987. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj odvjetnik Jakov Dežma, zamjenik dr. Ivan Radivojević. — Rok prijavni do 16. srpnja, ročište 23. srpnja 1896.

— Antun *Pavelić*, protokolirani trgovac u Gospiću. — Kr. sudbeni stol u Gospiću (odluka od 1. lipnja 1896. br. 922 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj Antun Vranjicani iz Gospića. — Rok prijavni do 27. srpnja, ročište 28. srpnja 1896.

— Stjepan *Schmidt*, krojač u Varaždinu. — Kr. sudbeni stol u Varaždinu (odluka od 1. lipnja 1896. br. 2783 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Jurinac, zamjenik Ferdo pl. Matačić, odvjetnici u Varaždinu. — Rok prijavni do 29. srpnja, ročište 31. srpnja 1896.

— Stjepan *Valentin* iz Krivaja. — Kr. kot. sud u Požegi (odluka od 12. lipnja 1896. br. 4535 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj, odvjetnik u Požegi dr. Ladislav Virag, zamjenik branitelj u Požegi Lovro Gross. — Rok prijavni do 31. srpnja, ročište 1. kolovoza 1896. — (Ovaj je stečaj jur oglašen u „Mjesečniku“ br. 5. o. g., a sada je produljen rok prijavni.)

— Filip *Šafar*, trgovac u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 15. lipnja 1896. br. 11.067.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. P. Theodorović, zamjenik dr. Grünwald odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 31. srpnja, ročište 1. kolovoza 1896.

— T. *Boroević*, trgovac u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 16. lipnja 1896. br. 11.162 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj M. Tkalčić, zamjenik dr. Dragutin Goldman, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 31. srpnja, ročište 1. kolovoza 1896.

Kolovoz. Ferdinand *Eisenstädter*, neprotokolirani trgovac u Vel. Gorici. — Kr. kot. sud u Vel. Gorici (odluka od 30. svibnja 1896. br. 2907 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Antun Gašparac, odvjetnik u Vel. Gorici, zamjenik dr. Ljudevit *Andrasy*, odvjetnički perovodja u Vel. Gorici. — Rok prijavni do 7. kolovoza, ročište 8. kolovoza 1896.

— Josip *Pecrik* iz Krapine. — Kr kot. sud u Krapini (odluka od 3. lipnja 1896. br. 4158 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj, odvjetnik Franjo Barbot, zamjenik dr. Branko Vinković. — Rok prijavni do 20. kolovoza, ročiste 21. kolovoza 1896.

— Ostavina Pavla *Majcenića*. — Kr. kot. sud u Jaski (odluka od 18. svibnja 1896. br. 5448 gr.) — Zastupnik Metel Peklić, zamjenik Valentin Lenac, odvjetnici u Jaski. — Rok prijavni do 25. kolovoza, ročište 26. kolovoza 1896.

Rujan. Nikola i Marija *Jakovljević* iz Belovara. — Kr. kot. sud u Belovaru (odluke od 2. i 10. lipnja 1896. br. 6100 i 6374 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Rehberger odvjetnik u Belovaru, zamjenik dr. R., Šlumpf odvjetnički perovodja u Belovaru. — Rok prijavni do 1. rujna 1896., ročište opredielit će se naknadno.

— Većeslav *Prohaska*, protokoliran trgovac iz Vukovara. — Kr. kot. sud u Vukovaru (odluka od 6. lipnja 1896. br. 10.456 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj K. Stojšić, zamjenik L. Velić odvjetnici iz Vukovara. — Rok prijavni do 21. rujna, ročište 23. rujna 1896.

Digitized by Google

Šesti obći kongres medjunarodne kriminalističke udruge.

Pošto nam je stiglo izvješće o zadnjem kongresu medjunarodne kriminalističke udruge, priobćujemo našim čitateljem njegov tečaj prema obećanju danom u 9. broju „Mjesečnika" od pr. g.

Skupštinu je otvorio predsjednik zemaljskoga suda Derleth, te je podielio rieč zastupniku ministarstva pravosudja ministerijalnom savjetniku v. Holzknechtu, koji progovori sliedeće:

Čarobna rieč „medjunarodna", koja više no najkrasjniji izumi našega vremena sbližava najudaljenije krajeve, bila je kadra sabrati toliki broj znamenitih ljudi u ovom zemaljskom glavnom gradu (Lincu). da neumorno rade na programu medjunarodne kriminalističke udruge, koji služi na čast njegovim sastaviteljem, jer su njegovi zahtjevi danas postali obćim dobrom cieloga naobraženoga svieta na korist svake pojedine države. Još pred njekoliko godina bijaše samo prosvjetljena namisao jednoga učenoga mislioca, koji je tražio, da valja u zločinu pobijati socijalni pojav, da je svrha kazne samo u manjoj poli izpunjena nuždnom represijom zločina, a drugu polovinu da mora sačinjavati briga. da se zločinu predusretne, te da konačno imade kazneno pravosudje stupiti u što moguće uži savez sa ovršenjem kazne. Danas nisu to samo vaši nazori: danas imadu već vriednost aksioma. kojemu se ne može oteti nijedno zakonodavstvo. To je triumf znanosti. na kojem imade svaki od vas svoj pravedan dio: to je pobjeda teorije. Initium est salutis notitia peccati. Ovaj spasonosni početak izvojštile su dosadanje skupštine udruge. Ja ne trebam nego da vas sjetim na zadnji kaznionički kongres u Parizu, kome sam imao čast prisustvovati. Još godine 1890. nije petrogradski kongres držao shodnim odlučivati o tako zvanoj uvjetnoj osudi.

Hvala temeljitim razpravam toga pitanja u medjunarodnoj kriminalističkoj udruzi prihvatio je pariški kaznionički kongres jednoglasno rezoluciju, da uvjetna osuda spada medju najshodnija sredstva represije, ako se uporavlja na delinkvente, koji prvi put posrnu, pak su osudjeni na **kratkotrajne** kazne.

Digitized by Google

Na sličan način riešio je pariški kongres cieli niz pitanja, koja je medjunarodna kriminalistička udruga zapodjela i razpravila. Predmeti razprave ove skupštine dostojno se naslanjaju na one prijašnjih skupština. Dozvolite mi gospodo da vas na koncu u ime ministarstva pravosudja uvjerim, da će ono sa podpunim interesom pratiti vaše razprave, te da im želi onaj uspjeh, koji razprave ovako uvažene skupštine ne samo obećaju nego i zajamčuju.

Prof. dr. v. Liszt. Naše je nastojanje označeno u čl. II. našega statuta. Ovaj je članak već od prvoga početka prouzročio mnogi nesporazumak, premda smo veoma često naglasili, da ne sadržaje dogme već program, da ne sadržaje izpoviest vjere jedne znanstvene škole već zadaću za rad jednako mislećih stručnjaka. Nu vremena su se promienila, te mogu mirno kazati, da je mnogi po nama postavljeni problem riešen, ali da su se zato pomolili novi problemi, na koje se nije ni mislilo g. 1889. i 1890.

I za to nastaje pitanje, je li čl. II. još i danas onako opravdan, kako prije, pošto su se granice našega rada proširile. Ja znam, da se je i iz kruga naših članova sa više strana izjavila želja, da se preinači čl. II. pravila.

Ono, što mi hoćemo, dade se u dva stavka kazati. Radi se u jednu ruku o znanstvenom iztraživanju kriminaliteta i njegovih uzroka, a u drugu ruku o iztraživanju sredstava za pobijanje njegovo u obće, a napose kaznom i srodnimi mjerami.

Ako pako pristupimo k promjeni naših pravila, onda će i druge želje težiti za izpunjenjem, koje su se tečajem zadnjih godina pojavile.

Mi imademo u mnogih zemljah zemaljske grupe sa različitim ustrojstvom i djelatnošću. Njemačka zemaljska grupa obdržavala je već četiri skupštine i mnogo je radila. Norvežka zemaljska grupa radi tako samostalno, da mi nije jasno, da li se još može smatrati grupom naše udruge.

Ove zemaljske grupe ne imaju većim djelom svojih pravila, ne imaju nikakvog službenog upliva na naš rad i ne stoje medju sobom u nikakvom doticaju.

Meni se čini, da bi valjalo ići za tim, da se ove zemaljske grupe točnije fiksiraju, da se bolje organizuju i da se dovedu medjusobno u savez, a isto tako i sa središnjim odborom, i to na taj način, da bude svaka zemaljska grupa imala sielo i glas u središnjem odboru. Ja bi ovakovo uredjenje zemaljskih grupa želio ne samo u interesu našega rada nego i u interesu naših financija.

Što se našega uspjeha tiče, iztaknuti ću samo njekoje točke. Naše mezimče bijaše od početka uvjetna osuda, te je već spomenuto danas, da sve više osvaja zemljište. Ne obziruć se na Englezku i Belgiju, uvedena

Digitized by Google

je u Francuzkoj, Luksenburgu, Portugalskoj, u njekojih švicarskih kantonih i konačno na vrlo interesantan način u Norvežkoj.

U modificiranoj formi uvedena je već u Saskoj, gdje do duše sudac ne može izrazno suditi na nju, ali može upravna vlast odgoditi ovršenje kazne. Ovršenje kazne nije ovisnim učinjeno od počinjenja kaznjenih djela nego od zla ponašanja u obće. I sa strane hesenske vlade dano nam je prigodom ovogodišnje skupštine u Giessenu obećanje, da kani slieditи primjer saski, a ja vas mogu iz najboljega vrela uvjeriti, da ima podpunoga izgleda, da će se u Pruskoj takodjer uvesti modificirana uvjetna osuda i to najprije za mlade zlikovce, a kasnije takodjer i za odrasle. Upravo u u Pruskoj, gdje je reakcija proti uvjetnoj osudi bila jaka i žestoka, stvorio se je u posljednje vrieme preokret.

Dalnje pitanje, koje smo mi zapodjeli, tiče se mladenačkih zlikovaca. Ovo se je pitanje na takav način razbistrilo, kako mi prije pet godina ni slutili nismo. Nužda podignuća kaznene odraslosti na 14 godinu života, važnost spoznaje kažnjivosti, proširenje prisilnoga uzgoja jesu načela, koja možemo označiti obćim dobrom kulturnih naroda, te koja će naskoro u njemačkom carstvu uzakonjena biti.

Kako se ima postupati sa priupadnici, o tom nismo još došli do konačnoga rezultata premda su u tom pogledu u Kristianiji stvoreni zamašni zaključci. Ova su nas iztraživanja dovela do pitanja statistike priupadničtva.

Mi smo u posebnoj komisiji izradili promemoriju glede temeljitoga preustrojstva statistike priupadničtva. Nedavno smo tu promemoriju razaslali te vas mogu uvjeriti, da se je svagdje priznala znanstvena opravdanost naših zahtjeva, a većim dielom, ako i sa stanovitimi ograničenji, i praktična provedivost.

Mi smo nadalje poduzeli izdanje djela u pet knjiga pod naslovom „Die Strafgesetzgebung der Gegenwart in rechtsvergleichender Darstellung“. Prva je knjiga već izašla, te je u znanstvenih i drugih krugovih izvanredno povoljno primljena, ali nastavak ovoga djela je samo onda osiguran, ako se nadje dovoljan broj abonenata. Do sada to ne bijaše za francuzko ni za njemačko izdanje. Ja to naglasujem radi toga, da bi svaki od nas nastojao pribaviti što više subskribenata.

U zadnje doba pristupismo k sasvim novim problemom. Ovdje ćemo se baviti sa strukovnom naobrazbom praktičnih pravnika. Ovu stvar smo dužni sa svom energijom kod pojedinih vlada zastupati.

Njemačka zemaljska grupa zaključila je, da organizuje poseban kurs za kriminalistiku, koji bi se po prilici svake godine opetovao.

Temu medicinske naravi, koji stoji na našem dnevnom redu, zagovarao sam veoma toplo u upravnom odboru.

Digitized by Google

Kada kod svake prigode ističemo, da ne proučavamo zločin nego zločinca, onda moramo ovakova pitanja proučavati na pojedinih praktičnih slučajevih, koji su se dogodili. Da li ugrabimo ovaj ili onaj pojav, nuzgredna je stvar.

Glavno je, da mi ne proučavamo ova pitanja na temelju zakonodavstva i pravosudja, već da uzimamo pojedinoga čovjeka, te iztražujemo antropološke i sociološke prilike, iz kojih se ovaj posebni pojav kriminaliteta razvija. Mi imademo pri tom nakanu, da polagano razpravimo cielo polje moderne kriminalistike.

Ako ovo, što sam sada kazao, sravnite sa čl. II. naših pravila, viditi ćete, kako se je znatno proširilo polje našega rada.

Pravo je veselje promatrati, koliko nas posla čeka. Ako se i kaže u pravničkih krugovih, da se pravna znanost nalazi u dobi epigona, za nas još dugo nije započela doba epigona. Naša je udruga tako sastavljena, da možemo pristupiti k cielomu nizu zadaća, za riešenje kojih pojedincu ne dostaje snage.

Na koncu molio bih još sve: imajte ove probleme pred očima i bez obzira na skupštine, koje se svake druge godine obdržavaju, i nastojte unutar zemaljskih grupa, da budemo mogli složno, ako često i sa raznih stanovišta, pristupiti k riešenju naših zadaća.

Nakon toga otvori predsjednik razpravu ob I. pitanju: Strukovna naobrazba kriminalista.

Izvjestitelj dr. Gross[1] obrazlaže svoj referat ustmeno te predlaže, da bi se imala kriminalistika predavati na sveučilištu.

Izvjestitelj prof. dr. Foinicki drži, da kriminalistika po svojoj naravi ne spada na sveučilište, već da bi ju valjalo spojiti sa početkom prakse.

Dr. Benedikt, odvjetnik u Beču i urednik „Juristische Blätter", scieni, da je pojam Grossove kriminalistike previše šaren, da obuzima previše raznovrstnih predmeta, a da bi se mogao na sveučilištu predavatii.

Kao što se danas ovdje zahtjeva, da se na sveučilištu djaci podučavaju u tom, kako tati postupaju kod kradje, u kriminalnih običajih cigana u lopovskom jeziku, u vještini dešifriranja, u kliširanju, u fotografiranju, tako se je sa sasvim drugoga logora nedavno tražilo, da se na sveučilištu predaje oporezovanje sladora, pive, žestokih pića, u kratko svih onih stvari, koje su financijalnom nadzorniku koristne.

Ja priznajem, da su to sve stvari za život koristne, ali kamo će doći sveučilište? Možda bi se dati moglo kriminalistici na sveučilištu

[1] Grossove misli o pojmu kriminalistike i njenôm obsegu sadržane u „Mjesečniku" od g. 1894. str. 11 i sl. pod naslovom „Naobrazba praktičnih pravnika", na koju čitatelja upućujemo.

Digitized by Google

onakovo mjesto, kakovo zauzima diplomatika, to jest kao pomoćna znanost. Ako se disciplina, koju Gross predlaže, ograniči valjano, ako se ograniči na deskriptivno predstavljanje zločina, onda bi mogla zauzeti analogno stanovište. Kao znanost u smislu Grossovom, kao fiziologija ili geografija ne može se nikada priznati.

Ne ima sumnje, da će praktiku dobro doći naputci, koje mu Gross daje, ako ih bude valjano shvatio i upotrebio. Ali jest i ostaje nemoguće naučiti ex cathedra pravnika sve ono, što on imade i mora da zna. Osim toga bi prevelikim umnoženjem predmeta obligatnih na sveučilištu mogla nastati pogibelj razdieljenja civilnoga i kriminalnoga prava. Od toga bih vas htjeo napose odvratiti. Daleko je važnije za izpunjenje zadaće kaznenoga sudca točno poznavanje i neprestani savez sa civilnim pravom nego li znanje kakvoga lopovskoga jezika ili koje zločinačke praktike.

Prof. dr. v. Liszt: Ja bih želio, da se razlikuju dvie stvari: prvo materijalno pitanje naobrazbe i drugo formalno pitanje, kako se može ova naobrazba polučiti. Što se strukovne naobrazbe tiče, to držim, da moramo tražiti od sudca, da znade nauku o kaznionah i nauku o ovršenju kazni. K tomu bi imalo pridoći poznavanje života zločinaca i onih sredstava, kojima se služe kod zločina. Načelno sam toga mnienja, da se ovo znanje može polučiti samo u savezu sa sveučilištem, ali je svejedno, da li upućujemo u njem djake ili praktičare. Ja si taj savez pomišljam posredovanjem kriminalističkoga instituta. Mogli bi se i sadanji kriminalni muzeji razviti kao instituti. Na čelu takova instituta stajao bi ravnatelj, koji bi na sveučilištu držao predavanja za djake, a osim toga tečaje od šest nedelja za mladje praktičare, možda u savezu sa kaznionom nalazećom se u mjestu sveučilišta. Ja držim, da je ono, što dr. Gross hoće, provedivo i pedagoški dobro, pa bi želio, da se debata usredotoči oko ove točke.

Prof. dr. Lentner: Mi smo na sveučilištu već preobterećeni sa disciplinami, specializovanje je tako napredovalo osobito na polju socijalnih znanosti, da ne možemo našim djakom naprtiti još drugih disciplina, pak makar bili uvjereni o njihovoj važnosti. Jer ako su važne, moraju biti obligatne; neobligatni kolegij polovična je mjera. Oni predmeti, koji nisu obligatni, premda su vanredno važni, kao n. pr. medjunarodno pravo, polaze se veoma slabo: a ako nisu izpitnim predmetom, ne polaze se upravo ništa. To je jedan momenat, koji govori proti uvrštenju kriminalistike u sveučilištne predmete.

Drugi momenat proizvire iz obzira prema našim protivnikom. Neprestano će nam se predbacivati, da se djak proučavanjem kriminalistike odvraća od temeljnih znanosti. I ja smatram kriminalistiku kao tehnički aparat veoma važnom. Ali upravo za te, jer je ovo praktično usposobljenje tako važno, držim, da treba za nj stanovita zrelost, te da bi možda bolje spadalo u vrieme praktične vježbe.

Digitized by Google

Kao profesor kaznenoga prava postavljam glavnu važnost na temelj, na to, da se djak znanstveno udubi u predmet, da nauči misliti, da sav suvišni balast odstrani za da uzmogne shvatiti temeljne ideje.

Prof. dr. Bennecke: Žalostno je izkustvo, da su već djaku sve rimsko-pravne mumije kao mancipatio mnogo više vriedne nego moderni život u kaznenom pravu. Djaci se na to uzgajaju, da smatraju gradjansko pravo kao jedino pravo, a kazneno pravo kao kakovu podredjenu materiju. U praksi se to još povećava; svakom je njemačkom pravniku znano iz izkustva, da se sve, što se tiče kaznenoga prava i pravosudja, smatra manje vriednim prama gradjanskom pravu. Za to valja s veseljem pozdraviti namisao Grossovu, da se u mladoga pravnika što prije probudi zanimanje za kazneno pravo. Ali mi se ne čini shodnim podučavati o tom već na sveučilištu, a niti za vrieme pripravne službe. Za vrieme pripravne službe je pravnik manje više sudbeni pisar.

U Pruskoj postoji dapače naredba, da se imadu što moguće više pisari nadomjestiti sa referendari. Ja znam iz vlastitoga žalostnoga izkustva, da kroz mjesece i mjesece nisam kod zemaljskog suda drugo radio nego pisao.

Ja držim, da bi bilo najbolje podučavati praktične pravnike u kriminalistici nakon praktičnoga izpita. Ja time stavljam predlog, koji se naslanja na uredbu, postojeću u Badenskoj. U Badenskoj stavlja se velika važnost na izobrazbu praktičnih pravnika u kaznioničkoj službi. Gospoda dolaze poslje praktičkoga izpita ravno u kaznionu u Freiburg u B. Tamo moraju kroz 14 dana obavljati službu višega kaznioničkoga činovnika, a osim toga podučava ih ravnatelj kaznione, liečnik i sveštenik. Pri tom uče poznavati kaznioničku upravu znanstveno i praktično, a tom prilikom uče ovi takodjer mnogo toga, što obuhvaća tako zvana kriminalistika. U tečajevih, sličnih badenskom, dala bi se prema tome veoma lahko uvrstiti i kriminalistika. U ovih zavodih nalazi se odmah i kriminalni muzej, i to ne od fantoma nego od živih bića.

Na takav način mogli bismo u velikih zavodih polučiti ono, što se na sveučilištu veoma težko polučiti dade!

Jerbo prvo težko ćemo na sveučilištu naći čovjeka, koji bi tu stvar svladati mogao. Ova materija zasiže u djelokrug tajnoga policiste, liečnika, kaznioničkog činovnika i fotografa. To jedan sam svladati ne može, ako neće da padne u diletantizam. A drugo, što se tiče vremena, čim kasnije tim bolje. Praktičar, koji je u svojoj praksi već što šta vidio, lakše će se uputiti nego li djak.

Prof. dr. Rosenblatt navadja teoretičke bojazni proti Grossovom predlogu, jerbo još o sistemu kriminalistike ni govoriti ne možemo. Kada bi morao definirati kriminalistiku, bio bi u najvećoj neprilici; imao bi za to samo jedan odgovor: cielo ljudsko znanje.

Digitized by Google

Uppström, sudb. viećnik u Stockholmu, drži, da je za prvu budućnost najvažnije, da se kriminaliste upućuju u kriminalnu autropologiju. Skupština kriminalnih autropologa u Bruselju g 1892. izjavila je, da bi valjalo uvesti obligatorne tečaje o kriminalnoj autropologiji za slušatelje prava i medicine. Ovaj kongres bila je možda prva skupština, u kojoj su se sastali pravnici i liečnici s iskrenom željom, da se sporazumiju.

Mi pravnici moramo već danas kontrolirati uspjehe iztraživanja liečnika i autropologa. Mi moramo malo po malo sudjelovati kod njihova rada, da budemo možda konačno mogli taj rad, u koliko se nas tiče, samostalno preuzeti. Za ovaj momenat mora svakako biti sudcu osiguran dostojan položaj u onih slučajevih, gdje je dužan da potraži savjet liečnički: jerbo on danas daje suviše ovlasti liečniku u stvarih kriminalno-psihijatričkih.

Ili sliepo prihvaća mnienje liečnika, ili ga kritizuje i izvrgava se smiehu.

Time što ja stavljam osobitu važnost na kriminalno-autropologičke tečaje, ne izključujem načelno pomnijega proučavanja ostalih grana kriminalistike, na koje se je do sada manje pazilo.

Prof. dr. Hiller mnije, da bi se mogli tečaji o kriminalistici na sveučilištu tako udesiti, da ih mogu polaziti i mladi praktici. Ali je svakako opravdana bojazan, da praktici ne će htjeti nakon probavljenih uredovnih sati u uredu polaziti predavanja na sveučilištu.

Prije njekoliko godina izdalo je austrijsko ministarstvo prosvjete naredbu, da se imadu predavanja o kaznionah tako udesiti, da ih budu mogli polaziti i praktici mladi. Uzprkos odredbi predsjednika zem. suda izostali su prislušnici nakon prvoga sata posve i za svagda iz predavanja, te su se izgovarali, da se ne može pravedno od njih tražiti, da nakon što su cieli dan u uredu radili, još polaze teoretska predavanja. Meni se čini badenska uredba shodnom, samo držim, da bi ovakove tečaje valjalo uvesti i na sveučilištu. Time bi se u slušatelja prava pobudio interes za sve ono, što će se od praktičnoga pravnika tražiti. U ovakovih tečajevih na sveučilištu valjalo bi podučavati ne samo o teoriji ovršenja kazne, već i o svih onih stvarih, koje sačinjavaju vještinu sudca iztražitelja.

Dr. Leppmann, kaznionički liečnik u Moabitu. Poznata je činjenica, da praktični pravnici ne poznadu ljudskoga materijala, sa kojim rade; njih dieli od njega zeleni stol; oni ne poznadu niti njegova duševnoga života, niti njegovih varka, niti njegova načina kretanja. To je zlo ne samo za onoga, kojemu je dužnost odkriti zločin, nego i za onoga, koji imade da zločincu sudi. Oni ne znadu, kako kazna djeluje, a u jednu ruku i ne će da znadu, jer sami kažu, da bi to moglo uplivati na njihov sud kod odmjerenja kazni. To se mora promjeniti, jer se sudcu daje vanredan upliv na život i slobodu njegovih sugradjana kroz odmjerenje kazni.

Digitized by Google

I u drugom pogledu valjalo bi, da se sudci upoznadu sa duševnim životom zločinaca. Često čitam u osudah, da je okrivljeniku kazan povećana radi toga, što se je drzovito ponašao; pak ako onda toga čovjeka pogledate, vidite često, da je to upravo biedan individium, koji je samo iz prevelikoga straha postao drzovit.

Nastaje pitanje, da li si može sudac prisvojiti ovo poznavanje značaja zločinačkoga.

Naravno! Kada to mogu svi drugi, koji dolaze sa zločincem u doticaj, može i sudac.

Ja držim. da je najzgodnije doba za to vrieme referendarsko, jer referendari danas ništa drugo ne rade nego pišu i to zlo. Za referendare valjalo bi ustrojiti tečaje kako ih predlaže dr. Gross. Moglo bi se u tih tečajih početi sa kriminalno autropološkimi temeljnimi pojmovi, pak onda preći na nauku o kaznionah, sravnjivanje rukopisa, zlikovački jezik, risanje i mjerenje tiela; da li bi se još k tomu mogli dodati drugi predmeti, kao trgovačko računovodstvo itd. to će pokazati praksa. Onda moraju gospoda u kaznionu i to najmanje na tri mjeseca. U kaznioni imadu najbolju priliku da nauče prispodabljanje rukopisa, zlikovački jezik, tetoviranje, te da prouče zločinački život u svih njegovih formah. Ja vas uvjeravam, da će gospoda onda više saznati o životu zločinačkoga individua nego li da pročitaju čitave svezke psiholoških, patoloških i antropoloških djela.

Prof. dr. Šilović slaže se podpuno sa predgovornici u tom, da je skrajnje vrieme pobrinuti se za praktično usposobljenje kriminalista. Najzgodnijim mu se čini za to vrieme prakse prije sudačkoga izpita, za koje se i u Hrvatskoj mladi pravnici upotrebljuju kao voditelji zapisnika, pri čem ništa ne nauče. Mogao bi se i na sveučilištu ustrojiti tečaj o kriminalistici za slušatelje prava; ali se kriminalistika ne bi nikako smjela ograničiti na samo sveučilište, jer bi tamo, posve odieljena od prakse, morala povenuti.

Praktična naobrazba mladih kriminalista neka se koncentrira u glavnih gradovih pokrajina kod sudbenih stolova, kod kojih se imadu ustrojiti i kriminalni muzeji, te neka se preda u ruke najboljim kaznenim sudcem.

Ovaj praktičan tečaj imali bi obligatno polaziti svi pravni vježbenici pokrajine, te bi se imali pripustiti sudačkom izpitu nakon što su taj tečaj svršili, a istom nakon položena sudačkoga izpita razaslali bi se k sudovom po cieloj zemlji. S ovimi praktičnimi tečaji valjalo bi bezuvjetno spojiti praktičnu naobrazbu u kaznioničkoj službi i to na takav način, da se vježbenici sa voditeljem tečaja izašalju barem na mjesec dana u kaznionu, gdje bi vježbenici imali obavljati, kao što je profesor Bennecke saobćio, da u Badenskoj biva, službu viših kaznioničkih činovnika.*

---

* Kod pravosudnoga odjela kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade izradio je dr. Ivo Mallin nacrt osnove zakona „o pravosudnom praktičnom državnom

Digitized by Google

Felisch, sudbeni viećnik u Berlinu, konstatuje, da smo svi složni o koristi i potrebi praktične nauke o kriminalistici, samo drži, da je na sveučilištu ne bi nitko slušao, jer sveučilištni slušatelji još ništa ne znadu o praktičnom životu, pak im manjka shvaćanje važnosti ovoga predmeta. Najbolje bi bilo uvesti taj tečaj za one praktičare, koji su već napravili posljednji izpit.

Prof. dr. Foinicki opaža, da se njekoje grane kriminalistike u Rusiji već sada predaju u okviru kaznenoga prava, a za proučenje ciele kriminalistike da i onako ne bi dostojao ljudski život.

Prof. Leveillé izvadja, da mu se čini, da dr. Gross ide predaleko. Kriminalistička nauka ne smije se preveć razširiti niti mladež preobteretiti drugimi nejurističkimi nauci. Svaka druga nauka bila bi prema kaznenom pravu pomoćna znanost, a konačna svrha tome bila bi, da se učine nepotrebnimi vještaci.

To bi značilo juridički fakultet pretvoriti u politehnikum. On preporuča uvedenje fakultativnih tečajeva.

Nakon razprave bude jednoglasno prihvaćen sliedeći zaključak:

---

izpitu", koji glasi: §. 1. Tko želi polučiti sudačku (državno-odvjetničku) službu, kr. javno bilježničtvo ili odvjetničtvo mora da s povoljnim uspjehom položi pravosudni praktični državni izpit.

§ 2. K praktičnomu državnomu izpitu pripušta se samo onaj, koj se je podvrgao propisanoj ovim zakonom praksi.

§. 3. U praksu primaju se samo oni svršeni pravnici, koji su jur sva tri pravosudna teoretična državna izpita s povoljnim uspjehom položili.

§. 4. Praksa ima se obaviti u Zagrebu. U istu može se stupiti samo 1. siečnja svake godine, ter traje 2 godine.

§. 5. Za rukovodjenje prakse imenuje Njeg. ces. i kr. apostolsko Veličanstvo na predlog bana za svaki tečaj jednoga ili prema potrebi i više izkusnih sudaca.

§. 6. Svaki vježbenik ima podporu godišnjih 400 for. a rukovoditelj prakse 300 do 600 for.

§. 7. Praksa obuhvaća cielo sudstveno, pravosudno administrativno, drž. odvjetničko, javno bilježničko i odvjetničko poslovanje.

§. 8. Tečajem zadnjega mjeseca prakse pripuštaju se svi, u jednom tečaju nalazeći se pravni vježbenici zajedničkomu izpitu.

§ 9. Izpitno povjerenstvo sastoji se od jednoga predsjednika, dvih viših sudaca jednog konceptualnog činovnika kr. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, jednog konceptualnog činovnika državnog odvjetničtva, jednog kr. javnog bilježnika i jednog člana odvjetničkog odbora, kao redovitih članova i isto toliko i tako kvalificiranih zamjenika, koliko i kakovih je redovitih članova.

Predsjednik mora da je član vrhovnog sudišta; ako je zapriečen, zamienjuje ga onaj član povjerenstva stališa sudačkog, koj je po rangu najstariji.

Predsjednika, redovite članove i zamjenike imenuje Njegovo ces. i kr. apostolsko Veličanstvo na 3 godine.

Digitized by Google

„Da se kriminaliste bolje izobraze a napose za svoje praktično zvanje bolje priprave, poželjno je, da se ne upoznadu samo sa tekstom kaznenoga zakona; već se nasuprot preporuča, da si prisvoje bilo u fakultativnih tečajevih na sveučilištu, bilo u posebnih tečajevih za praktične pravnike, šire i temeljitije znanje, koje bi se poglavito imalo protezati na obće uzroke zločina, na narav zločinaca i na najbolji način ovršenja kazne.

Upravni se odbor poziva, da izviesti o uredjenju kriminalističke nauke u raznih državah i o sredstvih, da se usavrši".

---

§. 10. Pravosudni praktični državni izpit jest javan, te se može obdržavat samo u mjesecu prosincu svake godine u Zagrebu. Iznimnih rokova ne ima.

Izpitu je ovom izključiva svrha, ustanoviti praktičnu vještinu i sposobnost kandidata.

§. 11. Izpit je ustmen i pismen. Absolutna većina glasova odlučuje ob uspjehu.

Predsjednik ima glas ko svaki drugi član.

Uspjeh je: izvrstan, veoma dobar, dobar ili nepovoljan.

Svakomu se kandidatu imade podjedno ustanoviti rang, što ga po uspjehu svog izpita zauzimlje napram ostalim kandidatom.

§. 12. Tko se u propisanu roku (§. 8.) ne podvrgne izpitu, ili koj izpita ne položi s povoljnim uspjehom, gubi podporu; al mu se može dozvoliti, da ostane jošte jednu godinu bezplatno u praksi.

Ne položi li ni nakon izmaka ove godine izpita s povoljnim uspjehom, tad se izključuje iz prakse, nu prosto mu stoji i sljedećih godina o redovitu roku podvrći se izpitu zajedno s ostalimi vježbenici upitnog tečaja.

Koj bude dva put reprobiran, može se samo iznimice po kr. zemaljskoj vladi, odjelu za pravosudje, pripustiti još treći put izpitu.

Više no tri puta ne može nitko bit pripušten.

§. 13. Potanju instrukciju o načinu, kako i kod kojih oblastih se imade provesti praksa, kako li obdržavati izpit, izradit će kr. zemaljska vlada, odjel za pravosudje.

§. 14. Na one pravnike, koji su jur po postojećih propisih položili izpit sudački, odvjetnički ili bilježnički a ni na one pravnike, koji se jur godinu dana nalaze u praksi sudačkoj, odvjetničkoj ili javno bilježničkoj, ne može se ovaj zakon uporaviti proti njihovoj volji.

(Sliedi.)

Digitized by Google

Uredjenje seljačkoga posjeda i regulacija zadružnih odnošaja u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji te bivšoj vojnoj krajini s obzirom na hrvatsko-ugarsko pravo i urbar Marije Terezije.

Napisao ***Josip Hoholač, kr. kot. predstojnik.***

(Svršetak.)

Po izmaku toga roka utrnulo je pravo na odpravu i dio izključenoga zagrugara prirasao je zadruzi.

Ako li se je zadruga medjutim razriešila, to se je imao dio izključenoga napose izlučiti, javno prodati i utržak kod suda deponirati.

U drugom slučaju ustanovljuje §. 31. zakona od 14. travnja godine 1880. ovo:

Vodjenje ovrhe na imovni dio kojega zadrugara dopušteno je bezuvjetno:

a) proti svakomu ukućaninu glede naknada iz kažnjivih čina, inače samo onda

b) ako dužnik po §. 23. a) i b) imade pravo na odpravu, ili

c) u onom slučaju, ako je prije dana krieposti ovoga zakona jurve predana ovršna molba na dužnikov dio.

U slučaju takove vrsti izključenja proteže se izstup iz zadruge i izlučenje imovnih dielova takodjer na porodicu iz zadruge izključenoga, ako to potonji ili zadruga zahtjeva, a u tom slučaju ne prelaze izlučeni dielovi u vlastničtvo muža odnosno otca, već svaki dielbenik postaje samostalnim vlastnikom svog odpravnoga diela.

Ad c. Na povratak u zadrugu ovlaštene su bile p r i j e krieposti ovoga zakona one osobe, kojim su to prijašnji zakoni dozvoljavali, o kojih slučajevih je jur tekom ove razprave govor bio.

Pravo povratka je utrnjivalo, ako se za 3 godine od dana krieposti ovoga zakona to pravo zatražilo nije.

Osobe koje su p o s l i e krieposti ovoga zakona (dakle iza 1. srpnja 1880.) iz zadružnoga odnošaja izstupile, nisu imale pravo na povratak, nego samo po §§. 23. i 27. pravo na odpravu.

Još jednu novu ustanovu nalazimo ako i ne u samom zakonu od 14 travnja 1880. a to u njegovoj provedbenoj naredbi od 14. lipnja 1880. naročito u §. 15. al. 9. gdjeno se kaže: ustanove ovdašnje okružnice od 21. prosinca 1879. broj 18156. i 19. travnja 1880. broj 6248. kraj. uprav. odiela unutarnjega glede dopustivosti povrate u prijašnje stanje i o postupku, na koj se pri tom paziti ima, kao takodjer o postupku sa utoci ostaju i nadalje u krieposti.

Digitized by Google

Povrata u prijašnje stanje dozvoljavala se je na zahtjev stranke samo onda, ako su se pronašle nove okolnosti, koje za vrieme prijašnje razprave nije bilo moguće pronaći ili doprinieti i koje su imale važnoga upliva na valjano riešenje glavne stvari dakle te okolnosti morale su biti 1. nove t. j. takove, koje nisu izprva predležale kod razpravljanja glavne stvari, 2. važne t. j. takove, koje imadu upliva na riešenje glavne stvari i 3. takove koje stranka kod prijašnjega razpravljanja glavne stvari nije mogla pravodobno navesti, jer joj u ono doba nepoznate bijahu.

Završiv ovako razlaganje o zakonu od 14. travnja 1880. prelazim na kompariranje ovoga zakona sa

Zakonom od 9. svibnja 1889.

Razpravljajuć ob ovom zakonu držati ću se dosadanjega načina te ću najprije govoriti o samom ovlaštenju na zadružni imetak.

Što se toga tiče, to ustanovljuje §. 1. toga zakona sliedeće:

Svaka je mužka i ženska osoba član zadruge:

a) koju je u bivšem provincijalu 1. travanj 1848., a u području bivše hrv.-slav. krajine 7. svibnja 1850. zatekao kao suposjednicu na zadružnom zemljištu; zatim

b) koja se je kasnije u zadruzi rodila od zadrugara u zakonitom braku;

c) koja se je u zadrugu priženila ili udala ili je

d) u zadrugu primljena osobitim ugovorom.

Uzporedimo li ovu ustanovu sa ustanovom §. 1. zakona od 14. travnja 1880. to vidimo da je ovom zakonskom ustanovom stavljena granica do koje godine se ima ići, da se tko može smatrati članom zadruge, najme do godine 1850., koju ustanovu zakon od 14. travnja 1880. poznavao nije.

Što se tiče nezakonite i adoptirane djece to su ustanove zakona od 14. travnja 1880. i ovoga zakona suglasne, jedino je u ovom zakonu u §. 2. posljednjoj alineji dodano, ako je kod diobe nezakonito diete nejako, a mati mu prije diobe umrla, da ga kod diobe ima preuzeti i dohraniti ona stranka, koja je po rodu majci najbližja.

Ovakovo ovlaštenje vriedilo je samo do zakona od 9. svibnja 1889., dočim se od dana valjanosti toga zakona (od 1. siečnja 1890.) može novi član uzadružiti samo uz jednoglasnu privolu svih zadrugah i uz potvrdu kotarske oblasti, dakle niti priženitbom niti priudajom.

Razloživ samo ovlaštenje prelazim na pitanje: tko je bio vlastan tražiti diobu i kakov je bio diobni postupak.

Aktivno diobno pravo ima po §. 29. svaki punoljetni mužki i ženski član zadruge, kojemu predstavnik ne živi ili je inače prestao biti članom zadruge.

Digitized by Google

Ti slučajevi nabrojeni su u §. 50., 51. i 52. zakona od 9. svibnja 1889.

Štitnici i skrbnici mogu za svoje štićenike i skrbljenike tražiti diobu s važnih razloga i uz privolu nadtutorstvene oblasti.

Uzporedimo li ovaj zakon sa zakonom od 14. travnja 1880. to vidimo razliku u tom, što je zakon od 14. travnja 1880. u §. 18. podavao pravo diobu tražiti samo mužkim, dočim ovaj zakon podieljuje to pravo i ženskim članovom.

Nu da se dioba dozvoliti uzmogne, zahtjeva se i po ovom zakonu kao i po zakonu od 14. tvavnja 1880. najmanja izmjera zadružnoga posjeda, izpod koje se on nesmije ciepati u naravi a taj minimum ustanovljen je po zakonu od 9. svibnja 1889.

a) za primorje 3 rali,

b) za područje županija ličko-krbavske, modružko-riečke i varaždinske sa 4 jutra.

c) za područje županija zagrebačke, i belovarsko-križevačke 6 jutara,

d) za područje županija požežke, virovitičke i sriemske sa 8 jutara.

Oba dakle spomenuta zakona slična su u pogledu tom, što opredieljuju minimum, a različni u tom, što je minimum sada drugčije opredieljen.

Hoće li se dakle zadruga koja dieliti, mora dokazati, da svakoj dielećoj se stranci odnosni minimum pripasti uzmogne u naravi, inače se dioba u naravi provadjati ne može, već prosto stoji izplatom u novcu se poslužiti.

Što se tiče diobnoga postupka to nam je i ovdje spomenuti, da stranke imadu najprije diobu zatražiti kod obć. poglavarstva kao i po zakonu od 14. travnja 1880., koje ako nagoda za rukom podje, imade sastaviti diobnu izpravu ter istu na potvrdu predložiti kotarskoj oblasti.

U tom su zakoni od 14. travnja 1880. i 9. svibnja 1889. identični, a razlika postoji u sljedećem:

Nepodje li nagoda pred občinskim poglavarstvom za rukom, tada je po zakonu od 14. travnja 1880. imenito §. 38. imao diobu preduzeti diobni odbor, koji je tada imao izradit diobni elaborat ter ga kot. uredu predložiti, dočim sada imade občinsko poglavarstvo za slučaj nepodje li nagoda za rukom sve diobne spise ureda radi podnieti kotarskoj oblasti na dalnji postupak.

Kod izpitivanja nagode sklopljene pred obć. poglavarstvom imade kr. kotar. oblast temeljem §. 40. zakona od 9. svibnja 1889. paziti na sljedeće:

a) da li je ista sastavljena privolom svih ovlaštenika.

b) da li su osigurana prava malodobne sirotčadi, skrbljenika i ovlašteno odsutnih,

c) da li je svakoj diobnoj stranci pripala najmanja izmjera sališta,

Digitized by Google

d) da li su kod razdiobe i parcelacije održana načela narodno-gospodarstvena a kod kuća i propisi redarstveni.

Naidje li kotarska oblast bud u kojem pravcu na mane valja ih ukloniti.

Gdje nagoda nije pošla za rukom tu imade kotarska oblast diobu ureda radi instruirati i prvomolbeno odluku izreći, a nakon pravomoćnosti odluke diobu zamolnim putem gruntovno provesti dati.

Spomenuv ovo glede diobnog postupka prelazim na treće pitanje, najme kako je sa nasliedjem u zadruzi po zakonu od 9. svibnja 1889.

Što se toga pitanja tiče, to ovaj zakon sadržaje iste ustanove kao i zakoni od 29. prosinca 1876. i 14. travnja 1880., pošto u §. 5. naročito veli, da nijedan član zadruge ne može dotle, dok postoji zadružna zajednica, razpolagati medju živimi a niti za slučaj smrti, pa pošto u tom ne ima nikakove razlike izmedju spomenutih zakona, prelazim na posljednje pitanje t. j. na pitanje kako se z a d r u g a r a z r i e š u j e.

Što se toga pitanja tiče, to je ustanova §. 55. zakona od 9. svibnja 1889. veoma kratka jer veli: da se zadruga razilazi kad na zadružnom selištu preostane samo jedna osoba bilo to ili usljed diobe ili što su pomrli ostali zadrugari.

U tom slučaju dužne su upravne oblasti ureda radi na zahtjev stranke odrediti, da se briše zadružno svojstvo i da se upiše predstavnik obitelji odnosno zadnji član zadruge kao samovlastnik.

Usporedimo li sada ovu zakonsku ustanovu sa onom §. 34. zakona od 14. travnja 1880., to vidimo, da zakon od 9. svibnja 1889. neda mjesta razilazu zadruge:

a) ako je zemljištni posjed spao izpod zakonom opredieljena minimuma,

b) a niti onda, ako se pronadje, da je u zadruzi ma kada tajna dioba provedena,

c) dapače nedaje to pravo niti onda, ako svi pravo glasa imajući ovlaštenici na to privole, već se u takovom slučaju, ako se i dioba provede, imadu dielovi u nekretninah, koji su diobom dopali pojedine stranke, opet upisati na zadrugu, ako na novo osnovanom posjedu ostaje zajednica, koja se sastoji bud od više obitelji, bud od osoba, koja svaka za sebe predstavlja po jednu obitelj, bud od obiteljih i takovih osoba podjedno.

Sličnost ovoga zakona sa zakonom od 14. travnja 1880. nalazimo u tom, što i ovaj zakon imade ustanova, kojih zakon od 29. prosinca 1876. poznavao nije, a to su ustanove glede:

a) izstupa iz zadruge,

b) izključenja iz zadruge,

c) povratka u zadrugu.

Digitized by Google

ad a. O slučajevih istupa govori §. 50. zakona od 9. svibnja 1889 te ustanovljuje, da pojedinci prestaju biti članovi zadruge:

a) kad se odreknu zadruge.

b) kad se mužka glava oženi iz zadruge,

c) kad se ženska glava uda iz zadruge.

Što se tiče svećenika, častnika, činovnika, obrtnika itd., to ustanovljuje §. 51., da osobe koje stupe u svećenički stališ, koje postanu častnici ili činovnici ili steku koje drugo mjesto, s kojim je spojena svojevremena obskrbà zatim i osobe, koje samostalno nastupe kakav obrt ili trajno poduzeće, gube svojstvo pravih članova zadruge.

Ta ustanova identična je sa ustanovom §. 21. zakona od 14. travnja 1880.

Isto tako sadržaje zakon od 9. svibnja 1889. u pogledu djaka, naučnika i vojnika identičnu ustanovu sa zakonom od 14. travnja 1880. pa s toga odpada o tom potreba ovdje govoriti.

ad 2. Što se tiče izključenja kojeg člana iz zadruge, to nalazimo jedan slučaj označen u §. 6. zakona od 9. svibnja 1889. najme kad se dio kojeg zadrugara izluči radi duga ili štete, koju je dotičnik počinio, a drugi slučaj u §. 53. al. 3. ako je tko nakon navršene punodobnosti neovlašteno odsutan 5 godina.

Ovdje ne čini razlike da li je taj rok nastupio prije ili poslie krieposti zakona od 9. svibnja 1889. dakle prije ili poslie 1. siečnja 1890.

Razliku izmedju ove ustanove i zakona od 14. travnja 1880. nalazimo samo u tom, što se ovdje traži vrieme od 5 godina, dočim se je po zakonu od 14. travnja 1880. tražilo vrieme od jedne godine dana.

ad 3. Što se tiče prava povratka u zadrugu to opredieljuje §. 63. zakona od 9. svibnja 1889., da za osobe napomenute u §. 21. zakona od 14. travnja 1880. valjaju glede njihova prava na odpravu ustanove §. 27. istoga zakona, ako su si te osobe sačuvale pravo na odpravu unutar rokova propisanih u §. 28. zakona od 14 travnja 1880., pa prema tomu netreba o tom ovdje naposeb govoriti pošto su ustanove zakona od 14. travnja 1880. ostale u krieposti i po zakonu od 9. svibnja 1889. jedino valja primjetiti, da glede postupka u takovih slučajevih valja obdržavati propise zakona od 9. svibnja 1889., a ne onoga od 14. travnja 1880.

Završiv ovako ovu razpravicu napomenuti mi je, da sam kod obradjivanja ovoga predmeta rabio sljedeća pomagala: Hrvatsko-ugar. privatno pravo po predavanjih dra. Šandora pl. Bresztyenskoga; Urbar Marije Terezije od Vežića, zatim od Josipa Hostineka, die k. k. Militär-Grenze ihre Organisation und Verfassung; konačno die Erläuterungen der Grundgesätze für die Carlstädter- Warasdiner- Banal-Slavonische und Banatische Militär-Grenze od Matije Stopfera, pa molim štovanog čitatelja, da izvoli, ako radnja nije možda uspjela, kako bi morala, uvažiti dobru volju, težeću za

Digitized by Google

tim da se i na tom polju koja doprinese za bolje poznavanje razvoja seljačkoga stališa i zadružnih odnošaja.

Kriva prisega i krivo svjedočanstvo.*

Po dru. Fr. E. pl. Lisztu preradio dr. J. Veličković.

V. Talijanski i hollandežki pisci (13—17. stol.)

(Nastavak.)

I djeli „talijanskih praktikah" slabo je nauka o krivoj prisezi unapriedjena. Prividno naslanjaju se isti na rimsko pravo; za svaku tvrdnju pozivaju se oni na justinianove sbirke, u istinu pako vladaju u tih djelih načela kanoničkoga prava. Najviše se na rimsko pravo oslanjaju stariji pisci, kao Gandinus i Aretinus. Nijedan od njih ne razpravlja o pravoj krivoj prisezi: već samo o krivom svjedočanstvu, kao vrsti „falsum"-a, tako i Clarus. Bartolus i Bandus. Kasniji talijanski pisci već luče krivu prisegu od krivoga svjedočanstva, uvršćujući prvu medju zločinstva proti bogu, a potonja medju „falsum"-e. Najobširnije i razmjerno najjasnije razpravio je pitanje o krivoj prisezi Decian, nu baš kod njega se najjasnije vidi nepobitni upliv kanoničkog prava u tomu pitanju; i on veli da je kriva prisega težji zločin nego li ubojstvo „quia illud directo tendit in contemptum Dei, hoc in contemptum hominis" dopušta ali, da se ubojstvo „secundum circumstantias et accidentia", imade ipak većim zločinstvom smatrati, i da se i po svih svjetskih i duhovnih sudovih i strožije kaznilo nego li kriva prisega. Isto tako kao i po kanoničkom pravu ne čini ni Decian izmedju subjektivne krive prisege i prave krive prisege nikakve razlike, kao niti izmedju „jurare falsum paratum esse" i položene krive prisege. On dieli nadalje krivu prisegu u „assertornu" i „promissornu" te izjavljuje, protivno današnjem shvaćanju potonju kažnjivijom, navodeći tomu kao razlog „futura autem, in quibus solis consistit juramentum promissorium, sunt in potestate nostra, et ideo gravius est perjurium ex juramento promissorio". Čudna smjesa vjerske i pravničke mudrolije nalazi se u njegovoj cap. XI. de excusationibus perjurii gdje veli: „Perdite amans et amore furoris impulsus si pejerat, mitius punietur, cum mentem sanam habere non dicatur"; i prijateljstvo može biti olahkoćujuća

* Na str. 415. u 6. redku odozdo izpravi „Breviganu" u Breisgau, u zadnjem redku „Malefixordnung" u Malefiz-Ordnung"; na str. 416. u 9. redku odozgo umetni iza rieči „pravnih" „vrelih"; na str. 418. u 8. redku izpravi „seiens u scieus", u 15. „puod" u „quod", u 16. „ed" u „sed", a u 20. „perjurare" u „pejerarə".

Digitized by Google

okolnost. ako je „tanta amicitia, ut amoris affectu abcaecatum judicare possit". I u samom shvaćanju krive prisege po justinianovom pravu bilo je medju talianskimi pisci razlikostih: jedni se držahu strogo načela, da je kod Rimljanah bila kriva prisega nekažnjiva, dočim drugi opet, proniknut iduhom kanoničkoga prava, znadoše svojimi tumačenji Justinianovog prava pronaći protivno tomu. U tomu ali složni su svi talijanski pisci, uzimajući za to podlogom rimsko pravo, da se je kriva promissorna prisega kaznila infamiom" i novčanimi kaznami", dočim se „kriva assertorna prisega" kaznila samo sa „extraordinaria poena" stellionata na temelju propisa 1. 4. D. h. t. 47. 20. i to samo u tom slučaju, ako je usljed iste nastala kakova šteta. Krivu prisegu moguće je samo „zlom nakanom" položiti, nu ta se nakana predmnieva, pa i tamo, gdje je ne imade, izriče se „aliqua poena".

Hollandežki pisci, imenite Damhouder i Mathaeus, nadkriljuju u razpravljanju nauke o krivoj prisezi talijanske praktike u toliko, što se oni odlikuju točnijim znanjem i pravilnijim shvaćanjem rimskoga prava, nego li ovi; oni se u njihovih kratkih ali točnih razmatranjih klone kako moralizirajuće tendencije kanoničkog prava, tako i svake pravničke sofistike, te se odlikuju humanim mišljenjem. Ipak ni kod njih ne nalazimo u sistematičkomu shvaćanju nikakovog napredka. I oni smatraju krivu prisegu zločinom proti bogu, krivo svjedočanstvo vršću „falsum"-a kao i talijanski praktičari, i kod njih leži težište u tumačenju kontroverza, koje oni ali obično riešavaju u protivnom smislu od onog „communis opinio" Talijanah. Što se temeljnih načela tiče, nisu niti talijanski niti hollandežki pisci niti korak napred koraknuli; a ponajmanje razumješe oni vjersku stranu krive prisege pri kazneno-pravnom razmatranju iz iste izlučiti, te njezino javno-pravno svojstvo, kao i svojstvo njome povriedjenoga pravnoga dobra, shvatiti.

VI. Njemačko pravo novoga vieka.

Najvazniji su za naše pitanje iz te dobe zakoni zvani „Carolina"[1] i „Bambergensis": koji ustanovljuju, prvi u čl. 107., a drugi u čl. 128., „da onaj, koji pred sudom krivu prisegu položi, ima prije svega povratiti oštećeniku ono dobro, koje je prisegom ovom isti izgubio, nadalje da mu se imaju odrezati ona dva prsta, s kojima je prisegao, i napokon da se krivac imade lišiti svih časti. Gdje je pako usljed te krive prisege tkogod na kakovu kazan mogao biti osudjen, tu je onoga, koji je tu krivu prisegu položio, dapače i ako ju je samo položiti hotio, imala snaći ona kazan, koja bi snašla onoga, koji bi uslied te prisege na ovu osudjun bio. Isto tako imao se je kazniti i onaj, koji je hotimice nekoga nagovarao, da se

[1] Peinliche Gerichtsordnung Karl's V.

Digitized by Google

krivo zaprisegne". Carolina se od Bambergensis u prednavedenom samo u toliko razlikuje, što u njoj ne imade ustanove, koja se u potonjoj nalazi, da je naime i onaj kažnjiv, koji je samo hotio prisegu krivo položiti, da tkogod na temelju iste bude krivim proglašen i kažnjen.

Što se sistematičnog shvaćanja krive prisege tiče, to ovu njemački učenjaci te dobe uvršćuju medju zločinstva „hulenja boga i vračanje", te ju s toga označuju vjerskim zločinstvom. Tako n. pr. veli Blumlacher u komentaru k čl. 107. (Carolina): „Doch weilen der Meinayd ein schwere Misshandlung ist, und derjenig, welcher die Menschlich Majestat beleidiget, ein scharpffe Straff ausstehen muss, also ist billich, dass auch derjenig, welcher die Göttlich Majestat beleidiget, gebüsset werde". Jednako shvaćanje nalazimo i u partikularnih zakonodavstvih te dobe, kao n. pr. u Dithmarsche Landrecht od 1567. g. Churfürstlich Pfalz-Landrecht- u. Sächsische Polizeiordnung (1612), Landrecht von Baden-Durlach (1622), Preussische Landrecht (1721) etc.

Nu i u to doba nalazimo nekoliko pisaca, koji ovo zločinstvo drugčije shvaćaju, nego što je gore navedeno. Tako n. pr. ističe August Preuse u dielu svomu „D. de crimine et poenis perjurii", „da se krivom prisegom, koju i on drži poglavito uvriedom božanstva (numinis), vriedja podjedno i „publica fides", „anima commerciorum", kako ju on nazivlje. A i od zakonodavstvâ uvrstila je „Henneberg'sche Landesordnung" kazan krivorotnika i vjerelomnika pod istim naslovom medju razne vrsti prevare: „Hamburger Statut" (g. 1605.) uvršćuje krivu prisegu zajednički pod naslov: izdaja i krivotvorenje novca; „Preussische Landrecht" (god. 1721.) krivo svjedočanstvo pod oznaku „Misshandlung des Falches"; codex juris criminalis Bavarici od god. 1751. pod naslov „krivotvoritelji novca, krivotvorci, krivokletnici, nevjerni činovnici i zlobna oštета".

To sve bijahu prvi početci pravilnije spoznaje, prvi predteče silnog preokreta u nazorih, koje je nekoliko decenija iza toga literatura „dobe prosvjete" proizvela.

VII. Austrijsko pravo i doba prosvjete.

U dosadanjem razloženju nismo austrijskih pravnih izvora s toga posebno izticali, da uzmognemo razvitak nauke o krivoj prisezi po austrijskom kaznenom pravu u cielosti predočiti. Na polju kaznenoga zakonodavstva, a ponaosob i u nauci o krivoj prisezi, sliedovala je Austrija u glavnomu razvoju, kojim je sliedovala Njemačka — s toga smo se i morali najprije obazrieti na razvoj te nauke u njemačkih pravih; — amo spadajuće austrijske kodifikacije pokazivahu, uz sav obzir, koji bijaše uzet na domaće običaje, nepobitno srodstvo sa njemačkima, kao i upliv njemačko-pravne doktrine sa svimi njezinimi definicijami i klasifikacijami; sve to ali, dok nije to stanje i na ovom polju promienjeno u svih pravih

Digitized by Google

reformatornih, a i na polju kaznenoga prava sve do tada postojavše do temelja preinačujućim zakonodavstvom cara Josipa II.

Izdanjem Josefinskog kaznenog zakonika od god. 1787. nadjoše po piscih dobe prosvjete zastupane ideje najprije u cieloj Njemačkoj i zakonita priznanja, a sa tim i praktičnoga znamenovanja — akoprem samo kroz malo decenija. Dok se je ali na ostalih poljih kaznenoga prava ranije ili kasnije povratilo opet na stare, po Josipu II. napuštene puteve, kriva se je prisega uzdržala u istom sistematičnom položaju, koji joj bijaše po koncem 18. stoljeća vladajućih, po vladarih obih najvećih njemačkih državah usvojenih nazorih, opredieljen, dapače i tada, kada su se ovi nazori sami morali ugnuti nastupivšoj reakciji, kada su što više i zakonodavstva Pruske i Bavarske po njima prvobitno zauzeta stanovišta odavna već napustila bila. I danas su jošte — po i u nas važećem — austrijskom kaznenom zakonu od 27. svibnja 1852. (§. 199 a.) kriva prisega i krivo svjedočanstvo slučajevi kvalificirane prevare i ostati će dotle, dok se ne bude austrijsko kazneno zakonodavstvo uzdiglo na visinu današnje kazneno-pravne znanosti.

O ustanovah njekojih austrijskih gradskih prava o krivoj prisezi, govorili smo već prije (pod III), pa nam preostaje jošte navesti sliedeće ustanove českoga gradskoga prava „Vollständige Teutsche Stadt-Recht im Erb-Königreich Böhmen und Marggrafthum Mähren“ zvanog: „I. 39. So jemand etweder wegen einer Gab, oder Geschenke, oder um Geldes willen, oder aus Anführung, Feindschaft, Neid, Zorn, oder auch hingegen aus Freundschaft oder sonst um andere Sachen ein falschen und unrechten Eid schwört, oder Zeugniss gibt, und wird darin also befunden, dem soll die Zungen zum Nacken hinausgeschnitten werden“.

„B. 75. §. 1: So ein Zeug falsch Zeugniss giebt, oder wider sein vorige Zeugniss etwas widerwärtiges zeugt, der verwürcket seinen Halss, und man soll ihm die Zung zum Nacken herausreissen“.

Srodnost austrijskih kaznenih prava sa istovremenimi bavarskimi u ovom je predmetu očevidna, imenito u pogledu kazni: gubitka jezika.

„U austrijskom zemaljskom pravu“ iz 13. stoljeća, te u „Salzburžkom zemaljskom pravu“ iz god. 1328. kao i u austrijskih „Pantaiding“ knjigah ne nalazimo nikakovih ustanova, tičućih se krive prisege. Maksimilianov „Malefizordnung für Tirol“ (1499) i Rudolfzell (1506) sadržaju iste ustanove u tom pitanju, koje se i u „Carolini“ nalaze. Drugačije imade se stvar sa po istom caru Maximilianu I. 21. kolovoza 1514. izdane „Landgerichtsordnung für Niederösterreich“. Bez ikakve definicije i kaznene odredbe navodi se u ovoj, u redu po njoj kao „Malefizsachen“ označih kažnjivih čina u §. 42.: „Wer falsch Ayd sverdt und falsch Zeugknus giebt“. Pred ovim §-om nalazi se ustanova o bludu suprot naravi, a iza njega o vračarstvu.

*

Digitized by Google

Ovaj Maximilianov zakonik služio je u cielosti podlogom raznovrstnih po caru Ferdinandu I. za razne pokrajine austrijske države izdanih zakonika. Spominjemo ovdje u prvom redu njegovu „Reformation der Landesgerichts-Ordnung für Niederösterreich“ od 20. siečnja 1540., koja je gorenavedeni Maximilianov zakonik samo u dvijuh točkah nadopunila, i to prvo u tomu, što se u ovom novom zakoniku bezuvjetno zabranjuje svako sudbeno ublaženje kazni pri ubojstvu, pošto je vladar izključivo sebi pridržao pravo pomilovanja, drugo što su ovdje uvrštene ustanove ob izručenju onih zlikovaca zemaljskomu sudu, koji ne bijahu pri činu samom zatečeni. Niti ovdje neimade definicije zločina krive prisege, dočim je poredak kažnjivih čina isti ostao, kakov bijaše u gorenavedenom Maximilianovom zakoniku. Isto to vriedi i za po Ferdinandu I. 18. veljače 1535. za Kranjsku, te za dne 1. listopada 1559. za Gornju Austriju izdane Land.-Ger.-Ordnung-e.

Tomu nasuprot priključuje se po Karlu II. 24. prosinca 1574. izdana „peinliche Gerichtsordnung für Steiermark sasma odnosnim ustanovam „Caroline“ (Peinliche Gerichtsordnung Karl's V.): dočim se u po istom Karlu II. 1. lipnja 1577. za Koruško izdanom „Land. Ger.-Ordnung“ ne nalaze nikakove ustanove u pogledu krive prisege.

Sasvim drugi položaj zauzima kriva prisega u po Ferdinandu III. 30. prosinca 1656. za Dolnju Austriju izdanom „Land. Ger.-Ordnung“-u (Codex Austriacus I.) Ona ne dolazi ovdje medju vjerskimi prestupi, već je uvrštena odnosno poredana uz krivotvorenje novca, krivotvorenje lista i pečata, mjere i težine, pomaknuće pograničnih medja itd., dakle je po modernoj terminologiji uvrštena medju zločine, upravljene proti javnoj vjeri“. Što se definicije i kazni tiče, to se ova po „Ferdinandei“ priključuje čl. 107. Caroline, koju smo pod VIII. naveli, tom ipak razlikom, da se ondje najprije govori o krivom svjedočanstvu u kaznenih stvarih, kao najtežjem slučaju, a u drugom redu tekar o krivoj prisezi u gragradjanskoj parnici. Kazan „gubitka prstiju, kojimi se zaprisegnulo“, preuzeta je takodjer iz Caroline u ovaj zakonik; nu po znatnosti slučaja mogla se je i kazan „gubitka jezika“ izreći. Otegoćujuće i olahkoćujuće su okolnosti i u ovom slučaju — kao svugdje u Ferdinandei — osobitom pomnjom sastavljene. Medju prvima navodi se: 1. ako je tko krivu prisegu opetovano i dobro promišljeno položio; 2. ako ju je položio nakon što je opomenut na posljedice i kazne krive prisege i 3. ako ju je „osobitom zlobom i smionošću“ položio. Medju olahkoćujuće okolnosti broji Ferdinandea 1. nepromišljenost; 2. ako je samo neznatna ili nikakova šteta nastala; 3. ako onom, koji je prisegao, ne bijahu poznate težke posljedice krive prisege, i ako mu ove ne bijahu predstavljene; 4. ako je u stanju štetu naknaditi, a i pripravan, da ju naknadi; 5. ako je tako „glupa osoba“, da nije bila u stanju shvatiti krivu prisegu.

Digitized by Google

Tomu usuprot nalazimo u po Josipu I. 16. srpnja 1707. za Česku, Moravsku i Šlezku izdanoj „Halsgerichtsordnung“ krivu prisegu kao čisto vjersko zločinstvo uzpored sa bogohulenjem, čarobijami, neznabožtvom itd. Art. 19, § 4. naime glasi: „Dass falsche Schwören geschieht damals, wann man die Göttliche Mayestät zum Zeugniss einer unwahren Sachen anführet. In dieser werden die Fragen wie bei der Gotteslästerung gestellt und die Umbstände beobachtet“.

Medju krivim svjedočanstvom u gradjanskih i kaznenih predmetih te krivom prisegom parbene stranke ne imade više nikakove razlike: u svakom bo ovih slučajeva nastupa kazan „mača“. Ali ni jednostavna kazan smrti ne ukazuje se više za težje slučajeve krive prisege dovoljno strogom: ona se može jošte i pooštriti u slučajevih, kada uslied krive prisege nastane znatna šteta ili kada se uslied nje tkogod na smrt osudi.

Kada se je po carici Mariji Tereziji imenovano „dvorsko povjerenstvo“ sastalo, kojem bijaše zadaća, da iz sviju u raznih pokrajinah postojavših kaznenih zakonika odabere „najnaravnije i najpravednije“ ustanove, pa da iz njih sastavi jedinstveni, za cielu monarkiju važeći zakonik, stajahu si, u pogledu shvaćanja krive prisege, gorenavedeni zakonici Ferdinanda III. i Josipa I. u očitom protuslovlju. Pri duboko vjerskoj ćudi carice, pri okorjeloj konservativnoj ćudi velike većine članova toga povjerenstva, bijaše unapred voć nedvojbeno, da će se ovo povjerenstvo riešiti za vjersko shvaćanje krive prisege, ne obaziruć se na silni umni pokret, kojemu je prvi povod dao glasoviti Beccaria svojimi prosvjetljenimi načeli, imenito na polju kaznenoga prava. Dok se dakle glede ponajvećeg diela ostalih predmeta „Theresiana“ osniva na Ferdinandovom zakoniku od g. 1656., od kojega su i glede „krive prisege“ poprimljene gotovo u cielosti ustanove ob olahkotnih i otegotnih okolnosti, priključuje se „Theresiana“ u pogledu sistematičnog položaja krive prisege sasma uz zakonik Josipa I. od g. 1707., te proglašuje istu vjerskim zločinom, kao vrst „hulenja boga“, kako ju §. 2. čl. 50. izrično označuje: ona je, isto tako kao i u Josefini, uvrštena medju zločinstva proti bogu upravljena, uz hulenje boga, čarolije, odpad od vjere itd., a kao prelaz k zločinstvu uvriede svjetovnog Veličanstva (crimen laese majestatis); dočim je po „Ferdinandeji“ spadalâ medju razne vrsti „falsuma“ (krivotvorenja).

„Theresiana“ definira krivu prisegu u II. dielu čl. 59., §. 1. ovako: „Das falsche Schwören oder Meineyd beschiehet, wenn man wissentlich und betrüglicher Weise Gott zum Zeugen über ein schon beschehene, oder gegenwärtige Sache wissentlich einen falschen Eyd ablege, oder aber mit widrig gesinnt bösen Vorhaben etwas eydlich zusage, dem er hernach vorsetzlich zuwider handlet. In der Folge wird auch derjenige meineydig, welcher zwar anfangs mit aufrichtigem Willen und Meinung

Digitized by Google

etwas zu thun, oder nicht zu thun, eydlich angelobet, hernach aber wohlbedächtlich und gefährlicher Weise seinen Eyd bricht".

Postojavša dakle u „Carolini" razlika izmedju krive prisege u gradjanskih i one u kaznenih parnicah bijaše tim odstranjena; tomu nasuprot ističe ali i Theresiana razliku izmedju assertorne i promissorne prisege, odnosno krive prisege. udarajući doduše na obe vrsti jednaku kazan, ustanovljujući ali podjedno, da se kod potonje imade olahkotnom okolnošću (§. 5. br. 6.) smatrati kada je tko „izprva htio nješto iskrenom voljom učiniti, pa se je tek kašnjim prekršenjem iste njoj iznevjerio". — Da bi se prisega imala „pred sudcem ili sudom položiti", kako je to u „Carolini" propisano bilo, to po „Theresiani" nije uvjet, a da bude kriva prisega kažnjiva; po njoj se dakle — a to je takodjer samo nuždna posljedica njenog shvaćanja iste kao vjerskoga zločina — imala i vansudna kriva prisega kazniti, samo što se je u ovom slučaju po izričnoj ustanovi §. 5. br. 7 radi iste dotičnik imao blažije kazniti.

Redovita kazna je i ovdje „mač"; nu po okolnostih mogaše se ista pooštriti još gubitkom jezika ili prstiju, kojimi je prisega položena Pri krivom svjedočanstvu u kaznenih parnicah nastupa kazan „Taliona"; tomu nasuprot bijaše sudac ovlašten, pri važnih olahkotnih okolnostih mjesto kazni smrti suditi na „primjerenu tjelesnu kazan" skopčanu sa izgonom pri inozemcih. Začetnika imala je stići ista kazan, kao i počinitelja samoga; isto tako imala se je nastala šteta u svih slučajevih naknaditi.

U pogledu otegotnih i olahkotnih okolnosti sliedi Thereziana skoro doslovce „Ferdinandei". Po §. 4. navode se kao otegojuće okolnosti „odprilike" ove: 1. opetovanje; 2. prediduća bezuspješna opomena na posljedice krive pisege; 3. osobita smjelost ili drzkost; 4. ako je nedužnoj osobi time nastala velika šteta, ili je time bila podvrgnuta „torturi" ili težkoj tjelesnoj kazni: 5. kada je tim više ljudi štetovalo budi u imetku, budi časti ili tjelesnoj sigurnosti. Po §. 5. pako navode se kao olahkotne okolnosti: 1. ako je krivac bio „priprosta osoba, koja ne bijaše u stanju shvatiti težinu krive prisege; 2. nepromišljenost; 3. neznanje kazni ili manjkajuća opomena svetosti prisege; 4. malena ili nikakova šteta; 5. naknada štete; 6. gore navedeni blaži slučaj prekršenja pisege; 7. izvansudbena kriva prisega.

Samo 17 godina leži izmedju oživotvorenja „Thereziane" i izdanja kaznenoga zakonika cara Josipa II. od god. 1787.; nu težko će se u dviju neposredno jedan iza drugog sliedećih zakonicih jedne te iste zemlje naći toliko ogromnih i diametralnih oprieka, riedko će se nazori dviju različitih kulturnih doba u povjesti ljudskoga uma tako napriečac izticati, kao što to u ovom slučaju bijaše. Ta okolnost može se punim pravom smatrati dokazom ništa manje nego li zdravog razvitka umnoga života kojega naroda, dobazom svake povjestničke podloge manjkajućeg razvoja zakono-

Digitized by Google

davstva: ali za povjest kaznenoga prava, a smijemo dapače reći i za kulturnu povjest srednje Europe, neima zanimivije pojave, nego li miene austrijskih kaznenih zakonika u drugoj polovici 18. i prvih godina 19. stoljeća; ona je najvjernije zrcalo tada vladavših duševnih struja i protustruja.

Therezianska dvorsko povjerenstvo, koje je kazneni zakonik ustanovilo, stajaše bez opravdanog razloga sasma jošte na stanovištu srednjega vieka; ‚Josefina' od g. 1787. pako proniknuta je, kako nijedno drugo zakonodavstvo te dobe nebijaše, i u cielosti i u pojedinih svojih dielovih sasma duhom prosvjete. Ovdje doduše nije mjesto, da ocrtamo na kazneno pravo odnoseću se literaturu te dobe, koju su, kao nikoju drugu u sliepoj jednostranosti bud kudili bud hvalili, ali se na nju ipak u toliko moramo osvrnuti, u koliko se odnosi na ovo pitanje, o kojemu razpravljamo. Ta i u pogledu nauke o krivoj prisezi druga je polovica 18. stoljeća pogranični kamen izmedju stare i nove dobe, temelj, na kojem je moderno shvaćanje jošte i danas u glavnomu osnovano.

Konačni rezultat, što nam ga doba prosvjete glede nauke o krivoj prisezi pruža, dade se jednom rieči izraziti: kriva prisega prestala je biti zločinstvom proti bogu ili vjerozakonu upravljenim. Dakako, da je taj posljedak — a to je baš jedna od najkarakterističnijih crta te dobe — u prvom redu samo niječan; nu i ovdje bijaše svaki napredak uvjetovan tim niekanjem. Da božanstvo ne može čovjek svojimi dieli uvrieditи, da kaznena moć države nije zvana, da boga i vjeroizpovjest, u koliko ovi nisu temelj državnoga života, zaštiti; da dakle i kriva prisega i krivo svjedočanstvo mogu u obće samo u toliko kažnjiva djela biti, u koliko se njimi vriedjaju državna zajednica ili privatna dobra pojedinoga gradjanina, ili ovima odtud prieti pogibelj; u tom bijahu u theoriji, a djelomice i u zakonodavstvih svi na brzo na čistu. Ali u jestnom odgovoru na pitanje, koje je to pravno dobro, koje se krivom prisegom vriedja, razilažahu se mnienja daleko, dalje jošte nego li danas, premda to pitanje, po našemu mnienju niti danas jošte nije podpuno riešeno.

Dva mnienja imenito bijahu, koja su si protuslovila. Jedno naime shvaćalo je krivu prisegu i krivo svjedočanstvo „privatnim deliktom" u smislu tadanje terminologije, upravljenim proti imetku, tielu, životu, časti i slobodi gradjanina. Drugo naglašivaše već tada, da oba ta zločinstva diraju u prvom redu interese sveukupnih državljana, da su upravljena proti sigurnosti pravoslovja, te ih redjaše medju „krivotvorenja" kao povriede „publicae fidei". I za jedno i za drugo mnienje imade uglednih kriminalista, koji ga zastupaju: nu prosudjenje pojedinih tih nazora otežčano je time, što se je o danas jošte podpuno i jasno neriešenoj razlici izmedju prevare i krivotvorenja koncem prošloga stoljeća tek najživlje po-

Digitized by Google

čelo prepirati, pa se dakle u svakom pojedinom slučaju tek iztražiti mora, koji od tih pojmova odgovara upotrebljenomu izrazu. Osobito važne su u tom pogledu na razkrižju tih dvaju stoljeća mnogobrojno nikle osnove kaznenih zakonika.

Medju kaznenopravnimi pisci iz sredine 18 stoljeća, koji su se znali manje više otresti shvaćanju krive prisege, kao vjerskoga zločina, navodimo kao umne predteče dobe prosvjete Chr. Fr. Meistera i Kocha. Obojica označuju krivu prisegu vršću „falsum"-a. Prvi doduše ubraja krivu prisegu medju „delicta adversus deum commissa", ali ju u §. 455. (principia juris crim.) definira: „illud falsum crimen, quod mediante jurejurando committitur perjurium dicitur". Suglasno veli Koch (institutiones jur. crim.) „Crimen falsi sub jusjurandi religione commissum dicitur perjurium". (Sliedi.)

Primjetbe k osnovi novoga hrvatskoga stečajnoga reda.

Priobćio dr. A. Badaj.

Ovo je prvi put, da se je omogućilo i širjim pravničkim krugovom, da neku našu zakonsku osnovu prije nego li stigne u sabor, prouče i svoje mnienje ob istoj izjave. Žalibože, ali i sada je prekratko vrieme, da praktičan pravnik, koji je obuzet obilnimi zadatci svoga zvanja, svestrano i dostojnom temeljitosti predležeću osnovu pretrese i prouči. No držeć se onoga: bolje išta, nego ništa, i ja ću ovdje da saberem neke nazore o toj osnovi, ne da vršim kritiku nad mučnim djelom moga vrlo štovanoga prijatelja dra. Mudrovčića, već da se kao hrvatski pravnik odužim svojoj dužnosti.

Ponajprije neke obćenite primjetbe.

Naša osnova uzela si je za uzor austrijski, njemački i ugarski stečajni zakon, povadjajuć se najviše za ugarskim zakonom. Ovo se mora samo odobriti.

Stečajno pravo ima poglavitu važnost za trgovačke odnošaje. Zato ima stečajnih zakona, koji opredieljuju stečajno pravo samo za trgovačke stvari, dočim za obične služnike propisuje obični ovršni postupak s pravom pridruženja (Code de comerce 1807., knjiga III). Prema tomu je potrebno, da stečajni zakoni poglavito sa potrebama trgovačkoga života računaju. Trgovina ali, a s njom i pravo ima tendenciju, da izbriše granice medjunarodne. Odatle težnja, da se u trgovačkom pravu niveliraju čim više razlikosti pojedinih pravnih teritorija. Ova težnja pako postaje za nas tim aktualnijom naprama austrijskom, njemačkom i ugarskom stečajnom redu,

Digitized by Google

jerbo naši trgovački odnošaji stoje u tiesnoj vezi, dapače u ovisnosti od trgovačkih prilika tih triju pravnih teritorija. Zaoto je opravdano, što se naša osnova drži tih uzora.

I to smatram za pravilno, što se je naša osnova pretežno držala ugarskoga stečajnoga reda. Dapače ja bih volio, da se je i vjernije njega držala, nego što jest, jer ugarski stečajni red je najnoviji, pa po tom i najsavršeniji, pošto je uklonio nedostataka, koje su nauk i život na austrijskom i njemačkom stečajnom redu osporili. U nekih slučajevih, gdje naša osnova ostavlja ugarski zakon, biva to in pejus.

Da je ali naša osnova uzela si za uzor ova tri zakona, to opravdavaju i nutarnji stvarni razlozi.

Stari rimski stečaj dao je svu vlast u ruke vjerovnika. Srednji viek stavlja stečaj pod vlast i nadzor suda. Francuzki stečajni novi red vraća se opet na staro rimsko stanovište, stvarajuć u stečaju autonomiju vjerovnika. Ovo je pravilno stanovište, te je biljeg modernoga stečajnoga pravca, za kojim se povadjaju sva tri rečena zakona.

Drugi biljeg novog stečajnoga prava jest težnja polučiti čim više par conditio creditorum. I naši uzori odazivlju se tomu s jedne strane, uklanjajuć neopravdane prednosti pojedinih vjerovnika, a s druge strane nastojeć putem pobojnoga prava izravnati razlikost izmedju formalnog i materijalnog stečaja.

Pošto dakle austrijski, njemački i ugarski stečajni red predstavljaju dovoljno savršenosti, to je opravdano, što je naša osnova uzela nje za izhodište i uzor.

Ako ja dakle ovu recepciju i opravdavam, ipak mislim, da smo mogli u koncepciji naše osnove bez povrede, dapače radi unapredjenja gore iztaknutih načela slobodniji biti.

Kod nas u praksi je žalostan pojav taj, da se stečaj otvara onda, kada već prezaduženik skoro ništa nema. Zaoto i jest uspjeh svih skoro stečaja skroz nepovoljan, ako već nije posve negativan. U istoj mjeri ali raste i broj stečaja. No tomu nisu na put stati mogla ni naša tri uzor-zakona, te je poimence u Njemačkoj i u trgovačkih i u pravoslovnih i u zakonodavnih krugovih odpočeta djelatnost, da se ovim žalostnim pojavom na put stane. U zakonodavstvu njemačkom dapače već se je pojavila u formi predloga i obsežna zakonska osnova, koja se tim problemom bavi.

Ako se i mora priznati, da je u tih predlozih mnogo toga sitnoga, i da je legislativno-politički momenat u njih suviše naglašen, ali bi ipak bilo želiti, da se je i naša osnova na te predloge dotično osnovu više osvrnula, što bi joj tim laglje bilo učiniti, jer su ti predlozi već pro i contra sa vrlo uvaženih strana i krugova ocjenjivani.

I u drugom pravcu smo mogli po mojem smiernom mnienju u koncepciji naše osnove slobodniji biti. Mislim, da smo mogli uvesti institut

Digitized by Google

t. zv. predstečaja. Jer ako se i mora uzeti, da taj institut u svojoj općenitosti krije mogućnost nesolidnih spletaka, u stanovitih granicah je on upravo spasonosan. To uvidjaju i u Ugarskoj, te sam pred nekoliko nedjelja čitao u inače o trgovačkih stvarih dobro obavještenom „Pester Lloydu", da je baš iz trgovačkih krugova poprimljena inicijativa za uvedenje predstečaja i da je ona od strane vlade našla povoljan susretaj.

Kada netko dodje u stečaj, onda je ili propao, ili je ostavio u njem svoj dekorum i čestito ime tako, da mu je budućnost sva podkopana. Naročito se to tiče novčanih zavoda. Prisilna nagoda u stečaju ne će moći na noge ga dići. Institut predstečaja imade zadaću, obustaviv ovrhe i stečajni postupak, omogućiti valjanomu, da svoje u kolebanje dospjevše okolnosti uredi i ne morajuć ići u stečaj. Ovo omogućiti naročito kod trgovaca je od prieke važnosti, ako se uvaži, da se kod trgovaca otvara stečaj obustavom plateža, a da ova može nastupiti i kod solventna trgovca.

Ja bih taj institut, ako ne u svih trgovačkih stečajih, prihvatio barem za naše novčane zavode.

Ja sam bio svjedokom, koje nesretne posljedice imade pad novčanoga zavoda i za one, koji s njime stoje u doticaju i za kreditne odnošaje čitavoga grada i okolice. Dakako, da će se propao zavod težko dati održati. Ali tko uvaži odnošaje, u kojih se naši provincijalni zavodi kreću, mora dopustiti, da inače posve intaktan zavod preko kakove slučajne mahne može posrnuti. A tada? — Poslovni kapital mu je u znamenitom dielu na hipotekama — naše banke ne daju na lokalne hipotekarne vrednote, pa moraju to činiti mjestni zavodi — a naša hipoteka je imobilna, osobito, u koliko joj je predmet lokalna vrednota; s druge strane susteže mu se baš u takovoj neprilici reeskompt. Zavod dakle ne samo da si ne može na svoje poslovne vrednote novca nabaviti, već mu se i postojeći krediti sustežu. Ne može li odkazanih uloga izplatiti, eto stečaja. U tih okolnostih, te jer nije izgleda, da će se načelo slobodnoga kretanja na polju trgovačkoga prava ukinuti, i jer ne će prema tomu novčani zavodi pod skrbničtvo državne vlasti pasti, trebalo bi za novčane institute barem uvesti predstečaj, te isti kombinirati analogno prisilnoj nagodi u stečaju sa eveotualnom prisilnom likvidacijom.

A sada još nekoliko rieči glede pobojnog prava.

Naša osnova stečajnoga reda po austrijskom primjeru pobojnomu pravu u stečaju i izvan stečaja posvećuje poseban zakon, koji će stupiti u kriepost zajedno sa novim stečajnim redom (§. 246). U tom naša osnova ostavlja ugavski i njemački stečajni red, koji pobojno stečajno pravo u samom stečajnom redu uvrštuju. No ja bi se i glede toga držao ugarskog i njemačkog stečajnog reda. Austrijski stečajni red ne govori o pobojnom pravu zato, jer u vrieme, kada je taj stečajni red postao, nije u Austriji

Digitized by Google

niti bilo pobojnoga instituta, već je postojalo stanje, o kojem Cosack veli: „Oesterreich hat von allen Staaten, welche an der modernen Rechtsentwickelung theilgenommen haben, die Bedürfnisse des Verkehrs, die hier in Frage kommen, am wenigsten zu würdigen verstanden". Kada se je pako poslje više godina iza uvedena stečajna reda u Austriji uvelo pobojno pravo, bila je najbliža misao isto u jedinstven zakon spraviti. No vrlo je dvojbeno, da li je to i sretna misao bila. Jer uvrstiti neka pobojna pravila u sam stečajni red, znači podrediti jih čitavoj kategoriji stečajnoga prava, učiniti jih sustavnim dielom stečajnoga prava. Ovaj pako položaj stečajnoga pobojnoga prava je od velike važnosti kod tumačenja i analogije. Zaoto su punim pravom ugarski i njemački stečajni zakon pobojno stečajno pravo uvrstili u sam stečajni red.

Ovo je pako tim laglje, jer ako se pobojno pravo i mora uzeti dosta eklektičkim pravom, ono je ali po svom povodu i svrsi najsrodnije stečajnomu, pa zato nema bojazni, da bi se uvrštenjem istoga u stečajni kodeks počinila kakova grieška nesustavnosti.

I doista naša osnova trpi na tom, što je pobojno pravo izlučila iz stečajnoga reda, jer mora recitirati čitava pravila iz pobojnoga prava u §-u. 24.

Shodnije i pravilnije bi dakle bilo, da je i naša osnova uvrstila stečajno pobojno pravo u sam stečajni red.

Time bi svršio bio obćenite osvrtaje. Pošto ne može biti zadatkom ovih redaka, pisati komentar našoj osnovi — koji je lahko naći osobito obilan u njemačkom pravoslovlju — to prelazim na same opazke.

K §. 1. Istina je, da pravna kriepost otvorena stečaja počimlje onim danom, kada je stečaj otvoren. Od toga ali pravila ima iznimaka i po samom stečajnom redu (§. 7.).

Radi vanjske savršenosti bi bilo zato zgodno dodati, da ova kriepost počimlje, u koliko ovaj zakon ne odredjuje iznimaka.

K §. 2. Austrijski stečajni red (§. 1.) broji u stečajnu masu onaj imetak, koji kridatar u vrieme otvorena stečaja p o s j e d u j e.

Ugarski stečajni red (§. 1.) broji u masu imetak k r i d a t a r o v, koji on u vrieme otvorena stečaja p o s j e d u j e.

Njemački stečajni red broji u masu imetak, koji kridataru u vrieme otvorena stečaja p r i p a d a.

Naša osnova se je dakle povela za austrijskim zakonom, u čemu joj ne mogu dati pravo, jer smatram njemački tekst najpravilnijim.

§. 2. imade da stvori pravilo, što je predmet stečaja po materijalnom pravu, što dakle de jure u stečajninu spada. U stečajninu pako spada sav ovrsi podvrženi imetak kridatarov bez razlike, da li ga on posjeduje ili ne. To ali najjasnije izražava njemački zakon.

Digitized by Google

Istina je, da u stečaju i pitanje posjeda ima svoga znamenovanja, ali ne u ovoj ustanovi, već u formalnom stečajnom pravu, poimence kod postupka oko sastavljanja našastara, pošto su za uvrštenje u našastar u prvom redu legitimovane stvari nalazeće se u posjedu prezaduženika. Ali u §. 2. taj posjed ne ima nikakova mjesta.

Još jednu primjetbu.

Austrijski stečajni red nije na čistu, tko je subjektom pravnim stečajne imovine i koga predstavlja i zastupa prema tomu stečajni upravitelj. Jer dočim jednoč govori, da je upravitelj zastupnik „der Gläubigerschaft" koji je „Gläubigerschaft" subjektom prava, u drugu ruku govori o imetku stečajnom kao vlastničtvu kridatarovu „sein zur Masse gehöriges Vermögen".

Ugarski i njemački stečajni red su u tom sasvim jasni i odrešiti te smatraju subjektom svih imovinskih prava u stečaju samoga kridatara. U tom smislu kaže stečajni red njemački „sein zur Concursmasse gehöriges Vermögen", a ugarski stečajni zakon kaže „imetak prezaduženikov, na koji se stečaj proteže".

Naša ali osnova nekako baš namjerice u §§. 2., 3. i 5. izostavlja taj naglasak, da je stečajnina vlastničtvo kridatara. To ne smatram shodnim, naglasak bo, da je stečajna imovina vlastničtvo prezaduženikovo, ne ima samo slučajne ili teoretske važnosti, već daje pravac u mnogoj prilici stečaja, osobito kada se radi o razpoložbi sa imetkom i u pogledu položaja upravitelja naprama masi, prezadušeniku i vjerovnikom. Prezaduženik ostaje vlastnikom i za vrieme stečaja, samo mu je prema svrsi stečaja stegnuta sposobnost razpolaganja. Ako se stečaj digne, ne prelazi imovina na prezaduženika, jer je on i onako vlastnikom.

U §. 2. dakle trebalo bi naglasiti, da je stečajni imetak vlastničtvo kridatarovo te bi se imalo ustanoviti, da stečajnu masu tvori sav imetak, koji u vrieme otvorena stečaja pripada kridataru.

K § 7. Ova ustanova opredjeljuje pravne posljedice u onom slučaju ako je netko iza otvorena stečaja platio prezaduženiku. Tekst je uzet iz austrijskoga stečajnoga reda (§. 3.) koji kaže: „Wurde eine schuldige Zahlung an den Gemeinschuldner nach Eröffnung des Concurses geleistet".

Njemački stečajni zakon (§. 7.) kaže: „Eine Leistung, welche auf eine zur Concursmasse zu erfüllende Verbindlichkeit nach der Eröffnung des Verfahrens an den Gemeinschuldner erfolgt ist".

Ugarski stečajni red (§. 7.) kaže: „Činitbe, koje su poslje nastupivše pravne krieposti otvorena stečaja učinjene prezaduženomu".

Naša se je osnova dakle odaljila od suglasnih njemačkoga i ugarskoga stečajnoga reda. A to po nepravu.

Po austrijskom stečajnom zakonu i po našoj osnovi odnosi se dispozitiv §. 7. na izpunjenje obligatornih obveza. No ne odnosi se ovaj dispozitiv

Digitized by Google

po svojoj štilizaciji na izpunjenje stvarnopravnih dužnostih. Recimo n. pr. netko si je prije otvorena stečaja protupravno prisvojio neku stvar prezaduženikovu. Za njega postoji stvarnopravna dužnost restitucije, koju on mora naprama stečajnini izpuniti, čim je stečaj otvoren. On ali stvar restituira prezaduženiku.

Njemački i ugarski zakon ne govore o plaćanju već govore o činitbah u obće, pa uzimaju dakle pod svoju sankciju i činitbe stvarnopravnih dužnostih, te su u tom pravilniji.

Naša osnova i sama uvidja taj nedostatak, pa ga želi ukloniti pozivom na §. 1412. o. g. z., koji definira platež kao činitbu onoga, što je tko dužan. No ako se uvaži, da je §. 1412. o. g. z. sastavni diel obligacija, to se i platež ovaj odnosi samo na činitbu osobnih dugova.

Ali i iz drugog obzira nije shodno rieč platež u ovako širokom smislu uzeti u §. 7. Jer ako i stoji, da imade i u nauci pristaša, koji upotreblju rieč platež u širokom smislu §. 1412. o. g. z., to se može razumiti i odobriti onda, kada se hoće grupirati i razlikovati teoretičkim načinom pravni pojmovi. Ali kada se ova rieč rabi u stavci, kojom se i izražava neka opredieljena dispozicija, onda je ova oznaka preobsežna i nejasna.

I kuharica kuhajuć ručak svomu gospodaru plaća po §, 1412. o. g. z. — ali u tako širokom pojmu terminus plateža doista ne spada u §. 7. osnove.

Prema svemu tomu bi po prilici imao glasiti §. 7.: „Ako tko izpuni samomu prezaduženom poslje nastale krieposti otvorena stečaja dužnu činitbu . . . . .“

K §. 11. Njemački stečajni red „obziruć se na pravičnost i uvažavajuć gospodarstvene obzire“ u §. 11. izključuje stečajne vjerovnike od ovrhe i na imetak prezaduženikov, koji nije u stečajnoj masi.

Ugarski steč. red ali izključuje tu ovrhu samo na stečajnu masu. Ostali imetak, koji je prezaduženik za vrieme stečaja steko, spada salvo beneficio competentiae t. j. po §. 5. pridržanoga uzdržavanja i onako u stečajninu.

Naša osnova povadja se za ugarskim stečajnim redom. No ako se uvaži, da naša osnova različno od ugarskoga stečajnogn reda u §. 2. al. 2. izključuje iz mase sve ono, što prezaduženik za vrieme stečaja privriedi, onda je naša osnova imala razloga usvojiti konsekventno §. 11. njem. steč. reda te stečajnim vjerovnikom oduzeti pravo ovrhe na imetak, koji prezaduženik steče za vrieme stečaja, za vrieme dok traje stečaj. To odgovara rationi §. 2. al. 2. naše osnove.

Ako se ali uvaži, da je ugarska ministerijalna osnova kao i naša izključila iz mase privredu prezaduženikovu za vrieme stečaja, ali je ta ustanova po pravosudnom odboru preinačena, jer odbor u svom izvještaju

Digitized by Google

ne može niti sa pravičnošću, niti sa moralom u sklad dovesti, da vjerovnici skrštenih rukuh moraju gledati, gdje dužnik na njihovu štetu možda veću udobnost uživa, nego li bi ju imao, da nije u stečaju; onda obzirom na ovaj doista važan razlog bio bih ja za nepromienjen ugarski zakon time. da al. 2. §. 2. posve izostane u našoj osnovi, pa da se usvoji §. 5. ug. z., koji u pogledu privriedjenog imetka pridržaje prezaduženiku za njega i njegove zakonite hranjenike beneficium competentiae za nuždno uzdržavanje.

Tada bi dakako i §. 11. naše osnove nepromienjen ostao.

K §. 24. Točka 1. i 2. opredieljuju, da se ne može u preboj staviti protutražbina onda, ako je poslje formalnog stečaja t. j. iza kako je stečaj otvoren vjerovnikova protutražbina ili dug nastao. Glavna predpostava dakle za preboj jest, da je prebit se imajuća protutražbina ili dug postojao naprama prezaduženiku prije otvorena stečaja.

Točka 3. ustanovljuje ali slučaj, u kojem se ne može obaviti preboj niti onda, ako su dug i tražbina postojali prije formalnog otvorenja stečaja. Ova točka 3. dakle na prvi vid izgledje kao iznimka naprama 1. i 2. točki. No u istinu ona to nije.

Teorija stečajnoga prava naime razlikuje od formalnog stečaja i materijalni stečaj, t. j. onaj momenat, kada je prezaduženikov pasivum prešao njegov aktivni imetak. Tim momentom trebalo bi da počme stečaj sa svimi pravnimi posljedicami, da se uzmogne polučiti cilj stečaja: par conditio creditorum. Taj momenat ali vrlo je težko ustanoviti, a da se ne riskira, da će se povrieditи valjana prava trećih osoba.

No da se ipak po mogućnosti i s toga gledišta udovolji pravoj zadaći stečaja, zakon u nekih slučajevih retrotrahira pravnu kriepost formalnoga stečaja na momenat materijalnoga stečaja, vršeć pri tomu dužne obzire na prava trećih osoba. Tako se ima razumjeti, da se inače valjanim pravnim poslovom prije otvorena stečaja oduzimlje pravna kriepost, da se oni revociraju. U toj misli temelji se sve stečajno pobojno pravo (Anfechtungsrecht), a i našoj točki 3. §. 24. jest ratio ta ista. Naša osnova poput njemačkog i ugarskog stečajnog reda uzimlje za ustanovljenje materijalnoga stečaja kao polugu obustavu plaćanja i zahtjev otvorenja stečaja.

Ako su nastupili ti momenti uzimlje se dokazanim i materijalni stečaj. No ne ima sumnje, da materijalni stečaj može postojati i bez ovih momenata, t. j. može netko biti insolventan makar da nije obustavio plaćanja i makar da nije traženo proti njemu otvorenje stečaja. Logična dosljednost tražila bi, da se i na ove druge slučajeve normativ §. 24. toč. 3. protegne, te bi se prema tomu u točki 3. al. 1. imala dodati zaglavna stavka „ili je inače znao, da je prezaduženik doista prezadužen“. Taj dodatak bi imao doći i na kraj druge alineje.

Digitized by Google

Ako ja ovaj dodatak baš za naš zakon forsiram, tomu je razlog ne samo razlog pravničke konsekvencije, već i taj, jer je ovaj dodatak za nas vrlo važan. Tko je naime zavirio u našu praksu, osvjedočio se je doista, da se kod nas stečaji ne otvaraju u pravilu usljed obustave plaćanja. Stečaji se otvaraju onda, kada je toliko vjerovnika zaplienilo i osiguralo se, da je prezaduženik već posve srušen. Sav sviet znade po 1—2 godine prije, da se netko ruši i da je na rubu propasti, ali on napinje posljednje sile, on nešto i plaća i proti njemu se stečaj ne traži. Ako se to uvaži, te da se obustava plaćanja samo kod trgovačkih stečaja javlja (§. 218. osnove), onda će doista ustanova §. 24. toč. 3. u ovoj redakciji vrlo neupotrebiva biti.

Rekoh već gore, da je točka 3. § 25. porieklom svojim iz pobojnoga prava. Vladajući nazor u pobojnom pravu je taj, da je predpostava pobojnomu pravu, da je netko dolozno ili kulpozno nešto steko. Dolus i culpa predpostavljaju neko znanje dotično neznanje. Zato i točka 3. §. 24. predpostavlja kao zapreku preboja znanje materijalnoga stečaja.

Obzirom pako na važnost toga znanja bavi se naša osnova u posljednjoj alineji točke 3. §. 24. pitanjem dokaza toga znanja.

Ovo nije ništa nova, jer počam od općega gradjanskoga zakona pa do najnovijih zakona, bavili su se materijalni zakoni dogodice i rešavanjem dokaznih problema. I ugarski stečajni zakon to čini baš glede pitanja dokaza znanja materijalnog stečaja.

Naš obći gradjanski zakon u §. 326. opredieljuje dokaz znanja time, da je netko znao, što bi svaki drugi običan čovjek u istih okolnostih znati morao. To je dokaz indicijami.

Ako se uvaži, da se znanje kao čisto psihološko razpoloženje otimlje izravnomu opažanju, onda je dokaz znanja po indicijah doista najnaravniji. Ovaj ali opet dokaz postaje prilično iluzoran, ako se ne dade, da sudac efekt ovakova dokaza po svom uvjerenju ocieni.

Zaoto ja odobravam u cielosti §. 36. ugarskoga steč. reda, koji u tom pogledu kaže: . . . . ., kada se radi o dokazu znanja ili neznanja neke činjenice, nije sudac vezan kod ocjene predležećeg neposrednog i posrednog dokaza na odredbe zakona o podpunosti dokaza".

U posljednjoj alineji §. 24. izključuje osnova dokaz glavnom prisegom o znanju ili neznanju. I sa ovim se ne mogu sprijateljiti.

Da se o znanju i neznanju po teoriji može glavna prisega naložiti, to proizlazi odatle, da je znanje i neznanje factum internum, pa da se može o njem prisega glavna naložiti, kao o svakoj činjenici.

Da se glavnom prisegom u praksi znanje i neznanje vrlo često dokazuje, to znademo mi praktični pravnici.

Da je eliminiranje glavne prisege o znanju i neznanju opasno, to sliedi odatle, što se sudac, duhom našega postupnika vezan, vrlo riedko

Digitized by Google

upušta u indicijalni dokaz znanja u slučaju §. 326. o. g. z., premda je zakonom propisan, već traži „podpun" dokaz. U ovom slučaju će ali stranka često biti lišena svakoga dokazala, ako joj bude oduzeta mogućnost poslužiti se glavnom prisegom.

Usljed toga ukazuje se vrlo opasan dometak posljednji §. 24., u koliko glavnu prisegu ograničuje semo na eksterne okolnosti, a izključuje jih glede samoga znanja.

K §. 38. Ova ustanova odredjuje, da se hipotekarom imadu sa glavnicom dati kamati do zadnjega diobnoga ročišta. Ovaj odstup od obćeg procesualnog prava nije opravdan, jer se njime krnji institut javnih knjiga, a time i temelj realne vjeresije. Netko daje novac zaoto, jer zna, da mu hypoteka pruža jamstva za kamate i glavnicu, ako bude on na oprezu, te ne zapusti preveć narasti kamate. No na jednoč ode hipoteka u stečaj. Dioba kupovnine bude obavljena, ali se zavuče realiziranje kroz utok, relicitaciju itd. U ovom slučaju gubi vjerovnik svoje kamate, dočim će od kupovnine, koja je unišla za hipoteku, kamati teći bilo kod novčanog zavoda, u kojem je kupovnina uložena, bilo kod dostalca u korist vjerovnika sa kašnjim prvenstvom.

Ako je već osnova ostavila obći proces, onda je trebala u interesu čistoće hipotekarnog inštituta opredieliti, da kamati idu hipotekarom do dana doznake.

K §. 40. Različno od austrijskog i ugarskog stečajnoga reda, a suglasno sa §§. 14—17. uvedbenoga zakona k njemačkomu stečajnomu redu propisuje naša osnova u §. 40. jednu formalnost za založno pravo, bez koje isto ne ima krieposti u stečaju. Ta formalnost sastoji u tom, da založni vjerovnik mora u momentu otvorena stečaja imati u svojoj fizičkoj vlasti založenu stvar.

Za razumjevanje ove ustanove moramo si dozvoliti kratak osvrt izvan okvira stečajnoga prava.

Stvarna prava kao absolutna prava treba da svaki treći poštuje: a to predpostavlja, da jih svatko treći nedvojbeno upoznati može. Upoznati se mogu ona u svom vanjskom, faktičnom pojavu, u posjedu. Jedno iz toga obzira, a drugo i sigurnost prometa, koja takodjer predpostavlja mogućnost sigurno upoznati ovlaštenika, koji odsvaja neko stvarno pravo — doveli su do toga, da se je za sticanje stvarnih prava tražio i posjedovni momenat. Na tom se temelji i nauka o titulus i modus acquirendi.

Ovaj pravac je manje ili više u pojedinih zakonih iztaknut, a i kod nas zakon traži predaju zaloga fizičku, a gdje ova nije moguća, te gdje fiktivna predaja zamjenjuje fizičku predaju, tu zakon provadja ratio legis time, da takova predaja mora biti učinjena znaci, iz kojih svak može lasno poznati, da je stvar založena (§. 452. o. g. z.)

Digitized by Google

Dočim je pod kraj prošastoga i početkom ovoga vieka ovaj pravac od znamenitih pravnika pobijan, u najnovije vrieme on u zakonodavstvu biva obljubljenijim, pa tako vidimo u talijanskom Codice civile od god. 1865. u čl. 1880., 1881 i 1882., da se propisuje za kriepost zaloga, da on mora ostati u vlasti, (in potere) vjerovnika ili treće od stranaka opredieljene osobe. Za valjanost zaloga tražbine traži se, da je o založenju obaviešten dužnik.

O založenju pako mora biti sačinjena javna izprava ili privatan akt, koji razjašnjuje založnu tražbinu, kao što opisuje točno narav založene stvari, njenu mjeru i težu.

Njemački stečajni red očito teži ovim pravcem. Ali pošto normiranje založnoga prava ne spada u stečajni red, već u gradjanski obći kodeks, na kojemu se u njemačkoj radi i koji će takodjer odnošaj zaloga naprama stečaju riešiti, to je njemački stečajni red pitanje krieposti zaloga u stečaju na tom novom intendiranom temelju samo provizorno riešio, t. j. u uvedbenom zakonu i to dokle novi gradjanski zakon za njemačko carstvo u kriepost ne stupi, kojim će momentom ove provizorne ustanove odpasti.

U jednom se dakle slažu i austrijski i ugarski i njemački stečajni red, da normiranje založnoga prava i njegov odnošaj naprama stečaju ne spada dobro u stečajni zakon. To bi bilo već dovoljno, da je i naša osnova ostala kod austrijskog i ugarskog stečajnoga reda, pa da je bitna atributa za valjanost založnoga prava prepustila gradjanskomu zakoniku.

No ja nebi mogao ne samo radi sistematičnih sumnja, već i radi sumnja o nutarnjoj valjanosti ove ustanove na tu novotu prisećі.

Tko stiče zalog, ili znade, da je prezaduženik insolventan, ili ne zna. Ako znade, njegov će zalog pasti pod uplivom uvesti se imajućeg istodobno sa stečajnim zakonom pobojnoga prava (§. 246. osnove.) Ne zna li založni vjerovnik za insolventnost založnoga dužnika, koji je u vrieme založenja možda bio solventan, on je u dobroj vjeri i pouzdanjem u gradjansko pravo stekao zalog, pa mora biti u tom pravu štićen. Njegovo pravo ima prestati načinom samo u o. g. z. označenim. Ali da se to njegovo pravo suspendira radi kašnjih naprama njemu slučajnih dogodjaja, to se ne da u sklad dovesti sa zahtjevi stroge logičke pravne konstrukcije. I sami motivi njemačkomu stečajnomu redu, 250. i 251., govoreć o generalnih hipotekah, kažu, da je za postupak i kredit štetno, „wenn Mangel an Schutz vor unbekannten Verhältnissen besteht“, a ipak se ovom ustanovom žrtvuje založni vjerovnik takovoj šteti.

No još jedan je razlog nutarnji, koji mi se ne da sprijateljiti sa ovom novotom. Koliko i koliko će slučajeva biti, gdje će se zalog izvesti simboličkom predajom i per constitutum possessorium. Uzmimo samo slučaj, gdje trgovac zalaže svoje čitavo skladište robe, dočim on radnju ipak dalje vodi. Netko založi svoj pokretan paromlin, ali posao dalje vodi.

Digitized by Google

To su slučajevi, koje sam u praksi imao. Ti bi ali slučajevi — premda jih razboriti narodno-gospodarstveni interesi opravdavaju — bili sa stanovišta ove novote nemogući. Zaoto baš bi najshodnije bilo, da mi usvojimo jednostavno §. 55. ugarskoga dotično 38. austr. zakona, koji ove novote ne imaju već pitanje o potrebštinah založnoga prava prepuštaju općemu privatnomu pravu.

K §§ 46—47. Ove ustanove su posve suvišne, te se riešavaju po općih pravnih propisih. Ustanova §. 47. pako čini dražbu neizvjestnom, što je od štete za uspjeh dražbe. Zaoto mogu ova oba §§. odpasti, kao što se ne nalaze bez štete i u drugih stečajnih zakonih.

Time sam svršio opazke općenite i na materijalno stečajno pravo; a u koliko mi vremena dostane, priobćiti ću nastavno i opazke iz formalnog stečajnog prava.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

U sudb. postupku pri parnicah iz uporabne pogodbe imadu se svi podnesci izvana obilježiti riečmi „u stvarih uporabnih". §. 13. minist. naredbe od 17. prosinca 1858. broj 230. z. vl. l.

U parnici I. i F. S. iz Š. po odvj. dru. G. K. proti R. i A. I. iz N. radi odštete sbog odpovjedi zakupnog ugovora spp. kr. kot. sud u N. osudom od 4. studenoga 1895. broj 6300 gr. sudio je po tužbenom zahtjevu dosudiv tužiteljem zatraženu odštetnu svotu od 1000 for. spp.

Proti ovoj osudi uložiše tuženici priziv, koji je kralj. kotarski sud odlukom od 25. studenoga 1895. br. 6815. gr. kao pravodobno podnesen primio i podnesao kr. ban. stolu na riešenje.

Proti odluci od 25. studenoga 1895. broj 6815. gr. uložiše tužitelji utok i to s toga, što se u nazočnoj parnici radi o zakupnoj pogodbi i zato da se imadu uporabiti u istoj propisi zakona od 17. prosinca 1858. broj 230. d. z. l., te prema ustanovi §. 15. lit. d. istoga zakona imade se priziv u trodnevnom roku podnieti, a pošto protivnički priziv nije u ovom trodnevnom roku pednesen, zato imao se je kao prekasno podnesen ureda radi odbiti.

Kr. banski stol riešenjem od 26. veljače 1896. broj 4794. potvrdio je odluku prvog suda od 25. studenoga 1895. broj 6815. gr. i to s razloga:

što utjecatelji napadaju odluku gore navedenu samo zato, što s ovim prizivom nije postupano prema §. 15. ministar. naredbe od 17. prosinca

Digitized by Google

1858. broj 230. d. z. l., jer je predan po izmaku trodnevnog roka ovim §-om propisanog,

s razloga, što su utjecatelji želeći, da se u ovoj parnici postupa prema ovoj ministerijalnoj naredbi imali prema ustanovi §. 13. ove naredbe već tužbu izvana označiti sa riečmi „u uporabnom predmetu", po čem bi se i sud a i stranke učinile pozornimi, da se u ovoj parnici ima postupati po ovoj naredbi;

s razloga, što ni tužba de praes. 18. lipnja 1895. broj 3106. ni zahtjev iste udešen po §. 300. p. p. ne pokazuje, da su tužitelji ovu nakanu imali, čim su se ovim postupkom, a i onim za tečenja razprave podvrgli redovitom postupku;

s razloga, što isti usljed toga ne imaju zahtjevati, da se prizivom postupa prema gore navedenoj naredbi, dočim osuda sama po utjecateljih nenapadana pokazuje, da ista ustanovljuje rok u redovitom postupku ustanovljen, pa se zato i priziv ovaj mora smatrati pravodobno podnesenim.

Kr. stol sedmorice riešenjem od 1. svibnja 1896. broj 1466. potvrdio je ovo riešenje banskog stola. *Dr. F. Salavari.*

Ukućani, kad se radi o povrati u prijašnje stanje zbog promašenog roka ili ročišta u smislu §. 354. g. p. p., smatraju se trećimi osobami.

Kr. kotarski sud u P. konačnim riešenjem molbe zadruge C. iz V. kbr. 8. po kućegospodaru M. C. u V. a ovoga po odvjetniku dru. V. M. u P. za dozvolu povrate u prijašnje stanje radi promašenog roka za podnos priziva s ništovnicom proti osudi od 27. srpnja 1892. br. 2203. gr. odbija se moliteljica zadruga C. iz V. kbr. 8. sa svojom povratnom molbom prim. 14. studenoga 1892. broj 4777. gr., te je na suprot dužna protivniku L. P. naknaditi trošak povratne razprave sudbeno obredjen sa 13 for. 50 novč. za 14 dana pod prietnjom ovrhe, i to sa sliedećih razloga:

Molitelj zamolio je povratu temeljem §. 354. gr. p. p. da je promašio rok ne svojom krivnjom nego pometnjom trećega; jer da je osudu primio član zadruge K. C. a ne kuće gospodar M. C., koji je zadrugu u njenoj parnici ovlašten zastupati, pak ovaj da je išao pitati savjeta blagajnika O., šta da ima raditi, a ovaj da mu je odvratio da ništa.

Ponajpre K. C. kao član zadruge moliteljice ne može se smatrati „kao treći" uvjetom u §. 354. gr. p. p., a niti blagajnik O., proti kojemu bi molitelj imao jedino pod uvjeti zakona uvjetovanimi i ustanovljenimi samo zavratu; ali niti prvo, niti drugo ne može biti causa restituendi, a niti to može biti neuredna dostava, kojoj moliteljica prigovara; jer to može biti samo predmet žaobe ništovne, glasom bo u spisima nalazeće se

Digitized by Google

dostavnice, dokazano je, da je osuda dostavljena baš ovlašćenom kuće gospodaru M. C. jur 30. rujna 1892., kada je on za osudu saznao, pak ako je zanemario pravodobno priziv podnieti, krivnja je to njega samoga, niti se može pozivati na neznanje (rusticitas), jer niti to ne može biti causa restituendi uvjetovana §. 354. gr. p. p.

Odluka glede naknade troška temelji se na §. 359. gr. p. p.

Kr. banski stol izdao je pod 14. ožujka 1894. broj 2098. uslied utoka zadruge C. sliedećú rješitbu:

Vidiv, da molitelj povrate u opravdanju iste navadja, da mu osuda od 27. srpnja 1892. broj 2203. gr. nije uručena, već J. C., koja ju je predala K. C., a ovaj išao blagajniku P. O., što da radi, koj da mu je odgovorio: ništa;

vidiv da se i ukućani, kad se radi o povrati u prijašnje stanje zbog promašenog roka ili ročišta, u smislu §. 354. gr. p. p. trećimi osobami smatrati imadu, a po gotovo blagajnik P. O., koj ukućanin moliteljev nije;

vidiv, da bi s toga po molitelju navedene okolnosti za presudjenje stvari od odlučne važnosti biti mogle, a da ih protustranka poriče, i da se je molitelj u dokaz istih pozvao na svjedoke dostavljača T., zatim K. C., P. O. i J. C., koj dokaz do sad još proveden nije;

vidiv prema tomu, da je postupak ostao prema tomu toliko manjkav, da se o tom temeljito prosuditi i riešiti neda,

obnašao je davši utoku utjecatelja s nistovnicom mjesto napadnutu odluku kao prerano donešenu temeljem §. 330. gr. p. p. ukinuti i prvom sudu naložiti, da najprije gore navedeni dokaz provede a zatim dalje po zakonu postupa.

Utočni trošak ne dopituje se, jer manjka uvjet §. 316. gr. p. p.

Na to je odlukom kr. kotarskog suda u P. od 30. srpnja 1894. broj 3606. gr. konačno dozvoljena povrata iz sliedećih razloga:

Molitelj zamolio je povratu temeljem §. 354. g. p. p. da je promašio rok ne svojom krivnjom nego pometnjom trećega, jer da je osudu primio član zadruge K. C. a ne kuće gospodar M. C., koji je zadrugu u ovoj parnici ovlašten zastupati, pa ovaj da je išao pitati savjeta blagajnika O. što da ima raditi, a ovaj da mu je odvratio. da ništa.

Zakletnim kazivanjem svjedoka K. C. ustanovljeno je, da je on u pitanju stojeću osudu primio od J. C., kojoj je dostavljač T. T. istu osudu, koja je glasila na M. C., kao kuće gospodara zadruge C., uručio. Pošto svjedokinja J. C. potvrdjuje pod zakletvom, da je njojzi T. T, stražar občine B. uručio, a ona opet istu K. C. predala, te pošto zakleti svjedok T. T. priznaje, da je on više spomenjenu osudu uručio jednoj ženskoj osobi, a na odnosnoj dostavnici potvrdio, da je ista uručena M. C., to je dokaz pružen, da ovosudnu osudu od 27. srpnja 1892. broj 2203. nije primio M C., koji je kao kuće gospodar tužene zadruge C. istu za-

Digitized by Google

stupao, nego ukućanin K. C.; ovaj nadalje tvrdi. da je sa osudom otišao do občinskog blagajnika P. O. da ga upita, što da s tim pismom uradi, a ovaj da mu je odvratio, da ga pri sebi pridrži, dok od suda dobije drugi list, da dodje na razpravu; što da je i učinio. Ovaj dalnji izkaz K. C. potvrdjuje donjeklem i svjedok P. O., jer navodi, da je K. C. doista došao k njemu sa nekakovom osudom, no da se ne sjeća, kakovi naputak da je K. C. dao.

Vidiv, da se u nazočnom slučaju radi o prvoj vrsti povrate. koja ide onoga, koji promaši rok ne svojom krivnjom, nego ili slučajem ili pometnjom koga trećega, to nastaje za riešenje medjutomnog priepora odlučno i prieporno pitanje, tko se pod ovom trećom osobom smatrati imade?

Ne ima dvojbe da se pod trećom osobom imade smatrati osoba različita od one molitelja povrate. Kad je pak, kao što je gore iztaknuto, ustanovljeno, da ovosudnu osudu od 27. srpnja 1892 broj 2203. nije primio M. C. kao ovlašteni zastupnik zadruge C. kao parbene stranke, nego njegovi ukućani, koji se u smislu §. 354. gr. p. p. kao treće osobe smatrati imadu, to je onda povratna molba zadruge C., kojoj je dala pometnja njegovih ukućana povoda, u neto napomenjenom §. opravdana.

Uslied toga imade molitelj povrate u roku od 14 dana iza dostave ove odluke priziv proti ovosudnoj osudi od 27. srpnja 1892. broj 2203. ovamo podnieti.

Trošak povratne razprave obredjuje se L. P. sa 13 for. 50 nč., te mu imade ovaj trošak platiti molitelj povrate u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe. *Dr. V. Matijević.*

Prinos k uporabi §. 2. toč. 1. i 71 izv. p. p. obzirom na §. 323. o. g. z. i pravno sredstvo „zabrane“.

Na podnešenu smrtovnicu vrhu dne 17. veljače 1896. u K preminule A. P. izda kr. kot. sud u K. odluku od 8. ožujka 1896. broj 3879. gr., kojom se sastav našastara i razprava ostavine povjevava kr. jav. bilježniku; a sirotinjsko povjerenstvo grada K. bje zamoljeno za imenovanje skrbnika nezakonitom malodobnom djetetu pokojnice — A. P.

Nepozvan — dodje kr. jav. bilježniku dru. B. D. muž pokojnice J. P., pa se tuj primljen očitova, da je pokojna A. P. iz njegove trgovine uzimala čas veći, čas manji iznos, te ga je ulagala u k. „pomoćnicu“, pak vrhu toga da postoji uložna knjižica vrhu 476 for., koja glasi na ime brata joj A. P., koji da tu uložnicu sada i posjeduje.

Pošto dakle taj novac potiče iz njegove trgovine, a pošto postoji pogibelj, da bi brat joj mogao gotovinu podići, to stavi molbu, da bi se do riešenja pitanja o vlastnosti dozvolila zabrana na tu knjižicu, kod gore spomenute pomoćnice.

Digitized by Google

U riešenju izvješća kr. jav. bilježnika odredi sud odlukom od 24. ožujka 1896. broj 5760. zabranu na već spomenutu uložnicu, ter je pozvao „pomoćnicu“, da na ovu uložnicu predbježno ništa ne izdade, a to s razloga: „što je u ostavini A. P. interesiran malodobnik, na kojeg sud ureda radi ima paziti; što je prieporno ne spada li uložnica glaseća na ime A. P. u ostavinu pok. A. P. itd.

Usljed utoka posjednika uložnice A. P. kr. banski stol riešitbom od 29. travnja 1896. broj 10153.:

Vidiv, da ostavinska oblast u smislu §. 71. izv. p. p. doduše ima poprimiti potrebne mjere radi osjeguranja ostavine, dokle vjerojatni nasljednici još obavješteni nisu; nu vidiv, da po §. 2. toč. 1. iz p. p. ostavinska molba ne smije prekoračiti granice svoje sudbenosti; vidiv, da je ostavinska molba dozvolila zabranu uložnice nalazeće se u posjedu treće osobe na zahtjev J. P. ureda radi; vidiv, da ovakovo osjeguranje ostavine prelazi djelokrug ostavinske molbe, jer se uložnica nalazi u posjedu treće osobe, koja ne može biti pozvana, da pokaže svoj naslov, §. 323. o. g. z., vidiv, da je stvar J. P., da svoja možebitna prava na uloženu gotovinu udjelotvori proti posjedniku uložnice putem redovite parnice i da se služi pravnim sredstvom zabrane po poglavju XX. gr. p. p., u koliko predleže uvjeti, obnašao je davši mjesta utoku napadnutu prvomolbenu odluku preinačiti onamo, da se J. i zastupnici eventualne ostavine A. P. radi udjelotvorenja svojih možebitnih prava na uložnicu ili uložnu gotovinu upućuju na redovitu gradjansku parnicu proti posjedniku uložnice time, da njima prosto stoji služiti se pravnim sredstvom zabrane po XX. poglavju g. p. p., u koliko zakoniti uvjeti predleže.

Trošak utoka nosi utjecatelj sam.

Daljnji pravni liek nije upotrebljen. ***Kladarić.***

Aktivna legitimacija zadruge ne prestane, ako su nepokretnosti i prenesene na tuženog, dok je još ovaj prenos prieporan.

U parnici zadruge L. kbr. 13. iz M., tužiteljice proti A. F. iz M., tuženiku radi izpunjenja ugovora glede nekretninah gr. ul. br. 11. obć. M. spp. dokinuo je kr. kot. sud u Š. odlukom od 6. veljače 1895. broj 3450. gr. postupak u ovoj parnici po §. 3. gr. p. p.

Kr. banski stol potvrdio je riešitbom od 24. srpnja 1895. broj 16176. prvomolbenu odluku.

Kr. stol sedmorice riešenjem od 8. svibnja 1896. br. 1493. ukinuo je po §. 339. i 342. gr. p. p. suglasne odluke dolnjih sudova i prvom sudu naložio, da razpravu parnice po zakonu nastavi i kraju privede iz sliedećih razloga:

Digitized by Google

Vidiv, da tužeća zadruga dokazuje uredovnom potvrdom občinskog poglavarstva u M. od 21. srpnja 1894. br. 1447., da je M. L. od članova zadruge L. kbr. 13. iz M. ovlašten bio, da od tuženika prekupi nekretnine iste zadruge, što ih je ovaj na javnoj dražbi dostao bio,

vidiv, da tužiteljica uredovnom potvrdom od 4. veljače 1895. broj 241. dokazuje, da je M. L. kao kućegospodar zadruge ovlašten bio na podignuće tužbe proti tuženiku na izpunjenje s njim navodno sklopljenog ugovora,

vidiv, da je tužiteljica od svoje strane se izjavila pripravnom tuženom izplatiti navodno ugovorenu kupovinu od 901 for. i da je taj iznos za nju makar od treće osobe položen bio kod suda,

vidiv, da se zadružno svojstvo tužeće zadruge napram tuženom ne može po z. z. od 9. svibnja 1889. utrnulim smatrati s toga, što su zadružne nepokretnosti sa imena zadruge na ime tuženoga prenešene, dok e još ovaj prenos i pravo tuženika na upitne nepokretnosti preporno,

vidiv, da s toga ne postoje razlozi napadnutih doljnosudnih odluka za obustavu postupka, §. 3. g. p. p. *Dr. F. Salavari.*

B. Kazneno.

Porotno sudište ne ima izpitivati, da li osobe uvrštene u porotničkih imenicih imadu svojstva §. 2. zakona od 17. svibnja 1875., br. 32. sbornika od iste godine.

Osudom kr. sudb. stola kao suda porotnoga u Z. od 31. svibnja 1894. br. 4018. kz. riešen je S. P. od obtužbe radi prestupka suprot sigurnosti poštenja, te je kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni riešenjem od 6. listopada 1894. br. 3346. zabacio žaobu ništovnu priv. tužitelja iz sliedećih razloga:

Privatni tužitelj pobija prvosudnu osudu s pozivom na br. 1. §-a 58. zakona o kaznenom postupku u poslovih tiskovnih od 17. svibnja 1875., ter u svojoj izvedbi ništovne žalbe temelji ništinu na tom, što porotni sud nije bio sastavljen kako treba i to s toga, što je medju porotnici bio jedan, koji ne zna ni čitati ni pisati. Nu vidiv, da je porotno sudište bilo sastavljeno onako, kako to propisuju ustanove §. 15. do 25. zakona o kaznenom postupku u poslovih tiskovnih, ter da se i privatni tužitelj u tom pravcu i ne žali;

vidiv, da ne spada na porotno sudište prosuditi, kako su sastavljeni porotnički imenici, koje je uredovanje povjereno zakonom od 17. svibnja 1875. o propisu, kako se imadu sastavljati porotnički imenici, zastupstvu grada, u kojem tiskovni sud ima svoje sedište odnosno komisijam, sastavljenim iz članova gradskoga zastupstva;

Digitized by Google

vidiv, da porotno sudište ne bi počinilo ništine, kad bi pripustilo u klupu porotničku kao porotnika osobu, koja u smislu §. 2. rečenoga zakona ne bi bila zvana za službu porotnika, čim je ta osoba uvrštena u imenik porotnika i s tim imenikom postupano u smislu §. 11. zakona od 17. svibnja 1875. o propisu, kako se imadu sastavljati porotnički imenici;

vidiv, da je s ovih razloga ništovna žalba privatnoga tužitelja neosnovana, valja ju zabaciti. *H.*

O zagodi kažnjivoga djela po §. 35. al. 2. zakona o porabi tiska odlučuje sud, a ne porotnici, te se o tom pitanju može razpravljati i nakon proglašenoga pravorieka porotnika.

U kaznenom predmetu proti J. P. radi prestupka suprot sigurnosti poštenja obnašao je kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni riešenjem od 11. rujna 1894. $\frac{2828}{3465}$ ukinuti osudu sudb. stola kao suda porotnoga od 8. lipnja 1894. br. 4486. kz. i odrediti iznovičnu razpravu.

U razlozih te vrhovne riešitbe navodi se medju ostalim sliedeće:

Osim toga je opravdana žalba obtuženoga, da nije razpravljeno i odlučeno o predlogu njegovom, odnosećem se na pitanje zagode, kako to zakon propisuje, pa da su tim zanemareni i krivo uporavljeni propisi zakona i načela postupka, kojih se je valjalo držati po bitnosti postupka, idućega u prilog kaznenomu progonu i branitbi (razlog ništetnosti po §. 58. t. 5. zakona o kaznenom postupku u poslovih tiskovnih).

Obtuženik tvrdi s pozivom na §. 35. zakona od 17. svibnja 1875. (br. 32. sbornika od g. 1875.) o porabi tiska, da je kažnjivost u grieh mu upisanog prestupka suprot sigurnosti poštenja utrnula zagodom, jer da mu je obtužnica bila dostavljena dne 30. ožujka 1893. a pozivnica na glavnu razpravu tek dne 17. svibnja 1894. ter da je kazneno sudbeni postupak proti njemu povedeni na taj način više nego šest mjesecih ostao nenastavljenim.

Na tom temelju predložio je branitelj obtuženikov odmah u početku glavne porotne razprave, da se obtuženik po §. 250. t. 3. k. p. odrieši od obtužbe radi nastupivše zagode, pa pošto je taj predlog kao preuranjen odpućen bio zaključkom sudišta, stao je branitelj obtuženoga ponoviti taj predlog, iza kako je proglašen bio pravoriek porotnika, ali predsjedatelj razprave nije mu dopustio, da taj predlog pobliže izvede i obrazloži, a to s toga ne, „što je obtuženik taj prigovor imao staviti po dovršenom postupku dokaznom (u stadiju razprave napomenutom u §. 31. zakona o kaz. post. u poslovih tiskovnih), dočim se govori stranaka iza proglašenoga pravorieka porotnika po §. 49. istoga zakona imadu stegnuti na uputnost, vrstu i veličinu kazni i na naknadu, ako takovu tko traži".

Po §. 31. gore navedenoga zakona, imadu se govori i razlaganje stranaka po dovršenom postupku dokaznom ograničiti na one posljedke

Digitized by Google

u glavnoj razpravi dobivene, na kojih će se imati osnivati izreka porotnika, dočim se pretresivanje onih posljedaka glavne razprave, koji su pridržani riešavanju sudišta, imadu ostaviti „na kašnje doba“, t. j. priuzdržati razpravi, napomenutoj u §. 49. istoga zakona.

Medju ona pak pitanja, o kojih odlučivati ima sudište, spada i pitanje o zagodi, jer, kao što je već gore napomenuto, ima se izreka porotnika ograničiti na pitanja čina, dočim je pitanje da li je kažnjivost kojega čina utrnula zagodom pitanje prava, od kojega je odvisno i pitanje „o uputnosti kazni“, na koje §. 49. zakona o kaznenom postupku u poslovih tiskovnih upućuje.

Iz prenavedenoga sliedi, da se odredba predsjedatelja razprave, kojom je uzkraćeno bilo svako dalnje pretresivanje pravnoga pitanja o zagodi, osniva na krivoj uporavi ustanova §§. 31. i 49. prenavedenoga zakona; uz to ne da se razabrati iz razloga prvosudne osude, da li se je sudište upustilo u obće u pretresivanje toga pitanja, pošto se dotični prigovor obtuženikov niti ne spominje u razlozih riešitbenih. *II.*

C. Mjenbeno-trgovačko.

Zavedenje u bludnju prigodom podpisa mjenice.

Kr. ug. sudbeni stol u Požunu: Platežni se nalog u krieposti uzdržaje itd.

Razlozi: Tuženici priznaju doduše istinitost podpisa svojih na utuženoj mjenici, nu navode kao prigovor, da su podpisi njihovi na mjenicu samo uslied himbene varke stavljeni bili, nadalje da nisu za mjenicu dobili protučinitbe, niti se prema tužitelju mjenbenopravno obvezali nisu.

Izkazuju naime, da ih je agent tužitelja u mjesecu listopadu 1892. pozvao, da kupe šivaći stroj, na koji su poziv oni primjetili, da su već kod druge tvrdke stroj naručili, te da će ga za par dana i dobiti, na što im agenat odgovori, da ona druga tvrdka ima silnih neprilika, te da od iste naručenoga stroja dobiti ne će, čega radi neka stroj samo kod njegove tvrdke naruče. Na to se tuženici izjaviše na naručbu sklonima, nu samo pod uvjetom, ako od druge tvrdke naručenoga stroja za 5 dana dobili ne budu, o čemu će tužitelja obaviestiti. Uslied toga uze agenat tužiteljev veliku (t. zv. juksta) knjigu, iztrže iz nje list u obsegu pol arka, te pošto je njemački tekst istoga tuženicima, koji razumiju jedino slovački, tumačio tako, da isti sadržaje naručbu, to su tuženici taj list na dolnjem dielu istoga, misleći, da time podpisuju uvjetnu naručbu, podpisali, tim više, što tada ne bijaše ni govora o kojoj mjenici.

Ovaj navod tuženika podkriepljen je izkazom dvajuh svjedoka, te je prema tome samo još ona činjenica dvojbena, da li mjenica pod A)

Digitized by Google

sbilja sačinjava dolnji dio onoga arka, koji su tuženici podpisali u predpostavi, da je to uvjetna naručba, odnosno, da li je podpis njihov, podpis u govoru stojećega naručbenoga arka ili pako podpis mjenice? Da tuženici onda, kad su u govoru stojeću naručbu obavili, mjenice podpisali nisu, dokazuje izkaz dvajuh svjedoka, nu pošto se ne da ustanoviti, da utužena mjenica drugom sgodom izdana nije, to i pokraj gornjega izkaza svjedoka odlučna važnost leži u tome, da li je podpis, što su ga vidili svjedoci, identičan sa podpisom na mjenici? Ako jest, pošto su tuženici polag izkaza svjedoka onda htjeli podpisati naručbeni arak, te podpisani arak nije imao oblika mjenice, te glede ovoga arka nije ni agent izjavio, da je mjenica, dapače o mjenbenom poslu ni govora ne bijaše, to biva jasno, da su bili tuženici u bluduju zavedeni, kadno je iz arka, što su oni smatrali naručbenim arkom i kao takav podpisali, naknadno kreirana mjenica; ako nije, to mala fides tužiteljeva agenta dokazana nije, te se prigovor, koji se na tu malu fides oslanja, zabaciti ima.

Glede ove odlučne okolnosti izjaviše svjedoci „da nije nemoguće da predočena mjenica sačinjava upravo dolnji dio onoga arka, što su ga tuženici podpisali".

Ovaj je izkaz podkriepljen i time, što se na predočenoj mjenici jasno opaža, da je ona od jednoga arka odrezana, odnosno odieljena.

Nu pošto se ovaj izkaz i ova pojava niti djelomičnim dokazom smatrati ne mogu, te pošto u ovom pogledu drugoga dokaza ne ima: to se ova činjenica ima smatrati nedokazanom, te valja prema tome gornji prigovor zabaciti (br. 3798. od 18. travnja 1894.)

Kr. ug. tabula u Požunu: Osuda suda prve molbe preinačuje se, te tužiteljeva tužba odbija.

Razlozi: Tužitelj je tečajem parnice priznao, da su tuženici utuženu mjenicu kao pokriće nabavne ciene naručenoga šivaćega stroja izdali.

Tuženici pako kao prigovor navode, da su stroj uvjetno naručili, te da prigodom naručbe o pokriću nabavne ciene mjenicom, dakle o preuzimanju mjenbene obveze ni govora ne bijaše, nego da je nabavu posredujući agenat njima dao podpisati takovu izpravu, o kojoj je tvrdio, da njemački tekst iste, kojega tuženici ne razumiju, sadržaje uvjetnu naručbu šivaćega stroja. Istinitost ovoga prigovora dokazana je izkazom dvajuh svjedoka. Istina je doduše, da je polag izkaza svjedoka ona izprava, što no su tuženici prigodom naručbe šivaćega stroja podpisali, bila veća od utužene, nu drže mogućim, da utužena mjenica sačinjava odrezani dio podpisane naručbene izprave.

S obzirom dakle na to, što tužitelj nije ni tvrdio, da su tuženici osim spomenute naručbe i drugom kojom sgodom kod tužitelja naručili šivaći stroj, te naručbu podpisali, ili da je osim spomenutoga pravnoga

Digitized by Google

odnošaja i koji drugi pravni odnošaj medju strankama nastao; s obzirom na to, što se na utuženoj mjenici jasno razabire, da ona sačinjava odrezani dio druge izprave, pošto krajevi istoga razstavljenje očevidno pokazuju, to se ima smatrati dokazanim, da su tuženici utuženu mjenicu upravo onom sgodom podpisali, o kojoj govore svjedoci. Pošto nadalje tuženici polag izkaza svjedoka ovom prilikom u ime nabavne ciene šivaćega stroja podmirbene mjenice izdati odnosno prema tužitelju mjenbeno-pravne obveze preuzeti htjeli nisu, pošto o svemu tomu prigodom naručbe govora ne bijaše, s toga je trebalo tužbu osnovanu na mjenici pod A) zabaciti (br. 2419. od 5. rujna 1894.)

Kr. ug. kurija (broj 1629. ex 1894. od 13. ožujka 1896.) Osuda suda druge molbe potvrdjuje se na temelju razloga u istoj navedenih i s toga, jer su tuženici već u prigovovih svojih naveli, da su podpisi, u koliko isti od njih potiču, uslied himbene varke na mjenicu stavljeni bili, nadalje, što se obširnije razlaganje ovoga prigovora na prvi dan razprave može u smislu §. 21. mjenbenoga postupnika[1] tim manje smatrati zakašnjelim, što su tuženici tekar uvidom u izvornik mogli razabrati, da utužena mjenica sačinjava odrezani kuponski dio druge izprave; jerbo se napokon iz suglasnoga izkaza svjedoka, u savezu sa činjenicom, da je utužena mjenica očevidno iz druge izprave odrezana, koje ali tužitelj predočio nije, dade pravnom sigurnošću zaključiti, da je tužiteljev agenat tuženike glede sadržaja i znamenovanja podpisane izprave u bludnju zaveo; uslied zavedenja u bludnju pako nije mogao nastati valjan mjenbeno-pravni posao. (Büntelö Jog Tára, XXXII. sv. 8.) *Dr. Stj. R—z.*

Iz upravne prakse.

Ako se nakon obavljene predaje i gruntovnoga razpisa jedne zadruge medje poremete, nije zvana politička oblast da ponovnu predaju obavlja, već se imadu stranke uputiti na redoviti gradjanski sud.

U koliko su strankam krivnjom urednika političke oblasti prouzročeni kakovi troškovi, to ih imade isti urednik strankam naknaditi.

Dioba zadruge V. kbr. 21/66. iz A. provedena je konačno za krieposti zak. čl. IV. od god. 1870. jošter godine 1871., dočim je gruntovno razpisana god. 1874.

M. V. član ote zadruge zatražio je dne 11. kolovoza 1894. kod kr. kot. oblasti u S. obavu predaje s razloga, što su se medje, koje je po-

[1] Naredba kr. ug. ministra pravosudja od 1. studenoga 1881. br. 2851. izdane na temelju §. 107. zak. čl. LIX. od god. 1881. o preinaci odnosno nadopunjenju njekih ustanova gradjanskoga postupnika (zak. član. LIV. od god. 1868.)

Digitized by Google

slujući mjernik pokojni L. prigodom diobe, postavio, stranom hotomice, stranom nehotice ili slučajno zamele, a naposeb u čest. 1273. šumi „H.“ zvanoj. Tom zgodom zamolio je, da se pribavi dotični operat sa diobnim nacrtom, te da se uz pridruženje mjerničkog vještaka Š. iz susjednog kotara D. na licu mjesta preduzme omedjašenje djelovah i strankam u fizični posjed preda.

Na tu molbu zatražila je kot. oblast u S. od gruntovne oblasti u Z. diobne spise sa nacrtom, koji su joj i priposlani, te je tada odlukom od 18. rujna 1894. br. 5850. odredjeno ročište na dne 26. rujna u 10 satih prije podne na licu mjesta u svrhu preduzeća predaje u posjed čestice, br. 1273.

M. K., koji je putem nasliedstva došao do jedne osmine zadružnih tih nekretninah, ter jih već blizu 20 godinah uživa, uložio je proti odredbi kot. oblasti utok, koji je dne 25. rujna 1894., dakle dan pred odredjenom predajom primljen.

Predaja ta po zahtjevu M. V. je doista dne 26. rujna 1894. preduzeta i trošak izaslanika sa 8 for. 26 novč., a poslujućeg mjernika sa 16 for. 34 novč., ukupno 24 for. 60 novč. izplaćen, a tek nakon toga predloženi su spisi upravnom odboru županije zagrebačke na rješenje utoka proti odredjenoj predaji.

Pošto je upravni odbor odredio saslušanje utjecatelja; da li kod utoka ostaje i pošto je dao propisno obrediti troškove mjernika, izdala je kot. oblast u S. odluku od 29. studenoga 1894. br. 7348., kojom predajni čin odobrava i troškove te predaje obredjuje.

M. K. nije od utoka odustao, a medjutim uložiše i J. V. i J. J. utoke, i to potonja dvojica proti ovoj predaju odobravajućoj odluci.

Upravni odbor županije zagrebačke jest rješitbom svojom od 16. siečnja 1895. br. $\frac{46}{o.u.}$ uvaženjem utokah, napadnute odluke sa predajnim činom ukinuo, ter M. V. u koliko su mu medje poremećene, uputio na redoviti gradjanski sud za uzpostavu medjašah.

Ujedno je upravni odbor odredio, da će nepotrebno strankam prouzročeni trošak sa ovim činom u iznosu od 21 for. 33 novč. imati naknaditi diobni izvjestitelj kotara S. u roku od 14 danah pod pretnjom političke ovrhe, kao što će imati u istom roku i pod istimi posliedicami suviše primljen predujam od 3 for. 27 novč. vratiti mjernik Š.

Razlozi jesu:

Dioba ove zadruge provedena je po obranicih jur god. 1871. i odobrena po obstojalom žup. kot. sudu u S. dne 24. listopada 1871., dakle za krieposti zak. čl. IV. od god. 1870., te se i po ustanovah istog zak. članka prosudjivati ima, a i prosudjivana jest i obzirom na ustanovu §. 34. zakona o zadrugah od 3. ožujka 1874., jer je ostavši uslied pravostaje

Digitized by Google

gruntovno neprovedena, temeljem netom citirane ustanove i iza krieposti ovoga zakona god. 1874. gruntovno provedena.

Po ustanovah §. 36. i §. 41. slovo F. zak. čl. IV. od god. 1870. imala se ovršiti dioba u naravi po istih obranicih, te i obaviti predaja na licu mjesta u prisuću obć. poglavarstva.

Provedene diobe po obranicih imale su se u smislu ustanovah §. 41. sl. d) zak. čl. IV. od godine 1870. podnjeti kotar. sudu, koji je imao do tičnike preslušati, osvjedočiti se o istinitosti diobnog pisma, pa ga onda potvrditi.

Prem kot. oblast dotičnih diobnih spisah iz arkiva dobavila nije, proizlazi iz spisah dobavljenih od gruntovne oblasti, da je svim ovim uvjetom udovoljeno, jer se na koncu diobnog zapisnika od 15. srpnja 1871., kojemu prileži i nacrt o ciepanih česticah i na temelju koga je razpis zadruge uzsliedio, izrično veli: „Dioba ova, akoprem su dotičnici pripadše im djelove po sporazumljenju, privremeno jur u posjed primili, biti će pravovaljana tekar iza potvrde od strane kot. suda".

Dakle tu je dokaz, da je dioba ne samo na papiru, već i de facto u naravi izvedena i da su odmah stranke u faktični posjed stupile, dakle da su jim i medjaši postavljeni, nu ovisilo je dakako sve o potvrdi dotičnog suda.

Nu na samom tom zapisniku dolazi niže pod br. $\frac{10^{-5}}{\text{pol.}}$ potvrda obstojalog žup. kot. suda od 24. listopada 1871., prema čemu je svim zakonskim za onda postojećim uvjetom udovoljeno, pa je i tada konačno uzsliedio gruntovni razpis ove zadruge.

Tu dakle kot. oblast S. nije imala prava uredovati, niti ponovno provadjati predaje, a to tim manje, što su se u razdobju od fizične predaje, obavljene godine 1871. do sele promjenile bitno okolnosti koli glede vlastnikah, toli i glede posjeda.

Ako se je medjutim medja medju strankami poremetila, to nije zvana bila kotar. oblast, da ju izpravlja, već je to stvar dotičnog gradjanskog suda, pa bi s toga i kot. oblast umjestnije postupala bila, da je molitelja predaje M. V. uputila na redoviti sud, nego li što se upuštala, neosvrćuć se na tada postojeće zakonske ustanove, u izravno rješenje molbe i udovoljenje istoj, a dapače da prije niti samih stranaka o zahtjevu M. V. saslušala nije, niti izvidila, da li su u obće voljne stranke, da u njihovom tom predmetu politička oblast posreduje.

Što se tiče osude i povratka strankam prouzročenih troškovah po diobnom izvjestitelju kot. pristavu D., to je ta odredba utemeljena na ustanovi §. 72. zakona od 5. veljače 1886. ob ustroju i uredjenju uprave u županijah i kotarih, jer je bilo njegovom krivnjom došlo do preduzeća povjerenstvenog putovanja dne 26. rujna 1894., a to tim više, što je već dne 25. rujna 1894., dakle dan prije predan kot. oblasti utok M. K. iz A.,

Digitized by Google

prema čemu je putovanje na lice mjesta smjesta obustaviti imao, a prouzročio je vlastitom krivnjom daleko veći trošak, što je i unatoč postojećoj naredbi vis. vlade od 9. rujna 1888. br. 28099. i samo za volju jedne stranke, ostale niti nesaslušav, prizvao iz susjednog D. kotara mjernika Š., dok se u sjedištu ureda kot. oblasti S. nalazi stalno nastanjen mjernik S.

Odredba da imade mjernik Š. vratiti 3 for. 27 novč. osnovana je po sebi, jer je nepovlastno primio veći predujam, nego li ga ide, pošto se primajući predujam nije nimalo osvrtao na ustanovu naredbe vis. vlade od 5. siečnja 1887. br. 54667.

Utok kot. pristava D. proti ovoj rješitbi odbila je vis. vlada, odjel za unutarnje poslove u Z. odpisom svojim od 26. travnja 1895. br. 19016., ter potvrdila u cielosti napadnutu drugomolbenu rješitbu iz razlogah u njoj navedenih. ***Malvić.***

Rješitba kr. financijalnoga upravnoga sudišta.

Glede biljegovne dužnosti ponovnog podneska na vladu (k tarf. čl. $\frac{48}{13}$ III.) i IV/14. sb. p. p.

Kod kr. porez. ureda u Z. propisana je D. K. pisarničkom činovniku kod prizivnog sudišta pod K. stv. $\frac{507}{1894}$ radi nebiljegovanoga utoka odnosno predstavke proti riješitbi zemaljske vlade kojom mu je uzkraćena zamoljena nagrada, jednostavna biljegovina sa 1 for. i povišica sa 3 for. ukupno 4 for.

Proti ovoj odmjeri uložila je stranka priziv, u kojem priznaje, da je upitnim podneskom od vlade tražila opetovano nagradu za upravu jedne javne zaklade, nu taj podnesak da ima narav službenog dopisivanja, i da se ne može smatrati utokom proti jur usljedivšoj prije uzkratnoj odluci vlade, jer proti rješitbam vlade u obće više ne ima mjesta utoku.

Kr. financ. ravnateljstvo u Z. odputilo je ovaj priziv odlukom od 14. studenoga 1894. br. 45325., jer je odmjera u smislu tarif. član. $\frac{48}{13}$ toč. IV/14. sb. p. p. pravilno usljedila, tim više što obustavljeni podnesak nije u interesu dotične zaklade, već u interesu osobe podnešen bio.

Kr. ug. financ. upravno sudište je o s u d o m svojom od 14. ožujka 1896. broj $\frac{1^{0}234}{1895}$ na priziv stranke preinačilo napadnutu odluku, te odredilo da ona imade platiti samo jednostavnu prist. od 50 novč. i povišicu sa 1 for. 50 novč. ukupno 2 for. dočim se suvišak odpisati imade i to iz slijedećih razloga:

„Proti D. K.-u kr. činovniku sastavljeno je obnašašće, jer je proti odluci kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade odjela za unutarnje poslove od 27. prosinca 1893. br. 53760., kojom mu je molba za novčanu nagradu odpućena, hrvatskom banu nebiljegovanu predstavku odnosno priziv podnio.

Digitized by Google

Na temelju odnosnog obnašašća propisana je na teret K.-a jednost. prisl. sa 1 for. i povišena sa 3 for., ukupno 4 for., te je kr. financijalno ravnateljstvo usljed priziva stranke i pridržalo tu pristojbu.

Nu utokom se samo takav podnesak može kvalificirati, u kojem se kod višje oblasti lijeka traži proti odredbi nižje molbene oblasti, u svrhu realizovanja na kojem zakonu ili naredbi temeljećeg se prava. Ali činovnici na izvanrednu novčanu nagradu ne imaju na takovom zakonu ili naredbi temeljeće se pravo, podjeljenje iste dakle izključivo ovisi od volje višje oblasti, te ima značaj priznanja, i tako u takovim stvarima ne može ni biti govora o prizivu.

U koliko dakle koji činovnik podnese molbu za novčanu nagradu, to je istu dužan još u ovom slučaju, ako je sličnom molbom jur prije odpućen, tamo u smislu toč. III. trif. čl. $\frac{48}{13}$ sb. p. p. kao jednostavni administrativni podnesak biljegovati, a ne u smislu toč. IV/14. tarif. čl. $\frac{48}{13}$ sb. p. p. kao utok, jer se takov podnesak usljed prednavedenog u obće ne može smatrati utokom.

Nu u smislu toč. III. t. čl. $\frac{48}{13}$ sb. p. p. odnosno u smislu naslovne točke „Molbe za pogodovnost“ tarif. čl. $\frac{49}{14}$ sb. p. p. odpadajuća biljegovina, ima se iza molbenica za nagradu uvjek bezuvjetno podmiriti, jerbo je takova molba takodjer napevena za polučenje stanovite pogodovnosti, te sačinjava lih osobnu stvar dotične stranke.

Sa tih razloga morala se je prizvana odluka kr. financ. ravnateljstva preinačiti, te pristojba u iznosu iztaknutom ustanoviti.

Ona molba prizivatelja, da se povišena pristojba eventualno iz pravičnosti briše, morala se je ovdje mimoići, jer ovo kr. sudište, obzirom na §. 1. zakon. čl. XLIII. 1883. nije nadležno za razsudu molba takove naravi. ***M.***

Poslovanje sudova u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

(U stvarih kaznenih.)

Priobćuje dr. ***Krunoslav Bobinac.***

(Nastavak.)

4. po vjeroizpovjesti:

	a) rimokat.:	b) grkokat.:	c) gizt.:	d) izrael.:	e) ostalih:
God. 1883.	2.482	44	1.905	25	36
„ 1884.	2.899	53	2.179	29	31
„ 1885.	2.959	130	2.131	45	37
„ 1886.	2.549	37	2.036	24	32

Digitized by Google

	a) rimokat.:	b) grkokat.:	c) gizt.:	d) izrael.:	e) ostalih:
God. 1887.	1.990	32	1.380	34	31
„ 1888.	1.897	15	1.129	24	29
„ 1889.	1.737	22	1.286	22	38
„ 1890.	1.438	5	1.051	22	37
„ 1891.	1.534	3	1.120	29	46
„ 1892.	1.471	7	989	21	36
„ 1893.	1.337	7	957	38	36
„ 1894.	1.811	6	1.246	37	52

5. po zvanju i zanimanju:

a) poljodjelaca:

	posjednika samovlastnika:	zadrugara:	službenika i najamnika:
God. 1883.	236	3.137	152
„ 1884.	199	3.690	119
„ 1885.	313	3.641	97
„ 1886.	191	3.354	73
„ 1887.	113	2.424	44
„ 1888.	102	2.093	58
„ 1889.	170	2.047	84
„ 1890.	92	1.775	51
„ 1891.	120	1.878	22
„ 1892.	114	1.704	45
„ 1893.	92	1.581	54
„ 1894.	90	2.183	84

b) Osoba zabavljenih u trgovini i obrtu:

	samostalnih podhvatnika:	ostalih (knjigovodje, pomoćni, djetići itd.)
God. 1883.	78	103
„ 1884.	98	128
„ 1885.	122	120
„ 1886.	88	101
„ 1887.	90	97
„ 1888.	93	103
„ 1889.	82	107
„ 1890.	46	89
„ 1891.	100	74
„ 1892.	85	88
„ 1893.	132	93
„ 1894.	116	125

Digitized by Google

	c) Posjednika kuća i renta:	d) Javnih urednika i učitelja:	e) Častnika, liečnika, odvjetnika, bilježnika, duhovnika, učenjaka, književnika, i umjetnika:	f) Služinčad:
God. 1883.	1	30	2	325
„ 1884.	6	27	2	380
„ 1885.	7	33	8	403
„ 1886.	1	32	6	357
„ 1887.	7	25	12	272
„ 1888.	4	30	6	207
„ 1889.	5	34	6	241
„ 1890.	3	33	9	237
„ 1891.	3	32	5	289
„ 1892.	1	24	2	267
„ 1893.	2	35	4	176
„ 1894.	4	31	3	269

	g) Osoba ostaloga zvanja:	h) osoba bez stanovite zaslužbe:
God. 1883.	144	284
„ 1884.	106	436
„ 1885.	136	422
„ 1886.	118	357
„ 1887.	61	222
„ 1888.	59	339
„ 1889.	48	281
„ 1890.	45	173
„ 1891.	69	140
„ 1892.	63	131
„ 1893.	26	179
„ 1894.	28	219

6. Po obrazovanosti:

	a) Čitanju i pisanju		b) Više naobraženosti:
	vještih	nevještih	
God. 1883.	815	3.663	14
„ 1884.	908	4.271	12
„ 1885.	1.055	4.230	17
„ 1886.	874	3.788	16
„ 1887.	659	2.690	18

Digitized by Google

	a) Čitanju i pisanju		b) Više naobraženosti:
	vještih	nevještih	
God. 1888.	768	2.311	15
„ 1889.	716	2.372	17
„ 1890.	635	1.907	11
„ 1891.	845	1.879	8
„ 1892.	853	1.666	5
„ 1893.	843	1.530	2
„ 1894.	1.074	2.073	5

7. po imovnih odnošajih:

	a) Bez imetka:	b) Sa nešto imetka:	c) Imućnih:
God. 1883.	1.721	2.742	29
„ 1884.	2.306	2.842	43
„ 1885.	2.327	2.932	43
„ 1886.	2.006	2.647	25
„ 1887.	1.423	1.927	17
„ 1888.	1.506	1.563	25
„ 1889.	1.544	1.521	40
„ 1890.	1.572	932	49
„ 1891.	1.769	924	39
„ 1892.	1.627	867	30
„ 1893.	1.464	874	37
„ 1894.	1.650	1.449	53

8. po zavičaju:

	a) Iz Hrvatske i Slavonije:	b) Iz Ugarske:	c) Iz zemalja zastupanih u carevinskom vieću:	d) Inozemaca:
God. 1883.	4.131	280	61	20
„ 1884.	4.884	217	73	17
„ 1885.	4.969	232	77	24
„ 1886.	4.356	211	87	24
„ 1887.	3.096	187	72	12
„ 1888.	2.856	136	87	15
„ 1889.	1.857	170	65	13
„ 1890.	2.370	113	63	7
„ 1891.	3.487	141	93	11
„ 1892.	2.288	138	89	9
„ 1893.	2.174	121	58	22
„ 1894.	2.939	134	65	14

Digitized by Google

9. po predživotu:

a) Sbog zločina, prestupka ili prekršaja nikada još ne osudjenih

	mužkih	ženskih
God. 1883.	2.828	199
„ 1884.	3.372	266
„ 1885.	3.474	216
„ 1886.	3.092	213
„ 1887.	2.195	175
„ 1888.	1.897	182
„ 1889.	1.884	186
„ 1890.	1.503	187
„ 1891.	1.677	228
„ 1892.	1.559	168
„ 1893.	1.442	177
„ 1894.	1.912	239

b) Već jedan ili više puta sbog prestupka ili prekršaja osudjeni

	mužkih	ženskih
God. 1883.	656	19
„ 1884.	708	22
„ 1885.	673	21
„ 1886.	607	11
„ 1887.	447	10
„ 1888.	486	8
„ 1889.	479	17
„ 1890.	448	16
„ 1891.	377	24
„ 1892.	384	18
„ 1893.	375	15
„ 1894.	508	22

c) Već osudjeni sbog zločinstva

	jedan put		više puta	
	mužkih	ženskih	mužkih	ženskih
God. 1883.	489	8	288	5
„ 1884.	537	10	269	7
„ 1885.	597	10	302	9
„ 1886	501	9	243	2
„ 1887.	352	4	180	4
„ 1888.	345	6	166	4

Digitized by Google

	jedan put		više puta	
	mužkih	ženskih	mužkih	ženskih
God. 1889.	357	5	176	1
„ 1890.	255	4	135	5
„ 1891.	269	7	145	5
„ 1892.	271	14	105	5
„ 1893.	240	9	113	4
„ 1894.	316	12	139	4

(Sliedi.)

SVAŠTICE.

Imunitet saborskih zastupnika i dužnost svjedočenja.

Bečko vrhovno i kasacionalno sudište izdalo je na zamolbu austrijskoga ministarstva pravosudja o pitanju dužnosti svjedočenja zastupnika u kaznenoj stvari proti trećim osobam glede sadržaja govora, što no ga je dotični zastupnik držao u saboru, sliedeće mnienje:

I. §. 1. zakona od 3. listopada 1861., dr. z. l. br. 98., i §. 16. stavka 2. zakona od 21. prosinca 1867., dr. z. l. br. 141. (zak. čl. hrv. sabora od 16. svibnja 1867., broj 19. sbornika od g. 1874.), koji pružaju imunitet članovom carevinskoga vieća i zemaljskih sabora, ne oslobadjaju članova ovih zakonodavnih tiela od dužnosti svjedočiti o sadržaju njihovih govora, držanih pod zaštitom imuniteta, u kaznenom postupku, povedenom proti trećim osobam.

II. Da li se može saborski zastupnik poslužiti pravom, da kod takovoga preslušanja kao svjedok uskrati odgovor na pitanja, koja idu za tim, da se iztraže vrela ili pouzdanici za informacije, na kojima se osniva njegov govor, držan pod zaštitom imuniteta, to imade u svakom pojedinom slučaju prosuditi sudac, koji ga preslušava, u smislu ustanove §. 153. k. p. (§. 144. hrv. k. p.)

III. Nije izključena ni uporaba prisilnih sredstava, predvidjenih u §. 160. k. p. (§. 151. hrv. k. p.) za slučaj, ako se krati svjedočiti ili položiti prisegu svjedoka član carevinskoga vieća ili kojega zemaljskoga sabora, u kaznenoj stvari proti trećim osobam o sadržaju svoga govora, držanoga pod zaštitom imuniteta, samo se ne smije za vrieme trajanja sesije uporaviti proti njemu prisilno sredstvo zatvora u obće, ili barem ne bez privole sabora, kojem pripada.

Razlozi: Na potaknuto pitanje, da li su ovlašteni zastupnici uzkratiti svjedočanstvo u obće i posvema o sadržaju svojih govora, držanih pod zaštitom imuniteta u saboru, u kaznenoj stvari proti trećim osobam, valja u smislu ustanova kaznenoga postupnika, mjerodavnih u tom pogledu,

Digitized by Google

odgovoriti niječno. Po §. 150. k. p. (§. 141. hrv. k. p.) dužan je u pravilu svatko, koji se kao svjedok pozove, pokorit se pozivu i ob onom, što mu je glede predmeta iztrage poznato, svjedočiti pred sudom. Iznimke od ovoga pravila sadržaju §. 151., 152. i 153. k. p. (§. 142., 143. i 144. hrv. k. p.)

Medju osobami navedenimi u §. 152. k. p. (§. 143. hrv. k. p.), koje su od dužnosti svjedočenja oproštene, nisu navedeni zastupnici glede svojih govora, držanih u saborih pod zaštitom i imuniteta, što bi svakako učinjeno bilo, kad bi zakonodavac takovo oslobodjenje hotio bio statuirati s obzirom na propis §. 16. temeljnoga državnoga zakona od 21. prosinca 1867., dr. z. l. br. 141., i §. 1. i 2. zakona od 3. listopada 1861., dr. z. l. br. 98. (zak. čl. hrv. sabora od 16. svibnja 1867., broj 19. sbornika od g. 1874.)

Doista se ne može uviditi, kako bi mogle ove ustanove, koje glase „nijedan član sabora nije nikome osim samome saboru odgovoran za mnienja izjavljena pri razpravi kojega predmeta, ili pri glasovanju o kojem predmetu u saboru, ter se radi toga ne može na ikoji način progoniti ili kazniti“, osloboditi zastupnike carevinskoga vieća ili kojega zemaljskoga sabora od obćenite dužnosti §. 150. k. p. (§. 141. hrv. k. p.), da svjedoče u kaznenoj iztrazi proti trećim osobam glede sadržaja svojih govora, držanih pod zaštitom imuniteta. Toj dužnosti svjedočenja ne stoji na putu osobno pravo imuniteta narodnoga zastupnika, koji se ima kao svjedok saslušati. Neosnovana je bojazan, da se takovim preslušanjem svjedoka ponavlja sadržaj govora, držanoga pod zaštitom imuniteta, čim da bi se samo pravo imuniteta obići moglo, jer se u jednu ruku govori, što ih drže zastupnici u zakonodavnih tielih, ne samo štampaju u stenografičkih zapisnicih sabora, već se i mogu pod predpostavami §. 28. alineja 4. tisk. z. (§. 24. zadnja alineja hrv. zak. o por. t.) bez zaprieke priobćivati te se i priobćuju, te jer je u drugu ruku sasvim izključena mogućnost, da bi mogao narodni zastupnik sam biti kazneno progonjen radi sadržaja ovoga govora, držanoga pod zaštitom imuniteta onda, kada je on taj svoj govor, budući preslušan kao svjedok, u kaznenoj iztrazi na zahtjev sudca opetovao ili njegovu izpravnost potvrdio.

Teže je odgovoriti na pitanje, da li je ovlašten zastupnik uzkratiti odgovor na pitanje, kad ne bude preslušan kao svjedok samo o sadržaju svoga govora, držanoga pod zaštitom imuniteta, već kada imade i o tom izkazati, iz kojih je vrela ili od kojih pouzdanika crpio odnosne informacije za svoj govor. U obće se mora i na ovo pitanje niječno odgovoriti. Jerbo se pravo imuniteta, koje uživa narodni zastupnik u vršenju svoga zvanja, ne može protegnuti na cieli niz drugih osoba (pouzdanici itd.), koje su time, što su narodnom zastupniku nješto saobćile, dale mu informaciju itd., počinile kažnjivo djelo, a ne uživaju zaštite imuniteta. Svakako će valjati u takovom slučaju i to za svaki pojedini slučaj prosuditi, da li nije na-

Digitized by Google

rodni zastupnik, preslušan kao svjedok, ovlašten s pozivom na ustanovu §. 153. k. p. (§. 144. hrv. k. p.) uzkratiti saobćenje izvora svojih informacija i osoba svojih pouzdanika. To bi naročito mogao biti slučaj onda, kada je on izrično obrekao svomu pouzdaniku, da ga ne će odati, ili kada drži, da se ne da složiti sa njegovim položajem i značajem, da kaže i uslied toga izvrgne pogibelji osobu, koja mu je, pouzdavajući se u njegov položaj i u svrhu shodne uporabe u tom položaju stanovite podatke saobćila. Ali će u svakom takovom slučaju (kakav se često dogadja i u odnošaju izmedju odgovornoga urednika časopisa prema piscu inkriminiranoga članka) narodni zastupnik, preslušan kao svjedok, kada bude htio da uzkrati odgovor na takovo pitanje, imati navesti one okolnosti, iz kojih izvodi s pozivom na §. 153. k. p. (§. 144. hrv. k. p.) pravo takove uzkrate, o čem će onda imati odlučiti sudac, koji ga preslušava, a u slučaju pritužbe sud (Rathskammer).

Pošto postoji dužnost narodnoga zastupnika svjedočiti u kaznenoj stvari proti trećoj osobi o sadržaju svoga govora, držanoga pod zaštitom imuniteta, to nije izključena na nj ni uporaba § 160. k. p. (§. 151. hrv. k. p.), kada se bez zakonitoga razloga (§. 153. k. p., §. 144. hrv. k. p.) krati svjedočiti ili položiti prisegu svjedoka.

Ograničenje uporabe prisilnih sredstava, navedenih u §. 160. k. p. (§. 151. hrv. k. p.), moralo bi nastupiti onda, kada se radi o zatvoru do šest nedjelja u slučaju trajne opornosti i u važnijih slučajevih. Po §. 2. zakona od 3. listopada 1861., dr. z. l. br. 98., i po §. 16. al. 3. zakona od 21. prosinca 1867., dr. z. l. br. 141. (zak. čl. hrv. sabora od 16. svibnja 1867. broj 19. sbornika od g. 1874.) „ne smije se nijedan član sabora, izim ako se zateče na samom djelu, za vrieme sabora bez osobite dozvole sabora radi kakova kažnjiva djela zatvoriti ili progoniti“.

Razlog ovoj zakonskoj ustanovi jeste, da se nijedan član zakonodavnoga tiela za trajanja sesije ovakovim postupkom kaznenoga suda ne prieči u izvršivanju svoga zvanja, osim ako na to privoli zakonodavno tielo, komu pripada.

Ovaj isti razlog vriedi sigurno i onda, kada se proti narodnom zastupniku ima odrediti zatvor radi uzkraćenoga svjedočenja ili položenja svjedočke prisege u kaznenoj stvari proti trećim osobam.

Iz toga sliedi, da se prisilno sredstvo zatvora, predvidjeno u §. 160. k. p. (§. 151. hrv. k. p.) ne smije uporaviti proti članu carevinskoga vieća ili kojega zemaljskoga sabora za vrieme trajanja sesije u obće, ili barem ne bez predhodne privole sabora, kome pripada.

Digitized by Google

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Osnova zakona o pobijanju pravnih djela, što se tiču imovine insolventnoga dužnika. Izdala kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, odjel za pravosudje. Zagreb 1896.

S ovim brojem „Mjesečnika“ razašiljemo članovom pravničkoga družtva i predplatnikom našega lista „Osnovu zakona o pobijanju pravnih djela, što se tiču imovine insolventnoga dužnika“, što ju je izdala vis. kr. zemalj. vlada, odjel za pravosudje, a sastavio i s obzirom na primjetbe konferencije konačno priredio dr. Josip Mudrovčić, perovodja kr. zem. vlade.

Vis. kr. zem. vlada, dostavila je, kako čujemo, i ovu osnovu, kao i onu stečajnoga reda našim višim sudovom na mnienje, a želeći čuti i o njoj mnienje hrvatskih pravnika, ustupila je dobrostivo 800 primjeraka osnove našem uredničtvu, da se razašalju sa „Mjesečnikom“ članovom pravničkoga družtva i predplatnikom „Mjesečnika“.

Mi smo uvjereni, da će se naši pravnici s najvećom pripravnošću odazvati želji vis. vlade, te da će nam svoje ocjene što prije poslati, da se bude mogla na njih obazrieti i vis. vlada, a i hrvatski sabor, kome će osnova u jesenskom zasjedanju podnesena biti na ustavno pretresivanje.

Dr. J. Šilović.

* * *

O pravu i pravednosti. Predavao u skupštini pravničkoga družtva. dne 23. maja 1896. dr. Fr. J. Spevec. Preštampano iz „Mjesečnika“. Zagreb 1896. 8° 30. Ciena 30 novč.

Ovom se je razpravom učeni naš suradnik odazvao našoj molbi, izreženoj u opasci na str. 315. „Mjesečnika“ od o. g., nadovezanoj na njegov predlog, da se i kod nas o pravu i pravednosti razpravljati stane. Mi mu na odzivu srdačno hvalimo, a njegovu poučnu i zanimivu te sa velikim trudom i ljubavlju obradjenu monografiju preporučamo ne samo hrvatskim pravnikom, nego i svakomu inteligentnom gradjanu, jer će ju veoma ugodno čitati, pak ako i ne bude svakoga uvjerila, a ono će ga svakako pobuditi na razmišljanje o tom predmetu, a to je gosp. pisac i želio polučiti.

Na našim je sada pravnicima, da sliede g. pisca, a mi se nadamo, da i hoće.

* * *

Slovenski pravnik, broj 7. g. 1896. sadržaje: Kakim pravnim načelom in katerim, zakonitim določilom slede izročilne pogodbe, od dra. Ruperta Bežeka. — O pesniku Prešernu kakor pravniku, od Nejaza Nemcigrema. — Iz pravosudne prakse. — Razne vesti. — Pregled pravosodstva.

* * *

Digitized by Google

Prilike u kaznionama Hrvatske i Slavonije od god. 1885.—1894. Odkada je uprava zemalj. kazniona u Hrvatskoj i Slavoniji zakonom od 16. rujna 1876. povjerena pravosudnomu odjelu kr. zemaljske vlade, od onda se pokazuje postepeni razvitak ne samo u njihovoj upravi nego i u izvršbi same kazni; od toga doba pak do danas, dakle u razdobju od 20 godina, nastao je u prilikama naših kazniona posvemašnji obrat; one sačinjavaju jednu organiziranu cjelinu, nad kojom je zakon od 31. prosinca 1891. povjerio vrhovni nadzor posebnomu nadzorniku kr. zem. kazniona.

Danas postoje u Hrvatskoj i Slavoniji četiri uredjene samostalne zemaljske kaznione, tri mužke u Lepoglavi, Mitrovici i Gospiću, i jedna ženska u Zagrebu; u njima živi prosječno svaki dan oko 1600 ljudi, kojima je božica pravde dosudila, da okaju povrede učinjene u državnom i ljudskom poredku.

Zanimivo je i poučno promatrati život tih ljudi ne samo za onoga, komu je sudjeno ili da kroji pravdu onima, koji se budi kojem načinom ogriješe o postojeće državne zakone, ili da bdije nad samim poredkom u kaznionama, već i za svakoga, koji hće da proučava ćudoredne i društvene prilike naroda. Upravo zato zahvalni smo pravosudnomu odjelu kr. zemalj. vlade, a napose nadzorniku zemaljskih kazniona u Hrvatskoj i Slavoniji gosp. Stjepanu Kranjčiću, za najnoviju statističku publikaciju,[1] u kojoj se za razdobje od deset godina. od g. 1885. do uključivo 1894., prikazuju prilike zemaljskih kazniona u Hrvatskoj i Slavoniji. Kako iz vlastitoga iskustva znadem za velik trud i muku, koju treba uložiti u sastavak ovakovoga djela, nisam nakan upustiti se u potanju ocijenu ovoga rada već zato, jer je ovo prvi pokušaj ovakove publikacije, te jer će, uz pripomoć sličnih publikacija kod drugih prosvjetljenih naroda, i sam sastavitelj moći upoznati one nedostatke i praznine, koje se kod potanjega promatranja opažaju; dužnost mi je ipak u interesu same stvari spomenuti, kako mi se čitava ova publikacija, onakova kakova jest, čini sam za sebe nepodpunom i za uporabu nezgodnom.

Da gradja, koja je ovdje sabrana velikom mukom i velikim trudom, bude od koristi, bilo bi od potrebe, da je ona napose preradjena, te onda istom u tom obliku predana javnosti. Ovako kako je to ovaj put učinjeno, bit će čitav velik trud od malene koristi, jer će se naći veoma neznatan broj onih, koji će s korišću moći rabiti podatke sabrane u ovoj publikaciji; što više, meni se čini, da će mnogi čitatelj uslijed površnoga razmatranja saći na stranputice, te si posve krivo predstaviti pojave, koji bi se imali prikazati uz pripomoć ove gradje; svjedoče nam to najbolje zagrebački dnevni listovi, koji su na temelju podataka ove publikacije uz druge po-

[1] „Statistički preg'ed odnošaja u kr. zemaljskih kaznionah kraljevina Hrvatske i Slavonije za god. 1885. do uključivo 1894."

Digitized by Google

jave htjeli prikazati pače i kriminalitet u Hrvatskoj i Slavoniji. Uz to je valjana poraba ove publikacije teža s toga, jer u njoj niti su provedeni svotnici u pojedinim godinama za cijelu zemlju, niti u cijelom razdobju za svaku pojedinu kaznionu. Uslijed ovoga nedostatka spojeno je promatranje pojava i proučavanje gradje sabrane u ovoj publikaciji s velikimi potežkoćami, jer će se jedva naći pojedinac, koji bi se sam htio i mogao podvrći tomu trudu. Moram iskreno priznati, da mi je bila prvobitna nakana upustiti se u potanku studiju ovih podataka, ali sam od toga odustao, jer sam vidio, da bi s ovoga razloga provedba ove moje misli bila ne samo spojena s velikim trudom, već da bi u tu svrhu trebalo i mnogo vremena.

Ja moram medjutim, uza svu ovu prazninu, u pohvalu sastavitelju ove publikacije naročito istaći veliku pomnju i brigu, koju je on uložio u ovaj rad, a dužnost mi je spomenuti i osobitu njegovu vještinu i svestrano njegovo poznavanje svih prilika, u koje mora biti upućen onaj, koji se odvaži na ovakav veliki posao; pak upravo zato držim, da bi on, prije nego li itko drugi, bio zvan, da gradju sabranu u ovoj publikaciji obradi, da u nju ulije duh i život, te da ju tako učini pristupnom mnogima, koji bi se njom služiti htjeli. Ovaj dalnji rad mogao bi posve dobro izaći kao drugi sastavni dio ove publikacije, a neima dvojbe, da bi i pravosudni odio kr. zemalj. vlade u interesu same stvari rado na to pristao.

Da zadovoljim u ostalom barem djelomice želji slav. uredničtva ovoga lista, ja ću se ovdje osvrnuti samo na obćenite neke podatke ove publikacije, t. j. na broj kaznjenika i broj obskrbnih dana žaleći, da pogledom na obseg samoga lista i na kratko vrijeme to učiniti ne mogu pogledom na ostale podatke ove publikacije.

Što se prije svega tiče broja kaznjenika, koji su bili smješteni u našim kaznionama, te promjene toga broja, to u tom pogledu navodi vladina publikacija broj kaznjenika u početku i na kraju svake pojedine godine; nu kako se je u svakoj kaznioni broj kaznjenika neprekidno mijenjao tim, što su jedni pridolazili na novo, a drugi se iz kaznione odpuštali, to će biti u prvi mah zgodnije prikazati sliku stanovnika kazniona tako, da uzmemo poprečni njihov broj tečajem jedne godine. Učinimo li to tada vidimo, da je u svim našim kazniona bilo prosječno kaznjenika:

Godine	mužkih	ženskih	ukupno
1885.	1416 ili 91·23 %	136 ili 8·77 %	1552
1886.	1491 „ 91·81 „	133 „ 8·19 „	1624
1887.	1554 „ 92·22 „	131 „ 7·78 „	1685
1888.	1516 „ 91.82 „	135 „ 8·18 „	1651
1889.	1496 „ 91·05 „	147 „ 8·95 „	1643
1890.	1392 „ 90·62 „	144 „ 9·38 „	1536
1891.	1258 „ 89·66 „	145 „ 10·34 „	1403

Digitized by Google

Godine	mužkih	ženskih	ukupno
1892.	1271 ili 89·44 %	150 ili 10·56 %	1421
1893.	1244 „ 89·24 „	150 „ 10·76 „	1394
1894.	1458 „ 90·06 „	161 „ 9·94 „	1619

Na temelju ovih podataka opaža se prije svega, da je poprečni broj kaznjenika u našim kaznionama bio napram prijašnjoj godini veći (+) odnosno manji (—):

Godine	kod muških	kod žena	ukupno
1885.	—	—	—
1886.	+ za 75 glava	— za 3 glave	+ 72 glave
1887.	+ „ 63 „	— „ 2 „	+ 61 „
1888.	— „ 38 „	+ „ 4 „	— 34 „
1889.	— „ 20 „	+ „ 12 „	— 8 „
1890.	— „ 104 „	— „ 3 „	— 107 „
1891.	— „ 134 „	+ „ 1 „	— 133 „
1892.	+ „ 13 „	+ „ 5 „	+ 18 „
1893.	— „ 27 „	—	— 27 „
1894.	+ „ 214 „	+ „ 11 „	+ 225 „

Na prvi pogled neda se prosuditi važnost ovih promjena u broju stanovničtva naših kazniona; u tu svrhu bilo bi nuždno u obzir uzeti i druge podatke napose one o kaznenom pravosudju za cijelo desetgodište.

Po kaznenom postupniku od 17. svibnja 1875. slali su se do god. 1894. u zemalj. samostalne kaznione oni kaznjenici, koji su osudjeni na kazan gubitka slobode preko jedne godine, te bi uslijed toga, da se prosudi vrijednost gornje promjene, bilo nuždno u kombinaciju uzeti i broj onih, koji su u pojedinim godinama ovoga decenija odsudjeni bili na gubitak slobode preko jedne godine, a ne bi se smjelo zaboraviti ni na to: nisu li na promjenu broja kaznjenika u pojedinim kaznionama utjecale i prostorne njihove prilike. Iz samih gornjih brojeva može se medjutim ipak razabrati, kako sve do godine 1894. u cijelosti postoji dosta konstantna tendencija, da broj kaznjenika u samostalnim kaznionama bude manji; naproti se je ove godine taj broj povisio u neobičnoj visini, te je po svoj prilici god. 1895. narasao u još većem iznosu i to bez dvojbe u prvom redu s razloga, jer je zakonom od 13. ožujka 1894. preinačena gore navedena ustanova kaznenoga postupnika onamo, da u samostalnim kaznionama imadu pretrpjeti kazan i oni kaznjenici, koji su zbog zločinstva osudjeni na kazan slobode preko šest mjeseci.

Isto tako ne može se bez saveza s drugimi pojavi na prvu ruku prosuditi ni važnost razmjera, u kojem kod broja kaznjenika sudjeluju oba spola; dosta malen postotak kaznjenica i prilična stalnost toga postotka u savezu je bez sumnje s dosta povoljnim omjerom, u kojem žensko žiteljstvo Hrvatske i Slavonije sudjeluje kod zločinstva u obće.

Digitized by Google

Ako prispodobimo broj gradjanskoga žiteljstva s poprečnim brojem kaznjenika, koji bijahu pojedine godine u samostalnim kaznionama Hrvatske i Slavonije, tada, uzevši u obzir svakogodišnje žiteljstvo kako se ono prikazuje obračunom uslijed godišnjega prirastka, na jednoga kaznjenika dolazi slijedeći broj žiteljstva:

God. 1885.	1293 stanov.	god. 1890.	1418 stanov.
„ 1886.	1263 „	„ 1891.	1566 „
„ 1887.	1239 „	„ 1892.	1556 „
„ 1888.	1284 „	„ 1893.	1594 „
„ 1889.	1310 „	„ 1894.	1387 „

Strogo uzevši nebi se broj kaznjenika u našim kaznionama smio prispodabljati s gradjanskim žiteljstvom Hrvatske i Slavonije jedno zato, jer medju kaznjenici imade ne samo takovih, koji su osudjeni po domobranskim sudovima, već i takovih, što su ih osudili sudovi bosansko-hercegovački. Valja bo znati, da se u kaznionu u Lepoglavi šalju kaznenici domobranstva i oružničtva, dok su s druge strane bosansko-hercegovački sudovi sve do godine 1886. slali sve svoje kaznjenike u naše kaznione, a istom godine 1888. premješteni su u kaznionu u Zenici oni kaznjenici bosansko-hercegovački, koji su još bili preostali u Hrvatskoj i Slavoniji. Ali i ova odredba vrijedi samo za muške kaznjenike, jer se kaznenice iz Bosne i Hercegovine još i danas šalju u zemalj. žensku kaznionu u Zagrebu. S druge strane smeta ovoj prispodobi i okolnost ona, jer nisu u svim kaznionama smješteni kaznjenici po jednakom načelu, budući su u gospićkoj kaznioni smješteni svi kaznjenici bez obzira na trajanje kazne, dakle i oni, koji su sudjeni na gubitak slobode ispod jedne odnosno pol godine, jer sudbeni stol u Gospiću ne ima posebnih uza, dok su se s druge strane takovi kaznjenici slali u mitrovačku kaznionu stranom zbog poljskih radnja, stranom zbog težačkoga rada kod gradnje nove mitrovačke kaznione.

Ako medjutim prodjemo preko svih ovih zapreka, to ćemo opaziti kako počevši od godine 1889. ovaj omjer kaznjenika napram žiteljstvu sve do godine 1894. postaje povoljnijim. Nu ako se ove povoljnije prilike god. 1889. napram godini 1888. imadu bez sumnje pripisati i okolnosti onoj, što je godine 1889. nestalo iz naših kazniona bosansko-hercegovačkih muških kaznjenika, morali bi povoljnijim prilikama slijedećih godina tražiti druge uzroke; ali da se pronadju ovi uzroci, zato nisu dovoljni podatci ove publikacije, u tu svrhu morali bi u pripomoć uzeti gradju kaznenoga pravosudja za sve pojedine godine, za koje o kaznionama nalazimo podataka u publikaciji pravosudnoga odjela. Onda bismo mogli na pravu mjeru svesti i nepovoljni obrat, koji je u tom pogledu nastao g. 1894. te prosuditi, u koliko je tomu uzrok u tom, što su se od te godine počeli u samostalne kaznione slati već i oni kaznjenici, koji su odsudjeni gubitak slobode preko

Digitized by Google

šest mjeseci, a u koliko može biti okolnost ona, što je u žiteljstvu ponarasla veća sklonost na kaznjive čine.

U opće mi je ovdje pripomenuti, da bi bilo pogrješno iz gornje prispodobe broja kaznjenika sa žiteljstvom zaključivati na kriminalitet žiteljstva Hrvatske i Slavonije ne samo pogledom na gore istaknute prilike nego i pogledom na to, što bi za temelj prispodobe morali uzeti kriminalno sposobno žiteljstvo. (Sliedi.)

VIESTNIK.

(Upravni odbor pravničkoga družtva) držao je dne 4. srpnja t. g. svoju redovitu sjednicu, u kojoj je predsjednik priobćio dopis preuzvišenoga gospodina bana od 15. lipnja t. g. broj 2837. pr., kojim saobćuje, da je primjerak „Mjesečnika“ od g. 1895. uvršten u knjižnicu previšnjih obiteljskih povjerbina. Za tim bude primljeno izvješće blagajnika o stanju blagajne.

(† Dr. Rudolf Mindszenthi), odvjetnik u Krapini, umro je 10. srpnja t. g. naprasno od kapi u kriepkoj muževnoj dobi, jer mu mogaše biti kojih 47 godina. Pokojnik, koji je bio članom pravničkoga družtva od njegova osnutka pa neprekidno sve do svoje smrti, bijaše valjan i savjestan odvjetnik i vrstan pravnik. Lahka mu bila zemlja!

(† Dr. Vilim Egersdorfer), odvjetnik i gradski podnačelnik u Sisku, umro je 14. srpnja t. g. u Kaltenleutgebelu kod Beča nakon dugotrajna i težka bolovanja. Pokojnik, koji bijaše član našega družtva od god. 1877. pa neprekidno sve do svoje smrti, bio je član pravničke porodice. Otac mu Josip bijaše ugledni odvjetnik u Varaždinu, stariji brat Koloman je viećnik kr. stola sedmorice, a mladji brat Hugo kr. kotarski sudac u Sv. Ivanu Zelina. Pokojnik je kao odvjetnik u Sisku uživao obće povjerenje, čemu je najboljim dokazom okolnost, što ga je gradsko zastupstvo odlikovalo izborom za podnačelnika. Pokoj mu duši!

(Previšnja odlikovanja.) Njeg. ces. i kr. apost. Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 6. lipnja 1896. premilostivo podieliti članovom gornje kuće zajedničkoga ugar.-hrv. državnoga sabora Kolomanu pl. *Mixichu* i Stjepanu grofu *Erdödy-u* mali krst reda sv. Stjepana; članu gornje kuće zajedničkoga ugar.-hrv. državnoga sabora Dragutinu grofu *Eltzu* red željezne krune I. razreda: episkopu pakračkom Mironu *Nikoliću* red željezne krune II. razreda, uz oprost od pristojba, te predsjedniku hrv.-slav.-dalm. sabora Vasi *Gjurgjeviću* komturski krst reda Franje Josipa I. sa zviezdom.

Imenovanja. Njegovo ces. i kr. apost. Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 27. lipnja 1896. Gjuru *Vrankovića*, perovodju kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade premilostivo imenovati tajnikom iste zem. vlade.

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je imenovati Jovana *Barako*, Vatroslava *Jelenca*, Petra M. *Lukšića* i Janka *Modrušana* trgovačkimi prisjednici, a Žigu *Fišera* i Vilima *Reinera* zamjenici trgovačkih prisjednika za kotarski sud u Karlovcu, Josipa *Karana*, pravnoga vježbenika kod kr. sudbenoga stola u Gospiću prislušnikom u obsegu kr. banskoga stola, Ivana *Manzoni-a* sudbenoga pristava II. razreda kod kotarskoga suda u Sisku,

Digitized by Google

zamjenikom kr. državnoga odvjetničtva u Petrinji, kotarskoga predstojnika Isu *Vitasa*, dodieljenog kr. županijskoj oblasti u Gospiću, vladinim izaslanikom za provedbu potajno razdieljenih zadruga, ostaviv ga na dosadašnjem službovnom mjestu, Slavoja *Valjavca*, pravnoga vježbenika kod kr. sudbenoga stola u Zagrebu, prislušnikom u obsegu kr. banskoga stola, kotarskog pristava nižeg razreda Vinka *Krišković*a perovodjom kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade u IX. činovnom razredu, perovodne vježbenike Julija *Hamela* u Korenici, Vasila *Kangrgu* u Gračacu i Šandora *Jemrića* u Delnicah kotarskimi pristavi II. razreda, ostaviv ih i nadalje na dosadašnjih službenih mjestih, svršenoga pravnika Josipa *Matijevića* perovodnim vježbenikom u obsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, svršene pravnike Filipa *Račića* i Marka *Meglera* perovodnimi vježbenici u obsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, Vjekoslava *Polansky-a* prislušnika kod sudbenog stola u Varaždinu sudbenim pristavom II. razreda extra statum za kotarski sud u Gjurgjevcu, Milana *Vurdelju*, pravnoga vježbenika kod sudbenoga stola u Zagrebu, prislušnikom u obsegu kr. banskoga stola.

Kr. ugar. ministar financija imenovao je kr. fin. pom. tajnike Vilima *Filjaka*, Franju *Horvata* i Franju *Paulića* kr. financ. tajnici, a kr. financ. perovodje Ivana *Cicaka*, Matiju *Marinića* i Ivana *Borotu* kr. fin. pomoćnimi tajnici sa sustavnimi berivi.

(U Bosni i Hercegovini.) C. i kr. zajedničko ministarstvo naimenovalo je šerijatskog sudiju u kotarskom uredu u Mostaru Hadži Hafiz Hasana *Hadžiefedića* premjestivši ga ujedno u Sarajevo na veći stepen plaće; šerijatske sudije Abid ef. *Sadikovića* u kotarskom uredu u Zvorniku i Osman ef. *Šehića* u kotarskom uredu u Bihaću šerijatskimi sudijami u VI. dnevnom razredu m. pl.

Poglavica zemaljske vlade naimenovao je sudskog pristava u seoskom kotarskom uredu u Mostaru dra. Mayera *Hofmanna* definitivnim činovnikom bosansko-hercegovačke uprave, privr. sudske pristave m. pr. Franju *Hannu* i Franju *Krejzu* u kotarskom uredu u Brčkom; zatim šerijatskog sudiju u kotarskom uredu Sarajevu Muhamed ef. *Čišića* i šerijatskog sudiju u kotarskom uredu u Tešnju Jusuf ef. *Midžića* svekolike definitivnimi činovnici bosan.-herceg. uprave, u kotarskom uredu u Livnu uvrštenog perovodnog vježbenika Inocenza *Monassa* političkim pristavom II. razreda, unaprijedio je sudskog pristava m. pr. u okružnom sudu u Bihaću Martina *Niedzielskog* sudskim pristavom v. pr., šerijatske sudije Mustafa ef. *Jamakovića*, Idriz ef. *Imamovića*, i Murat Hulusi ef. *Tafra* na veći stepen plaće; dalje je naimenovao šerijatske sudije Ibrahim ef. *Kundurovića* i Mehmed ef. *Ugljena* i to premjestivši prvog ka kotarskom uredu u Fojnici šerijatskimi sudijami u IX. dnevnom razredu m. pl., dalje šerijatske praktikante Sejd ef. *Softića*, Ibrahim ef. *Kadića* i Ali ef. *Rezakovića* šerijatskimi sudijami X. dnevnog razreda i to Softića za Gradačac, Kadića za D. Tuzlu i Rezakovića za Livno.

Premještenja. Njegovo ces. i kr. apoštolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 12. srpnja 1896. premilostivo dozvoliti premještenje predsjednika sudbenoga stola u Osieku Jovana *Štefanovića* kao viećnika u gremij banskoga stola ter dodieljenje viećnikah sudbenoga stola Pavla *Georgievića* i Mije *Šafarića* kao pomoćnih izvjestitelja k tomu višem sudištu, a previšnjim riešenjem od 15. srpnja 1896. premještenje sudbenoga viećnika i upravitelja kotarskoga suda u Osieku Gustava *Breitenfelda* k sudbenom stolu u Varaždinu.

Digitized by Google

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je iz službenih obzira premjestiti kotarskog predstojnika Martina *Dragolića* iz Donjega Lapca u Gospić, te ga dodieliti na službovanje tamošnjoj kr. županijskoj oblasti, nadalje kotarskog pristava I. razreda Milana *Ključca* izaslanika za provedbu potajno razdieljenih zadruga kotara gospićkoga, odriešiv ga dosadašnjega službovanja, ka kr. kotarskoj oblasti u Donjem Lapcu, povjeriv mu upravu rečene kr. kotarske oblasti, Dragutina *Rehmana*, zamjenika kr. državnoga odvjetnika II. razreda kod državnoga odvjetničtva u Petrinji k onomu u Belovaru, a dra. Antuna viteza *Tajčevića*, kotarskoga sudca u službovanju kod sudbenoga stola u Belovaru k onomu u Osieku, zamjenike kr. državnih odvjetnika II. razreda dra. Nikolu *Ogorelicu* od kralj. državnoga odvjetničtva u Osieku k onomu u Petrinji, a dra. Viktora *Alexandra* od kr. državnog odvjetničtva u Petrinji k onomu u Osieku, Aleksandra *Operšala* sudbenoga pristava kod kotarskoga suda u Gjurgjevcu k onomu u Zagrebu, Matiju pl. *Vučetića*, sudbenoga pristava II. razreda kod kotarskoga suda u Dugomselu k onom u Šidu, Slavoljuba *Sovu* kotarskoga sudca u Delnicah ka kotarskomu sudu u Osieku.

(U Bosni i Hercegovini.) C. i kr. zajedničko ministarstvo premjestilo je šerijatskog sudiju u kotarskom uredu u Prijedoru Naili ef. *Uveisa* k seoskom kotarskom uredu u Mostaru.

Poglavica zemaljske vlade premjestio je naizmjence sudske pristave Antuna *Jurinovića* u Bos. Gradišci i Augusta *Anderluha* u Bos. Petrovcu, dalje je premjestio sudskog pristava Milana *Franića* od kotarskog ureda u Žepču k onom u Sarajevu, sudskog pristava Franju *Hannu* od kotarskog ureda u Bugojnu k onom u Žepču i sudskog pristava Jovana *Kunstovny-a* od okružnog suda u D. Tuzli ka kotarskom uredu u Bugojnu, zatim naizmjence sudske pristave Eduarda *Wagnera* u kotarskom uredu u Bjelini i Feliksa *Kocielskog* u okružnom sudu u Mostaru, najzad šerijatske sudije Ali ef. *Babahmetovića* iz Fojnice u Prijedor i šerijatskog sudiju Osman ef. *Konjičanina* iz Gradačca u Bugojno.

(Pravo odvjetovanja) podielio je ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije dru. Albertu *Crnojeviću* u obsegu banskoga stola sa sjedištem u Dugomselu.

(Sbornika zakonah i naredabah valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad IX. godine 1896. izdan i razposlan je dne 8. srpnja 1896. a sadržaje:

pod brojem 32. zakonski članak VI. 1896. zajedničkoga ugarsko hrvat. državnoga sabora o državnom proračunu za godinu 1896.

(Potvrdjen dne 11. svibnja 1896. Proglašen u ugarskom sborniku držav. zakona dne 12. svibnja 1896. pod brojem 4.);

a pod brojem 33. naredbu bana kraljevinah Hrvatske Slavonije i Dalmacije od 22. svibnja 1896. br. 66417. ex 1895., kojom se izpravlja §. 12. banske naredbe od 22. lipnja 1895. br. 19188. ex 1894. o provedbi zakonskog članka XXIII. 1893., kojim se zabranjuje praviti i u promet stavljati umjetna vina.

Komad X. god. 1896. izdan i razposlan je dne 16. srpnja 1896., a sadržaje:

pod br. 34. naredbu kralj. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 29. svibnja 1896. br. 19919. ex 1895. u predmetu

Digitized by Google

pobiranja i utjerivanja prinosa za vodne zadruge putem političkoga prisilnoga postupka;

pod br. 35. naredbu kralj. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 28. lipnja 1896. broj 7090. ex 1895. glede polaganja službovnoga izpita za zemaljske gradjevne urednike;

pod br. 36. naredbu kralj. hrv-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 14. srpnja 1896. br. 9748., kojom se odredjuje dan za prodaju novo sastavljenih gruntovnih uložaka kr. sudbenim stolovom u Osieku, Belovaru, Zagrebu i Varaždinu, ter kr. kotarskim sudovom u Slunju, Vinkovcih, Dvoru, Korenici, Novoj Gradiški, Sisku, Pisarovini, Križevcih i Jaski, kao i novo sastavljenih gruntovnih napisnikah kr. sudbenomu stolu u Zagrebu i kr. kotarskomu sudu u Sisku, ter ujedno ustanovljuje rok za povedenje izpravnoga postupka, i konačno

izpravak k sborniku kom. XIX. br. 86. god. 1895. naredbi bana kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 7. studenoga 1895. br. 3765. Pr., kojom se izdaju provedbene ustanove k zakonu od 20. kolovova 1894.; ob uredjenju berivah zemaljskih urednikah i službenikah u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

(Uredovne sbirke naredabah pravosudne struke) svezka V., brojevi 570—580. izdani i razposlani su dne 20. srpnja 1896.

Sadržaj netom izašlih brojeva jest sliedeći:

Broj 570. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu i nastavu, izdana sporazumno sa odjeli za unutarnje poslove i pravosudja dne 20. svibnja 1895. br. 5090., kojom se upravne oblasti upućuju da prekršaj zabrane vjenčanja bez pismenoga svjedočanstva, da su napovjedi ženitbene uredno obavljene, spada u nadležnost sudbenih oblastih.

Broj 571. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 26. srpnja 1895. br. 8075., glede tumačenja i popune propisah o podmirivanju pristojbah za namire vrhu odplate amortizacionalnih hipotekarnih zajmovah, što ih izdaju novčani zavodi baveći se podieljivanjem takovih zajmova.

Broj 572. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade odjela za unutarnje poslove od 26. srpnja 1895. br. 40004., ex 1894., upravljena na sve kr. županijske oblasti, gradska poglavarstva i kr. redarstveno povjereničtvo u Zemunu.

Broj 573. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade odjela za pravosudje, od 6. kolovoza 1895. br. 2217. glede biljegovnoga oprosta ustmenih tužba, predanih kod mjestnih i kr. kotarskih kao bagatelnih sudova.

Broj 574. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 21. rujna 1895. br. 12579., kojom se prenaša sjedište kr. kotar. suda iz Križa u Čazmu i podjedno preinačuju teritorijalni obsezi pomenutoga kr. kotarskoga suda i onoga u Belovaru.

Broj 575. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemalj. vlade, odjela za pravosudje, od 29. rujna 1895. br. 7261., kojom se popunjuje naredba od 7. travnja 1895. br. 4220. o sastavljanju ostavinskih izkazah i našastarah u svrhu odmjere ostavinske pristojbe.

Broj 576. Okružnica kr. banskoga stola od 18. rujna 1895. br. 21174., u pogledu biljegovne pristojbe gruntovnih izvadakah, vrhu jednom vlastniku pripadajućih ali u više gruntovničkih ložakah upisanih posjedovnih tjelesa.

Digitized by Google

Broj 577. Okružnica kr. banskoga stola od 30. rujna 1895. br. 22307. u pogledu izvršivanja gruntovničke sudbenosti kod kralj. kotarskoga suda u Bakru.

Broj 578. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade odjela za pravosudje, od 18. listopada 1895. br. 10780, u pogledu zaprisegnuća članova ter pregledanja uredovanja mjestnih sudova.

Broj 579. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemalj. vlade, odjela za pravosudje, od 15. prosinca 1895. br. 15209., kojom se odredjuje predaja gruntovnih napisnikah odnosno gruntovnih uložakah kr. kotarskomu sudu u Pisarovini.

Broj 580. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 15. prosinca 1895. br. 15652., kojom se odredjuje dan za predaju novo sastavljenih gruntovnih uložakah i gruntovnog napisnika kr. sudbenim stolovom u Belovaru, Varaždinu, Osieku i Zagrebu, kao i kotarskim sudovom u Vinkovcih, Sisku, Slunju, Vukovaru, Križevcih, Djakovu, Velikoj Gorici, ter ujedno ustanovljuje rok za povedenje izpravnoga postupka.

Stečaji.

Kolovoz. Trgovačka tvrdka Gabriel P. *Kostić* iz Zemuna. — Kr. kot. sud u Zemunu (odluka od 30. lipnja 1896. br. 12.224. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Teodor Nedeljković, zamjenik dr. Jovan Radivojević. — Rok prijave do 10. kolovoza, ročište 13. kolovoza 1896.

— Ostavina Jacinte *Turine* iz Turinova sela. — Kr. kot. sud u Bakru (odluka od 30. lipnja 1896. br. 2804. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj Mavro Pintarić odvjetnik iz Bakra, zamjenik Jakov Soić iz Bakra. — Rok prijavni do 17. kolovoza, ročište 21. kolovoza 1896.

— Tvrdka Eduard *Arnholdt i drug* (prije Ivan Arnholdt) u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 15. srpnja 1896. broj 13068. gr. — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. L. Vidrić, zamjenik dr. Gavranić, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijave do 31. kolovoza, ročište 1. rujna 1896.

— Sidonija *Reichenfeld*, sitničarka u Rasinji. — Kr. kotarski sud u Ludbregu (odluka od 9. srpnja 1896. broj 6164. gr.) Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnine dr. A. Damačka, odvjetnik u Ludbregu, zamjenik Ljudevit Vrančić u Ludbregu. — Rok prijave do 13. kolovoza, ročište 7. kolovoza 1896.

Rujan. Josip *Pollak*, trgovac u Varaždinu. — Kr. sudbeni stol u Varaždinu (odluka od 15. srpnja 1896. broj 3695. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Hinko Neumann, zamjenik Ferdinand pl. Mathachich, odvjetnici u Varaždinu. — Rok prijave do 20. rujna, ročište 23. rujna 1896.

— Andrija *Vučera*, trgovac u Desiniću, kotar pregradski. — Kr. sudb. stol u Varaždinu (odluka od 16. srpnja 1896. br. 3734. gr.) — Zastupnik stečajnoga imetka dr. Neumann, zamjenik dr. Breyer, odvjetnici u Varaždinu, upravitelj stečajnine dr. Vladoje Košćica, odvjetnik u Pregradi. — Rok prijave do 28. rujna, ročište 30. rujna 1896.

Digitized by Google

Šesti obći kongres medjunarodne kriminalističke udruge.

(Svršetak.)

Drugi dan razprave pročita najprije predsjednik predlog prof. Franka, koji glasi:

„Skupština neka ovlasti upravni odbor, da poduzme nuždne korake glede preinake pravila, u koju se svrhu imade staviti u sporazumak sa zemaljskimi grupami".

Nakon kratke debate bude ovaj predlog primljen, te predsjednik dade rieč profesoru dru. E. Sury-u, da govori o antropometriji.

Prof. dr. E. v. Sury: Glavna zadaća antropometrije u smislu Bertillonovom jeste bez dvojbe identificirati zločince. Njezina korist može još mnogo dalje dosizati, jerbo je moguće sa njezinom pomoći identificirati nepoznate i razlikovati nevino obtužene od pravih krivaca. Bertillon izumio je svoj sustav g. 1879. podpuno samostalno. U Parizu upotrebljava se od g. 1882.. a sada je već na daleko razširen u cieloj Francuskoj, u Belgiji, u sjedinjenih državah sjeverne Amerike, u Ruskoj, u većem dielu republika južne Amerike, u Rumunjskoj i u jednom dielu Švicarske. U Švajcarskoj biti će po svoj prilici naskoro službeno uvedena u cieloj zemlji. Identifikaciju kušalo se je već prije provadjati na razne načine. Sjećam vas na staro žigosanje, na točno opisivanje osobe, koje se još i danas u mnogih zemljah provadja, onda od zadnjih 50 godina ovamo na fotografiranje, konačno na staru kinezku metodu pritisnuća dolnje strane palca na vosak. Englezki liečnik Galton pokušao je na tom temelju osnovati sustav identifikacije Ali sve ove metode nisu dostajale u jednu ruku radi toga, što su bile nepodpune, a u drugu ruku radi poteškoća registriranja, jer se ne radi samo o tom, da se ustanove točni znakovi identiteta, nego i o tom, da se ti znakovi valjano registriraju, da bude moguće traženi signalement sigurno i bez muke odmah naći izmedju hiljada i hiljada.

Svim ovim zahtjevom odgovara podpuno Bertillonaga. Bertillon je našao znakove, koji se kod odraslog čovjeka više ne mienjaju i koji se

Digitized by Google

sasvim točno mogu fiksirati. Naravoslovna znanost dokazuje, da nije moguće naći dva čovjeka, koja su si u svih pojedinostih posve slična.

Bertillonova metoda sastoji 1. u mjerenju tiela, 2. u točnom opisu osobe i 3. u opisu posebnih znakova kao brazgotina, tetoviranja itd. Mjerenje tiela obuzima 1. veličinu tiela, 2. razoblučje (Spannweite), 3. visinu dok sjedi (Sitzhöhe), 4. dužinu glave, 5. širinu glave, 6. dužinu desnoga uha, 7. širinu desnoga uha, 8. dužinu lieve noge, 9. dužinu srednjega prsta na lievoj ruci, 10. dužinu maloga prsta na lievoj ruci, 11. dužinu podlaktice.

Kod opisa osobe postavlja Bertillon glavnu važnost na boju, napose na boju očinje šarenice. Po njem postoje dva temeljna tipa očiju: nepigmentirane i crnosmedje; izmedju ova dva ekstrema ima očiju manje više pigmentiranih žuto ili oranžovom bojom. On dieli prema tome oči u sedam grupa, te je svome djelu dodao izvrstnu tablu očiju, pošto je dao cieli niz očiju prema naravi slikati i onda upravo umjetnički reproducirati.

Onda dolazi boja vlasi, brade i lica; pri tom se razlikuje bojadisanje pigmentom i krvlju. Na to se nadovezuje opis pojedinih dielova tiela kao čela, nosa, uha i stanovitih vanjskih osobitosti kao figure, profila, govora (razlike glasa), odiela.

Pod osobitimi znakovi razmievamo blazgotine, tetoviranja, madeže. koji se ali samo onda bilježe, ako se više ne mienjaju.

Tako se ne bilježe svježe kožne brazgotine, osim ako svojom dubinom ili inače pružaju jamstvo, da se više ne će mienjati.

Rezultati ovih trih vrsti opažanja notiraju se na malom kartonu.

Sada dolazim k registraturi.

Upravo glavna važnost Bertillonage sastoji u tom, da se može sa absolutnom sigurnosti u najkraće vrieme kazati, da li se stanoviti signalement već u sbirci nalazi.

Razdjeljenje je vanredno jednostavno. Bertillon je najprije napravio dva razdjela: mužkarce i žene. Od svakoga razdjela rastavi onda individue ispod 21 godine. Za ove naime ne vriedi konstantnost tjelesnih mjera u onoj mjeri, u kojoj je to za sustav nuždno.

Ovi kartoni grupiraju se onda po drugih znakovih, i to po osobitostima uha: jer uho ostaje barem u svojih finijih konfiguracijah uviek jednako. Svi ostali kartoni diele se po tjelesnih mjerah.

Najprije se naprave tri razdjela prema dužini glave. od kojih se svaki onda prema širini glave razpada opet u tri razdjela.

Svaki od ovih devet razdjela razpada se onda u dalje podrazdjele prema dužini srednjega prsta, noge, podlaktice, prema veličini tiela, prema dužini maloga prsta, prema boji očiju i konačno prema duljini uha. Kod razdjeljenja postavljeni su napred oni signalmenti, koji su

Digitized by Google

najkonstantniji i kod kojih se najteže dogodi pogrieška. Takovi su poglavito duljina i širina glave. Veličine tiela dolazi istom u petom redu, jer je ovdje točnost odvisna donekle od dobre volje iztraženika i od vještine iztražitelja.

Imedju 120.000 kartona bijaše 20.000 žena i 10.000 mužkaraca izpod 21 godine. Od preostalih 90.000 kartona iznosile su grupe prema dužini glave 30.000, prema širini glave 10.000, prema dužini srednjega prsta i dužini noge 1100, prema dužini podlaktice 400, tako da je Bertillon kod boje očiju došao već na grupe od samo 12 kartona.

Ove se grupe postavljaju u otvorene škatulje, koje se nalaze na polici na zidu.

Kada tražimo stanovitu kartu, nadjemo za čas onu grupu, u kojoj se ona nalaziti mora. Ova grupa sadržaje, kako smo vidjeli, samo njekoliko karata, te ju je lahko pregledati u veoma kratko vrieme.

I u uporabi fotografije polučio je Bertillon znatan napredak. On je konstruirao jedan stolac za to, da bude imao garanciju, da će biti ove fotografije zločinaca na isti način snimljene i da će tako dobiti karakter obćenito valjan.

Bertillonaga pruža nadalje policajnom činovniku, koji traži zločinca, pomoćno sredstvo, pomoćju koga može pronaći krivca, koga proganja, te koji je već antropometrički poznat, a to je „portrait parlè". To su posebne karte, na kojima su zabilježeni obćeniti podatci, koji se postavljaju na temelju točnih antropometričkih iztraživanja. Od dosadanjih opisa osobnih na putnicah itd. znatno su bolje, jer kada policist u „portrait parlè" čita „veoma visok, visok, srednje veličine", znade iz svoga učbenika unutar kojih granica se ovaj izraz kreće, te znade, da je ta činjenica antropometrički podpuno ustanovljena. Osim toga se u tom „portrait parlè" navadjaju posebni znakovi. Sjećam vas na Ravachola, kojega je konobar prepoznao po tom, jer je čitao, da Ravachol imade na ruci veliku brazgotinu, koja je antropometrički ustanovljena. Bertillon podaje nam množinu primjera, iz kojih se vidi, kojom sigurnošću ovaj „portrait parlè" u Francuzkoj radi. Time što se brzo uhvate i učine neškodljivimi zločinci od navade, prištedi se neizmjerna svota novca. Medjunarodni tati i provalnici izniknuli su malo ne iz Francuske, jerbo je sigurno, da će biti odmah upoznati.

Ali ako se hoće, da Bertillonaga podpuno postigne svoju svrhu, mora se internacionalizovati. Ne samo da se mora provesti za sva sjedišta policije i uvesti centralni arkiv, kao što je onaj u Parizu, nego se mora stvoriti i medjunarodni arkiv, medjunarodni ured za ubaviesti, koji će na svako pitanje brzo i absolutnom sigurnosti odgovoriti.

Ovo je do duše još san budućnosti, ali san, koga je V. medjunarodni kaznionički kongres u Parizu prihvatio.

*

Digitized by Google

Govornik predlaže, da se stvori sliedeća rezolucija, ako je po statutih moguće.

„Medjunarodna kriminalistička udruga je uvjerena, da valja nastojati oko medjunarodnoga sporazumka, da se obćenito uvede Bertillonaga, te poziva upravni odbor, da zato shodne korake preduzme".

Predsjednik hvali govorniku na predavanju te izjavljuje, da se ob ovom pitanju ne može stvoriti zakjučak, pošto nije na dnevnom redu bilo. te pošto se članovi skupštine nisu za nj mogli pripraviti.

Nakon toga prelazi se na drugo pitanje dnevnoga reda: „Pohotno umorstvo (Lustmord) sa antropološkoga i sociološkoga gledišta".

Izvjestitelj dr. Leppmann: Kroz vjekove je konstatovana činjenica da su već kod zdravoga čovjeka u savezu pohota i okrutnost. To se vidi već iz fakta, da se poslie krvave bitke i kod normalnoga vojnika pojavi neka spolna razdraženost. što se je opazilo i kod zadnjih ratova.

Kada postoji savez medju pohotom i okrutnošću u normalnom dušev nom životu, onda je teoretski moguće, da sudjelovanje okrutnosti kod pohote tako ojača uslied individualnih i socijalnih odnošaja, da postane okrutnost sama sebi svrhom.

Ako se pitamo, koji su to individualni i socijalni razlozi, uslied kojih može strast tako ojačati, to će nam zločini proti ćudorednosti pružiti stanovitu analogiju.

Prvi razlog spolnim abnormalnim činom jeste Rouétum, iznemoglost u spolnom pogledu, koja vodi k tomu, da onaj, koji se spolnoj strasti neograničeno podaje, u svojih spolnih fantazijah sve čudniji biva, te hoće svedjer i ono da kuša, čega još kušao nije.

Drugi razlog je protivno od Rouetuma, to jest spolno suzdržavanje, koje biva ili od slobodne volje dotičnika ili su mu socijalni razlozi.

Kao treći razlog moramo uzeti sve veće moralno propadanje dotičnika, to jest priučavavanje od navade griešiti proti pravnomu redu, drugimi riečmi, sklonost k spolnim zločinom jest u savezu sa navadom počinjati zločine.

Prije nego li ustanovimo pojam ovoga zločina, valja nam izlučiti ona djela, koja se po ludih romanih, što ih je početkom ovoga stoljeća pisao Marquis de Sade, zovu sadističkimi, a to su ona, koja vode samo do ozlede ili osakaćenja.

Ali umorstvu moramo usporediti i pokušaj umorstva.

Što imamo razumievati pod pohotnim umorstvom?

Prvo, mi vidimo slučajeve, u kojima se spolna pohota pokazuje u izvedenju okrutnosti, te uz to ne ima nikakvog spolnog akta. To je po-

Digitized by Google

hotno umorstvo u najužem smislu. Drugo, vidimo slučajeve, u kojih spolna pohota počima sa obavom spolnoga prilega ili pokušajem obave, te onda postepeno tako ojača, da za obavljenim ili pokušanim prilegom ili sliedi umorstvo ili pokušaj umorstva. Treće, dogadja se, da djelo počima sa okrutnošću, te da istom onda, kada je spolna strast ovim djelom uzbudjena, da se obavi ili pokuša prileg. Kod ove treće grupe valja nam razlikovati dvie vrsti, prvu sačinjavaju takovi slučajevi, u kojih okrutnom djelu ne bijaše svrha spolno zadovoljenje, već gdje je nakon akta okrutnosti uslied sgodne prilike sliedio spolni akt, a drugu takovi slučajevi, gdje je okrutnost poduzeta u svrhu, da se poluči spolna uzbudjenost i pošto je nakanjena uzbudjenost postignuta, bude poduzet spolni akt.

Ova kažnjiva djela biti će veoma težko lučiti od onih, u kojima je silovana osoba umorena samo radi toga, da se zametne trag silovanju.

Glede toga pitanja valja da budemo na čistu, kako ćemo postupati. Kako je poznato, upravni je odbor medjunarodne kriminalističke udruge zamolio sve članove udruge, da mu saobće poznate im slučajeve pohotnoga umorstva. Tomu su se pozivu njekoji članovi odazvali, te su mi saobćena 22 slučajeva.

Prvo naše pitanje biti će, da li se pohotna umorstva doista dogadjaju tako često kako nam to novine pripoviedaju. Ustanovljenje toga veoma je do duše težko, ali će biti moguće, ako budu naši pouzdanici ustanoviti pokušali, kolik je postotak pohotnih umorstva prama ostalim zločinstvom. Ja držim, da će se ovo izpitivanje najlaglje provesti dati u kaznioni, gdje je moguće najtočnije proučavati duševni život i predživot počinitelja, i u ludnici. Prema tomu ćemo postaviti prvo pitanje, koliko imade medju kaznenici i ludjaci počinitelja pohotnoga umorstva.

Prva naša zadaća biti će prema tome statistička, a druga će se imati baviti sa duševnim stanjem počinitelja. Ja držim, da je manjak u našem kaznenom pravosudju, kada se iztražuje samo čin, a sve ono, što se odnosi na duševno i tjelesno stanje počinitelja, smatra se sasma nuzgrednim. Glavna stvar, što manjka priposlanim slučajevima, jeste cieli život počinitelja.

Ali uzprkos ovoj manjkavosti daju nam ovi slučajevi neke veoma interesantne nauke.

Nakon što je najvažnije od priobćenih mu slučajeva naveo i razložio, nastavlja referent:

Kako će biti moguće dobiti materijal, koji će nam ono težko pitanje nješto više razsvietliti? Ja mislim, da će biti sabiranje najbolje, ako se sastave i razašalju shodni upitci. Mi već takove upitke upotrebljavamo, kada se radi o zločincu od navade. Tako postoji u naših (pruskih) kaznionah uredba, da se svaki put, kada bude tko doveden u kaznionu, sastavi s njime

Digitized by Google

točan zapisnik o njegovom predživotu. Ovi podatci razašilju se onda autoritativnim osobam, policajnim oblastim, duhovnikom i odgojnim zavodom, pak tako dobivamo potvrdu njihovu.

Nakon toga iztraži dovedenoga točno liečnik antropološki, duševno i tjelesno. To se sve zabilježuje. Konačno se tečajem kazne s obzirom na njegovo duševno stanje dalje motri, a na koncu kazne sastavi se resumèe; ako pako tečajem kazne umre, razudi se, izvadi se njegov mozak i napiše nalaz mozga. Ovo je upravo kod pohotnih ubojica važno.

Mi bismo dakle morali ustanoviti porieklo, zdravstveni i družtveni predživot i život u kaznioni odnosno u ludnici pohotnih ubojica, a ako umru za vrieme dok su u kaznioni odnosno u ludnici i nalaz razudbe.

Ja bih predložio, da se izabere odbor, koji će imati sastaviti shodan upitnik, koji će se imati razaslati na članove udruge, na upravitelje kazniona i ludnica s molbom, da naše nastojanje podupru.

Skupština je sastav toga upitnika, te izbor oblasti i ureda, kojima se ima poslati, povjerila upravnom odboru zajedno sa dr Leppmannom.

Treći dan razprave prelazi se na sliedeće pitanje: Upliv novih kaznenopravnih nazora na zakonodavni postupak sa pokušajem i dioničtvom.

Izvjestitelj dr. Nikoladoni, odvjetnik u Lincu, predlaže nakon što je svoj referat ustmeno obrazložio:

Svaki se pokušaj ima kazniti istom kaznom, kojom i dovršeni zločin ako je počinitelj sve učinio, što je držao nuždnim, da poluči nakanjeni uspjeh ili pako ako se mora zaključiti iz njegove osobnosti ili iz okolnosti, uz koje je djelo počinjeno, da je samo radi toga od izvedenja suzdržan bio, jer su nastupile okolnosti, kojih nije bio kadar odvratiti.

Ako sačinjava nedovršeni pokušaj učin drugoga nego li nakanjenoga zločina, imade se počinitelj kazniti kaznom zapriećenom za ovaj zločin.

Svako dolozno poticanje na počinjenje kažnjivoga djela, bilo to djelo zločin, prestupak ili prekršaj, bilo ono dolozno ili kulpozno, i svako dolozno dioničtvo kažnjivom djelu sačinjava samostalno zločinstvo, koje prema tome podpada pod one zakonske ustanove, koje govore o zločinstvu u obće.

Prema tome postoji i kažnjiv pokušaj ovoga zločinstva, a isto tako i odustaja od njega, koja čini nekaznjivim počinjeno djelo.

Biti će moguće i kažnjivo dioničtvo dioničtva. Čin počiniteljev biti će posve indiferentan za učin glede dionika.

Nasuprot ravnati će se vrst i odmjera kazni prema težini onoga čina, kod kojega je dionik udioničtvovao.

Za to će valjati kaznu, koju zakon postavlja za zločin dioničtva, normirati u što moguće širih granicah i gledom na vrst i gledom na odmjeru.

Digitized by Google

Dr. Rosenfeld priobćuje sadržaj Getzovoga mnienja te zaključuje: dr. Nicoladoni kaže do duše u svom konačnom predlogu o dioničtvu slično kao i Getz, da je svako dolozno poticanje i dioničtvo samostalan zločin. Ali ova rieč „samostalan zločin" ima ovdje drugo značenje. Dr. Nicoladoni ne misli: „Tko potiče na umorstvo ili udioničtvuje pri njem, kriv je umorstvu", nego „on počinja delictum su generis, kojim se ima smatrati poticanje na umorstvo". Prema tome ostaje dr. Nicoladoni na stanovištu, da se ovaj delictum sui generis ravna po glavnom činu, umorstvu, da je on nješto akcesornoga.

Konsenkvencija, koja to jasno pokazuje, jeste, da dr. Nicoladoni drži moguće dioničtvo dioničtva. Protivan ovome nazoru jeste nazor Getzov, koji uzima samostalno uzrokovanje i izvadjanje kažnjivoga uspjeha, to jest: Tko potiče na umorstvo ili udioničtvuje pri njem, takodjer je svojom krivnjom uzrokovao smrt čovjeka; i on je kriv umorstvu.

Prof. dr v. Liszt: Klasična škola polagala je glavnu važnost na pojmovne razlike, koje su većinom u teoriji upravo tako bez vriednosti, kako su u praksi neprovedive. Tako su primjerice supočinitelj i dionik dva pojma, čije razlikovanje još nije za rukom pošlo, ali koja na svakom koraku prave neprilika. Ovo razlikovanje ne ima praktične vriednosti. Ovo nije potrebno niti radi odmjerenja kazne. Upliv novijih nazora izrazuje se poglavito u tom, da ne smatramo nuždnim ovoga razlikovanja.

Ne samo njemačka nego i austrijska nauka o dioničtvu shvaća dioničtvo kao akcesorno, prema čemu onaj, koji drugoga nagovori da počini delikt, ne kazni se radi toga, što je proizveo uspjeh, nego radi toga, što je sudjelovao kod čina druge osobe.

Ovaj nazor proizlazi iz francuzke literature, te ga je u njemačku literaturu uveo Berner, a onda je došao u pruski kazneni zakon, i tako je postao obćom naukom.

Ne može biti nekažnjiv onaj, koji upotriebi poremećenje uma druge osobe da počini delikt, a ipak bi nas vladajući nazor na to vodio. A zašto? Samo jer se bojimo povući naravnu posljedicu i kazati:

Poticanje jeste intelektualno počinjenje. Čim se ovo prihvati, nestaje protimbe izmedju poticatelja i počinitelja.

Poticanje je samo poseban slučaj počinjanja. Ciela ova razlika izmedju poticatelja, dionika i počinitelja mora prestati, jerbo će samo onda nestati cieli niz poteškoća, koje se inače odstraniti ne dadu. To je nazor Getzov, uz koji pristaju znameniti pravnici kao Fointski, v. Lilienthal, Lammasch, Zürcher, a i više modernih osnova kao norvežka i švicarska.

Dakle imademo tri važna nazora o poticanju. Prvo, tako zvani klasički nazor, koji smatra poticanje dioničtvom kod tudjega čina. Drugo, naš nazor, po kojem je poticanje proizvadjanje kažnjivoga uspjeha: tko je drugoga potakao na umorstvo, odgovara za smrt žrtve, sam je ubojica.

Digitized by Google

Treći je nazor Nicoladoniev, da je poticanje delictum sui generis, ali da se imade s obzirom na vrst i mjeru kazne s njime postupati prema paragrafom, koji rade o zločinstvu, na koje je potakao.

Mene dr. Nicoladoni nije mogao uvjeriti, da je njegov nazor izpravan, pak držim, da bi se Getzov nazor mogao preporučiti i za zakonodavstva kao najbolji. Naravno, da ob ovakovih znanstvenih pitanjih ne možemo glasovati, ali uza sve to držim ja, da je osobito važno, ako se napose praktici izjave o tom pitanju.

Dr. Högel, državni odvjetnik u Gracu, podpuno sa stanovišta praktičkoga pristaje uz prof. Liszta. Praktici će, kada odpadne razlika izmedju počinitelja, supočinitelja i dionika, koja je skroz umjetna, tim više moći raditi, što se i onako, kako je poznato, u praksi ovo razlikovanje ne dade pravo provesti. Ne samo da se nedadu pojmovno valjano razlikovati, već je veoma težko obćenito valjano urediti njihov odnošaj prama kažnjivosti.

Prof. dr. Frank veli, da je do duše istina da konsekvencije današnje nauke o pokušaju i dioničtvu kako ih je izveo Liszt, u mnogom pogledu ne zadovoljavaju; ali konsekvencije, koje zadovoljavaju, izvode takodjer ljudi, koji ne pristaju uz novije nazore.

Mora se nadalje uvažiti i to, da stanovite konsekvencije nauke o dioničtvu nije zakonodavac onako shvatio kako su poslie shvaćene, nego da se je ovo shvaćanje upravo uneslo u zakon i onda zakon ovako tumačio. Mi smo svi složni, da se mnoge konsekvencije, kako se po ovom tumačenju shvaćaju, ne dadu dovesti u sklad sa praktičnimi potrebami života te da ih valja odstraniti; ali ne smijemo kazati, da nam noviji nazori daju jedinu mogućnost, da to postignemo.

Predsjednik: Moj je nazor, da je pitanje o pokušaju i dioničtvu tako obsežno i da zahtjeva tako duboko proučavanje, da se ne može danas riešiti rezolucijom. Medjunarodna kriminalistička udruga imala bi samo izraziti želju, da se zakonski propisi o pokušaju i dioničtvu dovedu u sklad sa osobnom odgovornošću i zaštitom ljudskoga družtva.

Nadalje smatram poželjnim i shodnim, da se do sliedeće skupštine proučava pitanje, koje se nalazi u najtjesnijem savezu sa ova dva pitanja, a to je pitanje o kaznenopravnoj ubrojivosti i odgovornosti počinitelja prema zakonodavstvu pojedinih zemalja, te da se to pitanje onda predloži na razpravu.

Prelazi se onda na razpravu o četvrtom pitanju: **Sumarni kazneni postupak.**

Felisch, sudbeni viećnik u Berlinu, ističe, da se je Garçon pri razpravi ovoga pitanja ograničio na Francuzku, te da nije materijal, što su ga Garçon i Aschrott sabrali dovoljan za uredjenje ovoga pitanja.

Digitized by Google

Prije svega moramo da se pitamo, što je to sumarni postupak. Ovaj pojam nije medjunarodno ustanovljen; dapače će se veoma težko i moći ustanoviti tako, da se bude dao jedinstveno uporaviti na sve zemlje. Sumarnim postupkom moći će se nazvati svaki postupak u kome se još njeka suma postupka daje. Pokrata, kojoj je svrha pospješenje, sastoji se redovito u skraćenju dokaza. Od mnogo vrsti spomenuti ću sliedeće: Prvo-obtuženi se u obće ne saslušava. Riešenje je onda uvjetno. To biva kod sudbene kaznene odredbe, kod policajne kaznene odredbe i kod kaznenih odluka upravnih oblasti. Jako je mnienje, koje ide za tim, da se sudačka kaznena odredba proširi, što se može samo odobriti, naravno uz stanovite opreze. Drugo, obtuženi se presluša, ali ne dolazi pred redovitoga sudca.

Tako stupa u Njemačkoj Amtsrichter na mjesto prisežnoga sudišta, tako odpada u Englezkoj kod summary conviction sudjelovanje jury-e. Ja sam toga mnienja, da se je ovo skraćenje redovitoga postupka u Njemačkoj shodnim pokazalo. Samo se ne smijemo s tim kraćenjem dati zavesti do karikature kaznenoga postupka, što biva, ako se ne ustanove predjašnje kazne obtuženika. Treće, obtuženi dolazi pred redovitoga sudca, ali odpadaju ostale garancije postupka. To je stanovište njemačke novele i francezkih ustanova o flagrant delit. Ne samo prediztraga nego i mnoge druge zaštitne mjere odpadaju. Četvrto, nastaju druge kaznene posljedice nego li normalne, tako n. pr. prisilno zatočenje mladih zlikovaca kod summary conviction.

Jedna od glavnih točka toga pitanja nije dozrela za riešenje, a to je procesualno postupanje sa prekršaji. Kod razprave mnogih pitanja na kongresih uviek smo najednom naišli na zapreku razprave, a ta je bila posebni položaj prekršaja.

I ovdje nailazimo na ovaj kamen smutnje. Ja bi za to predložio, da mi najprije riešimo ovo pitanje, te da konačno riešenje skraćenoga postupka odgodimo do druge skupštine, ako do onda ne prodre uvjerenje, da se sada u obće ne da pronaći medjunarodno uredjenje skraćenoga postupka. Mi bismo dobro učinili, da onda razpravimo i materijalna stanovišta glede prekršaja, jer na ovaj način dolazimo do položaja, da tako gradimo zgradu kaznenih sredstava, kako se zgrada u obće gradi, naime odozdo gori. S obzirom na napredak reforma u svih zemljah sve više stupa pred nas obveza, da dademo podpuni kazneni sustav, i mi ćemo upravo u tom praveu sa naponom svih sila imati pokazati, što možemo. Za to predlažem ovaj zaključak:

„Radi temeljitoga riešenja četvrtoga pitanja imade se na dnevni red buduće glavne skupštine staviti pitanje o pojmovnom ograničenju progona i kažnjenja prekršaja".

Ovaj predlog bude primljen i skupština zaključena.

Dr. J. Šilović.

Digitized by Google

Kriva prisega i krivo svjedočanstvo.*

Po dru. Fr. E. pl. Lisztu preradio dr. J. Veličković.

VII. Austrijsko pravo i doba prosvjete.

(Svršetak.)

Od osobite važnosti za upoznanje nazora, sa kojih je literatura doba prosvjete pošla, jasu razlaganja Sodens-ova u njegovom djelu „Geist der peinlichen Gesetzgebung Teutschlands", koja su uporabljena pri sastavljanju osnova kaznenih zakonika više njemačkih država. Krivu prisegu, shvaća Soden, po svojoj naravi vršću prevare, nu ne prevare po današnjem shvaćanju, već u smislu povriede „publicae fidei". „Kolikoću" krive prisege nalazi on „u šteti po državu, koja se sastoji u većoj zlorabi javnoga povjerenja, koje se stavlja u prizivanje božanstva kao svjedoka istinitosti tvrdnje; pa pošto se sigurnost družtva i vlastničtva osniva na medjusobnomu povjerenju, to je kriva prisega svakako zločinstvo". On s toga ubraja krivu prisegu medju najtežja zločinstva, te s toga revnuje proti prevelikoj blagosti zakonodavstva, riečima: „Koli nepojmiva, koli štetna, koli nedostojna je mudrog zakonodavstva blagost u pogledu odredjenih na krivu prisegu kazna".

Albert de Simoni jedan je od riedkih spisatelja te dobe, koji krivu prisegu označuju „zločinom proti vjerozakonu"; nu i on ističe, da se njom — u oprieci prema drugim vjerskim zločinima — upravljenom budući proti „javnoj vjeri i pouzdanju", napadaju neposredno temelji države.

Osobito zanimiva je „razprava Globiga i Haustera o kaznenopravnom zakonarstvu", koja je izmedju 46 podnešenih djela dobila razpisanu god. 1777. po ekonomičkom družtvu u Bernu nagradu, te nam s toga pruža nekim načinom službeni opis tadanjega shvaćanja i u pogledu našega predmeta. Ovi pisci uvršćuju krivu prisegu medju „prevarne čine"; nu niti ovdje ne imade se prevara shvatiti u privatnopravnomu smislu: dokaz tomu: što oni dužnost svjedoka da istinu izkaže, izjavljuju tako velikom „da se nedržanje iste imade smatrati najvećom povriedom javnoga povjerenja" s toga da se imade i najstrožije kazniti.

Tomu nasuprot uvršćuju Quistorp i Filangieri krivu prisegu opet medju zločinstva proti bogu odnosno božanstvu.

E. K. Wieland uvršćuje u svojem djelu „Geist der peinlichen Gesetze" krivu prisegu i krivo svjedočanstvo medju „krivotvorenja". Nu

* Na strani 469., 5. redak odozdo, ima se umetnuti nakon rieči Zeugen „einer unwahren Sache anführet; es sei sodann, dass Jemand". Nadalje valja izpraviti: na str. 464., 2. redak odozdo, mjesto „amore furori" „amoris furore", na str. 465., 1. redak odozgor, mj. „abcaecatum" „obcaecatum", na str. 466., 17. redak odozdo, mj. „Falches" „Falsches", na str. 467., 5. redak odozdo, mj. „izdane" „izdanom", na str. 469., 22. redak odozgor, mj. „voć" „već", na str. 470., 10. redak odozdo, mj. „pisege" „prisege", i posljednji redak mj. „dobazan" „dokazan".

Digitized by Google

on ne nazire u krivoj prisezi samo krivotvorenje, već podjedno i povriedu vjerskih dužnosti; da se ali krivom prisegom uzmogne postupati kao pravim zločinstvom, morade ona biti skopčana „sa pravom, posrednom ili neposrednom uvriedom države ili pojedinih podanika". U svakom drugom slučaju ne mogaše se krivorotnik kao zločinac na odgovornost pozvati, već samo kao lahkoumnik po redarstvenih organih kazniti".

Ch. G. Gmelin shvaća krivu prisegu i krivo svjedočanstvo „oštećenjem imetka iz koristoljublja". Po njemu bi se onaj, koji je krivo svjedočio, u koliko ne predleži drugo tim krivim svjedočanstvom počinjeno kažnjivo djelo, imao samo tada kazniti, ako si je time pribavio ili neposrednu korist ili ako se je po kojoj parbenoj stranci dao podmititi. I „krivu prisegu" uvršćuje on medju prevarne čine, kao kažnjivo proti imetku upravljeno djelo, nu dodaje, da se krivorotnik „radi time posvjedočenoga umalovaženja vjeroizpoviedi" imade strožije kazniti nego li drugi koji zločinac, imenito pako da se imade uviek i na gubitak časti (u smislu poštenja) osuditi".

I Grolmann smatra krivu prisegu čisto privatnim prestupom, „ograničenjem vlastničtva, bez da se je samovlastno u posjed uvukao".

U obsežnoj zakonskoj osnovi Kleinschroda — samo materialno kazneno pravo bo razpravljeno je u 1563 paragrafa — nalazi se kriva prisega medju „krivotvorenji", koja se imadu, bez obzira na istima prouzročenu štetu, kao prava zločinstva smatrati. To su, kako se u §. 1140. navodi, ona krivotvorenja „koja na upravu pravosudja štetno uplivišu: bilo to krivom obtužbom, krivim svjedočanstvom, uporabom krivih zakona ili drugim kojim načinom". Redovita kazan za te slučajeve bijaše ona — po §. 1160. — koja je odredjena za „opasnu kradju". U §. 1172. definira ovo zločinstvo kao „zatajenje ili izvraćanje istine, koja se imade prisegom utvrditi". Sliedeći paragrafi sadržaju niz postepenih kazna za slučajeve. koji nisu u §. 1160. sadržani; medju kojima §. 1176. odredjuje, „da se, u slučaju ako tkogod drugomu hotimice nanese štetu na tielu ili slobodi, imade krivcu „ona šteta dvostruko kao kazan nametnuti" koju je ovaj onomu hotimice naneo.

Glasoviti Feuerbach podvrgao je ovu osnovu Kleinschroda uništujućoj, ali po našemu sudu i zasluženoj kritici. Glede u §. 1176. zapriećene dvostruke kazni opaža Feuerbach, da bi tada morao eventualno krivorotnik na „dvostruku doživotnu" tamniću osudjen biti. U pogledu u obće zapriećenih kazna veli Feuerbach ovo: „I krivorotnici mogu se lahko tješiti; jer, ako kriva prisega ne konkurira s drugimi zločinstvi, već ako je njom samo obična šteta na imetku nanešena. tada se ima uporabiti kazan opasne kradje, t j. krivac mora duplo odslužiti; ako pako krivom prisegom nije nikakva šteta u imovini nanešena, tada na istu nije gotovo nikakova kazna odredjena — 3 do 4 tjedna proste tamnice. Za lupeže dovoljno utjehe i nade; za državu gotovo nikakve ili bar vrlo malo!

Digitized by Google

Na ovu ocjenu nadovezuje Feuerbach njekoliko primjetba, koje ne možemo već s toga mimoići jer ne stoje sasma u suglasju sa po njemu u njegovom glavnom djelu o kaznenom pravu zastupanim shvaćanjem krive prisege. On veli: „Kriva prisega sadržaje uviek u sebi protu pravno varanje i to prevaru na državi, koja se počini očitovanjem, kojim se, ako nije bezuvjetno istinito, uzdrmava gradjanska sveza; i koje, u koliko se isto ne drži svetim, onemogućuje većim dielom sviestno vršenje pravosudja . . . . Prisega je krivnjom država i njihovih zakona, gotovo u svih državah u ugledu duboko pala; možda je upitna osnova upravo na tu neznatnu vriednost i računala. Ali težko onoj državi, koja svoje zakone prilagodjuje postojećim mahnama, mjesto da te mahne odstrani, pa da na boljemu bolje utemelji . . .“ Sa ovimi Feuerbachovimi riečmi, kojimi on cielim žarom svoga osvjedočenja ističe opasnost, koja krivom prisegom prometu i vršenju pravosudja prieti, dočim se na povriedu tim upravo sgodjenoga pojedinca nimalo ne osvrće, ne da se u sklad dovesti okolnost, kada on u svojem 1801. izdanom djelu o kaznenom pravu krivu prisegu broji medju prevare u širjem smislu i kada ovu definira „hotomičnim protupravnim zavedjenjem drugoga u bludnju, tim što je priobćio krive ili zamučao istinite činjenice“. Ovdje je jasno iztaknuto privatnopravno stanovište; dočim bi se po gorenavedenih njegovih riečih moralo očekivati, da će krivu prisegu uvrstiti medju zločinstva, upravljena neposredno proti najsvetijim obćim dobrom.

U osnovi kaznenoga zakona Tittmana za kraljevinu Saksonsku, izdanoj 10 godinah iza Kleinschrodove, — koja obsiže ništa manje nego 2788. §§. — razlučena je kriva prisega podpunoma od krivoga svjedočanstva, koje potonje je u §. 1165—1173. uvršteno medju „prevarne čine“, te koje on definira ovako: „Tko svoje vlastite koristi radi ili da drugoga podpomogne u njegovom sticanju ili poslovih, krivo svjedoči, čime se njekomu šteta prouzročiti može, počinio je zločinstvo krivoga svjedočanstva“. Položi li se krivo svjedočanstvo pred sudom, tada se po §. 1166. imade ono dvostruko kazniti. Krivu prisegu pako uvršćuje on medju zločinstva „proti javnom povjerenju“ (§. 1344—1363[6]) a dieli ju 1. u krivu prisegu u pravom smislu, 2. nepromišljenu krivorotu, 3. vjerolomstvo, 4. u povriede drugih pred sudom učinjenih zasada. U svojih primjetbah k ovoj osnovi, navodi on: „Nedade se niekati, da se pojedine vrsti prevarnih činah imaju tim strožije kazniti, čim se njima „javnom povjerenju“ veća šteta nanosi, s toga da je dužnost zakonodavca, da sudca izrikom upozori na takove osobite slučajeve . . . Iz toga razloga činilo se je i najprobitačnijim krivu prisegu uvrstiti medju zločinstva proti javnom povjerenju; jer se prevarom proti pojedincu učinjenom ovo javno povjerenje ne vriedja u svakomu slučaju, niti je ona jedini uvjet, da bude kriva prisega kažnjivom; dočim je zloporaba javnoga povjerenja u svakom slučaju s njom skopčana“.

Digitized by Google

Prvih decenija ovoga stoljeća nalazimo na braniku s jedne strane proti Feuerbachovoj theoriji s druge strane proti pristašam čisto vjerskoga shvaćanja krive prisege glasovitoga Mittermaiera. On je jur g. 1818. u svom „novom archivu kaznenog zakona“ razvio svoju tvrdju: „da kriva prisega spada medju „javna zločinstva“ i to medju ona proti „javnom povjerenju“. Samo u onih slučajevih dakle, kada stoji prisega u savezu sa državom i njezinim djelovanjem, kada država svoje osude čini odvisnimi od prisege, da se kriva prisega ima smatrati zločinom proti državi, pa se samo u tih slučajevih dade opravdati pravnička kažnjivost krive prisege“. Sa prednavedenim Mittermaierovim djelom držimo da možemo zaključiti opis pokreta, potaknutog po literaturi dobe prosvjete pogledom na nauku o krivoj prisezi. Svi se naime iza njega dolazeći pisci priključuju u pogledu shvaćanja krive prisege njegovomu mnienju, pozivajući se većim dielom baš na njega samoga, pa ako je i bilo i ako još imade i danas njekoliko pisaca, koji nisu njegovoga mnienja, ipak se može uztvrditi, da je od njegovog doba postalo općenitim shvaćanje: da je kriva prisega zločinstvo proti javnomu povjerenju. Većina prednavedenih pisaca — medju protivnici nalazi se doduše Feuerbach — pripoznaje, da kriva prisega nije upravljena samo proti pojedincu, već proti državi, proti publica fides, proti povjerenju, od kojega zavisi sigurnost prometa, izvršivanje pravosudja, i cieli javni život naroda, a pri tomu se upravo rieč „prevara“ često ne rabi u današnjem smislu „imovinskoga prestupa“ već u starijem, širjem smislu, kao vrst t. z. krivotvorenja. Ta jedina okolnost, što je kriva prisega medju „prevarne čine“ uvrštena, nije jošte dovoljan dokaz, da bi se ona imala shvatiti „privatnim delictom“ u smislu tadanje terminologije.

Ovo moradosmo iztaknuti osobito s obzirom na austrijsko zakonodavstvo, koje se počam od Josipa II. pa do današnjeg dana držalo toga karakterističnoga shvaćanja krive prisege. Kazneni zakon od g. 1852. ne razlikuje se od većega diela njemačkih particularnih zakonika i od državnoga kaznenog zakona u pogledu navedenoga shvaćanja, već naprotiv samo u pogledu definicije prevare.

Kazneni zakonik Josipa II. od g. 1787. navodi u 6. poglavlju I diela medju „kaznenimi zločinstvi, tičućimi se imetka i prava“ 1. o prevari („Trug“), 2. o kradji, 3. razbojstvu, 4. paležu, 5. dvoženstvu. „Prevare“ kriv je onaj, koji nastoji ma kakovimi himbenimi čini sebi tudji imetak prisvojiti, ili koga zlom nakanom budi u imetku, časti, slobodi ili njegovih pravih oštetiti, bez obzira, da li je namišljeno postigao ili nije. Pod taj općeniti pojam prevare podpadaju: 1. krivotvorenje izprava, 2. krivo svjedočanstvo, 3. prisvajanje tudjega imena, časti, staleža i slična, 4. zloporaba slaboumlja drugoga njegovog neprosvietljenoga shvaćanja vjerozakona ili njegovih predrasuda, 5. prevarikacije pravdozastupnika. Već iz prednavedene definicije kao i poredka, u kojemu se „prevara“ na-

Digitized by Google

lazi, sliedi, da ona nije prosti prestup proti imovini, da pod istu podpada i više vrstih krivotvorenja, — izuzam krivotvorenja novca i javnih kreditnih papira — dakle da se niti kriva prisega ne da čisto privatnim zločinstvom smatrati. Pod riečju „koga“ (komu se kani šteta nanieti), imade se, kako je to u §. 197. kaz. zak. od g. 1852. izrazito navedeno, i država, a pod „prava“ na kojih tkogod imade štetu pretrpjeti, i slobodno vršenje pravosudja, razumjeti. Zakonitu definiciju daje nam §. 151. „Imenito pako krivim se čini prevare onaj, koji budi u vlastitoj budi u tudjoj stvari pred sudom krivo svjedočanstvo položi, ili drugoga nagovori, da krivo svjedoči: bio taj nagovor u korist vlastitu ili tudju učinjen, bilo svjedočanstvo pod prisegom ili bez nje položeno, bila konačna svrha postignuta ili ne“.

Vjersko svojstvo je dakle sasvim izčezlo; glede pojma ne ima nikakove razlike, da li je krivo svjedočanstvo u vlastitoj ili tudjoj stvari, da li je pod prisegom ili bez nje položeno: nu glavni uvjet je, da bude „pred sudom“ položeno. Zla nakana nuždna je, ali samo u toliko, da bude upravljena na hotomičnu povriedu kojega prava. Dovršeno je to zločinstvo položenjem, a da za to nije nuždno, da je naumljena svrha i postignuta. Nagovaranje na krivo svjedočanstvo kazni se kao i ovo samo.

Kazneni zakonik od g. 1803, podloga i danas jošte u Austriji — a i u nas — važećega prava, definira prevaru u §. 176. ovako: „Tko himbenim predstavljanjem ili činjenjem zavede koga u bludnju, kojom tkogod ima podnieti štetu budi u vlastničtvu budi u drugih pravih, ili koji se u toj nakani posluži čijom bludnjom ili neznanjem, krivac je prevare. Medju slučajeve, u kojih prevara postaje već po samoj naravi čina i bez obzira na visinu istom prouzročene štete zločinom navodi §. 178. onaj „kada se tko komu ponudio da mu pred sudom krivo svjedoči, kada je tko krivo svjedočanstvo sudbeno ponudio ili položio, kada je tko u vlastitoj stvari pred sudom krivu prisegu ponudio ili položio“.

U glavnomu dakle pridržane su ustanove zakonika cara Josipa II. novo je samo to: što se po gorenavedenom ne imade samo „jagmenje“ za krivo svjedočanstvo, već i sama ponuda k istomu ili k krivoj prisezi u vlastitoj stvari jednako dovršenomu zločinstvu smatrati, te se i kazniti ima kao i ovo. Jedina razlika postoji medju to dvoje zakona glede odmjere kazni; tako odredjuje §. 183.: „Imenito se ima varalica, ako je počinio zločinstvo pred sudom položenom ili i samo ponudjenom krivom prisegom, osuditi ne samo na kazan težke tamnice, već i na izloženje javnomu ruglu i preziru, na t. z. Schandbühne, a ako je tim činom prouzročena znatnija šteta ima se osuditi na doživotnu tamnicu“.

Na prednavedenih ustanovah zakonika od god. 1803. nije ni sada u krieposti postojeći kazneni zakonik od 27. svibnja 1852. ništa promienio; položaj, definicia, kazna — osim „izloženja ruglu“ — ostadoše

Digitized by Google

jednaki, kakovi bijahu prije 90 godina. Jedino stilističnu promjenu nalazimo u §. 199. a. potonjeg zakona, koji najme govori najprije o krivoj prisezi, a tada o krivom svjedočanstvu, što je u zakonu od godine 1803. obratno bilo.

Na koncu jošte moramo kao karakteristično iztaknuti, da je pri vojnih sudovih, gdje je Theresiana sve do godine 1855. u krieposti stajala i sve dotle po ovoj na upitni zločin udarena kazan smrti ostala zakonitom kazni, akoprem se u praksi odavno već nije rabila.

Dodatak.

Predstavivši štovanim čitaocem u dosada navedenomu povjestnički razvitak nauke o krivoj prisezi i krivom svjedočanstvu po djelu dr. Liszta u kratkom, — prema obsegu ovoga časopisa odmjerenom — izvodu, i to od prvoga početka pa do najnovije codifikacije iste u zakoniku od 27. svibnja 1852., koji danas jošte u Cislitavi a i u naših krunovinah u krieposti postoji, prelazim preko završetka toga djela, u kojemu se predočuje dalji razvoj te nauke po novijih austrijskih zakonskih osnovah — od kojih u ostalom nije do sada jošte nijedna uzakonjena — držeći uputnijim, da se, pošto smo mi od toga doba u tomu pravcu samostalno zakonodavstvo stekli, na ovomu mjestu i u obliku dodatka, osvrnem na razvoj upitne nauke u našoj domovini. Da i mi u toj nauci nismo zaostali za najnaprednijimi državami, svjedoči nam „osnova novoga kaznenoga zakona za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju, izradjena i izdana god. 1879. po kr. zemalj. vladi, odjelu za pravosudje, o kojoj želim ovdje nekoliko riečih, u koliko se ista odnosi na gore razpravljeno pitanje, spomenuti.

Što se najprvo tiče „sistematičnoga“ poredka, to su po navedenoj zak. osnovi kriva prisega i krivo svjedočanstvo stavljeni — zajedno sa novim, u postojećem kaznenom zakonu pod tim imenom nepoznatim deliktom „objede“ – pod jedan naslov, glavu IX. iza zločinstva krivotvorenja novca a izpred zločinstva i prestupaka proti ćudorednosti. Znatna dakle razlika postoji već u tomu pravcu — a ona odgovara modernoj nauci u tom: što su krivo svjedočanstvo i kriva prisega izlučeni iz obćenitoga pojma „prevare“ kao vrsti ove, kako ju postojeći kazneni zakon označuje, izlučeni kao samostalni delikt, dočim se u ovoj osnovi „o prevari“ tek u glavi XX. govori. U pogledu toga izlučenja veli „obrazloženje“ (k ovoj osnovi), da ona upitna dva delicta nije normirala poput postojećeg zakona kao osobitu vrst prevare, jer da je izkustvo pokazalo, da ovakovo shvaćanje tih delicta radja u praksi neprilikami, pošto nije moguće u svakoj krivoroti i krivom svjedočanstvu ustanoviti sve momente, potrebite za pojam prevare. — Iz gorenavedenoga sistematičnoga položaja ovih delikta, koji sliede neposredno iza zločina krivotvorenja novca, sliedi dakle,

Digitized by Google

da su oni uvršteni medju delikte, kojimi se vriedja „javna vjera“; sliedi dakle nadalje otuda, da za učin istih nije potrebno, da bi istima kakova materijalna šteta nanešena bila — taj momenat, kako ćemo nižje iz definicija tih delikta vidjeti, u ovih u obće manjka, naprotiv je za učin istih jedini uvjet: „povrieda vjere, koju oblasti stavljaju u kazivanje stranaka“; čime smo podjedno već i nehotice prešli na „pojam“ upitnih zločinstva. Jošte jednu razliku u sistematičnom položaju ovih delicta po zak. osnovi prema postojećim propisom, moram ovdje iztaknuti, a ta je u tomu, što se po njoj razlučeno govori o krivoroti (u §. 192.) te o krivom svjedočanstvu (u §§. 193. i slied.) dočim se u kaz. zak. od 1852. ob obojih u jednom §. (199. a) govori, te je po potonjemu i kazan kod obojih (po §§. 204—206.) jednako odmjerena — što u osnovi, kako ćemo dalje vidjeti takodjer nije slučaj — izuzam jednog slučaja, gdje se kod krive prisege po postojećem zakonu, ako je njom počinjena veoma važna šteta, odredjuje kazan t. t. od 20 god. po okolnostih i doživotna.

Što se „pojma“ tiče, to se ova osnova, osim onoga, što smo spomenuli, da ta zločinstva nespadaju više u kategoriju prevare, razlikuje od postojećega zakona znatno i u drugom pravcu. Dok se naime u §. 199. a. k. z. 1852. veli: Pod uvjet §. 197. (obća definicija prevare) postaje prevara zločinstvom već po samoj naravi čina: „kad tko u vlastitoj stvari krivu prisegu pred sudom ili ponudi ili položi“ (scill. po §. 197. „da time tkogod budi država, budi občina, budi ina koja osoba ima podnieti štetu budi u vlastničtvu svojem, budi u ostalih pravih“) to §. 192. osnove veli: „Radi zločinstva krivorote kazni se robijom do 5 godina ili uzom ne izpod 6 mjesecih i novčanom globom, tko pred sudom ili drugom kojom oblasti, nadležnom za primanje prisega, prisegom potvrdi neistinu, koju je kao stranka izkazao. Ako zakon mjesto prisege zahtieva od stranke svetčano obećanje, da će po savjesti istinu kazati, ovakovo je obećanje ravno prisegi“.

Razlika je dakle 1. u pojmu samom, kako smo gore već iztaknuli, da ne mora biti prisega položena budi iz koristoljublja budi s nakanom, da se komu šteta nanese, 2. što nije dovoljno za učin, da bude prisega samo ponudjena, već mora da bude i položena. 3. što nemora biti baš „pred sudom“ položena, nego može i pred „drugom kojom oblasti“ položena biti, pa da ipak predleži učin zl. krivorote — „obrazloženje“ u tomu pogledu navodi, da je ovaj dodatak nuždan bio, pošto su po našem državnom ustrojstvu i administrativne oblasti kod odlučivanja o prieporih i usljed inih razpravah, dosudjenih njihovoj nadležnosti vlastne pripustiti dokazalo prisege, te bi pomanjkanje takove ustanove moglo dati povoda mišljenju da su nekažnjive prisege položene pred nesudbenimi oblastmi. — 4. što je prisezi u ovom slučaju ravnim stavljeno i „svečano obećanje“, da će po savjesti istinu kazati. – Dalju razliku izmedju postojećega zakona i upitne

Digitized by Google

osnove nalazimo i u pogledu „kazni“ na zločinstvo krive prisege zapriečene. U glavnom najme cumulirana je po osnovi kazna slobode sa kaznom „novčane globe“, koju postojeći zakon ne poznaje. A u pogledu odmjerenja kazni slobode, osnova je daleko blažija, nego li postojeći zakon; dočim je naime po ustanovah potonjeg zakona §§. 202 – 204. na istu prema okolnostim zapriećena kazan od 6 mjesecih do 20 godina, dapače i doživotne težke tamnice, odredjuje §. 192. osnove, kako je gore već citirano, samo kazan robije do pet godina ili uze ne izpod 6 mjesecih (i globe novčane).

Napokon sadržaje osnova glede krive prisege novu ustanovu u §. 198., po kojoj se, ako ova bude samo „iz nepomnje“ položena, ima krivac samo radi prestupka uzom do jedne godine kazniti. Nova je takodjer ustanova §. 200. toč. 2. osnove u pogledu bezkažnjivosti krive prisege, koja nastupa u slučaju „ako je tko pred donešenom rješitbom kod dotične oblasti opozvao krivu prisegu“, prije nego li bude proti njemu učinjena prijava i prije nego je otuda nastala šteta za drugoga.

Prelazeći na „krivo svjedočanstvo“ moram konstatovati, da se i ovdje osim gorenavedenih glavnih načela, nalaze dalje znatne razlike izmedju postojećeg zakona i osnove i glede pojma i glede kazni. Po §. 199. a. k. z. od 1852. kriv je zločina krivoga svjedočanstva, koji — pod uvjeti §. 197. — zaište od koga krivo svjedočanstvo, koje bi se imalo položiti pred sudom, ili kad tko krivo svjedočanstvo pred sudom ili ponudi ili položi, ako i ne bude u njemu u isto doba ponuda i položenje prisege.

Po §. 193. osnove pako kazni se radi zločina krivog svjedočanstva robijom do 5 godina ili uzom ne izpod 6 mjeseci: „tko pred sudom ili drugom kojom oblašćju kao svjedok kaže neistinu ili istinu z a t a j i, ter svoja kazivanja potvrdi prisegom ili umjesto prisege u slučajevih, u kojih to zakon pripušta, svetčano zavjeri, da će po savjesti istinu kazati.

Što se samoga „p o j m a“ tiče vidimo i kod ovoga zločinstva, kao i kod krive prisege: da sama okolnost, da je tko krivo svjedočio, bez obzira na to, da li je njegovim kazivanjem komu šteta nanešena ili nije, to krivo svjedočenje čini kažnjivim: a ratio toj kažnjivosti leži jedino u tomu, što je krivac njime sud (odnosno oblast) u bludnju zaveo; ono je dakle, kako motivi osnove izpravno vele, kažnjivo „sa stanovišta državnoga pravosudja“.

U definiciji samoj nalazimo po osnovi istih razlika kao i kod krive prisege, da je krivo svjedočanstvo kažnjivo i kad nije pred sudom, već „pred drugom kojom oblasti“ učinjeno, i da se zaprisegnuću svjedoka i ovdje uzporedjuje svetčano zavjerenje. Jasnija biva definicija tog zločina od postojeće, umetkom „ili istinu zataji“.

Nova je ustanova osnove, kojom se „pojam“ krivog svjedočanstva znatno r a z š i r u j e, ona u §§. 196. i 197. navedena. Po §. 196. imade se

Digitized by Google

kao i krivo svjedočanstvo kazniti i lažno mnijenje vještaka podano pred sudom ili kojom drugom oblasti pod prisegom, ili uz poziv na jur položenu uredovnu prisegu, kao i lažno tumačenje i prevodjenje tumača odnosno prevoditelja. Po §. 197. kazni se radi prestupka (krivog svjedočanstva) uzom do 3 godine svjedok, vještak, tumač i prevoditelj, koji u „karnostnoj iztrazi" proti javnomu činovniku, odvjetniku ili javnomu bilježniku krivo svjedoči, dotično dade lažno mnenje, lažno tumači ili prevodi; nu ako je krivo svjedočeno, odnosno lažna izjava učinjena na štetu iztraženika, te isti bude odpušten, dotično lišen prava odvjetovanja ili ureda bilježničkoga, kazan je krivcu uza ne izpod godine. Ove ustanove uporabljuju se i onda, ako gradjanska osoba krivo svjedoči u razpravi pred vojničkim počastnim sudom". Kao razlog, zašto je ova nova ustanova uzeta u osnovu, navode motivi, da i „lažna mnenja" vještakah, krivi prevodi i tumačenja mogu dovesti sud u bludnju": dakle se time opet vriedjaju kao kod krivorote i krivoga svjedočanstva — ovog u užjemu smislu rieči, — prava državne uprave, koja na osnovu istih mnenjah, prevodah i tumačenjah crpi dokazna sredstva za izricanje pravoroka, pa je s toga opravdano, što je upitna ustanova uzeta na istomu mjestu sa krivorotom i krivim svjedočanstvom u ovu osnovu.

Što se kazna, koje su na krivo svjedočanstvo udarene, tiče, to i glede ovih osnova sadržaje sasvim nove, od postojećih propisah razlikujuće se norme (ustanove). Već kod definicije ovoga zločinstva po §. 193. naveli smo, da je obćenita kazan robija do 5 godina ili uza ne izpod 6 mjeseci; nu druga stavka toga §. odredjuje dalje: Krivi svjedok kazni se po istom §.:

1. robijom od 5—20 godina, ako je u kaznenoj parnici krivo svjedočio na štetu okrivljenika, osudjena na smrt, 2. robijom od 2—10 godina, ako je u kaznenoj parnici krivo svjedočio na štetu okrivljenika, osudjenog na robiju ili na drugu kazan slobode preko 5 godina. Dalje se u §. 194. normira „prestupak" krivoga svjedočanstva, te se uzom do godine dana ima kazniti, „tko u kaznenoj parnici krivo svjedoči na štetu okrivljenika neosudjena ili osudjena radi prekršaja, a uzom od 3 mjeseca do 2 godine, tko je krivo svjedočio u gradjanskoj pravdi ili inoj izvankaznenoj parnici i ako vriednost priepora nije nadmašila svotu od 100 for.

Vidimo dakle otuda 1. da se pri odmjerenju kazni poimence navode slučajevi, kakova se kazan imade na krivo svjedočanstvo izreći, kada je isto položeno u gradjanskoj, a kakova ako je u kaznenoj parnici položeno, koje razlike postojeći kazneni zakonik ne poznaje: 2. pako vidimo, da je kazna postepeno odredjena prema veličini krivnje dotičnika, što je svakako opravdano.

Nova je i ustanova §. 195. po kojoj se, u slučaju, ako je krivac počinio kažnjivo ovo djelo, da sebi ili drugomu namakne protupravnu

Digitized by Google

korist — dakle iz koristoljublja (privatno pravni momenat), — imade uz kaznu odredjenu u §. 193. i 194. suditi i „na novčanu globu", koje cumulacije postojeći zakonik ne poznaje. „Obrazloženje" opravdava ovu ustanovu umjestno opazkom: „da se novčana kazan prikazuje veoma uspješnim sredstvom za represiju delikta, izvirućih iz koristoljublja".

Glede kazna na lažno mnenje vještakah i krivi prevod govorili smo već gore pri §. 196. i 197. pa nam preostaje još navesti ustanovu §. 199., po kojoj se ova — a i krivo svjedočanstvo — u koliko nisu pod prisegom dana, imaju samo radi prestupka uzom kazniti.

Kao što sam već gore pri krivoj prisezi naveo, da se ova, ako je iz „nepomnje" položena, imade po osnovi kao prestupak blažje kazniti, vriedi po propisu §. 198. te osnove ta ista ustanova i u slučaju pod tim okolnostima položenoga krivoga svjedočanstva i podanog lažnog vještačkoga mnenja i krivoga tumačenja i prevoda. A tako isto kao što imade kod krive prisege slučaj nekažnjivosti, o kojemu sam prije kod §. 200. osnove govorio: ne imade se po istomu §. kazniti ni krivi svjedok u slučaju „kada bi kazivanjem istine bio samoga sebe obtužio radi kojega zločinstva ili prestupka; u slučaju kada je pred donešenom rješitbom opozvao krivo svjedočanstvo, lažno vještačko mnienje ili izjavu, prije nego li bude proti njemu učinjena prijava i prije nego li je iz kriva njegovog izkaza nastala šteta za drugoga; u slučaju napokon, ako je krivac po ustanovah kaznenoga postupnika bio oprošten od dužnosti svjedočenja, a nije bio o tomu pravu podučen". Gorenavedeni slučajevi bezkažnjivosti opravdani su što nastojanjem, da se nitko ne sili na denuncijaciju samog sebe, što kriminalno političnimi razlozi, koji preporučuju, da se bezkažnjivost zajamči krivcu, ako je za vremena uklonio štetne posljedice svoga djela, dakle i time što je prije izrečene rješitbe opozvao tko svoje krivo svjedočanstvo ili lažno vještačko mnenje; napokon iz razloga što se onima, koji su po kaz. postupku ovlašćeni uzkratiti svjedočanstvo, imade to pravo ovim obezbieditи, ako jih uredujuća oblast na to pravo nije upozorila, jer se u tomu slučaju predmnieva, da je dotičnik, držeći, da je dužan svjedočiti, svjedočio pod pritiskom neodoljive želje, da svojim izkazom ne naškodi onim osobam, s kojima ga veže srodstvo ili ljubav, čega radi mu je i po kaznenom postupku dano pravo odreći se takovoga svjedočanstva.

Dok napokon postojeći zakon u §. 199. a. ne čini razlike izmedju neposrednoga počinitelja krivog svjedočanstva i začetnika tog zločinstva, odredjujući jednaku kazan i za onoga „koji zaište od koga krivo svjedočanstvo, koje bi se imalo pred sudom položiti": to osnova sadržaje u §. 201. posebnu ustanovu za začetnika: naime za onoga, „koji nastoji privoliti drugoga, da krivo svjedoči, lažno tumači ili krivo prevodi, te odredjuje, „ako kažnjivo dielo bez njegovog upliva počinjeno ne bude", prema okolnostima u toč. 1. 2. 3. navedenim postepene kazne (najveću

Digitized by Google

od 5 godina robije, najmanju uzom do 6 mjeseci) u slučaju pako, da je time začetnik htio sebi ili drugomu protupravnu korist namaknuti, uz kazan slobode i novčanu globu". Po ovoj dakle ustanovi tvori neuspjelo začetničtvo posebni delikt. Na prvi pogled moglo bi se reći „da se ova ustanova protivi načelu izraženom u gorenavedenom §. 200. osnove, po kojemu se krivo svjedočanstvo ne ima kazniti, ako je pred donešenom rješitbom i prije nego li bude podnešena prijava proti njemu ili nastala šteta za drugoga, ovo opozvano bilo, dočim bi se po ustanovi §. 201. imao začetnik, ako i njegovo nastojanje nije uspjelo, ipak kazniti. Nu ako se uzme — a to se i u obrazloženju „osnove" iztiče, — da se opoziv krivog svjedočanstva od strane samog svjedoka može smatrati izrazom njegovoga pokajanja, te mu se toga radi zajamčuje, slično kao i onomu, koji je iz vlastitoga nagona odustao od započetog kažnjivog djela, bezkažnjivost, to se usuprot za onoga, koji nastoji privoliti drugoga, da krivo svjedoči, lažno mnenje podade ili da krivo tumači odnosno prevodi, ne može reći, da se nalazi u jednakom položaju kao i onaj, jer je ovaj ostao pri svojoj zločinstvenoj nakani, koja ali samo iz razloga, od njegove volje neodvisnih, nije izvedena, dakle za nju niti bezkažnjivost nastupiti ne može.

Ovoliko scienio sam nuždnim navesti u svrhu, da se uzmogne uviditi, koliki je napredak glede ove nauke i u nas učinjen. Istina doduše, da taj napredak za sada imade samo doctrinarne vriednosti, pošto višenavedena zakonska osnova jošte nije uzakonjena; nu pošto načela u istoj sadržana odgovaraju modernoj nauci i drugih naprednijih država, posebice i u poglede ovdje razpravljenoga pitanja, to držim da će ista — bar što se ove nauke tiču, — biti, kada dodje čas, da se u nas nov kazneni zakonik stvori — a taj sigurno ne leži više u dalekoj budućnosti — biti i u novom zakoniku usvojena.

Samovlastna pomoć.

Napisao ***Ante Gavez.***

U priobćenoj pod gornjim naslovom crtici iz prakse opravdava se postupak jedne kot. oblasti, koja je prijavu kr. kot. suda, da je vjerovnik samovoljno proveo pljenitbu proti svomu dužniku oduzev mu u njegovom prisuću posteljinu, jednostavno vratila ne smatrajuć se nadležnom u tom predmetu kakove korake poduzeti.

Priznaje se, da je opisani učin pljenitelja povrieda pravnog reda i zakona. no dokazuje se, da se upravna oblast ne smije upustiti u iztraživanje i kažnjenje takove povriede. jer na to nije osobitim propisom ovlaštena.

Digitized by Google

Poziva se na čl. V. carskoga patenta od 27. svibnja 1852., kojim je u nas uveden kazneni zakon i koji veli, da: „postupanje i kažnjenje u inim slučajevima zakona, na koje se ne odnosi ni ovaj kazneni zakonik, ni pod čl. II. pomenuti osobiti zakoni kazneni, prepušteno je odredjenim na to vlastim, po glasu propisa postojećih o tom".

Iz toga se izvodi, da se navedeni slučaj samovlastne pomoći ne može kazniti po citiranom članku V., jer isti upućuje naročito „na propise postojeće o tom" a takovog propisa ne ima.

Iztiče se nadalje, da ni u naredbah ministarstva nutarnjih poslova, pravosudja i vrhovne vlasti redarstvene od 3. travnja 1855. i od 30. rujna 1857. ne ima takovih osobitih propisa, jer prva naredba samo odredjuje, tko i uz koje formalnosti ima postupati u slučajih navedenih u čl. V., a druga nadopunjujuć prvu odnosi se i opet na čl. V. t. j. iziskuje naročito zabranjene čine i propuste.

Iz svega ovoga izvodi se nekažnjivost samovlastne pomoći počinjene po vjerovniku time, što je samovlastno zaplienio posteljinu svoga dužnika, jer za to ne ima osobitoga propisa, pak se za svoj čin čini odgovornim samo privatnopravno po propisih o. g. z.

Podpisujem razlaganje, da je ovakav samovlastni pljenitelj odgovoran dužniku za prouzročenu štetu po propisih o. g. z., ali podjedno držim, da isti podpada i upravnoj kaznenoj sudbenosti, ako ne ima uvjeta progonu po kaznenom zakonu.

Ne imamo doduše osobitoga propisa, koji bi odredjivao kaznu za onoga, koji proti svomu dužniku samovlastno pljenitbu provede, ali se ipak ne mogu s tim složiti, da je ovakav samovlastni pljenitelj samo privatnopravno odgovoran za prouzročenu štetu, a inače da je nekažnjiv.

Kao osobiti biljeg svakoga prava iztiče se vlast prisiliti i drugoga, da to pravo poštuje i priznaje, drugim riečima, svako pravo, da ne bude iluzornim, potrebuje zaštite.

Ovu zaštitu ili daje država ili si ju pribavlja sam ovlaštenik, a u ovom potonjem slučaju razlikuje se samovlastna pomoć i nuždna obrana, prema tomu, da li djelovanje ovlaštenika ide za tim, da si mimo oblasti vlastitom silom pribavi priznanje svojega prava, ili pak samo za tim, da odbije tudji nasrtaj na svoje pravo.

U opisanom slučaju namjeravao je vjerovnik samovlastnom pljenitbom pribaviti si priznanje dotično realizovanje svoga vjerovničkoga prava. Po ustanovi §. 19. o. g. z. imao je zaštitu dotično realizovanje svoga prava zatražiti u za to ustanovljene oblasti, a jer toga nije učinio već je sam poduzeo čin, na koji je samo zato postavljena oblast ovlaštena, počinio je čin protuzakoniti i zato ga isti §. čini odgovornim.

Digitized by Google

Naravno, da ga §. 19. o. g. z. za ovaj protuzakoniti čin čini odgovornim samo u privatnopravnom pogledu, jer o. g. z. po svojoj naravi ne može sadržavati i kaznene ustanove.

Ali u opisanom činu nije sadržana jedino samovlastna pomoć, vjerovnik je zaštićujuć svoje pravo počinio nasrtaj na tudje, dužnikovo pravo i ovo drugo u većoj mjeri, jer se iz opisanog čina ne da zaključiti, da je vjerovnik stekao bud kakovo pravo na baš po njemu zaplienjenu posteljinu. I ovim nasrtajem na tudje pravo počinio je dakle protuzakonitost.

No smije li se dopustiti u pravno uredjenoj državi, da ovakovi protuzakoniti nasrtaji na tudje pravo počinjeni pod izlikom samovlastne pomoći budu nekažnjivi?

Mislim da ne, jer čemu onda sve oblasti, ako si može svaki nekažnjivo mimo oblasti pribaviti svoje kadgod i umišljeno pravo vlastitom silom, pak da ostane samo privatnopravno obvezanim za eventualnu štetu.

Ovakova samovlastna pomoć izvedena nasrtajem na tudje pravo izazivlje nuždnu obranu, a kraj ovakvoga postupka bio bi izvrgnut svaki pravni poredak pogibelji.

Zar država ne ima sredstva za zaštitu pravnog poredka? Oštećeniku ostaje povreditelj privatnopravno odgovornim, ali je nuždno, da taj isti povreditelj bude odgovoran i za povredu pravnog poredka, da bude kažnjen.

Ne ima li uvjeta, da dotični povreditelj bude po kaznenom zakonu progonjen, upravna je oblast zvana, da pribavi zadovoljštinu povriedjenomu pravnomu poredku.

Zakon od 5. veljače 1886. ob ustroju županija i uredjenju uprave u županijah i kotarih u §. 46. točka 1. ističe navlastito kao dužnost kotarskih oblastih „neposrednu skrb oko izvršbe zakona, oko uzdržavanja sigurnosti, javnoga reda i mira".

Mislim, da je upravna oblast po ovoj ustanovi ne samo nadležna, nego i dužna postupati proti onomu, koji samovlastno, mimoilazeć za to ustanovljene oblasti, poduzme čin, da si samovlastno izvojšti možda i umišljeno pravo i time podjedno tudja prava vriedja.

Ostanu li ovakovi samovlastni i protuzakoniti čini nekažnjeni, gdje je onda garancija za uspjeh skrbi političkih oblasti „oko izvršbe zakona, oko uzdržavanja sigurnosti, javnoga reda i mira"?

Time mislim, da je nadležnost upravne oblasti za opisani slučaj opravdana.

Po kojoj ustanovi će se izreći kazan?

Na ovo pitanje nalazim odgovor u naredbi ministarstva unut. poslova, pravosudja i vrhovne redarstvene vlasti od 30. rujna 1857.

U toj naredbi nije odlučno ono, što se u uvodno spomenutoj razpravi citira, naime: „kako se suditi imaju prekršaji takovih zakonitih

Digitized by Google

propisa ili naredaba, koje vlasti iz javnih obzirah izdaju, ali koje ne sadržavaju u sebi naročitih ustanova kaznenih" nego je mjerodavna u istoj naredbi sadržana previšnja odluka od 16. rujna 1857., koja veli: „Svikoliki čini ili propusti, koji su postojećimi zakoni ili naredbami što ih vlasti unutar svoga djelokruga izdaju, izjavljeni istina u obće kažnjivi ili barem iz obzira redarstvenih ili inih obzira javnih kao protuzakoniti, ali proti kojim u dotičnih izdatih propisih nije odredjena kazan stanovita, imadu se, u koliko se na njih ne može uporaviti kaznenik obćeniti, kazniti globami od 1 for. do 100 for. ili zatvorom od 6 urah do 14 dana".

Dakle i „svikoliki čini i propusti, koji su postojećimi zakoni izjavljeni barem iz obzira redarstvenih ili inih obzira javnih protuzakoniti" imadu se po ovoj naredbi kazniti, a ne samo oni, koji su spomenuti u članku V.

Samovlastna pak pljenitba je nedvojbeno protuzakonit čin, jer nije u skladu nego u oprieci sa §. 19. o. g. z., a niti javni obziri ne mogu dozvoliti, da vjerovnik po volji, i mimo oblasti samovlastno plieni dužnikove predmete.

Ovim nisam kanio dokazati, da je svaki slučaj samovlastne pomoći absolutno kažnjiv kao što se je u uvodno spomenutom članku nastojalo dokazati, da je absolutno ne kažnjiv, ako ne ima uvjeta za progon po zakonu kaznenom, nego sam hotio izjaviti samo svoje mnienje, da samovlastna pomoć kao čin protuzakoniti i javnim obzirom protivni i onda, ako i ne podpada progonu kaznenoga zakona, može biti kažnjiva po upravnoj oblasti.

Za to držim, da dotična kotarska oblast nije izpravno postupala, kad je prijavu bez ikakovih izvida a limine odbila izjaviv se nenadležnom, već je imala povesti izvide i nakon istih izreći presudom, je li u konkretnom slučaju vjerovnik pljenitelj kriv i kažnjiv ili ne.

Primjetbe k osnovi novoga hrvatskoga stečajnoga reda.

Priobćio dr. A. Badaj.

(Nastavak.)

K §. 69. U stečajnom postupku se dogadja često, da dodje do parnice, jer se neka kontroverza ne može drugim već parbenim putem riešiti. Čim do parnice dodje, prestaje vlast stečajnoga prava, te se dotični odnošaj imade riešiti lih po parbenom postupku.

Zaoto se stečajni red niti ne odnosi na takove parnice, već na stečajni postupak sensu stricto, na postupak izvan parnice.

Digitized by Google

Pitanje se namiće, kakove je naravi ovakov postupak, da li je on parben ili izvanparben, te da li će prema tomu sud stečajni u tom postupku sliediti propise parbenoga ili izvanparbenoga prava. Pitanje od znamenitosti velike u svakom trenutku stečajnoga postupka.

Naš sudovnik od 16. veljače 1853. riešava to pitanje time, da je stečajnu sudbenost uvrstio kao treći diel parbene sudbenosti, dočim provedbena naredba k našem g. p. p. od 16. rujna 1852. suglasno time propisuje u stečajnom postupku uporavu g. p. p.

Na tom stanovištu stoji takodjer i naša osnova stečajnoga reda in casibus exceptis, što odredjuje iznimku od parbenoga prava u §. 69. time, da sud stečajni nije u stečajnom postupku radi provedbe dokazala za objasnenje okolnosti u stečaju vezan na predloge stranaka, kako bi to inače po naravi stečajnoga postupka kao parbenoga prava vezan bio.

Samo daklem neizravno i nekim načinom ratione exceptionis priznaje §. 69. naše osnove stečajnomu postupku njegov parbeni rod te time odredjuje, da se u stečajnom postupku imadu uporavljati propisi općeg parbenog postupnika, u koliko u stečajnom redu za neki odnošaj ne ima posebnih propisa.

Samo u toliko je i opravdan poziv naše osnove na §. 65. njemačkoga stečajnoga zakona.

Ali ovakovo važno stanovište ne smije se tako sakriveno izpovjedati, te bi naša osnova puno shodnije učinila, da je §. 65. njemačkoga stečajnoga zakona u cielosti uzela. Ovaj pako glasi: „Die Vorschriften der Civilprocessordnung finden, soweit nicht aus den Bestimmungen dieses Gesetzes sich Abweichungen ergeben, auf das Concursverfahren entsprechende Anwendung".

Otvorenje stečaja.

U §§. 70—83. opredieljuje naša osnova odnošaje otvaranja stečaja. Ovo je jedna od vrlo važnih, dapače najvažnijih partija stečajnoga prava. Važna je ona, jer se u njoj radi ob obstanku ekonomskom, o družtvenom položaju, o gradjanskoj časti duznika, koji se ne smiju na lahku ruku izvrći opasnosti i težkim posljedicama otvorena stečaja. S druge strane ali radi se baš u tom istom momentu i o bitnih probitcih vjerovnika, kojim se treba takodjer dati pravedna zaštita. Zadaća je valjana stečajnoga reda na pravednoj podlozi ove bitne interese vjerovnika i dužnika u sklad dovesti.

Njemački stečajni red odredjuje otvorenje stečaja u pravilu onda, kada je u dužnika nastupila platežna nemoć, bez obzira na to, da li je njegova dugovina premašila aktivni imetak. Dužnik može biti aktivan, pa će se nad njegovim imetkom otvoriti stečaj, ako je pao u platežnu nemoć.

Digitized by Google

On ali može biti pasivan, ali neće otići u stečaj dokle plaća svoje obveze.

Iznimke od toga pravila postoje glede trgovačkih družtva i ostavine, pošto trgovačka družtva idu u stečaj čim stupe u pasivni položaj, makar i neobustavila plaćanja, dočim ostavina ne ide u aktivnom stanju u stečaj, makar da je ostavitelj za života obustavio plaćanja, ili makar da je to nasljednik učinio.

Ugarski zakon, a za njim i naša osnova, nije prihvatila toga stanovišta.

Ona moment stečaja formalni nastoji da spoji sa materijalnim stečajem, te u pravilu odredjuje otvorenje stečaja momentom, kada je pasivum prešao aktivum.

Iznimno ali dozvoljuje kod trgovaca otvorenje stečaja i onda, kada je on aktivan, ali je dospio u platežnu nemoć.

Nedvojbeno su ugarski stečajni red i naša osnova pravilniji. Stečajni red bo po svom bivstvu predpostavlja prezaduženost, pa se samo iznimno može od toga stečaj dozvoliti i kod dužnika neprezaduženoga, ako je on stupio u takovu derutu, iz koje ne može izaći kao n. pr. trgovac obustavivši plateže.

No ugarski stečajni red i naša osnova promjenivši to načelno stanovište mora i u pobojnom pravu zauzeti drugo stanovište od njemačkoga. Jer kada je po njemačkom stečajnom zakonu momenat materijalnoga stečaja prenešen na momenat platežne nemoći, onda će za pobojno pravo biti taj momenat odlučan, a to on i jeste.

Ali kada je u ugarskom stečajnom redu i u našoj osnovi uzet za momenat materijalnoga stečaja čas, kojim je dužnik postao prezaduženim, onda mora se taj čas uzeti i za izhodište pobojnomu pravu stečajnomu. Toga ali ugarski stečajni zakon na račun dosljedne pravne konstrukcije ne čini.

Tu istu pogrešku čini naša osnova u §. 24. točka 3. kako sam već spomenuo kod §. 24., a netom mi do rukuh dospievša osnova pobojnoga prava našega se za tim povadja.

Naša stečajna osnova poput svojih uzora opredjeljuje samo slučajave, kada se može tražiti otvorenje stečaja. Ali se naša osnova ne dotiče pitanja, kada kridator mora tražiti otvorenje stečaja. A ovo je doista vrlo važna stvar, pa je i jur spomenuti odbor, koji je stvorio novelu k njemačkomu stečajnomu postojećemu redu, njom se bavio i predlog stavio.

I u našoj praksi je na ime očito pravilan pojav, da prezaduženik ide u stečaj, kada ga vjerovnici potjeraju, ili kad je već sasvim razgospodario svoj imetak.

Digitized by Google

On pokušava sve moguće načine, da se održi, izrabljuje posliednja vrela kredita uz težke uvjete, premda se već davno nalazi u stanju takovu, da se ne može izvući.

Time ne samo da on oštećuje skoro sasvim vjerovnike sa njihovimi tražbinami, već i on se dovadja u položaj takov, da mu se niti prinudnom nagodom pomoći ne može.

Zaoto se može tražiti i u interesu vjerovnika i u interesu prezaduženika, da se opredjeli takodjer u stečajnom redu, kada je dužan prezaduženik otvoriti stečaj, pa da se ovakova dužnost stavi takodjer pod kriepku sankciju. Očekivati bi dakle bilo, da će netrgovac čim postane prezaduženim, a trgovac i mimo toga čim dospije u stanje platežne nemoći, tražiti u svom i u interesu vjerovnika otvorenje stečaja. To bi bila ali kriepost, to bi bilo moralno junačtvo, to bi bio priegor na vlastitu obstanku, jer obstanak u takovom času još uviek sili dotičnika na borbu. U pravu se ali ne traže moralna junačtva. Zaoto se i ne bi razložno moglo prezaduženiku nametnuti dužnost, da on kao netrgovac momentom prezaduženosti, a kao trgovac momentom platežne nemoći mora tražiti otvorenje stečaja proti sebi samomu.

Ali imade imovinski stadij, u kojemu postaje po naravskom tečaju stvarih daljnja borba očito bezuspješnom, te je ona samo kadra još više upropastiti imovinske odnošaje prezaduženika. Ovdje treba da stupi zakon pred prezaduženika sa koercitivnom normom te da obveže prezaduženika na otvorenje stečaja pod inakom osjetljivom sankcijom.

Gore spomenuta osnova njemačkoga odbora za upodpunjenje stečajnoga reda doista predlaže nam takovu normu i to samo u pogledu trgovaca dodajuć §. 96. njemačkoga stečajnoga zakona dodatak ovaj: „Derselbe (Gemeinschuldner) ist zu dem Antrage auf Eröffnung des Verfahrens verpflichtet, falls er ein zur Führung von Handelsbüchern verpflichteter Kaufmann ist, sobald aus der Jahresbilanz oder einer im Laufe des Geschäftsjahres aufgestellten Bilanz sich ergiebt, dass die Schulden mindestens das doppelte des Activ-Vermögens betragen". A kao sankciju predlaže ova osnova §. 210. b), kojim se na propust ove dužnosti namiće kazan zatvora do dvie godine dana.

Ja držim da bi mi ovu predloženu novotu mogli vrlo koristno u našu osnovu uvrstiti i to iz istih razloga, iz kojih je u Njemačkoj predložena.

Mi smo time obćenite opazke glede otvorenja stečaja naveli. Sada ćemo preći pako na posebne ustanove.

K §. 70. Ovom ustanovom odredjuje zakon bezuvjetno otvorenje stečaja, čim ga tko sam proti sebi zaište. Sud ne ima se upuštati u nikakovo izpiti-

Digitized by Google

vanje već imade ex primo decreto stečaj otvoriti. Zakon očito proizlazi sa gledišta, da nitko ne će sebi zla htjeti nametnuti, pa po tom u molbi dotičnika nazrieva dokazanimi predpostave stečaja kroz moliteljevo priznanje.

No priznanje kao dokazalo važi i može važiti samo dotle, dokle se to priznanje u svojih posljedicah ograničuje na interese čisto individualne priznavatelja. Čim ali to priznanje dodira i javni interes ili i interes trećih osoba, ne može se ono pure et simple kao dokazalo uzeti. Tako priznanje u kaznenom postupniku, tako priznanje suparnika u gradjanskoj parnici, a tako je i u nazočnom slučaju.

K meni je došao jednoč klienat kao jedini nasliednik ostavine. Ova ostavina nije imala pokretnoga imetka već samo nekretnine. Ona nije imala osobnih vjerovnika, već hipotekarne, od kojih je jedan nekretnine na ovršnoj dražbi prodao i dostao za kupovninu, kojom bi predidući vjerovnici namireni bili, a on je za pokriće svoje tražbine kupljene nekretnine zadržao. Rečeni nasljednik pripovjedi mi, da iz kupovnine ne može ništa dobiti, ali on da je tražio od dostalca barem nešto, da kao nasljednik i on nešto dobije. Pošto nije ništa dobio želi on otvorenje stečaja proti ostavini. Pošto sam to zastupstvo odklonio, tražio je on kod suda otvorenje stečaja. Nu sud, znajući o čemu se radi, odbio ga je.

Nadalje mi je iz prakse poznato i to, da su ovršenici u tjeskobi da se spase pred neuklonivom dražbom za veću tražbinu išli u stečaj. To može učiniti ponapose dužnik onda, ako ima samo jednoga vjerovnika, samo da obustavi ovrhu, dočim će tada prema §. 151. osnove jednostavno tražiti dignuće stečaja.

U takovih i drugih sličnih slučajevih omogućuje §. 70. šikanozno otvorenje stečaja a to tim više, jer se niti ekstenzivnim tumačenjem ne može ovlastiti sud na prosudjenje u molbi za otvorenje stečaja sadržanog priznanja, kada to po obćih načelih parbenoga prava nije moguće (§. 108. g. p. p.) te kada iznimka od legalne dokazane teorije, sadržana u §. 69. osnove odnosi se samo na dokaz po svjedocih i vještacih.

U oči svih tih okolnostih i sumnja bilo bi potrebno, da prihvatimo i §. 96. njemačkoga stečajnoga reda, po kojem je molitelj stečaja dužan sa molbom za otvorenje stečaja predložiti popis vjerovnika i dužnika te pregled imovinske mase ili da je to dužan naknadno pridonieti. Ujedno bi se imalo u §. 70. dati sudu pravo, da se može upustiti u prosudjenje pravilnosti molbe za otvorenja stečaja.

K §. 71. Nepravilna je stilizacija ovoga §. u toliko, što govori ob otvorenju stečaja proti nasljedstvu, dočim se stečaj otvora proti ostavini ili na nasljedstvu, ali nikada proti nasljedstvu.

Digitized by Google

K §. 78. Njemački stečajni red poznaje u obće samo fakultativan vjerovnički odbor ostavljajuć na volju vjerovnikom, da li će ga birati ili ne će. Austrijski stečajni red ne pozna u obće privremenoga vjerovničkog odbora, a ugarski pozna privremeni vjerovnički odbor samo fakultativno.

Pita se, zašto su ti novi stečajni redovi hladni tako naprama ovoj instituciji?

Da li možda vjerovnički odbor u obće nije nuždan ili koristan?

Ne zato, jerbo vjerovnički odbor ne bi nuždan ili bar koristan bio, izbjegavaju ovi novi stečajni redovi imenovanje privremenoga odbora vjerovničkoga, dapače njemački stečajni red i definitivni vjerovnički odbor fakultativno propisuje, t. j. u koliko ga vjerovnici hoće izabrati.

Da su noviji stečajni redovi napram tomu stečajnomu organu dosta hladni, to će biti valjda zato, jerbo se taj organ u praksi nije baš kao dobra stečevina prokušao.

Ali ja mislim, da bi zakonodavac prije nego li napusti takav organ trebao da razmišlja o tome, kako bi se dao on shodnimi normami usavršiti, a nedostatci ukloniti. Tomu se zadatku podvrgava rečeni predlog njemačke stečajne novele, dočim s druge strane predlaže, da se već kod otvorenja stečaja obligatno imenuje privremeni vjerovnički odbor. Dočim ćemo na preinake kod vjerovničkoga odbora doći niže, kada bude o njemu govora, ovdje iztičem, da je doista shodno bilo, da naša osnova stečajnoga reda odredjuje takodjer taj privremeni vjerovnički odbor. — No ovo imenovanje trebalo bi odrediti sustavno u §. 78. a ne u 88.

K §§. 83—86. Suglasno sa austrij. i ugar. steč. redom uvadja kod nas naša osnova instituciju stečajnoga povjerenika. Koju svrhu imade stečajni povjerenik, to se vidi iz propisanih mu u §. 84. osnove agenda. Ako se uvaži, da ove agende na temelju neposredna občenja i nadzora uspješnije može vršiti stečajni povjerenik, nego li sud; pa ako se uvaži, da se ovom inštitucijom i brži postupak polučuje, a i nekim načinom koncentracija sve djelatnosti u jednoj osobi daje ovoj mogućnost boljega poznavanja stečajnih odnošaja, dočim s druge strane otvoreni pouvoir stečajnomu povjereniku nalaže veću odgovornost nego li pukom referentu: — to moramo posve opravdanim smatrati, što je i naša osnova inštituciju stečajnoga povjerenika usvojila.

Ali ja ne mogu dokučiti, zašto §. 83. in fine kod trgovačku sudbenost vršećih kotarskih sudova u netrgovačkih stečajih ukida stečajnoga povjerenika. Jer to, što se tuj djelokrug stečajnoga povjerenika prenaša na sud, nije gledom na gore iztaknute razloge i svrhu te inštitucije ništa drugo već subrogacija te inštitucije. Kada bi sud kao takav kadar bio vršiti zadatke stečajnoga povjerenika, onda bi stečajni povjerenik bio za-

Digitized by Google

konarski suvišni balast. Ne može li ali sud tih zadataka u mjesto stečajnoga povjerenika vršiti, zašto se u zakonu samom već u ovako velikom obsegu ruši neko obćenito načelo?! — Ovo ja tim manje mogu pojmiti, jer držim, da se posve diskretnim načinom iz same osnove dade zaključiti, da je ova nedosljednost počinjena iz čisto relativnog razloga, koji se ali dade lahko ukloniti.

Osnova ugarskoga pravosudnoga odbora za stečajni red predlaže za stečajnoga povjerenika sudbenoga viećnika. Očito je svrha tu bila položiti ovu važnu ulogu u ruke prokušana i zrela sudca. U saboru je ali prodro predlog ministarski, po kojem se ima za stečajnoga povjerenika imenovati za izvršavanje sudstva sposobnoga urednika. Ako se uvaži, da u Ugarskoj pravilno vrše stečajnu sudbenost sudbeni stolovi, gdje se nalazi veći izbor prokušanih sudaca, onda je prihvatom ministarske osnove i opet posve služeno praktičkoj potrebi.

Ali naša osnova daje stečajnu sudbenost i onim inokosnim sudovom, koji vrše trgovačko-mjenbenu sudbenost. Ali da ipak se svrha poluči, naša osnova odredjuje, da imade u pravilu sam predstojnik suda vršiti dužnost stečajnoga povjerenika. Ali pošto mu se ne može toliki teret natovariti, prenaša dužnosti povjerenika na sam sud u stečajevih netrgovačkih.

Ponajprije se mora na to primjetiti, da predstojnik ovim načinom nije mnogo razterećen, jer odgovornost, koju u trgovačkih stečajevih imade kao povjerenik, ima u netrgovačkih slučajevih u nekoj mjeri kao predstojnik.

S druge ali strane se mora priznati, da su novijimi našimi zakoni, koje hoće da stvore jamstvo za dobar rad sudova, predstojnici sudova i onako dosta obterećeni. Zato se i naša osnova neufa nametnuti im više tereta.

Najnaravnija bi rješitba u ovih okolnosti bila ta, da se trgovački kotarski sudovi obskrbe sa jednim viećnikom II. razreda, pošto su i ovako predstojnici, a gledom na važnost tih sudova i treba da budu viećnici I. razreda. Sa razmjerno neznatnim troškom dala bi se spasiti čista važna inštitucija stečajnoga povjerenika, dočim bi se ujedno trgovačkim kotarskim sudovom dala veća podkrepa za vršenje njihova važna poziva.

U §. 84. osnove bi ja bio za ustanovu, koje nemaju niti austrijski, niti njemački, niti ugarski stečajni red. Ta bi ustanova glasila, da imade stečajni povjerenik svaki mjesec dana u svrhu zajedničkoga izpitanja poslovanja sazvati u sjednicu upravitelja stečajnine i vjerovnički odbor. Razlozi ovoj ustanovi su sliedeći.

I najbolje zakonske ustanove slabo važe, ako se ne vrše. Zato je prieka potreba, da se zakon poskrbi i zato, da će se njegove odredbe

Digitized by Google

moći a i htjeti vršiti, kako treba. To naša osnova nastoji polučiti time, što stečajnomu povjereniku daje vlast nadzornu nad svim poslovanjem. S druge strane daje osnova ovakovu vlast nadzornu vjerovničkom odboru nad poslovanjem upraviteljevim. Ta okolnost, što je taj nadzor samo vlast, a nije kao dužnost izražena, u mnogih će slučajevih otegotiti ovaj nadzor gledom na obzire za osobu upraviteljevu i njegovu osjetljivost. U interesu dakle ovakova nadzora je, da se isti stavi u dužnost i stečajnomu povjereniku i vjerovničkomu odboru i da se vršenje ove dužnosti olahkoti time, da se oprediele i rokovi nadzornih čina. Tu prestaju obziri subjektivni te nastupa zakonita dužnost sa njoj odgovarajućom odgovornosti, koju mora svatko poštivati te pred kojom se gubi svaka lična osjetljivost.

S druge strane ovakova zborna kontrola omogućuje ne samo laglju izmjenu mislih o koristih i nodostatcih u stečajnom postupku, već takodjer olahkoćuje po čisto psiholoških zakonih tu kontrolu baš zaoto, što je u družtvu vršena.

K §§. 87—96. Naša osnova ukida ulogu zastupnika stečajnine, kontradiktora, koji je bio pozvan zastupati pravnu stranu u stečaju te združuje zvanje bivšega zastupnika i upravitelja u jednoj osobi. Već ta okolnost donaša sobom potrebu, da upravitelj naše osnove bude pravu vješta osoba. Zaoto je pravosudni odbor preinačio osnovu ministarsku stečajnoga zakona ugar., koja je poput naše osnove predlagala upraviteljem stečajnine vještaka neodvjetnika, ako se je u stečajnini nalazilo posala, tražećih tehničke spreme. Iz istoga razloga ne može se odobriti, što naša osnova u tom pitanju sliedi zavrgnuto stanovište ugarskoga ministarstva, a to je tim manje pravilno, što naša osnova u §. 90. pozna posebne upravitelje u slučaju, kada se za upravu traži posebne spreme, te jer upravitelj i onako može si sam izabrati tehničko pomoćno osobje (§. 92.). Smatram zato, da se ima §. 95. ugarskoga stečajnoga zakona sasvim usvojiti, po kojem se za upravitelja i njegova zamjenika ima beziznimno uzeti odvjetnik, ako ga ima na sjedištu suda.

Kao u starom stečajnom redu, tako i u novoj osnovi nije riešeno pitanje, kada stupa mjesto upravitelja stečajnine njegov zamjenik u funkcije. Osnova to ostavlja, da se u svakom konkretnom slučaju rieši. Imade i pravo, pošto se svi mogući slučajevi, gdje će zamjena biti potrebna, ne dadu predviditi. No ovdje ću spomenuti jedan slučaj, koji je u dosadanjoj praksi bio nejasan, te koji bi se mogao u novoj osnovi tim laglje opredieliti, jer ima svoj obćenit za normiranje prikladan tip.

Zastupnik stečajnine primao je i proti stečajnini likvidacijone prijave od vjerovnika, te je prijave upravljao proti zamjeniku zastupnika. Meni je samo jedan primjer od viših sudova poznat, da su taj postupak osporili

Digitized by Google

kao nedopustan po stečajnomu redu. Praksa je ali i nadalje ostala stara u svih drugih slučajevih. Trebalo bi dakle ovaj odnošaj specijalno normirati, pošto §. 128. toga ne čini dosta jasno niti je shodno, da se ustanovljuju dužnosti upraviteljeve tek izvadjanjem iz normah, koje niti nemaju namjere te dužnosti opredjeljivati. Upravitelju bi se imala naložiti negativna dužnost, da ne prima u zastupstvo proti stečajnini trećih osoba, te prema tomu da je vlastan proti stečajnini zastupanoj po zamjeniku potjerati samo svoja prava ili prava druge stečajnine, kojoj je on takodjer upraviteljem.

Govoreć ob upravitelju stečajnine osnova u §. 88. dotiče i privremeni vjerovnički odbor. No to je dosta nesustavno, jer o privremenom vjerovničkom odboru trebalo je govoriti u grupi tičućoj se vjerovničkoga odbora u obće, dakle medju §§. 98—99.

Konačno kod §. 93. moram kao odvjetnik u interesu svoga zvanja prigovoriti načinu, kojim se opredjeljuje nagrada upraviteljeva. Tu se naime odredjuje, da se može upravitelj u pogledu svoje nagrade sa stečajninom pogoditi. Ako osnova za valjanost ovakove pogodbe propisuje odobrenje suda stečajnoga, to razumijem. Vjerovnički odbor predstavljaju u pravilu odvjetnici, koji gledom na kolegijalne odnošaje te na reciprocitet mogli bi biti preveć liberalni. Ne razumijem ali toga, da sud po vlastitoj razsudi opredjeljuje nagradu, ako ne može odobriti pogodbe, te da tu sud iz uloge nadzornog organa na jednoč si usvoji sasvim ulogu obijuh interesovanih stranaka!?

Koli interes, toli i ugled odvjetničkoga zvanja mora se oprieti tomu, da se njegova nagrada opredjeljuje po „vlastitoj razsudi“ suda. Ne može li sud pogodbe o nagradi odobriti, tada nastupaju obći propisi odvjetničkoga reda te se troškovnik upraviteljev imade normalno obrediti. I proti ovomu obredjenju ima dosta žalba iz krugova odvjetničkih, ali tek ono pruža više jamstva za pravedno opredjeljenje nagrade upraviteljeve nego li skroz neizvjestna „vlastita razsuda“ suda.

U §. 94. osnove opredieljeni odpust morao bi se takodjer jasnije opredieliti time, da se kao predpostava odpusta ustanovi bitna povreda dužnosti od strane upraviteljeve.

K §§. 96—99. U obćenitih opazkah k §§. 2. i 3. smo naglasili, da je prezaduženik vlastnik stečajne imovine. Upravitelj stečajnine je zastupnik prezaduženikov dan mu po sudu, koji ga ima gledom na svrhe stečaja zastupati. Da će on to zastupstvo prema svrham stečaja vršiti, to nadzire i sud. Ali rekosmo, da je biljeg modernog stečajnoga prava autonomija vjerovnika. I njima se mora dati prilika, da taj nadzor vrše. U to ime dan im je vjerovnički odbor, koji kao mandatar vjerovnika ima bditi nad upraviteljem.

Digitized by Google

Akoprem je dakle vjerovnički odbor proizvod nove struje u stečajnom pravu, stečajno pravo ipak se za njega nije moglo oduševiti, kako smo to već gore spomenuli. Rekli smo i to, da to nije pravilno, već da bi stečajno pravo moralo nastojati o tome, kako da vjerovnički odbor usavrši.

Više puta spomenuta njemačka osnova novele k stečajnomu redu to doista i čini time, što prava vjerovničkoga odbora pretvara u dužnosti i time stvara sviest vlastite odgovornosti.

Da to odgovara pravilnoj pravnoj konstrukciji, to već proizlazi odatle, da je vjerovnički odbor mandatar vjerovnika, pa prema tomu imade i dužnosti mandatara. Prema tomu bi §. 97. imao da točno opredieli dužnosti vjerovničkoga odbora.

No i to bi samo onda imalo smisla, kada bi za izpunjavanje ovih dužnosti i neka krepka sankcija odredjena bila. U to ime sam kod §. 84. spomenuo zbornu kontrolu.

Ta će zborna kontrola i vjerovnički odbov stimulirati na živahniju djelatnost. Ali i ona nije kadra posve sigurnu garanciju dati za to, da će vjerovnički odbor svoje dužnosti izpunjavati. Tu bi trebalo krepčije sankcije. Ova ali baš nailazi na prevelike potežkoće.

Vjerovnički odbor dužan je postupati ut bonus pater familias; jamči daklem i za levis culpa. Prekrši li svoju dužnost, nastaje odgovornost na naknadu štete prema §. 1295. o. g. z., koja se mora likvidirati redovitom odštetnom parnicom. U tom ali leži potežkoća sva Kako da se ova potežkoća svlada?

U novijem zakonarstvu imade pojava gdje se dugotrajne parnice obilaze time, da se prouzročena šteta likvidira u oficijoznom postupku i po slobodnom uvjerenju suda. Tako se likvidira šteta, prouzročena zloporabom tvrdke (§. 24. trg. z.), a tako se likvidira i šteta počinjena zloporabom zaštitne marke. To su pojavi doduše trgovačkoga prava, ali nebi smetalo ništa presaditi jih i na polje općenitoga prava, jer je poznata stvar, da je baš trgovačko pravo elementom, koji krči put slobodnijem razviću općeg privatnog prava.

I ako bi ovakova likvidacija štete, prouzročene po nemarnosti ili dolusu vjerovničkoga odbora bila najkrepčija sankcija za izpunjenje dužnostih vjerovničkoga odbora, to ja sumnjam, da li bi se našlo mnogo tako energičnih pravnika, koji bi se ufali nju u naš stečajni red unesti, a to jedno zato, što bi ovakova inštitucija značila velik skok u našem zakonarskom razvitku; a drugo i zato, jer bi se pobudila bojazan, da će se vjerovnici nastojati izmašiti ulozi, spojenoj sa takovom odgovornosti.

I ja baš zato ne mogu predložiti ovakove sankcije za dužnosti vjerovničkoga odbora. Druge ali sankcije ja barem ne znam. Čekajmo dakle, dokle strožija struja amerikanskoga odštetnoga prava i našu pravnu sviest

Digitized by Google

obuzme, a dotlem zadržimo vjerovnički odbor kao naviknuti stari mebl sa svimi probitci i nedostatci, dodavši mu ono, što se kraj sustavna, prirodna razvića dodati može, a to je zborna kontrola i točno specificiranje dužnostî.

No s druge strane ipak nam se baš s ovoga stanovišta namiće druga dužnost, a ta jest, da se proširi kontrolna vlast pojedinih vjerovnika.

Vjerovnički odbor jest mandatar vjerovnika stečajnih, pa ima kao takav u ime svih vjerovnika bditi nad njihovimi probitci. On je za to kreirani organ. Imajuć to na umu stečajni red nedaje neposrednoga kontrolnoga prava vjerovnikom, već samo u preneznatnoj mjeri. Nu kada se mora uzeti, da vjerovnički odbor, kakav jest, nepruža prave garancije za postizavanje svoga poziva, onda nije pravedno, da se pojedinim vjerovnikom radi takova organa oduzimlje pravo, da se sami za sebe brinu.

Taj obzir, te jerbo se često dogadja, da članovi vjerovničkoga odbora baš radi svojih tražbina dodju u sukob s probitci pojedinih vjerovnika stečajnih, opravdava, da se stečajnim vjerovnikom općenitim načelom dozvoli pravo obaviesti davati i predloge stavljati stečajnomu povjereniku, te da se odredi pravedno riešenje ovakovih predloga i obaviesti. U posebnih položajih osnova je, a naročito u likvidacijonom postupku tu slobodu akcije vjerovnikom doista hvalevriedno proširila.

Moram, prije nego se razstanem sa vjerovničkim odborom naše osnove, još po mojem sudu iztaći dvie nepravilnosti.

Jedna je nepravilnost ta, što §. 96. dozvoljuje u vjerovnički odbor birati „ine osobe“, koje nisu vjerovnici, daklem extraneje. U koliko je ova odredba napram ostalim stečajnim zakonom, koji služe našoj osnovi za uzor, posve nova, u toliko je i neshodna.

Po praktičnom izkustvu meni bi ideal vjerovničkoga odbora bio onaj vjerovnički odbor, koji bi sačinjavali i vršili sami izabrani vjerovnici. Nu ta se misao nedade ostvariti, pa je zato samo koncesija ovoj nemogućnosti, da stečajni red dozvoljuje, da se članovi vjerovničkoga odbora dadu zastupati po pravozastupnicih. Ali još dalje ići te u odbor metnuti i ine osobe, koje nemaju tražbine a gledom na bezplatnost poslovanja niti interesa za koristi stečajnine, to se po mojem smiernom nazoru nedade s nikojega gledišta opravdati.

Druga je nepravilnost naše osnove ta, što §. 98. upravitelju stečajnine daje odlučan glas, kada su mnienja prisutnih članova razpolovljena, te time njemu daje vid neke supremacije nad vjerovničkim odborom. To je krivo, jer vjerovnički odbor je kontrolni organ nad upraviteljem (§. 97. osnove), te tu zadaću vrši kao mandatar svih vjerovnika, pa je zato nenaravno, da se u odlukah vjerovničkoga odbora u obće daje glas upravitelju stečajnine.

K §§. 100—105. U ovih ustanovah govori osnova o našastarenju. Važnost ovomu postupku leži u tom, što je njegova zadaća ustanoviti faktičnim

Digitized by Google

načinom imovinu, koja u smislu §. 2. osnove spada u stečajninu te prema tomu ustanovljenju tu imovinu privesti i u faktičnu vlast stečajnine.

Potežkoće našastarenja radjaju se odatle, što kridatar sluteć stečajnu opasnost ili pripravljajuć sam stečaj vrlo često nastoji jedan diel svoje imovine da si sklone te da si i za vrieme stečaja iz toga imetka osigura koristi, kojih inače ne bi imao. Za vrieme našastarenja se dakle vrlo često dogadja, da se dio kridatarova imetka nalazi u stvarnom ili porabnom posjedu trećih osoba. Pošto su pako za uvrštenje u našastar u pravilu legitimirane stvari, nalazeće se u posjedu kridatarovu, te jer se otvorenjem stečaja ne ima dirati u valjano stečena prava trećih osoba, to se stečajni organi nalaze u težku položaju. Oni moraju paziti, da ne povriede pravah trećih osoba. Ali oni ne smiju za volju strašljivih obzira naprama fingiranim pravom napuštati ili ostaviti u opasnosti razborite probitke stečajnine. Za taj vrlo škakljivi odnošaj mora i da zakon imade shodnih odredaba.

Ja sam u praksi imao to izkustvo, da je razborita odlučnost kod otvorenja stečaja u pravilu bila vrlo koristna. Ako je sud i proti prigovorom trećih osoba povukao u posjed stečajnine neki imetak, vrlo se je često dogodilo, da te treće osobe nisu u likvidacijonom postupku svojih prava niti prijavile.

Tim su odklonjene sigurne parnice, dočim je stečajnini pribavljena korist uživanja, koje inače za vrieme parnice ne bi imala.

Pita se sada, kako stojimo u tom obziru s našom osnovom?

Njemački stečajni red u §. 107. kaže: „Nach der Eröffnung des Verfahrens hat der Verwalter das gesammte zur Konkursmasse gehörige Vermögen sofort in Besitz und Verwaltung zu nehmen und dasselbe zu verwerthen". Njemački zakon dakle ostavlja upravitelju stečajnine, da se stavi u posjed stečajnih stvari. Sudu se tu ne namjenjuje nikakova oficijozna uloga. Ako se uvaži, da je upravitelj samo zastupnik kridatarov te da se otvorenjem stečaja ne smije dirati u prava trećih osoba, onda je ovo stanovište njemačkoga zakona po pravnoj konstrukciji posve pravilno. Ali s gledišta našega, koje iztakosmo gore, smatram shodnijim stanovište naše osnove, koja u §. 100. odredjuje, da sud i ustanovljenje mase i zauzeće iste u vlast ima na temelju oficijoznoga prosudjivanja obaviti i masu upravitelju predati. Sud će u tom postupku moći, ostaviv trećim osobam put parnice, mnogo slobodnije postupati, te se ne će morati dati zastrašiti kojekakovimi izmišljotinami.

No ipak mislim da ćemo se u jednom slučaju naći ako ne pred neriešenim, a to pred dvojbenim problemom.

§. 35. naše osnove postavlja načelo, da se diel kridatarov, koji on ima u nekoj nerazdieljenoj zajednici ili družtvu, ima po obćenitih pravilih, valjajućih za tu pravnu zajednicu ili družtvo, izlučiti. Tako će n. pr. kod

Digitized by Google

trgovačkog javnog družtva upravitelj stečajnine razvrći u mjesto kridatara družtvo i izlučiti diel kridatarov po trgovačkom zakonu bez obzira na stečaj. Communio incidens razvrći će se isto tako samo po XVI. poglavju o. g. z.

Pita se ali, kako će se kod otvorenja stečaja postupati glede našastarenja i glede zauzeća posjeda u ovih slučajevih. Ovo se je pitanje pojavilo i kraj staroga stečajnoga reda u jednom praktičnom slučaju, pa kako je riešeno? Riešeno je tim načinom, da je upravitelj upućen, da po trgovačkom zakonu izluči diel kridatarov. Niti je preduzeta inventura za ustanovljenje toga diela, niti je upravitelj uveden u posjed. Ortak kridatarov jest jednostavno i dalje vodio za sebe posao kroz mjesece i mjesece, nedavajuć nikomu računa, dokle se nije kridatar sa vjerovnici izravnao. Ovakovo bi se shvaćanje kraj §. 35. naše osnove još laglje moglo u buduće uvriežiti, premda se ne može smatrati pravilnim. Zato držim, da bi kod §. 100. ili u posebnom §. trebalo normirati ovaj baš odnošaj u tom smislu, da se i kraj odnošaja §. 35. imade inventura obaviti te upravitelj uvesti u one posjedovne odnošaje i razmierja, u kojih se je nalazio prezaduženik.

Zastupajuć nazor, da se vjerovnikom imade dati veći upliv u stečaju, predložio bih suglasno sa spomenutom predloženom njemačkom novelom (k §. 114. nj. st. r.), da svakomu vjerovniku stoji prosto ugledati u našastar, trgovačke knjige i bilancu kridatarovu te si nabaviti od našastara i bilance prepise

K §§. 106—112. Tražio sam otvorenje stečaja proti P. M. iz St. B. Sud udovoljio zahtjevu. Kod inventure se našlo, da je kridatar preneo sav imetak pokretni i nepokretni na malodobnog sina i sestru. U blagajni njegovoj nadjeno je 11 novčića. Sud je po §. 200. steč. reda usljed toga odredio pritvor, pa je za 8 dana moj vjerovnik dobio pokriće za tražbinu svoju od 11.000 for. a. vr. To je najbolji primjer, kako privremeni stečajni zatvor može povoljno djelovati za vjerovnike. I kada bi se ovaj zatvor shodno upotrebljivao, bilo bi još prije prokaznoga ročišta polovica stečajâ dovršena na zadovoljstvo vjerovnika.

Ali iz ovoga zatvora može se izleći i opasnost. Ne leži ta opasnost možda u tom, da bi kridatarova lična sloboda došla bezrazložno u opasnost. Jer dokle i najprosvjetljeniji narodi poznaju dugovni zatvor, dotle i mi se ne trebamo bojati, da ćemo privremenim stečajnim zatvorom kridataru krivo učiniti. Drugi je razlog, koji nam kod privremenoga stečajnoga zatvora nalaže veliku opreznost.

Mi smo već rekli, da dužnici vrlo često idu u stečaj onda, kada su sasvim razgospodarili svoj imetak. Tomu se mora i stečajnim redom na put stati te prezaduženika prisiliti, da u pravo vrieme ide u stečaj. No bude li privremeni stečajni zatvor redovit pojav kod otvorenja stečaja, to

Digitized by Google

će otvorenje stečaja po prezaduženiku značiti samovoljno odredjenje zatvora nad samim sobom. Tim bi se prezaduženik svaki odvraćao od otvorenja stečaja, kroz što bi bila upravo osujećena intencija zakona, prinukati prezaduženika na pravodobno otvorenje stečaja.

Zadaća je dakle valjana stečajnoga reda, da obzirom na ta dva važna obzira rieši pitanje privremenoga stečajnoga zatvora.

Kako riešavaju to pitanje naša osnova i zakoni, kojih se ona drži?

Ugarski i austrijski stečajni red, a po ovih i naša osnova odredjuju ovaj privremeni zatvor kao preservativ bjegstva ili kao ovršno sredstvo za provedbu naloga sudbenih. Time dakako nije udovoljeno naglašenoj praktičnoj potrebi u interesu stečajnih vjerovnika.

Njemački stečajni red je širji, te odredjuje privremeni stečajni zatvor kao koercitiv za izpunjenje svih kridatarovih dužnosti, a uz to „wenn es zur Sicherung der Masse nothwendig erscheint". Po motivih njemačkoga stečajnoga reda ima se ovo osiguratelino sredstvo odrediti onda, ako je bojazni, da će kridatar „seine Freiheit zur Verbringung von Vermögensstücken, zur Einrichtung von Ausständen, oder zu nachtheiligen Kollusionen oder Verdunkelungen missbrauchen werde".

Njemački stečajni je red dakle bliže našoj težnji. Ja bi zato i predložio, da se on usvoji, ali da se intencija zakona više naglasi, a s druge strane da se predusretne opasnosti, da se ovaj zatvor prečesto ne rabi i time prezaduženik ne odvraća od dobrovoljnoga otvorenja stečaja. To bi se pako postiglo tim, da se §. 110. osnove dodade kao treća alineja ova stavka: „Isto tako će sud otvarajuć stečaj kao i poslje otvorena stečaja odrediti ovaj zatvor, ako to traži sigurnost stečaja, daklem u pravilu onda, kada se ustanovi, da je prezaduženik očitom svojom krivnjom dospio u stečaj".

Tim će ujedno biti dana pobuda, da ide dužnik prije u stečaj.

Dakako, da će biti suviše bojazljivih pravnika, koji će reći, da prosudjenje krivnje ne spada pred gradjanskoga, već pred kaznenoga sudca. No toga se prigovora ja ne bojim. Prosudjenje bo ove krivnje jest u nazočnom slučaju ograničeno na čisto civilnu krivnju i to samo u koliko je ona predpostava civilnih odredaba.

Istina je, da će ovaj stečajni privremeni zatvor više puta nositi na sebi biljeg ovrhe na osobu prezaduženika. Ali ako naše zakonarstvo te vrsti ovrhe u obće i ne poznaje, u ovom iznimnom slučaju opravdat će ga zadosta baš iznimnost odnošaja i krivnja kridatarova.

Na žalost je pojav u životu, da si dužnici nastoje prije otvorenja stečaja osigurati budućnost. Tomu će se doskočiti htjeti kaznenim i pobojnim pravom. Ali dužnici će uviek nastojati i ove izigrati. No krepka odredba odmah u početku odvratiti će prezaduženika od spletaka na štetu stečajnine, što mu je u toliko laglje, jer mu se kašnjim postupkom ovaj

Digitized by Google

korak u mnogom otegoćuje kašnjimi zamršaji. Pobojno pravo će stvoriti veći kontigenat takovih kridatara, koji će kažnjivim načinom i pobojno pravo osujećivati, a to tim više, jer je njim kaznenim putem vrlo težko doskočiti, dočim je kriminalni uspjeh u pravilu baš posvemašnja propast vjerovnikom. Naš privremeni zatvor baš će ove snaći, i on će biti jedino sigurno sredstvo, da se vjerovnikom nešto spasi.

Posebnost dakle odnošaja i krivnja kridatarova neka naše zakonodavstvo prevede preko tjesnogrudnih sumnja krivo shvaćana liberalizma, jer će, uvadjajuć ovu strožiju ustanovu, koristiti vjerovnikom, dužniku i domaćem kreditu, ne ogrešujuć se ipak u ničem na zadatcih modernoga zakonodavstva.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Ovršna deložacija uporabnog objekta ne može se obaviti, ako se na dotičnom uporabnom objektu zateče treća osoba, proti kojoj nije deložacija dozvoljena.

(Prinos k tumačenju §. 19. ministarske naredbe unut. djela i pravosudja od 17. prosinca 1858. br. 230. z. v. l.)

Na molbu E. E. i dr. proti D. M. restaurateru u Z. za izdanje naloga u smislu § 11. naredbe od 17. prosinca 1858. br. 230. z. v. l. izdao je kr. kot. sud u Z. odluku od 24. ožujka 1896. br. 12941., u kojoj se nalaže D. M., da imade do 1. travnja 1896. pod pretnjom inake deložacije izprazniti i moliteljem predati sve prostorije, koje on drži u najmu temeljem ugovora od 28. ožujka 1894 u kući br. 19. na J. a ujedno je D. M. istom odlukom upućen, da može kod rečenog suda u roku od 8 dana uložiti svoje prigovore, u koliko scieni, da taj nalog nije opravdan.

Ova odluka zadobila je pravnu moć, pa su E. E. i dr. molbom de pr. 11. travnja 1896. br. 15646. zamolili proti D. M. ovršnu deložaciju i predaju prostorija u kući br. 19. na J.

U riješenju ove molbe izdao je kralj. kotarski sud u Z. odluku od 13. travnja 1896. br. 15646., u kojoj se dozvoljava ovršno izpražnjenje prostorija, koje drži u najmu D. M. u kući br 19. na J., a provedba toga nalaže izaslaniku M. S. time, da izpražnjene prostorije predade E. E. i dr.

U posluhu tog naloga zaputio se sudbeni izaslanik na lice mjesta, gdje je našao sva vrata zaključana — a nadošavša gdja. M E. (treća

Digitized by Google

osoba) izjavila mu, da u izpraznit se imajućih prostorija više D. M. ne stanuje, već da je sada ona u uporabi istih, pa s toga, da se protivi svakoj deložaciji.

Uzprkos tomu obavljeno je izpražnjenje rečenih prostorija, a ključevi su predani zastupniku ovrhovoditeljâ E. E. i dr.

Ovo sve izvjestio je sudbeni izaslanik M. S. izvješćem de pr. 18. travnja 1896. br. 16718.

U riješenju tog izvješća izdao je rečeni sud odluku od 18. travnja 1896. br. 16718., u kojoj ne odobrava gore opisani ovršni čin s razloga, što je deložacija obavljena proti M. E. dakle trećoj osobi, dočim je ista dozvoljena samo proti ovršeniku D. M., već nalaže sudb. izaslaniku M. S., da oduzme od ovrhovoditeljâ ključeve i da sve stavi u prijašnje stanje.

Ovu potonju odredbu izdao je sud na molbu M. E. stavljenu prigodom obave deložacije.

Sudbeni izaslanik usljed gore navedenog naloga br. 16718. oduzeo je ključeve od ovrhovoditeljâ i sve stavio u prijašnje stanje, kako je bilo prije obavljene deložacije; te ob učinjenom podnio izvješće de pr. 19. travnja 1896. br. 16943., koje je rečeni sud do znanja primio odlukom od 20. travnja 1896. br. 16943.

Proti odluci od 18. travnja 1896. br. 16718. uložili su ovrhovoditelji E. E. i dr. utok s ništovnicom, u kojem brane nazor. da ovršni čin deložacije nije toliko upravljen na osobu, koliko na sâm uporabni objekt, koji treba na zahtjev ovrhovoditelja izprazniti i predati, bez obzira je li se u času izpražnjenja zateče u njem treća osoba ili stvari treće osobe, dočim treća osoba, u koliko scieni, da je obavljenom deložacijom povredjena u svojih pravih, imade svoje pravo tražiti redovitim parbenim putem, a ne jednostavnom molbom za reeksekuciju, koje zakon ne poznaje.

Kr. banski stol riješenjem od 12. lipnja 1896. br. 13606. potvrdio je prvomolbenu odluku s razloga:

vidiv, da su molba de pr. 23. ožujka 1896. br. 12941. i nalog u smislu §. 11. naredbe od 17. prosinca 1858. br. 230. z. v. l. te molba za deložaciju de pr. 11. travnja 1896. br. 15646. upravljene proti D. M., pa da se je zato deložacija mogla izvesti samo proti D. M, — njegovom podnajamniku, njegovim ukućanom odnosno proti onomu, koji u njegovo ime drži prostorije u najmu;

vidiv, da nije u upitnih prostorijah prigodom obavit se imajuće deložacije pronadjena nijedna od spomenutih osoba, već M. E., koja se po samom razjašnjenju stanja stvari u utoku imade smatrati prema D. M. posvema trećom osobom, proti kojoj ni nalog na izpražnjenje prostorija, ni odluka o deložaciji ma kakovu krepostnu moć ima, jer nisu proti njoj izhodjene;

Digitized by Google

vidiv s toga, da napadnuta odluka od 18. travnja 1896. br. 16718. opravdana nije.

Dalji pravni liek nije poprimljen.

Anton Goglia.

Kuće gospodar zadruge ima u parnici izkazati se svjedočbom, sastavljenom prema naredbi kr. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove, od 16. prosinca 1889. broj 23.403. (Sbornika broj 72. od g. 1889.)

U parnici M. M. udove B. i J. M. udate Č. tužiteljicâ proti zadrugi J. kbr. 7. iz P. radi plateža svote od 247 for. 47 nč. spp. kr. kot. sud u O. odlukom od 10. kolovoza 1895. br. 4302. gr. primio je, ter kr. banskom stolu na riešenje podnio ništovnu žalbu i priziv tužene zadruge zastupane po D. J. proti prvosudnoj osudi od 9. srpnja 1895. br. 3779. gr.

Kr. banski stol riešitbom od 21. kolovoza 1895. broj 19406. ukinuo je odluku prvog suda od 10. kolovoza 1895. broj 4032., ter odredio, da se ima priziv vratiti D. J.-u, jer je predan po osobi neovlaštenoj, koja po tom zadrugu J. nije vlastna zastupati, niti u ime iste osudu od 9. srpnja 1995. broj 3779. prizivom napadati.

Kr. stol sedmorice riešenjem od 7. svibnja 1896. broj 1653. ukinuo je po §. 318. gpp. napadnutu riešitbu kr. banskog stola, ter banskom stolu naložio, da rečeni priziv tužene zadruge uzme u pretres i rieši po zakonu s ovih razloga:

Vidiv, da tužbi priložena občinska sviedočba občine u Š. od 19. svibnja 1895., kojom se zasviedočava, da je S. J. kbr. 7. iz P. kuće gospodar istoimene zadruge, neodgovara obrazcu, kako ga ustanovljuje naredba kr. zem. vlade, odiela za unutarnje poslove, od 16. prosinca 1889. br 23.403. (broj 72. sbornika od god. 1889.), kojom se izdaje provedbeni naputak k zakonu o zadrugah od 9. svibnja 1889., jer tu svjedočbu nije podpisao občinski bilježnik, a niti je ista providjena poslovnim brojem, niti se u njoj spominje, da su saslušani članovi zadruge; vidiv, da svjedočba od 1. kolovoza 1895. broj 1705., koju je rečena občina izdala D. J. kao kuće gospodaru rečene zadruge, ter koja prileži prizivu tužene zadruge, odgovara prije rečenom zakonitom obrazcu, ma da je u istu suviše još uvršćeno, da D. J. ima zastupati zadrugu u parnici proti I. Č., koji u ovoj parnici zastupa tužiteljice; vidiv, da se po tom nemože tvrditi, da D. J. nije bio ovlašćen na podnešenja priziva.

Priobćio Dr. F. Salavari.

Digitized by Google

Imovina pokojnika, koji je umro bez nasljednika, pripada ex titulo caducitatis a ne titulo haereditatis. Samo čista imovina i to u gotovom ima se erariu predati. Tumačenje k §. 760. o. g z. i § 130. izv. p p.

I. F. umro je bez oporuke i bez zakonitih nasljednika, te je državni erar pred kr. jav. bilježnikom, koji je provadjao ostavinsku razpravu, stavio zahtiev, da se ostavina, sastojeća iz nekretnina, upis. u gr. ul. br. 52. obć. N. u čistom iznosu po §. 130. izv. p. p. a po §. 760. o. g. z. kao ošastnost uruči eraru. Kr. kot. sud u V. odlukom od 13. rujna 1895. br. 17091. gr. uzeo je prihvat erara na ostavinu I. F. na znanje, ostavinsku raspravu odobrio i dovršenom proglasio, izkaz ostavine dostavio kr. por. uredu u V., da odmjeri pristojbu i eraru naložio, da kr. jav. bilježniku pod prietnjom ovrhe za 14 dana plati trošak za vodjenje ostav. razprave sa 20 for. 53 nč., dočim da će se nakon pravomoćnosti odluke odpraviti nasljedniku uručbena izprava.

Proti ovoj odluci uložen je po kr. ravnateljstvu erar. prav. posala u Z. utok, odnosno predstavka, a kr. banski stol je rešitbom od 22. listop. 1895. br. 24038. prvosudnu odluku kao zakonom posve opravdanu potvrdio.

U utoku proti banskostolnoj rešitbi iztiče zastupstvo erara, da se njemu imade s naslova ošastnosti, ne pako s naslova nasljedstva predati čista ostavina, a ne obterećena sa dužnošću plateža troška od 20 for. 53 nč., pa da je s toga sud imao odrediti sudbenu prodaju ostavinske imovine, te iz postignute kupovnine u prvom redu namiriti ostavinske dugove, naročito ostavinske rasprave i skrbničke troškove, a onda istom čisti ostatak u gotovom novcu po §. 130. izvpp. jednostavno predati eraru.

Kr. stol sedmorice rješitbom od 24. lipnja 1896. br. 14718. vidiv, da se u smislu §. 760. o. g. z. i §. 130. izvpp. kr. eraru čista ostavina bez tereta kao ošastna i to u gotovom predati imade, obnašao je povodom žalbe ništovne i izvanrednog previdnog utoka ostavine I. F. po kuratoru odvj. Dr. L. K., zatim izvanrednog previdnog utoka kralj. ravnateljstva erarnih pravnih posala u Zagrebu u zastupanju kr. financijalnog erara, ureda radi ukinuti obe napadnute niže odluke, ter postupajućem u prvoj molbi sudu naložiti, da nadopuni ostavinsku raspravu prema propisu §. 760. o. g. z. i §. 130 izvpp., pa da zatim dalje po zakonu postupa *Dr. Krešimir Kvaternik.*

Namirenje štete iz propalom proglašene jamčevine ne može se tražiti p. gradjanskom sudu.

Osudom kr. sudb. stola u O od 7. studenoga 1895. br. 7768. osudjen je H. S. radi zloč. prevare na kazan težke tamnice od tri godine i na platež odštete I. A. sa 2673 for. 54 nč. i J. M. sa 488 for. 94 nč.

Digitized by Google

Budući da je H. S. tečajem iztražnog postupka uz jamčevinu od 2000 for. na slobodu stavljen bio, i da je jamčevina ta propalom proglašena i prema propisu §. 184. k. p. u zemaljsku pjeneznicu odpravljena bila, zamolili su oštećenici I. A. i J. M. na temelju odštetne osude od 7. studenoga 1895. br. 7768. k. ovršno uručenje gorepomenute jamčevine radi dužne im odštete od 2673 for. 54 nč. i 488 for. 94 nč.

Kr. sudb. stol u O odlukom od 14. ožujka 1896. br. 1133. gr. odbio je molbu uz sliedeću motivaciju:

„Vidiv, da na temelju kaznene odštetne osude može istina oštećenik po §. 314. kz. post. tražiti neposredno kod gradjanskog suda ovrhu na imetak osudjenikov; — vidiv ali da molitelji traže ovršnu uručbu jamčevine, koja je po §. 184. kp. propalom proglašena i koja po tom nesačinjava imetak osudjenikov, vidiv da molitelji neimaju ovršive osude proti zemaljskomu eraru a stoga i neimaju tražiti ovršnu uručbu propalom proglašene jamčevine proti zemalj. eraru (§. 438. i 470. gpp.) — odpućuje se nazočna molba i vraća moliteljem do rukuh Dr. K. u O.

Proti toj odluci latiše se I. A. i J. M. utoka de pr. 13. travnja 1896. br. 2721 gr.

Kr. banski stol obnašao je riešenjem od 5. lipnja 1896. br. 10279. utok taj odputiti i napadnutu odluku kr. sudb. sudb. stola u O. potvrditi uz sliedeće obrazloženje:

Vidiv, da je ovršna molba uperena proti kr. zemaljskom eraru proti kojem ovrhovoditelji neimaju po §. 438. gpp. ovršnog prava, niti je isti prema ustanovi §. 184. kp. vlastnikom propalom proglašene jamčevine bivšeg iztraženika sada kaznenika H. S.,

vidiv da i H. S., proti kojem ovrhovoditelji imadu ovršnu izpravu, nije više vlastnikom spomenute jamčevine, odkada je ista propalom proglašena, pak radi toga u nazočnom slučaju prema ustanovi §. 314. kp. oštećeni u nazočnom slučaju namirenje svoje štete iz propalom proglašene jamčevine kod gradjanskog suda tražiti nemogu.

Dalnji pravni liek nije poprimljen. *N. J.*

B. Kazneno.

Prilog k tumačenju §. 143. al. 2. k. z.

Povodom njeke nastale razmirice navališe dne 29. svibnja 1895. u S. sedmorica seoskih mladića na kovača A. P.-a, te ga zlostavljahu kolcevi, batinami i daskom tako, da je isti zadobio po glavi najmanje dvie bezuvjetno smrtonosne ozlede, a uz to osim više lahkih i jednu težku prelomom obih kosti lieve podlaktice skopčanu tjelesnu ozledu. Proti rečenim napadačem podiglo je kr. drž. odvjetničtvo u O. obtužbu radi zlo-

Digitized by Google

činstva težke tjelesne ozlede, označena u §. 143. k. z., pošto se nije dalo ustanoviti, koji je od njih usmrćenomu zadao smrtnu povredu. Sudbeni stol u O. osudom od 5. studenoga 1895. br. 7851 k. z. osudio je samo dvojicu obtuženika i to A. T.-a i I. G.-a sbog zločinstva, označena u §. 143. k. z., uzevši da su samo ta dvojica udarali usmrćenoga po glavi i da su mu samo oni mogli zadati smrtne ozlede, premda se nezna, koji ih je od njih upravo naneo, dočim je ostalu petoricu obtuženih proglasio krivimi zločinstva težke tjelesne ozlede po §. 157. al. 2. k. z. stoga, što su zlostavljajuć oštećenika nanieli mu težku ozledu na lievoj podlaktici, a da se neda dokazati, tko je od te petorice istu zadao. Usljed žaobe ništovne drž. odvjetničtva, podnešene proti potonjem dielu prvosudne osude, obnašao je kralj. stol sedmorice kao sud kasacionalni riešitbom od 30. svibnja 1896. br. $\frac{752}{203}$ ukinuti napadnuti dio osude te i prenavedenu petoricu obtuženih osuditi radi zločinstva težke tjelesne ozlede označena u §. 143, k. z. U razlozih te vrhovne riešitbe navodi se medju ostalim sliedeće:

Tim sigurnije pako predleži razlog ništetnosti §. 277. toč. 10. k. p., da je naime u pogledu one petorice, glede koje predleži žalba ništovna kr. državnog odvjetničtva, čin, na kojem je osnovana napadnuta rješitba po krivom tumačenju zakona podvržen bio takovu kaznenom zakonu, — imenito §. 157. k. z. — koji se na taj čin pravilno uporaviti nemože.

Jer ako se uzme dokazanom činjenica, da je samo izmedju obtuženih A. F. i I. G. dvojbeno, koji je od njih usmrćeniku A. P. zadao smrtne ozlede po glavi, a da na ostalu petoricu nikakova sumnja glede tih smrtnih ozleda nepada, već da je glede ove petorice samo to dvojbeno, koji je izmedju njih usmrćeniku zadao težku ozledu po lievoj podlaktici, to se ipak ova potonja petorica, — čim se nije moglo opredieliti. tko je usmrćeniku zadao smrtne ozlede, i čim je ustanovljeno, da su i ova petorica na njega ruke položili, — nisu smjeli riešiti zločinstva težke tjelesne ozlede po §. 143. k. z., ter krivimi proglasiti samo zločinstva težke tjelesne ozlede po § 157. k. z., pošto se to protivi ustanovi §. 143. k. z., koja u takovu slučaju glede onih, koji su na usmrćenika ruku položili, nezahtieva još i dalnjega uvjeta, da bude vjerojatno, dapače ni da bude samo i moguće, da mu je dotičnik ipak i smrtnu ozledu zadao odnosno bar zadati mogao. Stoga se mora glede naprvo spomenute petorice napadnuta osuda presudnoga suda ukiniti, te isti obtuženici na osnovu činjenica, koje je sud prve molbe uglavio neprekoračenjem obtužbe takodjer krivimi proglasiti zločinstva težke tjelesne ozlede po §. 143. k. z. *H.*

Povjerenik financijalne straže ne spada medju urednike, kojim je povjereno riešavanje javnih posala u smislu §. 105. k. z.

Osudom kr. sudbenoga stola u M. od 26. studenoga 1895. br. 9021. kz. proglašen je S. I. krivim zločinstva zavedenja na zloporabu uredovne

Digitized by Google

vlasti, označenoga u §. 105. kz., a počinjenoga time, što je povjerenika financijalne straže D. Č.-a, koji je izvršujući svoju službu ustanovio, da je S. I. kao kupac njeke kuće u kupo-prodajnom ugovoru naznačio kupovninu iznosom od 1000 for. u mjesto sa 7000 for., — nastojao prem bezuspješno zavesti na povredu uredovne dužnosti, predavši mu kuvertu sa novci u tu svrhu, da ga ne prijavi odnosnom financijalnom ravnateljstvu radi počinjenoga dohodarstvenoga prekršaja.

Osudom kr. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 23. svibnja 1896. br. $\frac{460}{1952}$ ukinuta je usljed žaobe ništovne obtuženika prvosudna osuda, te je ujedno obtuženik S. I. radi gore navedenoga čina proglašen krivim prekršaja suprot javnim ustanovam i naredbam, označenoga u §. 311. kz., a to iz niže navedenih razloga:

Presudni sud drži, da je povjerenik kr. financijalne straže D. Č. takov urednik, u djelokrug kojega spada riešavanje javnih posala, — pa veli, „da se je njegovo uredovanje napram S. I. ticalo državnih dohodaka i da je on tim, što je u pogledu S. I. dojavio pravo stanje počinjenog dohodarstvenog prekršaja, sačinivši o tome operat takov, koji je uglavio krivnju S. I. u pogledu dohodarstvene prikrate, stvorio riešavanje javnog posla".

Nu taj nazor nije izpravan i to iz sliedećih razloga:

Po propisu glede ustrojstva i službe kr. ugarske financijalne straže od god. 1875. i to po §. 1. sl. b.) spada medju ostalim u dužnosti financijalne straže, da ulazi u trag prestupaocem financialnih zakona i propisa, — a u §. 92. toga propisa veli se izrično, da financijalna straža sastoji iz povjerenika i momčadi, — glasom pak dopisa kr. financijalnog ravnateljstva u V. od 14. veljače 1894. broj 3794. (dn. br. 12.) jesu financijalni organi u obće dužni, pod teretom gubitka službe, do znanja njim došle dohodarstvene prekršaje prijavljivati. — Povjerenik kr. financijalne straže ima indi glede prijavljanja dohodarstvenih prekršaja isti djelokrug kao i momčad financijalne straže.

Prema zak. čl. XLIV. ex 1883. (102 i sljedećih) spada u djelokrug kr. financijalnih ravnateljstvah iztraživanje, a u djelokrug financijalnih sudova riešavanje dohodarstvenih prekršaja, — dočim je dužnost financijalne straže svaki njim do znanja došli dohodarstveni prekršaj prijaviti.

Obzirom na prenavedeno ne može se opravdano tvrditi, da povjerenik kr. financijalne straže spada medju takove urednike o kojih je govor u §. 105. kz. i koji imadu riešavati javne poslove.

Za taj nazor govori i ministerijalna naredba od 28. siečnja 1853. broj 600, po kojoj se ima propis §. 311. k. z. uporavljivati kod zavedenja na povriedu uredovnih dužnosti oružnika i drugih koli vojničkih toli gradjanskih straža, — pa se stoga nemože tvrditi, da stražari, vršeć svoju službu, riešavaju javne poslove. Gledom na prenavedeno valja davši mjesta

Digitized by Google

žaobi ništovnoj obtuženika S. I. po §. 284. 3. kp. ukinuti osudu presudnog suda i suditi, kako je navedeno u dispozitivnom dielu ove vrhovne osude.

H.

C. Mjenbeno-trgovačko.

Prinos k tumačenju §. 356. t. 2. i §. 353. trgovačkog zakona.

Zadruga K. iz N. G. prodala je trgovačkoj tvrdci H. W. & Comp. iz I. 9 metr. centi napolice i 7 metr. zobi za ugovorenu kupovninu od 57 for. te je kupovninu odmah i primila, a obvezala se je po svom kućegospodaru T., da će ovu hranu dobaviti u mjesecu augustu ili septembru god. 1889.

Ovaj kup provela je tvrdka H. W. & Comp. redovito u svoje trg. knjige. Rok dobave je minuo, a zadruga svoju obvezu nije izpunila. Zato je pomenuta tvrdka pred kralj. kot. sudom u St. P. digla tužbu primlj. 16. lipnja 1890. pod brojem 3808. gr., tražeći povratak primljene kupovnine i diferenciju u cieni sve to u visini od 120 for., koji je iznos u zaključnici snizila na 91 for. 10 nč., doprinesavši izvadak iz svoje redovito po propisu zakona vodjene trgovačke knjige, u kojoj je označena ciena napolici o roku dospjelosti sa 6 for. po metr. centi, a zobi sa 5 for. 30 novč. po metr. centi.

Kralj. kot. sud u St. P. osudom svojom od 26. ožujka 1894. broj 1394. gr. udovoljio je tužbovnom zahtjevu po svema i osudio tuženu zadrugu na parbeni trošak u iznosu od 68 for. 14 nč., sve to iz ovih

razloga: Tužitelj je u zapisniku od 6. ožujka 1893. podpuno pregledno i točno razvrstio postanak svoje utužene tražbine.

Pošto tuženik u zapisniku od 5. studenoga 1891. broj 6802. gr. izrično priznaje, da je sa tužiteljevim poslovodjom J. B. svoju obvezu obračunao i tom mu prigodom podpisao izprave C. D. ad. III., a u zapisniku od 6. ožujka 1893. opet izrično priznaje, da tužitelju duguje svotu od 57 for. te se s toga i navodi tužiteljevi i priznanje tuženikovo glede tražbine, kako je postojala dne 14. veljače 1889. kao dana izdanja izprava C. i D. ad. III. odnosno 23 veljače 1889. kao dana unosa u trgovačke knjigu tužiteljevu, podpuno slažu, to odpada svako izpitivanje tužiteljeve tražbine do toga vremena kao posvema suvišno.

Preostaje s toga samo da se ustanovi, u koliko je tužba tužitelja glede njegove tražbine nastale poslie spomenutog roka ustanovljena.

Time što tuženik izrično priznaje, da je na izprave C. i D. ad. III. dao svoj rukoznak, i što su svjedoci J. B. i G. Š. suglasno potvrdili, da je tuženik iste izprave u prisutnosti svjedoka svojim rukoznakom potvrdio, dokazana je istinitost tih izprava.

Digitized by Google

Prema tomu imadu te izprave po §§. 117. i 118. gr. p. p. proti tuženiku podpunu moć dokaza, te je tako dokazano, da je tuženik obvezao se u mjesecu augustu ili septembru 1889. izdati tužitelju 900 klg. napolice i 700 klg. zobi.

Tuženik i sam priznaje, da nije ovu hranu tužitelju izdao u pogodjeno vrieme, te priznaje, da duguje tužitelju ustanovljenu obračunom tražbinu od 57 for.

Cienu hrani računa tužitelj za napolicu po jednoj metr. centi sa 6 for. a jednoj metr. centi zobi sa 5 for. 30 novč.

Ovoj cieni nije tuženik tečajem ciele razprave prigovorio, a u svom odgovoru pače tvrdi, da on ne zna cienu hrani ovoj označiti.

Tako je opet dokazano, da je tužitelj u mjesecu augustu ili septembru 1889. imao od tuženika dobiti ili 900 klgr. napolice i 700 klgr. zobi ili jerbo mu tuženik nije u to vrieme pak ni do danas tu hranu izdao, da je njemu kao trgovcu s hranom pripadalo pravo tražiti vriednost te hrane t. j.

a) za napolicu po jednoj centi računajuć 6 for. za 9 centi . 54 for. — nč.
b) za zob po jednoj centi računajuć 5 for. 30 nč. za 7 centi . 37 „ 10 „
odnosno ukupno . 91 for. 10 nč.

Kako je već izvedeno i spomenuto nije tužitelj hranu dobio, pak mu s toga kao trgovcu, koli po samoj naravi stvari, toli i po trgovačkom zakonu pristoji pravo tražiti naknadu za vriednost hrane kako je ovdje ustanovljena.

Na tom ne može ništa promjeniti i onako bez svake vriednosti tvrdnja tuženikova, da se je on obvezao platiti obračunanu svotu od 57 for. u novcu, te s toga i odpada svaki dokaz o ovoj tvrdnji kao posvema suvišan baš obzirom na dokaz, što ga je tužitelj izpravami C. i D. ad III. izveo.

I upravo gledom na sve navedeno, te gledom na to, da je u spisu izpravom od 20. srpnja 1892. dokazano, da je T. K. kuće gospodar zadruge tuženikove, i obzirom na to, da se prema §. 10. zakona od 14. travnja 1880. posao, kao što je prodavanje hrane u ovako neznatnom iznosu, o kojem se u ovoj parnici radi, mora smatrati takovim, koji spada u redovito gospodarstvo, i da je zato mogao T. K. kao kuće gospodar bilo sâm, bilo još s kojim članom zadruge, taj posao sklopiti, a da mu zato privole ili sporazuma ostalih članova trebalo nije, jer kada bi se zakon tako robski tumačio prema kuće gospodaru i stezao ga u upravi sa zadružnim imetkom, onda bi se napokon moglo doći i do toga, da kuće gospodar ne bi bez privole ili sporazuma ostalih ukućana niti jedno jare prodati mogao, ne može se uvažiti prigovor tuženikov, da T. K. na izdanje izprava C. i D. ad III. po većini pravo glasa imajućih članova zadruge nije bio ovlašten i da zato te izprave ne imaju za riešenje parnice nikakove vriednosti.

Digitized by Google

Proizlazi dakle, da je tražbina tužiteljeva podpuno dokazana, tužba mu s toga osnovana i da joj je s toga udovoljiti valjalo

Trošak je dosudjen po §. 573. gr p. p.

Usljed priziva tuženica zadruge proti prvostepenoj osudi, potvrdio je kr. banski stol riešenjem svojim od 4. srpnja 1894. broj 12398. prvosudnu osudu u cielosti i to iz ovih

razloga: „Tužena zadruga u prizivu prigovara prvo, što nije uzet obzir na to, da je usljed osude od 10 studenoga 1891. broj 6802. protivniku platila 57 for., a sa kamatami ukupno 61 for. 91 nč.

Tužena zadruga priznaje, da taj prigovor nije stavila tečajem razprave, s toga se ne može obzirom na ustanovu §. 326. gr. p. p. uvažiti ova okolnost, koja je navedena tek u prizivu.

Tužena zadruga tvrdi nadalje, da njen kuće gospodar T. K. nije bio ovlašten, da sklopi sa tužećom tvrdkom u tužbi navedeni kupoprodajni ugovor bez privole većine zadrugara.

Tužena zadruga tečajem ove razprave nije taj prigovor stavila, s toga se pasivnoj legitimaciji obzirom na ustanovu §. 22. gr. p. p. tek u prizivu prigovoriti ne može.

Ne stoji nadalje ni prigovor, da se tu ne radi o kupoprodaji, već o zajmu, jer je pravomoćnom riešitbom kr. banskog stola od 14. siečnja 1892. broj 28260. ustanovljeno, da se utužena tražbina temelji na kupoprodajnom ugovoru, sklopljenu medju strankami temeljem zaključnog lista C. i D. ad III. Nestaje dakle tvrdnje sadržane u prizivu, te valja prvomolbenu osudu potvrditi, koli u pogledu glavne stvari, toli u pogledu dosudjenog parbenog troška, koji se obzirom na ovu dugotrajnu parnicu te na uloženi trud i dangubu ne ukazuje previsoko obredjenim.

Potvrdjujući prvomolbenu osudu u pogledu visine dosudjene tražbine, ne može se ipak potvrditi razlog po prvom sudu naveden u pogledu obveze tužene zadruge na izplatu ove svote. Sud prve molbe tvrdi naime, da je tužitelj s toga, što mu tužena zadruga nije predala u vrieme ugovora 900 klgr. napolice i 700 klgr. zobi, vlastan tražiti vriednost te hrane, naime od napolice 6 for. po metr. centi a za zob 5 for. 30 nč. po metr. centi ukupno 54 for. i 37 for. 10 nč. odnosno 91 for. 10 nč. Taj nazor ne stoji i po §. 356. točka 2. trg. zakona, jer sačinjava predmet naknade razlika, koja se u mjestu i u čas izvršenja pokazuje medju cienom ugovorenom i cienom sajamskom pri robi imajućoj cienu sajamsku.

Ova razlika iznaša obzirom na zaključni list C. i D. ad III. te obzirom na neprigovorenu po tužitelju navedenu sajamsku cienu kod zobi 16 for. 10 nč, kod napolice 18 for. ukupno dakle 34 for. 10 nč. koja svota predstavlja štetu koju tužitelj temeljem §. 353. trgov. zakona radi neizpunjenja tražiti može.

Digitized by Google

Iznos od 57 for. kao ostatak od utuženog sniženog iznosa predstavlja primljeni glasom navedenih zaključnih listova predujam od 54 for. 31 nč. te izplaćenu gotovinu od 2 for 69 nč.

Tužena zadruga nije prigovorila navodom tužeće tvrdke glede potonje izplate, a nije niti prigovorila navodu tužiteljice, glede obračuna, kojim je nastala obveza na platež svote od 54 for. 31 nč., koji je iznos u više pomenute zaključne listove uvršten kao kupovnina.

Prema tomu dokazana je obveza tužene zadruge na izplatu ciele napadnutom osudom dosudjene svote.

Usljed vanrednoga previda tužene zadruge proti drugostepenoj osudi u pitanju parbenih troškova potvrdio je kr. stol sedmorice obje niže osude riešenjem svojim od 17. siečnja 1895. broj 4160., osudiv tuženicu na nošenje troška previdnog protuizvedenja, i to iz ovih

razloga: Tužena zadruga K uložila je previd samo u pogledu njoj kao nadvladanoj stranci naložene naknade sudbenih troškova.

U tom pogledu ipak nepočivaju suglasne nižje osude niti na očito pogrešnoj uporabi zakona, niti na predpostavi protivnoj jasnomu sadržaju spisa, pa pošto obzirom na to ne predleže uvjeti navedeni u §. 335. gr. p. p., pod kojimi je dopušten previd proti dvim jednako glasećim osudam, valja izvanredni previd tužene zadruge K. odputiti po §. 334. gr. p. p. kao nedopustiv, te ujedno ju po §. 573. gr. p. p. osuditi i na naknadu troška previdnoga protuizvedenja. *Dr. J. R. V.*

Rješitba kr. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu.

Vjerozakonska pripadnost osobe i vjerozakonski odgoj djece prosudjuje se po propisih zemlje, kojoj dotična osoba odnosno djeca kao državljani pripadaju.

(Riešitba kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 16. lipnja 1896. br. 6705.)

Prečastnomu nadbiskupskom duhovnom stolu u Z.

Ovostranim dopisom od 11. travnja 1896. br. 4988. zamoljen je prečastni nadbiskupski duhovni stol, da izvoli dati brisati Pavla i Emila K. kao pripadnike evangeličke vjeroispovjesti iz rimokatoličkih matica krštenih. U tom dopisu nije se obrazložila ova zamolba s toga. što se je ovdje držalo, da je ista temeljito obrazložena u izvješću gradskoga poglavarstva u Z. od 7. ožujka t. g. br. 6917, koje je tomu dopisu bilo priloženo, a da se je ovdje ma samo i najmanje dvojilo o osnovanosti toga izvješća, nebi se takova zamolba odavle na prečastni nadbiskupski duhovni stol upravila bila. Pravednost i nepristranost je zahtjevala, da najviša upravna oblast

Digitized by Google

u ovih kraljevinah pruži u ovom slučaju zaštitu evangeličkoj vjeroispoviesti, kako ju je ona i pružiti dužna, te kako ju zaista i pruža u pogledu vjerozakonske pripadnosti i odgoja djece svim drugim ovdje priznatim vjeroispoviestim, a naročito katoličkoj vjeri u svih slučajevih, u kojih je to na postojećih propisih osnovano, kako se je prečastni nadbiskupski duhovni stol iz riešenja raznih slučajeva mogao osvjedočiti.

Pošto je prečastni nadbiskupski duhovni stol u cjenjenom dopisu od 20. travnja 1896. br. 1731. izrazio ipak mnienje, da je navedeno izvješće gradskoga poglavarstva u Z. glede ovoga slučaja, a po tom i ovostrana zamolba glede brisanja navedene djece iz rimokatoličkih matica krštenih na zakonu neosnovana, te usuprot stavio zahtjev, da se odredi odgoj te djece u rimokatoličkoj vjeri, — a to sve ne obaziruć se ni najmanje na okolnosti, po gradskom poglavarstvu u Z. ustanovljene, kao što ni na propise, koji se moraju u ovom slučaju uporaviti, — prinuždeu je kr. ovaj zemaljsko vladin odjel za bogoštovje i nastavu upustiti se u obrazlaganje ovoga slučaja.

I.

Da se uzmogne odlučiti o vjerozakonskoj pripadnosti i odgoju zakonite mužke djece P. K., sljedbenika evangeličke vjeroispoviesti, i supruge mu G. rodjene V., sljedbenice rimokatoličke vjere, valja ustanoviti:

1. zavičajnu dotično državljansku pripadnost otca te djece imenom P. K.;

2) da li za ustanovljenje vjerozakonske pripadnosti i odgoja djece vriedi personalni princip, t. j. uporabivost propisa, postojećih u tom pogledu u zemlji, koje su odnosna djeca državljani.

Ad 1. P. K., otac u pitanju stojeće djece, porieklom je državljanin austrijski. Želeći steći ugarsko državljanstvo, zamolio je godine 1883. kod nadležne oblasti odpust iz austrijskoga državljanstva, koji mu je bio i podieljen odlukom okružnoga satničtva u T. od 19. travnja 1883. br. 5461. Na tom temelju zajamčila mu je ugarska obćina Z. zavičajnu odnosno obćinsku svezu, kako se iz privite svjedočbe obćine Z. od 30. lipnja 1889. vidi. Dalnjih koraka nije on dosele za postignuće ugarskoga državljanstva preduzeo, jer — kako sam navadja — nije bio dovoljno upućen, što mu valja za to učiniti. Odpust iz austrijskoga državljanstva, što ga je dobio P. K. imade se smatrati samo uvjetnim gubitkom austrijskoga državljanstva, t. j. takovim, da on steče koje drugo državljanstvo. — Ako bi se ovaj odpust iz austrijskoga državljanstva smatrao definitivnim, t. j. odpustom bez uvjeta, da se steče drugo državljanstvo, ili bolje gubitkom austrijskoga državljanstva, to bi P. K. bio osoba bez državljanstva i bez zavičaja, te s time skopčanih prava. To bi pako bilo s obzirom na pravno stanje u zemljah i krunovinah zastupanih u carevinskom vieću, kao što i

Digitized by Google

pravno stanje u našoj poli monarkije neumjestno i pomisliti. — Nu da se ipak krivom nazoru o gubitku austrijskoga državljanstva odpustom iz istoga bez uvjeta stečenja kojega drugoga državljanstva na put stane, izreklo je c. kr. austrijsko ministarstvo za unutrnje poslove u riešitbi od 27. lipnja 1886. br. 8147.,[1] citiranoj u privitom izvješću gradskoga poglavarstva u Z. suglasno gornjemu razlaganju, da po nadležnoj austrijskoj oblasti izdani odpust iz austrijskoga državljanstva, ako dotična osoba ne steče kojega drugoga državljanstva, ne nosi sobom jošte gubitak austrijskoga državljanstva.

Pošto P. K. nije stekao ugarskoga niti kakova drugoga državljanstva, to je on i danas austrijski državljanin i zavičajnik, a po njem i njegova zakonita djeca.

Ad 2. Vjerska pripadnost osobe uzko je skopčana „cum statu personali". Ona bo se imade ubrojiti medju one kvalitete osobe, koje su — u koliko se radi o svjetovnom pravnom području — koli u privatno toli u državo-pravnom pogledu za pravnu sposobnost pojedine osobe od važnosti.[2] U privatnom pravu od važnosti je vjerska pripadnost osobe u toliko, u koliko to zakoni za neke predmete (n. pr. ženitbu) osobito naredjuju (§. 39. o. g. z.)

Pošto se po §§. 4. i 34. o. g. z. imade pravna sposobnost prosudjivati po propisih zemlje, koje je odnosna osoba pripadnik, to se dosljedno tomu imaju prosudjivati po propisih one zemlje, koje je odnosna osoba pripadnik, i one kvalitete osobe, koje njezinu pravnu sposobnost uvjetuju, dakle i vjerska pripadnost osobe. — To potvrdjuje još većma okolnost, što se u nekih interkonfesionalnih zakonih izrično navadja, da vriede za državljane one zemlje, za koju su izdani, tako n. pr. austrijski zakon od 25. svibnja 1868. (d. z. l. br. 49.) izrično odmah uvodno spominje, da vriedi za pripadnike zemalja i kraljevina, zastupanih u carevinskom vieću (Gesetz, wodurch die interkonfessionellen Verhältnisse der Staatsbürger . . . geregelt werden) a ne i za inozemce. — Prema tomu nedvojbeno je, da politički propisi, postojeći u ovih kraljevinah glede vjerozakonskoga odgoja djece, na koje §. 140. o. g. z. upućuje, vriede samo za pripadnike ovih kraljevina, a ne i za inozemce, — dakle ne za državljane austrijske.

Personalnoga principa u ovom pogledu t. j. prosudjivanje vjerske pripadnosti i odgoja djece po zakonih one zemlje, koje je odnosna osoba pripadnik, drži se i praksa austrijska i ugarska.

---

[1] Centralblatt für Verwaltungspraxis od god. 1886. str. 905.

[2] Obrazloženje rješitbe beč. upr. sudišta od 13. veljače 1891. br. 604. — Dr. Adam Freiherr von Budwinski: Erkentnisse des k. k. Verwaltungsgerichtshofes, svez. 15. br. 5748. str. 147.

Digitized by Google

Za dokaz tomu neka služi riešitba bečkoga c. kr. upravnoga sudišta od 13. veljače 1891. br. 604.,[1] kojom je izrečeno, da je na zakonu osnovano riešenje c. kr. ministarstva bogoštovja i nastave od 20. travnja 1890. br. 2007., kojim je odlučeno o vjeroizpoviesti djeteta saskih pripadnika u smislu odnosnoga zakona kraljevine saske o vjerozakonskom odgoju djece. Na temelju personalnoga principa glede prosudjivanja vjerske pripadnosti izjavio je kr. ug. ministar bogoštovja i nastave u svojem dopisu od 9. studenoga 1895. br. 9822. (upravljenom ovamo), da se odpad od katoličke vjere na židovstvo, što ga je u Beču učinio godine 1894. stanoviti ugarski pripadnik, prije nego li su stupili u kriepost novi crkveno-politički zakoni ugarski, imade smatrati ništetnim.

Pošto je personalni princip glede prosudjivanja vjerske pripadnosti na zakonu osnovan, te i u praksi u cieloj našoj monarkiji prihvaćen, to se kr. ovaj zemaljsko-vladni odiel za bogoštovje i nastavu strogo drži toga principa naročito prema pripadnikom onih zemalja, koje se toga principa drže u vjerozakonskih pitanjih, tičućih se pripadnika ovih kraljevina.

Budući da je P. K., a s njime zajedno i njegova zakonita djeca, državljanin austrijski, to valja glede vjerozakonske pripadnosti i odgoja njegove djece uporaviti u tom pogledu u krieposti stojeći zakon austrijski — naime spomenuti jurve zakon od 25. svibnja 1868. i to tim više, što i austrijske oblasti prosudjuju to pitanje glede pripadnika ovih kraljevina po ovdješnjih propisih, kako se to vidi n. pr. iz ovamo upravljenoga dopisa c. kr. namjestničtva u Beču od 9. travnja 1896. br. 16695., kojim isto odgovara na ovdješnji dopis od 31. prosinca 1894. br. 17052., upravljen povodom izvješća gradskoga poglavarstva u Z. od 1. listopada 1894. br. 27093. na c. kr. ministarstvo bogoštovja i nastave u Beču glede vjerozakonske pripadnosti i odgoja djece ovdješnjega pripadnika i sljedbenika rimokatoličke vjere I. D., koju je on dao protupropisno krstiti u evangeličkoj crkvi u Beču.

II.

1. Po članku 1. navedenoga austrijskoga interkonfesionalnoga zakona sliede kod miešovitih ženitba sinovi vjeru otca, a kćeri vjeru matere, ako roditelji, (supruzi) prije ili poslije sklopljenja braka ugovorom ustanovili nisu, da imade obratni odnošaj nastupiti, ili da imadu sva djeca sliediti vjeru otca ili sva vjeru matere.

Ovakov ugovor glede vjerozakonskoga odgoja djece, po toj ustanovi, dozvoljen je samo medju supruzi mie-

[1] Vidi predjašnju opazku.

Digitized by Google

šovitih ženitba,[1] dočim su reversi, koje bi supruzi izdali predstojnikom i službenikom koje crkve, u tom pogledu u smislu iste ustanove bez krieposti. Ti ugovori jesu prema tomu privatnopravna značaja, jer na temelju istih stiče jedan suprug prema drugomu pravo zahtjevati, da se djeca odgajaju u ugovorom utanačenoj vjeri, dočim reverzi o vjerozakonskom odgoju djece izdani dušobrižnikom, kakovi se kod nas traže pri mješovitih ženitbah od zaručnika akatolika glede odgoja svekolike djece u katoličkoj vjeri, jesu donekle javnopravnoga značaja, jer na temelju istih može i odnosna crkva kao zakonom priznata korporacija zahtjevati, da se djeca u onoj vjeri odgajaju, u kojoj je to reversi odredjeno.

Ugovori o vjerozakonskom odgoju djece, dozvoljeni člankom 1. austrijskoga zakona od 25. svibnja 1868.. jesu neka osobita vrst privatnopravnih ugovora, koji bi se mogli, posluživ se analogijom §. 1217. o. g. z., uvrstiti medju ugovore ženitbene, jer se i oni sklapaju radi saveza ženitbenoga. Nu makar je to neka osobita vrst privatnopravnih ugovora, to ipak austrijski zakon od 25. svibnja 1868. „o interkonfesionalnih odnošajih" ne govori ništa o načinu i formi sklopljenja istih. Oni se dakle u tom pogledu imaju prosudjivati kao što i drugi privatno-pravni ugovori odnosno pogodbe po ustanovah i u zapadnoj poli monarkije naše vriedećega obćega austrijskoga gradjanskoga zakonika — naime poglavju XVII. „o pogodbah u obće".

Supruzi K. nisu ni prije sklopljenja braka ni poslie utanačili naročitoga u smislu navedenoga poglavja obćega gradjanskoga zakonika pravovaljanoga ugovora odnosno pogodbe glede vjerske pripadnosti i odgoja djece, kakav ugovor dozvoljuje austrijski interkonfesionalni zakon. Iz onih okolnosti, što ih navadja P. K. u zapisniku od 6. ožujka t. g., kako je došlo do krštenja njegove mužke djece u rimokatoličkoj crkvi, te koja njegova izjava jedinim je uporištem prečatsnomu nadbiskupskomu duhovnomu stolu, vidi se pako jasno, da on nije imao ni nakane sklopiti ugovora o vjerozakonskom odgoju djece.

Pošto supruzi K. nikada nisu sklopili nikakova, a kamo li pravovaljanoga ugovora glede vjerozakonskoga odgoja djece, to vjersku pripadnost i odgoj njihove djece, ustanovljuje jedino ustanova članka 1. austrijskoga zakona od 25. svibnja 1868., po kojoj imadu sinovi slediti vjeru otca, a kćeri vjeru matere — dakle u ovom slučaju sinovi vjeroizpoviest evangeličku.

Pripadnost pako nekoj kršćanskoj vjeroizpoviesti i odgoj djece u istoj, ustanovljen državnim zakonom, ne može promieniti okolnost, što je diete kršteno u kojoj drugoj kršćanskoj vjeroizpoviesti, nego li u onoj, u

[1] Obrazloženje riešitbe bečkog upr. sudišta od 20. veljače 1894. broj 390. — Budwiński: Erkenntnisse svez. 8. br. 2028. str. 105—106.

Digitized by Google

kojoj bi moralo biti kršteno s obzirom na njegovu državnim zakonom opredieljenu vjersku pripadnost, jer je preduzeće krštenja samo zakonita posliedica zakonom opredieljene pripadnosti osobe stanovitoj kršćanskoj vjeroizpoviesti, a ne predpostava pripadnosti osobe ovoj ili onoj kršćanskoj vjeroizpoviesti, — naime vjeroizpoviesti u kojoj je kršteno.[1]

Prečastnomu nadbiskupskomu duhovnomu stolu poznate su bez dvojbe mnoge ovdješnje riješitbe, kojimi je odlučeno, da se stanovita djeca imaju smatrati pripadnici n. pr. katoličke vjere i u istoj odgajati, makar su bila krštena u kojoj drugoj kršćanskoj vjeroizpoviesti na mjesto u katoličkoj, koje se imaju po postojećem zakonu gradjanskom smatrati pripadnici.

Iz ovoga, što je dosele navedeno, jasno je, da se mužka zakonita djeca supruga K. imaju po državnom zakonu austrijskom o interkonfesionalnih odnošajih smatrati pripadnici evangeličke vjeroizpoviesti; da su ona posve zakonito u evangeličkoj vjeri odgajana i da se u istoj i nadalje odgajati imadu.

2. Nu recimo da su supruzi K. prije ili poslie sklopljenja braka zaista utanačili u smislu čl. 1. austrijskoga zakona od 25. svibnja 1868. izrični pravovaljani ugovor, odnosno pogodbu, po kojoj bi se imala bila sva njihova djeca — mužka i ženska — odgajati u rimokatoličkoj vjeri. — Po ustanovi čl. 2. navedenoga austrijskoga zakona mogu supruzi mješovitoga braka svaki čas od takova ugovora odstupiti u pogledu djece, koja jošte nisu prevalila sedmu godinu života. — Supruzi K. bili bi zaista odstupili od takova ugovora, da je bio i sklopljen, jer su mužku djecu, čim su ista k razumu došla, pa sve do danas odgajali i dali odgajati u evangeličkoj vjeroizpoviesti, čemu se nije oprla sa katoličkog odgoja te djece jedina interesirana i uslied obstojnosti takova ugovora na odpor proti tomu ovlaštena mati njihova, već je dozvolila, da se ta djeca odgajaju u evangeličkoj vjeroizpoviesti, ne oprv se bud izrično, bud mučke, ne preduzev proti tomu nikakovih koraka. Stipulacije pako takova ugovora medju supruzi mješovitih brakova glede vjeroizpoviesti njihove djece izpod navršene sedme godine života ne smiju se ovršiti bez privole i zahtjeva interesiranoga bračnoga druga, a jošte manje proti njegovoj volji.[2]

Pošto su dakle mužka djeca supruga K., odkada su k razumu došla, odgajana u evangeličkoj vjeroizpoviesti, te poštoje njihov odgoj u toj vjeroizpoviesti nastavljen i nakon navršene sedme godine u školi i izvan škole, to se ona imadu u smislu gornjega razlaganja, kada bi su-

[1] Suglasno obrazloženju rješitbe bečkog upravnog sudišta od 18. travnja 1884. br. 668. Budwinski: Erkenntnisse, svez. 8. br. 2094. str. 214—216.

[2] Obrazloženje rješitbe bečkog upravnog sudišta od 20. veljače 1884. br. 390. — Budwinski: Erkenntnisse svez. 8. br. 2028. str. 105—106.

Digitized by Google

pruzi K. bili i sklopili pravovaljani ugovor glede njihova odgoja u katoličkoj vjeri, i dalje odgajati u evangeličkoj vjeroizpoviesti sve do navršene 14. godine, kada im je u smislu članka 2. austrijskoga zakona od 25. svibnja 1868. slobodno izabrati vjeroizpoviest po vlastitom osvjedočenju.

U ostalom prečastni nadbiskupski duhovni stol na temelju istih pravnih zasada i bez ikakova njihova obrazloženja uslied ovostranoga dopisa od 28. kolovoza 1889. br. 2467. dao je brisati mužku djecu cislitavskoga pripadnika i sliedbenika evangeličke vjeroizpoviesti I. M., kako je to ovamo priobćeno cienjenim dopisom od 25. listopada 1889. br. 3465., te su ista bila uslied ovostrane odredbe od 23. veljače 1890. br. 1876. naknadno u evangeličke matice unešena, makar je mati katolikinja bila jurve preminula.

Čast je s toga kr. ovomu zemaljsko-vladnom odjelu za bogoštovje i nastavu prečastni nadbiskupski duhovni stol uz povratak priloga cienjenoga dopisa od 20. travnja 1896. br. 1731., uljudno zamoliti, da izvoli udovoljiti ovostranom dopisu od 11. travnja t. g. br. 4988., tičućemu se ovoga predmeta, te posljedak cienjenoga svojega uredovanja uz povratak komunikata ovamo saobćiti.

Ovo je riešenje vidjelo kr. državno nadodvjetničtvo dne 13. lipnja 1896. uz dodatak, da sa pravnoga gledišta ne ima primjetbe.

Dr. ***Edo Lovrić.***

Rješitba kr. financijalnoga upravnoga sudišta.

Glede pristojbene dužnosti brisovne dozvole (k trf. čl. $\frac{10}{92}$ *sb. p. p.)*

V. H. utanačio je dne 9. siečnja 1894. sa suprugom svojom I. H. „razvrgnuće ženitbenog ugovora“, u kojem se ženitbeni ugovor od 15. srpnja 1877. razvrgava kao da nikada ni postojao nije, te se supruga odriče za sebe i svoje nasljednike svojega miraza od 6000 for., koji da je potrošen tečajem ženitbe na zajedničke potrebe braka, i odriče prava na uzmirazje od 5000 for. koje je ženitbenim ugovorom ugovoreno bilo, pa usljed toga dozvoljuje uknjižbu brisanja na nekretnine supruga uknjiženih u to ime iznosa od 6000 for. i 5000 for.

Ovaj ugovor bio je biljegovan sa 50 nč. i prijavljen kod kr. porez. ureda.

Kr. porezni ured je temeljem tog ugovora pod A stv. $\frac{116}{1891}$ u smislu § 95. i trf. čl. $\frac{26}{27}$ sb. p. p. propisao suprugom pristojbu i to od 11.00 for. po ljestvici III. iznos od 68 for. 75 nč. i odbiv biljegu od 50 nč. pridonešenu na ugovoru, sa svotom od 68 for. 25 nč.

Digitized by Google

Proti ovoj odmjeri podnešen je priziv na kr. financ. ravnateljstvo, u kojem se tvrdi, da pravni taj posao ne podpada pristojbi, jer se njim ukida miraz i uzmirazje, te su po trf. čl. $\frac{90}{16}$ toč. D. cc.) sb. p. p. posvemašnja brisanja prosta od upisne pristojbe, a protumiraz osim toga ima samo uvjetno svoju valjanost t. j. za onaj slučaj, ako suprug prije supruge umre, te da sve i podpada taj pravni posao pod prist. dužnost, to se isti nikako nebi mogao smatrati nagodom, podpadajućom pod ljestvicu III., već brisovnom izpravom, podpadajuća pod ljestvicu II. u sb. p. p. ustanovljenih ljestvičnih pristojba.

Na ovaj priziv izreklo je kr. financ. ravnateljstvo dne 20. siečnja 1895. pod br. $\frac{34924}{1894}$ odluku, kojom se izpravlja u smislu trf. čl. $\frac{19}{92}$ sb. p. p. pristojba i to od 6000 for. po ljestvici II. na 20 for., dočim se višak odpisuje iz sliedećih razloga: Pravni posao ovaj, u kojem se odriče supruga za se i za svoje naslijednike prava na povratu miraza od 6000 for., potrošen na potrebe bračnoga života, i odriče prava na uzmirazje od 5000 for., služio je temeljem brisanju u gruntovnici za korist supruge temeljem predhodećeg ženitbenog ugovora osjeguranih 11.000 for. Obzirom pako na tu okolnost i pošto o kakovom prijeporu, dvojbenoj tražbini ili pravu, koji bi služili temeljem oprostojbenom pravnom poslu, traga nema, to se izprava, sačinjena o tom pravnom poslu, može smatrati sa pristojbenog gledišta jedino brisovnom dozvolom, o kojoj govori trf. čl. $\frac{10}{91}$ sb. p. p. Pošto nadalje uzmirazje od 5000 fr. nije realizirano, te se je supruga tog uzmirazja odrekla još prije toga, to pod pristojbu podpada samo iznos od 6000 for., koji je u svoje doba faktično doprinešen bio. Navodi priziva, glede oprosta od prist. dužnosti u obće, u smislu trf. čl. $\frac{96}{16}$ D. cc.) sb. p. p. neuvaživi su, jer je doduše u smislu tih ustanova sam čin brisanja prost od pristojbe, nu samo očitovanje, koje služi temeljem brisanja podpada prist. dužnosti u smislu trf. čl. $\frac{10}{92}$ sb. p. p.

Proti toj odluci podnjela je stranka priziv, u kojem jošte navadja, da ne može upitna izprava podpadati pristojbi već stoga, što se njom nepotvrdjuje primitak koje svote, već jedino ustanovljuje, da miraz više ne postoji i da bi se u najgorjem slučaju mogla tražiti ljestvična pristojba od polovice potrošenoga miraza, koja odpada na supruga.

Na ovaj priziv izreklo je kr. ug. financijalno upravno sudište u Budimpešti 28. prosinca 1895. pod br. 6159 slijedeću o s u d u:

„Kr. ug. financ. upravno sudište ovim odluku kr. financ. ravnateljstva od 20. siečnja 1895. br. 34924. potvrdjuje tom preinakom, da se u pristojbu propisanu na teret prizivatelja ima uračunati na izpravi podmirena biljegovina od 50 nč., te se prema tomu obvezuje samo na platež iznosa od 19 for. 50 novč., i to s istih r a z l o g a i još radi toga, jer miraz u smislu §. 1229. o. g. z. nakon smrti supruga pripada suprugi istog, odnosno nasljednikom supruge mu, dakle temeljem pristojbe slu-

Digitized by Google

žeća izprava, po kojoj je supruga dozvolila, da se u korist joj, do iznosa njezinog miraza od 6000 for. uknjiženo pravo zaloga briše, imade se bezdvojbeno takovim brisovnim očitovanjem smatrati, od kojeg u drugoj alineji trf. čl. $\frac{10}{92}$ sb. p. p. ustanovljena ljestvična pristojba odpada. Ljestvična pristojba ima se zato platiti, jer je upitno pravo zaloga upravo na temelju te izprave brisano, a po prizivatelju podmirena stalna biljegovina od 50 nč. bila bi samo u onom slučaju dovoljna, kad bi temeljem pristojbe služećoj izpravi priklopljena bila i ona izprava, koja je pravo ukinula, što se pako dogodilo nije. Nije se mogao u obzir uzeti onaj prigovor prizivatelja, da se pristojba eventualno odmjeri od onog iznosa, koji odpada na prizivatelja supruga od u govoru stojećeg, te po supruzih zajednički potrošenoga miraza, jer pošto se o podpunom brisanju prava zaloga govori, to se ljestvična pristojba ima u smislu ustanove, sadržane u opaz. 2. trf. čl. $\frac{10}{92}$ sb. p. p. bezdvojbeno od cijele vrijednosti prestalog prava, dakle u nazočnom slučaju od 6000 for. platiti, te ova pristojba u smislu §. 89. sb. p. p. solidarno tereti izdavatelja i primaoca t. j. u nazočnom slučaju prizivatelja i suprugu mu". *M.*

Poslovanje sudova u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

(U stvarih kaznenih.)

Priobćuje dr. ***Krunoslav Bobinac.***

(Nastavak.)

*III. Poslovanje kr. sudbenoga stola u Zagrebu kao suda porotnoga u stvarih tiskovnih.**

1. Broj obtuženih osoba:

	po držav. odvjetniku:	po priv. tužitelju:
God. 1884.	1	—
„ 1890.	4	5
„ 1891.	2	3
„ 1892.	—	1
„ 1893.	—	2
„ 1894.	—	3

* Ovdje se navadjaju samo godine 1884. i 1890—1894. s razloga, jer se god. 1883. nije sbio nijedan kazneni slučaj, u kom bi bilo sudilo porotno sudiste i jer je zakonom od 2. prosinca 1884. djelatnost porotnoga suda obustavljena na tri godine a zakonom od 15. prosinca 1886. na daljnje dvie godine tako, da porotni sud nije u god. 1885—1889. djelovao.

Digitized by Google

2. Od tih je riešeno i to:

	usljed odstupa tužiteljeva:	jer su porotnici izjavili nekrivnju:
God. 1884.	—	1
„ 1890.	1	7
„ 1891.	2	—
„ 1892.	—	1
„ 1893.	—	1
„ 1894.	—	3

3. Osudjeno osoba obtuženih:

	po držav. odvjetniku:	po priv. tužitelju:
God. 1884.	—	—
„ 1890.	—	1
„ 1891.	2	1
„ 1892.	—	—
„ 1893.	—	1
„ 1894.	—	—

IV. Poslovanje kr. sudbenih stolova kao prizivnih sudišta glede prekršaja.

1. Broj priziva prijavljenih:

	a) po okrivljeniku	b) po držav. odvjetniku	c) po priv. tužitelju	d) po oštećeniku	e) ukupno
God. 1889.	4.061	7	328	204	4.600
„ 1890.	6 512	12	586	414	7.524
„ 1891.	6.246	10	715	481	7.452
„ 1892.	6.053	11	738	555	7.357
„ 1893.	5.864	10	778	440	7.092
„ 1894.	6.086	6	737	552	7.381

2. Riešenje priziva:*

	a) zabačeno	b) udovoljeno α) konačnom rješitbom	b) udovoljeno β) odpućeno natrag kotar. sudu	c) izrečena vlastita nenadležnost	d) ukinuta osuda, jer je bila izrečena o činu koji sačinj. zločin ili prestupak	e) koncem godine neriešeno
God. 1890.	5.518	1.298	522	10	31	145
„ 1891.	5.506	1.270	495	3	28	150
„ 1892.	5.579	1.239	445	7	18	69
„ 1893.	5.228	1.239	427	12	23	163
„ 1894.	5.612	1.087	513	9	21	139

* Podatci za god. 1889. o riešenju priziva ne mogu da se priobće, jer su pogriešno u izkazih izkazani.

Digitized by Google

3. Broj pritužba:

	a) odbite:	b) udovoljeno im:
God. 1889.	187	56
„ 1890.	232	96
„ 1891.	298	147
„ 1892.	348	122
„ 1893.	431	131
„ 1894.	386	177

V. Poslovanje državnog nadodvjetničtva.

	Tečajem god. primljeno podnesaka*	Broj priziva	Broj pritužba proti odlukam suda	Broj prigovora u postupku obtužbenom
God. 1883.	1.467	252	90	435
„ 1884.	1.332	256	114	455
„ 1885.	1.118	416	170	422
„ 1886.	1.154	303	208	588
„ 1887.	921	241	207	513
„ 1888.	1.031	215	128	423
„ 1889.	974	295	126	412
„ 1890.	996	384	102	397
„ 1891.	960	277	120	301
„ 1892.	1.007	314	134	348
„ 1893.	921	297	136	346
„ 1894.	956	419	134	366

	Broj žaoba ništovnih kod stola sedmorice
God. 1883.	756
„ 1884.	1324
„ 1885.	1660
„ 1886.	1708
„ 1887.	1381
God. 1888.	1339
„ 1889.	947
„ 1890.	842
„ 1891.	810
„ 1892.	926
„ 1893.	755
„ 1894.	866

(Sliedi.)

* Do malih iznimaka riešeni su svi podnesci tečajem odnosne godine, s toga se priobćuju samo ove brojke.

Digitized by Google

SVAŠTICE.

Nagla i nesmotrena vožnja biciklista.

Mnogi novi pojav u prometnom životu radja svojim novim pravom. Ali ne smijemo precienjivati važnosti ovoga stvaranja prava, jer će u najviše slučajeva ovo novo pravo biti tim bolje, čim se skladnije bude dalo uvrstiti u okvir postojećega. Kao što se u svih stvarih, koje traže veću duševnu djelatnost, pokazuje njeki formalni, može se reći geometrički elemenat kao onaj, koji radi, tako bi značilo podpuni razpad upravo pravne znanosti, kada bi ona htjela, da se odreče toga, da razne faktičke pojave života svrsta pod obćenite pojmove i to tako jedinstveno, kako je to samo moguće.

Generalna prokuratora u Beču bila je toga mnienja, s kojim je prodrla i kod kasacionalnoga suda, da se imade vožnja na biciklu u kaznenopravnom pogledu uvrstiti pod obćeniti pojam vožnje, te je time za prosudjivanje brze i nesmotrene vožnje biciklista uporavio postojeću kategoriju (§. 427. k. z.).

Ovo se je pitanje porodilo i drugdje, te su u tom pogledu zanimive dvie osude, koje saobćuje „Journal des tribunaux“ i to osuda civilnoga suda u Nancy-u od 3. siečnja t. g. i osuda civilnoga suda u Versailles-u od 14. veljače t. g. Radilo se je samo o tom, da li se imade kočijaš i biciklisti desno ugibati. Riešenje ovoga pitanja odvisilo je od riešenja pitanja, da li se bicikl ima smatrati kolima. Civilni sud rekao je, da neima, jer da bicikl niti su kola, niti se može uzporediti kolima. Civilni sud u Versailles-u kazao je, da ima. Civilni sud u Nancy-u odputio je biciklistu, čiju su mašinu strla kola, koja se nisu ugnula, radi toga jer nije kočijaš počinio nikakve pogrieške, jer nije povriedio voznoga reda. Kočijaš dužan je ugibati se samo kolima, nipošto pako biciklu; radi toga bijaše dužan koturaš zadržati svoju mašinu, kada je susreo kola.

Sasvim je drugčije riešio stvar civilni sud u Versailles-u. Pod izrazom „kola“ valja — veli on — razumievati sve, što služi za transport osoba ili stvari. Ne može se poricati, da velociped nije opredieljen za transport osoba, a i stvari. Ne može se uvažiti prigovor, da g. 1852., kada je odnosna naredba izdana, nije bio poznat velociped, jer je faktično već god. 1779. zrakoplovac Blauchard izumio velociped, koji se je onda zvao velocifère. Velociped je dobivao sve više karakter kola, što već od tuda proizlazi, jer je izrečena dužnost, da imade biti providjem brojem, lanternom, da se imade od njega plaćati porez, dapače su u njekojih obćinah propisani za bicikliste vozni redovi. Konačno je nedvojbena namjera naredbe od 10. kolovoza 1852. bila ta, da se olahkoti promet kolima i da se zajamči javna sigurnost; za to se ona dade s tim većim pravom uporaviti na velocipede, jer se ovi lakše i brže giblju nego li sva ostala kola.

Digitized by Google

Radi toga valja prekinuti sa dosadašnjim sudovanjem, koje je u protivnom smislu riešavalo. Ovo je još jasnije, ako se pomisli, da danas ima bicikla, koji se tjeraju sa elektricitetom ili petroleumom. Jer da ovi spadaju pod pojam kola, toga ne će nitko poricati; a ako spadaju ovi, spadaju i ostali velocipedi.

Ovomu riešenju civilnoga suda u Versailles-u ne može do duše biti posljedica, da se uporave na velociped sve policajne odredbe, koje vriede za kola. Tako je u Francuskoj konsekventno sudjeno, da koturaši nemaju plaćati mostovine ni maltarine. Ali je svakako izpravno, da se bicikl, koji od dana na dan sve veću važnost dobiva, uzporedi kolima u slučajevih kaznenopravne i gradjanskopravne naravi. Vanredno visoke kazne, na koje je odsudio bečki zemaljski sud kao prizivni sud u prekršajih cieli niz koturaša, ne bijahu do duše kadre na dugo vrieme zapriečiti razvitka ovoga prometnoga sredstva, ali su donosile sobom pogibelj pomutnje pravnih pojmova. Riešenje kasacionalnoga suda učinilo je kraj ovomu drakoničnomu shvaćanju. Ako i u skromnoj formi policajnih naredaba, razviti će se polagano pravo koturaško, a do onda će dostajati postojeći pravni pojmovi i za ovo malo polje, samo ih valja valjano uporavljati.

Jur. Bl.

* * *

Sjevero-amerikansko pravno stanje.

I kod nas dolaze teoretici više puta do čudnovatih pravnih zaključaka, ali ipak riedko kada dodje u praksi do bezsmislenih zaključaka, pošto je ili zakon jasno tekstiran ili je praksa udarila pravim putem

I u Njemačkoj i u Austriji mnogo se je razpravljalo i razpravlja se pitanje, u koliko odlučuje o kompetenciji mjesto, gdje je počinjeno zločinstvo, ali da bi koj delikt nekažnjen ostao radi toga, što kompetencija nije točno ustanovljena, to se skoro ne može dogoditi, naročito kod većih delikta. Inače je tomu u sjedinjenih amerikanskih državah, gdje uz neuredjeno kazneno pravosudje, uz samovolju i podmićivanje rabulistika slavje slavi.

Najnoviji je slučaj ovaj: Njeki Hall, koj je stanovao u sjevernoj Karolini na granici države Tennessee, ustrielio je svoga susjeda, koj je stajao na zemljištu države Tennessee. Obtužen je radi umorstva, a iztragom ustanovljeno je, da je Hall stajao na zemljištu sjeverne Karoline, kad je pucao na svoju žrtvu, udaljenu od njega njekoliko koračaja, ali na zemljištu države Tennesse. Hall je bio obtužen u državi svoga boravišta, u sjevernoj Karolini. Kod razprave dokazivao je njegov branitelj, da je tane usmrćenoga pogodilo u državi Tennessee, a pošto nitko ne može ondje biti usmrćen, gdje ga ne ima, to umorstvo nije počinjeno u sjevernoj Karolini, već u državi Tennessee. Nu prvi sud nije uvažio te obrane, već je Halla

Digitized by Google

osudio na smrt. Viši sud u sjevernoj Karolini, na koj se je prizvao Hall, odriešio ga je, u koliko se tiče zločinstva, počinjena u sjevernoj Karolini. Sad je tražio sud u Tennesseeu izručenje Halla. Nu za izručenje treba da obtuženik pobjegne izpod kompetencije onoga suda, koj izručenje traži. Nu Hall nije bio u Tennesseeu, kad je zločinstvo počinio, nije dakle ni mogao pobjeći sudu u Tennesseeu, tvrdi obrana. Najviše sudište usvojilo je nazore obrane; Hall ostao je slobodan i nekažnjen, dok možda nepočini zločinstvo, kod kojega bude kompetencija nedvojbena. ***Jur. Bl.***

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Slovenski pravnik br. 8. godine 1896. sadržaje: Beležništvo v Mehiki. Spisal dr. Vladimir Pappafava, odvjetnik v Zadru. — Kakim pravnim načelom in katerim zakonitim določilom slede izročilne pogodbe. Spisal dr. Rupert Bežek. (Konec.) — Iz pravosudne prakse. — Iz upravne prakse. — Razne vesti. — Pregled pravosodstva.

* * *

„Beiträge zur Lösung des Verbrecherproblems“. Zum Besten des Fürsorgewesens herausgegeben von Johannes Jäger, kgl. Pfarrer und Strafanstaltsgeistlicher in Ebrach. 185 strana.

U strukovnom listu „Blätter für Gefängnisskunde“ popratio je to najnovije djelo Jägerovo sudbeni viećnik dr. Finkelnburg vrlo zanimivom razpravicom, koju priobćujemo u glavnih crtah.

Proti Lombrosovoj teoriji mnogo se je toga pisalo; bilo je tu lahkih novinarskih feuilletona, a i znanstvenih diela. Pa ipak ta teorija ima i danas jošte dosta privrženika, premda je svaki kriminalno naobraženi pravnik djelo „delinquente nato“ smatrao znanstvenom zabludom i uvjeren bio, da zločinstvo nije „prirodjeno“, već da je to družtveni pojav. Samo sociologija može nam razjasniti začetak i pojav zločinstva. To je α i ω modernoga kriminaliste.

Jägerovo djelo „Beiträge zur Lösung des Verbrecherproblems“ napereno je proti Lombrosu i njegovoj školi. Najzanimiviji je drugi dio: „Casuistisches“ (strana 61—185). Tu su sabrane pjesme, pisma, sastavci itd., što su ih kaznenici napisali u samotnom zatvoru. Jäger ih je sakupio, pošto je u bavarskih kaznionah dozvoljeno, da kaznenici, koji se dobro vladaju, mogu dobiti papira i sve nuždno za pisanje i da mogu bez svake kontrole svoje osjećaje i misli na papir staviti. Kod svakoga sastavka naveden je u kratko predživot dotičnoga kaznenika. Sadržaj tih sastavaka veoma je raznolik. Tu se govori o vjerozakonu, obitelji, prijateljstvu, domovini itd., a ima i estetičkih razprava o umjetnosti, o smislu za istu itd.

Digitized by Google

Odluka autorova, da sabere te sastavke mora se samo odobriti, jer takova šta nije do sada bilo u svoj literaturi, koja se protivi Lombrosovoj teoriji, koju nije moći uspješnije pobiti, do li ovim načinom. Vriedno bi bilo, da se i drugdje pokupe takovi sastavci, naročito da se popazi na karakterističnija miesta u kazneničkih pismih, što ih upravljaju na svoju svojtu izvan kaznione. Svaka takova sbirka bit će od velikoga probitka po kazneno-pravnu literaturu.

Jägerovo djelo ima dvostruku vriednost. Glavna mu je svrha, da pobije Lombrosovu teoriju, a u drugom redu naperena je proti onim, koji misle, da su svi kaznenici „sami lopovi, koji nezaslužuju nikakova obzira i s kojimi se mora čim strože postupati". Jäger se na njeki način zauzimlje i brani njihovo poštenje, pošto ih po svom zvanju u dušu pozna ter kaže, „da u obće nijedan kaznenik nije ni za vlas pohlepniji za tudjim dobrom, nego li obični čovjek istoga družtvenoga položaja".

To je pravo poznavanje ljudî; moramo bo pred očima imati čitava čovjeka, sve njegove životne prilike; samo tako možemo ga pravedno prosuditi. — Delikt, radi kojega je kaznenik osudjen, samo je jedna stranica u knjizi njegova života. Sud prosudjuje izključivo samo o toj jednoj stranici, a ljudi obično krivo generaliziraju: „pošto se je delikvent u momentu počinjena delikta pokazao nevaljalim, to je u obće nevaljan". Tu se nepita, nije li se možda dotičnik u sto i sto inih slučajevah pokazao dobrim i valjanim.

„Zločinac je bolji, nego li se obično drži", kaže Jäger. Te liepe rieči imale bi se svestrano uvažiti. Koliko puta su ljudi neumoljivi, kad im se preporuči koj kaznenik. Pitajmo samo družtva za podupiranje odpuštenih kaznenika.

Razlika izmedju kaznenika i običnoga čovjeka nije velika. Sam Goethe kaže o sebi: „es gäbe kein Verbrechen, dass zu begehen er sich nicht unter Umständen für fähig gehalten habe". Nil humanum a me alienum već su Rimljani rekli. Svaki čovjek nosi u sebi njeku klicu kriminaliteta, koja u shodnih okolnostih i prilikah probije, pak s toga i u samom očenašu molimo: „neuvedi nas u napast!"

VIESTNIK.

(Odlikovanje.) Njegovo ces. i kr. apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 27. srpnja t. g. kralj. financijalnomu savjetniku Franji *Trexleru pl. Lindenauu* prigodom njegova umirovljenja u priznanje mnogogodišnjeg vjernog i revnog službovanja premilostivo podieliti viteški krst reda Franje Josipa.

Imenovanja. Njeg. ces. i kralj. apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 17. kolovora 1896. sudbenoga viećnika Franju

Digitized by Google

Schmidta preblagostivo imenovati predsjednikom sudbenoga stola u Gospiću, a previšnjim riešenjem od 16. kolovoza 1896. viećničkoga tajnika banskoga stola dra. Vilima *Grabera*, tajnikom hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade.

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je jereja Stjepana *Ivanovića*, paroka starogradiškoga, privremenim grčko-iztočnim kućnim duhovnikom kod kr. zemaljske kaznione u Lepoglavi.

(U Bosni i Hercegovini.) C. i kr. zajedničko ministarstvo razriešilo je na vlastitu molbu od daljeg službovanja u Bosni i Hercegovini sudskog tajnika kod kotarskog ureda u Ljubuškom Nikolu *Gjivanovića*, a njeg. c. i kr. apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjom odlukom od 12. kolovoza o. g. premil stivo dozvoliti, da se rečenom sudskom tajniku prilikom njegovog razriešenja od službe u Bosni i Hercegovini ostavi naslov i karakter bosansko-hercegovačkog sudskog tajnika izvan službe. Isto c. i kr. zajedničko ministarstvo razriješilo je kotarskog predstojnika u Bugojnu Konrada barona *Brauna* na vlastitu molbu od daljeg službovanja u Bosni i Hercegovini.

Poglavica zemaljske vlade naimenovao je ces. i kr. financijalnog perovodnog vježbenika Karla *Roubala*, nadalje već kod bosan.-herceg. uprave u službi stojeće financijalne perovodne vježbenike dra. Adolfa *Kalperua* i Georga *Weisenberga* financijalnimi perovodnimi pristavi; svršenog pravnika dra. Isidora *Švarca* privremenim auskultantom kod okružnog suda u Sarajevu; privremenog šerijatskog sudiju kod kotarskog ureda u Maglaju Ali ef. *Cirkinagića* definitivnim činovnikom bosansko-hercegovačke uprave; privremenog sudbenog pristava kod kotarskog ureda u Bugojnu dra. Louisa *Singera* definitivnim činovnikom bosansko-hercegovačke uprave, ostavivši ga u njegovoj sadašnjoj upotrebi; svršenog pravnika Handibega *Džinića*, privremenim perovodnim vježbenikom, dodijelivši ga na službovanje kot. uredu u Sarajevu; ces. i kr. financijalnog perovodnog vježbenika Eugena *Michalskog* bos.-herc. privremenim perovodnim vježbenikom, dodijelivši ga na službovanje zemaljskoj vladi u Sarajevu, političkog pristava II. razreda kod okružne oblasti u Mostaru dra. Antuna *Feifalika* vladinim perovodjom i perovodnog vježbenika kod kotarskog ureda u Bos. Novom Vladimira *Trešćeca* političkim pristavom II. razreda, ter je napokon razriješio auskultanta kod okružne oblasti u D. Tuzli Gustava *Košatku* na njegovu molbu od daljeg službovanja u Bosni i Hercegovini.

Premještenja. Njegovo ces. i kr. apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 17. kolovoza 1896. premilostivo odobriti premještenje predsjednika sudbenoga stola u Gospiću Pavla *Mariaševića* k onomu u Osieku. Istim previšnjim riešenjem blagoizvoljelo je Njegovo cesarsko i kraljevsko apostolsko Veličanstvo premilostivo odobriti, da se uprava sudbenoga stola u Varaždinu povjeri državnom odvjetniku Miroslavu *Broschanu*, uprava državnoga odvjetničtva u Varaždinu pako sudbenom viećniku dru. Vladoju *Valenku*. Njeg. ces. i kr. apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je napokon previšnjim riešenjem od 5. kolovoza 1896. premilostivo dozvoliti premještenje kotarskog sudca Franje *Posavca* od kr. sudbenog stola u Belovaru ka kr. kotarskom sudu u Delnicah.

Kr. ugar. ministar financija premjestio je od osječkog kr. financ. ravnateljstva k novo ustrojiti i danom 1. listopada t. g. oživotvorit se imajućem kr. financ. ravnateljstvu u Požegi u dosadašnjem njihovu svojstvu: Martina *Madjerića* i Gjuru *Kamenara*, financ. tajnike; Josipa *Kvaternika* i Matu *Marinića*, financ. pom. tajnike; Vjekoslava *Pracaića* i Vjekoslava *Filakovca*, financ. perovodje i Adama *Nožinića*, financ. perovodju i povjerenika očevidnosti zemljarine.

Digitized by Google

(Uredovne sbirke naredabah pravosudne struke) svezka V., brojevi 570—596. izdani i razposlani su dne 20. srpnja 1896. (Nastavak.)

Sadržaj netom izašlih brojeva jest sliedeći:

Broj 581. Naredba bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 16. prosinca 1895. br. 5695. pr., kojom se tako zvanim komunalnim zadužnicam hrvatsko-slavonske zemaljske hipotekarne banke u Zagrebu priznaje prikladnost jamčevna (sbornika broj 90.)

Broj 582. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 11. siečnja 1896. br. 208., kojom se obavješćuju sve sudbene i gruntovne oblasti o prelazu „regnikolarne“ i „comercijalne“ zemaljske zaklade iz uprave kr. zemaljsko-vladnoga odjela za unutarnje poslove u upravu onoga za bogoštovje i nastavu ter upućuju glede dostave sudbenih intimata.

Broj 583. Okružnica kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 15. siečnja 1896. br. 206. o sastavljanju štatističkih izkazah G. i H. o prekršajih.

Broj 584. Naredba kr hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 30. siečnja 1896. br. 62702. ex 1895., kojom se djelomično preinaćuje naredba od 11. siečnja 1895. br. 60284. ex 1894., upravljena na sve kr. županije i gradove u pogledu izdavanja t. zv. „visa reperta“ sa strane podčinjenoga liečničkoga osoblja u slučajevih ozledah, zadanih po drugih osobah, daklem kažnjivih činah. (Uredovne sbirke naredaba pravosudne struke svezak IV br. 545.)

Broj 585. Okružnica kr. banskoga stola od 29. siečnja 1896. br. 2265., upravljena na sve kr. sudove I. molbe glede podnašanja stečajnih izroka radi uvršćenja u „Budapesti Közlöny“.

Broj 586. Okružnica kr. banskoga stola od 15. siečnja 1896. br. 850., glede gruntovne uknjižbe erarijalnih pristojba.

Broj 587. Okružnica kr. banskoga stola od 27. prosinca 1895. broj 25646., glede vodjenja zapisnika povjerbinskih i glavne knjige po §. 255. car. pat. od 9. kolovoza 1854.

Broj 588. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 16. ožujka 1896. br. 3964., kojom se upućuju sve podredjene sudbene oblasti, kr. državno nadodvjetničtvo i sva kr. državna odvjetničtva ter kr. kaznione ob uporabi zaporkâ „službeno“ i „službeno u poslu javne uprave, prosto od poštarine“ na omotu putem pošte odpremit se imajućih službenih listova.

Broj 589. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemalj. vlade, odjela za pravosudje, od 4. travnja 1896. br. 3796. kojom se upućuju gradske občine i sirotinska povjerenstva u Zagrebu, Osieku, Varaždinu, Karlovcu i Križevcih, ter trgovištna občina i sirotinsko povjerenstvo u Rumi na propise o sastavu i nutarnjemu ustroju sirotinskih povjerenstvah.

Broj 590. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 15. travnja 1896. br. 5667., kojom se ustrojava novo mjesto kr. javnoga bilježnika sa sjedištem u Petrinji.

Broj 591. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 15. travnja 1896. br. 3634., kojom se odredjuje, da će kr. kotarski sud u Karlovcu vršiti sudbenost trgovačko-mjenbenu za svoj teritorijalni obseg.

Digitized by Google

Broj 592. Okružnica kr. banskoga stola od 19. veljače 1896. br. 4257., 4257., u pogledu pristojba sudbenih podvornika kao izklicatelja kod dražba sudbenih.

Broj 593. Naredba bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 23. ožujka 1896. br. 1077. pr., kojom se ustanovljuje, kako se imadu po oblastnih liečnicih sastavljati liečnički nalazi za zemaljske urednike i službenike u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji prigodom njihove nesposobnosti za službovanje.

Broj 594. Naredba kr. hrv.-slav. dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 21. veljače 1896. br. 777., kojom se u sporazumku sa kr. vladnim odjelom za unutarnje poslove popunjuje naredba od 30. siečnja 1895. broj 1040. o dostavnih pristojbah občinskih organa.

Broj 595. Okružnica kr. banskoga stola od 1. travnja 1896. br. 7620., izdana na sve kr. sudbene stolove, kao gruntovne oblasti i sve kr. kotarske sudove u području banskoga stola u pogledu postupka povodom zahtjevane gruntovne provedbe diobe zemljištnih zajednica.

Broj 596. Naredba kr. ugarskoga ministra financijah od 15. travnja 1896. br. 27365 izdana sporazumno sa banom kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije glede uporave zak. čl. XXVI.: 1894. o preinaćenju i nadopunjenju na sudbene biljege i pristojbe odnosećih se zakona i propisa u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

Stečaji.

Rujan. Ivan *Juričko*, krojač u Varaždinu. — Kr. sudbeni stol u Varaždinu (odluka od 8. kolovoza 1896. broj 4293. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Oskar Lypolt, zamjenik dr. Jurinac, odvjetnici u Varaždinu. — Rok prijave do 23. rujna, ročište 30. rujna 1896.

Listopad. Josip *Lang*, protokolirani trgovac cipelarske i kožarske robe iz Rume. — Kr. sudbeni stol u Mitrovici (odluka od 22. srpnja 1896. br. 5995. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj Milan Šimunović, odvjetnik u Mitrovici, zamjenik dr. Miša A. Popović, odvjetnik u Rumi. — Rok prijavni do 10. listopada 1896., a ročište 13. listopada 1896.

— Šandor *Löbl*, protokolirani trgovac u Koprivnici. — Kr. sudbeni stol u Belovaru (odluka od 6. kolovoza 1896. br. 3176. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Slavko Wolf, zamjenik dr. Matija Malančec, odvjetnici u Koprivnici. — Rok prijave do 15. listopada 1896., ročište odredit će se naknadno.

— Antun *Grosek*, posebnik u Koprivnici. — Kr. kotarski sud u Koprivnici (odluka od 6. kolovoza 1896. broj 8639. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajne imovine dr. Slavko Wolf, zamjenik dr. Matija Malančec. — Rok prijave do 30. listopada, ročište 21. rujna 1896.

Studeni. Tvrdka *L. Kronfeld* u Sisku. — Kr. sudbeni stol u Petrinji (odluka od 13. kolovoza 1896. br. 1791. gr.) — Zastupnik stečajnoga imetka dr. Dušan Peleš odvjetnik u Petrinji, zamjenik i medjutomni upravitelj dr. Vladimir Crnadak, odvjetnik u Sisku. — Rok prijavni do 30. studenoga 1896., ročište 7. prosinca 1896.

Digitized by Google

Primjetbe k osnovi novoga hrvatskoga stečajnoga reda.

Priobćio dr. A. Badaj.

(Svršetak.)

U šestom poglavlju normira naša osnova likvidaciju pravnih zahtjeva i to u dva diela. U prvom dielu govori se o čisto osobnih tražbina, a u drugom dielu o zahtjevih na izlučbu i razlučno namirenje. Ovo poglavlje je francuzkog poriekla, pa je u pruskom stečajnom zakonu od g. 1855. i u najnovijem njemačkom stečajnom redu preradjeno, a ovako tada u ugarski i naš stečajni red primljeno. Motivi njemačkomu stečajnomu redu hvale ovu partiju kao jednu od najsretnijih u čitavom stečajnom redu.

Osobito je za naglasiti, da se vjerovniku svakomu daje pravo sudjelovati kod svake likvidacije i to sa odlučujućim uplivom u toliko, što mu pristoji pravo prigovora te pravo, da u parnici taj prigovor proti likvidantu izvede. To je onaj upliv, za koji sam govoreć kod vjerovničkoga odbora naglasio, da bi se morao čim više vjerovnikom dati. Dočim je po starom stečajnom redu vjerovnik imao samo prekarno pravo informirati zastupnika stečajnine, ovdje vjerovnik stupa u stečaj i parnicu kao intervenient kriepošću svoga prava braniti svoju tražbinu od toga, da ona ne bude prikraćena likvidacijom tražbina, koje ne imaju prava na imetak stečajni.

I postupak likvidacijoni jest vrlo kratak i obavlja se sudjelovanjem svih vjerovnika zborno u pravilu na jednom ročištu.

U materijalnom i formalnom obziru dakle je skrbljeno u ovom poglavlju zato, da se likvidacija i valjano i brzo obavi. A sada da predjemo na posebne opazke ovoga poglavlja.

K §. 114. Dočim je po starom stečajnom redu likvidacijona prijava važila kao tužba te je u slučaju nelikvidacije na nju kao tužbu uzsliedila parbena razprava, to naša nova prijava ne ima značaja tužbe. Ako prijavljena tražbina ne bi bila likvidirana, tada se istom diže tužba. Zato i naš stečajni red suglasno sa njemačkim, austrijskim i ugarskim ustanovljuje, da prijava likvidacijona ne mora biti podpisana po odvjetniku.

Digitized by Google

No kraj svega toga suglasja i kraj opasnosti, da dodjem u vid govornika — pro domu sua — moram posumnjati, da li je ta novota baš koristna?

Ako i nije prijava likvidacijona tužbom, zakon za nju ipak propisuje neke bitne potrebštine i to da se u njoj opredieli ne samo iznos tražbine već i njen pravni razlog i traženi red prvenstva. Ta esencijalija su strogo pravni pojmovi, koje će laik ili krivo ili nikako shvatiti i uvažiti. Posljedica će tomu biti, da će ovakove prijave u tih bitnih obzirih ostati nepravilne i nepodpune. Na likvidacijonom će ročištu prema §. 123. osnove uzslieditи preinaka prijave, i izključenje iste od toga likvidacijonoga ročišta, a ovo tim više, jer je sasma prirodjen nagon vjerovnika, da odklanjaju svoje suvjerovnike od mase, na koju oni idu, a i upravitelj kao odvjetnik ne će baš sa osobitom ljubavi susretati podneske kakova nadripisara.

Što će pako biti posljedica toga. Jedna će biti posljedica za sam stečaj zavlačenje; pošto će se za ovu prijavu nov likvidacijoni rok morati odrediti. Druga će posljedica biti neprilična za sve vjerovnike. jer jim nalaže nov rok opet novo sudjelovanje kod likvidacije u njihovu interesu, daklem trud i trošak, koji bi odpao, da je prijava bila kako treba sastavljena. Treća će posljedica biti štetna po samoga prijavitelja, jer će biti prikraćen, ako bi prije novoga likvidacijonog roka usliedila kakova dioba imetka, dočim će s druge strane izgubiti i pravo glasa na vjerovničkoj skupštini.

U oči svega toga te ako se uvaži, da trošak prijave po odvjetniku jest minimalan, postaje vrlo dvojbene koristi odredba, da se likvidacijona prijava rieśava dužnosti odvjetničkoga podpisa.

Obranički sud bečke burze bio je izključio zastupanje stranaka po odvjetnicih, ali je kroz to došao na onu mrtvu točku, s koje ga je ove godine spasio nov burzovni zakon i uvedenje odvjetničkoga zastupanja. Neće nikada zakonodavac svrhe polučiti, ako u obće bude odklanjao zastupstvo odvjetnika, već će ju polučiti onda, ako bude nastojao zakonito organizirati taj stališ, da on bude i znao i htjeo postizavati svoje odlične svrhe.

K §. 119. Popis prijava, kako ga sadržava ovaj §., jest samo poluga za provedbu zakona. Zato bi se shodnije taj popis mogao opredieliti u provedbenoj naredbi, kao što je n. pr. i registar trgovački opredieljen provedbenom naredbom (§. 7. trg. zak.) Ovo pako valja tim više, jer novi odnošaji i pojavi mogu učiniti shodnim, da se taj popis razproširi i dopuni, što je puno laglje naredbom, nego li novelom. Sam popis, kako ga sadržaje §. 119. osnove naše, nije podpun. Na ročištu likvidacijonom nelikvidirana tražbina upisati će se u popis, a u šestoj rubrici će se upisati, da tražbina nije likvidirana. Kuda će se tada usliedivša osuda prema §. 138. naše osnove upisati. Isto tako bi nuždna bila jedna

Digitized by Google

rubrika za evidentiranje, da li i u kojem smislu i od kada pristoji prijavitelju pravo glasa za skupštinu, da se u slučaju potrebe to ne mora tek na široko izpitivati. Zato bi ja predpostavio našemu popisu popis, koji odredjuje naputak pruski od 6. kolovoza 1855. te bi po tom naš popis ovako glasio:

1 Traženo prvenstvo (po §. 49. označuje se rimskimi brojkami I.—IV.)
2. Tekući broj (za svaki razred sa 1. počimajuć).
3. Ime, stališ i prebivalište vjerovnika.
4. Opredieljenje punomoćnika pozivom na punomoć.
5. Dan prijave.
6. Prijavljena tražbina.
7. Pravni razlog tražbine.
8. Uspjeh likvidacijone razprave.
9. Izpravci (§. 138.)
10. Opazke.

K §. 125. Ovdje se odredjuje, da izostanak stranke, njezina zastupnika ili prezaduženika ne prieči razprave o likvidaciji. A što će biti, ako upravitelj ne dodje na likvidacijono ročište? On se ne može kontumacirati, ali bi trebalo zato odrediti, da se likvidacija obaviti ne će, ali da će se ročište likvidacijono o njegovu trošku odgoditi.

K §. 139. Ova ustanova je sasma pravilna. Ali mislim, da bi se kod razlučnoga namirenja dala uvrstiti baš kod alineje treće ovoga §. odredba, koja bi kadra bila sanirati jednu inkonvenienciju, stvorenu po našem privatnom pravu i to kod razlučnih ovlaštenika sa pravom zaloga.

Tko imade pravo zaloga na pokretnu ili nepokretnu stvar, mora, ako nije za vremena sa svojom založnom trazbinom namiren, tražiti sudbenu prodaju zaloga, koja se ima obaviti po g. p. p. (§. 461. o. g. z.) Uzmimo sada, da je taj slučaj nastupio, da vjorovnik sa svojom tražbinom nije namiren, no ne zato, što dužnik ne bi htjeo platiti, već jerbo ne može platiti. Dužnik dapače pristaje, da se vjerovnik iz zaloga namiri. Ipak će i u ovom slučaju morati vjerovnik dužnika tužiti i izhoditi osudu ili nagodu, jer po §. 461. o. g. z. prodaja mora se obaviti po g. p. p.; a po ovom se može dražba dozvoliti samo na temelju ovršna naslova. Toliki suvišni trošak i toliki nepotrebni balast!

I razlučni založni vjerovnik bi prema tomu ako i priznaje upravitelj njegovo pravo na razlučno namirenje morao pred dotičnim nadležnim realnim sudom upravitelja tužiti, sklopiti s njim nagodu i tada provesti redovitu ovrhu.

Da ovu neshodnost ublaži, odredjuje §. 139. alineja treća, da vjerovnik može likvidirati i kod zaloga svoju osobnu tražbinu po §. 116. steč. osnove, a tada na temelju izvadka iz likvidacijonoga zapisnika voditi

Digitized by Google

izvan stečaja ovrhu na zalog. No i ovim načinom nije to pitanje riešeno niti dosta juridički pravilno, niti dosta praktično.

I u običnoj praksi se takodjer dogadja, da založni vjerovnik utuži osobnu tražbinu, pa tada vodi ovrhu na zalog kao založni vjerovnik. No ova je praksa nepravilna jer likvidnost tražbine nedonaša sobom i likvidnost zaloga. Ovaj dakle remedium nije pravilan.

Taj remedium ali i podkopava čistoću razlučnoga prava ujamčenog §. 161. Zašto da se razlučni ovlaštenik sili ma i u obliku §. 116. steč. osnove sudjelovati u stečaju?

A kako će založni vjerovnik postupati, ako je kridatar samo založni dužnik, a nije ujedno i osobni dužnik? Tu on ne može likvidirati svoje osobne tražbine u smislu §. 116., jerbo je ne ima. Tu će on morati tužbom udariti proti upravitelju pred redovitim sudom, premda mu upravitelj priznaje likvidnim zalog i pristaje na sudbenu prodaju.

Ja držim, da bi se ta neshodnost dala riešiti tako, da se posljednja alineja §. 139. osnove proširi. Recimo n. pr. tako, da razlučni ovlaštenik imade pravo voditi neposredno ovrhu na temelju u bilježničkoj izpravi sadržana priznanja upraviteljeva, kojim mu se to razlučno ovršno pravo priznaje i dozvoljuje ovrha ili na temelju svjedočbe stečajnoga suda, kojom se slično kao u §. 147. in fine potvrdjuje, da proti razlučnom pravu dotičnika ne ima s nikoje strane prigovora.

Uprava i unovčenje stečajne mase.

Položaj upravitelja stečajnine jest vrlo vezan, jer on prema §. 141. osnove ne ima na svoju ruku nikakova važna posla bez sporazuma bilo vjerovničke skupštine, bilo vjerovničkoga odbora izvesti. On može samo tekuće nevažne poslove obavljati. Ako se uvaži, da vjerovnički odbor i skupština nisu vazda paratni organi, koje bi mogao upravitelj u svako vrieme konsulirati, onda bi ova ograničenost upraviteljeva ponovno kadra bila sprečavati brz razvitak stečaja.

Da se ipak tomu predusretne, osnova je kategoriju važnih posala stegla u §. 147. na najmanji broj. Povrh toga u §. 143. odredjuje, da ovo ograničenje naprama trećim osobam, u koliko je upravitelj radio u zakonitu djelokrugu, ne ima važnosti, te je za prekoračenje upravitelj samo odgovoran stečajnini.

Koliko se je dalo dakle i naša osnova poput svojih uzora nastoji da pitanje odgovornosti organa stečajnih — u ovom slučaju upravitelja — u normalnih kolotečinah rieši t. j. ne uvadjajuć posebne, strožije odgovornosti gradjanske i popuštajuć drugom rukom od strogosti kontrole nad upraviteljem (§. 143.), koju je jednom rukom uvela (§. 141. i 147.).

Digitized by Google

Ali u jednom pravcu nije naša osnova niti pokušala takodjer da shodnom reformom od ove potežkoće oduzme. Rekoh, da je zapreka velika za izvršavanje kontrole po vjerovničkom odboru to, što on nije paratan organ stečajni. Trebalo bi ga dakle po mogućnosti učiniti takovim, a to bi se i opet postiglo redovitimi mjesečnimi kontrolnimi sjednicami, o kojih sam govorio kod vjerovničkoga odbora.

Dioba stečajne imovine.

K §. 162. Ovaj §. normira način realiziranja razlučnih prava. U starom stečajnom zakonu imali smo neko razlučno namirenje kod §§. 112—114. steč. reda. Većinu ovih slučajeva davao je u praksi §. 113. i to kod vjerovnika, koji su prije otvorenja stečaja za svoje mjenbene tražbine ovršnom pljenitbom stekli zalog. Tu se je radjao u pravilu sukob izmedju razlučnoga vjerovnika i zastupnika stečajnine, koji je uviek zamrsio i zavukao stvar na štetu razlučnoga vjerovnika i stečajnine.

Razlučnomu vjerovniku pristojalo je pravo razlučnoga namirenja, ali i zastupnik stečajnine mogao je dotičnu založenu stvar po propisih stečajnoga reda prodati. Odlučivala je prevencija. Što je odatle nastalo?

Zastupnik stečajnine nastojao je da osujeti prodaju izvan stečaja, on je ulagao utok u trodnevnom roku proti prvo- i drugomolbenoj odluci, dozvoljujućoj dražbu. Radio je to zato, da prodavši u stečaju dotične založene stvari, na kupovninu svali neki diel upravnih troškova. A radi se to kadkada i da se proširi djelokrug upraviteljev. Meni je n. pr. poznat stečaj, u kojem je zastupnik stečajnine samo kod mojih razlučnih vjerovnika podneo što redovitih što previdnih 14 utoka! Rezultat toga uticanja bio je, da je dražba razlučna skoro za jednu godinu dana odgodjena! A takovih pojava se kod trgovačkih stečaja redovito nalazi.

No i razlučni vjerovnik nije puno finiji u tom, da svoju dražbu izvede prije stečajne. Obično se po jedan bar razlučni vjerovnik nadje u vjerovničkom odboru, a time je već dana prilika zavlaci dražbe. Vidi se dakle, da pod uplivom ovoga trvenja trpi i razlučni vjerovnik i stečajnina, pa zato držim, da bi zadaća novoga stečajnoga reda trebala da bude, da ovo trvenje odkloni. Tomu ali naša osnova a niti njeni uzori neudovoljuju. Po mojem mnienju dala bi se željena svrha postići ovimi odredbami:

1. Razlučni vjerovnik makar i prijavio svoja osobna prava u stečaj (§. 116. osnove) ne može doći u vjerovnički odbor.

2. Čim je zatražio razlučni vjerovnik namirenje, ima se dotična stvar samo u tom postupku prodati i kupovnina podieliti, a izključuje se stečajna prodaja.

3. Upravitelju se daje pravo stupiti na mjesto razlučnoga vjerovnika i nastaviti ovršni postupak u mjesto vjerovnika, ako ga je ovaj obustavio

Digitized by Google

ili nepotrebno zavuko. Nije li ali vjerovnikova tražbina još dospjela do ovršnog stanja, a on nepotrebno traženje svoga prava zavlači, moći će stečajni sud dozvoliti stečajnu prodaju zaloga na zahtjev upravitelja, uvjerivši se o razložnosti njegove molbe. Proti sudbenoj rješitbi nema utoka.

Ako sam se ja odlučio za prednost razlučnoga vjerovnika, to je opravdano time, što je on doista više pravno interesovan na dotičnoj stvari, nego li stečajnina, koja ima samo pravo na hyperochu.

Nepodpuno rešavaju ovaj zadatak austrijski, njemački i ugarski stečajni red.

Austrijski u §. 165. alin. 3. kaže: „Der Masseverwalter ist befugt, an Stelle eines jeden Hypothekargläubigers, welcher die executive Feilbietung eines unbeweglichen Gutes erwirkt hat, jedoch den Vollzug der Feilbietung oder die Vornahme der Vertheilung des Verkaufserlöses verzögert, in das Executionsverfahren eintreten".

Isto tako ugarski stečajni red u §. 175. in fine.

Njemački stečajni red pako u drugoj alineji §. 117. daje prvenstvo razlučnomu vjerovniku, ako se on bez sudbene intervencije ima namiriti kod pokretnih stvari samo u nekom roku, koji mu se ima opredieliti po sudu. Ako se u tom roku nenamiri, tada nastaje stečajna prodaja stvari.

Nepodpune su ove odredbe, jer su u austrijskom i ugarskom ograničene na hipotekarna razlučna prava, a u njemačkom steč. redu na privatne zaloge s pravom vlastite namirbe.

Naša osnova nije u obće pokušala toga zadatka riešiti.

Konačno je u §. 162. in fine kriv poziv na §. 98. a imao bi biti poziv na §. 103.

Prinudna nagoda.

Prisilna nagoda, ili kako ju naša osnova krsti prinudna nagoda je na prvi pogled contradictio in adjecto. Jer ako nagoda kao pogodba mora biti po pravom svom pojmu izraz slobodne volje kontrahenta, onda je već po tom pojmu izključeno kod nagode svako prisilje.

Pa doista imade pokusa, da se prinudnoj nagodi odrekne značaj pogodbeni. Tako je već i osnova njemačkoga stečajnoga reda predlagala, da se nagodbene operacije u nazočnom odnošaju uzmu samo kao posebna vrst postupka, koja se rješava presudom. A i iza kako je njemački stečajni red to stanovište osnove odklonio, ipak imade znamenitih pravoslovaca, koji prinudnoj nagodi odriču značaj nagode, te koji sve težište polažu u rješitbu suda, kojom se nagoda odobrava, te koja je kao takova ovršiva.

Naša osnova stavlja se dosta odlučno na stanovište nagodbeno, te da valjda nekim načinom izbjegne gore iztaknutoj kontradikciji, zove ovu nagodu prinudnom. No i tim nije po mom mnienju pitanje sa gledišta

Digitized by Google

nomenklature zgodno riešeno, već zato, jer se ova nagoda dade pomisliti bez svakoga prisilja i prinude, ako svi vjerovnici u nagodbenom roku prihvate predlog kridatorov. Ali kada ju već svagdje tako zovu, možemo ju i mi tim svagdje poznatim imenom prozvati, jer radi historičke navike se vrlo često upotrebljuju nazivi, koji nisu strogo pravilni, samo ako služe obćem razumjevanju. No s toga gledišta bi ja ostao pri podpunom nazivu „prisilne nagode", a nebi rabio izraza „prinudna nagoda", a to zato, jer prisilna nagoda barem je u toliko, kada ima dissentirajućih vjerovnika, koji se moraju podvrći zaključku većine, dočim prinudna nije nikako.

Ovaj institut nije novovjeka poriekla, već vuče lozu iz rimskog prava. Kada se je našao nasljednik pred prezaduženom ostavinom, vjerovnici, da ga sklonu na nastup, zaključili su većinom glasova popust tražbina, koji je tada vezao i manjinu. Poslje se je to uzelo kao t. zv. pactum praejudiciale prenašati i na polje stečajnoga prava ponajprije per abusum, a kašnje se je prihvatilo kao pravilo i u stečajnom pravu.

Kada je naša osnova dakle prihvatila institut prisilne nagode, morala si je stvoriti neka kardinalna načela, te jih i provesti. Napose je zanimivo pitanje, kako si pravno konstruira naša osnova ovaj pravni institut. Dakako, da naša osnova o tom posve pravo izbjegava definiciju, ali ova se analizom pojedinih ustanova sama po sebi stvara. Ja si bar po našoj osnovi za prisilnu nagodu ovu pravnu konstrukciju stvaram:

Osnova nalazi sve vjerovnike naprama nagodbenom predlogu kridatarovu u nekoj comunio incidens Tu se gubi individualitet u zajedinstvu, koje izraz svoje volje daje glasovanjem (§. 197.). Subjekt daklem same nagode nisu pojedini vjerovnici, već njihova zajednica, postojeća radi zajedničkih interesa (§. 200. toč. 4.).

Logičnom dosljednošću odatle naša osnova daje odlučujući upliv samo zajednici vjerovničkoj. Na ročištu nagodbenom dakle nemaju rieči niti upravitelj niti vjerovnički odbor, te se ovim organom nedaje niti pravni liek proti nagodu odobravajućoj rješitbi suda. Ovi organi samo u preparatornomu postupku utiču, a na nagodbenom ročištu, gdje je dominus rei sam, nemaju rieči odlučujuće Ako se nagoda ima osigurati, neosigurava se ona pojedinim vjerovnikom, nego zajednici, koja bira u tu svrhu zajedničkog punomoćnika prije, nego se razrieši (§. 199.) I pravne ljekove ulažu pojedini vjerovnici i opet samo kao članovi te zajednice. No pošto u tu zajednicu spadaju i vjerovnici, koji nisu svojih tražbina u stečaj prijavili (§. 186.), to bi i ovim vjerovnikom trebalo koli glas kod sklapanja nagode, toli i pravni liek dozvoliti. Njemački stečajni red to i čini, te daje i u prisilnoj nagodi glas i pravo utoka i onim vjerovnikom, koji se nisu prijavili u stečaj, ali koji svoju tražbinu vjerojatno izkažu (§§. 173. i 174.).

Digitized by Google

Naša osnova, povadjajuć se za austrijskim i ugarskim stečajnim redom, daje glas i utok samo pravoglasnim vjerovnikom, daklem onim, koji su se u stečaj prijavili, te jim je na likvidacijonom ročištu tražbina priznata, ili jim je pravo glasa po §. 130. osnove priznato.

Samo po sebi se vidi, da je njemački stečajni red u tom pitanju dosljedniji, te je ovo pitanje i riešio u granicah čiste pravne dosljednosti.

Ugarski i austrijski stečajni red i naša osnova rješavaju to pitanje više sa oportunističkoga gledišta, postupajuć s neprijavivšim se vjerovnikom kao sa oglušnikom, te odklanjajuć tim vanjske uticaje kod prisilne nagode i sa zamršaji skopčano izpitivanje legitimacije takova izvanstečajnoga vjerovnika, pospješuje nagodbeni postupak. Neprijavivši se vjerovnik propustom prijave pokazao je, da za stečajnu stvar nema interesa, pa bi ovakav vjerovnik, stupajuć u nagodbeni postupak, jedva doneo onaj interes, koji je nuždan da nagoda uspije.

Ako i posve relativne, ja bi ipak razloge naše osnove usvojio kao neki opravdani exceptio: tua non interest naprama neprijavivšem se vjerovniku i kao posljedicu ogluhe njegove na stečajni postupak.

Stečajna prisilna nagoda jest dakle po našoj osnovi prava nagoda, utanačena izmedju zajednice svih vjerovnika i kridatara Ona je negotium claudicans, jer treba odobrenje suda za svoju perfekciju. No ova je nagoda sui generis, jer se s njom spajaju i javni interesi, te jer joj biljeg posebnosti daje posebni odnošaj, iz kojega je ona proizašla. Samo tako se dadu razumjeti odredbe osnove, odnoseće se na tu nagodu.

Osnova novele k njemačkomu stečajnomu redu predlaže neka po oštrenja kod prisilne nagode.

Tako ta osnova proširuje slučajeve indigniteta §. 187. naše osnove u toliko, da izključuje nagodu ne samo kada je obtuženik pod obtužbom radi prevarne kride ili ako bude radi toga osudjen, već taj indignitet propisuje i za iztražno stanje i za sve stečajne delikte (§§. 241.—243.) Nadalje propisuje ta novela, da se nagoda, ako je po §. 197. i sklopljena, ima zavrći, ako je kridatar u posljednjih 10 godina jur bio u stečaju ili ako se nije radi nedostatka imetka mogao proti njemu otvoriti stečaj. K §. 200. predlaže novela, da se ima zavrći nagoda na predlog kojega vjerovnika, ako kridatar nemože dokazati, da je bez svoje krivnje pao pod stečaj, a nagodom ako se vjerovnikom neosigurava barem 25 postotaka njihovih tražbina plativih za dvie godine od odobrenja nagode, a kod trgovačkoga stečaja, ako tvrdka nije bila barem dvie godine protokolirana.

Pitanje je sada, bi li se preporučilo, da mi stvarajuć stečajni red takodjer te strogosti prihvatimo?

Došla udovica mati — tako pučka priča pripovieda — k pokojnomu knjazu Milošu, da se moli za sina, koji ju je hranio, a koga zatvorilo, što je pronevjerio povjereni mu imetak. Milošu se smilovala udovica, pa

Digitized by Google

zove sudije na savjet, kako bi se moglo biednoj starici pomoći. No savjet kaže, da sin po zakonu krivičnom pada pod kazan i da se to neda obići. Miloš na to reče prvomu pisaru, da piše riešenje, koje je glasilo: „s lopovom neću da imam posla, nek se pusti".

Ako i nije u ustih državne vlasti ova odluka pravilna, ali u ustih vjerovnika u stečaju je obična. „Ich will diesen Lumpenhandel los werden", to su rieči, koje vjerovnici vrlo često u stečaju izuštuju. Ako se dakle uvrštuju još daljnja pooštrenja, koja prieče vjerovnikom razkrstiti se sa kridatarom putem nagode, to neće biti vjerovnikom baš služeno. A proti njihovoj volji netreba jih usrećivati.

K tomu ova pooštrenja očito nose u sebi biljeg kazni u bitnoj namjeri, da se kridatari odstraše od lahkomišljenih i doloznih stečaja. Ali kako dolaze baš vjerovnici neke stečajnine, da se na njihov račun budući kridatari odvraćaju od lahkomišljenosti? Jer da se te kazni zbivaju na račun dotičnih vjerovnika, to je izvan svake dvojbe.

Ovako shvaćajuć stvar, ja nebih bio za daljnja pooštrenja proti prisilnoj nagodi, već ako treba pooštrenja kakova, neka se pooštre stečajne kazni mimo prisilne nagode.

Ta je valjda misao rukovodila i ugarski stečajni zakon, kada nije recipirao strožijega austrijskoga stečajnoga reda u tom predmetu.

Rekoh već, da je subjekt nagode zajednica vjerovnika, pa prema tomu odredjuje §. 199. osnove, da ta zajednica imade imenovati osobu, koja će po razrešenju iste sigurnosti ovršiti u korist zajedničara. No ako i jest u tom naša osnova i ugarski zakon podpuniji od austrijskog i njemačkoga zakona, jer ovi te ustanove nepoznadu, to ipak držimo i naš §. 199. nepodpunim. Nepodpun je on zaoto, jer neopredjeljuje pravnoga odnošaja izmedju vjerovničke zajednice i te treće osobe. Da li je on punovlastnik? Da li je solutionis causa adjectus? A svakako je jasnost toga odnošaja potrebita u mnogih prilikah naprama kridataru a i naprama vjerovnikom te zajednice. Intencija je nedvojbeno ta, da on bude mandatarom sa ograničenim nekim mandatom, pa bi to bilo nuždno u §. 199. uvrstiti.

Ali ja mislim, da ova ustanova može dovesti do znatnih inkonvenciencija. Jer ako i nije pojedini vjerovnik mandant, već zajednica, on ipak ima proti punovlastniku nadzor i tužbovno pravo u okviru §. 1019. ogz. Odatle neće biti neprilike.

Neprilike će biti s druge strane i to ponajprije odatle, što će odvjetnik, koji ima u zastupstvu najviše vjerovnika, biti tim mandatarom. A to ga dovodi u položaj nemio zato, što ima u sklad dovesti interese svojih vjerovnika s onimi, s kojimi je dotle konkurisao, i što će to u majoriziranih vjerovnika izazvati neko nepouzdanje naprama tomu mandataru.

Digitized by Google

Što će ali biti, ako onaj mandatar smrću ili drugim načinom prestane biti mandatarom? Zajednica vjerovnika je već razriešena, tko će sada novoga mandatara imenovati?

Ti razlozi zagovaraju, da se uloga i zadatak §. 199. povjeri upravitelju stečajnine kao trećoj neinteresovanoj osobi, koja je pod odgovornosti i disciplinom suda te koja se osoba i nakon dignuta stečaja u slučaju potrebe može obnoviti (§. 184.).

Primjetbom, da je u §. 202. poziv na §. 199. pogrešan, a imao bi biti poziv na §. 200., završujem ove kratke primjetbe o prisilnoj nagodi.

Prije nego dovršim ove opazke, moram spomenuti, da je često spomenuta njemačka novela predložila koli upodpunjenje kaznenoga stečajnoga prava, toli i posebno poglavlje o rehabilitaciji kridatara za novo trgovačko poslovanje. Ovi dielovi su našli dosta kritičara i to i uvaženih. Ali kraj svega toga držim, da bi naša osnova imala u tih dielovih dosta koristna, što bi se dalo recipirati za naš stečajni red. Netreba, kako Makower kaže, pred stečajem podići vješala, ali netreba opet niti varalicam omogućiti, da čitavu seriju, što tajnih, što javnih krida izvadjaju, da štete time vjerovnike a ubijaju solidne konkurentne trgovce bezcienami i kvareć jim kredit. Putevi kaznene pravde jako su stranputni, te statistika stečajna pokazuje, da kod stečajeva jedva kridatara stižu posljedice §. 486. k. z. U tih okolnostih bi doista spasonosno bilo uvesti kraj kriminalne i stečajnu krivnju te ovu progoniti, kako to namjerava spomenuta osnova njemačke novele.

Što se tiče filološkoga diela osnove, to se nesmatram u tom kompetentnim suditi. Ali jedan glavni terminus bi morao osporiti, a taj terminus je „prezaduženik“. Jer dokle naša osnova pozna stečaj i u slučaju, gdje kridatar nije prezadužen, dotle i taj terminus nije pravilan. Ako naši filolozi nemogu drugoga sretnijega naziva naći, ja bi radje rabio kratki i pravilni izraz „kridatar“.

Razlike u pojmu prevare po austrijskom i ugarskom kaznenom zakonu.

*Napisao dr. **Stjepan Radits**.*

Obćenito se glasa, da će se pred hrvatski sabor doskora iznieti zakonska osnova o materijalnom kaznenom zakonu, te da će osnova kao podlogu prihvatiti načela reformiranoga ugarskoga kaznenoga zakona. U ovom se je smjeru opetovano pred saborom izjavio sadanji predstojnik vladnoga odjela za pravosudje.

S obzirom na ovu okolnost, kao što i na to, što će novi kazneni zakon sadržavati po svoj prilici i ustanovu glede kažnjivih djela, počinjenih

Digitized by Google

za vrieme gospodstva sada u krieposti stojećega kaznenoga zakona, sličnu §-u 2. ug. kz. o zločinstvih i prestupcih (z. čl. V. ug. sabora od g. 1878) (§. 2. Derenčinove osnove) polag koje, ako su od počinjenja čina do stvorenja osude vriedili razni zakoni, propisi ili običaji, imade se uporabiti najblaža ustanova,[1] — te što će nadalje na mjesto §-a 36. austr. kz., polag kojega se tuzemac radi zločina počinjena u inozemstvu ima bez obzira na zakone zemlje, gdje je zločin počinjen, kazniti po ovom (austrijskom) kazn. z., — stupiti bez dvojbe ustanova §-a 12. ug. kz. (koju usvaja i Derenčinova osnova, §. 6. točka 2), polag kojega se ima tuzemac — osim u slučaju veleizdaje, uvriede članova kralj. kuće, izdaje države i bune — radi zločina počinjena u inozemstvu, kazniti polag zakona odnosne zemlje, ako ovi na počinjeni zločin ustanovljuju kaznu blažu, nego li ug. kz., te što bi uslied toga moglo postati aktuelnim sravnjivati ustanove tih zakona za prosudjenje pitanja, koja se ustanova ukazuje blažom,[2] — to držim da neće biti neumjestno, ako pokušam ovdje razložiti njeke ustanove austrijskoga i ugarskoga kaznenoga zakona, i to takove, izmedju kojih akoprem se — barem u glavnih crtah — slažu, ipak ima važnih momenata, u kojih se te ustanove razilaze, te ako pokušam predstaviti uz sudarajuće se momente takodjer i poglavito one, u kojih se pokazuju važne i načelne razlike prema onoj: „contraria juxta reposita magis elucescunt".

Za substrat ovakvih razmatranja jedva bih mogao naći sgodnijega predmeta od prevare, kao onoga zločina, u čijoj kazneno-pravnoj obradbi ima najviše heterogenih momenata izmedju obih spomenutih zakona, jer ne samo da austr. kz. pod ovim poglavjem razpravlja cieli niz najrazličnijih zločina (krivo svjedočanstvo, krivorota, krivotvorenja javnih i privatnih dokaznica, dolozni stečaj itd.), koje noviji, poimence ug. kz. razpravljaju pod posebnimi poglavji, već i u samoj definiciji pojma pokazuju se jur načelne razlike.

U nizu ovih razmatranja neću ipak da se osvrnem na one ustanove austr. kz. pod poglavjem o prevari, koje ug. kz razpravlja pod posebnim poglavjem, već ću se obazirati samo na one ustanove, koje su i u ug. kz. sadržavane u poglavju o prevari.

Pojam prevare po austr. i ug. kz. Kazneni se zakon od većine drugih zakona razlikuje i u tom, što se u njemu ne da izbjeći definiciji,

[1] Ovo se proteže ne samo na to, jeli koji čin u obće kažnjiv, već i na kvalifikaciju čina kao zločin ili prestupak i na kaznu. U sva tri pravca ima se uporabiti ono, što je za okrivljenika najblaže. (Motivacija ug. kz. k §-u 2.) Glede izpravnosti §-a 2. ug. kz. i Der. osnove napram postojećem austr. kz. (Čl. IX. uvodnoga patenta) v. *Šilović*, kazneno pravo, §. 20. I. i II.

[2] Ovo može po sadanjem kz. imati mjesta samo u slučaju §. 40., kad inozemac u inozemstvu počini zločin.

Digitized by Google

barem glede pojma pojedinih zločina, dočim kod drugih zakona ide tendencija redakcije tamo, da se definicije, kao u znanost spadajuće, što više uklone

Ako valjana i izpravna definicija kojega pojma u obće spada med najteže zadatke, to je uspješno riešenje tog zadatka kod definicije pojma prevare tim teže, što jedva ima zločina u čitavom području kazn. zakona, gdje bi točna i sigurna spoznaja konštitutivnih elemenata bila toliko od potrebe, kao kod prevare; jedva ima zločina, gdje bi bud proširenjem, bud stegnućem pravih granica spoznaje tih elemenata, bilo u pogibelj stavljeno više i važnijih interesa. Zadatak, što ga zakonodavac pri definiciji pojma prevare riešiti ima, jest taj: povući oštru demarkacionu granicu izmedju kažnjivoga zavedenja u bludnju, i dozvoljenoga racionoga ponašanja izrabljenjem danih okolnostih. Ova ali demarkaciona crta, koja će biti granicom izmedju kaznenoga i privatnoga pravnoga polja, jest tako minuciozna, da ma i najmanjim odklonom već u drugo polje prelazi te tako izčezava, da je niti najvještije oko ne može više da spazi; jedva ima zločina, gdje bi se kaznenopravno sudovanje u tolikoj mjeri izvrglo pogibelji, da će sudac vlastite nazore o ćudoredju narivavati prometu kao pravilo te da će glede granica, do kojih smije slobodoumno natjecanje uplivati na razvoj prometno-gospodarstvenih odnošaja, — odlučiti mjesto zakona sobstveni nazori sudca o poštenju i „dekorum"-u.[1]

Glede ove „demarkacione crte" vlada podpuno suglasje izmedju obih zakona.

Obilježje granice izmedju kaznenopravnoga i privatnopravnoga polja postavljaju naime oba zakona u „zavedenje u bludnju odnosno uzdržavanje u bludnji himbenim predstavljanjem ili činjenjem, smjerajućim na oštećenje drugoga". §. 379. ug. kaznenog zakona: „Tko namjerom, da sebi ili drugomu pribavi protupravnu imovinsku korist, himbenim predstavljanjem ili činjenjem[2] zavede ili uzdrži koga u bludnji, te mu time prouzroči imovinsku štetu: počini prevaru".

§. 197. austrijskog kaznenog zakona glasi: „Koj himbenim predstavljanjem ili činjenjem zavede koga u bludnju, kojom tkogod, — budi država, budi občina, budi ina koja osoba — ima podnieti štetu, budi u vlastničtvu svojem, budi u ostalih pravih; ili, koji se s tom nakanom i

[1] V. motivaciju osnove ug. kz., sv. III., str. 191.

[2] Magjarski original veli: „*ravasz fondorlattal*". Prema tomu ne mogu njemačkoga prevoda toga izraza sa „*listige Vorspiegelung*" držati izpravnim, jer izraz „fondorlat" obuhvaća ne samo „*himbeno predstavljanje*" (listige Vorspiegelung) već i „*himbeno činjenje*". Obadva pojma dala bi se možda sgodnije prevesti sa „*schlauer* — ili — *listiger Kniff*", u kojem su izrazu oba momenta — činjenje i predstavljanje — sadržana.

Digitized by Google

na način prije pomenuti posluži bludnjom čijom ili neznanjem: krivac je prevare, dao se na to zavesti koristoljubljem, strašću, nakanom, da protuzakonite pogoduje koga ili kojom mu drago drugom nakanom uzgrednom.

Promatramo li ove dvije definicije pojma prevare polag momenata, u kojih se slažu odnosno razilaze, doći ćemo na sliedeći rezultat:

1. Sudarajući se momenti.

Oba zakona zahtjevaju za kriterij prevare:

a) himbenu varku[1] od strane varalice.
b) ovim himbenim ponašanjem prouzročenu ili uzdržavanu bludnju prevarenoga, uslied koje se odlučuje na stanovito štetno držanje,
c) namjeru varalice na prouzročenje štete, koja će izvedenjem odluke prevarenoga nastati,
d) šteta mora da se tiče materijalno postojećega prava oštećenikova, a nije dovoljna ošteta samo formalnoga prava.

Ovaj potonji momenat iziskuje pobliže razmatranje već stoga, što se do sada — barem kako je meni poznato — na taj rekvizit prevare nije dovoljna važnost polagala.

Razlog je tome možda, što riešenje bečkog kasacionog suda, kojim je ovo načelo izrečeno, nije u nijednoj sbirci priobćeno, te ga i Herbst u VII. izdanju djela svoga (str. 415) citira samo po datku, a ne spominje ni broja, ni predmeta riešitbe.

Radi velike važnosti toga rekvizita prevare smatram umjestnim označiti ovdje u kratko predmet, u kojem je ta načelna riešitba donešena.

A. deponira kod B.-a svotu od 370 forinti, kojega pologa kod B.-a nestane. Gradjanski sud odsudi B.-a sbog zanemarenja nadzora na naknadu pologa; ovaj, da predusrete šteti, koju bi ovrhom trpiti morao, proda nekretnine svoje fingiranim kupoprodajnim ugovorom bratu si, te pošto bude vlastničtvo brata na nekretnine uknjiženo, ostade molitelj ovrhe nenamiren. Na to A. prijavi B.-a radi prevare. B. navodi u obranu svoju, da je polog sam A. ukrao, te pošto tražbina A.-ova materijalno ne postoji, to da A. osujećenjem ovrhe u svojih pravih oštećen nije. Pošto bje izpravnost toga navoda tečajem iztrage ustanovljena, to bude iztraga obustavljena, te ništovna žalba proti odluci nižih molba riešitbom kasacionoga suda od 10. veljače 1853. broj 1094. zabačena.

Ovom je rješitbom kasacioni sud pristao na sliedeću odluku vrhovnoga suda: „Es ist zwar allerdings richtig, dass es nicht angehe im Allgemeinen den Angriff auf ein formell festgestelltes Recht

[1] Ovaj izraz *„himbena varka“*, što ga rabi *Šilović* (cit. dj. §. 131. I. p. al.) držim osobito sretnim za predočenje himbenoga predstavljanja ili činjenja, te sasvim odgovarajućim izrazu ugarskog kaznenog zakona „ravasz fondorlat“.

Digitized by Google

nur durch den blossen Vorwand des Angreifers, dass nach seiner moralischen Ueberzeugung jenes Recht, materiell nicht bestehe, der strafgerichtlichen Ahndung zu entziehen. Wenn jedoch diese Ueberzeugung auf Thatsachen gebaut, übergründet wird, wenn die obgleich listige und einen Anderen in Irrthum führende Handlung den Schutz des Eigenthums vor Beschädigung einer anderen Person im Auge hat, so kann die allerdings auch auf Vereitlung des formellen Rechtes gerichtete Absicht nicht als der „dolus" des Betruges qualifizirt werden".

Ovom se nazoru, naime da izigranje, osujećenje materijalno ne postojećega prava, makar to bivalo himbenimi varkami, doloznim prikrivanjem pravoga stanja stvari, ne tvori prevare, pridružuje i motivacija ug. kazn. zakona.

Kazneni sudac — veli motivacija — kad ima prosuditi, da li je proti komu počinjena prevara, prosudit će ujedno i to, da li predleži s jedne strane protupravna šteta, s druge strane protupravna korist. Ako sudac o stečaju tih dvajuh elementa nije osvjedočen, ili ako je protivno dokazano: to preostaje samo vanjski čin, kojim je oduzeće imovine izvedeno; nu ovo još ne sačinjava prevare, pošto najbitniji elemenat, pravi objekat prevare: protupravno oštećenje imovinskoga prava do izražaja došlo nije.

2. Nasuprot nalazimo u definiciji pojma prevare po obih zakonih sliedeće **divergirajuće momente:**

a) austrijski kazneni zakon ne zahtjeva istovjetnosti (identiteta) prevarene i oštećene osobe; ug. kazn. zakon ju postavlja kao rekvizit kriminaliteta prevare;

b) austrijski kaz. zakon ne obazire se na pravo, što ga varalica vriedja: ug. kaz. zakon steže prevaru na imovinsko pravo;

c) ug. kaz. zakon sa strane varalice zahtjeva namjeru na poluženje protupravne imovinske koristi za sebe ili kojega drugoga; po austrij. kazn. zakonu takova namjera nije potrebna za kriterij prevare;

d) austrijski kazn. zakon ne zahtjeva, da bude šteta, što ju je varalica nakanio njekomu učiniti u istinu nanešena; ug. kaz. zakon predpostavlja prouzročenu, dakle u istinu nanešenu štetu, što je od osobita upliva za pojam dovršenja i pokušaja prevare.

Ovdje držim još umjestnim napomenuti, da ug. kazn. zakon pod poglavjem o prevari subsumira i više takovih čina, u kojih se ne stiču svi rekviziti pojma prevare, te stoga ti čini nisu prevara, već su u ovo poglavje uvršteni kao delictum sui generis.

Digitized by Google

Ovi su delikti:

1. Himbeno izhodjenje vjeresije.[1]

2. Poticanje maloljetnika i skrbljenika, da na znatnu štetu svoju preuzmu pismenu obvezu.[2]

Osim navedenih dvajuh delikta, u kojih se — kako vidjesmo — ne stiču svi rekviziti pojma prevare, nabraja ug. kz. pod poglavljem o prevari, još sliedeća dva delikta:

---

[1] §. 384. ug. kaz zakona veli:

„Prevarom se smatra, te se kazni uzom (fogház, Gefängniss) do jedne godine dana, ako tko, *makar bez nakane na prevaru,* drugoga himbenom varkom u bludnju zavede ili u bludnji uzdržaje u svrhu, da si od istoga izhodi vjeresiju ili produljenje vjeresije". — Ovdje ne ima nakane na prevaru, na oštećenje imovine drugoga, jer pozajmljenje samo po sebi ne involvira još imovinske štete, već predleži samo povrieda prava razpolaganja vjerovnika sa imovinom, koji da nije zaveden u bludnju, ne bi se dao sklonuti na vjeresiju. *Gryziecki* (Studien über den strafbaren Betrug, 1870., str. 105.) spominje t. z. „*Creditbetrug*" t. j. izhodjenje vjeresije spletkami u sviesti, da bi mogao nastati slučaj platežne nesposobnosti (insolvencije), ali ne u sviesti, da platežna nesposobnost već sbilja postoji, te subsumira taj čin pod §. 486. austrijskog kazn. zakona. Kriterij „Creditbetruga" kako ga normira §. 384. ug. kazn. zakona, ne sastoji jedino u zavaravanju vjerovnika glede količine *sigurnosti* što ju on predpostavlja, kako to ističe *Gryziecki*, već i u zavedenju istoga glede *osobe* dužnika, kojemu, da nije u bludnju zaveden iz osobnih razloga, ne bi vjeresije dao, *makar je osvjedočen o platežnoj sposobnosti istoga.*

Primjerom neka služi sliedeći slučaj. Poslužnik veterinarske akademije u Budapešti uvrstio je u naručbenu knjigu zavoda, kojom se rekviziti od jednog trgovca naručuju, više stavaka, prividno kao naručbu za zavod, u istinu ali za vlastitu porabu, te je koncem godine iznos tih stavaka iz vlastitoga namirio; nije dakle nastao slučaj platežne nesposobnosti, a niti šteta vjerovnika. Kr. ug. kurija osudom od 4. lipnja 1895. br. 6984. kvalificirala je taj čin kao prestupak po §. 384. s obzirom na to, što je trgovac izjavio, da on poslužniku zavoda kao takovom ne bi vjeresije davao. („A Jog" broj 29. od 21. srpnja 1895.) Razlikuje se §. 384. ug. kz. od §. 199. f) austrij. kz. zakona u prvom redu pomanjkanjem nakane na oštećenje i tim, što je po njem ne samo produljenje već postojeće, nego i izhodjenje još nepostojeće vjeresije kažnjivo; od §-a 486. austr. kz. pako razlikuje se tim, što po njem ne treba, da je dužnik pod stečaj pao, kako to zahtjeva §. 486. austrijskog kazn. zakona.

[2] §. 385. ug. kaznenoga zakona:

„Prevaru počini, te se kazni prema razlikam u ovom poglavju ustanovljenim, onaj, koji se neukošću (Unerfahrenheit), lahkoumnošću ili neprilikom kojega maloljetnika ili skrbljenika vlastite ili tudje koristi radi poslužuje na taj način, da ga potiče na podpis izprave, u kojoj na znatnu štetu svoju preuzima imovinsku obvezu, razpolaže sa imovinskim pravom svojim ili drugoga imovinske obveze sasvim ili djelomice riešava." — Ovi slučajevi ne sačinjavaju prevare, jer se pomenute osobe *ne nalaze u bludnji* glede ekvivalenta preuzete obveze ili činitbe svoje; zakon ipak uzima te osobe u osobitu obranu te lukrifaciju na njihovu štetu izjavljuje kažnjivom kao prevaru. (Motivacija III. str. 219.)

Digitized by Google

a) Sakrivanje imovine s nakanom na oštećenje vjerovnika.[1]

b) Na oštećenje vjerovnika smjerajući čini dužnika, što no je došao u položaj insolvencije.[2]

Označivši ovako sudarajuće i razilazeće se momente u pojmu prevare po obih zakonih, imao bih sada preći na razglabanje prvih, t. j. sudarajućih se elemenata. Nu pošto ovomu sastavku nije svrha razpravljati prevaru u obće, te pošto se bojim, da bih, upuštajuć se u razlaganje potriebština, pojma prevare po austr. kz. reproducirao stvari, koje su već što moguće svestranije i umnije razpravljane i obće poznate, to ću razmatranja svoja stegnuti na one momente o pojmu prevare, u kojih se ustanove austr. i ug. kaznenoga zakona razilaze.

a) Ug. kz. zahtjeva, da bude onaj, koji je zaveden ili uzdržan u bludnji, identičan s onim, koji je štetu pretrpio („ . . . . i njemu, t. j. prevareniku, time prouzroči . . . . . .“ itd.);[3] austr. kz. te

[1] §. 386. ug. kaz. zakona:

„Tko u oči predstojeće oblastbene ovrhe s nakanom, da ošteti vjerovnike, sakrije, zataji, odsvoji ili ošteti imovini svojoj spadajuće vriednostne predmete, izmišlja dugove ili pravne poslove, ima se kazniti prema veličini štete po §-u 383.“ (V. §. 200. austrij. kaz. zak., modificirana zakonom od 29. prosinca 1886.). — Ovoga §-a nije bilo u osnovi kaznenog zakona; predložio ga je pravosudni odbor sa sliedećom motivacijom: Osiguranje prava vjerovnika osobito poslie ukinuća dugovnoga zatvora iziskuje kažnjenje onih, koji predstojeću oblastnu ovrhu sakrivanjem imovine svoje ili izmišljanjem neistinitih pravnih posala osujećuju, te tim drugim imovinsku štetu prouzrokuju. — Nije rekvizit toga delikta, da bude parnica dospjela na stadij ovrhe t. j. da bude pravomoćno već riešena, već je dovoljno, ako je počinitelj znao, da bi moglo doći do ovrhe. Tako je kr. ug. kurija osudom od 11. prosinca 1894. br. 1471. („A Jog“, br. 37. od 15. rujna 1895.) izrekla, da već prenos imovine poslie dostave tužbe tvori delikt §-a 386. kaz. zakona.

[2] §. 387. ug. kaz. zak.: „Dužnik, koji postavši insolventan, s namjerom da ošteti vjerovnike svoje, počini koji od čina u §. 414. spomenutih, ako se proti njemu i nije stečaj otvorio bud s toga, što ima samo jednoga vjerovnika, bud s toga, što imovina njegova za namirenje stečajnih troškova ne dostaje, ima se prema prouzročenoj šteti po §-u 383. kazniti.“ — §. 414. ug. kz. govori o doloznoj kridi (prevarnom bankolomu, *Šilović* str. 262.). Budući da §-u 414. ug. kaz. zak. podpada samo prezaduženik, koji je pod stečaj pao, to je trebalo za kažnjenje prezaduženika, proti kojemu stečaj iz gore spomenutih razloga otvoren nije, stvoriti posebnu ustanovu, jer bi inače takav prezaduženik, ma da je vjerovnike svoje u §-u 414. perhoresciranimi čini oštetio, izišao nekažnjen.

[3] Samo po sebi se razumije, da se onaj, koji na temelju zakona ili usljed oblastbena ili privatna naloga s imovinom drugoga razpolaže, imade sa gledišta prevare (t. j. pogledom na štetu, nastalu njegovom bludnjom) kao vlastnik smatrati (Kantz G. büntető jog, 1881. str. 604). Kr. ug. kurija osudom br. 6472 od g. 1881. (Bünt. jog Tára III. 24) izrekla je, da intabuliranje krivotvorene zadužnice tvori učin prevare, jer premda je predočenjem krive zadužnice u bludnju zaveden ne oštećenik, već sud, to je sud zakonom postavljen zastupnik prava svačijega te u tom obziru identičan sa oštećenikom.

Digitized by Google

identičnosti ne zahtjeva („ . . . kojom naime bludnjom — ima tkogod podnieti štetu . . ."). Derenčinova osnova (§. 316.) prihvaća stanovište austr. kz. zak. i to, kako motivacija veli s razloga, jer bi inače mnogi čini, koji se imadu progoniti, bez kazne ostali; kao primjer navadja motivacija sliedeći slučaj: A proda tudju stvar, koje ne drži, B-u, veleći mu, da je stvar njegova, te mu dade povoda, da stvar vlastniku C-u (bona fide) oduzme. U navedenom primjeru ne ima identičnosti prevarenoga (B) sa oštećenikom (C) te bi dakle A ostao nekažnjen, ako se zahtjeva ta identičnost.

Da vidimo sada, kako se u motivaciji ug. kz. protivno stanovište obrazlaže.

„Izmedju bludnje i štete — veli motivacija ug. kz. zak. — treba da bude determirajuća suvislost: šteta mora da sastoji u tom, što je onaj, koji je prevaren, s imovinskim pravom svojim razpolagao prividno doduše iz vlastite volje, u istinu ali samo pod dojmom navedenih izlika i varaka, te da je ono, što mu je varalica himbeno kao ekvivalenat imovinskoga diela, s kojim je razpolagao, predstavio, bilo neistinito. Budući da šteta sastoji u tome, što ovaj ekvivalent ne postoji, odnosno što reprezentuje manju vriednost od one, što ju je varalica hinio, te pošto ta šteta potiče upravo iz spomenutoga razpolaganja sa imovinom: to može oštećenik biti samo onaj, komu pripada pravo razpolaganja s ovom imovinom, te koji je na temelju toga prava svoga učinio štetno po sebe razpolaganje.

Nije dakle dovoljno za prevaru, da si je tko stekao protupravnu korist, ne dostaje niti to, da je tko protupravno oštećen, drugi pako protupravno obogaćen; pojam prevare zahtjeva, da je protupravna korist stečena „umanjenjem imovine onoga, koji je u tu svrhu zaveden".

Polag potonjega stanovišta imao bi dakle navedeni slučaj samo gradjansko-pravne posliedice po §-u 923. i 1424. općega austr. gradj. zakona[1] t. j. prodavaoc bi morao jamčiti kupcu za evikciju te bi s obzirom na to, što je dolozno postupao, imao naknaditi ne samo „damnum emergens" već i „lucrum cessans", dočim bi se položaj vlastnika napram kupcu, koji si je bona fide prisvojio stvar, ravnao po ustanovah o. gr. zakona o poštenom posjedu.

S obzirom na to, što bi upuštanje u razsudjivanje pitanja, koje je od spomenutih stanovišta izpravnije, prekoračilo svrhu ovih razmatranja, kao što i na to, što je ovo pitanje sa znanstvenoga gledišta vrlo prieporno, (u prilog stanovišta ug. kaz. zakona govori Köstlin, Abhandlungen str. 153:

[1] Namiće se ovdje pitanje, nije li u navedenom primjeru pravi oštećenik B, od kojega će C stvar izbjediti, te će zanj (B) nastati eventualno parbeni troškovi, lucrum cessans, i t. d. Motivacija ug. kaz. zakona u sasvim sličnom primjeru smatra oštećenikom B-a, te taj čin kvalifikuje i sa svojega stanovišta prevarom.

Digitized by Google

Zeitschrift für Civilrecht und Praxis, XIV str. 321, Merkel, Abh. II. str. 205; proti ovom stanovištu izjavljuje se, koliko mi je poznato, jedino Gryziecki „Studien über den strafbaren Betrug" 1870. str. 106; spomenuti pisac ističe (str. 178) kao veliku zaslugu osnove novog austr. kz. od g. 1867., što u §-u o prevari (274) te identičnosti ne zahtjeva; Herbst toga pitanja u svojem tumaču ne razpravlja), to neka bude dovoljno uputiti u tom pogledu na razlaganje navedenih pisaca.

b) Druga i rek bi najmarkantnija je razlika, što se austrijski kaz. zakon ne obazire na pravo, koje varalica vriedja (. . . „bud u vlastničtvu svojem, bud u inih pravih"),[1] dočim ga ug. kaz. zakon, kao i Derenčinova osnova steže na imovinsko polje (. . . . „te time prouzroči imovinsku štetu").

Iz toga, što austrijski kaz. zakon (izmedju ostalih rekvizita) postavlja u obće protupravno oštećenje tudjih interesa, sliedi, da će polag toga zakona biti kao prevara kažnjivi mnogi čini, koji po ug. kaz. zakonu sačinjavaju poseban delikt. Na pr., ako se himbeno predstavljaju kriva svojstva ili neistiniti odnošaji osobe u tu svrhu, da se drugi skloni na ženitbu.[2]

Ug. kazneni zakon ima o tome ustanovu u §-u 255-om.[3] Ili n. pr. netko spotvori maturalnu svjedočbu javnoga učilišta time, da notu „nedovoljno" izpravi na „dovoljno", te s ovom patvorenom svjedočbom moli i dobije namještenje u javnoj službi.

Bečko je vrhovno sudište riešitbom od 29. kolovoza 1866. br. 7626 G. Z. br. 87 ovakav čin kvalificiralo zločinstvom prevare po §-u 199 slovo d) kaz. zakona, jer da je spotvoritelju bila nakana zavesti u bludnju oblast u pogledu njegovoga usposobljenja, a time oštetiti državu u njezinom vrhovnom pravu nadzora.

Kako bi se navedeni čin kvalificirao po ug. kaznenom zakonu?

Da se ne kazni kao prevara, imao sam već priliku spomenuti, nu da li se kazni kao krivotvorenje javne izprave?

§. 391. ug. kaz. zakona, kojim počima poglavlje o krivotvorenju izprava, veli:

---

[1] Ovo stanovište zauzima *züriški* kaz. zakon (§. 183.), a prije uvedenja kaznenoga zakona za ukupno njemačko carstvo (Reichsstrafgesetz) od 15. svibnja 1871., zastupali su ga partikularni kazneni zakoni za *Altenburg*, *Hessen* (§. 391.), *Lübeck*, *Hannover* (§. 308.), *Würtemberg* (§. 351.).

[2] Dr. *Šilović:* kazneno pravo §. 131, I. 1, str. 252.

[3] Ovaj §. glasi: „Tko je prigodom sklopljenja braka drugoj stranci zašutio koju zaprieku, ili je drugu stranku *na sklopljenje braka zaveo takovim himbenim predstavljanjem*, radi kojega je brak razvodjen ili ništetnim izjavljen: počini zločinstvo proti bračnom stanju (Personenstand), te se kazni tamnicom do dvije godine".

Digitized by Google

„Tko pravi krivu javnu izpravu, ili pravu javnu izpravu preinačenjem sadržaja iste spotvori, ako iz toga nastane ili nastati može pravna šteta po koga, bila izprava tuzemska ili inozemska, počini zločin krivotvorenja javne izprave, te se kazni tamnicom (börtön, Kerker) do 5 godina.[1]

Za pojam toga zločinstva zahtjeva dakle ug. kaz. zakon u objektivnom smjeru, da iz krivotvorenja bude nastala ili nastati mogla pravna šteta po koga; ako se krivotvorenje sa gledišta prava drugih tiče sasvim irelevantne okolnosti, to — kako veli motivacija, — ne će predležati kažnjivo krivotvorenje.

Što se ima razumjeti pod „pravnom štetom" drugoga, sliedi odatle, što motivacija jasno ističe, da se u ovom poglavju radi o pravih, koja zadobivaju dokaznu moć tim, što se redigiraju u pismo, te da se izprave, o kojih je u tom poglavju govora, imadu ticati prava ili pravnih odnošaja t. j. timi izpravami mora da budu utvrdjena prava ili pravni odnošaji. Već iz toga razlaganja se vidi, da zakonodavcu nije bila namjera subsumirati pod krivotvorenje takve slučajeve, gdje se spotvori doduše javna koja izprava, ali ne takva, kojom se utvrdjuju prava ili pravni odnošaji n. pr. pravljenje krive izprave o usposobljenju, o zdravlju, o dobi, o političkom ili moralnom ponašanju, i t. d., jer doba, zdravlje itd. samo po sebi ne utvrdjuju nikakovih prava.

Iz do sada navedenoga proizlazi, da se spomenuto krivotvorenje maturalne svjedočbe po ug. kaz. zakonu ne može subsumirati ni pod krivotvorenje javnih izprava, te ga niti zakon sam ne izjavljuje krivotvorenjem, već samo prekršajem proti javnoj sigurnosti, o kojem govori §. 71. zak. čl. ug. sabora XL. od god. 1879. o prekršajih.[2]

Sasvim drugo bi bilo, da je krivotvorenje maturalne svjedočbe počinjeno namjerom na namaknuće protupravne imovinske koristi n. pr. u svrhu, da se udovolji oporuci, kojom tko abiturienta, kojemu zakonito nasliedstvo ne pripada, postavlja kao nasliednika ili zapisovnika pod uvjetom, ako položi izpit zrelosti, jer bi to spadalo pod udar spomenutoga već §-a 392. ug. kaz. zakona.

---

[1] Ako je krivotvorenje počinjeno namjerom na namaknuće protupravne imovine koristi ili prouzročuje imovinske štete: kazni se robijom (fegyház, Zuchthaus) do 5 godina (§. 392. ug. kaz. zakona).

[2] §. 71. Tko u svrhu *namještenja*, uzdržavanja ili podpore pravi krivu putnicu, vojnicku odpustnicu, obrtnu ili službeničku knjižicu, izkaznicu ili *usposobnu* svjedočbu ili pravu takovu izpravu krivotvori, ili se takovom krivom ili krivotvorenom izpravom služi ili pravu, ali za drugoga izdanu takovu izpravu za sebe upotriebi, da oblasti ili privatnike u bluduju zavede: kazni se zatvorom do jednoga mjeseca.

*

Digitized by Google

c) Ug. kaz. zakon zahtjeva namjeru na protupravnu imovinsku korist, što po austrij. kaz. zakonu od potrebe nije. Austr. kz. z. ne poznaje razlike izmedju prevare počinjene sa animo lucri faciendi i prevare, počinjene bez te namjere, stanovište ovo opravdava Gryziecki cit. dj. str. 139 i 178. Derenčinova osnova §. 316. stoji na temelju §-a 379. ug. kz. z.; te kazni prevarno oštećenje drugoga u imetku bez nakane na korist kao poseban delikt (§. 322.), dočim ug. kz. takova oštećenja u obće ne kazni.

Prevara po ug. kaz. zakonu spada medju one zločine, gdje se osim zle nakane (dolus) zahtjeva još i na stanovit posljedak smjerajući pravac volje, što no siže preko nakanjenoga kažnjivoga djela; namjera ta prednjači odluci, te nalazi namirenje svoje ne u činu samom, već u posljedku, kojim čin radja.

Ako tko iz osvete zapali kuću drugoga, to je dolus našao namirenje izgorenjem kuće; ako tko vlastitu kuću zapali namjerom, da mu se izplati osigurana svota, to ovoj namjeri izgorenjem kuće još nije udovoljeno. već samo izplatom one svote.[1] Namjera ova je kod prevare naperena na stečenje protupravne imovinske koristi[2], dakle korist mora biti

α) imovinska,

β) protupravna.

Iz toga sliedi, da nije prevara svaki protupravni dobitak (Vortheil), koji se zavedenjem steče,[3] dapače prevare niti onda nema, ako se

---

[1] Kautz, cit. dj. str. 126.

[2] Osobito oštro ističe razliku izmedju dolus-a determinatus-a, smjerajućega na namaknuće protupravne imovinske koristi kod prevare i jednostavne nakane kod drugih zločina sliedeći slučaj u njemačkoj judikaturi. K., koji je vojničkoj dužnosti kao jednogodišnji dobrovoljac udovoljio, te je iz aktivne službe kao desetnik odpušten, pozvan bje na pričuvničku vježbu, te se je himbeno izdao stražmeštrom i kao takav vježbu odslužio. Drž. odvjetnik, s obzirom na to, što je K. na temelju prisvojenog stražmestrovog čina i primjernu višu plaću uživao, nazrievao je u tom učin prevare. Sud prve molbe odriešio je okrivljenika, pošto bje ustanovljeno, da je nakana smjerala jedino na polučenje ugodnije službe, dočim je višu plaću samo u tu svrhu primao, da zabašuri počinjeno zavedenje.

Pruski vrhovni sud osudom od 15. lipnja 1876. (*Oppenhoff*, R. d. O. XVII, str. 435) odputio je ništovnu žalbu drž. odvjetničtva s razloga, pošto *za prevaru nije dovoljan „Vorsatz" t. j. sviest okrivljenikova, da uživa višju plaću, koja ga ne ide, već se zahtjeva, da ga je upravo animus lucri faciendi potaknuo na zavedenje.* — *Baumgarten*, str. 431. — Nebi li se toj osudi moglo prigovoriti, da je okrivljenik imao „dolus eventualis" t. j. da je dolus bio upravljen barem indirektno i na ovaj dalnji uspjeh, t. j. uživanje veće plaće, te je i taj dalnji uspjeh namjeravan bio?

[3] Primjerom neka služi navedeno već stečenje namještaja krivotvorenom svjedočbom.

Digitized by Google

tko bludnjom nječijom posluži za stečenje pravedne imovinske koristi.[1]

Ug. kaz. zakon ne samo kod prevare, već i kod kradje (§. 333.) razbojstva (§. 344.) i pronevjerenja (§. 355.) zahtjeva, da imovinska korist mora biti protupravna. — Kod §. 333. predložio je taj umetak pravosudni odbor, te ga je sabor prihvatio.

Kada je prisvojenje kod kradje i t. d. odnosno imovinska korist kod prevare protupravna, ovisi od pojedinih slučajeva. Motivacija ug. kaz. zakona k §-u 333. (sv. III. str. 106) spominje, da će biti radi kradje kažnjiv onaj, koji je drugomu prodao pokretnu stvar na vjeresiju, a ne mogavši doći do pogodjene ciene, tu stvar kupcu bez njegova privoljenja oduzme.

Ova se motivacija tiče §-a 333., kako bijaše u osnovi redigiran (bez umetka „protupravno"), te se s toga poradja sumnja, je li taj nazor motivacije i prema zakonskoj redakciji §-a 333., gdje se zahtjeva protupravno oduzeće — osnovan? Kautz (cit. dj. str. 573) navedenoga obćenitoga primjera prema ustanovljenom tekstu §-a 333. ne smatra kradjom.

S obzirom na to, što se i kod prevare, kako ju definira ug. kaz. zakon i Derenčinova osnova, koja ističe takodjer protupravnu imovinsku korist, često puta radi o tom, je li tko stekao imovinsku korist opravdano ili protupravno, držim, da neće biti s gorega, ako ovdje navedem konkretne primjere, kojimi spomenuti pisac nastoji pobijati nazor motivacije. Njetko proda konja lahkoumnu, maloljetnu čovjeku, ili takovoj osobi, koja nikakva imetka ne ima; da li prodavaoc zaslužuje kaznu, kad ne mogavši dobiti ciene prodanoga konja, oduzme kupcu konja, znajući, da ako bude podigao parnicu radi kupovne ciene, ne samo, da neće dobiti konja, već da će imati nositi i parbene troškove?

Ili ako koji sliepar kupi dragocjeno odielo na vjeresiju, te kani drugi dan uskočiti, zar će se kazniti siromašni obrtnik, koji slučajno primjeti nakanu uskočenja, prestraši se, te sa kola služnika iztrgne na vjeresiju prodano odielo, da sliepar š njom ne bude mogao umaći?

Može li se u navedenih slučajevih tvrditi, da počinitelj ima pravo na stvar, kao što ga ima n. pr. kupac, koji stvar prodavaocu (a ne trećemu, koji je zakonitim načinom stekao posjed stvari) oduzme?

Držim, da se to ne može tvrditi, jer prodana na vjeresiju stvar prelazi u vlastničtvo kupca, nu ipak scienim, da u jednom i drugom slučaju postoji samovlastna pomoć, te da ni u jednom od tih slučajeva ne može biti govora o kradji odnosno — mutatis mutandis — o prevari,

[1] Tko dužnika svoga nagovori, da mu stanovitu svotu preda u svrhu, da za njega (dužnika) kupi kuću, predanu svotu ali obrati na namirenje svoje tražbine proti istomu dužniku, ne počini prevare. (*Kautz* cit. dj. str. 601. Drugi sgodni primjer kod *Šilovića*, cit. dj. str. 252 op. 1.)

Digitized by Google

te s toga usvajam mnienje prvospomenutoga pisca, da čin, smjerajući na ovakovo stečenje pokretnih stvari, kojih je individualna spoznaja moguća, ne nosi na sebi značaja one protupravnosti, koja bi utemeljila kaznu počinitelja. — Iz načela izrečena citiranom već riešitbom bečkog kasacionog suda od 10. veljače 1853. izvodi motivacija ug. kz. kao korolar, da onaj, tko si hiinbenimi varkami prouzročenim zavedenjem prisvoji tolik dio imovine dužnika svoga, koliko iznosi tražbina njegova, do koje drugim načinom doći ne može, ne počinja prevare, pošto ne predleži protupravno oštećenje, odnosno protupravna korist. — •

d) Ug. kaz. zakon predpostavlja u istinu nanešenu štetu, što po austrijskom kaz. zak. od potrebe nije, već je dovoljna nakana na oštećenje.

S obzirom na to, što ug. kaz. zakon osim nanosa štete zahtjeva i namjeru na imovinsku korist, nastaje pitanje: je li za dovršenje prevare po ug. kaz. zakonu nuždno, da predleži ne samo protupravna imovinska šteta s jedne, već i protupravna imovinska korist s druge strane?[1]

„Povrieda imovinskoga prava — veli motivacija ug. kaz. zakona — sastoji se iz dva elementa. Jedan elemenat sačinjava prevareniku prouzročena šteta, drugi elemenat sačinjava korist, što no si iz povriede prava povrieditelj ili treća osoba pribavlja; i to niti protupravna šteta na jednoj, niti protupravna korist na drugoj strani sama po sebi nije dovoljna za ustanovljenje kriterija prevare, već osim ostalih zakonskih rekvizita: mora da se stiču šteta na jednoj, korist na drugoj strani; — potonja kao correlatum prve. To se mora izvoditi direktno iz naravi prevare kao delikta proti imovini; pošto prevara potiče iz koristoljublja: to će prevara predležati samo onda, kada lukrifacija, korist bez ekvivalenta — odgovara protupravno prouzročenoj imovinskoj šteti t. j. ako je protupravna korist correlatum protupravne imovinske štete. Za koliko se je imovina jedne stranke umanjila. isto je toliko prešlo u imovinu druge, a obadvoje skupa jest elemenat zločina ili prestupka prevare".

Na prvi mah se čini, kao da je umni sastavljač osnove ug. kaz. zakona takodjer onoga mnienja, koje ističe Körösi, naime da se za dovršenje prevare zahtjeva stečenje koristi. — Nu ako prodremo dublje u duh njegovih razlaganja, uvjerit ćemo se, da po sastavljaču osnove toliko naglašivani korelativ izmedju štete jedne i koristi druge strane ne može imati drugoga smisla, nego da imovinska korist, što ju varalica namjerava, mora da poteče iz prevareniku prouzročene štete, budući se samo onda može kazati, da je š njom u zamjenitom odnošaju;[2]

---

[1] Ovoga je mnienja *Körösi* (A magyar büntetőjog tankönyve str. 153).

[2] *Merkel*, Holzendorff, Handbuch, III. strana 774 op. 2. vrhu §. 263. njem. kaz. zakona: „Das Gesetz macht den Eintritt der Bereicherung nicht

Digitized by Google

jer ako i predleži korist na jednoj strani, ova korist ali ne potiče iz štete druge strane, ne će predležati prevara. Da vidimo primjer u motivaciji naveden. A izdavajuć se za B-a, mjesto ovoga odsjedi dosudjenu kaznu zatvora za pogodjenu nagradu od 20 for. Kasnije dodje čin na vidjelo i kazan se ovrši na B-u, te dovadjanje, hranjenje i t. d. prouzročuje državi trošak od 30 forinti, koji je neutjeriv.

Ovdje predleži:

a) himbeno zavedenje organa drž. vlasti glede istovjetnosti osudjenika.
b) državi prouzročena šteta,
c) korist na strani varalice.

Pruski vrhovni sud osudom od 22. ožujka 1854. pozivom na §. 241. onda postojavšega pruskoga kaznenoga zakona, ukinuv osudu suda prve molbe, riešio je A-a krivnje prevare s obrazloženjem, da korist nije u uzajamnom odnošaju sa štetom, nije korelat njezin, pošto je štetu trpila država, a korist potiče od B-a, dakle ne od prevarenika. — Ovaj nazor prihvaća motivacija ug. kaz. zakona naglašivanjem korelacije (uzajamnosti) štete s jedne (prevarenikove), a koristi s druge strane t. j. sa strane varalice.

Teoretički magjarski pravnici nazrievahu u tom činu već od početka učin pogodovanja (bünpártolás, Begünstigung, §. 374.—378. ug. kz. Bünt. J. T. XIII. str. 170., XVII. str. 58.): ovaj nazor zastupa i novija judikatura (B. J. T. XXIV. str. 121., XXXII. str. 6.)

Da se po motivaciji ug. kaz. zakona za dovršenje prevare ne zahtjeva, da bude imovinska korist sbilja polučena, sliedi najjasnije iz toga, što po njoj predleži pokušaj prevare onda, ako je izvedenje oštećujućeg čina sa nakanom na oštećenje započeto, ali ne dovršeno; dovršenjem oštećujućeg čina je dakle prevara — po motivaciji — dovršena.

Ovoga je nazora i znanost.[1]

Za pokušaj prevare zahtjeva se dakle po ug. kz. zak. početak izvedenja oštećujućeg čina, a nije dovoljno makar i uspjelo zavaravanje u bludnju.

Nije s toga pokušaj prevare po ug. kaz. zakonu, ako je tko himbenim zavaravanjem zaveden u bludnju, ali nije još poduzeo čina,

zur Bedingung der Vollendung Aber die nämliche Handlung, welche die Beschädigung vermittelt, begründet zugleich die mit letzterer ihrem Gegenstande nach zusammenfallende Bereicherung".

[1] *Schnierer*, cit. dj. str. 541., *Šilović* cit. dj. str. 254. op. 1., *Kautz*, cit. dj. str. 165. Potonji pisac, osvrćuć se na iztaknuto mnienje *Kőrösi-a*, navodi za dokaz tvrdnje svoje zločinstvo *otmice*, gdje se ište namjera na ženitbu ili bludnost (§. 321. ug. kaz. zakona), te je zločin dovršen pograbljenjem, odvedenjem ili pridržanjem otete žene; da je polučena i namjera na bludnost, to bi predležao *zločin silovanja* (§. 232. ug. kaz. zakona) koji se kazni strože od otmice. Drugčije je po austrij. kaz. zakonu (§. 96. na koncu), gdje i u drugom slučaju predleži samo otmica.

Digitized by Google

iz kojega bi po nakani varalice imalo nastati oštećenje; n. pr. ako tko, zaveden u bludnju glede punoljetnosti osobe, koja moli vjeresiju na mjenicu, drži ovu punoljetnom, te se izjavi spremnim dati zajam na mjenicu, nu kašnje upozoren na lahkoumni i razsipni život ove osobe, uzkraćuje zajam, kad se ova sa podpisanom mjenicom javi, da zajam podigne.

U navedenom primjeru je zavedenje u bludnju po nakani varalice uspjelo, jer zamoljeni vjerovnik uzkraćuje zajam iz drugoga razloga, a ne radi maloljetnosti, za koju nije saznao.

S obzirom na to, što kod prevare oštećujući čin poduzima prevarenik, a ne počinitelj t. j. varalica, te stoga zločinski uspjeh — što je karakteristično za prevaru — nastaje iz djelovanja počiniteljeva tekar posredovanjem djelovanja prevarenoga,[1] to ćemo pokušaj prevare, po ug. kaz. zakonu — izpravnije definirati ovako:

Pokušaj prevare predleži, kad je prevarenik izvedenje oštećujućeg čina, iz kojega po nakani počinitelja ima nastati šteta prevarenoga, započeo, ali nije dovršio, ili kako veli Baumgarten[2] kada je osoba, što ju je varalica žrtvom varke svoje odabrao, već učinila — naravski bez posliedice — korak, smjerajući na vlastito oštećenje svoje: kada se je već upustila u dogovaranje glede sklapanja kupo-prodajnoga ugovora, kada je već htjela stvar prenieti u vlastničtvo drugoga, kada je već bila spremna podpisati izpravu, u kojoj štetno po sebe razpolaže i t. d.

Austrijski kazneni zakon, polažuć težište prevare u zavedenje odnosno uzdržavanje u bludnji, za dovršenje zločina prevare nanosa štete ne zahtjeva, već zadovoljava se tim, što je nakana počiniteljeva bila naperena na prouzročenje stete. Uza sve to je pitanje, kada je zločin prevare dovršen, da li već dovršenjem djelovanja na zavedenje u bludnju smjerajućega, ili istom, kad je zavaravanje uspjelo, vrlo prieporno, ne samo u znanosti već i u judikaturi. Dočim naime stariji kriminaliste kao Zeiller (Jähr. Beiträge I. 174.) i Jenull (Oest. Crimin. II. 354) sliedeć Feuerbacha[3] zastupaju prvo stanovište, naime da je zločin prevare dovršenjem djelovanja na zavedenje smjerajućega dovršen, to noviji kriminaliste kao Herbst (Hand-

[1] *Šilović*, str. 253., opazka 3. *Gryziecki*, cit. dj. §. 23. nalazi karakteristikum prevare napram drugim deliktom proti imovini u tom, što se kod iste tudja volja — formalno barem — poštuje, što kod ostalih delikta ne biva.

[2] A kisérlet tana (nauka o pokušaju), 1885. str. 527. U ovom djelu (str. 454.) postavlja pisac za karakteristiku dovršenoga zločina i pokušaja sliedeću misao vodilicu: „kod dovršenoga zločina je dobro, što kazneni zakon brani, *oštećeno*, kod pokušaja *napadnuto*“. Na temelju ove demarkacione razlike nastoji pisac kod pojedinih zločina definirati dovršenje i pokušaj.

[3] Lehrbuch §. 414. „Der Betrug ist vollendet, sobald die rechtswidrige, in betrügerischer Absicht vorgenommene Handlung geendigt ist“.

Digitized by Google

buch, 5. izd., I., str. 410.), Hye (Oesterr. Strafgesetz, str. 353.), Kitka (Oesterr. Gerichtsztg., 1856. str. 18.) i Šilović (cit. djelo, str. 254.) zagovaraju potonje mnienje.

Praksa bečkoga vrhovnoga sudišta pako izmedju tih protivnih stanovišta koleba. Riešitbom od 6. travnja 1870. (Glaser III. 1322) prihvatilo je prvospomenuto stanovište, dočim je riešitbami od 27. listopada 1853. (Glaser I. 380.) i od 14. rujna 1883. br. 6060 (M. 566.) pristalo na potonje mnienje.[1]

Ovaj potonji nazor počima u novije doba prevladjivati, i to opravdano, jer kako dobro ističe Hiller (Grünhut V. 679.) već ovaj izraz: „wer einen Anderen in Irrthum führt" sa gramatičkim značenjem svojim opravdava nazor, da bez sbivšega se zavedenja u bludnju, ne može biti govora o dovršenju prevare.[2]

Osim navedenih imade i drugih važnih razlika izmedju ugarskoga i austrijskoga kaznenoga zakona u pogledu prevare, naime što se tiče okolnosti kvalifikujućih, prava zahtjevati progon, ili što se tiče kažnjivosti pokušaja i dr., koje ali ovdje mimoilazim, jer bi se razpravljanjem istih udaljio od zadatka, označena naslovom ove pokusne sravnjujuće študije.

Opazka. Na str. 587. (zadnji redak prve alineje) mjesto „reposita" ima se čitati „se posita".

Predpostavlja li dioba suvlastničtva izmedju supruga prestanak bračne zajednice?

Napisao dr. ***Ante Pinterović.***

Na tužbu jedne od muža svoga samo faktično razstavljene supruge na razvrgnuće zajednice vlastnosti u pogledu jedne kuće, izdao je kr. sudbeni stol u O. odluku od 19. listopada 1895. br. 7566, kojom tužbu a limine odbija, i to iz razloga:

[1] U gore spomenutoj riešitbi od 6. travnja 1870. veli se: „ . . . da zum Begriffe des Betruges *die blosse Absicht der Zufügung eines Schadens genüge*, die wirkliche Zufügung eines solchen aber nicht erforderlich ist, und weil der Thäter durch die fraglichen Handlungen *seinerseits alles gethan habe was von ihm abhing*, um den beabsichtigten Erfolg zu erzielen". U riešitbi od 27. listopada 1853. pako veli se: „ . . . wenn auch die erfolgte Beschädigung nicht nothwendig ist, um dieses Verbrechen als vollbracht zu erkennen, *so muss doch die Irreführung gelungen sein*, weil wenn diese nicht gelingt, nicht behauptet werden kann dass Jemand in Irrthum geführt, und das Verbrechen des Betruges, *welches eben in der Irreführung wesentlich besteht*, somit vollbracht worden sei". — V. *Baumgarten*, cit. dj. str. 523—525, gdje se protivna mnienja znanosti i prakse sgodno i pregledno nanizuju.

[2] V. osude, priobćene na str. 483. i 272. „Mjesečnika" od god. 1888. odnosno 1890.

Digitized by Google

„Vidiv, da iz tužbe proizlazi, da su tužiieljica i tuženik muž i žena, vidiv, da se u smislu §. 93. ogz., te po izričnoj zabrani, sadržanoj u naredbi minist. pravosudja od 26. lipnja 1853. br. 122 d. z. l. ne smiju po gradj. sudcu primiti tužbe supruga, smjerajuće na razriedjivanje njihove imovine prije dokazane pravomoćne riešitbe nadležne duhovne oblasti o nevaljanosti, ili raspustu ženitbe, ili o dozvoljenoj razstavi od stola i postelje; vidiv, da tužiteljica taj dokaz dopriniela nije, kao što nije niti dokazala to, da ona i njen muž ne podpadaju pod sankciju ces. pat. od 29. studenoga 1852. br. 246 d. z l., nego da bi glede njih mjerodavan bio članak III. ces. pat. od 16. veljače 1853. br. 30 d. z. l., — to se ista tužba po §-u 2. b) gpp. a limine judicis odbija".

Usljed utoka, ukinuo je kr. banski stol napadnutu odluku, te naložio prvom sudu, da tužbu propisno rieši.

U riešitbi kr. banskog stola navode se sliedeći razlozi:

„Vidiv, da ženitbenom svezom samom po sebi ne nastaje nikakova promjena u imovinskih odnošajih muža ili žene, da ako isti ne budu ništa osobita ugovorili medju sobom, kako imaju upotrebljivati svoju imovinu, svaki ostaje pri svojem prijašnjem pravu vlastnosti, odnosno da svaki ženitbeni drug ostaje slobodni i neograničeni vlastnik imovine svoje vlastite, koju je u brak sobom donio, da i žena, koja živi u bračnoj zajednici može uskratiti suprugu svomu razpolaganje sa stvarmi, koje su njezina vlastnost (§. 1237. i 1238. ogz.); vidiv po tom, da je u navedenom slučaju, naime, ako muž i žena glede svoje imovine ništa ugovorili nisu, svaki ženitbeni drug vlastan sa svojom imovinom prama zakonskim ustanovam po svojoj volji razpolagati, iudi i razvrgnuće zajednice vlastnosti zahtjevati; vidiv, da tužba netemeljita nije i da zahtjevu tužbe pridonešena dokazala ne protuslove".

Riešitba kr. banskog stola postala je pravomoćnom. Na prvom ročištu priznao je tuženi suprug sve navode tužbe i pravo na tužbu.

Pošto taj predmet nije dospio na riešenje kr. stolu sedmorice i pošto mi u našoj sudbenol praksi nije poznat slučaj, da bi naše vrhovno sudište o tomu pitanju donielo bilo načelnu riešitbu, držim, da bi shodno bilo o tome pitanju malo razpravljati.

U prvomolbenoj odluci citira se naredba od 26. lipnja 1853. d. z. l. br. 122 o načinu, kako se pri parbah o valjanosti, ili razpustu ženitbe i o razstavi od stola i postelje ima postupati sa stvarmi uzgrednimi, spadajućim pred sudbene vlasti gradjanske, koja naredba u drugoj alineji glasi:

„Budući drugovom ženitbenim nije podnipošto dopušteno samovoljno ukidati vez ženitbeni, zato tužbe izmedju njih radi razlučenja njihove imovine, ili radi drugih zahtjeva, koji predpostavljaju nevaljanost, ili razpust ženitbe, ili razstavu od stola i postelje, ne smije primiti

Digitized by Google

sudac gradjanski, ako u istih ne bude prinešena pravomoćna riešitba nadležne duhovne vlasti o nevaljanosti, ili razpustu ženitbe, ili o dozvoljenoj razstavi od stola i postelje".

Ova naredba u krieposti je samo za sljedbenike onih vjeroizpovjesti, glede kojih su u ženitbenih parbah nadležni duhovni sudovi.

Istina stilizacija gore citirane naredbe nije dovoljno jasna, ni točna, jer izraz „razlučenje njihove imovine" bez točnije oznake te imovine mogao bi pobuditi dvojbu, da li i razdioba suvlastničtva (zajednice vlastnosti) izmedju supruga ne predpostavlja prestanak ženitbene sveze, ili barem razstavu od stola i postelje.

Spomenuti netočni izraz mogao bi dovesti do toga, da se pojam zajednice vlastnosti u pogledu nepokretnosti postojeće izmedju supruga zamieni sa pojmom bračne zajednice dobara, napose ugovorene u smislu §§. 1233. i 1236. ogz., što se juristički ne može opravdati.

Zajednica vlastnosti izmedju supruga bitno se razlikuje od bračne zajednice dobara.

U pogledu zajednice vlastnosti mjerodavni su popisi §. 361., 362., 825. i 829. ogz.

Suvlastnik ima u pogledu svoga diela ista prava kao podpuni samovlastnik.

Suvlastnik je podpuni vlastnik diela svojeg, t. j. može svoj dio prenieti na drugoga, s njim se služiti, ili ne, zatrti, ostaviti, otudjiti itd.

Posebno pravo suvlastnika jest pravo na razvrgnuće suvlastničtva zajednice vlastnosti (§. 830 ogz.). Obveza na vazdašnju zajednicu ne može obstojati. (§. 832 ogz.). Ti netom citirani propisi daju nam pojam o pravu suvlastnika.

Pojam bračne zajednice dobara daju nam §§. 1233—1236. ogz. Za osnovanje bračne zajednice dobara potrebna je naime izrična pogodba, za obseg i formu koje pogodbe su mjerodavni propisi §§. 1177. i 1178. ogz.

Dok obična zajednica dobara ugovorena po smislu §. 1175. ogz. odmah dioniku daje prava izviruća iz takove zajednice, to kod bračne zajednice dobara dobiva jedan suprug prava na polovicu toga, što se od dobara zamjenito stavljenih u zajednicu još nalazilo bude tek poslije smrti drugoga supruga (§. 1234. ogz.). Iz gore navedenoga sliedi dakle:

Uknjiženo pravo suvlastničtva na zajedničku izmedju supruga nepokretnost odmah je kriepostno i može se odmah realizirati, dočim uknjiženo pravo bračne zajednice dobara nije odmah izvršivo, ono je vezano na brak, te postaje tek nakon smrti jednog supruga za preživivšega kriepostno.

Prema tomu može razvrgnuće suvlastničtva svaki suprug suvlastnik proti drugomu suprugu suvlastniku tražiti kad god hoće, samo ne u nevrieme, ili na štetu drugoga (§. 830. ogz.).

Digitized by Google

Pravo na diobu ili razvrgnuće suvlastničtva nije ovisno o trajanju braka ili bračne zajednice i kada jedan suprug tužbom ustane proti drugomu suprugu na razvrgnuće suvlastničtva — ne mora u tužbi dokazati, da je pravomoćnom riešitbom nadležne duhovne oblasti izrečena nevaljanost, ili razpust ženitbe, ili da je dozvoljena razstava od stola i postelje.

Citirana naredba od 26. lipnja 1853. može se odnositi samo na onu imovinu, kojoj je povod i svrha sama ženitba — na imovinu, koja je predmetom ženitbenih ugovora, dakle na razpravu o mirazu, uzmirazju, jntrenom daru, ugovorenoj bračnoj zajednici dobara, udovičkoj plaći, darivanju izmedju supruga, uživanju radi smrti, zatim na priepore o djeci, njihovom obskrbljivanju, o odšteti, koju će razpustu ili nevaljanosti ženitbe kriva stranka dati nedužnoj, ob odšteti iz vodjene uprave itd.

Samo u tih slučajih može se imovinsko pitanje razpravljati pred gradjanskim sudcem, ako je u tužbi doprinešen dokaz, da je ženitbeni vez prestao, ili da je dozvoljena razstava od stola i postelje.

Formalno-pravna naredba — kao gore citirana — ne može promieniti, ili ukinuti materialno-pravne ustanove §§. 361., 829. i 830. ogz., po kojih je svaki suvlastnik podpun vlastnik svojega diela i može taj dio uviek izlučiti iz zajednice.

Dapače juristički moguće je i to, da i u slogi i bračnoj zajednici živući supruzi traže sudbenim putem razvrgnuće zajednice vlastnosti.

Moj nazor bio je već od prije, da se gore citirana naredba od 26. lipnja 1853. ne odnosi na diobu zajednice vlastnosti, a u tom mom nazoru još me većma učvršćuje citirana riešitba kr. banskog stola.

O pravnoj naravi samorovâ.

Napisao dr. ***Lovro Vidrić.***

U br. 6. od o. g. „Mjesečnika“ priobćio je g. dr. K. rješitbu naših sudova o pravnoj naravi samorovâ.

Sudovi naši sudiše posve po zakonu, kad izrekoše, da su samorovi stvar pokretna, a ne pripadak rudnika.

Krivo ali g. dr. K. iz tih riešitba izvodi pravilo, kako se ima izvadjati ovrha na samorove. Tvrdi bo, da su sudovi izrekli, da se stiče pravo zaloga upisom u rudne knjige, a to tvrdi zato tako, što je u priobćenom slučaju doista erar ovim načinom tečenje zaloga dokazivao.

No sudovi nisu u priobćenom slučaju imali riešiti: kojim se načinom zalog na samorove stiče, već njihovoj rješitbi podpadalo je pitanje: jesu, nisu li samorovi stvar pokretna? Na riešenje pitanja: kako se stiče pravo zaloga na samorove, nisu sudovi niti potaknuti bili. A da je tužitelj

Digitized by Google

napadao način tečenja tog zaloga, pače, da je napadao sam dražbeni čin, ne znam, ne bi li porušio i zalog i istu dražbu.

Samorovi jesu stvar pokretna, pa se ima ovrha provesti po propisih gpp., slovećih glede stvari pokretnih.

Samorovi nisu stvari tjelesne, već prava, koja se stiču: prvo rovnom dozvolom, drugo izpravom podieljujućom samorov: pa se imade izvesti ovrha po propisu §. 473. gpp. i sliedećih tako, da se zabilježba ob ovršnoj pljenitbi obavi na izpravi to pravo sadržavajućoj, naime na rovnoj dozvoli i izpravi samorova.

Ne imade se pak obaviti ta pljenitba tako, da se zabilježi ovrha u rudnih knjigah kod rudnog satničtva, jer te knjige nisu uredjene niti po rudnom zakonu usposobljene, da budu knjige za tečenje prava zaloga poput zemljištnih knjiga, već imaju jedino svrhu, da drže u evidenciji rovne dozvole i dozvoljene samorove.

To sve normira rudni zakon, a posve je naravno, da inače biti ne može, jer čim bi se priznalo, da se stiče pravo zaloga upisom u te knjige, tad bi se moralo priznati, da imaju pravo rudne oblasti voditi zemljištnike, drugo sliedilo bi od tuda, da su samorovi stvar nepokretna.

Jedno i drugo pak izključeno je, jer rudnim oblastim nije dao zakon prava, da vode zemljištnike o rudnicih, već je to pravo podieljeno sbornim sudovom, kod nas izključivo kr. sudb. stolu u Zagrebu, pa bi to isto pravo dao istoj oblasti za samorove, kad bi ih smatrao stvarmi nepokretnimi.

To je sve tako jasno, da se upravo pokazuje nepojmljivim, kako bi drugčije moglo biti. — Pa jer je to tako jasno, izreklo je rudno satničtvo u Z. odlukom od 21. lipnja 1883. br. 686, da se ovrha na samorove ne može provesti zabilježbom u popisu knjigâ kod rudarskog satničtva, već pljenitbom same izprave. A kad je kr. sudb. stol u Z. odlukom od 20. veljače 1894. br. 1592 odredio dražbu samorova, koji nisu bili zaplienjeni po propisu §. 473. gpp. i sliedećih, ukinuo je kr. banski stol odlukom od 10. listopada 1894. br. 22350 odredbu suda prve molbe, jer da nije pljenitba izvedena po propisu §. 473. gpp., a kr. stol sedmorice rješitbom od 4. travnja 1895. br. 1158 potvrdio je rješitbu kr. banskog stola, jer da zabilježba pljenitbe u knjizi rudnoj nije dovoljna za stečenje prava zaloga, već da treba upis pljenitbene klausule na samom samorovu".

Po tome ne stoji, da je priobćenom po g. dru. K. rješitbom riešeno pitanje, da se ovrha izvadja na samorove zabilježbom u knjige rudarskog satničtva, već naši sudovi baš protivno tvrde u suglasju sa zakonom.

A nije rečenom rješitbom niti to pitanje riešeno, da se može kumulirati ovršna dražba i na stvari nepokretne i pokretne.

U priobćenom slučaju nije nitko napadao niti dražbenu odluku, niti sam dražbeni čin, već su svi interessenti priznali sve pravomoćnim. Kod

Digitized by Google

diobe kupovnine ali nastale su poteškoće, pa su tek onda interessenti prisiljeni bili, da izluče idealnu kupovninu, odpadšu na samorove. U takovom stanju stvari sudovi nisu bili ni zvani, da sude, jeda li je bilo umjestno kumulirati dražbu, već su stojali pod utiskom gotovog čina, jer volenti non fit injuria.

Po našem gpp. kumulacija ovršne dražbe na stvari pokretne sa nepokretnimi skroz je izključena, pa bi morao sud I. molbe a limine ovakovu molbu odbiti.

Ne ću crtati pogibelji skopčane s postupkom, kad bi se kumulacija dozvoljavala, upozorujem samo na poteškoće kod diobe kupovnine. Tko nam jamči, da je pravedan ključ razdiobe? Tko nam jamči, da se ne bi na samorove polučila bud veća bud manja kupovnina od kalkulirane? Najveća pako pogibelj za vlastnika samorova i za vjerovnike založne na samorovih postoji u sliedećem:

Dostalac i rudnika i samorova ne položi kupovnine u rokovih dražbenimi uvjeti ustanovljenih; quid iuris? Odgovor glasi: pa ćemo iskati relicitaciju. Dobro, ali što je moglo uzslieditи medju dražbenim činom i danom, kad bismo zaiskali relicitaciju? Mogao je samorov propasti. Po propisu bo rudnih oblasti imade se svake godine rovna dozvola produljiti platežom pristojbâ od samorova. Tko to propusti, briše se iz rudnih knjigâ, a rovna dozvola propala je, pa si može svatko treći taj samorov — izhodiv rovnu dozvolu — prisvojiti. Te pogibelji nema, kada se samorov prodaje kao stvar pokretna, jer se mora kupovnina umah kod dražbe položiti, pa je stvar onda kupčeva brigu voditi, da samorov i rovna dozvola u krjeposti ostanu.

Imao bih još koješta primjetiti, no predaleko bi nas to vodilo, pa scienim, da je dovoljno ovo malo, što napisah, da se izpravi krivo izvadjanje iz priobćene rješitbe.[1]

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Uporabi §. 1118. ogz. nema mjesta, ako su stranke u uporab. pogodbi, sklopljenoj na izvjestno dulje vrieme, takodjer ugovorile odkazni rok za onaj slučaj, ako najmoprimac ne bi točno obdržavao ugovora.

Odpoviedju od 30. prosinca 1895. br. 51339. odpoviedao je J. Ž. pred kr. kot. sudom u Z. prostorije, koje H. K. drži u najmu u njegovoj kući i

[1] Priobćujemo ovaj članak, premda se u mnogom sa dedukcijami g. pisca ne slažemo, neka se čuje i njegovo mnienje. Nadamo se, da će se koji od praktičnih pravnika, koji se tim pitanjem bave, u „Mjesečniku“ javiti; a i mi ćemo se danom prilikom na taj predmet vratiti. Ur.

Digitized by Google

koje se sastoje iz jedne kavane, 5 soba i uzgrednih prostorija na tri mjeseca tako, da odpovied počima teći 1. siečnja 1896., pa J. Ž. navadja u odpovjedi, da on za to odpovjeda, jer kani inače razpolagati s timi prostorijami.

Proti ovoj odpoviedi podnio je H. K. pravodobno prigovore de pr. 5. siečnja 1896. br. 5191., na koje je sud odredio ustmenu razpravu.

Nakon zaglavljene razprave izrekao je kr. kot. sud u Z. dne 26. siečnja 1896. br. 3200 sljedeću osudu:

„Ovosudna odpovied od 30. prosinca 1895. br. 51339. stavlja se izvan krjeposti, te tužitelj H. K. nije dužan dne 1. travnja t. g. kavanu i stan od 5 soba s nuzgrednimi prostorijami, koje drži u najmu u kući J. Ž.-a u Z. izprazniti i ovomu predati; usuprot dužan je tuženi J. Ž. tužitelju naknaditi parbene na 15 for. 35 nvč. obredjene troškove u roku od 8 dana pod prietnjom inake ovrhe; nu sve to samo u onom slučaju, ako J. Ž. u roku od tri dana iza pravomoćnosti ove osude ne nastupi ili na ročištu odredjenu za položenje prisege ne položi glavnu prisegu sljedećega sadržaja:

„Istina, da meni tečajem druge polovice g. 1895. H. K. nije točno plaćao najamninu, dapače da je najamninu za mjesec prosinac platio u tri obroka, od kojih je zadnji platio tek u mjesecu siečnju 1896.“

Ako tuženi J. Ž. ovu prisegu pravodobno nastupi i položi, tada se uzdržaje ovosudna odpovied od 30. prosinca 1895. br. 51339. u krjeposti, te je tužitelj dužan tuženom naknaditi parbeni na 5 for. 72 nvč. obredjeni trošak u roku od 8 dana pod prietnjom inake ovrhe.“

Razlozi: Priznanjem stranaka ustanovljeno je u ovoj parnici, da je tuženi dao tužitelju u najam odpoviedane prostorije počam od 1. siečnja 1885. na daljnje tri godine t. j. do konca prosinca 1897. uz godišnju najamninu od 4000 for., koja se je ponajprije imala plaćati u četvrtgodišnjih anticipativnih obrocih;

da su stranke iza sklopljene pogodbe izjavile, da se tromjesečna najamnina ima u buduće plaćati u tri anticipativna obroka sa 5% kamatami od svakoga ostatka, i napokon

da najmodavcu pristoji pravo taj ugovor razriešiti uz predhodnu tromjesečnu odpovied, ako ne bi najmoprimac (tužitelj) točno obdržavao ugovor.

S toga je jedino prieporno u ovoj parnici, da li je tuženi smio tužitelju u ugovorenom odpoviednom roku razriešiti upitnu pogodbu s razloga, pošto nisu sa strane tužitelja obdržavani svi njezini uvjeti, jednostavnom odpoviedi u smislu min. naredbe od 17. prosinca 1858. ili pako redovitom tužbom u smislu §. 1118. o. g. z.

Tuženi tvrdi, da tužitelj nije točno obdržavao ugovora, budući da nije u ugovorenih obrocih točno plaćao najamninu, pa tako da je najamninu

Digitized by Google

za mjesec prosinac 1895. mjesto na jednom početkom mjeseca, istu platio u tri obroka, od kojih je zadnji plaćen istom u mjesecu siečnju 1896.

Iz pogodbe priznane po strankah proizlazi, da je volja stranaka bila, da se pogodba ima smatrati razriešenom, ako najmoprimac ne bi u ustanovljenih rokovih točno plaćao najamninu, a nikako se ne može smatrati, da se pogodba ima razriešiti samo u slučaju predvidjenom u §. 1118. o. g. z. naime „ako uporaboprimac bivši opomenut, toliko je zakasnio s plaćanjem uporabnine, da pošto je minuo rok ostavšu uporabninu podpuno nije izplatio“, jer se ta ustanova ima uporabiti samo za slučaj, ako stranke nisu ugovorile odpoviedni rok; dočim je u nazočnoj parnici takav rok medju strankami ugovoren.

Ako se to uzme u obzir, onda jasno proizlazi, da je tuženom prosto bilo tužitelju upitne prostorije odpoviedati na tri mjeseca, ako ovaj nije u označenih rokovih anticipativno točno plaćao najamninu.

Pošto tužitelj poriče, da bi netočno plaćao najamninu, a pošto u dokaz ove okolnosti tuženi drugih dokazala izim glavne prisege pružio nije, to je ovaj sud sudio na ovu prisegu, dosudjenu tuženom i stilizovanu u dispozitivnom dielu ove osude, te o položenju iste učinio ovisnim izlaz ove parnice.

Presuda glede parb. troškova temelji se na §. 576. gpp.

Proti ovoj osudi uložio je H. K. pravodobno priziv s ništovnicom de pr. 1. veljače 1896. br. 4486.

Tužitelj tvrdi u tom pravnom lieku, da je tuženi morao već u odpoviedi navesti točan razlog, zašto on odpovieda. Taj razlog da bi bio taj, što najamnina nije točno plaćana, a nije dovoljno, da se u odpoviedi samo navede želja, da se inače razpolaže s iznajmljenimi prostorijami.

Tvrdi nadalje, da se razriešenje ovakove pogodbe može samo tražiti redovitom tužbom u smislu §. 1118 o. g. z.

U riešenju toga priziva s ništovnicom izrekao je kr. banski stol osudu od 14. veljače 1896. broj 3582., kojom uz odpućenje priziva potvrdjuje u cielosti prvosudnu osudu i to iz sljedećih razloga:

Pravni razlog odpoviedi u ovoj parnici je pogodba najamna, sklopljena po odpovjedatelju najmodavcu sa prigovoriteljem najamnikom, što odpovjedatelj u odpovjedi izrikom ističe. U odgovoru razjašnjuje tuženik samu odpovjed, jer označuje samo pobližje one pogodbene ustanove, na kojih osniva svoju odpoviedi, te u kojem pogledu mu je odpoviedna molba ostala samo nepodpuna. Ali kao što je u ustmenom postupku dozvoljeno tužitelju svoju tužbu razjasniti, to je i u odpoviednoj parnici dozvoljeno i odpovjedatelju, da svoju odpovjednu molbu razjasni, samo da ne mienja pravni raztog odpoviedi. Kako je dobro i na temelju spisa prvi sud već obrazložio, ne radi se ovdje o kojem slučaju predvidjenom u §. 1118. o. g. z.,

Digitized by Google

već o odpovjedi predvidjenoj u uporabnoj pogodbi, po kojoj je ovlašten najmodavac odpoviedati najam najmoprimcu već onda na tri mjeseca, ako točno po ugovoru ne plaća najamninu. Ovo je slobodno strankam usloviti. U takovu slučaju ne dolazi do uporabe ustanova §. 1118. o. g. z.

Za to je opravdana prvosudna osuda s razlozi njezinimi, te ju valja u cielosti potvrditi.

Proti toj osudi uložio je H. K. pravodobno izvanredni previd s ništovnicom de pr. 7. ožujka 1896. br. 10214., dočim se je tuženi odrekao prava protuizvedenja. Tužitelj u tom pravnom lieku opetuje i obrazlaže svoju tvrdnje, izložene u prizivu.

Kr. stol sedmorice u riešenju toga pravnoga lieka izrekao je vrhovnu osudu od 9. ožujka 1896. br. 1164, kojom zabacuje ništovnu žaobu H. K., a njegov izvanredni previd kao nedopustiv odpućuje i to iz sliedećih razloga:

U pogledu same stvari dolnjosudne su osude dovoljno motivirane i opravdane s razloga tamo navedenih, pa nisu utemeljene na uporabi zakona očito pogrešnoj, niti na predpostavi protivnoj jasnom sadržaju spisa.

Tuženik J. Š. obrazložio je doduše svoju odpoviednu molbu od 30. prosinca 1895. br. 51.339 samo na kratko time, da on želi sa prostorijami, koje tužitelj u njegovoj kući u najmu drži, inače razpolagati, ter da je on vlastan po ugovoru tužitelju odpoviedati najam na tri mjeseca, — dočim se je tečajem razprave izpostavilo, da je najamni ugovor, obstojavši već odprije izmedju tužitelja i tuženika pismom od 30. lipnja 1894. C na I. produljen bio do konca prosinca 1897., ter da tuženik hoće, da se razrieši taj ugovor prije, nego li mine vrieme ugovoreno. No poradi toga ne može tužitelj pobijati valjanost upitne odpoviedi, pošto iz listova tuženika J. Š. od 30. lipnja 1894. i 28. siečnja 1895. pod C—I. i D—III., (koji zastupaju mjesto ugovora), proizlazi, da si je tuženik izriekom priuzdržao pravo, tužitelju odkazati najam na tri mjeseca i prije izminuća ugovorenog vremena, ako se tužitelj ne bude točno držao ugovora. te pošto je nadalje napose ustanovljeno, da tužitelj ugovorenu najamninu vaviek točno (i to po listu D—III. u mjesečnih obrocih) unapried plaćati ima.

Obzirom na prenavedeno radi se samo o tom, da li je zaista nastupio slučaj, u kojem je tuženik vlastan odustati od pogodbe i prije ugovorenoga vremena, pa s toga su niži sudovi izlazak parnice posve pravilno učinili odvisnim od položenja tuženiku dosudjene odlučne prisege.

Uporabi pak §. 1118. o. g. z. u predležećem slučaju ne ima mjesta obzirom na posebna utanačenja, sadržana u ugovoru (§. 902. o. g. z.), pa ne stoji ni dalnji prigovor tužiteljev. da bi tuženik razriešenje obstojeće najamne pogodbe obzirom na propise §. 1118. o. g. z. i §§. 4. i 15. min.

Digitized by Google

naredbe od 17. prosinca 1858. d. z. l. br. 234 mogao izposlovati samo redovitom tužbom a ne odpovjednom molbom.

U tom stanju stvari valja izvanredni previd tužiteljev u pomanjkanju uvjeta, naznačenih u §. 335. gpp. po §. 334. gpp. kao nedopustiv odputiti.

A. Goglia.

Pozakonjenje prije sklopljenog braka rodjene djece kasnijom ženitbom njihovih roditeljah nastaje po §. 161. gr. z. po zakonu samom. — Zabilježba pozakonjenja kasnijom ženitbom spada pod nadležnost političke oblasti.

U parnici M. G. tužiteljice proti ostavini I. K., zastupanoj po skrbniku F. K. radi priznanja, da je tužiteljica usljed kasnije ženitbe tuženoga I. K. sa njezinom materom K. G. pozakonjena kr. kot. sud u K. osudom od 8. studenoga 1894. broj 9000. udovoljio je tužbenom zahtjevu uz preboj parbenih troškova. Ovu osudu kr. je ban. stol riešitbom od 30. siečnja 1895. broj 1393. u napadnutom dielu (radi preboja parbenih troškova) potvrdio.

U ovom istom predmetu je nadalje isti kr. kot. sud u K. odlukom od 22. travnja 1895. broj 3114. na temelju gore spomenute svoje osude odredio, da se dodatak k matici krštenih, koju vodi župni ured K. na P. ubilježi, da se imade M. G., koja do sada bijaše upisana kao nezakonita kći K. G., upisati kao zakonita kći pokojnog I. K. iz V. kbroj 33. i supruge mu K. K., ter za izvedenje toga dodatka zamolio je kr. zem. vladu odjel za bogoštovje i nastavu.

Kr. stol sedmorice riešenjem od 4. srpnja 1896. broj 682. usljed predloga kr. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 31. listopada 1895. broj 6635., dostavljenog kr. stolu sedmorice dopisom kr. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 16. studenoga 1895. broj 14703. po §. 47. gradj. sudovnika ukinuo je koli osudu kr. kot. suda u K. od 8. studenoga 1894. broj 9000., kao i riešitbu kr. ban. stola od 30. siečnja 1895. broj 1393., a i odluku kr. kot. suda u K. od 22. travnja 1895. broj 3114., te po §. 339. toč. 3. i §. 343. gpp. i cieli osudi predhodivši postupak do uključivo prve na tužbu izdane odluke, ter prvom sudu naložio, da po §. 37. gpp. radi saslušanja tužitelja odredi ročište i zatim dalje po zakonu postupa iz sliedećih razloga:

vidiv, da po §. 161. gr. z. pozakonjenje vanbračno rodjenog djeteta, kasnijom ženitbom roditelja, nastaje po zakonu, pa da nadležna politička oblast ima nastupi pozakonjenje po postojećih političkih propisih u matici krštenih ubilježiti dati, dočim sud nije nadležan za presude odnoseće se na matice;

vidiv, da se pozakonjenje kasnijom ženitbom po §. 161. gr. z. izkazuje okolnošću, da su roditelji vanbračno rodjenog djeteta sklopili valjani brak, a da tužiteljica krstnim listom pod A. dokazuje, da je kao nezako-

Digitized by Google

nito diete K. G. rodjena i da se je glasom vjenčanoga lista pod B. ova njezina mati vjenčala bila sa tuženim I. K., dočim dokazuje sa svjedoci S. L., da je pokojni I. K. priznavao, da je on otac tužiteljičin, što i njezina mati K. G. udata K. kao svjedokinja preslušana potvrdjuje, dotično navadja, da je prije vjenčanja sa tuženim, s njim rodila tužiteljicu, dočim svjedok I. L. izkazuje, da je tuženi sa K. G. prije i poslje vjenčanja zajedno na gruntu živio i da je tužiteljica uviek tamo živila;

no vidiv, da je skrbnik tužene ostavine ove okolnosti poricao i da tužbom de pr. 11. listopada 1894. broj 8196. nije zahtjevano priznanje očinstva, a da se bez izreke suda o očinstvu nemože izreći, da je kasnijom ženitbom pozakonjenje nastalo;

vidiv prama tomu, da se tužbom zahtjeva od tužene ostavine dozvola, da nastalo pozakonjenje kasnijom ženitbom u matici krštenih ubilježeno bude, koja dozvola u vlasti privatnih osoba nestoji, nego odvisi od odluke političke vlasti, pa da takav zahtjev nepodpada pod presudu suda, dočim s druge strane tužiteljica ne zahtjeva presude glede očinstva, usljed čega je osuda, koja takovom zahtjevu udovoljuje koli po §. 47. gradj. sudovnika, toli po §. 339. toč. 3. gpp. ništetna;

vidiv napokon, da je i odluka kr. kot. suda u K. od 22. travnja 1895. broj 3114., kojom se na temelju te osude odredjuje, da se tužiteljica kao zakonita kći I. K. upiše, ništetna.

Priobćio dr. Salavari.

Ako izvansudbena odpovjed i ne ima potrebštine §-a 9. minist. naredbe od 17. prosinca 1858. broj 230. zem. vl. lista, to ipak zapriečuje mučeću obnovu zakupne pogodbe.

K tumačenju §§. 1113., 1114. i 1116. o. g. z.

U pravdi J. i K pl. G. vlastelina od „Starog R.“ tužitelja, po odvjetniku dru. G. K. proti J. C. iz P. tuženiku po dru. I. B. radi priznanja ugasnuća zakupne pogodbe spp. kr. kot. sud u K. osudom od 12. kolovoza 1895. broj 12729. gr. odbi tužitelja sa tužbenim zahtjevom.

Razlozi: Tužitelji navode. da je K. pl. D, sada udata pl. G., glasom zakupnog ugovora A. ad I. dala I. S.-u u zakup pravo prevoza na Kupi u pravcu P.—K. i obratno uz godišnju zakupninu od 20 for. sve do godine 1884.

Ali te iste godine prodao je I. S. to pravo zakupa M. T.-u, koji ga je izvršivao sve do godine 1888., a tada ga je prodao tuženiku J. C.-u.

Svi ovi zakupnici plaćali su gospoštiji zakupninu.

Dne 11. studenoga 1893. odkazala je gospoštija po provizoru si J. M. tuženiku J. C.-u taj zakup do 31. prosinca 1893, a pošto je tuženi to pravo još i dalje izvršivao, — ustadoše tužitelji tužbom na priznanje, da je zakupna pogodba dne 31. prosinca 1893. ugasla odpovjedju.

*

Digitized by Google

Tuženi prigovori nadležnosti suda, jer da se tu radi o regalnom pravu, skopčanom sa nepokretnosti, te da je za riešenje ovoga priepora nadležan urbarijalni sud. — Nadalje poričući tuženi, da je on zakupno pravo prevoza na Kupi preuzeo od tužiteljâ — uztvrdi, da on kao vlastnik dobra „Novi R.“ imade to pravo, jer je skopčano sa njegovim zemljištnim posjedom; te uz to još poriče, da je on ikada sa tužitelji sklopio zakupnu pogodbu; da nije njim plaćao zakupninu, i konačno, da on nije prihvatio učinjeni odkaz zakupa do dne 31. prosinca 1893. a po tom, da je tužba neosnovana.

Uvaži li se, da su tužitelji nazočnu tužbu podigli u svrhu, da im se prizna ugasnuće zakupne pogodbe — koji petit sa samim pravom prevoza na Kupi nema posla — to je jasno, da je ovaj sud nadležan za prosudjivanje toga zakupnog odnošaja, pa se s toga prigovor nenadležnosti sa strane tuženika ne može uvažiti.

Što se tiče same stvari, to tužitelji izvadjaju bitisanje zakupne pogodbe iz njihovog odnošaja prama tuženikovim prednikom, a naročito izvode svoje pravo iz pismene zakupne pogodbe A. ad I., sklopljene sa prednikom tuženika I. S., jer kao što je ovaj bio njihovim zakupnikom, to se i tuženi kao takav prama njima smatrati ima.

Preslušanjem tužiteljevih svjedoka M. T. a, I S.-a, F. G.-a, A. S.-a, I. P.-a, M. S.-a i M. G.-a — ustanovljen je historijski razvitak, po kojem su tuženik odnosno njegovi prednici došli do posjeda prava prevoza preko Kupe: a to je na taj način bilo, što su prije mnogo godina bile za prevoz na Kupi dvie ladje, najme gospoštije „Stari R.“ i ladja gospoštije „Novi R.“ — Jerbo su se držaoci obijuh ladja neprestano svadjali, to je još prednik tuženika I S., dok je bio podjedno vlastnikom zemljišta „Novi R.“ sklopio sa gospoštijom „Stari R.“ ugovor, po kojem je on držao za prevoz samo svoju ladju, dočim se je obvezao gospoštiji zato, što je ona napustila prevoz preko Kupe — plaćati godišnjih 20 for. u ime odštete. — Tuženi J. C. kupio je ladju za prevoz — kao što je već rečeno — od prednika si M. T.-a, pak pošto mu ovaj prodavaoc nije ništa rekao, da on (tuženik) stupa u zakupni odnošaj sa tužitelji; pošto tuženik nije sa tužitelji sklopio nikakav zakupni ugovor, to se niti ne može govoriti o kakvom ukinuću odnosno ugasnuću zakupne pogodbe, jer takova medju ovimi strankami ne bijaše ni sklopljena

Nu tužitelji navode, da su po svom provizoru I. M. dne 11. studenoga 1893. odkazali tuženiku zakup u obć. uredu u R. do 31. prosinca 1893. i na toj činjenici utemeljuju svoje pravo. — Nu uvaži li se način, kojim se je taj tobožnji odkaz zakupa dogodio — što tužiteljevi svjedoci I. K., E. K., J P. i A. S. posvjedočiše — naime, da je provizor tužiteljâ u obć. uredu zahtjevao od tuženika da podpiše zakupni ugovor, a kad ovaj to ne htjede učiniti, da mu je provizor rekao, da od 31. pro-

Digitized by Google

sinca 1893. ne smije više voziti, na što tuženi nije ništa odgovorio, već je i poslje toga vršio pravo prevoza — to je jasno, da tuženi nije muče priznao pravo tužiteljâ na taj prevoz, a po tom nije ni mogao privoljeti muče na odkaz tog prava, pa s toga tužitelji iz ove činjenice ne mogu niti svoje pravo niti prihvat odkaza zakupa sa strane tuženika izvoditi. — S toga je ovu tužbu odbijajuća osuda opravdana.

Povodom priziva tužiteljâ J. i K. pl. G. potvrdio je kr. banski stol osudom od 27. prosinca 1895. broj 27433. uz odpućenje priziva osudu prvoga suda u cielosti.

Razlozi: Odlučno je za riešenje ovoga priepora pitanje, da li je tuženik J. C. bio zakupnikom prevoza tužiteljâ suprugâ J. i K. pl. G. vlastnika gospoštije „Stari R." u pravcu P—K počam od 1. siečnja 1889. i da li se ta zakupna pogodba sa 31 prosinca 1893. utrnutom smatrati ima.

U pogledu prvog pitanja drži niži sud, da postojanje takovog zakupnog odnošaja izmedju tužiteljâ i tuženika nije dokazano; nu taj nazor ne odgovara stanju stvari i sadržaju spisa, pošto je zakupnim ugovorom pod A. ad I. od 11. lipnja 1876. dokazano. da je gospoštija „Stari R." upitno pravo prevoza sa pravom izkrcavanja na kranjskoj strani počam od 1. siečnja 1876. na šest godina dala u zakup I. S.-u uz godišnju zakupninu od 20 for. uz dužnost, da imade zakupnik prevoznu ladju sâm na svoj trošak izgraditi dati.

Zakup ovaj prešao je godine 1884. na M. T.-a, kojemu je I. S. uz svoj posjed u P. prodao i prevozni čunj za 75 for. uz preuzetu dužnost plaćanja godišnjih 20 for. u ime toga (kako M. T. tvrdi), da čunj smije pristati na kranjskoj strani; a godine 1888. na sadašnjeg tuženika J. C.-a iz P., kojemu je opet M. T. taj svoj grunt sa čunom po punomoćniku M. B. za 1075 for. prodao i to ugovorom od 21. listopada 1888.

Tuženik poriče doduše, da je on ikada sa gospoštijom „Stari R." kakov zakupni ugovor glede upitnog prevoza sklopio i da je stupio u prava i obveze svog pravnog prednika M. T.-a kao zakupnika, nu ako li se uvaži, da tuženik sam priznaje, da je plaćao tužećoj gospoštiji na godinu 20 for., ali u ime odštete za dozvolu pristajanja na kranjskoj strani t. j. na oranici tužiteljâ, dočim si on u protuzaključnici u toj točki protuslovi tvrdeć, da je tih 20 for. plaćao za jednu oranicu u Kranjskoj koju je obdjelavao, a da je pristajao sa ladjom na svoje zemljište; ako li se nadalje uvaži, da po §. 319. ogz., držalac koje stvari nema prava samovlastno promieniti temelj, na kojem drži stvar, i time prisvojiti sebi naslov; što tuženik u ovom slučaju u očigled zakupnog ugovora A. ad I., koji je na njega muče po §. 1114. ogz. prešao čini, ako li se napokon uvaži, da nestoji niti ona obrana tuženikova, da je on upitni prevoz na Kupi ugovorom od 28. listopada 1888. od M. T.-a skupa sa nepokretnostmi ulož. broj 18. obć. R. za 1075 for. kupio, jerbo je mogao kupiti samo pravo

Digitized by Google

prevoza, u koliko je takovo pripadalo dobru „Novi R.“ a nipošto ono o kojem je ovdje priepor i koje je M. T. — kako dokazano predleži — samo u zakupu držao; pošto po §. 442. ogz. nitko ne može odstupiti drugomu više prava, nego li ga sam imade: to se izpravnim zaključkom po §. 105. gpp. dolazi do toga, da je on zakupnik tužitelja glede prepornog prevoza na Kupi.

Drugo je pitanje, da li se ta zakupna pogodba odkazom, učinjenim po providniku tužitelja J. M. dne 11. studenoga 1893. imade sa 1. siečnja 1894. razriešenom smatrati; a na ovo pitanje mora se niječno odgovoriti, jer ako se uzme za dokazano, da je ovaj zakupni ugovor, koji je imao do 1. siečnja 1894. trajati za predusresti mučećoj obnovi istoga, nakon što mu je iztekla već treća šest-godišnja perioda (§. 1114. ogz.), tuženiku dne 11. studenoga 1893. u obćinskom uredu u R. po providniku tužitelja J. M. odkazan, kako to zaprisegnuti svjedoci E. K. obć. načelnik, J. K. obć. bilježnik, S. S. obć. pisar izkazuju, uz to, da je tom prigodom tuženik očitovao, da neće podpisati predloženog mu pismenog ugovora, pošto ga ne treba, kad on točno plaća i zna, da mora plaćati, u kojoj izjavi takodjer leži izvansudno priznanje po §. 109. gpp. njegovog odnošaja kao zakupnika naproti tužiteljem, to se ipak odkaz ovaj ne može smatrati pravno djelatnim, kad nije učinjen u roku od šest mjesecih prije izminuća zakupnog vremena prema ustanovi §. 1116. ogz. obzirom na propis §. 2. toč. c) naredbe minist. pravosudja i nutarnjih djela od 7. prosinca 1858. br. 204. d. z. l. komad LVII. niti na način ondje propisan.

Obzirom na onaj prizivni navod, da je nazočna tužba podignuta na ukinuće zakupnog odnošaja radi neplaćanja dužne zakupnine po §. 1118. ogz., za koju niti odpovjedi trebalo nije, opazuje se, da to ne stoji, kako to sadržaj same tužbe de pr. 20. svibnja 1894. br. 6304. dokazuje.

Iz ovih razloga mora se napomenuta osuda prve molbe, koja tužbeni zahtjev odpućuje potvrditi, a priziv tužitelja kao neosnovan odputiti.

Kr. stol sedmorice vrhovnom svojom riešitbom od 7. svibnja 1896. br. 888. obnašao je povodom izvanrednoga previda tužitelja J. i K. pl. G. suglasne osude nižjih sudova preinačiti ter suditi:

da je tuženi J. C. dužan priznati, da je medju njim i tužitelji postojavša zakupna pogodba glede prevoza na Kupi u pravcu P do K i obratno i glede prava izkrcivanja na obali ležećoj na kranjskom teritoriju izmakom ugovornog vremena dne 31. prosinca 1893. ugasnula, te je dosljedno tomu tuženi dužan zakupni objekt ustupiti tužiteljem u posjed u roku od 14 dana pod inakom ovrhom.

Razlozi: Banski je stol, priznavajući, da je tuženi J. C. zakupnik tužitelja J. i K. pl. G. kao posjednikâ dobra „Stari R.“ prepornog prevoza na Kupi, ipak potvrdio osudu kr. kot. suda u K., odbijajuću tužbeni zahtjev i to s razloga, što zakupna pogodba, koja je imala trajati do 31.

Digitized by Google

prosinca 1893. nije u smislu § 1116. ogz. i §. 2. sl. c) minist. naredbe od 17. prosinca 1858. br. 230. zem. vlad. lista odpovjedana bar šest mjesecih prije, nego li se je imao zakupni predmet predati, već tek 11. studenoga 1893.

Nazor kr. banskog stola glede obvezanosti zakupne pogodbe pod A. na I. za tuženog J. C.-a je izpravan s razlogâ po kr. banskom stolu za to navedenih; ali nije izpravan nazor kr. banskog stola, da ta zakupna pogodba nije pravno-valjano razriešena.

Banski je stol pri tom pustio s vida, da je u pitanju stojeća pogodba, koja je bila izrikom na točno opredieljeno vrieme sklopljena prestala u smislu §. 1113. ogz. izminućem toga vremena.

Istina po §. 1114. ogz. postaje mučeća ponova uporabne pogodbe, glede koje nije bila odpovjed ugovorena, ako se uporaboprimac — pošto prodje vrieme uporabno — služi i nadalje stvarju ili ju uživa, a uporabodavac tomu se ne protivi.

Ali u ovom slučaju nije došlo do ovako mučeće obnove zakupne pogodbe obzirom na jur spomenutu izvansudbenu odpovjed od 11. studenoga 1893.

Ako ta izvansudbena odpovjed i ne ima potrebština §. 9. citirane minist. naredbe i ako zato i nije trebalo sadanjemu tuženiku, proti kojemu je ista glasila — podnieti sudu svoje prigovore, da se ukloni možebitnoj ovrhi na temelju te odpovjedi — to je ipak ta odpovjed imala pravnu posljedicu, da je preprieèila mučeću obnovu zakupne pogodbe; pri čem je posve neodlučno, da li je tuženi J. C. obznanjenu mu odpovjed odobrenjem na znanje uzeo ili ne; a ne mienja takodjer ni malo na stvari, da li je tuženik poslje izminuća zakupnog vremena zakup faktično nastavljao, bez da je sa strane tužitelja kao zakupodavca podignuta unutar 14-dnevnoga roka, po izmaku zakupnoga roka, tužba na povratak zakupišta, — dovoljno je, da se nije medjusobnim sporazumkom ugovarajućih stranaka — proti kojemu sporazumku govori odpovjed od 11. studenoga 1893. — muče obnovila zakupna pogodba.

Pošto je prama tomu upitna zakupna pogodba izminućem zakupnoga vremena prestala, to je tužbeni zahtjev, smierajući na izreku o tom i na povratak zakupišta opravdan.

A pošto su prema tomu suglasne osude nižih sudova — odbijajuće tužbeni zahtjev — utemeljene na očito pogriešnu tumačenju zakona, to valja povodom izvanrednoga previda tužitelja po §. 335. gpp. suglasne osude preinačiti ter suditi u glavnoj stvari po zahtjevu tužbe.

Parbeni troškovi morali su se u svih trih molbah prebiti, jer tuženik ima obje osude nižih sudova za sebe povoljne. ***Kladarić.***

Digitized by Google

Prinos k tumačenju §§. 362., 366. i 292. gpp.

a) Ako prošnja za povratu u prijašnje stanje sbog našastih novih dokazala i ne odgovara propisom §. 10. gpp., ne ima se ipak s njom postupati u smislu §§. 35. i 37. gpp.

b) Usljed takove prošnje imade se do konačnog riešenja iste obustaviti odredjeno medjutim u fundamentalnoj parnici ročište za razskladu spisa.

M. B. iz Z-a utužio je god. 1893. F. O-a iz Z-a kod sudbenog stola u Z. na platež svote od 7342 for. 19 novč., ali je sa svojim zahtjevom u svih trih instancijah odpućen bio. Iza kako je pukla osuda stola sedmorice podnio je tuženi F. O. kod suda molbu za razskladu spisa u smislu §. 292. gpp., na koju je odriedjeno razskladno ročište.

Ovo je dva tri put odgadjano, a medjutim je tužitelj M. B. podnio kod istog suda molbu za povratu u prijašnje stanje sbog našastih novih sredstva dokazanih u smislu §. 353. toč. 3. i 366. gpp. koju je zaključio ovako:

„Pošto nisam ova novo doprinešena dokazala mogao tečajem parniče (koju je vodio proti F. O-u radi 7342 for 19 novč.) doprinieti, to me po §. 366. gpp. ide povrata u prijašnje stanje, te s toga molim, da taj sud po §. 369. odnosno §. 362. gpp. odredi u svrhu razprave vrhu ove molbe zajedno s glavnom stvari kratkodobno ročište, te da nakon dovršene razprave ma i iz ogluhe izreče: da se povrata u prijašnje stanje dozvoljava. osuda od 29. ožujka 1895. br. 49 61 g. (prvomolbena osuda u ovoj parnici) izvan krieposti stavlja, te protivnik prema petitu moje tužbe odsudi. — Podjedno molim, da se razskladno u tom predmetu odlukom od 24. ožujka 1896. br. 5611 g. na dan 2. svibnja tg. odredjeno ročište do konačnog riešenja ove molbe obustavi.

Sudbeni stol u Z. odredio je odlukom od 1. svibnja tg. br. 7854 g. za saslušanje stranaka vrhu te molbe, te za i iznovičnu razpravu glavnog priepora ročište kod suda; a podjedno je obustavio do konačnog riešenja istom odlukom odredjene razprave na dan 2. svibnja tg. odredjeno razskladno ročište.

Kr. banski stol je — povodom utoka tuženika F. O. proti obim dielovom navedene prvomolbene odluke — rješitbom svojom od 5. lipnja tg. br. 12.881. upitnu prvomolbenu odluku ukinuo, te prvom sudu naložio: da obzirom na propise §§. 37. i 35. gpp. molitelja povrate samog na ročište pozove, da ga poduči, kako mu valja povratnu molbu po propisu §. 362. gpp. udesiti, te da primi od njega izpravljenu povratnu molbu u zapisnik i da za tim dalje po zakonu postupa i to iz sliedećih razloga:

Vidiv, da se utjecatelj F. O. žali u svom utoku proti prvomolbenoj odluci u prvom redu zato, što je taj sud istom odlukom obustavio ročište

Digitized by Google

za razskladu spisa do konačnog riešenja povratne razprave, a zatim, što je taj sud u obće povratnu molbu izravno riešio;

vidiv, da je utok u jednom i u drugom pogledu opravdan;

vidiv bo, da povratna molba radi novo pronadjenih dokazala — isto tako kao ni ona radi krivnje pravdo-zastupnika, — neradja nikakvom obustavnom moći u pogledu processualnih čina, odnosećih se na fundamentalnu parnicu, a ponajpače ne prieči takova povratna molba razskladu spisa, koja je nasuprot upravo nuždna, da se obavi prije povratne molbe radi novo pronadjenih dokazala, jer svaka stranka mora svoja dokazala na razpravi o povratnoj molbi na novo prinieti i uskladiti, te se nesmije pozvati samo jednostavno na parbene govore prijašnje parnice i na priloge u toj parnici uskladjene, niti smije sudac ureda radi u obzir uzeti priloge i parbene govore stranaka u fundamentalnoj parnici;

vidiv po tom, da je napadnuta odluka u koliko izriče obustavu ročišta za razskladu spisa do riešenja parnice o povratnoj molbi radi novo pronadjenih dokazala očito protuzakonita;

vidiv nadalje, da je ništetna napadnuta odluka i u koliko rješava upitnu povratnu molbu izravno, u toliko, što je prvi sud na istu odredio ročište za saslušanje stranaka, a da nije prije postupao po propisu §. 37. gpp. obzirom na to, što povratna molba ne odgovara u nijednom pogledu zakonu, te ju zato ili povratio molitelju na izpravak ili pako odredio ročište, da ga poduči, kako valja takovu povratnu molbu sastaviti (§. 35. gpp.).

vidiv, da po ustanovi §. 369. gpp. propisi sadržani u §§. 362. i 363. gpp. valjaju i za povratu u prijašnje stanje radi pronadjenih novih dokazala;

vidiv, da se usljed toga ima u povratnoj molbi za povratu rad novo pronadjenih dokazala molitelj povrate pozvati na konačnu osudu, glasom koje je parnicu u zadnjoj molbi izgubio bio, prinesav odpravak iste s razlozi, te iztaći, da ima novih, važnih sredstva dokaza, koje nije mogao pronaći ili prinieti za vrieme prijašnje parnice; zatim podpuno izvesti prava svoja, kako je to učinio u fundamentalnoj parnici, dakle, ako je tužitelj, podpuno razložiti tužbu, kako je to učinio u fundamentalnoj parnici, držeći se pri tom točno propisa §. 10. gpp. te prinieti sva dokazna sredstva, koja je već doprineo bio u tužbi fundamentalne parnice, u koliko se hoće ponovno dotičnimi dokazali poslužiti; nadalje prinieti i novo pronadjena dokazna sredstva, dokazavši podjedno na način vjerodostojan, da mu ih za vrieme prijašnje razprave ne bijaše moguće pronaći ili prinieti, pa da je samo zato, što upitna novo pronadjena dokazala nije pri ruci imao, parnicu izgubio bio; napokon, da ima staviti ponajprije zahtiev, da mu se povrata u prijašnje stanje radi novo pronadjenih dokazala dozvoli, a uz to podjedno staviti opredieljeni zahtjev (petit) u pogledu

Digitized by Google

sudjenja u glavnoj stvari, u koju svrhu mu se imade nuždna poduka u smislu §. 10. gpp. dati;

vidiv, da molitelj povrate svoju nazočnu molbu tako udesio nije, pa da je za to neprikladna, da se na istu povede parbeni postupak kako to §. 362. gpp. propisuje.

Gore navedenoj rješitbi dodao je jošte kr. banski stol, da se razumije po sebi, da je molitelju povrate slobodno odustati od navedene povratne molbe, te podnieti novu propisom zakona odgovarajuću povratnu molbu, u koliko se u svoja prava uzda. Ujedno je naložio prvomu sudu, da za razskladu spisa fundamentalne parnice, riešene osudom kr. stola sedmorice od 30. prosinca 1895. br. 3383 odredi novo ročište.

Kr. stol sedmorice povodom previdnog utoka molitelja povrate M. B-a — svojom rješitbom od 18. kolovoza 1896. br. 2907 — preinačio je prednavedenu rješitbu banskog stola te potvrdio prvosudnu odluku, iz sljedećih razloga:

uvaživ, da molitelj povrate zaiskane sbog pronadjenih novih dokazala u svojoj povratnoj molbi, shodno propisom §§. 362., 366. i 369. gpp., ima doduše podpuno izvesti prava svoja, i priklopivši potrebite parnične spise izviestno zaiskati drugu rješitbu tekavše od prije parbene stvari — ali da u zakonu nije izrečeno, niti propisano, da molitelj povrate povratnu prošnju ima podnieti u obliku nove tužbe, sastavljene prema propisu §. 10. gpp. bez obzira na prvobitnu tužbu i na razpravu provedenu u fundamentalnoj parnici, niti da molitelj povrate svojoj povratnoj prošnji mora priklopiti razpravne spise fundamentalne parnice. baš i onda, kada to nije potrebno;

uvaživ, da je u predležećem slučaju suvišno, da tužitelj i molitelj povrate M. B. svojoj povratnoj molbi priklopi parnične spise, odnoseće se na njegovu parnicu proti F. O. pcto 7342 for. 19 novč. spp., pošto se dotični spisi još sveudilj nalaze kod prvosudnog suda, te pošto se radi samo o tom, da li predleže uvjeti potrebiti za dozvolu povrate u prijašnje stanje po §§. 366. gpp te da li su nova dokazna sredstva doprinešena po molitelju povrate zaista tako važna, da je opravdan njegov zahtjev, da se u tekavšoj odprije parbenoj stvari izreče druga presuda;

uvaživ, da razpravni spisi fundamentalne parnice i tamo izvedeni dokazi u savezu sa razpravom provedenom usljed povratne molbe i doprinešena nova dokazna sredstva imadu služiti podlogom za eventualno izreći se imajuću novu osudu u glavnoj stvari, pa da je s toga sasvim pogrješan nazor u napadnutoj bansko-stolnoj rješitbi, da se pri rješitbi o povratnoj molbi ne smije uzeti nikakov obzir na razpravne spise fundamentalne parnice i na tamo izvedene dokaze, ako isti nebudu na novo doprinešeni u povratnoj molbi ili prigodom dotične razprave — pa da onaj način, kojim kr. banski stol tumači §§. 362., 369. i 292. gpp. ne odgovara niti

Digitized by Google

riečim, niti duhu zakona, jer u istinu ne obstoji nikakva zaprieka, poradi koje se ne bi mogli uzeti za podlogu daljnoj razpravi razpravni spisi fundamentalne parnice, koji se uskladjeni nalaze i sada još kod suda razpravnoga, ter se ima uz shodnu uporabu tih razpravnih spisa razprava u pogledu glavne stvari nastaviti i popuniti samo u toliko, u koliko je to nuždno obzirom na doprinešena po molitelju povrate nova dokazna sredstva i na njegov zahtjev, da se u glavnoj stvari izreče nova osuda;

uvaživ, da je zahtjev povrate molitelja, da se pri razpravi o povratnoj molbi uporabe shodnim načinom razpravni spisi fundamentalne parnice, opravdani tim više, pošto bi ne samo suvišno, već upravo nespretno bilo, da se nakon ogromne razprave, provedene jur u fundamentalnoj parnici, ponovi razprava u pogledu čina i pravnih pitanja, u pogledu kojih je razprava jur podpuno izcrpljena u fundamentalnoj parnici ili u pogledu kojih niti ne treba daljnje kakove razprave, obzirom na rješitbe izrečene u tekavšoj odprije parbenoj stvari;

uvaživ, da je već ta okolnost, što je tužitelj prije obavljene razsklade spisa zamolio povratu u prijašnje stanje sbog pronadjenih novih dokazala — pogledom na propis §. 292. gpp. dovoljan razlog, da se obustavi ročiste, odredjeno za razskladu spisa u fundamentalnoj parnici, do konačnog riešenja povratne molbe, pošto su razpravni spisi fundamentalne parnice potrebni pri razpravi i rješitbi o molbi povratnoj;

uvaživ napokon, da po prenavedenom niti je umjestno odrediti izpravak povratne molbe po §§. 35. i 37. gpp. kao što je to učinjeno napadnutom bansko-stolnom rješitbom, pošto se o tom, da li je molitelj povrate udovoljio propisom §§. 362. i 366. gpp. i da li je opravdan zahtjev povrate molitelja, stavljen u glavnoj stvari, nakon provedenog kontradiktornog postupka, ima tekar konačnom rješitbom odlučiti. *Dr. J. V.*

B. Kaznéno.

Za učin zločinstva razbojstva ne iziskuje se, da bude nanešena sila znatna, niti da bude istom svladan odpor orobljenoga.

U kaznenoj parnici kr. drž. odvjetničtva proti M. K-u radi zločinstva razbojstva, osudio je kr. sudbeni stol u Z. osudom od 2. srpnja 1894. br. 5396 kz. rečenog obtuženika radi prekršaja kradje po §. 460. k. z. — Osudom kr. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 29. rujna 1894. br. $\frac{3214}{3651}$ ukinuta je povodom žaobe ništovne drž. odvjetničtva prvosudna osuda te podjedno obtuženi M. K. proglašen krivim zločinstva razbojstva u smislu §§. 190. i 194. k. z., što je dne 9. svibnja 1894. na javnoj cesti napao dječaka A. M-a u nakani, da osvoji njegovu pomičnu stvar, te ga

Digitized by Google

pograbio jednom rukom za prsa, a drugom rukom iztrgnuo mu iz džepa novčarku sa 3 for. 20 novč. i s novci pobjegao.

Za tu vrhovnu osudu navedeni su sliedeći razlozi:

Kr. državno odvjetničtvo pobija osudu kao ništetnu po točki 10. §. 277. k. p. radi toga, što presudni sud uzevši ustanovljenim, da je obtuženi M. K., koji je 19 god. star, oštećenika slaba dječaka od 15 godina za košulju na prsih jednom rukom pograbio, a drugom rukom proti njegovoj volji izvadio mu iz džepa kesicu s novcem te pobjegao, — ipak obtuženog proglasio samo krivim prekršaja kradje. označena u §. 460. k. z. a ne zločinstva razbojstva. Ova žalba je osnovana. Zločinstvo razbojstva razlikuje se od kradje samo tim, što se kod izvedenja djela nanaša osobi sila. Ova ne mora biti znatna; dovoljno je, da počinitelj koga pograbi za prsa sa nakanom, da osvoji njegovu pokretnu stvar. Ovo je ali presudni sud uzeo ustanovljenim.

Da bi se oštećenik imao protiviti oduzimanju pokretne stvari i napadač samo onda počinio razbojstvo, kada bi uzprkos takvom odporu stvar oteo, kako to presudni sud ističe, neima oslona u zakonu. Uz to vodio bi taj nazor i do te nekonsekvencije, da nebi predležalo razbojstvo, kada napadači, stupiv pred svoju žrtvu, nju s mjesta postave u takov položaj, da joj je ili fizičino nemoguć svaki odpor ili da ga (odpor) zato nepoduzme, jer se boji, da bi si time samo još pogoršala položaj svoj.

S toga valja povodom žalbe ništovne kr. državnog odvjetničtva ukinuti napadnutu osudu prvosudnu u pogledu krivnje i kazni, nu ujedno gledom na propis §. 284. br. 3. k. p. suditi, kao što je naertano u dispozitivnom dielu ove presude. *II.*

Ako u slučaju §. 81. k. z. bude poglavarstvenoj osobi nanešena težka tjelesna ozleda, koja podpada pod kaznenu stavku §. 155. k. z., tada predleži konkurencija zločinstva javnog nasilja trećeg slučaja i težke tjelesne ozlede u smislu §. 155. k. z.

Osudom kr. sudb. stola u M. od 24. kolovoza 1894. br. 6198 proglašen je S. P. krivim, da je občinskog redara P. I-a silovitim položenjem ruke spriečio u vršenju službe. te udariv ga čulom po desnoj ruci. zadao mu težku tjelesnu ozledu. koja je prouzročila poremećenje zdravlja i nesposobnost za rad preko 30 dana, čime da je počinio zločinstvo javnog nasilja trećeg slučaja po §. 81. k. z. i zločinstvo težke tjelesne ozlede, označeno u §§. 152. i 155. sl. b) k. z. — Proti toj osudi po obtuženiku uloženu žaobu ništovnu zabacio je kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni riešenjem od 1. prosinca 1894. br. 3922. U izvedenju žaobe ništovne naveo je obtuženi medju ostalim, da se po §. 82. k. z., ako je odpor bio skopčan s ranjenjem. ima uporaviti viša kaznena stavka u toj ustanovi

Digitized by Google

odredjena, no da se ne može ranjenje posebice kvalificirati kao zločinstvo težke tjelesne ozlede, Ovu žalbenu tegobu nije uvažio stol sedmorice iz razloga: „što je u §. 82. k. z. spomenuta oštета ili ranjenje samo onda u §. 82. k. z. absorbirano, ako to ranjenje ne sadržava u sebi kriterija težega i strože kažnjivog zločina, koji je slučaj u nazočnom kaznenom predmetu nastupio, jer se zločin težke tjelesne ozlede označen, u §§. 152. i 155. b) k. z. izpostavlja strože kažnjivim i jer se ima kazniti težkom i pooštrenom tamnicom od 1 do 5 godina. *H.*

Iz upravne prakse.

Kažnjenik na uvjetnom dopustu može se baviti samostalno i slobodno s obrtovanjem.

S. S. iz V., kažnjenik na uvjetnom dopustu, zamolio jo izdanje obrtnice za zidarski zanat na temelju svjedočbe majstora zidara, kojom mu isti potvrdjuje, da je kod njega radio kao kalfa kroz 2 godine.

Kr. kot. oblast u O. odbila mu je molbu odlukom od 13. kolovoza 1895. br. 9978, pošto nije glede usposobljenja udovoljio uvjetom §. 4. zak. čl. XVII. : 1884. i prov. naredbe od 22. prosinca 1886. br. 21620. 1885. b.

Kr. žup. oblast u O. potvrdila je rješitbom od 2. veljače 1896. br. 1636 prvomolbenu odluku s tamošnjih razloga te s razloga: „jer je molitelj na uvjetnom dopustu, pa se za to vrijeme po §. 4 zakona od 22. travnja 1875. imade smatrati kao kažnjenik, a ovo svojstvo ga izključuje od samostalnog i slobodnog tjeranja obrta, kako ga obilježuje §. 1. zak. čl. XVII. : 1884. sve dotle, dok vrieme uvjetnog dopusta ne mine".

Kr. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove vrhovnom rješitbom od 17. srpnja 1896. br. 30911 ukinula je obje odluke, te je odredila na temelju §. 6. zak. čl. XVII. : 1884. obrtnog zakona i prama §. 6. banske naredbe od 22. prosinca 1886. br. 21620. 1885., da se utjecatelju imade izdati obrtna izkaznica za izvadjanje zidarskih radnja, nevezanih na gradjevnu dozvolu.

To pako iz razloga: „Uvjetni dopusnik smatra se po §. 4. zakona od 22. travnja 1875. ob uvjetnom dopustu kažnjenika za vrieme uvjetnog dopusta kažnjenikom. Po §. 1. zak. čl. XVII. : 1884. može u području zemalja krune ugarske u granicama toga zakona svaka punoljetna ili punoljetnom proglašena osoba svagdje samostalno i slobodno tjerati svaku granu obrta.

Izključenom od samostalnog i slobodnog tjeranja obrta može se smatrati samo osoba, koju od tog izključuje bud sam obrtni zakon, bud u smislu obrtnog zakona drugi koji zakon ili naredba, kako je to za stanovite osobe izrečeno u §. 43. obrtnog zakona.

Digitized by Google

Zak. čl. XVII. : 1884. obrtnog zakona neima ustanove, koja bi izključivala uvjetne dopusnike od mogućnosti samostalnog i slobodnog tjeranja obrta, a neupućuje u tom pogledu ni na posebne zakonske bud naredbene propise.

Ni zakon od 10. lipnja 1890. o posljedicah kaznenih osuda i kazni neoduzimlje osudjeniku mogućnost. da tjera samostalno i slobodno obrt, nu u čl. XIII. izriče, da se tim zakonom ne dira u pravo javnih oblasti, da prema posebnim zakonom izreku gubitak ili obustavu obrtnih povlasti povodom osudjenja zbog kažnjiva čina.

Pošto pako ni zak. čl. XVII. : 1884., a ni drugi koji posebni zakon ni naredba, ne izključuje uvjetnog dopusnika od mogućnosti, da u granicah obrtnog zakona samostalno i slobodno tjera obrt, ne može se smatrati opravdanim nazor kr. žup. oblasti, da uvjetnog dopusnika S-a to svojstvo izključuje od zatraženog samostalnog i slobodnog tjeranja zidarskog obrta. Na to upućuje poglavito i §. 14. naredbe kr. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove i odjela za pravosudje, od 20. prosinca 1875. br. 27794, kojom so izdaje naputak za provedbu zakona od 22. travnja 1875. ob uvjetnom dopustu kažnjenika (Sbornik zakona i naredaba od g. 1884. br. 48), koji veli: „ako je dopustnik zanatnik, služinče ili radnik, ima se nadležna oblast postarati, da može svoje zanimanje za vrieme dopusta nastaviti". Ovdje se dapače upravna oblast naročito pozivlje, da uvjetnom dopustniku osjegura izvršavanje njegova zanimanja. Što vriedi za nastavak, vrieditі će i za početak obrtnog zanimanja. *Dr. Križ.*

Odnošaj obć. činovničtva kod razdjelbe upr. občine.

Upravna občina D. ustanovila je zaključkom od 12. travnja 1887. broj svojih obć. činovnika i plaću im te mjesta obć. činovnika popunila izborom. To je ostalo nepromjenjeno kroz tri izborna razmaka.

Na temelju odobrenja kr. zem vlade o. z. u. p. od 26. rujna 1895. br. 50174 razdjelena je 1. siječnjem 1896. stara upr. občina D. u upr. občinu A. i u novu upr. občinu D., a ujedno je istim odpisom odredjeno, da se imade obaviti „izbor obć. zastupstva te činovničtva jedne i druge občine".

Upr. občina A. obavila je bezaprječno izbor obć. zastupstva, ustanovila broj i plaću obć. činovničtva te obavila izbor obć. činovničtva.

Upr. občina D. obavila je izbor obć. zastupstva, a to je većinom glasova u zasjedanju od 8. veljače 1896. na temelju §. 37. zak. čl. XVI. : 1870. te gornjeg odpisa od 26. rujna 1895. br. 50174 zaključilo, da se zadrži isti broj obć. činovničtva, nu snizilo mu beriva te odredilo, da se imade natječaj za popunjenje svih činovničkih mjesta

Digitized by Google

razpisati, a po tom da se izborom ista iznova popune. Manjina obć zastupstva stavila je protupredlog, da sve ostane pri starom.

Kr. kot. oblast u O. odlukom od 13. veljače 1896. br. 1845 nije odobrila zaključak većine, već je prama predlogu manjine odlučila, da imade ostati isti broj obć. činovničtva i beriva im, dočim glede natječaja za novi izbor obć. činovničtva da će se onda odlučiti, kada budu pravomoćno beriva obć. činovničtva ustanovljena.

Uslied predstavke većine obć. zastupstva kr. žup. oblast u O. riešitbom od 17. ožujka 1896. br. 3425 odlučila je na temelju §. 43. zak. čl. XVI.: 1870. ob. ur. obć. i trg.: „da se zaključak većine glede broja obć. činovničtva odobrava, pošto je taj nepreporan, potreban i zakonit; — nadalje da se zaključak većine glede sniženja plaće i nuzgrednih beriva ne odobrava, pošto dosadanja beriva dospievaju obzirom na tamošnje mjesne prilike jedva za namirenje najnužnijih potreba obć. činovničtva, te pošto se kraj takovih okolnosti uz snižena beriva ne bi moglo dobiti osposobljeno i valjano obć. činovničtvo; što se naročito obć. bilježnika tiče, to mu se ne mogu beriva sniziti, jer kako je njegova služba prama §. 37. stalna, tako su mu i beriva stalno opredjelena; a obzirom na ovo stanje morao se je taj zaključak kao štetan po občinu te protuzakonit ukinuti; napokon da se zaključak većine glede razpisa natječaja i popunjenja svih mjesta obć. činovnika novim izborom ne odobrava samo glede mjesta obć. bilježnika, pošto je to mjesto prama §. 37. stalno i u svoje vrieme kao stalno popunjeno, dakle nema mjesta kakovu ponovnu popunjivanju, a po tom se je morao kao protuzakonit ukinuti; dočim se ostali zaključak glede razpisa natječaja i popunjenja ostalih mjesta obć. činovnika novim izborom morao potvrditi, pošto su to prama §. 37. samo privremeno popunjena mjesta te je prama tomu samo te mogla misliti kr. zem. vlada u svom odpisu od 26. rujna 1895. br. 50174, što više izminulo je glede tih mjesta i izborno doba".

Uslied daljnje predstavke kr. zem. vlada o. z u. p. vrhovnom riešitbom od 22. srpnja 1896. br. 21629 odlučila je:

„s razloga, što je odcieplenjem porezne občine A. od upravne občine D. nestalo one upr. občine D., za koju su sjedničkim zaključkom od 12. travnja 1887. beriva obć. činovnika ustanovljena, te je nastala posve nova, od ove občine skroz nezavisna upravna občina D. isto onako, kako je nastala i upravna občina A., koja se je od občine ove odjelila, i koja je svaka za sebe vlastna u smislu §. 26. toč. 6. i §. 37. zak. čl. XVI.: 1870. opredjeliti broj i plaću te ostala beriva obć. svojim činovnikom;

s razloga nadalje, što je i ovovladnim odpisom od 26. rujna 1895. br. 50174, kojim se ocieplenje porezne občine A. dozvoljuje, izrično naloženo, da se izbor obć. odbora i obć. činovničtva jedne i druge občine, najme občine D. i A., preduzeti ima; pošto se je prama tomu zastupstvo

Digitized by Google

novoustrojene občine D samo svojim pravom služilo, kad je u sjednici od 8. veljače 1896. većinom glasova obć. svom činovničtvu ustanovilo plaće i beriva, te odredilo, da se za popunjenje činovničkih tih mjesta, uključivo obć. bilježnika, natječaj razpisati ima;

davši utoku mjesta, napadnutu rješitbu žup. oblasti ukinuti; te kr. kot. oblast pozvati, da prema gore pozvanom zaključku obć. odbora D. za popunjenje službenih mjesta kod občine D. natječaj razpiše i dalje po zakonu postupa".

Dosadanji obć. činovnici imadu se, ako opravdani razlozi proti tomu ne vojuju, primo loco kandidirati, osobito pako obć. bilježnik I., pa ako ovaj izabran ne bude, ima se š njim normalno (§. 3. zak. od 5. lipnja 1894. ob umir. stal. obć. čin.) postupati". *Dr. Križ.*

Rješitba kr. financijalnoga upravnoga sudišta.

Glede zastare prava na povratu uplaćene pristojbe.

(K §. 24. i 143. sb. p. p. i §. 90. zak. čl. XLIV. g. 1883.)

O. S. i A. S. molili su za povratak biljegovkami namirene upisne pristojbe za upis prava zaloga, jer im je uknjižbena molba bila odbijena.

Ovu je molbu odbilo kr. financ. ravnateljstvo u O. odlukom od 17. svibnja 1895. br. 17.518., obzirom na §. 143. sb. p. p., jer da je molba za uknjižbu bila podnešena 27. veljače 1892. a odbita je odlukom od 1. ožujka 1892., dočim je molba za povratu tek predana 12. svibnja 1895., dakle iza roka zastare od 3 godine.

Proti toj odluci uložile su stranke priziv, na koji je kr. ug. financ. upravno sudište u Budimpešti izreklo dne 25. travnja 1896. pod br. 436. osudu kojom se preinačuje gornja odluka te u smislu petita dozvoljava povrata namirene pristojbe: „jer obzirom na to, da je tim podneskom tražena uknjižba prava zaloga odlukom kr. kotar. suda kao grunt. oblasti u N.-u od 1. ožujka 1892. br. 146./z. odpućena, imala se je novčana vrijednost na toj molbi u ime upisne pristojbe uporabljenih biljegovka u smislu §-a 24. sb. p. p. po spomenutoj grunt. oblasti, nakon pravomoćnosti te odluke, za spomenute stranke već iz ureda doznačiti kod dotičnog kr. poreznog ureda, dakle prizivajuće stranke nisu bile ni obvezane posebno moliti povratak te upisne pristojbe, dosljedno tomu nisu mogle ni zakasniti sa tim svojim zahtjevom. Pozivanje na §. 143. sb. p. p. je nepravilno, jer se taj §. odnosi samo na povratak iz zabune suvišno podmirene pristojbe, o tom pako u nazočnom slučaju ne može biti govora". *M.*

Digitized by Google

Glede pripadnosti kumata na uplaćene iznose, koji se na povratu doznačuju.
(K §. 143. sb. p. p.)

M. H.-u iz S.-a doznačena je odlukom kr. financ. ravnateljstva u V. od 15. lipnja 1895. br. 28279. usljed njegove molbe na povratu odpisana mu medjutim uplaćena pristojba nu bez kamata. — Na to je M. H. molio, da mu se naknadno doznače i kamati na uplaćeni iznos počam od dana uplate, koja je molba odbijena odlukom kr. financ. ravnateljstva u V. od 7. studenoga 1895. br. 57048. u smislu §. 143. sb. p. p., jer da samo u onom slučaju pripadaju kamati, ako je pristojba iz pometnje uplaćena, što ovdje nije slučaj, jer je uplata usljedila na temelju izdanog platežnog naloga.

Proti ovoj odluci podniela je stranka priziv, na koji je osudom od 25. travnja 1896. br. 874. kr. ug. financ. upravno sudište dozvolilo povratu kamata na uplaćenu te na povratu doznačenu pristojbu od 26 for. 25 nvč. te zatezne kamate od 3 for. 71 nvč., računajuć od dana uplate do dana uručenja doznačne odluke, jer: „kr. financ. ravnateljstvo u V. je tim, što je prizivatelju poznatom odlukom na povrat doznačilo pristojbu i zatezne kamate, priznalo to, da su ti iznosi od prizivatelja nepripadno ubrani, pošto pako erar u smislu §. 143. sb. p. p. naknadjuje ovlašćenoj stranki od pristojbe, koja je nepravilno odmjerena, nepripadno zaprimljena, te koja se povratiti imade, takodjer zakonite kamate, računane od dana uplate uključivo do dana uručenja obavjesti o povrati, te pošto je prizivatelj glasom spisom privitog izvadka iz likvidacijonalne knjige uplatio i zatezne kamate, s toga je valjalo prama sadržaju razpolagajućeg dijela ove osude odrediti naknadu kamata, koli za pristojbe, toli i za pripadnost iste sačinjavajućih zateznih kamata. ***M.***

Poslovanje sudova u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

(U stvarih kaznenih.)

Priobćuje dr. ***Krunoslav Bobinac.***

(Svršetak.)

VI. Poslovanje kr. banskoga stola.

1. Riešeno prigovora proti obtužbi:

God.	1883.	438	God.	1889.	477
„	1884.	429	„	1890.	442
„	1885.	658	„	1891.	389
„	1886.	703	„	1892.	493
„	1887.	533	„	1893.	437
„	1888.	453	„	1894.	473

Digitized by Google

2. Riešeno priziva učinjenih:

God.	a) po drž. odvjetniku		b) po privat. tužitelju		c) po obtuženiku	
	s uspjehom	bez uspjeha	s uspjehom	bez uspjeha	s uspjehom	bez uspjeha
1883.	32	23	2	27	201	400
1884.	30	22	—	—	50	287
1885.	72	61	1	—	96	292
1886.	80	58	—	—	58	319
1887.	31	24	—	—	40	185
1888.	45	21	—	1	20	148
1889.	50	16	—	2	27	243
1890.	53	25	—	—	104	165
1891.	74	24	—	1	30	222
1892.	55	18	—	—	31	264
1893.	74	27	—	—	24	239
1894.	84	40	—	—	35	302

3. Broj presuda radi:

God.	a) zločinstva	b) prestupka	c) prekršaja
1883.	616	8	4.877
1884.	268	9	5.038
1885.	682	16	4.610
1886.	538	7	4.962
1887.	252	15	4.880
1888.	288	4	4.646
1889.	321	14	2.759
1890.	440	20	58
1891.	324	17	12
1892.	335	13	12
1893.	311	13	9
1894.	402	27	7

4. Broj rješitba ob utocih tečajem kaznenog postupka:

God.	a) glede zločinstva	b) prestupka	c) prekršaja
1883.	472	8	81
1884.	410	9	127
1885.	327	3	166
1886.	250	6	135
1887.	252	4	156
1888.	212	5	466
1889.	208	9	144
1890.	410	7	7

Digitized by Google

Gcd.	a) glede zločinstva	b) prestupka	c) prekršaja
1891.	286	16	5
1892.	343	23	3
1893.	361	13	3
1894.	402	28	4

VII. Poslovanje kr. stola sedmorice.

1. Broj priziva poprimljenih:

God.	a) po držav. odvjetniku	b) po privat. tužitelju	c) po obtuženiku.	d) Ukupno.
1883.	62	—	521	583
1884.	186	—	931	1.117
1885.	253	—	1.233	1.486
1886.	371	—	1.337	1.708
1887.	143	—	1.103	1.246
1888.	299	—	1.078	1.377
1889.	201	—	928	1.189
1890.	196	2	761	959
1891.	227	1	746	974
1892.	176	—	768	944
1893.	136	—	656	792
1894.	184	—	734	918

Od ovih:

God.	a) imalo je uspjeh	b) bilo je bez uspjeha
1883.	167	416
1884.	302	815
1885.	357	1.129
1886.	413	1.295
1887.	421	825
1888.	454	923
1889.	427	702
1890.	295	664
1891.	256	718
1892.	159	785
1893.	113	679
1894.	160	758

2. Broj ništovnih žaoba poprimljenih:

God.	a) po držav. odvjetniku	b) po privat. tužitelju	c) po obtuženom	d) Ukupno
1883.	69	—	711	780
1884.	115	—	1.225	1.340
1885.	173	—	1.554	1.727

Digitized by Google

God.	a) po držav. odvjetniku	b) po privat. tužitelju	c) po obtuženom	d) Ukupno
1886.	178	2	1.541	1.721
1887.	143	—	1.242	1.385
1888.	131	3	1.284	1.418
1889.	27	—	590	617
1890.	75	1	816	892
1891.	79	2	828	909
1892.	74	—	838	912
1893.	92	—	661	753
1894.	105	1	781	887.

SVAŠTICE.

Uvjetno osudjenje.

U novije vrieme vrlo se živahno razpravlja pitanje ob uvjetnom osudjenju u svih skoro kulturnih državah, te je u mnogih već i zakonom uvedena ta nova uredba. Nu u svih tih državah neslažu se pojedine zakonske ustanove, već se opažaju tri različita sistema. Mislimo s toga, da će naše čitatelje zanimati kratki historički pregled, kako se je ta nova uredba tečajem vremena razvila.

Početak uvjetnoga osudjenja ima se potražiti u državi Massachusetts (jedna od saveznih amerikanskih država). Tu je godine 1869. ustrojena posebna oblast, koja se je imala brinuti, da sudovi shodna sredstva upotrebe proti mladjahnim osobam, koje počine kažnjivi kakav čin. Kao najshodnije sredstvo, da se mladjahni zločinci zaštite od pogubnoga za nje zatvora, smatrala se je ustanova, da se za njeko točno opredieljeno vrieme stave pod nazor posebnoga činovnika (State Agent) u svrhu, da se pokuša (on probation) ne bi li se popravili i bez odredbe, da se pošalju u koji kazneni zavod. Ovo sredstvo pokazalo se je veoma uspješnim: jednu trećinu mladjahnih zločinaca nije trebalo kazniti, jer je o njih dotični činovnik „State Agent“ povoljno izviestio. Iza toga uveden je taj sistem pokušaja (on probation) i za odrasle delinkvente i to ponajprije godine 1878. privremeno u gradu Bostonu, a zatim godine 1880. fakultativno za cielu državu Massachusetts, te napokon godine 1891. uveden je taj sistem kao obće obligatorno sredstvo. Kod svakoga suda namješten je činovnik (Probation Officer), koji nadzire osobe, koje su proglašene krivimi kažnjivoga kojega čina, nu glede kojih sud misli, da će se popraviti i bez svake posebne kazne; neobistini li se predmnieva suda tečajem pokusnoga vremena, to se isti na predlog „Probation Officiera“ predvedu pred sud, koji im istom sada odmjeri kaznu. Karakteristika ovoga

Digitized by Google

sistema sastoji dakle u tom, da se predbježno odgodi odmjerenje kazne i da se krivac podjedno stavi pod posebno uredjeni nadzor. S istimi u bitnosti načeli uvedeno je uvjetno osudjenje godine 1886. u Novom Seelandu i Queenslandu.

Ponješto različit, ali u bitnosti isti sistem uvjetnoga osudjenja uveden je i u Englezkoj, gdje nije ustrojen posebno uredjeni nadzor, pod koji bi se imao staviti krivac, već je prema od vajkada postojećoj instituciji mirovnoga jamstva (Friedens Bürgschaft) krivcu naloženo u slučaju, ako mu je odmjerenje kazne odgodjeno, da sam ili po trećoj osobi pruži njeku sigurnost, da će se u buduće dobro ponašati. U Englezkoj ima vrlo mnogo humanitarnih družtvâ, koja takovo jamstvo preuzimlju, ter družtvo nadzire dotičnoga krivca onako, kako to u državi Massachusetts čini posebno u tu svrhu namješteni „Probation Officer". Ovaj sistem uveden je u Englezkoj za njeke slučajeve već godine 1879., a zakonom od godine 1887. proširen je. Godine 1893. iznosio je broj osoba, kojim je kazna uz jamstvo odgodjena 13.300, od kojih je odpalo na zakon od godine 1879. 8529, na zakon od god. 1887. 4056 i na ine posebne zakone 715 osoba. Englezki sistem valja prema zakonu od godine 1889. i u Kanadi, a zakonom od god. 1892. uveden je i u Zapadnoj Australiji.

Na kontinentu uvedeno je uvjetno osudjenje ponajprije zakonom od 31. svibnja 1888. u Belgiji. Nu ovdje se uvedeni sistem bitno razlikuje od prijašnjih; kazna se unapred odmah u osudi ustanovi, ter se samo ovršenje kazne odgadja, pak ako osudjenik tečajem pokusnog vremena ne bude kaznenim putem osudjen, uzimlje se kao da nije bio nikada osudjen „comme non avenue". Ovaj sistem možemo prema amerikansko-englezkomu karakterizirati, da u Belgiji kažnjenje uzsliedi pod resolutivnim, a u Americi i u Englezkoj pod suspenzivnim uvjetom. Belgijski sistem uveden je s malimi modifikacijimi zakonom od 26. ožujka 1891. u Francezkoj, zakonom od 10. svibnja 1892. u Luksenburgu i zakonom od 6 srpnja 1893. u Portugalskoj.

Sasvim drugi značaj ima uvjetno osudjenje, kako je zakonom od 2. svibnja 1894. uvedeno u Norvežkoj. Ovaj zakon veoma je zanimiv radi toga, što se u njem nastoji doskočiti prigovorom, koji su se u njemačkoj znanstvenoj literaturi pojavili proti obim prijašnjim sistemom. Po norvežkom zakonu ima mjesta uvjetnomu osudjenju samo onda, ako presudni sud ustanovi posebne olahkotne okolnosti; pak ako te olahkotne okolnosti, koje su u zakonu posebno navedene, sud ustanovi, može podjedno s odmjerivanjem kazne odrediti, da se ovršenje dosudjene jur kazne odgodi. Odgoda kazne može biti ovisna i od toga, da se krivac očitnje pripravnim naknaditi oštećeniku počinjenu štetu. Prigodom proglašivanja osude ima se krivac upozoriti na okolnosti, pod kojimi će se odgodjena kazna ipak ovršiti: a ako krivac nije još 21 godinu života prevalio, ima se ozbiljno

Digitized by Google

prikoriti i opomenuti. Posljedica dobroga ponašanja tečajem pokusnoga vremena jest samo ta, da se odgodjena kazna smatra pretrpljenom; činjenica, da je proti dotičniku izrečena osuda i sve posljedice, skopčane s tom osudom ostaju u krieposti, što po belgijskom sistemu ne biva. Karakteristično je kod norvežkoga sistema, da se kazna ne izriče u uvjetnoj formi tako, da izraz „uvjetno osudjenje" nije, strogo uzevši, kod ovoga sistema umjestan, — pak i sam zakon govori samo ob „osudi s uvjetnim ovršivanjem". Po načelih ovoga sistema „uvjetno osudjenje" postalo je kazneno sredstvo slično „ukoru" (Verweis) po njemačkom kaznenom zakonu, nu ipak s tom razlikom, da se tu razumieva pravi i ozbiljni ukor s posljedicom, da će dotičnik biti pozvan, da pretrpi dosudjenu mu kaznu, ako se ne bude dobro ponašao, a ta mu prietnja godine i godine lebdi pred očima. Dotičnik uslied toga nastoji, da svlada svoje strasti, da bude dobra ponašanja, a takovo odgojno sredstvo od neprocjenive je vriednosti.

Načela norvežkoga sistema imadu vrlo mnogo pristaša u Njemačkoj, ter će po svoj prilici taj sistem biti obćenito prihvaćen. Osnove dotičnih zakona u Australiji i Švicarskoj usvajaju načela norvežkega sistema.

U novije doba uvedeno je „uvjetno osudjenje" u skoro svih Njemačkih državah i to u svih na isti način, a mi ćemo ovdje navesti, kako je uvedeno u Pruskoj.

Na ministra pravosudja upravio je car Vilim sliedeću kabinetsku odredbu:

„Povodom Vašega izvješća od 15. listopada 1895, ovlašćujem Vas, da prema vjastitoj razsudi dozvolite odgodu ovršenja kazne slobode takovim osudjenim jur osobam, koje bi se dužim dobrim ponašanjem mogle pokazati vriednimi pomilovanja, ter očekujem u svoje vrieme, da mi u dotičnih pojedinih slučajevih stavite predlog u pogledu oprosta ili sniženja kazne. Nu ta ovlast ima se ograničiti ipak na osobe prvi put osudjene, koje u vrieme, kad su počinile kažnjivi čin, nisu navršile osamnajste godine života i koje nisu osudjene na dulju kazan slobode od šest mjeseci".

Poluslužbeni organi popratili su ovu odredbu izjavom, da je u mnogih slučajevih koristnije ne samo po osudjenika, već i po obće dobro, da se ne ovrši osuda, ako osudjenik duljim dobrim ponašanjem dokaže svoje poboljšanje. To se može naročito sbiti kod mladjahnih osudjenika, kod kojih je često krivnja tako malena, da je posvema opravdano, da se dosudjena kazan ni ne ovrši, a s druge strane u obće ćuderedno još nepokvarena i za odgoj prikladna osoba osudjenikova napunjuje nas opravdanom nadom, da će se dotičnik u buduće dobro vladati. Napokon i koristno je po samoga mladjahnoga osudjenika, da ne bude u zatvoru s drugimi pokvarenimi suzatvorenici, koji mogu na njega samo zlo uplivati. S toga se previšnja odredba ograničuje samo na osudjenike, koji nisu još osamnajstu godinu života prevalili, koji su prvi put osudjeni na kazan slobode

Digitized by Google

do šest mjeseci, čim su podjedno od te blagodati izključene osobe poročna predživota i osobe, osudjene radi težih delikta.

Blagodat ta proteže se dakle na osobe, osudjene radi lagljih kažnjivih čina, počinjenih s lahkoumlja, nesmotrenosti, neizkustva, na osobe zavedene, kod kojih ima nade, da će se dobrim ponašanjem pokazati vriednimi pomilovanja. Nu blagodat ta obsiže i takove osobe, koje su osudjene na kaznu slobode samo u slučaju neutjerivosti novčane kazne.

Nadležne sudbene oblasti imadu ministra pravosudja obavješćivati u slučajevih, u kojih se steku gornji uvjeti. Prema tomu izpituje se ureda radi svaki kazneni slučaj, da li se kod njega stiču uvjeti za pomilovanje; s toga ne treba podnašati posebnih molba, da se takav postupak zametne. Nu samo se sobom razumieva, da svakomu ipak prosto stoji takovu molbu podnieti.

Iz prenavedenoga razabiremo, da se navedenim postupkom praktički provadja temeljna misao tako zvanoga „uvjetnoga osudjenja" nu uz sljedeće bitne razlike i ograničenja: 1. Odluku ob odgodi i oprostu kazni neizriču sudovi, već odgodu kazne dozvoljuje najviša administrativna oblast, a oprost kazne uzsliedi putem previšnje milosti na temelju izvješća centralne oblasti. 2. Konačni oprost kazni nije ovisan o tom, da dotičnik ne bude kažnjen tečajem opredieljenog vremena, već je ovisan o dobrom ponašanju dotičnika tečajem toga vremena. 3. Blagodat ta ograničena je na mladjahne osobe, koje su osudjene radi lagljih delikta i za koje se čini, da su vriedne previšnje milosti.

Bavarski ministar pravosudja izdao je u pogledu „uvjetnoga osudjenja" sljedeću provedbenu naredbu, koju priobćujemo u glavnih crtah:

I. Previšnjemu riešenju od 15. siečnja 1896. jest svrha, da se u tom previšnjem riešenju navedenim osudjenikom dade prilika, kako će moći duljim dobrim ponašanjem zavrieditи, da im bude kazna oproštena. U tu svrhu dozvolit će se osudjeniku podulja odgoda nastupa kazne. Po izmaku toga pokusnoga vremena izpituje se, kako se je osudjenik ponašao, a prema tomu podastire se previšnjemu mjestu predlog, da se dotičniku iz previšnje milosti oprosti kazna. Blagodat ta proteže se naročito na mladjahne osudjenike t. j. na takove, koji su za vrieme počinjena delikta doduše navršili 12. ali nisu prevalili 18. godinu života i koji su prvi put osudjeni.

II. Ne mogu se dakako ustanoviti stalna, nepromienljiva načela, po kojih bi valjalo prosudjivati pitanje, da li je nastao slučaj, da se osudjeniku može dozvoliti odgoda nastupa kazne; jer su u raznih slučajevih razne okolnosti odlučne. Nu u obće ima se u obzir uzimati, da su te blagodati vriedne naročito osobe, koje su počinile zločinstvo s lahkoumlja, nesmotrenosti itd.

Digitized by Google

U pojedinih slučajevih valja na sljedeće paziti: 1. U pravilu nema se predložiti odgoda nastupa kazne, ako je osudjenik već prije toga pretrpio ma kakovu kaznu slobode, pa ma bila dosudjena i mjesto novčane kazne. Iznimno može se predložiti odgoda, ako je pretrpljena kazna veoma malena bila, a sada počinjeni kažnjivi čin osobito je blage i lahke naravi. Iznimki toj nema mjesta, ako je prijašnji i potonji kažnjivi čin iste vrsti. 2. Osudjenik neće biti predložen, da mu se odgodi kazna, pa ma i ne bio prije osudjen na kaznu slobode, ako se može predmnievati, da se u buduće neće dobro ponašati, a to se može predmnievati po njegovom ponašanju kod kuće i u školi, u nauku i kod radnje. 3. Odlučno je i ponašanje osudjenikovo pred sudom, da li je mladjahni krivac prkosan ili se kaje, što je počinio kažnjivi čin, da li priznaje čin, ili ga tvrdokorno taji unatoč jasnim dokazom i napokon da li je oštećeniku po mogućnosti naknadio štetu ili ne. 4. Ima se u obzir uzeti i to, da li je osudjenik u takovih okolnostih, da se nije ni nadati moći, da će se poboljšati. 5. Dotičnik neće biti predložen, da mu se odgodi nastup kazne, ako proti tomu govore pretežni javni interesi, kao što je n. pr. u onom slučaju, ako je počinjeno kažnjivo djelo obćenito pogibeljno. U mnogih slučajevih odlučni će biti i privatni interesi trećih osoba, naročito privatnoga tužitelja. 6. Kod osudjenih inozemaca ima se u svakom pojedinom slučaju točno i posebno izpitati, da li je odgoda kazne umjestna. 7. Dionici te blagodati ne mogu biti osobe bez stalna boravišta, koje po svom zvanju često mienjaju boravište, o kojih se dakle ne može pouzdano saznati, kako su se ponašale tečajem pokusnoga vremena. Naročito su izključene osobe, proti kojim je izdana dovedbena zapovjed. 8. U pravilu nema se predložiti odgoda kazne, ako osudjenik sam izjavi, da se odriče te blagodati. Kod mladjahnih osudjenika preslušat će se zakoniti njihovi zastupnici, da li se s interesi njihovih štićenika slaže, da se odreknu te blagodati.

IV. U koliko se oblasti iz samoga kaznenoga postupka, naročito iz javne razprave ne uvjere, da su se stekli uvjeti navedeni pod I. do III., imadu se potrebni izvidi odrediti, a to će biti naročito od potrebe, ako se već tečajem postupka prije izrečenja osude pokaže, da bi se mogle ustanoviti okolnosti, pod kojimi bi se mogla dozvoliti odgoda kazne. Ako osudjenik ili njegov zakoniti zastupnik zamoli, da se takovi izvidi preduzmu, ima se toj njihovoj molbi po mogućnosti udovoljiti.

V. Pokusno vrieme (vrieme, na koje se odgodi nastup kazne) odmjeruje se prema okolnostim pojedinoga slučaja. U pravilu neće biti to vrieme kraće od godine, a dulje od 5 godina, računajuć od pravomoćnosti kaznene odredbe ili osude. Unutar te granice može se pokusno vrieme prema okolnostim i produljiti, ako je bilo izpod pet godina odmjereno. Ministar pravosudja odlučuje o tom, da li se u obće, pod kojimi uvjeti i na koliko vremena dozvoljuje odgoda kazne. Dozvola se podieljuje

Digitized by Google

uvjek tako, da se može svaki čas opozvati, ako se dotičnik nebi dobro ponašao ili ako ne izpuni posebne uvjete, pod kojimi mu je odgoda dozvoljena. Medju timi uvjeti ima naročito biti navedena dužnost, da osudjenik ima oblasti prijaviti čim promieni svoje boravište.

VI. Tečajem odgode kazne ne stoji osudjenik pod posebnim redarstvenim nadzorom. Ministarstvu pravosudja ima se prijaviti radi eventualnoga opoziva dozvole, čim se sazna, da se osudjenik zlo ponaša, da ne drži uvjetâ, pod kojimi mu je odgoda dozvoljena, ili da se proti istomu ima povesti kazneni postupak, radi kažnjiva čina, koji nije sasvim neznatan i koji je počinjen iza dozvoljene mu odgode kazne.

VII. Ako odgoda ne bude opozvana, to se malo prije izminuća odgodnoga vremena ima izviditi, da li se je osudjenik dobro ponašao, ter da li je uslied toga vriedan, da mu se kazna oprosti. Izvidi imadu se preduzimati oprezno i tako, da se štedi osudjenikov glas. Imadu se opitati mjestni duhovnik, učitelj, gospodar, kod kojega je osudjenik možda radio, ostale pouzdane osobe, a napokon i redarstvena oblast. O ponašanju nije dovoljno samo obćenito navesti, da se je dotičnik „dobro ponašao“ ili „nije se dobro ponašao“, već treba pobliže označiti, čim se je osudjenik u obće bavio, što je radio itd. Na temelju takovih izvida odlučit će ministarstvo pravosudja, da li se ima previšnjemu mjestu podnieti predlog, da bude dotičnik pomilovan.

VIII. Ako je dotičniku oproštena kazna, nije mu oproštena i naknada troškova kaznenoga postupka, ter se isti mogu utjerivati, makar je osudjeniku i dozvoljena odgoda kazne.

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Prilike u kaznionama Hrvatske i Slavonije od god. 1885.—1894. (Svršetak.) S brojem kaznjenika smještenih u samostalnim kaznionama u najužoj je svezi broj obskrbnih dana, sprovedenih u kaznionama.

Ukupni broj obskrbnih dana iznosio je:

God.	kod mužkaraca	kod žena	ukupno
1885.	517.014	49.771	566.785
1886.	544.321	48.589	592.910
1887.	567.750	48.141	615.891
1888.	553 755	49.521	603.276
1889.	546.453	53.924	600.377
1890.	508.475	52.895	561.370
1891.	459.760	53.095	512.855
1892.	464.163	55.047	519.210
1893.	454.592	54.988	509.578
1894.	532.634	58.742	591.376

Digitized by Google

Prispodobimo li obskrbne dane, što ih kaznjenici sprovedoše u kaznionama tekom pojedinih godina, opazit ćemo, kako se broj tih dana malo ne usporedce mijenja s promjenom ukupnoga broja samih kaznjenika tako, da se pogledom na naše samostalne kaznione iz promjene broja kaznjenika zaključiti može na promjenu broja obskrbnih dana i opet obratno. Ovu suvislost u promjeni jednoga i drugoga pojava razabrat će čitatelj najjasnije ako uzme, da je tečajem vremena od deset godina, na koje se proteže publikacija pravosudnoga odjela, u k u p n i b r o j k a z n j e n i k a smještenih u kaznionama i u k u p n i b r o j o b s k r b n i h d a n a jednak 100, te ako o taj ukupni broj omjeri svake pojedine godine i broj kaznjenika i broj obskrbnih dana. Učinimo li to, tada nam se u pojedinim godinama prikazuje slijedeći postotni omjer

Godina.	kaznjenika	obskrbnih dana
1885.	9·91	9·99
1886.	10·38	10·45
1887.	10·59	10 85
1888.	10·32	10·63
1889.	10·57	10·58
1890.	9·69	9·89
1891.	9·13	9·03
1892.	8·99	9·15
1893.	8·71	8·98
1894.	11·70	10·42

U ovim omjernim brojevima razabiremo količinu promjene ne samo u svakogodišnjem broju kaznjenika, nego i u broju obskrbnih dana. Ove promjene kako vidimo nisu znatne, pak ako i nisu posve jednake kod oba pojava, ipak se promjena kod broja obskrbnih dana prilično ravna prema promjeni broja kaznjenika; vidimo s toga kako su kod oba pojava te promjene znatnije u godini 1890., 1891., 1892. i 1893., i to u tom smjeru, da se postupice umanjuje i broj kaznjenika i broj obskrbnih dana: istom posljednje godine 1894. dosegnuo je broj kaznjenika najveći iznos, te se je prema tome povisio i ukupni broj obskrbnih dana, akoprem taj broj kod obskrbnih dana nije dosegnuo maksimalnoga iznosa.

Kako što će čitatelj iz gornjega razlaganja razabrati, poglaviti razlog ovomu prirastku leži u tom, što su se ove godine u samostalne kaznione počeli smještati oni kaznjenici, koji su već odsudjeni na kazan gubitka slobode od preko šest mjesecih.

Nu uza sve to, što promjene u broju kaznjenika i u broju obskrbnih dana teku prilično jednako, premda ne vazda u jednakom postotku, to se ipak p o p r e č n i b r o j o b s k r b n i h d a n a, koji dolazi na pojedinoga kaznjenika, neravna sasvim prema tim promjenama; što više, mi vidimo,

Digitized by Google

kako prirastku broja kaznjenika i broja obskrbnih dana odgovara manji poprečni broj tih dana i opet obratno. Da ovu prispodobu izvedemo, valja uzeti u obzir, kako su u gornjim podatcima sadržani obskrbni dani svih kaznjenika, koji su u samostalnim kaznionama bili pridržani tečajem godine, te kako će biti ispravnije s tim danima staviti u omjer cjelokupni broj onih, koji su tečajem godine bili u kaznionama. Broj tih kaznjenika bio je:

God.	mužkih	ženskih	ukupno
1885.	2147	206	2353
1886.	2260	203	2463
1887.	2332	182	2514
1888.	2256	193	2449
1889.	2305	205	2510
1890.	2082	216	2298
1891.	1962	204	2 66
1892	1927	208	2135
1893.	1849	219	2068
1894.	2534	244	2778

Uzevši u obzir ovaj broj kaznjenika i ukupni broj obskrbnih dana dolazi prosjekom na pojedinoga kaznjenika u pojedinim godinama slijedeći broj obskrbnih dana:

God.	kod mužkih	kod žena	kod jednih i drugih
1885.	240	240	240
1886.	241	238	240
1887.	243	265	245
1888.	245	256	246
1889.	237	263	240
1890.	244	245	244
1891.	234	260	237
1892.	241	264	243
1893.	245	251	246
1894.	210	240	213

Mi vidimo iz ovih podataka, kako najvećem broju kaznjenika ne odgovara najveći broj poprečnih obskrbnih dana, jer je n. pr. onaj broj godine 1894. bio najveći, dok je opet prosječni broj obskrbnih dana bio najmanji, te bi uslijed toga bilo krivo, kad bi se iz ovoga pojava htjelo zaključivati na prirast ili padanje samoga broja kaznjenika.

Gornji nam brojevi prije svega pokazuju, kako razlika u prosječnom broju obskrbnih dana, koji dolaze na pojedinoga kaznjenika, u našim kaznionama u cjelosti svojoj, izuzev dvije tri godine, nije baš velika, te

Digitized by Google

kako kod žena na pojedinu kaznjenicu prosjekom dolazi daleko veći broj obskrbnih dana nego li na pojedinoga kaznjenika mužkarca. Razlog ovomu pojavu nećemo medjutim smjeti tražiti u prirastku ili padanju samoga kriminaliteta, nego s jedne strane u promjenama, koje nastaju u samom broju kaznjenika, ili u tako zvanom „prirastku“ ili „odpadku“ njihovom, a s druge strane i u tom, da li se u pojedine kaznione pritvara veći ili manji broj onakovih kaznjenika, koji su sudjeni na kazan gubitka slobode ispod jedne godine. Kako se je u pojedinim godinama razvijao ovaj „prirastak“ i „odpadak“ kaznjenika, pokazuje nam slijedeći obračun, iz kojega se vidi, da je od cjelokupnoga broja kaznjenika, koji su tečajem pojedine godine bili pritvoreni u kaznionama, kaznjenika

	priraslo u %		odpalo u %		ostalo stalno u %	
God.	muž.	žen.	muž.	žen.	muž.	žen.
1885.	38·3	30·6	32·7	33·0	29·0	36·4
1886.	36·0	29·5	32·0	35·4	32·0	35 1
1887.	34·2	23·6	35·3	28·0	30·5	48·4
1888.	33 0	32·1	32·8	24·8	34·2	43·1
1889.	34·6	29·2	34·5	23 9	30·9	46·9
1890.	29·6	27·7	34·8	32·4	35·6	39·9
1891.	38·7	28·4	32·6	26·9	28·7	45·6
1892.	33·3	27·4	39·2	24·5	27·5	48·1
1893.	31·5	28·3	32·4	30·0	36·1	41·7
1894.	50·0	36·9	34·5	27·4	15·5	36·7

Bilo bi zanimivo razmotriti razloge, s kojih nastadoše u pojedinim godinama i u pojedinim kaznionama ove promjene u „prirastku“ i „odpadku“ broja kaznjenika; u publikaciji pravosudnoga odjela navode se ti razlozi u skrižaljci I., iz koje se razabire, da je tečajem cijeloga razdobja od 10 godina ukupni broj mužkih kaznjenika prirasao nastupom kazne za 95·6%, a umanjio se uslijed pretrpljene kazne za 80·7%, dok je naproti kod kaznjenica cjelokupni prirast, t. j. 100%, nastao uslijed nastupa kazne; naproti se je umanjio njihov broj uslijed pretrpjele kazne u iznosu od 69%.

Dok je u mužkim kaznionama bilo u pojedinim godinama prirasta s drugih razloga, te dok je broj takovih kaznjenika iznosio 4·6% od ukupnoga broja svih pridošlih kaznjenika, nije u ženskoj kaznioni bilo ni jednoga slučaja prirasta s razloga drugih. Isto tako vidimo razlika znatnih i u onim razlozima, s kojih se je u pojedinim godinama umanjio broj kaznjenika; jer dok su u ženskim kaznionama, za cijeloga razdobja od 10 godina pokraj pretrpjele kazne bila u svemu samo još dva razloga, s kojih se je umanjio broj kaznjenika, t. j. smrt i uvjetni dopust, bilo je u mužkim kaznionama još i drugih razloga, kao što su pomilovanje, uskočenje itd.

Digitized by Google

Zanimiv je nadalje pojav, da se je tečajem razdobja od 10 godina umanjio broj kaznjenika uručenih u kaznione: uslijed podijeljena dopusta kod mužkaraca za 6·6%, a kod žena za 17%, uslijed smrti kod mužkaraca za 8·4%, a kod žena za 14·7%. *Dr. Fran Vrbanić.*

VIESTNIK.

(Ustrojstvo novoga kr. kot. suda u Perušiću.) Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 21. rujna 1896. br. 13.401, kojom se ustrojava kr. *kotarski sud u Perušiću.*

Na temelju ustanove §. 3. zakona od 21. studenoga 1874. ob ustroju sudova I. molbe u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji (broj 55. sbornika) obnalazi kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlada. odjel za pravosudje, odrediti:

§. 1. Ustrojava se u okolišu kr. sudbenoga stola u Gospiću nov kr. kotarski sud sa sjedištem u Perušiću za cieli obseg političkora kotara perušićkoga.

§. 2. Novo ustrojeni kr. kotarski sud u Perušiću započeti će svoje uredovanje danom 15. listopada 1896.

(† Dvorski savjetnik Gjuro Lienbacher) umro je dne 14. rujna t. g. na svom posjedu kod Kuhla. Već g. 1859. fungirao je pokojnik kao zakonodavni referent u c. kr. ministarstvu pravosudja, gdje je izradio sliedeće zakonske osnove, koje su zadobile zakonsku moć: osnovu tiskovnoga zakona od 17. prosinca 1862.; osnovu zakona o kaznenom postupku u poslovih tiskovnih i osnovu novele kaznenom zakonu od istoga dana i osnovu provedbene naredbe k obim zakonom; osnovu zakona o sastavljanju porotničkih listina. Od g. 1868. do g. 1870. bijaše dodieljen predsjedničtvu ministarstva, gdje je sastavio sliedeće zakonske osnove: osnovu policajnoga kazn. zakona i osnovu zakona o uredjenju pozorišta (kazališni zakon). Od njegovih literarnih radnja spomenuti nam je sliedeće: „Anklagegrundsatz und Anklageform in ihrem Einflusse auf die Dauer und Kosten des oesterreichischen Strafprocesses“ (1857), „Sollen in Oesterreich Schwurgerichte eingeführt werden?“ (1861), „Die Pressfreiheit und die Regierungsvorlage eines neuen Pressgesetzes für Oesterreich“ (1861), „Historisch-genetische Erläuterungen des oesterreichischen Pressgesetzes (1863), „Praktische Erläuterungen des oesterreichischen Pressgesetzes (1868), „Sammlung oberstbehördlicher Entscheidungen in Polizeistrafsachen“ (1871), „Anhang zur Gendarmerieinstruktion“ (1873), „Das oesterreichische Polizeistrafrecht“ (4. izdanje 1879), „Die öffentliche Sicherheit“ (mjesecnik za policajne i kaznene stvari). Zastupnik na carevinskom vieću bijaše kroz 23 godine, gdje je fungirao kao izvjestitelj kod više zamašnih zakonskih osnova i redovito o pravosudnom proračunu.

(† Nikolaj Aleksandrović Nekljudov), tajnik ruskoga ministra nutarnjih posala, umro je 15. rujna t. g. u 55. godini dobe svoje. Ruski pravnički sviet gubi u pokojniku jednoga od svojih najznamenitijih zastupnika. Najprije bijaše profesor kaznenoga prava na vojno-juridičkoj akademiji u Petrogradu, gdje bijaše veoma obljubljen radi svojih duhovitih predavanja i govorničkoga dara; i današnji ruski car bijaše njegov slušatelj. Kasnije bude promaknut na nadprokuratora vrhovnoga sudbenoga departementa. Konačno je postao tajnik ministra nutarnjih posala. Glavne njegove literarne radnje jesu: „Rusko kazneno pravo“, „Putokaz za mirovne sudce“ i „Kriminalno-statističke skice“. On je dosta znatno uplivao na razvoj vojnoga kaznenoga prava u Ruskoj. Najveća je pokojnikova zasluga, što je upravo njegovim uplivom ukinuto neograničeno

Digitized by Google

pravo progona u Sibiriju, koje je prije pripadalo svakom guverneru. Sada se upravo javlja iz Petrograda, da je u ministarskom vieću prihvaćena zakonska osnova, izradjena po pokojniku, kojom se posve dokida administrativni progon u Sibiriju, ter se dozvoljava samo na temelju sudačke presude radi najtežih delikta. Ova će osnova biti predložena državnom vieću, ter ako ju, kao što nema sumnje, i ono prihvati, postati će zakonom.

(Legalizacija izprava po ruskih konzulatih.) Austrijski ministar pravosudja izdao je na sve sudove sliedeću naredbu: „Glasom ubaviesti ovdašnjega carskoga ruskoga poslanstva zabranjeno je izrično okružnicom carskoga ruskoga ministarstva vanjskih posala od 26. svibnja 1881. carskim ruskim konzulatom legalizirati odnosno superlegalizirati punomoći i dokumente, izdane in bianco, t. j. podpisane a ne izpunjene blankete. Njima je dozvoljeno legalizovanje samo takovih izprava koje sadržavaju podpuni tekst in extenso, kao što i ime, prezime i naslov one osobe, za koju su izdane. Za to su neprikladne za izhodjenje superlegalizacija, potrebnih za uporavu izprave u Rusiji, sve in bianco podpisane lli samo manjkavo izpunjene punomoći i dokumenti, te se imadu stranke, koje bi molile superlegalizaciju takovih nepodpunih izprava, uputiti na goruju ubaviest carskoga ruskoga poslanstva.

Imenovanja. Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je odsječnoga savjetnika kr. hrv.-slav.dalm. zem. vlade Matiju *Bosanca*, predsjednikom izpitnoga povjerenstva za državno računoslavje; vladinog perovodju i docenta dra. Dragutina *Ćupovića*, članom izpitnoga povjerenstva za teoretičke državne izpite razdjela sudstvenoga i Mojmira *Protića*, pravnoga vježbenika kod kr. sudbenoga stola u Zagrebu, prislušnikom u obsegu kr. banskoga stola.

(U Bosni i Hercegovini.) Poglavica zemaljske vlade naimenovao je advokatskog kandidata dra. Jakova *Rechtsammera*, privr. financijalnim perovodnim vježbenikom kod financijalnog odjela zemaljske vlade; privremenog auskultanta kod okružnog suda u Sarajevu dra. Julija *Švarca*, privremenim perovodnim vježbenikom kod pravosudnog odjelenja zemaljske vlade; poreznog oficijala u Konjicu Miloša *Martinovića*, pisarničkim oficijalom, povjerivši mu upravu izpostave u Počitelju; svršenog pravnika Mirka *Frydu*, privremenim perovodnim vježbenikom i dodijelio ga kotarskom uredu u Brčkom na službovanje; svršenog pravnika Oresta *Hostinca*, iz Cernovića privr. perovodnim vježbenikom kod zemaljske vlade i c. kr. perovodnog vježbenika Kazimira *Madarovicza*, za bos.-herceg. perovodnog vježbenika dodielivši ga na službovanje kotarskom uredu u Bos. Gradiški.

Premještenja. Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je premjestiti iz službenih obzira sudbene pristave: Franju *Šrabca*, kod kotarskoga suda u Ludbregu, k sudbenom stolu u Varaždinu; Ivana *Kargačina*, kod sudbenoga stola u Petrinji, kotarskomu sudu u Ludbregu; a uslied vlastite molbe dra. Otokara *Horvatića*, sudbenog pristava kod kotarskog suda u Jaski, kr. sudbenom stolu u Petrinji; Ivana *Zigovića*, sudbenoga pristava kod izpostave bakarskog kotarskog suda na Sušaku, kotarskom sudu u Dugomselu; te napokon iz službenih obzira Josipa *Draženovića*, sudbenoga pristava kod kotarskoga suda u Gospiću, kotarskomu sudu u Perušiću, povjeriv mu podjedno upravu rečenoga kotarskoga suda.

(U Bosni i Hercegovini.) Poglavica zemaljske vlade premjestio je sljedeće sudske činovnike: sudskog tajnika Antona *Šichu* od kotarskog ureda u Fojnici k onome u Travnik; naizmjence sudske tajnike Karla *Kanjaka* od

Digitized by Google

kotarskog ureda u Bos. Novom i Petra *Myjkovskog* kod kotarskog ureda u Sarajevu; sudskog tajnika Sigmunda *Blocha* od kotarskog ureda u Gackom k onom u Travniku; sudskog tajnika Witolda pl. *Zarzyckog* od okružnog suda u Mostaru kotarskom uredu u Nevesinju; sudskog tajnika Gavrila *Wozniaka* od kotarskog ureda u Bihaću k onom u Travniku i sudskog tajnika Jovana *Dzikowskog* od okružnog suda u Travniku kotarskom uredu u Bihaću; sudskog pristava Jovana *Šolara* od kotarskog ureda u Gradačcu k onome u Fojnici; sudskog pristava Hansa *Wakonigga* od kotarskog ureda u Prnjavoru k onom u Gradačcu; sudskog pristava Stanislava *Lyszkowskog* od kotarskog ureda u Nevesinju k onom u Gackom; sudskog tajnika Jovana *Chodynskog* od kotarskog ureda u Travniku k okružnom sudu u Mostaru; dalje je premjestio naizmjence sudske tajnike Kolomara pl. *Miletza* u kotarskom uredu u Ljubinju i Rudolfa *Czupieka* u kotarskom uredu u D. Tuzli; sudskog pristava dra. Eusiguija *Lastowieckog* u kotarskom uredu u Ključu i Franju *Krejzu* u kotarskom uredu u Brčkom; najzad sudskog auskultanta Augustina *Oblaka* od okružnog suda u Mostaru kotarskomu uredu u Prnjavoru; razriješio je iz službenih obzira upravitelja izpostave u Počitelju političkog pristava Iliju *Bilbiju* od uprave rečene izpostave i dodijeljo ga na službovanje kotarskom uredu u D. Tuzli; zatim šerijatske sudije: Muhamed ef. *Čišića* od kotarskog ureda u Sarajevu k onome u Zenici; Husein Saib ef. *Simitčića* od kotarskog ureda u Kotor-Varoši k onom u Glamoču; Sulejman ef. *Ajanovića* od kotarskog ureda u Prnjavoru k onom u Kotor-Varoši; Mehmed ef. *Omerhodžića* od kotarskog ureda u Glamoču k onom u Prnjavoru; Lutfulah ef. *Hafizovića* od kotarskog ureda u Sanskom Mostu k onom u Kladnju; Omer ef. *Alieſendića* od kotarskog ureda u Kladnju k onom u Sanskom Mostu; Vehbi ef. *Sikirića* od kotarskog ureda u Županjcu k onom u Stocu i Hasim ef. *Mahića* od kotarskog ureda u Stócu k onom u Županjcu; nadalje političkog pristava I. razr. Vida *Milanovića* od kotarskog ureda u Gradačcu k onom u Fojnici; političkog pristava II razr. Aćima *Zimonića* cd kotarskog ureda u Fojnici k onem u Travniku i najzad političkog pristava I. razr. Nikolu *Lenkawskog* od potonjeg kotarskog ureda k onom u Gradačcu; auskultanta Vladimira *Sienkiewicza* od okružnog suda u Banjalaci kotarskom uredu u Bos. Dubici; razriješio kotarskom uredu Cazinu uvrštenog političkog pristava II. razr. dra. Otona *Tausziga* na njegovu molbu od daljeg službovanja u Bosni i Hercegovini; napokon je premjestio političkog pristava II. razr. Teophila Mihajla *Kosteckog* od kotarskog ureda u Zvorniku k onom u Cazinu i perovodnog vježbenika Karla Antona *Müllera* od kotarskog ureda u Bileću k onom u Zvorniku.

(Sbornika zakona i naredaba valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad XI. god. 1896. izdan i razposlan je dne 23. rujna 1896. i sadržaje:

pod brojem 37 okružnicu kr. ugar. zajedničkoga ministarstva trgovine od 15. srpnja 1895. br. 34973 izdanu glede obvezatnoga providjenja kosah, srpovah i sječkarnicah zaštitnom biljegom.

pod brojem 38 naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 24. srpnja 1896. br. 28408, kojom se rok za podnešenje šumsko-gospodarstvenih osnovah i programah produljuje do konca travnja 1899.

pod brojem 39 naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 12. kolovoza 1896. br. 34401. kojom se propisuju dužnosti uprava ovozemnih obćih javnih bolnica osim zemaljskih bolnica i bolnica stojećih pod zem. upravom.

Digitized by Google

pod brojem 40 naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 14. kolovoza 1896. br. 33642, kojom se preinačuje §. 15. provedbene naredbe od 8. srpnja 1895 br. 12409 (sbornik komad XIV. ex 1895) glaseći o ručnih ljekarnah.

pod brojem 41 naredbu bana kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 7. rujna 1896. br. 27004/unut. glede nadopunjenja §. 10. naredbe od 14. svibnja 1892. br. 19243, izdane u provedbu zak. čl. XXXIV: 1891. „ob obveznom prokušavanju ručnoga strielnoga oružja“ (br. 80. „Sbornika“ god. 1892.)

pod brojem 42 naredbu bana kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 10. rujna 1896. br. 61311 ex 1895. glede provedbe zak. članka XVIII: 1895., kojim se nadopunjuju i preinačuju neke ustanove zak. članka XIII: 1881. tičućeg se statistike o prometu s robom.

pod brojem 43. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 21. rujna 1896. br. 13401, kojom se ustrojava kr. kotarski sud u Perušiću.

(Uredovna sbirka naredaba pravosudne struke.) Dana 12. rujna 1896. izdan i razaslan je k svezku IV. *uredovne sbirke naredaba* pravosudne struke vremenoslovni i abecedni našastnik, te je time svezak IV. posve dovršen. Cieli svezak prodaje se u knjižarah Franje Župana (R. F. Auer), Lavoslava Hartmana (Kugli i Deutsch), te jugoslavenske akademije i dioničke tiskare, uz cienu od 1 for. 50 nč. po komadu.

Stečaji.

Listopad. Ivan *Steingruber*, pekar u Bakru. — Kr. kot. sud u Bakru (odluka od 27. kolovoza 1896. br. 3708 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj Stanko Battagliarini, zamjenik Mavro Pintarić, odvjetnici u Bakru. — Rok prijavni do 8. listopada, ročište 12. listopada 1896.

— Ante i Kata *Šestak*, krčmari u Zemunu. — Kr. kot. sud u Zemunu (odluka od 17. rujna 1896. br. 17260 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Petar Paulović, zamjenik dr. Aleksander Badaj, odvjetnici u Zemunu. — Rok prijavni do 20. listopada, ročište 10. studenoga 1896.

— Jakob *Abrecht* mladji, protokolirani trgovac u Zemunu. — Kr. kot. sud u Zemunu (odluka od 5. rujna 1896. br. 16.710. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. G. Avakumović, zamjenik Jakov Dežma, odvjetnici u Zemunu. — Rok prijavni do 24. listopada, ročište 31. listopada 1896.

Studeni. Ljudevit *Egri*, krojač u Zemunu. — Kr. kot. sud u Zemunu (odluka od 2. rujna 1896. br. 16519. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Vladimir Nikolić, odvjetnik u Zemunu, zamjenik dr. Jovan Radivojević iz Zemuna. — Rok prijavni do 5. studenoga, ročište 9. studenoga 1896.

— Moric *Hiršel*, protokolirani trgovac u Zemunu. — Kr. kot. sud u Zemunu (odluka od 18. rujna 1896. br. 17596. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. A. Badaj, zamjenik dr. T. Nedeljković, odvjetnici u Zemunu. — Rok prijavni do 13. studenoga, ročište 17. studenoga 1896.

— Leopold i Milka *Friedman*. — Kr. kot. sud u Vel. Gorici (odluka od 20. rujna 1896. br. 4958 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Antun Gašparac, odvjetnik u Vel. Gorici, zamjenik dr. Stahuljak odvjetnički perovodja u Vel. Gorici. — Rok prijavni do 21. studenoga, ročište 23. studenoga 1896.

Digitized by Google

Njekoliko spornih pitanja iz kaznenog postupnika.

Napisao dr. Nikola Ogorelica.

Nejasnost i nepodpunost našeg kaznenog postupnika izaziva i u teoriji i u praktici vrlo česte sporove pri tumačenju pojedinih zakonitih naredjenja. Posljedica toga jeste, da se isto pitanje nejednako riešava ne samo kod raznih sudova, nego i kod jednog te istog prvostepenog dotično višestepenog suda. I tako se neda nikada postići jednoobrazno, jednoliko riešavanje i sudjenje.

Bila bi s toga prieka potreba, da takova pitanja iznesu odmah na javnost oni, koji rukuju sa zakonici. Tim bi se zakonodavac i doktrina potakli, da izprave, razjasne i popune ono, što je neizpravno, nejasno i nepodpuno. Samo na taj način mogli bi doći do žudjenog cilja pravosudja: do jednoobraznog zakonu primjerenog riešavanja i sudjenja.

Vodjen timi pobudami uzimam za sada u pretres samo njekoliko izmedju mnogih takovih spornih pitanja, glede kojih se u praktici vrlo grieši.

Ta pitanja tiču se:

I. odredjenja i dokinuća iztražnog zatvora;
II. pritužbe proti odluci glede zatvora i troškova kaznenog postupka;
III. oglušnog postupka;
IV. tumačenja ustanove §-a 304. t. i kp.

Glava I.

Može li još tko osim sudca iztražitelja i predsjedatelja kaznenog senata dotično ovog potonjeg (§. 12. kp.) odrediti ili dokinuti iztražni zatvor?

U praktici uvriežilo se je u novije vrieme mnienje, da iztražni zatvor može u obće odrediti samo sudac iztražitelj, kad je proti okrivljeniku već povedena iztraga (§. 170. kp.), te predsjedatelj kaznenog senata u smislu §. 12. k. p., ako je odredjenje iztražnog zatvora predloženo u neposredno podignutoj obtužnici (§. 199. kp.), a ako ovi na to ne pristanu, onda

Digitized by Google

kazneni senat. Drugih lica ne ovlašćuje praktika za preduzimanje tih iztražnih radnja.

Do kakovih konsekvencija vodi takova praktika, neka ilustruje sliedeći praktični slučaj:

Proti N. N. vodila se pred kr. sudbenim stolom u O. prije kratkog vremena glavna razprava radi zločinstva kradje, kaznjivog po §. 179. k. z. Obtuženi bio je na slobodnoj nozi. Tečajem glavne razprave izbilo je na površje, da je obtuženi nagovarao svjedoke, da u korist njegovu lažno svjedoče, a za dokaz svoje nekrivice pozvao se je još na više drugih svjedoka. Osim toga naveo je i oštećeni više svjedoka, koji mogu za uglavljenje krivice posvjedočiti važnih okolnosti. Zastupnik javne obtužbe predložio je, da se proti obtuženom protegne glavna razprava i radi sukrivnje zločinstva prevare u smislu § 5., 197. i 199. sl. a) k. z. (§. 257. kp.) Povodom toga zaključio je sud, da se glavna razprava odloži radi preslušanja novih svjedoka i pozvao stranke, da stave eventualne svoje predloge. Zastupnik državnog odvjetničtva pokoravajući se tome zaključku suda, koji pobijati ne može, predložio je takodjer još neka izvidjenja, a osim toga i to, da se proti obtuženom odredi po §. 171. i 166. t. 3. kp. kolusionalni iztražni zatvor, pošto je već na glavnoj razpravi jasno dokazano, da je uplivao na prijašnje svjedoke, i pošto se je prema tome s razlogom bojati, da će uplivati i na nove svjedoke, koji se imaju preslušati.

Sud je na taj predlog donjeo zaključak, da presudni sud nije vlastan odrediti ni iztražni zatvor ni pritvor, a da prosto stoji zastupniku obtužbe staviti obtuženog u pritvor, te se glede odredbe iztražnog zatvora staviti u sporazum sa sudcem iztražiocem. Jedan sat po podne prošao. Sudca iztražioca nema. Obtuženi ode bez traga, da osujeti dalnja izvidjenja po svojoj miloj volji, jer se zastupnik obtužbe nije smatrao ovlaštenim, da odredi kolusionalni pritvor po uputi suda.

Istina, da se je u praktici uvriežio običaj, da državni odvjetnik, kad mu dovedu delinkventa, proti njemu odredjuje pritvor, a zatim stavlja sudcu iztražiocu predlog, da odredi iztražni zatvor.

Smije li to biti? Nikako. To je skroz protiv zakonu. Odredjenje pritvora smatra se iztražnom dotično izvidnom radnjom svejedno kao i odredjenje iztražnog zatvora. Po jasnom slovu zakonika pak ne smije državni odvjetnik preduzimati iztražne radnje pod kazan ništetnosti (§. 88. al. 2 i 81. al. 2. i 3. k. p.) Ne smije i ne može dakle odrediti ni pritvora.

Toliko glede toga samo uzgredice. No uzmimo u pretres glavno pitanje, koje si za zadatak postavismo.

Do prije kratkog vremena bio je u praktici običaj, da presudni sud odredjuje i dokida iztražni zatvor bilo na predlog stranaka bilo proprio motu. U novije pak vrieme upućuju presudni senati stranke sa predlozi

Digitized by Google

na odredjenje odnosno dokinuće iztražnog zatvora na sudca iztražioca dotično na kazneni senat po §. 12. kp., jer se drže neovlaštenimi, da uzmu u pretres te predloge.

Ta novija praktika stoji — kako vidimo iz gore navedenog primjera — posvema u oprjeci sa praktičnimi potrebami, za koje je zakon i stvoren, a nije u skladu ni sa duhom samog zakonika.

Neće biti neumjestno, ako prije svega zavirimo u njemački kazneni postupnik, koji je srodan s našim.

U kaznenom postupniku za njemačko carstvo od g. 1877. namjeravamo se na ova naredjenja:

§. 124. al. 2. i 3. normiraju: „In der Voruntersuchung ist der Untersuchungsrichter zur Erlassung des Haftbefehls und mit Zustimmung der Staatsanwaltschaft auch zur Aufhebung eines solchen sowie zur Freilassung des Angeschuldigten gegen Sicherheitsleistung befugt. Versagt die Staatsanwaltschaft diese Zustimmung, so hat der Untersuchungsrichter, wenn er die beanstandete Massregel anordnen will, unverzüglich, spätestens binnen 24 Stunden, die Entscheidung des Gerichts nachzusuchen.

Die gleiche Befugniss hat nach Eröffnung des Hauptverfahrens in dringenden Fällen der Vorsitzende des erkennenden Gerichts".

§. 347. odredjuje pak ovo: „Entscheidungen der erkennenden Gerichte, welche der Urtheilsfällung vorausgehen, unterliegen nicht der Beschwerde. Ausgenommen sind Entscheidungen über Verhaftungen ecc."[1]

Iz ovih naredjenja sliedi jasno, da po njemačkom kp. može iztražni zatvor odrediti i predsjedatelj glavne razprave i presudni sud.[2]

U našem kaznenom postupniku nema doduše takve izrične ustanove. No nema u njem ni izrične ni muče ustanove, da presudni sud ne može odrediti dotično dokinuti iztražni zatvor. Nasuprot ima više naredjenja u kaznenom postupniku našem, iz kojih se baš opravdanim može smatrati zaključak, da presudni sud može takove odluke stvarati.

Nema dvojbe, da iztražni zatvor po povedenoj iztrazi može odrediti sudac iztražilac (§. 170. i 171. kp.) Nije li povedena iztraga može on odrediti samo pritvor. Te odredbe može on učiniti bilo na predlog državnog odvjetnika bilo proprio motu.

---

[1] Sravni s time još ustanove §. 125. i 126. te 205. koji govore o odredbi zatvora po kot. sudcu (Amtsrichter), dotično sudu, koji stvara zaključak na otvorenje glavnog postupka.

[2] Vidi: *Glaser*: „Handbuch des Strafprocesses", II. Bd., str. 301., 302. i 489. — *Kries*: „Lehrbuch des deutschen Strafprocessrechts", 1892., str. 316. i sl. — *Binding*: „Grundriss des deutschen Strafprocessrechts", II. Aufl. str. 98. i 99.

Digitized by Google

Nema spora ni o tom, da iztražni zatvor može odrediti i predsjedatelj kaznenog senata (§. 12. kp.), ako je odredjenje istog predloženo u obtužnici (§. 199. i 198. predzad al. kp.)

No nema sumnje da to vriedi samo u postupku, koji predhodi glavnoj razpravi. Jer kad dodje dan i sat odredjene glavne razprave, kad dodje do otvorenja glavne razprave, tada s tim momentom prestaju funkcije i kompetencija kaznenog senata i sudca iztražioca. Sve sudske funkcije padaju u tom momentu izključivo na predsjedatelja razprave i na presudni sud,[3] u koliko se odnose na predmet, glede kojeg se vodi glavna razprava (§. 229. k p.) — Tečajem te glavne razprave izključeno je svako uticanje sudca iztražioca i kaznenog senata na sam postupak i na procesualne radnje.

Uzmimo sad konkretan slučaj. Obtuženi je na slobodnoj nozi. Glavnu razpravu, koja se proti njemu vodi, prekine predsjedatelj po §. 269. kp. radi odmora, ili radi viećanja na eventualne predloge stranaka, ili radi bezodvlačne pribave dokazala. Obtuženi, uvidjajuć da neće izbjeći težkoj kazni, upotrebi tu priliku i pobjegne. Stražari ili oružnici pohite za njim i uhite ga. Nema sumnje, da se on sad po §. 166. t. 2. k. p. mora staviti u zatvor.

Pita se sad, u kakvoj formi će se taj zatvor odrediti? Pritvoru nema mjesta, jer je proti njemu donesena obtužnica, a bila je eventualno povedena i iztraga. Preostaje dakle jedina zakonita mogućnost, da se proti njemu odredi iztražni zatvor.

Evo nas u neprilici, tko će moći odrediti taj iztražni zatvor?

Naša praktika tražit će sada sudca iztražioca u pomoć, pa ma i ne bio pri ruci. A zašto? Za to, što drži da presudni sud ne može odrediti iztražnog zatvora. U tom, drži, da ju podupire i ta okolnost, što naš zakon (§ 104. i 105. kp.) daje obtuženom dvie instancije, na koje se može žaliti proti odredbi iztražnog zatvora po sudcu iztražiocu ili predsjedatelju kaznenog senata, naime kazneni senat i banski stol. Kad bi dakle presudni sud odredio iztražni zatvor, moglo bi se proti tome žaliti samo na banski stol, a tim bi obtuženi bio prikraćen za jednu instanciju. Tako umuju i Waser,[4] Mitterbacher[5] i Mayer.[6] Ostali učbenici i komentari mimoilaze to pitanje mukom.

No da li je to umovanje opravdano, to je drugo pitanje. Neka mi se ne zamjeri, ako ja odlučno uztvrdim, da nije.

---

[3] *Glaser* l. c. str. 516.

[4] *Waser:* „Zur Anwendung der Strafprocessordnung". Allg. österr. Ger. Zeit. 1877. br. 28. str. 109. i od 1881. br. 3.

[5] *Mitterbacher:* „Die Strafprocessordnung", 1882., str. 676.

[6] *Mayer:* „Commentar", Bd. III. str. 43., IV. Bd. str. 535. i sl.

Digitized by Google

Rekosmo, da su tečajem glavne razprave prestale funkcije sudca iztražioca i predsjedatelja kaznenog senata. Rekosmo, da njihove funkcije preuzima predsjedatelj glavne razprave.

Po §. 223. al. 2. k. p. dužan je predsjedatelj brinuti se, da se pronadje istina. Za postignuće istine potrebno je i prisustvo obtuženog na glavnoj razpravi. To bar zahtjeva u našem kp. poprimljeno načelo materijalne istine. Briga će dakle predsjedateljeva biti, da učini i shodne odredbe, da obtuženi bude prisutan na glavnoj razpravi. To dopušta i sam Mayer,[7] koji kod tumačenja §. 230. kp. (austr. 239.), upirući se na §. 230. al. 1. kp.[8] za njemačko carstvo daje predsjedatelju vlast, da može za prekinuća razprave ograničiti i slobodu obtuženika, da tim sprieči njegovo udaljenje.

Kakav logičan zaključak možemo iz tih praemisa izvoditi? Za cielo ne drugi nego taj, da tečajem glavne razprave može iztražni zatvor — ako je za to potreba — odrediti predsjedatelj razprave. Proti njegovoj odredbi ima obtuženi pravo tražiti riešenje presudnog suda. Na to nas upućuje analogija iz §. 229. k. p. u savezu sa §. 104. i 105. kp. Proti riešenju presudnog suda može se sa eventualnom ništovnom žalbom spojiti i pritužba proti odredbi iztražnog zatvora.

Uvjeren sam, da će mi mnogi doskočiti sa §. 273. kp. i kazati: ta predsjedatelj može odrediti samo pritvor a i to samo u slučaju §. 273. kp. No baš iz ustanove §. 273. te §. 274 kp. vučemo mi konsekvencije za naše mnienje. Čim predsjedatelj glavne razprave može u obće izdati odredbu zatvora, čim on može proprio motu ili na predlog državnog tužioca odrediti pritvor proti licu, proti kojem nije podignuta ni obtužnica ni povedena iztraga (§. 273. i 274. kp.), to ne može biti dvojbe, da će on moći proti obtuženom, proti kome je već donesena obtužnica — bilo neposredno ili po povedenoj iztrazi — odrediti iztražni zatvor, jer je on u tom svom položaju ravan predsjedatelju kaznenog senata po §. 199. kp. Ta šta je glavna razprava po svom spoljašnjem obliku nego iztraga, koju vodi predsjedatelj i presudni sud primjereno načelu obtužbe. Oni imaju da odlučuju o dalnjem položaju obtuženika. Oni pretresaju obtužbu u svih njenih točkah, medju kojima može biti i predlog u pogledu iztražnog zatvora.

Za naše mnienje govore i važni praktični razlozi. Predsjedatelj i presudni sud su o samoj stvari najbolje upućeni; oni su jedini kadri

---

[7] *Mayer* l. c. III. Bd. s. r. 180.

[8] Ova glasi: „Der erschienene Angeklagte darf sich aus der Verhandlung nicht entfernen. Der Vorsitzende kann die geeigneten Massregeln treffen, um die Entfernung desselben zu verhindern; auch kann er ihn während einer Unterbrechung der Verhandlung in Gewahrsam halten lassen.

Digitized by Google

stvoriti temeljiti sud o tom, da li je potreba, da se obtuženi već tečajem glavne razprave ili pri proglašenju presude stavi u iztražni zatvor ili ne. Oni su imali priliku, da se svestrano upute u lične i imućtvene prilike obtuženoga. Osim toga može se samo na taj način uspješno spriečiti bieg obtuženoga, kao i dalnje posljedice, koje upravo iziskuju odredbu zatvora. Na ovom stanovištu stoji i prof. Zucker,[9] samo on ne daje to pravo predsjedatelju razprave nego jedino presudnom sudu.

No naši praktičari iztiču još jedan momenat za svoje mnienje. Oni naime tvrde, da sa izrečenjem presude prestaju sve funkcije presudnog suda. Ta to liepo zvoni, ali ne dokazuje ništa, a naročito ne riešava pitanje, da li presudni sud može tečajem same glavne razprave odrediti iztražni zatvor. U ostalom ne prestaju funkcije presudnog suda odmah sa izrečenjem i proglašenjem presude, jer se pred njim poslje toga imaju dati izjave stranaka o pravnih liekovih. Ti praktičari nisu dosljedni tom svom mnienju, jer oni, ma da su po njihovom mišljenju prestale funkcije presudnog suda sa proglašenjem presude, uzprkos tome dozvoljavaju obtuženiku odgodu nastupa kazni po presudnom sudu.

Mnienje protivnika obara, a naše učvršćuje još sliedeća ustanova kaznenog postupnika.

Po §. 337. al. 1. kp. ima se naime s v a k i obtuženik, koji je presudom oslobodjen od obtužbe, a nalazi se u zatvoru, č i m[10] se presuda proglasi, pustiti na slobodu.

Izvršenje oslobodjujuće presude sastoji se u tom, da se obtuženi — ako je zatvoren — pusti na slobodu. To izvršenje sadržaje se već u samom proglašenju oslobadjujuće presude, u koliko tomu nema po §. 337. al. 2. kp. zaprjeka. Nastupe li te zaprjeke, uloži li naime državni odvjetnik s mjesta ništovnu žalbu itd., to p r e s u d n i s u d odredjuje, da iztražni zatvor ima i dalje trajati. To dopuštaju i Mitterbacher[11] i Mayer[12], a ipak ne daju pravo presudnom sudu, da pusti oslobodjenog obtuženika na slobodu, ma da tome nema nikakvih zaprjeka.

Kad zakon odredjuje imperativno, da se obtuženi, koji je oslobodjen, ima s m j e s t a pustiti na slobodu, onda valjda ne ćemo smjeti čekati na odredbe sudca iztražioca ili kaznenog senata, ili ćak predsjednika suda,[13]

---

[9] *Zucker:* „Noch ein Wort über die Verhaftung oder die Fortdauer der Haft nach Fällung des Urtheiles", „Allg. österr. Ger. Zeit." 1884. br. 12. str. 45. i 46.

[10] §. 396. austr. kp. kaže: „sogleich nach der Verkündung".

[11] *Mitterbacher* l. c. str. 675.

[12] *Mayer* l. c. str. 535., IV. Bd.

[13] Tako *Vargha* „Das Strafprocessrecht" str. 298. No Vargha previdja, da §. 338. kp. nalaže predsjedniku suda samo izvršenje ***kaznene*** dakle osudjujuće presude, a ne oslobadjajuće.

Digitized by Google

kojih, recimo, nemamo tu. Ta proti takovom tumačenju govori odlučno i ustanova §. 212. al. 3. kp., po kojoj se može glavna razprava držati i u sjedištu onoga kotarskoga suda, u čijem je kotaru počinjeno djelo. Upravo ovo zakonito naredjenje jeste najodlučniji dokaz za naše mišljenje, sve kad bi i abstrahirali od praktičnih razloga, koji za naše mnienje govore i koje smo već gore naveli.

Dosljedno tomu nije korektan ni onaj postupak praktike, po kom presudni sudovi pri proglašenju presude obtuženika s njegovom molbom za dokinuće iztražnog zatvora zbog prestanka razloga zatvoru upućuju na kazneni senat.

Uzmimo konkretan slučaj. N. N. je obtužen radi zločinstva umorstva. Iztražni zatvor je obligatoran. Po provedenoj glavnoj razpravi osudi ga sud samo radi prestupka §. 335. kz. Državni odvjetnik zadovolji se sa presudom. Obtuženi, držeći da mora biti posve oslobodjen, prijavi ništovnu žalbu i zamoli presudni sud, da dokine proti njemu iztražni zatvor. Ili obtuženi nalazi se u kolusionalnom iztražnom zatvoru. Upravo na dan glavne razprave iztekao je rok kolusionalnog zatvora u smislu §. 181. al. 3. kp. Obtuženi moli, po proglašenju presude ili i prije toga, da se dokine proti njemu iztražni zatvor. I u jednom i u drugom slučaju upućuje ga praktika na kazneni senat.

To je ne samo neopravdano nego i protiv zakonu. Ta §. 181. al. 1. k. p. nalaže izrično i imperativno, da se iztražni zatvor i predbježni pritvor ima dokinuti o d m a h, čim nestane razloga njihovih. Tim je i obtuženom podieljeno pravo, da u takovom slučaju može zahtjevati dokinuće iztražnog zatvora, i kad se ti uslovi steku, ima se njegovom zahtjevu zadovoljiti i po predsjedatelju dotično sudu presudnom, jer po §. 181. al. 2. kp. imadu sve vlasti, koje udioničtvuju u kaznenom postupku (dakle i predsjedatelj i presudni sud), nastojati, da se koliko moguće pritvor odnosno iztražni zatvor prikrati. Upućivanjem obtuženika na kazneni senat itd. radi se upravo protivno ovom zakonitom naredjenju, jer se tim iztražni zatvor produljuje bez ikakva zakonitog razloga. To bi bilo po obtuženog osjetljivo osobito u onih slučajevih, gdje se glavna razprava obdržava izvan sjedišta sudbenog stola, dakle i izvan sjedišta sudca iztražioca i kaznenog senata.

Glava II.

Pritužba proti odredbam ili zaključkom suda u pogledu zatvora i troškova kaznenog postupka.

Kazneni postupnik za njemačko carstvo normira u §. 346. al. 1. ovo pravilo: „Die Beschwerde ist gegen alle von den Gerichten in erster Instanz oder in der Berufungsinstanz erlassenen Beschlüsse und gegen die Verfügungen des Vorsitzenden, des Untersuchungsrichters, des Amts-

Digitized by Google

richters und eines beauftragten oder ersuchten Richters zulässig soweit das Gesetz dieselbe nicht ausdrücklich einer Anfechtung entzieht".

Takovo obće pravilo ne sadrži naš kazneni postupnik. S toga nam valja po duhu pojedinih naredjenja riešiti pitanje, koje se odredbe i zaključci suda po našem k. p. mogu napadati pravnim liekom pritužbe. Imamo za to argumentum a contrario. Naš k. p nabraja naime taksativno slučajeve proti kojim sudskim rješitbam nije dopustiv pravni liek u obće, dakle ni pritužba. Držim, da će radi kratkoće biti dovoljno ako samo citiram odnosne ustanove k. p. Evo jih: §§. 37 t. 2, 67, 105 u svezi sa 104, 216, 220, 224, 225, 226, 227 u svezi sa 228, 234, 258, 264 zad. al., 290 al. 3 u svezi sa 276 i 338, 301, 305, 307, 319, 342, 351, 352, 368, 386, 401, 411 u svezi sa 305, 433 k. p., te §. 6, 55 i 56 zak. o kp. u posl. tisk. Iz tih negativnih ustanova smijemo kao zakonu primjereno izvoditi posve opravdan logičan zaključak, da je pritužba po našem k. p. dozvoljena proti svim sudačkim odnosno sudskim odredbam, odlukam i zaključkom, u koliko nije po zakonu izrično izključena.

To pravilo smijemo opravdano izvoditi i iz stilizacije §. 104. k. p., koji kaže: „Svaki, koji misli, da mu je tečajem predizvida, iztrage ili tečajem postupka, koji je sliedio za predatom obtužnicom, kojom odredbom ili zatezanjem sudca iztražioca krivo učinjeno, ima pravo zahtievati o tom odluku suda" itd. — To mnienje nisu kadre oslabiti ustanove k. p., kojimi se izrično dozvoljava pritužba, kao što su §§. 37, 40, 46, 59, 67, 105, 188, 201, 234, 281, 293, 298, 333, 336 i 412 k. p. i §§. 8, 10. i 55 zak. o kp. u posl. tisk., jer je u tih ustanovah samo sbog važnosti slučajeva naglašeno ono isto, što je zakonom već muče dozvoljeno.

Obće to pravilo valjalo nam je iztaknuti zato, da uzmognemo lakše riešiti pitanja, glede kojih se u praktici vrlo grieši i na koja ćemo se u ovom pretresu ograničiti.

Ta pitanja se odnose:

I. na dopustivost pritužbe proti odlukam odnosno zaključkom sudova, koji se tiču zatvora, i u koliko te pritužbe imaju odložnu snagu;

II. na dopustivost pritužbe proti odlukam i zaključkom suda o naknadi troškova kaz. postupka.

Ad I.

A) Dopustivost pritužbe.

Nadovezujuć na §. 104. kp. — koji smo već gore citirali — normira §. 105 k. p., da proti odluci suda donesenoj po §. 104. kp. redovno nema daljnjeg pravnog lieka. Izuzetno može proti toj odluci ne samo državni odvjetnik nego takodjer i okrivljeni potužit se kod banskog stola onda . . . . . , kad se njom odredjuje ili dokida zatvor itd.

Digitized by Google

U praktici se ova ustanova tumači, kako to ne odgovara duhu zakona. U praktici se je naime usvojilo načelo, da §. 105. kp. dozvoljava pritužbu s jedne strane okrivljeniku samo proti onoj odluci, kojom je proti njemu odredjen iztražni zatvor, a s druge strane državnom odvjetniku samo proti odluci, kojom se u istinu dokida proti okrivljeniku odredjeni iztražni zatvor.

Pritužbe državnog odvjetnika proti odluci, kojom se odbija njegov predlog na odredjenje iztražnog zatvora te okrivljenog proti odluci, kojom se odbija njegov predlog ili molba za dokinuće iztražnog zatvora — recimo zbog prestanka razloga zatvoru (§. 181. k. p.) — zabacuje naša praktika kao nedopustive u smislu propisa §. 105. k. p.

Izmedju mnogih rješitaba banskog stola spominjemo samo jednu od 3. studenoga 1893. br. 23421, koju sam si slučajno pribilježio i koja §. 105. kp. tako tumači. Komentari i učbenici kaznenog postupnika prelaze mukom to pitanje. Jedini Mitterbacher[14] tangira samo uzgredice to pitanje u toliko, što kaže, da proti odluci suda, po kojoj zatvor ima i dalje trajati nije dopustiva pritužba, i tim se stavlja na stanovište naše praktike.

Taj nazor je neizpravan.

Naš §. 105. kp. jeste puki prievod §. 114. austr. kp., koji kaže: „Doch kann gegen dieselbe (Entscheidung) sowohl der Staatsanwalt ... als auch der Beschuldigte beim Gerichtshofe zweiter Instanz Beschwerde führen, wennn sie ... die Verhängung oder Aufhebung der Haft ... betrifft".

Iz stilizacije §. 114. austr. i 105. našeg kp. može se logično izvoditi jedino to, da je takova pritužba dopustiva proti svakoj odluci suda, koja sadrži kakav važan interes ili konačno riešenje, u kojoj se dakle radi i o odredjenju ili neodredjenju, o dokinuću ili nedokinuću zatvora. Tekst zakonika ne kaže, da se tom pritužbom može poslužiti državni odvjetnik dotično okrivljeni, nego „ne samo državni odvjetnik, nego takodje i okrivljeni". Osim toga držim, da bi i naš zakonodavac, — da je htjeo tako ograničiti tu pritužbu, kao što ju praktika ograničuje — upotrebio stilizaciju „odluka, kojom se odredi ili dokine", a ne „kojom se odredjuje ili dokida zatvor". No ne smijemo pustiti s vida još jedan važan argumenat. Kad bi naime to mnienje praktike korektno bilo, onda ne bi bilo mjesta ni pritužbi okrivljenika proti odluci suda, kojom se po sudcu iztražiocu odredjeni iztražni zatvor odobrava t. j. potvrdjuje, ni onoj državnog odvjetnika proti odluci suda, kojom odobrava dokinuće iztražnog zatvora po sudcu iztražiocu, jer se timi odlu-

[14] *Mitterbacher* l. c. str. 211. i 676.

Digitized by Google

kami ne odredjuje i ne dokida, nego samo potvrdjuje odredjenje ili dokinuće zatvora. Pa ipak smatra praktika te pritužbe dopustivimi.

Kad k tome uvažimo još po nama gore iztaknuto načelo, da je pritužba dozvoljena u svakom slučaju, gdje nije zakonom izrično izključena, te da naš kazneni postupnik u navedenih slučajevih — koje praktika izključuje — ne izključuje pritužbe ni izrično ni mukom, onda držim, da smijem reći, da ta praktika ne odgovara ni duhu ni slovu zakona.

S toga bi valjalo toj pogriešnoj praktici stati na put, kao što je to učinio i bečki vrhovni i kasacioni sud plenarnom rješitbom svojom od 5. svibnja 1895. br. 5600,[15] izjavljujući, da pravo pritužbe po §. 114. (105.) kp. obuhvaća i slučaj, kad se odbija predlog na odredjenje ili dokinuće iztražnog zatvora.

B) Odgodna snaga pritužbe proti zatvoru.

Što se tiče odgodne snage pritužbe proti zatvoru normira §. 105. kp. u al. 2., da ova pritužba redovno nema odgodne snage i poziva se na §. 188. k. p. kao izuzetak od tog pravila. A §. 188. k. p. naredjuje ovo: „Pritužba državnog odvjetnika proti zaključku suda, kojim se odredjena uza iztražna uz danu sigurnost ili bez sigurnosti dokida, imat će samo onda odgodnu moć, ako on svoju pritužbu prijavi odmah, kako se proglasi onaj zaključak i ako ju najkašnje za tri dana izvede".

Ta stilizacija dala je praktici povoda, da izjavi, da nema mjesta odgodnoj snazi pritužbe proti odluci, kojom se u pritvor stavljeni osumnjičenik pušta na slobodu uzprkos predlogu državnog odvjetnika na odredjenje iztražnog zatvora. Doživio sam što više i to, da je praktika takovu pritužbu kao u obće nedopustivu zabacila, pošto se takovom odlukom ne odredjuje i ne dokida iztražni zatvor već pritvor. Držim, da mi je već gore sub A) pošlo za rukom dokazati neosnovanost tog mnienja. No osim toga držim, da nije izpravno ni ono mnienje, kojim se odriče odgodna snaga pritužbi proti dokinuću pritvora.

Svrha pritvora jeste ista kao i iztražnog zatvora. Prvi sadrži u sebi ograničenje slobode kao i drugi. Ni trajanje pritvora nije zakonom baš strogo ograničeno. Sa dokinućem pritvora može biti skopčana opasnost, kao i sa dokinućem iztražnog zatvora.

Uzmimo konkretan slučaj, koji sam doživio u praktici.

Sinovac ubije strica. Na ubojstvo strica udarena je po §. 142. al. 2. kz. kazan težke tamnice od 10—20 godina. Kot. sud stavi sinovca po §. 166. kp. u pritvor. Državni odvjetnik stavi predlog na povedenje iztrage i odredjenje iztražnog zatvora po §. 171. al. II. k. p. (obligatorni iztražni zatvor). Sudac iztražilac odnosno sud zastupajuć mnienje, da sinovac prema

[15] Vidi „Allg. österr. Ger. Zeit.", 1895., br. 50., str. 423.

Digitized by Google

stricu nije bližnji rod u smislu §. 142. al. 2. k. z. stvore odluku, da nema razloga iztražnom zatvoru i puštaju sinovca uz uslove §. 182. k. p. na slobodu. To je očita povrjeda zakona. Nedati dakle pritužbi državnog odvjetnika proti takovoj odluci odložnu snagu, znači uzdrmavati povjerenje u pravosudje tim, što prvi sud pušta na slobodu onoga, proti kome će se po odredbi višeg suda imati odrediti iztražni zatvor.

Ne smijemo se dati buniti stilizacijom §. 188. kp., koji upotrebljuje rieč „iztražna uza". Rieč „iztražna uza" nije tehnički izraz za iztražni zatvor u pravom smislu rieči. Ta i nadpis pred §. 174. kp. govori o postupanju sa iztražnimi uznici, a razumieva pod istimi i one, koji se samo u pritvoru nalaze. A i §. 181. al 2. kp. upotrebljuje i za iztražni zatvor i za predbježni pritvor rieč „uza". Nasuprot §. 23. al. 2. prov. nap. kp. upotrebljuje mjesto rieči „pritvor" iztražni zatvor. Za iztražni zatvor u pravom smislu rieči upotrebljuje naš k. p. tehnički izraz „redoviti iztražni zatvor" ili iztražni zatvor u obće (§. 170. i 171. k. p.)

Prema tome ima se po našem mnienju dati odgodna snaga i pritužbi državnog odvjetnika proti dokinuću pritvora. Ovo stanovište zauzimaju i Rulf[16] i Mayer.[17] Na protivnom stanovištu stoji Mitterbacher i Neumayer,[18] dočim ostali komentari i učbenici šute. (Svršit će se.)

Sumarni nacrt i ocjena gradjanskog zakonika za Njemačku carevinu.

*Napisao dr. **Stjepan Posilović**.*

Prije kratkog vremena doživila je Njemačka država prevažni dogodjaj, naime pribvat gradjanskog zakonika valjajućeg za čitavu državu, po državnom saboru, koji zakonik ima stupiti u život 1. siečnja 1900. Koli je to djelo znamenito u političkom pogledu, naime da se što većma stopi u jedno Njemačka država, toli je znamenito i sa pravnog gledišta, pak će taj toliko godina po mnogih pravničkih prvacih velike Njemačke snovani i gradjeni umotvor biti doista najljepši uvod u novi viek za Njemačku državu.

Kad se prosudi, kako se u obće težko stvaraju materijalni zakoni, a kamo li najvažniji baš zakon, naime gradjanski zakonik, težište i uporište svih inih zakona u državi, ter kakove je napose težkoće bilo, da se u Njemačkoj, gdje su toli raznovrstni zakoni važili glede materijalnog prava,

[16] *Rulf:* Commentar, II. Aufl., 1874., str. 200.
[17] *Mayer:* Commentar, II. Bd., str. 697.
[18] *Mitterbacher* i *Neumayer:* Commentar, 1874., str. 403. i 404.

Digitized by Google

a napose franceskog i germanskog porekla, uvede jedinstveni gradjanski zakonik, tad se mora upravo gornje djelo smatrati epokalnim dogodjajem, pa tako ga je i shvatilo stanovničtvo Njemačke carevine, ter ga i oduševljenjem prihvatilo.

Uzeh si zadaćom u obćenitih potezih ocrtati isti zakonik, napose i pogledom na naš obći gradjanski zakonik, ter i gdjekoje ustanove potanje iz samog zakonika navesti, za koje držim, da su od većeg interesa, a koje su različite od ustanova našeg gradjanskog zakonika.

Zakonik upitni podieljen je u 5 knjiga, od kojih prva sadržaje obći dio u §-ih 1.—240., druga obvezno pravo u §-ih 241.—853., treća stvarno pravo u §-ih 854.—1296., četvrta obiteljsko pravo u §-ih 1297.—1921. i konačno peta nasljedno pravo u §-ih 1922.—2385.

Ima dakle za 883 §-a više od našeg obćeg gradjanskog zakonika.

Prva knjiga je podieljena u 7 odsjeka, i to: 1. osobe, 2. stvari, 3. pravne poslove, 4. rokove, 5. zastaru, 6. izvršivanje prava, 7. osiguranje.

Druga knjiga dieli se u 7 odsjeka, i to: 1. sadržaj obveznih odnošaja, 2. obveze iz ugovora, 3. utrnuće obveze, 4. ustup tražbina, 5. preuzeće duga (uputa), 6. zajednička obveza i potraživanje, 7. pojedine obveze.

Potonje se opeta luče u: 1. kupoprodaju, 2. darovanje, 3. uporabnu pogodbu, 4. posudbu, 5. zajam, 6. pogodbe vrhu usluga za plaću, 7. pogodbe vrhu stanovitog djela, 8. mešetarstvo, 9. obećanje nagrade za poduzeće stanovitog čina, 10. nalog, 11. poslovodstvo bez naloga, 12. ostavu, 13. spremljenje stvari kod gostioničara, 14. ortakluk, 15. zajednicu, 16. dosmrtni prihod, 17. igru i okladu, 18. poručanstvo, 19. nagodu, 20. priznanje duga, 21. uputu, 22. obvezu naprama donosiocu, 23. predlaganje stvari, 24. nepovlastno obogaćenje, 25. nedopuštene čine.

Stvarno pravo se dieli u 9 odsjeka, od kojih sadržaje: 1. posjed, 2. obće propise o pravih na nekretninah, 3. vlastničtvo, 4. t. zv. Erbbaurecht, 5. služnosti, 6. prekup, 7. realne terete, 8. hipoteku zatim zemljištni i rentovni dug, 9. zalog na pokretninah i pravih.

Obiteljsko pravo podieljeno je u tri odsjeka, i to: 1. ženitbeno pravo, 2. rodbinstvo, u kojem odsjeku se i normiraju prava medju roditelji i djecom, 3. štitničtvo i skrbničtvo.

Peta je knjiga podieljena u 9 odsjeka.

A sad ću da navedem letimice sadržaj pojedinih zakonskih ustanova.

Punoljetnost nastupa sa dovršenom 21. godinom. Malodobnik, navršivši 18 godina, može biti punoljetnim proglašen zaključkom štitničkog suda. O pravih tudjinaca, zatim o stečenju i gubitku državljanstva neima spomena u ovom zakoniku, već je to sadržano u inih zakonih.

Digitized by Google

Jurističke se osobe diele u udruge i zaklade. Udruga, koje svrha neide za gospodarstvenimi poslovi, stiče pravnu sposobnost upisom u registar kod nadležnog suda, dočim udruga, smierajuća na tjeranje gospodarstvenih posala, treba državne privole. Upis udruge može samo posljediti, ako broj njenih članova iznaša najmanje 7.

Za postanak zaklade je osim dotičnog osnutnog čina nuždna privola odnosne države, u području koje ima biti sjedište zaklade.

Stvari su u smislu zakona samo tjelesni predmeti.

Pravni posao, komu manjka zakonski oblik, je ništetan. Gdje zakon traži pismeni oblik, mora biti izprava ili vlastoručno podpisana po izdatniku, ili njegov rukoznak sudbeno ili po javnom bilježniku ovjerovljen.

Ako se zahtjeva u zakonu sudska ili bilježnička utvrda (Beurkundung) kojeg ugovora, dosta je, ako se najprije ponuda zatim prihvat ponude po sudu ili javnom bilježniku potvrdi.

Traži li se za kakovu izjavu javno ovjerovljenje, tad mora očitovanje biti napisano i podpis izjavitelja od nadležne oblasti ili nadležnog zvaničnika ili javnog bilježnika ovjerovljen.

Pravni posao, koji se protivi ćudorednosti, ili proti kojoj zakonskoj zabrani, ništetan je. Vrlo su potanki propisi u pogledu izjave volje. (§§. 116.—144.)

Redoviti rok zastare glede potraživanja, iznosi 30 godina. Nu ima i kraćih zagodnih rokova od 2 odnosno 4 godine za stanovite slučajeve.

Pravomoćno ustanovljeni zahtjev zastari za 30 godina, makar bi inače podvržen bio i kraćem zagodnom roku.

Prava muža i žene, dok traje brak, zatim zahtjevi medju djecom i roditelji, štitnikom i štićenikom ne zastaruju, dok traje taj odnošaj.

Ako je poslovno nesposobna ili u tome ograničena osoba bez zakonitog zastupnika, ne svršava se zastara prije izminuća 6 mjeseci, odkad postane osoba neograničena u poslovnoj sposobnosti ili prestane manjak u zastupanju.

Potraživanja, naperena proti ostavini, ne zastaruju prije izminuća 6 mjeseci, odkad bude ostavština po nasljedniku prihvaćena ili stečaj nad ostavinom otvoren, ili odkad se može potraživanje od kojeg zastupnika ili proti kojem zastupniku potjerati.

Potanki su propisi o prekidanju zastare (§§. 209.—217.)

Po izminuću zagodnog roka je ovlašten obvezanik izpunjenje uzkratiti. Što je učinjeno za izpunjenje makar zastarjelog zahtjeva ne može se natrag tražiti.

U §§. 241.—292. se potanko uredjuje obveza za izpunitbu, napose i rok i vrieme ter način izpunjenja, zatim zadocnenje na strani dužnika. a u posebnom naslovu se uredjuje zadocnenje na strani vjerovnika.

Digitized by Google

Zakonik isto tako pomno normira propise o sadržaju ugovora, o medjusobnom ugovoru, ob ugovoru za korist trećih osobah (§. 328.—335.)

Kod kapare neima ustanove, da bi se povratak dvostruke kapare mogao tražiti po nevinoj stranci.

Potanko su uredjene i ustanove ob odstupu od ugovora (§. 346.—361.) Propisi ob odustatnini ter ugovorenoj kazni kumulovani su, dočim su po našem zakoniku razlučeni.

Izvršivanje stanovitog prava je nedopustivo, ako ima lih svrhu, nanieti drugome štetu.

Samopomoć i samoobrana je uz stege zakona pripustiva.

Vlastita pomoć ne smije dalje ići, nego li je nuždno za odklonjenje opasnosti.

Tko je obvezan na naknadu štete, mora da nadoknadi i izmakli dobitak.

Tko je dužan položiti račune ob upravi, ili izdati stanovite stvari ili vrhu obstanka istih dati izvieštaj, može mu se naložiti o tome i prokazna prisega.

U koliko predleži kod nastale štete i krivnja oštećenika, tad odvisi dužnost naknade i obseg iste ob okolnosti, a napose, u koliko je šteta prouzročena pretežno po jednoj ili drugoj stranci.

Zakoniti kao i zatezni kamati su 4% godišnje.

Ugovor vrhu ostavštine još živućeg trećeg ništetan je. Ugovor, kojim se prenaša vlastničtvo kojeg zemljišta, potrebuje sudsku ili bilježničku utvrdu. Nu i inaki taki ugovor postaje valjanim, ako se zemljište preda i u gruntovnicu upiše.

Obveze prestaju izpunjenjem, pologom, prebojem, odpustom duga. Napose valja glede preboja, ako duguju uzajamno dvie osobe činitbe, koje su po predmetu istovrstne, da može svaka stranka svoju tražbinu sa tražbinom protustranke prebiti.

Kod ustupa tražbine ima ustupnik izdati na zahtjev ustupovniku javno ovjerovljenu ustupnicu. Sa ustupom tražbine prelaze i sva s istim skopčana pobočna prava na ustupovnika.

Tražbina, koja nije podvrgnuta pljenitbi, ne može se odstupiti, kao ni onda, ako je usljed ugovora sa dužnikom takav ustup izključen.

Dužnik je dužan ustupovniku izpuniti obvezu samo, ako mu ovaj izruči ustupnicu

Ustupnik je dužan dati ustupovniku nuždan izvještaj ter mu izručiti i odnoseće se na ustup izprave, u koliko ih posjeduje.

Dužnik može svoju proti ustupniku pristojeću tražbinu redovito i naprama ustupovniku prebiti. I za prenos tražbine usljed samog zakona valjaju iste ustanove kao kod inog prenosa (ustupa).

Digitized by Google

I preuzeće duga (uputa) se nalazi u posebnom odsjeku. Ako se treći tko sporazumi sa dužnikom, da će njegov dug preuzeti, tad valjanost toga odvisi ob odobrenju vjerovnika.

Do tog odobrenja mogu stranke pogodbu ukinuti ili preinačiti. Neuzsliedi li odobrenje, tad ne valja preuzeće duga.

Preuzimač obveze može vjerovniku sve prigovore suprotstaviti, koji proizlaze iz pravnog odnošaja medju vjerovnikom i dosadanjim dužnikom, nu tražbinu pristojeću mu proti dosadanjem dužniku ne može prebiti naprama vjerovniku. Usljed preuzeća obveze utrnjuju pravilno osnovana za odnosnu tražbinu poručanstva i zalozi. Ako tko ugovorom preuzme imetak drugoga, tad jamči do visine preuzete imovine i njegovih iz ugovora pristojećih mu potraživanja. U pogledu ustupa su ustanove našeg gradjanskog zakonika izcrpivije (§§. 1400.—1410.).

Njemački zakonik ne poznaje ustanove, da bi se dvostrani ugovor radi prikrate preko polovice napadati mogao.

Kod kupoprodaje dužan je prodavaoc pribaviti kupcu prodani predmet, prost od svih prava trećih osoba.

Prodavaoc ima postojeću hipoteku, zemljištni i rentovni dug ili zalog odstraniti, makar kupac i znao pri kupu za to obterećenje, dočim ne jamči za ine nedostatke, za koje je kupac pri sklapanju kupa znao. Prodavaoc tražbine ili inog prava jamči za pravnu obstojnost tražbine ili prava.

Kupac je obvezan plaćati kamate od onog časa, od kada mu pripadaju koristi kupljenog predmeta.

O jamstvu radi manjka prodanih stvari govore §§. 459.—493., dakle opeta mnogo obsežnije nego li su odnosni propisi našeg gradjanskog zakonika (§§. 922.—933.), koji u ostalom valjaju za sve ugovore za plaću. Glavni manjci radi kojih prodavaoc jamči, kao i rokovi, u kojih se odnosni manjci pojaviti moraju, biti će naknadno uredjeni carskom naredbom. Nu dotični rokovi mogu se ugovorom produljiti ili prikratiti. Pravo tražiti jamstvo mora se potjerati glede nekretnina u roku 1 godine od prodaje, a kod pokretnina za 6 mjeseci.

Posebice se uredjuje kup na ogled, ter kup po muštri. Nazadkup i prekup su potanko ustanovljeni.

Pravo prekupa može se na zemljištih udjelotvoriti u roku od 2 mjeseca, kod ostalih predmeta u roku jednog tjedna iza što je ovlaštenik obavješten ob uzsliedivšoj kupoprodaji.

Ne spominje se nigdje u zakoniku priuzdržaj kupca stvar nazad prodati (o kojoj govori §. 1071. obćeg gradjanskog zakonika), niti kupoprodaja pod uvjetom boljeg kupca (§§. 1083.—1085. obćeg gradj. zak.) kao ni nalog prodaje (1086.—1888. obćeg gradj. zak.).

Za valjanost darovnog ugovora zahtjeva se sudska ili bilježnička potvrda obećanja osim ako je izpunjena obećana činitba. Darodavac je

Digitized by Google

ovlašten uzkratiti izpunjenje darovnog obećanja, u koliko nije kadar obećanje izpuniti, a da njegovo uzdržavanje ili inih, koje je dužan uzdržavati, ne dodje u opasnost. U koliko iza obavljenog darovanja nije darodavac kadar sebe i druge, na kojih uzdržavanje je obvezan, uzdržavati, može zahtjevati od obdarenog povratak dara po propisih o nepovlastnom obogaćenju.

To pravo ipak ne može se izvršiti, ako je sam sakrivio svoje osiromašenje ili ako jo prošlo 10 godina iza darovanja ili ako s druge strane obdarenik nije kadar dar povratiti, a da ne dodje uzdržavanje njegovo ter inih njemu prinadležećih osoba u opasnost. Darovanje se može opozvati, ako je obdarenik kriv grube neharnosti prema darodavcu ili njegovoj bližoj svojti, osim ako je darodavac oprostio obdareniku, ili ako je minula jedna godina iza što je saznao za neharnost.

U partiji o najmu i zakupu, koja je uredjena obsežno u §§. 535.—597., neima propisa o nasljednom zakupu i nasljednoj daći (§§. 1122.—1150. obćeg gradjanskog zakonika). Uporabodavac ima pravo zaloga na invecta et illata, ter može uporabodavac za dužnu uporabštinu upitne predmete i bez suda, ako bi uporaboprimac iste hotio odnieti, u svoj posjed uzeti. To založno pravo prestaje sa odnešenjem dotičnog predmeta, izuzev da je to uzsliedilo bez znanja ili uz prigovor uporabodavca.

Ako se iza iznajmljenja ili uzakupljenja proda uporabni predmet trećoj osobi, tad novi stečnik stupa na mjesto uporabodavca u njegova prava, pripadajuća mu iz uporabnog odnošaja. Uporaboprimac nije ovlašten bez privole uporabodavca prepustiti uporabu iznajmljene stvari trećemu, naročito ne, dati stvar dalje u poduporabu. Uzajamne tražbine uporabodavca i primca zastare za 6 mjeseci.

Zakupnik kojeg gospodarstvenog zemljišta ima obične popravke na uporabnom predmetu o svom trošku nositi, i ne smije bez dozvole zakupodavca preduzimati takovih promjena u gospodarstvu zemljišta, koje uplivišu na način gospodarstva i preko zakupnog doba.

Ako tko preda zemljište sa našastarom u zakup, mora zakupnik uzčuvati pojedine predmete našastara, ter odgovara i za slučajni manjak i pogoršanje u našastaru. Zakupnik ima od proizvoda gospodarstvenih pri kraju zakupa toliko ostaviti zakupodavcu, koliko je nuždno za vodjenje gospodarstva do vremena, do kojeg će se isti ili slični proizvodi moći polučiti. Dobljeni na zemljištu i nalazeći se na istom gnoj ima zakupnik ostaviti bez svake naknade. Ako nije ugovoreno zakupno vrieme, dozvoljen je odkaz samo za svršetak godine i ima uzsliediti najkasnije prvim djelatnikom polugodišta, po izminuću kojeg ima zakup prestati.

Kod ugovora stanovitog posla (locatio conductio operis) ima poduzetnik za svoju tražbinu iz ugovora pravo zaloga na izvedenih po njemu ili popravljenih predmetih naručioca, ako su isti došli u njegov posjed

Digitized by Google

Kod ugovora usluga za plaću, ako (locatio conductio operarum) je obvezanik usljed trajnog službovnog odnošaja uzet u kućnu zajednicu, ima mu službodavac u slučaju bolesti pružiti potrebitu obskrbu i liečenje do 6 nedjelja, u koliko nije ta bolest uzrokovana naumice ili usljed grubog nehajstva obvezanika.

Službodavac ima prostorije i spreme za uslugu tako udesiti, da je obvezanik u toliko zaštićen proti opasnosti za život i zdravlje, u koliko to narav usluge dozvoljuje. Odkazni rokovi su točno ustanovljeni. Usluge učitelja, odgojitelja, privatnih činovnika i t. d. mogu se samo za konac četvrtgodišta i u odkaznom roku od 6 nedjelja odkazati. Po odkazu trajnog uslužnog odnošaja ima službodavac dati obvezaniku na zahtjev primjereni rok, da si nadje drugu službu.

Iz gornjih ustanova proviruje pravi humanizam i pravedan obzir prema radničkoj klasi.

Tko javnim oglasom obećaje nagradu za izvedenje čina i za postignuće stanovitog uspjeha, obvezan je dati nagradu onomu, koji je čin izveo (Auslobung).

Usljed naloga (mandata) obvezuje se punovlastnik, povjereni mu po punovlastitelju posao za nj **bezplatno** izvesti, dočim može po općem gradjanskom zakoniku opunovlaštenje biti i za plaću (§. 1004.). Ne luče se napose obćenita i posebna punovlašća, kao po našem općem gradjanskom zakoniku. Nalog ne prestaje, kad je dvojba, smrću vlastodavca, a nasuprot u dvojbi utrnjuje smrću punovlastnika.

U obće su propisi našeg gradjanskog zakonika glede opunovlaštenja podpuniji.

U naslovu poslovodstva bez naloga ne ima odredbe za slučaj, kad tko žrtvuje svoju vlastnost u slučaju potrebe, da odvrati veću štetu od sebe i od inih (§. 1043. obćeg gradj. zakonika).

Krčmar, koji tjera posao obrtimice, ima primljenom kod sebe gostu naknaditi štetu, koju ovaj pretrpi gubitkom ili oštetom donešenih stvari. Ne jamči ali za vis major ni za štetu nastalu usljed svojstva stvari. Za novac i dragocienosti jamči krčmar samo do iznosa 1000 maraka, osim da je on primio te predmete izrično kao dragocienosti u pohranu ili da uzkraćuje pohranu istih, ili da je šteta prouzrokovana po njemu ili po njegovih ljudih. To pravo naknade utrnjuje, ako gost odmah, čim je saznao za gubitak ili kvar, ne prijavi krčmaru, izuzamši da je stvari samomu krčmaru na pohranu predao.

Krčmar ima pravo zaloga za svoju tražbinu konakovine i ostalog krčmarskog potroška na donesenih po gostu predmetih.

Propisi o zajednici sadržani su u §§-ih 741.—758. Svaki dionik može **uvjek** tražiti ukinuće zajednice. Ako postoji i ugovor, da se zajednica neće nikad ili na stanovito vrieme dokinuti, može se ipak dokinuće tražiti,

Digitized by Google

ako predleži važan razlog. Tomu protivna pogodba bila bi ništetna. Ako se ne može dioba zajedničkog predmeta provesti u naravi, tad uzsliedi dokinuće zajednice prodajom po propisih valjajućih za ovršnu dražbu nekretnina.

Sa igrom i okladom se ne utemeljuje obveza; isto tako obveza, kojom se gubeća u igri stranka na izpunjenje njene obveze u igri ili okladi obveže naprama dobivajućoj stranci, je bezkriepostna. Tako zvani čisti diferencioni poslovi ne utemeljuju pravne obveze (§. 764).

Ob inih pogodbah na sreću neima izrična spomena u zakoniku, osim o kupu nasljedstva, koji biva uredjen u nasljednom pravu.

Za valjanost poručanstvene obveze traži se pismena izjava. Poruk može uzkratiti namirenje vjerovnika, dokle nije vjerovnik bezuspješno pokušao ovrhu proti glavnom dužniku. Taj prigovor je ali izključen, ako se je toga odrekao poruk, ako je potjeranje zahtjeva proti glavnom dužniku bitno otegoćeno, ako je nad imetkom glavnog dužnika otvoren stečaj, ili ako nije očekivati, da će ovrha takova imati uspjeha.

U koliko se je poruk obvezao usljed naloga glavnog dužnika, može tražiti od potonjeg oslobodjenje od poručanstva u slučajevih, ako su se bitno pogoršali imovinski odnošaji glavnog dužnika, ako je potjeranje zahtjeva proti glavnom dužniku bitno otegoćeno, ako je i glavni dužnik sa izpunjenjem obveze u zadocnenju, ako je vjerovnik izhodio proti poruku ovršnu osudu.

O poruku za naknadjenje štete (§. 1348. o. g. z.) neima izričnog spomena u zakoniku.

O nagodi spominje jedini §. 779. sadržavajući sličnu našoj — definiciju nagode.

Za priznanje stanovitog duga traži se pismena izjava, ako to ne biva temeljem obračuna ili nagode.

Naslovi ob uputi, i obvezah naprama donosiocu, su vrlo važni pogledom na današnje poslovne odnošaje. U posebnom je naslovu sadržano nepovlastno obogaćenje (§§ 812.—822.), dočim su, kako je poznato, odnosni propisi u našem gradjanskom zakoniku raštrkani (§§. 1431.—1437., 1401., 1042., 1447.)

Tko nješto steče kroz tudju činitbu ili inim načinom na štetu drugoga bez pravnog naslova, mora to dotičniku izdati. Tko preuzme stanovitu obvezu bez pravnog naslova, može uviek izpunjenje iste uzkratiti.

Naknadjenje štete je normirano u naslovu o nedopuštenih činih. Tko hotimice ili iz nehajstva protupravno povriedi život, tielo, zdravlje, slobodu, vlastničtvo ili ino koje pravo drugoga, odgovoran je drugomu za naknadu time prouzročene štete.

Tko tvrdi ili razširuje neistinitu činjenicu, koja je kadra vjeresiju drugoga u opasnost dovesti ili mu inače stečenju nahudi, ima dotičniku pružiti odštetu.

Digitized by Google

Tko skloni obsjenom, pretnjom ili usljed zlorabe odvisnog njenog odnošaja koju žensku na vanbračni prileg, odgovoran joj je za nastajuću odatle štetu, i to i takovu, koja nije imovinske naravi.

Za štetu prouzročenu po kakovom živinčetu odgovoran je onaj, koji ga drži, osim da je tko treći ugovorom preuzeo čuvanje životinje, koji tad jamči za istu.

Za naknadu štete, koju je prouzročio koji činovnik ili navlaš ili nemarom u izvršivanju svoje službe. nije isti odgovoran, ako je oštećenik naumice ili nemarom propustio uložiti pravni liek.

Ne ima posebnih ustanova glede actio de effusis et ejectis (§. 1318. o. g. z.) niti o šteti učinjenoj po tudjem djelovanju, niti o tome, da može vlastnik zemljišta, kad nadje na svojoj zemlji tudje živinče u šteti, vršiti pravo zaloga na životinji (§. 1321. o. g. z.)

Posjed stvari se stiče stečenjem faktične vlasti nad stvarju. Tko smeta posjednika u posjedu, ili mu proti volji oduzme posjed, postupa protupravno, i tako stečeni posjed zove se pogriešnim. Proti takovu protupravnom postupku može se tražiti uzpostava posjeda ili odstranjenje smetanja, osim ako se posjednik naprama smetaocu nalazi u pogriešnom posjedu i ako je isti posjed stečen u posliednjoj godini prije smetanja.

Ta zaštita posjeda prestaje izminućem jedne godine iza dogodivšeg se smetanja.

Kod posjeda, što ga izvršuje uživaoc, založni vjerovnik, zakupnik itd., smatra se i dotičnik, u čije ime on to posjeduje, posrednim posjednikom, koji takodjer može tražiti zaštitu svog posjeda. Tko posjeduje stvar kao njemu spadajuću, zove se vlastovni posjednik. Propisi glede operis novi nuntiatio i cautio damni infecti (§§. 340.—343. o. g. z.) manjkaju u njemačkom zakoniku, a ustanove o poštenom i nepoštenom posjedu spominju se pod posebnim naslovom „o zahtjevih iz vlastničtva“ (§§. 986.—1003.).

Potanki su obćeniti propisi glede prava na nekretninah, ter su tu sadržani propisi o gruntovnom unosu, predbilježbi i o rangovnih odnošajih. Za prenos vlastničtva nekretnine, za obterećenje iste ili za prenos ili obterećenje kojeg gruntovnog prava nuždan je sporazumak stranaka vrhu dotične stvarne promjene i prenos iste u gruntovnicu. U prilog onoga, koji je stekao stanovito knjižko pravo, valja sadržaj gruntovnice kao izpravan, osim da je unešen prigovor proti izpravnosti ili ako je potonja poznata stečniku.

Tko je unešen kao vlastnik zemljišta u gruntovnici, ne stekavši vlastničtvo, stiče vlastnost, ako je unos postojao 30 godina i ako je on kroz to doba zemljište posjedovao kao vlastovni posjednik.

Isto valja i za ina knjižka prava, ovlaštujuća na posjed zemljišta.

Zahtjevi iz knjižkih prava nisu podvrgnuti zastari, izuzev opetujuće se činitbe ili odštetu.

Digitized by Google

Definicija vlastničtva (§. 903.) je ista kao i u našem gradjanskom zakoniku. Ne luči se dakako podpuna i nepodpuna vlastnost. Važne su odredbe za zaštitu susjednog vlastničtva (§. 904, 906.—909.) kojih ne ima u našem gradjanskom zakoniku.

Ako je vlastnik kojeg zemljišta kod podizanja koje sgrade gradio preko svoje medje, a da mu pri tom ne pada na teret nakana ili grubo nehajstvo, mora susjed uz odštetu trpiti gradjevinu, osim da je odmah prigovorio prekoračenju medje.

U zakoniku je uvedena u nas manjkajuća ustanova glede t. z. nuždnog puta, po kojoj može vlastnik zemljišta, kojemu manjka nuždna sveza sa javnim putem, od susjeda zahtjevati da si preko njihovih zemljišta uz odštetu napravi put.

Uredjenje medja biva na sličan način kao i po našem općem gradjanskom zakoniku.

Izjava nuždna glede prenosa vlastničtva na drugog biva pred gruntovnom oblašću uz istodobnu prisutnost obiuh stranaka.

Vlastnik zemljišta, ako je isti od 30 godina u vlastovnom posjedu drugog, može biti usljed izročbenog postupka izključen sa svojim pravom, nu ako je u gruntovnici unešen, tad samo onda, ako je umro ili je bio zatomljen i ako dotični gruntovni unos nije od 30 godina uzsliedio.

Dosjelost postoji samo glede stvari pokretnih.

Tko naime (§§. 937.—945.) ima stanovitu pokretnu stvar 10 godina u vlastovnom posjedu, stiče vlastnost iste.

Izključena je dosjelost, ako nije stečnik prigodom stećenja vlastovnog posjeda bio u dobroj vjeri, ili ako kašnje sazna, da mu ne pripada vlastničtvo. Sliede dalje propisi o confusio, commixtio i specificatio, zatim o plodovih, o prisvojenju, i vrlo potanko o našašću.

Nisu sadržani u njemačkom zakoniku propisi o novo nastalih otocih, ob ostavljenom koritu, naplavi, i odkinuću zemlje, kao što neima ustanovah odgovarajućih našoj actio publiciana, nadalje glede laudatio auctoris (§. 375.), nadalje kad tko suprot tužbi vlastničtva taji posjed stvari pred sudom (§. 376.), zatim ako je tko posjedovanu stvar ostavio, pošto mu je dostavljena tužba vlastničtva (§. 378.)

Zemljište može biti i na taj način obterećeno, da onaj na čiju korist to obterećenje bude, ima pravo odsvojivo i nasljedivo, na ili pod površinom zemljišta gradjevinu podići (§. 1012.), t. z. Erbbaurecht.

(Svršit će se.)

Digitized by Google

Kolizija istodobno u podnesni zapisnik stiglih molba

(Vidi §. 61. al. 3. grunt. reda od 15. prosinca 1855.)

Napisao dr. ***Mirko Košutić.***

Mislim, da bi bilo ne samo suvišno nego upravo i nespretno razpredati na dugo i široko o važnosti naslovnoga pitanja, jer se ona i onako jasnom prikazuje svakomu, koji poznaje principe, na kojim se osniva čitav gruntovni institut, pa ću s toga preko toga posvema muče preći na obradbu samoga toga pitanja, iztaknuvši jedino red, kojim ću ga promatrati, i to tako, da ću najprije a) ustanoviti, koje se molbe mogu smatrati, kao istodobno stigle u podnesni zapisnik, onda b) kako će gruntovni sudac te molbe riešiti, c) kakovi sve slučajevi kolizije mogu nastupiti i d) kako će se postojeća kolizija odstraniti?

Ad a). Tu ću računati samo sa onimi slučajevi, koji bi vjerojatno mogli doći do praktične uporabe, pa zato ne ću niti izticati na pose slučaja, da u istom pismu stignu molbe raznih ovlaštenika glede iste gruntovničke stvarnosti sa kolidirajućimi zahtjevi, nego ću iztaći sliedeće moguće slučajeve:

α) Uručbeni je zapisnik zatvoren, a u to vrieme stigne više podnesaka sa kolidirajućimi zahtjevi od raznih stranaka glede iste gruntovne stvarnosti.

β) Uručbeni je zapisnik zatvoren, a u to se vrieme primi u sudbene zapisnike više takovih molba.

γ) Više stranaka sa zahtjevi kolidirajućimi glede iste grunt. stvarnosti čeka, dok se podnesni zapisnik otvori.

I tim bi bili izcrpeni svi slučajevi, o kojih se obćenito govori u §. 61. stavka 3. grunt. reda, kao o istodobno stiglih molbah.

Ad b). Niti §. 61., niti §. 165. grunt. reda ne riešava pitanja, kako će grunt. sudac riešiti različite molbe, koje su istodobno stigle u podnesni zapisnik, koje dakle imadu jednaki red prvenstva, nego jedino i to §. 61. u stavci 3. odredjuje da sve takove molbe imadu jednaki red prvenstva, a §. 165. odredjuje, da se jednaki red prvenstva imade evidentirati pod svakim odnosnih upisa posebnom bilježkom istodobnosti; a o tom ne govore niti §§. 440., 438, 457. o. g. z., koji sadržaju nekoje odredbe glede kolizije kod uknjižaba, tako da moramo reći, da grunt. red ne sadržaje nikakove izričite ustanove za riešenje toga pitanja, pa da se za to ono imade riešiti analogijom — prema duhu sveukupnih ustanova gruntovnoga reda.

Kad se pako uzme na um, da se grunt. sudcu kod riešavanja grunt. molba prema jasnom propisu §. 127. gruntovnog reda taksative označuju

Digitized by Google

dužnosti, kojih se imade držati, a da su mu timi dužnostmi podjedno u tóm slučaju i njegova prava točno označena, da imade kod riešavanja molba molbu i priloge točno pregledati i sravniti sa samom gruntovnicom, zatim brižljivo prosuditi razlog zahtjeva, osobnu sposobnost, a i ovlaštenje stranaka .... nutarnje i vanjske potrebštine izprava, da se imade prema tomu samo na temeljem §. 161. grunt. reda po gruntovničaru sastavljeni lustrum, zatim na pitanje o osobnoj, kao i stvarnoj legitimaciji interesenata te na prosudjenje nutarnjih i vanjskih potrebština predloženih izprava obazirati, te jedino s toga izhodišta polaziti kod riešavanja grunt. molba, i da mora prema §-u 129. grunt. reda u svih slučajevih, u kojih se tomu ne protivi po gruntovničaru sastavljeni lustrum i u kojih nema u prilozih ili molbi takovih mana, koje dozvolu prieče, svagda izrikom molbu dozvoliti, a u protivnom slučaju odbiti, kad se uzme na um, da prema dosad rečenomu ne veže grunt. sudca nikakov obzir kod riešavanja jedne molbe na onu molbu, koja je s njom stigla u podnesni zapisnik i da ne samo, što ga na to ništa ne veže, nego se tim obzirom upravo protivi §. 127. grunt. reda, jer se molba tek na riešenje grunt. sudcu predložena ne može smatrati integrirajućim dielom gruntovnice, jer uslied zadobivenoga reda prvenstva za sve istodobno stigle molbe vriede ista ova načela, a napokon još i to, da se grunt. sudac, jer nije zvan, da prosudjuje valjanost materijalno-pravnoga razloga, odnosno podloge za upis, dakle i pravnu kriepost samoga upisa, o čem će za slučaj priepora imati suditi parbeni sudac, onda je jasno, da imade ne samo pravo, nego i dužnost gruntovni sudac, da sve predložene mu istodobno u podnesni zapisnik stigle molbe odnoseće se na istu grunt. stvarnost i potičuće od raznih ovlaštenika, i sa kolidirajućimi zahtjevi izričito dozvoliti mora, a da za slučaj, da ih ne dozvoli, imade na utok interesenta viši sud to dozvoliti, ukinuvši napadnutu odluku, kao ništetnu, dočim proti ovoj odluci dalnjega pravnoga lieka biti ne može.

Gruntovni bi sudac, kad bi takve molbe odbio, počinio veliku nepravdu, jer bi odnosne molitelje riešio prava prvenstva, koje su jur time stekli, što su predali molbe u uručbeni zapisnik vlasti gruntovničke, i naprama kasnije stiglim molbam, čime bi ih mogao lišiti i eventualnoga njihovoga prava, a tim više, što im pravo prvenstva ne bi niti zabilježbom mogao uzčuvati napram kasnije stiglim molbam, pošto takovoj zabilježbi sa retroaktivnom moći po jasnom propisu §. 104. gr. reda, koji točno fiksira „odnošaje i činjenice“, koje se mogu zabilježiti, mjesta nema.

Iz navedenoga pako jasno sliedi, da ne stoji u tom pogledu nazor Schiffnerov, obrazložen u Systemu, da se treba i mora kod riešavanja takovih molba obazrieti na to, da li zatraženi upisi jedan uz drugi mogu eksistirati, pa u koliko je to, da se imadu dozvoliti, a koliko to nije, odbiti, pošto da se ovakovi sprotni zahtjevi (nicht vereinbar) medju se

Digitized by Google

konsumiraju, pošto napose za potonju tvrdnju nema nigdje u zakonu uporišta; jer se i prema gradj. zakonu konsumiraju samo onda sprotni pravni zahtjevi, kad se stiču u istoj osobi i jer za prosudjenje takoga pitanja grunt. sudac i onako nadležan nije, a sliedi dalje i to, da se ne može zadovoljiti niti time, da se dozvoli svim pretendentom predbilježba zatraženoga prava, jer svaka stranka imade pravo, i to neoborivo pravo, zahtievati od grunt. sudca, da joj molbi zadovolji, koliko je glede te molbe zadovoljila zakonitim zahtjevom grunt. reda, dakle da joj niti grunt. sudac ne smije dozvoliti manje, ako ona traži više i ako je svim potrebštinam za stečenje toga više zadovoljila.

De lege ferenda svakako da bi bilo najprikladnije, po mom nemjerodavnom mnienju, dozvoliti predbilježbu svih zatraženih prava, ali to bi se onda moralo izričito u zakonu posebnom zakonskom normom ustanoviti.

Na prvi bi se pogled moglo sada prikazivati štetno po javni promet, ako se postavljeno pitanje rieši sa dozvolom svih zatraženih kolidirajućih upisa, ali ta prividnost će odmah izčeznuti, ako se sjetimo ustanove §. 165. gr. reda, naime evidentiranja istodobnosti podnesaka, koje kraj principa javnosti gruntovnice, eventualne štetne posljedice odklanja. (Vidi: Burchhard: System III. S. 447.)

Ad c). U tom ću biti posvema kratak, te ću s Burckhardom razvrstiti moguće siučajeve kolizija u tri grupe, i to:

α) Istodobno se traže za razne osobe upisi, koji si protuslove, n. pr. brisanje i prenos prava služnosti, brisanje i prenos ili obterećenje založnoga prava.

β) Istodobno se traže upisi, koji si sami po sebi ne protuslove, ali mogu dovesti s mjesta do kolizije, n. pr. s jedne strane vlastničtvo, s druge založno pravo.

γ) Istodobno se traže upisi, koji si sami po sebi, doduše, ne prejudiciraju, ali mogu voditi do kolizije kod realizacije upisanih prava, n. pr. istodobno pravo služnosti i založno pravo, ili više služnosti ili založnih prava.

Ad d). Prije svega moramo naglasiti, da jur dozvoljeni i obavljeni gruntovni upisi i na njima osnovana knjižka prava dotle postoje kao takova, dok se ne nadje zakonski razlog, za da se odstrane, dok ili nije dokazano, da je upis pogriešno uzsliedio ili da je nastala vanjska objektivna nekoja činjenica, koja ga uništuje i dok onaj, koji se takovim postojećim upisom u svojih pravih povriedjen osjeća, ne izhodi uknjižbu brisanja toga upisa, uslied česa će se, kad će ta uknjižba poslieditи, utrnuti i odnosno knjižko pravo, koje ga je u njegovih interesih vriedjalo, i spriečavalo, a da će sve dotle, dok to odnosnik ne izhodi, dok nije oborio knjižko pravo onoga, koji mu kod realizacije njegovih pravnih interesa na putu stoji, ono pravo ostati netaknuto, pa će lako nastupiti slučaj —

Digitized by Google

a to uviek kod upisanih prava, koja si protuslove, da ih nijedan od interesenata ne će moći vršiti, nego će ta prava za sve interesente „mirovati" dotle, dok god koji od interesenata ne počme i vršiti svoga prava, uslied česa će se drugi interesenat osjećati u svom pravu povriedjen tako, da će ta prava postati sporna, koju će spornost moći riešiti samo za to nadležan sud putem gradj. parnice. Iz toga se pako očito vidi, da će za naše pitanje biti izpravan jedino odgovor: putem civ. parnice, koja će svakako ići za izhodjenjem uknjižbe brisanja tužiteljevom knjižkom pravu suprotnoga knjižkoga prava, čemu imade oslona u §. 148. grunt. reda.

Sad bi jošte samo nastalo pitanje, kakav će imati uspjeh ovakova parnica, pa bismo u kratko na to odgovorili, da će tužitelj uviek reusirati tužbom u svih onih slučajevih, u kojih će dokazati svoje jače pravo, a to će biti bez sumnje u slučajevih, kad će biti tuženik univerzalni successor, kad je radio mala fide, kad je tužiteljev materijalno pravni razlog k postanku njegovoga knjižkoga prava stariji, a za slučaj kolizije prava vlastničtva i založnoga kraj istodobnosti postanka toga mater. pravnoga razloga i inače posvema jednakih okolnosti uviek, jer je pravo vlastničtva, kao najjače pravo stvarno, jače od založnoga prava, koje je uknjižbom tek postalo absolutno pravo, pa mu se za to i imade dati prednost pred založnim pravom, u povodu česa mi se niti ne čini osnovano mnienje Burckhardovo, da bi se za taj slučaj kolizije imalo ostaviti netaknuto knjižko jur izhodjeno pravo vlastničtva, te založno pravo tako, da bi novi vlastnik morao nositi to založno pravo kao knjižki teret, jer bi se s tim na posvema slučajnoj činjenici istodobnoga upisa s nepravom pravila zaprieka javnom prometu, a tim mi se manje čini osnovano to mnienje, što su naše „javne knjige" nasuprot francuzkim više gruntovnica, nego li kakav hipotekarno knjižki institut, kako to historički razvitak gruntovnice pokazuje, što vriedi takodjer i za slučaj kolizije založnoga prava sa pravom služnosti uviek, dočim će za slučaj kad je jedno i drugo pravo jednako jako, dakle ne predleži univerzalna successio nasuprot singularnoj, bona fides napram mala fides, i kad nijedan materijalno pravni razlog nije stariji od drugoga, bili odnosni upisi od ma koje vrsti od gore pod α) β) γ) označenih, nastupiti zajednica odnosnih knjižkih prava, dakle suvlastnost ili takova zajednica, koja će odmah roditi dielomičnim utrnućem prava, n. pr. kod kolizije brisanja i sticanja prava od zajedničkoga prednika, ili ograničenjem prava, baš za to, jer su odnosni interesenti stekli jednako valjana prava na istu gruntovnu stvarnost, dakle na isti objekt, pa makar i svaki na drugom materijalno-pravnom razlogu ili istovjetnom, uslied česa se i jedan drugoga ograničuju u njihovih pravih — a ne možda lih radi toga, što su došli u slučajnu zajednicu lih po istodobnosti predaje kolidirajućih im molba u uručbeni zapisnik gruntovnoga ureda, premda treba naročito naglasiti, da je i taj slučaj u toliko važan, što je doprinjeo,

Digitized by Google

da su njihova vanknjižka prava istodobno u gruntovnici fiksirana i da moraju uslied toga dopustiti, da se njihova sada knjižka prava prosudjuju bez obzira na sam akt uknjiženja, da ih je dakle lišio onoga momenta absolutnosti, koji bi bio sam proizveo, da bi bio prije uknjiženi molitelj stekao napram sada kolidirajućem (zahtjevu) pravu absolutno neograničeno pravo.

Kratki osvrt na švajcarsko zakonodavstvo o štampi.

Napisao dr. Vladimir Pappafava.

I. Federalni ustav.

Do godine 1848. sve ono, što se ticalo štampe, spadalo je u nadležnost pojedinih kantona, koji su većinom, ugledajući se u monarhične države, bili uveli preventivne mjere, poput cenzure, polaganja jamčevine i t. d. Nu prevrati, koji se okolo 1830. god. svuda po malo zbiše, prokrčiše put, u nekih kantonih, i liberalnijim zakonom.

Tako, primjera radi, kad je poslie Sonderbundskog rata, Švajcarska Konfederacija usvojila novi ustav, sasvim je naravno bilo, da u njemu uzpostavi odredbu i na zaštitu slobode štampe. To je zaista učinio članak 45. federalnog ustava 12. rujna 1848., koji glasi:

„Sloboda je štampe zajamčena.

„Ipak kantonalni zakoni ustanovljuju mjere, nuždne za suzbijanje zloporaba; ti se zakoni podvrgavaju odobrenju saveznoga (federalnoga) savjeta.

„Konfederacija može takodjer da utanači i kazne za suzbijanje zloporaba naperenih protiv nje ili njezinih oblasti".

Prilikom revizije ustava god. 1874. ovaj je članak pridržan u cjelini. On danas sastavlja članak 55. vladajućega ustava, što ga je švajcarski narod usvojio 19. travnja 1874.

II. Federalno zakonodavstvo.

Suglasno gore navedenom članku, Konfederacija ima pravo da suzbija zloporabe sredstvom štampe naperene protiv nje ili njezinih vlasti. Odredbe u tu svrhu izdane nalaze se u Federalnom kaznenom zakoniku od 4. veljače 1853., koji kazni prestupke i zločine protiv vanjske sigurnosti i spokojstva Konfederacije, prestupke i zločine protiv inostranih država, prestupke i zločine protiv ustavnog reda i unutrašnje sigurnosti, prestupke i zločine federalnih činovnika pri vršenju njihovih zvaničnih dužnosti, prestupke i zločine protiv federalnih poslovača, i uz to

Digitized by Google

još neke čine, koji, po svojoj prirodi spadaju u okvir federalnog prava. (Što se tiče drugih prekršaja počinjenih putem štampe, bilo protiv privatnih lica, bilo protiv kantonâ ili kantonskih vlasti, ti spadaju pod nadležnost kantonalnih zakona.)

Po federalnom kaznenom zakoniku prekršaji počinjeni putem štampe ne sačinjavaju posebnu kategoriju prestupaka; oni su u njemu izjednačeni sa onimi počinjenimi riečju ili sa neštampanimi spisi. Sasvim tim morao je da se obazre na štamparske prekršaje i napose s obzirom na s njima skopčana pitanja odgovornosti i t. d. Evo odredaba federalnog kaznenog zakonika god. 1853. u tom pogledu.

Naslov VIII. O prekršajih počinjenih putem štampe ili sličnim načinom.

Član. 69. Kad se radi o prekršajih počinjenih putem štampe, sačinitelj tiskanoga spisa odgovoran je u prvom redu. Ipak, ako je izdanje i razturenje sliedilo bez njegova znanja ili protiv njegove volje, ili ako se sačinitelj ne može lahko da odkrije, ili se nalazi izvan sudbenog područja federalnog, odgovornost pada na izdavača; a kad ovoga ne bi bilo, na knjižara, a kad se ovaj ne bi mogao pred sud izvesti, na štampara.

Član. 70. Izdavač ili knjižar odgovara, osim toga, za parničke troškove i za naknade šteta, koje se nebi mogle polučiti od sačinitelja. Njemu je pak slobodan postupak protiv ovog posljednjeg.

Član. 71. Sudac je vlastan, u slučaju štamparskog prekršaja, narediti proglašenje osude o trošku osudjenoga.

Član. 72. Propisi članaka 69.—71. mogu se jednako primieniti i na prekršaje počinjene pomoću urezanih znakova, litografije i drugih sličnih sredstava.

III. Kantonalni ustavi.

Odredba članka 55. federalnog ustava obvezna je za sve kantone, to se razumije; ali to ne smeta kantonalnim ustavom, da naročito oprediele, kako će se sloboda štampe izvoditi, te da blaže ili strože postupaju pri suzbijanju zloporabe.

Jedini medju svima polu kanton Gradsko-Baselski nema naročitih ustavnih odredaba u pogledu slobode štamparske, nego se naprosto u tom pogledu pozivlje na federalni ustav.

Ustavi ostalih kantona sadrže svi redom po jedan članak na zaštitu slobode štampe, sastavljen od prilike kao i onaj u federalnom ustavu. Ustavi njemačke Švajcarske upotrebljavaju obično izraz „freie Meinungsäusserung“, a to je kao reći zajamčenje prava na slobodan izraz svoga mišljenja (riečju i rukopisnimi i tiskanimi spisi).

Na zaštitu slobode štampe ustavi kantona Bernskoga, Argovijskoga, Turgovijskoga, Vaudskoga i Ženevskoga na-

Digitized by Google

dodaju izričnu zabranu preventivnih mjera, kao što je cenzura, jamčevina itd.

Ustav Lucernski odredjuje, da u predmetu štamparskih prestupaka ne može nitko zatvoren biti, što se prije ne osudi, izuzamši slučaj, kad bi se radilo o kakvoj kriminalnoj parnici.

Ustavi kantonâ Uriskog i Tessinskog, kao god i onaj polukantona Nidwaldskog predvidjaju naročito kažnjenje prestupaka počinjenih sredstvom štampe protiv religije.

Napokon, ustav kantona Zürichskog, od 18. travnja 1869., ovlašćuje obtužene radi štamparskih prestupaka, da iznesu dokaze o istinitosti fakata, što se smatraju klevetami. I zaista, član. 3. toga ustava jamči „die freie Meinungsäusserung durch Wort und Schrift", pa onda nadodaje u drugoj stavci:

„In Anklagen wegen Ehrverletzung kann der Beweis der Wahrheit geleistet werden. Ergibt sich alsdann, dass das als ehrenrührig Eingeklagte wahr ist und mit redlichen Motiven und rechtlichen Endzwecken veröffentlicht oder verbreitet wurde, so ist der Angeklagte freizusprechen".

IV. Zakonodavstvo kantonsko.

Kao što već rekosmo, kazneno pravo nije u Švajcarskoj ujedinjeno već u koliko se odnosi na prestupke pretežno političke, koji bivaju kažnjeni po federalnom kaznenom zakoniku god. 1853 Naročito svi prekršaji štamparski, počinjeni na uštrb pojedinaca, na uštrb kantonâ ili kantonskih vlasti, spadaju pod kaznene zakone kantonske. Odatle velika razlika u zakonodavstvu.

Ovi štamparski zakoni izradjeni su u raznih kantonih tek poslie revolucijâ 1830. godine. Neuchâtel i Friburg izdadoše svoje god. 1831.; Berna i Vaud god. 1832; Tessin god. 1834.; Solura god. 1836.; Schaffhausen god. 1837.; Grizija god. 1839.; Lucerna god. 1843.; Zoug god. 1846. Nu od toga se je doba zadatak štampe bitno promienio, a tako i nazori. Nekoji su kantoni već svoje zakone prekrojili, ponajviše uvrštenjem odredaba odnosećih se na štampu u svoje kaznene zakonike; drugi se kantoni sličnim poslom još bave.

Na taj su način odredbe u pogledu štamparskih prekršaja već ušle u kaznene zakonike kantona Bernskog (30. siečnja 1866.), Neuchâtelskog (1856.), Gradsko-Baselskog (1872.), Solurskog (1874.), Glaronskog (1867.), Zürichskog (8. siečnja 1871.), Zoug-skog (20. siečnja 1876.) Evo sada nekoliko odredaba tih zakonika:

Digitized by Google

Zürich. §§. 222. do 227. kaznenog zakonika god. 1871. Odgovornost pada u prvom redu na sačinitelja; kad ovoga nije, na izdavača; nema li ni ovoga, na knjižara; napokon, u krajnjem slučaju, na štampara. Svaki spis izdan u kantonu zürichskom treba da nosi ime štamparevo. Kazna se izriče samo proti jednoj od odgovornih osoba; ali druge mogu biti naknadno pozvane na podmiru parničkih troškova i naknadu šteta, a prosto im je da postupaju protiv onih, čija odgovornost prednjači njihovoj. U pogledu klevetâ, grdnjâ i t. d. zakon ne predvidja naročito slučaj, u kojem bi ti prestupci bili počinjeni putem štampe. Što se tiče dokaza o istinitosti klevetnih fakata, nek čitalac pogleda ono, što smo prije kazali kod ustava zürichskog.

Solura. U §§. 183. do 188. kaznenog zakonika ovoga kantona, od 12. srpnja 1874., usvojene su skoro doslovce navedene odredbe zakonika zürichskog. Pojedine preinake, koje su tu učinjene, nemaju osobite važnosti.

Berna. Kazneni zakonik od 30. siečnja 1866. ukinuo je zakon o štampi od 7. prosinca 1852., koji je u svoje vrieme takodjer bio zamienio zakon god. 1832. Dokaz o istinitosti klevetnih fakata usvojen je i ovdje, i oprašta od svake kazne.

Glarona. Kazneni zakonik 5. svibnja 1867. §. 61. kazni zatvorom i globom, a u težih slučajevih ćak i robijom, delikte proti vjeroizpoviedi sredstvom rieči, pismena ili nacrta. Po §. 107., prekršaji klevetanja i grdjenja, počinjeni putem štampe, podložni su oštrijoj kazni, nego li kad su počinjeni bez toga sredstva.

Vaud. Tu je još u krjeposti štamparski zakon od 26. prosinca 1832., izuzamši jedino sliedeće točke:

Kad je ovaj zakon sankcionisao, Federalni Savjet uveo je neka ograničenja u pogledu članka 40.

Članci 13. i 14. ne mogu se više uporavljati, pošto se prestupci u njima predvidjeni danas kazne članci 42. i 43. federalnog kaznenog zakonika god. 1853.

Globe su utanačene u starih švajcarskih dinarih (francs). Odlukom od 21. studenoga 1850. dotjerana je njihova vriednost na 2 stara dinara za tri franka današnja.

Članak 20. i sliedeći, koji se tiču nadležnosti, zamienjeni su bili zakonikom o kaznenom postupku od 1. veljače 1850. i odlukom 21. svibnja 1875. Odredbe koje se tiču nadležnosti kriminalnih, korekcionalnih i redarstvenih sudova, krjepostne su danas za štamparske prestupke jednako kao i za ostale prekršaje.

Napokon priziv, o kojemu se bavi zakon od god. 1832., bio je ukinut; danas nema drugog priziva osim ništovne žalbe radi formalnih mana, ili utoka za preinaku radi krive uporave zakona.

Digitized by Google

Ima nekoliko godina već, kako se Vaudski kanton bavi revizijom svoga kaznenog zakonika, koji je stupio u kriepost još g. 1843. Osnova novog kaznenog zakonika, koja je bila podastrta na pretres zakonodavnom tielu, predlaže da se usvoji primjer drugih kantona, te da se odredbe u pogledu štampe uvrste u sami zakonik.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Gruntovni vlastnik ili ini interesent tim, što se kojim gruntovnim unosom povriedjenim nalazi, ovlašten je takav unos utokom napadati. §. 158. gr. reda.

Za dozvolu ovrhe za utjeranje novčane tražbine prisilnom prodajom nepokretnosti, a osobito za dozvolu ovršne uknjižbe prava saloga, zvan je onaj sud, koji je izrekao presudu u prvoj molbi.

(§. 14. zak. od 17. prosinca 1876. „Sb." br. 1. ex 1877., §. 67. sudovnika i §§. 439. i 500. g. p. p.)

U ovršnom predmetu trgovačke tvrdke braće F. u B., zastupane po odvjetniku dru. M. G. u V. ovrhovoditelju proti V. u S. ovršeniku radi 436 for. 58 nvč. spp. kr. kot. sud u V. odlukom od 25. veljače 1895. broj 1554. gr. dozvolio je ovršnu uknjižbu prava zaloga na ovršenikove nekretnine unesene u gr. ul. broj 189. občine S. radi dužnih ovrhovitelju 436 for. 58 nvč. spp., te je obredio trošak ovršne molbe sa 21 for.

Proti ovoj odluci podniela je M. T. kao sadanja vlastnica pod ovrhu uzetih nekretnina utok. Povodom tim kr. banski stol rješitbom od 27. prosinca 1895. br. 28.753. ureda radi ukinuo je prvomolbenu odluku od 3. svibnja 1895. br. 3554. gr., kojom se utok M. T. prima, te prvom sudu naložio, da rečeni utok natjecateljici kao neumjestan povrati i to s razloga:

vidiv, da utjecateljka nije niti obavještena o napadnutoj odluci i da uslied toga nije ova niti ovlaštena na podnešenje utoka i to tim manje, što bi ona imala, ako bi se napadnutom odlukom u svom pravu vlastničtva povriedjenom ćutila, samo izlučnom tužbom po §. 447. gpp. na obranu istoga ustati.

Proti ovoj rješitbi banskog stola podniela je M. T. previdni utok i kr. stol sedmorice riešenjem od 27. ožujka 1896. br. 813. ukinuo je rješitbu kr. banskog stola od 27. prosinca 1895. br. 28.753. kao ništetnu, ter naložio banskom stolu, da utok M. T. uložen proti odluci prvog suda

Digitized by Google

od 25. veljače 1895. br. 1554. gr. s nova uzme u pretres i mimo razloga ukinute svoje riešitbe po propisu zakona rieši, i to s razloga:

vidiv, da natjecateljica M. T. kao gruntovna vlastnica nepokretnostih gr. ul. broj 189. obć. S. svojim utokom ne napada samo odluku kr. kot. suda u V. od 15. veljače 1895. broj 1554., kojom se ovršna uknjižba prava zaloga dozvoljuje, nego se mora uzeti, da se napada i onaj dio iste odluke, kojim se umoljava gruntovna oblast za provedenje iste uknjižbe, ter i odluka gruntovne oblasti, kojom se provedenje odredjuje;

uvaživ, da je gruntovni vlastnik ili ini interesent tim, što se kojim gruntovnim unosom povriedjenim nalazi, ovlašten takav unos u otvorenom roku utokom napadati, pošto oni o takovom unosu ureda radi imadu obavješteni biti (§. 138. grunt. reda).

Uslied toga kr. banski stol riešenjem od 15. travnja 1896. broj 8763. potvrdio je prvomolbenu napadnutu odluku od 25. veljače 1895. broj 1554. s istih razloga, koji su napomenuti gore u banskostolnom riešenju od 27. prosinca 1895. broj 28.753., t. j. da je utjecateljka M. T. treća osoba, koja bi imala, ako li se napadnutom odlukom u svom pravu vlastničtva povriedjenom ćuti, na obranu istoga samo izlučnom tužbom po §. 447. gpp. ustati, pošto se to utokom ostvariti neda.

Proti ovom riešenju podniela je M. T. previdni utok i kr. stol sedmorice riešenjem od 10. srpnja 1896. broj 2238. ukinuo je po §. 318. obje odluke nižih sudova i prvom sudu naložio, da ovrhovoditelja sa njegovom ovršnom molbom pr. 16. veljače 1895 broj 1326. odputi na nadležni sud i to iz razlogah:

vidiv, da su ovrhovoditelji trgovačka tvrdka braća F. u B. na temelju osude c. k. trgovačkog suda u B. od 31. siečnja 1894. br. 18.063. zatražili kod kr. kot. suda u V. molbom pr. 16. veljače 1895. broj 1326. ovršnu uknjižbu prava zaloga radi 436 for. 58 nvč. spp. na nepokretnosti dužnika V. T. unešene u grunt. ul. broj 189. občine S.,

uvaživ, da je koli po §. 14. zakona od 17. prosinca 1876. „Sb." br. 1. ex 1877. toli po §. 67. sudov. i §. 439. i 500. gpp. za dozvolu ovrhe za utjeranje novčane tražbine prisilnom prodajom nepokretnostih, a osobito za ovršnu uknjižbu prava zaloga zvan onaj sud, koji je izrekao presudu u prvoj molbi, dakle u ovom slučaju c. k. trgovački sud u B., koju nadležnost ne mienja okolnost ova, što je ovrhovoditeljica stekla bila prije toga predbilježbu prava zaloga za osiguranje utjerati se imajuće tražbine kod kr. kot. suda u V. i što je c. kr. trgovački sud u B. na temelju iste osude proti dužniku dozvolio bio ovrhu na pokretne stvari njegove.

Priobćio dr. Salavarić.

Digitized by Google

K tumačenju §. 120. sl. c) gruntovnog reda.

Molbom pr. 9. studenoga 1895. br. 10845. gr. kod kr. kot. suda u B. zamolio je I. B. iz B. proti ostavini pokojnog Gj. B. po očitovanih nasljednicih za uknjižbu prava vlastnosti na nekretnine zadruge K. i E. u S. P. i V. spadajuće pod kotar N. G. kao realnu oblast u korist ostavine Gj. B. kao izvanknjižnog vlastnika rečenih nekretnina ležećih u obsegu kralj. kot. suda u N. G.

Zajedno sa tom molbom zamolio je i ovršnu uknjižbu prava zaloga za ostatak glavnice od 1048 for. 50 nvč. spp. u korist svoju i to temeljem pravomoćne osude kr. kot. suda u B. od 20. listopada 1892. broj 7487. gr. i time nadležnost ovoga suda osnovao. Kr. kot. sud u B. odlukom svojom od 13. studenoga 1895. br. 10.845. gr. odbio je molitelja i uputio na nadležni kr. kot. sud u N. G. kao realnu odnosno gruntovnu oblast, pošto nekretnine tamo leže.

Proti toj odluci uložio je molitelj utok sa ništovnicom de praes. 30. studenoga 1895. broj 11.712. gr. navodeć, da je u smislu §. 438. i 439. grpp. zatražio ovršnu uknjižbu prava zaloga na protivničke nekretnine, a pošto iste nisu jošte na protivnika upisane, to se imade tek u smislu §. 120. sl. c) grunt. reda uknjižiti pravo vlastnosti, a onda tek provesti na iste ovrha.

Uknjižba prava vlastnosti biva dakle takodjer ovršnim putem, pa pošto je za prosudjenje ovršivosti i dozvole ovrhe nadležan sud presudni iliti kr. kot. sud u B., to je bez dvojbe taj isti sud nadležan i za riešenje te molbe, a ne realni sud u N. G.

Kr. banski stol svojim riešenjem od 2. siečnja 1896. br. 29.167. potvrdio je odluku kr. kot. suda u B., a ništovnu žalbu zabacio, te utok odputio iz sliedećih razloga:

vidiv, da utjecatelj vodi ovrhu na nekretnine, koje nisu uknjižene na ovršenika;

vidiv, da se ustanova §. 120. sl. c) gr. reda ne može uporabiti u ovršnom postupku, to presudni sud ne može dozvoliti uknjižbu prava vlastničtva temeljem ove ustanove.

Proti toj rješitbi podnio je molitelj izvanredni previdni utok de pr. 20. veljače 1896. br. 1704. gr. uslied česa je kr. stol sedmorice svojim riešenjem od 28. kolovoza 1896. br. 2205. ukinuo obe doljnosudne odluke i naložio kralj. kot. sudu u B., da rieši onaj dio petita molbe de praes. 9. studenoga 1895. br. 10.845., koji se odnosi na ovršnu uknjižbu prava zaloga za tražbinu od 1048 for. 56 nvč. spp. na korist molitelja, a zatim da ustupi istu molbu gruntovnoj oblasti u N. G. za riešenje zahtjeva o uknjižbi prava vlastnosti dotičnih nekretnina na ime i korist ovršenice ostavine Gj. G. ***Milivoj pl. Somogji.***

Digitized by Google

Kad občina postupa kao oblast, a ne kao subjekt u gradjansko-pravnom smislu, ne treba zaštite suda, već nadležne upravne oblasti.

Kr. kot. sud u S. osudom od 12. listopada 1895. broj 7965. gr. u parnici zadruge K. kuće broj 134 u G., tužiteljice, zastupane kućegospodarom G. K. po odvjetniku dru. C. proti upravnoj občini K. tuženoj, zastupanoj upraviteljem iste M. J. radi priznanja izključivog i neograničenog prava vlastnosti na česticu br. 1462. unešenu u gruntovnom uložku br. 129. obć. G. ter neobstojnosti prava služnosti kolnika preko iste parcele spp., odbio je tužiteljicu s tužbenim zahtjevom prebiv parbene troškove.

Kr. banski stol riešenjem od 11. prosinca 1895. br. 26.372. potvrdio je prvosudnu osudu.

Kr. stol sedmorice riešenjem od 1. listopada 1896. br. 1076. preinačio je suglasne osude nižih sudova, te sudio po zahtjevu tužbenom prebiv parbene troškove i to iz sliedećih razloga: Tužena upravna občina K. po svom izkazanom zastupniku priznaje u protuodgovoru, da po njenom nalogu njeni občinari preko parcele tužeće zadruge iz rieke Save voze šljunak za posipavanje ceste.

Ovim se priznanjem dokazuje, da tužena občina postupa kao oblast, a ne kao subjekt u gradjansko-pravnom smislu, te da joj naslov izvire iz javnog prava, a da nije naravi gradjansko-pravne, kojeg joj obzirom na postojeće propise a naposeb obzirom na okružnicu ces. i kr. namjestničtva za Hrvatsku i Slavoniju od 10. prosinca 1855. br. 19680. (zemaljskog vladnog lista od godine 1856. razd. II. br. 2.) i naredbe ministarstva unutarnjih djela, za pravosudje, ter za trgovinu, obrt i javne gradnje od 21. travnja 1857. br. 82. d. z. l. niti ne treba, već joj valja za slučaj potrebe obratiti se na nadležnu upravnu oblast. Pošto dakle tužena občina prema tomu nije stekla posjeda prava služnosti (§. 1. i 313. o. g. z.), nije ona takovo pravo ni mogla dosjesti (§. 1460. o. g. z.)

S toga valja po §. 335. gr. p. p. mjesta davši izvanrednom previdu tužeće zadruge na preinačenje suglasnih na očevidno pogriešnom tumačenju zakona utemeljenih osuda nižih sudova suditi po zahtjevu tužbe, kako je učinjeno u dispositivnom dielu vrhovne ove osude.

Parbene troškove svih molba valja po §. 573. g. p. p. medju strankami prebiti, pošto se tužena občina pozivajuć se na uporabu kolnika kroz vrieme od preko 30 godina ne može smatrati, da se je parbila od objesti.

Priobćio dr. Salavarić.

Digitized by Google

Ako je prvi sud u redovitom processu izrekao nejasnu osudu, a banski ju stol potvrdio, kr. stol sedmorice može iste ukinuti te prvomu sudu naložiti, da stvar iznova u pretres uzme i donese novu osudu odgovarajuću propisom §. 299. grpp. (i to bez nadopunjenja razprave).

U parbenom predmetu F. grofa E. kao vlastnika dobra N. proti zadrugam S. iz B. kbr. 10. po kućegospodaru M. S. i zadrugi M. iz G. po kućegospodaru I. M. pcto izpravka grunt. ul. br. 61. obć. Č., glede kat. č. br. 350. i 351. spp. bje osudom kr. kot. suda u K. od 17. veljače 1895. br. 142./z. sudjeno:

Tužitelj F. grof E. zastupan po punomoćniku J. K. se sa svojom tužbom de pr. 10. veljače 1892. br. 149./z. i u njoj stavljenim zahtievom, da su tužene zadruge S. kbr. 10. iz B. zastupana po kućegospodaru M. S. i zadruga M. kbr. 5. iz G. zastupana po kućegospodaru I. M. dužne priznati, da su prigodom sastavka novih gruntovničkih uložakah č. k. br. 350. i 351. pogriešno upisane u z. z. br. 61. obć. Č. na nje kao vlastnice, ter dopustiti, da se iste čestice iz toga gruntovnoga uložka odpišu, i putem gruntovničkog izpravka pripišu k plemićkom dobru N. sada vlastničtvu tužitelja i da su mu dužne naknaditi parbeni trošak sve u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe, odbija — dočim se parbeni troškovi medjusobno prebijaju tim, da se tužitelju u smislu razloga ove osude pridržaje pravo nove tužbe (na izpravak naime upisa sbivšeg se jur prigodom lokalizacije i uvadjanja starih gruntovnih napisnikah) u koliko se u svoje pravo uzda.

Uz ovu osudu je kotarski sud u K. izdao razloge:

Tužbeni zahtjev stavljen onamo, da su tužene zadruge dužne priznati, da su prieporne čestice prigodom uvadjanja novih gruntovnih uložaka krivo na njih upisane, nije izpravan u toliko, što je ovim odgovarajuća gruntovna čestica br. 282. prije gruntovnog napisnika br. 66. obć. Č. jur prigodom uvedenja javnih gruntovnih knjiga t. j. prigodom lokalizacije upisana na ime tuženih zadruga — po čemu izlazi, da nije niti u grunt. napisniku br. 66. obć. Č. bio upisan tužitelj, već tužene zadruge, koje su po glasu §§. 4. i 15. zakona od 16. rujna 1876. imale se upisati i u novom gruntovnom uložku br. 61. obć. Č. kao vlastnice budući gruntovne posjednice prepornih čestica.

Niti dalnji protuodgovorni navod tužitelja, da su preporne čestice uslied krive identifikacije pogriešno upisane na tužene zadruge ne stoji, — jer ako je i dokazano preslušanjem sudb. vještaka na licu mjesta, da su krivo pod grunt. česticu br. 282. starog napisnika br. 66. obć. Č. identificirane čestice kat. br. 279., 284., 350. i 351. grunt. ul. br. 61. obć. Č., dočim da ovoj grunt. čestici br. 282. starog napisnika br. 66. obć. Č. odgovaraju samo prieporne kat. čestice br. 350. i 351., a čestice

Digitized by Google

k. br. 279. i 284. novog grunt. ul. br 61. obć. Č. odgovaraju samo grunt. čestici br. 125. starog napisnika br. 37. obć. Č., to ipak ova kriva identifikacija nije škodila pravu tužiteljevu, jer ni jedna od ovih gruntovnih čestica niti ona br. 282. starog nap. br. 66. obć. Č. odgovarajuća kat čestici br. 350. i 351. ul. br. 61. iste općine, niti ona grunt. čestica br. 125 starog napisnika br. 37. iste općine nije bila upisana na njegovo ime.

Ovako dakle stavljenom tužbenom zahtjevu, jer nije utemeljen na pravnom i faktičnom stanju stvari, nije se moglo udovoljiti, pošto nisu istom prigodom uvadjanja novih gruntovnih uložakah prieporne čestice upisane na tužene zadruge već su i prije na njih upisane bile.

Istina je doduše, da se prigodom uvadjanja novih gruntovnih uložakah u okolišu ove gruntovne oblasti nije u nazočnom slučaju osvrtom na doprinešeni po tužitelju dokazni materijal, pošto je tužitelj svoj faktični posjed dovoljno dokazao koli sada, toli i prije uvedenja novih gruntovnih uložakah, naročito i u vrieme uredjenja katastra (godina 1860. i sl.) nije postupalo prama propisu §§. 4., 14., 15., 25. i 26. zakona od 16. rujna 1876. niti prema §. 10. k ovom zakonu izdane naredbe od 24. prosinca 1876. br. 5715., nu tim ipak nije zahtjev tužbe u ovoj formi i pravcu stavljen opravdan, jer je tužitelj morao ustati tužbom i dokazati, da su jur prigodom uvadjanja starih gruntovnih napisnikah (lokalizacije) tužene zadruge pogriešno kac vlastnice upisane na čest. grt. br. 282. odgovarajuću čest. kat. br. 350. i 351.

Prema takovom stanju stvari valjalo je itd.

Na priziv tužitelja proti osudi prvoga suda potvrdio je. kr. banski stol riešitbom od 12. srpnja 1895. br. 11334. prvosudnu osudu u cielosti uz sliedeće razloge:

Prigodom odredjenoga ukidnom rješitbom od kr. banskog stola od 29. ožujka 1894. br. 4615. nadopunjenja ustmene razprave u predležećoj parnici priznao je tužitelj F. grof E. po svojem punomoćniku J. K. izrično u zapisničkom očitovanju od 8. listopada 1894. br. 1772./z., da prieporne katastralne čestice br. 350. i 351. podpuno odgovaraju staroj gruntovnoj čestici br. 282., koja je već prigodom uvadjanja gruntovnice u Hrvatskoj i Slavoniji u prvobitnom grunt. nap. br. 66. p. o. Č. bila upisana kao gorno-činženo zemljište tuženih zadruga S. iz B. kbr. 10. i M. iz G. kbr. 5., te je i doprinešenim u istom očitovanju svojim pod Q. izvadkom iz urbara sudčije T. od god. 1776., sadržavajućim popis „činženih zemalja“ (fundorum censualisticorum) dokazao, da su prieporne čestice, koje je priznao istovjetnimi sa naznačenom u tom popisu Q. oranicom, bile doduše njekoč „alodialno zemljište“ vlastelinstva N., ali već tada u posjedu tuženih zadruga kao „činženo zemljište“ koje su ih kao takovo još i u vrieme prvoga izvadjanja gruntovnice posjedovale, a time je dovoljno dokazano, što isto je i sudbenim očevidom po vještacih u zapisniku

Digitized by Google

od 6. studenoga 1894. br. 1915./z. potvrdjeno, da je gruntovna čestica br. 282. kao istovjetna s upitnimi katastralnimi česticami prigodom uvadjanja gruntovničkih uložakah posve pravilno prema propisu §. 4. zakona od 16. rujna 1876. o sastavljanju pomenutih uložaka iz gruntovnog napisnika br. 66. prenešena uz pripis odgovarajućih joj katastralnih parcelah br. 350. i 351. u grunt. uložak br. 61. porezne obćine Č. na ime dosadanjih gruntovničkih posjednika i vlastnika tuženih naime zadruga, i da poradi toga ne ima mjesta traženomu izpravku toga upisa u gruntovnici po I. dielu grunt. reda, a to tim manje, jerbo je odplatnom knjižicom tužene zadruge M., priloženom zapisniku od 8. listopada 1894. br. 1772./z. pod br. 2. dokazano, da je prieporna gruntovnička čestica broj 282. bivša upisana u gruntovnom uložku br. 66. porezne obćine Čr., likvidacijalnim izkazom kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 21. srpnja 1882. br. 27958. izjavljena kao gorno-činženo zemljište odkupljivom i dosljedno tomu, da je kao takovo zemljište od dotičnoga vlastelinstva bila za odkup daće prijavljena, te da je za nju odkupnina odmjerena i izplaćena, i jerbo su uslied toga odgovarajuće toj gruntovnoj čestici broj 282. katastralne čestice br. 350. i 351. u grunt. uložku br. 61. porezne obćine Č., sastavljenom iz gruntovnog napisnika br. 66. iste obćine, dokazom gruntovnog izvadka C. na I. sa inimi odkupljenimi česticami nerazdieljeno obterećene uknjižbom prava zaloga za odkupne glavnice od 228 for. 27 nvč. i 249 for. spp za korist hrvatsko-slavonske zemljištno odkupne zaklade, uslied česa ne može se u ovoj parnici nikakav obzir uzeti na ponudjeni i izvedeni dokaz, da je prieporne katastralne čestice tužitelj tuženim zadrugam oduzeo, i drugim osobam u zakup dao, pošto gruntovnička oblast, kod koje je ta parnica povedena, razpravljena i riešena, nije nadležna prosuditi, je li to oduzeće posjeda upitnih čestica tuženim zadrugam zakonito ili nije.

I zato valja priziv tužiteljev proti odbijajućoj ga s tužbenim zahtievom osudi kotarskog suda kao gruntovničke oblasti odputiti, i potvrditi napadnutu osudu kao opravdanu zakonom i sadržajem parbenih spisah.

Povodom vanrednog previda tužitelja obnašao je kr. stol sedmorice rješitbom od 27. ožujka 1896. br. 970. po §. 343. gr. p. p. obzirom na §. 339. t. 3. grpp. ukinuti ureda radi napadnute dolnjosudne osude, ter postupajućemu u prvoj molbi sudu naložiti, da taj parbeni predmet iznovice u pretres uzme, ter u istom prema propisom §. 299. grpp. jasnu i podpunu osudu izreče, i to mimo pogriešne upute, podieljene tužitelju ukinutom osudom, po kojoj bi ovaj imao podnieti novu tužbu na izpravak pogriešnog upisa priepornih čestica, sbivšeg se jur prigodom lokalizacije i uvadjanja starih gruntovnih napisnika, sve to s razloga sliedećih:

U predležećem slučaju radi se o tom, da li su preporne čestice kat. br. 350. i 351. u grunt. ul. br 61. porezne obćine Č pravilno unešene

Digitized by Google

kao vlastnost tuženih zadruga S. kbr. 10. iz B. i M kbr. 5. iz G., ter da li je tužitelj Fr. grof E. vlastan pobijati valjanost toga gruntovnoga upisa tužbom na izpravak gruntovnice, ma da su upitne čestice (pod oznakom mjestni broj 232.) kao činženo zemljište već u starom gruntovnom napisniku br. 66. obć. Č. upisane bile na tužene zadruge.

U tom pogledu su mjerodavni propisi zakona od 16. rujna 1876. br. 80. „Sbor." od g. 1876. o sastavljanju gruntovničkih uložakah i provedbene naredbe kr. hrv. slav. dalm. zem. vlade, odiela za pravosudje, od 24. prosinca 1876. br. 5715. ter od 6. listopada 1879. br. 8434. (br. 2. „Sbornika" od god 1877., br. 33. „Sbornika" od god. 1879)

Da su tužene zadruge već u z. z. br. 66. obć. Č. upisane bile kao posjednici upitnih čestica, nije izključivo mjerodavno za riešenje gore iztaknutih pitanja, jer po §§. 4. i 15. zakona od 16. rujna 1876. o sastavljanju gruntovničkih uložaka i §. 10. provedbene naredbe od 24. prosinca 1876. br. 5715. imali su povjerenici za sastavljanje gruntovnih uložaka obaviti propisane izvide o tom, da li upis pojedinih posjednika u zemljištnih napisnicih odgovara faktičnom posjedu, postojavšem u vrieme, kad se je u občinah obavljala autentikacija gruntovnih zapisnika odnosno kada su potonji započeli rabiti se kao redovita gruntovna knjiga, a prema okolnostim, imali su povjerenici za sastavljanje gruntovnih uložaka odrediti izpravak pronadjenih pogriešnih upisa ili barem zabilježbu prepornosti.

No svakako imadu se gore iztaknuta pitanja već u sadašnjoj parnici prema propisom §. 299. grpp. jasno i podpuno riešiti osudom, pa s toga ne odgovara zakonu, da se tužitelj, kao što je učinjeno prvosudnom osudom, odbije sa tužbovnim svojim zahtjevom, smjerajućim na izpravak gruntovnice s razloga toga, što su tužene zadruge već u starom gruntovnom napisniku upisane bile kao posjednici prepornih čestica, ter da se tužitelju podjedno priuzdržaje pravo, da može nametnuti novu parnicu na izpravak pogriešnog upisa (u zemljištnom zapisniku br. 66 obć. Č.) sbivšeg se prigodom lokalizacije i uvadjanja starih gruntovnih napisnika.

Što više, ta uputa je očito pogriešna, pošto je onaj stari gruntovni zapisnik stavljen izvan uporabe, čim je u kriepost stupila nova gruntovnica (§§. 23.—25. zak. od 16. rujna 1876.), pa pošto dosljedno tomu ne ima više mjesta izpravku pogriešnih unosa, sadržanih možda u starih jur zaglavljenih te izvan porabe stavljenih gruntovnih zapisnicih, niti bi imao takav izpravak ma kakove faktične vriednosti, pošto je sada mjerodavna samo nova u krieposti stojeća gruntovnica.

U tom stanju stvari valjalo povodom izvanrednog previda tužitelja Fr. grofa E. po § 343. grpp. obzirom na § 339. t. 3. grpp. ukinuti ureda radi napadnute dolnjosudne osude kao ništetne, ter postupajućemu u prvoj molbi sudu naložiti, da u tom parbenom predmetu izreče novu jasnu i podpunu osudu, odgovarajuću propisom §. 299. grpp.

Digitized by Google

Uslied ovoga naloga je kr. kotarski sud u K., uzevši iznova u pretres ovaj predmet intimirajuć gornju rješitbu dne 18. travnja 1896. pod br. 871./z. izrekao novu osudu. ***Dr. Matija Rožman.***

Na temelju osude kr. financ. suda I. molbe, koja još nije pravnu moć zadobila, može se voditi sudbena ovrha do osiguranja te se radi dosudjene globe i dohodarstvene naknade imade dozvoliti predbilježba prava zaloga na nekretnine osudjenoga.

Sa osudom kr. financ. suda I. molbe u Z. od 27. svibnja 1895. br. 3415. osudjeni su K. S. i drug. radi dohodarstvenog prekršaja kriomčarenja soli svaki na globu od 80 for. te sva trojica solidarno na naknadu razlike ciene soli u iznosu od 8667 for. 47 nvč. Dok je još priziv proti osudi u razpravi bio, zamolio je kr. financijalni erar po kr. ravnateljstvu erar. prav. posala u Zagrebu medju ostalim proti K. S. provedbu ovrhe do osiguranja plienitbom pokretnina te za predbilježbu prava zaloga na nekretnine.

Kr. kot. sud u G. dozvolio je sa odlukom od 19. lipnja 1895. broj 6129. gr. ovrhu na pokretnine do osiguranja, a kr. kot. sud kao grunt. oblast u G. sa odlukom od 22. lipnja 1895. br. 1254. z. dozvolio je predbilježbu prava zaloga na nekretnine K. S. upis. u gr. nap. br. 134. itd. obć. G. za globu od 80 for. i naknadu od 8667 for. 47 nvč. spp.

Proti obim odlukam uložio je ovršenik utok, a kr. banski stol sa rješitbom od 25. rujna 1895. broj 19.293. vidiv, da molitelj traži ovrhu do osiguranja po §. 391. grpp na temelju osude financijalnog suda prve molbe, kojom su protivnici krivimi proglašeni dohodarstvenog prekršaja i osudjeni na platež globe i štete; vidiv, da §. 391. grpp. predpostavlja, da je proti kojoj presudi od strane dužnika uložen priziv, što u predležećem slučaju molitelj u svojoj molbi niti tvrdi, te već toga radi nije molba za ovrhu do osiguranja opravdana; vidiv, da je ta molba, u koliko je sudbenoj oblasti predana, takodjer toga radi neopravdana, jur se protivi načelu, izrečenom u §. 100. zakonskog članka XLIV. ex 1883., po kojem imadu financijalne oblasti osjegurbene ovrhe za štete, nastale iz narušaja poreznih zakona i propisa samo po upravnih oblastih izvršivati u smislu propisa, postojećih glede osuguranja javnih poreza, za koji su pako slučaj po §. 52. spomenutog zak. članka posebni organi (§. 78.) pozvati i poseban postupak u §. 58. i slied. normiran u koliko se tiče ovrhe na pokretan imetak dužnika; vidiv, da se uslied toga financijalne oblasti, u koliko se radi o ovrhi na pokretni imetak niti ne mogu obratiti na sudbene oblasti; obnašao je, davši mjesta utoku, napadnutu odluku preinačiti i molitelja sa njegovom molbom odbiti.

Digitized by Google

Nadalje sa rješitbom od 25. rujna 1895. br. 19295. kr. banski stol vidiv, da §. 92. gruntovnog reda spominje sudačke presude, na temelju kojih se može prije nastale pravomoćnosti tražiti predbilježba prava zaloga na dužnikove nekretnine; nu vidiv, da molitelj nije izkazao glavni uvjet, pod kojim se na nekretnosti dužnika temeljem osuda financijalnih sudišta po načelu §. 100. zak. čl. XLIV. ex 1883. ovrha voditi može, naime u §. 77. stavka posljednja istog zakonskog članka, dozvolu upravnog odbora, koja je od potrebe ne samo kod podmirbenih ovrha, nego takodjer, kao što u predležećem slučaju, kod osjegurbenih ovrha, jer u protivnom slučaju mimoidjena bi bila zakonska ustanova, po kojoj se na nekretnine dužnika radi takovih dužnosti samo dozvolom upravnog odbora ovrha voditi može, jer bi nakon pravomoćnosti osude predbilježeno pravo zaloga izhodjeno pod §. 92. grunt. reda prešlo u bezuvjetno, obnašao je davši mjesta utoku, napadnutu prvosudnu odluku preinačiti i molitelja sa njegovom molbom primljenom 21. lipnja 1895. broj 1254./z. odbiti.

Kr. stol sedmorice sa rješitbom od 1. svibnja 1896. br. 1500. vidiv, da se osuda kr. financijalnog suda I. molbe u Zagrebu od 27. svibnja 1895. broj 3415. smatrati ima sudačkom presudom u smislu §. 391. gr. p. p., vidiv, da se istom utjecatelji bezuslovno osudjuju na platnju gore označenih iznosa; vidiv nadalje, da je proti istoj osudi od strane utjecatelja uložen priziv, kako to proizlazi iz dopisa kr. financ. suda I. molbe u Zagrebu od 18. ožujka 1896. broj 1240. dakle da predleže svi uvjeti za dozvolu ovrhe do osiguranja po §. 391. grpp., vidiv ipak, da se u takovu slučaju po §. 390. grpp. in fine dozvoliti može samo pljenitba, a ne procjena pokretnina, koja u ostalom ni zamoljena ne bje, obnašao je uslied previdnog utoka kr. financijalnog erara preinakom napadnute odluke kr. banskog stola potvrditi onu prvostepenoga suda tom ipak preinakom, da se dozvola ovrhe ograničuje na samu pljenitbu.

Sa rješitbom pako od 31. prosinca 1895. broj 4798. kr. stol sedmorice vidiv, da se osuda kr. financijalnog suda I. molbe u Zagrebu od 27. svibnja 1895. br. 3415. smatrati imade sudačkom presudom u smislu §. 92. grunt. reda, pa da za ovršne korake, predhodeće ovršnoj dražbi nekretnina ne treba dozvole upravnog odbora, dakle da predleže svi uvjeti za dozvolu predbilježbe prava zaloga po §. 92. dapače i po §. 93. gr. reda; obnašao je povodom žalbe ništovne i previdnog utoka kr. ravnateljstva erar. prav. posala u Z. u zastupanju kr. financ. erara uz preinačenje napadnute odluke kr. banskog stola potvrditi odluku kr. kot. suda kao gruntovne oblasti u G.

Dr. K. Kvaternik.

Digitized by Google

B. Kazneno.

Za uporabu §. 486. k. z. nije potrebno, da bude nad imovinom prezaduženika otvoren stečaj.

Osudom kr. sudbenoga stola u M. od 25. siečnja 1896. br. 11.321. osudjen je M. K. radi prestupka suprot sigurnosti vlastničtva, označenoga u §. 486. k. z. Proti toj osudi podnešenu žaobu ništovnu obtuženika zabacio je kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni svojom rješitbom od 2. svibnja 1896. br. 1154. iz sliedećih razloga:

Obtuženi M. K napada osudu prvoga suda kao ništetnu s pozivom na §. 277. toč. 5. i 9. sl. b) k. p., te tvrdi jedino, da mu se ne može prestupak §. 486. k. z. imputirati, pošto nad njegovim imetkom nije bio otvoren stečaj. Iz ovog obrazloženja biva jasno, da isto nije podobno opravdati razlog ništetnosti §. 277. toč. 5. ili 9. sl. b) k. p., već da ono upućuje na razlog ništetnosti §. 277. toč. 9 sl. a) k. p., koji ipak osnovan nije, ako se uvaži, da nije bitni rekvizit §. 486. k. z., da nad imovinom prezaduženika bude formalno otvoren stečaj, već da se tuj samo ište, da bude dokazano, da dotičnik, jer mu pasivno stanje nadmašuje aktivno, nije u stanju da namiri sve svoje vjerovnike.

Da je tomu tako, proizlazi jur odtud, što bi se inače uporaba rečene kaznene ustanove dala obići jur tim načinom, kada bi prezaduženik odtudjio svoju imovinu, pak se radi pomanjkanja iste stečaj ne bi mogao ni otvoriti. Tim bi bila i suvišna ustanova §. 78. k p., ma da se istom odredjuje, da se drž. odvjetniku priobćiti ima i svaki slučaj, u kojem nije moći razpisati stečaja budi s toga, što je imetak neznatan ili što je samo jedan osobni vjerovnik.

Pošto obtuženik priznaje, da je prezadužen, dapače da neima nikakovog imetka, koji bi mogao služiti za pokriće njegove dugovine, to valja njegovu žalbu ništovnu po §. 282. st. IV. sl. b) k. p. zabaciti. *H.*

Rieč „Nachtwächter" upotrebljena za oružnika sadržaje uvredu.

S. K. tuži I. B., što je ovaj dne 23. listopada 1895. pred D. H. i I. P. za njega, privatnog tužitelja, čuvši da je on kao Wachtmeister u V. rekao: „Was Nachtwächter ist da?", pak da se je tim počinio krivcem prekršaja suprot sigurnosti poštenja.

Kr. kotarski sud u K. je osudom od 31. prosinca 1895. br. 2087. kz. riešio okrivljenika od obtužbe s razloga:

Rieč Nachtwächter ni po svom gramatikalnom ni po običnom značenju u životu ne sadržaje pojma, koji bi za obična čovjeka bio pogrdan.

Digitized by Google

Što više u toj rieči u običnom životu ne može se nazrievati niti pojam, kojim bi mogao biti tko omalovažen (Geringschätzung), a ipak ni ovo po tumaču Herbstu ne bi bio prekršaj.

Ni osvrtom na prilike, u kojima je okrivljeni taj izraz za privatnog tužitelja upotrebio, ne može se uzeti da je prešao preko pojma omalovaženja (Geringschätzung), akoprem težko je vjerovati, da bi okrivljeni tim izrazom htio bilo ma i omalovažiti privatnog tužitelja bez svakog povoda — dok ga niti ne poznaje — manjka bo svaki casualni nexus tome, manjka, što je glavno kod uvriede, animus injuriandi, jer se ne da vjerovati, da je okrivljeni tom sgodom kanio što drugo osim možda napraviti dosjetku u njeku vrst igrom rieči, koja je doduše mogla biti neumjestna ali ne kažnjiva po kaznenom zakonu itd.

Povodom prijavljenog i izvedenog priziva kr. državnog odvjetničtva u V., koje je preuzelo zastupanje privatnog tužitelja, je kr. sudbeni stol u V. u javnoj razpravi osudom od 21. svibnja 1896. broj 2977./kz. ukinuo prvosudnu osudu, te je okrivljenoga proglasio krivim prekršaja suprot sigurnosti poštenja označena u §. 496. kz., te ga osudio na zatvor od jednog dana, koji je pretvoren u globu od 5 for. za korist ubožke blagajne upravne obćine K. s razloga:

Prvomolbeni sud uzeo je dokazanim, da je Ignac B. 23. listopada 1895. javno na ulici u V. pred Danielom H. i Ivanom P., kad je čuo. da je Simon K. oružnički stražmeštar u V., kazao: „šta Nachtwächter je tu?"

Prvomolbeni sud, akoprem je uzeo dokazanom gore navedenu činjenicu, riešio je ipak Ignaca B. od obtužbe radi prekršaja §. 496. kz. s razloga, što rieč „Nachtwächter" ne tvori pogrde, kakovu predpostavlja spomenuta ustanova kaznenog zakona.

No taj nazor prvomolbenoga suda ne stoji.

Istina, rieč „Nachtwächter" sama po sebi nije pogrda, ali kada se ista rabi za službenika, koji nije noćni stražar, a imenito za oružnika, koji je zvan da bdije nad javnom sigurnošću u svakoj prilici života, sadržaje ona u sebi svakako pogrdu, jer se njom hoće označiti dotični službenik, da je samo za takovu službu, koja ne iziskuje mnogo truda ni eneržije te za koju se obično rabe ljudi, koji nisu za ino napornije i odgovornije službovanje.

A neodlučno je, da li je okrivljeni Simona K. poznavao ili ne, te da li je imao nakanu uvrieditи ili ne, čim je nedvojbeno, da je okrivljeni znao, da je riečju „Nachtwächter" nazvao oružnika, te čim si je bio sviestan, da ga naziva nazivom, koji ga može pogrditi.

Digitized by Google

Prema tomu je prvi sud zakon krivo uporabio glede pitanja, da li inkrimirane rieči tvore kaznenim zakonom kažnjivi čin, te počinio ništetnost §. 277. toč. 9. sl. a) u savezu sa 418. toč. 4. kp., uslied česa je valjalo itd.

Dr. Matija Rožman.

C. Mjenbeno-trgovačko.

Prosvjed sastavljen za domicilijata, koji nije vlastnikom mjenice, ne valja.

Kr. ug. sudbeni stol u Gyuli (županija (Békés): Prigovori tuženika Ljudevita K. odbijaju se, te je tuženik kao naledjnik utužene mjenice dužan itd.

Razlozi: Prigovori tuženika Ljud. K. nisu se mogli uvažiti, jer je tužitelj na sastavljenje prosvjeda ovlašten i dužan te mjenbena prava s obzirom na to, što je mjenbena tužba podnešena dne 31. listopada 1893., a prosvjed sastavljen dne 1. kolovoza 1893., zastarila nisu (br. 10.800. ex 1893. od 31. siečnja 1894.)

Kr. ug. tabula u Nagyváradu: Osuda prvoga suda, u koliko se tiče tuženika Lj. K. preinačuje se te se onaj dio platežnoga naloga, koji Ljudevita K. obvezuje na platež utužene svote, stavlja izvan krieposti.

Razlozi: U smislu §. 41. mj. z. bilo je za osiguravanje mjb. regresa proti Lj. K., kao naledjniku utužene mjenice, potrebno, da se predočba mjenice izplate radi te uzkrata plateža sa pravovremeno sastavljenim prosvjedom dokaže. Prosvjed pod B) ne odgovara ali ustanovam §. 99. mj. z., jer pošto je prosvjed radi neplateža sastavljen na zamolbu pučke kršćanske banke kao akcionarne udruge u Oroshazi, koja je na mjenici kao domicilijat označena, to rečeni novčani zavod kao domicilijat u smislu §. 36. mjb. z. od mjenbenoga dužnika platež tim manje zahtjevati može, pošto se svojstvo istoga kao vlastnik ili punomoćnik iz mjenice pod A) ne razabire, a punomoćni odnošaj niti iz prosvjeda ne proizlazi. Pošto je ali u smislu §-a 36. mj. z. mjenbeni dužnik samo zakonitom vlastniku mjenice dužan platiti, iz toga sliedi, da samo za takova posjednika mjenice sastavljen prosvjed može služiti temeljem osiguravanju mjenbenih prava; pošto prema tome prosvjed pod B) kao nepravilan, za osiguravanje mjenbenih prava prikladan nije, to je trebalo tužitelja sa tužbom svojom proti Lj. K. radi pomanjkanja prava zavratnoga odbiti (broj 1652. mj. od 20. prosinca 1894.)

Kr. ug. kurija: Osuda suda druge molbe potvrdjuje se na temelju razloga u istoj navedenih (broj 456. mj. ex 1895. od 29. svibnja 1896. Polgári Törvénykezés, prilog lista „Büntető“ Jog Tára, XXXII. br. 17.)

Digitized by Google

Iz upravne prakse.

Nagovaranje na odpad u vjerozakonsku sljedbu, koja nije priznana ili dopuštena.

F. D. u V. prijavljen je bio kr. drž. odvjetničtvu radi prestupka §. 304. kz. počinjena time, što je snubio sljedbenike za nazarenstvo. Kr. drž. odvjetničvo obustavilo je progon, jer u ustanovljenom činu nije nanazrievalo kriterija kažnjiva učina §. 304. kz.

Uslied naknadne prijave kod kr. kot. oblasti u N., osudila je ista F. Da. radi prekršaja §. 7. c. n. od 20. travnja 1854. po §. 11. i. n. na kazan globe od 10 for.

Proti tomu uložio je F. D. priziv, a kr. žup. oblast u O. potvrdila je rješitbom od 17. siečnja 1896. br. 286. izrečenu kaznu iz razloga:

„D. i S. D. izjaviše, da ih je skorih dana F. D. nagovarao na prelaz u nazarensku vjeroizpovjest, te pošto se oni nisu htjeli tomu odazvati, da ih je prognao iz kuće. Ova izjava zaslužuje podpuno uvjerenje uzprkos tajenja F. Da., a zaslužuje radi toga, jer se vidi iz F. izjave, kojom gorljivošću propovjeda svoju vjeroizpovjest, te jer su D. i S. D. faktično izišli iz kuće, gdje su prije prelaza F. D. na nazarenstvo s njime u zajednici živjeli.

Prama naredbi kr. zem. vlade o. z. b. i. n. od 12. studenog 1895. br. 12.200 neima se sekta Nazarena smatrati priznatom vjeroizpovješću, a po tom je gornji učin, u koliko nije prama §. 304. kz. z. sudbeno kažnjiv, kao s javnih obzira protuzakonit te obzirom na naredbe od 3. travnja 1855. i od 30. rujna 1857. kažnjiv putem upr. oblasti.

Predmet je odstupljen po sudbenoj oblasti upravnoj oblasti, a po tom i obzirom na gornje morao se je F. D. po uprav. oblasti kazniti, dočim je izrečena kazna sasma učinu primjerna i za prvi put dovoljno osjetljiva“.

Uslied daljnjeg priziva potvrdila je kr. zem. vlada, odjel za bogoštovlje i nastavu, vrhovnom rješitbom od 4. svibnja 1896. br. 4795. drugomolbenu rješitbu, kojom je prizivatelj presudjen na globu od 10 for. radi nagovaranja otca mu D. i brata mu S. na odpad u nazarenstvo, a to temeljem ministarske naredbe od 5. travnja 1859. (drž. zak. list od god. 1859. br. 53.)

Za obrazloženje ovoga rješenja primjetila je: „da je učin snubljenja ustanovljen okolnostima, što se navode u razlozima napadnute rješitbe, a što se tiče kažnjivosti toga čina, to ga citirana ministarska naredba, osnovana na prev. rješenju od 1. travnja 1859., naročito takovim proglašuje, odredjujući, da se nagovaranje na odpad u vjerozakonsku kakovu sljedbu, koju državna vlast nije naročito priznala ili dopustila, imade kazniti po

Digitized by Google

ministarskoj naredbi od 10. rujna 1857., na koliko dotični čin nije kažnjiv već po kaznenom zakonu.

Pošto u nazočnom slučaju, glasom spisima prileżećega dopisa kr. kot. suda u N. od 1. studenog 1895. br. 2523., sud u smislu priedloga kr. državnog odvjetničtva nije obnašao postupati po §. 304. kz. z., nego spise ustupio upravnoj oblasti na uredovanje, to je ona bila nadležna i dužna prizivatelja progoniti radi prekršaja već spomenute ministarske naredbe od 5. travnja 1859.“ *Dr. Kritž*

Razdioba diela šumske glavnice obzirom na selište župe.

Urb. općina B. imala je šumsku glavnicu od 28.490 for. 87 nč. Od te glavnice razdieljen je usljed dozvole vlade medju urb. ovlaštenike u svrhu namirenja zaostalih javnih daća dio glavnice u iznosu od 11.000 for., nu s tim ograničenjem, da od ostatka glavnice u iznosu od 17.490 for. 87 nč. neće u buduće dobivati urb. ovlaštenici godišnje kamate, već će se kamati priklapati toj glavnici, dok se ne postigne prvobitna glavnica od 28.490 for. 87 nč.

Kod razdiobe toga diela glavnice u iznosu od 11.000 for. odpala je na parohijalno selište u B. svota od 410 for. 63 n., a ta svota, pošto parohijalno selište nije imalo zaostataka na javnih daćah, te pošto paroh nije vlasnik već samo uživatelj parohijalnog selišta, odstupljena je njegovoj predpostavljenoj duhovnoj oblasti, koja mu je od iste svote šiljala godišnje kamate.

Kroz to je paroh u B. prikraćen u podpunom uživanju šumske glavnice, koja odpada na parohijalno selište, jer 410 for. 63 nč. kao diel od razdieljene glavnice u iznosu od 11.000 for. nije dobio na ruke, već mu se od tih 410 for. 63 nč. izplaćuju samo kamati, a s druge strane od ostatka glavnice u iznosu od 17.490 for. 87 nč. ne dobiva na parohijalno selište odpadajuće kamate, već se ti priklapaju toj preostaloj glavnici. Usuprot tomu biti će nakon njekoliko godina postignuta ciela prvobitna glavnica, odpadajuća na parohijalno selište, te uz to ona glavnica od 410 for. 63 nč., nu sadanji paroh u B. jedva da bi došao do uživanja kamata od obiju tih glavnica.

Usljed toga zamolio je paroh u B.: da mu se ostavi uživati kamate od 410 for. 63 nč.; da se od 17.490 for. 87 nč. izluče i njemu predadu kamati, odpadajući na parohijalno selište; da se 410 for. 63 nč. vrati vladi na rukovanje onim časom, kada će se prvobitna glavnica do iznosa od 28.080 for. 24 nč. izcieliti.

Kr. zem. vlada, o. z. u. p., u rješenju ove molbe odvratila je pod 19. lipnja 1895. br. 19.707. sljedeće:

„Uztezanjem svijuh kamata od preostale šumske glavnice ide se za tim, da svako urbarsko selište povrati šumskoj glavnici onoliko, koliko je

Digitized by Google

prigodom razdiobe primilo. Parohijalno selište imati će dakle povratiti svotu od 410 for. 63. nč. Nu pošto ta svota sadanjem parohu, kao uživatelju koristi parohijalnog selišta, izdana nije, to bi parohijalno selište imalo nakon izcieljenja šumske glavnice do njenog prvobitnog iznosa dvie glavnice, naime od prve diobe 410 for. 63 nč., a osim toga pravo na jedan dio prvobitne zajedničke glavnice, a prema tomu dobivao bi tadanji paroh i dvoje kamate od tih glavnica.

Budući pako nebi opravdano bilo, da se sadanji paroh u B. u njegovu prihodu prikraćuje na korist budućeg, a da se i s druge strane interes njegova nasljednika dovoljno zaštiti, to je posve pravedno, da se do izcieljenja šumske glavnice urb. općine B. svagdašnjem parohu u B. izplaćuje godimice uz kamate od glavnice od 410 for. 63 nč. još i jedan dio te glavnice same, i to u alikvotnim obrocima prema broju godina, na koje će se glavnica od 410 for, 63 nč. uztezanjem kamata od preostalog, na parohijalno selište odpadajućeg diela glavnice podpuno izcieliti.

Molitelj neka se u tom pogledu obrati na svoju prepostavljenu duhovnu oblast, pošto se njegova predložena molba za doznaku kamata od preostalog diela glavnice za parohijalno selište ovdje uvažiti ne može, jer je parohijalno selište prigodom razdiobe svote od 11.000 for. podpuno sa svojim dielom namireno". *Dr. Križ.*

Kod potajnih dioba irelevantno je pitanje ovlaštenja, već se ima prosuditi samo pitanje, je li je faktični posjednik, kako ga §. 56. zad. zak. od 9. svibnja 1889. predmjeva, postao faktičnim posjednikom iz zadružno-pravnog, a ne civilno-pravnog odnošaja.

Zadruga B. kbr. 6. iz L. podjelila se navodno još god. 1858. potajno na četiri djela i to na sada jur pokoj. Matu, pokoj. Juru, jošter i sada živućeg Martina i braću Josipa i Grgu.

Mato umro je god. 1869. ostaviv iza sebe živuću ženu Maru, koja je opet umrla god. 1889.

Ovo dvoje imaše jednu samo kćer, imenom Jalžu, koja se je god. 1863. izudala iz ove zadruge u zadrugu G. kbr 2. u L. za sada već pokojnog Miju G., te je god. 1872. umrla, a ostavila iza sebe dvoje djece Josipa i Jalžu, potonju udatu J.

Mato B. ostavio je svojedobno oporuku od 11. veljače 1869., kojom namjenjuje svoju četvrtinu ženi Mari i kćeri Jalži.

Ista Jalža dolazila je k svojoj materi Mari iza otčeve smrti pripomagati, te je i kod svoje majke umrla, a tako su dolazila i njena djeca Josip i Jalža, bivša za onda malodobna, koja su se i po smrti babe jim udove Mare u posjed djela ovog stavili.

Digitized by Google

Medjutim su ostali članovi zadruge B. kbr. 6. preoteli ovim malodobnikom dio pokoj. Mate, izuzev jedinog kućišta i zgrada, uslied česa je poglav. obćine P.-M. na pritužbe tutorstva ovih malodobnika odlukom od 15. srpnja 1891. br. 2586. dosudilo taj dio istim malodobnikom. Tu odluku potvrdila je i kot. oblast sv. I. Z. odlukom od 27. srpnja 1891. br. 4388.

Opaziti je ovdje još i to, da se je zadruga G. kbr. 2. iz L. god. 1880. podjelila i da je sada jur pokoj. Mijo G, otac Josipa i Jalže dobio trećinu zadružnog imetka ove zadruge.

God. 1890. zametnuta je na zahtjev tutora bivših malod. Josipa i Jalže dioba zadruge B. kbr. 6. iz L. i to povodom zbivših se razmirica sa istima, te je po kr. kot. oblasti u sv. I. Z., donešena dne 2. prosinca 1891. br. 6872. odluka ovlaštenja, kojom je odlučeno, da se ova zadruga imade djeliti na četiri djela i to:

I. dio: mld. Josip i Jalža G. u suvlastničtvu na jednake djelove;

II. dio: Stiepan, mld. Barica, Ivan, Jelka, Jagica, Gjuro, Pavel, Ana, Mijo, Katica B. u suvlastničtvu na jednake djelove, nu sa teretom dosmrtnog prava uživanja $^1/_6$ ovog djela za udovu Doru;

III. dio: Martin B. a

IV. dio: Josip i Grga B. u suvlastničtvu na jednake djelove i to s razloga:

što je tako ova dioba prije 1. siečnja 1890. potajno provedena.

Povodom utoka Martina B. i ostalih članova ove zadruge, u kojem zamoliše obustavu diobnog postupka, jer je dioba zametnuta, što se poglav. obćine upustilo u rješenje pitanja o nasliedstvu, — i dalje, da se uzkrati ovlaštenje Josipu i Jalži, koji nikada ne bijahu članovi ove zadruge, niti u posjedu djela, odlučio je upravni odbor županije z-ke. rješitbom svojom od 4. listopada 1893. br. 589./u. o. uvaženjem utoka, napadnutu odluku djelom ukinuti, djelom promjeniti, odrediv sliedeće:

Ukida se napadnuta odluka u onom djelu, po kojem se mld. Josipu i Jalži G. priznaje pravo ovlaštenja u zadruzi B. kbr. 6., ter dopituje $^1/_4$ djela u ovoj zadruzi, ter jim se ovo ovlaštenje uzkraćuje, a s tim ujedno i pravo na bud kakav dio u zadruzi B. kb. 6. iz L., pošto isti po nijednoj ustanovi niti zakona od 3. ožujka 1874. §. 1. niti po nijednoj ustanovi zakona od 9. svibnja 1889. §. 1. pravo zadrugarstva u ovoj zadruzi stekli nisu.

Promjenjuje se pako u onom djelu, kojim se odredjuje provedenje potajne diobe na četiri djela, ter se odredjuje, da će se imati u koliko postoji potajna dioba i u koliko se stranke prije uvedenja zadružnog zakona od 9. svibnja 1889. dio pokoj. Mate potajno podjelili, dioba ova provesti na tri djela, prema tomu, kako je faktično provedena, a nerazdje-

Digitized by Google

ljene još čestice pokoj Mate, kao i ostale po ustanovah §. 57. zadr. zak. od 9. svibnja 1889. po razmjerju provedene potajne diobe.

Na koliko pako nepostoji potajna dioba, koja se po ustanovah §. 56. zadr. zak. od 9. svibnja 1889. provadjati ima, valjati će na zahtjev ovlaštenih stranaka, postupati po propisu §. 38. i sliedećih netom citiranih zakona.

Razlozi jesu:

Kako je ne samo doprinešenim rodoslovjem i izjavom svih u tom pogledu saslušanih stranaka ustanovljeno, jesu mld. Josip i Jalža G. kbr. 2. iz L. djeca pokoj. Jalže, kćeri pokoj Mate, koja se iz zadruge B. kbr. 6. još god. 1863. izudala u zadrugu G. kbr. 2. iz L. za Miju G., a tim prestala biti članom zadruge B. kbr. 6., koli po ustanovah §. 27. sl. d. zadr. zak. od 3. ožujka 1874., toli po ustanovah §. 50. sl. d. zadr. zak. od 9. svibnja 1889., a čim je ista prestala biti članom zadruge B. kbr. 6., a postala članom nove zadruge G. kbr. 2. iz L., prestala su sva prava i za njene potomke u zadruzi B. kbr. 6., a steći bi jih opet mogli jedino izričnim primićem u ovu zadrugu i privolom interesiranih stranaka, što ipak nikada usliedio nije.

Povrh toga dokazano je doprinešenimi diobnimi spisi o diobi zadruge G. kbr. 2. iz L, da je diobnim listom obstojale kr. podžupanije u Z. od 24. ožujka 1880 br. 11.214. ex 1879. pokoj. Miji G., otcu pomenutih malodobnika dopitana $^1/_8$ cielih zadružnih nekretnina G. kbr. 2. iz L., a izjavom svih stranaka dokazano je, da Josip, koji je medjutim i punolietnim postao i danas te nekretnine uživa, dočim jih je mld. Jalža uživala sve do svoje izudaje iz te zadruge, a kad je sve to dokazano i dok njetko samo članom jedne zadruge biti može i smije po zakonu, a u drugu zadrugu primljen biti može samo pod uvjeti označenimi u §. 1. gori spomenutih zadružnih zakona, što se u ovom slučaju nije nikada zbilo, to, naravno, ne može se u ovom slučaju priznati pravo ovlaštenja Josipu i mld. Jalži u zadruzi B. kbr. 6. iz L., a po tome ne može se istima niti dopitati bud kakov dio u ovoj zadruzi, jer ne stekav ovlaštenja, ne stiču niti prava na posjed u ovoj zadruzi.

Ovdje nije mjerodavna ni ta okolnost, da je ova zadruga bila potajno razdjeljena i da je njihov djed i baba do smrti uživala svoju četvrtinu. Djed navedenih Josipa i mld. Jalže Mato i baba Mara bili su članovi ove zadruge, nu smrću njihovom utrnulo je svako pravo na zadružni imetak, a jer nijedan ovih niti po zakonu od 3. ožujka 1874. o zadrugah, niti po zakonu od 9. svibnja 1889. nije stekao samovlastničtva na potajnom diobom pripali mu dio, to nije niti po ustanovah zakona od 8. prosinca 1877. niti po ustanovah §. 5. zadr. zak. od 9. svibnja 1889. mogao razpolagati sa svojim djelom, a ne mogaše sami niti po ustanovah §. 1. i 7. zadr. zak. od 3. ožujka 1874. niti po ustanovah §. 1. i 10. zadr.

Digitized by Google

zak. od 9. svibnja 1889. ostavljati taj dio ili primati u zadrugu Josipa i mld. Jalžu, bez privole većine ostalih članova i bez privole štitničtva i nadštitničke oblasti za stran i na uštrb malodobnika u zadruzi se nalazećih.

Obzirom na sve to i obzirom jošte na ustanovu §. 761. o. g. z. nije vlastna bila ni ta oblast onim načinom, kako je to u napadnutoj odluci učinjeno, razpolagati sa djelom nerazdieljeno još zadruge B. kbr. 6. iz L., pripalim potajnom diobom sada jur pokoj. Mati i dopitati isti Joži i mld. Jalži, već bi na to zvan bio jedino nadležni sud, kad bi u obće postojali uvjeti, da se taj dio ostavini dopita; nu u nazočnom slučaju nepostoji niti taj uvjet, jer, kako je rečeno, niti je zakon zadružni od god. 1874. niti onaj od god. 1889. zatekao budi pokoj. Matu budi njegovu udovu Maru kao samovlastnika potajnom diobom dopalog mu djela, a niti su Jože i mld. Jalža stekli ona u zakonu navedena prava, da taj zahtjev stave.

Prema tome dakle, pošto je taj dio ostao osamljen, prirašćuje ostalim u zadruzi nalazećim se lozam, pa će se i imati, u koliko si ga stranke sa ostalim zadružnim imetkom, potajno prije krieposti zakona od 9. svibnja 1889. ne podjeliše, po ustanovah §. 57. na iste podjeliti, a u obće na koliko ne postoji potajna dioba koja je u smislu ustanova §. 56. osvrtom na ustanovu §. 57. zadr. zak. od 9. svibnja 1889. provesti ima, provadjati imati dioba po ustanovah §. 38. i sliedećih navedenoga zakona na zahtjev zato ovlaštenih u ovoj zadruzi osoba.

Ujedno pako obnašao je ovaj upravni odbor odrediti: da se pozove kr. županijska oblast, da ukine odluku kr. kotarske oblasti u sv. I. Z. od 27. srpnja 1891. br. 4388., kojom se potvrdjuje presuda poglavarstva obćine P. M. od 15. srpnja 1891. br. 2586. kao i cio postupak, proveden pred ovimi oblastmi, kojim se štite uezadrugari Josip i mld. Jalža G. kbr. 2. iz L. u posjedu djela pokoj. Mate u zadruzi B. kbr. 6. iz L., pošto je cio postupak sa donešenimi presudami uranjeno donešen i to prije rješenja pitanja glede ovlaštenja Jože i mld. Jalže G. u zadruzi B., a pošto je ovim to ovlaštenje ovom rješitbom uzkraćeno, i protuzakonito proveden na temelju ustanova zadružnog zakona, jer se radi zadružnih razmirica po zadružnom zakonu samo izmedju zadružnih članova, a nipošto izmedju nečlanova i članova jedne zadruge postupati ima.

Prema tomu imati će ta kot. oblast spise glede zadružne razmirice, čim ova rješitba pravnu moć zadobije, podnjeti kr. županijskoj oblasti, pozivom na ovu rješitbu na daljnje propisno postupanje.

Povodom utoka Josipa G. proti ovoj rješitbi upravnoga odbora obnašla je kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, odpisom svojim od 5. svibnja 1896. br. 5667. ex 1894. utok uvažiti i drugomolbenu rješitbu onamo preinačiti, da se rečene njene odredbe izvan krieposti stavljaju, a prvomolbena odluka, u koliko potvrdjuje potajnu diobu,

Digitized by Google

uzpostavlja, pa se u savezu s time takodjer ukida ona u napadnutoj odluci upravnoga odbora zadržana odredba, kojom se poziva kr. županijska oblast u Z., da ukine odluku kr. kot. oblasti od 27. srpnja 1892. br. 4388.

Razlozi jesu:

Iz spisa proizlazi, da je zadruga B. preko trideset godina potajno podjeljena na četiri strane, te da tako podjeljeno i danas stranke uživaju, kako to proizlazi ne samo iz izjava sviju sviedoka, već takodjer iz izjave utjecateljevih protivnika, koji priznaše, da svaki od njih uživa jednu četvrtinu, a četvrtu četvrtinu, uživanu od diobe po Mati B., poslie po udovi njegovoj Mari, a poslie ove po utjecatelju, uživaju nepodjeljeno sada protivnici, pošto su se samovlastno u taj posjed stavili. Proti toj diobi otajnoj ne ima zakonita razloga, da se ne potvrdi, pa se s toga ima uredovati po §. 56. zadr. zak., t. j. upisati razdjeljeni posjed na ove faktične posjednike, kojim je taj posjed temeljem potajne diobe pripao, u nazočnom dakle slučaju onako, kako je u principu učinila kotarska oblast svojom odlukom. Upravo s toga je skroz irelevantno pitanje, je li je Josip G. postao članom zadruge B., već obzirom na okolnost potajne diobe ima se prosuditi i rješiti samo pitanje, je li je faktični posjednik, kako ga §. 56. zadr. zak. predmjeva, da je takovim faktičnim posjednikom postao iz zadružno-pravnog odnošaja, t. j. takovog, koji je u savezu s potajnom diobom i koji ne nosi na sebi ni biljeg sile ni prevare (točka a §. 56. z. z.). Iz spisa proizlazi, da je pokoj. Mato B. sasvim odjeljeno uživao četvrtinu pripalu mu potajnom diobom i to u tako konačno provedenom razvrgnuću svake zajednice, da je po njegovoj smrti eo ipso i bez svake zapreke to posjedovanje nastavila njegova udova Mara, odnosno skupa š njom njena djeca, dotično poslie i unučad. Tek poslie smrti Marine, a za vrieme malolietnosti unuka, silom su se stavili u posjed većeg djela posjeda ostali dionici, puštajući u posjedu dosadašnjih posjednika samo funduš. Iz toga proizlazi, da su posjednici, po potajnoj diobi svoje faktično držanje izgubili samo silom, a po tom nisu pravo izgubili svoj faktični posjed, tim više, što su pred oblašću po svom tutorstvu odmah prosviedovali proti otimačini i zaiskali oblastnu pomoć. — Kontinuitet posjeda njihova nije prestao, a pravovaljan je taj posjed, što su oni došli do njega voljom onoga, koji je kod potajne diobe svoj dio stekao, te su to odjeljeno posjedovanje nastavili, dočim je za ostale sudionike ta četvrtina posve strani posjed postala, te im činjenica nekoč postojeće zadružne zajednice nikako ne daje pravo priečiti, da se je na toj od njih odavno odjeljenoj četvrtini nastavljalo to posebno posjedovanje. A jer to nastavljanje posjeda nije se temeljilo niti se ne temelji na nikakovom civilno-pravnom naslovu, — već je samo ne prekidni razvoj prvobitnog otajnom diobom nastalog zadružno-pravnog odnošaja, to je takodjer za uredjenje upitnog odnošaja nadležna politička oblast. ***Malvić.***

Digitized by Google

Rješitbe kr. financijalnoga upravnoga sudišta.

Tumačenje k trf. čl. 37/48. sb. p. p. odnosno §. 18. zak. čl. XXVI.: 1894. o sniženju petita tužbe.

U paznici kod mjestnog suda u K. pod str. 254./1890. radi 71 for. 23 nč., dosudjeno je tužitelju I. P-u. 32 for. 8 nč., te je on u ime osudne biljege doprinjeo 1 for. Na podnešeno obnašašće propisao je kr. porezni ured u P. pod K str. 1309./1892. I. P. jednostavnu pristojbu od 1 for. 50 nč. i povišicu od 6 for. u smislu §§. 89. i 105. te tarf. čl. 37./48. toč. A. f.) i C. c.) sb. p. p., jer je prema utuženoj svoti, koja 50 for. premašuje, valjalo doprinjeti za osudu biljeg ne od 1 for, već od 2 for. 50 nč.

Stranka podnjela je priziv proti toj odmjeri tvrdeć, da je prema dosudjenomu iznosu od 32 for. 8 nč. dovoljno biljegovala osudu sa 1 for.

Ovaj priziv riešen je uskratno odlukom kr. financ. ravnateljstva u Z-u. od 9. svibnja 1993. br. 19.373. Proti toj odluci podnešen je dalnji priziv, u kojem stranka naglašuje, da joj je s toga manje dosudjeno nego što je utužila, jer je tekom rasprave petit tužbe na dosudjeni iznos snizila.

Na ovaj priziv izreklo je kr. financ. upravno sudište dne 8. veljače 1896. pod br. 10.785./1895. o s u d u, k o j o m r j e š a v a p r i z i v a t e l j a p l a t e ž a p r o p i s a n e p r i s t o j b e i z s l i e d e ć i h r a z l o g a:

„Glasom odnosnog ovjerovljenog izvadka iz uredovne knjige mjestnoga suda osudjena je bivša parbena protustranka prizivateljeva na platež od 32 for. 8 nč. iznašajuće glavnične tražbine, bez da je podjedno uslijedilo rješenje i glede dosudjenu svotu premašujućeg dijela utučene glavnične tražbine od 71 for. 23 nč., a to se samo tako daje tumačiti, da je on prvobitno utuženu glavničnu tražbinu svoju tečajem razprave — kao što on tvrdi — doista snizio na 32 for 8 nč.

Vriednost predmeta upitne parnice dakle ne premašuje 50 forinti, te je u smislu točke C a.) čl. 37./48. pristojbene tarife dovoljno podmirena 1 for. u ime biljegovine od osude". ***M.***

Zapisnik o bezuspješnoj dražbi prost je od biljegovine (k tarf. čl 101./52. i 92./46. „Uredovno dopisivanje".

Kod kr. poreznog uredu u Z. propisana je pod st. 936/1893. na temelju obnašašća dr. D. Gu. radi nebiljegovanja zapisnika o bezuspješnoj sudb. ovršnoj dražbi jednostavna pristojba od 50 nč. i povišica od 2 for. u smislu §§. 89., 90. i 105., te tarf. čl. 101./52, sb. p. p.

Proti ovoj odmjeri podnešen je priziv, u kojemu stranka tvrdi, da ona kao ovrhovoditelj nije prisustvovala dražbi, i da nije bila po sudu pozvana na doprinešenje biljega.

Digitized by Google

Odlukom od 25. ožujka 1894. br. 10.328./z odbijen je po kr. financijalnom ravnateljstvu u Z. ovaj priziv, jer je konstatirano, da je prizivatelj bio odlukom po sudu pozvan na doprinesenje biljega, nu bez uspjeha.

Proti toj odluci prizvala je stranka tvrdeć, da ju sud nije pozvao dotičnom odlukom na doprinešenje biljega, već na uplatu predujma u svrhu provedbe dražbe, a pošto taj predujam stranka uplatila nije, to nije trebalo ni dražbu provesti.

Na ovaj priziv izreklo je kr. financ. uprav. sudište dne 29. veljače 1896. pod br. 12.376./1895. o s u d u, k o j o m s e o v a p r i s t o j b a b r i š e, i to iz sliedećih razloga:

„Iz predloženih spisa osvjedočilo se je ovo kr. sudište, da se predmet obnašasća sačinjavajući zapisnik proteže samo na ustanovljenje onoga, da se dražba u pomanjkanju dražbovatelja nije mogla obdržavati. Takav zapisnik pako, obzirom na to, da isti u pomanjkanju ponude, ni ne sadržaje pravni posao, sastavljen je u smislu postojećeg zakona, a ne u interesu ovrhovoditelja, i to samo zato, da se sud u svrhu dalnjeg uredovanja obavjesti o tom, da je dražba bezuspješna ostala, usljed čega ima samo značaj uredovnog dopisivanja, te je kao takav u smislu točke „uredovno dopisivanje" čl. 92./46. prist. tarife od biljegovine prost". ***M.***

Potvrda vjerovnika na dražbenom zapisniku ovrhom prodanih pokretnina, da je iz kupovnine primio gotovinu podpada biljegovnoj dužnosti po ljestvici II. [k trf. čl. 64/101. toč. a) i opaz. 1. sb. p. p.]

U ovršnom predmetu M. V.-ove proti V. S.-u radi 2639 for., prodane su ovršenikove pokretnine na javnoj ovršnoj dražbi za 922 for. 68 nvč., te je na dražbenom zapisniku zastupnik ovrhovoditeljice odvjetnik dr. V. C. potvrdio primitak gotovine od 860 for. 63 nvč. na račun tražbine vjerovnice a da nije ovu potvrdu biljegovao. Na temelju uredovnog obnašašća sačinjenog kod kr. kotarskog suda u S. te temeljem §. 89., 90. i 103. te trf. čl. 64./101. toč. a) sb. p. p. propisao je kr. porezni ured u S.-u dr. V. C.-u pod K. st. 790./1895. jednostavnu pristojbu od 3 for. 75 novč. (po ljestvici II.) i povišicu od 7 for. 50 nvč.

Proti ovoj odmjeri uložio je dr. V. C. priziv, u kojemu pobija opravdanost tog propisa, jer ovrhovoditelj plaća za zapisnik pristojbu po ljestvici III., a pošto je u slogu ove izprave potvrdjen primitak gotovine, takova potvrda u smislu opazke 1. k toč. a) trf. čl. 64./101. sb. p. p., da ne podpada biljegovnoj dužnosti, to tim manje, što prema ustanovama §§. 29. i 26. ovršne novele od 17. prosinca 1876. ovrhovoditelj postaje nakon provedene dražbe u predležećem slučaju vlastnikom kupovnine, jer nije bilo priepora, koji bi iziskivao da se kupovnina uruči sudu.

Digitized by Google

Ovaj je priziv odbijen odlukom kr. financ. ravnateljstva u Z. od 22. prosinca 1895. br. 40.700. jer je sa gledišta biljegovanja irelevantno, da li je namira ili potvrda izdana vrhu gotovine dobrojene vjerovniku po samom dužniku ili po sudbenom izaslaniku ili pako usljed sudbene doznake, te se svaka takova namira ili potvrda, u koliko u smislu čl. 65./102. sb. p. p. ne uživa oprost, svakako propisno biljegovati imade. Povišica je putem milosti istodobno snižena na 80 nvč.

U prizivu podnešenom proti ovoj odluci razlaže se opetovano nazor prvoga priziva prispodabljajuć medju ostalim obustavljeni dražbeni zapisnik sa ugovorom utanačenim posredovanjem suda izmedju ovrhovoditelja i ovršenika t. j. izpravom u slogu koje potvrdjeni primitak plateža ne podpada posebnoj biljegovini.

Kr. financ. upravno sudište je osudom od 29. kolovoza 1896. broj 4433. na ovaj priziv potvrdilo prvostepenu odluku uz sliedeće obrazloženje:

„Prizvanu odluku kr. financ. ravnateljstva u Z.-u valjalo je povrh njezinih razloga potvrditi još s toga, jer akoprem je istina to, da je sudbeni izaslanik u smislu druge alineje §. 29. hrv.-slav. autonomnog zakona od 17 prosinca 1876. u tom slučaju, ako su na sudbenu dražbu došli svi vjerovnici i ako su se medjusobom nagodili glede razdiobe unišle kupovnine, dužan kupovninu shodno tomu odmah razdieliti medju njima, no ovlašteni dužni su o tom namiru izdati u smislu točke 2. §. 26. pozvanog zakona, koja namira prema ustanovama u toč. a) trf. čl. 64./101. sb. p. p. nedvojbeno podpada pristojbi, pak se ta pristojba, u koliko se ne izdaje posebna namira glede primića izplaćene svote, nego se primiće potvrdjuje u samom dražbenom zapisniku, imade na samom tom zapisniku podmiriti, osim ako ju nebi trebalo u smislu postojećih propisa podmiriti u gotovom.

Opazka 1. spadajuća toč. a) trf. čl. 64./101. sb. p. p., pošto ona predpostavlja, da su interesovane stranke neposredno izdale izpravu, ne može se uporaviti na zapisnike o sudbenih dražbah.“ *M.*

SVAŠTICE.

Juridička kvalifikacija za činovnike, odvjetnike i javne bilježnike.

Tko se želi posvetiti javnoj službi, odvjetničtvu ili javnom bilježničtvu u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, ima položiti sudstveni i državo-znanstveni teoretički državni izpit na kr. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu.

* * *

Digitized by Google

Po carskoj naredbi od 6. travnja 1859. mogli su absolvirani slušaoci fakulteta pravo- i državoslovnoga biti primljeni u praksu upravnu, sudačku, odvjetničku ili bilježničku, dapače i imenovani i zaprisegnuti biti kao perovodni vježbenici i prislušnici, čim su sa dovoljnim uspjehom položili teoretički državni izpit razdjela sudstvenoga. Ali dok nisu položili s uspjehom teoretičkoga državnoga izpita razdjela državo-znanstvenoga nisu mogli biti promaknuti niti pripušteni kojemu praktičnomu državnomu izpitu, niti im se je smjela praksa odvjetnička ili bilježnička, koju su medjutim nastupili, računati u vrieme zakonom propisano. Doktorat prava, stečen na kojem sveučilištu u monarkiji, zamienjivao je teoretičke državne izpite razdjela sudstvenoga i državo-znanstvenoga. Da li je i u koliko pomanjkanje kojega od teoretičkih državnih izpita zamieniti mogao jedan ili više strogih izpita doktoratskih, koje je kandidat položio na kojem sveučilištu monarkije, o tom je kod nas odlučivala kr. zem. vlada, odjel za bogoštovlje i nastavu, sporazumivši se od slučaja do slučaja sa odjelom za unutarnje poslove ili sa odjelom za pravosudje, prema tome, da li je kandidat htio stupiti u upravnu ili sudačku praksu.

Ova je carska naredba stavljena kod nas izvan krieposti §§-i 58. i 60. sveučilištnoga zakona od 6. listopada 1894.

Prva alineja §-a 58. glasi: „Tko se želi na temelju svojih pravoslovnih i državoslovnih nauka dati na javnu službu, na odvjetničtvo ili javno bilježničtvo, ima načiniti još dva teoretička državna izpita, sudstveni i državo-znanstveni po propisima ovoga zakona."

Pošto ovaj zakon i provedbena naredba kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu, od 1. srpnja 1895. br. 8189. propisuju i uredjuju pravo- i državoslovne teoretičke državne izpite samo na kr. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu, to iz gornje zakonske ustanove nedvojbeno sliedi, da se u Hrvatskoj i Slavoniji samo onaj može posvetiti javnoj službi odvjetničtvu ili javnom bilježničtvu, koji je sudstveni i državo-znanstveni teoretički državni izpit položio na kr. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu — bez obzira na to, na kojem je sveučilištu u monarkiji svršio svoje pravo- i državoslovne nauke.

Razlog, radi kojega je zakonodavac donio ovu ustanovu, naveden je u motivima k zak. osnovi (prilog 25., str. 24. k stenografičkim zapisnikom hrvatskoga sabora god. 1892. do 1897., sv. III.), gdje se kaže: „Ova ustanova opravdana je s toga, što se na rečenim izpitima poglavito izpituje znanje naših domaćih propisa. Slična ustanova postoji u Austriji već desetak godina. Ne brani se ipak tom odredbom slušateljima, da posljednje dvie godine sprovedu na kojem austrijskom ili ugarskom sveučilištu.

Budući da se po gornjoj zakonskoj ustanovi samo onaj može kod nas primiti u javnu službu i nastupiti odvjetničku ili bilježničku praksu, koji je s uspjehom položio sudstveni i državo-znanstveni teoretički državni

Digitized by Google

izpit po propisima ovoga zakona, to je time ukinuta pogodnost carske naredbe od 6. travnja 1859., po kojoj se je moglo primati u praksu upravnu, sudačku, odvjetničku ili bilježnieku absolvirane pravnike i samo sa sudstvenim teoretičkim državnim izpitom.

Druga alineja §. 60. glasi: „Ni pojedini strogi izpit, a ni doktorat sam ne može nadomjestiti ni pojedinoga teoretičkoga državnoga izpita, ni svih zajedno".

Ovom je zakonskom ustanovom dokinuta pogodnost navedene carske naredbe, da doktorat prava, stečen na kojem sveučilištu monarkije, zamjenjuje teoretičke državne izpite razdjela sudstvenoga i državo-znanstvenoga, kao i ovlast bogoštovnoga odjela kr. zem. vlade, odlučivati o tom, da li i u koliko pojedini rigoros zamjenjuje državni izpit. Uslied toga dužni su sada praviti sudstveni i državo-znanstveni teoretički državni izpit na kr. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu i oni absolvirani pravnici, koji su polučili doktorat prava ma na kojem sveučilištu u monarkiji, ako se žele u Hrvatskoj i Slavoniji posvetiti javnoj službi, odvjetničtvu ili javnom bilježničtvu.

Ovu ustanovu opravdava zakonodavac (l. c.) sliedećim: „§. 60. ustanovljuje po uzoru austrijskoga zakona, da niti pojedini rigorozum niti doktorat ne nadoknadjuje ni jednoga ni svih teoretičkih državnih izpita. Ovo je ustanovljeno s istih razloga, koji su vodili i austrijsku legislativu. Valja naime uvažiti, da rigoroza imadu drugu svrhu, nego li državni izpiti".

Dr. *J. Šilović.*

Jedanaesta skupština magjarskih pravnika u Budimpešti.

Dne 21. rujna t. g. obdržavana je u Budimpešti jedanaesta skupština magjarskih pravnika (prva bijaše g. 1870., a predposljednja g. 1889.). Iza kako je pročitano obširno izvješće stalnoga odbora, gdje se rišu zakonodavne reforme na pravosudnom polju, u kojih se zrcali upliv djelovanja prijašnjih pravničkih skupština, te zakonodavne predradnje, osobito glede kodifikacije privatnoga prava, razpravljana su sliedeća, na dnevni red stavljena pitanja.

I. Privatno pravo.

Vezanje imetka na dulje vrieme. — Minimum posjeda.

1. Predmetom sjednice odsjeka I. pravničkoga kongresa bijaše sliedeće pitanje, što ga je stavio stalni odbor: Da li se ima i na kakav način ograničiti ono razpolaganje vlastnika bud izmedju živih, bud za slučaj smrti, kojim dohodak čitavoga imetka svoga ili jednoga diela istoga za dulje vrieme veže te glavnici pripaja. Pitanje je ovo pokrenuo dr. Mavro Katona, profesor pravoslovne akademije u Košicah, čije mnienje ide tamo, da izmedju živih ovakovo uglavničivanje niti smisla niti svrhe ima, te s toga u tom

Digitized by Google

smjeru ne predleži potreba predloga; za slučaj smrti ima se — izmedju privatnika — razpolaganje, smjerajuće na uzdržavanje sućanstva imetka ograničiti na jedno pokoljenje, dočim se pripajanje dohodka temeljnom imetku u obće ne ima dozvoliti, nasuprot u pogledu zaklada ima se uglavničivanje dozvoliti neograničeno.

Izvjestitelj dr. Arthur Jellinek predlaže, da se pitanje sa dnevnoga reda skine, jer je pitanje s jedne strane sa uredbom fideikomisarne subštitucije s druge strane sa pravom stvarati zaklade, tako uzko spojeno, da se bez ovih pitanja razpravljati ne može; osobito je ovo potonje pravo, naime pravo stvarati zaklade, u Ugarskoj sa kulturnoga, crkvenoga i narodnoga gledišta tako važno, da se ne može samo per tangentem razpravljati.

Dr. Gustav Schwartz smatra pozitivum pitanja prema ugarskom pravu i sada ne dvojbenim; kao što je ugarska sudbena praksa zamjenbeno nasliedstvo medju stanovite racionalne granice stegnula, tako bi ista i uglavničivanju imetka vremene granice postavila. Načelo se može dakle i u Ugarskoj smatrati recipiranim, te mogu samo detalji biti prieporni; s toga ne predleži potreba načelne enunciacije.

Predlog Jellinekov bude prihvaćen, te s toga pitanje nije došlo pred plenarnu sjednicu.

2 Imadu li se i kakove ustanove uvrstiti u obći ugarski gradjanski zakon, koje zabranjuju diminuiranje maloga posjeda? Izvjestitelj dr. Konrad Jinling.

Odsjek stvorio je zaključak: U obćem ugarskom gradjanskom zakonu ne treba ograničiti razkomadanje maloga posjeda, što ali ne izključuje, da se u posebnih zakonih dioba suvlastničtva te razkomadanje parcela izpod stanovite mjere iz narodno-gospodarstvenih obzira ograniči. Ovaj je zaključak i u plenarnoj sjednici primljen. Kod potonjega pitanja osjećalo se je, da ono spada više na kongres gospodara, te je izražena želja, da se na dnevni red pravničkoga kongresa stave po mogućnosti pitanja čiste pravničke, ne pako gospodarsko-političke naravi.

II. Gradjanski parbeni postupak.

Preslušavanje stranaka pod prisegom. Prvo pitanje odsjeka IV. bijaše, da li se u definitivni gradjanski parbeni postupnik mjesto formalne prisege imade uvrstiti preslušavanje stranaka pod prisegom. Ovo je pitanje bilo na dnevni red stavljeno još prije, nego li je stvoren zak. čl. XVIII. od god. 1893. o sumarnom postupku. Medjutim je preslušavanje stranaka pod prisegom prešlo u život, te je obće pravničko mnienje danas složno u tome, da je nova uredba prokušana, te da je mnogim neprilikam, skopčanim sa formalnom prisegom, kraj učinila.

S toga se nije razvila veća debata o tom pitanju, nego je kongres prihvatio predlog izvjestitelja, dra. Armina Fodora, da se na stavljeno pitanje odgovori jestno.

Digitized by Google

III. Kazneno pravo.

Na dnevnom redu bijahu sliedeća dva pitanja.

1. S obzirom na izkustvo, stečeno glede praktične uporabe kaznenoga zakona, je li potrebno, da se broj na predlog oštećenika kažnjivih delikta, odnosno pravo opozvati predlog, ograniči, te u koliko. Izvjestitelj dr. Izidor Baumgarten. Plenarna je sjednica, za sada samo u obćenitosti, zaključila, da se broj tih delikta ne ima ograničiti, ali da se rok za opoziv predloga, koji sada traje do proglašenja osude, ima skratiti.

2. Da li se u Ugarskoj ima uvesti uredba t. zv. uvjetnog osudjenja, u kojem obsegu i uz kakove modalitete? Izvjestitelj dr. Ladislav Fayer. Poslie odulje razprave stvoren je zaključak, da se onda, ako u slučaju manjih delikta predleže osobitoga uvaženja vriedne olahkotne okolnosti, te okrivljenik na kaznu slobode odsudjen još ne bijaše, može u osudi izreći uvjetni odpust kazne.

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Povjestni spomenici slobodnoga kraljevskoga grada Zagreba. Na sviet izdao Ivan Krst. Tkalčić. Svezak treći. (Izprave: 1500.—1526.) U Zagrebu 1896. Troškom slob. i kr. glavnoga grada Zagreba. 8°, CXX., 368. Ciena 3 for.

U predgovoru k ovomu krasnomu djelu, koje služi na čast i diku i piscu i izdavatelju, spominje se, da je sa ovim trećim svezkom dovršen jedan i to znatniji dio sredovječnih povjestnih spomenika slob. i kralj. glavnoga grada Zagreba, naime listine.

U doba, za koje govore pribrani spomenici, bio je grad Zagreb podieljen u dvie slobodne oblasti, u Gradsku (civitas montis Grecensis) i u biskupsko-kaptolsku; ali pisac imao je pred očima, kada je po naših arkivih sabirao ovu povjestnu sredovječnu gradju, današnji Zagreb, kako je spojen u cjelinu, a to s toga, što su ove dvie oblasti, ako i jedna od druge neodvisna, ipak u neprestanom dodiru bile tako, da bi prošlost zagrebačkoga Gradca bez poznavanja prošlosti njegova susjeda kaptola zagrebačkoga, vrlo manjkavom bila.

Srdačna hvala i gradskom poglavarstvu i zastupstvu i piscu, što su ovim izdanjem spasili od propasti znatan dio spomenika glavnoga našega grada, od kojih su bili neki, kako pisac u predgovoru ističe, tako trošni i jedva čitljivi, da će ih za kratko vrieme nestati, ter što su iztraživaocem domaće naše poviesti učinili pristupnimi nepoznata im do sada vrela. Dao Bog piscu zdravlja i snage, da hrvatski narod obdari sa više ovakovih djela.

* * *

Slovenski pravnik, broj 9. i 10. g. 1896. sadržaju: O stvareh in njihovi pravni razvrstvi, od dra. Ruperta Bežeka. — Iz pravosodne prakse.

Digitized by Google

— Iz upravne prakse. — Književna poročila. — Razne vesti. — Pregled pravosodstva.

* * *

Kulturne prilike Dalmacije na koncu XVIII. stoljeća. Napisao Ivan Širola. Preštampano iz „Napredka". Zagreb, 1896. 8°. 54. Iz ove u „Napredku" izašle veoma zanimive ter velikim trudom i pomnjom izradjene studije saobćiti ćemo našim čitateljem poglavlje I., koje govori o upravi i pravosudju u Dalmaciji na koncu XVIII. stoljeća. Primjetiti nam je, da se je pisac ograničio na opis kulturnih prilika „Mletačke Dalmacije".

I. Uprava i pravosudje.

Dalmacijom upravljahu mletački patriciji sa starinskim naslovom prokonzula i generalnoga providura (Provveditore Generale). To bijaše jedna od prvih najunosnijih državnih službaba.[1] Njegova vlast trajaše tri godine. U to doba svoje uprave razvijao je velik i bogat sjaj tako, da se je narodu prikazivao kao pravi vladar. Imao je mnogobrojan dvor, vojničtvo za osobnu stražu, pomorsku silu za svoju porabu. A i odjeven bijaše poput vladara odorom, koja se odlikovaše oblikom i bojom. Na taj je način mogao zablještiti oči narodu osobito Vlasima (Morlacima),[2] koji ga obožavahu kao više biće. Pred njim se spuštahu na koljena, te ga nagovarahu riječima, koje dolikuju samo kralju. Senat je tu službu davao samo patricijima mletačkim i to najodličnijim ljudima, koji su se istakli u ratu ili za domovinu svoj imetak žrtvovali. Premda je morao pred narodom pokazivati sjaj, nije mu vlada u prošlom stoljeću davala više od 40 cekina (240 fr.) plaće. K tomu je još dobivao dar od 240 dukata (680 fr.). Sa svim tim bijaše ta služba najbolja prilika, da se dostane bogatstva. Generalni providur imadjaše u svojim rukama najvišu vojničku, političku i sudbenu vlast poput najvećega despota. Zemlja bijaše razdjeljena u 22 kotara. Kotarski su predstojnici (rappresentanti) opet u svojem području spajali u svojim rukama one tri znamenite vlasti. Proti osudi ovih činovnika prizivalo se na gen. providura. Nu ovaj je mogao u parnicama političke naravi rješenje prepustiti dotičnim oblastima u Mlecima. Takovi slučajevi ne bijahu zakonom ni običajem ustanovljeni, pa je s toga takov postupak težko tištio. U kriminalnim pako parnicama tvrdilo je vjeće desetorice (Consiglio dei Dieci), kojemu je veliko vjeće povjerilo presudu o životu i smrti, da se po pravu imadu njemu slati svi spisi. Nu glavni providur nije to nikada činio pod izlikom velike udaljenosti od Mletaka.

[1] Mlečani su za tom službom i s toga čeznuli, što je gener. providur poslje svoje trogodišnje službe u Dalmaciji obično bivao imenovan mletačkim poslanikom (Bailo) u Carigradu. To bijaše najviša čast u inozemnoj službi. Njemu kao poslaniku bijaše dužnost brinuti se za trgovačke interese u cielom Levantu (iztoku). *Pisani.* La Dalmatie de 1797 à 1815, Paris 1893. str. 2.

[2] Tako su primorski Dalmatinci zvali (a još i danas zovu) seljake nutrnjih kotara. Ovi su pako otočane zvali „Bodulima".

Digitized by Google

Ljepe li mi vlade, veli s pravom Engel, gdje nisu jasno uredjeni ni isti zakoni o životu i smrti! Premda je glavni providur imao vrhovni nadzor nad javnim izdatcima, pak ne bijahu blagajne u njegovim rukama, već bijahu pod nadzorom drugih patricija, koji se zvahu komornici (Camerlengo). Ovi su o tom davali račune samo državnoj blagajni u Mlecima. Gen. providur bijaše na čelu sve pomorske i krajne vojske. Nadalje je imao da bdije nad kriomčarenjem duž dalmatinske obale, rješavati kriminalne presude u pomorskim i trgovačkim stvarima.[1]

Mletački plemići, što upravljahu dotičnim kotarima, bijahu klasifikovani po važnosti krajeva i naloga, što ih dobivahu. Bilo je knezova-kapitana, knezova, kapitana, providura, intendanata (conticapitani, proveditori, sopraintendanti). Osim ovih službaba, koje bijahu namjenjene javnoj gradjanskoj i vojničkoj upravi, bilo je i komornika (kamerlenga). Njihova služba bijaše čuvati državno blago i paziti u što se troši. Boravili su u tvrdjama, koje bijahu u davno doba podignute u Zadru, Trogiru, Spljetu i Hvaru bud za obranu gradova, bud za držanje reda u njima.

U Zadru, kao glavnom gradu Dalmacije, i sjedištu gener. providura bijaše knez, kapitan i kamerlengo. U Spljetu, Trogiru, Šibeniku, Hvaru knez-kapitan i kamerlengo. Osor, Cres, Rab, Krk, Pag, Nin, Korčula, Brač, Omiš i Budva imadjahu po jednoga kneza. U Obrovcu, Kninu, Sinju, Klisu, Imotskom i Kotoru bijaše providur. U Vrgovcu i Opuzenu bijaše narodni intendant. Te dvije posljednje službe bijahu nasljedne. U Vrgorcu je obnašaše omiška porodica Deškovića, u Opuzenu Nonkovića zbog osobitih zasluga, što ih stekoše u boju s Turcima.[2]

Kad su primorski gradovi i gradovi na otocima priznali mletačku vlast, svi (izuzevši Zadar, gdje su Mlečani više puta diktirali zakone) nastojahu postići potvrdu privilegija, koje uživahu, te sklapahu ugovore tako, da su malo ili ništa izgubili u predjašnjem nutrnjem obliku svoje vlade. No ipak bijaše svim gradovima oduzeto pravo imenovati rektora (načelnika), a ta služba (bilo pod ovim, bilo pod onim naslovom), bijaše pridržana samo za mletačke plemiće, koji sačinjavahu mletačku vladu (Signoria). No pošto su nekim općinama ostale u rukama blagajnice i općinski prihodi, nametnuta bi im dužnost, da plaćaju dotičnoga upravitelja. U drugim općinama, gdje bijaše oduzeta obć. blagajnica, ili gdje su se je gradjani odrekli na korist vlade, načelnici su svoje plaće primali iz državne blagajne. Te plaće ne bijahu posvuda jednake, već se razliko-

[1] *Engel.* Staatskunde und Geschichte von Dalmatien, Croatien und Slavonien, Halle 1798., str. 204.

[2] Gradski se kapitani uzimahu iz plemićkih razreda. Njihovi prvaci imadjahu pravo imenovanja, koje je moralo biti potvrdjeno od gener. providura, a zatim priznato od mlet senata. Svoju mršavu plaću primahu iz občinskih blagajna. *Cattalinich:* Storia della Dalmazia, Spalato 1835., sv. III., str. 175.

Digitized by Google

vahu prama većim ili manjim gradskim prihodima. Knez-kapitan spljetski primaše iz obć. blagajnice 14 zlatnih dukata na mjesec. U gorskim kotarima, što su ih Mlečani oružjem osvojili, providuri tvrdjava i trgovišta (borgo) imadjahu na mjesec trideset zlatnih cekina. Te plaće nikako ne mogahu dostajati, da uzdrže sjaj i važnost, što ju je republika dopuštala svojim predstavnicima, koji bijahu članovi suverene vlasti. Ne bijahu te plaće dovoljne za luksus, što ga razvijahu većma kao gospodari, nego kao javni činovnici, pa su s toga uživali takse i doh tke, koji se mijenjahu prama većemu ili manjemu prostoru i bogatstvu kotara, kojim upravljahu. Evo što je n. pr. komornik u Šibeniku primio god. 1796.:

Stalne plaće	1.562·08	mlet. lira
4 solda od svakog cekina vojničke plaće . .	1.092·17	„
4 solda od svakog cekina civilnih plaća . .	1.118·12	„
Dar za prihod od poreza	539·18	„
Za sastavak desetinskih matica	416·04	„
Za sastavak vojničkih popisa	24·—	„
Odštete za mjenbene gubitbe	115·02	„
Pisarnički troškovi	1.080·—	„
Ukupno	6 058·13	mlet. lira[1]

(Svršit će se.)

VIESTNIK.

(Upravni odbor pravničkopa družtva) držao je dne 10. listopada t. g. svoju redovitu sjednicu, u kojoj je primljen kao novi član počam od ove godine Milivoj pl. *Somogji*, kr. sudbeni pristav u Brodu. Za tim je na upit urednika „Mješečnika“ dra. J. *Šilovića* zaključeno, da se ekscerpirani prievodi ne će bolje honorirati od prievoda in extenso radi pomanjkanja novčanih sredstava. Na dalje je dozvoljeno Josipu *Hoholaču*, da može svoj članak „Uredjenje seljačkoga posjeda i regulacija zadružnih odnošaja“, štampan u „Mješečniku“, na svoj trošak dati na pose odtisnuti. Konačno je primljeno izvieśće blagajnika o stanju blagajne.

(† Matija pl. Mrazović), odvjetnik i hrvatski pisac, umro je dne 13. rujna t. g. u 73. godini dobe svoje. Pokojnik se je rodio godine 1824. u Visokom od seljaka plemićkoga roda. Pravničke nauke svršio je u Zagrebu, gdje je onda postao juratom excelsae tabulae banalis, a god. 1848. pridieljen bje k novo ustrojenoj banskoj vladi kao bezplatni koncipista, od kuda je poslan kao koncipista k vojničkoj komisiji u Varaždin, kojoj bijaše predsjednik Žigrović, gdje je ostao do veljače 1849. Od ovuda ga je tadanji podban Zidarić, koji je kao banski komisar bio poslan u Osiek, uzeo sobom, gdje je ostao do ožujka 1849., kada se je vratio u Zagreb i ovdje služio kod banskoga stola do lipnja 1850. Tada je položio odvjetnički izpit i postao odvjetnikom.

[1] *Pisani*. Ibid. 80.

Digitized by Google

Neumrla je zasluga pokojnoga Mrazovića, što je na nagovor *Šulekov* kao mladi odvjetnik u 29. godini pokrenuo na svoj trošak izdavanje *prvoga hrvatskoga pravničkoga lista* „Pravnika“ upravo u onaj čas, kada je hrvatskim pravnikom najviše upute trebalo, jer su se morali razkrstiti sa svojimi starimi zakoni i brzo uputiti u cieli niz novih veoma težkih i sasvim različitih od dosadanjih. Pokojniku je kod osnivanja „Pravnika“ bila osim toga svrha, da zaštiti hrvatske pravnike od njemačke bujice, koja se je onda silno širila. Na čelu prvoga broja „Pravnika“, koji je izašao 7. siečnja 1853., štampan je sliedeći program listu:

„Cilj ovomu listu biti će razprostiranje pravnih i državnih znanosti u obće, napose pako krčenje puta novim zakonom, koji se uvode u našoj domovini, a razlikuju se sasvim od naših dosadanjih zakona, tako da sada kod nas iznovice mora učiti, tkogod ima posla sa zakoni, ako hoće, da se u njih valjano uputi. „Pravnik“ će nastojati, da našincem ovo učenje olakša, da im tamašne točke zakona objasni, razliku izmedju prijašnjih zakona naznači, i da im pokaže, kako treba ove zakone uporaviti; jednom rječju on će se trsiti, da teoriju sa praksom skopča i da postane pravoslovni organ našega naroda. Uz to će mu biti glavna briga, da jednoj na duhu narodnoga jezika osnovanoj pravoslovnoj terminologiji prokrči put do sudnice i učionice, do knjige i života“.

Znanstvenu podporu obećali su „Pravniku“ Jos. Ljudevit *Cimioti,* J. A. *Tosoni* i I. *Zidarić,* viećnici banskoga stola, dr. P. *Muhić,* ravnatelj zagrebačke pravoslovne akademije, dr. Ante *Rojc,* profesor kaznenog prava i dr. Andrija *Gostiša,* profesor gradjanskoga prava i ostali članovi pravoslovne akademije, za tim odvjetnici Janko *Bedeković,* H. *Ostoić,* Eduard *Vrbančić,* Nikola *Krestić* i Maksim *Prica.*

List je izlazio svakoga tjedna na osam strana osmine, a ciena mu bijaše za Zagreb 4 for., a izvan Zagreba 5 for. na godinu. Pokojni je Mrazović veoma savjestno izvadjao osobito glavnu točku programa, jer u „Pravniku“ nalazimo cieli niz manjih sastavaka, što njegovih, što ostalih suradnika, kojimi se tumače načela i pojedine ustanove novih austrijskih zakona, uvedenih u našoj domovini.

Uza sve to, što je „Pravnik“ bio hrvatskim pravnikom potrebit kao kora kruha, uza sve to, što je tako liepo odgovarao svojoj zadaći, morao je naken obstanka od godine i pol prestati izlaziti radi nemara naših pravnika. Evo kako se tuži pokojni Mrazović u broju 49. od g. 1853.: „Jedni neće da nas podupiru svojim perom, izgovarajući se, da imadu mnogo posla Nu pravoznanci drugih naroda imaju jamačno, ako ne više, a ono bar onoliko posla, koliko naši, pak opet znadu vremena uhvatiti i napisati po koji vrstni članak, sebi u slavu a narodu svomu na korist. Drugi opet neće ni da drže „Pravnika“ misleć, da im ga ne treba“.

Najrevniji suradnici „Pravnika“ bijahu tečajem cieloga njegova obstanka dr. A. *Gostiša* i dr. A. *Rojc.*

Kada se je vratio ustav, bacio se je pokojni Mrazović na političko polje, te se nije više, bar koliko je nama znano, u juristićkoj literaturi pojavio.

Članom pravničkoga družtva bijaše neprestano od njegova osnutka pa sve do svoje smrti. Lahka mu zemlja i vječna spomen medju hrvatskimi pravnici!

(† Sime Ljubić.) Dne 19. listopada umro je u svom zavičaju u Starom-gradu na otoku Hvaru u 75. godini svoje dobe, slaveći upravo pedesetgodišnjicu svoga književnoga rada, prof. Šime Ljubić, jedan od posljednih književnika i učenjaka, koji su svoj rad započeli u doba našega književnoga preporoda.

Digitized by Google

O životu i radu ovoga toli zaslužnoga i plodnoga hrvatskoga pisca donosimo po „N. N.“ sliedeće crtice:

Šime *Ljubić* rodio se je dne 24. svibnja 1822. u Staromgradu na Hvaru od Petra Ljubića i Pavle Scuteri. Nauke je svršio u Staromgradu, Dubrovniku, Spljetu i Zadru, gdje je pošao u svećenike. Dne 2. veljače 1847. čitao je prvu svoju misu i postao duhovnim pomoćnikom u rodnom svom mjestu. Baveći se od rane svoje mladosti povjesću i starinama, odluči Ljubić, da se posveti učiteljskom zvanju, to podje g. 1855. u Beč, gdje je dvie godine polazio predavanja prof. Miklošića, Jägera i drugih, a koncem godine 1857. vratio se u Spljet, postavši ondje namjestnim profesorom gimnazijskim, a 1858. čuvarom tamošnjega muzeja. Već sliedeće godine posla ga austrijska vlada u Mletke, da prouči tamošnje arkive, osobito s obzirom na Dalmaciju, — a što je Ljubić tu kroz pune dvie godine uradio, prepisujući upravo folijante diplomatskih spisa, to nam svjedoči niz listina, koje je izdala naša akademija.

Vrativši se povratkom ustava u domovinu, bude Ljubić g. 1861. imenovan gimnazijskim profesorom u Osieku, a g. 1863. premješten na predlog školskog savjetnika Račkoga u istom svojstvu na Rieku, gdje je ostao do g. 1869. Medjutim zadobiše 1866. pravila o ustrojstvu jugoslavenske akademije previšnju potvrdu, te je medju prvimi akademici bio izabran i Šime Ljubić članom akademije. Od tih prvih 16 biranih akademičara živi ih još sada samo petorica: Bogišić, Jagić, Matković, Muhić i Torbar.

Akademija izabrala je Ljubića g. 1869. čuvarom narodnog muzeja, no previšnja potvrda otegnula se je sve do g. 1871., kad je Ljubić zaista preuzeo poslove, kojimi je sve do god. 1892., dakle preko 20 godina, najsavjestnije i neumorno upravljao.

On je objelodanio svoje prve književne radove u „Zori dalmatinskoj“ i u „Dalmaciji“. Prva njegova oveća književna radnja izašla je g. 1846. pod naslovom „Običaji u Dalmaciji“, a namah za njom iste godine „Ribanje i ribarsko prigovaranje Petra Hektorovića“.

Sabirući od mladosti stare dalmatinske, grčke i rimske novce, te grčke i latinske napise, on je tako tečajem svog života sabrao najbogatiju numismatičku sbirku na slovjenskom jugu i postao prvim autoritetom u našoj numismatici i arkeologiji. Već g. 1852. izdao je posebno djelo „Starodalmatinsko pjenezoslovje“, koje je kašnje preradio, uvećao i u sjajnoj opremi izdao u Zagrebu pod naslovom „Numismatika“.

U isto je vrieme Ljubić preveo na hrvatski i talijanski za onda na glasu djelo F. G. Eichhoffa „Povjest jezika i književnosti Slavjana“, — a sam je izradio „Povjest narodne književnosti dalmatinske“.

U Beču je Ljubić marljivo nastavio svoj rad, te imajući na ruci bogate knjižnice, arhive i sbirke, tu je dovršio 1856. svoje znamenito djelo „Dizzionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia“, o kom se je kritika najpovoljnije izjavila, — te razpravu „Studi archeologici sulla Dalmazia“ (s 4 table), koja je tiskana u XXII. knjizi arkiva c. kr. akademije znanosti u Beču.

Kad su Rački, Jagić i Torbar g. 1864. zasnovali u Zagrebu znanstveno-kritički časopis „Književnik“, bio je Ljubić medju prvimi suradnici uz Vebera, Pacela, Bogišića, Kukuljevića i drugè vrstne radnike na polju naše prosvjete. U „Književniku“ objelodanio je on g. 1864. razpravicu „O nekojih pjenezih grčkih s otoka Hvara“, god. 1865. ocienio „Izviešća iz dnevnika Sanutova“, štampana u arkivu za jugoslavensku poviest — i „Šafařikovo izdanje akta

Digitized by Google

mletačkih, prinadležećih historiji Srba i ostalih Jugoslavena", — a g. 1866. napokon razpravu „Predaje jadranske. O Diomedu ilirskom".

Dok je tako rekuć sporedno pisao ove radnje, izradjivao je i svoje za nas osobito važno djelo: „Ogledalo književne poviesti jugoslavenske", od koga je prvi dio ugledao svjetlo na Rieci 1864., a drugi dio 1869.

S preseljenjem Ljubićevim u Zagreb, započima najplodnije i najvažnije doba njegovog života i književnog rada. U akademiji on je našao podporu, bez koje nikada nebi bili njegovi višegodišnji trudovi ugledali svjetla, — a u muzeju našao je nov izvor svomu radu.

Akademija je izdala od g. 1868. do 1891. deset debelih svezaka Ljubićevih „Listine o odnošajih izmedju južnoga slavenstva i mletačke republike", što ih je on pomno prepisao u mletačkih arkivih i sbirkah. Samih tih 10 svezaka zaprema 4380 štampanih stranica, a sadržava materijal, koji će našim historičarom biti neobhodno nuždan za kritično proučavanje dobe od g. 960. do 1469.

Savezno s tim izdala je akademija od god. 1876. do 1880. tri svezka Ljubićevih „Commissiones et relationes Venetae", koje sižu od 1433. do 1571. Ova tri svezka zapremaju 865 stranica.

Dalmaciji i svom rodnom otoku Hvaru Ljubić se je harno odužio djelom „Statuta et leges civitatis Buduae, civitatis Scardonae et civitatis et insulae Lesinae", koje je akademija izdala 1883. na 618 stranica.

Uz ove velike radnje Ljubić je dospio, da u akademičkom Radu napiše niz razprava, obznana i kritika, koje svjedoče, da je pomnim okom pratio svoju struku i njezin napredak i da je upravo rodoljubnim žarom pribirao svako zrnce, kojim bi se naša prošlost razjasnila. Evo tih razprava poimence: Borba za glagolicu na Lošinju (Rad 57. knj.): Arheologičke crtice (R. 1.); Povjestnička iztraživanja o Hrvoji velikom bosanskom vojvodi i spljetskom hercegu (R. 26.); Izvještaj o putovanju u Mletke i Rab (R. 12.); Novi izvori za dalmatinsku epigrafiju (R. 65.); Na obranu staro-srbskih zlatnih novaca (R. 34.); O dubrovačkoj kovnici (R. 16.); O Markantunu Dominisu Rabljaninu (R. 10.); O napredku arheologičke znanosti u našoj hrvatskoj zemlji (R. 80.); O posavskoj Hrvatskoj i o zlatnih novcih njezina kneza Serma (R. 43.); O upraviteljih Dalmacije za rimskog vladanja (R. 31.); Ob odnošajih dubrovačke sa mletačkom republikom tja do 1358 (R. 5.); Ob odnošajih medju Dubrovčani i Mletćani za ugarsko hrvatskog vladanja u Dubrovniku (R. 17.); Ob odnošajih medju republikom mletačkom i dubrovačkom od početka 16. stoljeća do njihove propasti (R. 53. i 54.); Prilog Jagićevoj razpravi o gradnji za slovinsku narodnu poeziju (R. 40.); Skrovište rimskih carskih novaca u zlatu iz 1. stoljeća, odkrito u Zemunu 16. prosinca 1875. (R. 36.); Pisan spomenik iz doba hrvatskoga vojvode Branimira (R. 26.); i šest obznana raznih djela.

Uzme li se još na um, da je Ljubić kroz više godina gotovo sam ne samo uredjivao već i pisao veći dio radnja za „Arheološki viestnik", tad možemo zaista mirne duše reći, da uz Kukuljevića i Šuleka spada medju najplodnije i najzaslužnije pisce hrvatske.

Time još nismo ipak izcrpili ni popisa njegovih radnja. U „Starinah" nalazimo ove njegove razprave: „Izvještaj franc. konsula u Koronu La Maire-a o dubrovačkoj republici" (K. 13.); Libellus policorion (K. 23.); Marije Bolice Kotoranina opis sandžakata skadarskog od g. 1614. (K. 12.); Popis predaja dubrovačkih iz 14. stoljeća (K. 11.); Dva popisa listina (908.—1782.) manastira sv. Krševana u Zadru (K. 19.); Poslanice dubrovačke na mletačku

Digitized by Google

republiku (K. 15.); Prilog k razpravi o Markantunu Dominisu (K. 4.); Prilozi za životopis Markantuna Dominisa (K. 2.); Razvod istarski u talijanskom i latinskom jeziku (K. 6.); Rukovjet jugoslavenskih listina (K. 10.); Ugri u Mletačkoj (K. 1.) i Skadarski zemljištnik od g. 1416. (K. 14.)

Zadnja radnja Ljubićeva, što ju je naša akademija objelodanila, bio je godine 1893. izdani veliki „Index rerum, personarum et locorum in voluminibus I.—V. monumentorum spectantium historiam Slavorum meridionalium".

Kako je pokojnik bio čovjek, koji bez posla nije mogao živjeti, sjegurno je, da je i posljednih godina svog života marljivo radio, pa će se u njegovoj ostavštini još puno toga naći, što čeka na zasluženu publikaciju.

Opraštajući se s Ljubićem, kličemo mu uz posljednji pozdrav: Hvala ti i slava! Bila ti laka hrvatska zemlja, koju si toliku ljubio!

(† Petar Lukić), viećnik sudbenoga stola u Belovaru, umro je 13. listopada t. g. Pokojnik, koji je bio član našega družtva neprekidno od njegovoga postanka pa sve do svoje smrti, bio je savjestan i revan sudac, ter dobar drug i prijatelj. Lahka mu zemljica!

Imenovanja. Njegovo carsko i kraljevsko apoštolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je u Schönbrunu dana 17. rujna 1896. izdanim previšnjim riešenjem premilostivo imenovati Samojla *Kocijana*, ministerijalnog tajnika, podielivši mu proste od takse naslov kr. savjetnika i uvrštenjem u drugi stepen šestoga plaćevnoga razreda, vukovarskim kr. financ. ravnateljem; Kostu *Ilića*, naslov i značaj financ. savjetnika imajućeg kr. zamjenika varaždinskog financ. ravnateljstva s uvrštenjem u treći stepen sedmoga plaćevnoga razreda, pravim financ. savjetnikom i varaždinskim kr. financ. ravnateljem, te Josipa *Glada*, naslov i značaj financ. savjetnika imajućeg osječkoga zamjenika financ. ravnatelja s uvrštenjem u treći stepen sedmoga plaćevnoga razreda, takodjer pravim financ. savjetnikom i osječkim kr. financijalnim ravnateljem.

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je imenovati sudbenimi pristavi II. razreda extra statum prislušnike: dra. Luku *Vrkljana*, kod kotarskog suda u Osieku, za kotarski sud u Jaski; Vinka *Treybala*, kod kotarskog suda u Klanjcu, za isti kotarski sud; Stjepana *Ugarkovića*, kod sudbenog stola u Zagrebu, za kotarski sud u Zagrebu; dra. Ivana *Strohala*, kod sudbenog stola u Zagrebu, za kotarski sud u Zagrebu; Leona *Kaurića*, kod kotarskog suda u Sisku, za isti kotarski sud; dra. Petra *Bralića*, kod sudbenog stola u Zagrebu, za isti sudbeni stol, i Jovana *Dimitrijevića*, kod sudbenog stola u Osieku, za isti sudbeni stol, svršenoga pravnika Petra *Dučića*, perovodnim vježbenikom u obsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, svršene pravnike Antuna *Muića*, Ivana *Kasuna* i Ivana *Čupara*, perovodnimi vježbenici u obsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade.

(U Bosni i Hercegovini.) C. i kr. zajedničko ministarstvo naimenovalo je sudskog savjetnika kod okružnoga suda u Mostaru Ljudevita pl. *Farkaša* pomoćnim referentom kod vrhovnoga suda; zamjenika državnog odvjetnika u Travniku Vitëslava *Zikmunda* sudskim tajnikom manje pristojbe premjestivši ga ujedno ka kotarskom uredu u Ljubuškom; sudskog tajnika manje pristojbe Stjepana *Madona* u Mostaru zamjenikom državnog odvjetnika za Mostar, državnog odvjetnika Severina *Niedzwieckog* sudskim savjetnikom u okružnom sudu u Mostaru; zamjenika državnog odvjetnika u Banjaluci Franju viteza *Kruszelnickog* državnim odvjetnikom u Travniku i sudskog pristava u Krupi Franju *Lubaczewskog* zamjenikom državnog odvjetnika u Banjaluci, šerijatskog sudiju u kotarskom uredu u D. Tuzli Mustafa ef. *Dubinovića* šerijatskim su-

Digitized by Google

dijom u VIII. dnevnom razredu II. stepena plaće, a razriešilo je direktora centralne kaznione Heinricha *Fischera* od daljeg službovanja u dojakošnjem svojstvu i naimenovalo ga sudskim tajnikom više pristojbe u VIII. dnevn. razr. dodielivši ga na službovanje okružnom sudu u Mostaru.

Poglavica zemaljske vlade naimenovao je privr. šerijatskog sudiju u kotarskom uredu u Sarajevu Muhamed ef. *Kresa* definitivnim činovnikom bosansko-hercegovačke uprave, promaknuo je šerijatskog sudiju Hafis Mustafa eff *Hadžića* u viši plaćevni razred; dalje je naimenovao šerijatskog sudiju Sejid ef. *Smajil-begovića* u Jajcu šerijatskim sudijom IX. dnevnog razreda II. plaćevnog stepena i šerijatskog vježbenika Smail ef. *Bukvića* privremenim šerijatskim sudijom X. dnevnog razreda kod kotarskog ureda u Sarajevu, a povjerio je upravitelju izpostave u D. Vakufu polit. pristavu I. razreda Jovanu *Petrowiczu* upravu prijedorskim kotarem, a kotarskom upravitelju u Prozoru, polit. pristavu I. razr. Jeftomiru *Zahariću* upravu bugojanskim kotarem; zatim je naimenovao svršenog pravnika Dimitrija *Petrovića* privr. auskultantom u okružnom sudu u Sarajevu.

Premještenja. Njegovo carsko i apoštolsko kraljevsko Veličanstvo blagoizvoljelo je u Schönbrunu dana 17. rujna 1896. izdanim previšnjim riešenjem Ivana *Oreškovića*, financ. savjetnika, gospićkog kr. financ. ravnatelja, u istom svojstvu iz interesa službe premilostivo premjestiti na čelo požežkoga; Josipa *Johanidesa*, financ. savjetnika, vukovarskog kr. financ. ravnatelja, takodjer u istom svojstvu iz interesa službe na čelo gospićkoga kr. financ. ravnateljstva.

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je premjestiti iz službenih obzira sudbene pristave: Petra *Starčevića*, kod kotarskog suda u Belovaru, k sudbenomu stolu u Belovaru; Antuna *Turkovića*, kod kotarskog suda u Osieku, k onomu u Belovaru; te Aleksandra *Vaića*, kod kotarskog suda u Jaski, k onomu u Glini, a uslied vlastite molbe Dragutina *Engelhardta*, kod sudbenoga stola u Gospiću, ka kotarskom sudu u Osieku, ter uslied vlastite molbe sudbene pristave: Ivana *Karana*, kod kotarskoga suda u Iloku k onomu u Gospiću i Ladislava *Kolića*, kod kotarskoga suda u Belovaru k izpostavi bakarskoga kotarskoga suda u Sušaku, kotarskoga pristava II. razreda Kostu *Zastavnikovića* iz Siska na Udbinu, povjeriv mu podjedno upravu tamošnje kotarske oblasti.

(U Bosni i Hercegovini) C. i kr. zajedničko ministarstvo premjestilo je zamjenika državnog odvjetnika Josipa *Treskiewicza* iz Mostara u Travnik. Po uputstvu c. i kr. zajedničkog ministarstva poglavica zemaljske vlade trajno je umirovio vladinog podtajnika Karla *Basstendorfa*, koji je u okružnoj oblasti u Bihaću uvršten, a zbog bolesti na dopustu. Poglavica zemaljske vlade premjestio je iz službenih obzira privr. političke pristave II. razr. dra. Hermanna *Van-Zel-d'Arlona* od okružne oblasti u Banjaluci ka kotarskom uredu u Tešnju i Josipa *Tumu* iz Tešnja ka kotarskom uredu u Vlasenici; dalje je iz službenih obzira naizmjence premjestio u okružnoj oblasti u D. Tuzli uvrštenog privr. političkog pristava II. razr. Otona *Faula* i privr. perovodnog vježbenika u zemaljskoj vladi u Sarajevu Franju grofa *Deyma* od *Stříteža*, a dodielio je privr. perovodnog vježbenika zemaljske vlade u Sarajevu Oresta *Hostinca* kotarskom uredu u Zvorniku na službovanje, dalje je naizmjence premjestio kotarskom uredu u Prijedoru dodieljenog vladinog perovodju Andriju *Jasicu* i kotarskom uredu u Bos. Petrovcu dodieljenog privr. perovodnog vježbenika dra. Sigmunda *Bergera*.

Digitized by Google

Stečaji.

Listopad. Trifun *Dimović*, trgovac i ekonom u Mitrovici. — Kr. sudbeni stol u Mitrovici (odluka od 7. rujna 1896. br. 7342. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Aleksander pl. Roknić, zamjenik Gjorgje Sretković, odvjetnici u Mitrovici. — Rok prijavni do 26. listopada, ročište 27. listopada 1896. (Ovaj stečaj oglašen je u „Narodnih Novinah“ tek u br. 225. od 1. listopada 1896., kad je br. 10. „Mjesečnika“ bio već izašao.)

Studeni. Samuel *Pollak*, protokolirani trgovac u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 29. rujna 1896. br. 17.676 gr) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. O. Kornicer, zamjenik dr. A. Betlheim, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 26. studenoga, ročište 28. studenoga 1896.

— Dušan *Lagjević*, neprotokolirani trgovac u Brinju. — Kr. kot. sud u Brinju (odluka od 27. rujna 1896. br. 2183. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj Ferdo Rešetar, sudb. viećnik u miru u Senju, zamjenik Eugen Faliany, trgovac u Brinju. — Rok prijavni do 19. studenoga, ročište 21. studenoga 1896.

— Trgovačka tvrdka Stevana W. *Petkovića* iz Zemuna. — Kr. kotarski sud u Zemunu (odluka od 10. listopada 1896. br. 19.103 gr.). — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnine Ivan Oppel, zamjenik Jakov Dežma, odvjetnici u Zemunu. — Rok prijavni do 11. studenoga, ročište 13. studenoga 1896.

— Franjo i Marija *Dörner*, gostioničari u Lipiku. — Kr. kot. sud u Pakracu (odluka od 7. listopada 1896. br. 6037 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Vinko Matijević, zamjenik Ladislav Balogh, odvjetnici u Pakracu. — Rok prijavni do 30. studenoga, ročište 5. prosinca 1896.

— Nikola *Vujnović*, protokolirani trgovac u Gospiću. — Kr. sudbeni stol u Gospiću (odluka od 5. listopada 1896. br. 1649. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnog imetka Vladoje Nevečerel, odvjetnik u Gospiću, zamjenik Antun Vranjicani u Gospiću. — Rok prijavni do 30. studenoga, ročište 10. prosinca 1896.

Prosinac. Ostavina Stjepana *Maspera*, opata i župnika u Osieku. — Kr. sudbeni stol u Osieku (odluka od 14. listopada 1896. br. 8054. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka Franjo Werowsky, zamjenik Igujo Wagner, odvjetnici u Osieku. — Rok prijavni do 5. prosinca, ročište 10. prosinca 1896.

— T. *Kamenarović*, protokolirani trgovac u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 9. listopada 1896. br. 18.239. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. A. Betlheim, zamjenik, dr. I. Zahar, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijave do 15. prosinca, ročište 16. prosinca 1896.

Veljača 1897. Trgovačka tvrdka *Grossman i Hahn* u Brodu. — Kr. kot. sud u Brodu (odluka od 12. listopada 1896. br. 10950. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Vatroslav Brlić, odvjetnik u Brodu, zamjenik Vilim Janda, odvjetnički perovodja u Brodu. — Rok prijave do 3. veljače 1897., ročište 2. studenoga 1896.

Digitized by Google

Njekoliko spornih pitanja iz kaznenog postupnika.

*Napisao dr. **Nikola Ogorelica.***

(Svršetak.)

Ad II.

Pritužba proti odluci i zaključku suda glede naknade troškova kaznenog postupka.

Osudom kr. sudbenog stola u M. od 22. siečnja 1894. br. 10.460. kz. proglašen je V. P. krivim zločinstva težke tjelesne ozlede i osudjen izmedju ostalog i na nošenje troškova kaznenog postupka i ovrhe kazni, koji su troškovi proglašeni neutjerivimi.

Pritužbu kr. državnog odvjetničtva u M. proti tom riešenju odputio je kr. stol sedmorice rješitbom od 21. travnja broj 1007 kao nedopustivu s obzirom na propis §. 333. k. p.

Ta rješitba je posve opravdana i osnovana na propisu §. 333. k. p., kako je novelom od 6. srpnja 1888. promienjen.

Po §. 333. k. p. prosto je svakomu (svjedoku, vještaku, tužiocu. okrivljenom itd.), koji drži. da mu je rješitbom sudca iztražioca, predsjedatelja razprave ili odredbom kot. suda u pogledu troškova krivo učinjeno, pritužit se u roku od 8 dana na sudbeni stol i zahtjevati odluku suda (sudbenog stola), proti kojoj nema dalnjeg pravnog lieka.

Kad bi imali samo ovu stanovu bez obzira na njen historijski razvitak pred očima, onda bi nastalo veliko pitanje, da li je gornja rješitba opravdana ili ne.

Jer ta ustanova ne rieśava pitanja: šta onda, ako je komu u tom pogledu učinjeno krivo presudom kr. sudbenog stola ili kot. suda kao presudnih sudova ili naknadnim zaključkom odnosno odlukom suda glede in suspenso ostavljenog pitanja o naknadi troškova. Ne riešava ni pitanje, kako stojimo sa privatnim tužiocem i onim, koji je hotice podnio lažnu prijavu, ako su zaključkom sudbenog stola presudjeni po §. 331. k. p. na nošenje troškova k. p. Imaju li ti pravo pritužbe proti takovom zaključku?

Odgovor na ta pitanja ne daje nam naš k. p.

Digitized by Google

Prije novele od 6. srpnja 1888. bila su ta pitanja u §. 333. k. p. riešena. U tom §-u bilo je naime odredjeno, da se je u onih slučajevih, gdje pritužbe poradi troškova nije bilo moguće podnieti već ujedno s dopuštenim pravnim liekom proti **osudi** mogao svatko proti rješitbi ili odredbi suda pritužiti za 14 dana banskom stolu.

Ta ustanova, koja je normirala t. z. „troškovnu pritužbu" (Kostenbeschwerde) bilo protiv osudi, zaključku ili odredbi kr. sudbenog stola dotično kotarskog suda, izmienjena je, kako je gore naveđeno, u saborskoj sjednici od 7. lipnja 1888.[19] na predlog dra. K. Kako se iz govora dra. K. može razabrati, shvatio je on krivo smisao za onda još postojećeg §. 333. k. p. onamo, da on normira samo pritužbe proti odlukam suda u pogledu dopitivanja troškova svjedoku, vještaku, tumaču itd. dodajuć, da glede tih pristojba postoje jasne ustanove §. 325.—327. kp. Dr. K. mora da nije bio na čistu s domašajem §. 333. kp., dok je takovu preinaku predložio i tako svim onim, kojim je osudom u pogledu troška učinjeno krivo, oduzeo pravo pritužbe, ponaosob pak obtuženiku i državnom odvjetniku u pogledu utjerivosti troškova.

Prema propisom kp. ne može se naime presuda o kaznenih troškovih neposredno napadati ni ništovnom žalbom ni prizivom (§. 277., 279. i 414. kp.). Posrędno mogu i ti pravni liekovi imati upliva i na troškove k. p., ako se ovi i ne napadaju. Ako naime okrivljeni povodom pravnog lieka ništovne žalbe dotično priziva bude oslobodjen, oslobadja se on i dužnosti, da nosi troškove k. p. Ako pak oslobodjeni okrivljenik uslied tog pravnog lieka po protivnoj stranci uloženog bude osudjen, nametnut će mu se i dužnost naknade troška k. p.

A šta onda, kad ne postoji ni jedan ni drugi slučaj? Šta onda kad se okrivljeni i državni odvjetnik hoće da zadovolje s osudom u pogledu krivice i kazni, no ne s izrekom o troškovih i njihovoj utjerivosti? Šta li će privatni tužilac i navodno lažni prijavilac, kojim je možda i neopravdano zaključkom sudbenog stola nametnuto nošenje troškova k. p.?

Praktika im na osnovu izmienjenog §. 333. k. p. ne dozvoljava pritužbe.

Glede nedopustivosti troškovne pritužbe proti osudam odobravam postupak praktike. No ne odobravam ga uzprkos novom §. 333. glede zaključaka i odluka sudova u pogledu troškova. Novi taj §. 333. ne izključuje naime izrično pritužbe protiv tih zaključaka i odluka. A kad ih izrično ne izključuje, onda ju moramo po pravilu, koje smo gore o dopustivosti pritužbe u obće naveli, smatrati dopustivom. Dopustivom

[19] Vidi stenografski zapisnik sabora kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije 1887.—1892. str. 144.

Digitized by Google

moramo ju označiti i onda, ako je sud pri stvaranju presude ostavio odluku glede utjerivosti troškova in suspenso, pa je glede toga zaključak docnije donjeo. To odgovara duhu našeg kaznenog postupnika. Glede osuda se ima stvar sasvim drugčije. Izreka o troškovih k. p. u osudi jeste sastavni dio presude (§. 251. t. 5. k. p.). Presuda pak može se napadati, abstrahirajući od prigovora, samo sa ništovnom žalbom i prizivom (§. 368. i 276 kp.) Izuzetno naredjivao je prvobitni §. 333. k. p., da se presuda u dielu, koji se odnosi na troškove k. p., može napadati s pritužbom, dočim je glede pritužaba proti drugim rješitbam sudova odredjivao odnosno naglašivao posebice ono, što je već po obćih pravilih bilo dozvoljeno. Potonje se s toga ima smatrati netaknutim sa izmienjenim §. 333. kp. Izmjenom §. 333. k. p. eliminiran je iz k. p. samo onaj izuzetni slučaj pritužbe proti presudi.

Vidi se upravo iz toga, što je dr. K. naglasio, da glede nekih troškova postoje jasne ustanove, pozivajuć se na §§. 325.—327. k. p., da on s toga nije išao za tim, da eliminira ostale postojeće ustanove k. p., već da samo popravi i praktičnim potrebam primjereno udesi ustanovu §. 333. k. p. No namjera njegova je žalibože prouzročila hrdjave posljedice po praktične potrebe.

Valjalo bi s toga de lege ferenda doskočiti toj oskudici i praznini zakona, koja je samo s toga došla pod sankciju zakona, što je preinaka §. 333. k. p. u saboru naprečac bez ikakve predhodne pripreme i pretresa primljena, jer kako se vidi iz novele, donesene pred sabor na pretres, nije promjena §. 333. k. p. bila ni predvidjena.

Glava III.

Sporna pitanja u oglušnom postupku.

Načela obtužbe, ustmenosti i neposrednosti te materijalne istine usvojena su uz načelo javnosti u našem kaz. postupku kao stožerna načela. Kao što se procesualna radna sposobnost stranaka smatra uslovom parnice, tako se prema navedenim načelom smatra neminovnom potrebom, da obadvie stranke — tužilac i obtuženi — učestvuju na glavnoj razpravi pri sabiranju dokaza (audiatur et altera pars). S toga se i prisustvo obtuženika na glavnoj razpravi smatra nuždnom posljedicom tih načela. Naš kazneni postupak smatra priznanje obtuženika dokaznim sredstvom. S toga stavlja u §. 236., 239.—244. k. p. preslušavanje obtuženika na glavnoj razpravi kao nuždni sastavni dio dokaznog postupka. No propustu toga preslušanja ne prieti naš k. p. ništetnošću, kao što prieti propustu pročitanja obtužnice (§. 235. k. p.). Nadalje ne ubraja naš k. p medju razloge odloženja glavne razprave (§. 269.—272. k. p.) odsustvo obtuženika, kao što ubraja odsustvo branioca (§. 270. k. p.) Bar to ne čini

Digitized by Google

izrično. Što više naš k. p. dozvoljava predmnievu, da je obtuženi neprekidno prisustvovao glavnoj razpravi, ako je u zapisniku konstatirano njegovo prisustvo, kad je stvar oglašena, a docnije nije nigdje evidentirano, da se je on udaljio iz glavne razprave.[20]

Po englezkom k. p. smatra se obtuženi kao mirni slušalac glavne razprave. Njega ne pita ništa ni sud ni tužilac.[21] Prema tomu ne bi tamo njegovo prisustvo na glavnoj razpravi ni potrebno bilo. No po našem k. p. usvojeno je načelo ravnopravnosti stranaka, u koliko se to naime snosi s ulogom obtuženika kao budućeg objekta eksekucije. Dosljedno tomu imaju stranke ne samo dužnost nego je to i njihovo pravo, da prisustvuju tečajem ciele glavne razprave. Kad im se pak to pravo daje, mora im se dosljedno tome dati i pravo, da zahtjevaju, da se u njihovom odsustvu ne pretresa. Odsustvo okrivljenika ne prieči po modernom k. p. izvidjaj djela, no svakako je ono zaprieka glavnoj razpravi i osudjenju njegovu, jer se ne može da brani.[22]

To je načelo usvojio — abstrahirajuć od prekršaja — podpuno kazneni postupnik bosanski od 30. siečnja 1891., koji je eliminirao ustanove §. 421.—428. austr., koje odgovaraju ustanovama §. 362.—369. našeg k. p. To je s obzirom na navedena načela posve opravdano, te se de lege ferenda s razloga, koje ćemo docnije navesti, i našem zakonodavcu preporučiti može.

Naš zakonodavac stavio se u oprjeku s načelom: ne absens damnetur, te dozvoljava u stanovitih slučajevih ma i teže vrsti „oglušni postupak i oglušnu presudu“. Uslove tog postupka, na koje valja paziti pod prietnjom ništavnosti cielog postupka, normira §. 368. k. p.; a to su sliedeći:

1. da je kažnjivo djelo prestupak ili zločinstvo srednje vrsti, na koje je udarena kazan slobode najviše do 5 godina;

2. da je obtuženi već imao priliku da iznese svoju odbranu na osvade, koje su proti njemu podignute t. j. da je u pripremnom postupku (predizvidima ili iztrazi) preslušan tako, da se njegov preslušni zapisnik može pročitati na glavnoj razpravi;

3. da je obtuženiku samomu l i č n o dostavljen poziv za glavnu razpravu (§. 72. 212. al. 1. kp.)

Osim toga treba da sud može s mirnom dušom na osnovu izvidjenog stanja stvari izreći presudu, a da ne treba razjasnjenja, koje bi samo prisustvom obtuženika steći mogao.

Pa i ako prihvat oglušnog postupka u mjeri, kako je kod nas uveden, nije opasan, jer isti dolazi do oživotvorenja vrlo riedko i to u posve jasnih

---

[20] *Mayer:* l. c., III. Band, str. 240.
[21] *Mayer:* l. c., III. Band, str. 213.
[22] *Glaser:* Handbuch, l. c., II. Bd., str. 202. i 203.

Digitized by Google

slučajevih, to ipak držim da bi ga valjalo posvema zabaciti. Razlozi su tomu prije svega, što je taj postupak protivan načelom modernog k. p., na kojih se i naš k. p. osniva, nadalje što i onako vrlo riedko do upotrebe dolazi i što se i u tih riedkih slučajevih iluzornim čini. A ne treba ni da spominjemo od kolike zamašnosti za odmjerenje kazni može biti utisak samog okrivljenika, koga presudni sudci vide, te njegov karakter, odgoj i druga svojstva proučavaju!

Prije nego li se upustimo u pretres pitanja, koja smo si za zadatak stavili, ne mogu a da ne naglasim nedosljednost našeg zakonika. Naš zakon daje naime sudu pravo, da pod stanovitimi uslovi sudi izostalom obtuženiku. A ipak ne daje u tih slučajevih obtuženiku p r a v o, da može izostati od glavne razprave i zahtjevati, da se ova bez njega obavi. A to bi bilo ipak opravdano[23] — recimo u slučaju velike udaljenosti, kakve pošasti ili kakvih drugih elementarnih nepogoda — kao što to čini kazneni postupnik za njemačko carstvo, koji dozvoljava oglušni postupak u obće u posve neznatnih stvarih.[24]

A sada na stvar.

U praktici se poradja spor, kako ćemo postupati sa obtuženikom, koji je na glavnu razpravu doduše došao, ali se je sa iste prije dovršenja udaljio?

Kazneni postupnik za njemačko carstvo rieśava to pitanje izrično. Nadovezujuć na al., koju smo već prije pod gl. I. op. 8. citirali, normira al. 2. §. 230. ovo: „Entfernt der Angeklagte sich dennoch, oder bleibt er bei der Fortsetzung einer unterbrochenen Hauptverhandlung aus, so kann diese in seiner Abwesenheit zu Ende geführt werden, wenn seine

---

[23] *J. v. Waser:* „Sind die wegen eines Verbrechens oder Vergehens Angeklagten ausnahmslos verpflichtet bei der Hauptverhandlung zu erscheinen?“ „Allg. österr. Ger.-Zeit.“ 1880. br. 17. str. 66. i 67., te „Zur Lösung zweifelhafter Fragen im Verfahren gegen ungehorsame Angeklagte“, „Allg. österr. Ger.-Zeit.“ 1893. br. 2. str. 9.

[24] Radi poredjenja evo tih ustanova:

§. 231.: „Beim Ausbleiben des Angeklagten kann zur Hauptverhandlung geschritten werden, wenn die den Gegenstand der Untersuchung bildende That nur mit Geldstrafe, Haft oder Einziehung, allein oder in Verbindung mit einander bedroht ist.“

„In solchen Fällen muss der Angeklagte in der Ladung auf die Zulässigkeit dieses Verfahrens ausdrücklich hingewiesen werden“.

§. 232.: „Der Angeklagte kann *auf seinen Antrag* wegen grosser Entfernung seines Aufenthaltsortes von der Verpflichtung zum Erscheinen in der Hauptverhandlung entbunden werden, wenn nach dem Ermessen des Gerichts voraussichtlich keine andere Strafe als Freiheitsstrafe bis zu sechs Wochen oder Geldstrafe oder Einziehung, allein oder in Verbindung mit einander, zu erwarten steht“.

Digitized by Google

Vernehmung über die Anklage schon erfolgt war, und das Gericht seine fernere Anwesenheit nicht für erforderlich erachtet".

To vriedi po njemačkom k. p. za sve slučajeve bez izuzetka, t. j. bez obzira na težinu delikata i bez obzira na kaznenu stavku.

Slične norme nema u našem kaznenom postupniku.

Kako ćemo dakle dati odgovor na nabačeno pitanje. koji bi bio primjeren duhu našeg k. p.?

Po stilizaciji §. 368. k. p. moglo bi se doduše zastupati mnienje — kako se to u praktici i dogadja — da taj §. predpostavlja, da je obtuženi od glavne razprave, za koju mu je valjano dostavljen poziv, u istinu izostao t. j. da na urečeni dan i sat u obće nije došao. Za to bi mnienje govorilo i naredjenje al. 5. §. 368. k. p., koje u pogledu prigovora proti oglušnoj presudi kaže: „prigovor će se uslišati, ako se dokaže, da je obtuženik neodklonjivom zaprjekom preprječen bio doći na glavnu razpravu". I tako nije čudo, da se u našoj praktici mnienja glede nabačenog pitanja vrlo razilaze.

Jedni naime tvrde, da se postupak proti takovom obtuženiku može provesti bez obzira na to, u kojem stadiju glavne razprave se je obtuženi udaljio. No taj postupak i presuda osnovana na njemu ne smatra se oglušnim postupkom ni oglušnom presudom svejedno kao ni presuda izrečena proti obtuženiku, koji je zbog smućivanja reda na osnovu zaključka suda u smislu §. 225. k. p. iz sudnice odstranjen, odnosno kao ni presuda, izrečena proti obtuženiku, koji je tečajem glavne razprave obolio (§. 271. k. p.).

Drugi, navadjajuć mnienje, da se takav postupak može obaviti, tvrde, da se taj postupak ima smatrati oglušnim svejedno kao i onaj u smislu §. 225. k. p.

Treći tvrde, da se proti takovom obtuženiku ne može u obće ni glavna razprava provesti ni presuda izreći.

No ne mogu propustiti, a da ne iztaknem i slučaj, koji sam takodjer doživio, gdje se je obtuženi po dovršenom dokaznom postupku a prije govora stranaka iz glavne razprave udaljio. U tom slučaju izrekao je naime sud proti njemu oglušnu presudu.

Po mom nazoru nije nijedno od tih mnienja opravdano.

Prije svega držim, da pri riešavanju našeg pitanja nema mjesta upirati se na ustanovu §. 225. i 271. k. p. To su izuzetne ustanove singularne naravi.

Postupak po §. 225. k. p. može se provesti u svih slučajevih bez obzira na kaznenu stavku, i bez obzira na to, da li se vodi glavna razprava pred sudbenim stolom, kot. sudom ili porotnim sudom i bez obzira

Digitized by Google

na to, da li se vodi po propisih za redovni ili izvanredni postupak.[25] Mjesta ima tomu postupku samo onda, ako obtuženi nepristojnim ponašanjem smućuje red razprave uzprkos opomenam i prietnjam predsjedatelja, da će ga odstraniti. Taj postupak nije oglušni postupak ni presuda oglušna presuda, jer se obtuženi nije oglušio pozivu za glavnu razpravu, nit se je svojevoljno hotice iz nje udaljio, već je on odstranjen zaključkom suda. To se vidi najbolje iz ustanova bosanskog kaznenog postupnika, koji ne poznaje oglušnog postupka kao što je naš po §. 368. k. p., a ipak sadržaje u §. 243. istu normu kao što je po našem k. p. u §. 225. k. p.

Po §. 271. k. p. pak može se postupati proti obtuženiku, koji je došao na glavnu razpravu ali pri početku glavne razprave ili tečajem iste oboli. No proti ovom obtuženiku moći će se glavna razprava u njegovom odsustvu provesti i presuda izreći samo onda, ako on izrično privoli,[26] da se glavna razprava bez njega nastavi i njegov izkaz, položen u predizvidih dotično u iztrazi pročita. I ovaj postupak dozvoljen je u svih slučajevih bez obzira na kaznenu stavku; te se ne može smatrati oglušnim postupkom, jer ako obtuženi na isti ne privoli, imat će se glavna razprava odložiti (§. 271. k. p.) Ako pak obtuženi oboli prije početka glavne razprave, neće se ista ni započimati, nego odmah odložiti po §. 217. k. p. To odgovara načelom modernog kaznenog postupka, po kojih se nema ni započeti glavna razprava, ako su prije početka njena nastupile evidentne zaprjeke, zbog kojih se ista bez prekidanja dovršiti ne može.[27]

Navedena dva zakonska naredjenja (§. 225. i 271. k. p.) mogu se primjeniti samo na te slučajeve, za koje su izrično i propisana, na druge ne, jer tu nema mjesta analogiji.

U nijednom drugom slučaju — izuzev dakako onaj, gdje postoje uslovi za presudu po §. 368. k. p. — ne može se u odsustvu obtuženika obaviti glavna razprava. Obtuženi mora učestvovati pri provadjanju dokaznog postupka. Ta §. 238. k. p. propisuje imperativno, da se svjedoci i vještaci imadu preslušavati u prisustvu obtuženika. Izuzetak od tog pravila normira izrično §. 241. k. p. Nadalje propisuje §. 239. k. p. imperativno, da se obtuženi po preslušanju svjedoka i vještaka ima upitati, da li ima što primjetiti na kazivanje istih. Po §. 243. k. p. ima mu se isto takav upit staviti i po pročitanju pojedinih spisa, a konačno mu se po §. 244. k. p. imaju predočiti i corpora delicti.

S obzirom na tako jasne imperativne ustanove može biti izuzetka samo ondje, gdje takav izuzetak kazneni zakon izrično dozvoljava. A to

---

[25] *Mayer*, l. c., III. Bd., str. 160. i IV. Bd., str. 604.
[26] Rješitba vrh. suda bečkog od 25. svibnja 1887. br. 5955. M. 1085.
[27] *Glaser:* Handbuch l. c., II. Bd., str. 494.

Digitized by Google

je samo u slučajevih predvidjenih u §. 368., 225. i 271. k. p ; u drugih nikako.

Nasuprot kad je jedared dokazni postupak dovršen, onda više nije potrebno prisustvo obtuženika, i tad se može glavna razprava u svih slučajevih bez izuzetka, t. j. bez obzira na kaznenu stavku u odsustvu obtuženika dovršiti, presuda izreći i proglasiti, a da za to kazneni postupak i presuda ne postaju oglušnim postupkom odnosno oglušnom presudom. To sliedi jasno iz ustanove §. 246. k. p., gdje više nema imperativa, nego gdje se kaže, da su obtuženi i branilac vlastni t. j. ako hoće mogu odgovoriti na predlog tužioca i privatnog učestnika. A sliedi to i iz ustanove §. 263. k. p., po kojoj obtuženi ne mora doći na proglašenje presude, koje se još smatra sastavnim dielom glavne razprave. Glavna razprava svršava se naime proglašenjem presude.

Iz navedenog i razloženog stanja stvari sliedi već po sebi jasan odgovor na pitanje, koje smo si za zadatak stavili.

Ako se naime obtuženi tečajem glavne razprave — na koju je došao — i to od početka iste pa prije dovršenja dokaznog postupka svojevoljno[28] udalji, ili ako izostane od iznovično odredjene a prije odložene glavne razprave, a radi se o zločinstvu, na koje je udarena kazan preko 5 godina, neće se glavna razprava proti njemu moći nastaviti ni obaviti, nego će se morati odložiti.

Radi li se nasuprot o prestupku ili o zločinstvu, na koje je udarena kazan izpod ili do 5 godina, moći će se proti njemu nastaviti i dovršiti glavna razprava i izreći presuda po § 368. k. p., jer se svojevoljno udaljenje ili pobjegnuće tečajem glavne razprave mora svakako smatrati ravnim neposlušnom izostanku (contumacia).[29]

To stanovište nije kadra uzdrmati ni stilizacija §. 368. k. p. Jer kad je dozvoljeno provesti glavnu razpravu i izreći presudu iz ogluhe proti u obće nedošavšem obtuženiku, morat će to logičnom nuždom tim više biti dozvoljeno proti obtuženiku, koji je doduše došao na glavnu razpravu, ali se sa iste udaljio i tim pozivu da prisustvuje glavnoj razpravi i da prati tečaj iste (§. 231. k. p.) oglušio.

To mnienje zastupa i Rulf[30] kad kaže, ako predleže uslovi §. 368. k. p. „so kann die Hauptverhandlung in seiner (des Angeklagten) Abwesenheit vorgenommen oder fortgesetzt und das Urtheil gefällt werden". Ostali komentari i učbenici ne osvréu se na to pitanje.

---

[28] t. j. da nije udaljenje u smislu §. 225. i 271. k. p.

[29] *Mayer*, IV. Bd., l. c., str. 599., 600. i 604.

[30] *Rulf*: „Der österreichische Strafprocess", II. Aufl., 1888., str. 174.

Digitized by Google

Navedeno i po nama zastupano mnienje vriedi i za glavnu razpravu pred porotnim sudom (§. 54., 56. i 58. t. 4. zak. o post. u posl. tisk. od kojih se posljednji poziva na propis §. 368. k. p.).

Waser[31] ide još i dalje. On naime tvrdi, da se proti obtuženiku, koji se iz glavne razprave udalji ili od iznovično odredjene od prije odložene glavne razprave izostane — može provesti normalni postupak i izreći presuda — dakle ne oglušna nego redovna — ako ga je presudni sud već preslušao i ako sud drži, da njegovo prisustvo pri dalnjem sabiranju dokaza nije potrebno. To stanovište zauzima Waser za sve slučajeve bez obzira na kaznenu stavku.

No pošto naš k. p. nema izrične ustanove kao što je ona u §. 230. al. 2. njem. k. p., držim, da to mnienje Waserovo ne odgovara duhu našeg k. p. s obzirom na imperativna naredjenja, koja sam gore citirao.

Glava IV.

K tumačenju §. 304 t. 1. k. p.

Po §. 304. t. 1. k. p. može nadležni sud nastaviti kazneni postupak i bez izhodjenja formalne obnove kaznenog postupka, „ako su se obustavili predizvidi prije, nego se je postupalo sa stanovitom osobom kao okrivljenikom".

Ovo zakonsko naredjenje tumači se pogriešno i u teoriji a naročito u praktici.

U praktici se naime zahtjeva izhodjenje formalne obnove k. p. samo onda, ako je proti stanovitom licu bila u istinu iztraga povedena i obustavljena. Ako su nasuprot vodjeni i obustavljeni predizvidi ma i proti stanovitom licu, to se u praktici ne izhodjava obnova k. p., već se postupa jednostavno po §. 304. t. 1. k. p. To mnienje zastupaju i u doktrini Mitterbacher[32] i Vargha,[33] a to sve za to, što zakon upotrebljuje rieč „okrivljeni", a pod okrivljenikom razumjeva k. p. po §. 39. onoga, proti komu je predata obtužnica ili predlog, da se povede iztraga.

To mnienje je posve neizpravno i protivno duhu zakona. Ne smije se naime pojedina ustanova zakona tumačiti tako, da se iztrgne iz niza drugih ustanova sama za sebe, nego kako to stoji u skladu sa ostalimi ustanovimi i duhom k. p.

Rieč „okrivljeni" ne upotrebljuje naš k. p. dosljedno kao tehnički izraz za lice, proti kome je povedena iztraga ili predana obtužnica. Već

---

[31] *Waser:* „Zur Lösung zweifelhafter Fragen im Verfahren gegen ungehorsame Angeklagte", „Allg. österr. Ger.-Zeit.", 1893., br. 2., str. 9.

[32] *Mitterbacher*, l. c., str. 624.

[33] *Vargha*, l. c, str. 374.

Digitized by Google

sam §. 39. k. p. ne zahtieva za pojam okrivljenika, da je proti stanovitom licu u istinu povedena iztraga, te drži za to dovoljnim, da je predan predlog, da se povede iztraga. Osim toga izjednačuje §. 39. al. 3. k. p. onoga, koji je kao sumnjiv, da je počinio kažnjivo djelo, bio preslušan, ili kao takav na preslušanje pozvan ili stavljen pod stražu ili u zatvor, — s okrivljenikom, u koliko propisi kaznenog postupnika za potonjega nisu po svojoj prirodi ograničeni samo na iztragu. Nadalje ima mnogo ustanova u k. p., gdje se osumnjičenik naziva okrivljenikom.[34]

Prema tomu a u savezu sa drugimi zakonskimi naredjenji — koja ćemo docnije navesti — ne može biti dvojbe, da §. 304. t. 1. k. p. pod imenom „okrivljenika" obuhvaća i lica, proti kojim su vodjeni samo sudski izvidi. A postupku po §. 304. t. 1. k. p. bit će mjesta samo onda, kad se nije **postupalo** sa stanovitim licem bilo kao osumnjičenikom ili okrivljenikom, dakle kad je državni odvjetnik kaznenu prijavu zabacio a limine bez odredjenja izvida, kad je kazneni postupak zbog nepoznata počinioca po §. 353. k. p. obustavio, ili kad je na osnovu prijave predao predlog za povedenje iztrage, no sudac iztražilac ili sud nisu pristali na taj njegov predlog. U ovih slučajevih nije se naime postupalo sa stanovitim licem kao okrivljenikom. Ponapose valja za posljednji slučaj naglasiti, da je državni odvjetnik stanovito lice označio doduše kao okrivljenika, i da ga kao takovog označuje i §. 39. k. p, ali s njim kao takovim nije postupano, jer sud nije usvojio predlog državnog tužioca. U ovdje navedenih slučajevih radi se naime o jednostavnih mjerah, o jednostavnih aktih tužioca, koji ne mogu steći pravnu snagu tog jednostranog akta tužiočeva kao na „ius quaesitum".

U svih drugih slučajevih valjat će po §. 293. k. p. izhoditi formalnu obnovu kaz. postupka. Ne vidimo naime ni razloga, zašto bi netko imao biti vječito izvržen ponovnoj proceduri i ulozi progonjenoga ili i eventualnom šikaniranju tužioca i to samo za to, što se tužilac nije smilovao i proti njemu poveo iztragu; dočim bi onaj, proti komu je slučajno povedena iztraga, imao čast da bude u tom ugodnom položaju, u kom mu ne prieti vječito iznovična procedura kao Damoklesov mač nad glavom. Ta to ne bi bilo ni pravo ni pravedno, jer povedenje iztrage zavisi u velikoj većini slučajeva od volje i uvidjavnosti državnog tužioca. No osim toga ne odgovara to ni duhu zakona.

Najbolji oslon za naše mnienje jeste ustanova §. 293. k. p., koja nalaže, da se ima izhoditi obnova kaznenog postupka, ako se je kazneni

[34] Poredjenja radi navodim izmedju ostalih §§. 164., 166., 167., 169., 170. k. p. itd., a naročito §. 83. in fine, koji kaže: „U ovom slučaju ima sudac iztražilac obustaviti *predizvide* i *okrivljenika* . . . . pustiti odmah na slobodu".

Digitized by Google

postupak dovršio proti stanovitoj osobi tim, što se je postupak obustavio ili odbila obtužba i t. d.". Ovo za obnovu k. p. upravo odlučno zakonsko naredjenje ne kaže „iztraga" nego „kazneni postupak", a ovaj bez sumnje obuhvaća kako iztragu tako i predizvide. Ta i predizvide proti stanovitom licu obustavlja sudac iztražilac odnosno kotarski sud po §. 83. k. p. Ta obustava je već sudačka odluka, dakle sudački akt, koji stiče pravnu snagu, na koju se dotično lice po pravilu „ne bis in idem" može upirati i dozvoljenimi pravnimi liekovi[35] protiviti povedenju iznovičnog postupka, ako proti njemu nije obnova kaznenog postupka izhodjena.[36]

Sumarni nacrt i ocjena gradjanskog zakonika za Njemačku carevinu.

Napisao dr. Stjepan Posilović.

(Svršetak.)

Stvarne služnosti normiraju se u §§. 1018.—1029., ter se ne diele u služnosti kućne ili poljske kao u nas. Mnogo su podpuniji i obsežniji topogledni propisi o. g. z. (§§. 475.—503.)

Nasuprot su u njemačkom zakoniku vrlo obsežne ustanove ob uživanju (usus fructus) i to najprije na stvarih (§. 1030.—1067.) na pravih (1068.—1084.) i na imetku koje osobe (§. 1085.—1089.)

Ograničene osobne služnosti zovu se one, gdje je dotičnik, na čiju korist postoji obterećenje kojeg zemljišta, ovlašten, isto zemljište u stanovitom odnošaju upotrebljavati. Medju takovimi služnostmi navodi se i služnost stana.

I pravo prekupa može se uknjižiti, pak tada dobiva onaj, za čiju korist bude to obterećenje, pravo na prekup naprama vlastniku.

Nova je partija o realnih teretih, koja u našem o. g. z. posve manjka.

Realni tereti su oni, gdje no se dotičnikom, za čiju korist obterećenje uzsliedi, imadu opetujuće se činitbe iz zemljišta obavljati, ter pri kojih vlastnik za trajanja svog vlastničtva i osobno jamči za takove činitbe, u koliko nije inako naredjeno.

---

[35] Vidi ustanove §§. 200., 204. t. 3.. 250. t. 3. i 277. t. 9. sl. b) kp.

[36] Poredi: *Mayer* l. c., IV. Bd., str. 450. i 380. *Rulf:* „Lehrbuch" l. c., str. 311. „Commentar" l. c. str. 385. i 369. *Ullmann:* „Lehrbuch" str. 819. i 831. *Amschl:* „Zur Praxis der Vorerhebungen", „Allg. österr. Ger.-Zeit." 1895. br. 3. str. 17.—20. *Rješ. vrh. suda bečkog* od 20. ožujka 1880. br. 13.733., 19. listopada 1885. br. 6345. i od 13. lipnja 1890. br. 4206.

Digitized by Google

Propisi obsežni ob hipoteci (§§. 1113.—1190.), koja se luči u universalnu ili špečialnu i sigurnostnu (Sicherungshypothek) sadržavaju u mnogom propise gruntovnog reda.

Tu biva normiran i tako zvani izročni postupak glede kojeg uknjiženog prava proti nepoznatom vjerovniku. Različiti od realnih tereta su zemljištni i rentovni dugovi. Zemljištni dug zove se takovo obterećenje zemljišta, da se dotičniku, na čiju korist biva obterećenje, ima platiti stanovita svota novca iz zemljišta.

Rentovni dug se tako osniva, da se u pravilno povraćajućih se rokovih imade platiti stanovita novčana svota iz zemljišta.

I založno pravo na pokretnine se razlikuje u mnogom od odnosnih ustanova našeg o. g. z.

Namirenje založnog vjerovnika iz zaloga biva prodajom i to nakon dospjelosti tražbine. Prodaja biva javnom dražbom. Ako pako zalog ima sajmovsku ili burzovnu vriednost, može založni vjerovnik i iz slobodne ruke kroz kojeg javno ovlaštenog mešetara ili inu takovu osobu prodaju obaviti dati po tekućoj cjeni. Prije prodaje ali ima se vjerovnik zaprietiti njom dužniku uz naznaku dugovne svote. Prodaja ne smije uzslieditи prije izminuća 1 mjeseca nakon takova zapriećenja.

I vlastnik zaloga može sudražbovati pri prodaji.

Predmeti zlatni i srebrni ne smiju se prodati izpod vriednosti zlata ili srebra. Vjerovnik i dužnik mogu i ini način prodaje osim gornjih ustanoviti.

Neima ustanova o podzalogu, već se jedino prenosom tražbine prenaša i založno pravo na novog vjerovnika.

Založno se pravo može osnovati tako, da je ovlašten zalogoprimac pobirati koristi zaloga (§. 1213.).

U tom slučaju je obvezan zalogoprimac pobirati koristi i račun dati, ter se čisti prihod koristi upotrebi za plaćanje troškova i kamata, a zatim i dugovne glavnice. Ali mogu stranke i inače ugovoriti glede toga.

U zakonu se uredjuje i založno pravo na brodovih, upisanih u ladjarskom registru. Isto tako je sadržano u posebnom naslovu založno pravo na pravih.

Za založenje mjenice ili inog naledjem prenosivog papira dostaje sporazumak mjenbenog i založnog vjerovnika i predaja naledjenog papira.

Prelazim sada k odredbam braka.

Mužkarac ne može ženitbe sklopiti prije nastupa punoljetnosti, a žena prije navršene šestnaeste godine.

Brak se ne može sklopiti medju rodjaci i tastbinom u ravnoj liniji, zatim medju braćom i sestrami, zatim ne medju osobami, od kojih je jedna spolno obćila sa roditelji, predji ili potomci druge, što valja i za nezakonitu djecu i potomke s jedne ter otca i njegovu rodbinu

Digitized by Google

s druge strane. Nadalje se ne može ženitba sklopiti medju razstavljenim radi preljuba suprugom i onim, s kojim je razstavljeni suprug preljub počinio.

Žena smije istom 10 mjeseci po razvrgnuću ženitbe novi brak sklopiti, osim da medjutim rodi.

Sklapanju braka mora predilaziti napovjed. Brak se sklapa tako, da zaručnici izjave pred dotičnim činovnikom osobno i uz istodobnu prisutnost, da žele brak sklopiti. Činovnik ima pitati u prisutnosti dvajuh svjedoka zaručnike svakog napose, da li žele brak sklopiti, i kad oni to potvrde, izjaviti, da su sada temeljem zakona zakonito svezani supruzi. Činovnik ima unjeti sklopljenje braka u bračni registar. Nadležan je onaj činovnik, u čijem kotaru jedan od zaručnika prebiva ili obično boravi.

Ženitba je ništetna, ako nije sklopljena propisanim gori načinom. Dalje je ništetan brak, ako jedan od supruga za vrieme sklapanja nije bio poslovno sposoban ili ako nije bio pri pameti, dalje ako je jedan od supruga za vrieme sklapanja braka živio u valjanom braku sa trećom osobom, dalje ako je sklopljen medju braćom i rodjaci i tastbinom u ravnoj liniji, nadalje ako je brak radi preljuba, kako je gori navedeno, bio zabranjen. Ta niština braka ima se oživotvoriti putem ništovne tužbe. Ženitba se može od supruga pobijati, koji kod sklapanja braka nije znao, da se radi o ženitbi, ili ako nije hotio dati izjavu, da sklapa brak — nadalje od supruga, koji je prigodom sklapanja bio u bludnji glede osobe bračnog druga ili glede takovih njegovih osobnih svojstva, koja bi ga inače bila odvraćala od sklapanja braka, nadalje od supruga, koji je na sklapanje himbenom varkom sklonut, (pri čemu je ali izključeno zavaravanje vrhu imovinskih odnošaja), zatim od supruga, koji je protupravno prietnjom na sklapanje sklonut.

Pobijanje ima uzslieditи za 6 mjeseci. Ako koji suprug sklopi novi brak, pošto je njegov bračni drug proglašen mrtvim, nije novi brak s toga ništetan, što izjavljeni mrtvim suprug još živi — osim da znadu oba supruga, da je on još živ — ter se u tom slučaju sklapanjem novog braka prijašnji razvrgava.

Supruzi su uzajamno obvezani na bračnu zajednicu života.

Muž ima ženu uzdržavati, nu i žena mora pružiti umjereno uzdržavanje mužu, ako se ovaj ne može sam uzdržavati.

Glede pokretnina, nalazećih se u posjedu supruga predmnieva se, da su muževi; a nasuprot odjelo, nakit ženin, da je njezino vlastničtvo.

U posebnom naslovu razpravlja se o ženitbenom imovinskom pravu u §§. 1363.—1563. (dakle u 200 §-â!), ter su tu potanko razpravljeni imovinsko-pravni odnošaji supruga i to po zakonskom pravu i po ugovoru.

Po zakonu biva imovina žene kroz sklopljenje braka podvrgnuta upravi i uživanju muža, kamo spada i imovina, koju steče žena za trajanja

Digitized by Google

braka. Nu t. zv. priuzdržna imovina žene ne podpada upravi ni uživanju muža. Vjerovnici muževi ne mogu redovito tražiti namirenje iz miraza ženina. Nisu navedeni u zakoniku propisi o jutrenjem daru i uzmirazju, ter udovičkoj plaći. Ali supruzi mogu i bračnim ugovorom urediti njihove imovinske odnošaje, koji se ugovor mora uz istodobnu prisutnost suprugâ sklopiti pred sudom ili javnim bilježnikom.

Bračnim ugovorom može se ugovoriti i zajednica imovine supruga, čim postaje njihova imovina medju njimi zajednička (Gesammtgut) u koju zajednicu spada i imovina, što ju supruzi steku za trajanja imovinske zajednice. I takovom imovinom upravlja muž. Priuzdržna imovina je ona, koja pripada kao takova pojedinim suprugom ter neide u imovinsku zajednicu. Propisi udešavajući istu imovinsku zajednicu u glavnom su uzeti iz Code Napoleona, ter su vrlo obsežni (§§. 1437.—1557. dakle u 120 §-â!)

Unosi u registar imovinski o takovoj imovini bivaju kod onog inokosnog suda, u kojeg području prebiva muž. Ti unosi bivaju samo na predlog i u koliko je predloženo.

Brak se na tužbu može razvrgnuti, ako se koji suprug učini krivim preljuba zatim ako mu uzradi o životu, zatim ako bračnog druga pakostnim u zakonu pobliže označenim načinom ostavi — zatim ako je bračni drug težkom povriedom bračnih dužnosti (kamo spada i gruba zlostava) ili nepoštenim ili nećudorednim životom tako duboko uzdrmao odnošaj bračni, da se ne može predmnjevati nastavak braka — zatim ako je bračni drug umobolan, ter je ta bolest trajala za ženitbe najmanje 3 godine i dosegla toliki vrhunac, da je duševno obćenje medju supruzi dokinuto.

Suprug, koji je ovlašten tužiti na razvrgnuće braka, može umjesto na razvrgnuće tužiti na dokinuće bračne zajednice, uslied koje se ali ne može sklopiti novi brak, što donekle odgovara našoj razstavi od stola i postelje. Ako je sudjeno uz takovo dokinuće bračne zajednice, može svaki suprug na temelju osude predlagati i razvrgnuće braka.

Razstavljena supruga zadrži obiteljsko ime muževo, ali može i svoje porodično ime opet primiti, ako je pako samo krivnjom žene brak razvrgnut, može muž ženi zabraniti nošenje imena.

Muž, čijom je jedinom krivnjom brak razvrgnut, ima pružati razstavljenoj si ženi pristojno uzdržavanje, u koliko se ista sama ne može uzdržavati, a tako isto i razstavljena žena mužu. U koliko suprug, čijom je jedinom krivnjom brak razvrgnut, nije kadar bez opasnosti za svoje pristojno uzdržavanje drugog si supruga uzdržavati, ovlašten je od svojih dohodaka dvie trećine, ili ako i to ne dostaje, toliko zadržati, koliko je nuždno za njegovo uzdržavanje. Dužnost gornjeg uzdržavanja ne prestaje smrću obvezanika. Crkvene dužnosti, postojeće u pogledu ženitbe, ne diraju se propisi gradjanskog zakonika.

Digitized by Google

Rodjaci u ravnoj liniji obvezani su uzajamno uzdržavati se, i to popotomci pred uzlaznom linijom, a suprug oskudnoga i pred njegovimi rodjaci.

Tko je svojim ćudorednim ponašanjem postao potreban, može tražiti samo najnuždnije uzdržavanje.

Pravni odnošaji medju roditelji i zakonitom djecom normirani su u §§-ih 1616.—1698., dakle opeta vrlo potanko.

Otac ima uslied otčinske vlasti pravo i dužnost, brinuti se za osobu i imetak djeteta.

Otcu pripada uslied otčinske vlasti uživanje dječije imovine. Slobodna imovina djeteta je, što si ono samo na pošten način zasluži, zatim što mu se ostavi po kom ili daruje tim ograničenjem, da imetak dotični ne podpada uživanju otčevu.

Uživanje imovine prestaje, ako diete sklopi brak, osim da to uzsliedi bez potrebite roditeljske privole. Otčinska vlast otca miruje, ako je on poslovno nesposoban ili u tome ograničen. Otac izgubi otčinsku vlast, ako bude osudjen radi kojeg na djetetu počinjenog zločinstva ili hotomičnog prestupka na kazan tamnice od najmanje 6 mjeseci.

Nu i mati može vršiti roditeljsku vlast, i to ako otac umre, ili ako izgubi otčinsku vlast ter bude brak razvrgnut. I onda, kad miruje otčinska vlast, vrši roditeljsku vlast za trajanja braka mati. U stanovitih slučajevih se postavlja materi pripomoćnik (Beistand), koji ima unutar svoga po sudu mu podieljenog djelokruga mater podupirati i nadzirati u vršenju roditeljske vlasti, ter prijavljivati nuždne slučajeve štitničkoj vlasti.

Miruje li roditeljska vlast matere radi malodobnosti, ima mati pravo i dužnost, brinuti se za osobu djeteta. Mati gubi roditeljsku vlast, ako se iznova uda, nu i onda zadrži pravo i dužnost brinuti se za osobu djeteta.

Nezakonito djete ima u odnošaju prama materi i srodnikom materinim pravni položaj zakonitog djeteta. Nezakonito djete prima obiteljsko ime materino. Ako se mati uda, može njezin suprug uslied očitovanja pred nadležnom oblašću dati djetetu uz privolu istog i matere svoje ime. Materi ne pripada roditeljska vlast nad nezakonitim djetetom. Ona ima pravo i dužnost brinuti se za osobu nezakonitog djeteta, ali za zastupanje njegovo nije ovlaštena, već isto ima štitnika. Otac nezakonitog djeteta obvezan je istomu do navršene šestnaeste godine davati primjereno uzdržavanje, a ako se i iza toga ne može djete samo uzdržavati, tad i preko te dobe. Uzdržavanje se ima obročno za 3 mjeseca unapred pružati. Dužnost uzdržavanja djeteta ne prestaje smrću otčevom. Otac je dužan materi nezakonitog djeteta platiti troškove babinja i davati uzdržavanje za prvih 6 tjedana iza porodjaja. Otac nezakonitog djeteta smatra se, tko je sa materom puteno obćio u vremenu od 121 do 302 dana prije porodjaja djeteta, uključiv i ta dva dana, izuzev, da je i tko drugi unutar toga

Digitized by Google

roka s njome obćio. Dakle je po njemačkom zakoniku dopustiv prigovor plurium concubentium. Obćenje takovo, po kojem je očevidno nemoguće, da je mati zatrudnila, ne uvažuje se. Nezakonita djeca mogu biti pozakonjena kroz naknadnu ženitbu, zatim milošću vladaoca. Za potonje se traž privola djeteta, i ako nije još navršilo 21. godinu, i privola matere. Ako je otac oženjen, nuždna je i privola njegove supruge.

Posljedice pozakonjenja se odnose na potomke djeteta, ali ne na srodnike otčeve.

Žena otčeva ne stupa u tastbinu sa takovim djetetom, niti bračni drug djeteta u tastbinu sa otcem.

Prava i dužnosti, koja pripadaju takovu djetetu prama njegovim srodnikom ostaju netaknuta. Posinovljenje biva na način poput našeg o. g. z. i glede toga postoje potanke ustanove (§. 1741.—1772.).

Za štitničtvo pozvane su sljedećim redom osobe, i to: koga su otac ili mati zakonitog djeteta takovim imenovali, zatim djed od otčeve i materine strane.

Za suprugu može suprug i pred gornjimi osobami, a za nezakonito djete mati pred djedom djeteta biti štitnikom postavljeni.

Žena, koja je udata za drugim nego li otcem djeteta, može biti postavljena tutoricom samo uz privolu njenog muža. Na preuzeće tutorstva može se siliti globami do 300 maraka, pak se samo tri put takova kazna može odrediti.

Uz štitnika može se postaviti i štitnik priglednik (Gegenvormund). Takov neka se postavi, ako je sa štitničtvom skopčana uprava imovinska. Štitnik ima pravo i dužnost skrbiti se za osobu i imetak štićenika, ter ga i zastupati. Više štitnika vode štitničtvo zajednički. Štitnik priglednik ima paziti, da štitnik obavlja štitničtvo po dužnosti. On imade sve proturednosti i svaki važniji slučaj javiti štitničkoj vlasti. Štitnik mora prigledniku na zahtjev dati izvještaj i uvid u vodjenje štitničtva. Štitnik priglednik prisustvuje i kod popisa imovine štićenikove.

Briga za vjerski uzgoj djeteta može se štitniku oduzeti po štitničkom sudu, ako on nije iste vjeroizpovjesti, u kojoj se štićenik ima uzgojiti. I u upravi imovine nuždna je u mnogom pogledu privola štitnika priglednika.

Točno su navedeni u zakonu (§§. 1819.—1822.), slučajevi, u kojih potrebuje štitnik odobrenje štitničkog suda. To odobrenje uzsliedi nakon saslušanja štitnika priglednika, ako ga ima. Štitnik i priglednik odgovaraju za štetu njihovom krivnjom nanešenu štićeniku.

Obćinsko štitničko vieće ima predlagati štitničkom sudu osobe prikladne za štitničtvo, ter i paziti na štitnike svog kotara, pak i neurednosti prijavljivati.

Digitized by Google

Otac može, imenujuć štitnika, izključiti postavljanje štitnika prigledника, ter i riešiti štitnika od polaganja računa za vrieme izvršivanja štitničtva.

Obiteljsko vieće ima se po štitničkom sudu onda postaviti, kad je otac ili mati zakonitog djeteta to odredila. Zatim se ima takovo vieće postaviti, ako to predlaže koji srodnik ili tastbenik štićenikov, zatim štitnik ili prigledник ter ako to pronadje shodnim štitnički sud u korist štićenikovu. Takovo vieće se sastoji iz sudca kao predsjedatelja ter iz 2—6 članova. Članom tog vieća bude, koga je otac ili mati zakonitog djeteta imenovala, ter ako to nije, tad odredi to štitnički sud, dočim izbor dalnjih članova pristoji samom obiteljskom vieću. Za člana tog vieća može se samo iznimice postaviti osoba, koja nije sa štićenikom u rodbinstvu i tastbini. Obiteljsko vieće ima prava i dužnosti štitničkog suda, a uprava posala prinadleži predsjedatelju.

Da može to vieće zaključak donieti, moraju biti uz predsjedatelja najmanje dva člana prisutna. Predsjedatelj ima pravo redne kazne do 100 maraka proti članovom izricati. Štitnički sud ima razpustiti obiteljsko vieće, ako neima dovoljan broj članova, a neima prikladnih osoba za izmjenu.

Tko stoji pod otčinskom vlašću ili štitničtvom, dobiva skrbnika u poslovih, koje ne može nosioc otčinske vlasti ili štitnik obavljati. Dalje može i punoljetni, ne stojeći pod štitničtvom, dobiti skrbnika za svoju osobu i imetak, ako ne može uslied tjelesnih mana, što je gluh, sliep ili niem, svojih poslova obavljati. I za odsutnog nepoznata boravišta punoljetnika postavlja se skrbnik, kao i za nerodjene. Dalje se postavlja skrbnik, kad je neizvjestno, tko je učestnik u stanovitoj stvari.

Ako se javnim sabiranjem skupi imetak za kakovu prolaznu svrhu, može se u svrhu uprave i uporabe tog imetka postaviti skrbnik.

Punoljetniku, koji izgubi poslovnu sposobnost radi slaboumnosti, radi razsipnosti, ili radi pijanstva, postavlja se štitnik.

Zakoniti nasljednici su po njemačkom gradjanskom zakoniku isti, kao i u našem, samo je to zakonsko nasledje u rodbini neograničeno. Preživivši bračni drug ostavitelja nasljedjuje baštinu sa nasljednici silaznimi u četvrtini, a uz roditelje, njihove potomke ter djeda i babu u polovici, a u inih slučajevih čitavu ostavštinu, što je vrlo pravedno u prispodobi prema našem gradjanskom zakoniku, gdje i šeste loze nasljednik još dobiva $^3/_4$, a preostavši bračni drug tekar $^1/_4$ ostavine.

Osim toga dobiva bračni drug osim nasljedjenog djela spadajuće u ženitbeno kućanstvo predmete i pirne darove.

Nasljednik jamči za ostavinske obveze. On mora porodične članove ostaviteljeve, koji su za vrieme smrti bili u njegovu kućanstvu i bili od

Digitized by Google

njega uzdržavani, prvih 30 dana u istom obsegu uzdržavati, kao i ostavitelj, ter im davati uporabu stana i predmeta kućanstva.

Nasljednik je ovlašten predati našastar ostavine kod suda, inače jamči za obveze ostavinske neograničeno. Nasljednik ima na zahtjev ostavinskog vjerovnika kod suda položiti prokaznu prisegu, da je on po svom najboljem znanju tako točno, kako samo može, prokazao ostavinske predmete.

Tko je za vrieme nastupa baštine bio sa ostaviteljem u kućnoj zajednici, dužan je dati na zahtjev nasljednika o tom izvještaj, kako je ostavinske poslove on vodio i što mu je poznato o preostatku ostavinskih predmeta, ter mora i na zahtjev o tom položiti prokaznu prisegu.

Oporuka se može pobijati u koliko je bio oporučitelj u bludnji glede sadržaja svoje izjave, ili ako je prietnjom na to sklonut, zatim ako je oporučitelj mimoišao kojeg nuždnog nasljednika, kojeg obstanak mu nije poznat bio kod sačinjenja posliednje volje ili koji je tek iza toga rodjen. Nu pobijanje oporuke je i u tom slučaju izključeno, ako se dade uzeti, da bi ostavitelj tako učinio bio, da je i znao zato.

Pobijati se može oporuka u roku jedne godine. Potanke su ustanove o nasljednoj zamjeni (§§ 2100.—2146.) pri čemu ipak neima ustanova o povjerbinah, koje su prepuštene zakonodavstvu pojedinih zemalja.

O nalogu u oporukah govore §§. 2192.—2196., dočim ob uvjetih neima posebnih ustanova kod oporučnog nasljedstva.

Dočim ob ovršitelju oporučnom slove samo dva §-a našeg obćeg gradjanskog zakonika (§. 816. i 817.), vrlo su podpuni odnosni propisi u njemačkom zakoniku (§§. 2197.–2228.).

Malodobnik može praviti oporuku, kad je navršio šestnaestu godinu. Oporuka se može napraviti u zakonitom obliku: 1. pred sudcem ili javnim bilježnikom, zatim 2. tako, da bude oporuka uz naznaku mjesta i dana vlastoručno pisana i podpisana po ostavitelju.

K pravljenju oporuke mora sudac prizvati sudskog pisara ili dvojicu svjedoka.

Kao svjedoci kod pravljenja oporuke izključeni su: 1. malodobnici, 2. tko izgubi gradjanska počastna prava, 3. tko ne može biti pod zakletvom kao svjedok preslušan, 4. tko je kao sluga ili pripomoćnik kod sudca ili javnog bilježnika.

Oporuka se tako pravi, da ostavitelj izjavi ustmeno svoju posliednju volju sudcu ili javnom bilježniku ili da preda pismo uz ustmenu izjavu, da to pismo sadržaje njegovu posliednju volju.

Tko je malodoban ili ne zna napisano čitati, može samo ustmeno oporuku praviti. Vrhu pravljenja oporuke ima se sastaviti zapisnik u njemačkom jeziku.

Digitized by Google

Zapisnik mora biti pročitan, po ostavitelju odobren i po njemu vlastoručno podpisan, što se mora u zapisniku ustanoviti, zatim podpisuju isti sudjelujuće osobe.

Ako ostavitelj ne zna njemački, ima se prizvati k pravljenju oporuke zakleti tumač. Zapisnik o sačinjenju oporuke ima se propisno zapečatiti, providiti napisom kao oporuka, podpisanim po sudcu ili javnom bilježniku, i primiti u posebnu uredovnu pohranu.

Ako se je bojati, da će oporučitelj prije umrieti, nego li bi se mogla oporuka pred sudcem ili javnim bilježnikom sačiniti, može on takovu i pred načelnikom občine, gdje boravi u prisuću dvajuh svjedoka na gornji način napraviti.

Tko boravi u mjestu, koje je uslied priljepčive bolesti ili inih izvanrednih prilika zatvoreno, tako da je nemoguće ili znatno otegoćeno sačinjenje oporuke pred sudcem ili javnim bilježnikom, može pred načelnikom, ili i ustmenom izjavom pred 3 svjedoka oporuku praviti, o čemu se mora zapisnik sastaviti. Tako isto može, tko po moru putuje na njemačkoj ladji, nespadajućoj k ratnoj mornarici, praviti i ustmeno oporuku pred 3 svjedoka. Sve gornje izvanredne oporuke ne valjaju, ako je iza sačinjenja istih proteklo 3 mjeseca, a ostavitelj još živi. Zamjenite oporuke mogu sačiniti samo bračni drugovi (§§. 2265.—2273.).

Nasljedovna pogodba (§§. 2274.—2300.) nije ograničena samo na bračne drugove, već ih mogu sačiniti i ine osobe, koje imadu neograničenu poslovnu sposobnost, a supruzi to mogu činiti, ako je koji i ograničen u poslovnoj sposobnosti.

Nasljedovna pogodba se može sklopiti samo pred sudcem ili javnim bilježnikom uz istodobnu prisutnost obiju stranaka. Neima ustanove, da dotičnik, koji je napravio nasljedovnu pogodbu, može da razredi slobodno po posljednjoj volji čistim četvrtim dielom.

Za donatio mortis causa valjaju propisi postojeći za odredbe za slučaj smrti.

Nuždni nasljednici su potomci, roditelji i bračni drug ostavitelja. Nuždni dio iznosi kod svih tih polovicu zakonitog nasljednog djela.

Tko je nedostojan biti nasljednik, odredjuju §§. 2339.—2345.

Rodbina i bračni drug ostaviteljev mogu se uslied ugovora sa ostaviteljem odreći svog zakonskog nasljedstva. Takav ugovor treba da bude po sudu ili javnom bilježniku potvrdjen.

Nasljedni kup uredjuju obsežne ustanove (§§. 2371.—2385.). Za valjanost istog se traži sudska ili bilježnička utvrda (udostovjerenje).

Time bih završio sumarno izcrpljenje ustanova gradjanskog zakonika za Njemačku carevinu. Svaki će pravnik iz gornjega dovoljno uviditi, koli je to znamenito djelo za moderni pravni sviet, pače najvažnije, i koli je zanimiva študija istog zakonika.

*

Digitized by Google

Prema njemu u prispodobi dakako pada vriednost našeg jur stoljeće preživivšeg, dakle u mnogom već zastarjelog općeg gradjanskog zakonika, koji u mnogome ne odgovara današnjim pravnim shvaćanjem ni brzim prometnim odnošajem. Napose iztičem savršenost njemačkog zakonika u obveznom pravu, zatim u ženitbenom imovinskom pravu i štitničtvu. Ali preciznost i kratkoća ustanova našeg općeg gradjanskog zakonika nije dostignuta u njemačkom zakoniku, koji bi na mnogih mjestih mogao kraći i točniji biti.

Ali ima zato njemački zakonik mnogih važnih odredaba, koje ili posve manjkaju u našem zakoniku, ili su nedostatne, pak prema tomu njemački zakonik odgovara doista današnjim i družtvenim i prometnim odnošajem ter zahtjevom, što se na nj stavljaju, koli sa pravničkog, toli sa družtvenog socialnopolitičkog i t. d. gledišta, pak je na pose u pogledu oblika, u kojem se sklapaju pravni poslovi i preuzimaju obveze punim pravom mnogo stroži od našeg općeg gradjanskog zakonika.

Napose je u pravcu socialno-političkom napredan, jer uzima u zaštitu, koliko pravo dopušta, slabije i potištenije članove družtva. Stoji dakle isti zakonik na visini današnjeg naprednog vieka i pravne znanosti, ter se punim pravom Njemačka država istim ponositi može. A prema svojoj vriednosti zaslužuje, da ga i naš hrvatski pravnički sviet simpatično i sa počitanjem pozdravi kao doista najvažniji pojav na polju pravosudja i zakonodavstva u današnje doba.

Uzaloženje slobodnih rovova.

Na članak g. dra. Vidrića u br. 10. „Mjesečnika“ od o. g. o pravnoj naravi samorova priobćujem njeke opazke svoje, poimence glede sticanja založnog prava na slobodne rovove.

Samorovi jesu, istina, pokretne stvari, i to stvari netjelesne, jer se sućnost njihova sastoji u izključivom traženju i odkrivanju državi priuzdržanih ruda, čime je dalje skopčano pravo izhoditi izvlastbu dotičnoga zemljišta.

Pošto to pravo može dozvoliti i podieliti u svakom slučaju samo državna vlast i ona takodjer neprekidno nadzire vršenje istoga, to je rudarski zakon uredio posebnu formu prometa tih prava, u kojoj se kao glavni momenti ističu: točno knjiženje samorova kod rudarske oblasti i nuždno posredovanje potonje kod svakoga prometnoga čina.

Tim je ustanovljena podloga, na temelju koje moramo s formalne strane prosuditi pravne čine, smjerajuće na sticanje pravâ na samorove;

Digitized by Google

tim je stvoren — mimo propisa gradjanskog zakona — poseban način tečenja.

Očevidno je naglašena uredba posve analogna javnim knjigam o nepokretnom posjedu. U knjizi samorova mora se upisati svaki podieljeni samorov svojimi obilježji, učinjene izmjere, periodično prijavljeni uspjesi rovanja, dogodno po rudarskoj oblasti naložena minimalna radnja, izrečene kazne, razprave o izvlastbi zemljišta, produljenje trajanja prava, prenosi vlastničtva, jednom rieči „svi podatci, iz kojih se rudarska oblast, sâm ovlaštenik ili koja god treća osoba glede svih odnošaja samorova podpuno orientirati može“ (§. 20. i 31.—33. provedbene naredbe k obć. rudarskom zakonu).

Mora se naglasiti, da su knjige samorova javne (§. 39. rud. zak.). Stranke, moleće rovnu dozvolu, da ne dodju u koliziju sa postojećimi samorovi, upućene su na te javne knjige; rudarske oblasti kod podieljivanja rovnih dozvola i izdavanja potvrdnicâ o samorovih eo ipso se takodjer moraju držati tih javnih knjiga.

Prema tomu je upravo knjiga samorova ona izprava, onaj instrument, na kojemu se temelji i kojim se dokazuje stečeno pravo samorova i obstanak istoga.

Kod prenosa vlastničtva samorova očevidno, što se tiče „predaje stvari“, ne dotječe propis §. 427. o. g. z. Predaja najme rovne dozvole i samorovne potvrdnice nije dovoljna, jer §§. 38. i 39. rudarskog zakona i §. 32. provedbene naredbe propisuju: da se prenos ima prijaviti rud. oblasti, da ga ova, ako zakonite zaprieke neima, ima upisati u knjigu samorova i podjedno zabilježiti na izvoznoj rovnoj dozvoli. Time je tek izpunjena predajna forma, kojom se prenaša vlastničtvo samorova, dočim propisi gradj. zakona za rudne stvari vriede samo u toliko, u koliko u rud. zakonu ne ima posebnih ustanova (§. 2. rud. zak.).

Da se kod uzaloženja samorova analogno ima postupati, o tom će se tim manje moći podvojiti kad i gradjanski zakon (§. 452.) tu analogiju kod predaje u zalog i u vlastničtvo izrikom normira.

Da je zabilježba zaloga u knjizi samorova za stečenje založnog prava nuždna, recimo barem, da je njom najpodpunije udovoljeno formalnim zakonskim propisom o stečenju založnog prava, proizlazi od tuda, što je knjiga samorova upravo ona temeljna izprava, na kojoj je osnovano i kojom se za sve slučajeve i proti svakomu dokazuje samo pravo; dakle je upisom uzaloženja u toj javnoj knjizi podpuno udovoljeno propisu §. 452. o. g. z., te je sama dokazna izprava providjena takvim znakom, iz kojega svatko uzaloženje lahko saznati može.

Udovoljeno je, — kod sudbene plienitbe, — takodjer §-u 473. gr. parb. post. mnogo sigurnije, već kad bi se uzaloženje, recimo, samo na

Digitized by Google

rovnoj dozvoli, ili na potvrdnici o samorovu zabilježilo, jer ove potonje nipošto ne jamče, t. j. ne dokazuju, da samorov u obće još postoji, da nije već ugasnuo, ili po rudarskoj oblasti utrnutim proglašen; ne dokazuju napose, da su izpunjeni i da se neprekidno izpunjavaju uvjeti, uz koje je obstanak samorova vezan. Dočim knjiga samorova svojom neprekidnom evidencijom svih podataka, koji opredieljuju samu stvar i uvjetuju obstanak iste, nedvojbeno jamči i u svakom slučaju dokazuje obstojnost samorova i sve njegove pravne i faktične odnose.

Medjutim ima još jedan važan razlog, s kojega puku zabilježbu uzaloženja na rovnoj dozvoli moram upravo nedovoljnom izjaviti za stečenje založnoga prava, ma da su domaći sudovi u njekih slučajevih tako postupali.

§§. 473. i 478. gr. parb. post. imaju na umu novčane tražbine. I kod uručbe, odnosno zapliene ovih nije dovoljna zabilježba uručbe, dotično zapliene na dugovnoj izpravi, već se mora po §. 475. ubaviestiti dužnik, za da uručba ili zapliena proti njemu bude kriepostna.

Tako se očevidno mora postupati i kod zapliene svakoga inoga prava, kojemu odgovara stanovita obveza. Kod samorova mora se smatrati obvezanikom država, koja je podjelbom samorova ustupila stanovitoj osobi svoje izključivo pravo odkrivanja i prisvajanja stanovitih, njoj priuzdržanih ruda. Dosljedno se mora zapliena bezuvjetno obznaniti rudarskoj oblasti, koja će istu nedvojbeno morat zabilježiti u knjizi kod dotičnoga samorova. Ovo potvrdjuje i pozitivna odredba §. 31. provedbene naredbe, po kojoj se i sudbena uručba usljed ostavinske razprave, „ovrhe“, stečaja i t. d. imade rudarskoj oblasti prijaviti i u knjizi samorova provesti. Kad se mora ovršna uručba samorova (§. 473. gr. parb. post.) u knjizi provesti, to pored tiesnoga saveza §. 473. sa §. 478. gpp. ne ima nikakvoga razloga dvojbi, da se ne bi i zapliena tako morala provesti.

Konačno spominjem, da po g. dru. Kvaterniku u br. 6. „Mjesečnika“ od ove godine priobćeno riešenje kr. stola sedmorice od 23. studenoga 1895. br. 3739. zaista izriče, da „ne može biti sumnje o stečenom pravu zaloga na samorove“, koje je porezni ured u K. u provadjanju porezne ovrhe zaplienio tim načinom, da ih je popisao u plienitbenom zapisniku i zaplienu kod rudarskog satničtva kod dotičnih samorova u knjizi zabilježiti dao.

Praktičnu pravniku u ostalom ne treba razložiti načelnu važnost gore opisane zakonske uredbe za pravnu sigurnost, kad znamo, da bi posjednik samorova u svakom slučaju mogao osujetiti ovrhu pa i inače izigrati vjerovnika svoga, kada se uzaloženje samorova ne bi omogućilo upisom u knjizi samorova i upravo vezalo na ovu formu. *I. K.*

Digitized by Google

Razmatranja ob osnovi novoga stečajnog zakona.

*Napisao dr. **Mihovil Bišćan.***

Nije mi nakana, da osnovu stečajnog zakona. izradjenu po g. dru. Mudrovčiću, podvrgnem sustavnoj kritici. To su jur drugi učinili. Ja sam si stavio zadaćom, da rečenu osnovu sravnim sa osnovom stečajnoga reda, izradjenom po A. Rušnovu. Evo, što mi se je prigodom toga sravnjivanja nametnulo:

Na §. 4.[1] Meni se čini, da je predlog A. Rušnova u §-u 30. njegove osnove (u pogledu prava prezaduženika na uzdržavanje) čovječniji. Tim bo, što je pod stečajem, spriečen je prezaduženik znatno u svojoj djelatnosti. Po mojem mnienju moglo bi se prezaduženiku dati uzdržavanje i mimo privole stečajnih vjerovnika barem onda, kad se vidi, da prezaduženik nije nepošteno postupao, a ne može si drugim načinom, nego li je onaj, koji mu je bio do otvorenja stečaja običan, privrieditи sredstva za život, niti ima koga, koji bi po zakonu bio dužan uzdržavati ga.[2] Tu pogodnost imao bi prezaduženik dakako izgubiti, čim bi bio pravomoćno stavljen pod obtužbu radi prevarne kride.

Na §. 13. U pogledu zastare bolje mi se svidja predlog A. Rušnova u §. 32. njegove osnove. U vremenu od otvorenja stečaja do roka za prijavu prodje ipak neko vrieme, koje vjerovnik ne može upotriebiti, pa bi s toga eventualno mogao uslied zastare izgubiti svoje pravo. U ostalom, da ne bude povoda dvojbam, mogla bi se stvar i tako udesiti, da se naprosto izreče, da u vremenu od dana otvorenja stečaja do roka za podnesenje prijava ne može zastara započeti, a ako je jur prije otvorenja stečaja započela, da se vrieme od dana otvorenja stečaja do roka za podnešenje prijava ne ima uračunati u vrieme zastare. Svakako bi valjalo po mojem mnienju odnosnu ustanovu novog stečajnog zakona kao kasnijega zakona u pogledu zastare u sklad dovesti sa ustanovom §-a 89. mjenbenoga zakona, budi deklaratorno, budi recepcijom.

Na zadnju alineu §. 29. U osnovi g. Rušnova (vidi §. 52. iste osnove) ne ustanovljuje se iznimka, da supruga može izlučivati stvari, koje je prezaduženik rabio u svom obrtu, ako je na tih stvarih bilo vidljivo, da su njezine. Mislim, da je Rušnov tu iznimku, nalazeću se u §. 46.

---

[1] Gdje citiram samo paragraf, ima se razumievati paragraf osnove, izradjene po g. dru. Mudrovčiću.

[2] To bi imalo važnost osobito kod zanatlija i trgovaca, kojim se uslied otvorenja stečaja prekida dosadanja djelatnost, a oni po svojih duševnih sposobnostih i fizičkih silah nisu kadri iz druge vrsti zanimanja crpiti vrelo prihoda.

Digitized by Google

ugarskoga stečajnoga, pravom napustio (vidi obrazloženje k §. 52. osnove Rušnovove), pa bi bilo samo na korist javne vjeresije, kad se rečenoj iznimci u našem novom stečajnom zakonu ne bi dalo mjesta, dočim se položaj supruge prezaduženikove, ako se ta iznimka iz našega zakona eliminira, ne bi baš osjetljivo otežčao.

Na §. 77. Čini mi se, da je Rušnov konsekventniji od naše osnove, kad traži u §. 9. svoje osnove prema pojmu stečaja, kao uvjet za otvorenje stečaja, da postoje barem dva vjerovnika. U ostalom čemu odstupiti od načela za volju samo jednoga vjerovnika, makar da taj vjerovnik utvrdi, da će se moći pobijati koji pravni čin prezaduženikov, kad će po osnovi zakona o pobijanju pravnih djela glede imovine insolventna dužnika dozvoljeno biti pobijanje pravnih djela i izvan postupka stečajnoga (vidi poglavje drugo iste osnove). Po stilizaciji §-a 77. naše osnove u savezu sa osnovom zakona o pobijanju pravnih djela glede imovine insolventna dužnika imao bi vjerovnik prezaduženikov izbor, da ili sam preuzme pobijanje, ili da to pobijanje putem stečaja naprti upravitelju stečajne mase. Možda će to izabrati onaj vjerovnik, koji je siromašan? Ali ako ne ima dovoljne stečajne imovine za pokriće troškova, ne će u tom slučaju po odredbi druge alineje §. 77. ni doći do otvorenja stečaja. Jedino u tom slučaju, ako bi se htjelo predusresti tomu, da netko sam pobere korist od pobijanja, akoprem insolventni dužnik ima i drugih vjerovnika, za koje se ne zna, mogla bi se ostaviti iznimka u alineji prvoj §§-a 77.; ali u tom slučaju valjalo bi u sklad dovesti stečajni zakon sa zakonom o pobijanju pravnih djela glede imovine insolventna dužnika. Medjutim ne držim — po onom „jura vigilantibus“ — da bi se država imala više brinuti za vjerovnike, nego li se oni sami brinu. Ako i bude po novom zakonu dozvoljeno izvan stečaja pobijati pravna djela glede imovine insolventna dužnika, riedko će se dogoditi, da će pobijač, koji nije jedini vjerovnik istoga dužnika, sam ubrati korist od pobijanja, jer će se sigurno, ako vide povoljne prilike za uspjeh pobijanja, javiti i ostali vjerovnici te putem otvorenja stečaja učiniti, da parnica bude nastavljena odnosno realizirana na korist ukupnosti vjerovnika.

Na poglavlje četvrto, diela drugog, naslova prvog („Uzki zatvor i inventar stečajnine“ §§. 100. i sl.). Izmedju §-a 103. i 104. mogao bi se uvrstiti paragraf, sadržavajući ustanove, predložene po A. Rušnovu u §. 22. njegove osnove, koje mi se ustanove čine shodnimi.

Na §. 110. Ovlast stečajnoga suda, da prezaduženika zatvori, mogla bi se prema predlogu Rušnovovu u §. 18. njegove osnove proširiti onamo, da se prezaduženik u svako doba može zatvoriti radi sumnje bjegstva, a ne samo prigodom otvorenja stečaja. Činilo bi se gdjekomu, da je to obzirom na ustanovu §-a 166. toč. 2. kaz. postupnika suvišno. Istina je, sudac iztražitelj moći će prezaduženika, koji je sumnjiv bjegstvu, u svako

Digitized by Google

vrieme zatvoriti; nu to će učiniti samo onda, ako ima podloge za povedenje kaznenog postupka proti prezaduženiku radi zločinstva prevarne kride, ili radi prestupka §-a 486. k. z.; ali takva podloga ne mora još postojati, a ipak je potrebno, da se stečajni sud za osobu prezaduženikovu osigura iz drugih razloga, nego li su oni kaznene represije.

Na §. 133. Radi pospješenja postupka mogli bi se prihvatiti predlozi Rušnovovi, sadržani u §-u 72. pod slovi a), b), c) i e) njegove osnove i pridati zadnjoj alineji §-a 133. kao iznimke.

Na §. 137. Ne bi li bilo bolje, da se u slučaju nepomnje osudi izravno upravitelj stečajnine, da protustranci nadvladavšoj naknadi troškove, kao što to predlaže Rušnov u alineji predzadnjoj §-a 73. njegove osnove? Možda je s toga izabrana ona stilizacija u alineji drugoj §-a 137., jer se je imalo pred očima, da je upravitelj samo zastupnikom stečajnine, te se nije htjelo izazvanoj a nadvladavšoj protustranci u nikojem slučaju oduzeti pravo, da se za svoje troškove namiri iz stečajne imovine. Istina, to je konsekventno; nu ako se uzme stvar sa gledišta krivnje, to se ne bi protivilo logici, kad bi se u slučaju, ako je stečajni upravitelj s nepomnje dao povoda parnici, on osudio na naknadu protustranci prouzročenih troškova kao onaj, koji je kriv tim troškovom. Analogiju za to imamo u danas valjajućem stečajnom redu (§. 97. ibid) i u gradj. parbenom postupniku (§§. 359. i 364.) Istom osudom moglo bi se izreći, da upravitelj stečajnine gubi troškove, uložene u dotičnoj parnici za stečajninu. Takav modus procedendi preporučao bi se i s obzira shodnosti, jer ne bi trebalo napose ustanovljivati odnosnih troškova, koje je upravitelj (povrh parbenog troška, dopitanog protustranci) prouzročio samoj stečajnini. Što se pako sigurnosti i vremena izplate tiče, to je za protustranku skoro bolje, da ima glede svojih troškova samo sa upraviteljem stečajnine obračunati.

Na II. odsjek poglavja šestog, naslova prvog, diela drugog („Zahtjevi, koji se ne prijavljuju“ §§. 139. i sl). Prema predlogu Rušnovovu u §. 77. njegove osnove mogle bi se pridržati ustanove §-a 109. danas valjajućeg stečajnog reda, koje mi se čine posve shodne, te bi se mogle uvrstiti kao poseban paragraf izmedju §-a 139. i §-a 140.

Na §. 142. Meni se čini, da naša osnova u pogledu razprodaje stečajne imovine prije likvidacionalnog ročišta ide predaleko i da bi bilo shodnije prihvatiti u tom pogledu predlog Rušnovov u §. 42. njegove osnove. Razlozi bo, navedeni po A. Rušnovu, da se stečajna imovina prije likvidacionalnog ročišta ne prodaje izuzam stvari, koje su pokvarenju izložene, te se bez štete odnosno bez umanjenja njihove vriednosti čuvati ne mogu ili kojih je čuvanje skopčano nerazmjernim troškom s obzirom na njihovu vriednost, — jesu doista veoma važni.

Na II. odsjek br. 3., poglavja devetog, naslova prvog, diela drugog („Podmirba stečajnih vjerovnika“ §§. 164. i sl.) Nekoji

Digitized by Google

predlozi Rušnovovi u odsjeku njegove osnove pod naslovom „Namirenje stečajnih vjerovnika“ mogli bi se prihvatiti imenito u pravcu: 1. da se glede tražbina drugoga i trećega razreda sačini samo jedna diobna osnova, čim je sva stečajna imovina unovčena; 2. da izplatu obavlja sud odnosno stečajni povjerenik putem doznake kod pologovnog ureda. Bojati se je bo, da bi se opetovanimi diobnimi osnovami znatno umnožali troškovi stečaja i stvar odviše komplicirala, a da se ipak ne bi pri tom postiglo pospješenje postupka. Iznimka bi se mogla učiniti jedino na zahtjev vjerovničkog odbora, da se stanovita jur unišla svota razdieli i prije unovčenja svekolike stečajne imovine. Razlozi pako, navedeni po A. Rušnovu proti tomu, da sam upravitelj vjerovnike izplaćuje, čine se dosta važnimi.

Na §. 190. Analogno predlogu A. Rušnova u §-u 106. njegove osnove valjalo bi §. 190. popuniti onamo, da stečajni povjerenik ima nagodnu ponudu odmah odbiti, ako prezaduženik u svojoj molbi nije ponudio nikakvog brojevno izraženog postotka za namirenje tražbina vjerovnikâ stečajnine. Nadalje valjalo bi nešto ustanoviti za slučaj, ako prezaduženik u opredieljenom roku ne udovolji pozivu stečajnog povjerenika, da nagodnu ponudu popuni u smislu §§. 188. i 189., — za trajanja bo nagodbene razprave imalo bi se po drugoj alineji §-a 190. unovčenje mase prekinuti — uvrstiv naime i taj slučaj medju one, kada ima stečajni povjerenik nagodnu ponudu predložiti stečajnomu sudu, da ju odbije.

Na §. 218. (u savezu sa §-om 61 i 215.). U §-u 218. veli se „nadležnomu sudu“. Koji je ali sud nadležan, ako tvrdka nije protokolirana? Po §-u 215. naime pada pod trgovački stečaj i onaj trgovac, koji nije udovoljio svojoj dužnosti glede protokoliranja tvrdke. Ne bi li bilo u ostalom najbolje stegnuti trgovački stečaj na protokolirane trgovce, kao što to Rušnov u §-u 94. svoje osnove predlaže?

Na §. 221. Ovdje manjka ustanova za slučaj, ako svi članovi (drugovi, likvidatori) ne pristanu na molbu za otvorenje stečaja, ili ako ni ne dodju na ročište, odredjeno u svrhu razprave o predlogu stečajnom. Rušnov ima glede toga slučaja shodan predlog u alineji četvrtoj §-a 95. svoje osnove.

Na §. 222. Ustanova glede otvorenja stečaja ureda radi danas valjajućega stečajnog reda mogla bi se pridržati te u tom pogledu preuzeti §. 96. osnove Rušnovove, nu sa nekimi modifikacijami. Stečaj bi se samo onda imao ureda radi otvoriti, ako sudu stigne od vjerodostojne osobe prijava ob obustavi plaćanja, i to odmah, ako je prijavu učinio sam dotični trgovac odnosno za trgovačko družtvo ovlaštena osoba, a ako je prijava stigla od koje druge sudbene oblasti ili od kralj. javnog bilježnika, tek nakon izvidjenja imovinskog stanja. Isto tako imao bi se ureda radi otvoriti stečaj, kada stigne više ovršnih molba proti jednomu trgovcu odnosno družtvu i nakon izvidjenja imovinskog stanja.

Digitized by Google

Na §. 235. Proti ustanovljenju i ovršenju izkaza o prinosih mogao bi se dopustiti pravni liek na banski stol, kako to Rušnov u §-u 101. svoje osnove predlaže. Čemu nove tužbe? Ako je svrha §. 235., da se dotični prinosi osiguraju, mogla bi se ta sigurnost polučiti i tako, da se na molbu upravitelja stečajnine dozvoli proti zadrugaru, koji sa svojim prinosom krzma, ovrha do osiguranja a da se medjutim pusti priepor riešiti po banskom stolu.

Na poglavje drugo, naslova trećeg, diela drugog („Kaznene ustanove", §§. 241. i sl.). Ustanova §-a 187. danas valjajućega stečajnog reda mogla bi se pridržati, kako to Rušnov u predzadnjoj alineji §-a 95. svoje osnove predlaže, te u tu svrhu uvrstiti u našu osnovu nov paragraf.

Završujući prispodabljanje naše osnove sa osnovom A. Rušnova, primjećujem, da u prvoj osnovi manjkaju ustanove o posljedicah trgovačkog stečaja u pogledu osobe prezaduženika. U tom pogledu mogli bi se po mojem mnienju prihvatiti predlozi A. Rušnova, izneseni u §§. 102. i 103. odnosno u §-u 113. njegove osnove, s tom preinakom na §. 103. osnove Rušnovove, da bi dovoljno bilo, da prezaduženik namiri podpuno samo one osobe, koje su svoje tražbine proti stečajnini prijavile bile, i to bez obzira na zastaru, ili da dokaže, da je pravo njihovo tražiti namirenje tražbina inim načinom, nego li je zastara, utrnulo (na primjer oprostom duga, prebojem i t. d.)

Neke primjetbe osnovi novoga hrvatskoga pobojnoga zakona.

Priobćio dr. A. Badaj.

Pobojni zakon, koji će za koji dan vlada predložiti saboru na ustavno pretresivanje, jest od davna osjećana živo potreba i u pravničkih i u trgovačkih krugovih. Spljetkarenje dužnikâ proti vjerovniku je tako preotelo mah, da je veći diel ovrha ostajao bezuspješnim, jer vjerovnik nije imao tako rekuć nikakova zakonita sredstva pri ruci, da tim spletkam stane na put. Jer dočim u drugih zemljah nalazimo jur početkom ovoga vieka tragova pobojnomu pravu, u Austriji nije se dugo i dugo došlo dalje od §. 953. o. g. z. Ako se pako uvaži, da ova ustanova zakona ne daje vjerovniku niti one zaštite, koju mu je Paulijansko rimsko pravo pružalo, onda si je lahko pomisliti osobito kraj umnogostručenih i razvijenih novih prometnih odnošaja žalostan položaj vjerovnika. Trpio je vjerovnik, a bogme je trpio i ukupni kredit pod teretom tih odnošaja. Skrajnje je dakle bilo vrieme, da se i kod nas ozbiljno pomisli na taj zakonodavni zadatak. Pa

Digitized by Google

kada je osnova našega pobojnoga zakona pred kratko vrieme dospjela u ruke pravničkih krugova, nije ona nikoga iznenadila, već je našla većinu naših pravničkih krugova spremne, da pretresu i ociene tu osnovu, te da se sa svoje strane o njoj izjave. Poimence vidimo u odvjetničkih odborih živo zanimanje za tu osnovu, koje je urodilo tim plodom, da su oni ocienili osnovu te na nju nadovezali svoje mnienje. Da se ali i širji krugovi za tu stvar zainteresuju, priobćujem neke primjetbe.

Pobojni zakon, koji nam naša osnova predlaže, jest u cielom i velikom onaj isti, koji je i u Njemačkoj, Austriji i Ugarskoj. Kako su kod stvaranja pobojnoga zakona u Njemačkoj i Austriji sudjelovali živim zanimanjem svi tamošnji odličniji činbenici, to je taj zakon barem za današnje odnošaje tako savršen, da će se jedva naći povoda istomu što dodati ili od njega što oduzeti. Zato i razumijem, da i osječki odvjetnički odbor nije na tu osnovu nadovezao obsežnih primjetba. No ako ipak ovdje neke primjetbe priobćujem, tomu je razlog taj, što se je kraj ovoga zakonodavnoga poduzeća pokazala potreba, da se i ostalo naše zakonarsko stanje upodpuni, ako se hoće osigurati uspješnost pobojnomu zakonu, a nadalje i zato, što je po mojem smjernom nazoru naša osnova u recepciji austrijskog zakona, odaljujuć se od istoga, učinila to in pejus. U dva slučaja bih predložio da ostavimo uzor. Evo tomu razjašnjenja.

Poznata je obće stvar, da oni, proti kojim je neki zakon stvoren, na sve moguće a prečesto bolje stvari dostojne načine nastoje da taj zakon obidju i osujete. Zakonodavac dakle stvarajuć pobojni zakon mora i na to misliti, da taj zakon od izigranja zaštiti. Najbliži načini za izigrati ovaj zakon jesu dvoji, i to:

1. Dužnik će prije katastrofe posakrivati imetak;
2. dužnik će nastojati i samo pobojno djelo sakriti.

Što se tiče opasnosti, da će dužnik prije katastrofe posakrivati imetak, to mi praktični pravnici najbolje znamo, u kojem mjerilu ova opasnost prieti. Prije nego li će dužnik svojim vjerovnikom priobćiti, da je propao, znade on ne samo u imetku nalazeće se stvari kod dobra prijatelja sakriti, već on čitave pošiljke novih naručba i neotvorene dirigira na takove pouzdanike. Proti toj velikoj pogibelji nema u pobojnomu zakonu zaštite, a pobojni će zakon dapače takove nepoštene dužnike navraćati na taj put, na kojem će proti novom zakonu biti posve sigurni.

U Njemačkoj pri uvadjanju novoga pobojnoga prava nije ta opasnost prietila, jer je kratko vrieme prije toga uveden parbeni postupnik za njemačko carstvo, koji u §. 711 kaže: „Hat die Pfändung zu einer vollständigen Befriedigung des Gläubigers nicht geführt, oder macht dieser glaubhaft, dass er durch Pfändung seine Befriedigung nicht vollständig erlangen könne, so ist der Schuldner auf Antrag verpflichtet, ein Verzeichniss seines Vermögens vorzulegen, in Betreff seiner Forderungen den

Digitized by Google

Grund und die Beweismittel zu bezeichnen, sowie den Offenbarungseid dahin zu leisten: dass er sein Vermögen vollständig angegeben und wissentlich nichts verschwiegen habe".

U Austriji takova zakona nije bilo, kada je uvadjan pobojni zakon. Vlada je ali uvidila, da bi pobojni zakon bez ovakova zakona bio izigran, pa je zato suvremeno sa zakonom pobojnim predložila i osnovu zakona za zaštitu vjerovnika, kojom se preinačuju neke odredbe stečajnoga zakona i ovršnog postupka, a neke nadopunjuju. Ta osnova postade zakonom od 16. ožujka 1884. d. z. l. br. 35. §. 3. ovoga zakona kaže: „Wenn die Durchführung der Execution auf Zahlung einer Geldforderung gegen den Schuldner aus dem Grunde erfolglos geblieben ist, weil keine Executionsobjekte oder nur solche Objekte vorhanden waren, deren Unzulänglichkeit mit Rücksicht auf ihren geringen Werth, auf die an diesen Objekten anderen Gläubigern bereits zustehenden Pfandrechte oder auf die von dritten Personen hinsichtlich dieser Objekte erhobenen Ansprüche sich klar ergiebt, so hat das zur Bewilligung des ersten Grades der Execution berufene Gericht auf Ansuchen des Gläubigers nach vorheriger Einvernehmung des Schuldners dem letzteren mittelst Bescheides aufzutragen, dass er bei einer zu diesem Zwecke anzuordnenden Tagsatzung sein Vermögen und den Ort, wo sich die einzelnen Vermögensstücke befinden, angebe und einen Eid ablege, dass seine Angaben richtig seien, und dass er von seinem Vermögen nichts verschwiegen habe.

Erscheint der Schuldner nicht bei der Tagsatzung oder verweigert er die Ablegung des Eides, so kann das Gericht über Antrag des Gläubigers die Haft des Schuldners verfügen. In Ansehung der Vollziehung der Haft finden die Bestimmung der Gerichtsordnung über die Verhängung des Arrestes als Zwangsmittel Anwendung, die Gesammtdauer der verhängten Haft darf sechs Monate nicht übersteigen".

U našem g. p. p. bila je u §. 540. slična ustanova, ali ta je zakonskim čl. VIII. od 29. kolovoza 1870. ukinućem dugovnog zatvora takodjer ukinuta. Očito se dakle pokazuje potreba, da se i kod nas putem posebne novele ovakov prokaz imetka uvede.

Nedostatak ove ustanove pokazivao se je i u dosadanjoj praksi, pa su vjerovnici morali, da ovakov prokaz izhode, tjerati dužnika u stečaj, gdje je morao prokazati pod prisegom imetak. Ako ali nije se mogao stečaj otvoriti, nije mogao vjerovnik ništa učiniti.

I danas će po stečajnom zakonu morati vjerovnik dužnika u stečaj tjerati. No tim je njemu težko pomoženo, jer otvorenjem stečaja će i nametnuti se dužniku velik trošak, kraj kojega neće valjda ni vjerovnik ni dužnik ništa dobiti. Ti obziri zadosta dokazuju, kako je za nas ovakova novela nuždna. Ali ovom prilikom moram spomenuti, da se ne slažem s time, što austrijski zakon za prokazni postupak pozivlje sud, koji je

Digitized by Google

nadležan za dozvolu prvoga stupnja ovrhe, jer je prokazni postupak sastavni diel provedbe ovrhe, pa će ga kao incidentan diel provadjanja najshodnije izvesti sud, koji ovrhu provadja.

No ovom ustanovom neće i opet dovoljno biti vjerovnik zaštićen, jer će dužnik, kako gore rekosmo, i pobojno pravo i prokazni postupak izigrati tim načinom, da imetak odsvoji, ali odsvoj sam sakrije. Što će biti posljedica ovomu? Sva pobojna prava se slažu u tom, da pobojni čin nije absolutno nevaljan; već da je on nekriepostan samo proti dužniku, ako ga ovaj ustane pobijati i samo u toliko, u koliko je njim vjerovnik povriedjen. Inače je pobitni čin posve kriepostan. Kada to stoji, onda je dužnik pobitnim činom doista odsvojio pravovaljano svoj imetak. Usljed toga dakle neće pobijani dužnik u svoj prokaz morati niti imati uvrstiti onaj imetak, koji je ma i pobitno odsvojio. Ako je dakle i sam pobitni odsvoj prikriven, onda nema vjerovniku pomoći od nikoje strane. Ukazuje se potrebnim dakle, da se pobojno pravo i s ove stane proti izigranju osigura. To bi se dalo postići tim, da se u dužnost prokaznu uvrsti i prokaz svih odsvoja i obterećenjâ, koja nadilaze redoviti tečaj njegova posla, koja je on dvie godine prije zatražena prokaza učinio uz naznaku naslova i ciene odsvoja te osoba, učestvovavših pri tom.

Referent osječkoga odvjetničkoga odbora g. Ignjat Wagner preporučio je u svom mnienju, da se kod §. 2. i 22. osnove izpusti rok pobijanja, te da se pravo pobijanja dozvoli nevezano na ikakav rok. Prema tomu bi se ova vrst pobijanja dala vršiti za sve vrieme redovite zastare. Odvjetnički odbor nije našao za shodno usvojiti taj predlog izvjestiteljev.

I ja se slažem sa predlogom g Wagnera iz sliedećih razloga.

Razlozi g. Wagnera su ovi: „Ako se uvaži, da se u ovom §-u radi o pobijanju pravnih posala, preduzetih po prezaduženiku u očitoj namjeri, oštetiti vjerovnike, pa da je ta namjera drugoj strani poznata bila, onda se nebi, kako to ugarski stečajni zakon čini, vrieme za pobijanje ograničiti imalo na stanoviti rok, jer poslovi preduzeti mala fide, nebi se smjeli nakon stanovita roka staviti izvan pobojnoga prava i time obostrana mala fides sankcijonirati".

Kada se ovaj razlog pravo prosudi i uvaži, da se ovdje niti ne radi o mala fide, već o fraus obijuh stranaka, onda mora se dati tomu nazoru g. Wagnera pravo.

I doista sva pobojna prava osim austrijskoga, daju ovo pobijanje bez ikakova vremenitoga ograničenja. Pita se zato, kako je austrijski zakon došao do toga, da on sam ovo pobijanje na 10 godina ograniči. Evo tomu razjasnjenja.

Austrijska vlada je predložila u osnovi ovo ograničenje. U pravosudnom odboru austrijske doljnje kuće ali je to preinačeno, te je taj odbor predložio, da ovo pobijanje nebude ograničeno na vrieme. U sjednici od

Digitized by Google

27. svibnja 1881. prigovorio je zastupnik Gomprz i ovomu roku kao predugačkom. Na to je zastupnik vlade Steinbach izjavio, da taj rok nije predugačak, jer da se tu radi o činu, koji je po zakonih većine država upravo kao prevara kvalificiran. Ostala pobojna prava da zato i ne vežu toga pobijanja na kakav rok. Ako je u Austriji ipak vlada se odlučila za taj rok, tomu je razlog taj, što se u Austriji ovaj zakon ukazuje kao novota, jer je pobojno pravo ovdje bilo skroz tudje. Zato, te da nebi kroz to promet pravni bio oštećen, da se uvadja ovaj rok.

Iz toga se vidi, da i austrijska vlada nije ovoga pobijanja ograničila na rok od kakovih 10 godina iz kakovih nutarnjih razloga, već iz čisto relativnih obzira. Medjutim ja držim, da s te strane nema opasnosti za promet pravni, jer se tu ne radi de fraude praesumpta, kao u §. 3. t. 4. već o dokazanoj fraus i conscientia fraudis, koja se mora dokazati, zato nema pogibelji za promet, jer se mora predpostaviti, da će ga sudovi uporaviti samo onda, kada budu predpostave za uporavu nastupile. Moguće je, da će se težko dati predpostave ovoga §-a poslje 10 godina dokazati. No posljedica će tomu tada biti, da će se ovaj §. poslje 10 godina riedko rabiti. U tom ali ne leži opasnost nikakova za pravni promet. Konačno takodjer legislativno-etički obziri ne dadu opravdati, da prevaran čin na tudju štetu izveden dovede do zakonita stečenja prije, nego li što pošteni posjed vodi. Fraudant stiče za 10 godina, a pošten usukapijent za 30 godina.

Daljnja nepravilnost podkrala se je u našu osnovu u §. 3. t. 2.

Ova ustanova opredjeljuje pobijanje osiguranja miraza i povratka miraza, ako je osigurani i povraćeni miraz ženin i ako je to osiguranje ili povratak obavljen iz imovine muževljeve, usljed čega su muževljevi vjerovnici oštećeni. Ovo pobijanje se izključuje onda, ako je muž bio na to osiguranje obvezan bilo pogodbom, koja je utanačena barem 2 godine prije otvorenja stečaja, ili je na osiguranje ili povratak miraza bio vezan po zakonu.

Po §. 1245. o. g. z. ali može davalac miraza od muža tražiti osiguranje miraza u slučaju pogibelji, koja očito postoji u oči insuficijencije ili insolventnosti muževljeve. U ovom će dakle slučaju davalac miraza imati pravo tražiti od muža osiguranje, a tomu pravu sa muževljeve strane odgovara zakonita dužnost, da dade osiguranje. Ovakovo dakle osiguranje sa stanovišta §. 3. t. 2. neće se moći pobijati. Prema tomu će dakle u pravilu dano osiguranje ženinu mirazu biti nepobitno. Dakle baš protivno, nego što je namjera zakonodavca.

Ovo je uvidio i austrijski zakonodavac pa je izbjegao shodnom štilizacijom, koja glasi: „sofern der Ehemann . . . im Falle der Beendigung der ehelichen Gemeinschaft durch das Gesetz verpflichtet war".

U tom smislu ima se ova ustanova osnove izpraviti.

Digitized by Google

I §. 3. t. 3. je pogriešna u posliednjoj stavci, koju je naša osnova umetnula, a koje austrijski zakon nema. Tu se naime govori o osiguranju miraza, koji se mužu iz imetka ženina osigurava ili daje. Taj je pobitan, ako žena na davanje miraza nije bila vezana ugovorom, uglavljenim prije sklopljena braka ili po zakonu. No baš zakon daje mužu pravo tražiti miraz samo onda, ako je prije ženitbe ugovoren. Inače zakon ne obvezuje žene niti na davanje niti na osiguranje miraza. Prema tomu je stavka „bilo samim zakonom“ neumjestna pa se ima jednostavno izpustiti.

§. 42. odredjuje u drugoj alineji, da se pobojni zakon nema uporavljati na pravna djela, izvedena prije, nego li je ovaj zakon stupio u kriepost.

U koliko je ova ustanova u običnih normalnih odnošajih sama po sebi razumljiva i prirodna, to je u pravosudnom odboru austrijske doljnje kuće ipak o njoj i u drugom pravcu razpravljano. Povelo se pitanje, da li se ovo pravilo ob unutrašnjoj nedjelatnosti zakona može u cielosti i na sav zakon uporaviti. Plod toga razpravljanja bio je taj, da je rečeni pravosudni odor predložio, da se od ove blagodati izključi slučaj §§. 2. i 22. Jer ako i stoji, da valjano stečena prava moraju biti sačuvana od natražne djelatnosti novih zakona, to se mora u nazočnom slučaju u obzir uzeti, da se tu radi o pravu, koje nema ćudorednoga postanka, već koje je proizašlo iz štetnoga zlorabljenja tudjega neznanja ili povjerenja, pa se u njem ne može nazrievati valjano stečeno, na punu zakonitu zaštitu ovlašteno pravo. Ako je fraudulozno djelo i prije novoga zakona počinjeno, to se ne mogu pogodbene stranke na nedostatke toga djela pozivati, da svoja prava kao povjerenjem u prijašnji zakon stečena i kao intaktna predstave. U nijednoj državi nema zakona, koji bi garantirali pravni obstanak nemoralnim djelom. Pravna djela, na koja se odnose §§. 2. i 22. pobojnoga zakona, nisu što više prema §. 878. o. g. z. niti prikladan predmet valjane pogodbe. Tako je i lihvarskomu zakonu dana povratna moć, a praksa sudbena je utvrdila spasonosnost toga.

U plenumu Steinbach vladinu osnovu proti tomu predlogu pravosudnoga odbora brani tim, da makar i bili dotični pobitni čini kakogod nemoralni, da kod njihova sklapanja ipak nije se moglo znati, da će oni postati pobitni, pa da bi natražnom djelatnosti zakona pravna sigurnost oštećena bila.

Iskreno da kazem, ja bi očekivao više obrane i krepčije obrane vladine osnove; ali kako ona nije uzsliedila, te kada ne zaboravim, da je Steinbach baš na tomu polju čovjek, koji vlada nad podpunim znanjem ove pravoslovne kategorije, onda moram uzeti, da se za obranu natražne djelatnosti ništa niti neda više navesti. To ali samo preporučuje predlog pravosudnoga odbora.

Digitized by Google

No riešilo se to pitanje kod nas kako mu drago, u svakom slučaju bi bilo savjetno, da se čim manja vacatio legis za ovaj zakon uvede, da se nepoštenim dužnikom čim manje vremena ostavi proizvadjati pobitnih čina, koji se prema §. 42. neće moći pobijati.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Kako moraju biti sastavljeni izkazi o poreznom zaostatku i daćah, temeljem kojih se ovrha može dozvoliti (§. 57. zak. čl. XLIV. g. 1883., te §. 5. ovršne novele i §. 441. gpp.).

Kr. financijalni erar po kr. ravnateljstvu erar. pravnih posala u Zagrebu zamolio je kod kr. kot suda u P. molbom pr. 21. veljače 1896. br. 1346. gr. na temelju izkazâ kr. poreznog ureda u K. od 30. travnja 1871., obć. poglavarstva u B. od 28. rujna 1878., obć. poglavarstva u K. od 23. kolovoza 1886., 11. kolovoza 1886. i 21. travnja 1887. ovršnu prodaju nekretnina ostavine M. B. iz S upisanih u gr. ul. broj 39. općine S. radi ukupnog dužnog zaostatka poreznog od 1363 for. 76½ nvč. spp.

U svih ovih izkazih navedene tražbine bjehu jur uknjižene pravom zaloga na protivničkih nekretninah. Izkazi sami sastavljeni su na običajnih tiskanicah — tako, da pojedine tražbine nisu specificirane, te nisu navedene polag njihovih vrsti, ni polag godina od kojih potiču, već sumarno.

Kr. kot. sud u P. odbio je ovu molbu odlukom od 22. veljače 1896. br. 1346. gr. s razloga, jer se u dražbenoj molbi po §. 5. ovršne novele od 17. prosinca 1876. i §. 441. gpp. imade točno izraziti novčana tražbina glede glavnice i nuzgredica, što u molbi, a ni u izkazih, temeljem kojih je ovrha zatražena, nije učinjeno, te jer izkazi ne odgovaraju propisu § 57. zak. čl. XLIV. od g. 1883.

Kr. ravnateljstvo erarskih pravnih posala u Zagrebu u zastupanju kr. fin. erara uložilo je proti ovoj odluci pravodobno utok navadjajuć, da ne stoje razlozi prvomolbene odluke. U izkazih da je naznačena točno koli glavnica, toli i kamati, koji da se jasno razabiru iz uknjižbene zaporke, i koji se u molbi naznačuju sa „zakonitimi kamati“, a osim toga su koli glavnice toli i uzgredice evidentirane u gruntovnici kod dotičnih uknjiženih stavaka. Sama molba pak sastavljena i podnešena je na tiskanici, na kojoj kr fin. erar kod *svih* sudova podnaša ovršne molbe i koje su do sada kod svih sudova a i kod samog kr. kot. suda u P. bez prigovora primljene bile.

Što se tiče razloga, da izkazi ne odgovaraju §. 57. zak. čl. XLIV. g. 1883. primjećuje, da sud ne ima prigovarati izkazom, koji su po admini-

Digitized by Google

strativnoj financijalnoj oblasti pravomoćno i zakonito izdani, i na temelju kojih je zatražena i jur izhodjena kod gruntovne oblasti uknjižba prava zaloga.

Kr. banski stol rješitbom od 8. travnja 1896. br. 7970. potvrdio je napadnutu prvomolbenu odluku uz odpućenje utoka ovrhovoditelja, jerbo je iz razloga ondje navedenih na zakonu osnovana, i jerbo ne stoji onaj nazor utjecatelja, kao da sud ne bi imao pravo prigovarati izkazom, koji su po administrativnoj financijalnoj oblasti pravomoćno i zakonito izdani, kad odnosni izkazi u ovom slučaju ne odgovaraju propisu §. 57 z. čl. XLIV. od god. 1883., a od tuda nastaje i ona daljnja manjkavost, što tražbina nije shodno §. 441. gpp. razvršćena, dapače takova po izkazih iznosi 1474. for. 44 nč., dočim je u dražbenoj molbi izražena ukupno sa 1363 for. 76½ nč

Proti ovoj drugomolbenoj rješitbi uložio je ovrhomolitelj pravodobno izvanredni previdni utok, navadjajuć, izim razloga u utoku navedenih, da je bio gruntovni sudac zvan, kad je dozvolio odnosne uknjižbe, na temelju ovršnoj molbi priloženih izkaza, da prosudi, da li ti izkazi odgovaraju §. 57. čl. zak. XLIV. g. 1883.; ali sada gdje je uknjižba jur davno pravomoćnom postala, da je neosnovano izpravnost istih u dvojbu stavljati, a i neopravdano, da se na osnovu izprava, koje su po samih sudovih izdane u dokaz hipotekarnoga prava, uzkraćuje realiziranje stvarnog prava.

Sami izkazi da ne moraju biti sastavljeni u smislu §. 57. zak. čl. XLIV. g. 1883., jer da isti i odredjuje, kako isti imadu biti sastavljeni, nije tim stavljen izvan krieposti §. 504 gpp.. koji to ne odredjuje.

Uz to nadomješćuje taj manjak dozvolnica upravnoga odbora, koja sadržaje točno visinu erarske tražbine, a za koju nije propisano, da u njoj ima biti dugovina detailirana.

Osim toga, da se na dva izkaza kr. porez. ureda u K. od 30. travnja god. 1871. i obć. poglavarstva u B. od 28. rujna 1878. ovršne molbe ne mogu nikako potegnuti ustanove §. 57. zak. čl. XLIV. g. 1887 Što se pak tiče posliednjeg prigovora drugomolbene rješitbe, to da je dugovina doista uknjižena sa 1474 for. 44 nvč., nu tečajem vremena smanjila se na 1363 for. 76½ nvč., radi kojeg faktičnog duga je izdana dozvolnica upravnog odbora.

Konačno, da se pri razdiobi kupovnine i onako izkazuje glavnica sa kamatami i pripadci na temelju posebnog izkaza, i da tek tada može biti govora o obstojnosti ili neobstojnosti erarskih tražbina, o kojih opet prigovorih odlučuje nadležna financijalna administrativna oblast.

Kr. stol sedmorice svojom vrhovnom rješitbom od 20. svibnja 1896. broj 1127. obnašao je izvanredni previdni utok ovrhovoditelja kr. fin. erara po §. 318. gpp. kao neumjestan odputiti. —*or.*

Digitized by Google

Hrv.-slav. zemaljskoj hipotekarnoj banki u Zagrebu ne pripadaju povlastice, dane joj zakonom od 11. travnja 1894. (Sbor. br. 32.) i glede utjerivanja tražbina, ustupljenih joj po zem. regnikolarnoj zakladi.

U ovršnom predmetu hrvatsko-slavonske zemaljske hipotekarne banke u Zagrebu prot: M. E. radi 1622 for. 40 novč. kr. sudbeni stol u Z. odlukom od 3. prosinca 1895. br. 21715., dozvolio je ovršnu dražbu ovršeničinih nekretnina, unešenih u gr. nap. br. 46. i 86. općine G., br. 47. općine sv. M., br. 5. općine D. i br. 102. općine S., te za provedbu umolio kr. kot. sud u S., koji je pododlukom svojom od 11. siečnja 1896. br. 304. ustanovio dražbeni rok na dan 21. svibnja 1896.

Kr. banski stol povodom žalbe ništovne i utoka ovršenice M. E. rješitbom od 2. travnja 1896 br. 7096. potvrdio je prvomolbenu odluku.

Kr. stol sedmorice rješenjem od 2. listopada 1896. br. 3259. povodom izvanrednog previdnog utoka M. E preinačio je obje niže odluke, a hrv.-slav. zem. hipotekarnu banku odputio s njezinom ovršnom molbom iz sliedećih razloga:

Vidiv, da je hrv.-slav. zemaljska hipotekarna banka u Zagrebu stekla ustupnicom od 6. kolovoza 1894. kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade odnosno kr. drž. nadodvjetničtva pravo vlastničtva na tražbinu zemaljske zaklade regnikolarne u ostatku od 1534 for. 39 nvč., proiztičuće iz obveznice od 23. lipnja 1881. izdane po A. K. i mldb. M. K. vrhu zajma od 2000 for.,

vidiv, da zaklada regnikolarna nije imala povlastica pripadajućih hrv.-slav. zemaljskoj hipotekarnoj banki na temelju zakona od 11. travnja 1894.

vidiv, da nije izkazano, da je današnja ovršenica M. K. udata E. privolila, da hipotekarna banka proti njoj kod utjeranja duga može postupati u smislu sada spomenutog zakona,

vidiv, da spomenuta zaklada gledom na to spomenutoj banci nije mogla ustupiti više prava, nego što ga je sama imala,

vidiv, da ovrhovoditeljica hipotekarna banka nije imala prava proti sadašnjoj hipotekarnoj dužnici po §-u 8. gore citiranog zakona postupati, jer dužnica M. E. nije sklopila zajam sa hrv.-slav. zemalj. hipotekarnom bankom, već sa regnikolarnom zakladom, koja pak nije imala nikakovih povlasticah u pogledu utjerivanja njezinih tražbinah,

vidiv, da je gledom na takovo stanje stvari hipotekarna banka imala ustati tužbom, ako M. E. svojim dužnostim nije htjela zadovoljiti, to su odluke nižih sudova neosnovane.

Priobćio dr. Salavari.

Digitized by Google

Ima li mjesta dosudjenju parbenog troška porazmjerno po §. 576. alineji drugoj gr. p. p. i u parnicah radi smetanja posjeda u slučajevih, da tužitelj u njekih točkah u parnici nadvlada tuženika, a u njekih točkah da on gubi parnicu.

(Prinos k tumačenju §. 59. zakona od 8. svibnja 1890. o postupku u slučajevih smetanja posjeda.)

I. B. iz T. podignuo je pred kr. kotarskim sudom u Z. tužbu proti I. I. i V. H. u T. radi smetanja posjeda.

U tužbi razlaže tužitelj, da se on nalazi u faktičnom i mirnom posjedovanju drvlja, nalazećeg se u plotu, koji dieli njegov vrt, od vrta tuženikâ; pa da su ga tuženici smeli u tom posjedu tim, što su od upitnoga drvlja odsjekli dvie bazge i jednu vrbu.

Razpravni sudac odredio je na tu tužbu ročište na licu mjesta, te nakon obavljenog saslušanja stranaka, obavljenog očevida, saslušanja svjedoka i zaglavljene razprave izrekao sliedeću odluku od 16 ožujka 1896. br. 11861.:

Tuženi I. I. i V. H. smetali su tužitelja I. B. u zadnjem mirnom i faktičnom posjedu vrbe, nalazeće se u plotu, koji dieli vrt tužitelja od onog tuženika, tim, što su dne 18. veljače 1896. sa te vrbe tri grane posjekli — pa su s toga dužni kaniti se svakog daljnjeg smetanja pod prietnjom globe od 100 for. odnosno toj globi odgovarajućeg zatvora za svakog od tuženika, kao i naknaditi tužitelju parbeni na 26 for. 06 nvč. obredjeni trošak, sve u roku od 8 dana pod prietnjom ovrhe, — dočim se tužitelj odbija sa onim dielom tužbe, kojim tuži, da je smetan u posjedu obklaštrenjem dvih bazga po tuženicih.

Proti toj odluci uložili su tuženi žalbu ništovnu i utok de pr. 8. travnja 1896. br. 15123., na koji je kr. sudbeni stol kao prizivno sudište u Z. izdao sliedeću rješitbu od 21. srpnja 1896. br. 10090. gr.:

vidiv, da se obzirom na izkaze svjedoka tužiteljevih temelji izreka suda na slobodnom osvjedočenju sudca (§. 30. zakona od 8. svibnja 1890.)

nu vidiv, da tužitelj nije sa cielim svojim tužbenim zahtjevom uspio — jer je glede uztvrdjenog smetanja posjeda dvih bazga podlegao;

obnašao je kr. sudbeni stol ništovnu žaobu tuženikah po §. 66. citiranog zakona zabaciti, te potvrditi napadnutu odluku u glavnoj stvari — utok pako glede parbenih troškova uvažiti, ter iste sniziti na 23 for. 66 nvč., od kojih imadu tuženici tužitelju jednu trećinu sa 7 for. 89 nvč. u roku od 8 dana pod prietnjom ovrhe izplatiti.

A. Goglia.

Digitized by Google

Za štetu, nastalu ognjem iz stroja za vršenje, odgovara tehnički poslovodja, ali i vlastnik žita, koje se vrši, ako je kriv šteti sa svoje neopreznosti.

(K tumačenju §. 1299. i 1304. o. g. z.)

Kr. kotarski sud u St. P. u ustmeno razpravljenoj parnici zadruge S. iz N. S. po odvjetniku dru. V. M. u St. P. tužiteljice, proti J. R. u N. S. po odvjetniku dru A. B. u Z. tuženom radi naplate štete od 240 for. spp. nakon na tužbu od 30. rujna 1890. br. 7346. gr. zametnute i dne 30. rujna 1891. br. 5982. gr. uskladom spisa dovršene ustmene razprave ter nakon po višem sudištu odredjenih nadopunjenja i preslušanja svjedoka izrekao je sliedeće za pravo:

Tužiteljica zadruga S u N. S. sa svojom tužbom od 7. prosinca 1890. br. 7346 gr. i u njoj stavljenim zahtjevom odbija se, te je dužna tuženom I. R. za 14 dana pod prietnjom ovrhe naknaditi ovom parbom prouzročeni trošak, koji se na 95 for. 65 nč obredjuje.

Razlozi: Tužitelj traži svotu od 240 for. naslovom naknade prouzročene po tuženom štete tim, što je neopreznošću i svojom krivnjom, ložeć vlastiti svoj parni stroj porodila se na krovu od svinjca vatra, uslied koje je izgorilo žito i prouzročena šteta od 240 for.

Da se uzmogne petitu tužbe udovoljiti, treba tužitelj da dokaže krivnju tuženika, a ujedno točno nastalu štetu.

Tuženi poriče, da je on kriv nastaloj šteti, jer je svaki stroj za vršenje prema svojoj svrsi i prema upaljivosti predmeta tako udešen, da se ognjena nesreća dogoditi ne može, jer ima vatrobranku, koja prieči bacanje upaljivih iskara.

Uvaži li se dakle, da je do duše dokazano, da su iskre iz dimnjaka vrcale i upaljivale radničke košulje;

uvaži li se tomu usuprot, da tužitelj nije mogao dokazati, da su baš iskre iz tuženikova stroja na krovu kočine (svinjca) prouzročile vatru, a time i štetu, koja je tim nastala;

uvaži li se, da je stroj parni bio providjen vatrobrankom, koju je tuženi dole spuštao, da preprieči vrcanje iskara iz dimnjaka;

uvaži li se napokon, da iz izkaza szjedoka V. A. i M. T. ustanovljeno proizlazi, da se je na guvnu upitnom zgodom pušilo, a da nije ustanovljeno ničim pozitivno, na kojem mjestu i kojim načinom je vatra nastala, to je jasno, da tužitelj nije mogao krivnju tuženikovu dokazati, pa je uslied toga morao ga sud sa tužbom i tužbenim zahtjevom odbiti.

Ostali dio osude temelji se na §. 573. grpp.

Kr. banski stol riešenjem svojim od 30. studenoga 1894. broj 21095. preinačio je uslied priziva tužitelja prvosudnu osudu te sudio:

Tuženi I. R. iz N. S. dužan je tužiteljici zadruzi S. iz N. S. u ime odštete platiti 110 for. a. vr. sa 6% kamatami od dana dostavljene mu

Digitized by Google

tužbe naknaditi parbeni trošak u polovini iznosom od 20 for. 80 nvč. kao i trošak priziva od 8 for. 50 nvč. u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe bezuvjetno, i povrh toga iznos od 10 for a vr. sa 6% kamatami od dana dostavljene tužbe, samo onda, ako tužiteljica zadruga S. po svom kućegospodaru I. S. položi domirnu prisegu sadržaja: „istina, da je u izgorjeloj kamari žita bilo složeno 60 krstova".

Tužeća zadruga se sa viškom utužene tražbine odbija.

Razlozi: Po svjedocih V. A., I. J. i F. K. dokazano je, da su iz dimnjaka vršećega stroja skakale i padale varnice na tle, pa je timi svjedoci i svjedoci A. J., te M. T. potvrdjeno, da se je najprije zapalio krov na svinjcu, koji je udaljen bio od kamare žita jedan hvat, i da se je odatle oganj prihvatio kamare; te k tomu tvrdi svjedok F. K. da su od padajućih varnica na ljudima palile se košulje i svjedok V. A., da su varnice padale na džakove u koje su sipali žito i na krov pomenutoga svinjca, uztvrdjene pako po tužitelju okolnosti čina, da je tuženik, dok je stroj za vršenje radio, spavao, da su radnici na guvnu pušili cigarete i pušeć vijali pseto njeko po guvnu, kao niti ona okolnost čina, da se vatra ukazala pri zemlji, i da je najprije sitna slama i djubar iza kamare goriti počeo, nisu dokazane, jer pozvani na to svjedoci nisu toga potvrdili, posvjedočeno je pako, da je M. T. pušio cigaretu na guvnu, ter ju ostavio kod vatrenke na sanduku.

Iz dokazanih navedenih čina izpravan je zaključak, da je oganj nastao od varnica iz dimnjaka i da je od toga ognja kamara žita izgorjela i tuženik prema ustanovi §. 1299. o. g. z. i §. 549. k. z. za nastalu štetu odgovoran.

Tužitelj tvrdi, da je u kamari izgorilo 60 krstova žita i cieni štetu po krstu po 4 for., tuženik protuslovi, da je u kamari bilo 60 krstova, van samo 55 krstova i od tih da je izgorilo samo 45, a spasilo se 10 krstova, dočim ne prigovara cieni štete sa 4 for. po jedan krst, nu budući da ni onih 10 krstova, što je po navodu tuženika od ognja spašeno, nije više upotrebljivo bilo, to stoji, da je oštećeno 55 krstova.

Svjedok A. I. izpovieda pod zakletvom, da je u kamari bilo složeno 60 krstova, pa ako tužitelj položi na to domirnu prisegu, pružen je dokaz pun, da je u kamari bilo 60 krstova.

Ali tužitelj i sam navodi u tužbi, ter ponavlja u protuodgovoru i zaključnici, da je vidio, kada su iz dimnjaka stroja za vršenje uslied prejakog loženja varnice skakale i na tle padale, tako da su se košulje na radenicih i vreće palile, pa da je radi toga tuženika opominjao i upozorio na prieteću pogibelj ognja, — odtale mora se zaključiti, da je tužitelj još do ognja opazio i znao za nedostatnu vještinu i brigu tuženika kod upravljanja strojem, pa je poradi toga, što nije s mjesta obustavio radnju, iz koje je po njegovom mnienju nastati mogla i zaista nastala pogibelj

Digitized by Google

ognja, i sâm kriv ognjenoj šteti, ter mora i on snositi ju razmjerno s oštećenim, budući pako, da se razmjer prouzroćene štete odrediti ne može, nosi on štetu na jednake dielove (§§. 1299. i 1304. o. g. z.)

Naknada troška parbenog dosudjena je po §. 576. gr. p. p.

Kr. stol sedmorice rješitbom od 9. svibnja 1895. br. 1422. povodom previda obih parničnih stranaka potvrdio je u cielosti drugomolbenu osudu i osudio tužitelja na naknadu troška previdnoga protuizvedenja sa 3 for. 50 nvč.

Razlozi:

Zadruga tužiteljica S. napada bansko-stolnu osudu iz razloga, što njoj nije dosudjena tužbom zahtjevana odšteta u cielom iznosu od 240 for. spp. pa gledom na to moli, da se sudi po zahtjevu tužbe, u krajnom slučaju, da se razmjer štete na stvari tužiteljice umanji samo za $^1/_4$, napokon neka se odredi, da tužiteljici dosudjenu prisegu položi sadanji kućegospodar A. S., pošto je prijašnji gospodar J. S. tečajem parnice umro.

Tuženik I. R. napada osudu iz razloga, što je zahtjevu zadruge tužiteljice djelomice udovoljeno, jer da on, tuženik, nastaloj šteti nije kriv iz razloga, što je njegova mašina bila providjena propisanim vatrobranom, pa zato da nisu mogle padati iz te mašine varnice.

Što se previda tuženika I. R. tiče, to valja prije svega iztaknuti, da okolnost, što je njegova mašina bila providjena vatrobranom, njega još ne riešava odgovornosti za nastalu štetu, jer je, kako je to kr. banski stol pravilno izveo, zaprisegnutimi izkazi u bansko-stolnih razlozih navedenih svjedoka dokazano, da su iskre iz mašine padale na džakove i košulje ljudih, da su se upalile, i da se gledom na mjesto, gdje se je vatra pojavila, mora doći do zaključka, da je vatra nastala krivnjom tuženika, koji radnju nije ni onda obustavio, kad je njega kućegazda zadruge tužiteljice na postojeću pogibelj upozorio.

Gledom na takovo stanje stvari valja uz odpućenje previda tuženika I. R., banskostolnu osudu, jer je zakonito donešena i valjano obrazložena u cielosti potvrditi. Previd zadruge tužiteljice izpostavlja se gledom na to, da je tužiteljica bila prvomolbenom osudom sa zahtjevom svoje tužbe posve odpućena i na naknadu parbenog troška osudjena, dočim je banski stol svojom osudom djelomice tužbovnom zahtjevu mjesta dao, po ministarskoj naredbi od 30. svibnja 1853. br. 8224., izvanrednim previdom, te ga valja u pomanjkanju uvjeta §. 335. grpp. po §. 334. grpp. kao nedopustiv odputiti.

Što se pak molbe zadruge tužiteljice tiče, da se odredi, da njoj dosudjenu domirnu prisegu ima položiti sadanji kućegospodar A. S. pošto je prijašnji kućegospodar I. tečajem parnice umro: to se tužiteljica s tom molbom odpućuje na propis §. 255. i 256. grpp.

Digitized by Google

Pošto zadruga tužiteljica izvanrednim previdom uspjela nije, to je gledem na propis §. 573. grpp. dužna protustranci naknaditi trošak previdnog protuizvedenja. *Dr. I. R V.*

B. Kazneno.

Bezuspješno zavadjanje na zločinstvo kazni se onom kaznom, koja bi se odrediti imala na pokušaj toga zločinstva.

(K tumačenju §-a 9. i 138. k. z.)

(Žalba ništovna na obranu zakona. Plenarna rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 10. listopada 1896. br. 3345.)

Kr. sudbeni stol u Z. osudom od 11. svibnja 1896. br. 5228. kz. osudio je Katu T. radi zločinstva pokušanoga zavedenja na sukrivnju zločinstva potajnoga i supružnoga umorstva, označenoga u §. 9., 5., 134. i 135. I. k. z., počinjena tim, što je tečajem posljednjih dvijuh godina, a naročito u zimi g. 1894. i proljeću 1895. opetovano nagovarala M. L., B. T., M. H. udatu J. i Gj. W. iz Zd., da joj pribave otrova, da si uzmogne njime otrovati svojega supruga Lacka T., seljaka iz Zd., obećavajući im u tu svrhu razne nagrade, te je tako nastojala pribavit si sredstva, kojim je nakanila svojega supruga otrovati, — po §. 138. II. st. k. z., uporabom §. 254. k. p. na kaznu težke tamnice od pet godina i po §. 330. k. p. na nošenje troškova kaznenoga postupka i ovrhe kazni. Povodom žalbe ništovne, podnešene po kr. državnom nadovjetničtvu na obranu zakona obnašao je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice nakon obavljene u punom vieću javne razprave po §. 286. st. II. k. p. izreći:

da je onim dielom pomenute osude, kojom je Kati T. dosudjena kazna po §. 138. st. II. k. z. uporabom §. 254. k. p., povriedjen zakon u §. 138. k. z., te se uslied toga rečeni dio prvosudne osude ukida i Kata T. po zadnjoj stavci §. 138. k. z. i §. 292. k. p. osudjuje na kazan težke tamnice od dvie godine, koja počima dana 11. svibnja 1896. kao dana proglašenja osude kr. sudbenog stola u Z.

Ostali dio prvosudne osude ostaje netaknut.

Razlozi: Prvi sud uzima dokazanim, da je obtužena Kata T. nagovarala M. L., B. T., M. H. ud. J. i Gj. N., da joj pribave otrova u svrhu, da uzmogne otrovati svojega supruga Lacka T., a pošto je to nagovaranje ostalo bezuspješno, proglasio ju je krivom zločinstva pokušanog zavedenja na sukrivnju zločinstva potajnog i supružnog umorstva u smislu §. 9., 5., 134. i 135. t. I. kz.

Po §. 9. k. z., tko bude koga na zločinstvo nukao, poticao ili zavesti nastojao, bit će, ako mu djelovanje ostane bez uspjeha, krivac pokušanog zavedenja na ono zločinstvo i osudit će se na kaznu onu, koja bi se odrediti imala na pokušaj toga zločinstva.

Digitized by Google

M. L. i drugovi, da su se odazvali pozivu Kate T., bili bi u slučaju, da je otrovanje Lacka T. uspjelo, prema §. 5. i 137. k. z. podaljimi sukrivci pokušanog zločinstva umorstva, a u slučaju, da je otrovanje samo pokušano, postali bi podaljimi sukrivci pokušanog zločinstva umorstva, pak bi im se u potonjem slučaju imala dosuditi kazan po zadnjoj stavci §. 138. k. z. težkom tamnicom od 5 do 10 godina.

S toga se je po stanju stvari imala obtužena Kata T. prema §. 9. k. z. osuditi takodjer samo po posliednjoj stavci §. 138. k. z. na kaznu težke tamnice od 5 do 10 godina, a pošto joj je prvi sud, kako to jasno proizlazi odtud, što je uporabio §. 254. k. p. kazan dosudio po stavci od 10 do 20 godina, to je tim kazneni zakon u §. 138. k. z. očito na štetu obtužene krivo uporabljen (§. 277 t. 11. k. p.) usljed čega valja po §. 286. st. II. k. p. dio rečene osude kr. sudbenog stola u Z., odnoseći se na dosudjenje kazne, ukinuti i Katu T. po zadnjoj stavci §. 138. k. z. obzirom na §. 292. k. p. uvaženjem okolnostih, iztaknutih po prvomu sudu osuditi na kaznu težke tamnice od dvie godine tim, da ista kazna počima sa danom 11. svibnja 1896. kao danom proglašenja osude kr. sudbenoga stola u Z.

Nekažnjivosti rodbine po §. 216. k. z. ima mjesta u svih slučajevih zločinstva pripomoći dane zločincem, navedenih u §. 214. k. z.; zločinac, komu je pružena pripomoć u smislu §. 214. k. z., ne može se učiniti sukrivcem u tom §-u označenog zločinstva; kažnjivo djelo, u kojem se stiču obilježja zločinstva i kojeg prekršaja, ima se kazniti kao zločinstvo, a ako je glede ovog nastala nekažnjivost, ne može se kazniti ni kao prekršaj.

Na podnešenu proti djevojci Katarini K. prijavu, da je usmrtila svoje novorodjeno nezakonito diete. poveo je kr. kot. sud u S. proti istoj predizvide radi zločinstva čedomorstva i pozvao ju kao osumnjičenicu radi saslušanja i sudbeno-liečničkog pregledanja na dan 24. veljače 1896. Po nagovoru Katarine K. i njezinoga otca Janka K. pristupila je zajedno s potonjim na urečeni dan pred kot. sud u S. djevojka Mara P., sestrična osumnjičene, te predstaviv se sudu kao Kata K. dala se je kao osumnjičenica saslušati i sudbeno-liečnički pregledati, dočim je Janko K. pred sudom potvrdio, da je pregledana djevojka njegova kći Kata. Pošto su liečnički vještaci ustanovili, da pregledana djevojka nije nikada još zanosila ni rodila, obustavljen je dalnji postupak proti Kati K. Kada se je izpostavilo, da je u mjesto prijavljenice pregledana druga osoba, nastavljen je kazneni postupak. te je nakon provedene iztrage državno odvjetničtvo podiglo obtužbu proti Kati K. radi zločinstva čedomorstva, zatim proti istoj te Mari P. i Janku K. radi zločinstva pripomoći dane zločincem ozn. u §. 211. i 214. k. z. i to proti Mari P. kao neposrednoj počiniteljici,

Digitized by Google

a proti ostalim kao sukrivcem u smislu §. 5. k. z., jer da su gore opisanim činom izsljedujućem poglavarstvu zatajili doglase, koji mogu poslužiti za odkriće zločinstva i učinitelja, to jest navlaš zapriečili i otegotili njihovo saznanje.

Osudom kr. sudbenoga stola u P. od 16. srpnja 1896. br. 2848. proglašeni su obtuženici krivimi prema obtužbi.

Kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni riešenjem od 3. listopada 1896. br. 2937./3552. obnašao je usljed po obtuženicih podnešene žaobe ništovne po §. 284. t. 3. k. p. ukinuti osudu presudnoga suda u pogledu obtuženim u grieh upisanoga zločinstva zločincu dane pripomoći te ih po §. 250. t. 3. k. p. odriešiti od obtužbe radi toga zločinstva, i to sa sliedećih razloga:

Što se tiče ništovnih žalba sve trojice obtuženika proti onomu dielu prvosudne osude, kojim se oni proglašuju krivimi zločinstva zločincem dane pripomoći, označena u §§. 211. i 214. k. z. i to Mara P. kao neposredna počiniteljica a Kata i Janko K. kao sukrivci u smislu §. 5. k. z., to se istina djelo, kojim se oni okrivljuju i koje je navedeno u dispozitivnom dielu prvosudne i vrhovne osude, ukazuje kod Janka K. i Mare P. kao zločinstvo označeno u §§. 211. i 214. k. z., ali obzirom na rodbinski odnošaj ove dvojice obtuženika prema suobtuženoj Kati K., i to Janka K. kao otca, a Mare P. kao sestrične, ne mogu se isti po §. 216. k. z radi toga čina kazniti.

Presudni sud veli doduše u tom obziru u razlozih svoje osude, da se ta bezkažnjivost radi toga ne može protegnuti na Janka K. i Maru P., što oni nisu naprosto zatajili izsliedujućemu poglavarstvu doglase glede odkrića zločinca, nego su upravo prevarnim načinom zaveli u bludnju poglavarstvo, da tim prikriju zločinca.

No to ne stoji. Već po samom slovu §. 216. k. z. proteže se bezkažnjivost srodnika zločinčevih ondje nabrojenih na sva četiri slučaja zatajenja §. 214., a ne samo na prva dva, jer §§. 215. i 216. k. z. govore obćenito o sakrivačih takovih, kakove ima zakonodavac u §. 214. pred očima, ter veli u §. 216., da se takav sakrivač ne može kazniti radi same zataje takove, dakle onakove o kakovoj govori §. 214. k. z. K tomu dolazi i to, da se niti inkriminirano djelo Mare P., niti ono Janka K. ne može kvalificirati niti kao zločinstvo prevare, označeno u §§. 197. i 199. sl. a) k. z., jer Mara P. nije bila sudbeno preslušana kao svjedokinja, a Janko K. nije takodjer položio pred sudom krivo svjedočanstvo, nego je naprosto, došav s Marom P. pred sud, ustmeno izjavio, da je ta djevojka njegova kći. Janko K. nije dakle u samoj stvari, radi koje bje ta njegova kći osumnjičena, preslušan kao svjedok.

U koliko bi se ipak htjelo reći, da se u upitnom djelovanju Mare P. i Janka K. kriju kriterija prevare po §. 201. sl. d) k. z.. to bi se to nji-

Digitized by Google

hovo djelo radi toga, što se o šteti iznosećoj preko 50 for. govoriti ne može, ukazalo samo kao prekršaj prevare, označen u §. 461. k. z.

Pošto bi prema tomu u djelovanju ove dvojice obtuženika ležala kriterija zločinstva dane zločincem pripomoći po §. 214. k. z. i prekršaja prevare po §. 461. k. z., to se mora na to djelovanje uporaviti ona zakonska ustanova, koja na to djelo udara strožu kaznu, a to je §. 214. k. z., a to tim više, što bi nedosljedno bilo, kazniti onaj isti čin, koji bi kao zločinstvo bezkažnjiv bio, samo radi toga kao prekršaj, što se u tom činu stiču kriterija i zločinstva i prekršaja.

A što se tiče djelovanja obtužene Katarine K. u smjeru zločinstva zločincem dane pripomoći, to se ona kao zločinka, kojoj se je pružala pripomoć, nije nikako mogla učiniti krivom sukrivcem toga zločinstva, kako je to presudni sud uzeo. Ali niti ustanova §. 199. sl a) k. z. ne daje se na to njezino djelo uporaviti, jer ona nije od Mare P. zaiskala svjedočanstvo glede u grieh joj upisana zločinstva, već ju nagovorila, da se sudu predstavi kao Kata K.

Ako se pako drži, da je Kata K. sukriva prekršaja prevare, označena u §. 461. k. z. tim, što je nagovorila Maru P., da se sudu predstavi kao Kata K., to je ona po onom, što je u tom pravcu rečeno glede Mare P. i Janka K., takodjer bezkažnjiva.

S tih razloga valja povodom ništovnih žalba sve trojice obtuženika, koji su se glede zločinstva §. 214. k. z. pozvali na razloge ništetnosti točke 9. sl. a) i b) §. 277. k. p. ukinuti osudu presudnoga suda ter svu trojicu obtuženika riešiti od obtužbe glede toga zločinstva po §. 250. točki 3. k. p. *H.*

C. Mjenbeno-trgovačko.

Inozemna družtva dužna su upisati dati podružnicu svoju pri sudb. stolu, u području kojega namjeravaju podići podružnicu. — §. 18. i 210. trg. z.

Kr. sudbeni stol u Z. odlukom od 21. kolovoza 1895. br. 13233. gr. pozvao je osiguravajuće družtvo „Austrijski Phönix“ i to zastupstvo njegovo u Z.. da se isto protokolirati dade u trgovačkom registru za družtvene tvrdke kod kr. sudb. stola u Z.

Na ovaj poziv sudb. stola podnielo je rečeno glavno zastupstvo molbu, u kojoj navadja, da mu je ravnateljstvo osig. družtva „Austr. Phönix“ javilo. da je ovo dalo u svoje vrieme protokolirati svoju tvrdku u Budimpešti za Ugarsku i za zemlje spadajuće pod krunu sv. Stjepana, te položilo i zakonitu kauciju, pak je sada mnienja, da je posebno protokoliranje u Z. suvišno.

Na ovaj podnesak odlukom od 25. listopada 1895. broj 18847. gr. kr. sudbeni stol u Z. pozvao je glavno zastupstvo spomenutog družtva,

Digitized by Google

da svoju podružnu družtvenu tvrdku dade protokolirati, pošto je to dužno učiniti u smislu §. 18. i 210. trg. zakona, te ujedno da udovolji i propisu §. 211. trg. z.

Proti toj odluci podnielo je spomenuto glavno zastupstvo utok.

Kr. banski stol riešenjem od 10. travnja 1896. broj 8801. potvrdio je prvomolbenu odluku, jer se iz instrukcije izdane zastupstvu prenavedenoga osiguravajućega družtva u Z izpostavlja, da je isto ovlašteno izdavati police do osigurane svote od 20.000 for. samostalno, pa da tako sklapa posve neodvisno od svoga ravnateljstva poslove u smislu trgovačkoga zakona, te se s toga isto zastupstvo ima smatrati podružnicom osiguravajućeg družtva „Austrijski Phönix".

Kr. stol sedmorice riešenjem od 24. rujna 1896. br. 2945. povodom previdnog utoka spomenutog zastupstva potvrdio je napadnute niže odluke. ***Priobćio dr. Salavari.***

Iz upravne prakse.

Gradjevne dozvole obzirom na privatno-pravne prigovore. — Za podignuće kovačnice nije potrebna dozvola obrtne oblasti.

Ivan P., kovač u D., zamolio je kod kr. kot. oblasti u D. gradjevnu dozvolu za podignuće sgrade. Prigodom očevida prigovorio je susjed Nikola W. gradnji, jer da će Ivan P. u tu zgradu smjestiti kovačnicu. Uslied toga nagodiše se Ivan P. i Nikola W., da se u toj sgradi neima smjestiti kovačnica, a kr. kot. oblast prihvatila je tu nagodbu te je izdala u istom smislu gradjevnu dozvolu pod 22. svibnjem 1889. br. 4297.

Sliednik Ivana P., imenom Josip P., smjestio je u istu sgradu kovačnicu. Sliednica Nikole W., imenom Ana W, prijavila je to kr. kot. oblasti.

Kr. kot. oblast u D. odlučila je u tom pod 22. srpnjem 1895 br. 8092.: „da se Josip P. po §. 25. z. čl. XVII.: 1884. obrt. zak. osudjuje na globu od 25 for. radi toga, što je bez dozvole oblasti otvorio kovačnicu, ma da je dobio obrtnu izkaznicu; a zatim da imade kovačnicu iz dosadanjih prostorija odstraniti radi toga, jer je suprot nagodbi Ivana P. sa Nikolom W., koju je i gradjevna dozvola od 22. svibnja 1895. br. 4297. prihvatila, u istoj sgradi smjestio kovačnicu".

Uslied priziva Josipa P. ukinula je kr. žup. oblast u O. rješitbom od 24. kolovoza 1895. br. 8184. gornju presudu te je Anu W. odputila sa njenom tužbom na redoviti put pravde, a to iz razloga:

Djelovanje upr. oblasti kod privatnih gradjevina imade se ograničiti samo na razpravu, da li je gradnja s javnih obzira dozvoljena ili nije, dočim se privatno-pravni prigovori pojedinih stranaka, podignuti proti gradnji, imadu samo konstatirati. Prama tomu imade se u gradjevnoj

Digitized by Google

odluci iztaknuti, da li se predložena gradnja s javnog gledišta može ili ne može dozvoliti, dočim se privatno-pravni prigovori imadu samo navesti te stranke uputiti glede njih na sudbenu oblast, odnosno privatno-pravne nagodbe imadu se samo po svom sadržaju navesti, nevežuć gradjevnu dozvolu niti na rješenje privatno-pravnog prigovora po sudbenoj oblasti niti na izpunjenje privatno-pravne nagodbe.

U tom smislu imala se je gradjevna dozvola od 22. svibnja 1889. br. 4297. izreći, a po tom, ako je sada Ivan odnosno Josip P. prekršio privatno-pravnu nagodbu, ima se glede toga sudbeni postupak povesti, a nije nadležna upr. oblast odrediti s toga razloga odstranjenje kovačnice iz dotičnog mjesta.

Što se tiče prekršaja §. 25. z. čl. XVII.: 1884., to taj prekršaj nije počinjen tim, što je bez dozvole obrtne oblasti otvorio tamo kovačnicu, jer kovačnica nije navedena medju onimi posaonicami za otvorenje koje se mora po obrtnom zakonu tražiti posebna dozvola.

Da li je time, što je bez dozvole redarstvene oblasti u dotičnoj radionici smjestio kovačnicu, počinio redarstveni prekršaj, naime da li traženje te dozvole tamošnja kakva naredba propisuje; te da li, ako postoji izrični propis, nije nastupila zastara kažnjivosti, — nije izvidjeno, a po tom se niti ne može uzeti u razpravu. Isto tako nije izvidjeno, da li ne postoje s javnog gledišta zaprieke proti tomu, da bude tamo smještena kovačnica

Proti tomu uložila je Ana V. priziv na kr. zem. vladu, odjel za unutarnje poslove, a ta je vrhovnom rješitbom od 25. veljače 1896. br. 55036. ex 1895. odputila priziv te potvrdila rješitbu kr. žup. oblasti iz istih razloga. *Dr. Križ.*

Pravo i obseg prava prosudjuje se po vremenu, kada je pred nadležnom oblašću stavljen zahtjev za dopitanje toga prava.

Zadruga M. iz V. N. stavila je 16. veljače 1892. pred obć. poglavarstvom zahtjev za diobu. Uz jednoglasni zahtjev zadr. ovlaštenika za diobu odpadala je na svaku diobnu stranku i propisana najmanja zemljištna izmjera, a prama tomu nije bilo nikakove zaprieke proti diobi.

Do vremena oblastne razdiobe preminuše kod jedne diobne stranke četiri zadružna člana Stevan i dr. Druga diobna stranka protivila se je, da bi se toj diobnoj stranci dopitale pokretnine za ta preminula četiri zadr. člana.

Kr. kotarska oblast u D. izdala je odluku pod 24. ožujkom 1894. br. 12388. ex 1893. u pogledu pitanja o razmjeru ovlaštenja tamo, da I. diobnoj stranci pripada $^{21}/_{32}$, medju timi i za ona preminula četiri zadružna člana; a II. diobnoj stranci $^{11}/_{32}$ diela od zadr. pokretnina.

Digitized by Google

Žup. upr. odbor u O. rješitbom od 9. lipnja 1894. odputio je po II. diobnoj stranci uloženi utok te potvrdio odluku kr. kot. oblasti, a to s razloga: „što odgovara općenitom pravnom načelu, a po tom i duhu zadr. zakona od 9. svibnja 1889., da se samo pravo i obseg prava prosudjuje po vremenu, kada je pred nadležnom oblašću stavljen zahtjev za dopitanje toga prava; dočim je u gornjem slučaju poveden diobni postupak 16. veljače 1891., a Stevan i dr. poumroše tečajem mjeseca prosinca g. 1892."

Dalnji utok odputila je kr. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove, vrhovnom rješitbom od 28. svibnja 1896. br. 41276. ex 1895. s razloga: „jer se po §. 33. zadr. zakona od 9. svibnja 1889. sva pokretna imovina dieli medju članove zadruge po dušah, dakle je analogno ustanovi §. 32. (koja odredjuje glede nekretnina) odlučno razmjerje onog broja mužkih i ženskih članova zadruge, koji su ovlaštenici u zadruzi onog dana, kojeg se zatraži dioba. Prama tomu postupale su niže oblasti pravilno, uzevši za temelj broj duša, koji je postojao dana 16. veljače 1892. kao dana stavljenog diobnog zahtjeva." *Dr. Križ.*

Rješitba kr. financijalnoga upravnoga sudišta.

Glede biljegovanja priziva proti osudi radi procjenivog parbenog predmeta, kad je osuda po sudu odaslana poreznom uredu na odmjeru pristojbe.

(K trf. čl. 48./13. toč. IV. 12. sb. p. p.)

Kr. porezni ured u G. propisao je pod K str. 764./1893. S. V.-u na temelju obnašašća jednost. prist. od 9 for. 30 nvč. te povišicu od 37 for. 20 nvč. ukupno 46 for. 50 nvč. radi toga, što je stranka priziv proti osudi u predmetu priznanja vlastničtva biljegovala sa 1 for., a dvopis sa 20 nvč., namjesto sa 10 for. i 50 nvč.

Proti toj odmjeri prizvala je stranka navadjajuć, da je prieporne nekretnine kupila za 38 for., te da je prema toj procjenbenoj vriednosti priziv i dvopis dovoljno biljegovala bila. Kr. financ. ravnateljstvo u G. odputilo je svojom odlukom od 23. veljače 1894. br. 3018. ovaj priziv stranke, jer za osudu odpadajuća pristojba u tom slučaju nije bila podmirena biljegovkami, već je osuda na odmjeru pristojbe priobćena bila kr. poreznom uredu, pa je prema tomu u smislu trf. čl. 48./13. toč. IV. 12. b) sb. p. p. trebalo biljegovati priziv proti osudi sa 10 for. a dvopis sa 50 nvč.

Na ovu odluku podnjela je stranka priziv na kr. financ. upravno sudište u Budimpešti, koje je osudom od 4. travnja 1896. br. 13.893. riešilo stranku obveze plateža propisane pristojbe iz sliedećih razloga:

Digitized by Google

Osuda proti kojoj je manisani priziv upravljen, donešena je glede prava vlastničtva parcele br. 440. unešene u grunt. nap. br. 18. občine K. koju parcelu prizivatelj na 38 for. cieni, jer ju je navodno za tu svotu kupio.

Katastralni čisti prihod iste te parcele glasom svjedočbe občinskog ureda u K. od 23. listopada 1895. br. 4097. iznaša 9 nvč., a njezina zakonita najmanja vriednost 1 for. 80 nvč. Vriednost parbenog predmeta prema tomu ne premašuje iznos od 50 for.

Pošto je dakle prvi primjerak manisanog priziva uz ovakove okolnosti biljegom od 1 for., a drugi primjerak sa biljegom od 20 nvč. u smislu toč. IV. 12. a) trf. čl. 48./13. sb. p. p. i u smislu toč. IV. 18. istog članka tarife te u smislu naglasne rieči „Prepisi podnesaka“ valjano biljegovan, s toga je valjalo polag sadržaja u odredjujućem dielu ove osude odlučiti. *M.*

SVAŠTICE.

Kazneno pravosudje u Austriji g. 1893.

Prama godini 1892. pokazuje se u godini 1893. padanje zločina i to u prvom redu onih proti vlastničtvu. Naprama godini 1887. pao je broj kvalificiranih kradja za 16·7%. Dok je godine 1887. osudjeno bilo 14.270 osoba radi zločina kradje, osudjeno ih je g. 1893. 13.695 uzprkos velikom prirastu pučanstva. Sasvim analognu sliku pokazuju nam i prekršaji proti sigurnosti vlastničtva, od kojih je bilo godine 1887. 116 592 slučajeva, a godine 1893. 109.884 slučaja. Povoljan je znak, ako brojevno i manje u oči pada, padanje zločina umorstva, težke tjelesne ozlede i pogibeljne prietnje. Znatno rastu nasuprot zločini proti ćudorednosti neprekidno, ako i ne tako znatno, raste i broj zločina prevare, a napram prošlom deceniju, ako i ne unutar ovoga decenija, i zločin potvore. Specijalitet austrijskoga kaznenoga zakona jeste zločin tvorne uvrede ili pogibeljne prietnje proti osobi poglavarstvenoj, dok obavlja svoj ured ili službu. Pod ovaj zločin subsumiraju se nebrojeni slučajevi, koji se na cielom ostalom svietu kao manji prekršaji kazne globami ili zatvorom. Užasan broj od 2119 osudjenja radi ovoga zločina godine 1893. pokazuje nam čitav niz razorenja djelatne snage i uredjenoga obiteljskoga života. Razboritom preinakom §. 81. k. z. mogla bi država, a da ne potroši niti jednoga novčića osujetiti mnogo osiromašenje.

Prestupci i prekršaji su prama godini 1892. neznatno pali. Radi prekršaja bijaše osudjeno 526.000 osoba g. 1893., 541.000 g. 1892., a 550.000 godine 1891. Brojka od g. 1893. jeste najniža od g. 1884. uzprkos pomnožanju pučanstva. Izvješće pripisuje padanje osudjenja radi skitanja toj okolnosti, što su nekoje pokrajine osnovale obskrbne postaje (Naturalverpflegsstationen), u kojih se bezposlenim putnikom za prikladan rad daje obskrba najduže kroz 18 sati. Faktično je god. 1893. osudjeno

Digitized by Google

12.000 osoba manje na temelju zakona o skitalicah od 25. svibnja 1885. nego li godine 1895. Ne treba boljega dokaza, da ne valja uviek padanje kažnjivih djela pripisivati padanju zločinačke tendencije.

Žalostan je pojav, da i ovaj put raste broj mladenačkih zločina. U dobi od 11. do 14. godine počinilo je g. 1881. 460 djece zločin, godine 1893. 842 djece, izmedju 14. i 20. godine u godini 1881. 5405., u godini 1893. 5959. Glede priupadničtva nije statistika pouzdana, ali se iz nje ipak toliko razabrati može, da je broj pripadnika pao. Nasuprot je narasao broj onih, koji do duše nisu još osudjeni bili radi zločina, ali jesu radi prestupka ili prekršaja. Neporočnih bijaše od osudjenika u zadnjem deceniju samo 47·7%.

Godine 1893. bijaše pritvoreno 45.491 osoba radi zločina ili prestupka, od tih bijaše obtužnica podignuta samo proti 24.682, dakle proti 54%. Na 100 obtuženih odpadala su 84 pritvorenika prama 86 u godini 1892. Priznati se mora da trajanje pritvora biva sve manje. Jer od 1000 pritvora trajalo ih je samo 141 preko mjesec dana Razmjer absolutornih osuda prama kondemnatornim ostao je prilično jednak. Kod redovitih sudova osudjeno je 86% obtuženih, a kod porotnih sudova 74·3%. Najviše ima odriešenja u Dalmaciji, Primorju i iztočnoj Galiciji, tako ih ima primjerice kod porotnoga suda u Dubrovniku 66%.

Mandatni postupak je znatno poskočio. ali još ne u onoj mjeri, kako bi to želila vrhovna pravosudna oblast. *Jur. Bl.*

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Kulturne prilike Dalmacije na koncu XVIII. stoljeća. Napisao Ivan Širola. (Svršetak.)

Ini se nuzgredni dohodci (regalie) sastojahu u nekoj vrsti poreza u naravi, koje bi gradovi ugovarali s vladom, u drvima, u bedrima goveda, što se ubijahu u mesnicama, u nekoliko funti po izbor riba, što su ih dobivali za postnih dana uz veoma nizku cienu, ustanovljenu još u starim vremenima. Takse pobirahu od spisa gradjanskih i kaznenih parnica, a dohodke od posebnih daća, koje padahu na teret zakupnika javnih dohodaka i na ulje, kad bi se ciedilo; u gorskim se pak krajevima plaćahu daće od goveda, konja, sitne stoke, svinja, što se uvožahu iz osmanlijskih zemalja.

Generalni providur imadjaše ministarstvo prama svojim visokim dužnostima i poslovima. Knezovi i providuri imadjahu po jednoga kancelara i potrebit broj kancelarijskih pomoćnika. Služba kancelara bijaše važna, jer glavna odgovornost za spise, koje su više oblasti mogle i zabaciti, nije padala na mletačke plemiće, koji bijahu smatrani članovima suverene vlasti sa suverenimi preimućtvi (prerogativami), već padaše na njihove

Digitized by Google

ministre. Sa svim tim ne primahu od države nikakove plaće. Njihove nagrade bijahu takse, pristojbe, nuzgredice i dohodci, koji bijahu manje više znatni prema tomu, da li je njihov kotar, gdje su službovali, bio bogat ili ubog. Bilo je kancelarija, gdje je činovnik dobivao deset krajcara na dan, a uzgredni mu dohodci iznašahu 300—400 fr. na godinu. Činovnici su se dakle, veli Pisani,[1] obogaćivali, ali ne na štetu naroda, već na štetu države, jer su zadržavali za sebe jedan dio novaca, koji bi bio morao ići u državnu blagajnicu. Kancelare je osposobljivalo za službu vjeće desetorice, a dotični knezovi i providuri birahu svoga kancelara po svojoj volji izmedju osposobljenih kandidata, koji ostajahu u službi sve, dok ne bi prestao službovati onaj, koji bi ih izabrao. U tim izborima, gdje je odlučivala samovolja, lasno se dogadjalo i često puta, da je bio izabran onaj, koji je svomu izborniku pružao boljih uvjeta. Ne rijetko je odan kancelar išao za svojim šefom u drugo mjesto, u koje bi ga republika premjestila.

Odluke gradjanskih parnica rješavahu se pismeno. Prije nego će se proglasiti osuda, parbenici su imali pravo za javnu besjedu (aringa publica), koja bi se obdržavala u sudnici u prisuću gradjana, koji bi došli da slušaju. Za jednu i drugu besjedu bijaše odredjeno stalno vrieme. Jedna stranka nije smjela prekidati druge. Kad bi besjede bile gotove, sliedila bi rekapitulacija, koju bi započela jedna ili druga stranka. U toj rekapitulaciji bijaše dopušteno govornika prekidati, te ga upozorivati na ono, što se činilo krivo.

Dr. Biedermann pravo veli, da je mletačka Dalmacija bila skup gotovo autonomnih državica, a ta nam izreka daje točan pojam o tom, što je bila općinska uprava gradova i kotara Dalmacije koncem prošloga stoljeća.

Ni dvije općine ne imadjahu istih zakona. Svaka je imala svoj posebni štatut, mješavinu mletačkih i rimskih zakona. Mjere i utezi mienjahu se od mjesta do mjesta, a malo ne u svakom gradu bijaše lokalnih običaja, koji su imali moć zakona; ti pak običaji bijahu posve nepoznati u susjednom mjestu.[2]

Kad je mletačka vlada zavladala gorskim krajevima (nova i najnovija stečevina),[3] proglasi sve osvojeno zemljište svojim vlastništvom. Prije bijaše to zemljište u turskim rukama. Muhamedovci, ne hoteći živjeti pod

[1] La Dalmatie, str. 2.

[2] *Pisani.* Ibid. str. 3.

[3] Poslie kandijskoga rata priznaše punomoćnici turski Veneciji sve primorje do prvih gorskih kosa uzduž mora. Crta, koja je označivala tu granicu, zove se u mlet. spisima *Linea Nani.* Zemljište pak zvalo se *Vecchio acquisto* (stara stečevina).

Koncem 17. stoljeća bukne rat, koji se je slavno svršio za Mlečane. Mir karlovački (1699.) doznači im zemlju, koju su Mlečani osvojili od 1647.—1699. To su bila mjesta Klis, Knin, Sinj itd. ujedno s ušćem Neretve sve do Kleka. Ta se medja zove *Linea Mocenigo* ili Nuovo acquisto (nova stečevina).

Digitized by Google

vladarima tudje vjere, voljeli su se seliti u sultanove zemlje. Mlečani sada bijahu vlastnici ne samo zemljišta, nego i kuća i inog imutka njihova, koji ostaviše na uživanje turskim kmetovima Vlasima (Morlacima). Oni to zemljište i kuće darovaše zaslužnim porodicama, koje se istaknuše u ratovima, ili ih dadoše na uživanje vlaškim kmetovima. Za to su ovi morali davati vladi deseti dio priroda. Republici bijaše prosto taj imutak prenijeti na drugu porodicu, kad bi izumrla muška linija one prve. Njoj dakle ne bijahu ni u čem ruke vezane.

U tim krajevima ne bijaše nikakovih občinskih zastupstva. Koloneli, serdari, harambaše smatrahu se poglavarima pučanstva upravo kao i u austrijskoj vojnoj krajini. Gdjekojom se zgodom pojavljaju i kao poglavari dotičnih kotara. No ovo bijahu većma vojnički nego li općinski činovnici, a imenovao ih je već prama njihovu činu (rangu) senat, generalni providur, ili dotični mletački predstojnici onih kotara, kojima upravljahu, te morahu vršiti njihove naloge. Glavna svrha vlade bijaše, da u pučanstvu sačuva sklonost za oružje, njegovu hrabrost i junačtvo, što ga je dokazalo u ratovima s Turcima, kojih se morala republika neprestance bojati. Ona je ujedno željela, da zastupnici javne vlasti postupaju čovječno sa stanovnicima i kmetovima.

Kad se raspalo zapadno rimsko carstvo, znali su gradovi dalmatinskoga primorja stvoriti municipalnu samoupravu, koji širu, koji užu. Vladari iz hrv. narodne dinastije štovahu njihova prava, te im ostavljahu samoupravu.[1] Nekoji su gradovi pače jedan s drugim i ratovali (kao n. pr. Trogir i Spljet u 13. stoljeću), kovali novce i stvarali zakone, koji bijahu obvezni u gradskim zidinama i dotičnim okolišima. Pa i kasnije za ratova, koji su plamtili medju mletačkim i ugarsko-hrvatskim vladarima, bilo je mnogo prilika, gdje su ti gradovi mogli sad od ovoga sad od onoga vladara postići potvrdu svojih posebnih prava, kad su god morali priznati ovo ili ono gospodstvo. Svaki je grad radio sam za se, pa se koristio manje ili više povoljnim prilikama. Pošto bi nas daleko odvelo kad bismo htjeli potanko prikazati sve razlike, koje su obstojale medju občinskim upravama različnih gradova, istaknut ćemo obćene biljege, koje su svima zajedničke.

U svakom gradu sačinjavahu plemići posebnu občinu (comunità). Posebnoj toj korporaciji dolikovaše taj naslov tim manje, što bijaše sastavljena od jednoga razreda gradskoga pučanstva i to najmalobrojnijega i tim manje, jer se nastojala što više izolirati od drugih razreda stanovništva. Glavno se vijeće plemića (Consiglio generale) sastojaše od sviju

Napokon požarevačkim mirom (1718.), koji bi sklopljen poslie Morejskoga rata, Mletačka je dobila još kotar Imotski, lievu obalu Cetine itd. To zemljište označuje *Linea Grimani* ili *Novissimo acquisto* (najnovija stečevina). *Pisani*: Ibid. str. XXIII.

[1] *Smičiklas:* Povjest hrvatska. Zagreb 1882. sv. I. str. 231. i 281.

Digitized by Google

muškaraca, koji bijahu navršili šestnaestu godinu, a žene su uživale samo naslov. Djeca, koja bijahu rodjena od plemića i od plebejke, gubila su pravo plemstva, osim da su roditelji imali dozvolu za brak. Vijeće je moglo većinom glasova plemićkoj korporaciji pridružiti one porodice, koje željahu biti primljene i koje su prednjačile bogatstvom ili kakovim drugim odlikama U sastanke plemićke morali su svi članovi dolaziti u svečanom odijelu s mačem o bedru. Mletački conte, koji im predsjedaše, smio je obući t. zv. duždovsko odijelo, za razliku od obične toge, što je nosaše u skupštinama druge, t. zv. gradjanske i pučke korporacije. Općina plemićka imadjaše naslov magnifica (velemožna) a gradjanska i pučka spettabile (poglavita). U vijeću plemićke općine raspravljaše se o svem, što se moglo ticati njezinih prava, te se birahu gradski činovnici. To bijahu najprije četiri suca, koji su jedan za drugim po tjedan ili mjesec dana upravljali poslovima, koji se ticahu općine Imali su odlučan glas u gradjanskim parnicama, a u proglašivanju kriminalnih osuda morahu sjediti s desne i s lijeve strane mletačkoga zastupnika. U svakom gradu bijaše loggia (lodja) podignuta na glavnom trgu, gdje se javno izricala osuda. No pošto su se za posljednjih godina posve zapustili popravci sviju javnih gradjevina, vrijeme je loggie oštetilo tako, da je stan knežev bio ujedno i sudbenom palačom.

Medju inim loggiama, koje i danas obstoje, odlikuje se zadarska i hvarska, kojo je sagradio glasoviti Sanmichieli. Pa i trogirska, premda je posve zapuštena, još je i danas ures svoga trga. Tu se vide kamena sjedala, gdje sjedjahu suci, pred njima kameni stol, a straga u zidu isklesani su sudbeni emblemi. U starijim su vremenima te loggie služile i za plesne dvorane, gdje su najodličnije dame u narodnoj nošnji u nekim svečanostima otvarale narodne plesove, koji se zvahu: skoči gori i tanci. U vanrednim se i veoma silnim slučajima sastajaše Opće vijeće. Vijeće popunjavaše nadalje ove službe:

Službu občinskoga egsaminatora (esaminatore), kojemu bijaše dužnost, da predsjeda kod sviju oporučnih, kupovnih i prodajnih poslova. Bila je jedna općinska pisarnica odijeljena od pisarnice mletačkoga zastupnika, gdje je te spise čuvao kancelar, izabran od općega vijeća. Taj je pobirao pristojbe od stranaka, koje su ugovore sklapale.

Službu procjenitelja (stimatore), komu je bilo nadzirati točnost sviju procjena što ih morahu izvoditi dotični vještaci (periti).

Povjerenike za živež (giustizieri), koji morahu paziti na cijenu i kakvoću živeža, na utege i mjere.

Zdravstvene povjerenike, od kojih je zavisio zdravstveni pomorski ured i sve ono, što se ticalo epidemijskih bolesti.

Korporacija gradjana izabiraše u svojim skupštinama svoje zastupnike, koji se u nekojim gradovima zvahu punomoćnici (procuratori), u

*

Digitized by Google

drugima branioci (difensori) ili pučki tribuni. Zatim biraše živežare i zdravstene povjerenike, koji se pridruživahu onima, koje su plemići izabirali.

Gradjanstvu se pribrajahu oni, koji se zaslugama ili na koji drugi način odlikovahu od svjetine, pa premda je gradska korporacija predstavljala sav puk, u istinu su gradjani (koji se tako zvahu), koji ipak bijahu od plemića niži činom i ugledom, često isticali svoju važnost na štetu onoga istoga pučanstva, koje su tobož štitili. Gradjani su imali svojih posebnih prava, samo da ne bude prevage plemića. Te dvije korporacije bijahu redovito u medjusobnoj opoziciji, a predstavnici intervenirahu svojim autoritetom u njihovu takmenju i njihovim rasprama.

Često je vlada davala previše važnosti bljutavim razmiricama, što su se poradjale medju gradjanima i plemićima, koji življahu u vječnom antagonizmu. To bijaše voda na njezin mlin, jer su bili svojim svadjama zaokupljeni, te nijesu imali vremena ni snage, da se opiru djelovanju vlade i njezinih zastupnika. Sa zardjalom sabljom o boku pravdahu se za prvenstvo, za tamjan, za blagoslovenu vodu i za mjesto u crkvi, za primitak u plemićku korporaciju, za izbor općinskih činovnika s onim istim žarom, s kojim su nekoč hrabro srtali u boj proti Turčinu i proljevali krv. Takov bijaše u ostalom i život u gradovima talijanskih krajeva, što su spadali pod republiku mletačku, te su plemići mletački, koji su dolazili u Dalmaciju, štetno utjecali na domaće gradjane. — Svi plemići i dobar broj gradjana bijahu oprošteni od poreza. Ta znamenita povlastica bijaše jedno od glavnih sredstava, kojima je republika sačuvala pokornost dalm. pučanstva.

U primorskim je selima bio politički i vojnički glavar harambaša, koji je slušao naloge viših častnika, i zapovijedao momčadi sposobnoj za oružje. Osim njega imala su sela svoje starješine (opć. zastupnike), koji bijahu ujedno glavari svjetovnih bratovština. Ovima bijaše braniti gradjanska prava samoga sela proti medjašnim selima, ili proti vlasnicima zemlje ili vlasnicima, koji uživahu gospoštinska prava.[1] Uprava pako gorskih krajeva (nuovo e nuovissimo acquisto) bijaše, kako već rekosmo, posve različna od uprave u primorju i po otocima. Pučanstvo bijaše pod izravnom državnom upravom, poput pučanstva austrijske vojničke krajine. Samo što ta uprava u Dalmacije ne bijaše ni iz daleka onako razborita. Predstavnik republike zvaše se tuj providur.[2]

No nijedan dalmatinski kraj ne uživaše takove samouprave kao Poljička župa.[3] Tu je samostalnost stekla još za hrvatskih narodnih kra-

[1] Za ovaj odlomak o „upravi“ upotrebih većinom: *Cattalinich*. Memorie degli avvenimenti succesi in Dalmazia dopo la caduta della republica veneta. Spalato 1814. str. 193.—200.; zatim: *Cattalinich*: Storia della Dalmazia, 3. sv. str. 173. i *Engel* spomenuto djelo, str. 203.—204.

[2] *Pisani*, Ibid. str. 6.

[3] Poljičani zvahu svoju zemlju *„poštovana općina župa poljička“*, zatim *provincija poljička, i prisvitla gospoda* i *poštena župa poljička.*

Digitized by Google

ljeva, a znala ju je sačuvati ne samo za Arpadovića, nego i za mletačke vlade, koje vrhovništvo priznade g. 1444. i s kojom je živjela u dobroj pažnji sve do pada mletačke republike. U toj župi življaše koncem prošloga stoljeća oko 7—8000 stanovnika[1] u dvanaest sela a 27 župa (plovanija). Dvanaest glavnih sela (katuna) imalo je dvanaest knezova (glavara). Knezovi su bili prvi suci, svaki svomu selu. Vrhovna vlast bijaše u rukama Velikoga kneza (conte grande) i njegovih dvaju pobočnika (prokuratura) i perovodje (kančelira), da nadziru knezove, da sude veće parnice i veća zločinstva, i da primaju prizive od prvih sudaca. Uz velikoga kneza bijaše veliki vojvoda s dva pobočnika, da uzdrži red, da traži zločince i da u ratno vrijeme nosi pred narodom poljički barjak. Veliki knez i veliki vojvoda sa svojim pobočnicima skupa bili su poljički stol (banka). To bijaše vlada. Zaštitnik poljički bijaše sv. Juraj. Plemići, veli Klaić,[2] bijahu jedini i pravi gospodari ciele župe. Posjed svakoga plemena zvao se plemenština. Prema podrijetlu svoga plemena dijelili se plemići na vlastelu i didiće. Vlastela ili vlastelići bijahu stariji plemići (starenici), koji su svoje plemstvo dobili budi u doba narodnih vladara hrvatskih, budi za ugarsko-hrvatskih. Didići naprotiv bijahu ili takovi, koji se dostaše plemstva za vlade bosanskih kraljeva, ili opet oni, koji se po padu Bosne doseliše u Poljica. Koncem 18. stoljeća bijaše u Poljicima samo pet rodova vlasteoskih (ugarskih) naime: Pavići, Geronćići, Barići, Novakovići i Sinovčići. Plemićkih porodica bosanskih (didića) bijaše nasuprot do stotine, a najodličniji bijahu Stazići, Šimunići, Ivaniševići, Gjurići.

Drugi razred poljičkoga pučanstva sačinjavahu kmetići ili kmetovi. Ovi bijahu podložni plemićima. Svaki je kmetić imao kojega plemića za svoga „gospodina“, koji mu je bio ujedno i prvi sudac („kmetić da se ima najprije tužiti pred gospodinom, čigov je čovik“). Ako bi kmetić što načinio, radi česa bi glavu gubio, polovica gibljiva imetka zapala bi njegova gospodina, a polovica općini.[3]

Položaj kmetića — veli Erber[4] — bijaše težak. Za njih bijahu zakoni upravo drakonski.[5] Za prekršaj ubogoga kmetića bijaše kazna ljuta, ponajviše smrt, dok su plemići za istu krivnju mogli platiti globu. Ako

[1] Podatci, što su mi pri rukama, nimalo se ne slažu. Dok Fortis tvrdi, da ih je bilo 15 tisuća, Erber veli, da ih je bilo 6500, a Katalinić ća 4 tisuće. Ja sam uzeo srednji broj.

[2] Vj. *Klaić:* Zemlje, u kojih obitavaju Hrvati Zagreb 1881. sv. II. str. 133.

[3] Vj. *Klaić:* Ibid. sv. 2. str. 134.

[4] Prof. *Tullio Erber*: La contea di Poglizza. Zara 1886. str. 8.

[5] I u Dubrovačkoj republici bijaše položaj kmetova nesnosan. Kmet bijaše privezan za zemlju, koju je obradjivao, te ga je gospodar mogao sa zemljom darovati i prodati. — *Le Maire*: Izvjestaj o rep. dubrovačkoj. Starine knj. 13. str. 52. izdao Š. Ljubić.

Digitized by Google

je kmetić bio drugomu dužan, ovaj se mogao obratiti na njegova gospodara, da kmetića prisili na platež. Ako to ne bi gospodar htio da učini, bio bi tužen velikomu knezu. Ako je naprotiv gospodar bio osudjen da plati svoje dugove, sud se je obraćao na njegova kmetića, koji je morao platiti.

On je obradjivao zemlje svoga gospodara, kojemu je plaćao danak. No ako bi ga on previše tlačio, mogao ga je ostaviti. U tom je slučaju morao urediti imutak, koji mu bijaše povjeren, zatvoriti kuću i predati ključ gospodaru. Ako je kmetić odlazio od gospodara, koji bijaše dobra srca, dao bi mu nešto od gibljiva imutka, što ga je stekao svojim trudom: ako li bijaše lakomac, mogao ga je protjerati i bez česa, a ubogi bi kmetić ostao bez kuće i kućišta, osim da ga je primio koji drugi gospodar. A jao si ga njemu, ako bi tom prigodom što sakrivio. Ne samo da mu je gospodar mogao sve oduzeti, kao da je ukradeno, već ga je mogao pače i utamničiti.

Nešto čovječniji bijaše zakon u tom, što nije dopuštao, da gospodar smije protjerati svoga kmeta bez formalne parnice. Pače ako je kmet trideset godina neprekidno i pošteno obradjivao svoje zemljište, što mu bijaše povjereno, gospodar ga nije smio s njega otpraviti. Njegov položaj bijaše u tom slučaju tako čvrst, da, kad bi poslije toga vremena nastao prijepor medju kmetovim sinovima, razmirica se rješavala bez sudjelovanja gospodara, a sinovi su mogli medju se podijeliti kmetske zemlje. No to bijaše jedina ustanova, koja je olakšavala položaj ubogoga kmetića.

Vlašići napokon ili vlasi bijahu za cijelo isto, što i po ostaloj Hrvatskoj, naime pastiri, koji su pasli stoku u planini Mosoru. I vlašići su imali svoje gospodare, kojima su bili podložni. Samostalnih i neodvisnih vlaha ne bijaše u Poljicima, pošto je zakon vriedio: „da nijedan Poljičanin ne može držati vlaha u Poljicih ni na poljičkom, odlože (osim) tko ga more držati na svom i o svom".

No najcrnja točka poljičke samouprave bijaše robstvo. Pošto su robovi (sužnji) bili smatrani više stvarima, nego li osobama, posve su zavisili od volje svojih gospodara, koji ih čuvahu, da im ne pobjegnu. Jedina, ako i neznatna olakšica, koju je tim nesretnicima dopuštao štatut poljički, bijaše ova: „Kad bi koi sužanj po srići ušao od svoga gospodina, u koga bi bio uhićen, tere od nega ušad a drugi ga opet uhitio; minuvši ednu noć, tai e sužanj onogai, ki ga e poslia uhitio".[1] Samo na taj način mogaše sužanj promieniti svoga gospodara. A Bog zna, da li je uvijek pobjegao k boljemu i milosrdnijemu! Iz ovog paragrafa statuta razabiremo, da su robovi bili oni ljudi, koji su bili „uhićeni", po svoj prilici u ratu; no možda su padali u robstvo kao i drugdje onako, kako to Rački dokazuje naime: prodajom, zamjenom, radi duga, zasužnjenjem i dobrovoljnom predajom.[2]

[1] Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium. Pars I. Vol. IV. — Hrvatski pisani zakoni. Zagreb 1890. str. 89.

[2] U Hrvatskoj se je osobna sloboda gubila onim istim načinom kao i drugdje, naime prodajom, zamjenom, radi duga, kada se nije mogao inače pod-

Digitized by Google

O izboru knezova i velikoga kneza piše Pavlinović ovo:[1] „Kad su Poljičani dali svojoj župi zakon, nisu htjeli, da itko postane poljičkim gospodarom. Zato, da tko na dulje vladajući, ne bi se uželio samovoljna gospodstva, svake godine[2] licem na Jurjevu mienjali su vladu. Ranim jutrom toga dneva puk bi se u svakom selu sastao kod svoje crkve na mali zbor.

Tu bi čekao župnik i razastro dvie kabanice, da se bira novi seoski knez ili da se potvrdi stari. Svak bi svoj kamen na kabanicu bacio, ili na jednu ili na drugu, kako bi koja bila staromu ili novomu knezu namienjena. Za tim sa svih strana novi ili potvrdjeni knezovi pohitili bi sa zastavama pod Gradac na Veliki Zbor. Tu na poljicu (zborišću) sastale bi se poglavice s početka osam, pa s vremenom dvanaest poljičkih katuna, dvanaest glavnih općina. Tu su sjedjeli veliki knez, veliki vojvoda, njihovi činovnici, knezovi seoski (katunari), glavar crkovni (vikar), jedni i drugi plemići i poljički svećenici. Za kmetske zakone došli bi i kmetići. Veliki knez u stajačkoj odjeći, s kalpakom na glavi, ljubičastom jačermom zlatali-širita', skrletnim ćurkom, navezenim benevrecima, mačem o pojasu, prvi stojeći progovara. Zahvaljuje na časti, kojom su ga za cijele godine obdarili, predaje perovodji pečat i ključe od kovčega (skrinje), u kojem su ustav i povlastice poljičke, da izvide je li svaka na mjestu. Perovodja, kao da mu se vjeruje, vraća ključe velikomu knezu, a knez s njima crkovnomu poglavaru. Na to ovaj: Sad više mi nemamo kneza! Tada veliki knez opet pita, da mu se prosti, ako je nehotice koga zakinuo za svoga kneževanja. Tim (jer su svi poljički činovnici puku odgovarali za svoje javno djelovanje) sebe i sve svoje imanje predaje u ruke zboru, kano vjerni sin poljičke općine i njezinih ustavnih zakona. Opet knezu odgovara za sve poglavar crkveni; i bez mazi i bez laži protresa javna djela onogodišnjih činovnika; pa koju probaci o općinskim potrebama; što bi se imalo popraviti, što iznovice da uredi; i ako nije u župi temeljite tužbe na vladu, zahvaljuje knezu i svoj mu družini na mudrom vladanju i na vjernosti zakonu i domovini. Za tim se Zbor razdvoji. Didići ostaju na svom mjestu, te izbiru na glasove velikoga kneza i njegove opravnike i to običajno iz ugarskih plemena. Vlastelići (ug. plemena) odstupaju, da izaberu tako isto od didića velikoga vojvodu i pobočnike. Ako

---

miriti, zasužnjenjem, dobrovoljnom predajom. Od ovih načina bijaše, sudeći po primjerih onaj prvi najčešći i najobičniji. Dobrovoljna predaja u stanje neslobode jest rjedja, a dogadjala se je obično u korist crkve i crkvenih redova". (Nutarnje stanje Hrvatske prije XII. stoljeća. Rad Jugoslavenske akademije knj. LXX. str. 160.)

[1] Pučki spisi, članak „Poljica i Poljičani" str. 60.—61.

[2] Odakle je valjda nastala hrv. poslovica: „Svaka sila za vremena, a knezeva za godinu".

Digitized by Google

se glasovi prepolove, glavar crkovni miri i svojim glasom izbor odluči. Kad se glasovi odlučili i zna se na kom je kneštvo, crkveni poglavar (vikar) i najstariji didić, nazvan pristav, dodju do ugarske zbornice; kažu koga su bošnjaci izabrali, te mole da i oni pristanu. Netom se sporazume, opet se Zbor u jedno sastane, ter pristav i vikar predaju pismohrani kovčeg (općenu skrinju) novomu velikomu knezu, a svileni barjak sv. Jurja novomu velikomu vojvodi. Pa kako opreme ostale poslove, ako ih ima, svi skupa odprate kući velikoga kneza i kod njega se za tri dana časte i vesele svak svojom brašenicom. Sjutradan najviši jablan, što ga je u Poljicima, stoji pred dvorom velikoga kneza, a dva plemića zajedre put Mletaka, da se jave duždu i da se potvrde poljičke povlastice. U Zboru su se novi zakoni činili i sve što je glavnoga za Poljica.

Kad bi zakon bio stvoren, obično bi dali u njemu napisati ove riječi: Poljica uzakoniše, ili Poljica uzakoniše i ustanovitiše. Svoj su „poštovani statut" pisali arvacki i latinski[1] (t. j. bukvicom ili tako zvanom bosanskom ćirilovicom i latinicom) „z dogovorom svi p. vlasteli i pni. didići i sa svim pukom". Knezove male i velike pratili bi na zbor s prva sluge i kmetovi, a u posliednje vrijeme svojte i pristaše. O izboru je kadkada bilo huke i buke, pa bi došlo do šaka i do pušaka. Nego srećom sve bi se to jednim dnevom svršilo, jer koji bi od takmaca zdrav prešao svoj prag s kovčegom poljičkih pisama, na njemu bi ostala „knežija".

Knez je mogao biti izabran tri godine zasebice. Tri puta na godinu morao je obaći župu i tamo sud držati sa sudijama i ostalim stolom. Godišnja mu plaća bijaše trideset ovana. Vojvoda ne bi plaćao desetine. Suci su dielili globarinu. Knez nije mogao suditi bez porote. To bijahu tri suca izabrana po jedan od svakoga od tri plemena: Tišemira, Limića i Kremenčana. Kazne za zločine i prekršaje bijahu težke i ljute. Imao se obisiti tko bi vojevao s Turcima ili s martolosima[2], tko bi ukrao „ča bi minulo vridnosti libar 100"[3] i „tko bi se lupež našao u selu meusobac (domaći)". Ovaj bi izgubio i sav svoj imetak na korist rodbine i općine, ako je plemić, a na korist gospodara i općine, ako li je kmetić. Razbojnik se je imao „obisiti ili raskvartati" (razčetvoriti).[4] — Vještica (višćica, čarovnica, vražarica) imala se prvi put „vruštati" (bičovati), a ako bi se opet vidjelo, da je vještica, imala se „sažgati".[5] Sažgati se je imao i onaj Poljičanin, tko bi klevetao „prisvitlu gospodu mletačku" ili njihovu vladu ili pokazao nevjeru bilo proti njima, bilo proti „mistu našemu" Poljicima.[6] Ta je kazna stizala i onoga, koji bi se naša u grihu nepodobnom, ča se

[1] Monumenta historico-juridica sv. IV. str. 120. dod. 4.
[2] Monumenta hist.-juridica sv. IV. str. 36. (§. 23.)
[3] Ibidem str. 86. (§. 78. a).
[4] Ibid. str. 50. (§. 37. b).
[5] Ibid. str. 110. (§. 112).
[6] Ibid. str. 62. (§. 55. a).

Digitized by Google

zove grih sodomski".[1] — Ako bi kmetić na svoga gospodara „ruke postavija" imala mu se issići tri rebra i „nie više virovan ni za štor".[2] — Ako bi kmetić opsovao „svoga gospodina", dužan je da mu se jezik uriže, ali (ili) se iskupi libar 50".[3] Za manje zločine, zatim za policajne prekršaje plaćala se veća ili manja novčana globa. Za nekoje zločine, gdje se je tražila smrtna kazan, pa za teške tjelesne ozlede, gdje se je tražilo, da zločinac bude osakaćen nogom, rukom, okom itd., imućniji (a to bijahu gotovo samo plemići) izvadili bi se iz škripca „vraždom" t. j. krvnom globom.

Da bude slika ove osobite hrvatske župe što potpunija, navest ćemo rieči umna i poštena tudjinca, koji je g. 1770. boravio u Poljicima, putujući Dalmacijom. To bijaše svećenik i prirodoslovac Alberto Fortis. Opisavši u kratko političke uredbe poljičke i izbor velikoga kneza veli ovo:[4] „Zakoni Poljičana i njihovi običaji miriše po barbarskoj dobi, u kojoj su sastavljeni; no medju tim zakonima i običajima ima i veoma pametnih. Dogode li se razmirice radi posjeda, sudac podje na „lice mjesta", sjedne na svoju prostrtu kabanicu, pa sasluša razloge jedne i druge stranke. Prije nego li ustane, izreče osudu, i time je obično sav proces gotov. Ako Poljičana ubije žitelj iz istoga sela, seoski knez podje sa svojim starješinama u kuću zločinčevu, pojede, popije i oplieni što najbolje nadje. Poslie te ceremonije obaviesti se veliki knez, koji takodjer dodje na „lice mjesta", pa odnese, što je preostalo. Nekoć je ubojica bio kamenovan, no dandanas se kazni globom novčanom, jer veliki knez neće da svoju osudu izlaže apelaciji. No kadkada se i sada dogadja, da osudjenika s mjesta kamenuju, samo da mu ne dadu vremena da apelira na gen. providura Dalmacije. Dokazi krivnje vatrom i vrućom vodom još su i sada obični kod ovoga puka, pa ima nevinih ljudi, koji su na pola spečeni i osakaćeni. Oni upotrebljavaju još jednu vrstu mučenja, koja ni najmanje ne zaostaje za liepim izumima te vrste kod civilizovanih naroda.[5] Obtuženiku zabadaju pod nokte trješčice od smrekova drveta. A da ne bi učinili kakvu novotariju, ne će da upotrebljavaju drugoga nikakova drveta, jer im štatuti izriekom propisuju tu vrstu.[6] Unatoč tim barbarskim zakonima Poljičani su prijazni, gostoljubivi i dobri prijatelji, osim da imadu razloga, da se ne pouzdaju u one, koji ih okružuju. Pošto su neuki, plašljivi su, pa je s toga gotovo nemoguće, da od njih dobiješ kakvih uputa, da vidiš njihove stare izprave ili druge stvari, koje bi mogle potaknuti zvjedljivost putnika. Pastiri poljički osobito štuju sv. Vida. Njegov blagdan slave tako, da pred svojim

[1] Ibid str. 90. (§. 84.).
[2] Ibid. str. 74. (§. 67. c).
[3] Ibid. str. 54. (§. 68.)
[4] Abate *Alberto Fortis:* Viaggio in Dalmazia. Venezia 1774. II. sv. §. IX. Ovaj sam t. zv. imao u ruci u njem. prievodu, koji je izdan u Bernu.
[5] Ovo je svakako ironija tog vrijednog učenjaka.
[6] U pisanom statutu nema spomena ni o kakovoj torturi.

Digitized by Google

kolibama pale mirišljivo drvlje. Nekoć su slovenski narodi štovali boga Vida. Nitko ne smije vaditi leda iz gudura njihovih planina, gdje ga ima kroz cielo ljeto, jer misle, da bi se time porodila bura, koja bi uništila sve rasline. Prema ženama su prilično neuljudni, te nikada o njima ne govore, a da ne mole oproštenje poput Vlaha (Morlaka). Poljičani su u nuždi pravi vojnički narod radi svoje jakosti i krasna uzrasta, svoje umjerenosti i radljivosti. Stanuju u zemlji, koja je velikoj vojsci nepristupna, no iz nje mogu izići u užasnu broju".

Rekosmo već, da je Mletačkoj republici pripadao i kotorski kotar pod imenom „Mletačka Albanija". Taj je kotar sve do pada republike bio samostalniji od sviju drugih krajeva mletačke Dalmacije izuzevši Poljičku župu. Mlečani nisu nikad išli za tim, da posve ukrote onaj hrabri i neustrašivi, al naprasni i osvetljivi narod. Oni su ga štedjeli, jer im bijaše velikom podporom proti Turcima. A da to nisu činili, susjedni Crnogorci bijahu uviek spremni da oružjem pomognu svojoj braći po jeziku i vjeri. Stanovnici grčko-iztočne vjere, kojih bijaše velika većina, spadahu pod crkvenu jurisdikciju crnogorskoga vladike, koji je izmjenice stolovao na Cetinju i u manastiru u Stanjevićima. On je imenovao njihove svećenike i nadzirao mnogobrojne samostane. Radi tih i drugih povoljnih prilika sačuvaše Kotorani svoje domaće običajno pravo za upravu a osobito za sudstvo. Premda su Mlečani imali u tom kotaru svoje redovite činovnike (providura, knezove, kapitane, serdare, harambaše), ipak nisu mogli postići da pučanstvo jedne i druge vjere u njih traži lijeka svojim razmiricama. U glavnim općinama sudilo je onima, koje smatrahu zločincima t. zv. krvno kolo (ili skupština, zbor), koje se sastojalo od dvanaest ili dvadeset i četiri „kmeta ili dobra čovjeka", a uza njih pop i knez.[1] Obično bi se prije suda suci pogostili i ponapili. Zatim bi pozvali preda se „parničare". Poslije iztrage, saslušaja i obrane parničari bi se udaljili, a krvno kolo bi proglasilo osudu, koja se odmah ovršivala. Ubojstvo se nije kaznilo smrću, već je zločinac morao platiti „cijenu krvi". Za svaku ranu se plaćalo deset cekina, a za ubojstvo 120 cekina. Ovakove bi presude istinabog učinile kraj krvnim osvetama, koje su bile vrsne čitave porodice izkorjeniti, no s druge su strane svojom blagošću upravo poticale na ubojstva.[2]

[1] *Vrčević:* Narodne pripovijesti i presude iz života po Boki Kotorskoj, Hercegovini i Crnoj gori. Dubrovnik 1890. str. 94.

[2] Evo primjera jedne takove osude (po Ljubiši str. 163.) iz druge polovine osamnaestoga stoljeća.

„Sjutradan opet kolo pod jablan na okup, pak jedan stari pop iz sela napiše i pročita na glas osudu:

Na ime Hrista amin. Ljeta gospodnja 1784. na dan roždesta svetoga Jovana Krstitelja i proroka, dano u Sotonićima u Crmnici. Da jest vedenije svakome čelovjeku, koji čuje i vidi sije pisanije i da se zna: Kako na današnji

Digitized by Google

No nekoje presude takovih sudova upravo su nečovječne, a moglo bi se donekle izpričati samo kukavnom obrazovanošću naroda i nehajem onih, koji bi se bili morali brinuti za njegov uzgoj. Oko g. 1770. zaljubi

dan u dobar čas sastaše se dvadeset i četiri kmeta i dobra čovjeka, moljeni i prizvani od Paštrovića i Spičana, da razvide porok i razmiricu krvnu, koja su se nesrećom slučila u posljedno vrieme i prizvavši ime Božje, od kojega proizluzi svaki pravi sud, po duši osude.

U prvoj da se prebiju (uračunaju) tri mrtve glave spičanske za tri paštrovske.

U drugoj, da za dijete paštrovsko, što Spičani zaklaše na pravuboga, neka dočekaju tri stotine Paštrovića, a rukostavnik da izadje preda nje puškom krvnicom o vratu; a po časti i poštenju da im iznese na trpezu sto i dvadeset dukata i suviše bracko mito po običaju zemlje; i neka im da dvanaest kumstva i dvostruko pobratimstva.

U trećoj p . . za ranu čobana paštrovskoga, koji osta ćor u lijevome oku, procijenismo šest krvi (60 cekina), neka mu plate Spičani šeset cekina i berberinu što sam reče po duši da je potrošio.

Učinjeno i potvrdjeno u dvoje, a da se sve izvrši do Petrovadnevi, koji prvi na zdravlje dodje. Trošci po pola".

Ova se osuda napisa jednako na dva lista, oba privezana na donjijem krajima prošitijem koncem, a konac protaknut kroz jednu mletačku perperu (novac) prošupljenu silom na dva boka. Dohvati pop (Pastrovićski starješina) za jedan list, a Mirčeta (starješina iz Spiča) za drugi, a glava kmetska prestriže nožicama perperu po pola, te tako listovi ostanu razdvojeni, jedan pri popu, a drugi pri Mirčeti, kao znak da se vražda medju njima prekinula.

Na sami Petrovdan oko podne prispiju u Spič oko tri stotine Paštrovića naoružani i odjeveni, kao da idu na svadbu a ne na vraždu, a pred njima stric onoga djeteta, što ga Spičani zaklaše. Tek mòba pomoli u selo i doprje na pogled crkve, odvoji se od jedne rpe ljustva, okupljena na onoj prostranoj poljani, jedan čovjek raspas, gologlav i rašćupan, koji, hodeći na ruke i na noge puškom krvnicom obješenom o vratu, uputi se k Janku, a po za nj dvanaest matera, svaka kolijevkom na glavi, a u kolijevkama po muško dijete ni podojeno ni kršteno. Hodeći tako po žapke, dodje ubica do Janka i reče mu: „Evo ti krvnika, ubij me i osveti pravu krv bratanićevu; da ti je moja smrt po sto puta prosta". A ono dvanaest matera poviču iz svega glasa: „Primi, kume, Boga i svetoga Jovana!" Umiljata vika onijeh ženskijeh glava, pomiješana vriskom i cilikom one gladne dječice, omeći i ražali Jankovo srce. Pregibi se, smakne ubici pušku krvnicu s vrata, dohvati ga za obje ruke i podigne u dubak (na noge) pa mu reče: „Da si prost i blagoslovljen po sto puta! Uzimam te jutros i za do vijeka mjesto onoga, što si mi ubio". Poljubi ga u čelo, a on njega u ruku. U tome zagrme od veselja hiljada pušaka s jedne i druge strane, pa se mobe pomiješaju i stanu jedno drugo cjelivati. Pošto se malo porazgovore, posijedaju dobrodošlice na oko po poljani a u čelo Janko. Pristupi oprošteni ubica i prinese mu sto i dvadeset dukata, cijenu krvi. Janko ih primi i s najvišom pomnjom prebroji, pak mu ih opet povrati i reče: „Ovo darivam Bogu i svetome Jovanu". Onda svi nastojnici pobacaju kape na tle i zahvale.

Po ručku odaberu se dvanaest Paštrovića da kumuju onoj djeci pri krštenju, a dvadeset i četiri da se pobratime sa Spičanima. Tako svrši umir i podmir s najboljim redom po starinskome običaju zemlje. *(Ljubiša:* Pripovijesti crnogorske i primorske. Dubrovnik 1875.)

Digitized by Google

se momak u djevojku.[1] Ova zanosi prije vjenčanja sa svojim zaručnikom, koji bi je bez ikakove zapreke poveo k oltaru. No strašna se tajna doznade, a skupština se sastade. Pop predloži, da se mladenci proždenu iz zavičaja, ili ako to ne će, da se kamenuju. „Knjiga piše (čita pop iz Mojsijeva zakona), da se i djetić i djevojka kamenuju. No promislimo, braćo, na Boga i na same sebe, je li mnogo veći grieh usmrtiti tri duše ili ih prognati iz našega mjesta. Eto vas, a eto njih . . .“

Na to mladić odrješito priznade svoju pogrješku i izjavi, da će djevojku vjenčati. No narod mu ne dade ni svršiti, već stade vikati: „Pod kamenje psa i kučku! pod kamenje! pod prokletu gomilu!“

Poče zvono — svršava Vrčević — u mrtačko tinkati. Narod, u koliko bi se tri put prekrstio, okoli Milutina i Milicu (tako se zvahu nesretni mladenci) držeći po kam u ruci. Zavikaše Todoru i Stevanu (to im bijahu otci): „Ako ste naša prava braća i obrazni (pošteni) ljudi, vi se na njih prvi bacite kamenom. Ne ćete li, ono ćemo vas odlučiti od bratske i prstom pokazivati. Nije kud kamo ni čekanja. Todor se prvi baci kamenom na Milutina (sina svoga), a Stevan na Milicu (kćer), pak svak za njima. Obojica ostadoše pod gomilom, gdje će im kosti iztrunuti čekajući uskrsenje mrtvih“.

Neki je Nijemac g. 1818. proputovao Istru i Dalmaciju sve do Kotora. G. 1822. izdao je svoj dosta zanimljivi putopis, u kojem sa zgražanjem opisuje te kotorske sudbene običaje. Kako je pisac pun antipatije za naš narod, osobito za pravoslavno stanovništvo, čovjek bi mogao pomisliti, da pretjeruje u svom opisivanju. No tko čita Bogišićeve, Vrčevićeve i Ljubišine spise, uvjerit će se, da su primjeri krvnih osuda, što ih njemački pisac navodi, posve vjerojatni. Ujedno žestoko kudi mletačku vladu, što je trpjela te krvave običaje.

„Svaki zlikovac, piše nepoznati Nijemac,[2] mogaše nevina čovjeka tužiti pred tim sudom. Obtuženik je svoju nevinost mogao pred tim barbarskim sudcima ovako dokazati: Morao je dovesti dvanaest svjedoka, koji će priseći, da on nije zločinac. Ako to nije mogao, morao je obje ruke barem dvije minute držati u kipućoj vodi, a da pri tom ne odade nikakva znaka svoje boli. Ili bi morao na isti način držati u rukama usijano željezo. Neka medju tim nitko ne misli, da se ovako sudilo samo u davno doba. Ne, to se je dogadjalo u najnovije doba,[3] a dokaz je tomu sudbeni

---

[1] *Vrčević* pripovijeda tu istinitu (kako on veli) zgodu u spomenutoj knjizi str. 148.—164.

[2] *R. von H . . . . g:* Reisen durch das österreichische Illyrien, Dalmatien und Albanien im Jahre 1818. Erster Theil. Meissen 1822, str. 6.

[3] Pače još nedavno, prije nekoliko desetaka godina vrijedio je sličan postupak pod imenom mazija. *Bogišić:* Zbornik sadašnjih pravnih običaja u južnih Slovena. Zagreb 1874. str. 560.

Digitized by Google

zapisnik, koji je napisan g. 1798. (dakle za prve godine austrijske vladavine). Po tom zapisniku, što ga pisac u cijelosti priopćuje u talijanskom službenom prijevodu,[1] doznajemo, da je krvno kolo (Arbitraria) u Paštroviću (kotorskoj općini) dne 7 ožujka 1798. izreklo 29 osuda, i to 19 za ubojstva, a deset za tjelesne ozlede. Sve su osude glasile na platež „krvi" u cekinima. Nije čudo da su ubojstva bila na dnevnom redu. Njemački pisac veli, da je austrijska vlada, kad je zaposjela Boku, našla u tom kraju malo ljudi, koji su bili stariji od četrdeset godina.

Da u još boljem svjetlu prikažemo primitivne pravne običaje tog diela našega naroda, spomenut ćemo po spomenutom njem. piscu još dvie grozne osude. Neka ženska, koja je, kako se kasnije dokazalo, silno trpjela od grčeva bila je u Rišnju obtužena, da je vještica. Suci nisu ni časka sumnjali da je izbilja kriva. Osudiše je, da se ima spaliti. No znajući, da austrijska vlada ne bi potvrdila takove osude, nastojahu osudu izvršiti potajno u nekoj samoći. Neki katolik dojavi to nedjelo generalu B. Ovaj pošalje svoga adjutanta s nekoliko vojnika, koji spasoše nesretno čeljade, koje bijaše već strpano u bačvu namazanu smolom. Oko bačve bijaše drvlja i slame. Pravoslavno svećenstvo bijaše već sabrano, da svojom rukom upali vatru, kad nahrupe vojnici i jadnicu oslobodiše od okrutne smrti. Generalni providur zadarski izdade g. 1790. strogu naredbu „jazikom slovinskome", kojom je htio na put stati takovim krvavim običajima. Namijenio je stroge kazne i za suce i za parničare, koji bi se podvrgli takovomu sudu No naredba ostade na papiru, a vlada je i nadalje trpjela takove zloporabe, jer bijaše slaba oprieti se cielomu pučanstvu, koje je imalo za ledjima vjernu braću Crnogorce. No kad se radilo o zločinima proti mletačkoj republici, ili proti njezinim interesima, vlada bijaše bezobzirna i stroga, te se nije žacala Kotorane poput ostalih svojih podanika vješati[2] i zatvarati u svoje zloglasne tamnice u Mlecima[3].

[1] Ibid. str. 66.—71.

[2] *Ljubiša:* Pripovijesti crnogorske i primorske. Dubrovnik 1875. „Sćepan Mali", str. 117. „Sve devet (pristaša crnogorskih) onako vezanijeh odveznu isto veče pod Kotor, i tu ih bez suda i bez ispovijesti objese o konoplju po galijama".

[3] *Ljubić:* Rukovijet jugoslovenskih starina. Starine X str. 34. Vidi konac pisma, kojim vladika crnogorski čestita novomu providuru. Iz lista, što ga knezovi općine grbaljske pišu mletačkomu duždu, doznajemo, da su dva brata odvedena u Mletke, gdje da tamnuju dvadeset i šest godina i veće (više), a da njihovi zemljaci ništa ne znaju o njihovom grijehu. „Mi čujemo plač i žalost njihovih kuća i djece; mi ne poznavamo njihovo teško sagrešenje, jer ga nijesu prikazali s djelima; ama dobro znamo, da se može boga i principa teško uvrijediti s mislom i vrtoglavstvom, zato slavimo vaš sud, uzrok ne ištemo". Napokon mole, da ih puste na slobodu, ako su još živi (str. 37.—38.)

Digitized by Google

VIESTNIK.

(Upravni odbor pravničkoga družtva) držao je dne 10. studenoga 1896. svoju redovitu sjednicu, u koju su primljeni kao novi članovi počam od 1. siečnja t. g.: dr. Giga *Avakumović*, odvjetnik u Zemunu, Mijo *Šejatović* i Vjekoslav *Polanski*, sudbeni pristavi u Gjurgjevcu, Lavoslav *Hirschenstein*, zamjenik kr. držav. odvjetnika u Belovaru i Gjuro *Lalić*, prislušnik kr. kot. suda u Križevcih, a počam od 1. siečnja 1897.: Slavko *Smrekar*, upravitelj kr. kot. oblasti i Ivan pl. *Ćokić*, sudbeni pristav u Grubišnom polju. Za tim je primljen do znanja izstup iz družtva koncem ove godine članova: Bartola pl. *Sakača*, viećnika kr. banskoga stola, dra. Vilima *Grabera*, tajnika kr. zemaljske vlade, Ivana *Smolčića*, savjetnika prizivnog sudišta u Zadru, Žige *Ivkovića*, umir. viećnika sudb. stola u Mitrovici, Petra *Starčevića*, sudb. pristava u Belovaru i dra. Jovana *Veličkovića*, tajnika kr. banskoga stola.

Družtvenimi povjerenici izabrani su: Miroslav *Broschan*, upravitelj kr. sudb. stola u Varaždinu, Pavao pl. *Marijašević*, predsjednik kr. sudb. stola u Osieku, Franjo *Schmidt*, predsjednik kr. sudb. stola u Gospiću i to prvi za obseg sudb. stola varaždinskog, drugi za obseg sudbenog stola osječkog, a posljednji za obseg sudb. stola gospićkog.

Osim toga odpisane su na predlog blagajnika neke tražbine, ter primljeno njegovo izvješće o stanju blagajne.

Podpredsjednik družtva dr. Fran J. *Spevec* saobćio je, da bi sabor želio primati „Mjesečnik“ u zamjenu sa svojimi dnevnici, na što je upravni odbor zaključio toj želji i ponudi udovoljiti, jer će se tim družtvena knjižnica popuniti.

(Mogu li ženskinje slušati pravoslovne nauke?) To pitanje razpravljano je nedavno u sjednici juridičkoga fakulteta budimpeštanskoga sveučilišta, ter je povjereno profesoru dru. Gustavu *Schwarzu*, da izradi za sljedeću sjednicu obrazloženi referat o tom predmetu.

Imenovanja. Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je izpitanog odvjetničkog kandidata dra Ernesta *Spiesa* imenovati kotarskim pristavom II. razreda, ter ga pridieliti na službovanje kr. županijskoj oblasti u Belovaru, a Matu *Čanića*, pravnog vježbenika kod kr. sudbenoga stola u Gospiću, prislušnikom u obsegu kr. banskoga stola, gradskoga perovodju u Osieku Oskara pl. *Szallopeka* kot. pristavom II. razreda u X. činovnom razredu kod kr. kot. oblasti u Virovitici. Kr. ug. ministar financija imenovao je kot. pristava u Osieku dra. Dominika *Miletića* i financijalnoga perovodnoga vježbenika Kilijana *Svaba*, dodieljenog kr. financijalnom ravnateljstvu u Zagrebu, kr. financijalnimi perovodjami X. nadnevnoga razreda, dodievši prvoga na službovanje kr. financijalnom ravnateljstvu u Zagrebu, a potonjega u Požegi.

(U Bosni i Hercegovini) Poglavica zemaljske vlade naimenovao je privr. šerijatskog sudiju u kotarskom uredu u Prnjavoru Mehmed ef. *Omerhadžića* definitivnim činovnikom bos.-herc. uprave, svršene pravnike Leona *Betti* privremenim auskultantom kod okružnog suda u Mostaru, Sigmunda *Bieglera* priv. auskultantom kod okružnog suda u D. Tuzli, odvjetničkog kandidata dra. Gjorgju R. *Vasiljevića* privremenim financijalnim perovodnim pristavom sa dodieljenjem u financijalnom odjelu zemaljske vlade, i napokon c. kr. pravnog vježbenika Henrika *Roettingera* u Tarnovu perovodnim vježbenikom u kotarskom uredu u Bos. Gradiški.

Premještenja. Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je premjestiti kotarskoga pristava I. razreda i upravitelja kr. kotarske oblasti

Digitized by Google

Ljudevita pl. *Barabaša* iz Pisarovine kr. kotarskoj oblasti u Dugomselu, kotarskoga pristava II. razreda Aurela *Šenou* iz Dugogsela kotarskoj oblasti u Pisarovini, povjeriv mu podjedno upravu potonje kotarske oblasti, tajniku belovarsko-križevačke županije Jovanu *Sekuliću* privremeno povjeriti upravu kr. kotarske oblasti u Belovaru, nadalje iz službenih obzira premjestiti kotarske predstojnike Otona *Rajakovića* iz Belovara kr. kotarskoj oblasti u Kutini, a Jakova *Šnajdara* iz Kutine kr. kotarskoj oblasti u Garešnici, zatim usljed vlastite molbe Artura *Durbešića* kotarskog sudca u Korenici ka kotarskomu sudu u Vrbovskom, a iz službenih obzira sudbene pristave Otona *Potočnika* kod kotarskoga suda u Vrbovskom k onomu u Čabru te Milorada *Uzelca* kod kotarskoga suda u Vinkovcih k onomu u Korenici, te podjedno potonjoj dvojici povjeriti upravu rečenih kotarskih sudova; nadalje kot. pristava I. razreda Pavla *Stojanovića* od kr. kot. oblasti u Virovitici k onoj u Korenici, i napokon usljed vlastite molbe Petra *Starčevića* sudbenoga pristava kod sudbenoga stola u Belovaru k onomu u Zagrebu. — Franjo *Horak* kr. financijalni tajnik u Ogulinu premješten je kr. financijalnom ravnateljstvu u Požegi ter su mu povjereni poslovi zamjenika kr. fin. ravnatelja.

(U Bosni i Hercegovini.) Poglavica zemaljske vlade premjestio je sliedeće sudske činovnike: sudskog pristava Floriana *Grabianskog* od okružnog suda u Mostaru k sreoskom kotarskom uredu u istom mjestu; sudskog pristava Laurenca *Bouhu* od kot. ureda u Cazinu k onom u Krupi; sudskog tajnika Zdislava *Wyczolkowskog* od kot. ureda u Sanskom Mostu k onom u Cazinu; sudskog pristava Demetra *Vučkovačkog* od kot. ureda u Maglaju k onom u Sanskom Mostu; sudskog pristava Antona *Pithu* od kot. ureda u Jajcu k onom u Maglaju; auskultanta Aleksandra *Drozda* od okružnog suda u Mostaru ka kot. uredu u Jajcu; dalje je naizmjence premjestio sudske pristave Dominika *Quintavalla* kod kot. ureda u Kladnju i Mihajla *Palivodu* kod kot. ureda u Ljubuškom; sudske pristave Franju *Markovića* kod kot. ureda u Banjaluci i Josipa pl. *Pajtonija* kod kot. ureda u Travniku; sudskog tajnika Romualda *Leleka* kod kot. ureda u Konjicu i sudskog pristava Aloisa pl. *Curinaldi-a* kod kot. ureda u Mostaru; auskultanta Dušana *Vasiljevića* od okružnog suda u Sarajevu k onom u Mostaru, auskultanta Jovana *Bernadzikovskog* od okružnog suda u Mostaru ka kotarskom uredu u Sarajevu; pozvao je kotarskom uredu u Foči dodieljenog privr. perovodnog vježbenika dra. Belu *Landauera* na službovanje u statistički odjel zemaljske vlade; dalje je premjestio privr. političkog pristava II. razr. dra. Franju *Krzysika* od okružne oblasti u Bihaću ka kotarskom uredu u Foči, političkog pristava I. razr. Eduarda *Graffa* od kotarskog ureda u Sanskom Mostu k okružnoj oblasti u Bihaću, okružnog povjerenika Mihajla *Petraša* od kotarskog ureda u Bugojnu k onom u Sanskom Mostu i privr. perovodnog vježbenika Antona pl. *Rémya* od zemaljske vlade ka kotarskom uredu u Bugojnu, i napokon iz službenih obzira naizmjence u kotarskom uredu u Ljubuškom uvrštenog političkog pristava I. razreda dra. Julija pl. *Bitto* i u kotarskom uredu u Bos. Krupi uvrštenog privr. perovodnog vježbenika Ljudevita *Herrmanna.*

(Sbornika zakona i naredaba valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad XII. god. 1896 izdan i razposlan je dne 23. listopada 1896. i sadržaje:

pod brojem 44 naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 12. rujna 1896. broj 24.529. ex 1896., kojom se izvan krieposti stavlja naredba od 12. travnja 1894. broj 51.095. ex 1893. ter

Digitized by Google

odredjuje novi način sastavljanja statističkih izkaza po upravah blagajnâ za podupiranje obrtnih i tvorničkih namještenika u slučaju bolesti, ustrojenih na temelju zakonskog članka XIV.: 1891. — i

pod brojem 45 naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 23. rujna 1896. br. 13.487., kojom se odredjuje predaja gruntovnih napisnika, odnosno gruntovnih knjiga i gruntovnih uložaka kr. kotarskomu sudu u Cazmi.

Stečaji.

Prosinac. Nikola *Vujnović*, neprotokolirani trgovac u Gospiću. — Kr. sudbeni stol u Gospiću (odluka od 5. listopada 1896. br. 1649. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnog imetka Vladoje Nevečeral, odvjetnik u Gospiću, zamjenik Antun Vranjicani u Gospiću. — Rok prijavni do 30. studenoga, ročište 10. prosinca 1896.

— Ivan *Hoffman*, krojač u Karlovcu. — Kr. kot. sud u Karlovcu (odluka od 19. listopada 1896. br. 20.211. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Ivan Novotny, odvjetnik u Karlovcu, zamjenik dr. Vatroslav Reiner. — Rok prijavni do 11. prosinca, ročište 12. prosinca 1896.

— Stjepan *Otujac*, protokolirani trgovac u Zagrebu (Duga ulica kbr. 2., Jelačićev trg kbr. 11.). — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 10. listopada 1896. br. 19.763. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj Nikola pl. Czrnkovich, zamjenik dr. Lovro Vidrić, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 16. prosinca, ročište 17. prosinca 1896.

— Zaharija *Ispanović*, neprotokolirani trgovac u Slatini. — Kr. kot. sud u Slatini (odluka od 3. studenoga 1896. br. 5891. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj Isa Izajlović, zamjenik dr. M. Hercog, odvjetnici u Slatini. — Rok prijavni do 20. prosinča, ročište 22. prosinca 1896.

Siečanj 1897. Svetolik *Nenadović*, protokolirani trgovac u Indjiji. — Kr. sudbeni stol u Mitrovici (odluka od 24. listopada 1896. br. 8798 gr.). — Zastupnik i medjutomni upravitelj Milan Šimunović, zamjenik Gjorgje Sretković, odvjetnici u Mitrovici. — Rok prijavni do 4. siečnja, ročište 5. siečnja 1897.

— Izabela *Fuchs*, neprotokolirana trgovkinja u Daruvaru. — Kr. kot. sud u Daruvaru (odluka od 2. studenoga 1896. br. 11.504. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Artur Müller, zamjenik Gjuro Belošević, odvjetnici u Daruvaru. — Rok prijavni do 8. siečnja 1897., a ročište 3. prosinca 1896.

— Nikola *Milčinović*, sitničar iz St. Siska. — Kr. kotarski sud u Sisku (odluka od 7. studenoga 1896. br. 11.230. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Benjamin Superina, zamjenik dr. Vladimir Crnadak, odvjetnici u Sisku. — Rok prijavni do 15. siečnja, ročište 16. siečnja 1896.

Veljača 1897. Mato *Sneller*, posjednik u Dobri kbr. 6. — Kr. kotarski sud u Delnicah (odluka od 27. listopada 1896. br. 6996. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Dragimir Bakarčić, odvjetnik u Delnicah, zamjenik dr. Stanko Dall' Asta odvjetnik na Rieci. — Rok prijave do 1. veljače, ročište 3. veljače 1897.

☞ Ovomu broju prileže: naslovni list i kazala k „Mjesečniku" za god. 1896., tečaj XXII.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

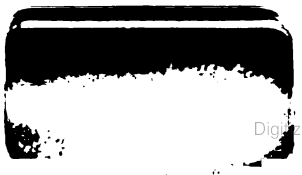

Digitized by Google